Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Buddhavaṁsapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantācariyabuddhadattattherena katā

Madhuratthavilāsinī nāma

BUDDHAVAṀSAṬṬHAKATHĀ

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တာစရိယ ဗုဒ္ဓဒတ္တတ္ထေရေန ကတာ

မဓုရတ္ထဝိလာသိနီ နာမ

ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
ဗုဒ္ဓ[illegible]ယန္တာလယေ မုဒ္ဒိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၀၃ မရမ္မဝဿေ ၁၃၂၁ ၁၉၆၀

Romanized from Myanmar version published in 1959

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 34

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

၁၁၈၃၃

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တာစရိယဗုဒ္ဓဒတ္တတ္ထေရေန ကတာ

မဓုရတ္ထဝိလာသိနီ နာမ

ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ

မုဒ္ဒာယန္တာလယေ မုဒ္ဒိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿ ၂၅၀၃ မရမ္မဝဿ ၁၃၂၁ ၁၉၅၉

Buddhavaṁsaṭṭhakathā

Mātikā	Piṭṭhaṅka
Ganthārambhakathā	1
Bāhiranidāna	6
Abbhantaranidāna	6
1. Ratanacaṅkamanakaṇḍavaṇṇanā	6
2. Sumedhapatthanākathāvaṇṇanā	85
3. Dīpaṅkarabuddhavaṁsavaṇṇanā	144
4. Koṇḍaññabuddhavaṁsavaṇṇanā	160
5. Maṅgalabuddhavaṁsavaṇṇanā	170
6. Sumanabuddhavaṁsavaṇṇanā	184
7. Revatabuddhavaṁsavaṇṇanā	192
8. Sobhitabuddhavaṁsavaṇṇanā	199
9. Anomadassībuddhavaṁsavaṇṇanā	205
10. Padumabuddhavaṁsavaṇṇanā	211
11. Nāradabuddhavaṁsavaṇṇanā	217
12. Padumuttarabuddhavaṁsavaṇṇanā	226
13. Sumedhabuddhavaṁsavaṇṇanā	234
14. Sujātabuddhavaṁsavaṇṇanā	239
15. Piyadassībuddhavaṁsavaṇṇanā	245
16. Atthadassībuddhavaṁsavaṇṇanā	254
17. Dhammadassībuddhavaṁsavaṇṇanā	259
18. Siddhatthabuddhavaṁsavaṇṇanā	263
19. Tissabuddhavaṁsavaṇṇanā	267
20. Phussabuddhavaṁsavaṇṇanā	273
21. Vipassībuddhavaṁsavaṇṇanā	277

ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာ

မာတိကာ	ပိဋ္ဌင်္က
ဂန္ထာရမ္ဘကထာ	၁
ဗာဟိရနိဒါန	၆
အဗ္ဘန္တရနိဒါန	၆
၁-ရတနစင်္ကမနကဏ္ဍဝဏ္ဏနာ	၆
၂-သုမေဓပတ္ထနာကထာဝဏ္ဏနာ	၈၅
၃-ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၁၄၄
၄-ကောဏ္ဍညဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၁၆၀
၅-မင်္ဂလဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၁၇၀
၆-သုမနဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၁၈၄
၇-ရေဝတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၁၉၂
၈-သောဘိတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၁၉၉
၉-အနောမဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၀၅
၁၀-ပဒုမဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၁၁
၁၁-နာရဒဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၁၇
၁၂-ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၂၆
၁၃-သုမေဓဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၃၄
၁၄-သုဇာတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၃၉
၁၅-ပိယဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၄၅
၁၆-အတ္ထဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၅၄
၁၇-ဓမ္မဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၅၉
၁၈-သိဒ္ဓတ္ထဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၆၃
၁၉-တိဿဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၆၇
၂၀-ဖုဿဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၇၃
၂၁-ဝိပဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	၂၇၇

Mātikā			Piṭṭhaṅka
22. Sikhībuddhavaṁsavaṇṇanā	...	...	285
23. Vessabhūbuddhavaṁsavaṇṇanā	...	...	290
24. Kakusandhabuddhavaṁsavaṇṇanā	...	...	296
25. Koṇāgamanabuddhavaṁsavaṇṇanā	...	...	301
26. Kassapabuddhavaṁsavaṇṇanā	...	...	307
27. Gotamabuddhavaṁsavaṇṇanā	...	...	315
Dūrenidānakathā	...	...	315
Avidūrenidānakathā	...	...	317
Santikenidānakathā	...	...	341
28. Buddhapakiṇṇakakathā	...	...	348
Vemattakathā	...	...	348
Avijahitaṭṭhānakathā	...	...	351
Sahajātapariccheda, nakkhattaparicchedakathā	...	...	351
Sadhammatākathā	...	...	351
Antarāyikadhammakathā	...	...	352
Nigamanakathā	...	...	353

Buddhavaṁsaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၂၂-သိခီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၅
၂၃-ဝေဿဘူဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၀
၂၄-ကကုသန္ဓဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၆
၂၅-ကောဏာဂမနဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၁
၂၆-ကဿပဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၇
၂၇-ဂေါတမဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၅
ဒူရေနိဒါနကထာ	....	....	၃၁၅
အဝိဒူရေနိဒါနကထာ	....	....	၃၁၇
သန္တိကေနိဒါနကထာ	....	....	၃၄၁
၂၈-ဗုဒ္ဓပကိဏ္ဏကကထာ	....	....	၃၄၈
ဝေမတ္တကထာ	....	....	၃၄၈
အဝိဇဟိတဋ္ဌာနကထာ	....	....	၃၅၁
သဟဇာတပရိစ္ဆေဒ,နက္ခတ္တပရိစ္ဆေဒကထာ		....	၃၅၁
သဓမ္မတာကထာ	....	....	၃၅၁
အန္တရာယိကဓမ္မကထာ	....	....	၃၅၂
နိဂမနကထာ	....	....	၃၅၃

ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Khuddakanikāya

Buddhavaṁsaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Ganthārambhakathā

Anantañāṇaṁ karuṇālayaṁ layaṁ,
Malassa **Buddhaṁ** susamāhitaṁ hitaṁ.
Namāmi **dhammaṁ** bhavasaṁvaraṁ varaṁ,
Guṇākarañceva niraṅgaṇaṁ **gaṇaṁ.**

Paññāya seṭṭho Jinasāvakānaṁ,
Yaṁ Dhammasenāpati Dhammarājaṁ.
Apucchi Satthāramapārapāraguṁ,
Niraṅgaṇaṁ ñātigaṇassa majjhe.

Subuddhavaṁsenidha **Buddhavaṁso,**
Visuddhavaṁsena vināyakena.
Hatāvakāsena[1] pakāsito yo[2],
Samādhivāsena[3] Tathāgatena.

Yāvajjakālā avināsayantā,
Pāḷikkamañceva ca Pāḷiyatthaṁ.
Kathānusandhiṁ[4] Sugatassa puttā,
Yathāsutaṁyeva samāhariṁsu.

---

1. Hitāvakāsena (Ka) 2. So (Sī, I)
3. Samācitaṁsena (Sī) 4. Gāthānusandhiṁ (Ka)

ခုဒ္ဒကနိကာယ

ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ

အနန္တဉာဏံ ကရုဏာလယံ လယံ၊
မလဿ **ဗုဒ္ဓံ** သုသမာဟိတံ ဟိတံ။
နမာမိ **ဓမ္မံ** ဘဝသံဝရံ ဝရံ၊
ဂုဏာကရဉ္စေဝ နိရင်္ဂဏံ **ဂဏံ**။

ပညာယ သေဋ္ဌော ဇိနသာဝကာနံ၊
ယံ ဓမ္မသေနာပတိ ဓမ္မရာဇံ။
အပုစ္ဆိ သတ္ထာရမပါရပါရဂုံ၊
နိရင်္ဂဏံ ဉာတိဂဏဿ မဇ္ဈေ။

သုဗုဒ္ဓဝံသေနိဓ **ဗုဒ္ဓဝံသော**၊
ဝိသုဒ္ဓဝံသေန ဝိနာယကေန။
ဟတာဝကာသေန[၁] ပကာသိတော ယော[၂]၊
သမာဓိဝါသေန[၃] တထာဂတေန။

ယာဝဇ္ဇကာလာ အဝိနာသယန္တာ၊
ပါဠိက္ကမဉ္စေဝ စ ပါဠိယတ္ထံ။
ကထာနုသန္ဓိံ[၄] သုဂတဿ ပုတ္တာ၊
ယထာသုတံယေဝ သမာဟရိံသု။

၁-ဟိတာဝကာသေန (က) ၂-သော (သီ၊ ဣ)
၃-သမာစိတံသေန (သီ) ၄-ဂါထာနုသန္ဓိံ (က)

Tasseva Sambuddhavaranvayassa,
Sadā janānaṁ savanāmatassa.
Pasādapaññājananassa yasmā,
Saṁvaṇṇanānukkamato pavattā.

Sakkaccasaddhammaratena **Buddha-**
Sīhena sīlādiguṇoditena.
Āyācitohaṁ sucirampi kālaṁ,
Tasmāssa saṁvaṇṇanamārabhissaṁ.

Sadā janānaṁ kalināsanassa[1],
Ciraṭṭhitatthaṁ Jinasāsanassa.
Mamāpi puññodayavuddhiyatthaṁ,
Pasādanatthañca mahājanassa.

Mahāvihāragatapāḷimagga-
Sannissitā saṅkaradosahīnā.
Samāsato’yaṁ pana Buddhavaṁsa-
Saṁvaṇṇanā hessati sārabhūtā.

Sotabbarūpaṁ pana **Buddhavaṁsa-**
Kathāya aññaṁ idha natthi yasmā.
Pasādanaṁ Buddhaguṇe ratānaṁ,
Pavāhanaṁ pāpamahāmalassa.

Tasmā hi sakkaccasamādhiyuttā,
Vihāya vikkhepamanaññacittā.
Saṁvaṇṇanaṁ vaṇṇayato suvaṇṇaṁ[2],
Nidhāya kaṇṇaṁ madhuraṁ suṇātha.

Sabbampi hitvā pana kiccamaññaṁ,
Sakkacca maccenidha[3] niccakālaṁ.
Sotuṁ kathetumpi budhena yuttā,
Kathā panāyaṁ atidullabhāti.

1. Kalisāsanassa (Ka) 2. Suciṇṇaṁ (Ka) 3. Sakkaccamaññenidha (Ka)

တဿေဝ သမ္ဗုဒ္ဓဝရန္ဝယဿ၊
သဒါ ဇနာနံ သဝနာမတဿ။
ပသာဒပညာဇနနဿ ယသ္မာ၊
သံဝဏ္ဏနာနုက္ကမတော ပဝတ္တာ။

သက္ကစ္စသဒ္ဓမ္မရတေန **ဗုဒ္ဓ-**
သီဟေန သီလာဒိဂုဏောဒိတေန။
အာယာစိတောဟံ သုစိရမ္ပိ ကာလံ၊
တသ္မာဿ သံဝဏ္ဏနမာရဘိဿံ။

သဒါ ဇနာနံ ကလိနာသနဿ[၁]၊
စိရဋ္ဌိတတ္ထံ ဇိနသာသနဿ။
မမာပိ ပုညောဒယဝုဒ္ဓိယတ္ထံ၊
ပသာဒနတ္ထဉ္စ မဟာဇနဿ။

မဟာဝိဟာရာဂတပါဠိမဂ္ဂ-
သန္နိဿိတာ သင်္ကရဒေါသဟီနာ။
သမာသတော’ယံ ပန ဗုဒ္ဓဝံသ-
သံဝဏ္ဏနာ ဟေဿတိ သာရဘူတာ။

သောတဗ္ဗရူပံ ပန **ဗုဒ္ဓဝံသ-**
ကထာယ အညံ ဣဓ နတ္ထိ ယသ္မာ။
ပသာဒနံ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ရတာနံ၊
ပဝါဟနံ ပါပမဟာမလဿ။

တသ္မာ ဟိ သက္ကစ္စသမာဓိယုတ္တာ၊
ဝိဟာယ ဝိက္ခေပမနညစိတ္တာ။
သံဝဏ္ဏနံ ဝဏ္ဏယတော သုဝဏ္ဏံ[၂]၊
နိဓာယ ကဏ္ဏံ မဓုရံ သုဏာထ။

သဗ္ဗမ္ပိ ဟိတွာ ပန ကိစ္စမညံ၊
သက္ကစ္စ မစ္စေနိဓ[၃] နိစ္စကာလံ။
သောတုံ ကထေတုမ္ပိ ဗုဓေန ယုတ္တာ၊
ကထာ ပနာယံ အတိဒုလ္လဘာတိ။

၁-ကလိသာသနဿ (က) ၂-သုစိဏ္ဏံ (က) ၃-သက္ကစ္စမညေနိဓ (က)

Tattha “Buddhavaṁsasaṁvaṇṇanā hessati sārabhūtā”ti vuttattā Buddhavaṁso tāva vavatthapetabbo. Tatridaṁ vavatthānaṁ—ito heṭṭhā kappasatasahassādhikesu catūsu asaṅkhyeyyesu uppannānaṁ pañcavīsatiyā Buddhānaṁ uppannakappādiparicchedavasena paveṇivitthārakathā “Buddhavaṁso nāmā”ti veditabbo.

Svāyaṁ kappaparicchedo nāmaparicchedo gottaparicchedo jātiparicchedo nagaraparicchedo pituparicchedo mātuparicchedo Bodhirukkhaparicchedo dhammacakkappavattanaparicchedo abhisamayaparicchedo sāvakasannipātaparicchedo aggasāvakaparicchedo upaṭṭhākaparicchedo aggasāvikāparicchedo parivārabhikkhuparicchedo raṁsiparicchedo sarīrappamāṇaparicchedo bodhisattādhikāraparicchedo byākaraṇaparicchedo bodhisattapadhānaparicchedo āyuparicchedo parinibbānaparicchedoti imehi Pāḷiyā āgatehi bāvīsatiyā paricchedehi paricchinno vavatthito.

Pāḷi-anāruḷho pana **sambahulavāro**pettha ānetabbo. So agāravāsaparicchedo pāsādattayaparicchedo nāṭakitthiparicchedo aggamahesiparicchedo puttaparicchedo yānaparicchedo abhinikkhamanaparicchedo padhānaparicchedo upaṭṭhākaparicchedo vihāraparicchedoti dasadhā vavatthito hoti.

Taṁ sambahulavārampi, yathāṭṭhāne mayaṁ pana.
Dassetvāva gamissāma[1], tattha tattha samāsato.

So evaṁ vavatthito pana—

Kenāyaṁ desito kattha, kassatthāya ca desito.
Kimatthāya kadā kassa, vacanaṁ kena cābhato.

Sabbametaṁ vidhiṁ vatvā, pubbameva samāsato.
Pacchāhaṁ Buddhavaṁsassa, karissāmatthavaṇṇananti.

Tattha **kenāyaṁ desito**ti ayaṁ Buddhavaṁso kena desito? Sabbadhammesu appaṭihatañāṇacārena dasabalena catuvesārajjavisāradena

1. Kathessāma (Ka)

တတ္ထ “ဗုဒ္ဓဝံသသံဝဏ္ဏနာ ဟေဿတိ သာရဘူတာ”တိ ဝုတ္တတ္တာ ဗုဒ္ဓဝံသော တာဝ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗော။ တတြိဒံ ဝဝတ္ထာနံ—ဣတော ဟေဋ္ဌာ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကေသု စတူသု အသင်္ချေယျေသု ဥပ္ပန္နာနံ ပဉ္စဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပန္နကပ္ပါဒိပရိစ္ဆေဒဝသေန ပဝေဏိဝိတ္ထာရကထာ “ဗုဒ္ဓဝံသော နာမာ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သွာယံ ကပ္ပပရိစ္ဆေဒေါ နာမပရိစ္ဆေဒေါ ဂေါတ္တပရိစ္ဆေဒေါ ဇာတိပရိစ္ဆေဒေါ နဂရပရိစ္ဆေဒေါ ပိတုပရိစ္ဆေဒေါ မာတုပရိစ္ဆေဒေါ ဗောဓိရုက္ခပရိစ္ဆေဒေါ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနပရိစ္ဆေဒေါ အဘိသမယပရိစ္ဆေဒေါ သာဝကသန္နိပါတပရိစ္ဆေဒေါ အဂ္ဂသာဝကပရိစ္ဆေဒေါ ဥပဋ္ဌာကပရိစ္ဆေဒေါ အဂ္ဂသာဝိကာပရိစ္ဆေဒေါ ပရိဝါရဘိက္ခုပရိစ္ဆေဒေါ ရံသိပရိစ္ဆေဒေါ သရီရပ္ပမာဏပရိစ္ဆေဒေါ ဗောဓိသတ္တာဓိကာရပရိစ္ဆေဒေါ ဗျာကရဏပရိစ္ဆေဒေါ ဗောဓိသတ္တပဓာနပရိစ္ဆေဒေါ အာယုပရိစ္ဆေဒေါ ပရိနိဗ္ဗာနပရိစ္ဆေဒေါတိ ဣမေဟိ ပါဠိယာ အာဂတေဟိ ဗာဝီသတိယာ ပရိစ္ဆေဒေဟိ ပရိစ္ဆိန္နော ဝဝတ္ထိတော။

ပါဠိအနာရုဠှော ပန **သမ္ဗဟုလဝါရော**ပေတ္ထ အာနေတဗ္ဗော။ သော အဂါရဝါသပရိစ္ဆေဒေါ ပါသာဒတ္တယပရိစ္ဆေဒေါ နာဋကိတ္ထိပရိစ္ဆေဒေါ အဂ္ဂမဟေသိပရိစ္ဆေဒေါ ပုတ္တပရိစ္ဆေဒေါ ယာနပရိစ္ဆေဒေါ အဘိနိက္ခမနပရိစ္ဆေဒေါ ပဓာနပရိစ္ဆေဒေါ ဥပဋ္ဌာကပရိစ္ဆေဒေါ ဝိဟာရပရိစ္ဆေဒေါတိ ဒသဓာ ဝဝတ္ထိတော ဟောတိ။

တံ သမ္ဗဟုလဝါရမ္ပိ၊ ယထာဋ္ဌာနေ မယံ ပန။
ဒဿေတွာဝ ဂမိဿာမ[1]၊ တတ္ထ တတ္ထ သမာသတော။

သော ဧဝံ ဝဝတ္ထိတော ပန—

ကေနာယံ ဒေသိတော ကတ္ထ၊ ကဿတ္ထာယ စ ဒေသိတော။
ကိမတ္ထာယ ကဒါ ကဿ၊ ဝစနံ ကေန စာဘတော။

သဗ္ဗမေတံ ဝိဓိံ ဝတွာ၊ ပုဗ္ဗမေဝ သမာသတော။
ပစ္ဆာဟံ ဗုဒ္ဓဝံသဿ၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏနန္တိ။

တတ္ထ **ကေနာယံ ဒေသိတော**တိ အယံ ဗုဒ္ဓဝံသော ကေန ဒေသိတော? သဗ္ဗဓမ္မေသု အပ္ပဋိဟတဉာဏစာရေန ဒသဗလေန စတုဝေသာရဇ္ဇဝိသာရဒေန

၁-ကထေဿာမ (က)

Dhammarājena Dhammassāminā Tathāgatena Sabbaññunā Sammāsambuddhena desito.

Kattha desitoti Kapilavatthumahānagare Nigrodhārāmamahāvihāre paramarucirasandassane devamanussanayananipātabhūte ratanacaṅkame caṅkamantena desito.

Kassatthāya ca desitoti dvāsītiyā ñātisahassānaṁ anekakoṭīnañca devamanussānaṁ atthāya desito.

Kimatthāya desitoti caturoghanittharaṇatthāya desito.

Kadā desitoti Bhagavā hi paṭhamabodhiyaṁ vīsativassāni anibaddhavāso hutvā yattha yattha phāsukaṁ hoti, tattha tattheva gantvā vasi. Kathaṁ? **Paṭhamaṁ** vassaṁ Isipatane dhammacakkaṁ[1] pavattetvā aṭṭhārasa brahmakoṭiyo amatapānaṁ pāyetvā Bārāṇasiṁ upanissāya Isipatane migadāye vasi. **Dutiyaṁ** vassaṁ Rājagahaṁ upanissāya Veḷuvane mahāvihāre. **Tatiyacatutthāni**pi tattheva. **Pañcamaṁ** Vesāliṁ upanissāya Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. **Chaṭṭhaṁ** Makulapabbate. **Sattamaṁ** Tāvatiṁsabhavane. **Aṭṭhamaṁ** Bhaggesu Saṁsumāragiriṁ upanissāya Bhesakaḷāvane. **Navamaṁ** Kosambiyaṁ. **Dasamaṁ** Pālileyyakavanasaṇḍe. **Ekādasamaṁ** Nāḷāyaṁ brāhmaṇagāme. **Dvādasamaṁ** Verañjāyaṁ. **Terasamaṁ** Cāliyapabbate. **Cuddasamaṁ** Jetavanamahāvihāre. **Pañcadasamaṁ** Kapilavatthumahānagare. **Soḷasamaṁ** Āḷavakaṁ dametvā caturāsītipāṇasahassāni amatapānaṁ pāyetvā Āḷaviyaṁ. **Sattarasamaṁ** Rājagaheyeva. **Aṭṭhārasamaṁ** Cāliyapabbateyeva. Tathā **ekūnavīsatimaṁ. Vīsatimaṁ** pana vassaṁ Rājagaheyeva vasi. Tena vuttaṁ "Bhagavā hi paṭhamabodhiyaṁ vīsativassāni anibaddhavāso hutvā yattha yattha phāsukaṁ hoti, tattha tattheva gantvā vasī"ti. Tato paṭṭhāya pana Sāvatthiṁyeva upanissāya Jetavanamahāvihāre ca Pubbārāme ca dhuvaparibhogavasena vasi.

Yadā pana Satthā Buddho hutvā **Bārāṇasiyaṁ** Isipatane migadāye paṭhamaṁ vassaṁ vasitvā vuṭṭhavasso pavāretvā **Uruvelaṁ** gantvā tattha tayo māse vasanto tebhātikajaṭile dametvā bhikkhusahassehi

1. Saṁ 3. 368; Vi 3. 14; Khu 9. 329 piṭṭhādīsu.

ဓမ္မရာဇေန ဓမ္မဿာမိနာ တထာဂတေန သဗ္ဗညုနာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတော။

ကတ္ထ ဒေသိတောတိ ကပိလဝတ္ထုမဟာနဂရေ နိဂြောဓာရာမမဟာဝိဟာရေ ပရမရုစိရသန္ဒဿနေ ဒေဝမနုဿနယနနိပါတဘူတေ ရတနစင်္ကမေ စင်္ကမန္တေန ဒေသိတော။

ကဿတ္ထာယ စ ဒေသိတောတိ ဒွါသီတိယာ ဉာတိသဟဿာနံ အနေကကောဋီနဉ္စ ဒေဝမနုဿာနံ အတ္ထာယ ဒေသိတော။

ကိမတ္ထာယ ဒေသိတောတိ စတုရောဃနိတ္ထရဏတ္ထာယ ဒေသိတော။

ကဒါ ဒေသိတောတိ ဘဂဝါ ဟိ ပဌမဗောဓိယံ ဝီသတိဝဿာနိ အနိဗဒ္ဓဝါသော ဟုတွာ ယတ္ထ ယတ္ထ ဖာသုကံ ဟောတိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဂန္တွာ ဝသိ။ ကထံ? **ပဌမံ** ဝဿံ ဣသိပတနေ ဓမ္မစက္ကံ[1] ပဝတ္တေတွာ အဋ္ဌာရသ ဗြဟ္မကောဋိယော အမတပါနံ ပါယေတွာ ဗာရာဏသိံ ဥပနိဿာယ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ ဝသိ။ **ဒုတိယံ** ဝဿံ ရာဇဂဟံ ဥပနိဿာယ ဝေဠုဝနေ မဟာဝိဟာရေ။ **တတိယစတုတ္ထာနိ**ပိ တတ္ထေဝ။ **ပဉ္စမံ** ဝေသာလိံ ဥပနိဿာယ မဟာဝနေ ကူဋာဂါရသာလာယံ။ **ဆဋ္ဌံ** မကုလပဗ္ဗတေ။ **သတ္တမံ** တာဝတိံသဘဝနေ။ **အဋ္ဌမံ** ဘဂ္ဂေသု သံသုမာရဂိရိံ ဥပနိဿာယ ဘေသကဠာဝနေ။ **နဝမံ** ကောသမ္ဗိယံ။ **ဒသမံ** ပါလိလေယျကဝနသဏ္ဍေ။ **ဧကာဒသမံ** နာဠာယံ ဗြာဟ္မဏဂါမေ။ **ဒွါဒသမံ** ဝေရဉ္ဇာယံ။ **တေရသမံ** စာလိယပဗ္ဗတေ။ **စုဒ္ဒသမံ** ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ။ **ပဉ္စဒသမံ** ကပိလဝတ္ထုမဟာနဂရေ။ **သောဠသမံ** အာဠဝကံ ဒမေတွာ စတုရာသီတိပါဏသဟဿာနိ အမတပါနံ ပါယေတွာ အာဠဝိယံ။ **သတ္တရသမံ** ရာဇဂဟေယေဝ။ **အဋ္ဌာရသမံ** စာလိယပဗ္ဗတေယေဝ။ တထာ **ဧကူနဝီသတိမံ။ ဝီသတိမံ** ပန ဝဿံ ရာဇဂဟေယေဝ ဝသိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဘဂဝါ ဟိ ပဌမဗောဓိယံ ဝီသတိဝဿာနိ အနိဗဒ္ဓဝါသော ဟုတွာ ယတ္ထ ယတ္ထ ဖာသုကံ ဟောတိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဂန္တွာ ဝသီ"တိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ပန သာဝတ္ထိံယေဝ ဥပနိဿာယ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ စ ပုဗ္ဗာရာမေ စ ဓုဝပရိဘောဂဝသေန ဝသိ။

ယဒါ ပန သတ္ထာ ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ **ဗာရာဏသိယံ** ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ ပဌမံ ဝဿံ ဝသိတွာ ဝုဋ္ဌဝဿော ပဝါရေတွာ **ဥရုဝေလံ** ဂန္တွာ တတ္ထ တယော မာသေ ဝသန္တော တေဘာတိကဇဋိလေ ဒမေတွာ ဘိက္ခုသဟဿေဟိ

၁-သံ ၃-၃၆၈၊ ဝိ ၃-၁၄၊ ခု ၉-၃၂၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

kataparivāro phussamāsapuṇṇamāyaṁ Rājagahaṁ gantvā dve māse tattheva vasi, tadā Bārāṇasito nikkhantassa panassa pañca māsā jātā. Sakalo hemanto atikkanto. Udāyittherassa āgatadivasato sattaṭṭhadivasā vītivattā. So pana phaggunīpuṇṇamāsiyaṁ cintesi “atikkanto hemanto, vasantakālo anuppatto, samayo Tathāgatassa Kapilapuraṁ gantun”ti. So evaṁ cintetvā kulanagaragamanatthāya saṭṭhimattāhi gāthāhi gamanavaṇṇaṁ vaṇṇesi. Atha Satthā cassa vacanaṁ sutvā ñātisaṅgahaṁ kātukāmo hutvā Aṅgamagadhavāsīnaṁ kulaputtānaṁ dasahi sahassehi Kapilavatthuvāsīnaṁ dasahi sahassehīti sabbeheva vīsatiyā khīṇāsavasahassehi parivuto Rājagahato nikkhamitvā divase divase yojanaṁ gacchanto Rājagahato saṭṭhiyojanaṁ Kapilavatthupuraṁ dvīhi māsehi sampāpuṇitvā tattha ñātīnaṁ vandāpanatthaṁ **Yamakapāṭihāriyaṁ** akāsi. Tadāyaṁ Buddhavaṁso desito.

Kassa vacananti sāvakapaccekabuddhānaṁ asādhāraṇaṁ Sammāsambuddhasseva vacanaṁ.

Kenābhatoti ācariyaparamparāya ābhato. Ayaṁ hi Sāriputtatthero Bhaddajī Tisso Kosiyaputto Siggavo Moggaliputto Sudatto Dhammiko Dāsako Soṇako Revatoti evamādīhi yāva tatiyasaṅgītikālā ābhato, tato uddhampi tesaṁyeva sissānusissehīti evaṁ tāva ācariyaparamparāya yāvajjakālā ābhatoti veditabbo.

Ettāvatā—

“Kenāyaṁ desito kattha, kassatthāya ca desito.
Kimatthāya kadā kassa, vacanaṁ kena cābhato”ti—

ayaṁ gāthā vuttatthā hoti.

ကတပရိဝါရော ဖုဿမာသပုဏ္ဏမာယံ ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ ဒွေ မာသေ တတ္ထေဝ ဝသိ၊ တဒါ ဗာရာဏသိတော နိက္ခန္တဿ ပနဿ ပဉ္စ မာသာ ဇာတာ။ သကလော ဟေမန္တော အတိက္ကန္တော။ ဥဒါယိတ္ထေရဿ အာဂတဒိဝသတော သတ္တဋ္ဌဒိဝသာ ဝီတိဝတ္တာ။ သော ပန ဖဂ္ဂုနီပုဏ္ဏမာသိယံ စိန္တေသိ “အတိက္ကန္တော ဟေမန္တော၊ ဝသန္တကာလော အနုပ္ပတ္တော၊ သမယော တထာဂတဿ ကပိလပုရံ ဂန္တု”န္တိ။ သော ဧဝံ စိန္တေတွာ ကုလနဂရဂမနတ္ထာယ သဋ္ဌိမတ္တာဟိ ဂါထာဟိ ဂမနဝဏ္ဏံ ဝဏ္ဏေသိ။ အထ သတ္ထာ စဿ ဝစနံ သုတွာ ဉာတိသင်္ဂဟံ ကာတုကာမော ဟုတွာ အင်္ဂမဂဓဝါသီနံ ကုလပုတ္တာနံ ဒသဟိ သဟဿေဟိ ကပိလဝတ္ထုဝါသီနံ ဒသဟိ သဟဿေဟီတိ သဗ္ဗေဟေဝ ဝီသတိယာ ခီဏာသဝသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ရာဇဂဟတော နိက္ခမိတွာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ယောဇနံ ဂစ္ဆန္တော ရာဇဂဟတော သဋ္ဌိယောဇနံ ကပိလဝတ္ထုပုရံ ဒွီဟိ မာသေဟိ သမ္ပာပုဏိတွာ တတ္ထ ဉာတီနံ ဝန္ဒာပနတ္ထံ **ယမကပါဋိဟာရိယံ** အကာသိ။ တဒါယံ ဗုဒ္ဓဝံသော ဒေသိတော။

ကဿ ဝစနန္တိ သာဝကပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ အသာဓာရဏံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿေဝ ဝစနံ။

ကေနာဘတောတိ အာစရိယပရမ္ပရာယ အာဘတော။ အယံ ဟိ သာရိပုတ္တတ္ထေရော ဘဒ္ဒဇီ တိဿော ကောသိယပုတ္တော သိဂ္ဂဝေါ မောဂ္ဂလိပုတ္တော သုဒတ္တော ဓမ္မိကော ဒါသကော သောဏကော ရေဝတောတိ ဧဝမာဒီဟိ ယာဝ တတိယသင်္ဂီတိကာလာ အာဘတော၊ တတော ဥဒ္ဓမ္ပိ တေသံယေဝ သိဿာနုသိဿေဟီတိ ဧဝံ တာဝ အာစရိယပရမ္ပရာယ ယာဝဇ္ဇကာလာ အာဘတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္တာဝတာ—

“ကေနာယံ ဒေသိတော ကတ္ထ၊ ကဿတ္ထာယ စ ဒေသိတော။
ကိမတ္ထာယ ကဒါ ကဿ၊ ဝစနံ ကေန စာဘတော”တိ—

အယံ ဂါထာ ဝုတ္တတ္ထာ ဟောတိ။

Nidānakathā

Bāhiranidāna

Evaṁ ābhatassa panassa idāni atthavaṇṇanā hoti, sā panāyaṁ atthavaṇṇanā yasmā Dūrenidānaṁ Avidūrenidānaṁ Santikenidānanti imāni tīṇi nidānāni dassetvāva vaṇṇitā suvaṇṇitā nāma hoti. Ye ca naṁ suṇanti, tehi samudāgamato paṭṭhāya viññātattā suviññātāva hoti, tasmā tāni nidānāni dassetvāva vaṇṇayissāma.

Tattha ādito paṭṭhāya tāva tesaṁ nidānānaṁ paricchedo veditabbo. Tatrāyaṁ saṅkhepato atthadīpanā—**Dīpaṅkara**dasabalassa pādamūle katābhinīhārassa mahāsattassa yāva **Vessantara**ttabhāvā cavitvā Tusitabhavane[1] nibbatti, tāva pavattā kathā **Dūrenidānaṁ** nāma. Tusitabhavanato cavitvā yāva Bodhimaṇḍe sabbaññutaññāṇappatti, tāva pavattā kathā **Avidūrenidānaṁ** nāma. "Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme"ti ca, "Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe"ti ca, "Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyan"ti ca evaṁ Mahābodhimaṇḍe sabbaññutaññāṇappattito yāva parinibbānamañcā etasmiṁ antare Bhagavā yattha yattha vihāsi, taṁ taṁ **Santikenidānaṁ** nāmāti veditabbaṁ. Ettāvatā saṅkhepeneva tiṇṇaṁ Dūrāvidūrasantikeni dānānaṁ vasena **bāhiranidānavaṇṇanā** samattā hotīti.

Abbhantaranidāna

1. Ratanacaṅkamanakaṇḍavaṇṇanā

Idāni pana—

1. "Brahmā ca lokādhipatī Sahampatī,
Katañjalī anadhivaraṁ ayācatha.
Santīdha sattā'pparajakkhajātikā,
Desehi dhammaṁ anukampimaṁ pajan"ti—

ādinayappavattassa **abbhantaranidānassa** atthavaṇṇanā hoti.

1. Tusitapure (Ka)

နိဒါနကထာ

ဗာဟိရနိဒါန

ဧဝံ အာဘတဿ ပနဿ ဣဒါနိ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဟောတိ၊ သာ ပနာယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ယသ္မာ ဒူရေနိဒါနံ အဝိဒူရေနိဒါနံ သန္တိကေနိဒါနန္တိ ဣမာနိ တီဏိ နိဒါနာနိ ဒဿေတွာဝ ဝဏ္ဏိတာ သုဝဏ္ဏိတာ နာမ ဟောတိ။ ယေ စ နံ သုဏန္တိ၊ တေဟိ သမုဒါဂမတော ပဋ္ဌာယ ဝိညာတတ္တာ သုဝိညာတာဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ တာနိ နိဒါနာနိ ဒဿေတွာဝ ဝဏ္ဏယိဿာမ။

တတ္ထ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ တာဝ တေသံ နိဒါနာနံ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတြာယံ သင်္ခေပတော အတ္ထဒီပနာ—**ဒီပင်္ကရ**ဒသဗလဿ ပါဒမူလေ ကတာဘိနီဟာရဿ မဟာသတ္တဿ ယာဝ **ဝေဿန္တရ**တ္တဘာဝါ စဝိတွာ တုသိတဘဝနေ[1] နိဗ္ဗတ္တိ၊ တာဝ ပဝတ္တာ ကထာ **ဒူရေနိဒါနံ** နာမ။ တုသိတဘဝနတော စဝိတွာ ယာဝ ဗောဓိမဏ္ဍေ သဗ္ဗညုတညာဏပ္ပတ္တိ၊ တာဝ ပဝတ္တာ ကထာ **အဝိဒူရေနိဒါနံ** နာမ။ "ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ"တိ စ, "ရာဇဂဟေ ဝိဟရတိ ဝေဠုဝနေ ကလန္ဒကနိဝါပေ"တိ စ, "ဝေသာလိယံ ဝိဟရတိ မဟာဝနေ ကူဋာဂါရသာလာယ"န္တိ စ ဧဝံ မဟာဗောဓိမဏ္ဍေ သဗ္ဗညုတညာဏပ္ပတ္တိတော ယာဝ ပရိနိဗ္ဗာနမဉ္စာ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဘဂဝါ ယတ္ထ ယတ္ထ ဝိဟာသိ၊ တံ တံ **သန္တိကေနိဒါနံ** နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္တာဝတာ သင်္ခေပေနေဝ တိဏ္ဏံ ဒူရာဝိဒူရသန္တိကေနိဒါနာနံ ဝသေန **ဗာဟိရနိဒါနဝဏ္ဏနာ** သမတ္တာ ဟောတီတိ။

အဗ္ဘန္တရနိဒါန

၁-ရတနစင်္ကမနကဏ္ဍဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ ပန—

၁။ "ဗြဟ္မာ စ လောကာဓိပတီ သဟမ္ပတီ၊
ကတဉ္ဇလီ အနဓိဝရံ အယာစထ။
သန္တီဓ သတ္တာ'ပ္ပရဇက္ခဇာတိကာ၊
ဒေသေဟိ ဓမ္မံ အနုကမ္ပိမံ ပဇ"န္တိ—

အာဒိနယပ္ပဝတ္တဿ **အဗ္ဘန္တရနိဒါနဿ** အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။

၁-တုသိတပုရေ (က)

Ettha “ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe”ti-ādisuttantesu viya “ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme, atha kho āyasmā Sāriputto yena Bhagavā tenupasaṅkami upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ Buddhavaṁsaṁ apucchī”ti evamādinā nayena nidānaṁ avatvā kasmā “brahmā ca lokādhipatī Sahampatī, katañjalī anadhivaraṁ ayācathā”ti-ādinā nayena nidānaṁ vuttanti? Vuccate—Bhagavato sabbadhammadesanākāraṇabhūtāya brahmuno dhammadesanāyācanāya sandassanatthaṁ vuttanti.

Kadāyaṁ dhammadesanatthaṁ, ajjhiṭṭho brahmunā Jino.
Kadā kattha ca kenāyaṁ, gāthā hi samudīritāti?

Vuccate—Buddhabhūtassa pana Bhagavato aṭṭhame sattāhe Satthā dhammadesanatthāya brahmunā ajjhiṭṭho āyācito. Tatrāyaṁ anupubbikathā—mahāpuriso kira katābhinīhāro mahābhinikkhamanadivase vivaṭapākaṭabībhacchasayanāsanaceṭikā nāṭakitthiyo disvā atīva saṁviggahadayo paṭekadesāvacchannaṁ **Channaṁ** āmantetvā “arinaravaramanthakaṁ Kaṇḍakaṁ[1] nāma turaṅgavaramāharā”ti Kaṇḍakaṁ āharāpetvā Channasahāyo varaturaṅgamāruyha nagaradvāre adhivatthāya devatāya nagaradvāre vivaṭe nagarato nikkhamitvā tīṇi rajjāni tena rattāvasesena atikkamitvā anomasatto **Anomāya** nāma nadiyā tīre ṭhatvā Channamevamāha “Channa tvaṁ mama imāni aññehi asādhāraṇāni[2] ābharaṇāni Kaṇḍakañca varaturaṅgamādāya Kapilapuraṁ gacchāhī”ti Channaṁ vissajjetvā asitoraganīluppalasadisenāsinā sakesamakuṭaṁ chinditvā ākāse ukkhipitvā devadattiyaṁ pattacīvaraṁ gahetvā sayameva pabbajitvā anupubbena cārikaṁ caramāno anilabalasamuddhutataraṅgabhaṅgaṁ asaṅgaṁ Gaṅgaṁ nadiṁ uttaritvā maṇigaṇaraṁsijālavijjotitarājagahaṁ Rājagahaṁ nāma nagaraṁ pavisitvā tattha issariyamadamattaṁ janaṁ parihāsento viya ca uddhatavesassa janassa lajjamuppādayamāno viya ca vayakantīhi nāgarajanahadayāni attani bandhanto viya ca dvattiṁsavaramahāpurisalakkhaṇavirājitāya rūpasiriyā sabbajananayanāni vilumpamāno viya ca rūpīpādasañcaro puññasañcayo viya ca pabbato viya ca gamanena nissaṅgo santindriyo

1. Kanthakaṁ (Sī), Kaṇṭakaṁ (Ka) 2. Asubharāni (Sī)

ဧတ္ထ “ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ ရာဇဂဟေ ဝိဟရတိ ဝေဠုဝနေ ကလန္ဒကနိဝါပေ”တိအာဒိသုတ္တန္တေသု ဝိယ “ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ သက္ကေသု ဝိဟရတိ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ နိဂြောဓာရာမေ၊ အထ ခေါ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ ဥပသင်္ကမိတွာ ဘဂဝန္တံ ဗုဒ္ဓဝံသံ အပုစ္ဆီ”တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန နိဒါနံ အဝတွာ ကသ္မာ “ဗြဟ္မာ စ လောကာဓိပတီ သဟမ္ပတီ၊ ကတဉ္ဇလီ အနဓိဝရံ အယာစထာ”တိအာဒိနာ နယေန နိဒါနံ ဝုတ္တန္တိ? ဝုစ္စတေ—ဘဂဝတော သဗ္ဗဓမ္မဒေသနာကာရဏဘူတာယ ဗြဟ္မုနော ဓမ္မဒေသနာယာစနာယ သန္ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တန္တိ။

ကဒါယံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ၊ အဇ္ဈိဋ္ဌော ဗြဟ္မုနာ ဇိနော။
ကဒါ ကတ္ထ စ ကေနာယံ၊ ဂါထာ ဟိ သမုဒီရိတာတိ?

ဝုစ္စတေ—ဗုဒ္ဓဘူတဿ ပန ဘဂဝတော အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ သတ္ထာ ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ ဗြဟ္မုနာ အဇ္ဈိဋ္ဌော အာယာစိတော။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—မဟာပုရိသော ကိရ ကတာဘိနီဟာရော မဟာဘိနိက္ခမနဒိဝသေ ဝိဝဋပါကဋဗီဘစ္ဆသယနာသနစေဋိကာ နာဋကိတ္ထိယော ဒိသွာ အတီဝ သံဝိဂ္ဂဟဒယော ပဋေကဒေသာဝစ္ဆန္နံ **ဆန္နံ** အာမန္တေတွာ “အရိနရဝရမန္ထကံ ကဏ္ဍကံ[1] နာမ တုရင်္ဂဝရမာဟရာ”တိ ကဏ္ဍကံ အာဟရာပေတွာ ဆန္နသဟာယော ဝရတုရင်္ဂမာရုယှ နဂရဒွါရေ အဓိဝတ္ထာယ ဒေဝတာယ နဂရဒွါရေ ဝိဝဋေ နဂရတော နိက္ခမိတွာ တီဏိ ရဇ္ဇာနိ တေန ရတ္တာဝသေသေန အတိက္ကမိတွာ အနောမသတ္တော **အနောမာယ** နာမ နဒိယာ တီရေ ဌတွာ ဆန္နမေဝမာဟ “ဆန္န တွံ မမ ဣမာနိ အညေဟိ အသာဓာရဏာနိ[2] အာဘရဏာနိ ကဏ္ဍကဉ္စ ဝရတုရင်္ဂမာဒါယ ကပိလပုရံ ဂစ္ဆာဟီ”တိ ဆန္နံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အသိတောရဂနီလုပ္ပလသဒိသေနာသိနာ သကေသမကုဋံ ဆိန္ဒိတွာ အာကာသေ ဥက္ခိပိတွာ ဒေဝဒတ္တိယံ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ သယမေဝ ပဗ္ဗဇိတွာ အနုပုဗ္ဗေန စာရိကံ စရမာနော အနိလဗလသမုဒ္ဓုတတရင်္ဂဘင်္ဂံ အသင်္ဂံ ဂင်္ဂံ နဒိံ ဥတ္တရိတွာ မဏိဂဏရံသိဇာလဝိဇ္ဇောတိတရာဇဂဟံ ရာဇဂဟံ နာမ နဂရံ ပဝိသိတွာ တတ္ထ ဣဿရိယမဒမတ္တံ ဇနံ ပရိဟာသေန္တော ဝိယ စ ဥဒ္ဓတဝေသဿ ဇနဿ လဇ္ဇမုပ္ပါဒယမာနော ဝိယ စ ဝယကန္တီဟိ နာဂရဇနဟဒယာနိ အတ္တနိ ဗန္ဓန္တော ဝိယ စ ဒွတ္တိံသဝရမဟာပုရိသလက္ခဏဝိရာဇိတာယ ရူပသိရိယာ သဗ္ဗဇနနယနာနိ ဝိလုမ္ပမာနော ဝိယ စ ရူပီပါဒသဉ္စရော ပုညသဉ္စယော ဝိယ စ ပဗ္ဗတော ဝိယ စ ဂမနေန နိဿင်္ဂေါ သန္တိန္ဒြိယော

၁-ကန္ထကံ (သီ)၊ ကဏ္ဋကံ (က) ၂-အသုဘရာနိ (သီ)

santamānaso yugamattaṁ pekkhamāno **Rājagahaṁ** piṇḍāya caritvā yāpanamattaṁ bhattaṁ gahetvā nagarato nikkhamitvā **Paṇḍavapabbata**passe chāyūdakasampanne sucibhūmibhāge[1] paramaramaṇīye pavivitte okāse nisīditvā paṭisaṅkhānabalena missakabhattaṁ paribhuñjitvā Paṇḍavagirānusārena[2] Bimbisārena Magadhamahārājena mahāpurisassa santikaṁ gantvā nāmagottaṁ pucchitvā tena pamuditahadayena "mama rajjabhāgaṁ gaṇhāhī"ti rajjena nimantiyamāno "alaṁ mahārāja na mayhaṁ rajjenattho ahaṁ rajjaṁ pahāya lokahitatthāya padhānamanuyuñjitvā loke vivaṭacchado Buddho bhavissāmīti nikkhanto"ti vatvā tena ca "Buddho hutvā sabbapaṭhamaṁ mama vijitaṁ osareyyāthā"ti vutto sādhūti tassa paṭiññaṁ datvā Āḷārañca Udakañca[3] upasaṅkamitvā tesaṁ dhammadesanāya sāraṁ avindanto tato pakkamitvā Uruvelāyaṁ chabbassāni dukkarakārikaṁ karontopi amataṁ adhigantuṁ asakkonto oḷārikāhārapaṭisevanena sarīraṁ santappesi.

Tadā pana Uruvelāyaṁ **Senānigame**[4] Senānigamakuṭumbikassa dhītā **Sujātā** nāma dārikā vayappattā ekasmiṁ nigrodharukkhe patthanamakāsi "sacāhaṁ samajātikaṁ kulagharaṁ gantvā paṭhamagabbhe puttaṁ labhissāmi, balikammaṁ karissāmī"ti. Tassā sā patthanā samijjhi. Sā vesākhapuṇṇamadivase "ajja balikammaṁ karissāmī"ti pātova pāyāsaṁ anāyāsaṁ paramamadhuraṁ sampaṭipādesi. Bodhisattopi tadaheva katasarīrapaṭijaggano bhikkhācārakālaṁ āgamayamāno pātova gantvā tasmiṁ nigrodharukkhamūle nisīdi. Atha kho **Puṇṇā** nāma dāsī tassā dhātī rukkhamūlasodhanatthāya gatā bodhisattaṁ pācīnalokadhātuṁ olokayamānaṁ nisinnaṁ sañjhāppabhānurañjitavarakanakagirisikharasadisasarīrasobhaṁ timiranikaranidhānakaraṁ kamalavanavikasanakaraṁ ghanavivaramupagataṁ[5] divasakaramiva taruvaramupagataṁ munidivasakaramaddasa. Sarīrato cassa nikkhantāhi pabhāhi sakalañca taṁ rukkhaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ disvā tassā etadahosi "ajja amhākaṁ devatā rukkhato oruyha sahattheneva baliṁ paṭiggahetukāmā hutvā nisinnā"ti. Sā vegena gantvā Sujātāya etamatthaṁ ārocesi.

1. Subhūmibhāge (Sī, I)
2. Mandāragirisārena (Sī)
3. Āḷārañca Uddakañca (Sī)
4. Senānīnigame (Sī), Senānīgāme (Ka)
5. Ghanavivaragataṁ (Sī, I)

သန္တမာနသော ယုဂမတ္တံ ပေက္ခမာနော **ရာဇဂဟံ** ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ယာပနမတ္တံ ဘတ္တံ ဂဟေတွာ နဂရတော နိက္ခမိတွာ **ပဏ္ဍဝပဗ္ဗတ**ပဿေ ဆာယူဒကသမ္ပန္နေ သုစိဘူမိဘာဂေ[၁] ပရမရမဏီယေ ပဝိဝိတ္တေ ဩကာသေ နိသီဒိတွာ ပဋိသင်္ခါနဗလေန မိဿကဘတ္တံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ပဏ္ဍဝဂိရာနုသာရေန[၂] ဗိမ္ဗိသာရေန မဂဓမဟာရာဇေန မဟာပုရိသဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ နာမဂေါတ္တံ ပုစ္ဆိတွာ တေန ပမုဒိတဟဒယေန “မမ ရဇ္ဇဘာဂံ ဂဏှာဟီ”တိ ရဇ္ဇေန နိမန္တိယမာနော “အလံ မဟာရာဇ န မယှံ ရဇ္ဇေနတ္ထော အဟံ ရဇ္ဇံ ပဟာယ လောကဟိတတ္ထာယ ပဓာနမနုယုဉ္ဇိတွာ လောကေ ဝိဝဋစ္ဆဒေါ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမီတိ နိက္ခန္တော”တိ ဝတွာ တေန စ “ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ သဗ္ဗပဌမံ မမ ဝိဇိတံ ဩသရေယျာထာ”တိ ဝုတ္တော သာဓူတိ တဿ ပဋိညံ ဒတွာ အာဠာရဉ္စ ဥဒကဉ္စ[၃] ဥပသင်္ကမိတွာ တေသံ ဓမ္မဒေသနာယ သာရံ အဝိန္ဒန္တော တတော ပက္ကမိတွာ ဥရုဝေလာယံ ဆဗ္ဗဿာနိ ဒုက္ကရကာရိကံ ကရောန္တောပိ အမတံ အဓိဂန္တုံ အသက္ကောန္တော ဩဠာရိကာဟာရပဋိသေဝနေန သရီရံ သန္တပ္ပေသိ။

တဒါ ပန ဥရုဝေလာယံ **သေနာနိဂမေ**[၄] သေနာနိဂမကုဋုမ္ဗိကဿ ဓီတာ **သုဇာတာ** နာမ ဒါရိကာ ဝယပ္ပတ္တာ ဧကသ္မိံ နိဂြောဓရုက္ခေ ပတ္ထနမကာသိ “သစာဟံ သမဇာတိကံ ကုလဃရံ ဂန္တွာ ပဌမဂဗ္ဘေ ပုတ္တံ လဘိဿာမိ၊ ဗလိကမ္မံ ကရိဿာမီ”တိ။ တဿာ သာ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈိ။ သာ ဝေသာခပုဏ္ဏမဒိဝသေ “အဇ္ဇ ဗလိကမ္မံ ကရိဿာမီ”တိ ပါတောဝ ပါယာသံ အနာယာသံ ပရမမဓုရံ သမ္ပဋိပါဒေသိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ တဒဟေဝ ကတသရီရပဋိဇဂ္ဂနော ဘိက္ခာစာရကာလံ အာဂမယမာနော ပါတောဝ ဂန္တွာ တသ္မိံ နိဂြောဓရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။ အထ ခေါ **ပုဏ္ဏာ** နာမ ဒါသီ တဿာ ဓာတီ ရုက္ခမူလသောဓနတ္ထာယ ဂတာ ဗောဓိသတ္တံ ပါစီနလောကဓာတုံ ဩလောကယမာနံ နိသိန္နံ သဉ္ဈာပ္ပဘာနုရဉ္ဇိတဝရကနကဂိရိသိခရသဒိသသရီရသောဘံ တိမိရနိကရနိဓာနကရံ ကမလဝနဝိကသနကရံ ဃနဝိဝရမုပဂတံ[၅] ဒိဝသကရမိဝ တရုဝရမုပဂတံ မုနိဒိဝသကရမဒ္ဒသ။ သရီရတော စဿ နိက္ခန္တာဟိ ပဘာဟိ သကလဉ္စ တံ ရုက္ခံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ဒိသွာ တဿာ ဧတဒဟောသိ “အဇ္ဇ အမှာကံ ဒေဝတာ ရုက္ခတော ဩရုယှ သဟတ္ထေနေဝ ဗလိံ ပဋိဂ္ဂဟေတုကာမာ ဟုတွာ နိသိန္နာ”တိ။ သာ ဝေဂေန ဂန္တွာ သုဇာတာယ ဧတမတ္ထံ အာရောစေသိ။

၁-သုဘူမိဘာဂေ (သီ၊ ဣ)
၂-မန္ဒာရဂိရိသာရေန (သီ)
၃-အာဠာရဉ္စ ဥဒ္ဒကဉ္စ (သီ)
၄-သေနာနီနိဂမေ (သီ)၊ သေနာနီဂါမေ (က)
၅-ဃနဝိဝရဂတံ (သီ၊ ဣ)

Tato Sujātā sañjātasaddhā hutvā sabbālaṅkārena alaṅkaritvā satasahassagghanikaṁ suvaṇṇapātiṁ paramamadhurassa madhupāyāsassa pūretvā aparāya suvaṇṇapātiyā pidahitvā sīsenādāya nigrodharukkhābhimukhī agamāsi. Sā gacchantī dūratova taṁ bodhisattaṁ rukkhadevatamiva sakalaṁ taṁ rukkhaṁ sarīrappabhāya suvaṇṇavaṇṇaṁ katvā puññasañcayamiva rūpavantaṁ nisinnaṁ disvā pītisomanassajātā Sujātā "rukkhadevatā"ti saññāya diṭṭhaṭṭhānato paṭṭhāya onatonatā gantvā sīsato taṁ suvaṇṇapātiṁ otāretvā mahāsattassa hatthe ṭhapetvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā "yathā mama manoratho nipphanno, evaṁ tumhākampi nipphajjatū"ti vatvā pakkāmi.

Atha kho bodhisattopi suvaṇṇapātiṁ gahetvā **Nerañjarāya** nadiyā tīraṁ gantvā **Suppatiṭṭhitassa** nāma titthassa tīre suvaṇṇapātiṁ ṭhapetvā nhatvā paccuttaritvā ekūna paññāsapiṇḍe karonto taṁ pāyāsaṁ paribhuñjitvā "sacāhaṁ ajja Buddho bhavissāmi[1], ayaṁ suvaṇṇapāti paṭisotaṁ gacchatū"ti khipi. Sā pāti paṭisotaṁ gantvā **Kāḷassa** nāma nāgarājassa bhavanaṁ pavisitvā tiṇṇaṁ Buddhānaṁ thālakāni ukkhipitvā tesaṁ heṭṭhā aṭṭhāsi.

Mahāsatto tattheva vanasaṇḍe divāvihāraṁ vītināmetvā sāyanhasamaye **Sotthiyena**[2] nāma tiṇahārakena mahāpurisassa ākāraṁ ñatvā dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā Bodhimaṇḍamāruyha dakkhiṇadisābhāge aṭṭhāsi. So pana padeso paduminipatte udakabindu viya akampittha. Mahāpuriso[3] "ayaṁ padeso mama guṇaṁ dhāretuṁ asamattho"ti pacchimadisābhāgamagamāsi. Sopi tatheva kampittha. Puna uttaradisābhāgamagamāsi. Sopi tatheva kampittha. Puna puratthimadisābhāgamagamāsi. Tattha pallaṅkappamāṇaṭṭhānaṁ niccalaṁ ahosi. Mahāpuriso "idaṁ ṭhānaṁ kilesaviddhaṁsanaṭṭhānan"ti sanniṭṭhānaṁ katvā tāni tiṇāni agge gahetvā cālesi. Tāni tūlikaggena paricchinnāni viya ahesuṁ. Bodhisatto "bodhiṁ apatvāva imaṁ pallaṅkaṁ na bhindissāmī"ti caturaṅgavīriyaṁ adhiṭṭhahitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā bodhikkhandhaṁ piṭṭhito katvā puratthābhimukho nisīdi.

1. Bhavāmi (Sī, I) 2. Sottiyena. Suddhiyena (Ka) 3. Bodhisatto (Sī)

တတော သုဇာတာ သဉ္ဇာတသဒ္ဓါ ဟုတွာ သဗ္ဗာလင်္ကာရေန အလင်္ကရိတွာ သတသဟဿဂ္ဃနိကံ သုဝဏ္ဏပါတိံ ပရမမဓုရဿ မဓုပါယာသဿ ပူရေတွာ အပရာယ သုဝဏ္ဏပါတိယာ ပိဒဟိတွာ သီသေနာဒါယ နိဂြောဓရုက္ခာဘိမုခီ အဂမာသိ။ သာ ဂစ္ဆန္တီ ဒူရတောဝ တံ ဗောဓိသတ္တံ ရုက္ခဒေဝတမိဝ သကလံ တံ ရုက္ခံ သရီရပ္ပဘာယ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ကတွာ ပုညသဉ္စယမိဝ ရူပဝန္တံ နိသိန္နံ ဒိသွာ ပီတိသောမနဿဇာတာ သုဇာတာ "ရုက္ခဒေဝတာ"တိ သညာယ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ ဩနတောနတာ ဂန္တွာ သီသတော တံ သုဝဏ္ဏပါတိံ ဩတာရေတွာ မဟာသတ္တဿ ဟတ္ထေ ဌပေတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ "ယထာ မမ မနောရထော နိပ္ဖန္နော၊ ဧဝံ တုမှာကမ္ပိ နိပ္ဖဇ္ဇတူ"တိ ဝတွာ ပက္ကာမိ။

အထ ခေါ ဗောဓိသတ္တောပိ သုဝဏ္ဏပါတိံ ဂဟေတွာ **နေရဉ္ဇရာယ** နဒိယာ တီရံ ဂန္တွာ **သုပ္ပတိဋ္ဌိတဿ** နာမ တိတ္ထဿ တီရေ သုဝဏ္ဏပါတိံ ဌပေတွာ နှတွာ ပစ္စုတ္တရိတွာ ဧကူနပညာသပိဏ္ဍေ ကရောန္တော တံ ပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ "သစာဟံ အဇ္ဇ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမိ[1]၊ အယံ သုဝဏ္ဏပါတိ ပဋိသောတံ ဂစ္ဆတူ"တိ ခိပိ။ သာ ပါတိ ပဋိသောတံ ဂန္တွာ **ကာဠဿ** နာမ နာဂရာဇဿ ဘဝနံ ပဝိသိတွာ တိဏ္ဏံ ဗုဒ္ဓါနံ ထာလကာနိ ဥက္ခိပိတွာ တေသံ ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌာသိ။

မဟာသတ္တော တတ္ထေဝ ဝနသဏ္ဍေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သာယန္ဟသမယေ **သောတ္ထိယေန**[2] နာမ တိဏဟာရကေန မဟာပုရိသဿ အာကာရံ ဉတွာ ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ဗောဓိမဏ္ဍမာရုယှ ဒက္ခိဏဒိသာဘာဂေ အဋ္ဌာသိ။ သော ပန ပဒေသော ပဒုမိနိပတ္တေ ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ အကမ္ပိတ္ထ။ မဟာပုရိသော[3] "အယံ ပဒေသော မမ ဂုဏံ ဓာရေတုံ အသမတ္ထော"တိ ပစ္ဆိမဒိသာဘာဂမဂမာသိ။ သောပိ တထေဝ ကမ္ပိတ္ထ။ ပုန ဥတ္တရဒိသာဘာဂမဂမာသိ။ သောပိ တထေဝ ကမ္ပိတ္ထ။ ပုန ပုရတ္ထိမဒိသာဘာဂမဂမာသိ။ တတ္ထ ပလ္လင်္ကပ္ပမာဏဋ္ဌာနံ နိစ္စလံ အဟောသိ။ မဟာပုရိသော "ဣဒံ ဌာနံ ကိလေသဝိဒ္ဓံသနဋ္ဌာန"န္တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ တာနိ တိဏာနိ အဂ္ဂေ ဂဟေတွာ စာလေသိ။ တာနိ တူလိကဂ္ဂေန ပရိစ္ဆိန္နာနိ ဝိယ အဟေသုံ။ ဗောဓိသတ္တော "ဗောဓိံ အပတွာဝ ဣမံ ပလ္လင်္ကံ န ဘိန္ဒိဿာမီ"တိ စတုရင်္ဂဝီရိယံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ဗောဓိက္ခန္ဓံ ပိဋ္ဌိတော ကတွာ ပုရတ္ထာဘိမုခေါ နိသီဒိ။

၁-ဘဝါမိ (သီ၊ ဣ) ၂-သောတ္တိယေန။ သုဒ္ဓိယေန (က) ၃-ဗောဓိသတ္တော (သီ)

Taṅkhaṇaññeva sabbalokābhihāro māro bāhusahassaṁ māpetvā diyaḍḍhayojana satikaṁ himagirisikharasadisaṁ **Girimekhalaṁ** nāma arivaravāraṇaṁ varavāraṇaṁ abhiruyha navayojanikena dhanu-asipharasusarasattisabalenātibahalena mārabalena samparivuto samantā[1] pabbato viya ajjhottharanto mahāsapattaṁ viya mahāsattaṁ samupāgami. Mahāpuriso sūriye dharanteyeva atitumūlaṁ mārabalaṁ vidhamitvā vikasitajayasumanakusumasadisassa cīvarassa upari patamānehi rattapavālaṅkurasadisaruciradassanehi Bodhirukkhaṅkurehi pītiyā viya pūjiyamāno eva paṭhamayāme pubbenivāsānussatiñāṇaṁ labhitvā majjhimayāme dibbacakkhuñāṇaṁ visodhetvā pacchimayāme paṭicca samuppāde ñāṇaṁ otāretvā vaṭṭavivaṭṭaṁ sammasanto aruṇodaye Buddho hutvā—

“Anekajātisaṁsāraṁ, sandhāvissaṁ anibbisaṁ.
Gahakāraṁ[2] gavesanto, dukkhā jāti punappunaṁ.

Gahakāraka diṭṭhosi, puna gehaṁ na kāhasi.
Sabbā te phāsukā bhaggā, gahakūṭaṁ visaṅkhataṁ.
Visaṅkhāragataṁ cittaṁ, taṇhānaṁ khayamajjhagā”ti[3]—

imaṁ **udānaṁ** udānetvā[4] sattāhaṁ vimuttisukhapaṭisevanena vītināmetvā aṭṭhame divase samāpattito vuṭṭhāya devatānaṁ kaṅkhaṁ ñatvā tāsaṁ kaṅkhāvidhamanatthaṁ ākāse uppatitvā Yamakapāṭihāriyaṁ dassetvā tāsaṁ kaṅkhaṁ vidhamitvā pallaṅkato īsakaṁ pācīnanissite uttaradisābhāge ṭhatvā “imasmiṁ vata me pallaṅke sabbaññutaññāṇaṁ paṭividdhan”ti cattāri asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca pūritānaṁ pāramīnaṁ phalā dhigamaṭṭhānaṁ pallaṅkañceva Bodhirukkhañca animisehi akkhīhi olokayamāno sattāhaṁ vītināmesi, taṁ ṭhānaṁ **Animisacetiyaṁ** nāma jātaṁ.

Atha pallaṅkassa ca ṭhitaṭṭhānassa ca antare puratthimapacchimato āyate ratana caṅkame caṅkamanto sattāhaṁ vītināmesi, taṁ ṭhānaṁ **Ratanacaṅkamacetiyaṁ** nāma jātaṁ. Tato pacchimadisābhāge devatā ratanagharaṁ nāma māpesuṁ, tattha pallaṅkena nisīditvā abhidhammapiṭakaṁ visesato cettha anantanayasamantapaṭṭhānaṁ vicinanto sattāhaṁ vītināmesi. Taṁ ṭhānaṁ **Ratanagharacetiyaṁ**

1. Samantato (Sī)
2. Gahakārakaṁ (Sī)
3. Khu 1. 36 piṭṭhe Dhammapade.
4. Udānento (Sī)

တင်္ခဏညေဝ သဗ္ဗလောကာဘိဟာရော မာရော ဗာဟုသဟဿံ မာပေတွာ ဒိယဍ္ဎယောဇနသတိကံ ဟိမဂိရိသိခရသဒိသံ **ဂိရိမေခလံ** နာမ အရိဝရဝါရဏံ ဝရဝါရဏံ အဘိရုယှ နဝယောဇနိကေန ဓနုအသိဖရသုသရသတ္တိသဗလေနာတိဗဟလေန မာရဗလေန သမ္ပရိဝုတော သမန္တာ[၁] ပဗ္ဗတော ဝိယ အဇ္ဈောတ္ထရန္တော မဟာသပတ္တံ ဝိယ မဟာသတ္တံ သမုပါဂမိ။ မဟာပုရိသော သူရိယေ ဓရန္တေယေဝ အတိတုမူလံ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ ဝိကသိတဇယသုမနကုသုမသဒိသဿ စီဝရဿ ဥပရိ ပတမာနေဟိ ရတ္တပဝါလင်္ကုရသဒိသရုစိရဒဿနေဟိ ဗောဓိရုက္ခင်္ကုရေဟိ ပီတိယာ ဝိယ ပူဇိယမာနော ဧဝ ပဌမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ လဘိတွာ မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ဝိသောဓေတွာ ပစ္ဆိမယာမေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေ ဉာဏံ ဩတာရေတွာ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ သမ္မသန္တော အရုဏောဒယေ ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ—

“အနေကဇာတိသံသာရံ၊ သန္ဓာဝိဿံ အနိဗ္ဗိသံ။
ဂဟကာရံ[၂] ဂဝေသန္တော၊ ဒုက္ခာ ဇာတိ ပုနပ္ပုနံ။

ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသိ၊ ပုန ဂေဟံ န ကာဟသိ။
သဗ္ဗာ တေ ဖာသုကာ ဘဂ္ဂါ၊ ဂဟကူဋံ ဝိသင်္ခတံ။
ဝိသင်္ခါရဂတံ စိတ္တံ၊ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ”တိ[၃]—

ဣမံ **ဥဒါနံ** ဥဒါနေတွာ[၄] သတ္တာဟံ ဝိမုတ္တိသုခပဋိသေဝနေန ဝီတိနာမေတွာ အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဒေဝတာနံ ကင်္ခံ ဉတွာ တာသံ ကင်္ခါဝိဓမနတ္ထံ အာကာသေ ဥပ္ပတိတွာ ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတွာ တာသံ ကင်္ခံ ဝိဓမိတွာ ပလ္လင်္ကတော ဤသကံ ပါစီနနိဿိတေ ဥတ္တရဒိသာဘာဂေ ဌတွာ “ဣမသ္မိံ ဝတ မေ ပလ္လင်္ကေ သဗ္ဗညုတဉာဏံ ပဋိဝိဒ္ဓ”န္တိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပူရိတာနံ ပါရမီနံ ဖလာဓိဂမဋ္ဌာနံ ပလ္လင်္ကဉ္စေဝ ဗောဓိရုက္ခဉ္စ အနိမိသေဟိ အက္ခီဟိ ဩလောကယမာနော သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ၊ တံ ဌာနံ **အနိမိသစေတိယံ** နာမ ဇာတံ။

အထ ပလ္လင်္ကဿ စ ဌိတဋ္ဌာနဿ စ အန္တရေ ပုရတ္ထိမပစ္ဆိမတော အာယတေ ရတနစင်္ကမေ စင်္ကမန္တော သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ၊ တံ ဌာနံ **ရတနစင်္ကမစေတိယံ** နာမ ဇာတံ။ တတော ပစ္ဆိမဒိသာဘာဂေ ဒေဝတာ ရတနဃရံ နာမ မာပေသုံ၊ တတ္ထ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိတွာ အဘိဓမ္မပိဋကံ ဝိသေသတော စေတ္ထ အနန္တနယသမန္တပဋ္ဌာနံ ဝိစိနန္တော သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ။ တံ ဌာနံ **ရတနဃရစေတိယံ**

၁-သမန္တတော (သီ) ၂-ဂဟကာရကံ (သီ) ၃-ခု ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၄-ဥဒါနေန္တော (သီ)

nāma jātaṁ. Evaṁ bodhisamīpeyeva cattāri sattāhāni vītināmetvā pañcame sattāhe Bodhirukkhamūlā yena Ajapālanigrodho tenupasaṅkami, tatthāpi dhammaṁ vicinantoyeva vimuttisukhañca paṭisaṁvedento **Ajapālanigrodhe** sattāhaṁ vītināmesi.

Evaṁ aparaṁ sattāhaṁ **Mucalinde** nisīdi. Tassa nisinnamattasseva Bhagavato sakalacakkavāḷagabbhaṁ pūrento mahā-akālamegho udapādi. Tasmiṁ pana uppanne **Mucalindo nāgarājā** cintesi “ayaṁ mahāmegho satthari mayhaṁ bhavanaṁ paviṭṭhamatte uppanno vāsāgāramassa laddhuṁ vaṭṭatī”ti. So sattaratanamayaṁ devavimānasadisaṁ dibbavimānaṁ nimminituṁ samatthopi “evaṁ kate na mayhaṁ mahapphalaṁ bhavissati, Dasabalassa kāyaveyyāvaccaṁ karissāmī”ti atimahantaṁ attabhāvaṁ katvā Satthāraṁ sattakkhattuṁ bhogehi parikkhipitvā upari mahantaṁ phaṇaṁ katvā aṭṭhāsi. Atha Bhagavā parikkhepassa antova mahati okāse sabbaratanamaye paccagghapallaṅke[1] upari viniggalantavividhasurabhikusumadāmavitāne vividhasurabhigandhavāsite gandhakuṭiyaṁ viharanto viya vihāsi. Evaṁ Bhagavā taṁ sattāhaṁ tattha vītināmetvā tato aparaṁ sattāhaṁ Rājāyatane nisīdi. Tatthāpi vimuttisukhapaṭisaṁvediyeva. Ettāvatā sattasattāhāni paripuṇṇāni ahesuṁ. Etthantare Bhagavā jhānasukhena phalasukhena ca vītināmesi.

Athassa sattasattāhātikkame “mukhaṁ dhovissāmī”ti cittaṁ uppajji. Sakko Devānamindo **agadaharītakaṁ** āharitvā adāsi. Athassa Sakko **nāgalatā**dantakaṭṭhañca mukha dhovana-udakañca adāsi. Tato Bhagavā dantakaṭṭhaṁ khāditvā Anotattadahodakena mukhaṁ dhovitvā **Rājāyatanamūle** nisīdi. Tasmiṁ samaye catūhi lokapālehi upanīte paccagghe selamaye patte **Tapussabhallikānaṁ** vāṇijānaṁ manthañca madhupiṇḍikañca paṭiggahetvā paribhuñjitvā paccāgantvā Ajapālanigrodharukkhamūle nisīdi. Athassa tattha nisinnamattasseva attanā adhigatassa dhammassa gambhīrabhāvaṁ paccavekkhantassa sabbabuddhānaṁ āciṇṇo “adhigato kho myāyaṁ dhammo gambhīro duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedanīyo”ti[2] paresaṁ dhammaṁ adesetukāmatākārappatto parivitakko udapādi.

1. Maṇḍape pallaṅke (Sī, I) 2. Dī 2. 30; Ma 1. 224; Saṁ 1. 138; Vi 3. 5 piṭṭhesu.

နာမ ဇာတံ။ ဧဝံ ဗောဓိသမီပေယေဝ စတ္တာရိ သတ္တာဟာနိ ဝီတိနာမေတွာ ပဉ္စမေ သတ္တာဟေ ဗောဓိရုက္ခမူလာ ယေန အဇပါလနိဂြောဓော တေနုပသင်္ကမိ၊ တတ္ထာပိ ဓမ္မံ ဝိစိနန္တောယေဝ ဝိမုတ္တိသုခဉ္စ ပဋိသံဝေဒေန္တော **အဇပါလနိဂြောဓေ** သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ။

ဧဝံ အပရံ သတ္တာဟံ **မုစလိန္ဒေ** နိသီဒိ။ တဿ နိသိန္နမတ္တဿေဝ ဘဂဝတော သကလစက္ကဝါဠဂဗ္ဘံ ပူရေန္တော မဟာအကာလမေဃော ဥဒပါဒိ။ တသ္မိံ ပန ဥပ္ပန္နေ **မုစလိန္ဒော နာဂရာဇာ** စိန္တေသိ “အယံ မဟာမေဃော သတ္ထရိ မယှံ ဘဝနံ ပဝိဋ္ဌမတ္တေ ဥပ္ပန္နော ဝါသာဂါရမဿ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ သော သတ္တရတနမယံ ဒေဝဝိမာနသဒိသံ ဒိဗ္ဗဝိမာနံ နိမ္မိနိတုံ သမတ္ထောပိ “ဧဝံ ကတေ န မယှံ မဟပ္ဖလံ ဘဝိဿတိ၊ ဒသဗလဿ ကာယဝေယျာဝစ္စံ ကရိဿာမီ”တိ အတိမဟန္တံ အတ္တဘာဝံ ကတွာ သတ္ထာရံ သတ္တက္ခတ္တုံ ဘောဂေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ ဥပရိ မဟန္တံ ဖဏံ ကတွာ အဋ္ဌာသိ။ အထ ဘဂဝါ ပရိက္ခေပဿ အန္တောဝ မဟတိ ဩကာသေ သဗ္ဗရတနမယေ ပစ္စဂ္ဃပလ္လင်္ကေ[1] ဥပရိ ဝိနိဂ္ဂလန္တဝိဝိဓသုရဘိကုသုမဒါမဝိတာနေ ဝိဝိဓသုရဘိဂန္ဓဝါသိတေ ဂန္ဓကုဋိယံ ဝိဟရန္တော ဝိယ ဝိဟာသိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ တံ သတ္တာဟံ တတ္ထ ဝီတိနာမေတွာ တတော အပရံ သတ္တာဟံ ရာဇာယတနေ နိသီဒိ။ တတ္ထာပိ ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒီယေဝ။ ဧတ္တာဝတာ သတ္တသတ္တာဟာနိ ပရိပုဏ္ဏာနိ အဟေသုံ။ ဧတ္ထန္တရေ ဘဂဝါ ဈာနသုခေန ဖလသုခေန စ ဝီတိနာမေသိ။

အထဿ သတ္တသတ္တာဟာတိက္ကမေ “မုခံ ဓောဝိဿာမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော **အဂဒဟရီတကံ** အာဟရိတွာ အဒါသိ။ အထဿ သက္ကော **နာဂလတာ**ဒန္တကဋ္ဌဉ္စ မုခဓောဝနဥဒကဉ္စ အဒါသိ။ တတော ဘဂဝါ ဒန္တကဋ္ဌံ ခါဒိတွာ အနောတတ္တဒဟောဒကေန မုခံ ဓောဝိတွာ **ရာဇာယတနမူလေ** နိသီဒိ။ တသ္မိံ သမယေ စတူဟိ လောကပါလေဟိ ဥပနီတေ ပစ္စဂ္ဃေ သေလမယေ ပတ္တေ **တပုဿဘလ္လိကာနံ** ဝါဏိဇာနံ မန္ထဉ္စ မဓုပိဏ္ဍိကဉ္စ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ပစ္စာဂန္တွာ အဇပါလနိဂြောဓရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။ အထဿ တတ္ထ နိသိန္နမတ္တဿေဝ အတ္တနာ အဓိဂတဿ ဓမ္မဿ ဂမ္ဘီရဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ အာစိဏ္ဏော “အဓိဂတော ခေါ မျာယံ ဓမ္မော ဂမ္ဘီရော ဒုဒ္ဒသော ဒုရနုဗောဓော သန္တော ပဏီတော အတက္ကာဝစရော နိပုဏော ပဏ္ဍိတဝေဒနီယော”တိ[2] ပရေသံ ဓမ္မံ အဒေသေတုကာမတာကာရပ္ပတ္တော ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ။

၁-မဏ္ဍပေ ပလ္လင်္ကေ (သီ၊ ဣ) ၂-ဒီ ၂-၃၀၊ မ ၁-၂၂၄၊ သံ ၁-၁၃၈၊ ဝိ ၃-၅-ပိဋ္ဌေသု။

Atha **brahmā Sahampati** Dasabalassa cetasā cetoparivitakkamaññāya "nassati vata bho loko, vinassati vata bho loko"ti[1] vācaṁ nicchārento dasasahassacakkavāḷabrahmagaṇaparivuto Sakkasuyāmasantusitaparanimmitavasavattīhi anugato āgantvā Bhagavato purato pāturahosi. So attano patiṭṭhānatthāya pathaviṁ nimminitvā dakkhiṇaṁ jāṇumaṇḍalaṁ pathaviyaṁ nihantvā jalajāmalāvikala[2]kamalamakulasadisaṁ dasanakhasamodhānasamujjalamañjaliṁ sirasmiṁ katvā "desetu bhante Bhagavā dhammaṁ, desetu Sugato dhammaṁ, santi sattā apparajakkhajātikā, assavanatā dhammassa parihāyanti, bhavissanti dhammassa aññātāro"ti[3],—

"Pāturahosi Magadhesu pubbe,
Dhammo asuddho samalehi cintito.
Apāpuretaṁ amatassa dvāraṁ,
Suṇantu dhammaṁ vimalenānubuddhaṁ.

Sele yathā pabbatamuddhaniṭṭhito,
Yathāpi passe janataṁ samantato.
Tathūpamaṁ dhammamayaṁ sumedha,
Pāsādamāruyha samantacakkhu.
Sokāvatiṇṇaṁ janatamapetasoko,
Avekkhassu jātijarābhibhūtaṁ.

Uṭṭhehi vīra vijitasaṅgāma,
Satthavāha anaṇa vicara loke.
Desassu Bhagavā dhammaṁ,
Aññātāro bhavissantī"ti,[4]—

"Nanu tumhehi 'Buddho bodheyyaṁ tiṇṇo tāreyyaṁ mutto moceyyan'ti,—

1. Saṁ 1. 138; Ma 1. 224; Vi 3. 6 piṭṭhādīsu.
2. Jalamānāmalāvikala (Sī, I)
3. Saṁ 1. 139; Vi 3. 7 piṭṭhādīsu.
4. Ma 1. 225; Saṁ 1. 139; Vi 3. 6, 8, 9 piṭṭhādīsu.

အထ **ဗြဟ္မာ သဟမ္ပတိ** ဒသဗလဿ စေတသာ စေတောပရိဝိတက္ကမညာယ "နဿတိ ဝတ ဘော လောကော၊ ဝိနဿတိ ဝတ ဘော လောကော"တိ[၁] ဝါစံ နိစ္ဆာရေန္တော ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဗြဟ္မဂဏပရိဝုတော သက္ကသုယာမသန္တုသိတပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီဟိ အနုဂတော အာဂန္တွာ ဘဂဝတော ပုရတော ပါတုရဟောသိ။ သော အတ္တနော ပတိဋ္ဌာနတ္ထာယ ပထဝိံ နိမ္မိနိတွာ ဒက္ခိဏံ ဇာဏုမဏ္ဍလံ ပထဝိယံ နိဟန္တွာ ဇလဇာမလာဝိကလ[၂]ကမလမကုလသဒိသံ ဒသနခသမောဓာနသမုဇ္ဇလမဉ္ဇလိံ သိရသ္မိံ ကတွာ "ဒေသေတု ဘန္တေ ဘဂဝါ ဓမ္မံ၊ ဒေသေတု သုဂတော ဓမ္မံ၊ သန္တိ သတ္တာ အပ္ပရဇက္ခဇာတိကာ၊ အဿဝနတာ ဓမ္မဿ ပရိဟာယန္တိ၊ ဘဝိဿန္တိ ဓမ္မဿ အညာတာရော"တိ[၃],—

"ပါတုရဟောသိ မဂဓေသု ပုဗ္ဗေ၊
ဓမ္မော အသုဒ္ဓေါ သမလေဟိ စိန္တိတော။
အပါပုရေတံ အမတဿ ဒွါရံ၊
သုဏန္တု ဓမ္မံ ဝိမလေနာနုဗုဒ္ဓံ။

သေလေ ယထာ ပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိဋ္ဌိတော၊
ယထာပိ ပဿေ ဇနတံ သမန္တတော။
တထူပမံ ဓမ္မမယံ သုမေဓ၊
ပါသာဒမာရုယှ သမန္တစက္ခု။
သောကာဝတိဏ္ဏံ ဇနတမပေတသောကော၊
အဝေက္ခဿု ဇာတိဇရာဘိဘူတံ။

ဥဋ္ဌေဟိ ဝီရ ဝိဇိတသင်္ဂါမ၊
သတ္ထဝါဟ အနဏ ဝိစရ လောကေ။
ဒေသဿု ဘဂဝါ ဓမ္မံ၊
အညာတာရော ဘဝိဿန္တီ"တိ,[၄]—

"နနု တုမှေဟိ 'ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓေယျံ တိဏ္ဏော တာရေယျံ မုတ္တော မောစေယျ'န္တိ,—

၁-သံ ၁-၁၃၈၊ မ ၁-၂၂၄-ဝိ ၃-၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဇလမာနာမလာဝိကလ (သီ၊ ဣ)
၃-သံ ၁-၁၃၉၊ ဝိ ၃-၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-မ ၁-၂၂၅၊ သံ ၁-၁၃၉၊ ဝိ ၃-၆-၈-၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

‘Kiṁ me aññātavesena, dhammaṁ sacchikatenidha.
Sabbaññutaṁ pāpuṇitvā, tārayissaṁ sadevakan’ti,[1]—

patthanaṁ katvā pāramiyo pūretvā Sabbaññubhāvaṁ patto”ti ca, “tumhehi dhamme adesiyamāne ko hi nāma añño dhammaṁ desessati, kimaññaṁ lokassa saraṇaṁ tāṇaṁ leṇaṁ parāyanan”ti ca evamādīhi anekehi nayehi Bhagavantaṁ dhammadesanatthaṁ ayāci. Tena vuttaṁ “Buddhabhūtassa pana Bhagavato aṭṭhame sattāhe Satthā dhammadesanatthāya brahmunā āyācito”ti.

Idāni “kadā kattha ca kenāyaṁ, gāthā hi samudīritā”ti imesaṁ pañhānaṁ vissajjanāya[2] okāso anuppatto. Tattha **kadā vuttā**ti? Paṭhamamahāsaṅgītikāle vuttā. Paṭhamamahāsaṅgīti nāmesā Saṅgītikkhandhake[3] vuttanayeneva veditabbā. **Kattha kena vuttā**ti? Bhagavati kira parinibbute Rājagahanagare **Vebhārapabbatapasse Sattapaṇṇiguhādvāre** vijitasabbasattunā Ajātasattunā Magadhamahārājena dhammasaṅgāyanatthaṁ kārite paripuṇṇacandamaṇḍalasaṅkāse daṭṭhabbasāramaṇḍe maṇḍape dhammāsanagatenāyasmatā **Anandattherena** “brahmā ca lokādhipatī”ti ayaṁ gāthā vuttāti veditabbā. Ayamettha gāthāsambandho.

Ettāvatā—

“Kadāyaṁ dhammadesanatthaṁ, ajjhiṭṭho brahmunā Jino.
Kadā kattha ca kenāyaṁ, gāthā hi samudīritā”ti—

ayampi gāthā vuttatthā hoti. Evaṁ iminā sambandhena vuttāya panassā anuttānapadavaṇṇanaṁ karissāma.

Tattha **brahmā**ti brūhito tehi tehi guṇavisesehīti brahmā. Ayaṁ pana **brahma**-saddo mahābrahmabrāhmaṇatathāgatamātāpituseṭṭhādīsu dissati. Tathā hi “dvisahasso brahmā”ti-ādīsu[4] mahābrahmāti adhippeto.

1. Khu 4. 310 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.
2. Padānaṁ vissajjanassa (Ka)
3. Vi 4. 480 piṭṭhādīsu.
4. Ma 3. 142 piṭṭhe.

‘ကိံ မေ အညာတဝေသေန၊ ဓမ္မံ သစ္ဆိကတေနိဓ။
သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ၊ တာရယိဿံ သဒေဝက’န္တိ,[၁]—

ပတ္ထနံ ကတွာ ပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗညုဘာဝံ ပတ္တော’’တိ စ, ‘‘တုမှေဟိ ဓမ္မေ အဒေသိယမာနေ ကော ဟိ နာမ အညော ဓမ္မံ ဒေသေဿတိ၊ ကိမညံ လောကဿ သရဏံ တာဏံ လေဏံ ပရာယန’’န္တိ စ ဧဝမာဒီဟိ အနေကေဟိ နယေဟိ ဘဂဝန္တံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ အယာစိ။ တေန ဝုတ္တံ ‘‘ဗုဒ္ဓ-ဘူတဿ ပန ဘဂဝတော အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ သတ္ထာ ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ ဗြဟ္မုနာ အာယာစိတော’’တိ။

ဣဒါနိ ‘‘ကဒါ ကတ္ထ စ ကေနာယံ၊ ဂါထာ ဟိ သမုဒီရိတာ’’တိ ဣမေသံ ပဉှာနံ ဝိဿဇ္ဇနာယ[၂] ဩကာသော အနုပ္ပတ္တော။ တတ္ထ **ကဒါ ဝုတ္တာ**တိ? ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ဝုတ္တာ။ ပဌမမဟာသင်္ဂီတိ နာမေသာ သင်္ဂီတိက္ခန္ဓကေ[၃] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ကတ္ထ ကေန ဝုတ္တာ**တိ? ဘဂဝတိ ကိရ ပရိနိဗ္ဗုတေ ရာဇဂဟနဂရေ **ဝေဘာရပဗ္ဗတပဿေ သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာဒွါရေ** ဝိဇိတသဗ္ဗသတ္တုနာ အဇာတသတ္တုနာ မဂဓမဟာရာဇေန ဓမ္မသင်္ဂါယနတ္ထံ ကာရိတေ ပရိပုဏ္ဏစန္ဒမဏ္ဍလသင်္ကာသေ ဒဋ္ဌဗ္ဗသာရမဏ္ဍေ မဏ္ဍပေ ဓမ္မာသနဂတေနာယသ္မတာ **အာနန္ဒတ္ထေရေန** ‘‘ဗြဟ္မာ စ လောကာဓိပတီ’’တိ အယံ ဂါထာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယမေတ္ထ ဂါထာသမ္ဗန္ဓော။

ဧတ္တာဝတာ—

‘‘ကဒါယံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ၊ အဇ္ဈိဋ္ဌော ဗြဟ္မုနာ ဇိနော။
ကဒါ ကတ္ထ စ ကေနာယံ၊ ဂါထာ ဟိ သမုဒီရိတာ’’တိ—

အယမ္ပိ ဂါထာ ဝုတ္တတ္ထာ ဟောတိ။ ဧဝံ ဣမိနာ သမ္ဗန္ဓေန ဝုတ္တာယ ပနဿာ အနုတ္တာနပဒဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ။

တတ္ထ **ဗြဟ္မာ**တိ ဗြူဟိတော တေဟိ တေဟိ ဂုဏဝိသေသေဟီတိ ဗြဟ္မာ။ အယံ ပန **ဗြဟ္မ**-သဒ္ဒေါ မဟာဗြဟ္မဗြာဟ္မဏတထာဂတမာတာပိတုသေဋ္ဌာဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိ ‘‘ဒွိသဟဿော ဗြဟ္မာ’’တိအာဒီသု[၄] မဟာဗြဟ္မာတိ အဓိပ္ပေတော။

၁-ခု ၄-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။
၂-ပဒါနံ ဝိဿဇ္ဇနဿ (က)
၃-ဝိ ၄-၄၈၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-မ ၃-၁၄၂-ပိဋ္ဌေ။

“Tamonudo Buddho samantacakkhu,
Lokantagū sabbabhavātivatto.
Anāsavo sabbadukkhappahīno,
Saccavhayo brahme upāsito me”ti[1]—

ettha brāhmaṇo. “Brahmāti kho bhikkhave Tathāgatassetaṁ adhivacanan”ti[2] ettha tathā gato. “Brahmāti mātāpitaro pubbācariyāti vuccare”ti[3] ettha mātāpitaro. “Brahmacakkaṁ pavattetī”ti[4] ettha seṭṭho adhippeto. Idha pana paṭhamajjhānaṁ paṇītaṁ bhāvetvā paṭhamajjhānabhūmiyaṁ nibbatto kappāyuko mahābrahmā adhippeto[5]. **Ca**-saddo sampiṇḍanattho, brahmā ca aññe ca dasasu cakkavāḷasahassesu brahmāno cāti attho, padapūraṇamatto vā. **Lokādhipatī**ti ettha **loko**ti saṅkhāraloko sattaloko okāsalokoti tayo lokā. Tesu idha sattaloko adhippeto. Tassa issaro adhipatīti **lokādhipati,** lokekadesassāpi adhipati lokādhipatīti vuccati devādhipati narādhipati viya.

Sahampatīti so kira Kassapassa Bhagavato sāsane Sahako nāma thero paṭhamajjhānaṁ nibbattetvā aparihīnajjhāno jīvitapariyosāne paṭhamajjhānabhūmiyaṁ kappā yukamahābrahmā hutvā nibbatto, tatra pana naṁ “sahampati brahmā”ti sañjānanti. ( )[6] “sahakapatī”ti vattabbe anussarāgamaṁ[7] katvā ruḷhīvasena “Sahampatī”ti vadanti. **Katañjalī**ti katañjaliko, añjaliputaṁ sirasi katvāti attho. **Anadhivaran**ti accantavaro adhivaro nāssa atthīti **anadhivaro,** na tato adhiko varo atthīti vā anadhivaro, anuttaroti attho, taṁ anadhivaraṁ. **Ayācathā**ti ayācittha ajjhesi.

Idāni yassatthāya so Bhagavantaṁ ayāci, tamatthaṁ dassetuṁ **“santīdha sattā”**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **santī**ti saṁvijjanti upalabbhanti, Buddhacakkhussa āpāthaṁ āgacchantā atthīti attho. **Idhā**ti ayaṁ desāpadese

1. Khu 1. 450 piṭṭhe Suttanipāte. 2. Gavesitabbo.
3. Aṁ 1. 131, 382; Khu 1. 269; Khu 6. 82 piṭṭhesu.
4. Ma 1. 99; Saṁ 1. 266; Aṁ 1. 315; Aṁ 2. 8; Khu 9. 356 piṭṭhesu.
5. Ma-Ṭṭha 1. 36 piṭṭhepi passitabbaṁ. 6. Taṁ sandhāyāha (Ka)
7. Anussārāgamaṁ (Ka)

“တမောနုဒေါ ဗုဒ္ဓေါ သမန္တစက္ခု၊
လောကန္တဂူ သဗ္ဗဘဝါတိဝတ္တော။
အနာသဝေါ သဗ္ဗဒုက္ခပ္ပဟီနော၊
သစ္စဝှယော ဗြဟ္မေ ဥပါသိတော မေ”တိ[၁]—

ဧတ္ထ ဗြာဟ္မဏော။ “ဗြဟ္မာတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစန”န္တိ[၂] ဧတ္ထ တထာဂတော။ “ဗြဟ္မာတိ မာတာပိတရော ပုဗ္ဗာစရိယာတိ ဝုစ္စရေ”တိ[၃] ဧတ္ထ မာတာပိတရော။ “ဗြဟ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတီ”တိ[၄] ဧတ္ထ သေဋ္ဌော အဓိပ္ပေတော။ ဣဓ ပန ပဌမဇ္ဈာနံ ပဏီတံ ဘာဝေတွာ ပဌမဇ္ဈာနဘူမိယံ နိဗ္ဗတ္တော ကပ္ပါယုကော မဟာဗြဟ္မာ အဓိပ္ပေတော[၅]။ **စ**-သဒ္ဒေါ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ ဗြဟ္မာ စ အညေ စ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု ဗြဟ္မာနော စာတိ အတ္ထော၊ ပဒပူရဏမတ္တော ဝါ။ **လောကာဓိပတီ**တိ ဧတ္ထ **လောကော**တိ သင်္ခါရလောကော သတ္တလောကော ဩကာသလောကောတိ တယော လောကာ။ တေသု ဣဓ သတ္တလောကော အဓိပ္ပေတော။ တဿ ဣဿရော အဓိပတီတိ **လောကာဓိပတိ၊** လောကေကဒေသဿာပိ အဓိပတိ လောကာဓိပတီတိ ဝုစ္စတိ ဒေဝါဓိပတိ နရာဓိပတိ ဝိယ။

သဟမ္ပတီတိ သော ကိရ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ သဟကော နာမ ထေရော ပဌမဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အပရိဟီနဇ္ဈာနော ဇီဝိတပရိယောသာနေ ပဌမဇ္ဈာနဘူမိယံ ကပ္ပါယုကမဟာဗြဟ္မာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော၊ တတြ ပန နံ “သဟမ္ပတိ ဗြဟ္မာ”တိ သဉ္ဇာနန္တိ။ ( )[၆] “သဟကပတီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ အနုဿရာဂမံ[၇] ကတွာ ရုဠှီဝသေန “သဟမ္ပတီ”တိ ဝဒန္တိ။ **ကတဉ္ဇလီ**တိ ကတဉ္ဇလိကော၊ အဉ္ဇလိပုဋံ သိရသိ ကတွာတိ အတ္ထော။ **အနဓိဝရ**န္တိ အစ္စန္တဝရော အဓိဝရော နာဿ အတ္ထီတိ **အနဓိဝရော၊** န တတော အဓိကော ဝရော အတ္ထီတိ ဝါ အနဓိဝရော၊ အနုတ္တရောတိ အတ္ထော၊ တံ အနဓိဝရံ။ **အယာစထာ**တိ အယာစိတ္ထ အဇ္ဈေသိ။

ဣဒါနိ ယဿတ္ထာယ သော ဘဂဝန္တံ အယာစိ၊ တမတ္ထံ ဒဿေတုံ **“သန္တီဓ သတ္တာ”**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သန္တီ**တိ သံဝိဇ္ဇန္တိ ဥပလဗ္ဘန္တိ၊ ဗုဒ္ဓစက္ခုဿ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တာ အတ္ထီတိ အတ္ထော။ **ဣဓာ**တိ အယံ ဒေသာပဒေသေ

၁-ခု ၁-၄၅၀-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။ ၂-ဂဝေသိတဗ္ဗော။
၃-အံ ၁-၁၃၁၊ ၃၈၂၊ ခု ၁-၂၆၉၊ ခု ၆-၈၂-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၁-၉၉၊ သံ ၁-၂၆၆၊ အံ ၁-၃၁၅၊ အံ ၂-၈၊ ခု ၉-၃၅၆-ပိဋ္ဌေသု။
၅-မ-ဋ္ဌ ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၆-တံ သန္ဓာယာဟ (က) ၇-အနုဿာရာဂမံ (က)

nipāto. Svāyaṁ katthaci sāsanaṁ upādāya vuccati. Yathāha “idheva bhikkhave samaṇo, idha dutiyo samaṇo, idha tatiyo samaṇo, idha catuttho samaṇo, suññā parappavādā samaṇebhi aññehī”ti[1]. Katthaci okāsaṁ. Yathāha—

“Idheva tiṭṭhamānassa, devabhūtassa me sato.
Punarāyu ca me laddho, evaṁ jānāhi mārisā”ti[2].

Katthaci padapūraṇamattameva hoti. Yathāha “idhāhaṁ bhikkhave bhuttāvī assaṁ pavā rito”ti[3]. Katthaci lokaṁ upādāya. Yathāha “idha Tathāgato loke uppajjati bahujanahitāya bahujanasukhāyā”ti[4]. Idhāpi lokameva upādāya vuttoti veditabbo. Tasmā imasmiṁ sattaloketi attho. **Sattā**ti rūpādīsu khandhesu chandarāgena sattā visattā āsattā laggā lagitāti sattā, sattāti pāṇino vuccanti. Ruḷhīsaddena pana vītarāgesupi ayaṁ vohāro vattatiyeva.

Apparajakkhajātikāti paññāmaye akkhimhi appaṁ parittaṁ rāgadosamoharajaṁ etesaṁ evaṁsabhāvā ca teti apparajakkhajātikā, appaṁ rāgādirajameva vā yesaṁ te apparajakkhā, te apparajakkhasabhāvā apparajakkhajātikāti evamettha attho daṭṭhabbo. Tesaṁ apparajakkhajātikānaṁ. “Sattānan”ti vibhattivipariṇāmaṁ katvā “desehi dhamman”ti iminā sambandhaṁ katvā attho daṭṭhabbo. **Desehī**ti āyācanavacanametaṁ, desehi kathehi upadisāti attho. **Dhamman**ti ettha ayaṁ **dhamma**-saddo pariyattisamādhipaññāpakatisabhāvasuññatāpuñña-āpattiñeyyacatusaccadhammādīsu dissati. Tathā hi “idha bhikkhu dhammaṁ pariyāpuṇāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ -pa- Vedallan”ti-ādīsu[5] pariyattiyaṁ dissati. “Evaṁdhammā te Bhagavanto ahesun”ti-ādīsu samādhimhi.

“Yassete caturo dhammā, vānarinda yathā tava.
Saccaṁ dhammo dhiti cāgo, diṭṭhaṁ so ativattatī”ti—

1. Ma 1. 92; Dī 2. 125; Aṁ 1. 560 piṭṭhesu.
2. Dī 2. 227 piṭṭhe.
3. Ma 1. 16 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 20 piṭṭhādīsu.
5. Ma 1. 187; Aṁ 1. 417 piṭṭhesu.

နိပါတော။ သွာယံ ကတ္ထစိ သာသနံ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ “ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော၊ ဣဓ ဒုတိယော သမဏော၊ ဣဓ တတိယော သမဏော၊ ဣဓ စတုတ္ထော သမဏော၊ သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟီ”တိ[၁]။ ကတ္ထစိ ဩကာသံ။ ယထာဟ—

“ဣဓေဝ တိဋ္ဌမာနဿ၊ ဒေဝဘူတဿ မေ သတော။
ပုနရာယု စ မေ လဒ္ဓေါ၊ ဧဝံ ဇာနာဟိ မာရိသာ”တိ[၂]။

ကတ္ထစိ ပဒပူရဏမတ္တမေဝ ဟောတိ။ ယထာဟ “ဣဓာဟံ ဘိက္ခဝေ ဘုတ္တာဝီ အဿံ ပဝါရိတော”တိ[၃]။ ကတ္ထစိ လောကံ ဥပါဒါယ။ ယထာဟ “ဣဓ တထာဂတော လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဗဟုဇနဟိတာယ ဗဟုဇနသုခါယာ”တိ[၄]။ ဣဓာပိ လောကမေဝ ဥပါဒါယ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တသ္မာ ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေတိ အတ္ထော။ **သတ္တာ**တိ ရူပါဒီသု ခန္ဓေသု ဆန္ဒရာဂေန သတ္တာ ဝိသတ္တာ အာသတ္တာ လဂ္ဂါ လဂိတာတိ သတ္တာ၊ သတ္တာတိ ပါဏိနော ဝုစ္စန္တိ။ ရုဠှီသဒ္ဒေန ပန ဝီတရာဂေသုပိ အယံ ဝေါဟာရော ဝတ္တတိယေဝ။

အပ္ပရဇက္ခဇာတိကာတိ ပညာမယေ အက္ခိမှိ အပ္ပံ ပရိတ္တံ ရာဂဒေါသမောဟရဇံ ဧတေသံ ဧဝံသဘာဝါ စ တေတိ အပ္ပရဇက္ခဇာတိကာ၊ အပ္ပံ ရာဂါဒိရဇမေဝ ဝါ ယေသံ တေ အပ္ပရဇက္ခာ၊ တေ အပ္ပရဇက္ခသဘာဝါ အပ္ပရဇက္ခဇာတိကာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေသံ အပ္ပရဇက္ခဇာတိကာနံ။ “သတ္တာန”န္တိ ဝိဘတ္တိဝိပရိဏာမံ ကတွာ “ဒေသေဟိ ဓမ္မ”န္တိ ဣမိနာ သမ္ဗန္ဓံ ကတွာ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဒေသေဟီ**တိ အာယာစနဝစနမေတံ၊ ဒေသေဟိ ကထေဟိ ဥပဒိသာတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မ**န္တိ ဧတ္ထ အယံ **ဓမ္မ**-သဒ္ဒေါ ပရိယတ္တိသမာဓိပညာပကတိသဘာဝသုညတာပုညအာပတ္တိဉေယျစတုသစ္စဓမ္မာဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိ “ဣဓ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ပရိယာပုဏာတိ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏံ။ပ။ ဝေဒလ္လ”န္တိအာဒီသု[၅] ပရိယတ္တိယံ ဒိဿတိ။ “ဧဝံဓမ္မာ တေ ဘဂဝန္တော အဟေသု”န္တိအာဒီသု သမာဓိမှိ။

“ယဿေတေ စတုရော ဓမ္မာ၊ ဝါနရိန္ဒ ယထာ တဝ။
သစ္စံ ဓမ္မော ဓိတိ စာဂေါ၊ ဒိဋ္ဌံ သော အတိဝတ္တတီ”တိ—

၁-မ ၁-၉၂၊ ဒီ ၂-၁၂၅၊ အံ ၁-၅၆၀-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဒီ ၂-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၁-၂၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-မ ၁-၁၈၇၊ အံ ၁-၄၁၇-ပိဋ္ဌေသု။

ādīsu[1] paññāya. “Jātidhammā jarādhammā, atho maraṇadhammino”ti-ādīsu[2] pakatiyaṁ. “Kusalā dhammā akusalā dhammā abyākatā dhammā”ti-ādīsu[3] sabhāve. “Tasmiṁ kho pana samaye dhammā honti khandhā hontī”ti-ādīsu[4] suññatāyaṁ. “Dhammo suciṇṇo sukhamāvahātī”ti-ādīsu[5] puññe. “Dve aniyatā dhammā”ti-ādīsu[6] āpattiyaṁ. “Sabbe dhammā sabbākārena Buddhassa Bhagavato ñāṇamukhe āpāthaṁ āgacchantī”ti-ādīsu[7] ñeyye. “Diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo”ti-ādīsu[8] catusaccadhamme. Idhāpi catusaccadhamme daṭṭhabbo[9]. **Anukampā**ti anukampaṁ anuddayaṁ karohi. **Iman**ti pajaṁ niddisanto āha. **Pajan**ti pajātattā pajā, taṁ pajaṁ, sattanikāyaṁ saṁsāradukkhato mocehīti adhippāyo. Keci pana—

“Bhagavāti lokādhipatī naruttamo,
Katañjalī brahmagaṇehi yācito”ti—

paṭhanti. Ettāvatā sabbaso ayaṁ gāthā vuttatthā hoti.

Atha Bhagavato taṁ brahmuno Sahampatissa āyācanavacanaṁ sutvā aparimita samayasamuditakaruṇābalassa Dasabalassa parahitakaraṇanipuṇamaticārassa sabbasattesu okāsakaraṇamattena mahākaruṇā udapādi. Taṁ pana Bhagavato karuṇuppattiṁ dassentehi saṅgītikāle saṅgītikārakehi—

2. “Sampannavijjācaraṇassa tādino,
Jutindharassantimadehadhārino.
Tathāgatassappaṭipuggalassa,
Uppajji kāruññatā sabbasatte”ti—

ayaṁ gāthā ṭhapitā.

Tattha **sampannavijjācaraṇassā**ti sampannaṁ nāma tividhaṁ paripuṇṇasamaṅgimadhuravasena. Tattha—

---

1. Khu 5. 61 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 145 piṭṭhe. 3. Abhi 1. 1 piṭṭhe.
4. Abhi 1. 35 piṭṭhe. 5. Khu 1. 306; Khu 2. 272; Khu 5. 215, 357 piṭṭhādīsu.
6. Vi 1. 283 piṭṭhe. 7. Khu 7. 277; Khu 8. 175; Khu 9. 377 piṭṭhesu.
8. Dī 1. 102; Vi 3. 23, 47 piṭṭhādīsu.
9. Ma-Ṭṭha 1. 18; Abhi-Ṭṭha 1. 81 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

အာဒီသု[၁] ပညာယ။ “ဇာတိဓမ္မာ ဇရာဓမ္မာ၊ အထော မရဏဓမ္မိနော”တိ-အာဒီသု[၂] ပကတိယံ။ “ကုသလာ ဓမ္မာ အကုသလာ ဓမ္မာ အဗျာကတာ ဓမ္မာ”တိအာဒီသု[၃] သဘာဝေ။ “တသ္မိံ ခေါ ပန သမယေ ဓမ္မာ ဟောန္တိ ခန္ဓာ ဟောန္တီ”တိအာဒီသု[၄] သုညတာယံ။ “ဓမ္မော သုစိဏ္ဏော သုခမာဝဟာ-တီ”တိအာဒီသု[၅] ပုညေ။ “ဒွေ အနိယတာ ဓမ္မာ”တိအာဒီသု[၆] အာပတ္တိယံ။ “သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သဗ္ဗာကာရေန ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဉာဏမုခေ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တီ”တိအာဒီသု[၇] ဉေယျေ။ “ဒိဋ္ဌဓမ္မော ပတ္တဓမ္မော ဝိဒိတဓမ္မော”တိ-အာဒီသု[၈] စတုသစ္စဓမ္မေ။ ဣဓာပိ စတုသစ္စဓမ္မေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော[၉]။ **အနုကမ္ပာ**တိ အနုကမ္ပံ အနုဒ္ဒယံ ကရောဟိ။ **ဣမ**န္တိ ပဇံ နိဒ္ဒိသန္တော အာဟ။ **ပဇ**န္တိ ပဇာတတ္တာ ပဇာ၊ တံ ပဇံ၊ သတ္တနိကာယံ သံသာရဒုက္ခတော မောစေဟီတိ အဓိပ္ပါယော။ ကေစိ ပန—

“ဘဂဝါတိ လောကာဓိပတီ နရုတ္တမော၊
ကတဉ္ဇလီ ဗြဟ္မဂဏေဟိ ယာစိတော”တိ—

ပဌန္တိ။ ဧတ္တာဝတာ သဗ္ဗသော အယံ ဂါထာ ဝုတ္တတ္ထာ ဟောတိ။

အထ ဘဂဝတော တံ ဗြဟ္မုနော သဟမ္ပတိဿ အာယာစနဝစနံ သုတွာ အပရိမိတသမယသမုဒိတကရုဏာဗလဿ ဒသဗလဿ ပရဟိတကရဏနိပုဏ-မတိစာရဿ သဗ္ဗသတ္တေသု ဩကာသကရဏမတ္တေန မဟာကရုဏာ ဥဒပါဒိ။ တံ ပန ဘဂဝတော ကရုဏုပ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တေဟိ သင်္ဂီတိကာလေ သင်္ဂီတိ-ကာရကေဟိ—

၂။ “သမ္ပန္နဝိဇ္ဇာစရဏဿ တာဒိနော၊
ဇုတိန္ဓရဿန္တိမဒေဟဓာရိနော။
တထာဂတဿပ္ပဋိပုဂ္ဂလဿ၊
ဥပ္ပဇ္ဇိ ကာရုညတာ သဗ္ဗသတ္တေ”တိ—

အယံ ဂါထာ ဌပိတာ။

တတ္ထ **သမ္ပန္နဝိဇ္ဇာစရဏဿာ**တိ သမ္ပန္နံ နာမ တိဝိဓံ ပရိပုဏ္ဏသမင်္ဂိမဓုရ-ဝသေန။ တတ္ထ—

၁-ခု ၅-၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိ ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၁-၃၀၆၊ ခု ၂-၂၇၂၊ ခု ၅-၂၁၅-၃၅၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၆-ဝိ ၁-၂၈၃-ပိဋ္ဌေ။ ၇-ခု ၇-၂၇၇၊ ခု ၈-၁၇၅၊ ခု ၉-၃၇၇-ပိဋ္ဌေသု။
၈-ဒီ ၁-၁၀၂၊ ဝိ ၃-၂၃-၄၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၉-မ-ဋ္ဌ ၁-၁၈၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၈၁-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

"Sampannaṁ sālikedāraṁ, suvā bhuñjanti kosiya.
Paṭivedemi te brahme, na naṁ vāretumussahe"ti[1]—

idaṁ **paripuṇṇasampannaṁ** nāma. "Iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti samupeto upagato samupagato sampanno samannāgato"ti[2] idaṁ **samaṅgisampannaṁ** nāma. "Imissā bhante mahāpathaviyā heṭṭhimatalaṁ sampannaṁ, seyyathāpi khuddamadhuṁ anīlakaṁ, evamassādan"ti[3] idaṁ **madhurasampannaṁ** nāma. Idha paripuṇṇasampannampi samaṅgisampannampi yujjati[4]. **Vijjā**ti paṭipakkhadhamme vijjhanaṭṭhena viditakaraṇaṭṭhena vinditabbaṭṭhena ca vijjā. Tā pana tissopi vijjā aṭṭhapi vijjā. Tisso vijjā **Bhayabheravasutte**[5] āgatanayeneva veditabbā, aṭṭha **Ambaṭṭhasutte**[6]. Tatra hi vipassanā ñāṇena manomayiddhiyā ca saha cha abhiññā pariggahetvā aṭṭha vijjā vuttā. **Caraṇan**ti sīlasaṁvaro indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññutā jāgariyānuyogo saddhā hirī ottappaṁ bāhusaccaṁ āraddhavīriyatā upaṭṭhitassatitā paññāsampannatā cattāri rūpāvacarajjhānānīti ime pannarasa dhammā veditabbā. Imeyeva hi pannarasa dhammā yasmā etehi carati ariyasāvako gacchati amataṁ disaṁ, tasmā "caraṇan"ti vuttā. Yathāha "idha mahānāma ariyasāvako sīlavā hotī"ti[7] sabbaṁ **Majjhimapaṇṇāsake** vuttanayeneva veditabbaṁ. Vijjā ca caraṇañca vijjācaraṇāni, sampannāni paripuṇṇāni vijjācaraṇāni yassa soyaṁ sampannavijjācaraṇo, vijjācaraṇehi sampanno samaṅgībhūto, samannāgatoti vā sampannavijjācaraṇo. Ubhayathāpi attho yujjateva, tassa sampannavijjācaraṇassa[8].

Tādinoti "iṭṭhepi tādī aniṭṭhepi tādī"ti-ādinā nayena **Mahāniddese**[9] āgatatādilakkhaṇena tādino, iṭṭhāniṭṭhādīsu avikārassa tādisassāti attho. **Jutindharassā**ti jutimato, Yugandhare saradasamaye samuditadivasakarātirekatarasassirikasarīrajutivisaradharassāti[10] attho. "Paññāpajjotadharassā"ti vā vattuṁ vaṭṭati. Vuttañhetaṁ—

---

1. Khu 5. 276 piṭṭhe Jātake. 2. Abhi 2. 255 piṭṭhe. 3. Vi 1. 8 piṭṭhe.
4. Ma-Ṭṭha 1. 158 piṭṭhepi passitabbaṁ. 5. Ma 1. 26 piṭṭhādīsu.
6. Dī 1. 93 piṭṭhādīsu. 7. Ma 2. 17 piṭṭhe.
8. Vi-Ṭṭha 1. 88 piṭṭhepi passitabbaṁ. 9. Khu 7. 88, 365 piṭṭhesu.
10. Yuganidhanasamaya-samuditadivasakarātirekatara-sarīrajutivisarassāti (Sī, I)

"သမ္ပန္နံ သာလိကေဒါရံ၊ သုဝါ ဘုဉ္ဇန္တိ ကောသိယ။
ပဋိဝေဒေမိ တေ ဗြဟ္မေ၊ န နံ ဝါရေတုမုဿဟေ"တိ[၁]—

ဣဒံ **ပရိပုဏ္ဏသမ္ပန္နံ** နာမ။ "ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော ဥပဂတော သမုပဂတော သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော"တိ[၂] ဣဒံ **သမင်္ဂိသမ္ပန္နံ** နာမ။ "ဣမိဿာ ဘန္တေ မဟာပထဝိယာ ဟေဋ္ဌိမတလံ သမ္ပန္နံ၊ သေယျထာပိ ခုဒ္ဒမဓုံ အနီလကံ၊ ဧဝမဿာဒ"န္တိ[၃] ဣဒံ **မဓုရသမ္ပန္နံ** နာမ။ ဣဓ ပရိပုဏ္ဏသမ္ပန္နမ္ပိ သမင်္ဂိသမ္ပန္နမ္ပိ ယုဇ္ဇတိ[၄]။ **ဝိဇ္ဇာ**တိ ပဋိပက္ခဓမ္မေ ဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန ဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန ဝိန္ဒိတဗ္ဗဋ္ဌေန စ ဝိဇ္ဇာ။ တာ ပန တိဿောပိ ဝိဇ္ဇာ အဋ္ဌပိ ဝိဇ္ဇာ။ တိဿော ဝိဇ္ဇာ **ဘယဘေရဝသုတ္တေ**[၅] အာဂတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ, အဋ္ဌ **အမ္ဗဋ္ဌသုတ္တေ**[၆]။ တတြ ဟိ ဝိပဿနာဉာဏေန မနောမယိဒ္ဓိယာ စ သဟ ဆ အဘိညာ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အဋ္ဌ ဝိဇ္ဇာ ဝုတ္တာ။ **စရဏ**န္တိ သီလသံဝရော ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ ဘောဇနေ မတ္တညုတာ ဇာဂရိယာနုယောဂေါ သဒ္ဓါ ဟိရီ ဩတ္တပ္ပံ ဗာဟုသစ္စံ အာရဒ္ဓဝီရိယတာ ဥပဋ္ဌိတဿတိတာ ပညာသမ္ပန္နတာ စတ္တာရိ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနီတိ ဣမေ ပန္နရသ ဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမေယေဝ ဟိ ပန္နရသ ဓမ္မာ ယသ္မာ ဧတေဟိ စရတိ အရိယသာဝကော ဂစ္ဆတိ အမတံ ဒိသံ၊ တသ္မာ "စရဏ"န္တိ ဝုတ္တာ။ ယထာဟ "ဣဓ မဟာနာမ အရိယသာဝကော သီလဝါ ဟောတီ"တိ[၇] သဗ္ဗံ **မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသကေ** ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိဇ္ဇာ စ စရဏဉ္စ ဝိဇ္ဇာစရဏာနိ၊ သမ္ပန္နာနိ ပရိပုဏ္ဏာနိ ဝိဇ္ဇာစရဏာနိ ယဿ သောယံ သမ္ပန္နဝိဇ္ဇာစရဏော၊ ဝိဇ္ဇာစရဏေဟိ သမ္ပန္နော သမင်္ဂီဘူတော, သမန္နာဂတောတိ ဝါ သမ္ပန္နဝိဇ္ဇာစရဏော။ ဥဘယထာပိ အတ္ထော ယုဇ္ဇတေဝ၊ တဿ သမ္ပန္နဝိဇ္ဇာစရဏဿ[၈]။

တာဒိနောတိ "ဣဋ္ဌေပိ တာဒီ အနိဋ္ဌေပိ တာဒီ"တိအာဒိနာ နယေန **မဟာနိဒ္ဒေသေ**[၉] အာဂတတာဒိလက္ခဏေန တာဒိနော၊ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီသု အဝိကာရဿ တာဒိသဿာတိ အတ္ထော။ **ဇုတိန္ဓရဿာ**တိ ဇုတိမတော၊ ယုဂန္ဓရေ သရဒသမယေ သမုဒိတဒိဝသကရာတိရေကတရသဿိရိကသရီရဇုတိ-ဝိသရဓရဿာတိ[၁၀] အတ္ထော။ "ပညာပဇ္ဇောတဓရဿာ"တိ ဝါ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

၁-ခု ၅-၂၇၆-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။ ၂-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၁-၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ-ဋ္ဌ ၁-၁၅၈-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၅-မ ၁-၂၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၆-ဒီ ၁-၉၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-မ ၂-၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၈၈-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၉-ခု ၇-၈၈၊ ၃၆၅-ပိဋ္ဌေသု။
၁၀-ယုဂနိဓနသမယသမုဒိတဒိဝသကရာတိရေကတရသရီရဇုတိဝိသရဿာတိ (သီ၊ ဣ)

"Cattāro loke pajjotā, pañcamettha na vijjati.
Divā tapati ādicco, rattimābhāti candimā.

Atha aggi divārattiṁ, tattha tattha pabhāsati.
Sambuddho tapataṁ seṭṭho, esā ābhā anuttarā"ti[1].

Tasmā ubhayathāpi sarīrapaññājutivisaradharassāti attho. **Antimadehadhārino**ti sabbapacchimasarīradhārino, apunabbhavassāti attho.

Tathāgatassāti ettha aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā "Tathāgato"ti vuccati, katamehi aṭṭhahi? Tathā āgatoti Tathāgato, tathā gatoti Tathāgato, tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato, tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato, tathadassitāya Tathāgato, tathavāditāya Tathāgato, tathākāritāya Tathāgato, abhibhavanaṭṭhena Tathāgatoti.

Kathaṁ Bhagavā **tathā āgatoti Tathāgato**? Yathā yena abhinīhārena dānapāramiṁ pūretvā sīlanekkhammapaññāvīriyakhantisacca-adhiṭṭhānamettupekkhāpāramiṁ pūretvā imā dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samattiṁsa pāramiyo pūretvā aṅgapariccāgaṁ jīvitapariccāgaṁ dhanarajjaputtadārapariccāganti[2] ime pañca mahāpariccāge pariccajitvā yathā Vipassi-ādayo Sammāsambuddhā āgatā, tathā amhākampi Bhagavā āgatoti Tathāgato. Yathāha—

"Yatheva lokamhi Vipassi-ādayo,
Sabbaññubhāvaṁ munayo idhāgatā.
Tathā ayaṁ Sakyamunīpi āgato,
Tathāgato vuccati tena cakkhumā"ti. (1)

Kathaṁ **tathā gatoti Tathāgato?** Yathā sampatijātā Vipassi-ādayo samehi pādehi pathaviyaṁ patiṭṭhāya uttarābhimukhā sattapadavītihārena gatā, tathā amhākampi Bhagavā gatoti Tathāgato. Yathāha—

---

1. Saṁ 1. 14, 44 piṭṭhesu.
2. Dārapariccāgaṁ puttapariccāgaṁ rajjapariccāganti (Ka)

"စတ္တာရော လောကေ ပဇ္ဇောတာ၊ ပဉ္စမေတ္ထ န ဝိဇ္ဇတိ။
ဒိဝါ တပတိ အာဒိစ္စော၊ ရတ္တိမာဘာတိ စန္ဒိမာ။

အထ အဂ္ဂိ ဒိဝါရတ္တိံ၊ တတ္ထ တတ္ထ ပဘာသတိ။
သမ္ဗုဒ္ဓေါ တပတံ သေဋ္ဌော၊ ဧသာ အာဘာ အနုတ္တရာ"တိ[၁]။

တသ္မာ ဥဘယထာပိ သရီရပညာဇုတိဝိသရဓရဿာတိ အတ္ထော။ **အန္တိမဒေဟဓာရိနော**တိ သဗ္ဗပစ္ဆိမသရီရဓာရိနော၊ အပုနဗ္ဘဝဿာတိ အတ္ထော။

တထာဂတဿာတိ ဧတ္ထ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ "တထာဂတော"တိ ဝုစ္စတိ၊ ကတမေဟိ အဋ္ဌဟိ? တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော၊ တထဒဿိတာယ တထာဂတော၊ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော၊ တထာကာရိတာယ တထာဂတော၊ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတောတိ။

ကထံ ဘဂဝါ **တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော**? ယထာ ယေန အဘိနီဟာရေန ဒါနပါရမိံ ပူရေတွာ သီလနေက္ခမ္မပညာဝီရိယခန္တိသစ္စအဓိဋ္ဌာနမေတ္တုပေက္ခာပါရမိံ ပူရေတွာ ဣမာ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ သမတ္တိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ အင်္ဂပရိစ္စာဂံ ဇီဝိတပရိစ္စာဂံ ဓနရဇ္ဇပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂန္တိ[၂] ဣမေ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇိတွာ ယထာ ဝိပဿိအာဒယော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အာဂတာ၊ တထာ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတောတိ တထာဂတော။ ယထာဟ—

"ယထေဝ လောကမှိ ဝိပဿိအာဒယော၊
သဗ္ဗညုဘာဝံ မုနယော ဣဓာဂတာ။
တထာ အယံ သကျမုနီပိ အာဂတော၊
တထာဂတော ဝုစ္စတိ တေန စက္ခုမာ"တိ။ (၁)

ကထံ **တထာ ဂတောတိ တထာဂတော**? ယထာ သမ္ပတိဇာတာ ဝိပဿိအာဒယော သမေဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ ဥတ္တရာဘိမုခါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန ဂတာ၊ တထာ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ ဂတောတိ တထာဂတော။ ယထာဟ—

၁-သံ ၁-၁၄၊ ၄၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဒါရပရိစ္စာဂံ ပုတ္တပရိစ္စာဂံ ရဇ္ဇပရိစ္စာဂန္တိ (က)

“Muhuttajātova Gavampatī yathā,
Samehi pādehi phusī vasundharaṁ.
So vikkamī sattapadāni Gotamo,
Setañca chattaṁ anudhārayuṁ marū.

Gantvāna so sattapadāni Gotamo,
Disā vilokesi samā samantato.
Aṭṭhaṅgupetaṁ giramabbhudīrayī,
Sīho yathā pabbatamuddhaniṭṭhito”ti. (2)

Kathaṁ **tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato?** Sabbesaṁ rūpārūpadhammānaṁ salakkhaṇaṁ sāmaññalakkhaṇañca tathaṁ avitathaṁ ñāṇagatiyā āgato avirajjhitvā patto[1] anubuddhoti Tathāgato.

“Sabbesaṁ pana dhammānaṁ, sakasāmaññalakkhaṇaṁ.
Tathamevāgato yasmā, tasmā Satthā Tathāgato”ti. (3)

Kathaṁ **tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato?** Tathadhammā nāma cattāri ariyasaccāni. Yathāha “cattārimāni bhikkhave tathāni avitathāni anaññathāni. Katamāni cattāri? ‘Idaṁ dukkhan’ti bhikkhave tathametaṁ avitathametaṁ anaññathametan”ti vitthāro[2]. Tāni ca Bhagavā abhisambuddho, tasmā tathānaṁ abhisambuddhattā “Tathāgato”ti vuccati. Abhisambuddhattho hi ettha gatasaddo.

Tathanāmāni saccāni, abhisambujjhi Nāyako.
Tasmā tathānaṁ saccānaṁ, sambuddhattā Tathāgato. (4)

Kathaṁ **tathadassitāya Tathāgato?** Bhagavā hi aparimāṇāsu lokadhātūsu aparimāṇānaṁ sattānaṁ cakkhusotaghānajivhākāyamanodvāresu āpāthaṁ āgacchantaṁ rūpa saddagandharasaphoṭṭhabbadhammārammaṇaṁ Tathāgato sabbākārato jānāti passatīti, evaṁ tathadassitāya Tathāgato. Atha vā yaṁ loke tathaṁ, taṁ lokassa tatheva dasseti. Tatopi Bhagavā Tathāgato. Ettha tathadassi-atthe “Tathāgato”ti padasambhavo veditabbo.

1. Avirajjhitvāva gato (Sī)
2. Saṁ 3. 377 piṭṭhe.

“မုဟုတ္တဇာတောဝ ဂဝမ္ပတီ ယထာ၊
သမေဟိ ပါဒေဟိ ဖုသီ ဝသုန္ဓရံ။
သော ဝိက္ကမီ သတ္တပဒါနိ ဂေါတမော၊
သေတဉ္စ ဆတ္တံ အနုဓာရယုံ မရူ။

ဂန္တွာန သော သတ္တပဒါနိ ဂေါတမော၊
ဒိသာ ဝိလောကေသိ သမာ သမန္တတော။
အဋ္ဌင်္ဂုပေတံ ဂိရမဗ္ဘုဒီရယီ၊
သီဟော ယထာ ပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိဋ္ဌိတော”တိ။ (၂)

ကထံ **တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော?** သဗ္ဗေသံ ရူပါရူပဓမ္မာနံ သလက္ခဏံ သာမညလက္ခဏဉ္စ တထံ အဝိတထံ ဉာဏဂတိယာ အာဂတော အဝိရဇ္ဈိတွာ ပတ္တော[1] အနုဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော။

“သဗ္ဗေသံ ပန ဓမ္မာနံ၊ သကသာမညလက္ခဏံ။
တထမေဝါဂတော ယသ္မာ၊ တသ္မာ သတ္ထာ တထာဂတော”တိ။ (၃)

ကထံ **တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော?** တထဓမ္မာ နာမ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ “စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ? ‘ဣဒံ ဒုက္ခ’န္တိ ဘိက္ခဝေ တထမေတံ အဝိတထမေတံ အနညထမေတ”န္တိ ဝိတ္ထာရော[2]။ တာနိ စ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာ တထာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ “တထာဂတော”တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ။

တထနာမာနိ သစ္စာနိ၊ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ နာယကော။
တသ္မာ တထာနံ သစ္စာနံ၊ သမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတော။ (၄)

ကထံ **တထဒဿိတာယ တထာဂတော?** ဘဂဝါ ဟိ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယမနောဒွါရေသု အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တံ ရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗဓမ္မာရမ္မဏံ တထာဂတော သဗ္ဗာကာရတော ဇာနာတိ ပဿတီတိ၊ ဧဝံ တထဒဿိတာယ တထာဂတော။ အထ ဝါ ယံ လောကေ တထံ၊ တံ လောကဿ တထေဝ ဒဿေတိ။ တတောပိ ဘဂဝါ တထာဂတော။ ဧတ္ထ တထဒဿိအတ္ထေ “တထာဂတော”တိ ပဒသမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-အဝိရဇ္ဈိတွာဝ ဂတော (သီ)
၂-သံ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။

Tathākārena yo dhamme, jānāti anupassati.
Tathadassīti Sambuddho, tasmā vutto Tathāgato. (5)

Kathaṁ **tathavāditāya Tathāgato?** Yañca abhisambodhiyā parinibbānassa ca antare pañcacattālīsavassaparimāṇakāle suttādinavaṅgasaṅgahitaṁ bhāsitaṁ lapitaṁ Tathāgatena, sabbaṁ taṁ ekatulāya tulitaṁ viya tathameva avitathameva hoti. Tene vāha—

“Yañca Cunda rattiṁ Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambu jjhati, yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati, yaṁ etasmiṁ antare bhāsati lapati niddisati, sabbaṁ taṁ tatheva hoti, no aññathā. Tasmā ‘Tathāgato’ti vuccatī”ti[1].

Ettha pana gada-attho hi gatasaddo. Evaṁ tathavāditāya Tathāgato. Āgadanaṁ āgado, vacananti attho. Tatho aviparīto āgado assāti Tathāgato. Da-kārassa ta-kāraṁ katvā vutto.

Tathāvādī Jino yasmā, tathadhammappakāsako.
Tathāmāgadanañcassa, tasmā Buddho Tathāgato. (6)

Kathaṁ **tathākāritāya Tathāgato?** Bhagavā hi yaṁ yaṁ vācaṁ abhāsi, taṁ taṁ eva kāyena karoti, vācāya kāyo anulometi, kāyassapi vācā. Tenevāha—

“Yathā vādī bhikkhave Tathāgato tathā kārī, yathā kārī tathā vādī -pa-. Tasmā ‘Tathāgato’ti vuccatī”ti[1].

Yathā ca vācā gatā, kāyopi tathā gato, yathā kāyo gato, vācāpi tathā gatā. Evaṁ tathākāritāya Tathāgato.

Yathā vācā gatā tassa, tathā kāyo gato yato.
Tathāvāditāya Sambuddho, Satthā tasmā Tathāgato. (7)

Kathaṁ **abhibhavanaṭṭhena Tathāgato?** Upari Bhavaggaṁ heṭṭhā Avīciṁ pariyantaṁ katvā tiriyaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu sabbasatte abhibhavati sīlenapi samādhināpi paññāyapi vimuttiyāpi vimuttiñāṇadassanenapi,

1. Aṁ 1. 332; Khu 8. 169 piṭṭhesu.

တထာကာရေန ယော ဓမ္မေ၊ ဇာနာတိ အနုပဿတိ။
တထဒဿီတိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာ ဝုတ္တော တထာဂတော။ (၅)

ကထံ **တထဝါဒိတာယ တထာဂတော**? ယဉ္စ အဘိသမ္ဗောဓိယာ ပရိနိဗ္ဗာနဿ စ အန္တရေ ပဉ္စစတ္တာလီသဝဿပရိမာဏကာလေ သုတ္တာဒိနဝင်္ဂသင်္ဂဟိတံ ဘာသိတံ လပိတံ တထာဂတေန၊ သဗ္ဗံ တံ ဧကတုလာယ တုလိတံ ဝိယ တထမေဝ အဝိတထမေဝ ဟောတိ။ တေနေဝါဟ—

“ယဉ္စ စုန္ဒ ရတ္တိံ တထာဂတော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတိ၊ ယဉ္စ ရတ္တိံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဘာသတိ လပတိ နိဒ္ဒိသတိ၊ သဗ္ဗံ တံ တထေဝ ဟောတိ၊ နော အညထာ။ တသ္မာ ‘တထာဂတော’တိ ဝုစ္စတီ”တိ[၁]။

ဧတ္ထ ပန ဂဒအတ္ထော ဟိ ဂတသဒ္ဒေါ။ ဧဝံ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော။ အာဂဒနံ အာဂဒေါ၊ ဝစနန္တိ အတ္ထော။ တထော အဝိပရီတော အာဂဒေါ အဿာတိ တထာဂတော။ ဒ-ကာရဿ တ-ကာရံ ကတွာ ဝုတ္တော။

တထာဝါဒီ ဇိနော ယသ္မာ၊ တထဓမ္မပ္ပကာသကော။
တထာမာဂဒနဉ္စဿ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါ တထာဂတော။ (၆)

ကထံ **တထာကာရိတာယ တထာဂတော**? ဘဂဝါ ဟိ ယံ ယံ ဝါစံ အဘာသိ၊ တံ တံ ဧဝ ကာယေန ကရောတိ၊ ဝါစာယ ကာယော အနုလောမေတိ, ကာယဿပိ ဝါစာ။ တေနေဝါဟ—

“ယထာ ဝါဒီ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော တထာ ကာရီ၊ ယထာ ကာရီ တထာ ဝါဒီ။ပ။ တသ္မာ ‘တထာဂတော’တိ ဝုစ္စတီ”တိ[၁]။

ယထာ စ ဝါစာ ဂတာ၊ ကာယောပိ တထာ ဂတော၊ ယထာ ကာယော ဂတော၊ ဝါစာပိ တထာ ဂတာ။ ဧဝံ တထာကာရိတာယ တထာဂတော။

ယထာ ဝါစာ ဂတာ တဿ၊ တထာ ကာယော ဂတော ယတော။
တထာဝါဒိတာယ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သတ္ထာ တသ္မာ တထာဂတော။ (၇)

ကထံ **အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော**? ဥပရိ ဘဝဂ္ဂံ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ပရိယန္တံ ကတွာ တိရိယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု သဗ္ဗသတ္တေ အဘိဘဝတိ သီလေနပိ သမာဓိနာပိ ပညာယပိ ဝိမုတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေနပိ၊

၁-အံ ၁-၃၃၂၊ ခု ၈-၁၆၉-ပိဋ္ဌေသု။

na tassa tulā vā pamāṇaṁ vā atthi, atha kho atulo appameyyo anuttaro. Tenevāha—

"Sadevake bhikkhave loke -pa- tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthu daso vasavattī, tasmā 'Tathāgato'ti vuccatī"ti[1].

Tatrevaṁ padasiddhi veditabbā—agado viya agado. Ko panesa? Desanāvilāso ceva puññussayo[2] ca. Tena hesa mahānubhāvo bhisakko dibbāgadena sappe viya sabbaparappavādino sadevakañca lokaṁ abhibhavati, iti sabbalokābhibhavanato aviparīto desanāvilāso ceva puññussayo ca agado assāti da-kārassa ta-kāraṁ katvā "Tathāgato"ti veditabbo. Evaṁ abhibhavanaṭṭhena Tathāgato.

Tatho aviparīto ca, agado yassa Satthuno.
Vasavattīti so tena, hoti Satthā Tathāgato[3]. (8)

Appaṭi puggalassāti paṭipuggalavirahitassa, añño koci "ahaṁ Buddho"ti evaṁ paṭiññaṁ dātuṁ samattho nāmassa puggalo natthīti appaṭipuggalo, tassa appaṭipugga lassa. **Uppajjī**ti uppanno udapādi. **Kāruññatā**ti karuṇāya bhāvo kāruññatā. **Sabbasatte**ti niravasesasattapariyādānavacanaṁ, sakale sattanikāyeti attho. Ettāvatā ayampi gāthā vuttatthā hoti.

Atha Bhagavā brahmunā dhammadesanatthāya āyācito sattesu kāruññataṁ uppā detvā dhammaṁ desetukāmo mahābrahmānaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

"Apārutā tesaṁ amatassa dvārā,
Ye sotavanto pamuñcantu saddhaṁ.
Vihiṁsasaññī paguṇaṁ na bhāsiṁ,
Dhammaṁ paṇītaṁ manujesu brahme"ti[4].

1. Aṁ 1. 332; Khu 8. 169 piṭṭhesu. 2. Puññavilāso (Sī, I)
3. Dī-Ṭṭha 1. 59; Ma-Ṭṭha 1. 47; Aṁ-Ṭṭha 1. 80; Udāna-Ṭṭha 112; Itivuttaka-Ṭṭha 111 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
4. Ma 1. 226; Saṁ 1. 140; Dī 2. 34; Vi 3. 10 piṭṭhesu.

န တဿ တုလာ ဝါ ပမာဏံ ဝါ အတ္ထိ၊ အထ ခေါ အတုလော အပ္ပမေယျော အနုတ္တရော။ တေနေဝါဟ—

"သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ တထာဂတော အဘိဘူ အနဘိဘူတော အညဒတ္ထု ဒသော ဝသဝတ္တီ၊ တသ္မာ 'တထာဂတော'တိ ဝုစ္စတီ"တိ[၁]။

တတြေဝံ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ—အဂဒေါ ဝိယ အဂဒေါ။ ကော ပနေသ? ဒေသနာဝိလာသော စေဝ ပုညုဿယော[၂] စ။ တေန ဟေသ မဟာနုဘာဝေါ ဘိသက္ကော ဒိဗ္ဗာဂဒေန သပ္ပေ ဝိယ သဗ္ဗပရပ္ပဝါဒိနော သဒေဝကဉ္စ လောကံ အဘိဘဝတိ၊ ဣတိ သဗ္ဗလောကာဘိဘဝနတော အဝိပရီတော ဒေသနာဝိလာသော စေဝ ပုညုဿယော စ အဂဒေါ အဿာတိ ဒ-ကာရဿ တ-ကာရံ ကတွာ "တထာဂတော"တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော။

တထော အဝိပရီတော စ၊ အဂဒေါ ယဿ သတ္ထုနော။
ဝသဝတ္တီတိ သော တေန၊ ဟောတိ သတ္ထာ တထာဂတော[၃]။ (၈)

အပ္ပဋိပုဂ္ဂလဿာတိ ပဋိပုဂ္ဂလဝိရဟိတဿ၊ အညော ကောစိ "အဟံ ဗုဒ္ဓေါ"တိ ဧဝံ ပဋိညံ ဒါတုံ သမတ္ထော နာမဿ ပုဂ္ဂလော နတ္ထီတိ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော၊ တဿ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလဿ။ **ဥပ္ပဇ္ဇီ**တိ ဥပ္ပန္နော ဥဒပါဒိ။ **ကာရုညတာ**တိ ကရုဏာယ ဘာဝေါ ကာရုညတာ။ **သဗ္ဗသတ္တေ**တိ နိရဝသေသသတ္တပရိယာဒါနဝစနံ၊ သကလေ သတ္တနိကာယေတိ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ အယမ္ပိ ဂါထာ ဝုတ္တတ္ထာ ဟောတိ။

အထ ဘဂဝါ ဗြဟ္မုနာ ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ အာယာစိတော သတ္တေသု ကာရုညတံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဓမ္မံ ဒေသေတုကာမော မဟာဗြဟ္မာနံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ—

"အပါရုတာ တေသံ အမတဿ ဒွါရာ၊
ယေ သောတဝန္တော ပမုဉ္စန္တု သဒ္ဓံ။
ဝိဟိံသသညီ ပဂုဏံ န ဘာသိံ၊
ဓမ္မံ ပဏီတံ မနုဇေသု ဗြဟ္မေ"တိ[၄]။

၁-အံ ၁-၃၃၂၊ ခု ၈-၁၆၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ပုညဝိလာသော (သီ၊ ဣ)
၃-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၅၉၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၄၇၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၈၀၊ ဥဒါန-ဋ္ဌ-၁၁၂၊ ဣတိဝုတ္တက-ဋ္ဌ ၁၁၁-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-မ ၁-၂၂၆၊ သံ ၁-၁၄၀၊ ဒီ ၂-၃၄၊ ဝိ ၃-၁၀-ပိဋ္ဌေသု။

၁၁.၈ ၃ ၃
သာသနာရေးဦးစီးဌာန
စာကြည့်တိုက်

Atha kho **brahmā Sahampati** “katāvakāso khomhi Bhagavatā dhammadesanāyā”ti ñatvā dasanakhasamodhānasamujjalaṁ añjaliṁ sirasi katvā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā brahmagaṇaparivuto pakkāmi. Atha Satthā tassa brahmuno paṭiññaṁ datvā “kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan”ti[1] cintento “Āḷāro paṇḍito so imaṁ dhammaṁ khippaṁ ājānissatī”ti cittaṁ uppādetvā puna olokento tassa sattāhaṁ kālaṅkatabhāvaṁ ñatvā Udakassa ca abhidosakālaṅkatabhāvaṁ ñatvā puna “kahaṁ nu kho etarahi pañcavaggiyā bhikkhū viharantī”ti pañcavaggiye āvajjento “Bārāṇasiyaṁ Isipatane migadāye”ti ñatvā āsāḷhiyaṁ pabhātāya rattiyā kālasseva pattacīvaramādāya aṭṭhārasayojanikaṁ maggaṁ paṭipanno antarāmagge **Upakaṁ** nāma ājīvakaṁ disvā tassa attano Buddhabhāvamāvikatvā taṁdivasameva sāyanhasamaye Isipatanamagamāsi. Tattha pañcavaggiyānaṁ attano Buddhabhāvaṁ pakāsetvā paññattavarabuddhāsanagato pañcavaggiye bhikkhū āmantetvā **Dhammacakkappavattanasuttantaṁ**[2] desesi.

Tesu Aññāsikoṇḍaññatthero desanānusārena ñāṇaṁ pesetvā suttapariyosāne aṭṭhārasahi brahmakoṭīhi saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Satthā tattheva vassaṁ upagantvā punadivase Vappattheraṁ sotāpattiphale patiṭṭhāpesi. Eteneva upāyena sabbe te sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā puna pañcamiyaṁ pakkhassa pañcapi te there sannipātetvā **Anattalakkhaṇasuttantaṁ**[3] desesi, desanāpariyosāne pañcapi therā arahatte patiṭṭhahiṁsu.

Atha Satthā tattheva **Yasassa** kulaputtassa upanissayaṁ disvā gehaṁ pahāyanikkhantaṁ disvā “ehi Yasā”ti[4] pakkositvā tasmiññeva rattibhāge sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā punadivase arahatte ca patiṭṭhāpetvā aparepi tassa sahāyake **catupaṇṇāsajane** ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā arahatte patiṭṭhāpesi. Evaṁ loke ekasaṭṭhiyā arahantesu jātesu Satthā vuṭṭhavasso pavāretvā bhikkhū āmantetvā etadavoca—

---

1. Ma 1. 226; Vi 3. 10 piṭṭhesu.
2. Saṁ 3. 368; Vi 3. 14; Khu 9. 329 piṭṭhādīsu.
3. Saṁ 2. 55; Vi 3. 18 piṭṭhādīsu.
4. Vi 3. 21 piṭṭhe.

အထ ခေါ **ဗြဟ္မာ သဟမ္ပတိ** “ကတာဝကာသော ခေါမှိ ဘဂဝတာ ဓမ္မဒေသနာယာ”တိ ဉတွာ ဒသနခသမောဓာနသမုဇ္ဇလံ အဉ္ဇလိံ သိရသိ ကတွာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဗြဟ္မဂဏပရိဝုတော ပက္ကာမိ။ အထ သတ္ထာ တဿ ဗြဟ္မုနော ပဋိညံ ဒတွာ “ကဿ နု ခေါ အဟံ ပဌမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ”န္တိ[၁] စိန္တေန္တော “အာဠာရော ပဏ္ဍိတော သော ဣမံ ဓမ္မံ ခိပ္ပံ အာဇာနိဿတီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ ပုန ဩလောကေန္တော တဿ သတ္တာဟံ ကာလင်္ကတဘာဝံ ဉတွာ ဥဒကဿ စ အဘိဒေါသကာလင်္ကတဘာဝံ ဉတွာ ပုန “ကဟံ နု ခေါ ဧတရဟိ ပဉ္စဝဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ ဝိဟရန္တီ”တိ ပဉ္စဝဂ္ဂိယေ အာဝဇ္ဇေန္တော “ဗာရာဏသိယံ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ”တိ ဉတွာ အာသာဠှိယံ ပဘာတာယ ရတ္တိယာ ကာလဿေဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ အဋ္ဌာရသယောဇနိကံ မဂ္ဂံ ပဋိပန္နော အန္တရာမဂ္ဂေ **ဥပကံ** နာမ အာဇီဝကံ ဒိသွာ တဿ အတ္တနော ဗုဒ္ဓဘာဝမာဝိကတွာ တံဒိဝသမေဝ သာယနှသမယေ ဣသိပတနမဂမာသိ။ တတ္ထ ပဉ္စဝဂ္ဂိယာနံ အတ္တနော ဗုဒ္ဓဘာဝံ ပကာသေတွာ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနဂတော ပဉ္စဝဂ္ဂိယေ ဘိက္ခူ အာမန္တေတွာ **ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တံ**[၂] ဒေသေသိ။

တေသု အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရော ဒေသနာနုသာရေန ဉာဏံ ပေသေတွာ သုတ္တပရိယောသာနေ အဋ္ဌာရသဟိ ဗြဟ္မကောဋီဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ တတ္ထေဝ ဝဿံ ဥပဂန္တွာ ပုနဒိဝသေ ဝပ္ပတ္ထေရံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန သဗ္ဗေ တေ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ပုန ပဉ္စမိယံ ပက္ခဿ ပဉ္စပိ တေ ထေရေ သန္နိပါတေတွာ **အနတ္တလက္ခဏသုတ္တန္တံ**[၃] ဒေသေသိ၊ ဒေသနာပရိယောသာနေ ပဉ္စပိ ထေရာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟိံသု။

အထ သတ္ထာ တတ္ထေဝ **ယသဿ** ကုလပုတ္တဿ ဥပနိဿယံ ဒိသွာ ဂေဟံ ပဟာယနိက္ခန္တံ ဒိသွာ “ဧဟိ ယသာ”တိ[၄] ပက္ကောသိတွာ တသ္မိညေဝ ရတ္တိဘာဂေ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ပုနဒိဝသေ အရဟတ္တေ စ ပတိဋ္ဌာပေတွာ အပရေပိ တဿ သဟာယကေ **စတုပဏ္ဏာသဇနေ** ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗာဇေတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ ဧဝံ လောကေ ဧကသဋ္ဌိယာ အရဟန္တေသု ဇာတေသု သတ္ထာ ဝုဋ္ဌဝဿော ပဝါရေတွာ ဘိက္ခူ အာမန္တေတွာ ဧတဒဝေါစ—

၁-မ ၁-၂၂၆၊ ဝိ ၃-၁၀-ပိဋ္ဌေသု။
၂-သံ ၃-၃၆၈၊ ဝိ ၃-၁၄၊ ခု ၉-၃၂၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-သံ ၂-၅၅၊ ဝိ ၃-၁၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ဝိ ၃-၂၁-ပိဋ္ဌေ။

“Paratthaṁ cattano atthaṁ, karontā pathaviṁ imaṁ.
Byāharantā manussānaṁ, dhammaṁ caratha bhikkhavo.

Viharatha vivittesu, pabbatesu vanesu ca.
Pakāsayantā saddhammaṁ, lokassa satataṁ mama.

Karontā dhammadūteyyaṁ, vikhyāpayatha bhikkhavo.
Santi-atthāya sattānaṁ, subbatā vacanaṁ mama.

Sabbaṁ pidahatha dvāraṁ, apāyānamanāsavā.
Saggamokkhassa maggassa, dvāraṁ vivarathāsamā.

Desanāpaṭipattīhi, karuṇādiguṇālayā.
Buddhiṁ saddhañca lokassa, abhivaḍḍhetha sabbaso.

Gihīnamupakarontānaṁ, niccamāmisadānato.
Karotha dhammadānena, tesaṁ paccūpakārakaṁ.

Samussayatha saddhammaṁ, desayantā isiddhajaṁ.
Katakattabbakammantā, paratthaṁ paṭipajjathā”ti.

Evañca pana vatvā Bhagavā te bhikkhū disāsu vissajjetvā sayaṁ uruvelaṁ gacchanto antarāmagge kappāsikavanasaṇḍe **tiṁsa Bhaddavaggiyakumāre** vinesi. Tesu yo sabbapacchimako, so sotāpanno, sabbaseṭṭho anāgāmī, ekopi arahā vā puthujjano vā nāhosi. Tepi sabbe ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā disāsu pesetvā sayaṁ Uruvelaṁ gantvā aḍḍhuḍḍhāni pāṭihāriyasahassāni dassetvā Uruvelakassapādayo sahassajaṭila parivāre **Tebhātikajaṭile** dametvā ehibhikkhubhāvena pabbājetvā gayāsīse nisīdāpetvā **Ādittapariyāyadesanāya**[1] arahatte patiṭṭhāpetvā tena arahantasahassena Bhagavā parivuto “Bimbisārassa rañño paṭiññaṁ mocessāmī”ti Rājagahanagarūpacāre Laṭṭhivanuyyānaṁ nāma agamāsi. Tato uyyānapālako rañño ārocesi. Rājā “Satthā āgato”ti sutvā dvādasa nahutehi brāhmaṇagahapatikehi parivuto dasabalaṁ ghanavivaragatamiva

1. Saṁ 2. 251; Vi 3. 44 piṭṭhādīsu.

“ပရတ္ထံ စတ္တနော အတ္ထံ၊ ကရောန္တာ ပထဝိံ ဣမံ။
ဗျာဟရန္တာ မနုဿာနံ၊ ဓမ္မံ စရထ ဘိက္ခဝေါ။

ဝိဟရထ ဝိဝိတ္တေသု၊ ပဗ္ဗတေသု ဝနေသု စ။
ပကာသယန္တာ သဒ္ဓမ္မံ၊ လောကဿ သတတံ မမ။

ကရောန္တာ ဓမ္မဒူတေယျံ၊ ဝိချာပယထ ဘိက္ခဝေါ။
သန္တိအတ္ထာယ သတ္တာနံ၊ သုဗ္ဗတာ ဝစနံ မမ။

သဗ္ဗံ ပိဒဟထ ဒွါရံ၊ အပါယာနမနာသဝါ။
သဂ္ဂမောက္ခဿ မဂ္ဂဿ၊ ဒွါရံ ဝိဝရထာသမာ။

ဒေသနာပဋိပတ္တီဟိ၊ ကရုဏာဒိဂုဏာလယာ။
ဗုဒ္ဓိံ သဒ္ဓဉ္စ လောကဿ၊ အဘိဝဍ္ဎေထ သဗ္ဗသော။

ဂိဟီနမုပကရောန္တာနံ၊ နိစ္စမာမိသဒါနတော။
ကရောထ ဓမ္မဒါနေန၊ တေသံ ပစ္စူပကာရကံ။

သမုဿယထ သဒ္ဓမ္မံ၊ ဒေသယန္တာ ဣသိဒ္ဓဇံ။
ကတကတ္တဗ္ဗကမ္မန္တာ၊ ပရတ္ထံ ပဋိပဇ္ဇထာ”တိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ ဘဂဝါ တေ ဘိက္ခူ ဒိသာသု ဝိဿဇ္ဇေတွာ သယံ ဥရုဝေလံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ ကပ္ပာသိကဝနသဏ္ဍေ **တိံသ ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယကုမာရေ** ဝိနေသိ။ တေသု ယော သဗ္ဗပစ္ဆိမကော၊ သော သောတာပန္နော၊ သဗ္ဗသေဋ္ဌော အနာဂါမီ၊ ဧကောပိ အရဟာ ဝါ ပုထုဇ္ဇနော ဝါ နာဟောသိ။ တေပိ သဗ္ဗေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗာဇေတွာ ဒိသာသု ပေသေတွာ သယံ ဥရုဝေလံ ဂန္တွာ အဍ္ဎုဍ္ဎာနိ ပါဋိဟာရိယသဟဿာနိ ဒဿေတွာ ဥရုဝေလကဿပါဒယော သဟဿဇဋိလပရိဝါရေ **တေဘာတိကဇဋိလေ** ဒမေတွာ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ပဗ္ဗာဇေတွာ ဂယာသီသေ နိသီဒါပေတွာ **အာဒိတ္တပရိယာယဒေသနာယ**[1] အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ တေန အရဟန္တသဟဿေန ဘဂဝါ ပရိဝုတော “ဗိမ္ဗိသာရဿ ရညော ပဋိညံ မောစေဿာမီ”တိ ရာဇဂဟနဂရူပစာရေ လဋ္ဌိဝနုယျာနံ နာမ အဂမာသိ။ တတော ဥယျာနပါလကော ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ “သတ္ထာ အာဂတော”တိ သုတွာ ဒွါဒသနဟုတေဟိ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကေဟိ ပရိဝုတော ဒသဗလံ ဃနဝိဝရဂတမိဝ

၁-သံ ၂-၂၅၁၊ ဝိ ၃-၄၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

divasakaraṁ vanavivaragataṁ munivaradivasakaraṁ upasaṅkamitvā cakkālaṅkatatalesu jalajāmalāvikalakamalakomalesu Dasabalassa pādesu makuṭamaṇijutivisaravijjotinā sirasā nipatitvā ekamantaṁ nisīdi saddhiṁ parisāya.

Atha kho tesaṁ brāhmaṇagahapatikānaṁ etadahosi "kiṁ nu kho Mahāsamaṇo Uruvelakassape brahmacariyaṁ carati, udāhu Uruvelakassapo Mahāsamaṇe"ti. Atha kho Bhagavā tesaṁ cetoparivitakkamaññāya theraṁ gāthāya ajjhabhāsi—

"Kimeva disvā Uruvelavāsi,
Pahāsi aggiṁ kisakovadāno.
Pucchāmi taṁ Kassapa etamatthaṁ,
Kathaṁ pahīnaṁ tava aggihuttan"ti[1].

Thero Bhagavato adhippāyaṁ viditvā—

"Rūpe ca sadde ca atho rase ca,
Kāmitthiyo cābhivadanti yaññā.
Etaṁ malantī upadhīsu ñatvā,
Tasmā na yiṭṭhe na hute arañjin"ti[1]—

imaṁ gāthaṁ vatvā attano sāvakabhāvappakāsanatthaṁ Tathāgatassa pādesu sirasā nipatitvā "Satthā me bhante Bhagavā, sāvakohamasmī"ti vatvā ekatāladvitāla -pa- satta tālappamāṇaṁ vehāsaṁ sattakkhattuṁ abbhuggantvā pāṭihāriyaṁ katvā ākāsato oruyha Bhagavantaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi.

Atha kho mahājano tassa taṁ pāṭihāriyaṁ disvā "aho mahānubhāvā Buddhā nāma, evaṁ thāmagatadiṭṭhiko attānaṁ 'arahā ahan'ti maññamāno Uruvelakassapopi diṭṭhijālaṁ bhinditvā Tathāgatena damito"ti Dasabalassa guṇakathaṁ kathesi. Taṁ sutvā Satthā "nāhamidāniyeva imaṁ Uruvelakassapaṁ damemi, atītepi esa mayā damitoyevā"ti āha. Atha kho so mahājano uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ vanditvā sirasi añjaliṁ paggahetvā evamāha "bhante idāni amhehi

1. Vi 3. 46 piṭṭhe.

ဒိဝသကရံ ဝနဝိဝရဂတံ မုနိဝရဒိဝသကရံ ဥပသင်္ကမိတွာ စက္ကာလင်္ကတ-တလေသု ဇလဇာမလာဝိကလကမလကောမလေသု ဒသဗလဿ ပါဒေသု မကုဋမဏိဇုတိဝိသရဝိဇ္ဇောတိနာ သိရသာ နိပတိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ သဒ္ဓိံ ပရိသာယ။

အထ ခေါ တေသံ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာနံ ဧတဒဟောသိ "ကိံ နု ခေါ မဟာသမဏော ဥရုဝေလကဿပေ ဗြဟ္မစရိယံ စရတိ၊ ဥဒါဟု ဥရုဝေလကဿပေါ မဟာသမဏေ"တိ။ အထ ခေါ ဘဂဝါ တေသံ စေတော-ပရိဝိတက္ကမညာယ ထေရံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ—

"ကိမေဝ ဒိသွာ ဥရုဝေလဝါသိ၊
ပဟာသိ အဂ္ဂိံ ကိသကောဝဒါနော။
ပုစ္ဆာမိ တံ ကဿပ ဧတမတ္ထံ၊
ကထံ ပဟီနံ တဝ အဂ္ဂိဟုတ္တ"န္တိ[၁]။

ထေရော ဘဂဝတော အဓိပ္ပါယံ ဝိဒိတွာ—

"ရူပေ စ သဒ္ဒေ စ အထော ရသေ စ၊
ကာမိတ္ထိယော စာဘိဝဒန္တိ ယညာ။
ဧတံ မလန္တိ ဥပဓီသု ဉတွာ၊
တသ္မာ န ယိဋ္ဌေ န ဟုတေ အရဉ္ဇိ"န္တိ[၁]—

ဣမံ ဂါထံ ဝတွာ အတ္တနော သာဝကဘာဝပ္ပကာသနတ္ထံ တထာဂတဿ ပါဒေသု သိရသာ နိပတိတွာ "သတ္ထာ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ၊ သာဝကော-ဟမသ္မီ"တိ ဝတွာ ဧကတာလဒွိတာလ။ပ။ သတ္တတာလပ္ပမာဏံ ဝေဟာသံ သတ္တက္ခတ္တုံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ပါဋိဟာရိယံ ကတွာ အာကာသတော ဩရုယှ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။

အထ ခေါ မဟာဇနော တဿ တံ ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ "အဟော မဟာ-နုဘာဝါ ဗုဒ္ဓါ နာမ၊ ဧဝံ ထာမဂတဒိဋ္ဌိကော အတ္တာနံ 'အရဟာ အဟ'န္တိ မညမာနော ဥရုဝေလကဿပေါပိ ဒိဋ္ဌိဇာလံ ဘိန္ဒိတွာ တထာဂတေန ဒမိတော"တိ ဒသဗလဿ ဂုဏကထံ ကထေသိ။ တံ သုတွာ သတ္ထာ "နာဟ-မိဒါနိယေဝ ဣမံ ဥရုဝေလကဿပံ ဒမေမိ၊ အတီတေပိ ဧသ မယာ ဒမိတောယေဝါ"တိ အာဟ။ အထ ခေါ သော မဟာဇနော ဥဋ္ဌာယာသနာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ သိရသိ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာ ဧဝမာဟ "ဘန္တေ ဣဒါနိ အမှေဟိ

၁-ဝိ ၃-၄၆-ပိဋ္ဌေ။

esa damito diṭṭho, kathaṁ panesa atīte Bhagavatā damito"ti. Tato Satthā tena mahājanena yācito bhavantarena paṭicchannaṁ **Mahānāradakassapajātakaṁ**[1] kathetvā cattāri ariyasaccāni pakāsesi. Tato Satthu dhammakathaṁ sutvā rājā Bimbisāro ekādasana hutehi saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāsi, ekanahutaṁ upāsakattaṁ paṭivedesi. Rājā saraṇaṁ gantvā svātanāya Bhagavantaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghena nimantetvā Bhagavantaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā vanditvā pakkāmi.

Punadivase Bhagavā bhikkhusahassaparivuto marugaṇaparivuto[2] viya dasasatanayano devarājā, brahmagaṇaparivuto viya mahābrahmā Rājagahaṁ pāvisi. Rājā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa dānaṁ datvā bhojanapariyosāne Bhagavantaṁ etadavoca "ahaṁ bhante tīṇi ratanāni[3] vinā vasituṁ[4] na sakkhissāmi, velāya vā avelāya vā Bhagavato santikaṁ āgamissāmi, Laṭṭhivanaṁ nāma atidūre, idaṁ pana amhākaṁ Veḷuvanaṁ nāma uyyānaṁ pavivekakāmānaṁ nātidūraṁ naccāsannaṁ gamanāgamanasampannaṁ nijjanasambādhaṁ pavivekasukhaṁ chāyūdakasampannaṁ sītalasilātalasamalaṅkataṁ paramaramaṇīyabhūmibhāgaṁ surabhikusumataruvaranirantaraṁ ramaṇīyapāsādahammiyavimānavihāraḍḍhayogamaṇḍapādipaṭimaṇḍitaṁ. Idaṁ me bhante Bhagavā paṭiggaṇhātu navatapanaṅgārasaṅkāsena suvaṇṇabhiṅgārena[5] surabhikusuma vāsitaṁ maṇivaṇṇa-udakaṁ gahetvā Veḷuvanārāmaṁ pariccajanto Dasabalassa hatthe udakaṁ pātesi. Tasmiṁ ārāmapaṭiggahaṇe "Buddhasāsanassa mūlāni otiṇṇānī"ti pītivasaṁ gatā naccantī viya ayaṁ mahāpathavī kampi. Jambudīpe pana ṭhapetvā Veḷuvanamahāvihāraṁ aññaṁ pathaviṁ kampetvā gahitasenāsanaṁ nāma natthi. Atha Satthā Veḷuvanārāmaṁ paṭiggahetvā rañño vihāradānānumodanamakāsi—

"Āvāsadānassa panānisaṁsaṁ,
Ko nāma vattuṁ puriso samattho.
Aññatra Buddhā pana Lokanāthā,
Yutto mukhānaṁ nahutena cāpi.

1. Khu 6. 257 piṭṭhādīsu. 2. Amara... (Sī, I) 3. Saraṇāni (Ka)
4. Vattituṁ (Ka) 5. Bhiṅkārena (Sī, I, Ka)

ဧသ ဒမိတော ဒိဋ္ဌော၊ ကထံ ပနေသ အတီတေ ဘဂဝတာ ဒမိတော”တိ။ တတော သတ္ထာ တေန မဟာဇနေန ယာစိတော ဘဝန္တရေန ပဋိစ္ဆန္နံ **မဟာနာရဒကဿပဇာတကံ**[1] ကထေတွာ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ပကာသေသိ။ တတော သတ္ထု ဓမ္မကထံ သုတွာ ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရော ဧကာဒသနဟုတေဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ၊ ဧကနဟုတံ ဥပါသကတ္တံ ပဋိဝေဒေသိ။ ရာဇာ သရဏံ ဂန္တွာ သွာတနာယ ဘဂဝန္တံ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန နိမန္တေတွာ ဘဂဝန္တံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဝန္ဒိတွာ ပက္ကာမိ။

ပုနဒိဝသေ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသဟဿပရိဝုတော မရုဂဏပရိဝုတော[2] ဝိယ ဒသသတနယနော ဒေဝရာဇာ, ဗြဟ္မဂဏပရိဝုတော ဝိယ မဟာဗြဟ္မာ ရာဇဂဟံ ပါဝိသိ။ ရာဇာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒါနံ ဒတွာ ဘောဇနပရိယောသာနေ ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ “အဟံ ဘန္တေ တီဏိ ရတနာနိ[3] ဝိနာ ဝသိတုံ[4] န သက္ခိဿာမိ၊ ဝေလာယ ဝါ အဝေလာယ ဝါ ဘဂဝတော သန္တိကံ အာဂမိဿာမိ၊ လဋ္ဌိဝနံ နာမ အတိဒူရေ၊ ဣဒံ ပန အမှာကံ ဝေဠုဝနံ နာမ ဥယျာနံ ပဝိဝေကကာမာနံ နာတိဒူရံ နစ္စာသန္နံ ဂမနာဂမနသမ္ပန္နံ နိဇ္ဇနသမ္ဗာဓံ ပဝိဝေကသုခံ ဆာယူဒကသမ္ပန္နံ သီတလသိလာတလသမလင်္ကတံ ပရမရမဏီယဘူမိဘာဂံ သုရဘိကုသုမတရုဝရနိရန္တရံ ရမဏီယပါသာဒဟမ္မိယဝိမာနဝိဟာရဍ္ဍှယောဂမဏ္ဍပါဒိပဋိမဏ္ဍိတံ။ ဣဒံ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ ပဋိဂ္ဂဏှာတု နဝတပနင်္ဂါရသင်္ကာသေန သုဝဏ္ဏဘိင်္ဂါရေန[5] သုရဘိကုသုမဝါသိတံ မဏိဝဏ္ဏဥဒကံ ဂဟေတွာ ဝေဠုဝနာရာမံ ပရိစ္စဇန္တော ဒသဗလဿ ဟတ္ထေ ဥဒကံ ပါတေသိ။ တသ္မိံ အာရာမပဋိဂ္ဂဟဏေ “ဗုဒ္ဓသာသနဿ မူလာနိ ဩတိဏ္ဏာနီ”တိ ပီတိဝသံ ဂတာ နစ္စန္တီ ဝိယ အယံ မဟာပထဝီ ကမ္ပိ။ ဇမ္ဗုဒီပေ ပန ဌပေတွာ ဝေဠုဝနမဟာဝိဟာရံ အညံ ပထဝိံ ကမ္ပေတွာ ဂဟိတသေနာသနံ နာမ နတ္ထိ။ အထ သတ္ထာ ဝေဠုဝနာရာမံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ရညော ဝိဟာရဒါနာနုမောဒနမကာသိ—

“အာဝါသဒါနဿ ပနာနိသံသံ၊
ကော နာမ ဝတ္တုံ ပုရိသော သမတ္ထော။
အညတြ ဗုဒ္ဓါ ပန လောကနာထာ၊
ယုတ္တော မုခါနံ နဟုတေန စာပိ။

၁-ခု ၆-၂၅၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-အမရ....(သီ၊ ဣ) ၃-သရဏာနိ (က)
၄-ဝတ္တိတုံ (က) ၅-ဘိင်္ကာရေန (သီ၊ ဣ၊ က)

Āyuñca vaṇṇañca sukhaṁ balañca,
Varaṁ pasatthaṁ paṭibhānameva.
Dadāti nāmāti pavuccate so,
Yo deti saṁghassa naro vihāraṁ.

Dātā nivāsassa nivāraṇassa,
Sītādino jīvitupaddavassa.
Pāleti āyuṁ pana tassa yasmā,
Āyuppado hoti tamāhu santo.

Accuṇhasīte vasato nivāse,
Balañca vaṇṇo paṭibhā na hoti.
Tasmā hi so deti vihāradātā,
Balañca vaṇṇaṁ paṭibhānameva.

Dukkhassa sītuṇhasarīsapā ca,
Vātātapādippabhavassa loke.
Nivāraṇā nekavidhassa niccaṁ,
Sukhappado hoti vihāradātā.

Sītuṇhavātātapaḍaṁsavuṭṭhi,
Sarīsapāvāḷamigādidukkhaṁ.
Yasmā nivāreti vihāradātā,
Tasmā sukhaṁ vindati so parattha.

Pasannacitto bhavabhogahetuṁ,
Manobhirāmaṁ mudito vihāraṁ.
Yo deti sīlādiguṇoditānaṁ,
Sabbaṁ dado nāma pavuccate so.

Pahāya maccheramalaṁ salobhaṁ,
Guṇālayānaṁ nilayaṁ dadāti.
Khittova so tattha parehi sagge,
Yathābhataṁ jāyati vītasoko.

အာယုဉ္စ ဝဏ္ဏဉ္စ သုခံ ဗလဉ္စ၊
ဝရံ ပသတ္ထံ ပဋိဘာနမေဝ။
ဒဒါတိ နာမာတိ ပဝုစ္စတေ သော၊
ယော ဒေတိ သံဃဿ နရော ဝိဟာရံ။

ဒါတာ နိဝါသဿ နိဝါရဏဿ၊
သီတာဒိနော ဇီဝိတုပဒ္ဒဝဿ။
ပါလေတိ အာယုံ ပန တဿ ယသ္မာ၊
အာယုပ္ပဒေါ ဟောတိ တမာဟု သန္တော။

အစ္စုဏှသီတေ ဝသတော နိဝါသေ၊
ဗလဉ္စ ဝဏ္ဏော ပဋိဘာ န ဟောတိ။
တသ္မာ ဟိ သော ဒေတိ ဝိဟာရဒါတာ၊
ဗလဉ္စ ဝဏ္ဏံ ပဋိဘာနမေဝ။

ဒုက္ခဿ သီတုဏှသရီသပါ စ၊
ဝါတာတပါဒိပ္ပဘဝဿ လောကေ။
နိဝါရဏာ နေကဝိဓဿ နိစ္စံ၊
သုခပ္ပဒေါ ဟောတိ ဝိဟာရဒါတာ။

သီတုဏှဝါတာတပဍံသဝုဋ္ဌိ၊
သရီသပါဝါဠမိဂါဒိဒုက္ခံ။
ယသ္မာ နိဝါရေတိ ဝိဟာရဒါတာ၊
တသ္မာ သုခံ ဝိန္ဒတိ သော ပရတ္ထ။

ပသန္နစိတ္တော ဘဝဘောဂဟေတုံ၊
မနောဘိရာမံ မုဒိတော ဝိဟာရံ။
ယော ဒေတိ သီလာဒိဂုဏောဒိတာနံ၊
သဗ္ဗံ ဒဒေါ နာမ ပဝုစ္စတေ သော။

ပဟာယ မစ္ဆေရမလံ သလောဘံ၊
ဂုဏာလယာနံ နိလယံ ဒဒါတိ။
ခိတ္တောဝ သော တတ္ထ ပရေဟိ သဂ္ဂေ၊
ယထာဘတံ ဇာယတိ ဝီတသောကော။

Vare cārurūpe vihāre uḷāre,
Naro kāraye vāsaye tattha bhikkhū.
Dadeyyannapānañca vatthañca nesaṁ,
Pasannena cittena sakkacca niccaṁ.

Tasmā mahārāja bhavesu bhoge,
Manorame paccanubhuyya bhiyyo.
Vihāradānassa phalena santaṁ,
Sukhaṁ asokaṁ adhigaccha pacchā"ti.

Iccevaṁ Munirājā nararājassa Bimbisārassa vihāradānānumodanaṁ katvā uṭṭhāyāsanā bhikkhusaṁghaparivuto paramadassanīyāya attano sarīrappabhāya suvaṇṇarasasekapiñcharāni viya nagaravanavimānādīni kurumāno anopamāya Buddhalīḷāya anantāya Buddhasiriyā Veḷuvanamahāvihārameva pāvisīti.

Akīḷane Veḷuvane vihāre,
Tathāgato tattha manobhirāme.
Nānāvihārena vihāsi dhīro,
Veneyyakānaṁ[1] samudikkhamāno.

Athevaṁ Bhagavati tasmiṁ viharante **Vuddhodana**mahārājā "putto me chabbassāni dukkarakārikaṁ katvā paramābhisambodhiṁ patvā pavattitavaradhammacakko Rājagahaṁ patvā Veḷuvanamahāvihāre viharatī"ti sutvā aññataraṁ mahāmaccaṁ āmantesi "ehi bhaṇe purisasahassaparivāro Rājagahaṁ gantvā mama vacanena 'pitā vo Suddhodanamahārājā taṁ daṭṭhukāmo'ti vatvā puttaṁ me gaṇhitvā ehī"ti. So "sādhu devā"ti rañño paṭissuṇitvā purisasahassaparivāro saṭṭhiyojanamaggaṁ gantvā dhammadesanavelāya vihāraṁ pāvisi. So "tiṭṭhatu tāva raññā pahitasāsanan"ti parisapariyante ṭhito Satthu dhammadesanaṁ sutvā yathāṭhitova saddhiṁ purisasahassena arahattaṁ patvā pabbajjaṁ yāci. Bhagavā "etha bhikkhavo"ti hatthaṁ pasāresi, te sabbe taṅkhaṇaññeva iddhimayapattacīvaradharā vassasaṭṭhikattherā viya[2] ākappasampannā hutvā Bhagavantaṁ parivāresuṁ. Rājā

1. Veneyyakālaṁ (Ka)   2. Vassasatikattherā viya (Sī)

ဝရေ စာရုရူပေ ဝိဟာရေ ဥဠာရေ၊
နရော ကာရယေ ဝါသယေ တတ္ထ ဘိက္ခူ။
ဒဒေယျန္နပါနဉ္စ ဝတ္ထဉ္စ နေသံ၊
ပသန္နေန စိတ္တေန သက္ကစ္စ နိစ္စံ။

တသ္မာ မဟာရာဇ ဘဝေသု ဘောဂေ၊
မနောရမေ ပစ္စနုဘုယျ ဘိယျော။
ဝိဟာရဒါနဿ ဖလေန သန္တံ၊
သုခံ အသောကံ အဓိဂစ္ဆ ပစ္ဆာ”တိ။

ဣစ္စေဝံ မုနိရာဇာ နရရာဇဿ ဗိမ္ဗိသာရဿ ဝိဟာရဒါနာနုမောဒနံ ကတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ပရမဒဿနီယာယ အတ္တနော သရီရပ္ပဘာယ သုဝဏ္ဏရသသေကပိဉ္ဆရာနိ ဝိယ နဂရဝနဝိမာနာဒီနိ ကုရုမာနော အနောပမာယ ဗုဒ္ဓလီဠာယ အနန္တာယ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဝေဠုဝနမဟာဝိဟာရမေဝ ပါဝိသီတိ။

အကီဠနေ ဝေဠုဝနေ ဝိဟာရေ၊
တထာဂတော တတ္ထ မနောဘိရာမေ။
နာနာဝိဟာရေန ဝိဟာသိ ဓီရော၊
ဝေနေယျကာနံ[၁] သမုဒိက္ခမာနော။

အထေဝံ ဘဂဝတိ တသ္မိံ ဝိဟရန္တေ **သုဒ္ဓေါဒန**မဟာရာဇာ “ပုတ္တော မေ ဆဗ္ဗဿာနိ ဒုက္ကရကာရိကံ ကတွာ ပရမာဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော ရာဇဂဟံ ပတွာ ဝေဠုဝနမဟာဝိဟာရေ ဝိဟရတီ”တိ သုတွာ အညတရံ မဟာမစ္စံ အာမန္တေသိ “ဧဟိ ဘဏေ ပုရိသသဟဿပရိဝါရော ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ မမ ဝစနေန ‘ပိတာ ဝေါ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇာ တံ ဒဋ္ဌုကာမော’တိ ဝတွာ ပုတ္တံ မေ ဂဏှိတွာ ဧဟီ”တိ။ သော “သာဓု ဒေဝါ”တိ ရညော ပဋိဿုဏိတွာ ပုရိသသဟဿပရိဝါရော သဋ္ဌိယောဇနမဂ္ဂံ ဂန္တွာ ဓမ္မဒေသနဝေလာယ ဝိဟာရံ ပါဝိသိ။ သော “တိဋ္ဌတု တာဝ ရညာ ပဟိတသာသန”န္တိ ပရိသပရိယန္တေ ဌိတော သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ယထာဋ္ဌိတောဝ သဒ္ဓိံ ပုရိသသဟဿေန အရဟတ္တံ ပတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ ဘဂဝါ “ဧထ ဘိက္ခဝေါ”တိ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ၊ တေ သဗ္ဗေ တင်္ခဏညေဝ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဓရာ ဝဿသဋ္ဌိကတ္ထေရာ ဝိယ[၂] အာကပ္ပသမ္ပန္နာ ဟုတွာ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေသုံ။ ရာဇာ

၁-ဝေနေယျကာလံ (က)   ၂-ဝဿသတိကတ္ထေရာ ဝိယ (သီ)

"neva gato āgacchati, na ca sāsanaṁ suyyatī"ti cintetvā teneva nīhārena navakkhattuṁ amacce pesesi. Tesu navasu purisasahassesu ekopi rañño nārocesi, na sāsanaṁ vā pahiṇi. Sabbe arahattaṁ patvāva pabbajiṁsu.

Atha rājā cintesi "ko nu kho mama vacanaṁ karissatī"ti sabbarājabalaṁ olokento **Udāyiṁ** addasa. So kira rañño sabbatthasādhako amacco abbhantariko atvissāsiko bodhisattena saddhiṁ ekadivaseyeva jāto sahapaṁsukīḷito sahāyo. Atha naṁ rājā āmantesi "tāta Udāyi ahaṁ mama puttaṁ daṭṭhukāmo navapurisasahassāni pesesiṁ, ekapurisopi āgantvā sāsanamattampi ārocetā natthi, dujjāno kho pana me jīvitantarāyo, ahaṁ jīvamānova puttaṁ daṭṭhumicchāmi, sakkhissasi me puttaṁ dassetun"ti. So "sakkhissāmi deva sace pabbajituṁ labhissāmī"ti āha. Tāta tvaṁ pabbajitvā vā apabbajitvā vā mayhaṁ puttaṁ dassehīti. So "sādhu devā"ti rañño sāsanaṁ ādāya Rājagahaṁ gantvā Satthu dhammadesanaṁ sutvā saddhiṁ purisasahassena arahattaṁ patvā ehibhikkhubhāve patiṭṭhāya phaggunīpuṇṇamāsiyaṁ cintesi "atikkanto hemanto, vasanta samayo anuppatto, supupphitā vanasaṇḍā, paṭipajjanakkhamo maggo, kālo Dasabalassa ñātisaṅgahaṁ kātun"ti cintetvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā saṭṭhimattāhi gāthāhi Bhagavato kulanagaraṁ gamanatthāya gamanavaṇṇaṁ vaṇṇesi—

"*Aṅgārino dāni dumā bhadante,
Phalesino chadanaṁ vippahāya.
Te accimantova pabhāsayanti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ[1]. (1)

* Catusaṭṭhimattā imā gāthāyo porāṇatālapaṇṇapotthakesu dissanti, Sī, I mūlesu pana peyyā lamukhena niddiṭṭhā ādi-antabhūtā dveyeva gāthāyo dissanti. Tāsu ca catusaṭṭhimattāsu gāthāsu aṭṭhacattālīsa gāthāyo Apadānaṭṭhakathāyaṁ (Apadāna-Ṭṭha 2. 258, 263 piṭṭhesu) āgatā. Idha pana 'saṭṭhimattāhi gāthāhī'ti vuttavacanamanuvattitvā porāṇatālapaṇṇapotthakesu āgatanayeneva muddāpitā. Appakaṁ panettha ūnamadhikaṁ gaṇanūpagaṁ na hotīti gahetabbaṁ.

1. Bhagīrathānaṁ (Sī), bhagīrasānaṁ (Ka)

"နေဝ ဂတော အာဂစ္ဆတိ၊ န စ သာသနံ သုယျတီ"တိ စိန္တေတွာ တေနေဝ နီဟာရေန နဝက္ခတ္တုံ အမစ္စေ ပေသေသိ။ တေသု နဝသု ပုရိသသဟဿေသု ဧကောပိ ရညော နာရောစေသိ၊ န သာသနံ ဝါ ပဟိဏိ။ သဗ္ဗေ အရဟတ္တံ ပတွာဝ ပဗ္ဗဇိံသု။

အထ ရာဇာ စိန္တေသိ "ကော နု ခေါ မမ ဝစနံ ကရိဿတီ"တိ သဗ္ဗရာဇဗလံ ဩလောကေန္တော **ဥဒါယိံ** အဒ္ဒသ။ သော ကိရ ရညော သဗ္ဗတ္ထသာဓကော အမစ္စော အဗ္ဘန္တရိကော အတိဝိဿာသိကော ဗောဓိသတ္တေန သဒ္ဓိံ ဧကဒိဝသေယေဝ ဇာတော သဟပံသုကီဠိတော သဟာယော။ အထ နံ ရာဇာ အာမန္တေသိ "တာတ ဥဒါယိ အဟံ မမ ပုတ္တံ ဒဋ္ဌုကာမော နဝပုရိသသဟဿာနိ ပေသေသိံ၊ ဧကပုရိသောပိ အာဂန္တွာ သာသနမတ္တမ္ပိ အာရောစေတာ နတ္ထိ၊ ဒုဇ္ဇာနော ခေါ ပန မေ ဇီဝိတန္တရာယော၊ အဟံ ဇီဝမာနောဝ ပုတ္တံ ဒဋ္ဌုမိစ္ဆာမိ၊ သက္ခိဿသိ မေ ပုတ္တံ ဒဿေတု"န္တိ။ သော "သက္ခိဿာမိ ဒေဝ သစေ ပဗ္ဗဇိတုံ လဘိဿာမီ"တိ အာဟ။ တာတ တွံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝါ အပဗ္ဗဇိတွာ ဝါ မယှံ ပုတ္တံ ဒဿေဟီတိ။ သော "သာဓု ဒေဝါ"တိ ရညော သာသနံ အာဒါယ ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ သဒ္ဓိံ ပုရိသသဟဿေန အရဟတ္တံ ပတွာ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေ ပတိဋ္ဌာယ ဖဂ္ဂုနီပုဏ္ဏမာသိယံ စိန္တေသိ "အတိက္ကန္တော ဟေမန္တော၊ ဝသန္တသမယော အနုပ္ပတ္တော၊ သုပုပ္ဖိတာ ဝနသဏ္ဍာ၊ ပဋိပဇ္ဇနက္ခမော မဂ္ဂေါ၊ ကာလော ဒသဗလဿ ဉာတိသင်္ဂဟံ ကာတု"န္တိ စိန္တေတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ သဋ္ဌိမတ္တာဟိ ဂါထာဟိ ဘဂဝတော ကုလနဂရံ ဂမနတ္ထာယ ဂမနဝဏ္ဏံ ဝဏ္ဏေသိ—

"*အင်္ဂါရိနော ဒါနိ ဒုမာ ဘဒန္တေ၊
ဖလေသိနော ဆဒနံ ဝိပ္ပဟာယ။
တေ အစ္စိမန္တောဝ ပဘာသယန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ[၁]။ (၁)

* စတုသဋ္ဌိမတ္တာ ဣမာ ဂါထာယော ပေါရာဏတာလပဏ္ဏပေါတ္ထကေသု ဒိဿန္တိ၊ သီ-ဣ-မူလေသု ပန ပေယျာလမုခေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာ အာဒိအန္တဘူတာ ဒွေယေဝ ဂါထာယော ဒိဿန္တိ။ တာသု စ စတုသဋ္ဌိမတ္တာသု ဂါထာသု အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဂါထာယော အပဒါနဋ္ဌကထာယံ (အပဒါန-ဋ္ဌ ၂-၂၅၈-၂၆၃-ပိဋ္ဌေသု) အာဂတာ။ ဣဓ ပန 'သဋ္ဌိမတ္တာဟိ ဂါထာဟီ'တိ ဝုတ္တဝစနမနုဝတ္တိတွာ ပေါရာဏတာလပဏ္ဏပေါတ္ထကေသု အာဂတနယေနေဝ မုဒ္ဒါပိတာ။ အပ္ပကံ ပနေတ္ထ ဦနမဓိကံ ဂဏနူပဂံ န ဟောတီတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။

၁- ဘာဂီရထာနံ (သီ)၊ ဘဂီရသာနံ (က)

Dumā vicittā suvirājamānā,
Rattaṅkureheva ca pallavehi.
Ratanujjalamaṇḍapasannibhāsā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (2)

Supupphitaggā kusumehi bhūsitā,
Manuññabhūtā sucisādhugandhā.
Rukkhā virocanti ubhosu passesu,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (3)

Phalehinekehi samiddhibhūtā,
Vicittarukkhā ubhatovakāse.
Khuddaṁ pipāsampi vinodayanti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (4)

Vicittamālā sucipallavehi,
Susajjitā morakalāpasannibhā.
Rukkhā virocanti ubhosu passesu,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (5)

Virocamānā phalapallavehi,
Susajjitā vāsanivāsabhūtā.
Tosenti addhānakilantasatte,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (6)

Suphullitaggā vanagumbanissitā,
Latā anekā suvirājamānā.
Tosenti satte maṇimaṇḍapāva,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (7)

Latā anekā dumanissitāva,
Piyehi saddhiṁ sahitā vadhūva.
Palobhayantī hi sugandhagandhā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (8)

ဒုမာ ဝိစိတ္တာ သုဝိရာဇမာနာ၊
ရတ္တင်္ကုရေဟေဝ စ ပလ္လဝေဟိ။
ရတနုဇ္ဇလမဏ္ဍပသန္နိဘာသာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂)

သုပုပ္ဖိတဂ္ဂါ ကုသုမေဟိ ဘူသိတာ၊
မနုညဘူတာ သုစိသာဓုဂန္ဓာ။
ရုက္ခာ ဝိရောစန္တိ ဥဘောသု ပဿေသု၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃)

ဖလေဟိနေကေဟိ သမိဒ္ဓိဘူတာ၊
ဝိစိတ္တရုက္ခာ ဥဘတောဝကာသေ။
ခုဒ္ဒံ ပိပါသမ္ပိ ဝိနောဒယန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄)

ဝိစိတ္တမာလာ သုစိပလ္လဝေဟိ၊
သုသဇ္ဇိတာ မောရကလာပသန္နိဘာ။
ရုက္ခာ ဝိရောစန္တိ ဥဘောသု ပဿေသု၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅)

ဝိရောစမာနာ ဖလပလ္လဝေဟိ၊
သုသဇ္ဇိတာ ဝါသနိဝါသဘူတာ။
တောသေန္တိ အဒ္ဓါနကိလန္တသတ္တေ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၆)

သုဖုလ္လိတဂ္ဂါ ဝနဂုမ္ဗနိဿိတာ၊
လတာ အနေကာ သုဝိရာဇမာနာ။
တောသေန္တိ သတ္တေ မဏိမဏ္ဍပါဝ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၇)

လတာ အနေကာ ဒုမနိဿိတာဝ၊
ပိယေဟိ သဒ္ဓိံ သဟိတာ ဝဓူဝ။
ပလောဘယန္တိ ဟိ သုဂန္ဓဂန္ဓာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၈)

Vicittanīlādimanuññavaṇṇā,
Dijā samantā abhikūjamānā.
Tosenti mañjussaratā ratīhi,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (9)

Migā ca nānā suvirājamānā,
Uttuṅgakaṇṇā ca manuññanettā.
Disā samantā mabhidhāvayanti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (10)

Manuññabhūtā ca mahī samantā,
Virājamānā haritāva saddalā.
Supupphirukkhā moḷinivalaṅkatā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (11)

Susajjitā muttamayāva vālukā,
Susaṇṭhitā cārusuphassadātā.
Virocayanteva disā samantā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (12)

Samaṁ suphassaṁ sucibhūmibhāgaṁ,
Manuññapupphodayagandhavāsitaṁ.
Virājamānaṁ sucimañca sobhaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (13)

Susajjitaṁ nandanakānanaṁva,
Vicittanānādumasaṇḍamaṇḍitaṁ.
Sugandhabhūtaṁ pavanaṁ surammaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (14)

Sarā vicittā vividhā manoramā,
Susajjitā paṅkajapuṇḍarīkā[1].
Pasannasītodakacārupuṇṇā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (15)

1. Mahāpaṅkajapuṇḍarīkehi (Ka)

ဝိစိတ္တနီလာဒိမနုညဝဏ္ဏာ၊
ဒိဇာ သမန္တာ အဘိကူဇမာနာ။
တောသေန္တိ မဉ္ဇုဿရတာ ရတီဟိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၉)

မိဂါ စ နာနာ သုဝိရာဇမာနာ၊
ဥတ္တုင်္ဂကဏ္ဏာ စ မနုညနေတ္တာ။
ဒိသာ သမန္တာ မဘိဓာဝယန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၁၀)

မနုညဘူတာ စ မဟီ သမန္တာ၊
ဝိရာဇမာနာ ဟရိတာဝ သဒ္ဒလာ။
သုပုပ္ဖိရုက္ခာ မောဠိနိဝလင်္ကတာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၁၁)

သုသဇ္ဇိတာ မုတ္တမယာဝ ဝါလုကာ၊
သုသဏ္ဌိတာ စာရုသုဖဿဒါတာ။
ဝိရောစယန္တေဝ ဒိသာ သမန္တာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၁၂)

သမံ သုဖဿံ သုစိဘူမိဘာဂံ၊
မနုညပုပ္ဖောဒယဂန္ဓဝါသိတံ။
ဝိရာဇမာနံ သုစိမဉ္စ သောဘံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၁၃)

သုသဇ္ဇိတံ နန္ဒနကာနနံဝ၊
ဝိစိတ္တနာနာဒုမသဏ္ဍမဏ္ဍိတံ။
သုဂန္ဓဘူတံ ပဝနံ သုရမ္မံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၁၄)

သရာ ဝိစိတ္တာ ဝိဝိဓာ မနောရမာ၊
သုသဇ္ဇိတာ ပင်္ကဇပုဏ္ဍရီကာ[၁]။
ပသန္နသီတောဒကစာရုပုဏ္ဏာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၁၅)

၁-မဟာပင်္ကဇပုဏ္ဍရီကေဟိ (က)

Suphullanānāvidhapaṅkajehi,
Virājamānā sucigandhagandhā.
Pamodayanteva narāmarānaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (16)

Suphullapaṅkeruhasannisinnā[1],
Dijā samantā mabhinādayantā.
Modanti bhariyāhi samaṅgino te,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (17)

Suphullapupphehi rajaṁ gahetvā,
Alī vidhāvanti vikūjamānā.
Madhumhi gandho vidisaṁ pavāyati,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (18)

Abhinnanādā madavāraṇā ca,
Girīhi dhāvanti ca vāridhārā.
Savanti najjo suvirājitāva,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (19)

Girī samantāva padissamānā,
Mayūragīvā iva nīlavaṇṇā.
Disā rajindāva[1] virocayanti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (20)

Mayūrasaṁghā girimuddhanasmiṁ,
Naccanti nārīhi samaṅgibhūtā.
Kūjanti nānāmadhurassarehi,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (21)

Suvādikā nekadijā manuññā,
Vicittapattehi virājamānā.
Girimhi ṭhatvā abhinādayanti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (22)

1. ...sannissitā (Ka)
2. Gajindāva (Ka)

သုဖုလ္လနာနာဝိဓပင်္ကဇေဟိ၊
ဝိရာဇမာနာ သုစိဂန္ဓဂန္ဓာ။
ပမောဒယန္တေဝ နရာမရာနံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၁၆)

သုဖုလ္လပင်္ကေရုဟသန္နိသိန္နာ[၁]၊
ဒိဇာ သမန္တာ မဘိနာဒယန္တာ။
မောဒန္တိ ဘရိယာဟိ သမင်္ဂိနော တေ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၁၇)

သုဖုလ္လပုပ္ဖေဟိ ရဇံ ဂဟေတွာ၊
အလီ ဝိဓာဝန္တိ ဝိကူဇမာနာ။
မဓုမှိ ဂန္ဓော ဝိဒိသံ ပဝါယတိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၁၈)

အဘိန္နနာဒါ မဒဝါရဏာ စ၊
ဂိရီဟိ ဓာဝန္တိ စ ဝါရိဓာရာ။
သဝန္တိ နဇ္ဇော သုဝိရာဇိတာဝ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၁၉)

ဂိရီ သမန္တာဝ ပဒိဿမာနာ၊
မယူရဂီဝါ ဣဝ နီလဝဏ္ဏာ။
ဒိသာ ရဇိန္ဒာဝ[၂] ဝိရောစယန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂၀)

မယူရသံဃာ ဂိရိမုဒ္ဓနသ္မိံ၊
နစ္စန္တိ နာရီဟိ သမင်္ဂိဘူတာ။
ကူဇန္တိ နာနာမဓုရဿရေဟိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂၁)

သုဝါဒိကာ နေကဒိဇာ မနုညာ၊
ဝိစိတ္တပတ္တေဟိ ဝိရာဇမာနာ။
ဂိရိမှိ ဌတွာ အဘိနာဒယန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂၂)

၁-....သန္နိဿိတာ (က)
၂-ဂဇိန္ဒာဝ (က)

Suphullapupphā’karamābhikiṇṇā,
Sugandhanānādalalaṅkatā ca.
Girī virocanti disā samantā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (23)

Jalāsayā nekasugandhagandhā,
Surinda-uyyānajalāsayāva.
Savanti najjo suvirājamānā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (24)

Vicittatitthehi alaṅkatā ca,
Manuññanānāmigapakkhipāsā.
Najjo virocanti susandamānā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (25)

Ubhosu passesu jalāsayesu,
Supupphitā cārusugandharukkhā[1].
Vibhūsitaggā surasundarī ca,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (26)

Sugandhanānādumajālakiṇṇaṁ,
Vanaṁ vicittaṁ suranandanaṁva.
Manobhirāmaṁ satataṁ gatīnaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (27)

Sampannanānāsuci-annapānā,
Sabyañjanā sādurasena yuttā.
Pathesu gāme sulabhā manuññā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (28)

Virājitā āsi mahī samantā,
Vicittavaṇṇā kusumāsanassa.
Ratti’ndagopehi alaṅkatāva,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (29)

1. Tārusugandharukkhā (Ka)

သုဖုလ္လပုပ္ဖါ’ကရမာဘိကိဏ္ဏာ၊
သုဂန္ဓနာနာဒလလင်္ကတာ စ။
ဂိရီ ဝိရောစန္တိ ဒိသာ သမန္တာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂၃)

ဇလာသယာ နေကသုဂန္ဓဂန္ဓာ၊
သုရိန္ဒဥယျာနဇလာသယာဝ။
သဝန္တိ နဇ္ဇော သုဝိရာဇမာနာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂၄)

ဝိစိတ္တတိတ္ထေဟိ အလင်္ကတာ စ၊
မနုညနာနာမိဂပက္ခိပါသာ။
နဇ္ဇော ဝိရောစန္တိ သုသန္ဒမာနာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂၅)

ဥဘောသု ပဿေသု ဇလာသယေသု၊
သုပုပ္ဖိတာ စာရုသုဂန္ဓရုက္ခာ[၁]။
ဝိဘူသိတဂ္ဂါ သုရသုန္ဒရီ စ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂၆)

သုဂန္ဓနာနာဒုမဇာလကိဏ္ဏံ၊
ဝနံ ဝိစိတ္တံ သုရနန္ဒနံဝ။
မနောဘိရာမံ သတတံ ဂတီနံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂၇)

သမ္ပန္နနာနာသုစိအန္နပါနာ၊
သဗျဉ္ဇနာ သာဒုရသေန ယုတ္တာ။
ပထေသု ဂါမေ သုလဘာ မနုညာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂၈)

ဝိရာဇိတာ အာသိ မဟီ သမန္တာ၊
ဝိစိတ္တဝဏ္ဏာ ကုသုမာသနဿ။
ရတ္တိ’န္ဒဂေါပေဟိ အလင်္ကတာဝ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၂၉)

၁-တာရုသုဂန္ဓရုက္ခာ (က)

Visuddhasaddhādiguṇehi yuttā,
Sambuddharājaṁ abhipatthayantā.
Bahūhi tattheva janā samantā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (30)

Vicitra-ārāmasupokkharañño[1],
Vicitranānāpadumehi channā.
Bhisehi khīraṁva rasaṁ pavāyati,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (31)

Vicitranīlacchadanena'laṅkatā,
Manuññarukkhā ubhatovakāse.
Samuggatā sattasamūhabhūtā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (32)

Vicitranīlabbhamivāyataṁ vanaṁ,
Surindaloke iva Nandanaṁ vanaṁ.
Sabbotukaṁ sādhusugandhapupphaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (33)

Subhañjasaṁ yojanayojanesu,
Subhikkhagāmā sulabhā manuññā.
Janābhikiṇṇā sulabhannapānā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (34)

Pahūtachāyūdakarammabhūtā,
Nivāsinaṁ[2] sabbasukhappadātā.
Visālasālā ca sabhā ca bahū,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (35)

Vicittanānādumasaṇḍamaṇḍitā,
Manuñña-uyyānasupokkharañño.
Sumāpitā sādhusugandhagandhā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (36)

1. ...pokkharaññā (Ka) 2. Nivāsinā (Ka)

ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓါဒိဂုဏေဟိ ယုတ္တာ၊
သမ္ဗုဒ္ဓရာဇံ အဘိပတ္ထယန္တာ။
ဗဟူဟိ တတ္ထေဝ ဇနာ သမန္တာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃၀)

ဝိစိတြအာရာမသုပေါက္ခရညော[၁]၊
ဝိစိတြနာနာပဒုမေဟိ ဆန္နာ။
ဘိသေဟိ ခီရံဝ ရသံ ပဝါယတိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃၁)

ဝိစိတြနီလစ္ဆဒနေန’လင်္ကတာ၊
မနုညရုက္ခာ ဥဘတောဝကာသေ။
သမုဂ္ဂတာ သတ္တသမူဟဘူတာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃၂)

ဝိစိတြနီလဗ္ဘမိဝါယတံ ဝနံ၊
သုရိန္ဒလောကေ ဣဝ နန္ဒနံ ဝနံ။
သဗ္ဗောတုကံ သာဓုသုဂန္ဓပုပ္ဖံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃၃)

သုဘဉ္ဇသံ ယောဇနယောဇနေသု၊
သုဘိက္ခဂါမာ သုလဘာ မနုညာ။
ဇနာဘိကိဏ္ဏာ သုလဘန္နပါနာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃၄)

ပဟူတဆာယူဒကရမ္မဘူတာ၊
နိဝါသိနံ[၂] သဗ္ဗသုခပ္ပဒါတာ။
ဝိသာလသာလာ စ သဘာ စ ဗဟူ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃၅)

ဝိစိတ္တနာနာဒုမသဏ္ဍမဏ္ဍိတာ၊
မနုညဥယျာနသုပေါက္ခရညော။
သုမာပိတာ သာဓုသုဂန္ဓဂန္ဓာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃၆)

၁-....ပေါက္ခရညာ (က) ၂-နိဝါသိနာ (က)

Vāto mudūsītalasādhurūpo,
Nabhā ca abbhā vigatā samantā.
Disā ca sabbāva virocayanti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (37)

Pathe rajonuggamanatthameva,
Rattiṁ pavassanti ca mandavuṭṭhī.
Nabhe ca sūro mudukova tāpo,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (38)

Madappabāhā madahatthisaṁghā,
Kareṇusaṁghehi sukīḷayanti.
Disā vidhāvanti ca gajjayantā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (39)

Vanaṁ sunīlaṁ abhidassanīyaṁ,
Nīlabbhakūṭaṁ iva rammabhūtaṁ.
Vilokitānaṁ ativimhanīyaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (40)

Visuddhamabbhaṁ gaganaṁ surammaṁ,
Maṇimayehi samalaṅkatāva.
Disā ca sabbā atirocayanti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (41)

Gandhabbavijjādharakinnarā ca,
Sugītiyantā madhurassarena.
Caranti tasmiṁ pavane suramme,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (42)

Kilesasaṁghassa bhitāsakehi,
Tapassisaṁghehi nisevitaṁ vanaṁ.
Vihāra-ārāmasamiddhibhūtaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (43)

ဝါတော မုဒူသီတလသာဓုရူပေါ၊
နဘာ စ အဗ္ဘာ ဝိဂတာ သမန္တာ။
ဒိသာ စ သဗ္ဗာဝ ဝိရောစယန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃၇)

ပထေ ရဇောနုဂ္ဂမနတ္ထမေဝ၊
ရတ္တိံ ပဝဿန္တိ စ မန္ဒဝုဋ္ဌီ။
နဘေ စ သူရော မုဒုကောဝ တာပေါ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃၈)

မဒပ္ပဗာဟာ မဒဟတ္ထိသံဃာ၊
ကရေဏုသံဃေဟိ သုကီဠယန္တိ။
ဒိသာ ဝိဓာဝန္တိ စ ဂဇ္ဇယန္တာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၃၉)

ဝနံ သုနီလံ အဘိဒဿနီယံ၊
နီလဗ္ဘကူဋံ ဣဝ ရမ္မဘူတံ။
ဝိလောကိတာနံ အတိဝိမှနီယံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄၀)

ဝိသုဒ္ဓမဗ္ဘံ ဂဂနံ သုရမ္မံ၊
မဏိမယေဟိ သမလင်္ကတာဝ။
ဒိသာ စ သဗ္ဗာ အတိရောစယန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄၁)

ဂန္ဓဗ္ဗဝိဇ္ဇာဓရကိန္နရာ စ၊
သုဂီတိယန္တာ မဓုရဿရေန။
စရန္တိ တသ္မိံ ပဝနေ သုရမ္မေ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄၂)

ကိလေသသံဃဿ ဘိတာသကေဟိ၊
တပဿိသံဃေဟိ နိသေဝိတံ ဝနံ။
ဝိဟာရအာရာမသမိဒ္ဓိဘူတံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄၃)

Samiddhinānāphalino vanantā,
Anākulā niccamanobhirammā.
Samādhipītiṁ abhivaḍḍhayanti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (44)

Nisevitaṁ nekadijehi niccaṁ,
Gāmena gāmaṁ satataṁ vasantā.
Pure pure gāmavarā ca santi[1],
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (45)

Vatthannapānaṁ sayanāsanañca,
Gandhañca mālañca vilepanañca.
Tahiṁ samiddhā janatā bahū ca,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (46)

Puññiddhiyā sabbayasaggapattā,
Janā ca tasmiṁ sukhitā samiddhā.
Pahūtabhogā vividhā vasanti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (47)

Nabhe ca abbhā suvisuddhavaṇṇā,
Disā ca cando suvirājitova.
Rattiñca vāto mudusītalo ca,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (48)

Canduggame sabbajanā pahaṭṭhā,
Sakaṅgaṇe citrakathā vadantā.
Piyehi saddhiṁ abhimodayanti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (49)

Candassa raṁsīhi nabhaṁ viroci,
Mahī ca saṁsuddhamanuññavaṇṇā.
Disā ca sabbā parisuddharūpā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (50)

1. Gāmavarā vasanti (Ka), gāmavare vasanti (Ka)

သမိဒ္ဓိနာနာဖလိနော ဝနန္တာ၊
အနာကုလာ နိစ္စမနောဘိရမ္မာ။
သမာဓိပီတိံ အဘိဝဍ္ဎယန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄၄)

နိသေဝိတံ နေကဒိဇေဟိ နိစ္စံ၊
ဂါမေန ဂါမံ သတတံ ဝသန္တာ။
ပုရေ ပုရေ ဂါမဝရာ စ သန္တိ[၁]၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄၅)

ဝတ္ထန္နပါနံ သယနာသနဉ္စ၊
ဂန္ဓဉ္စ မာလဉ္စ ဝိလေပနဉ္စ။
တဟိံ သမိဒ္ဓါ ဇနတာ ဗဟူ စ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄၆)

ပုညိဒ္ဓိယာ သဗ္ဗယသဂ္ဂပတ္တာ၊
ဇနာ စ တသ္မိံ သုခိတာ သမိဒ္ဓါ။
ပဟူတဘောဂါ ဝိဝိဓာ ဝသန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄၇)

နဘေ စ အဗ္ဘာ သုဝိသုဒ္ဓဝဏ္ဏာ၊
ဒိသာ စ စန္ဒော သုဝိရာဇိတောဝ။
ရတ္တိဉ္စ ဝါတော မုဒုသီတလော စ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄၈)

စန္ဒုဂ္ဂမေ သဗ္ဗဇနာ ပဟဋ္ဌာ၊
သကင်္ဂဏေ စိတြကထာ ဝဒန္တာ။
ပိယေဟိ သဒ္ဓိံ အဘိမောဒယန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၄၉)

စန္ဒဿ ရံသီဟိ နဘံ ဝိရောစိ၊
မဟီ စ သံသုဒ္ဓမနုညဝဏ္ဏာ။
ဒိသာ စ သဗ္ဗာ ပရိသုဒ္ဓရူပါ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅၀)

၁-ဂါမဝရာ ဝသန္တိ (က)၊ ဂါမဝရေ ဝသန္တိ (က)

Dūre ca disvā varacandaraṁsiṁ,
Pupphiṁsu pupphāni mahītalasmiṁ.
Samantato gandhaguṇatthikānaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (51)

Candassa raṁsīhi vilimpitāva[1],
Mahī samantā kusumena’laṅkatā.
Viroci sabbaṅgasumālinīva,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (52)

Kucanti hatthīpi madena mattā,
Vicittapiñchā ca dijā samantā.
Karonti nādaṁ pavane suramme,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (53)

Pathañca sabbaṁ paṭipajjanakkhamaṁ,
Iddhaṁ ca raṭṭhaṁ sadhanaṁ sabhogaṁ.
Sabbatthutaṁ sabbasukhappadānaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (54)

Vanañca sabbaṁ suvicittarūpaṁ,
Sumāpitaṁ nandanakānanaṁva.
Yatīna pītiṁ satataṁ janeti,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (55)

Alaṅkataṁ devapuraṁva rammaṁ,
Kapīlavatthuṁ iti nāmadheyyaṁ.
Kulanagaraṁ idha sassirikaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (56)

Manuñña-aṭṭālavicittarūpaṁ,
Suphullapaṅkeruhasaṇḍamaṇḍitaṁ.
Vicittaparikhāhi puraṁ surammaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (57)

1. Vilīyanāva (Ka)

ဒူရေ စ ဒိသွာ ဝရစန္ဒရံသိံ၊
ပုပ္ဖိံသု ပုပ္ဖါနိ မဟီတလသ္မိံ။
သမန္တတော ဂန္ဓဂုဏတ္ထိကာနံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅၁)

စန္ဒဿ ရံသီဟိ ဝိလိမ္ပိတာဝ[၁]၊
မဟီ သမန္တာ ကုသုမေန’လင်္ကတာ။
ဝိရောစိ သဗ္ဗင်္ဂသုမာလိနီဝ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅၂)

ကုစန္တိ ဟတ္ထီပိ မဒေန မတ္တာ၊
ဝိစိတ္တပိဉ္ဆာ စ ဒိဇာ သမန္တာ။
ကရောန္တိ နာဒံ ပဝနေ သုရမ္မေ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅၃)

ပထဉ္စ သဗ္ဗံ ပဋိပဇ္ဇနက္ခမံ၊
ဣဒ္ဓံ စ ရဋ္ဌံ သဓနံ သဘောဂံ။
သဗ္ဗတ္ထုတံ သဗ္ဗသုခပ္ပဒါနံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅၄)

ဝနဉ္စ သဗ္ဗံ သုဝိစိတ္တရူပံ၊
သုမာပိတံ နန္ဒနကာနနံဝ။
ယတီန ပီတိံ သတတံ ဇနေတိ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅၅)

အလင်္ကတံ ဒေဝပုရံဝ ရမ္မံ၊
ကပီလဝတ္ထုံ ဣတိ နာမဓေယျံ။
ကုလနဂရံ ဣဓ သဿိရိကံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅၆)

မနုညအဋ္ဋာလဝိစိတ္တရူပံ၊
သုဖုလ္လပင်္ကေရုဟသဏ္ဍမဏ္ဍိတံ။
ဝိစိတ္တပရိခါဟိ ပုရံ သုရမ္မံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅၇)

၁-ဝိလီယနာဝ (က)

Vicittapākārañca toraṇañca,
Subhaṅgaṇaṁ devanivāsabhūtaṁ.
Manuññavīthi[1] suralokasannibhaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (58)

Alaṅkatā sākiyarājaputtā,
Virājamānā varabhūsanehi.
Surindaloke iva devaputtā,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (59)

Suddhodano Munivaraṁ abhidassanāya,
Amaccaputte dasadhā apesayi.
Balena saddhiṁ mahatā Muninda,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (60)

Nevāgataṁ passati neva vācaṁ,
Sokābhibhūtaṁ naravīraseṭṭhaṁ.
Tosetumicchāmi narādhipattaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (61)

Taṁdassanena’bbhutapītirāsi,
Udikkhamānaṁ dvipadānamindaṁ.
Tosehi taṁ Muninda guṇaseṭṭhaṁ,
Samayo Mahāvīra aṅgīrasānaṁ. (62)

Āsāya kassate khettaṁ, bījaṁ āsāya vappati.
Āsāya vāṇijā yanti, samuddaṁ dhanahārakā.
Yāya āsāya tiṭṭhāmi, sā me āsā samijjhatu. (63)

Nātisītaṁ nāti-uṇhaṁ, nātidubbhikkhachātakaṁ.
Saddalā haritā bhūmi, esa kālo Mahāmunī”ti. (64)

Atha naṁ Satthā “kiṁ nu kho Udāyi gamanavaṇṇaṁ vaṇṇesī”ti āha. “Bhante tumhākaṁ pitā Suddhodanamahārājā daṭṭhukāmo, karotha ñātakānaṁ saṅgahan”ti āha. “Sādhu Udāyi karissāmi ñātisaṅgahaṁ, tena hi

1. Manuññavitti (Ka)

ဝိစိတ္တပါကာရဉ္စ တောရဏဉ္စ၊
သုဘင်္ဂဏံ ဒေဝနိဝါသဘူတံ။
မနုညဝီထိ[1] သုရလောကသန္နိဘံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅၈)

အလင်္ကတာ သာကိယရာဇပုတ္တာ၊
ဝိရာဇမာနာ ဝရဘူသနေဟိ။
သုရိန္ဒလောကေ ဣဝ ဒေဝပုတ္တာ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၅၉)

သုဒ္ဓေါဒနော မုနိဝရံ အဘိဒဿနာယ၊
အမစ္စပုတ္တေ ဒသဓာ အပေသယိ။
ဗလေန သဒ္ဓိံ မဟတာ မုနိန္ဒ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၆၀)

နေဝါဂတံ ပဿတိ နေဝ ဝါစံ၊
သောကာဘိဘူတံ နရဝီရသေဋ္ဌံ။
တောသေတုမိစ္ဆာမိ နရာဓိပတ္တံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၆၁)

တံဒဿနေန’ဗ္ဘုတပီတိရာသိ၊
ဥဒိက္ခမာနံ ဒွိပဒါနမိန္ဒံ။
တောသေဟိ တံ မုနိန္ဒ ဂုဏသေဋ္ဌံ၊
သမယော မဟာဝီရ အင်္ဂီရသာနံ။ (၆၂)

အာသာယ ကဿတေ ခေတ္တံ၊ ဗီဇံ အာသာယ ဝပ္ပတိ။
အာသာယ ဝါဏိဇာ ယန္တိ၊ သမုဒ္ဒံ ဓနဟာရကာ။
ယာယ အာသာယ တိဋ္ဌာမိ၊ သာ မေ အာသာ သမိဇ္ဈတု။ (၆၃)

နာတိသီတံ နာတိဥဏှံ၊ နာတိဒုဗ္ဘိက္ခဆာတကံ။
သဒ္ဒလာ ဟရိတာ ဘူမိ၊ ဧသ ကာလော မဟာမုနီ”တိ။ (၆၄)

အထ နံ သတ္ထာ “ကိံ နု ခေါ ဥဒါယိ ဂမနဝဏ္ဏံ ဝဏ္ဏေသီ”တိ အာဟ။ “ဘန္တေ တုမှာကံ ပိတာ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇာ ဒဋ္ဌုကာမော၊ ကရောထ ဉာတကာနံ သင်္ဂဟ”န္တိ အာဟ။ “သာဓု ဥဒါယိ ကရိဿာမိ ဉာတိသင်္ဂဟံ၊ တေန ဟိ

၁-မနုညဝိတ္တိ (က)

bhikkhusaṁghassa ārocehi, **gamiyavattaṁ** pūressantī”ti āha. “Sādhu bhante”ti thero bhikkhusaṁghassa ārocesi.

Satthā Aṅgamagadhavāsīnaṁ kulaputtānaṁ dasahi sahassehi, Kapilavatthu vāsīnaṁ dasahi sahassehīti sabbeheva vīsatiyā khīṇāsavabhikkhusahassehi parivuto Rājagahā nikkhamitvā divase divase yojanaṁ yojanaṁ gacchanto dvīhi māsehi Kapilavatthupuraṁ sampāpuṇi. Sākiyāpi anuppatteyeva Bhagavati “amhākaṁ ñātiseṭṭhaṁ passissāmā”ti Bhagavato vasanaṭṭhānaṁ vīmaṁsamānā “nigrodhasakkassārāmo ramaṇīyo”ti sallakkhetvā sabbaṁ paṭijagganavidhiṁ kāretvā gandhapupphahatthā paccuggamanaṁ karontā sabbālaṅkārehi samalaṅkatagattā gandhapupphacuṇṇādīhi pūjayamānā Bhagavantaṁ purakkhatvā Nigrodhārāmameva agamaṁsu.

Tatra Bhagavā vīsatiyā khīṇāsavasahassehi parivuto paññattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā pana mānajātikā mānatthaddhā, “Siddhatthakumāro amhehi daharataro, amhākaṁ kaniṭṭho bhātā putto bhāgineyyo nattā”ti cintetvā daharadahare rājakumāre āhaṁsu “tumhe vandatha, mayaṁ tumhākaṁ piṭṭhito piṭṭhito nisīdissāmā”ti. Tesvevaṁ nisinnesu Bhagavā tesaṁ ajjhāsayaṁ oloketvā “ime ñātakā attano moghajiṇṇabhāvena na maṁ vandanti, na panete jānanti ‘Buddho nāma kīdiso, Buddhabalaṁ nāma kīdisan’ti vā, ‘Buddho nāma ediso, Buddhabalaṁ nāma edisan’ti vā, handāhaṁ attano Buddhabalaṁ iddhibalañca dassento pāṭihāriyañca kareyyaṁ, ākāse dasasahassacakkavāḷavitthataṁ sabbaratanamayaṁ caṅkamaṁ māpetvā tattha caṅkamanto mahājanassa ajjhāsayaṁ oloketvā dhammañca deseyyan”ti cintesi. Tena vuttaṁ saṅgītikārakehi Bhagavato parivitakkadassanatthaṁ—

3. “Na hete jānanti sadevamānusā,
Buddho ayaṁ kīdisako naruttamo.
Iddhibalaṁ paññābalañca kīdisaṁ,
Buddhabalaṁ lokahitassa kīdisaṁ.

ဘိက္ခုသံဃဿ အာရောစေဟိ၊ **ဂမိယဝတ္တံ** ပူရေဿန္တီ”တိ အာဟ။ “သာဓု ဘန္တေ”တိ ထေရော ဘိက္ခုသံဃဿ အာရောစေသိ။

သတ္ထာ အင်္ဂမဂဓဝါသီနံ ကုလပုတ္တာနံ ဒသဟိ သဟဿေဟိ, ကပိလဝတ္ထုဝါသီနံ ဒသဟိ သဟဿေဟီတိ သဗ္ဗေဟေဝ ဝီသတိယာ ခီဏာသဝဘိက္ခုသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ရာဇဂဟာ နိက္ခမိတွာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ယောဇနံ ယောဇနံ ဂစ္ဆန္တော ဒွီဟိ မာသေဟိ ကပိလဝတ္ထုပုရံ သမ္ပာပုဏိ။ သာကိယာပိ အနုပ္ပတ္တေယေဝ ဘဂဝတိ “အမှာကံ ဉာတိသေဋ္ဌံ ပဿိဿာမာ”တိ ဘဂဝတော ဝသနဋ္ဌာနံ ဝီမံသမာနာ “နိဂြောဓသက္ကဿာရာမော ရမဏီယော”တိ သလ္လက္ခေတွာ သဗ္ဗံ ပဋိဇဂ္ဂနဝိဓိံ ကာရေတွာ ဂန္ဓပုပ္ဖဟတ္ထာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကရောန္တာ သဗ္ဗာလင်္ကာရေဟိ သမလင်္ကတဂတ္တာ ဂန္ဓပုပ္ဖစုဏ္ဏာဒီဟိ ပူဇယမာနာ ဘဂဝန္တံ ပုရက္ခတွာ နိဂြောဓာရာမမေဝ အဂမံသု။

တတြ ဘဂဝါ ဝီသတိယာ ခီဏာသဝသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိ။ သာကိယာ ပန မာနဇာတိကာ မာနတ္ထဒ္ဓါ၊ “သိဒ္ဓတ္ထကုမာရော အမှေဟိ ဒဟရတရော၊ အမှာကံ ကနိဋ္ဌော ဘာတာ ပုတ္တော ဘာဂိနေယျော နတ္တာ”တိ စိန္တေတွာ ဒဟရဒဟရေ ရာဇကုမာရေ အာဟံသု “တုမှေ ဝန္ဒထ၊ မယံ တုမှာကံ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော နိသီဒိဿာမာ”တိ။ တေသွေဝံ နိသိန္နေသု ဘဂဝါ တေသံ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ “ဣမေ ဉာတကာ အတ္တနော မောဃဇိဏ္ဏဘာဝေန န မံ ဝန္ဒန္တိ၊ န ပနေတေ ဇာနန္တိ ‘ဗုဒ္ဓေါ နာမ ကီဒိသော၊ ဗုဒ္ဓဗလံ နာမ ကီဒိသ’န္တိ ဝါ, ‘ဗုဒ္ဓေါ နာမ ဧဒိသော၊ ဗုဒ္ဓဗလံ နာမ ဧဒိသ’န္တိ ဝါ၊ ဟန္ဒာဟံ အတ္တနော ဗုဒ္ဓဗလံ ဣဒ္ဓိဗလဉ္စ ဒဿေန္တော ပါဋိဟာရိယဉ္စ ကရေယျံ၊ အာကာသေ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဝိတ္ထတံ သဗ္ဗရတနမယံ စင်္ကမံ မာပေတွာ တတ္ထ စင်္ကမန္တော မဟာဇနဿ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ ဓမ္မဉ္စ ဒေသေယျ”န္တိ စိန္တေသိ။ တေန ဝုတ္တံ သင်္ဂီတိကာရကေဟိ ဘဂဝတော ပရိဝိတက္ကဒဿနတ္ထံ—

၃။ “န ဟေတေ ဇာနန္တိ သဒေဝမာနုသာ၊
ဗုဒ္ဓေါ အယံ ကီဒိသကော နရုတ္တမော။
ဣဒ္ဓိဗလံ ပညာဗလဉ္စ ကီဒိသံ၊
ဗုဒ္ဓဗလံ လောကဟိတဿ ကီဒိသံ။

4. Na hete jānanti sadevamānusā,
Buddho ayaṁ edisako naruttamo.
Iddhibalaṁ paññābalañca edisaṁ,
Buddhabalaṁ lokahitassa edisaṁ.

5. Handāhaṁ dassayissāmi, Buddhabalamanuttaraṁ.
Caṅkamaṁ māpayissāmi, nabhe ratanamaṇḍitan”ti.

Tattha **na hete jānantī**ti na hi ete jānanti. **Na**-kāro paṭisedhattho. **Hi**-kāro kāraṇatthe nipāto. Yasmā panete mama ñāti-ādayo devamanussā mayā Buddhabale ca iddhibale ca anāvikate na jānanti “ediso Buddho, edisaṁ iddhibalan”ti, tasmā ahaṁ mama Buddhabalañca iddhibalañca dasseyyanti attho. **Sadevamānusā**ti ettha devāti upapattidevā adhippetā. Saha devehīti sadevā. Ke te? Mānusā, sadevā eva mānusā sadevamānusā. Atha vā **devo**ti sammutidevo suddhodano rājā adhippeto. Saha devena raññā Suddhodanenāti sadevā. **Mānusā**ti ñātimānusā, sadevā Sasuddhodanā mānusā sadevamānusā sarājāno vā ete mama ñātimānusā mama balaṁ na vijānantīti attho. Sesadevāpi saṅgahaṁ gacchantiyeva. Sabbepi devā devanaṭṭhena “devā”ti vuccanti. Devanaṁ nāma dhātu-attho kīḷādi. Atha vā devā ca mānusā ca devamānusā, saha deva mānusehi sadevamānusā, ke te? Lokāti vacanaseso daṭṭhabbo. **Buddho**ti catusacca dhamme Buddho anubuddhoti Buddho. Yathāha—

“Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ, bhāvetabbañca bhāvitaṁ.
Pahātabbaṁ pahīnaṁ me, tasmā Buddhosmi brāhmaṇā”ti[1].

Idha pana kattukārake Buddhasaddasiddhi daṭṭhabbā. Adhigatavisesehi deva manussehi “Sammāsambuddho vata so Bhagavā”ti evaṁ buddhattā ñātattā Buddho. Idha kammakārake Buddhasaddasiddhi daṭṭhabbā. Buddhamassa atthīti vā Buddho, **Buddha** vantoti attho. Taṁ sabbaṁ saddasatthānusārena veditabbaṁ. **Kīdisako**ti kīdiso kiṁsarikkhako kiṁsadiso kiṁvaṇṇo kiṁsaṇṭhāno dīgho vā rasso vāti attho.

1. Ma 2. 352; Khu 1. 368 piṭṭhādīsu.

၄။ န ဟေတေ ဇာနန္တိ သဒေဝမာနုသာ၊
ဗုဒ္ဓေါ အယံ ဧဒိသကော နရုတ္တမော။
ဣဒ္ဓိဗလံ ပညာဗလဉ္စ ဧဒိသံ၊
ဗုဒ္ဓဗလံ လောကဟိတဿ ဧဒိသံ။

၅။ ဟန္ဒာဟံ ဒဿယိဿာမိ၊ ဗုဒ္ဓဗလမနုတ္တရံ။
စင်္ကမံ မာပယိဿာမိ၊ နဘေ ရတနမဏ္ဍိတ”န္တိ။

တတ္ထ **န ဟေတေ ဇာနန္တီ**တိ န ဟိ ဧတေ ဇာနန္တိ။ **န**-ကာရော ပဋိသေဓတ္ထော။ **ဟိ**-ကာရော ကာရဏတ္ထေ နိပါတော။ ယသ္မာ ပနေတေ မမ ဉာတိအာဒယော ဒေဝမနုဿာ မယာ ဗုဒ္ဓဗလေ စ ဣဒ္ဓိဗလေ စ အနာဝိကတေ န ဇာနန္တိ “ဧဒိသော ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧဒိသံ ဣဒ္ဓိဗလ”န္တိ၊ တသ္မာ အဟံ မမ ဗုဒ္ဓဗလဉ္စ ဣဒ္ဓိဗလဉ္စ ဒဿေယျန္တိ အတ္ထော။ **သဒေဝမာနုသာ**တိ ဧတ္ထ ဒေဝါတိ ဥပပတ္တိဒေဝါ အဓိပ္ပေတာ။ သဟ ဒေဝေဟီတိ သဒေဝါ။ ကေ တေ? မာနုသာ၊ သဒေဝါ ဧဝ မာနုသာ သဒေဝမာနုသာ။ အထ ဝါ **ဒေဝေါ**တိ သမ္မုတိဒေဝေါ သုဒ္ဓေါဒနော ရာဇာ အဓိပ္ပေတော။ သဟ ဒေဝေန ရညာ သုဒ္ဓေါဒနေနာတိ သဒေဝါ။ **မာနုသာ**တိ ဉာတိမာနုသာ၊ သဒေဝါ သသုဒ္ဓေါဒနာ မာနုသာ သဒေဝမာနုသာ သရာဇာနော ဝါ ဧတေ မမ ဉာတိမာနုသာ မမ ဗလံ န ဝိဇာနန္တီတိ အတ္ထော။ သေသဒေဝါပိ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိယေဝ။ သဗ္ဗေပိ ဒေဝါ ဒေဝနဋ္ဌေန “ဒေဝါ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဒေဝနံ နာမ ဓာတုအတ္ထော ကီဠာဒိ။ အထ ဝါ ဒေဝါ စ မာနုသာ စ ဒေဝမာနုသာ၊ သဟ ဒေဝမာနုသေဟိ သဒေဝမာနုသာ၊ ကေ တေ? လောကာတိ ဝစနသေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဗုဒ္ဓေါ**တိ စတုသစ္စဓမ္မေ ဗုဒ္ဓေါ အနုဗုဒ္ဓေါတိ ဗုဒ္ဓေါ။ ယထာဟ—

“အဘိညေယျံ အဘိညာတံ၊ ဘာဝေတဗ္ဗဉ္စ ဘာဝိတံ။
ပဟာတဗ္ဗံ ပဟီနံ မေ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါသ္မိ ဗြာဟ္မဏာ”တိ[၁]။

ဣဓ ပန ကတ္တုကာရကေ ဗုဒ္ဓသဒ္ဒသိဒ္ဓိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ အဓိဂတဝိသေသေဟိ ဒေဝမနုဿေဟိ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝတ သော ဘဂဝါ”တိ ဧဝံ ဗုဒ္ဓတ္တာ ဉာတတ္တာ ဗုဒ္ဓေါ။ ဣဓ ကမ္မကာရကေ ဗုဒ္ဓသဒ္ဒသိဒ္ဓိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဗုဒ္ဓမဿ အတ္ထီတိ ဝါ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗုဒ္ဓဝန္တောတိ အတ္ထော။ တံ သဗ္ဗံ သဒ္ဒသတ္ထာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ကီဒိသကော**တိ ကီဒိသော ကိံသရိက္ခကော ကိံသဒိသော ကိံဝဏ္ဏော ကိံသဏ္ဌာနော ဒီဃော ဝါ ရဿော ဝါတိ အတ္ထော။

၁-မ ၂-၃၅၂၊ ခု ၁-၃၆၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Naruttamoti narānaṁ, naresu vā uttamo pavaro seṭṭhoti naruttamo. **Iddhibalan**ti ettha ijjhanaṁ iddhi nipphatti-atthena paṭilābhaṭṭhena ca iddhi. Atha vā ijjhanti tāya sattā iddhā vuddhā ukkaṁsagatā hontīti iddhi. Sā pana dasavidhā hoti. Yathāha—

> "Iddhiyoti dasa iddhiyo. Katamā dasa? Adhiṭṭhānā iddhi, vikubbanā iddhi, manomayā iddhi, ñāṇavipphārā iddhi, samādhivipphārā iddhi, ariyā iddhi, kammavipākajā iddhi, puññavato iddhi, vijjāmayā iddhi, tattha tattha sammāpayogapaccayā ijjhanaṭṭhena iddhī"ti[1].

Tāsaṁ idaṁ nānattaṁ—pakatiyā eko bahukaṁ āvajjeti, sataṁ vā sahassaṁ vā āvajjitvā ñāṇena adhiṭṭhāti "bahuko homī"ti[2] evaṁ vibhajitvā dassitā iddhi adhiṭṭhāna vasena nipphannattā **adhiṭṭhānā iddhi** nāma. Tassāyamattho—abhiññāpādakaṁ catutthajjhānaṁ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya sace sataṁ icchati "sataṁ homi, sataṁ homī"ti kāmāvacaraparikammacittehi parikammaṁ katvā puna abhiññāpādakaṁ jhānaṁ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya puna āvajjitvā adhiṭṭhāti, adhiṭṭhānacittena saheva sataṁ hoti. Sahassādīsupi eseva nayo. Tattha pādakajjhānacittaṁ nimittārammaṇaṁ parikammacittāni satārammaṇāni vā sahassādīsu aññatarārammaṇāni vā, tāni ca kho vaṇṇavasena, no paṇṇattivasena. Adhiṭṭhānacittampi satārammaṇameva, taṁ pana appanācittaṁ viya gotrabhu-anantarameva uppajjati rūpāvacaracatutthajjhānikaṁ. So pana pakativaṇṇaṁ vijahitvā kumāravaṇṇaṁ vā dasseti nāgavaṇṇaṁ vā dasseti. Supaṇṇavaṇṇaṁ vā -pa- vividhampi senābyūhaṁ vā dassetīti[3] evaṁ āgatā iddhi pakativaṇṇavijahanavikāravasena pavattattā **vikubbaniddhi** nāma.

"Idha bhikkhu imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimmināti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ ahīnindriyan"ti[4] iminā nayena āgatā iddhi sarīrasseva abbhantare aññassa manomayassa sarīrassa nipphattivasena pavattattā **manomayiddhi** nāma. Ñāṇuppattito pubbe vā pacchā vā taṅkhaṇe vā tena attabhāvena paṭilabhitabba-arahattañāṇānubhāvena nibbatto

1. Khu 9. 383 piṭṭhe.
2. Khu 9. 385 piṭṭhe.
3. Khu 9. 388 piṭṭhe.
4. Khu 9. 389 piṭṭhe.

နရုတ္တမောတိ နရာနံ, နရေသု ဝါ ဥတ္တမော ပဝရော သေဋ္ဌောတိ နရုတ္တမော။ **ဣဒ္ဓိဗလ**န္တိ ဧတ္ထ ဣဇ္ဈနံ ဣဒ္ဓိ နိပ္ဖတ္တိအတ္ထေန ပဋိလာဘဋ္ဌေန စ ဣဒ္ဓိ။ အထ ဝါ ဣဇ္ဈန္တိ တာယ သတ္တာ ဣဒ္ဓါ ဝုဒ္ဓါ ဥက္ကံသဂတာ ဟောန္တီတိ ဣဒ္ဓိ။ သာ ပန ဒသဝိဓာ ဟောတိ။ ယထာဟ—

> “ဣဒ္ဓိယောတိ ဒသ ဣဒ္ဓိယော။ ကတမာ ဒသ? အဓိဋ္ဌာနာ ဣဒ္ဓိ, ဝိကုဗ္ဗနာ ဣဒ္ဓိ, မနောမယာ ဣဒ္ဓိ, ဉာဏဝိပ္ဖာရာ ဣဒ္ဓိ, သမာဓိဝိပ္ဖာရာ ဣဒ္ဓိ, အရိယာ ဣဒ္ဓိ, ကမ္မဝိပါကဇာ ဣဒ္ဓိ, ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ, ဝိဇ္ဇာမယာ ဣဒ္ဓိ, တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပစ္စယာ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓီ”တိ[၁]။

တာသံ ဣဒံ နာနတ္တံ—ပကတိယာ ဧကော ဗဟုကံ အာဝဇ္ဇေတိ၊ သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါ အာဝဇ္ဇိတွာ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌာတိ “ဗဟုကော ဟောမီ”တိ[၂] ဧဝံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿိတာ ဣဒ္ဓိ အဓိဋ္ဌာနဝသေန နိပ္ဖန္နတ္တာ **အဓိဋ္ဌာနာ ဣဒ္ဓိ** နာမ။ တဿာယမတ္ထော—အဘိညာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ သစေ သတံ ဣစ္ဆတိ “သတံ ဟောမိ၊ သတံ ဟောမီ”တိ ကာမာဝစရပရိကမ္မစိတ္တေဟိ ပရိကမ္မံ ကတွာ ပုန အဘိညာပါဒကံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ ပုန အာဝဇ္ဇိတွာ အဓိဋ္ဌာတိ၊ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန သဟေဝ သတံ ဟောတိ။ သဟဿာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တံ နိမိတ္တာရမ္မဏံ ပရိကမ္မစိတ္တာနိ သတာရမ္မဏာနိ ဝါ သဟဿာဒီသု အညတရာရမ္မဏာနိ ဝါ၊ တာနိ စ ခေါ ဝဏ္ဏဝသေန၊ နော ပဏ္ဏတ္တိဝသေန။ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တမ္ပိ သတာရမ္မဏမေဝ၊ တံ ပန အပ္ပနာစိတ္တံ ဝိယ ဂေါတြဘုအနန္တရမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနိကံ။ သော ပန ပကတိဝဏ္ဏံ ဝိဇဟိတွာ ကုမာရဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ နာဂဝဏ္ဏံ ဝါ ဒဿေတိ။ သုပဏ္ဏဝဏ္ဏံ ဝါ။ပ။ ဝိဝိဓမ္ပိ သေနာဗျူဟံ ဝါ ဒဿေတီတိ[၃] ဧဝံ အာဂတာ ဣဒ္ဓိ ပကတိဝဏ္ဏဝိဇဟနဝိကာရဝသေန ပဝတ္တတ္တာ **ဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိ** နာမ။

“ဣဓ ဘိက္ခု ဣမမှာ ကာယာ အညံ ကာယံ အဘိနိမ္မိနာတိ ရူပိံ မနောမယံ သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂိံ အဟီနိန္ဒြိယ”န္တိ[၄] ဣမိနာ နယေန အာဂတာ ဣဒ္ဓိ သရီရဿေဝ အဗ္ဘန္တရေ အညဿ မနောမယဿ သရီရဿ နိပ္ဖတ္တိဝသေန ပဝတ္တတ္တာ **မနောမယိဒ္ဓိ** နာမ။ ဉာဏုပ္ပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ ဝါ ပစ္ဆာ ဝါ တင်္ခဏေ ဝါ တေန အတ္တဘာဝေန ပဋိလဘိတဗ္ဗအရဟတ္တဉာဏာနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တော

၁-ခု ၉-၃၈၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၉-၃၈၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၉-၃၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၉-၃၈၉-ပိဋ္ဌေ။

viseso **ñāṇavipphārā iddhi** nāma. Āyasmato Bākulassa ca āyasmato Saṁkiccassa ca ñāṇavipphārā iddhi, tesaṁ vatthu cettha kathetabbaṁ[1]. Samādhito pubbe vā pacchā vā taṅkhaṇe vā samathānubhāvena nibbatto viseso **samādhivipphārā iddhi** nāma.

Āyasmato Sāriputtassa samādhivipphārā iddhi[2], āyasmato Sañjīvassa samādhi vipphārā iddhi[3], āyasmato Khāṇukoṇḍaññassa samādhivipphārā iddhi[4], uttarāya upāsikāya samādhivipphārā iddhi[5], Sāmāvatiyā upāsikāya samādhivipphārā iddhīti[6] tesaṁ vatthūnettha kathetabbāni, ganthavitthāradosaparihāratthaṁ pana mayā na vitthāritāni.

Katamā ariyā iddhi? Idha bhikkhu sace ākaṅkhati “paṭikkūle appaṭikkūlasaññī vihareyyan”ti appaṭikkūlasaññī tattha viharati, sace ākaṅkhati “appaṭikkūle paṭikkūla saññī vihareyyan”ti paṭikkūlasaññī tattha viharati -pa- upekkhako tattha viharati sato sampajānoti[7]. Ayaṁ hi cetovasippattānaṁ ariyānaṁyeva sambhavato **ariyā iddhi** nāma.

Katamā kammavipākajā iddhi? Sabbesaṁ pakkhīnaṁ sabbesaṁ devānaṁ paṭhamakappikānaṁ manussānaṁ ekaccānañca vinipātikānaṁ vehāsagamanādikā **kammavipākajā iddhi** nāma. Katamā puññavato iddhi? Rājā cakkavattī vehāsaṁ gacchati saddhiṁ caturaṅginiyā senāya. Jaṭilakassa gahapatissa asītihattho suvaṇṇapabbato nibbatti. Ayaṁ **puññavato iddhi** nāma. Ghosakassa gahapatino[8] sattasu ṭhānesu māraṇatthāya upakkame katepi arogabhāvo **puññavato iddhi.** Meṇḍaka seṭṭhissa[9] aṭṭhakarīsamatte padese sattaratanamayānaṁ meṇḍakānaṁ pātubhāvo **puññavato iddhi.**

Katamā vijjāmayā iddhi? Vijjādharā vijjaṁ parijappitvā vehāsaṁ gacchanti, ākāse antalikkhe hatthimpi dassenti -pa- vividhampi senābyūhaṁ dassentīti[10] ādinayappavattā **vijjāmayā iddhi** nāma. Taṁ taṁ kammaṁ katvā

1. Ma-Ṭṭha 3. 135; Aṁ-Ṭṭha 1. 236 piṭṭhādīsu. 2. Khu 1. 123 piṭṭhe.
3. Ma 1. 409 piṭṭhe. 4. Dhammapada-Ṭṭha 1. 433 piṭṭhe.
5. Dhammapada-Ṭṭha 2. 196; Aṁ-Ṭṭha 1. 342 piṭṭhesu.
6. Dhammapada-Ṭṭha 1. 102; Aṁ-Ṭṭha 1. 322 piṭṭhādīsu.
7. Khu 9. 390 piṭṭhe.
8. Dhammapada-Ṭṭha 1. 147 piṭṭhādīsu.
9. Dhammapada-Ṭṭha 2. 232 piṭṭhādīsu. 10. Khu 9. 391 piṭṭhe.

ဝိသေသော **ဉာဏဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ** နာမ။ အာယသ္မတော ဗာကုလဿ စ အာယသ္မတော သံကိစ္စဿ စ ဉာဏဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ၊ တေသံ ဝတ္ထု စေတ္ထ ကထေတဗ္ဗံ[၁]။ သမာဓိတော ပုဗ္ဗေ ဝါ ပစ္ဆာ ဝါ တင်္ခဏေ ဝါ သမထာနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တော ဝိသေသော **သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ** နာမ။

အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ[၂], အာယသ္မတော သဉ္ဇီဝဿ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ[၃], အာယသ္မတော ခါဏုကောဏ္ဍညဿ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ[၄], ဥတ္တရာယ ဥပါသိကာယ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓိ[၅], သာမာဝတိယာ ဥပါသိကာယ သမာဓိဝိပ္ဖါရာ ဣဒ္ဓီတိ[၆] တေသံ ဝတ္ထူနေတ္ထ ကထေတဗ္ဗာနိ၊ ဂန္ထဝိတ္ထာရဒေါသပရိဟာရတ္ထံ ပန မယာ န ဝိတ္ထာရိတာနိ။

ကတမာ အရိယာ ဣဒ္ဓိ? ဣဓ ဘိက္ခု သစေ အာကင်္ခတိ “ပဋိက္ကူလေ အပ္ပဋိက္ကူလသညီ ဝိဟရေယျ”န္တိ အပ္ပဋိက္ကူလသညီ တတ္ထ ဝိဟရတိ၊ သစေ အာကင်္ခတိ “အပ္ပဋိက္ကူလေ ပဋိက္ကူလသညီ ဝိဟရေယျ”န္တိ ပဋိက္ကူလသညီ တတ္ထ ဝိဟရတိ။ပ။ ဥပေက္ခကော တတ္ထ ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနောတိ[၇]။ အယံ ဟိ စေတောဝသိပ္ပတ္တာနံ အရိယာနံယေဝ သမ္ဘဝတော **အရိယာ ဣဒ္ဓိ** နာမ။

ကတမာ ကမ္မဝိပါကဇာ ဣဒ္ဓိ? သဗ္ဗေသံ ပက္ခီနံ သဗ္ဗေသံ ဒေဝါနံ ပဌမကပ္ပိကာနံ မနုဿာနံ ဧကစ္စာနဉ္စ ဝိနိပါတိကာနံ ဝေဟာသဂမနာဒိကာ **ကမ္မဝိပါကဇာ ဣဒ္ဓိ** နာမ။ ကတမာ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ? ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ ဝေဟာသံ ဂစ္ဆတိ သဒ္ဓိံ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ။ ဇဋိလကဿ ဂဟပတိဿ အသီတိဟတ္ထော သုဝဏ္ဏပဗ္ဗတော နိဗ္ဗတ္တိ။ အယံ **ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ** နာမ။ ဃောသကဿ ဂဟပတိနော[၈] သတ္တသု ဌာနေသု မာရဏတ္ထာယ ဥပက္ကမေ ကတေပိ အရောဂဘာဝေါ **ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ**။ မေဏ္ဍကသေဋ္ဌိဿ[၉] အဋ္ဌကရီသမတ္တေ ပဒေသေ သတ္တရတနမယာနံ မေဏ္ဍကာနံ ပါတုဘာဝေါ **ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ**။

ကတမာ ဝိဇ္ဇာမယာ ဣဒ္ဓိ? ဝိဇ္ဇာဓရာ ဝိဇ္ဇံ ပရိဇပ္ပိတွာ ဝေဟာသံ ဂစ္ဆန္တိ၊ အာကာသေ အန္တလိက္ခေ ဟတ္ထိမ္ပိ ဒဿေန္တိ။ပ။ ဝိဝိဓမ္ပိ သေနာဗျူဟံ ဒဿေန္တီတိ[၁၀] အာဒိနယပ္ပဝတ္တာ **ဝိဇ္ဇာမယာ ဣဒ္ဓိ** နာမ။ တံ တံ ကမ္မံ ကတွာ

၁-မ-ဋ္ဌ ၃-၁၃၅၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ခု ၁-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၄၀၉-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၄၃၃-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၁၉၆၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၁၀၂၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၃၂၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-ခု ၉-၃၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၉-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၂၃၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၁၀-ခု ၉-၃၉၁-ပိဋ္ဌေ။

nibbatto viseso sammāpayogapaccayā ijjhanaṭṭhena iddhīti ayaṁ **tattha tattha sammā payogapaccayā ijjhanaṭṭhena iddhi** nāma. Imissā dasavidhāya iddhiyā balaṁ iddhibalaṁ nāma, idaṁ mayhaṁ iddhibalaṁ na jānantīti attho[1].

Paññābalanti sabbalokiyalokuttaraguṇavisesadāyakaṁ arahattamaggapaññābalaṁ adhippetaṁ, tampi ete na jānanti. Keci "channaṁ asādhāraṇañāṇānametaṁ adhivacanaṁ paññābalan"ti vadanti. **Buddhabalan**ti ettha Buddhabalaṁ nāma Buddhānubhāvo, dasabalañāṇāni vā. Tattha dasabalañāṇāni nāma ṭhānāṭṭhānañāṇaṁ, atītānāgatapaccuppannakammavipākajānanañāṇaṁ, sabbatthagāminipaṭipadāñāṇaṁ, anekadhātunānādhātulokajānanañāṇaṁ, nānādhimuttikañāṇaṁ, āsayānusayañāṇaṁ, jhānavimokkhasamādhisamāpattīnaṁ saṁkilesavodānavuṭṭhānesu yathābhūtañāṇaṁ, pubbenivāsānussatiñāṇaṁ, cutūpapātañāṇaṁ, āsavakkhayañāṇanti imāni dasa. Imesaṁ dasannaṁ ñāṇānaṁ adhivacanaṁ Buddhabalanti. **Edisan**ti īdisaṁ, ayameva vā pāṭho.

Handāti vavassaggatthe nipāto. **Ahan**ti attānaṁ niddisati. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yasmā panete mama ñātakā Buddhabalaṁ vā Buddhaguṇe vā na jānanti, kevalaṁ attano moghajiṇṇabhāvaṁ nissāya mānavasena sabbalokajeṭṭhaseṭṭhaṁ maṁ na vandanti. Tasmā tesaṁ mānaketu atthi, taṁ bhañjitvā vandanatthaṁ Buddhabalaṁ dasseyyanti vuttaṁ hoti. **Dassayissāmī**ti dasseyyaṁ. "Dassessāmī"ti ca pāṭho, soyevattho. **Buddhabalan**ti Buddhānubhāvaṁ, Buddhañāṇavisesaṁ vā. **Anuttaran**ti niruttaraṁ. **Caṅkaman**ti caṅkamitabbaṭṭhānaṁ vuccati. **Māpayissāmī**ti māpeyyaṁ. "Caṅkamanaṁ māpessāmī"ti ca pāṭho, soyevattho. **Nabhe**ti ākāse. **Sabbaratanamaṇḍitan**ti sabbehi ratijananaṭṭhena ratanehi muttāmaṇi veḷuriya saṅkha silā pavāḷa rajata suvaṇṇamasāragalla lohitaṅkehi dasahi dasahi maṇḍito alaṅkato sabbaratanamaṇḍito, taṁ sabbaratanamaṇḍitaṁ. "Nabhe ratanamaṇḍitan"ti paṭhanti keci.

Athevaṁ Bhagavatā cintitamatte dasasahassacakkavāḷavāsino bhummādayo devā pamuditahadayā sādhukāramadaṁsu. Tamatthaṁ pakāsentehi saṅgītikārakehi—

1. Visuddhi 2. 10 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

နိဗ္ဗတ္တော ဝိသေသော သမ္မာပယောဂပစ္စယာ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓီတိ အယံ **တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂပစ္စယာ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ** နာမ။ ဣမိဿာ ဒသဝိဓာယ ဣဒ္ဓိယာ ဗလံ ဣဒ္ဓိဗလံ နာမ၊ ဣဒံ မယှံ ဣဒ္ဓိဗလံ န ဇာနန္တီတိ အတ္ထော[1]။

ပညာဗလန္တိ သဗ္ဗလောကိယလောကုတ္တရဂုဏဝိသေသဒါယကံ အရဟတ္တမဂ္ဂပညာဗလံ အဓိပ္ပေတံ၊ တမ္ပိ ဧတေ န ဇာနန္တိ။ ကေစိ “ဆန္နံ အသာဓာရဏဉာဏာနမေတံ အဓိဝစနံ ပညာဗလ”န္တိ ဝဒန္တိ။ **ဗုဒ္ဓဗလ**န္တိ ဧတ္ထ ဗုဒ္ဓဗလံ နာမ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေါ၊ ဒသဗလဉာဏာနိ ဝါ။ တတ္ထ ဒသဗလဉာဏာနိ နာမ ဌာနာဋ္ဌာနဉာဏံ, အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နကမ္မဝိပါကဇာနနဉာဏံ, သဗ္ဗတ္ထဂါမိနိပဋိပဒါဉာဏံ, အနေကဓာတုနာနာဓာတုလောကဇာနနဉာဏံ, နာနာဓိမုတ္တိကဉာဏံ, အာသယာနုသယဉာဏံ, ဈာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တီနံ သံကိလေသဝေါဒါနဝုဋ္ဌာနေသု ယထာဘူတဉာဏံ, ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ, စုတူပပါတဉာဏံ, အာသဝက္ခယဉာဏန္တိ ဣမာနိ ဒသ။ ဣမေသံ ဒသန္နံ ဉာဏာနံ အဓိဝစနံ ဗုဒ္ဓဗလန္တိ။ **ဧဒိသ**န္တိ ဤဒိသံ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။

ဟန္ဒာတိ ဝဝဿဂ္ဂတ္ထေ နိပါတော။ **အဟ**န္တိ အတ္တာနံ နိဒ္ဒိသတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယသ္မာ ပနေတေ မမ ဉာတကာ ဗုဒ္ဓဗလံ ဝါ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ဝါ န ဇာနန္တိ၊ ကေဝလံ အတ္တနော မောဃဇိဏ္ဏဘာဝံ နိဿာယ မာနဝသေန သဗ္ဗလောကဇေဋ္ဌသေဋ္ဌံ မံ န ဝန္ဒန္တိ။ တသ္မာ တေသံ မာနကေတု အတ္ထိ၊ တံ ဘဉ္ဇိတွာ ဝန္ဒနတ္ထံ ဗုဒ္ဓဗလံ ဒဿေယျန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဒဿယိဿာမီ**တိ ဒဿေယျံ။ “ဒဿေဿာမီ”တိ စ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ **ဗုဒ္ဓဗလ**န္တိ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ၊ ဗုဒ္ဓဉာဏဝိသေသံ ဝါ။ **အနုတ္တရ**န္တိ နိရုတ္တရံ။ **စင်္ကမ**န္တိ စင်္ကမိတဗ္ဗဋ္ဌာနံ ဝုစ္စတိ။ **မာပယိဿာမီ**တိ မာပေယျံ။ “စင်္ကမနံ မာပေဿာမီ”တိ စ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ **နဘေ**တိ အာကာသေ။ **သဗ္ဗရတနမဏ္ဍိတ**န္တိ သဗ္ဗေဟိ ရတိဇနနဋ္ဌေန ရတနေဟိ မုတ္တာ မဏိ ဝေဠုရိယ သင်္ခ သိလာ ပဝါဠ ရဇတ သုဝဏ္ဏမသာရဂလ္လ လောဟိတင်္ကေဟိ ဒသဟိ ဒသဟိ မဏ္ဍိတော အလင်္ကတော သဗ္ဗရတနမဏ္ဍိတော၊ တံ သဗ္ဗရတနမဏ္ဍိတံ။ “နဘေ ရတနမဏ္ဍိတ”န္တိ ပဌန္တိ ကေစိ။

အထေဝံ ဘဂဝတာ စိန္တိတမတ္တေ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဝါသိနော ဘုမ္မာဒယော ဒေဝါ ပမုဒိတဟဒယာ သာဓုကာရမဒံသု။ တမတ္ထံ ပကာသေန္တေဟိ သင်္ဂီတိကာရကေဟိ—

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၀-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

6. “Bhummā Mahārājikā Tāvatiṁsā,
Yāmā ca devā Tusitā ca Nimmitā.
Paranimmitā yepi ca brahmakāyikā,
Ānanditā vipulamakaṁsu ghosan”ti—

ādigāthāyo ṭhapitāti veditabbā.

Tattha **bhummā**ti bhummaṭṭhā, pāsāṇapabbatavanarukkhādīsu ṭhitā. **Mahārājikā**ti Mahārājapakkhikā. Bhummaṭṭhānaṁ devatānaṁ saddaṁ sutvā ākāsaṭṭhakadevatā tato abbhavalāhakā devatā, tato uṇhavalāhakā devatā, tato sītavalāhakā devatā, tato vassavalāhakā devatā, tato vātavalāhakā devatā, tato cattāro mahārājāno, tato Tāvatiṁsā, tato Yāmā, tato Tusitā, tato Nimmānaratī, tato Paranimmitavasavattī, tato brahmakāyikā, tato Brahmapurohitā, tato Mahābrahmāno, tato Parittābhā, tato Appamāṇābhā, tato Ābhassarā, tato Parittasubhā, tato Appamāṇasubhā, tato Subhakiṇhā, tato Vehapphalā, tato Avihā, tato Atappā, tato Sudassā, tato Sudassī, tato Akaniṭṭhā devatā saddaṁ sutvā mahantaṁ saddaṁ akaṁsu. Asaññino ca arūpāvacarasatte ca ṭhapetvā sotāyatanapavattiṭṭhāne sabbe devamanussanāgādayo pītivasaṁ gatahadayā ukkuṭṭhi saddamakaṁsūti attho. **Ānanditā**ti pamuditahadayā, sañjātapītisomanassā hutvāti attho. **Vipulan**ti puthulaṁ.

Atha Satthā cintitasamanantarameva odātakasiṇasamāpattiṁ samāpajjitvā “dasasu cakkavāḷasahassesu āloko hotū”ti adhiṭṭhāsi, tena adhiṭṭhānacittena saheva āloko ahosi pathavito paṭṭhāya yāva akaniṭṭhabhavanā. Tena vuttaṁ—

7. “Obhāsitā ca pathavī sadevakā,
Puthū ca lokantarikā asaṁvutā.
Tamo ca tibbo vihato tadā ahu,
Disvāna accherakaṁ pāṭihīran”ti.

၆။ “ဘုမ္မာ မဟာရာဇိကာ တာဝတိံသာ၊
ယာမာ စ ဒေဝါ တုသိတာ စ နိမ္မိတာ။
ပရနိမ္မိတာ ယေပိ စ ဗြဟ္မကာယိကာ၊
အာနန္ဒိတာ ဝိပုလမကံသု ဃောသ”န္တိ—

အာဒိဂါထာယော ဌပိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတ္ထ **ဘုမ္မာ**တိ ဘုမ္မဋ္ဌာ၊ ပါသာဏပဗ္ဗတဝနရုက္ခာဒီသု ဌိတာ။ **မဟာရာဇိကာ**တိ မဟာရာဇပက္ခိကာ။ ဘုမ္မဋ္ဌာနံ ဒေဝတာနံ သဒ္ဒံ သုတွာ အာကာသဋ္ဌကဒေဝတာ တတော အဗ္ဘဝလာဟကာ ဒေဝတာ၊ တတော ဥဏှဝလာဟကာ ဒေဝတာ၊ တတော သီတဝလာဟကာ ဒေဝတာ၊ တတော ဝဿဝလာဟကာ ဒေဝတာ၊ တတော ဝါတဝလာဟကာ ဒေဝတာ၊ တတော စတ္တာရော မဟာရာဇာနော၊ တတော တာဝတိံသာ၊ တတော ယာမာ၊ တတော တုသိတာ၊ တတော နိမ္မာနရတီ၊ တတော ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီ၊ တတော ဗြဟ္မကာယိကာ၊ တတော ဗြဟ္မပုရောဟိတာ၊ တတော မဟာဗြဟ္မာနော၊ တတော ပရိတ္တာဘာ၊ တတော အပ္ပမာဏာဘာ၊ တတော အာဘဿရာ၊ တတော ပရိတ္တသုဘာ၊ တတော အပ္ပမာဏသုဘာ၊ တတော သုဘကိဏှာ၊ တတော ဝေဟပ္ဖလာ၊ တတော အဝိဟာ၊ တတော အတပ္ပါ၊ တတော သုဒဿာ၊ တတော သုဒဿီ၊ တတော အကနိဋ္ဌာ ဒေဝတာ သဒ္ဒံ သုတွာ မဟန္တံ သဒ္ဒံ အကံသု။ အသညိနော စ အရူပါဝစရသတ္တေ စ ဌပေတွာ သောတာယတနပဝတ္တိဋ္ဌာနေ သဗ္ဗေ ဒေဝမနုဿနာဂါဒယော ပီတိဝသံ ဂတဟဒယာ ဥက္ကုဋ္ဌိသဒ္ဒမကံသူတိ အတ္ထော။ **အာနန္ဒိတာ**တိ ပမုဒိတဟဒယာ၊ သဉ္ဇာတပီတိသောမနဿာ ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **ဝိပုလ**န္တိ ပုထုလံ။

အထ သတ္ထာ စိန္တိတသမနန္တရမေဝ ဩဒါတကသိဏသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ “ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု အာလောကော ဟောတူ”တိ အဓိဋ္ဌာသိ၊ တေန အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန သဟေဝ အာလောကော အဟောသိ ပထဝိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနာ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇။ “ဩဘာသိတာ စ ပထဝီ သဒေဝကာ၊
ပုထူ စ လောကန္တရိကာ အသံဝုတာ။
တမော စ တိဗ္ဗော ဝိဟတော တဒါ အဟု၊
ဒိသွာန အစ္ဆေရကံ ပါဋိဟီရ”န္တိ။

Tattha **obhāsitā**ti pakāsitā. **Pathavī**ti etthāyaṁ pathavī catubbidhā kakkhaḷapathavī sasambhārapathavī nimittapathavī sammutipathavīti. Tāsu "katamā cāvuso ajjhattikā pathavīdhātu? Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ kharigatan"ti-ādīsu[1] vuttā ayaṁ **kakkhaḷapathavī** nāma. "Yo pana bhikkhu pathaviṁ khaṇeyya vā khaṇāpeyya vā"ti-ādīsu[2] vuttā sasambhārapathavī, ye ca kesādayo vīsati koṭṭhāsā, ayolohādayo ca bāhirā, sāpi vaṇṇādīhi sambhārehi saddhiṁ pathavīti **sasambhārapathavī** nāma. "Pathavīkasiṇameko sañjānātī"ti-ādīsu[3] **nimittapathavī** "ārammaṇapathavī"tipi vuccati. Pathavīkasiṇajhānalābhī devaloke nibbatto āgamanavasena "pathavīdevo"ti nāmaṁ labhati. Vuttañhetaṁ "āpo ca devā pathavī"ti-ādīsu[4] ayaṁ **sammutipathavī,** paññattipathavī nāmāti veditabbā. Idha pana sasambhārapathavī adhippetā[5].

Sadevakāti sadevalokā. "Sadevatā"tipi pāṭho atthi ce sundarataraṁ, sadevako manussaloko obhāsitoti attho. **Puthū**ti bahū. **Lokantarikā**ti asurakāyanarakānametaṁ adhivacanaṁ, tā pana tiṇṇaṁ cakkavāḷānaṁ antarā ekā lokantarikā hoti, tiṇṇaṁ sakaṭa cakkānaṁ aññamaññaṁ āhacca ṭhitānaṁ majjhe-okāso viya ekeko Lokantarikanirayo, parimāṇato aṭṭhayojanasahasso hoti. **Asaṁvutā**ti heṭṭhā appatiṭṭhā. **Tamo cā**ti andhakāro. **Tibbo**ti bahalo ghano. Candimasūriyālokābhāvato niccandhakārova hoti. **Vihato**ti viddhasto. **Tadā**ti yadā pana Bhagavā sattesu kāruññataṁ paṭicca pāṭihāriyakaraṇatthaṁ ālokaṁ phari, tadā so tamo tibbo Lokantarikāsu ṭhito, vihato viddhasto ahosīti attho.

Accherakanti accharāpaharaṇayoggaṁ[6], vimhayavasena aṅgulīhi paharaṇa yogganti attho. **Pāṭihīran**ti paṭipakkhaharaṇato pāṭihīraṁ. Paṭiharati sattānaṁ diṭṭhimānopagatāni cittānīti vā pāṭihīraṁ, appasannānaṁ sattānaṁ pasādaṁ paṭi-āharatīti vā pāṭihīraṁ. "Pāṭiheran"tipi pāṭho, soyevattho. Ettha ālokavidhānavisesassetaṁ adhivacanaṁ. **Disvāna**

---

1. Abhi 2. 84 piṭṭhe. 2. Vi 2. 49 piṭṭhe. 3. Dī 3. 257 piṭṭhe.
4. Dī 2. 207 piṭṭhe. 5. Ma-Ṭṭha 1. 26 piṭṭhepi passitabbaṁ.
6. Accharāphoṭanayoggaṁ (Ka)

တတ္ထ **ဩဘာသိတာ**တိ ပကာသိတာ။ **ပထဝီ**တိ ဧတ္ထာယံ ပထဝီ စတုဗ္ဗိဓာ ကက္ခဠပထဝီ သသမ္ဘာရပထဝီ နိမိတ္တပထဝီ သမ္မုတိပထဝီတိ။ တာသု "ကတမာ စာဝုသော အဇ္ဈတ္တိကာ ပထဝီဓာတု? ယံ အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စတ္တံ ကက္ခဠံ ခရိဂတ"န္တိအာဒီသု[1] ဝုတ္တာ အယံ **ကက္ခဠပထဝီ** နာမ။ "ယော ပန ဘိက္ခု ပထဝိံ ခဏေယျ ဝါ ခဏာပေယျ ဝါ"တိအာဒီသု[2] ဝုတ္တာ သသမ္ဘာရပထဝီ, ယေ စ ကေသာဒယော ဝီသတိ ကောဋ္ဌာသာ, အယောလောဟာဒယော စ ဗာဟိရာ၊ သာပိ ဝဏ္ဏာဒီဟိ သမ္ဘာရေဟိ သဒ္ဓိံ ပထဝီတိ **သသမ္ဘာရပထဝီ** နာမ။ "ပထဝီကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတီ"တိအာဒီသု[3] **နိမိတ္တပထဝီ** "အာရမ္မဏပထဝီ"တိပိ ဝုစ္စတိ။ ပထဝီကသိဏဈာနလာဘီ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အာဂမနဝသေန "ပထဝီဒေဝေါ"တိ နာမံ လဘတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ "အာပေါ စ ဒေဝါ ပထဝီ"တိအာဒီသု[4] အယံ **သမ္မုတိပထဝီ၊** ပညတ္တိပထဝီ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣဓ ပန သသမ္ဘာရပထဝီ အဓိပ္ပေတာ[5]။

သဒေဝကာတိ သဒေဝလောကာ။ "သဒေဝတာ"တိပိ ပါဌော အတ္ထိ စေ သုန္ဒရတရံ၊ သဒေဝကော မနုဿလောကော ဩဘာသိတောတိ အတ္ထော။ **ပုထူ**တိ ဗဟူ။ **လောကန္တရိကာ**တိ အသုရကာယနရကာနမေတံ အဓိဝစနံ၊ တာ ပန တိဏ္ဏံ စက္ကဝါဠာနံ အန္တရာ ဧကာ လောကန္တရိကာ ဟောတိ၊ တိဏ္ဏံ သကဋစက္ကာနံ အညမညံ အာဟစ္စ ဌိတာနံ မဇ္ဈေဩကာသော ဝိယ ဧကေကော လောကန္တရိကနိရယော၊ ပရိမာဏတော အဋ္ဌယောဇနသဟဿော ဟောတိ။ **အသံဝုတာ**တိ ဟေဋ္ဌာ အပ္ပတိဋ္ဌာ။ **တမော စာ**တိ အန္ဓကာရော။ **တိဗ္ဗော**တိ ဗဟလော ဃနော။ စန္ဒိမသူရိယာလောကာဘာဝတော နိစ္စန္ဓကာရောဝ ဟောတိ။ **ဝိဟတော**တိ ဝိဒ္ဓသ္တော။ **တဒါ**တိ ယဒါ ပန ဘဂဝါ သတ္တေသု ကာရုညတံ ပဋိစ္စ ပါဋိဟာရိယကရဏတ္ထံ အာလောကံ ဖရိ၊ တဒါ သော တမော တိဗ္ဗော လောကန္တရိကာသု ဌိတော၊ ဝိဟတော ဝိဒ္ဓသ္တော အဟောသီတိ အတ္ထော။

အစ္ဆေရကန္တိ အစ္ဆရာပဟရဏယောဂ္ဂံ[6]၊ ဝိမှယဝသေန အင်္ဂုလီဟိ ပဟရဏယောဂ္ဂန္တိ အတ္ထော။ **ပါဋိဟီရ**န္တိ ပဋိပက္ခဟရဏတော ပါဋိဟီရံ။ ပဋိဟရတိ သတ္တာနံ ဒိဋ္ဌိမာနောပဂတာနိ စိတ္တာနီတိ ဝါ ပါဋိဟီရံ၊ အပ္ပသန္နာနံ သတ္တာနံ ပသာဒံ ပဋိအာဟရတီတိ ဝါ ပါဋိဟီရံ။ "ပါဋိဟေရ"န္တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ ဧတ္ထ အာလောကဝိဓာနဝိသေသဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ဒိသွာန**

၁-အဘိ ၂-၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၂-၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၃-၂၅၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၂-၂၀၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ-ဋ္ဌ ၁-၂၆-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၆-အစ္ဆရာဖောဋနယောဂ္ဂံ(က)

accherakaṁ pāṭihīranti ettha devā ca manussā ca Lokantarikāsu nibbattasattāpi ca taṁ Bhagavato pāṭihāriyaṁ disvā paramappītisomanassaṁ agamaṁsūti idaṁ vacanaṁ āharitvā attho daṭṭhabbo, itarathā na pubbena vā paraṁ, na parena vā pubbaṁ yujjati.

Idāni na kevalaṁ manussalokesuyeva āloko atthi, sabbattha tividhepi saṅkhārasattokāsasaṅkhāte loke ālokoyevāti dassanatthaṁ—

8. "Sadevagandhabbamanussarakkhase,
Ābhā uḷārā vipulā ajāyatha.
Imasmiṁ loke parasmiñcobhayasmiṁ,
Adho ca uddhaṁ tiriyañca vitthatan"ti—

ayaṁ gāthā vuttā.

Tattha **devā**ti sammutidevā upapattidevā visuddhidevāti sabbepi devā idha saṅgahitā. Devā ca gandhabbā ca manussā ca rakkhasā ca devagandhabbamanussarakkhasā. Saha devagandhabbamanussarakkhasehīti **sadevagandhabbamanussarakkhaso.** Ko pana so? Loko. Tasmiṁ sadevagandhabbamanussarakkhase loke. **Ābhā**ti āloko. **Uḷārā**ti etthāyaṁ **uḷāra**-saddo madhurasetthavipulādīsu dissati. Tathā hesa "uḷārāni khādanīyabhojanīyāni khādanti bhuñjantī"ti-ādīsu[1] madhure dissati. "Uḷārāya kho pana bhavaṁ vacchāyano pasaṁsāya samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsatī"ti-ādīsu[2] seṭṭhe. "Atikkamma devānaṁ devānubhāvaṁ appamāṇo uḷāro obhāso"ti-ādīsu[3] vipule. Svāyaṁ idha seṭṭhe daṭṭhabbo[4]. **Vipulā**ti appamāṇā. **Ajāyathā**ti uppajji udapādi pavattittha. **Imasmiṁ loke parasmiñcā**ti imasmiṁ manussaloke ca parasmiṁ devaloke cāti attho. **Ubhayasmin**ti tadubhayasmiṁ, ajjhattabahiddhādīsu viya daṭṭhabbaṁ. **Adhocā**ti Avīci-ādīsu nirayesu. **Uddhan**ti Bhavaggatopi uddhaṁ ajaṭākāsepi. **Tiriyañcā**ti tiriyatopi dasasu cakkavāḷasahassesu. **Vitthatan**ti visaṭaṁ. Andhakāraṁ vidhamitvā vuttappakāraṁ lokañca padesañca ajjhottharitvā

1. Ma 1. 301 piṭṭhe. 2. Ma 3. 233 piṭṭhe. 3. Dī 2. 13; Ma 3. 161 piṭṭhādīsu.
4. Dī-Ṭṭha 3. 62; Vimāna-Ṭṭha 9 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

အစ္ဆေရကံ ပါဋိဟီရန္တိ ဧတ္ထ ဒေဝါ စ မနုဿာ စ လောကန္တရိကာသု နိဗ္ဗတ္တသတ္တာပိ စ တံ ဘဂဝတော ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပရမပ္ပီတိသောမနဿံ အဂမံသူတိ ဣဒံ ဝစနံ အာဟရိတွာ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဣတရထာ န ပုဗ္ဗေန ဝါ ပရံ, န ပရေန ဝါ ပုဗ္ဗံ ယုဇ္ဇတိ။

ဣဒါနိ န ကေဝလံ မနုဿလောကေသုယေဝ အာလောကော အတ္ထိ၊ သဗ္ဗတ္ထ တိဝိဓေပိ သင်္ခါရသတ္တောကာသသင်္ခါတေ လောကေ အာလောကောယေဝါတိ ဒဿနတ္ထံ—

၈။ "သဒေဝဂန္ဓဗ္ဗမနုဿရက္ခသေ၊
အာဘာ ဥဠာရာ ဝိပုလာ အဇာယထ။
ဣမသ္မိံ လောကေ ပရသ္မိဉ္စောဘယသ္မိံ၊
အဓော စ ဥဒ္ဓံ တိရိယဉ္စ ဝိတ္ထတ"န္တိ—

အယံ ဂါထာ ဝုတ္တာ။

တတ္ထ **ဒေဝါ**တိ သမ္မုတိဒေဝါ ဥပပတ္တိဒေဝါ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါတိ သဗ္ဗေပိ ဒေဝါ ဣဓ သင်္ဂဟိတာ။ ဒေဝါ စ ဂန္ဓဗ္ဗာ စ မနုဿာ စ ရက္ခသာ စ ဒေဝဂန္ဓဗ္ဗမနုဿရက္ခသာ။ သဟ ဒေဝဂန္ဓဗ္ဗမနုဿရက္ခသေဟီတိ **သဒေဝဂန္ဓဗ္ဗမနုဿရက္ခသော**။ ကော ပန သော? လောကော။ တသ္မိံ သဒေဝဂန္ဓဗ္ဗမနုဿရက္ခသေ လောကေ။ **အာဘာ**တိ အာလောကော။ **ဥဠာရာ**တိ ဧတ္ထာယံ ဥဠာရ-သဒ္ဒေါ မဓုရသေဋ္ဌဝိပုလာဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟေသ "ဥဠာရာနိ ခါဒနီယဘောဇနီယာနိ ခါဒန္တိ ဘုဉ္ဇန္တီ"တိအာဒီသု[၁] မဓုရေ ဒိဿတိ။ "ဥဠာရာယ ခေါ ပန ဘဝံ ဝစ္ဆာယနော ပသံသာယ သမဏံ ဂေါတမံ ပသံသတီ"တိအာဒီသု[၂] သေဋ္ဌေ။ "အတိက္ကမ္မ ဒေဝါနံ ဒေဝါနုဘာဝံ အပ္ပမာဏော ဥဠာရော ဩဘာသော"တိအာဒီသု[၃] ဝိပုလေ။ သွာယံ ဣဓ သေဋ္ဌေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော[၄]။ **ဝိပုလာ**တိ အပ္ပမာဏာ။ **အဇာယထာ**တိ ဥပ္ပဇ္ဇိ ဥဒပါဒိ ပဝတ္တိတ္ထ။ **ဣမသ္မိံ လောကေ ပရသ္မိဉ္စာ**တိ ဣမသ္မိံ မနုဿလောကေ စ ပရသ္မိံ ဒေဝလောကေ စာတိ အတ္ထော။ **ဥဘယသ္မိ**န္တိ တဒုဘယသ္မိံ၊ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဒီသု ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **အဓော စာ**တိ အဝီစိအာဒီသု နိရယေသု။ **ဥဒ္ဓ**န္တိ ဘဝဂ္ဂတောပိ ဥဒ္ဓံ အဇဋာကာသေပိ။ **တိရိယဉ္စာ**တိ တိရိယတောပိ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု။ **ဝိတ္ထတ**န္တိ ဝိသဋံ။ အန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ ဝုတ္တပ္ပကာရံ လောကဉ္စ ပဒေသဉ္စ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ

၁-မ ၁-၃၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၂၃၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၂-၁၃၊ မ ၃-၁၆၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၄-ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၆၂၊ ဝိမာန-ဋ္ဌ ၉-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

ābhā pavattitthāti attho. Atha vā **tiriyañca vitthatan**ti tiriyato vitthataṁ mahantaṁ, appa māṇaṁ padesaṁ ābhā pharitvā aṭṭhāsīti attho.

Atha Bhagavā dasasahassacakkavāḷesu ālokapharaṇaṁ katvā abhiññāpādakaṁ catutthajjhānaṁ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya āvajjitvā adhiṭṭhānacittena ākāsamabbhuggantvā tesaṁ ñātīnaṁ sīsesu pādapaṁsuṁ okiramāno viya mahatiyā devamanussaparisāya majjhe Yamakapāṭihāriyaṁ dasseti. Taṁ pana Pāḷito evaṁ veditabbaṁ[1]—

> Katamaṁ Tathāgatassa Yamakapāṭihīre ñāṇaṁ? Idha Tathāgato Yamakapāṭihīraṁ karoti asādhāraṇaṁ sāvakehi uparimakāyato aggikkhandho pavattati, heṭṭhimakāyato udakadhārā pavattati. Heṭṭhimakāyato aggikkhandho pavattati, uparimakāyato udakadhārā pavattati. . Puratthimakāyato aggikkhandho pavattati, pacchimakāyato udakadhārā pavattati. Pacchimakāyato aggikkhandho pavattati, puratthimakāyato udakadhārā pavattati. . Dakkhiṇa-akkhito aggikkhandho pavattati, vāma-akkhito udakadhārā pavattati. Vāma-akkhito aggikkhandho pavattati, dakkhiṇa-akkhito udakadhārā pavattati. . Dakkhiṇakaṇṇasotato aggikkhandho pavattati, vāmakaṇṇasotato udakadhārā pavattati. Vāmakaṇṇasotato aggikkhandho pavattati, dakkhiṇakaṇṇasotato udakadhārā pavattati. . Dakkhiṇanāsikāsotato aggikkhandho pavattati, vāmanāsikāsotato udakadhārā pavattati. Vāmanāsikāsotato aggikkhandho pavattati. Dakkhiṇanāsikāsotato udakadhārā pavattati. . Dakkhiṇa-aṁsakūṭato aggikkhandho pavattati, vāma-aṁsakūṭato udakadhārā pavattati. Vāma-aṁsakūṭato aggikkhandho pavattati, dakkhiṇa-aṁsakūṭato udakadhārā pavattati. . Dakkhiṇahatthato aggikkhandho pavattati, vāmahatthato udakadhārā pavattati. Vāmahatthato aggikkhandho pavattati, dakkhiṇahatthato udakadhārā pavattati. . Dakkhiṇapassato aggikkhandho pavattati, vāmapassato udakadhārā pavattati.

1. Khu 9. 120 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

အာဘာ ပဝတ္တိတ္ထာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **တိရိယဉ္စ ဝိတ္ထတန္တိ** တိရိယတော ဝိတ္ထတံ မဟန္တံ၊ အပ္ပမာဏံ ပဒေသံ အာဘာ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသီတိ အတ္ထော။

အထ ဘဂဝါ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠေသု အာလောကဖရဏံ ကတွာ အဘိညာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ အာဝဇ္ဇိတွာ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန အာကာသမဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ တေသံ ဉာတီနံ သီသေသု ပါဒပံသုံ ဩကိရမာနော ဝိယ မဟတိယာ ဒေဝမနုဿပရိသာယ မဇ္ဈေ ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတိ။ တံ ပန ပါဠိတော ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ[1]—

> ကတမံ တထာဂတဿ ယမကပါဋိဟီရေ ဉာဏံ? ဣဓ တထာဂတော ယမကပါဋိဟီရံ ကရောတိ အသာဓာရဏံ သာဝကေဟိ ဥပရိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဟေဋ္ဌိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ဟေဋ္ဌိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဥပရိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ။ပုရတ္ထိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ပစ္ဆိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ပစ္ဆိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ပုရတ္ထိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ။ဒက္ခိဏအက္ခိတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဝါမအက္ခိတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ဝါမအက္ခိတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဒက္ခိဏအက္ခိတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ။ဒက္ခိဏကဏ္ဏသောတတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဝါမကဏ္ဏသောတတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ဝါမကဏ္ဏသောတတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဒက္ခိဏကဏ္ဏသောတတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ။ဒက္ခိဏနာသိကာသောတတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဝါမနာသိကာသောတတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ဝါမနာသိကာသောတတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ။ ဒက္ခိဏနာသိကာသောတတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ။ဒက္ခိဏအံသကူဋတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဝါမအံသကူဋတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ဝါမအံသကူဋတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဒက္ခိဏအံသကူဋတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ။ဒက္ခိဏဟတ္ထတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဝါမဟတ္ထတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ဝါမဟတ္ထတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဒက္ခိဏဟတ္ထတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ။ဒက္ခိဏပဿတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဝါမပဿတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။

၁-ခု ၉-၁၂၀-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

Vāmapassato aggikkhandho pavattati, dakkhiṇapassato udakadhārā pavattati. . Dakkhiṇapādato aggikkhandho pavattati, vāmapādato udakadhārā pavattati. Vāmapādato aggikkhandho pavattati, dakkhiṇapādato udakadhārā pavattati. . Aṅgulaṅgulehi aggikkhandho pavattati, aṅgulantarikāhi udakadhārā pavattati. Aṅgulantarikāhi aggikkhandho pavattati, aṅgulaṅgulehi udakadhārā pavattati. . Ekekalomato aggikkhandho pavattati, ekekalomato udakadhārā pavattati. Lomakūpato lomakūpato aggikkhandho pavattati, lomakūpato lomakūpato udakadhārā pavattati. Channaṁ vaṇṇānaṁ nīlānaṁ pītakānaṁ lohitakānaṁ odātānaṁ mañjiṭṭhānaṁ pabhassarānaṁ.

Bhagavā caṅkamati, nimmito tiṭṭhati vā nisīdati vā seyyaṁ vā kappeti. Bhagavā tiṭṭhati, nimmito caṅkamati vā nisīdati vā seyyaṁ vā kappeti. Bhagavā nisīdati, nimmito caṅkamati vā tiṭṭhati vā seyyaṁ vā kappeti. Bhagavā seyyaṁ kappeti, nimmito caṅkamati vā tiṭṭhati vā nisīdati vā. Nimmito caṅkamati, Bhagavā tiṭṭhati vā nisīdati vā seyyaṁ vā kappeti. Nimmito tiṭṭhati, Bhagavā caṅkamati vā nisīdati vā seyyaṁ vā kappeti. Nimmito nisīdati, Bhagavā caṅkamati vā tiṭṭhati vā seyyaṁ vā kappeti. Nimmito seyyaṁ kappeti, Bhagavā caṅkamati vā tiṭṭhati vā nisīdati vā, idaṁ Tathāgatassa Yamakapāṭihīre ñāṇanti veditabbaṁ.

Tassa pana bhagavato tejokasiṇasamāpattivasena uparimakāyato aggikkhandho pavattati. Āpokasiṇasamāpattivasena heṭṭhimakāyato udakadhārā pavattatīti puna udakadhārāya pavattaṭṭhānato aggikkhandho pavattati, aggikkhandhassa pavattaṭṭhānato udakadhārā pavattatīti dassetuṁ "heṭṭhimakāyato aggikkhandho pavattati, uparimakāyato udakadhārā pavattatī"ti vuttanti veditabbā. Eseva nayo sesapadesupi. Aggikkhandho panettha udakadhārāya asammissova ahosi. Tathā udakadhārā aggikkhandhena. Rasmīsu pana dutiyā dutiyā rasmi purimāya purimāya yamakā viya ekakkhaṇe pavattati. Dvinnañca cittānaṁ ekakkhaṇe pavatti

ဝါမပဿတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဒက္ခိဏပဿတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ။ဒက္ခိဏပါဒတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဝါမပါဒတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ဝါမပါဒတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဒက္ခိဏပါဒတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ။အင်္ဂုလင်္ဂုလေဟိ အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ အင်္ဂုလန္တရိကာဟိ ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ အင်္ဂုလန္တရိကာဟိ အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ အင်္ဂုလင်္ဂုလေဟိ ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ။ဧကေကလောမတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဧကေကလောမတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ လောမကူပတော လောမကူပတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ လောမကူပတော လောမကူပတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ဆန္နံ ဝဏ္ဏာနံ နီလာနံ ပီတကာနံ လောဟိတကာနံ ဩဒါတာနံ မဉ္ဇိဋ္ဌာနံ ပဘဿရာနံ။

ဘဂဝါ စင်္ကမတိ၊ နိမ္မိတော တိဋ္ဌတိ ဝါ နိသီဒတိ ဝါ သေယျံ ဝါ ကပ္ပေတိ။ ဘဂဝါ တိဋ္ဌတိ၊ နိမ္မိတော စင်္ကမတိ ဝါ နိသီဒတိ ဝါ သေယျံ ဝါ ကပ္ပေတိ။ ဘဂဝါ နိသီဒတိ၊ နိမ္မိတော စင်္ကမတိ ဝါ တိဋ္ဌတိ ဝါ သေယျံ ဝါ ကပ္ပေတိ။ ဘဂဝါ သေယျံ ကပ္ပေတိ၊ နိမ္မိတော စင်္ကမတိ ဝါ တိဋ္ဌတိ ဝါ နိသီဒတိ ဝါ။ နိမ္မိတော စင်္ကမတိ၊ ဘဂဝါ တိဋ္ဌတိ ဝါ နိသီဒတိ ဝါ သေယျံ ဝါ ကပ္ပေတိ။ နိမ္မိတော တိဋ္ဌတိ၊ ဘဂဝါ စင်္ကမတိ ဝါ နိသီဒတိ ဝါ သေယျံ ဝါ ကပ္ပေတိ။ နိမ္မိတော နိသီဒတိ၊ ဘဂဝါ စင်္ကမတိ ဝါ တိဋ္ဌတိ ဝါ သေယျံ ဝါ ကပ္ပေတိ။ နိမ္မိတော သေယျံ ကပ္ပေတိ၊ ဘဂဝါ စင်္ကမတိ ဝါ တိဋ္ဌတိ ဝါ နိသီဒတိ ဝါ၊ ဣဒံ တထာဂတဿ ယမကပါဋိဟီရေ ဉာဏန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တဿ ပန ဘဂဝတော တေဇောကသိဏသမာပတ္တိဝသေန ဥပရိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ။ အာပေါကသိဏသမာပတ္တိဝသေန ဟေဋ္ဌိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတီတိ ပုန ဥဒကဓာရာယ ပဝတ္တဋ္ဌာနတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ အဂ္ဂိက္ခန္ဓဿ ပဝတ္တဋ္ဌာနတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတီတိ ဒဿေတုံ "ဟေဋ္ဌိမကာယတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ၊ ဥပရိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတီ"တိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧသေဝ နယော သေသပဒေသုပိ။ အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပနေတ္ထ ဥဒကဓာရာယ အသမ္မိဿောဝ အဟောသိ။ တထာ ဥဒကဓာရာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓေန။ ရသ္မီသု ပန ဒုတိယာ ဒုတိယာ ရသ္မိ ပုရိမာယ ပုရိမာယ ယမကာ ဝိယ ဧကက္ခဏေ ပဝတ္တတိ။ ဒွိန္နဉ္စ စိတ္တာနံ ဧကက္ခဏေ ပဝတ္တိ

nāma natthi, Buddhānaṁ pana bhavaṅgaparivāsassa lahukatāya pañcahākārehi ciṇṇavasitāya etā rasmiyo ekakkhaṇe viya pavattanti, tassā pana rasmiyā āvajjanaparikammādhiṭṭhānāni visuṁyeva. Nīlarasmi-atthāya hi Bhagavā nīlakasiṇaṁ samāpajjati. Pītarasmi-ādīnaṁ atthāya pītakasiṇādīni samāpajjati.

Evaṁ Bhagavato Yamakapāṭihīre kayiramāne sakalassāpi dasasahassacakkavāḷassa alaṅkārakaraṇakālo viya ahosi. Tena vuttaṁ—

9. “Sattuttamo anadhivaro Vināyako,
Satthā ahū devamanussapūjito.
Mahānubhāvo satapuññalakkhaṇo,
Dassesi accherakaṁ pāṭihīran”ti.

Tattha **sattuttamo**ti attano sīlādīhi guṇehi sabbesu sattesu uttamo pavaro seṭṭhoti sattuttamo, sattānaṁ vā uttamo sattuttamo. **Sattan**ti hi ñāṇassa[1] nāmaṁ, tena dasabala catuvesārajja cha-asādhāraṇañāṇasaṅkhātena sattena seṭṭho uttamoti sattuttamo samānādhikaraṇavasena satto uttamoti vā sattuttamo. Yadi evaṁ “uttamasatto”ti vattabbaṁ uttama-saddassa pubbanipātapāṭhato. Na panesa bhedo[2] aniyamato bahulavacanato ca naruttamapurisuttamanaravarādi-saddo viya daṭṭhabbo[3]. Atha vā sattaṁ uttamaṁ yassa so sattuttamo, idhāpi ca uttama-saddassa pubbanipāto bhavati. Uttamasattoti visesanassa pubbanipātapāṭhato “cittagū paddhagū”ti[4] ettha viyāti nāyaṁ doso. Ubhayavisesanato vā āhitaggi-ādipāṭho viya daṭṭhabbo. **Vināyako**ti bahūhi vinayanūpāyehi satte vineti dametīti Vināyako. **Satthā**ti diṭṭhadhammikasamparāyikatthehi yathārahaṁ satte anusāsatīti Satthā. **Ahū**ti ahosi. **Devamanussapūjito**ti dibbehi pañcakāmaguṇehi dibbanti kīḷantīti devā. Manassa ussannattā manussā, devā ca manussā ca devamanussā,

1. Viññāṇassa (Sī)
2. Doso (Sī, I)
3. Daṭṭhabbaṁ (Sī, I)
4. Cittabhū sabalabhūti (Ka)

နာမ နတ္ထိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ပန ဘဝင်္ဂပရိဝါသဿ လဟုကတာယ ပဉ္စဟာကာရေဟိ စိဏ္ဏဝသိတာယ ဧတာ ရသ္မိယော ဧကက္ခဏေ ဝိယ ပဝတ္တန္တိ၊ တဿာ ပန ရသ္မိယာ အာဝဇ္ဇနပရိကမ္မာဓိဋ္ဌာနာနိ ဝိသုံယေဝ။ နီလရသ္မိအတ္ထာယ ဟိ ဘဂဝါ နီလကသိဏံ သမာပဇ္ဇတိ။ ပီတရသ္မိအာဒီနံ အတ္ထာယ ပီတကသိဏာဒီနိ သမာပဇ္ဇတိ။

ဧဝံ ဘဂဝတော ယမကပါဋိဟီရေ ကယိရမာနေ သကလဿာပိ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဿ အလင်္ကာရကရဏကာလော ဝိယ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ “သတ္တုတ္တမော အနဓိဝရော ဝိနာယကော၊
သတ္ထာ အဟူ ဒေဝမနုဿပူဇိတော။
မဟာနုဘာဝေါ သတပုညလက္ခဏော၊
ဒဿေသိ အစ္ဆေရကံ ပါဋိဟီရ”န္တိ။

တတ္ထ **သတ္တုတ္တမော**တိ အတ္တနော သီလာဒီဟိ ဂုဏေဟိ သဗ္ဗေသု သတ္တေသု ဥတ္တမော ပဝရော သေဋ္ဌောတိ သတ္တုတ္တမော၊ သတ္တာနံ ဝါ ဥတ္တမော သတ္တုတ္တမော။ **သတ္တ**န္တိ ဟိ ဉာဏဿ[၁] နာမံ၊ တေန ဒသဗလ စတုဝေသာရဇ္ဇ ဆအသာဓာရဏဉာဏသင်္ခါတေန သတ္တေန သေဋ္ဌော ဥတ္တမောတိ သတ္တုတ္တမော၊ သမာနာဓိကရဏဝသေန သတ္တော ဥတ္တမောတိ ဝါ သတ္တုတ္တမော။ ယဒိ ဧဝံ “ဥတ္တမသတ္တော”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ ဥတ္တမ-သဒ္ဒဿ ပုဗ္ဗနိပါတပါဌတော။ န ပနေသ ဘေဒေါ[၂] အနိယမတော ဗဟုလဝစနတော စ နရုတ္တမပုရိသုတ္တမနရဝရာဒိ-သဒ္ဒေါ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော[၃]။ အထ ဝါ သတ္တံ ဥတ္တမံ ယဿ သော သတ္တုတ္တမော၊ ဣဓာပိ စ ဥတ္တမ-သဒ္ဒဿ ပုဗ္ဗနိပါတော ဘဝတိ။ ဥတ္တမသတ္တောတိ ဝိသေသနဿ ပုဗ္ဗနိပါတပါဌတော “စိတ္တဂူ ပဒ္ဓဂူ”တိ[၄] ဧတ္ထ ဝိယာတိ နာယံ ဒေါသော။ ဥဘယဝိသေသနတော ဝါ အာဟိတဂ္ဂိအာဒိပါဌော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဝိနာယကော**တိ ဗဟူဟိ ဝိနယနူပါယေဟိ သတ္တေ ဝိနေတိ ဒမေတီတိ ဝိနာယကော။ **သတ္ထာ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကတ္ထေဟိ ယထာရဟံ သတ္တေ အနုသာသတီတိ သတ္ထာ။ **အဟူ**တိ အဟောသိ။ **ဒေဝမနုဿပူဇိတော**တိ ဒိဗ္ဗေဟိ ပဉ္စကာမဂုဏေဟိ ဒိဗ္ဗန္တိ ကီဠန္တီတိ ဒေဝါ။ မနဿ ဥဿန္နတ္တာ မနုဿာ၊ ဒေဝါ စ မနုဿာ စ ဒေဝမနုဿာ၊

၁-ဝိညာဏဿ (သီ)
၂-ဒေါသော (သီ၊ ဣ)
၃-ဒဋ္ဌဗ္ဗံ (သီ၊ ဣ)
၄-စိတ္တဘူ သဗလဘူတိ (က)

devamanussehi pūjito devamanussapūjito. Pupphādipūjāya ca paccayapūjāya ca pūjito, apacitoti attho. Kasmā pana devamanussānameva gahaṇaṁ kataṁ, nanu Bhagavā tiracchānagatehipi āravāḷakāḷāpalāladhanapālapālileyyakanāgādīhi Sātāgirāḷavakahemavatasūcilomakharalomayakkhādīhi vinipātagatehipi pūjitoyevāti? Saccamevetaṁ, ukkaṭṭhaparicchedavasena bhabbapuggalaparicchedavasena cetaṁ vuttanti veditabbaṁ. **Mahānubhāvo**ti mahatā Buddhānubhāvena samannāgato. **Satapuññalakkhaṇo**ti anantesu cakkavāḷesu sabbe sattā ekekaṁ puññakammaṁ satakkhattuṁ kareyyuṁ ettakehi janehi katakammaṁ bodhisatto sayameva ekako[1] sataguṇaṁ katvā nibbatto. Tasmā “satapuññalakkhaṇo”ti vuccati. Keci pana “satena satena puññakammena nibbatta-ekeka lakkhaṇo”ti vadanti. “Evaṁ sante yo koci Buddho bhaveyyā”ti taṁ Aṭṭhakathāsu paṭikkhittaṁ. **Dassesī**ti sabbesaṁ devamanussānaṁ ativimhayakaraṁ Yamakapāṭihāriyaṁ dassesi.

Atha Satthā ākāse pāṭihāriyaṁ katvā Mahājanassa cittācāraṁ oloketvā tassa ajjhāsayānukūlaṁ dhammakathaṁ caṅkamanto kathetukāmo ākāse dasasahassacakkavāḷavitthataṁ sabbaratanamayaṁ ratanacaṅkamaṁ māpesi. Tena vuttaṁ—

10. “So yācito devavarena cakkhumā,
Atthaṁ samekkhitvā tadā naruttamo.
Caṅkamaṁ māpayi Lokanāyako,
Suniṭṭhitaṁ sabbaratananimmitan”ti.

Tattha **so**ti so Satthā. **Yācito**ti paṭhamameva aṭṭhame sattāhe dhammadesanāya yācitoti attho. **Devavarenā**ti Sahampatibrahmunā. **Cakkhumā**ti ettha cakkhatīti cakkhu, samavisamaṁ vibhāvayatīti attho. Taṁ pana cakkhu duvidhaṁ ñāṇacakkhu maṁsacakkhūti. Tattha ñāṇacakkhu pañcavidhaṁ Buddhacakkhu dhammacakkhu samantacakkhu dibbacakkhu paññācakkhūti. Tesu **Buddhacakkhu** nāma āsayānusayañāṇañceva indriyaparopariyattañāṇañca, yaṁ “Buddhacakkhunā lokaṁ volokento”ti[2] āgataṁ. **Dhammacakkhu** nāma

1. Eko (Ka) 2. Dī 2. 33; Ma 1. 225; Ma 2. 293; Saṁ 1. 139; Vi 3. 9 piṭṭhesu.

ဒေဝမနုဿေဟိ ပူဇိတော ဒေဝမနုဿပူဇိတော။ ပုပ္ဖာဒိပူဇာယ စ ပစ္စယပူဇာယ စ ပူဇိတော၊ အပစိတောတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ ပန ဒေဝမနုဿာနမေဝ ဂဟဏံ ကတံ၊ နနု ဘဂဝါ တိရစ္ဆာနဂတေဟိပိ အာရဝါဠကာဠာပလာလဓနပါလပါလိလေယျကနာဂါဒီဟိ သာတာဂိရာဠဝကဟေမဝတသူစိလောမခရလောမယက္ခာဒီဟိ ဝိနိပါတဂတေဟိပိ ပူဇိတောယေဝါတိ? သစ္စမေဝေတံ၊ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေန ဘဗ္ဗပုဂ္ဂလပရိစ္ဆေဒဝသေန စေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **မဟာနုဘာဝေါ**တိ မဟတာ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန သမန္နာဂတော။ **သတပုညလက္ခဏော**တိ အနန္တေသု စက္ကဝါဠေသု သဗ္ဗေ သတ္တာ ဧကေကံ ပုညကမ္မံ သတက္ခတ္တုံ ကရေယျုံ ဧတ္တကေဟိ ဇနေဟိ ကတကမ္မံ ဗောဓိသတ္တော သယမေဝ ဧကကော[1] သတဂုဏံ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တော။ တသ္မာ “သတပုညလက္ခဏော”တိ ဝုစ္စတိ။ ကေစိ ပန “သတေန သတေန ပုညကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တဧကေကလက္ခဏော”တိ ဝဒန္တိ။ “ဧဝံ သန္တေ ယော ကောစိ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝေယျာ”တိ တံ အဋ္ဌကထာသု ပဋိက္ခိတ္တံ။ **ဒဿေသီ**တိ သဗ္ဗေသံ ဒေဝမနုဿာနံ အတိဝိမှယကရံ ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒဿေသိ။

အထ သတ္ထာ အာကာသေ ပါဋိဟာရိယံ ကတွာ မဟာဇနဿ စိတ္တာစာရံ ဩလောကေတွာ တဿ အဇ္ဈာသယာနုကူလံ ဓမ္မကထံ စင်္ကမန္တော ကထေတုကာမော အာကာသေ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဝိတ္ထတံ သဗ္ဗရတနမယံ ရတနစင်္ကမံ မာပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ “သော ယာစိတော ဒေဝဝရေန စက္ခုမာ၊
အတ္ထံ သမေက္ခိတွာ တဒါ နရုတ္တမော။
စင်္ကမံ မာပယိ လောကနာယကော၊
သုနိဋ္ဌိတံ သဗ္ဗရတနနိမ္မိတ”န္တိ။

တတ္ထ **သော**တိ သော သတ္ထာ။ **ယာစိတော**တိ ပဌမမေဝ အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ ဓမ္မဒေသနာယ ယာစိတောတိ အတ္ထော။ **ဒေဝဝရေနာ**တိ သဟမ္ပတိဗြဟ္မုနာ။ **စက္ခုမာ**တိ ဧတ္ထ စက္ခတီတိ စက္ခု၊ သမဝိသမံ ဝိဘာဝယတီတိ အတ္ထော။ တံ ပန စက္ခု ဒုဝိဓံ ဉာဏစက္ခု မံသစက္ခူတိ။ တတ္ထ ဉာဏစက္ခု ပဉ္စဝိဓံ ဗုဒ္ဓစက္ခု ဓမ္မစက္ခု သမန္တစက္ခု ဒိဗ္ဗစက္ခု ပညာစက္ခူတိ။ တေသု **ဗုဒ္ဓစက္ခု** နာမ အာသယာနုသယဉာဏဉ္စေဝ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏဉ္စ၊ ယံ “ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော”တိ[2] အာဂတံ။ **ဓမ္မစက္ခု** နာမ

၁-ဧကော (က) ၂-ဒီ ၂-၃၃၊ မ ၁-၂၂၅၊ မ ၂-၂၉၃၊ သံ ၁-၁၃၉၊ ဝိ ၃-၉-ပိဋ္ဌေသု။

heṭṭhimā tayo maggā tīṇi ca phalāni, yaṁ “virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādī”ti[1] āgataṁ. **Samantacakkhu** nāma sabbaññutaññāṇaṁ, yaṁ “tathūpamaṁ dhammamayaṁ sumedha, pāsādamāruyha samantacakkhū”ti[2] āgataṁ. **Dibbacakkhu** nāma ālokavaḍḍhanena uppannābhiññācittena sampayuttañāṇaṁ, yaṁ “dibbena cakkhunā visuddhenā”ti[3] āgataṁ. **Paññācakkhu** nāma “cakkhuṁ udapādi, ñāṇaṁ udapādī”ti[4] ettha pubbenivāsādiñāṇaṁ paññācakkhūti āgataṁ.

Maṁsacakkhu nāma “cakkhuñca paṭicca rūpe cā”ti[5] ettha pasādamaṁsacakkhu vuttaṁ[6]. Taṁ pana duvidhaṁ sasambhāracakkhu pasādacakkhūti. Tesu yvāyaṁ akkhikūpake akkhipattakehi parivārito maṁsapiṇḍo yattha catasso dhātuyo vaṇṇagandharasojā sambhavo jīvitaṁ bhāvo cakkhupasādo kāyapasādoti saṅkhepato terasa sambhārā honti. Vitthārato pana sambhavamānāni catusamuṭṭhānāni chattiṁsa jīvitaṁ bhāvo cakkhupasādo kāyapasādoti ime kammasamuṭṭhānā cattāro cāti sasambhārā[7] honti, idaṁ **sasambhāracakkhu** nāma. Yaṁ pana setamaṇḍalaparicchinnena kaṇhamaṇḍalena parivārite diṭṭhamaṇḍale sanniviṭṭhaṁ rūpadassanasamatthaṁ pasādamattaṁ, idaṁ **pasādacakkhu** nāma. Sabbāni panetāni ekavidhāni aniccato saṅkhatato, duvidhāni sāsavānāsavato lokiyalokuttarato, tividhāni bhūmito upādiṇṇattikato, catubbidhāni ekantaparitta-appamāṇāniyatārammaṇato, pañcavidhāni rūpanibbānārūpasabbārammaṇānārammaṇavasena, chabbidhāni honti Buddhacakkhādivasena. Iccevametāni vuttappakārāni cakkhūni assa Bhagavato santīti Bhagavā **cakkhumā**ti vuccati. **Atthaṁ samekkhitvā**ti caṅkamaṁ māpetvā, dhammadesanānimittaṁ devamanussānaṁ hitatthaṁ upapari kkhitvā upadhāretvāti adhippāyo. **Māpayī**ti māpesi. Lokanāyakoti saggamokkhābhimukhaṁ lokaṁ nayatīti Lokanāyako. **Suniṭṭhitan**ti suṭṭhu niṭṭhitaṁ, pariyositanti attho. **Sabbaratananimmitan**ti dasavidharatanamayaṁ.

1. Dī 1. 141; Saṁ 3. 371; Vi 3. 16; Khu 9. 332 piṭṭhādīsu.
2. Dī 2. 33; Ma 1. 225; Ma 2. 292; Saṁ 1. 139; Vi 3. 6, 8, 9 piṭṭhesu.
3. Ma 1. 101, 227, 315, 346; Ma 2. 294; Ma 3. 63, 216; Vi 1. 5; Vi 3. 11 piṭṭhādīsu.
4. Saṁ 3. 370; Vi 3. 16; Abhi 4. 218; Khu 9. 333 piṭṭhādīsu.
5. Ma 1. 158, 326; Ma 3. 328, 332-3; Saṁ 1. 300; Saṁ 2. 261; Abhi 4. 248-249 piṭṭhādīsu.
6. Dī-Ṭṭha 1. 165 piṭṭhepi passitabbaṁ.
7. Cattālīsa sambhārā (Sī)

ဟေဋ္ဌိမာ တယော မဂ္ဂါ တီဏိ စ ဖလာနိ၊ ယံ “ဝိရဇံ ဝီတမလံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥဒပါဒီ”တိ[၁] အာဂတံ။ **သမန္တစက္ခု** နာမ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ ယံ “တထူပမံ ဓမ္မမယံ သုမေဓ၊ ပါသာဒမာရုယှ သမန္တစက္ခူ”တိ[၂] အာဂတံ။ **ဒိဗ္ဗစက္ခု** နာမ အာလောကဝဍ္ဎနေန ဥပ္ပန္နာဘိညာစိတ္တေန သမ္ပယုတ္တညာဏံ၊ ယံ “ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေနာ”တိ[၃] အာဂတံ။ **ပညာစက္ခု** နာမ “စက္ခုံ ဥဒပါဒိ၊ ညာဏံ ဥဒပါဒီ”တိ[၄] ဧတ္ထ ပုဗ္ဗေနိဝါသာဒိညာဏံ ပညာစက္ခူတိ အာဂတံ။

မံသစက္ခု နာမ “စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စ ရူပေ စာ”တိ[၅] ဧတ္ထ ပသာဒမံသစက္ခု ဝုတ္တံ[၆]။ တံ ပန ဒုဝိဓံ သသမ္ဘာရစက္ခု ပသာဒစက္ခူတိ။ တေသု ယွာယံ အက္ခိကူပကေ အက္ခိပတ္တကေဟိ ပရိဝါရိတော မံသပိဏ္ဍော ယတ္ထ စတဿော ဓာတုယော ဝဏ္ဏဂန္ဓရသောဇာ သမ္ဘဝေါ ဇီဝိတံ ဘာဝေါ စက္ခုပသာဒေါ ကာယပသာဒေါတိ သင်္ခေပတော တေရသ သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန သမ္ဘဝမာနာနိ စတုသမုဋ္ဌာနာနိ ဆတ္တိံသ ဇီဝိတံ ဘာဝေါ စက္ခုပသာဒေါ ကာယပသာဒေါတိ ဣမေ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာ စတ္တာရော စာတိ သသမ္ဘာရာ[၇] ဟောန္တိ၊ ဣဒံ **သသမ္ဘာရစက္ခု** နာမ။ ယံ ပန သေတမဏ္ဍလပရိစ္ဆိန္နေန ကဏှမဏ္ဍလေန ပရိဝါရိတေ ဒိဋ္ဌမဏ္ဍလေ သန္နိဝိဋ္ဌံ ရူပဒဿနသမတ္ထံ ပသာဒမတ္တံ၊ ဣဒံ **ပသာဒစက္ခု** နာမ။ သဗ္ဗာနိ ပနေတာနိ ဧကဝိဓာနိ အနိစ္စတော သင်္ခတတော၊ ဒုဝိဓာနိ သာသဝါနာသဝတော လောကိယလောကုတ္တရတော၊ တိဝိဓာနိ ဘူမိတော ဥပါဒိဏ္ဏတ္တိကတော၊ စတုဗ္ဗိဓာနိ ဧကန္တပရိတ္တအပ္ပမာဏာနိယတာရမ္မဏတော၊ ပဉ္စဝိဓာနိ ရူပနိဗ္ဗာနာရူပသဗ္ဗာရမ္မဏာနာရမ္မဏဝသေန၊ ဆဗ္ဗိဓာနိ ဟောန္တိ ဗုဒ္ဓစက္ခာဒိဝသေန။ ဣစ္စေဝမေတာနိ ဝုတ္တပ္ပကာရာနိ စက္ခူနိ အဿ ဘဂဝတော သန္တီတိ ဘဂဝါ **စက္ခုမာ**တိ ဝုစ္စတိ။ **အတ္ထံ သမေက္ခိတွာ**တိ စင်္ကမံ မာပေတွာ၊ ဓမ္မဒေသနာနိမိတ္တံ ဒေဝမနုဿာနံ ဟိတတ္ထံ ဥပပရိက္ခိတွာ ဥပဓာရေတွာတိ အဓိပ္ပါယော။ **မာပယီ**တိ မာပေသိ။ **လောကနာယကော**တိ သဂ္ဂမောက္ခာဘိမုခံ လောကံ နယတီတိ လောကနာယကော။ **သုနိဋ္ဌိတ**န္တိ သုဋ္ဌု နိဋ္ဌိတံ၊ ပရိယောသိတန္တိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗရတနနိမ္မိတ**န္တိ ဒသဝိဓရတနမယံ။

၁-ဒီ ၁-၁၄၁၊ သံ ၃-၃၇၁၊ ဝိ ၃-၁၆၊ ခု ၉-၃၃၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဒီ ၂-၃၃၊ မ ၁-၂၂၅၊ မ ၂-၂၉၂၊ သံ ၁-၁၃၉၊ ဝိ ၃-၆-၈-၉-ပိဋ္ဌေသု။
၃-မ ၁-၁၀၁-၂၂၇-၃၁၅-၃၄၆၊ မ ၂-၂၉၄၊ မ ၃-၆၃-၂၁၆၊ ဝိ ၁-၅၊ ဝိ ၃-၁၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-သံ ၃-၃၇၀၊ ဝိ ၃-၁၆၊ အဘိ ၄-၂၁၈၊ ခု ၉-၃၃၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-မ ၁-၁၅၈-၃၂၆၊ မ ၃-၃၂၈-၃၃၂-၃၊ သံ ၁-၃၀၀၊ သံ ၂-၂၆၁၊ အဘိ ၄-၂၄၈-၂၄၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၆-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၆၅-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၇-စတ္တာလီသ သမ္ဘာရာ (သီ)

Idāni Bhagavato tividhapāṭihāriyasampattidassanatthaṁ—

11. “Iddhī ca ādesanānusāsanī,
Tipāṭihīre Bhagavā vasī ahu.
Caṅkamaṁ māpayi Lokanāyako,
Suniṭṭhitaṁ sabbaratananimmitan”ti—

vuttaṁ.

Tattha **iddhī**ti iddhividhaṁ iddhipāṭihāriyaṁ nāma. Taṁ pana ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hotīti[1] ādinayappavattaṁ. **Ādesanā**ti parassa cittācāraṁ ñatvā kathanaṁ ādesanāpāṭihāriyaṁ, taṁ sāvakānañca Buddhānañca satatadhammadesanā. **Anusāsanī**ti anusāsanipāṭihāriyaṁ, tassa tassa ajjhāsayānukūlamovādoti attho. Iti etāni tīṇi pāṭihāriyāni. Tattha iddhipāṭihāriyena anusāsanipāṭihāriyaṁ Mahāmoggallānassa āciṇṇaṁ, ādesanāpāṭihāriyena anusāsanipāṭihāriyaṁ Dhammasenāpatissa, anusāsanipāṭihāriyaṁ pana Buddhānaṁ satatadhammadesanā. **Tipāṭihīre**ti etesu tīsu pāṭihāriyesūti attho. **Bhagavā**ti idaṁ guṇavisiṭṭhasattuttamagarugāravādhivacanaṁ. Vuttañhetaṁ porāṇehi—

“Bhagavāti vacanaṁ seṭṭhaṁ, Bhagavāti vacanamuttamaṁ.
Garugāravayutto so, Bhagavā tena vuccatī”ti[2].

Vasīti etasmiṁ tividhepi pāṭihāriye vasippatto, ciṇṇavasīti attho. **Vasiyo** nāma pañca vasiyo āvajjanasamāpajjana-adhiṭṭhānavuṭṭhānapaccavekkhaṇasaṅkhātā. Tatra yaṁ yaṁ jhānaṁ yathicchakaṁ yadicchakaṁ yāvaticchakaṁ āvajjati āvajjanāya dandhāyitattaṁ natthīti sīghaṁ āvajjetuṁ samatthatā **āvajjanavasī** nāma. Tathā yaṁ yaṁ jhānaṁ yathicchakaṁ -pa- samāpajjati samāpajjanāya dandhāyitattaṁ natthīti sīghaṁ samāpajjanasamatthatā **samāpajjanavasī** nāma. Dīghaṁ kālaṁ ṭhapetuṁ samatthatā **adhiṭṭhānavasī** nāma. Tatheva lahuṁ vuṭṭhātuṁ samatthatā **vuṭṭhānavasī** nāma.

---

1. Dī 1. 74; Ma 1. 98; Khu 9. 385 piṭṭhādīsu.
2. Visuddhi 1. 203; Ma-Ṭṭha 1. 11; Vi-Ṭṭha 1. 95; Itivuttaka-Ṭṭha 4; Mahāniddesa-Ṭṭha 228 piṭṭhesu.

ဣဒါနိ ဘဂဝတော တိဝိဓပါဋိဟာရိယသမ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ—

၁၁။ “ဣဒ္ဓီ စ အာဒေသနာနုသာသနီ၊
တိပါဋိဟီရေ ဘဂဝါ ဝသီ အဟု။
စင်္ကမံ မာပယိ လောကနာယကော၊
သုနိဋ္ဌိတံ သဗ္ဗရတနနိမ္မိတ”န္တိ—

ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ဣဒ္ဓီ**တိ ဣဒ္ဓိဝိဓံ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ နာမ။ တံ ပန ဧကောပိ ဟုတွာ ဗဟုဓာ ဟောတိ၊ ဗဟုဓာပိ ဟုတွာ ဧကော ဟောတီတိ[1] အာဒိနယပ္ပဝတ္တံ။ **အာဒေသနာ**တိ ပရဿ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ ကထနံ အာဒေသနာပါဋိဟာရိယံ၊ တံ သာဝကာနဉ္စ ဗုဒ္ဓါနဉ္စ သတတဓမ္မဒေသနာ။ **အနုသာသနီ**တိ အနုသာသနိပါဋိဟာရိယံ၊ တဿ တဿ အဇ္ဈာသယာနုကူလမောဝါဒေါတိ အတ္ထော။ ဣတိ ဧတာနိ တီဏိ ပါဋိဟာရိယာနိ။ တတ္ထ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယေန အနုသာသနိပါဋိဟာရိယံ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနဿ အာစိဏ္ဏံ၊ အာဒေသနာပါဋိဟာရိယေန အနုသာသနိပါဋိဟာရိယံ ဓမ္မသေနာပတိဿ၊ အနုသာသနိပါဋိဟာရိယံ ပန ဗုဒ္ဓါနံ သတတဓမ္မဒေသနာ။ **တိပါဋိဟီရေ**တိ ဧတေသု တီသု ပါဋိဟာရိယေသူတိ အတ္ထော။ **ဘဂဝါ**တိ ဣဒံ ဂုဏဝိသိဋ္ဌသတ္တုတ္တမဂရုဂါရဝါဓိဝစနံ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ပေါရာဏေဟိ—

“ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ၊ ဘဂဝါတိ ဝစနမုတ္တမံ။
ဂရုဂါရဝယုတ္တော သော၊ ဘဂဝါ တေန ဝုစ္စတီ”တိ[2]။

ဝသီတိ ဧတသ္မိံ တိဝိဓေပိ ပါဋိဟာရိယေ ဝသိပ္ပတ္တော၊ စိဏ္ဏဝသီတိ အတ္ထော။ **ဝသိယော** နာမ ပဉ္စ ဝသိယော အာဝဇ္ဇနသမာပဇ္ဇနအဓိဋ္ဌာန-ဝုဋ္ဌာနပစ္စဝေက္ခဏသင်္ခါတာ။ တတြ ယံ ယံ ဈာနံ ယထိစ္ဆကံ ယဒိစ္ဆကံ ယာဝတိစ္ဆကံ အာဝဇ္ဇတိ အာဝဇ္ဇနာယ ဒန္ဓာယိတတ္တံ နတ္ထီတိ သီဃံ အာဝဇ္ဇေတုံ သမတ္ထတာ **အာဝဇ္ဇနဝသီ** နာမ။ တထာ ယံ ယံ ဈာနံ ယထိစ္ဆကံ။ပ။ သမာပဇ္ဇတိ သမာပဇ္ဇနာယ ဒန္ဓာယိတတ္တံ နတ္ထီတိ သီဃံ သမာပဇ္ဇနသမတ္ထတာ **သမာပဇ္ဇနဝသီ** နာမ။ ဒီဃံ ကာလံ ဌပေတုံ သမတ္ထတာ **အဓိဋ္ဌာနဝသီ** နာမ။ တထေဝ လဟုံ ဝုဋ္ဌာတုံ သမတ္ထတာ **ဝုဋ္ဌာနဝသီ** နာမ။

၁-ဒီ ၁-၇၄၊ မ ၁-၉၈၊ ခု ၉-၃၈၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၀၃၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၁၁၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၉၅၊ ဣတိဝုတ္တက-ဋ္ဌ ၄၊ မဟာနိဒ္ဒေသ-ဋ္ဌ ၂၂၈-ပိဋ္ဌေသု။

Paccavekkhaṇavasī pana paccavekkhaṇajavanāneva honti tāni āvajjanānantarāneva hutvā uppajjantīti āvajjanavasiyā eva vuttāni. Iti imāsu pañcasu vasīsu ciṇṇavasitā vasī nāma hoti. Tena vuttaṁ "tipāṭihīre Bhagavā vasī ahū"ti.

Idāni tassa ratanacaṅkamassa nimmitavidhānassa dassanatthaṁ—

12. "Dasasahassīlokadhātuyā, Sinerupabbatuttame.
Thambheva dassesi paṭipāṭiyā, caṅkame ratanāmaye"ti—

ādigāthāyo vuttā.

Tattha **dasasahassīlokadhātuyā**ti dasasu cakkavāḷasahassesu. **Sinerupabbatutta me**ti mahāmerusaṅkhāte seṭṭhapabbate. **Thambhevā**ti thambhe viya dasacakkavāḷasahassesu ye Sinerupabbatā, te paṭipāṭiyā ṭhite suvaṇṇathambhe viya katvā tesaṁ upari caṅkamaṁ māpetvā dassesīti attho. **Ratanāmaye**ti ratanamaye.

13. **Dasasahassī atikkammā**ti ratanacaṅkamaṁ pana Bhagavā māpento tassa ekaṁ koṭiṁ sabbapariyantaṁ pācīnacakkavāḷamukhavaṭṭiṁ ekaṁ koṭiṁ pacchimacakkavāḷamukhavaṭṭiṁ atikkamitvā ṭhitaṁ katvā māpesi. Tena vuttaṁ—

"Dasasahassī atikkamma, caṅkamaṁ māpayī Jino.
Sabbasoṇṇamayā passe, caṅkame ratanāmaye"ti.

Tattha **Jino**ti kilesārijayanato Jino. **Sabbasoṇṇamayā passe**ti tassa pana evaṁ nimmitassa caṅkamassa ubhayapassesu suvaṇṇamayā paramaramaṇīyā mariyādabhūmi ahosi, majjhe maṇimayāti adhippāyo.

14. **Tulāsaṅghāṭā**ti tulāyugaḷā, tā nānāratanamayāti veditabbā. **Anuvaggā**ti anurūpā. **Sovaṇṇaphalakatthatā**ti sovaṇṇamayehi phalakehi atthatā, tulāsaṅghātānaṁ upari suvaṇṇamayo padaracchadoti attho. **Vedikā sabbasovaṇṇā**ti vedikā pana sabbāpi suvaṇṇamayā, yā panesā caṅkamanaparikkhepavedikā, sā ekāva, aññehi ratanehi asammissāti attho. **Dubhato passesu nimmitā**ti ubhosu passesu nimmitā. **Da**-kāro padasandhikaro.

ပစ္စဝေက္ခဏဝသီ ပန ပစ္စဝေက္ခဏဇဝနာနေဝ ဟောန္တိ တာနိ အာဝဇ္ဇနာနန္တရာနေဝ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အာဝဇ္ဇနဝသိယာ ဧဝ ဝုတ္တာနိ။ ဣတိ ဣမာသု ပဉ္စသု ဝသီသု စိဏ္ဏဝသိတာ ဝသီ နာမ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "တိပါဋိဟီရေ ဘဂဝါ ဝသီ အဟူ"တိ။

ဣဒါနိ တဿ ရတနစင်္ကမဿ နိမ္မိတဝိဓာနဿ ဒဿနတ္ထံ—

၁၂။ "ဒသသဟဿီလောကဓာတုယာ၊ သိနေရုပဗ္ဗတုတ္တမေ။
ထမ္ဘေဝ ဒဿေသိ ပဋိပါဋိယာ၊ စင်္ကမေ ရတနာမယေ"တိ—

အာဒိဂါထာယော ဝုတ္တာ။

တတ္ထ **ဒသသဟဿီလောကဓာတုယာ**တိ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု။ **သိနေရုပဗ္ဗတုတ္တမေ**တိ မဟာမေရုသင်္ခါတေ သေဋ္ဌပဗ္ဗတေ။ **ထမ္ဘေဝါ**တိ ထမ္ဘေ ဝိယ ဒသစက္ကဝါဠသဟဿေသု ယေ သိနေရုပဗ္ဗတာ၊ တေ ပဋိပါဋိယာ ဌိတေ သုဝဏ္ဏထမ္ဘေ ဝိယ ကတွာ တေသံ ဥပရိ စင်္ကမံ မာပေတွာ ဒဿေသီတိ အတ္ထော။ **ရတနာမယေ**တိ ရတနမယေ။

၁၃။ **ဒသသဟဿီ အတိက္ကမ္မာ**တိ ရတနစင်္ကမံ ပန ဘဂဝါ မာပေန္တော တဿ ဧကံ ကောဋိံ သဗ္ဗပရိယန္တံ ပါစီနစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိံ ဧကံ ကောဋိံ ပစ္ဆိမစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိံ အတိက္ကမိတွာ ဌိတံ ကတွာ မာပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

"ဒသသဟဿီ အတိက္ကမ္မ၊ စင်္ကမံ မာပယီ ဇိနော။
သဗ္ဗသောဏ္ဏမယာ ပဿေ၊ စင်္ကမေ ရတနာမယေ"တိ။

တတ္ထ **ဇိနော**တိ ကိလေသာရိဇယနတော ဇိနော။ **သဗ္ဗသောဏ္ဏမယာ ပဿေ**တိ တဿ ပန ဧဝံ နိမ္မိတဿ စင်္ကမဿ ဥဘယပဿေသု သုဝဏ္ဏမယာ ပရမရမဏီယာ မရိယာဒဘူမိ အဟောသိ၊ မဇ္ဈေ မဏိမယာတိ အဓိပ္ပာယော။

၁၄။ **တုလာသင်္ဃာဋာ**တိ တုလာယုဂဠာ၊ တာ နာနာရတနမယာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အနုဝဂ္ဂါ**တိ အနုရူပါ။ **သောဝဏ္ဏဖလကတ္ထတာ**တိ သောဝဏ္ဏမယေဟိ ဖလကေဟိ အတ္ထတာ၊ တုလာသင်္ဃာတာနံ ဥပရိ သုဝဏ္ဏမယော ပဒရစ္ဆဒေါတိ အတ္ထော။ **ဝေဒိကာ သဗ္ဗသောဝဏ္ဏာ**တိ ဝေဒိကာ ပန သဗ္ဗာပိ သုဝဏ္ဏမယာ၊ ယာ ပနေသာ စင်္ကမနပရိက္ခေပဝေဒိကာ၊ သာ ဧကာဝ၊ အညေဟိ ရတနေဟိ အသမ္မိဿာတိ အတ္ထော။ **ဒုဘတော ပဿေသု နိမ္မိတာ**တိ ဥဘောသု ပဿေသု နိမ္မိတာ။ **ဒ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။

15. **Maṇimuttāvālukākiṇṇā**ti maṇimuttāmayavālukākiṇṇā. Atha vā maṇayo ca muttā ca vālukā ca maṇimuttāvālukā. Tāhi maṇimuttāvālukāhi ākiṇṇā santhatāti maṇimuttāvālukākiṇṇā. **Nimmito**ti iminākārena nimmito kato. **Ratanāmayo**ti sabbaratanamayo, caṅkamoti attho. **Obhāseti disā sabbā**ti sabbāpi dasa disā obhāseti pakāseti. **Sataraṁsīvā**ti sahassaraṁsi-ādicco viya. **Uggato**ti udito. Yathā pana abbhuggato sahassaraṁsi sabbāpi dasa disā obhāseti, evameva esopi sabbaratanamayo caṅkamo obhāsetīti attho.

Idāni pana niṭṭhite caṅkame tattha Bhagavato pavattidassanatthaṁ—

16. “Tasmiṁ caṅkamane dhīro, dvattiṁsavaralakkhaṇo.
Virocamāno Sambuddho, caṅkame caṅkamī Jino.

17. Dibbaṁ mandāravaṁ pupphaṁ, padumaṁ pārichattakaṁ.
Caṅkamane okiranti, sabbe devā samāgatā.

18. Passanti taṁ devasaṁghā, dasasahassī pamoditā.
Namassamānā nipatanti, tuṭṭhahaṭṭhā pamoditā”ti—

gāthāyo vuttā.

Tattha **dhīro**ti dhitiyutto. **Dvattiṁsavaralakkhaṇo**ti suppatiṭṭhitapādatalādīhi dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi samannāgatoti attho. **Dibban**ti devaloke bhavaṁ jātaṁ dibbaṁ. **Pārichattakan**ti devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ koviḷārarukkhassa nissandena samantā yojanasataparimāṇo paramadassanīyo pāricchattakarukkho nibbatti. Yasmiṁ pupphite sakalaṁ devanagaraṁ ekasurabhigandhavāsitaṁ hoti, tassa kusumareṇu-okiṇṇāni nava kanakavimānāni piñjarāni hutvā khāyanti. Imassa pana pāricchattakarukkhassa pupphañca pāricchattakanti vuttaṁ. **Caṅkame okirantī**ti tasmiṁ ratanacaṅkame avakiranti, tena vuttappakārena pupphena tasmiṁ caṅkame caṅkamamānaṁ Bhagavantaṁ pūjentīti attho. **Sabbe devā**ti kāmāvacaradevādayo devā. Tenāha “passanti taṁ devasaṁghā”ti. Taṁ Bhagavantaṁ ratanacaṅkamane caṅkamantaṁ sakesu ālayesupi passa ntīti attho. **Dasasahassī**ti bhummatthe paccattavacanaṁ, dasasahassiyaṁ devasaṁghā taṁ passantīti attho. **Pamoditā**ti pamuditā.

၁၅။ **မဏိမုတ္တာဝါလုကာကိဏ္ဏာ**တိ မဏိမုတ္တာမယဝါလုကာကိဏ္ဏာ။ အထ ဝါ မဏယော စ မုတ္တာ စ ဝါလုကာ စ မဏိမုတ္တာဝါလုကာ။ တာဟိ မဏိမုတ္တာဝါလုကာဟိ အာကိဏ္ဏာ သန္ထတာတိ မဏိမုတ္တာဝါလုကာကိဏ္ဏာ။ **နိမ္မိတော**တိ ဣမိနာကာရေန နိမ္မိတော ကတော။ **ရတနာမယော**တိ သဗ္ဗရတနမယော၊ စင်္ကမောတိ အတ္ထော။ **ဩဘာသေတိ ဒိသာ သဗ္ဗာ**တိ သဗ္ဗာပိ ဒသ ဒိသာ ဩဘာသေတိ ပကာသေတိ။ **သတရံသီဝါ**တိ သဟဿရံသိ-အာဒိစ္စော ဝိယ။ **ဥဂ္ဂတော**တိ ဥဒိတော။ ယထာ ပန အဗ္ဘုဂ္ဂတော သဟဿ-ရံသိ သဗ္ဗာပိ ဒသ ဒိသာ ဩဘာသေတိ၊ ဧဝမေဝ ဧသောပိ သဗ္ဗရတနမယော စင်္ကမော ဩဘာသေတီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ပန နိဋ္ဌိတေ စင်္ကမေ တတ္ထ ဘဂဝတော ပဝတ္တိဒဿနတ္ထံ—

၁၆။ “တသ္မိံ စင်္ကမနေ ဓီရော၊ ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏော။
ဝိရောစမာနော သမ္ဗုဒ္ဓော၊ စင်္ကမေ စင်္ကမီ ဇိနော။

၁၇။ ဒိဗ္ဗံ မန္ဒာရဝံ ပုပ္ဖံ၊ ပဒုမံ ပါရိဆတ္တကံ။
စင်္ကမနေ ဩကိရန္တိ၊ သဗ္ဗေ ဒေဝါ သမာဂတာ။

၁၈။ ပဿန္တိ တံ ဒေဝသံဃာ၊ ဒသသဟဿီ ပမောဒိတာ။
နမဿမာနာ နိပတန္တိ၊ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ ပမောဒိတာ”တိ—

ဂါထာယော ဝုတ္တာ။

တတ္ထ **ဓီရော**တိ ဓိတိယုတ္တော။ **ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏော**တိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတပါဒတလာဒီဟိ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏေဟိ သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ **ဒိဗ္ဗန္တိ** ဒေဝလောကေ ဘဝံ ဇာတံ ဒိဗ္ဗံ။ **ပါရိဆတ္တကန္တိ** ဒေဝါနံ တာဝတိံ-သာနံ ကောဝိဠာရရုက္ခဿ နိဿန္ဒေန သမန္တာ ယောဇနသတပရိမာဏော ပရမဒဿနီယော ပါရိစ္ဆတ္တကရုက္ခော နိဗ္ဗတ္တိ။ ယသ္မိံ ပုပ္ဖိတေ သကလံ ဒေဝ-နဂရံ ဧကသုရဘိဂန္ဓဝါသိတံ ဟောတိ၊ တဿ ကုသုမရေဏုဩကိဏ္ဏာနိ နဝ-ကနကဝိမာနာနိ ပိဉ္ဇရာနိ ဟုတွာ ခါယန္တိ။ ဣမဿ ပန ပါရိစ္ဆတ္တကရုက္ခဿ ပုပ္ဖဉ္စ ပါရိစ္ဆတ္တကန္တိ ဝုတ္တံ။ **စင်္ကမေ ဩကိရန္တီ**တိ တသ္မိံ ရတနစင်္ကမေ အဝကိရန္တိ၊ တေန ဝုတ္တပ္ပကာရေန ပုပ္ဖေန တသ္မိံ စင်္ကမေ စင်္ကမမာနံ ဘဂဝန္တံ ပူဇေန္တီတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗေ ဒေဝါ**တိ ကာမာဝစရဒေဝါဒယော ဒေဝါ။ တေနာဟ “ပဿန္တိ တံ ဒေဝသံဃာ”တိ။ တံ ဘဂဝန္တံ ရတနစင်္ကမနေ စင်္ကမန္တံ သကေသု အာလ-ယေသုပိ ပဿန္တီတိ အတ္ထော။ **ဒသသဟဿီ**တိ ဘုမ္မတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ၊ ဒသသဟ-ဿိယံ ဒေဝသံဃာ တံ ပဿန္တီတိ အတ္ထော။ **ပမောဒိတာ**တိ ပမုဒိတာ။

Nipatantīti sannipatanti. **Tuṭṭhahaṭṭhā**ti pītivasena tuṭṭhahaṭṭhā. **Pamoditā**ti idāni vattabbehi Tāvatiṁsādidevehi saddhinti sambandho daṭṭhabbo, itarathā punaruttidosato na muccati. Atha vā pamoditā taṁ Bhagavantaṁ passanti, tuṭṭhahaṭṭhā pamoditā tahiṁ tahiṁ sannipatantīti attho.

Idāni ye passiṁsu ye sannipatiṁsu, te sarūpato dassetuṁ—

19. “Tāvatiṁsā ca Yāmā ca, Tusitā cāpi devatā.
Nimmānaratino devā, ye devā Vasavattino.
Udaggacittā sumanā, passanti Lokanāyakaṁ.

20. Sadevagandhabbamanussarakkhasā,
Nāgā supaṇṇā atha vāpi kinnarā.
Passanti taṁ lokahitānukampakaṁ,
Nabheva accuggatacandamaṇḍalaṁ.

21. Ābhassarā Subhakiṇhā,
Vehapphalā Akaniṭṭhā ca devatā.
Susuddhasukkavatthavasanā,
Tiṭṭhanti pañjalīkatā.

22. Muñcanti pupphaṁ pana pañcavaṇṇikaṁ,
Mandāravaṁ candanacuṇṇamissitaṁ.
Bhamenti celāni ca ambare tadā,
Aho Jino lokahitānukampako”ti—

imā gāthāyo vuttā.

Tattha **udaggacittā**ti pītisomanassavasena udaggacittā. **Sumanā**ti udaggacittattā eva sumanā. **Lokahitānukampaka**nti lokahitañca lokānukampakañca. Lokahitena vā anukampakaṁ lokahitānukampakaṁ. **Nabheva accuggatacandamaṇḍala**nti ettha ākāse abhinavoditaṁ paripuṇṇaṁ sabbopaddavavinimuttaṁ saradasamaye candamaṇḍalaṁ viya Buddhasiriyā virocamānaṁ nayanānandakaraṁ passantīti attho.

Ābhassarāti ukkaṭṭhaparicchedavasena vuttaṁ. Parittābha-apamāṇābha-ābhassarā parittamajjhimapaṇītabhedena dutiyajjhānenābhinibbattā sabbeva

နိပတန္တီတိ သန္နိပတန္တိ။ **တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ**တိ ပီတိဝသေန တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ။ **ပမောဒိတာ**တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗေဟိ တာဝတိံသာဒိဒေဝေဟိ သဒ္ဓိန္တိ သမ္ဗန္ဓော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဣတရထာ ပုနရုတ္တိဒေါသတော န မုစ္စတိ။ အထ ဝါ ပမောဒိတာ တံ ဘဂဝန္တံ ပဿန္တိ၊ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ ပမောဒိတာ တဟိံ တဟိံ သန္နိပတန္တီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ယေ ပဿိံသု ယေ သန္နိပတိံသု၊ တေ သရူပတော ဒဿေတုံ—

၁၉။ “တာဝတိံသာ စ ယာမာ စ၊ တုသိတာ စာပိ ဒေဝတာ။
နိမ္မာနရတိနော ဒေဝါ၊ ယေ ဒေဝါ ဝသဝတ္တိနော။
ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ သုမနာ၊ ပဿန္တိ လောကနာယကံ။

၂၀။ သဒေဝဂန္ဓဗ္ဗမနုဿရက္ခသာ၊
နာဂါ သုပဏ္ဏာ အထ ဝါပိ ကိန္နရာ။
ပဿန္တိ တံ လောကဟိတာနုကမ္ပကံ၊
နဘေဝ အစ္စုဂ္ဂတစန္ဒမဏ္ဍလံ။

၂၁။ အာဘဿရာ သုဘကိဏှာ၊
ဝေဟပ္ဖလာ အကနိဋ္ဌာ စ ဒေဝတာ။
သုသုဒ္ဓသုက္ကဝတ္ထဝသနာ၊
တိဋ္ဌန္တိ ပဉ္ဇလီကတာ။

၂၂။ မုဉ္စန္တိ ပုပ္ဖံ ပန ပဉ္စဝဏ္ဏိကံ၊
မန္ဒာရဝံ စန္ဒနစုဏ္ဏမိဿိတံ။
ဘမေန္တိ စေလာနိ စ အမ္ဗရေ တဒါ၊
အဟော ဇိနော လောကဟိတာနုကမ္ပကော”တိ—

ဣမာ ဂါထာယော ဝုတ္တာ။

တတ္ထ **ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ**တိ ပီတိသောမနဿဝသေန ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ။ **သုမနာ**တိ ဥဒဂ္ဂစိတ္တတ္တာ ဧဝ သုမနာ။ **လောကဟိတာနုကမ္ပက**န္တိ လောကဟိတဉ္စ လောကာနုကမ္ပကဉ္စ။ လောကဟိတေန ဝါ အနုကမ္ပကံ လောကဟိတာနုကမ္ပကံ။ **နဘေဝ အစ္စုဂ္ဂတစန္ဒမဏ္ဍလ**န္တိ ဧတ္ထ အာကာသေ အဘိနဝေါဒိတံ ပရိပုဏ္ဏံ သဗ္ဗောပဒ္ဒဝဝိနိမုတ္တံ သရဒသမယေ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဝိယ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဝိရောစမာနံ နယနာနန္ဒကရံ ပဿန္တီတိ အတ္ထော။

အာဘဿရာတိ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေန ဝုတ္တံ။ ပရိတ္တာဘအပ္ပမာဏာဘ-အာဘဿရာ ပရိတ္တမဇ္ဈိမပဏီတဘေဒေန ဒုတိယဇ္ဈာနေနာဘိနိဗ္ဗတ္တာ သဗ္ဗေဝ

gahitāti veditabbā. **Subhakiṇhā**ti idaṁ ukkaṭṭhaparicchedavaseneva vuttaṁ, tasmā Parittasubha Appamāṇasubha Subhakiṇhā parittādibhedena tatiyajjhānena nibbattā sabbeva gahitāti veditabbā. **Vehapphalā**ti vipulā phalāti Vehapphalā. Te catutthajjhānanibbattā asaññasattehi ekatalavāsino. Heṭṭhā pana paṭhamajjhānanibbattā brahmakāyikādayo dassitā. Tasmā idha na dassitā. Cakkhusotānamabhāvato Asaññasattā ca arūpino ca idha na uddiṭṭhā. **Akaniṭṭhā ca devatā**ti idhāpi ukkaṭṭhaparicchedavaseneva vuttaṁ. Tasmā Avihātappasudassāsudassi-akaniṭṭhasaṅkhātā pañcapi Suddhāvāsā gahitāti veditabbā. **Susuddhasukkavatthavasanā**ti suṭṭhu suddhāni susuddhāni sukkāni odātāni. Susuddhāni sukkāni vatthāni nivatthāni ceva pārutāni ca yehi te susuddhasukkavatthavasanā, paridahitaparisuddhapaṇḍaravatthāti attho. "Susuddhasukkavasanā"tipi pāṭho. **Pañjalīkatā**ti katapañjalikā kamalamakulasadisaṁ añjaliṁ sirasi katvā tiṭṭhanti.

Muñcantīti okiranti. **Pupphaṁ panā**ti kusumaṁ pana. "Pupphāni vā"tipi pāṭho, vacanavipariyāso daṭṭhabbo, attho panassa soyeva. **Pañcavaṇṇika**nti pañcavaṇṇaṁ nīlapītalohitodātamañjiṭṭhakavaṇṇavasena pañcavaṇṇaṁ. **Candanacuṇṇamissita**nti candanacuṇṇena missitaṁ. **Bhamenti celānī**ti bhamayanti vatthāni. **Aho Jino lokahitānukampako**ti "aho Jino lokahito aho ca lokahitānukampako aho kāruṇiko"ti evamādīni thutivacanāni uggirantā. Muñcanti pupphaṁ bhamayanti celānīti sambandho.

Idāni tehi payuttāni thutivacanāni dassetuṁ imā gāthāyo vuttā—

23. "Tuvaṁ Satthā ca ketū ca, dhajo yūpo ca pāṇinaṁ.
Parāyano patiṭṭhā ca, dīpo ca Dvipaduttamo.

24. Dasasahassīlokadhātuyā, devatāyo mahiddhikā.
Parivāretvā namassanti, tuṭṭhahaṭṭhā pamoditā.

25. Devatā devakaññā ca, pasannā tuṭṭhamānasā.
Pañcavaṇṇikapupphehi, pūjayanti Narāsabhaṁ.

26. Passanti taṁ devasaṁghā, pasannā tuṭṭhamānasā.
Pañcavaṇṇikapupphehi, pūjayanti Narāsabhaṁ.

ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သုဘကိဏှာ**တိ ဣဒံ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေနေဝ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ ပရိတ္တသုဘ အပ္ပမာဏသုဘ သုဘကိဏှာ ပရိတ္တာဒိဘေဒေန တတိယဇ္ဈာနေန နိဗ္ဗတ္တာ သဗ္ဗေဝ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဝေဟပ္ဖလာ**တိ ဝိပုလာ ဖလာတိ ဝေဟပ္ဖလာ။ တေ စတုတ္ထဇ္ဈာနနိဗ္ဗတ္တာ အသညသတ္တေဟိ ဧကတလဝါသိနော။ ဟေဋ္ဌာ ပန ပဌမဇ္ဈာနနိဗ္ဗတ္တာ ဗြဟ္မကာယိကာဒယော ဒဿိတာ။ တသ္မာ ဣဓ န ဒဿိတာ။ စက္ခုသောတာနမဘာဝတော အသညသတ္တာ စ အရူပိနော စ ဣဓ န ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ။ **အကနိဋ္ဌာ စ ဒေဝတာ**တိ ဣဓာပိ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ အဝိဟာတပ္ပသုဒဿာသုဒဿိအကနိဋ္ဌသင်္ခါတာ ပဉ္စပိ သုဒ္ဓါဝါသာ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သုသုဒ္ဓသုက္ကဝတ္ထဝသနာ**တိ သုဋ္ဌု သုဒ္ဓါနိ သုသုဒ္ဓါနိ သုက္ကာနိ ဩဒါတာနိ။ သုသုဒ္ဓါနိ သုက္ကာနိ ဝတ္ထာနိ နိဝတ္ထာနိ စေဝ ပါရုတာနိ စ ယေဟိ တေ သုသုဒ္ဓသုက္ကဝတ္ထဝသနာ၊ ပရိဒဟိတပရိသုဒ္ဓပဏ္ဍရဝတ္ထာတိ အတ္ထော။ "သုသုဒ္ဓသုက္ကဝသနာ"တိပိ ပါဌော။ **ပဉ္ဇလီကတာ**တိ ကတပဉ္ဇလိကာ ကမလမကုလသဒိသံ အဉ္ဇလိံ သိရသိ ကတွာ တိဋ္ဌန္တိ။

မုဉ္စန္တီတိ ဩကိရန္တိ။ **ပုပ္ဖံ ပနာ**တိ ကုသုမံ ပန။ "ပုပ္ဖာနိ ဝါ"တိပိ ပါဌော၊ ဝစနဝိပရိယာသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ အတ္ထော ပနဿ သောယေဝ။ **ပဉ္စဝဏ္ဏိက**န္တိ ပဉ္စဝဏ္ဏံ နီလပီတလောဟိတောဒါတမဉ္ဇိဋ္ဌကဝဏ္ဏဝသေန ပဉ္စဝဏ္ဏံ။ **စန္ဒနစုဏ္ဏမိဿိတ**န္တိ စန္ဒနစုဏ္ဏေန မိဿိတံ။ **ဘမေန္တိ စေလာနီ**တိ ဘမယန္တိ ဝတ္ထာနိ။ **အဟော ဇိနော လောကဟိတာနုကမ္ပကော**တိ "အဟော ဇိနော လောကဟိတော အဟော စ လောကဟိတာနုကမ္ပကော အဟော ကာရုဏိကော"တိ ဧဝမာဒီနိ ထုတိဝစနာနိ ဥဂ္ဂိရန္တာ။ မုဉ္စန္တိ ပုပ္ဖံ ဘမယန္တိ စေလာနီတိ သမ္ဗန္ဓော။

ဣဒါနိ တေဟိ ပယုတ္တာနိ ထုတိဝစနာနိ ဒဿေတုံ ဣမာ ဂါထာယော ဝုတ္တာ—

၂၃။ "တုဝံ သတ္ထာ စ ကေတူ စ၊ ဓဇော ယူပေါ စ ပါဏိနံ။
ပရာယနော ပတိဋ္ဌာ စ၊ ဒီပေါ စ ဒွိပဒုတ္တမော။

၂၄။ ဒသသဟဿီလောကဓာတုယာ၊ ဒေဝတာယော မဟိဒ္ဓိကာ။
ပရိဝါရေတွာ နမဿန္တိ၊ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ ပမောဒိတာ။

၂၅။ ဒေဝတာ ဒေဝကညာ စ၊ ပသန္နာ တုဋ္ဌမာနသာ။
ပဉ္စဝဏ္ဏိကပုပ္ဖေဟိ၊ ပူဇယန္တိ နရာသဘံ။

၂၆။ ပဿန္တိ တံ ဒေဝသံဃာ၊ ပသန္နာ တုဋ္ဌမာနသာ။
ပဉ္စဝဏ္ဏိကပုပ္ဖေဟိ၊ ပူဇယန္တိ နရာသဘံ။

27. Aho acchariyaṁ loke, abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ.
Na medisaṁ bhūtapubbaṁ, accheraṁ lomahaṁsanaṁ.

28. Sakasakamhi bhavane, nisīditvāna devatā.
Hasanti tā mahāhasitaṁ, disvānaccherakaṁ nabhe.

29. Ākāsaṭṭhā ca bhūmaṭṭhā, tiṇapanthanivāsino.
Katañjalī namassanti, tuṭṭhahaṭṭhā pamoditā.

30. Yepi dīghāyukā nāgā, puññavanto mahiddhikā.
Pamoditā namassanti, pūjayanti naruttamaṁ.

31. Saṅgītiyo pavattenti, ambare anilañjase.
Cammanaddhāni vādenti, disvānaccherakaṁ nabhe.

32. Saṅkhā ca paṇavā ceva, athopi ḍiṇḍimā bahū.
Antalikkhasmiṁ vajjanti, disvānaccherakaṁ nabhe.

33. Abbhuto vata no ajja, uppajji lomahaṁsano.
Dhuvamatthasiddhiṁ labhāma, khaṇo no paṭipādito.

34. Buddhoti tesaṁ sutvāna, pīti uppajji tāvade.
Buddho Buddhoti kathayantā, tiṭṭhanti pañjalīkatā.

35. Hiṅkārā sādhukārā ca, ukkuṭṭhi sampahaṁsanaṁ.
Pajā ca vividhā gagane, vattanti pañjalīkatā.

36. Gāyanti seḷenti ca vādayanti ca,
Bhujāni pothenti ca naccayanti ca.
Muñcanti pupphaṁ pana pañcavaṇṇikaṁ,
Mandāravaṁ candanacuṇṇamissitaṁ.

37. Yathā tuyhaṁ Mahāvīra, pādesu cakkalakkhaṇaṁ.
Dhajavajirapaṭākā, vaḍḍhamānaṅkusācitan"ti.

Tattha idhalokaparalokahitatthaṁ sāsatīti **Satthā. Ketū**ti ketuno apacitikātabbaṭṭhena ketu viyāti ketu. **Dhajo**ti indadhajo samussayaṭṭhena dassanīyaṭṭhena ca tuvaṁ dhajo viyāti dhajoti.

၂၇။ အဟော အစ္ဆရိယံ လောကေ၊ အဗ္ဘုတံ လောမဟံသနံ။
န မေဒိသံ ဘူတပုဗ္ဗံ၊ အစ္ဆေရံ လောမဟံသနံ။

၂၈။ သကသကမှိ ဘဝနေ၊ နိသီဒိတွာန ဒေဝတာ။
ဟသန္တိ တာ မဟာဟသိတံ၊ ဒိသွာနစ္ဆေရကံ နဘေ။

၂၉။ အာကာသဋ္ဌာ စ ဘူမဋ္ဌာ၊ တိဏပန္ထနိဝါသိနော။
ကတဉ္ဇလီ နမဿန္တိ၊ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ ပမောဒိတာ။

၃၀။ ယေပိ ဒီဃာယုကာ နာဂါ၊ ပုညဝန္တော မဟိဒ္ဓိကာ။
ပမောဒိတာ နမဿန္တိ၊ ပူဇယန္တိ နရုတ္တမံ။

၃၁။ သင်္ဂီတိယော ပဝတ္တေန္တိ၊ အမ္ဗရေ အနိလဉ္ဇသေ။
စမ္မနဒ္ဓါနိ ဝါဒေန္တိ၊ ဒိသွာနစ္ဆေရကံ နဘေ။

၃၂။ သင်္ခါ စ ပဏဝါ စေဝ၊ အထောပိ ဍိဏ္ဍိမာ ဗဟူ။
အန္တလိက္ခသ္မိံ ဝဇ္ဇန္တိ၊ ဒိသွာနစ္ဆေရကံ နဘေ။

၃၃။ အဗ္ဘုတော ဝတ နော အဇ္ဇ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ လောမဟံသနော။
ဓုဝမတ္ထသိဒ္ဓိံ လဘာမ၊ ခဏော နော ပဋိပါဒိတော။

၃၄။ ဗုဒ္ဓေါတိ တေသံ သုတွာန၊ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ တာဝဒေ။
ဗုဒ္ဓေါ ဗုဒ္ဓေါတိ ကထယန္တာ၊ တိဋ္ဌန္တိ ပဉ္ဇလီကတာ။

၃၅။ ဟိင်္ကာရာ သာဓုကာရာ စ၊ ဥက္ကုဋ္ဌိ သမ္ပဟံသနံ။
ပဇာ စ ဝိဝိဓာ ဂဂနေ၊ ဝတ္တန္တိ ပဉ္ဇလီကတာ။

၃၆။ ဂါယန္တိ သေဠေန္တိ စ ဝါဒယန္တိ စ၊
ဘုဇာနိ ပေါထေန္တိ စ နစ္စယန္တိ စ။
မုဉ္စန္တိ ပုပ္ဖံ ပန ပဉ္စဝဏ္ဏိကံ၊
မန္ဒာရဝံ စန္ဒနစုဏ္ဏမိဿိတံ။

၃၇။ ယထာ တုယှံ မဟာဝီရ၊ ပါဒေသု စက္ကလက္ခဏံ။
ဓဇဝဇိရပဋာကာ၊ ဝဍ္ဎမာနင်္ကုသာစိတ"န္တိ။

တတ္ထ ဣဓလောကပရလောကဟိတတ္ထံ သာသတီတိ **သတ္ထာ။ ကေတူ**တိ ကေတုနော အပစိတိကာတဗ္ဗဋ္ဌေန ကေတု ဝိယာတိ ကေတု။ **ဓဇော**တိ ဣန္ဒဓဇော သမုဿယဋ္ဌေန ဒဿနီယဋ္ဌေန စ တုဝံ ဓဇော ဝိယာတိ ဓဇောတိ။

Atha vā yathā hi loke yassa kassaci dhajaṁ disvāva “ayaṁ dhajo itthannāmassā”ti dhajavā dhajīti paññāyati, evameva Bhagavā paññānibbānādhigamāya Bhagavantaṁ disvāva nibbānādhigamo paññāyati. Tena vuttaṁ **“dhajo yūpo cā”**ti. **Kūṭadantasutte**[1] vuttānaṁ dānādiāsavakkhayañāṇapariyosānānaṁ sabbayāgānaṁ yajanatthāya samussito yūpo tuvanti attho. **Parāyano**ti paṭisaraṇaṁ. **Patiṭṭhā**ti yathā mahāpathavī sabbapāṇīnaṁ ādhārabhāvena patiṭṭhā nissayabhūtā, evaṁ tuvampi patiṭṭhābhūtā. **Dīpo cā**ti padīpo, yathā caturaṅge tamasi vattamānānaṁ sattānaṁ āropito padīpo rūpasandassano hoti, evaṁ avijjandhakāre vattamānānaṁ sattānaṁ paramatthasandassano padīpo tuvanti attho. Atha vā mahāsamudde bhinnanāvānaṁ sattānaṁ samuddadīpo yathā patiṭṭhā hoti, evaṁ tuvampi saṁsārasāgare alabbhaneyyapatiṭṭhe osīdantānaṁ pāṇīnaṁ dīpo viyāti dīpoti attho.

Dvipaduttamoti dvipadānaṁ uttamo Dvipaduttamo, ettha pana niddhāraṇalakkhaṇassa abhāvato chaṭṭhīsamāsassa paṭisedho natthi, niddhāraṇalakkhaṇāya chaṭṭhiyā samāso paṭisiddho. Sammāsambuddho pana apadānaṁ dvipadānaṁ catuppadānaṁ bahuppadānaṁ rūpīnaṁ arūpīnaṁ saññīnaṁ asaññīnaṁ nevasaññīnāsaññīnaṁ uttamova, kasmā panidha “dvipaduttamo”ti vuttoti ce? Seṭṭhataravasena. Imasmiṁ hi loke seṭṭho nāma uppajjamāno apadacatuppadabahuppadesupi nuppajjati. Ayaṁ dvipadesuyeva uppajjati. Kataradvipadesūti? Manussesu ceva devesu ca. Manussesu uppajjamāno tisahassimahāsahassilokadhātu vase kattuṁ samattho Buddho hutvā nibbattati. Devesu uppajjamāno dasasahassilokadhātu Vasavattī mahābrahmā hutvā nibbattati. So tassa kappiyakārako vā ārāmiko vā sampajjati. Iti tatopi seṭṭhataravasena “dvipaduttamo”ti vutto.

Dasasahassilokadhātuyāti dasasahassisaṅkhātāya lokadhātuyā. **Mahiddhikā**ti mahatiyā iddhiyā yuttā, mahānubhāvāti attho. **Parivāretvā**ti Bhagavantaṁ samantato parikkhipitvā. **Pasannā**ti sañjātasaddhā. **Narāsabhanti** narapuṅgavaṁ. **Aho acchariyanti** ettha andhassa pabbatārohanaṁ viya niccaṁ na hotīti acchariyaṁ, accharāyogganti vā acchariyaṁ, “aho idaṁ vimhayan”ti accharaṁ paharituṁ yuttanti attho.

1. Dī 1. 136 piṭṭhādīsu.

အထ ဝါ ယထာ ဟိ လောကေ ယဿ ကဿစိ ဓဇံ ဒိသွာဝ “အယံ ဓဇော ဣတ္ထန္နာမဿာ”တိ ဓဇဝါ ဓဇီတိ ပညာယတိ၊ ဧဝမေဝ ဘဂဝါ ပညာနိဗ္ဗာနာဓိဂမာယ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာဝ နိဗ္ဗာနာဓိဂမော ပညာယတိ။ တေန ဝုတ္တံ **“ဓဇော ယူပေါ စာ”**တိ။ **ကူဋဒန္တသုတ္တေ**[1] ဝုတ္တာနံ ဒါနာဒိအာသဝက္ခယဉာဏပရိယောသာနာနံ သဗ္ဗယာဂါနံ ယဇနတ္ထာယ သမုဿိတော ယူပေါ တုဝန္တိ အတ္ထော။ **ပရာယနော**တိ ပဋိသရဏံ။ **ပတိဋ္ဌာ**တိ ယထာ မဟာပထဝီ သဗ္ဗပါဏီနံ အာဓာရဘာဝေန ပတိဋ္ဌာ နိဿယဘူတာ၊ ဧဝံ တုဝမ္ပိ ပတိဋ္ဌာဘူတာ။ **ဒီပေါ စာ**တိ ပဒီပေါ၊ ယထာ စတုရင်္ဂေ တမသိ ဝတ္တမာနာနံ သတ္တာနံ အာရောပိတော ပဒီပေါ ရူပသန္ဒဿနော ဟောတိ၊ ဧဝံ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရေ ဝတ္တမာနာနံ သတ္တာနံ ပရမတ္ထသန္ဒဿနော ပဒီပေါ တုဝန္တိ အတ္ထော။ အထ ဝါ မဟာသမုဒ္ဒေ ဘိန္နနာဝါနံ သတ္တာနံ သမုဒ္ဒဒီပေါ ယထာ ပတိဋ္ဌာ ဟောတိ၊ ဧဝံ တုဝမ္ပိ သံသာရသာဂရေ အလဗ္ဘနေယျပတိဋ္ဌေ ဩသီဒန္တာနံ ပါဏီနံ ဒီပေါ ဝိယာတိ ဒီပေါတိ အတ္ထော။

ဒွိပဒုတ္တမောတိ ဒွိပဒါနံ ဥတ္တမော ဒွိပဒုတ္တမော၊ ဧတ္ထ ပန နိဒ္ဓါရဏလက္ခဏဿ အဘာဝတော ဆဋ္ဌီသမာသဿ ပဋိသေဓော နတ္ထိ၊ နိဒ္ဓါရဏလက္ခဏာယ ဆဋ္ဌိယာ သမာသော ပဋိသိဒ္ဓေါ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပန အပဒါနံ ဒွိပဒါနံ စတုပ္ပဒါနံ ဗဟုပ္ပဒါနံ ရူပီနံ အရူပီနံ သညီနံ အသညီနံ နေဝသညီနာသညီနံ ဥတ္တမောဝ၊ ကသ္မာ ပနိဓ “ဒွိပဒုတ္တမော”တိ ဝုတ္တောတိ စေ? သေဋ္ဌတရဝသေန။ ဣမသ္မိံ ဟိ လောကေ သေဋ္ဌော နာမ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော အပဒစတုပ္ပဒဗဟုပ္ပဒေသုပိ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ ဒွိပဒေသုယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကတရဒွိပဒေသူတိ? မနုဿေသု စေဝ ဒေဝေသု စ။ မနုဿေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနော တိသဟဿိမဟာသဟဿိလောကဓာတု ဝသေ ကတ္တုံ သမတ္ထော ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ဒေဝေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဒသသဟဿိလောကဓာတု ဝသဝတ္တီ မဟာဗြဟ္မာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တတိ။ သော တဿ ကပ္ပိယကာရကော ဝါ အာရာမိကော ဝါ သမ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ တတောပိ သေဋ္ဌတရဝသေန “ဒွိပဒုတ္တမော”တိ ဝုတ္တော။

ဒသသဟဿိလောကဓာတုယာတိ ဒသသဟဿိသင်္ခါတာယ လောကဓာတုယာ။ **မဟိဒ္ဓိကာ**တိ မဟတိယာ ဣဒ္ဓိယာ ယုတ္တာ၊ မဟာနုဘာဝါတိ အတ္ထော။ **ပရိဝါရေတွာ**တိ ဘဂဝန္တံ သမန္တတော ပရိက္ခိပိတွာ။ **ပသန္နာ**တိ သဉ္ဇာတသဒ္ဓါ။ **နရာသဘ**န္တိ နရပုင်္ဂဝံ။ **အဟော အစ္ဆရိယ**န္တိ ဧတ္ထ အန္ဓဿ ပဗ္ဗတာရောဟနံ ဝိယ နိစ္စံ န ဟောတီတိ အစ္ဆရိယံ၊ အစ္ဆရာယောဂ္ဂန္တိ ဝါ အစ္ဆရိယံ၊ “အဟော ဣဒံ ဝိမှယ”န္တိ အစ္ဆရံ ပဟရိတုံ ယုတ္တန္တိ အတ္ထော။

၁-ဒီ ၁-၁၃၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Abbhutanti abhūtapubbaṁ abhūtanti abbhutaṁ. Ubhayampetaṁ vimhayāvahassādhi vacanaṁ. **Lomahaṁsanan**ti lomānaṁ uddhaggabhāvakaraṇaṁ. **Na medisaṁ bhūtapubban**ti na mayā īdisaṁ bhūtapubbaṁ, abbhutaṁ diṭṭhanti attho. Diṭṭhanti vacanaṁ āharitvā gahetabbaṁ. **Accheran**ti acchariyaṁ.

Sakasakamhi bhavaneti attano attano bhavane. **Nisīditvānā**ti upavissa. **Devatā**ti idaṁ pana vacanaṁ devānampi devadhītānampi sādhāraṇavacananti veditabbaṁ. **Hasanti tā**ti tā devatā mahāhasitaṁ hasanti, pītivasaṁ gatahadayatāya mihitamattaṁ akatvā aṭṭahāsaṁ hasantīti attho. **Nabhe**ti ākāse.

Ākāsaṭṭhāti ākāse vimānādīsu ṭhitā, eseva nayo bhūmaṭṭhesupi. **Tiṇapanthanivā sino**ti tiṇaggesu ceva panthesu ca nivāsino. **Puññavanto**ti mahāpuññā. **Mahiddhikā**ti mahānubhāvā. **Saṅgītiyo pavattentī**ti devanāṭakasaṅgītiyo pavattenti, Tathāgataṁ pūjanatthāya payujjantīti attho. **Ambare**ti ākāse. **Anilañjase**ti anilapathe, ambarassa anekatthattā “anilañjase”ti vuttaṁ, purimasseva vevacanaṁ. **Cammanaddhānī**ti cammavinaddhāni. Ayameva vā pāṭho, devadundubhiyoti attho. **Vādentī**ti vādayanti devatā.

Saṅkhāti dhamanasaṅkhā. **Paṇavā**ti tanumajjhaturiyavisesā. **Ḍiṇḍimā**ti tiṇavākhuddakabheriyo vuccanti. **Vajjantī**ti vādayanti. **Abbhuto vata no**ti acchariyo vata nu. **Uppajjī**ti uppanno. **Lomahaṁsano**ti lomahaṁsanakaro. **Dhuvan**ti yasmā pana abbhuto ayaṁ Satthā loke uppanno, tasmā dhuvaṁ avassaṁ atthasiddhiṁ labhāmāti adhippāyo. **Labhāmā**ti labhissāma. **Khaṇo**ti aṭṭhakkhaṇavirahito navamo khaṇoti attho. **No**ti amhākaṁ. **Paṭipādito**ti paṭiladdho.

Buddhoti tesaṁ sutvānāti Buddhoti idaṁ vacanaṁ sutvā tesaṁ devānaṁ pañcavaṇṇā pīti udapādīti attho. **Tāvade**ti tasmiṁ kāle. **Hiṅkārā**ti hiṅkārasaddā, hiṁhinti yakkhādayo[1] pahaṭṭhakāle karonti. **Sādhukārā**ti sādhukārasaddā ca pavattanti. **Ukkuṭṭhī**ti ukkuṭṭhisaddo ca unnādasaddo cāti attho. **Pajā**ti devādayo adhippetā. Keci “paṭākā vividhā gagane vattantī”ti paṭhanti. **Gāyantī**ti Buddhaguṇapaṭisaṁyuttaṁ gītaṁ gāyanti.

1. ...saddādayo (Sī)

အဗ္ဘုတန္တိ အဘူတပုဗ္ဗံ အဘူတန္တိ အဗ္ဘုတံ။ ဥဘယမ္ပေတံ ဝိမှယာဝဟဿာဓိဝစနံ။ **လောမဟံသန**န္တိ လောမာနံ ဥဒ္ဓဂ္ဂဘာဝကရဏံ။ **န မေဒိသံ ဘူတပုဗ္ဗ**န္တိ န မယာ ဤဒိသံ ဘူတပုဗ္ဗံ၊ အဗ္ဘုတံ ဒိဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ ဒိဋ္ဌန္တိ ဝစနံ အာဟရိတွာ ဂဟေတဗ္ဗံ။ **အစ္ဆေရ**န္တိ အစ္ဆရိယံ။

သကသကမှိ ဘဝနေတိ အတ္တနော အတ္တနော ဘဝနေ။ **နိသီဒိတွာနာ**တိ ဥပဝိဿ။ **ဒေဝတာ**တိ ဣဒံ ပန ဝစနံ ဒေဝါနမ္ပိ ဒေဝဓီတာနမ္ပိ သာဓာရဏဝစနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဟသန္တိ တာ**တိ တာ ဒေဝတာ မဟာဟသိတံ ဟသန္တိ၊ ပီတိဝသံ ဂတဟဒယတာယ မိဟိတမတ္တံ အကတွာ အဋ္ဋဟာသံ ဟသန္တီတိ အတ္ထော။ **နဘေ**တိ အာကာသေ။

အာကာသဋ္ဌာတိ အာကာသေ ဝိမာနာဒီသု ဌိတာ၊ ဧသေဝ နယော ဘူမဋ္ဌေသုပိ။ **တိဏပန္ထနိဝါသိနော**တိ တိဏဂ္ဂေသု စေဝ ပန္ထေသု စ နိဝါသိနော။ **ပုညဝန္တော**တိ မဟာပုညာ။ **မဟိဒ္ဓိကာ**တိ မဟာနုဘာဝါ။ **သင်္ဂီတိယော ပဝတ္တေန္တီ**တိ ဒေဝနာဋကသင်္ဂီတိယော ပဝတ္တေန္တိ၊ တထာဂတံ ပူဇနတ္ထာယ ပယုဉ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။ **အမ္ဗရေ**တိ အာကာသေ။ **အနိလဉ္ဇသေ**တိ အနိလပထေ၊ အမ္ဗရဿ အနေကတ္ထတ္တာ “အနိလဉ္ဇသေ”တိ ဝုတ္တံ၊ ပုရိမဿေဝ ဝေဝစနံ။ **စမ္မနဒ္ဓါနီ**တိ စမ္မဝိနဒ္ဓါနိ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော၊ ဒေဝဒုန္ဒုဘိယောတိ အတ္ထော။ **ဝါဒေန္တီ**တိ ဝါဒယန္တိ ဒေဝတာ။

သင်္ခါတိ ဓမနသင်္ခါ။ **ပဏဝါ**တိ တနုမဇ္ဈတုရိယဝိသေသာ။ **ဍိဏ္ဍိမာ**တိ တိဏဝါခုဒ္ဒကဘေရိယော ဝုစ္စန္တိ။ **ဝဇ္ဇန္တီ**တိ ဝါဒယန္တိ။ **အဗ္ဘုတော ဝတ နော**တိ အစ္ဆရိယော ဝတ နု။ **ဥပ္ပဇ္ဇီ**တိ ဥပ္ပန္နော။ **လောမဟံသနော**တိ လောမဟံသနကရော။ **ဓုဝ**န္တိ ယသ္မာ ပန အဗ္ဘုတော အယံ သတ္ထာ လောကေ ဥပ္ပန္နော၊ တသ္မာ ဓုဝံ အဝဿံ အတ္ထသိဒ္ဓိံ လဘာမာတိ အဓိပ္ပါယော။ **လဘာမာ**တိ လဘိဿာမ။ **ခဏော**တိ အဋ္ဌက္ခဏဝိရဟိတော နဝမော ခဏောတိ အတ္ထော။ **နော**တိ အမှာကံ။ **ပဋိပါဒိတော**တိ ပဋိလဒ္ဓေါ။

ဗုဒ္ဓေါတိ တေသံ သုတွာနာတိ ဗုဒ္ဓေါတိ ဣဒံ ဝစနံ သုတွာ တေသံ ဒေဝါနံ ပဉ္စဝဏ္ဏာ ပီတိ ဥဒပါဒီတိ အတ္ထော။ **တာဝဒေ**တိ တသ္မိံ ကာလေ။ **ဟိင်္ကာရာ**တိ ဟိင်္ကာရသဒ္ဒါ၊ ဟိံဟိန္တိ ယက္ခာဒယော[1] ပဟဋ္ဌကာလေ ကရောန္တိ။ **သာဓုကာရာ**တိ သာဓုကာရသဒ္ဒါ စ ပဝတ္တန္တိ။ **ဥက္ကုဋ္ဌီ**တိ ဥက္ကုဋ္ဌိသဒ္ဒေါ စ ဥန္နာဒသဒ္ဒေါ စာတိ အတ္ထော။ **ပဇာ**တိ ဒေဝါဒယော အဓိပ္ပေတာ။ ကေစိ “ပဋာကာ ဝိဝိဓာ ဂဂနေ ဝတ္တန္တီ”တိ ပဌန္တိ။ **ဂါယန္တီ**တိ ဗုဒ္ဓဂုဏပဋိသံယုတ္တံ ဂီတံ ဂါယန္တိ။

၁-....သဒ္ဒါဒယော (သီ)

Seḷentīti mukhena seḷitasaddaṁ karonti. **Vādayantī**ti mahatī vipañcikāmakaramukhādayo vīṇā ca turiyāni ca Tathāgatassa pūjanatthāya vādenti payojenti. **Bhujāni pothentī**ti bhuje apphoṭenti. Liṅgavipariyāso daṭṭhabbo. **Naccanti cā**ti aññe ca naccāpenti sayañca naccanti.

Yathā tuyhaṁ Mahāvīra, pādesu cakkalakkhaṇanti ettha yena pakārena **yathā**. Mahāvīriyena yogato **Mahāvīro**. **Pādesu cakkalakkhaṇan**ti tava ubhosu pādatalesu sahassāraṁ sanemikaṁ sanābhikaṁ sabbākāraparipūraṁ cakkalakkhaṇaṁ sobhatīti attho. **Cakka**-saddo panāyaṁ sampattirathaṅga-iriyāpathadānaratanadhammakhuracakkalakkhaṇādīsu dissati. "Cattārimāni bhikkhave cakkāni yehi samannāgatānaṁ devamanussānan"ti-ādīsu[1] sampattiyaṁ dissati. "Cakkaṁva vahato padan"ti-ādīsu[2] rathaṅge. "Catucakkaṁ navadvāran"ti-ādīsu[3] iriyāpathe. "Dadaṁ bhuñja ca mā ca pamādo, cakkaṁ vattaya sabbapāṇinan"ti[4] ettha dāne. "Dibbaṁ cakkaratanaṁ pātubhūtan"ti[5] ettha ratanacakke. "Mayā pavattitaṁ cakkan"ti[6] ettha pana dhammacakke. "Icchāhatassa posassa, cakkaṁ bhamati matthake"ti[7] ettha khuracakke, paharaṇacakketi attho. "Pādatalesu cakkāni jātānī"ti[8] ettha lakkhaṇe. Idhāpi lakkhaṇacakke daṭṭhabbo[9]. **Dhajavajirapaṭākā, vaḍḍhamānaṅkusācitan**ti dhajena ca vajirena ca paṭākāya ca vaḍḍhamānena ca aṅkusena ca ācitaṁ alaṅkataṁ parivāritaṁ pādesu cakkalakkhaṇanti attho. Cakkalakkhaṇe pana gahite sesalakkhaṇāni gahitāneva honti. Tathā asīti anubyañjanāni byāmappabhā ca. Tasmā tehi dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāsīti-anubyañjanabyāmappabhāhi samalaṅkato Bhagavato kāyo sabbaphāliphullo viya pāricchattako vikasitapadumaṁ viya kamalavanaṁ vividharatanavicittaṁ viya navakanakatoraṇaṁ tārāmarīcivirājitamiva gaganatalaṁ ito cito ca vidhāvamānā vipphandamānā chabbaṇṇabuddharasmiyo muñcamāno ativiya sobhati.

1. Aṁ 1. 341 piṭṭhe.
2. Khu 1. 13 piṭṭhe Dhammapade.
3. Saṁ 1. 15, 62 piṭṭhesu.
4. Khu 5. 173 piṭṭhe.
5. Dī 2. 141; Dī 3. 51; Ma 3. 210 piṭṭhesu.
6. Khu 1. 368; Khu 4. 381; Khu 5. 24, 132 piṭṭhesu.
7. Khu 5. 24, 132 piṭṭhesu.
8. Dī 2. 14; Dī 3. 118, 121; Ma 2. 336 piṭṭhesu.
9. Ma-Ṭṭha 1. 333; Aṁ-Ṭṭha 1. 93; Aṁ-Ṭṭha 2. 254; Paṭisam-Ṭṭha 2. 232 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

သေဠေန္တီတိ မုခေန သေဠိတသဒ္ဒံ ကရောန္တိ။ **ဝါဒယန္တီ**တိ မဟတီ ဝိပဉ္စိကာမကရမုခါဒယော ဝီဏာ စ တုရိယာနိ စ တထာဂတဿ ပူဇနတ္ထာယ ဝါဒေန္တိ ပယောဇေန္တိ။ **ဘုဇာနိ ပေါထေန္တီ**တိ ဘုဇေ အပ္ဖောဋေန္တိ။ လိင်္ဂဝိပရိယာသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **နစ္စန္တိ စာ**တိ အညေ စ နစ္စာပေန္တိ သယဉ္စ နစ္စန္တိ။

ယထာ တုယှံ မဟာဝီရ၊ ပါဒေသု စက္ကလက္ခဏန္တိ ဧတ္ထ ယေန ပကာရေန **ယထာ**။ မဟာဝီရိယေန ယောဂတော **မဟာဝီရော**။ **ပါဒေသု စက္ကလက္ခဏ**န္တိ တဝ ဥဘောသု ပါဒတလေသု သဟဿာရံ သနေမိကံ သနာဘိကံ သဗ္ဗာကာရပရိပူရံ စက္ကလက္ခဏံ သောဘတီတိ အတ္ထော။ **စက္က**-သဒ္ဒေါ ပနာယံ သမ္ပတ္တိရထင်္ဂဣရိယာပထဒါနရတနဓမ္မခုရစက္ကလက္ခဏာဒီသု ဒိဿတိ။ "စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ စက္ကာနိ ယေဟိ သမန္နာဂတာနံ ဒေဝမနုဿာန"န္တိအာဒီသု[၁] သမ္ပတ္တိယံ ဒိဿတိ။ "စက္ကံဝ ဝဟတော ပဒ"န္တိအာဒီသု[၂] ရထင်္ဂေ။ "စတုစက္ကံ နဝဒွါရ"န္တိအာဒီသု[၃] ဣရိယာပထေ။ "ဒဒံ ဘုဉ္ဇ စ မာ စ ပမာဒေါ၊ စက္ကံ ဝတ္တယ သဗ္ဗပါဏိန"န္တိ[၄] ဧတ္ထ ဒါနေ။ "ဒိဗ္ဗံ စက္ကရတနံ ပါတုဘူတ"န္တိ[၅] ဧတ္ထ ရတနစက္ကေ။ "မယာ ပဝတ္တိတံ စက္က"န္တိ[၆] ဧတ္ထ ပန ဓမ္မစက္ကေ။ "ဣစ္ဆာဟတဿ ပေါသဿ၊ စက္ကံ ဘမတိ မတ္ထကေ"တိ[၇] ဧတ္ထ ခုရစက္ကေ၊ ပဟရဏစက္ကေတိ အတ္ထော။ "ပါဒတလေသု စက္ကာနိ ဇာတာနီ"တိ[၈] ဧတ္ထ လက္ခဏေ။ ဣဓာပိ လက္ခဏစက္ကေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော[၉]။ **ဓဇဝဇိရပဋာကာ၊ ဝဍ္ဎမာနင်္ကုသာစိတ**န္တိ ဓဇေန စ ဝဇိရေန စ ပဋာကာယ စ ဝဍ္ဎမာနေန စ အင်္ကုသေန စ အာစိတံ အလင်္ကတံ ပရိဝါရိတံ ပါဒေသု စက္ကလက္ခဏန္တိ အတ္ထော။ စက္ကလက္ခဏေ ပန ဂဟိတေ သေသလက္ခဏာနိ ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ တထာ အသီတိ အနုဗျဉ္ဇနာနိ ဗျာမပ္ပဘာ စ။ တသ္မာ တေဟိ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏာသီတိအနုဗျဉ္ဇနဗျာမပ္ပဘာဟိ သမလင်္ကတော ဘဂဝတော ကာယော သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လော ဝိယ ပါရိစ္ဆတ္တကော ဝိကသိတပဒုမံ ဝိယ ကမလဝနံ ဝိဝိဓရတနဝိစိတ္တံ ဝိယ နဝကနကတောရဏံ တာရာမရီစိဝိရာဇိတမိဝ ဂဂနတလံ ဣတော စိတော စ ဝိဓာဝမာနာ ဝိပ္ဖန္ဒမာနာ ဆဗ္ဗဏ္ဏဗုဒ္ဓရသ္မိယော မုဉ္စမာနော အတိဝိယ သောဘတိ။

၁-အံ ၁-၃၄၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၁-၁၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၃-သံ ၁-၁၅-၆၂-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၅-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒီ ၂-၁၄၁၊ ဒီ ၃-၅၁၊ မ ၃-၂၁၀-ပိဋ္ဌေသု။
၆-ခု ၁-၃၆၈၊ ခု ၄-၃၈၁၊ ခု ၅-၂၄-၁၃၂-ပိဋ္ဌေသု။
၇-ခု ၅-၂၄-၁၃၂-ပိဋ္ဌေသု။
၈-ဒီ ၂-၁၄၊ ဒီ ၃-၁၁၈-၁၂၁၊ မ ၂-၃၃၆-ပိဋ္ဌေသု။
၉-မ-ဋ္ဌ ၁-၃၃၃၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၉၃၊ အံ-ဋ္ဌ ၂-၂၅၄၊ ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၂၃၂-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Idāni Bhagavato rūpakāyadhammakāyasampattidassanatthaṁ—

38. “Rūpe sīle samādhimhi, paññāya ca asādiso.
Vimuttiyā asamasamo, dhammacakkappavattane”ti—

ayaṁ gāthā vuttā.

Tattha **rūpe**ti ayaṁ **rūpa**-saddo khandhabhavanimittapaccayasarīravaṇṇasaṇṭhānā dīsu dissati. Yathāha “yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannan”ti[1] ettha rūpa kkhandhe dissati. “Rūpūpapattiyā maggaṁ bhāvetī”ti[2] ettha rūpabhave. “Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passatī”ti[3] ettha kasiṇanimitte. “Sarūpā bhikkhave uppajjanti pāpakā akusalā dhammā no arūpā”ti[4] ettha paccaye. “Ākāso parivārito rūpantveva sakhaṁ gacchatī”ti[5] ettha sarīre. “Cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhu viññāṇan”ti[6] ettha vaṇṇe. “Rūpappamāṇo rūpappasanno”ti[7] ettha saṇṭhāne. Idhāpi saṇṭhāne daṭṭhabbo[8]. **Sīle**ti catubbidhe sīle. **Samādhimhī**ti tividhepi samādhimhi. **Paññāyā**ti lokiyalokuttarāya paññāya. **Asādiso**ti asadiso anupamo. **Vimuttiyā**ti phalavimuttiyā. **Asamasamo**ti asamā atītā Buddhā tehi asamehi Buddhehi sīlādīhi samoti asamasamo. Ettāvatā Bhagavato rūpakāyasampatti dassitā.

Idāni Bhagavato kāyabalādiṁ dassetuṁ—

39. “Dasanāgabalaṁ kāye, tuyhaṁ pākatikaṁ balaṁ.
Iddhibalena asamo, dhammacakkappavattane”ti—

vuttaṁ.

Tattha **dasanāgabalan**ti dasachaddantanāgabalaṁ. Duvidhaṁ hi Tathāgatassa balaṁ kāyabalaṁ ñāṇabalañcāti. Tattha kāyabalaṁ hatthikulānusārena veditabbaṁ. Kathaṁ?

---

1. Ma 1. 282, 297; Ma 3. 67-69; Abhi 2. 1; Vi 3. 20 piṭṭhādīsu.
2. Abhi 1. 44; Abhi 2. 274 piṭṭhādīsu.
3. Dī 3. 216; Ma 2. 205-206; Aṁ 1. 42; Abhi 1. 55 piṭṭhādīsu.
4. Aṁ 1. 81 piṭṭhe. 5. Ma 1. 248 piṭṭhe.
6. Ma 1. 158, 326; Ma 3. 328, 332-333; Saṁ 2. 261; Abhi 4. 248-249 piṭṭhādīsu.
7. Aṁ 1. 382 piṭṭhe.
8. Aṁ-Ṭṭha 1. 16; Therīgāthā-Ṭṭha 101 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

ဣဒါနိ ဘဂဝတော ရူပကာယဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ—

၃၈။ “ရူပေ သီလေ သမာဓိမှိ၊ ပညာယ စ အသာဒိသော။
ဝိမုတ္တိယာ အသမသမော၊ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ”တိ—

အယံ ဂါထာ ဝုတ္တာ။

တတ္ထ **ရူပေ**တိ အယံ **ရူပ**-သဒ္ဒေါ ခန္ဓဘဝနိမိတ္တပစ္စယသရီရဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒီသု ဒိဿတိ။ ယထာဟ “ယံ ကိဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္န”န္တိ[1] ဧတ္ထ ရူပက္ခန္ဓေ ဒိဿတိ။ “ရူပူပပတ္တိယာ မဂ္ဂံ ဘာဝေတီ”တိ[2] ဧတ္ထ ရူပဘဝေ။ “အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီ”တိ[3] ဧတ္ထ ကသိဏနိမိတ္တေ။ “သရူပါ ဘိက္ခဝေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ နော အရူပါ”တိ[4] ဧတ္ထ ပစ္စယေ။ “အာကာသော ပရိဝါရိတော ရူပန္တွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတီ”တိ[5] ဧတ္ထ သရီရေ။ “စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စ ရူပေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စက္ခုဝိညာဏ”န္တိ[6] ဧတ္ထ ဝဏ္ဏေ။ “ရူပပ္ပမာဏော ရူပပ္ပသန္နော”တိ[7] ဧတ္ထ သဏ္ဌာနေ။ ဣဓာပိ သဏ္ဌာနေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော[8]။ **သီလေ**တိ စတုဗ္ဗိဓေ သီလေ။ **သမာဓိမှိ**တိ တိဝိဓေပိ သမာဓိမှိ။ **ပညာယာ**တိ လောကိယလောကုတ္တရာယ ပညာယ။ **အသာဒိသော**တိ အသဒိသော အနုပမော။ **ဝိမုတ္တိယာ**တိ ဖလဝိမုတ္တိယာ။ **အသမသမော**တိ အသမာ အတီတာ ဗုဒ္ဓါ တေဟိ အသမေဟိ ဗုဒ္ဓေဟိ သီလာဒီဟိ သမောတိ အသမသမော။ ဧတ္တာဝတာ ဘဂဝတော ရူပကာယသမ္ပတ္တိ ဒဿိတာ။

ဣဒါနိ ဘဂဝတော ကာယဗလာဒိံ ဒဿေတုံ—

၃၉။ “ဒသနာဂဗလံ ကာယေ၊ တုယှံ ပါကတိကံ ဗလံ။
ဣဒ္ဓိဗလေန အသမော၊ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ”တိ—

ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ဒသနာဂဗလ**န္တိ ဒသဆဒ္ဒန္တနာဂဗလံ။ ဒုဝိဓံ ဟိ တထာဂတဿ ဗလံ ကာယဗလံ ဉာဏဗလဉ္စာတိ။ တတ္ထ ကာယဗလံ ဟတ္ထိကုလာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကထံ?

၁-မ ၁-၂၈၂-၂၉၇၊ မ ၃-၆၇-၆၉၊ အဘိ ၂-၁၊ ဝိ ၃-၂၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-အဘိ ၁-၄၄၊ အဘိ ၂-၂၇၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဒီ ၃-၂၁၆၊ မ ၂-၂၀၅-၂၀၆၊ အံ ၁-၄၂၊ အဘိ ၁-၅၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-အံ ၁-၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၁-၁၅၈-၃၂၆၊ မ ၃-၃၂၈-၃၃၂-၃၃၃၊ သံ ၂-၂၆၁၊ အဘိ ၄-၂၄၈-၂၄၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-အံ ၁-၃၈၂-ပိဋ္ဌေ။ ၈-အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၆၊ ထေရီဂါထာ-ဋ္ဌ ၁၀၁-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

“Kāḷāvakañca gaṅgeyyaṁ, paṇḍaraṁ tambapiṅgalaṁ.
Gandhamaṅgalahemañca, uposathachaddantime dasā”ti[1]—

imāni dasa hatthikulāni veditabbāni. Kāḷāvakoti pakatihatthikulaṁ. Yaṁ dasannaṁ purisānaṁ kāyabalaṁ, taṁ ekassa kāḷāvakassa hatthino balaṁ. Yaṁ dasannaṁ kāḷāvakānaṁ balaṁ, taṁ ekassa gaṅgeyyassāti eteneva upāyena yāva chaddantabalaṁ netabbanti. Yaṁ dasannaṁ chaddantānaṁ balaṁ, taṁ ekassa **Tathāgatassa balaṁ,** nārāyanabalaṁ vajirabalanti idameva vuccati. Tadetaṁ pakatihatthigaṇanāya hatthikoṭisahassānaṁ balaṁ, purisagaṇanāya dasannaṁ purisakoṭisahassānaṁ balaṁ hoti. Idaṁ tāva Tathāgatassa pakatikāyabalaṁ, ñāṇabalaṁ pana appameyyaṁ dasabalañāṇaṁ catuvesārajjañāṇaṁ aṭṭhasu parisāsu akampanañāṇaṁ catuyoniparicchedakañāṇaṁ pañcagatiparicchedakañāṇaṁ cuddasa Buddhañāṇānīti evamādikaṁ ñāṇabalaṁ. Idha pana kāyabalaṁ adhippetaṁ. **Kāye, tuyhaṁ pākatikaṁ balan**ti tañca pana tava kāye pākatikabalanti attho. Tasmā “dasanāgabalan”ti dasachaddantanāgabalanti attho.

Idāni ñāṇabalaṁ dassento **“iddhibalena asamo, dhammacakkappavattane”**ti āha. Tattha **iddhibalena asamo**ti vikubbanādhiṭṭhānādinā iddhibalena asamo asadiso anupamo. **Dhammacakkappavattane**ti desanāñāṇepi asamoti attho.

Idāni “yo evamādiguṇasamannāgato Satthā, so sabbalokekanāyako, taṁ Satthāraṁ namassathā”ti Tathāgatassa paṇāmane niyogadassanatthaṁ—

40. “Evaṁ sabbaguṇūpetaṁ, sabbaṅgasamupāgataṁ.
Mahāmuniṁ kāruṇikaṁ, Lokanāthaṁ namassathā”ti—

vuttaṁ.

Tattha **evan**ti vuttappakāranidassane nipāto. **Sabbaguṇūpetan**ti ettha **sabbo**ti ayaṁ niravasesavācī. **Guṇo**ti ayaṁ **guṇa**-saddo anekesu

1. Ma-Ṭṭha 1. 331; Saṁ-Ṭṭha 2. 41; Aṁ-Ṭṭha 3. 293; Dī-Ṭṭha 2. 164; Abhi-Ṭṭha 2. 380; Udāna-Ṭṭha 364; Paṭisam-Ṭṭha 2. 230; Cūḷaniddesa-Ṭṭha 49 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

“ကာဠာဝကဉ္စ ဂင်္ဂေယျံ၊ ပဏ္ဍရံ တမ္ဗပိင်္ဂလံ။
ဂန္ဓမင်္ဂလဟေမဉ္စ၊ ဥပေါသထဆဒ္ဒန္တိမေ ဒသာ”တိ[၁]—

ဣမာနိ ဒသ ဟတ္ထိကုလာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ကာဠာဝကောတိ ပကတိဟတ္ထိကုလံ။ ယံ ဒသန္နံ ပုရိသာနံ ကာယဗလံ၊ တံ ဧကဿ ကာဠာဝကဿ ဟတ္ထိနော ဗလံ။ ယံ ဒသန္နံ ကာဠာဝကာနံ ဗလံ၊ တံ ဧကဿ ဂင်္ဂေယျဿာတိ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ယာဝ ဆဒ္ဒန္တဗလံ နေတဗ္ဗန္တိ။ ယံ ဒသန္နံ ဆဒ္ဒန္တာနံ ဗလံ၊ တံ ဧကဿ **တထာဂတဿ ဗလံ၊** နာရာယနဗလံ ဝဇိရဗလန္တိ ဣဒမေဝ ဝုစ္စတိ။ တဒေတံ ပကတိဟတ္ထိဂဏနာယ ဟတ္ထိကောဋိသဟဿာနံ ဗလံ၊ ပုရိသဂဏနာယ ဒသန္နံ ပုရိသကောဋိသဟဿာနံ ဗလံ ဟောတိ။ ဣဒံ တာဝ တထာဂတဿ ပကတိကာယဗလံ၊ ဉာဏဗလံ ပန အပ္ပမေယျံ ဒသဗလဉာဏံ စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏံ အဋ္ဌသု ပရိသာသု အကမ္ပနဉာဏံ စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ စုဒ္ဒသ ဗုဒ္ဓဉာဏာနီတိ ဧဝမာဒိကံ ဉာဏဗလံ။ ဣဓ ပန ကာယဗလံ အဓိပ္ပေတံ။ **ကာယေ၊ တုယှံ ပါကတိကံ ဗလ**န္တိ တဉ္စ ပန တဝ ကာယေ ပါကတိကဗလန္တိ အတ္ထော။ တသ္မာ “ဒသနာဂဗလ”န္တိ ဒသဆဒ္ဒန္တနာဂဗလန္တိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ဉာဏဗလံ ဒဿေန္တော “**ဣဒ္ဓိဗလေန အသမော၊ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ**”တိ အာဟ။ တတ္ထ **ဣဒ္ဓိဗလေန အသမော**တိ ဝိကုဗ္ဗနာဓိဋ္ဌာနာဒိနာ ဣဒ္ဓိဗလေန အသမော အသဒိသော အနုပမော။ **ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ**တိ ဒေသနာဉာဏေပိ အသမောတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ “ယော ဧဝမာဒိဂုဏသမန္နာဂတော သတ္ထာ၊ သော သဗ္ဗလောကေကနာယကော၊ တံ သတ္ထာရံ နမဿထာ”တိ တထာဂတဿ ပဏာမနေ နိယောဂဒဿနတ္ထံ—

၄၀။ “ဧဝံ သဗ္ဗဂုဏူပေတံ၊ သဗ္ဗင်္ဂသမုပါဂတံ။
မဟာမုနိံ ကာရုဏိကံ၊ လောကနာထံ နမဿထာ”တိ—

ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ဧဝ**န္တိ ဝုတ္တပ္ပကာရနိဒဿနေ နိပါတော။ **သဗ္ဗဂုဏူပေတ**န္တိ ဧတ္ထ **သဗ္ဗော**တိ အယံ နိရဝသေသဝါစီ။ **ဂုဏော**တိ အယံ **ဂုဏ**-သဒ္ဒေါ အနေကေသု

၁-မ-ဋ္ဌ ၁-၃၃၁၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၄၁၊ အံ-ဋ္ဌ ၃-၂၉၃၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၆၄၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၃၈၀။ ဥဒါန-ဋ္ဌ ၃၆၄၊ ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၂၃၀၊ စူဠနိဒ္ဒေသ-ဋ္ဌ ၄၉-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

atthesu dissati. Tathā hesa "anujānāmi bhikkhave ahatānaṁ vatthānaṁ diguṇaṁ saṁghāṭin"ti[1] ettha paṭalatthe dissati. "Accenti kālā tarayanti rattiyo, vayoguṇā anupubbaṁ jahantī"ti[2] ettha rāsatthe. "Sataguṇā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā"ti[3] ettha ānisaṁsatthe. "Antaṁ antaguṇaṁ"[4] "kayirā mālāguṇe bahū"ti[5] ettha bandhanatthe. "Aṭṭhaguṇasamupetaṁ, abhiññābalamāharin"ti[6] ettha sampatti-atthe. Idhāpi sampatti-atthe daṭṭhabbo[7]. Tasmā sabbehi lokiyalokuttarehi guṇehi sabbasampattīhi upetaṁ samannāgatanti attho. **Sabbaṅgasamupāgatan**ti sabbehi Buddhaguṇehi guṇaṅgehi vā samupāgataṁ samannāgataṁ. **Mahāmunin**ti aññehi Paccekabuddhādīhi munīhi adhikabhāvato mahanto munīti vuccati Mahāmuni. **Kāruṇikan**ti karuṇāguṇayogato kāruṇikaṁ. **Lokanāthan**ti sabbalokekanāthaṁ, sabbalokehi "ayaṁ no dukkhopatāpassa āhantā sametā"ti evamāsīsīyatīti attho.

Idāni Dasabalassa sabbanipaccākārassa arahabhāvadassanatthaṁ—

41. "Abhivādanaṁ thomanañca, vandanañca pasaṁsanaṁ.
Namassanañca pūjañca, sabbaṁ arahasī tuvaṁ.

42. Ye keci loke vandaneyyā, vandanaṁ arahanti ye.
Sabbaseṭṭho Mahāvīra, sadiso te na vijjatī"ti—

vuttaṁ.

Tattha **abhivādanan**ti aññehi attano abhivādanakārāpanaṁ. **Thomanan**ti parammukhato thuti. **Vandanan**ti paṇāmanaṁ. **Pasaṁsanan**ti sammukhato pasaṁsanaṁ. **Namassanan**ti añjalikaraṇaṁ, manasā namassanaṁ vā. **Pūjanan**ti mālāgandhavilepanādīhi pūjanañca. **Sabban**ti sabbampi taṁ[8] vuttappakāraṁ sakkāravisesaṁ tuvaṁ arahasi yuttoti attho. **Ye keci loke vandaneyyā**ti ye keci loke vanditabbā vandanīyā vandanaṁ arahanti. **Ye**ti ye pana

1. Vi 3. 304 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 3 piṭṭhe. 3. Ma 3. 298 piṭṭhe.
4. Dī 2. 233; Ma 1. 72, 242; Ma 2. 84; Ma 3. 132, 283; Khu 1. 2 piṭṭhādīsu.
5. Khu 1. 21 piṭṭhe Dhammapade. 6. Khu 4. 308 piṭṭhe.
7. Dī-Ṭṭha 1. 334; Ma-Ṭṭha 1. 360; Cūḷaniddesa-Ṭṭha 120 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
8. Sabbamidaṁ (Sī, I)

အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟေသ "အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ အဟတာနံ ဝတ္ထာနံ ဒိဂုဏံ သံဃာဋိ"န္တိ[1] ဧတ္ထ ပဋလတ္ထေ ဒိဿတိ။ "အစ္စေန္တိ ကာလာ တရယန္တိ ရတ္တိယော၊ ဝယောဂုဏာ အနုပုဗ္ဗံ ဇဟန္တီ"တိ[2] ဧတ္ထ ရာသတ္ထေ။ "သတဂုဏာ ဒက္ခိဏာ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ"တိ[3] ဧတ္ထ အာနိသံသတ္ထေ။ "အန္တံ အန္တဂုဏံ"[4] "ကယိရာ မာလာဂုဏေ ဗဟူ"တိ[5] ဧတ္ထ ဗန္ဓနတ္ထေ။ "အဋ္ဌဂုဏသမုပေတံ၊ အဘိညာဗလမာဟရိ"န္တိ[6] ဧတ္ထ သမ္ပတ္တိအတ္ထေ။ ဣဓာပိ သမ္ပတ္တိအတ္ထေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော[7]။ တသ္မာ သဗ္ဗေဟိ လောကိယလောကုတ္တရေဟိ ဂုဏေဟိ သဗ္ဗသမ္ပတ္တီဟိ ဥပေတံ သမန္နာဂတန္တိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗင်္ဂသမုပါဂတ**န္တိ သဗ္ဗေဟိ ဗုဒ္ဓဂုဏေဟိ ဂုဏင်္ဂေဟိ ဝါ သမုပါဂတံ သမန္နာဂတံ။ **မဟာမုနိ**န္တိ အညေဟိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါဒီဟိ မုနီဟိ အဓိကဘာဝတော မဟန္တော မုနီတိ ဝုစ္စတိ မဟာမုနိ။ **ကာရုဏိက**န္တိ ကရုဏာဂုဏယောဂတော ကာရုဏိကံ။ **လောကနာထ**န္တိ သဗ္ဗလောကေကနာထံ၊ သဗ္ဗလောကေဟိ "အယံ နော ဒုက္ခောပတာပဿ အာဟန္တာ သမေတာ"တိ ဧဝမာသီသီယတီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ဒသဗလဿ သဗ္ဗနိပစ္စာကာရဿ အရဟဘာဝဒဿနတ္ထံ—

၄၁။ "အဘိဝါဒနံ ထောမနဉ္စ၊ ဝန္ဒနဉ္စ ပသံသနံ။
နမဿနဉ္စ ပူဇဉ္စ၊ သဗ္ဗံ အရဟသီ တုဝံ။

၄၂။ ယေ ကေစိ လောကေ ဝန္ဒနေယျာ၊ ဝန္ဒနံ အရဟန္တိ ယေ။
သဗ္ဗသေဋ္ဌော မဟာဝီရ၊ သဒိသော တေ န ဝိဇ္ဇတီ"တိ—

ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **အဘိဝါဒန**န္တိ အညေဟိ အတ္တနော အဘိဝါဒနကာရာပနံ။ **ထောမန**န္တိ ပရမ္မုခတော ထုတိ။ **ဝန္ဒန**န္တိ ပဏာမနံ။ **ပသံသန**န္တိ သမ္မုခတော ပသံသနံ။ **နမဿန**န္တိ အဉ္ဇလိကရဏံ၊ မနသာ နမဿနံ ဝါ။ **ပူဇန**န္တိ မာလာဂန္ဓဝိလေပနာဒီဟိ ပူဇနဉ္စ။ **သဗ္ဗ**န္တိ သဗ္ဗမ္ပိ တံ[8] ဝုတ္တပ္ပကာရံ သက္ကာရဝိသေသံ တုဝံ အရဟသိ ယုတ္တောတိ အတ္ထော။ **ယေ ကေစိ လောကေ ဝန္ဒနေယျာ**တိ ယေ ကေစိ လောကေ ဝန္ဒိတဗ္ဗာ ဝန္ဒနီယာ ဝန္ဒနံ အရဟန္တိ။ **ယေ**တိ ယေ ပန

၁-ဝိ ၃-၃၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၂၉၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၂-၂၃၃၊ မ ၁-၇၂-၂၄၂၊ မ ၂-၈၄၊ မ ၃-၁၃၂-၂၈၃၊ ခု ၁-၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-ခု ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၆-ခု ၄-၃၀၈-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၃၃၄၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၃၆၀၊ စူဠနိဒ္ဒေသ-ဋ္ဌ ၁၂၀-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၈-သဗ္ဗမိဒံ (သီ၊ ဣ)

loke vandanaṁ arahanti. Idaṁ pana purimapadasseva vevacanaṁ. **Sabbaseṭṭho**ti sabbesaṁ tesaṁ seṭṭho uttamo, tvaṁ Mahāvīra sadiso te loke koci na vijjatīti attho.

Atha Bhagavati Yamakapāṭihāriyaṁ dassetvā ratanacaṅkamaṁ māpetvā tatra caṅkamamāne āyasmā Sāriputto Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate pañcahi parivārabhikkhusatehi. Atha thero Bhagavantaṁ olokento addasa Kapilapure ākāse ratanacaṅkame caṅkamamānaṁ. Tena vuttaṁ—

43. "Sāriputto mahāpañño, samādhijjhānakovido.
Gijjhakūṭe ṭhitoyeva, passati Lokanāyakan"ti—

ādi.

Tattha **Sāriputto**ti Rūpasāriyā nāma brāhmaṇiyā puttoti Sāriputto. **Mahāpañño**ti mahatiyā soḷasavidhāya paññāya samannāgatoti mahāpañño. **Samādhijjhānakovido**ti ettha **samādhī**ti cittaṁ samaṁ ādahati ārammaṇe ṭhapetīti samādhi. So tividho hoti savitakkasavicāro avitakkavicāramatto avitakka-avicāro samādhīti. **Jhānan**ti paṭhamajjhānaṁ dutiyajjhānaṁ tatiyajjhānaṁ catutthajjhānanti imehi paṭhamajjhānādīhi mettājhānādīnipi saṅgahitāneva honti, jhānampi duvidhaṁ hoti lakkhaṇūpanijjhānaṁ ārammaṇūpani jjhānanti. Tattha aniccādilakkhaṇaṁ upanijjhāyatīti vipassanāñāṇaṁ "lakkhaṇūpanijjhānan"ti vuccati. Paṭhamajjhānādikaṁ pana ārammaṇūpanijjhānato paccanīkajhāpanato vā jhānanti vuccati. Samādhīsu ca jhānesu ca kovidoti samādhijjhānakovido, samādhijhānakusaloti attho. **Gijjhakūṭe**ti evaṁnāmake pabbate ṭhitoyeva **passatī**ti passi.

44. **Suphullaṁ sālarājaṁvā**ti samavaṭṭakkhandhaṁ samuggatavipulakomalaphalapallavaṅkurasamalaṅkatasākhaṁ sabbaphāliphullaṁ sālarājaṁ viya sīlamūlaṁ samādhikkhandhaṁ paññāsākhaṁ abhiññāpupphaṁ vimuttiphalaṁ Dasabalasālarājaṁ **olokesī**ti evaṁ olokapadena[1] sambandho. **Candaṁva gagane yathā**ti abbhāhima[2]dhūmarajorāhupasaggavinimuttaṁ tāragaṇaparivutaṁ saradasamaye paripuṇṇaṁ

1. Ulloketīti evaṁ ullokapadena (Sī) 2. Abbhamahika (Sī, I)

လောကေ ဝန္ဒနံ အရဟန္တိ။ ဣဒံ ပန ပုရိမပဒဿေဝ ဝေဝစနံ။ **သဗ္ဗသေဋ္ဌော**တိ သဗ္ဗေသံ တေသံ သေဋ္ဌော ဥတ္တမော၊ တွံ မဟာဝီရ သဒိသော တေ လောကေ ကောစိ န ဝိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။

အထ ဘဂဝတိ ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတွာ ရတနစင်္ကမံ မာပေတွာ တတြ စင်္ကမမာနေ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ရာဇဂဟေ ဝိဟရတိ ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ ပဉ္စဟိ ပရိဝါရဘိက္ခုသတေဟိ။ အထ ထေရော ဘဂဝန္တံ ဩလောကေန္တော အဒ္ဒသ ကပိလပုရေ အာကာသေ ရတနစင်္ကမေ စင်္ကမမာနံ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄၃။ "သာရိပုတ္တော မဟာပညော၊ သမာဓိဇ္ဈာနကောဝိဒေါ။
ဂိဇ္ဈကူဋေ ဌိတောယေဝ၊ ပဿတိ လောကနာယက"န္တိ—

အာဒိ။

တတ္ထ **သာရိပုတ္တော**တိ ရူပသာရိယာ နာမ ဗြာဟ္မဏိယာ ပုတ္တောတိ သာရိပုတ္တော။ **မဟာပညော**တိ မဟတိယာ သောဠသဝိဓာယ ပညာယ သမန္နာဂတောတိ မဟာပညော။ **သမာဓိဇ္ဈာနကောဝိဒေါ**တိ ဧတ္ထ **သမာဓီ**တိ စိတ္တံ သမံ အာဒဟတိ အာရမ္မဏေ ဌပေတီတိ သမာဓိ။ သော တိဝိဓော ဟောတိ သဝိတက္ကသဝိစာရော အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တော အဝိတက္ကအဝိစာရော သမာဓီတိ။ **ဈာန**န္တိ ပဌမဇ္ဈာနံ ဒုတိယဇ္ဈာနံ တတိယဇ္ဈာနံ စတုတ္ထဇ္ဈာနန္တိ ဣမေဟိ ပဌမဇ္ဈာနာဒီဟိ မေတ္တာဈာနာဒီနိပိ သင်္ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ၊ ဈာနမ္ပိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနံ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနန္တိ။ တတ္ထ အနိစ္စာဒိလက္ခဏံ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ ဝိပဿနာဉာဏံ "လက္ခဏူပနိဇ္ဈာန"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ပဌမဇ္ဈာနာဒိကံ ပန အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနတော ပစ္စနီကဈာပနတော ဝါ ဈာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ သမာဓီသု စ ဈာနေသု စ ကောဝိဒေါတိ သမာဓိဇ္ဈာနကောဝိဒေါ၊ သမာဓိဈာနကုသလောတိ အတ္ထော။ **ဂိဇ္ဈကူဋေ**တိ ဧဝံနာမကေ ပဗ္ဗတေ ဌိတောယေဝ **ပဿတီ**တိ ပဿိ။

၄၄။ **သုဖုလ္လံ သာလရာဇံဝါ**တိ သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓံ သမုဂ္ဂတဝိပုလကောမလဖလပလ္လဝင်္ကုရသမလင်္ကတသာခံ သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လံ သာလရာဇံ ဝိယ သီလမူလံ သမာဓိက္ခန္ဓံ ပညာသာခံ အဘိညာပုပ္ဖံ ဝိမုတ္တိဖလံ ဒသဗလသာလရာဇံ **ဩလောကေသီ**တိ ဧဝံ ဩလောကပဒေန[1] သမ္ဗန္ဓော။ **စန္ဒံဝ ဂဂနေ ယထာ**တိ အဗ္ဘာဟိမ[2]ဓူမရဇောရာဟုပသဂ္ဂဝိနိမုတ္တံ တာရဂဏပရိဝုတံ သရဒသမယေ ပရိပုဏ္ဏံ

၁-ဥလ္လောကေတီတိ ဧဝံ ဥလ္လောကပဒေန (သီ) ၂-အဗ္ဘမဟိက (သီ၊ ဣ)

viya rajanikaraṁ sabbakilesatimiravidhamanakaraṁ[1] veneyyajanakumudavanavikasanakaraṁ munivararajanikaraṁ oloketīti attho. **Yathā**ti nipātamattaṁ. **Majjhanhikeva sūriyan**ti majjhanhikasamaye siriyā paṭutarakiraṇamālinaṁ aṁsumālinamiva virocamānaṁ. **Narāsabhan**ti naravasabhaṁ.

45. **Jalantan**ti daddaḷhamānaṁ, saradasamayaṁ paripuṇṇacandasassirikacāruvadanasobhaṁ lakkhaṇānubyañjanasamalaṅkatavarasarīraṁ paramāya Buddhasiriyā virocamānanti attho. **Dīparukkhaṁvā**ti āropitadīpaṁ dīparukkhamiva. **Taruṇasūriyaṁva uggatan**ti abhinavoditādiccamiva, sommabhāvena jalantanti attho. Sūriyassa taruṇabhāvo pana udayaṁ paṭicca vuccati. Na hi candassa viya hānivuddhiyo atthi. **Byāmappabhānurañjitan**ti byāmappabhāya anurañjitaṁ. **Dhīraṁ passati Lokanāyakan**ti sabba lokekadhīraṁ passati nāyakanti attho.

Athāyasmā Dhammasenāpati atisītalasaliladhara[2]nikaraparicumbitakūṭe nānāvidhasurabhitarukusumavāsitakūṭe paramaruciracittakūṭe Gijjhakūṭe pabbate ṭhatvāva dasahi cakkavāḷasahassehi āgatehi devabrahmagaṇehi parivutaṁ Bhagavantaṁ anuttarāya Buddhasiriyā anopamāya Buddhalīḷāya sabbaratanamaye caṅkame caṅkamamānaṁ disvā "handāhaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā Buddhaguṇaparidīpanaṁ Buddhavaṁsadesanaṁ yāceyyan"ti cintetvā attanā saddhiṁ vasamānāni pañca bhikkhusatāni sannipātesi. Tena vuttaṁ—

46. "Pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ, katakiccāna tādinaṁ.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, khaṇena sannipātayī"ti.

Tattha **pañcannaṁ bhikkhusatānan**ti pañca bhikkhusatāni, upayogatthe sāmivacanaṁ daṭṭhabbaṁ. **Katakiccānan**ti catūsu saccesu catūhi maggehi pariññāpahāna sacchikiriyabhāvanāvasena pariniṭṭhitasoḷasakiccānanti attho. **Khīṇāsavānan**ti parikkhīṇacaturāsavānaṁ. **Vimalānan**ti vigatamalānaṁ, khīṇāsavattā vā vimalānaṁ paramaparisuddhacittasantānānanti attho. **Khaṇenā**ti khaṇeyeva. **Sannipātayī**ti sannipātesi[3].

1. Timiranikaravidhamanakaraṁ (Sī, I)
2. Asitasaliladhara... (Sī)
3. Sannipātāpesi (Sī)

ဝိယ ရဇနိကရံ သဗ္ဗကိလေသတိမိရဝိဓမနကရံ[၁] ဝေနေယျဇနကုမုဒဝနဝိကာသနကရံ မုနိဝရရဇနိကရံ ဩလောကေတီတိ အတ္ထော။ **ယထာ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **မဇ္ဈန္ဟိကေဝ သူရိယ**န္တိ မဇ္ဈန္ဟိကသမယေ သိရိယာ ပဋုတရကိရဏမာလိနံ အံသုမာလိနမိဝ ဝိရောစမာနံ။ **နရာသဘ**န္တိ နရဝသဘံ။

၄၅။ **ဇလန္တ**န္တိ ဒဒ္ဒလ္ဟမာနံ၊ သရဒသမယံ ပရိပုဏ္ဏစန္ဒသဿိရိကစာရုဝဒနသောဘံ လက္ခဏာနုဗျဉ္ဇနသမလင်္ကတဝရသရီရံ ပရမာယ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဝိရောစမာနန္တိ အတ္ထော။ **ဒီပရုက္ခံဝါ**တိ အာရောပိတဒီပံ ဒီပရုက္ခမိဝ။ **တရုဏသူရိယံဝ ဥဂ္ဂတ**န္တိ အဘိနဝေါဒိတာဒိစ္စမိဝ၊ သောမ္မဘာဝေန ဇလန္တန္တိ အတ္ထော။ သူရိယဿ တရုဏဘာဝေါ ပန ဥဒယံ ပဋိစ္စ ဝုစ္စတိ။ န ဟိ စန္ဒဿ ဝိယ ဟာနိဝုဍ္ဎိယော အတ္ထိ။ **ဗျာမပ္ပဘာနုရဉ္ဇိတ**န္တိ ဗျာမပ္ပဘာယ အနုရဉ္ဇိတံ။ **ဓီရံ ပဿတိ လောကနာယက**န္တိ သဗ္ဗလောကေကဓီရံ ပဿတိ နာယကန္တိ အတ္ထော။

အထာယသ္မာ ဓမ္မသေနာပတိ အတိသီတလသလိလဓရ[၂]နိကရပရိစုမ္ဗိတကူဋေ နာနာဝိဓသုရဘိတရုကုသုမဝါသိတကူဋေ ပရမရုစိရစိတ္တကူဋေ ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ ဌတွာဝ ဒသဟိ စက္ကဝါဠသဟဿေဟိ အာဂတေဟိ ဒေဝဗြဟ္မဂဏေဟိ ပရိဝုတံ ဘဂဝန္တံ အနုတ္တရာယ ဗုဒ္ဓသိရိယာ အနောပမာယ ဗုဒ္ဓလီဠာယ သဗ္ဗရတနမယေ စင်္ကမေ စင်္ကမမာနံ ဒိသွာ "ဟန္ဒာဟံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဗုဒ္ဓဂုဏပရိဒီပနံ ဗုဒ္ဓဝံသဒေသနံ ယာစေယျ"န္တိ စိန္တေတွာ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ဝသမာနာနိ ပဉ္စ ဘိက္ခုသတာနိ သန္နိပါတေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄၆။ "ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ၊ ကတကိစ္စာန တာဒိနံ။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ ခဏေန သန္နိပါတယီ"တိ။

တတ္ထ **ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာန**န္တိ ပဉ္စ ဘိက္ခုသတာနိ၊ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ကတကိစ္စာန**န္တိ စတူသု သစ္စေသု စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယဘာဝနာဝသေန ပရိနိဋ္ဌိတသောဠသကိစ္စာနန္တိ အတ္ထော။ **ခီဏာသဝါန**န္တိ ပရိက္ခီဏစတုရာသဝါနံ။ **ဝိမလာန**န္တိ ဝိဂတမလာနံ၊ ခီဏာသဝတ္တာ ဝါ ဝိမလာနံ ပရမပရိသုဒ္ဓစိတ္တသန္တာနာနန္တိ အတ္ထော။ **ခဏေနာ**တိ ခဏေယေဝ။ **သန္နိပါတယီ**တိ သန္နိပါတေသိ[၃]။

၁-တိမိရနိကရဝိဓမနကရံ (သီ၊ ဣ) ၂-အသိတသလိလဓရ....(သီ) ၃-သန္နိပါတာပေသိ (သီ)

Idāni tesaṁ bhikkhūnaṁ sannipāte gamane ca kāraṇaṁ dassanatthaṁ—

47. “Lokappasādanaṁ nāma, pāṭihīraṁ nidassayi.
Amhepi tattha gantvāna, vandissāma mayaṁ Jinaṁ.

48. Etha sabbe gamissāma, pucchissāma mayaṁ Jinaṁ.
Kaṅkhaṁ vinodayissāma, passitvā Lokanāyakan”ti—

imā gāthāyo vuttā.

Tattha **lokappasādanaṁ nāmā**ti lokassa pasādakaraṇato lokappasādanaṁ pāṭi hīraṁ vuccati. “Ullokappasādanaṁ nāmā”tipi pāṭho, tassa lokavivaraṇapāṭihāriyanti attho. Taṁ pana uddhaṁ akaniṭṭhabhavanato heṭṭhā yāva Avīci etthantare ekālokaṁ katvā etthantare sabbesampi sattānaṁ aññamaññaṁ dassanakaraṇādhiṭṭhānanti vuccati. **Nidassayī**ti dassesi. **Amhepī**ti mayampi. **Tatthā**ti yattha Bhagavā, tattha gantvānāti attho. **Vandissāmā**ti mayaṁ Bhagavato pāde sirasā vandissāma. Ettha pana amhepi, mayanti imesaṁ dvinnaṁ saddānaṁ purimassa gamanakiriyāya sambandho daṭṭhabbo, pacchimassa vandanakiriyāya. Itarathā hi punaruttidosato na muccati.

Ethāti āgacchatha. **Kaṅkhaṁ vinodayissāmā**ti etthāha—khīṇāsavānaṁ pana kaṅkhā nāma kācipi natthi, kasmā thero evamāhāti? Saccamevetaṁ, paṭhamamaggeneva samucchedaṁ gatā. Yathāha—

“Katame dhammā dassanena pahātabbāti? Cattāro diṭṭhigatasampayutta cittuppādā vicikicchāsahagato cittuppādo apāyagamanīyo lobho doso moho māno tadekaṭṭhā ca kilesā”ti[1].

Na panesā vicikicchāsaṅkhātā kaṅkhāti, kintu paññatti-ajānanaṁ nāma. Thero pana Bhagavantaṁ Buddhavaṁsaṁ pucchitukāmo, so pana Buddhānaṁyeva visayo, na Paccekabuddhabuddhasāvakānaṁ, tasmā thero avisayattā evamāhāti veditabbaṁ. **Vinodayissāmā**ti vinodessāma.

1. Abhi 1. 269 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.

ဣဒါနိ တေသံ ဘိက္ခူနံ သန္နိပါတေ ဂမနေ စ ကာရဏံ ဒဿနတ္ထံ—

၄၇။ “လောကပ္ပသာဒနံ နာမ၊ ပါဋိဟီရံ နိဒဿယိ။
အမှေပိ တတ္ထ ဂန္တွာန၊ ဝန္ဒိဿာမ မယံ ဇိနံ။

၄၈။ ဧထ သဗ္ဗေ ဂမိဿာမ၊ ပုစ္ဆိဿာမ မယံ ဇိနံ။
ကင်္ခံ ဝိနောဒယိဿာမ၊ ပဿိတွာ လောကနာယက”န္တိ—

ဣမာ ဂါထာယော ဝုတ္တာ။

တတ္ထ **လောကပ္ပသာဒနံ နာမာ**တိ လောကဿ ပသာဒကရဏတော လောကပ္ပသာဒနံ ပါဋိဟီရံ ဝုစ္စတိ။ “ဥလ္လောကပ္ပသာဒနံ နာမာ”တိပိ ပါဌော၊ တဿ လောကဝိဝရဏပါဋိဟာရိယန္တိ အတ္ထော။ တံ ပန ဥဒ္ဓံ အကနိဋ္ဌဘဝနတော ဟေဋ္ဌာ ယာဝ အဝီစိ ဧတ္ထန္တရေ ဧကာလောကံ ကတွာ ဧတ္ထန္တရေ သဗ္ဗေသမ္ပိ သတ္တာနံ အညမညံ ဒဿနကရဏာဓိဋ္ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ **နိဒဿယီ**တိ ဒဿေသိ။ **အမှေပီ**တိ မယမ္ပိ။ **တတ္ထာ**တိ ယတ္ထ ဘဂဝါ၊ တတ္ထ ဂန္တွာနာတိ အတ္ထော။ **ဝန္ဒိဿာမာ**တိ မယံ ဘဂဝတော ပါဒေ သိရသာ ဝန္ဒိဿာမ။ ဧတ္ထ ပန အမှေပိ, မယန္တိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ သဒ္ဒါနံ ပုရိမဿ ဂမနကိရိယာယ သမ္ဗန္ဓော ဒဋ္ဌဗ္ဗော, ပစ္ဆိမဿ ဝန္ဒနကိရိယာယ။ ဣတရထာ ဟိ ပုနရုတ္တိဒေါသတော န မုစ္စတိ။

ဧထာတိ အာဂစ္ဆထ။ **ကင်္ခံ ဝိနောဒယိဿာမာ**တိ ဧတ္ထာဟ—ခီဏာသဝါနံ ပန ကင်္ခါ နာမ ကာစိပိ နတ္ထိ၊ ကသ္မာ ထေရော ဧဝမာဟာတိ? သစ္စမေဝေတံ၊ ပဌမမဂ္ဂေနေဝ သမုစ္ဆေဒံ ဂတာ။ ယထာဟ—

“ကတမေ ဓမ္မာ ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗာတိ? စတ္တာရော ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ္တစိတ္တုပ္ပါဒါ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂတော စိတ္တုပ္ပါဒေါ အပါယဂမနီယော လောဘော ဒေါသော မောဟော မာနော တဒေကဋ္ဌာ စ ကိလေသာ”တိ[၁]။

န ပနေသာ ဝိစိကိစ္ဆာသင်္ခါတာ ကင်္ခါတိ၊ ကိန္တု ပညတ္တိအဇာနနံ နာမ။ ထေရော ပန ဘဂဝန္တံ ဗုဒ္ဓဝံသံ ပုစ္ဆိတုကာမော၊ သော ပန ဗုဒ္ဓါနံယေဝ ဝိသယော၊ န ပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာနံ၊ တသ္မာ ထေရော အဝိသယတ္တာ ဧဝမာဟာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဝိနောဒယိဿာမာ**တိ ဝိနောဒေဿာမ။

၁-အဘိ ၁-၂၆၉-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။

Atha kho te bhikkhū therassa vacanaṁ sutvā attano attano pattacīvaramādāya suvammitā viya mahānāgā pabhinnakilesā chinnabandhanā appicchā santuṭṭhā pavivittā asaṁsaṭṭhā sīlasamādhipaññāvimuttivimuttiñāṇadassanasampannā taramānā sannipatiṁsu. Tena vuttaṁ—

49. "Sādhūti te paṭissutvā, nipakā saṁvutindriyā.
Pattacīvaramādāya, taramānā upāgamun"ti.

Tattha **sādhū**ti ayaṁ **sādhū**-saddo āyācanasampaṭicchanasampahaṁsanasundarādīsu dissati. Tathā hesa "sādhu me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ desetū"ti-ādīsu[1] āyācane dissati. "Sādhu bhanteti kho so bhikkhu Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā"ti-ādīsu[2] sampaṭicchane. "Sādhu sādhu Sāriputtā"ti-ādīsu[3] sampahaṁsane.

"Sādhu dhammaruci rājā, sādhu paññāṇavā naro.
Sādhu mittānamaddubbho, pāpassākaraṇaṁ sukhan"ti—

ādīsu[4] sundare. Idha sampaṭicchane. Tasmā sādhu suṭṭhūti therassa vacanaṁ sampaṭicchitvāti attho[5]. **Nipakā**ti paṇḍitā paññavantā. **Saṁvutindriyā**ti indriyesu guttadvārā, indriyasaṁvarasamannāgatāti attho. **Taramānā**ti turitā. **Upāgamun**ti theraṁ upasaṅkamiṁsu.

50-1. Idāni Dhammasenāpatissa pavattiṁ dassentehi saṅgītikārakehi **"khīṇā savehi vimalehī"**ti-ādigāthāyo vuttā. Tattha **dantehī**ti kāyena ca cittena ca dantehi. **Uttame dame**ti arahatte, nimittatthe bhummaṁ daṭṭhabbaṁ. **Tehi bhikkhūhī**ti pañcahi bhikkhusatehi. **Mahāgaṇī**ti sīlādīhi ca saṅkhyāvasena ca mahanto gaṇo assa atthīti mahāgaṇī, nānāpadavasena vā sīlādīhi guṇehi mahanto gaṇoti mahāgaṇo, mahāgaṇo assa atthīti mahāgaṇī. **Laḷanto devova gagane**ti iddhivilāsena vilāsento devo viya gaganatale Bhagavantaṁ upasaṅkamīti attho.

---

1. Saṁ 2. 294; Saṁ 3. 143; Aṁ 1. 571 piṭṭhesu.
2. Ma 3. 66 piṭṭhe.
3. Dī 3. 266 piṭṭhe.
4. Khu 6. 45 piṭṭhe.
5. Dī-Ṭṭha 1. 154; Ma-Ṭṭha1. 19; Saṁ-Ṭṭha 2. 6; Suttanipāta-Ṭṭha 1. 158 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

အထ ခေါ တေ ဘိက္ခူ ထေရဿ ဝစနံ သုတွာ အတ္တနော အတ္တနော ပတ္တစီဝရမာဒါယ သုဝမ္မိတာ ဝိယ မဟာနာဂါ ပဘိန္နကိလေသာ ဆိန္နဗန္ဓနာ အပ္ပိစ္ဆာ သန္တုဋ္ဌာ ပဝိဝိတ္တာ အသံသဋ္ဌာ သီလသမာဓိပညာဝိမုတ္တိဝိမုတ္တိဉာဏ-ဒဿနသမ္ပန္နာ တရမာနာ သန္နိပတိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၄၉။ "သာဓူတိ တေ ပဋိဿုတွာ၊ နိပကာ သံဝုတိန္ဒြိယာ။
ပတ္တစီဝရမာဒါယ၊ တရမာနာ ဥပါဂမု"န္တိ။

တတ္ထ **သာဓူ**တိ အယံ **သာဓု**-သဒ္ဒေါ အာယာစနသမ္ပဋိစ္ဆနသမ္ပဟံ-သနသုန္ဒရာဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟေသ "သာဓု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဓမ္မံ ဒေသေတူ"တိအာဒီသု[၁] အာယာစနေ ဒိဿတိ။ "သာဓု ဘန္တေတိ ခေါ သော ဘိက္ခု ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒိတွာ အနု-မောဒိတွာ"တိအာဒီသု[၂] သမ္ပဋိစ္ဆနေ။ "သာဓု သာဓု သာရိပုတ္တာ"တိအာဒီသု[၃] သမ္ပဟံသနေ။

"သာဓု ဓမ္မရုစိ ရာဇာ၊ သာဓု ပညာဏဝါ နရော။
သာဓု မိတ္တာနမဒ္ဒုဗ္ဘော၊ ပါပဿာကရဏံ သုခ"န္တိ—

အာဒီသု[၄] သုန္ဒရေ။ ဣဓ သမ္ပဋိစ္ဆနေ။ တသ္မာ သာဓု သုဋ္ဌူတိ ထေရဿ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာတိ အတ္ထော[၅]။ **နိပကာ**တိ ပဏ္ဍိတာ ပညဝန္တာ။ **သံဝုတိန္ဒြိယာ**တိ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရာ၊ ဣန္ဒြိယသံဝရသမန္နာဂတာတိ အတ္ထော။ **တရမာနာ**တိ တုရိတာ။ **ဥပါဂမု**န္တိ ထေရံ ဥပသင်္ကမိံသု။

၅၀-၁။ ဣဒါနိ ဓမ္မသေနာပတိဿ ပဝတ္တိံ ဒဿေန္တေဟိ သင်္ဂီတိကာရ-ကေဟိ **"ခီဏာသဝေဟိ ဝိမလေဟီ"**တိအာဒိဂါထာယော ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဒန္တေဟီ**တိ ကာယေန စ စိတ္တေန စ ဒန္တေဟိ။ **ဥတ္တမေ ဒမေ**တိ အရဟတ္တေ၊ နိမိတ္တတ္ထေ ဘုမ္မံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **တေဟိ ဘိက္ခူဟီ**တိ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ။ **မဟာဂဏီ**တိ သီလာဒီဟိ စ သင်္ချာဝသေန စ မဟန္တော ဂဏော အဿ အတ္ထီတိ မဟာဂဏီ၊ နာနာပဒဝသေန ဝါ သီလာဒီဟိ ဂုဏေဟိ မဟန္တော ဂဏောတိ မဟာဂဏော၊ မဟာဂဏော အဿ အတ္ထီတိ မဟာဂဏီ။ **လဠန္တော ဒေဝေါဝ ဂဂနေ**တိ ဣဒ္ဓိဝိလာသေန ဝိလာသေန္တော ဒေဝေါ ဝိယ ဂဂနတလေ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမီတိ အတ္ထော။

၁-သံ ၂-၂၉၄၊ သံ ၃-၁၄၃၊ အံ ၁-၅၇၁-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၃-၆၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၃-၂၆၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၆-၄၅-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၅၄၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၆၊ သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၁-၁၅၈-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

52. Idāni "te itthambhūtā upasaṅkamiṁsū"ti upasaṅkamavidhānadassanatthaṁ **"ukkāsitañca khipitan"**ti[1] ādi āraddhaṁ. Tattha **ukkāsitañcā**ti ukkāsitasaddañca. **Khipitan**ti khipitasaddañca. **Ajjhupekkhiyā**ti upekkhitvā, taṁ ubhayaṁ akatvāti adhippāyo. **Subbatā**ti suvimaladhutaguṇā. **Sappatissā**ti sahapatissayā, nīcavuttinoti attho.

53. **Sayambhun**ti sayameva aññāpadesaṁ vinā pāramiyo pūretvā adhigatabuddhabhāvanti attho. **Accuggatan**ti abhinavoditaṁ. **Candaṁvā**ti candaṁ viya, nabhe jalantaṁ Bhagavantaṁ gagane candaṁ viya passantīti evaṁ padasambandho daṭṭhabbo. Idhāpi **yathā**-saddo nipātamattova.

54. **Vijjuṁvā**ti vijjughanaṁ viya. Yadi ciraṭṭhitikā acirappabhā assa tādisanti attho. **Gagane yathā**ti ākāse yathā, idhāpi **yathā**-saddo nipātamattova. Ito parampi īdisesu ṭhānesu yathāsaddo nipātamattoti daṭṭhabbo.

55. **Rahadamiva vippasannan**ti atigambhīravitthataṁ mahārahadaṁ viya anāvilaṁ vippasannaṁ salilaṁ. **Suphullaṁ padumaṁ yathā**ti suvikasitapadumavanaṁ rahadamivāti attho daṭṭhabbo. "Suphullaṁ kamalaṁ yathā"tipi pāṭho, tassa kamanīya bhāvena suphullaṁ kamalavanamivāti attho.

56. Atha te bhikkhū Dhammasenāpatippamukhā añjaliṁ sirasi katvā Dasabalassa cakkālaṅkatatalesu pādesu nipatiṁsūti attho. Tena vuttaṁ **"añjaliṁ paggahetvāna, tuṭṭhahaṭṭhā pamoditā"**ti-ādi. Tattha **nipatantī**ti nipatiṁsu, vandiṁsūti attho. **Cakka lakkhaṇe**ti cakkaṁ lakkhaṇaṁ yasmiṁ pāde so pādo cakkalakkhaṇo, tasmiṁ cakkalakkhaṇe. Jātivasena "pāde"ti vuttaṁ, Satthuno cakkālaṅkatatalesu pādesu nipatiṁsūti attho.

57. Idāni tesaṁ kesañci therānaṁ nāmaṁ dassentehi **"Sāriputto mahāpañño, koraṇḍasamasādiso"**ti-ādigāthāyo vuttā. Tattha **koraṇḍasamasādiso**ti koraṇḍakusumasadisavaṇṇo, yadi evaṁ "koraṇḍasamo"ti vā, "koraṇḍasadiso"ti vā vattabbaṁ, kiṁ

1. Khipitañcāti (Sī, Ka)

၅၂။ ဣဒါနိ "တေ ဣတ္ထမ္ဘူတာ ဥပသင်္ကမိံသူ"တိ ဥပသင်္ကမဝိဓာန-ဒဿနတ္ထံ **"ဥက္ကာသိတဉ္စ ခိပိတ"**န္တိ[၁] အာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ဥက္ကာသိတဉ္စာ**တိ ဥက္ကာသိတသဒ္ဒဉ္စ။ **ခိပိတ**န္တိ ခိပိတသဒ္ဒဉ္စ။ **အဇ္ဈုပေက္ခိယာ**တိ ဥပေက္ခိတွာ၊ တံ ဥဘယံ အကတွာတိ အဓိပ္ပါယော။ **သုဗ္ဗတာ**တိ သုဝိမလဓုတဂုဏာ။ **သပ္ပတိဿာ**တိ သဟပတိဿယာ၊ နီစဝုတ္တိနောတိ အတ္ထော။

၅၃။ **သယမ္ဘု**န္တိ သယမေဝ အညာပဒေသံ ဝိနာ ပါရမိယော ပူရေတွာ အဓိဂတဗုဒ္ဓဘာဝန္တိ အတ္ထော။ **အစ္စုဂ္ဂတ**န္တိ အဘိနဝေါဒိတံ။ **စန္ဒံဝါ**တိ စန္ဒံ ဝိယ၊ နဘေ ဇလန္တံ ဘဂဝန္တံ ဂဂနေ စန္ဒံ ဝိယ ပဿန္တီတိ ဧဝံ ပဒသမ္ဗန္ဓော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဣဓာပိ **ယထာ**-သဒ္ဒေါ နိပါတမတ္တောဝ။

၅၄။ **ဝိဇ္ဇုံဝါ**တိ ဝိဇ္ဇုဃနံ ဝိယ။ ယဒိ စိရဋ္ဌိတိကာ အစိရပ္ပဘာ အဿ တာဒိသန္တိ အတ္ထော။ **ဂဂနေ ယထာ**တိ အာကာသေ ယထာ၊ ဣဓာပိ **ယထာ**-သဒ္ဒေါ နိပါတမတ္တောဝ။ ဣတော ပရမ္ပိ ဤဒိသေသု ဌာနေသု ယထာ-သဒ္ဒေါ နိပါတမတ္တောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၅၅။ **ရဟဒမိဝ ဝိပ္ပသန္န**န္တိ အတိဂမ္ဘီရဝိတ္ထတံ မဟာရဟဒံ ဝိယ အနာဝိလံ ဝိပ္ပသန္နံ သလိလံ။ **သုဖုလ္လံ ပဒုမံ ယထာ**တိ သုဝိကသိတပဒုမဝနံ ရဟဒမိဝါတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ "သုဖုလ္လံ ကမလံ ယထာ"တိပိ ပါဌော၊ တဿ ကမနီယ-ဘာဝေန သုဖုလ္လံ ကမလဝနမိဝါတိ အတ္ထော။

၅၆။ အထ တေ ဘိက္ခူ ဓမ္မသေနာပတိပ္ပမုခါ အဉ္ဇလိံ သိရသိ ကတွာ ဒသဗလဿ စက္ကာလင်္ကတတလေသု ပါဒေသု နိပတိံသူတိ အတ္ထော။ တေန ဝုတ္တံ **"အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ ပမောဒိတာ"**တိအာဒိ။ တတ္ထ **နိပတန္တီ**တိ နိပတိံသု၊ ဝန္ဒိံသူတိ အတ္ထော။ **စက္ကလက္ခဏေ**တိ စက္ကံ လက္ခဏံ ယသ္မိံ ပါဒေ သော ပါဒေါ စက္ကလက္ခဏော၊ တသ္မိံ စက္ကလက္ခဏေ။ ဇာတိဝသေန "ပါဒေ"တိ ဝုတ္တံ၊ သတ္ထုနော စက္ကာလင်္ကတတလေသု ပါဒေသု နိပတိံသူတိ အတ္ထော။

၅၇။ ဣဒါနိ တေသံ ကေသဉ္စိ ထေရာနံ နာမံ ဒဿေန္တေဟိ **"သာရိပုတ္တော မဟာပညော၊ ကောရဏ္ဍသမသာဒိသော"**တိအာဒိဂါထာယော ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ကောရဏ္ဍသမသာဒိသော**တိ ကောရဏ္ဍကုသုမသဒိသဝဏ္ဏော၊ ယဒိ ဧဝံ "ကောရဏ္ဍသမော"တိ ဝါ၊ "ကောရဏ္ဍသဒိသော"တိ ဝါ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ကိံ

၁-ခိပိတဉ္စာတိ (သီ၊ က)

dvikkhattuṁ "samasādiso"ti vuttanti ce? Nāyaṁ doso, tādiso koraṇḍasamattā koraṇḍasadisabhāveneva koraṇḍasamasādiso. Na panādhikavacanavasenāti adhippāyo. **Samādhijjhānakusalo**ti ettha ayaṁ **kusala**-saddo tāva arogyānavajjachekasukhavipākādīsu dissati. Ayaṁ hi "kacci nu bhoto kusalaṁ, kacci bhoto anāmayan"ti-ādīsu[1] ārogye dissati. "Katamo pana bhante kāyasamācāro kusalo? Yo kho mahārāja kāyasamācāro anavajjo"ti evamādīsu[2] anavajje. "Kusalo tvaṁ rathassa aṅgapaccaṅgānan"ti-ādīsu[3] cheke. "Kusalassa kammassa katattā upacitattā"ti-ādīsu[4] sukhavipāke. Idha pana cheke daṭṭhabbo[5]. **Vandate**ti vandittha.

58. **Gajjitā**ti gajjantīti gajjitā. **Kālameghovā**ti nīlasaliladharo viya gajjitā iddhivisayeti adhippāyo. **Nīluppalasamasādiso**ti nīlakuvalayasadisavaṇṇo. Heṭṭhā vuttanayenevetthāpi attho veditabbo. **Moggallāno**ti evaṁ gottavasena laddhanāmo kolito.

59. **Mahākassapopi cā**ti Uruvelakassapa Nadīkassapa Gayākassapakumārakassape khuddānukhuddake there upādāya ayaṁ mahā, tasmā "Mahākassapo"ti vutto. **Pi cā**ti sambhāvanasampiṇḍanattho. **Uttattakanakasannibho**ti santattasuvaṇṇasadisachavivaṇṇo. **Dhutaguṇe**ti ettha kilesadhunanato dhammo dhuto nāma, dhutaguṇo nāma dhutadhammo. Katamo pana dhutadhammo nāma? Appicchatā santuṭṭhitā sallekhatā pavivekatā idamaṭṭhikatāti ime dhutaṅgacetanāya parivārabhūtā pañca dhammā "appicchaṁyeva nissāyā"ti-ādivacanato dhutadhammā nāma. Atha vā kilese dhunanato ñāṇaṁ dhutaṁ nāma, tasmiṁ dhutaguṇe. **Agganikkhitto**ti aggo seṭṭho koṭibhūtoti ṭhapito. "Etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ dhutavādānaṁ yadidaṁ Mahākassapo"ti[6] ṭhānantare ṭhapitoti attho. Ayaṁ pana **agga**-saddo ādikoṭikoṭṭhāsaseṭṭhādīsu dissati. Tathā hesa "ajjatagge samma

1. Khu 5. 327; Khu 6. 77 piṭṭhesu.
2. Ma 2. 318 piṭṭhe.
3. Ma 2. 58 piṭṭhe.
4. Abhi 1. 104 piṭṭhādīsu.
5. Abhi-Ṭṭha 1. 80 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
6. Aṁ 1. 23 piṭṭhe.

ဒွိက္ခတ္တုံ "သမသာဒိသော"တိ ဝုတ္တန္တိ စေ? နာယံ ဒေါသော၊ တာဒိသော ကောရဏ္ဍသမတ္တာ ကောရဏ္ဍသဒိသဘာဝေနေဝ ကောရဏ္ဍသမသာဒိသော။ န ပနာဓိကဝစနဝသေနာတိ အဓိပ္ပါယော။ **သမာဓိဇ္ဈာနကုသလော**တိ ဧတ္ထ အယံ **ကုသလ**-သဒ္ဒေါ တာဝ အရောဂျာနဝဇ္ဇဆေကသုခဝိပါကာဒီသု ဒိဿတိ။ အယံ ဟိ "ကစ္စိ နု ဘောတော ကုသလံ၊ ကစ္စိ ဘောတော အနာမယ"န္တိ-အာဒီသု[1] အာရောဂျေ ဒိဿတိ။ "ကတမော ပန ဘန္တေ ကာယသမာစာရော ကုသလော? ယော ခေါ မဟာရာဇ ကာယသမာစာရော အနဝဇ္ဇော"တိ ဧဝမာဒီသု[2] အနဝဇ္ဇေ။ "ကုသလော တွံ ရထဿ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါန"န္တိအာဒီသု[3] ဆေကေ။ "ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ"တိအာဒီသု[4] သုခဝိပါကေ။ ဣဓ ပန ဆေကေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော[5]။ **ဝန္ဒတေ**တိ ဝန္ဒိတ္ထ။

၅၈။ **ဂဇ္ဇိတာ**တိ ဂဇ္ဇန္တီတိ ဂဇ္ဇိတာ။ **ကာလမေဃောဝါ**တိ နီလသလိလ-ဓရော ဝိယ ဂဇ္ဇိတာ ဣဒ္ဓိဝိသယေတိ အဓိပ္ပါယော။ **နီလုပ္ပလသမသာဒိသော**တိ နီလကုဝလယသဒိသဝဏ္ဏော။ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝေတ္ထာပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **မောဂ္ဂလ္လာနော**တိ ဧဝံ ဂေါတ္တဝသေန လဒ္ဓနာမော ကောလိတော။

၅၉။ **မဟာကဿပေါပိ စာ**တိ ဥရုဝေလကဿပ နဒီကဿပ ဂယာကဿပ-ကုမာရကဿပေ ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကေ ထေရေ ဥပါဒါယ အယံ မဟာ၊ တသ္မာ "မဟာကဿပေါ"တိ ဝုတ္တော။ **ပိ စာ**တိ သမ္ဘာဝနသမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော။ **ဥတ္တတ္တကနကသန္နိဘော**တိ သန္တတ္တသုဝဏ္ဏသဒိသဆဝိဝဏ္ဏော။ **ဓုတဂုဏေ**တိ ဧတ္ထ ကိလေသဓုနနတော ဓမ္မော ဓုတော နာမ၊ ဓုတဂုဏော နာမ ဓုတဓမ္မော။ ကတမော ပန ဓုတဓမ္မော နာမ? အပ္ပိစ္ဆတာ သန္တုဋ္ဌိတာ သလ္လေခတာ ပဝိဝေကတာ ဣဒမဋ္ဌိကတာတိ ဣမေ ဓုတင်္ဂစေတနာယ ပရိဝါရဘူတာ ပဉ္စ ဓမ္မာ "အပ္ပိစ္ဆံယေဝ နိဿာယာ"တိအာဒိဝစနတော ဓုတဓမ္မာ နာမ။ အထ ဝါ ကိလေသေ ဓုနနတော ဉာဏံ ဓုတံ နာမ၊ တသ္မိံ ဓုတဂုဏေ။ **အဂ္ဂနိက္ခိတ္တော**တိ အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ကောဋိဘူတောတိ ဌပိတော။ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဓုတဝါဒါနံ ယဒိဒံ မဟာကဿပေါ"တိ[6] ဌာနန္တရေ ဌပိတောတိ အတ္ထော။ အယံ ပန **အဂ္ဂ**-သဒ္ဒေါ အာဒိကောဋိကောဋ္ဌာသသေဋ္ဌာဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟေသ "အဇ္ဇတဂ္ဂေ သမ္မ

၁-ခု ၅-၃၂၇၊ ခု ၆-၇၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၂-၃၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၂-၅၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိ ၁-၁၀၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၈၀-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၆-အံ ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေ။

dovārika āvarāmi dāraṁ nigaṇṭhānaṁ nigaṇṭhīnan”ti-ādīsu[1] ādimhi dissati. “Teneva aṅgulaggena taṁ aṅgulaggaṁ parāmaseyya”,[2] “ucchaggaṁ veḷaggan”ti-ādīsu koṭiyaṁ. “Ambilaggaṁ vā madhuraggaṁ vā”[3] “anujānāmi bhikkhave vihāraggena vā pariveṇaggena vā bhājetun”ti-ādīsu[4] koṭṭhāse. “Yāvatā bhikkhave sattā apadā vā dvipadā vā -pa- Tathāgato tesaṁ aggamakkhāyatī”ti-ādīsu[5] seṭṭhe. Svāyamidha seṭṭhe daṭṭhabbo. Koṭiyampi vattati. Thero attano ṭhāne seṭṭho ceva koṭibhūto ca. Tena vuttaṁ “agganikkhitto”ti, aggo seṭṭho koṭibhūtoti attho[6]. **Thomito**ti pasaṁsito devamanussādīhi. **Satthu vaṇṇito**ti Satthārā vaṇṇito thuto “Kassapo bhikkhave candūpamo kulāni upasaṅkamati apakasseva kāyaṁ apakassa cittaṁ niccanavako kulesu appagabbho”ti evamādīhi anekehi suttanayehi[7] vaṇṇito pasattho, sopi Bhagavantaṁ vandatīti attho.

60. **Dibbacakkhūnan**ti dibbaṁ cakkhuyesaṁ atthi te dibbacakkhū, tesaṁ dibbacakkhūnaṁ bhikkhūnaṁ **aggo** seṭṭhoti attho. Yathāha “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ dibbacakkhukānaṁ yadidaṁ Anuruddho”ti[8]. Anuruddhatthero Bhagavato cūḷapituno Amitodanassa nāma Sakkassa putto Mahānāmassa kaniṭṭhabhātā mahāpuñño paramasukhumālo, so attasattamo nikkhamitvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, tassa pabbajjānukkamo **Saṁghabhedakakkhandhake**[9] āgatova. **Avidūrevā**ti Bhagavato santikeyeva.

61. **Āpatti-anāpattiyā**ti āpattiyañca anāpattiyañca kovido. **Satekicchāyā**ti sappaṭikammāyapi appaṭikammāyapi cāti attho. Tattha sappaṭikammā sā chabbidhā hoti, appaṭikammā sā pārājikāpatti. “Āpatti-anāpattiyā, satekicchāya kovido”tipi pāṭho, soyeva attho. **Vinaye**ti Vinayapiṭake. **Agganikkhitto**ti “etadaggaṁ

1. Ma 2. 43 piṭṭhe. 2. Abhi 4. 237 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 130 piṭṭhe.
4. Vi 4. 317 piṭṭhe. 5. Aṁ 1. 343 piṭṭhe.
6. Dī-Ṭṭha 1. 210; Vi-Ṭṭha 1. 141 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
7. Saṁ 1. 402 piṭṭhe. 8. Aṁ 1. 23 piṭṭhe. 9. Vi 4. 336 piṭṭhādīsu.

ဒေါဝါရိက အာဝရာမိ ဒါရံ နိဂဏ္ဌာနံ နိဂဏ္ဌီန”န္တိအာဒီသု[၁] အာဒိမှိ ဒိဿတိ။ “တေနေဝ အင်္ဂုလဂ္ဂေန တံ အင်္ဂုလဂ္ဂံ ပရာမသေယျ”,[၂] “ဥစ္စဂ္ဂံ ဝေဠဂ္ဂ”န္တိအာဒီသု ကောဋိယံ။ “အမ္ဗိလဂ္ဂံ ဝါ မဓုရဂ္ဂံ ဝါ”[၃] “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝိဟာရဂ္ဂေန ဝါ ပရိဝေဏဂ္ဂေန ဝါ ဘာဇေတု”န္တိအာဒီသု[၄] ကောဋ္ဌာသေ။ “ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ အပဒါ ဝါ ဒွိပဒါ ဝါ။ပ။ တထာဂတော တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိအာဒီသု[၅] သေဋ္ဌေ။ သွာယမိဓ သေဋ္ဌေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကောဋိယမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ ထေရော အတ္တနော ဌာနေ သေဋ္ဌော စေဝ ကောဋိဘူတော စ။ တေန ဝုတ္တံ “အဂ္ဂနိက္ခိတ္တော”တိ၊ အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ကောဋိဘူတောတိ အတ္ထော[၆]။ **ထောမိတော**တိ ပသံသိတော ဒေဝမနုဿာဒီဟိ။ **သတ္ထု ဝဏ္ဏိတော**တိ သတ္ထာရာ ဝဏ္ဏိတော ထုတော “ကဿပေါ ဘိက္ခဝေ စန္ဒူပမော ကုလာနိ ဥပသင်္ကမတိ အပကဿေဝ ကာယံ အပကဿ စိတ္တံ နိစ္စနဝကော ကုလေသု အပ္ပဂဗ္ဘော”တိ ဧဝမာဒီဟိ အနေကေဟိ သုတ္တနယေဟိ[၇] ဝဏ္ဏိတော ပသတ္ထော၊ သောပိ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒတီတိ အတ္ထော။

၆၀။ **ဒိဗ္ဗစက္ခူန**န္တိ ဒိဗ္ဗံ စက္ခု ယေသံ အတ္ထိ တေ ဒိဗ္ဗစက္ခူ၊ တေသံ ဒိဗ္ဗစက္ခူနံ ဘိက္ခူနံ **အဂ္ဂေါ** သေဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ ယထာဟ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကာနံ ယဒိဒံ အနုရုဒ္ဓေါ”တိ[၈]။ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရော ဘဂဝတော စူဠပိတုနော အမိတောဒနဿ နာမ သက္ကဿ ပုတ္တော မဟာနာမဿ ကနိဋ္ဌဘာတာ မဟာပုညော ပရမသုခုမာလော၊ သော အတ္တသတ္တမော နိက္ခမိတွာ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတော၊ တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာနုက္ကမော **သံဃဘေဒကက္ခန္ဓကေ**[၉] အာဂတောဝ။ **အဝိဒူရေဝါ**တိ ဘဂဝတော သန္တိကေယေဝ။

၆၁။ **အာပတ္တိအနာပတ္တိယာ**တိ အာပတ္တိယဉ္စ အနာပတ္တိယဉ္စ ကောဝိဒေါ။ **သတေကိစ္ဆာယာ**တိ သပ္ပဋိကမ္မာယပိ အပ္ပဋိကမ္မာယပိ စာတိ အတ္ထော။ တတ္ထ သပ္ပဋိကမ္မာ သာ ဆဗ္ဗိဓာ ဟောတိ၊ အပ္ပဋိကမ္မာ သာ ပါရာဇိကာပတ္တိ။ “အာပတ္တိအနာပတ္တိယာ၊ သတေကိစ္ဆာယ ကောဝိဒေါ”တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝ အတ္ထော။ **ဝိနယေ**တိ ဝိနယပိဋကေ။ **အဂ္ဂနိက္ခိတ္တော**တိ “ဧတဒဂ္ဂံ

၁-မ ၂-၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၄-၂၃၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၁၃၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၄-၃၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အံ ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၁၀၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၁-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၇-သံ ၁-၄၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၈-အံ ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၉-ဝိ ၄-၃၃၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ vinayadharānaṁ yadidaṁ Upālī”ti[1] etadaggaṭṭhāne ṭhapitoti attho. **Upālī**ti Upālitthero. **Satthu vaṇṇito**ti Satthārā vaṇṇito pasattho. Thero kira Tathāgatasseva santike Vinayapiṭakaṁ uggaṇhitvā Bhārukacchakavatthuṁ[2] Ajjukavatthuṁ[3] Kumārakassapavatthu[4]nti imāni tīṇi vatthūni sabbaññutaññāṇena saddhiṁ saṁsanditvā kathesi. Tasmā thero vinayadharānaṁ aggoti evamādinā nayena Satthārā vaṇṇitoti vutto.

62. **Sukhumanipuṇatthapaṭividdho**ti paṭividdhasukhumanipuṇattho, paṭividdhaduddasanipuṇatthoti attho. **Kathikānaṁ pavaro**ti dhammakathikānaṁ seṭṭho. “Etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ dhammakathikānaṁ yadidaṁ Puṇṇo Mantāṇiputto”ti[5] etadaggapāḷiyaṁ āropito. Tena vuttaṁ “kathikānaṁ pavaro”ti. **Gaṇī**ti sasaṁgho. Therassa kira santike pabbajitā kulaputtā pañcasatā ahesuṁ. Sabbepi te Dasabalassa jātabhūmikā jātaraṭṭhavāsino sabbeva khīṇāsavā sabbeva dasakathāvatthu lābhino. Tena vuttaṁ “gaṇī”ti. **Isī**ti esati gavesati kusale dhammeti isi. **Mantāṇiyā putto**ti Mantāṇiyā nāma brāhmaṇiyā putto. **Puṇṇo**ti tassa nāmaṁ. **Vissuto**ti attano appicchatādīhi guṇehi vissuto.

Aññāsikoṇḍaññatthero[6] pana Satthari abhisambodhiṁ patvā pavattitavaradhammacakke anupubbena āgantvā Rājagahaṁ upanissāya viharante Kapilavatthuṁ āgantvā attano bhāgineyyaṁ Puṇṇaṁ nāma māṇavaṁ pabbājetvā Bhagavantaṁ vanditvā āpucchitvā nivāsatthāya sayaṁ chaddantadahaṁ gato. Puṇṇo pana Bhagavantaṁ dassanāya therena saddhiṁ āgantvā “mayhaṁ pabbajitakiccaṁ matthakaṁ pāpetvāva Dasabalassa santikaṁ gamissāmī”ti Kapilapureyeva ohīno, so yonisomanasikāraṁ karonto na cirasseva arahattaṁ patvā Bhagavantaṁ upasaṅkami. Ettha pana **Anuruddhatthero** ca **Upālitthero** ca ime dve therā Bhagavato Kapilavatthupuraṁ pavisitvā ñātisamāgamadivase pabbajitā viya dassitā, taṁ pana Khandhakapāḷiyā Aṭṭhakathāya ca na sameti. Vīmaṁsitvā gahetabbaṁ.

1. Aṁ 1. 25 piṭṭhe. 2. Vi 1. 49 piṭṭhe. 3. Vi 1. 84 piṭṭhādīsu.
4. Ma 1. 195 piṭṭhādīsu. 5. Aṁ 1. 24 piṭṭhe. 6. Aññākoṇḍañña... (Sī)

ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဝိနယဓရာနံ ယဒိဒံ ဥပါလီ”တိ[၁] ဧတဒဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိတောတိ အတ္ထော။ **ဥပါလီ**တိ ဥပါလိတ္ထေရော။ **သတ္ထု ဝဏ္ဏိတော**တိ သတ္ထာရာ ဝဏ္ဏိတော ပသတ္ထော။ ထေရော ကိရ တထာဂတဿေဝ သန္တိကေ ဝိနယပိဋကံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ဘာရုကစ္ဆကဝတ္ထုံ[၂] အဇ္ဇုကဝတ္ထုံ[၃] ကုမာရကဿပဝတ္ထု[၄]န္တိ ဣမာနိ တီဏိ ဝတ္ထူနိ သဗ္ဗညုတညာဏေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒိတွာ ကထေသိ။ တသ္မာ ထေရော ဝိနယဓရာနံ အဂ္ဂေါတိ ဧဝမာဒိနာ နယေန သတ္ထာရာ ဝဏ္ဏိတောတိ ဝုတ္တော။

၆၂။ **သုခုမနိပုဏတ္ထပဋိဝိဒ္ဓေါ**တိ ပဋိဝိဒ္ဓသုခုမနိပုဏတ္ထော၊ ပဋိဝိဒ္ဓဒုဒ္ဒသနိပုဏတ္ထောတိ အတ္ထော။ **ကထိကာနံ ပဝရော**တိ ဓမ္မကထိကာနံ သေဋ္ဌော။ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မကထိကာနံ ယဒိဒံ ပုဏ္ဏော မန္တာဏိပုတ္တော”တိ[၅] ဧတဒဂ္ဂပါဠိယံ အာရောပိတော။ တေန ဝုတ္တံ “ကထိကာနံ ပဝရော”တိ။ **ဂဏီ**တိ သသံဃော။ ထေရဿ ကိရ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတာ ကုလပုတ္တာ ပဉ္စသတာ အဟေသုံ။ သဗ္ဗေပိ တေ ဒသဗလဿ ဇာတဘူမိကာ ဇာတရဋ္ဌဝါသိနော သဗ္ဗေဝ ခီဏာသဝါ သဗ္ဗေဝ ဒသကထာဝတ္ထုလာဘိနော။ တေန ဝုတ္တံ “ဂဏီ”တိ။ **ဣသီ**တိ ဧသတိ ဂဝေသတိ ကုသလေ ဓမ္မေတိ ဣသိ။ **မန္တာဏိယာ ပုတ္တော**တိ မန္တာဏိယာ နာမ ဗြာဟ္မဏိယာ ပုတ္တော။ **ပုဏ္ဏော**တိ တဿ နာမံ။ **ဝိဿုတော**တိ အတ္တနော အပ္ပိစ္ဆတာဒီဟိ ဂုဏေဟိ ဝိဿုတော။

အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရော[၆] ပန သတ္ထရိ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကေ အနုပုဗ္ဗေန အာဂန္တွာ ရာဇဂဟံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တေ ကပိလဝတ္ထုံ အာဂန္တွာ အတ္တနော ဘာဂိနေယျံ ပုဏ္ဏံ နာမ မာဏဝံ ပဗ္ဗာဇေတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ အာပုစ္ဆိတွာ နိဝါသတ္ထာယ သယံ ဆဒ္ဒန္တဒဟံ ဂတော။ ပုဏ္ဏော ပန ဘဂဝန္တံ ဒဿနာယ ထေရေန သဒ္ဓိံ အာဂန္တွာ “မယှံ ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ မတ္ထကံ ပါပေတွာဝ ဒသဗလဿ သန္တိကံ ဂမိဿာမီ”တိ ကပိလပုရေယေဝ ဩဟီနော၊ သော ယောနိသောမနသိကာရံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိ။ ဧတ္ထ ပန **အနုရုဒ္ဓတ္ထေရော** စ **ဥပါလိတ္ထေရော** စ ဣမေ ဒွေ ထေရာ ဘဂဝတော ကပိလဝတ္ထုပုရံ ပဝိသိတွာ ဉာတိသမာဂမဒိဝသေ ပဗ္ဗဇိတာ ဝိယ ဒဿိတာ၊ တံ ပန ခန္ဓကပါဠိယာ အဋ္ဌကထာယ စ န သမေတိ။ ဝီမံသိတွာ ဂဟေတဗ္ဗံ။

၁-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၁-၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၁-၈၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-မ ၁-၁၉၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အညာကောဏ္ဍည....(သီ)

Atha Satthā Sāriputtattherādīnaṁ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ cittācāramaññāya attano guṇe kathetumārabhi. Tena vuttaṁ—

63. "Etesaṁ cittamaññāya, opammakusalo Muni.
Kaṅkhacchedo Mahāvīro, kathesi attano guṇan"ti.

Tattha **opammakusalo**ti upamāya kusalo. **Kaṅkhacchedo**ti sabbasattānaṁ saṁsayacchedako.

Idāni ye attano guṇe kathesi, te dassetuṁ—

64. "Cattāro te asaṅkhyeyyā, koṭi yesaṁ na nāyati.
Sattakāyo ca ākāso, cakkavāḷā ca'nantakā.
Buddhañāṇaṁ appameyyaṁ, na sakkā ete vijānitun"ti—

vuttaṁ.

Tattha **cattāro**ti gaṇanaparicchedo. **Ete**ti idāni vattabbe atthe nidasseti. **Asaṅkhyeyyā**ti saṅkhyātumasakkuṇeyyattā asaṅkhyeyyā, gaṇanapathaṁ vītivattāti attho. **Koṭī**ti-ādi vā anto vā mariyādā. **Yesan**ti yesaṁ catunnaṁ asaṅkhyeyyānaṁ. **Na nāyatī**ti na paññāyati. Idāni te vuttappakāre cattāro asaṅkhyeyye dassetuṁ "**sattakāyo**"ti-ādi vuttaṁ. **Sattakāyo**ti sattasamūho, sattakāyo ananto aparimāṇo appameyyo. Tathā **ākāso** ākāsassāpi anto natthi. Tathā **cakkavāḷāni** anantāni eva. **Buddhañāṇaṁ** sabbaññutaññāṇaṁ appameyyaṁ. **Na sakkā ete vijānitun**ti yasmā panete anantā, tasmā na sakkā vijānituṁ.

65. Idāni Satthā attano iddhivikubbane sañjātacchariyabbhutānaṁ devamanussā dīnaṁ kinnāmetaṁ acchariyaṁ, itopi visiṭṭhataraṁ acchariyaṁ abbhutaṁ atthi, mama taṁ suṇāthāti dhammadesanaṁ vaḍḍhento—

"Kimetaṁ acchariyaṁ loke, yaṁ me iddhivikubbanaṁ.
Aññe bahū acchariyā, abbhutā lomahaṁsanā"ti—

ādimāha.

အထ သတ္ထာ သာရိပုတ္တတ္ထေရာဒီနံ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ စိတ္တာစာရမညာယ အတ္တနော ဂုဏေ ကထေတုမာရဘိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၃။ "ဧတေသံ စိတ္တမညာယ၊ ဩပမ္မကုသလော မုနိ။
ကင်္ခစ္ဆေဒေါ မဟာဝီရော၊ ကထေသိ အတ္တနော ဂုဏ"န္တိ။

တတ္ထ **ဩပမ္မကုသလော**တိ ဥပမာယ ကုသလော။ **ကင်္ခစ္ဆေဒေါ**တိ သဗ္ဗသတ္တာနံ သံသယစ္ဆေဒကော။

ဣဒါနိ ယေ အတ္တနော ဂုဏေ ကထေသိ၊ တေ ဒဿေတုံ—

၆၄။ "စတ္တာရော တေ အသင်္ချေယျာ၊ ကောဋိ ယေသံ န နာယတိ။
သတ္တကာယော စ အာကာသော၊ စက္ကဝါဠာ စ'နန္တကာ။
ဗုဒ္ဓဉာဏံ အပ္ပမေယျံ၊ န သက္ကာ ဧတေ ဝိဇာနိတု"န္တိ—

ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **စတ္တာရော**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ဧတေ**တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗေ အတ္ထေ နိဒဿေတိ။ **အသင်္ချေယျာ**တိ သင်္ချာတုမသက္ကုဏေယျတ္တာ အသင်္ချေယျာ၊ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာတိ အတ္ထော။ **ကောဋီ**တိ အာဒိ ဝါ အန္တော ဝါ မရိယာဒါ။ **ယေသ**န္တိ ယေသံ စတုန္နံ အသင်္ချေယျာနံ။ **န နာယတီ**တိ န ပညာယတိ။ ဣဒါနိ တေ ဝုတ္တပ္ပကာရေ စတ္တာရော အသင်္ချေယျေ ဒဿေတုံ "**သတ္တကာယော**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **သတ္တကာယော**တိ သတ္တသမူဟော၊ သတ္တကာယော အနန္တော အပရိမာဏော အပ္ပမေယျော။ တထာ **အာကာသော** အာကာသဿာပိ အန္တော နတ္ထိ။ တထာ **စက္ကဝါဠာနိ** အနန္တာနိ ဧဝ။ **ဗုဒ္ဓဉာဏံ** သဗ္ဗညုတညာဏံ အပ္ပမေယျံ။ **န သက္ကာ ဧတေ ဝိဇာနိတု**န္တိ ယသ္မာ ပနေတေ အနန္တာ၊ တသ္မာ န သက္ကာ ဝိဇာနိတုံ။

၆၅။ ဣဒါနိ သတ္ထာ အတ္တနော ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနေ သဉ္ဇာတစ္ဆရိယဗ္ဘုတာနံ ဒေဝမနုဿာဒီနံ ကိန္နာမေတံ အစ္ဆရိယံ၊ ဣတောပိ ဝိသိဋ္ဌတရံ အစ္ဆရိယံ အဗ္ဘုတံ အတ္ထိ၊ မမ တံ သုဏာထာတိ ဓမ္မဒေသနံ ဝဍ္ဎေန္တော—

"ကိမေတံ အစ္ဆရိယံ လောကေ၊ ယံ မေ ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနံ။
အညေ ဗဟူ အစ္ဆရိယာ၊ အဗ္ဘုတာ လောမဟံသနာ"တိ—

အာဒိမာဟ။

Tattha **kin**ti paṭikkhepavacanaṁ. **Etan**ti idaṁ iddhivikubbanaṁ sandhāyāha. **Yan**ti ayaṁ **yaṁ**-saddo “yaṁ taṁ apucchimha akittayīno, aññaṁ taṁ pucchāma tadiṅgha brūhī”ti-ādīsu[1] upayogavacane dissati. “Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ ekissā lokadhātuyā dve Arahanto Sammāsambuddhā”ti[2] ettha kāraṇavacane. “Yaṁ Vipassī Bhagavā kappe udapādī”ti[3] ettha bhumme. “Yaṁ kho me bhante devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ sammukhā sutaṁ sammukhā paṭiggahitaṁ, ārocemi taṁ Bhagavato”ti-ādīsu[4] paccattavacane. Idhāpi paccattavacane daṭṭhabbo[5]. Aññe bahū mama acchariyā abbhutavisesā santīti dīpeti.

Idāni te acchariye dassento—

66. “Yadāhaṁ tusite kāye, Santusito nāmahaṁ tadā.
Dasasahassī samāgamma, yācanti pañjalī maman”ti—

ādimāha.

Tattha **yadā**ti yasmiṁ kāle. **Ahan**ti attānaṁ niddisati. **Tusite kāye**ti Tusitasaṅkhāte devanikāye. Yadā panāhaṁ samattiṁsa pāramiyo pūretvā pañca mahāpariccāge pariccajitvā ñātatthacariyalokatthacariyabuddhatthacariyānaṁ koṭiṁ patvā sattasatakamahādānāni datvā sattakkhattuṁ pathaviṁ kampetvā vessantarattabhāvato cavitvā dutiye cittavāre Tusitabhavane nibbatto tadāpi[6] Santusito nāma devarājā ahosiṁ. **Dasasahassī samāgammā**ti dasasahassacakkavāḷesu devatā sannipatitvāti attho. **Yācanti pañjalīmaman**ti maṁ upasaṅkamitvā “mārisa tayā dasa pāramiyo pūrentena na Sakka sampattiṁ na māra na brahma na cakkavattisampattiṁ patthentena pūritā, lokanittharaṇatthāya pana Buddhattaṁ patthayamānena pūritā, so tava kālo mārisa Buddhattāya samayo mārisa Buddhattāyā”ti yācanti mamanti[7]. Tena vuttaṁ—

67. “Kālo kho te[8] Mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṁ.
Sadevakaṁ tārayanto, bujjhassu amataṁ padan”ti.

1. Khu 1. 437; Khu 7. 217-218; Khu 8. 9 piṭṭhesu.
2. Aṁ 1. 29; Ma 3. 129; Abhi 2. 349; Khu 11. 231 piṭṭhesu.
3. Dī 2. 2 piṭṭhe.
4. Dī 2. 178 piṭṭhe.
5. Dī-Ṭṭha 2. 4 piṭṭhepi passitabbaṁ.
6. Tatthāpi (Sī, I)
7. Jātaka-Ṭṭha 1. 57 piṭṭhepi passitabbaṁ.
8. Kāloyaṁ te (Syā, Ka)

တတ္ထ **ကိ**န္တိ ပဋိက္ခေပဝစနံ။ **ဧတ**န္တိ ဣဒံ ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနံ သန္ဓာယာဟ။ **ယ**န္တိ အယံ **ယံ**-သဒ္ဒေါ “ယံ တံ အပုစ္ဆိမှ အကိတ္တယီနော၊ အညံ တံ ပုစ္ဆာမ တဒိင်္ဃ ဗြူဟီ”တိ-အာဒီသု[1] ဥပယောဂဝစနေ ဒိဿတိ။ “အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဧကိဿာ လောကဓာတုယာ ဒွေ အရဟန္တော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ”တိ[2] ဧတ္ထ ကာရဏဝစနေ။ “ယံ ဝိပဿီ ဘဂဝါ ကပ္ပေ ဥဒပါဒီ”တိ[3] ဧတ္ထ ဘုမ္မေ။ “ယံ ခေါ မေ ဘန္တေ ဒေဝါနံ တာဝတိံသာနံ သမ္မုခါ သုတံ သမ္မုခါ ပဋိဂ္ဂဟိတံ၊ အာရောစေမိ တံ ဘဂဝတော”တိအာဒီသု[4] ပစ္စတ္တဝစနေ။ ဣဓာပိ ပစ္စတ္တဝစနေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော[5]။ အညေ ဗဟူ မမ အစ္ဆရိယာ အဗ္ဘုတဝိသေသာ သန္တီတိ ဒီပေတိ။

ဣဒါနိ တေ အစ္ဆရိယေ ဒဿေန္တော—

၆၆။ “ယဒါဟံ တုသိတေ ကာယေ၊ သန္တုသိတော နာမဟံ တဒါ။
ဒသသဟဿီ သမာဂမ္မ၊ ယာစန္တိ ပဉ္ဇလီ မမ”န္တိ—

အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ယဒါ**တိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **အဟ**န္တိ အတ္တာနံ နိဒ္ဒိသတိ။ **တုသိတေ ကာယေ**တိ တုသိတသင်္ခါတေ ဒေဝနိကာယေ။ ယဒါ ပနာဟံ သမတ္တိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇိတွာ ဉာတတ္ထစရိယလောကတ္ထစရိယဗုဒ္ဓတ္ထစရိယာနံ ကောဋိံ ပတွာ သတ္တသတကမဟာဒါနာနိ ဒတွာ သတ္တက္ခတ္တုံ ပထဝိံ ကမ္ပေတွာ ဝေဿန္တရတ္တဘာဝတော စဝိတွာ ဒုတိယေ စိတ္တဝါရေ တုသိတဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တော တဒါပိ[6] သန္တုသိတော နာမ ဒေဝရာဇာ အဟောသိံ။ **ဒသသဟဿီ သမာဂမ္မာ**တိ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠေသု ဒေဝတာ သန္နိပတိတွာတိ အတ္ထော။ **ယာစန္တိ ပဉ္ဇလီမမ**န္တိ မံ ဥပသင်္ကမိတွာ “မာရိသ တယာ ဒသ ပါရမိယော ပူရေန္တေန န သက္ကသမ္ပတ္တိံ န မာရ န ဗြဟ္မ န စက္ကဝတ္တိသမ္ပတ္တိံ ပတ္ထေန္တေန ပူရိတာ၊ လောကနိတ္ထရဏတ္ထာယ ပန ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထယမာနေန ပူရိတာ၊ သော တဝ ကာလော မာရိသ ဗုဒ္ဓတ္တာယ သမယော မာရိသ ဗုဒ္ဓတ္တာယာ”တိ ယာစန္တိ မမန္တိ[7]။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၇။ “ကာလော ခေါ တေ[8] မဟာဝီရ၊ ဥပ္ပဇ္ဇ မာတုကုစ္ဆိယံ။
သဒေဝကံ တာရယန္တော၊ ဗုဇ္ဈဿု အမတံ ပဒ”န္တိ။

၁-ခု ၁-၄၃၇၊ ခု ၇-၂၁၇-၂၁၈၊ ခု ၈-၉-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အံ ၁-၂၉၊ မ ၃-၁၂၉၊ အဘိ ၂-၃၄၉၊ ခု ၁၁-၂၃၁-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဒီ ၂-၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၂-၁၇၈-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၄-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၆-တတ္ထာပိ (သီ၊ ဣ)
၇-ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၈-ကာလောယံ တေ (သျာ၊ က)

Tattha **kālo te**ti kālo tava, ayameva vā pāṭho. **Uppajjā**ti paṭisandhiṁ gaṇha, "okkamā"tipi pāṭho. **Sadevakan**ti sadevakaṁ lokanti attho. **Tārayanto**ti ettha pāramiyo pūrentopi tārayati nāma, pāramiyo matthakaṁ pāpentopi tārayati nāma, Vessantarattabhāvato cavitvā Tusitapure paṭisandhiṁ gahetvā saṭṭhivassasatasahassādhikāni sattapaṇṇāsavassakoṭiyo tattha tiṭṭhantopi tārayati nāma, devatāhi yācito pañcavidhaṁ mahāvilokitaṁ viloketvā Mahāmāyādeviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gaṇhantopi dasamāse gabbhavāsaṁ vasantopi tārayati nāma, ekūnatiṁsa vassāni agāramajjhe tiṭṭhantopi tārayati nāma. Rāhulabhaddassa jātadivase Channasahāyo Kaṇḍakaṁ[1] āruyha nikkhamantopi tīṇi rajjāni atikkamitvā Anomāya nāma nadiyā tīre pabbajantopi tārayati nāma, chabbassāni padhānaṁ karontopi visākhāpuṇṇamāyaṁ Mahābodhimaṇḍaṁ āruyha mārabalaṁ vidhamitvā paṭhamayāme pubbenivāsaṁ anussaritvā majjhimayāme dibbacakkhuṁ visodhetvā pacchimayāme dvādasaṅgaṁ paṭiccasamuppādaṁ anulomapaṭilomato sammasitvā sotāpattimaggaṁ paṭivijjhantopi tārayati nāma, sotāpattiphalakkhaṇepi, sakadāgāmimaggakkhaṇepi, sakadāgāmiphalakkhaṇepi, anāgāmimaggakkhaṇepi, anāgāmiphalakkhaṇepi, arahattamaggakkhaṇepi, arahattaphalakkhaṇepi tārayati nāma, yadā aṭṭhārasadevatākoṭisahassehi pañcavaggiyānaṁ amatapānaṁ adāsi, tato paṭṭhāya tārayi nāmāti vuccati. Tena vuttaṁ—

"Sadevakaṁ tārayanto, bujjhassu amataṁ padan"ti.

Atha mahāsatto devatāhi yāciyamānopi devatānaṁ paṭiññaṁ adatvāva kāladīpadesakulajanetti-āyuparicchedavasena pañcavidhaṁ mahāvilokanaṁ nāma vilokesi. Tattha "kālo nu kho, na kālo"ti paṭhamaṁ kālaṁ vilokesi. Tattha vassasatasahassato uddhaṁ āyukālo kālo nāma na hoti. Kasmā? Jātijarāmaraṇādīnaṁ apākaṭattā, Buddhānañca dhammadesanā nāma tilakkhaṇamuttā nāma natthi, tesaṁ aniccaṁ dukkhamanattāti kathentānaṁ "Kinnāmete kathentī"ti na saddahanti, tato abhisamayo na hoti, tasmiṁ asati aniyyānikaṁ sāsanaṁ

---

1. Kanthakaṁ (Sī)

တတ္ထ **ကာလော တေ**တိ ကာလော တဝ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ဥပ္ပဇ္ဇာ**တိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှ၊ "ဩက္ကမာ"တိပိ ပါဌော။ **သဒေဝက**န္တိ သဒေဝကံ လောကန္တိ အတ္ထော။ **တာရယန္တော**တိ ဧတ္ထ ပါရမိယော ပူရေန္တောပိ တာရယတိ နာမ၊ ပါရမိယော မတ္ထကံ ပါပေန္တောပိ တာရယတိ နာမ၊ ဝေဿန္တရတ္တဘာဝတော စဝိတွာ တုသိတပုရေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ သဋ္ဌိဝဿသတသဟဿာဓိကာနိ သတ္တပဏ္ဏာသဝဿကောဋိယော တတ္ထ တိဋ္ဌန္တောပိ တာရယတိ နာမ၊ ဒေဝတာဟိ ယာစိတော ပဉ္စဝိဓံ မဟာဝိလောကိတံ ဝိလောကေတွာ မဟာမာယာဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တောပိ ဒသမာသေ ဂဗ္ဘဝါသံ ဝသန္တောပိ တာရယတိ နာမ၊ ဧကူနတိံသ ဝဿာနိ အဂါရမဇ္ဈေ တိဋ္ဌန္တောပိ တာရယတိ နာမ။ ရာဟုလဘဒ္ဒဿ ဇာတဒိဝသေ ဆန္နသဟာယော ကဏ္ဍကံ[1] အာရုယှ နိက္ခမန္တောပိ တီဏိ ရဇ္ဇာနိ အတိက္ကမိတွာ အနောမာယ နာမ နဒိယာ တီရေ ပဗ္ဗဇန္တောပိ တာရယတိ နာမ၊ ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနံ ကရောန္တောပိ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယံ မဟာဗောဓိမဏ္ဍံ အာရုယှ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ ပဌမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရိတွာ မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓေတွာ ပစ္ဆိမယာမေ ဒွါဒသင်္ဂံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ အနုလောမပဋိလောမတော သမ္မသိတွာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တောပိ တာရယတိ နာမ၊ သောတာပတ္တိဖလက္ခဏေပိ၊ သကဒါဂါမိမဂ္ဂက္ခဏေပိ၊ သကဒါဂါမိဖလက္ခဏေပိ၊ အနာဂါမိမဂ္ဂက္ခဏေပိ၊ အနာဂါမိဖလက္ခဏေပိ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေပိ၊ အရဟတ္တဖလက္ခဏေပိ တာရယတိ နာမ၊ ယဒါ အဋ္ဌာရသဒေဝတာကောဋိသဟဿေဟိ ပဉ္စဝဂ္ဂိယာနံ အမတပါနံ အဒါသိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ တာရယိ နာမာတိ ဝုစ္စတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

"သဒေဝကံ တာရယန္တော၊ ဗုဇ္ဈဿု အမတံ ပဒ"န္တိ။

အထ မဟာသတ္တော ဒေဝတာဟိ ယာစိယမာနောပိ ဒေဝတာနံ ပဋိညံ အဒတွာဝ ကာလဒီပဒေသကုလဇနေတ္တိအာယုပရိစ္ဆေဒဝသေန ပဉ္စဝိဓံ မဟာဝိလောကနံ နာမ ဝိလောကေသိ။ တတ္ထ "ကာလော နု ခေါ, န ကာလော"တိ ပဌမံ ကာလံ ဝိလောကေသိ။ တတ္ထ ဝဿသတသဟဿတော ဥဒ္ဓံ အာယုကာလော ကာလော နာမ န ဟောတိ။ ကသ္မာ? ဇာတိဇရာမရဏာဒီနံ အပါကဋတ္တာ၊ ဗုဒ္ဓါနဉ္စ ဓမ္မဒေသနာ နာမ တိလက္ခဏမုတ္တာ နာမ နတ္ထိ၊ တေသံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာတိ ကထေန္တာနံ "ကိန္နာမေတေ ကထေန္တီ"တိ န သဒ္ဒဟန္တိ၊ တတော အဘိသမယော န ဟောတိ၊ တသ္မိံ အသတိ အနိယျာနိကံ သာသနံ

၁-ကန္ထကံ (သီ)

hoti. Tasmā so akālo. Vassasatato ūno āyukālopi kālo na hoti. Kasmā? Tadā sattā ussannakilesā honti, ussannakilesānañca dinno ovādo ovādaṭṭhāne na tiṭṭhati, tasmā sopi akālo. Vassasatasahassato paṭṭhāya heṭṭhā vassasatato paṭṭhāya uddhaṁ āyukālo **kālo** nāma. Idāni vassasatāyukā manussāti atha bodhisatto “nibbattitabbakālo”ti addasa.

Tato dīpaṁ olokento “Jambudīpeyeva Buddhā nibbattantī”ti **dīpaṁ** passi. Tato “Jambudīpo nāma mahā dasayojanasahassaparimāṇo, katarasmiṁ nu kho padese Buddhā nibbattantī”ti desaṁ vilokento majjhima**desaṁ** passi. Tato kulaṁ vilokento “Buddhā nāma lokasammate kule nibbattanti, idāni khattiyakulaṁ lokasammataṁ, tattha nibbattissāmi, **Suddhodano** nāma me rājā pitā bhavissatī”ti **kulaṁ** addasa. Tato **mātaraṁ** vilokento “Buddhamātā nāma lolā surādhuttā na hoti, akhaṇḍapañcasīlāti ayañca **Mahāmāyā** nāma devī edisā, ayaṁ me mātā bhavissatīti kittakaṁ assā **āyū**”ti āvajjento dasannaṁ māsānaṁ upari sattadivasāni passi. Iti imaṁ pañcavidhavilokanaṁ viloketvā “kālo me mārisa Buddhabhāvāyā”ti devatānaṁ paṭiññaṁ datvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato cavitvā Sakyarājakule Māyādeviyā kucchiyaṁ paṭisandhiṁ aggahesi[1]. Tena vuttaṁ—

68. “Tusitā kāyā cavitvāna, yadā okkami kucchiyaṁ.
Dasasahassīlokadhātu, kampittha dharaṇī tadā”ti—

ādi.

Tattha **okkamī**ti okkamiṁ pāvisiṁ. **Kucchiyan**ti mātukucchimhi. **Dasasahassīlokadhātu, kampitthā**ti sato sampajāno pana bodhisatto mātukucchiṁ okkamanto ekūnavīsatiyā paṭisandhicittesu mettāpubbabhāgassa somanassasahagatañāṇasampayutta-asaṅkhārikakusalacittassa sadisamahāvipākacittena āsāḷhipuṇṇamāyaṁ uttarāsāḷhanakkhatteneva paṭisandhiṁ aggahesi. Tadā dasasahassīlokadhātu

1. Jātaka-Ṭṭha 1. 57; Apadāna-Ṭṭha 1. 59 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

ဟောတိ။ တသ္မာ သော အကာလော။ ဝဿသတတော ဦနော အာယုကာလောပိ ကာလော န ဟောတိ။ ကသ္မာ? တဒါ သတ္တာ ဥဿန္နကိလေသာ ဟောန္တိ၊ ဥဿန္နကိလေသာနဉ္စ ဒိန္နော ဩဝါဒေါ ဩဝါဒဋ္ဌာနေ န တိဋ္ဌတိ၊ တသ္မာ သောပိ အကာလော။ ဝဿသတသဟဿတော ပဋ္ဌာယ ဟေဋ္ဌာ ဝဿသတတော ပဋ္ဌာယ ဥဒ္ဓံ အာယုကာလော **ကာလော** နာမ။ ဣဒါနိ ဝဿသတာယုကာ မနုဿာတိ အထ ဗောဓိသတ္တော “နိဗ္ဗတ္တိတဗ္ဗကာလော”တိ အဒ္ဒသ။

တတော ဒီပံ ဩလောကေန္တော “ဇမ္ဗုဒီပေယေဝ ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တန္တီ”တိ **ဒီပံ** ပဿိ။ တတော “ဇမ္ဗုဒီပေါ နာမ မဟာ ဒသယောဇနသဟဿပရိမာဏော၊ ကတရသ္မိံ နု ခေါ ပဒေသေ ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တန္တီ”တိ ဒေသံ ဝိလောကေန္တော မဇ္ဈိမ**ဒေသံ** ပဿိ။ တတော ကုလံ ဝိလောကေန္တော “ဗုဒ္ဓါ နာမ လောကသမ္မတေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ ဣဒါနိ ခတ္တိယကုလံ လောကသမ္မတံ၊ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိဿာမိ၊ **သုဒ္ဓေါဒနော** နာမ မေ ရာဇာ ပိတာ ဘဝိဿတီ”တိ **ကုလံ** အဒ္ဒသ။ တတော **မာတရံ** ဝိလောကေန္တော “ဗုဒ္ဓမာတာ နာမ လောလာ သုရာဓုတ္တာ န ဟောတိ၊ အခဏ္ဍပဉ္စသီလာတိ အယဉ္စ **မဟာမာယာ** နာမ ဒေဝီ ဧဒိသာ၊ အယံ မေ မာတာ ဘဝိဿတီတိ ကိတ္တကံ အဿာ **အာယူ**”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော ဒသန္နံ မာသာနံ ဥပရိ သတ္တဒိဝသာနိ ပဿိ။ ဣတိ ဣမံ ပဉ္စဝိဓဝိလောကနံ ဝိလောကေတွာ “ကာလော မေ မာရိသ ဗုဒ္ဓဘာဝါယာ”တိ ဒေဝတာနံ ပဋိညံ ဒတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ တတော စဝိတွာ သကျရာဇကုလေ မာယာဒေဝိယာ ကုစ္ဆိယံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ[၁]။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၈။ “တုသိတာ ကာယာ စဝိတွာန၊ ယဒါ ဩက္ကမိ ကုစ္ဆိယံ။
ဒသသဟဿီလောကဓာတု၊ ကမ္ပိတ္ထ ဓရဏီ တဒါ”တိ—

အာဒိ။

တတ္ထ **ဩက္ကမီ**တိ ဩက္ကမိံ ပါဝိသိံ။ **ကုစ္ဆိယန္တိ** မာတုကုစ္ဆိမှိ။ **ဒသသဟဿီလောကဓာတု၊ ကမ္ပိတ္ထာ**တိ သတော သမ္ပဇာနော ပန ဗောဓိသတ္တော မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမန္တော ဧကူနဝီသတိယာ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေသု မေတ္တာပုဗ္ဗဘာဂဿ သောမနဿသဟဂတဉာဏသမ္ပယုတ္တအသင်္ခါရိကကုသလစိတ္တဿ သဒိသမဟာဝိပါကစိတ္တေန အာသာဠှိပုဏ္ဏမာယံ ဥတ္တရာသာဠှနက္ခတ္တေနေဝ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ တဒါ ဒသသဟဿီလောကဓာတု

၁-ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၇၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၉-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

sakalāpi kampi saṅkampi sampakammīti attho. **Dharaṇī**ti dhāreti sabbe thāvarajaṅgameti dharaṇī, pathavī.

69. **Sampajānova nikkhamin**ti ettha yadā panāhaṁ sato sampajānova mātukucchito dhammāsanato otaranto dhammakathiko viya nisseṇito otaranto puriso viya ca dve hatthe ca pāde ca pasāretvā ṭhitakova mātukucchisambhavena kenaci asucinā amakkhitova nikkhamiṁ. **Sādhukāraṁ pavattentī**ti sādhukāraṁ pavattayanti, sādhukāraṁ dentīti attho. **Pakampitthā**ti kampittha, okkamanepi mātukucchito nikkhamanepi dasasahassī pakampitthāti attho.

70. Atha Bhagavā gabbhokkanti-ādīsu attanā samasamaṁ adisvā gabbhokkanti-ādīsu attano acchariyadassanatthaṁ **"okkanti me samo natthī"**ti imaṁ gāthamāha. Tattha **okkantī**ti gabbhokkantiyaṁ, bhummatthe paccattavacanaṁ, paṭisandhiggahaṇeti attho. **Me**ti mayā. **Samo**ti sadiso natthi. **Jātito**ti ettha jāyati etāya mātuyāti mātā "jātī"ti vuccati, tato jātito mātuyāti attho. **Abhinikkhame**ti mātukucchito abhinikkhamane pasave satīti attho. **Sambodhiyan**ti ettha pasatthā sundarā bodhi sambodhi. Ayaṁ pana **bodhi**-saddo rukkhamagganibbānasabbaññutaññāṇādīsu dissati. "Bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho"ti[1] ca, "antarā ca gayaṁ antarā ca bodhin"ti[2] ca āgataṭṭhāne hi rukkho bodhīti vuccati. "Bodhi vuccati catūsu maggesu ñāṇan"ti[3] āgataṭṭhāne maggo. "Patvāna bodhiṁ amataṁ asaṅkhatan"ti[4] āgataṭṭhāne nibbānaṁ. "Pappoti bodhiṁ vara bhūrimedhaso"ti[5] āgataṭṭhāne sabbaññutaññāṇaṁ. Idha pana Bhagavato arahattamaggañāṇaṁ adhippetaṁ[6]. Apare "sabbaññutaññāṇan"tipi vadanti, tassaṁ sambodhiyaṁ[7] ahaṁ seṭṭhoti attho.

Kasmā pana Bhagavā sambodhiṁ paṭicca attānaṁ pasaṁsatīti? Sabbaguṇadāya kattā. Bhagavato hi sambodhi sabbaguṇadāyikā sabbepi niravasese

1. Vi 3. 1; Khu 1. 77 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 227; Ma 2. 294; Vi 3. 11 piṭṭhesu.
3. Khu 8. 231 piṭṭhe. 4. Gavesitabbo. 5. Dī 3. 129 piṭṭhe.
6. Ma-Ṭṭha 1. 56; Vi-Ṭṭha 1. 109; Udāna-Ṭṭha-146; Cariyāpiṭaka-Ṭṭha 18 piṭṭhesupi passitabbaṁ.
7. Sammāsambodhiyaṁ (Sī)

သကလာပိ ကမ္ပိ သင်္ကမ္ပိ သမ္ပကမ္မီတိ အတ္ထော။ **ဓရဏီ**တိ ဓာရေတိ သဗ္ဗေ ထာဝရဇင်္ဂမေတိ ဓရဏီ၊ ပထဝီ။

၆၉။ **သမ္ပဇာနောဝ နိက္ခမိ**န္တိ ဧတ္ထ ယဒါ ပနာဟံ သတော သမ္ပဇာနောဝ မာတုကုစ္ဆိတော ဓမ္မာသနတော ဩတရန္တော ဓမ္မကထိကော ဝိယ နိဿေဏိတော ဩတရန္တော ပုရိသော ဝိယ စ ဒွေ ဟတ္ထေ စ ပါဒေ စ ပသာရေတွာ ဌိတကောဝ မာတုကုစ္ဆိသမ္ဘဝေန ကေနစိ အသုစိနာ အမက္ခိတောဝ နိက္ခမိံ။ **သာဓုကာရံ ပဝတ္တေန္တီ**တိ သာဓုကာရံ ပဝတ္တယန္တိ၊ သာဓုကာရံ ဒေန္တီတိ အတ္ထော။ **ပကမ္ပိတ္ထာ**တိ ကမ္ပိတ္ထ၊ ဩက္ကမနေပိ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမနေပိ ဒသသဟဿီ ပကမ္ပိတ္ထာတိ အတ္ထော။

၇၀။ အထ ဘဂဝါ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိအာဒီသု အတ္တနာ သမသမံ အဒိသွာ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိအာဒီသု အတ္တနော အစ္ဆရိယဒဿနတ္ထံ "**ဩက္ကန္တိ မေ သမော နတ္ထီ**"တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဩက္ကန္တီ**တိ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိယံ၊ ဘုမ္မတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ၊ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏေတိ အတ္ထော။ **မေ**တိ မယာ။ **သမော**တိ သဒိသော နတ္ထိ။ **ဇာတိတော**တိ ဧတ္ထ ဇာယတိ ဧတာယ မာတုယာတိ မာတာ "ဇာတီ"တိ ဝုစ္စတိ၊ တတော ဇာတိတော မာတုယာတိ အတ္ထော။ **အဘိ-နိက္ခမေ**တိ မာတုကုစ္ဆိတော အဘိနိက္ခမနေ ပသဝေ သတီတိ အတ္ထော။ **သမ္ဗောဓိယ**န္တိ ဧတ္ထ ပသတ္ထာ သုန္ဒရာ ဗောဓိ သမ္ဗောဓိ။ အယံ ပန **ဗောဓိ-**သဒ္ဒေါ ရုက္ခမဂ္ဂနိဗ္ဗာနသဗ္ဗညုတညာဏာဒီသု ဒိဿတိ။ "ဗောဓိရုက္ခမူလေ ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ[၁] စ, "အန္တရာ စ ဂယံ အန္တရာ စ ဗောဓိ"န္တိ[၂] စ အာဂတ-ဋ္ဌာနေ ဟိ ရုက္ခော ဗောဓီတိ ဝုစ္စတိ။ "ဗောဓိ ဝုစ္စတိ စတူသု မဂ္ဂေသု ဉာဏ"န္တိ[၃] အာဂတဋ္ဌာနေ မဂ္ဂေါ။ "ပတွာန ဗောဓိံ အမတံ အသင်္ခတ"န္တိ[၄] အာဂတဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗာနံ။ "ပပ္ပေါတိ ဗောဓိံ ဝရဘူရိမေဓသော"တိ[၅] အာဂတဋ္ဌာနေ သဗ္ဗညုတ-ညာဏံ။ ဣဓ ပန ဘဂဝတော အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ အဓိပ္ပေတံ[၆]။ အပရေ "သဗ္ဗညုတညာဏ"န္တိပိ ဝဒန္တိ၊ တဿံ သမ္ဗောဓိယံ[၇] အဟံ သေဋ္ဌောတိ အတ္ထော။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ သမ္ဗောဓိံ ပဋိစ္စ အတ္တာနံ ပသံသတီတိ? သဗ္ဗဂုဏဒါယ-ကတ္တာ။ ဘဂဝတော ဟိ သမ္ဗောဓိ သဗ္ဗဂုဏဒါယိကာ သဗ္ဗေပိ နိရဝသေသေ

၁-ဝိ ၃-၁၊ ခု ၁-၇၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၁-၂၂၇၊ မ ၂-၂၉၄၊ ဝိ ၃-၁၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ခု ၈-၂၃၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဂဝေသိတဗ္ဗော။ ၅-ဒီ ၃-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ-ဋ္ဌ ၁-၅၆၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၀၉၊ ဥဒါန-ဋ္ဌ-၁၄၆၊ စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ-၁၈-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၇-သမ္မာသမ္ဗောဓိယံ (သီ)

Buddhaguṇe dadāti, na pana aññesaṁ. Aññesaṁ pana kassaci arahattamaggo arahattaphalameva deti, kassaci tisso vijjā, kassaci cha abhiññā, kassaci catasso paṭisambhidā, kassaci sāvakapāramiñāṇaṁ, Paccekabuddhānaṁ paccekabodhiñāṇameva deti. Buddhānaṁ pana sabbaguṇasampattiṁ deti. Tasmā Bhagavā sabbaguṇadāyakattā "sambodhiyaṁ ahaṁ seṭṭho"ti attānaṁ pasaṁsati. Api ca bhūmiṁ cāletvā sambodhiṁ pāpuṇi, tasmā "sambodhiyaṁ ahaṁ seṭṭho"ti vadati. **Dhammacakkappavattane**ti ettha dhammacakkaṁ pana duvidhaṁ hoti paṭivedhañāṇañca desanāñāṇañcāti. Tattha paññāpabhāvitaṁ attano ariyaphalāvahaṁ paṭivedhañāṇaṁ karuṇāpabhāvitaṁ sāvakānaṁ ariya phalāvahaṁ desanāñāṇaṁ. Paṭivedhañāṇaṁ lokuttaraṁ kusalaṁ upekkhāsahagataṁ avitakka-avicāraṁ, desanāñāṇaṁ lokiyaṁ abyākataṁ, ubhayampi panetaṁ aññehi asādhā raṇaṁ. Idha pana desanāñāṇaṁ adhippetaṁ[1].

71. Idāni Bhagavato gabbhokkamaneva pathavikampanādikaṁ pavattiṁ sutvā "**aho acchariyaṁ loke**"ti devatāhi ayaṁ gāthā vuttā. Tattha **Buddhānaṁ guṇamahantatā**ti aho Buddhānaṁ guṇamahantabhāvo, aho Buddhānaṁ mahānubhāvoti attho. **Dasa sahassīlokadhātu, chappakāraṁ pakampathā**ti dasasu cakkavāḷasahassesu mahāpathavī chappakāraṁ pakampittha calittha. Kathaṁ? Puratthimato unnamati pacchimato onamati, pacchimato unnamati puratthimato onamati, uttarato unnamati dakkhiṇato onamati, dakkhiṇato unnamati uttarato onamati, majjhimato unnamati pariyantato onamati, pariyantato unnamati majjhimato onamatīti evaṁ chappakāraṁ anilabalacalitajalataraṅgabhaṅgasaṅghaṭṭitā viya nāvā catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalā pathavisandhārakajalapariyantā acetanāpi samānā sacetanā viya ayaṁ mahāpathavī pītiyā naccantī viya akampitthāti attho. **Obhāso ca mahā āsī**ti atikkammeva devānaṁ devānubhāvaṁ uḷāro obhāso ahosīti attho. **Accheraṁ lomahaṁsanan**ti accherañca lomahaṁsanañca ahosīti attho.

72. Idāni pathavikampanālokapātubhāvādīsu acchariyesu vattamānesu Bhagavato pavattidassanatthaṁ "**Bhagavā tamhi samaye**"ti-ādigāthāyo vuttā. Tattha **Lokajeṭṭho**ti Lokaseṭṭho.

1. Paṭisaṁ-Ṭṭha 2. 233 piṭṭhepi passitabbaṁ.

ဗုဒ္ဓဂုဏေ ဒဒါတိ၊ န ပန အညေသံ။ အညေသံ ပန ကဿစိ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ အရဟတ္တဖလမေဝ ဒေတိ၊ ကဿစိ တိဿော ဝိဇ္ဇာ၊ ကဿစိ ဆ အဘိညာ၊ ကဿစိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ကဿစိ သာဝကပါရမိဉာဏံ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ပစ္စေကဗောဓိဉာဏမေဝ ဒေတိ။ ဗုဒ္ဓါနံ ပန သဗ္ဗဂုဏသမ္ပတ္တိံ ဒေတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ သဗ္ဗဂုဏဒါယကတ္တာ "သမ္ဗောဓိယံ အဟံ သေဋ္ဌော"တိ အတ္တာနံ ပသံသတိ။ အပိ စ ဘူမိံ စာလေတွာ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိ၊ တသ္မာ "သမ္ဗောဓိယံ အဟံ သေဋ္ဌော"တိ ဝဒတိ။ **ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ**တိ ဧတ္ထ ဓမ္မစက္ကံ ပန ဒုဝိဓံ ဟောတိ ပဋိဝေဓဉာဏဉ္စ ဒေသနာဉာဏဉ္စာတိ။ တတ္ထ ပညာပဘာဝိတံ အတ္တနော အရိယဖလာဝဟံ ပဋိဝေဓဉာဏံ ကရုဏာပဘာဝိတံ သာဝကာနံ အရိယဖလာဝဟံ ဒေသနာဉာဏံ။ ပဋိဝေဓဉာဏံ လောကုတ္တရံ ကုသလံ ဥပေက္ခာသဟဂတံ အဝိတက္ကအဝိစာရံ၊ ဒေသနာဉာဏံ လောကိယံ အဗျာကတံ၊ ဥဘယမ္ပိ ပနေတံ အညေဟိ အသာဓာရဏံ။ ဣဓ ပန ဒေသနာဉာဏံ အဓိပ္ပေတံ[1]။

၇၁။ ဣဒါနိ ဘဂဝတော ဂဗ္ဘောက္ကမနေဝ ပထဝိကမ္ပနာဒိကံ ပဝတ္တိံ သုတွာ "**အဟော အစ္ဆရိယံ လောကေ**"တိ ဒေဝတာဟိ အယံ ဂါထာ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဗုဒ္ဓါနံ ဂုဏမဟန္တတာ**တိ အဟော ဗုဒ္ဓါနံ ဂုဏမဟန္တဘာဝေါ၊ အဟော ဗုဒ္ဓါနံ မဟာနုဘာဝေါတိ အတ္ထော။ **ဒသသဟဿီလောကဓာတု၊ ဆပ္ပကာရံ ပကမ္ပထာ**တိ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု မဟာပထဝီ ဆပ္ပကာရံ ပကမ္ပိတ္ထ စလိတ္ထ။ ကထံ? ပုရတ္ထိမတော ဥန္နမတိ ပစ္ဆိမတော ဩနမတိ၊ ပစ္ဆိမတော ဥန္နမတိ ပုရတ္ထိမတော ဩနမတိ၊ ဥတ္တရတော ဥန္နမတိ ဒက္ခိဏတော ဩနမတိ၊ ဒက္ခိဏတော ဥန္နမတိ ဥတ္တရတော ဩနမတိ၊ မဇ္ဈိမတော ဥန္နမတိ ပရိယန္တတော ဩနမတိ၊ ပရိယန္တတော ဥန္နမတိ မဇ္ဈိမတော ဩနမတီတိ ဧဝံ ဆပ္ပကာရံ အနိလဗလစလိတဇလတရင်္ဂဘင်္ဂသင်္ဃဋ္ဋိတာ ဝိယ နာဝါ စတုနဟုတာဓိကဒွိယောဇနသတသဟဿဗဟလာ ပထဝိသန္ဓာရကဇလပရိယန္တာ အစေတနာပိ သမာနာ သစေတနာ ဝိယ အယံ မဟာပထဝီ ပီတိယာ နစ္စန္တီ ဝိယ အကမ္ပိတ္ထာတိ အတ္ထော။ **ဩဘာသော စ မဟာ အာသီ**တိ အတိက္ကမ္မေဝ ဒေဝါနံ ဒေဝါနုဘာဝံ ဥဠာရော ဩဘာသော အဟောသီတိ အတ္ထော။ **အစ္ဆေရံ လောမဟံသန**န္တိ အစ္ဆေရဉ္စ လောမဟံသနဉ္စ အဟောသီတိ အတ္ထော။

၇၂။ ဣဒါနိ ပထဝိကမ္ပနာလောကပါတုဘာဝါဒီသု အစ္ဆရိယေသု ဝတ္တမာနေသု ဘဂဝတော ပဝတ္တိဒဿနတ္ထံ "**ဘဂဝါ တမှိ သမယေ**"တိအာဒိဂါထာယော ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **လောကဇေဋ္ဌော**တိ လောကသေဋ္ဌော။

၁-ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၂၃၃-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Sadevakanti sadevakassa lokassa, sāmi-atthe upayogavacanaṁ daṭṭhabbaṁ. **Dassayanto**ti pāṭihāriyaṁ dassento.

73. **Caṅkamantovā**ti dasalokadhātusahassāni ajjhottharitvā ṭhite tasmiṁ ratana maye caṅkame caṅkamamānova kathesi. Lokanāyakoti atha Satthā manosilātale sīhanādaṁ nadanto sīho viya gajjanto pāvussakamegho viya ca ākāsagaṅgaṁ otārento viya ca aṭṭhaṅgasamannāgatena[1] savanīyena kamanīyena brahmassarena nānānayavicittaṁ catusaccapaṭisaṁyuttaṁ tilakkhaṇāhataṁ madhuradhammakathaṁ kathesīti attho.

Antarā na nivatteti, catuhatthe caṅkame yathāti ettha Satthārā pana nimmitassa tassa caṅkamassa ekā koṭi pācīnacakkavāḷamukhavaṭṭiyaṁ ekā pacchimacakkavāḷamukhavaṭṭiyaṁ evaṁ ṭhite tasmiṁ ratanacaṅkame caṅkamamāno Satthā ubho koṭiyo patvāva nivattati, antarā ubho koṭiyo apatvā na nivattati. Yathā catuhatthappamāṇe caṅkame caṅkamamāno ubho koṭiyo sīghameva patvā nivattati, evaṁ antarā na nivattatīti attho. Kiṁ pana Bhagavā dasasahassayojanappamāṇāyāmaṁ caṅkamaṁ rassamakāsi, tāvamahantaṁ vā attabhāvaṁ nimminīti? Na panevamakāsi. Acinteyyo Buddhānaṁ Buddhānubhāvo. Akaniṭṭhabhavanato paṭṭhāya yāva Avīci, tāva ekaṅgaṇā ahosi. Tiriyato ca dasacakkavāḷasahassāni ekaṅgaṇāni ahesuṁ. Devā manusse passanti, manussāpi deve passanti. Yathā sabbe devamanussā pakatiyā caṅkamamānaṁ passanti, evaṁ Bhagavantaṁ caṅkamamānaṁ passiṁsūti. Bhagavā pana caṅkamantova dhammaṁ deseti antarāsamāpattiñca samāpajjati.

Atha āyasmā Sāriputto aparimitasamayasamupacitakusalabalajanitadvattiṁsavaralakkhaṇopasobhitaṁ asītānubyañjanavirājitaṁ varasarīraṁ saradasamaye paripuṇṇaṁ viya rajanikaraṁ sabbaphāliphullaṁ viya ca yojanasatubbedhaṁ pāricchattakaṁ aṭṭhārasaratanubbedhaṁ byāmappabhāparikkhepasassirikaṁ varakanakagirimiva jaṅgamaṁ anopamāya Buddhalīḷāya anopamena Buddhasirivilāsena caṅkamantaṁ dasasahassidevagaṇaparivutaṁ Bhagavantaṁ addasa. Disvāna

1. Dī 2. 171, 183 piṭṭhādīsu.

သဒေဝကန္တိ သဒေဝကဿ လောကဿ၊ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ဒဿယန္တော**တိ ပါဋိဟာရိယံ ဒဿေန္တော။

၇၃။ **စင်္ကမန္တောဝါ**တိ ဒသလောကဓာတုသဟဿာနိ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတေ တသ္မိံ ရတနမယေ စင်္ကမေ စင်္ကမမာနောဝ ကထေသိ။ **လောကနာယကော**တိ အထ သတ္ထာ မနောသိလာတလေ သီဟနာဒံ နဒန္တော သီဟော ဝိယ ဂဇ္ဇန္တော ပါဝုဿကမေဃော ဝိယ စ အာကာသဂင်္ဂံ ဩတာရေန္တော ဝိယ စ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတေန[1] သဝနီယေန ကမနီယေန ဗြဟ္မဿရေန နာနာနယဝိစိတ္တံ စတုသစ္စပဋိသံယုတ္တံ တိလက္ခဏာဟတံ မဓုရဓမ္မကထံ ကထေသီတိ အတ္ထော။

အန္တရာ န နိဝတ္တေတိ၊ စတုဟတ္ထေ စင်္ကမေ ယထာတိ ဧတ္ထ သတ္ထာရာ ပန နိမ္မိတဿ တဿ စင်္ကမဿ ဧကာ ကောဋိ ပါစီနစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယံ ဧကာ ပစ္ဆိမစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယံ ဧဝံ ဌိတေ တသ္မိံ ရတနစင်္ကမေ စင်္ကမမာနော သတ္ထာ ဥဘော ကောဋိယော ပတွာဝ နိဝတ္တတိ၊ အန္တရာ ဥဘော ကောဋိယော အပတွာ န နိဝတ္တတိ။ ယထာ စတုဟတ္ထပ္ပမာဏေ စင်္ကမေ စင်္ကမမာနော ဥဘော ကောဋိယော သီဃမေဝ ပတွာ နိဝတ္တတိ၊ ဧဝံ အန္တရာ န နိဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ကိံ ပန ဘဂဝါ ဒသသဟဿယောဇနပ္ပမာဏာယာမံ စင်္ကမံ ရဿမကာသိ, တာဝမဟန္တံ ဝါ အတ္တဘာဝံ နိမ္မိနီတိ? န ပနေဝမကာသိ။ အစိန္တေယျော ဗုဒ္ဓါနံ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေါ။ အကနိဋ္ဌဘဝနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အဝီစိ၊ တာဝ ဧကင်္ဂဏာ အဟောသိ။ တိရိယတော စ ဒသစက္ကဝါဠသဟဿာနိ ဧကင်္ဂဏာနိ အဟေသုံ။ ဒေဝါ မနုဿေ ပဿန္တိ၊ မနုဿာပိ ဒေဝေ ပဿန္တိ။ ယထာ သဗ္ဗေ ဒေဝမနုဿာ ပကတိယာ စင်္ကမမာနံ ပဿန္တိ၊ ဧဝံ ဘဂဝန္တံ စင်္ကမမာနံ ပဿိံသူတိ။ ဘဂဝါ ပန စင်္ကမန္တောဝ ဓမ္မံ ဒေသေတိ အန္တရာသမာပတ္တိဉ္စ သမာပဇ္ဇတိ။

အထ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော အပရိမိတသမယသမုပစိတကုသလဗလဇနိတဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏောပသောဘိတံ အသီတာနုဗျဉ္ဇနဝိရာဇိတံ ဝရသရီရံ သရဒသမယေ ပရိပုဏ္ဏံ ဝိယ ရဇနိကရံ သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လံ ဝိယ စ ယောဇနသတုဗ္ဗေဓံ ပါရိစ္ဆတ္တကံ အဋ္ဌာရသရတနုဗ္ဗေဓံ ဗျာမပ္ပဘာပရိက္ခေပသဿိရိကံ ဝရကနကဂိရိမိဝ ဇင်္ဂမံ အနောပမာယ ဗုဒ္ဓလီဠာယ အနောပမေန ဗုဒ္ဓသိရိဝိလာသေန စင်္ကမန္တံ ဒသသဟဿိဒေဝဂဏပရိဝုတံ ဘဂဝန္တံ အဒ္ဒသ။ ဒိသွာန

၁-ဒီ ၂-၁၇၁-၁၈၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“ayaṁ pana sakalāpi dasasahassī lokadhātu sannipatitā, mahatiyā panettha dhammadesanāya bhavitabbaṁ, Buddhavaṁsadesanā pana bahūpakārā Bhagavati pasādāvahā, yannūnāhaṁ Dasabalassa abhinīhārato paṭṭhāya Buddhavaṁsaṁ paripuccheyyan”ti cintetvā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dasanakhasamujjalaṁ jalajāmalāvikala kamala makulasadisaṁ añjaliṁ sirasi katvā Bhagavantaṁ **“kīdiso te Mahāvīrā”**ti-ādikaṁ paripucchi. Tena vuttaṁ—

74. “Sāriputto mahāpañño, samādhijjhānakovido.
Paññāya pāramippatto, pucchati Lokanāyakaṁ.

75. Kīdiso te Mahāvīra, abhinīhāro naruttama.
Kamhi kāle tayā dhīra, patthitā bodhimuttamā”ti—

ādi. Kā nāmāyaṁ anusandhīti? Pucchānusandhi nāma. Tisso hi anusandhiyo pucchānusandhi ajjhāsayānusandhi yathānusandhīti. Tattha “evaṁ vutte aññataro bhikkhu[1] Bhagavantaṁ etadavoca kiṁ nu kho bhante orimaṁ tīraṁ kiṁ pārimaṁ tīran”ti[2] evaṁ pucchantānaṁ Bhagavatā vissajjitasuttavasena **pucchānusandhi** veditabbā.

“Atha kho aññatarassa bhikkhuno evaṁ cetaso parivitakko udapādi ‘iti kira bho rūpaṁ anattā, vedanā, saññā, saṅkhārā, viññāṇaṁ anattā, anattakatāni kammāni kama ttānaṁ[3] phusissantī’ti. Atha kho Bhagavā tassa bhikkhuno cetasā cetoparivitakkamaññāya bhikkhū āmantesi ṭhānaṁ kho panetaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ idhekacco moghapuriso avidvā avijjāgato taṇhādhipateyyena cetasā Satthusāsanaṁ atidhāvitabbaṁ maññeyya ‘iti kira bho rūpaṁ anattā, vedanā, saññā, saṅkhārā, viññāṇaṁ anattā, anattakatāni kammāni kamattānaṁ phusissantī’ti -pa-. Taṁ kiṁ maññatha bhikkhave, rūpaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā”ti[4] evaṁ paresaṁ ajjhāsayaṁ viditvā Bhagavatā vuttavasena **ajjhāsayānusandhi** veditabbā.

1. Nando gopālako (Sī, Ka)
2. Saṁ 2. 387 piṭṭhe.
3. Kathamattānaṁ (Sī)
4. Ma 3. 69 piṭṭhe.

“အယံ ပန သကလာပိ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု သန္နိပတိတာ၊ မဟတိယာ ပနေတ္ထ ဓမ္မဒေသနာယ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ဗုဒ္ဓဝံသဒေသနာ ပန ဗဟူပကာရာ ဘဂဝတိ ပသာဒါဝဟာ၊ ယန္နူနာဟံ ဒသဗလဿ အဘိနီဟာရတော ပဋ္ဌာယ ဗုဒ္ဓဝံသံ ပရိပုစ္ဆေယျ”န္တိ စိန္တေတွာ ဧကံသံ စီဝရံ ကတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဒသနခသမုဇ္ဇလံ ဇလဇာမလာဝိကလကမလမကုလသဒိသံ အဉ္ဇလိံ သိရသိ ကတွာ ဘဂဝန္တံ **“ကီဒိသော တေ မဟာဝီရ”**တိအာဒိကံ ပရိပုစ္ဆိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇၄။ “သာရိပုတ္တော မဟာပညော၊ သမာဓိဇ္ဈာနကောဝိဒေါ။
ပညာယ ပါရမိပ္ပတ္တော၊ ပုစ္ဆတိ လောကနာယကံ။

၇၅။ ကီဒိသော တေ မဟာဝီရ၊ အဘိနီဟာရော နရုတ္တမ။
ကမှိ ကာလေ တယာ ဓီရ၊ ပတ္ထိတာ ဗောဓိမုတ္တမာ”တိ—

အာဒိ။ ကာ နာမာယံ အနုသန္ဓီတိ? ပုစ္ဆာနုသန္ဓိ နာမ။ တိဿော ဟိ အနုသန္ဓိယော ပုစ္ဆာနုသန္ဓိ အဇ္ဈာသယာနုသန္ဓိ ယထာနုသန္ဓီတိ။ တတ္ထ “ဧဝံ ဝုတ္တေ အညတရော ဘိက္ခု[၁] ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ ကိံ နု ခေါ ဘန္တေ ဩရိမံ တီရံ ကိံ ပါရိမံ တီရ”န္တိ[၂] ဧဝံ ပုစ္ဆန္တာနံ ဘဂဝတာ ဝိဿဇ္ဇိတသုတ္တဝသေန **ပုစ္ဆာနုသန္ဓိ** ဝေဒိတဗ္ဗာ။

“အထ ခေါ အညတရဿ ဘိက္ခုနော ဧဝံ စေတသော ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ ‘ဣတိ ကိရ ဘော ရူပံ အနတ္တာ၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရာ၊ ဝိညာဏံ အနတ္တာ၊ အနတ္တကတာနိ ကမ္မာနိ ကမတ္တာနံ[၃] ဖုသိဿန္တီ’တိ။ အထ ခေါ ဘဂဝါ တဿ ဘိက္ခုနော စေတသာ စေတောပရိဝိတက္ကမညာယ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ ဌာနံ ခေါ ပနေတံ ဘိက္ခဝေ ဝိဇ္ဇတိ၊ ယံ ဣဓေကစ္စော မောဃပုရိသော အဝိဒွါ အဝိဇ္ဇာဂတော တဏှာဓိပတေယျေန စေတသာ သတ္ထုသာသနံ အတိဓာဝိတဗ္ဗံ မညေယျ ‘ဣတိ ကိရ ဘော ရူပံ အနတ္တာ၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရာ၊ ဝိညာဏံ အနတ္တာ၊ အနတ္တကတာနိ ကမ္မာနိ ကမတ္တာနံ ဖုသိဿန္တီ’တိ။ပ။ တံ ကိံ မညထ ဘိက္ခဝေ၊ ရူပံ နိစ္စံ ဝါ အနိစ္စံ ဝါ”တိ[၄] ဧဝံ ပရေသံ အဇ္ဈာသယံ ဝိဒိတွာ ဘဂဝတာ ဝုတ္တဝသေန **အဇ္ဈာသယာနုသန္ဓိ** ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-နန္ဒော ဂေါပါလကော (သီ၊ က)
၂-သံ ၂-၃၈၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ကထမတ္တာနံ (သီ)
၄-မ ၃-၆၉-ပိဋ္ဌေ။

Yena pana dhammena ādimhi desanā uṭṭhitā, tassa dhammassa anurūpadhammavasena vā paṭikkhepavasena vā yesu suttesu uparidesanā āgacchati, tesaṁ vasena **yathānusandhi** veditabbā. Tena vuttaṁ “pucchānusandhī”ti.

Tattha **paññāya pāramippatto**ti sāvakapāramiñāṇassa matthakaṁ patto. **Pucchatī**ti apucchi. Tattha pucchā nāma adiṭṭhajotanāpucchā diṭṭhasaṁsandanāpucchā vimaticchedanāpucchā anumatipucchā kathetukamyatāpucchāti pañcavidhā hoti. Tatthāyaṁ therassa katamā pucchāti ce? Yasmā panāyaṁ Buddhavaṁso kappasatasahassādhika-asaṅkhyeyyopacitapuññasambhārānaṁ Paccekabuddhānaṁ kappasatasahassādhika-asaṅkhyeyyopacitapuññasambhārānaṁ dvinnaṁ aggasāvakānañca kappasatasahassopacitapuññasambhārānaṁ sesamahāsāvakānaṁ vā avisayo, Sabbaññubuddhānaṁyeva visayo, tasmā therassa adiṭṭhajotanā pucchāti veditabbā.

Kīdisoti pucchanākāro, kiṁpakāroti attho. **Te**ti tava. **Abhinīhāro**ti abhinīhāro nāma Buddhabhāvatthaṁ mānasaṁ bandhitvā “Buddhabyākaraṇaṁ aladdhā na uṭṭhahissāmī”ti vīriyamadhiṭṭhāya nipajjanaṁ. Tena vuttaṁ—

“Kīdiso te Mahāvīra, abhinīhāro naruttamā”ti.

Kamhi kāleti kasmiṁ kāle. **Patthitā**ti icchitā abhikaṅkhitā, “Buddho bodheyyaṁ mutto moceyyan”ti-ādinā nayena Buddhabhāvāya paṇidhānaṁ kadā katanti apucchi. **Bodhī**ti sammāsambodhi, arahattamaggañāṇassa ca sabbaññutaññāṇassa cetaṁ adhivacanaṁ. **Uttamā**ti sāvakabodhipaccekabodhīhi seṭṭhattā uttamāti vuttā. Ubhinnamantarā **ma**-kāro padasandhikaro.

Idāni Buddhabhāvakārake dhamme pucchanto—

76. “Dānaṁ sīlañca nekkhammaṁ, paññāvīriyañca kīdisaṁ.
Khantisaccamadhiṭṭhānaṁ, mettupekkhā ca kīdisā.

77. Dasa pāramī tayā dhīra, kīdisī Lokanāyaka.
Kathaṁ upapāramī puṇṇā, paramatthapāramī kathan”ti—

āha.

ယေန ပန ဓမ္မေန အာဒိမှိ ဒေသနာ ဥဋ္ဌိတာ၊ တဿ ဓမ္မဿ အနုရူပဓမ္မဝသေန ဝါ ပဋိက္ခေပဝသေန ဝါ ယေသု သုတ္တေသု ဥပရိဒေသနာ အာဂစ္ဆတိ၊ တေသံ ဝသေန **ယထာနုသန္ဓိ** ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေန ဝုတ္တံ “ပုစ္ဆာနုသန္ဓီ”တိ။

တတ္ထ **ပညာယ ပါရမိပ္ပတ္တော**တိ သာဝကပါရမိဉာဏဿ မတ္ထကံ ပတ္တော။ **ပုစ္ဆတီ**တိ အပုစ္ဆိ။ တတ္ထ ပုစ္ဆာ နာမ အဒိဋ္ဌဇောတနာပုစ္ဆာ ဒိဋ္ဌသံသန္ဒနာပုစ္ဆာ ဝိမတိစ္ဆေဒနာပုစ္ဆာ အနုမတိပုစ္ဆာ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာတိ ပဉ္စဝိဓာ ဟောတိ။ တတ္ထာယံ ထေရဿ ကတမာ ပုစ္ဆာတိ စေ? ယသ္မာ ပနာယံ ဗုဒ္ဓဝံသော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကအသင်္ချေယျောပစိတပုညသမ္ဘာရာနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကအသင်္ချေယျောပစိတပုညသမ္ဘာရာနံ ဒွိန္နံ အဂ္ဂသာဝကာနဉ္စ ကပ္ပသတသဟဿောပစိတပုညသမ္ဘာရာနံ သေသမဟာသာဝကာနံ ဝါ အဝိသယော၊ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါနံယေဝ ဝိသယော၊ တသ္မာ ထေရဿ အဒိဋ္ဌဇောတနာ ပုစ္ဆာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကီဒိသောတိ ပုစ္ဆနာကာရော၊ ကိံပကာရောတိ အတ္ထော။ **တေ**တိ တဝ။ **အဘိနီဟာရော**တိ အဘိနီဟာရော နာမ ဗုဒ္ဓဘာဝတ္ထံ မာနသံ ဗန္ဓိတွာ “ဗုဒ္ဓဗျာကရဏံ အလဒ္ဓါ န ဥဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ ဝီရိယမဓိဋ္ဌာယ နိပဇ္ဇနံ။ တေန ဝုတ္တံ—

“ကီဒိသော တေ မဟာဝီရ၊ အဘိနီဟာရော နရုတ္တမာ”တိ။

ကမှိ ကာလေတိ ကသ္မိံ ကာလေ။ **ပတ္ထိတာ**တိ ဣစ္ဆိတာ အဘိကင်္ခိတာ၊ “ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓေယျံ မုတ္တော မောစေယျ”န္တိအာဒိနာ နယေန ဗုဒ္ဓဘာဝါယ ပဏိဓာနံ ကဒါ ကတန္တိ အပုစ္ဆိ။ **ဗောဓီ**တိ သမ္မာသမ္ဗောဓိ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏဿ စ သဗ္ဗညုတဉာဏဿ စေတံ အဓိဝစနံ။ **ဥတ္တမာ**တိ သာဝကဗောဓိပစ္စေကဗောဓီဟိ သေဋ္ဌတ္တာ ဥတ္တမာတိ ဝုတ္တာ။ ဥဘိန္နမန္တရာ **မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။

ဣဒါနိ ဗုဒ္ဓဘာဝကာရကေ ဓမ္မေ ပုစ္ဆန္တော—

၇၆။ “ဒါနံ သီလဉ္စ နေက္ခမ္မံ၊ ပညာဝီရိယဉ္စ ကီဒိသံ။
ခန္တိသစ္စမဓိဋ္ဌာနံ၊ မေတ္တုပေက္ခာ စ ကီဒိသာ။

၇၇။ ဒသ ပါရမီ တယာ ဓီရ၊ ကီဒိသီ လောကနာယက။
ကထံ ဥပပါရမီ ပုဏ္ဏာ၊ ပရမတ္ထပါရမီ ကထ”န္တိ—

အာဟ။

Tattha dānapāramiyaṁ tāva bāhirabhaṇḍapariccāgo **pāramī** nāma, aṅgapariccāgo **upapāramī** nāma, jīvitapariccāgo **paramatthapāramī** nāmāti. Esa nayo sesapāramīsupi. Evaṁ dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samattiṁsa pāramiyo honti. Tattha bodhisattassa dānapāramitāya pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Sasapaṇḍitajātake**—

“Bhikkhāya upagataṁ disvā, sakattānaṁ pariccajiṁ.
Dānena me samo natthi, esā me dānapāramī”ti[1]—

evaṁ paraṁ jīvitapariccāgaṁ karontassa **dānapāramī** paramatthapāramī nāma jātā.

Tathā sīlapāramitāya pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekanteneva panassa **Saṅkhapālajātake**—

“Sūlehi vinivijjhante, koṭṭayantepi sattibhi.
Bhojaputte na kuppāmi, esā me sīlapāramī”ti[2]—

evaṁ attapariccāgaṁ karontassa **sīlapāramī** paramatthapāramī nāma jātā.

Tathā mahārajjaṁ pahāya nekkhammapāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Cūḷasutasomajātake**—

“Mahārajjaṁ hatthagataṁ, kheḷapiṇḍaṁva chaḍḍayiṁ.
Cajato na hoti lagganaṁ, esā me nekkhammapāramī”ti[3]—

evaṁ nissaṅgatāya rajjaṁ chaḍḍetvā nikkhamantassa **nekkhammapāramī** paramatthapāramī nāma jātā.

Tathā Mahosadhapaṇḍitakālādīsu paññāpāramiyā pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Sattubhattakapaṇḍitakāle**—

“Paññāya vicinantohaṁ, brāhmaṇaṁ mocayiṁ dukhā.
Paññāya me samo natthi, esā me paññāpāramī”ti[4]—

1. Khu 4. 398 piṭṭhe.
2. Khu 4. 407 piṭṭhe.
3. Abhi-Ṭṭha 1. 73; Jākaka-Ṭṭha 1. 54; Apadāna-Ṭṭha 1. 56 piṭṭhesu.
4. Abhi-Ṭṭha 1. 73; Jātaka-Ṭṭha 1. 55; Apadāna-Ṭṭha 1. 57 piṭṭhesu.

တတ္ထ ဒါနပါရမိယံ တာဝ ဗာဟိရဘဏ္ဍပရိစ္စာဂေါ **ပါရမီ** နာမ၊ အင်္ဂပရိစ္စာဂေါ **ဥပပါရမီ** နာမ၊ ဇီဝိတပရိစ္စာဂေါ **ပရမတ္ထပါရမီ** နာမာတိ။ ဧသ နယော သေသပါရမီသုပိ။ ဧဝံ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ သမတ္တိံသ ပါရမိယော ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဗောဓိသတ္တဿ ဒါနပါရမိတာယ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **သသပဏ္ဍိတဇာတကေ**—

“ဘိက္ခာယ ဥပဂတံ ဒိသွာ၊ သကတ္တာနံ ပရိစ္စဇိံ။
ဒါနေန မေ သမော နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ ဒါနပါရမီ”တိ[၁]—

ဧဝံ ပရံ ဇီဝိတပရိစ္စာဂံ ကရောန္တဿ **ဒါနပါရမီ** ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

တထာ သီလပါရမိတာယ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေနေဝ ပနဿ **သင်္ခပါလဇာတကေ**—

“သူလေဟိ ဝိနိဝိဇ္ဈန္တေ၊ ကောဋ္ဋယန္တေပိ သတ္တိဘိ။
ဘောဇပုတ္တေ န ကုပ္ပါမိ၊ ဧသာ မေ သီလပါရမီ”တိ[၂]—

ဧဝံ အတ္တပရိစ္စာဂံ ကရောန္တဿ **သီလပါရမီ** ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

တထာ မဟာရဇ္ဇံ ပဟာယ နေက္ခမ္မပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **စူဠသုတသောမဇာတကေ**—

“မဟာရဇ္ဇံ ဟတ္ထဂတံ၊ ခေဠပိဏ္ဍံဝ ဆဍ္ဍယိံ။
စဇတော န ဟောတိ လဂ္ဂနံ၊ ဧသာ မေ နေက္ခမ္မပါရမီ”တိ[၃]—

ဧဝံ နိဿင်္ဂတာယ ရဇ္ဇံ ဆဍ္ဍေတွာ နိက္ခမန္တဿ **နေက္ခမ္မပါရမီ** ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

တထာ မဟောသဓပဏ္ဍိတကာလာဒီသု ပညာပါရမိယာ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **သတ္တုဘတ္တကပဏ္ဍိတကာလေ**—

“ပညာယ ဝိစိနန္တောဟံ၊ ဗြာဟ္မဏံ မောစယိံ ဒုခါ။
ပညာယ မေ သမော နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ ပညာပါရမီ”တိ[၄]—

၁-ခု ၄-၃၉၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၄-၄၀၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၃၊ ဇာကက-ဋ္ဌ ၁-၅၄၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၆-ပိဋ္ဌေသု။
၄-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၃၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၅၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေသု။

antobhastagataṁ[1] sappaṁ dassentassa **paññāpāramī** paramatthapāramī nāma jātā.

Tathā vīriyapāramitāya pūritattabhāvānaṁ parimāṇaṁ nāma natthi. Ekantena panassa **Mahājanakajātake**—

> "Atīradassī jalamajjhe, hatā sabbeva mānusā.
> Cittassa aññathā natthi, esā me vīriyapāramī"ti[2]—

evaṁ mahāsamuddaṁ tarantassa **vīriyapāramī** paramatthapāramī nāma jātā.

Tathā **Khantivādijātake**—

> "Acetanaṁva koṭṭente, tiṇhena pharasunā mamaṁ.
> Kāsirāje na kuppāmi, esā me khantipāramī"ti[3]—

evaṁ acetanabhāvena viya mahādukkhaṁ adhivāsentassa **khantipāramī** paramatthapāramī nāma jātā.

Tathā **Mahāsutasomajātake**—

> "Saccavācaṁ'nurakkhanto, cajitvā mama jīvitaṁ.
> Mocesiṁ ekasataṁ khattiye, esā me saccapāramī"ti[3]—

evaṁ jīvitaṁ cajitvā saccaṁ anurakkhantassa **saccapāramī** paramatthapāramī nāma jātā.

Tathā **Mūgapakkhajātake**—

> "Mātā pitā na me dessā, attā me na ca dessiyo.
> Sabbaññutaṁ piyaṁ mayhaṁ, tasmā vataṁ adhiṭṭhahin"ti[4]—

evaṁ jīvitampi pariccajitvā vataṁ adhiṭṭhahantassa **adhiṭṭhānapāramī** paramatthapāramī nāma jātā.

Tathā **Suvaṇṇasāmajātake**[5]—

> "Na maṁ koci uttasati, napi bhāyāmi kassaci.
> Mettābalenupatthaddho, ramāmi pavane tadā"ti[6]—

1. Anto bhastragataṁ (Sī)
2. Abhi-Ṭṭha 1. 73; Jātaka-Ṭṭha 1. 55; Apadāna-Ṭṭha 1. 57 piṭṭhesu.
3. Abhi-Ṭṭha 1. 74; Jātaka-Ṭṭha 1. 55; Apadāna-Ṭṭha 1. 57 piṭṭhesu.
4. Khu 4. 413 piṭṭhe. 5. Ekarājajātake (Sī) 6. Khu 4. 418 piṭṭhe.

အန္တောဘသ္တဂတံ[၁] သပ္ပံ ဒဿေန္တဿ **ပညာပါရမီ** ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

တထာ ဝီရိယပါရမိတာယ ပူရိတတ္တဘာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တေန ပနဿ **မဟာဇနကဇာတကေ**—

> "အတီရဒဿီ ဇလမဇ္ဈေ၊ ဟတာ သဗ္ဗေဝ မာနုသာ။
> စိတ္တဿ အညထာ နတ္ထိ၊ ဧသာ မေ ဝီရိယပါရမီ"တိ[၂]—

ဧဝံ မဟာသမုဒ္ဒံ တရန္တဿ **ဝီရိယပါရမီ** ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

တထာ **ခန္တိဝါဒီဇာတကေ**—

> "အစေတနံဝ ကောဋ္ဋေန္တေ၊ တိဏှေန ဖရသုနာ မမံ။
> ကာသိရာဇေ န ကုပ္ပါမိ၊ ဧသာ မေ ခန္တိပါရမီ"တိ[၃]—

ဧဝံ အစေတနဘာဝေန ဝိယ မဟာဒုက္ခံ အဓိဝါသေန္တဿ **ခန္တိပါရမီ** ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

တထာ **မဟာသုတသောမဇာတကေ**—

> "သစ္စဝါစံ'နုရက္ခန္တော၊ စဇိတွာ မမ ဇီဝိတံ။
> မောစေသိံ ဧကသတံ ခတ္တိယေ၊ ဧသာ မေ သစ္စပါရမီ"တိ[၃]—

ဧဝံ ဇီဝိတံ စဇိတွာ သစ္စံ အနုရက္ခန္တဿ **သစ္စပါရမီ** ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

တထာ **မူဂပက္ခဇာတကေ**—

> "မာတာ ပိတာ န မေ ဒေဿာ၊ အတ္တာ မေ န စ ဒေဿိယော။
> သဗ္ဗညုတံ ပိယံ မယှံ၊ တသ္မာ ဝတံ အဓိဋ္ဌဟိ"န္တိ[၄]—

ဧဝံ ဇီဝိတမ္ပိ ပရိစ္စဇိတွာ ဝတံ အဓိဋ္ဌဟန္တဿ **အဓိဋ္ဌာနပါရမီ** ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

တထာ **သုဝဏ္ဏသာမဇာတကေ**[၅]—

> "န မံ ကောစိ ဥတ္တသတိ၊ နပိ ဘာယာမိ ကဿစိ။
> မေတ္တာဗလေနုပတ္ထဒ္ဓေါ၊ ရမာမိ ပဝနေ တဒါ"တိ[၆]—

၁-အန္တော ဘသ္တြဂတံ (သီ) ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၃၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၅၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၄၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၅၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၄-၄၁၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဧကရာဇဇာတကေ (သီ) ၆-ခု ၄-၄၁၈-ပိဋ္ဌေ။

evaṁ jīvitampi anoloketvā mettāyantassa **mettāpāramī** paramatthapāramī nāma jātā.

Tathā **Lomahaṁsajātake**—

"Susāne seyyaṁ kappemi, chavaṭṭhikaṁ upanidhāya'haṁ.
Gāmaṇḍalā[1] upagantvā, rūpaṁ dassentinappakan"ti[2]—

evaṁ gāmadārakesu niṭṭhubhanādīhi ceva mālāgandhūpahārādīhi ca sukhadukkhaṁ uppādentesupi upekkhaṁ anativattantassa **upekkhāpāramī** paramatthapāramī nāma jātā. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana **cariyāpiṭakato** gahetabbo.

Idāni therena puṭṭhassa Bhagavato byākaraṇaṁ dassentehi saṅgītikārakehi—

78. "Tassa puṭṭho viyākāsi, karavīkamadhuragiro.
Nibbāpayanto hadayaṁ, hāsayanto sadevakaṁ.

79. Atītabuddhānaṁ Jinānaṁ desitaṁ,
Nikīlitaṁ[3] Buddhaparamparāgataṁ.
Pubbenivāsānugatāya buddhiyā,
Pakāsayī lokahitaṁ sadevake"ti—

vuttaṁ.

Tattha **tassa puṭṭho viyākāsī**ti tena Dhammasenāpatinā puṭṭho hutvā tassa byākāsi, attano abhinīhārato paṭṭhāya abhisambodhipariyosānaṁ sabbaṁ Buddhavaṁsaṁ kathesīti attho. **Karavīkamadhuragiro**ti karavīkasakuṇassa viya madhurā girā yassa so karavīkamadhuragiro, karavīkamadhuramañjussaroti attho. Tatridaṁ karavīkānaṁ madhurassaratā—karavīkasakuṇā kira madhurarasaṁ ambapakkaṁ mukhatuṇḍakena paharitvā paggharitaṁ phalarasaṁ pivitvā pakkhena tāḷaṁ datvā vikūjamāne catuppadā madamattā viya laḷituṁ ārabhanti, gocarapasutāpi catuppadagaṇā mukhagatānipi tiṇāni chaḍḍetvā taṁ nādaṁ suṇanti, vāḷamigā khuddakamige anubandhamānā ukkhittaṁ pādaṁ

1. Gomaṇḍalā (Sī, I)   2. Khu 4. 418 piṭṭhe.   3. Nikīḷitaṁ (Sī, I, Ka)

ဧဝံ ဇီဝိတမ္ပိ အနောလောကေတွာ မေတ္တာယန္တဿ **မေတ္တာပါရမီ** ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။

တထာ **လောမဟံသဇာတကေ**—

“သုသာနေ သေယျံ ကပ္ပေမိ၊ ဆဝဋ္ဌိကံ ဥပနိဓာယ’ဟံ။
ဂါမဏ္ဍလာ[၁] ဥပဂန္တွာ၊ ရူပံ ဒဿေန္တိနပ္ပက”န္တိ[၂]—

ဧဝံ ဂါမဒါရကေသု နိဋ္ဌုဘနာဒီဟိ စေဝ မာလာဂန္ဓူပဟာရာဒီဟိ စ သုခဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေန္တေသုပိ ဥပေက္ခံ အနတိဝတ္တန္တဿ **ဥပေက္ခာပါရမီ** ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန **စရိယာပိဋကတော** ဂဟေတဗ္ဗော။

ဣဒါနိ ထေရေန ပုဋ္ဌဿ ဘဂဝတော ဗျာကရဏံ ဒဿေန္တေဟိ သင်္ဂီတိကာရကေဟိ—

၇၈။ “တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ ကရဝီကမဓုရဂိရော။
နိဗ္ဗာပယန္တော ဟဒယံ၊ ဟာသယန္တော သဒေဝကံ။

၇၉။ အတီတဗုဒ္ဓါနံ ဇိနာနံ ဒေသိတံ၊
နိကီလိတံ[၃] ဗုဒ္ဓပရမ္ပရာဂတံ။
ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဂတာယ ဗုဒ္ဓိယာ၊
ပကာသယီ လောကဟိတံ သဒေဝကေ”တိ—

ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသီ**တိ တေန ဓမ္မသေနာပတိနာ ပုဋ္ဌော ဟုတွာ တဿ ဗျာကာသိ၊ အတ္တနော အဘိနီဟာရတော ပဋ္ဌာယ အဘိသမ္ဗောဓိပရိယောသာနံ သဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓဝံသံ ကထေသီတိ အတ္ထော။ **ကရဝီကမဓုရဂိရော**တိ ကရဝီကသကုဏဿ ဝိယ မဓုရာ ဂိရာ ယဿ သော ကရဝီကမဓုရဂိရော၊ ကရဝီကမဓုရမဉ္ဇုဿရောတိ အတ္ထော။ တတြိဒံ ကရဝီကာနံ မဓုရဿရတာ—ကရဝီကသကုဏာ ကိရ မဓုရရသံ အမ္ဗပက္ကံ မုခတုဏ္ဍကေန ပဟရိတွာ ပဂ္ဃရိတံ ဖလရသံ ပိဝိတွာ ပက္ခေန တာဠံ ဒတွာ ဝိကူဇမာနေ စတုပ္ပဒါ မဒမတ္တာ ဝိယ လဠိတုံ အာရဘန္တိ၊ ဂေါစရပသုတာပိ စတုပ္ပဒဂဏာ မုခဂတာနိပိ တိဏာနိ ဆဍ္ဍေတွာ တံ နာဒံ သုဏန္တိ၊ ဝါဠမိဂါ ခုဒ္ဒကမိဂေ အနုဗန္ဓမာနာ ဥက္ခိတ္တံ ပါဒံ

၁-ဂေါမဏ္ဍလာ (သီ၊ ဣ)   ၂-ခု ၄-၄၁၈-ပိဋ္ဌေ။   ၃-နိကီဠိတံ (သီ၊ ဣ၊ က)

anikkhipitvā cittakatā viya tiṭṭhanti, anubandhamigāpi maraṇabhayaṁ hitvā tiṭṭhanti, ākāse pakkhandantā pakkhinopi pakkhe pasāretvā tiṭṭhanti, udake macchāpi kaṇṇapaṭalaṁ acālentā taṁ saddaṁ suṇamānā tiṭṭhanti. Evaṁ madhurassarā karavīkā[1]. **Nibbāpayanto hadayan**ti kilesaggisantattasabbajanamānasaṁ dhammakathāmatadhārāya sītibhāvaṁ janayantoti attho. **Hāsayanto**ti tosayanto. **Sadevakan**ti sadevakaṁ lokaṁ.

Atītabuddhānanti atītānaṁ Buddhānaṁ[2]. Amhākaṁ Bhagavato abhinīhārassa purato pana Taṇhaṅkaro Medhaṅkaro Saraṇaṅkaro Dīpaṅkaroti cattāro Buddhā ekasmiṁ kappe nibbattiṁsu. Tesaṁ aparabhāge Koṇḍaññādayo tevīsati[2] Buddhāti sabbe Dīpaṅkarādayo catuvīsati Buddhā idha "atītabuddhā"ti adhippetā, tesaṁ atītabuddhānaṁ. **Jinānan**ti tasseva vevacanaṁ. **Desitan**ti kathitaṁ. Catuvīsatiyā Buddhānaṁ catusaccapaṭisaṁyuttaṁ dhammakathaṁ. **Nikīlitan**ti tesaṁ caritaṁ. Kappajātigottāyubodhisāvakasannipāta-upaṭṭhākamātāpituputtabhariyāparicchedādikaṁ nikīlitaṁ nāma. **Buddhaparamparāgatan**ti Dīpaṅkaradasabalato paṭṭhāya yāva Kassapaparamparato āgataṁ desitaṁ nikīlitaṁ vāti attho. **Pubbenivāsānugatāya buddhiyā**ti ekampi jātiṁ dvepi jātiyoti[3] evaṁ vibhattaṁ pubbe nivuṭṭhakkhandhasantānasaṅkhātaṁ pubbe nivāsaṁ anugatā upagatā tāya pubbenivāsānugatāya buddhiyā, pubbenivāsānussati ñāṇenāti attho. **Pakāsayī**ti byākāsi. **Lokahitan**ti sabbalokahitaṁ Buddhavaṁsaṁ. **Sadeveke**ti sadevake loketi attho.

80. Atha Bhagavā karuṇāsītalena hadayena sadevakaṁ lokaṁ savane niyo jento "**pītipāmojjajananan**"ti-ādimāha. Tattha **pītipāmojjajananan**ti pītipāmojjakaraṁ pītiyā pubbabhāgaṁ pāmojjaṁ, pañcavaṇṇāya pītiyā janananti attho. **Sokasallavinodanan**ti sokasaṅkhātānaṁ sallānaṁ vinodanaṁ viddhaṁsanaṁ. **Sabbasampattipaṭi lābhan**ti sabbāpi devamanussasampatti-ādayo sampattiyo paṭilabhanti etenāti sabbasampattipaṭilābho, taṁ sabbasampattipaṭilābhaṁ Buddhavaṁsadesananti attho.

1. Dī-Ṭṭha 2. 44; Ma-Ṭṭha 3. 263 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
2. Natthi (Sī, I)
3. Ma 1. 101, 315, 346; Ma 2. 191; Ma 3. 63; Vi 1. 5 piṭṭhādīsu.

အနိက္ခိပိတွာ စိတ္တကတာ ဝိယ တိဋ္ဌန္တိ၊ အနုဗန္ဓမိဂါပိ မရဏဘယံ ဟိတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ အာကာသေ ပက္ခန္ဒန္တာ ပက္ခိနောပိ ပက္ခေ ပသာရေတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဥဒကေ မစ္ဆာပိ ကဏ္ဏပဋလံ အစာလေန္တာ တံ သဒ္ဒံ သုဏမာနာ တိဋ္ဌန္တိ။ ဧဝံ မဓုရဿရာ ကရဝီကာ[၁]။ **နိဗ္ဗာပယန္တော ဟဒယ**န္တိ ကိလေသဂ္ဂိသန္တတ္တသဗ္ဗဇနမာနသံ ဓမ္မကထာမတဓာရာယ သီတိဘာဝံ ဇနယန္တောတိ အတ္ထော။ **ဟာသယန္တော**တိ တောသယန္တော။ **သဒေဝက**န္တိ သဒေဝကံ လောကံ။

အတီတဗုဒ္ဓါနန္တိ အတီတာနံ ဗုဒ္ဓါနံ[၂]။ အမှာကံ ဘဂဝတော အဘိနီဟာရဿ ပုရတော ပန တဏှင်္ကရော မေဓင်္ကရော သရဏင်္ကရော ဒီပင်္ကရောတိ စတ္တာရော ဗုဒ္ဓါ ဧကသ္မိံ ကပ္ပေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တေသံ အပရဘာဂေ ကောဏ္ဍညာဒယော တေဝီသတိ[၂] ဗုဒ္ဓါတိ သဗ္ဗေ ဒီပင်္ကရာဒယော စတုဝီသတိ ဗုဒ္ဓါ ဣဓ “အတီတဗုဒ္ဓါ”တိ အဓိပ္ပေတာ၊ တေသံ အတီတဗုဒ္ဓါနံ။ **ဇိနာန**န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဒေသိတ**န္တိ ကထိတံ။ စတုဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ စတုသစ္စပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မကထံ။ **နိကီလိတ**န္တိ တေသံ စရိတံ။ ကပ္ပဇာတိဂေါတ္တာယုဗောဓိသာဝကသန္နိပါတဥပဋ္ဌာကမာတာပိတုပုတ္တဘရိယာပရိစ္ဆေဒါဒိကံ နိကီလိတံ နာမ။ **ဗုဒ္ဓပရမ္ပရာဂတ**န္တိ ဒီပင်္ကရဒသဗလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ကဿပပရမ္ပရတော အာဂတံ ဒေသိတံ နိကီလိတံ ဝါတိ အတ္ထော။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဂတာယ ဗုဒ္ဓိယာ**တိ ဧကမ္ပိ ဇာတိံ ဒွေပိ ဇာတိယောတိ[၃] ဧဝံ ဝိဘတ္တံ ပုဗ္ဗေ နိဝုဋ္ဌက္ခန္ဓသန္တာနသင်္ခါတံ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဂတာ ဥပဂတာ တာယ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဂတာယ ဗုဒ္ဓိယာ၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏေနာတိ အတ္ထော။ **ပကာသယီ**တိ ဗျာကာသိ။ **လောကဟိတ**န္တိ သဗ္ဗလောကဟိတံ ဗုဒ္ဓဝံသံ။ **သဒေဝကေ**တိ သဒေဝကေ လောကေတိ အတ္ထော။

၈၀။ အထ ဘဂဝါ ကရုဏာသီတလေန ဟဒယေန သဒေဝကံ လောကံ သဝနေ နိယောဇေန္တော “**ပီတိပါမောဇ္ဇဇနန**”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပီတိပါမောဇ္ဇဇနန**န္တိ ပီတိပါမောဇ္ဇကရံ ပီတိယာ ပုဗ္ဗဘာဂံ ပါမောဇ္ဇံ၊ ပဉ္စဝဏ္ဏာယ ပီတိယာ ဇနနန္တိ အတ္ထော။ **သောကသလ္လဝိနောဒန**န္တိ သောကသင်္ခါတာနံ သလ္လာနံ ဝိနောဒနံ ဝိဒ္ဓံသနံ။ **သဗ္ဗသမ္ပတ္တိပဋိလာဘ**န္တိ သဗ္ဗာပိ ဒေဝမနုဿသမ္ပတ္တိအာဒယော သမ္ပတ္တိယော ပဋိလဘန္တိ ဧတေနာတိ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိပဋိလာဘော၊ တံ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိပဋိလာဘံ ဗုဒ္ဓဝံသဒေသနန္တိ အတ္ထော။

၁-ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၄၄၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၂၆၃-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)
၃-မ ၁-၁၀၁-၃၁၅-၃၄၆၊ မ ၂-၁၉၁၊ မ ၃-၆၃၊ ဝိ ၁-၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Cittīkatvāti citte katvā, Buddhānussatiṁ purakkhatvāti attho. **Suṇāthā**ti nisāmetha nibodhatha. **Me**ti mama.

81. **Madanimmadanan**ti jātimadādīnaṁ sabbamadānaṁ nimmadanakaraṁ. **Sokanudan**ti soko nāma ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa cittasantāpo. Kiñcāpi atthato domanassameva hoti, evaṁ santepi antonijjhānalakkhaṇo, cetaso parinijjhāyanaraso, anusocanapaccupaṭṭhāno, taṁ sokaṁ nudatīti sokanudo, taṁ sokanudaṁ. **Saṁsāraparimocanan**ti saṁsārabandhanato parimocanakaraṁ. "Saṁsārasamatikkaman"tipi pāṭho, tassa saṁsārasamatikkamakaranti attho.

Sabbadukkhakkhayanti ettha **dukkha**-saddo dukkhavedanā dukkhavatthu dukkhārammaṇadukkhapaccayadukkhaṭṭhānādīsu dissati. Ayañhi "dukkhassa ca pahānā"ti-ādīsu[1] dukkhavedanāyaṁ dissati. "Jātipi dukkhā jarāpi dukkhā"ti-ādīsu[2] dukkhavatthu smiṁ. "Yasmā ca kho Mahāli rūpaṁ dukkhaṁ dukkhānupatitaṁ dukkhāvakkantan"ti-ādīsu[3] dukkhārammaṇe. "Dukkho pāpassa uccayo"ti-ādīsu[4] dukkhapaccaye. "Yāvañcidaṁ bhikkhave na sukarā akkhānena pāpuṇituṁ yāva dukkhā nirayā"ti-ādīsu[5] dukkhaṭṭhāne. Idha panāyaṁ dukkhavatthusmiṁ dukkhapaccayepi ca daṭṭhabbo. Tasmā jāti ādisabbadukkhakkhayakaranti attho[6]. **Maggan**ti ettha kusalatthikehi maggīyati, kilese vā mārento gacchatīti maggoti Buddhavaṁsadesanā vuccati, taṁ nibbānassa magga bhūtaṁ Buddhavaṁsadesanaṁ. **Sakkaccan**ti sakkaccaṁ cittīkatvā, ohitasotā hutvāti attho. **Paṭipajjathā**ti adhitiṭṭhatha[7], suṇāthāti attho. Atha vā pītipāmojjajananaṁ soka sallavinodanaṁ sabbasampattipaṭilābhahetubhūtaṁ imaṁ Buddhavaṁsadesanaṁ sutvā idāni madanimmadanādiguṇavisesāvahaṁ sabbadukkhakkhayaṁ Buddhabhāvamaggaṁ paṭipajjathāti sabbesaṁ devamanussānaṁ Buddhattaṁ paṇidhāya ussāhaṁ janeti. Sesamettha uttānamevāti.

Iti Madhuratthavilāsiniyā Buddhavaṁsaṭṭhakathāya

Ratanacaṅkamanakaṇḍavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca sabbākārena abbhantaranidānassatthavaṇṇanā.

---

1. Dī 1. 71; Ma 1. 314, 346; Vi 1. 5 piṭṭhādīsu.
2. Dī 2. 243; Saṁ 3. 369 piṭṭhādīsu.
3. Saṁ 2. 58 piṭṭhe.
4. Khu 1. 30 piṭṭhe.
5. Ma 3. 205 piṭṭhe.
6. Abhi-Ṭṭha 1. 84 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
7. Adhiṭṭhatha (Ka)

စိတ္တီကတွာတိ စိတ္တေ ကတွာ၊ ဗုဒ္ဓါနုဿတိံ ပုရက္ခတွာတိ အတ္ထော။ **သုဏာထာ**တိ နိသာမေထ နိဗောဓထ။ **မေ**တိ မမ။

၈၁။ **မဒနိမ္မဒန**န္တိ ဇာတိမဒါဒီနံ သဗ္ဗမဒါနံ နိမ္မဒနကရံ။ **သောကနုဒ**န္တိ သောကော နာမ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ စိတ္တသန္တာပေါ။ ကိဉ္စာပိ အတ္ထတော ဒေါမနဿမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ အန္တောနိဇ္ဈာနလက္ခဏော၊ စေတသော ပရိနိဇ္ဈာယနရသော၊ အနုသောစနပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ တံ သောကံ နုဒတီတိ သောကနုဒေါ၊ တံ သောကနုဒံ။ **သံသာရပရိမောစန**န္တိ သံသာရဗန္ဓနတော ပရိမောစနကရံ။ "သံသာရသမတိက္ကမ"န္တိပိ ပါဌော၊ တဿ သံသာရသမတိက္ကမကရန္တိ အတ္ထော။

သဗ္ဗဒုက္ခက္ခယန္တိ ဧတ္ထ **ဒုက္ခ**-သဒ္ဒေါ ဒုက္ခဝေဒနာဒုက္ခဝတ္ထုဒုက္ခာရမ္မဏဒုက္ခပစ္စယဒုက္ခဋ္ဌာနာဒီသု ဒိဿတိ။ အယဉ္ဟိ "ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ"တိအာဒီသု[၁] ဒုက္ခဝေဒနာယံ ဒိဿတိ။ "ဇာတိပိ ဒုက္ခာ ဇရာပိ ဒုက္ခာ"တိအာဒီသု[၂] ဒုက္ခဝတ္ထုသ္မိံ။ "ယသ္မာ စ ခေါ မဟာလိ ရူပံ ဒုက္ခံ ဒုက္ခာနုပတိတံ ဒုက္ခာဝက္ကန္တ"န္တိအာဒီသု[၃] ဒုက္ခာရမ္မဏေ။ "ဒုက္ခော ပါပဿ ဥစ္စယော"တိအာဒီသု[၄] ဒုက္ခပစ္စယေ။ "ယာဝဉ္စိဒံ ဘိက္ခဝေ န သုကရာ အက္ခာနေန ပါပုဏိတုံ ယာဝ ဒုက္ခာ နိရယာ"တိအာဒီသု[၅] ဒုက္ခဋ္ဌာနေ။ ဣဓ ပနာယံ ဒုက္ခဝတ္ထုသ္မိံ ဒုက္ခပစ္စယေပိ စ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ ဇာတိအာဒိသဗ္ဗဒုက္ခက္ခယကရန္တိ အတ္ထော[၆]။ **မဂ္ဂ**န္တိ ဧတ္ထ ကုသလတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂီယတိ၊ ကိလေသေ ဝါ မာရေန္တော ဂစ္ဆတီတိ မဂ္ဂေါတိ ဗုဒ္ဓဝံသဒေသနာ ဝုစ္စတိ၊ တံ နိဗ္ဗာနဿ မဂ္ဂဘူတံ ဗုဒ္ဓဝံသဒေသနံ။ **သက္ကစ္စ**န္တိ သက္ကစ္စံ စိတ္တီကတွာ၊ ဩဟိတသောတာ ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **ပဋိပဇ္ဇထာ**တိ အဓိတိဋ္ဌထ[၇]၊ သုဏာထာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ပီတိပါမောဇ္ဇဇနနံ သောကသလ္လဝိနောဒနံ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိပဋိလာဘဟေတုဘူတံ ဣမံ ဗုဒ္ဓဝံသဒေသနံ သုတွာ ဣဒါနိ မဒနိမ္မဒနာဒိဂုဏဝိသေသာဝဟံ သဗ္ဗဒုက္ခက္ခယံ ဗုဒ္ဓဘာဝမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇထာတိ သဗ္ဗေသံ ဒေဝမနုဿာနံ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပဏိဓာယ ဥဿာဟံ ဇနေတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဣတိ မဓုရတ္ထဝိလာသိနိယာ ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ

ရတနစင်္ကမနကဏ္ဍဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ သဗ္ဗာကာရေန အဗ္ဘန္တရနိဒါနဿတ္ထဝဏ္ဏနာ။

၁-ဒီ ၁-၇၁၊ မ ၁-၃၁၄-၃၄၆၊ ဝိ ၁-၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဒီ ၂-၂၄၃၊ သံ ၃-၃၆၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-သံ ၂-၅၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၃၀-ပိဋ္ဌေ။
၅-မ ၃-၂၀၅-ပိဋ္ဌေ။
၆-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၈၄-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၇-အဓိဋ္ဌထ (က)

2. Sumedhapatthanākathāvaṇṇanā

Idāni—

1-2. “Kappe ca satasahasse, caturo ca asaṅkhiye.
Amaraṁ nāma nagaraṁ, dassaneyyaṁ manoraman”ti—

ādinayappavattāya Buddhavaṁsavaṇṇanāya okāso anuppatto. Sā panesā Buddhavaṁsavaṇṇanā yasmā suttanikkhepaṁ vicāretvā vuccamānā pākaṭā hoti, tasmā suttanikkhepavicāraṇā tāva veditabbā. Cattāro hi suttanikkhepā attajjhāsayo parajjhāsayo pucchāvasiko aṭṭhuppattikoti. Tattha yāni suttāni Bhagavā parehi anajjhiṭṭho kevalaṁ attano ajjhāsayena kathesi. Seyyathidaṁ—**Ākaṅkheyyasuttaṁ**[1] **Vatthasuttan**[2]ti evamādīni, tesaṁ **attajjhāsayo** nikkhepo.

Yāni vā pana “paripakkā kho Rāhulassa vimuttiparipācanīyā dhammā, yaṁnūnāhaṁ Rāhulaṁ uttariṁ āsavānaṁ khaye vineyyan”ti[3] evaṁ paresaṁ ajjhāsayaṁ khantiṁ manaṁ bujjhanakabhāvañca oloketvā parajjhāsayavasena kathitāni. Seyyathidaṁ—**Rāhulovādasuttaṁ**[4] **Dhammacakkappavattanasuttan**[5]ti evamādīni, tesaṁ **parajjhāsayo** nikkhepo.

Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā te te devamanussā pañhaṁ pucchanti. Evaṁ puṭṭhena pana Bhagavatā yāni kathitāni **Devatāsaṁyutta**[6]**Bojjhaṅgasaṁyuttā**[7]dīni, tesaṁ **pucchāvasiko** nikkhepo.

Yāni vā pana uppannaṁ kāraṇaṁ paṭicca desitāni dhammadāyāda[8] puttamaṁsūpamā[9]dīni, tesaṁ **aṭṭhuppattiko** nikkhepo. Evametesu catūsu suttanikkhepesu imassa Buddhavaṁsassa pucchāvasiko nikkhepo. Pucchāvasena hi Bhagavatā ayaṁ nikkhitto. Kassa pucchāvasena? Āyasmato Sāriputtatherassa. Vuttañhetaṁ asmiṁ nidānasmiṁ eva—

1. Ma 1. 39; Ma 3. 324 piṭṭhādīsu.
2. Ma 1. 43 piṭṭhādīsu.
3. Ma 3. 234; Saṁ 2. 324 piṭṭhādīsu.
4. Ma 2. 83 piṭṭhādīsu.
5. Saṁ 3. 368; Vi 3. 14; Khu 9. 329 piṭṭhādīsu.
6. Saṁ 1. 1 piṭṭhādīsu.
7. Saṁ 3. 58 piṭṭhādīsu.
8. Ma 1. 15 piṭṭhādīsu.
9. Saṁ 1. 322 piṭṭhādīsu.

၂-သုမေဓပတ္ထနာကထာဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ—

၁-၂။ “ကပ္ပေ စ သတသဟဿေ၊ စတုရော စ အသင်္ခိယေ။
အမရံ နာမ နဂရံ၊ ဒဿနေယျံ မနောရမ”န္တိ—

အာဒိနယပ္ပဝတ္တာယ ဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာယ ဩကာသော အနုပ္ပတ္တော။ သာ ပနေသာ ဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ ယသ္မာ သုတ္တနိက္ခေပံ ဝိစာရေတွာ ဝုစ္စမာနာ ပါကဋာ ဟောတိ၊ တသ္မာ သုတ္တနိက္ခေပဝိစာရဏာ တာဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ စတ္တာရော ဟိ သုတ္တနိက္ခေပါ အတ္တဇ္ဈာသယော ပရဇ္ဈာသယော ပုစ္ဆာဝသိကော အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကောတိ။ တတ္ထ ယာနိ သုတ္တာနိ ဘဂဝါ ပရေဟိ အနဇ္ဈိဋ္ဌော ကေဝလံ အတ္တနော အဇ္ဈာသယေန ကထေသိ။ သေယျထိဒံ—**အာကင်္ခေယျသုတ္တံ**[၁] **ဝတ္ထသုတ္တ**[၂]န္တိ ဧဝမာဒီနိ၊ တေသံ **အတ္တဇ္ဈာသယော** နိက္ခေပေါ။

ယာနိ ဝါ ပန “ပရိပက္ကာ ခေါ ရာဟုလဿ ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယာ ဓမ္မာ၊ ယံနူနာဟံ ရာဟုလံ ဥတ္တရိံ အာသဝါနံ ခယေ ဝိနေယျ”န္တိ[၃] ဧဝံ ပရေသံ အဇ္ဈာသယံ ခန္တိံ မနံ ဗုဇ္ဈနကဘာဝဉ္စ ဩလောကေတွာ ပရဇ္ဈာသယဝသေန ကထိတာနိ။ သေယျထိဒံ—**ရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ**[၄] **ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တ**[၅]န္တိ ဧဝမာဒီနိ၊ တေသံ **ပရဇ္ဈာသယော** နိက္ခေပေါ။

ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ တေ တေ ဒေဝမနုဿာ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ ပုဋ္ဌေန ပန ဘဂဝတာ ယာနိ ကထိတာနိ **ဒေဝတာသံယုတ္တ**[၆]**ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တာ**[၇]ဒီနိ၊ တေသံ **ပုစ္ဆာဝသိကော** နိက္ခေပေါ။

ယာနိ ဝါ ပန ဥပ္ပန္နံ ကာရဏံ ပဋိစ္စ ဒေသိတာနိ ဓမ္မဒါယာဒ[၈]ပုတ္တမံသူပမာ[၉]ဒီနိ၊ တေသံ **အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော** နိက္ခေပေါ။ ဧဝမေတေသု စတူသု သုတ္တနိက္ခေပေသု ဣမဿ ဗုဒ္ဓဝံသဿ ပုစ္ဆာဝသိကော နိက္ခေပေါ။ ပုစ္ဆာဝသေန ဟိ ဘဂဝတာ အယံ နိက္ခိတ္တော။ ကဿ ပုစ္ဆာဝသေန? အာယသ္မတော သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ။ ဝုတ္တဉှေတံ အသ္မိံ နိဒါနသ္မိံ ဧဝ—

၁-မ ၁-၃၉-မ ၃-၃၂၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-မ ၁-၄၃ ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-မ ၃-၂၃၄၊ သံ ၂-၃၂၄ ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-မ ၂-၈၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-သံ ၃-၃၆၈၊ ဝိ ၃-၁၄၊ ခု ၉-၃၂၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၆-သံ ၁-၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-သံ ၃-၅၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၈-မ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၉-သံ ၁-၃၂၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

"Sāriputto mahāpañño, samādhijjhānakovido.
Paññāya pāramippatto, pucchati Lokanāyakaṁ.
Kīdiso te Mahāvīra, abhinīhāro naruttamā"ti[1]—

ādi. Tenesā Buddhavaṁsadesanā pucchāvasikāti veditabbā.

Tattha **kappe ca satasahasse**ti ettha **kappa**-saddo panāyaṁ abhisaddahanavohārakālapaññattichedanavikappanalesasamantabhāva-āyukappamahākappādīsu dissati. Tathā hi "okappanīyametaṁ bhoto Gotamassa. Yathā taṁ Arahato Sammāsambuddhassā"ti-ādīsu[2] abhisaddahane dissati. "Anujānāmi bhikkhave pañcahi samaṇakappehi phalaṁ paribhuñjitun"ti evamādīsu[3] vohāre. "Yena sudaṁ niccakappaṁ viharāmī"ti-ādīsu[4] kāle. "Iccāyasmā kappo"ti[5] ca, "nigrodhakappo iti tassa nāmaṁ, tayā kataṁ Bhagavā brāhmaṇassā"ti ca evamādīsu[6] paññattiyaṁ. "Alaṅkato kappitakesamassū"ti evamādīsu[7] chedane. "Kappati dvaṅgulakappo"ti-ādīsu[8] vikappe. "Atthi kappo nipajjitun"ti-ādīsu[9] lese. "Kevalakappaṁ Jetavanaṁ obhāsetvā"ti-ādīsu[10] samantabhāve. "Tiṭṭhatu bhante Bhagavā kappaṁ, tiṭṭhatu Sugato kappan"ti[11] ettha āyukappe. "Kīva dīgho nu kho bhante kappo"ti[12] ettha mahākappe. Ādisaddena "Satthukappena vata kira bho mayaṁ sāvakena saddhiṁ mantayamānā na jānimhā"ti[13] ettha paṭibhāge. "Kappo naṭṭho hoti. Kappakatokāso jiṇṇo hotī"ti[14] ettha vinayakappe. Idha pana mahākappe daṭṭhabbo. Tasmā kappe ca satasahasseti mahākappānaṁ satasahassānanti attho[15]. **Caturo ca asaṅkhiye**ti "catunnaṁ asaṅkhyeyyānaṁ matthake"ti vacanaseso daṭṭhabbo. Kappasata sahassādhikānaṁ catunnaṁ asaṅkhyeyyānaṁ matthaketi attho. **Amaraṁ nāma nagaran**ti "Amaran"ti ca

1. Khu 4. 305 piṭṭhe. 2. Ma 1. 316 piṭṭhe.
3. Vi 4. 244 piṭṭhe. 4. Ma 1. 316 piṭṭhe.
5. Khu 1. 444; Khu 8. 15, 138 piṭṭhesu. 6. Khu 1. 330 piṭṭhe Suttanipāte.
7. Khu 6. 278 piṭṭhe. 8. Vi 4. 491 piṭṭhe.
9. Aṁ 3. 148 piṭṭhe. 10. Ma 3. 303; Khu 1. 3, 318 piṭṭhesu.
11. Dī 2. 96; Khu 1. 152 piṭṭhesu. 12. Saṁ 1. 389-390 piṭṭhesu.
13. Ma 1. 205 piṭṭhe. 14. Vi 2. 159 piṭṭhe.
15. Dī-Ṭṭha 1. 96; Dī-Ṭṭha 3. 143; Saṁ-Ṭṭha 1. 14; Aṁ-Ṭṭha 2. 239; Khuddakapāṭha-Ṭṭha-97; Suttanipāta-Ṭṭha 2. 7; Cariyāpiṭaka-Ṭṭha 9; Cūḷaniddesa-Ṭṭha 90 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

"သာရိပုတ္တော မဟာပညော၊ သမာဓိဇ္ဈာနကောဝိဒေါ။
ပညာယ ပါရမိပ္ပတ္တော၊ ပုစ္ဆတိ လောကနာယကံ။
ကီဒိသော တေ မဟာဝီရ၊ အဘိနီဟာရော နရုတ္တမာ"တိ[၁]—

အာဒိ။ တေနေသာ ဗုဒ္ဓဝံသဒေသနာ ပုစ္ဆာဝသိကာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတ္ထ **ကပ္ပေ စ သတသဟဿေ**တိ ဧတ္ထ **ကပ္ပ**-သဒ္ဒေါ ပနာယံ အဘိသဒ္ဒဟနဝေါဟာရကာလပညတ္တိဆေဒနဝိကပ္ပနလေသသမန္တဘာဝအာယုကပ္ပမဟာကပ္ပါဒီသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိ "ဩကပ္ပနီယမေတံ ဘောတော ဂေါတမဿ။ ယထာ တံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ"တိအာဒီသု[၂] အဘိသဒ္ဒဟနေ ဒိဿတိ။ "အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စဟိ သမဏကပ္ပေဟိ ဖလံ ပရိဘုဉ္ဇိတု"န္တိ ဧဝမာဒီသု[၃] ဝေါဟာရေ။ "ယေန သုဒံ နိစ္စကပ္ပံ ဝိဟရာမီ"တိအာဒီသု[၄] ကာလေ။ "ဣစ္စာယသ္မာ ကပ္ပေါ"တိ[၅] စ, "နိဂြောဓကပ္ပေါ ဣတိ တဿ နာမံ၊ တယာ ကတံ ဘဂဝါ ဗြာဟ္မဏဿာ"တိ စ ဧဝမာဒီသု[၆] ပညတ္တိယံ။ "အလင်္ကတော ကပ္ပိတကေသမဿူ"တိ ဧဝမာဒီသု[၇] ဆေဒနေ။ "ကပ္ပတိ ဒွင်္ဂုလကပ္ပေါ"တိအာဒီသု[၈] ဝိကပ္ပေ။ "အတ္ထိ ကပ္ပေါ နိပဇ္ဇိတု"န္တိအာဒီသု[၉] လေသေ။ "ကေဝလကပ္ပံ ဇေတဝနံ ဩဘာသေတွာ"တိအာဒီသု[၁၀] သမန္တဘာဝေ။ "တိဋ္ဌတု ဘန္တေ ဘဂဝါ ကပ္ပံ၊ တိဋ္ဌတု သုဂတော ကပ္ပ"န္တိ[၁၁] ဧတ္ထ အာယုကပ္ပေ။ "ကီဝ ဒီဃော နု ခေါ ဘန္တေ ကပ္ပေါ"တိ[၁၂] ဧတ္ထ မဟာကပ္ပေ။ အာဒိသဒ္ဒေန "သတ္ထုကပ္ပေန ဝတ ကိရ ဘော မယံ သာဝကေန သဒ္ဓိံ မန္တယမာနာ န ဇာနိမှာ"တိ[၁၃] ဧတ္ထ ပဋိဘာဂေ။ "ကပ္ပေါ နဋ္ဌော ဟောတိ။ ကပ္ပကတောကာသော ဇိဏ္ဏော ဟောတီ"တိ[၁၄] ဧတ္ထ ဝိနယကပ္ပေ။ ဣဓ ပန မဟာကပ္ပေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ ကပ္ပေ စ သတသဟဿေတိ မဟာကပ္ပါနံ သတသဟဿာနန္တိ အတ္ထော[၁၅]။ **စတုရော စ အသင်္ခိယေ**တိ "စတုန္နံ အသင်္ချေယျာနံ မတ္ထကေ"တိ ဝစနသေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနံ စတုန္နံ အသင်္ချေယျာနံ မတ္ထကေတိ အတ္ထော။ **အမရံ နာမ နဂရ**န္တိ "အမရ"န္တိ စ

၁-ခု ၄-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၄-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၁-၄၄၄၊ ခု ၈-၁၅-၁၃၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-ခု ၁-၃၃၀-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။
၇-ခု ၆-၂၇၈-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ဝိ ၄-၄၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၉-အံ ၃-၁၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-မ ၃-၃၀၃၊ ခု ၁-၃-၃၁၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၁၁-ဒီ ၂-၉၆၊ ခု ၁-၁၅၂-ပိဋ္ဌေသု။
၁၂-သံ ၁-၃၈၉-၃၉၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၁၃-မ ၁-၂၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၁၄-ဝိ ၂-၁၅၉-ပိဋ္ဌေ။
၁၅-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၉၆၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၁၄၃၊ သံ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၊ အံ-ဋ္ဌ ၂-၂၃၉၊ ခုဒ္ဒကပါဌ-ဋ္ဌ-၉၇၊ သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၂-၇၊ စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ ၉၊ စူဠနိဒ္ဒေသ-ဋ္ဌ ၉၀-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

“Amaravatī”ti ca laddhanāmaṁ nagaraṁ ahosi. Keci panettha aññenāpi pakārena vaṇṇayanti, kiṁ tehi, nāmamattaṁ panetaṁ tassa nagarassa. **Dassaneyyanti** suvibhattavicitracaccaradvāracatukkasiṅghāṭakapākāraparikkhepapāsādahammiya bhavanasamalaṅkatattā dassanīyaṁ. **Manoramanti** samasuciparamaramaṇīyabhūmibhāgattā chāyūdakasampannattā sulabhāhārattā sabbopakaraṇayuttattā ca samiddhattā devamanussādīnaṁ mano ramayatīti manoramaṁ.

Dasahi saddehi avivittanti hatthisaddena assasaddena rathasaddena bherisaddena saṅkhasaddena mudiṅgasaddena vīṇāsaddena gītasaddena sammatāḷasaddena “bhuñjatha pivatha khādathā”ti dasamena saddenāti imehi dasahi saddehi avivittaṁ ahosi, sabbakālaṁ anupamussavasamajjanāṭakā kīḷantīti attho. **Annapānasamāyutanti** annena catubbi dhenāhārena ca pānena ca suṭṭhu āyutaṁ annapānasamāyutaṁ, iminā subhikkhatā dassitā, bahu-annapānasamāyutanti attho.

Idāni te dasa sadde vatthuto dassanatthaṁ—

> “Hatthisaddaṁ assasaddaṁ, bherisaṅkharathāni ca.
> Khādatha pivatha ceva, annapānena ghositan”ti—

vuttaṁ.

Tattha **hatthisaddanti** hatthīnaṁ koñcanādasaddena, karaṇatthe upayogavacanaṁ daṭṭhabbaṁ. Esa nayo sesapadesupi. **Bherisaṅkharathāni cāti** bherisaddena ca saṅkhasaddena ca rathasaddena cāti attho. Liṅgavipariyāsena vuttaṁ, khādatha pivathāti evamādinayappavattena annapānapaṭisaṁyuttena ghositaṁ abhināditanti attho. Etthāha—tesaṁ pana saddānaṁ ekadesova dassito, na sakaloti? Na ekadeso sakalo dasavidho dassitova. Kathaṁ? Bherisaddena mudiṅgasaddo saṅgahito, saṅkhasaddena vīṇāgītasammatāḷasaddā saṅgahitāti daseva dassitā.

Evaṁ ekena pariyāyena nagarasampattiṁ vaṇṇetvā puna tameva dassetuṁ—

“အမရဝတီ”တိ စ လဒ္ဓနာမံ နဂရံ အဟောသိ။ ကေစိ ပနေတ္ထ အညေနာပိ ပကာရေန ဝဏ္ဏယန္တိ၊ ကိံ တေဟိ၊ နာမမတ္တံ ပနေတံ တဿ နဂရဿ။ **ဒဿနေယျန္တိ** သုဝိဘတ္တဝိစိတြစစ္စရဒွါရစတုက္ကသိင်္ဃာဋကပါကာရပရိက္ခေပပါသာဒဟမ္မိယဘဝနသမလင်္ကတတ္တာ ဒဿနီယံ။ **မနောရမန္တိ** သမသုစိပရမရမဏီယဘူမိဘာဂတ္တာ ဆာယူဒကသမ္ပန္နတ္တာ သုလဘာဟာရတ္တာ သဗ္ဗောပကရဏယုတ္တတ္တာ စ သမိဒ္ဓတ္တာ ဒေဝမနုဿာဒီနံ မနော ရမယတီတိ မနောရမံ။

ဒသဟိ သဒ္ဒေဟိ အဝိဝိတ္တန္တိ ဟတ္ထိသဒ္ဒေန အဿသဒ္ဒေန ရထသဒ္ဒေန ဘေရိသဒ္ဒေန သင်္ခသဒ္ဒေန မုဒိင်္ဂသဒ္ဒေန ဝီဏာသဒ္ဒေန ဂီတသဒ္ဒေန သမ္မတာဠသဒ္ဒေန “ဘုဉ္ဇထ ပိဝထ ခါဒထာ”တိ ဒသမေန သဒ္ဒေနာတိ ဣမေဟိ ဒသဟိ သဒ္ဒေဟိ အဝိဝိတ္တံ အဟောသိ၊ သဗ္ဗကာလံ အနုပမုဿဝသမဇ္ဇနာဋကာ ကီဠန္တီတိ အတ္ထော။ **အန္နပါနသမာယုတန္တိ** အန္နေန စတုဗ္ဗိဓေနာဟာရေန စ ပါနေန စ သုဋ္ဌု အာယုတံ အန္နပါနသမာယုတံ၊ ဣမိနာ သုဘိက္ခတာ ဒဿိတာ၊ ဗဟုအန္နပါနသမာယုတန္တိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ တေ ဒသ သဒ္ဒေ ဝတ္ထုတော ဒဿနတ္ထံ—

> “ဟတ္ထိသဒ္ဒံ အဿသဒ္ဒံ၊ ဘေရိသင်္ခရထာနိ စ။
> ခါဒထ ပိဝထ စေဝ၊ အန္နပါနေန ဃောသိတ”န္တိ—

ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ဟတ္ထိသဒ္ဒန္တိ** ဟတ္ထီနံ ကောဉ္စနာဒသဒ္ဒေန၊ ကရဏတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဧသ နယော သေသပဒေသုပိ။ **ဘေရိသင်္ခရထာနိ စာတိ** ဘေရိသဒ္ဒေန စ သင်္ခသဒ္ဒေန စ ရထသဒ္ဒေန စာတိ အတ္ထော။ လိင်္ဂဝိပရိယာသေန ဝုတ္တံ၊ ခါဒထ ပိဝထာတိ ဧဝမာဒိနယပ္ပဝတ္တေန အန္နပါနပဋိသံယုတ္တေန ဃောသိတံ အဘိနာဒိတန္တိ အတ္ထော။ ဧတ္ထာဟ—တေသံ ပန သဒ္ဒါနံ ဧကဒေသောဝ ဒဿိတော၊ န သကလောတိ? န ဧကဒေသော သကလော ဒသဝိဓော ဒဿိတောဝ။ ကထံ? ဘေရိသဒ္ဒေန မုဒိင်္ဂသဒ္ဒေါ သင်္ဂဟိတော၊ သင်္ခသဒ္ဒေန ဝီဏာဂီတသမ္မတာဠသဒ္ဒါ သင်္ဂဟိတာတိ ဒသေဝ ဒဿိတာ။

ဧဝံ ဧကေန ပရိယာယေန နဂရသမ္ပတ္တိံ ဝဏ္ဏေတွာ ပုန တမေဝ ဒဿေတုံ—

3. “Nagaraṁ sabbaṅgasampannaṁ, sabbakammamupāgataṁ.
Sattaratanasampannaṁ, nānājanasamākulaṁ.
Samiddhaṁ devanagaraṁva, āvāsaṁ puññakamminan”ti—

vuttaṁ.

Tattha **sabbaṅgasampannan**ti pākāragopuraṭṭālakādisabbanagarāvayavasampannaṁ, paripuṇṇasabbavittūpakaraṇadhanadhaññatiṇakaṭṭhodakanti vā attho. **Sabbakammamupāgatan**ti sabbakammantena upagataṁ, samupagatasabbakammantanti attho. **Sattaratanasampannan**ti paripuṇṇamuttādisattaratanaṁ, cakkavattinivāsabhūmito vā hatthiratanādīhi sattaratanehi sampannaṁ. **Nānājanasamākulan**ti nānāvidha[1]desabhāsehi janehi samākulaṁ. **Samiddhan**ti manussopabhogasabbopakaraṇehi samiddhaṁ phītaṁ. **Devanagaraṁvā**ti devanagaraṁ viya ālakamandā viya amaravatī samiddhanti vuttaṁ hoti. **Āvāsaṁ puññakamminan**ti āvasanti ettha puññakammino janāti āvāso. “Āvāso”ti vattabbe “āvāsan”ti liṅgabhedaṁ katvā vuttanti veditabbaṁ. Paññāyati tenāti puññaṁ, kularūpamahābhogissariyavasena[2] paññāyatīti attho. Punātīti vā puññaṁ. Sabbakusalamalarajāpavāhakattā puññaṁ kammaṁ yesaṁ atthi te puññakammino, tesaṁ puññakamminaṁ āvāsabhūtanti attho.

Tattha **Sumedho** nāma brāhmaṇo paṭivasati ubhato sujāto mātito ca pitito ca, saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā kulaparivaṭṭā akkhitto anupakuṭṭho jātivādena, abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato, so tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū ahosi sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo anavayo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu. Tassa pana daharakāleyeva mātāpitaro kālamakaṁsu. Athassa rāsivaḍḍhako amacco āyapotthakaṁ āharitvā suvaṇṇarajatamaṇimuttādivividharatanabharite gabbhe vivaritvā “ettakaṁ te kumāra mātu santakaṁ, ettakaṁ pitu santakaṁ, ettakaṁ ayyakapayyakānan”ti yāva sattamā kulaparivaṭṭā dhanaṁ ācikkhitvā “etaṁ paṭipajjāhī”ti niyyātesi. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā puññāni karonto agāraṁ ajjhāvasi. Tena vuttaṁ—

1. Nānāvesa (Sī, I)   2. Kularūpamativibhavissariyavasena (Sī, I)

၃။ “နဂရံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ၊ သဗ္ဗကမ္မမုပါဂတံ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နံ၊ နာနာဇနသမာကုလံ။
သမိဒ္ဓံ ဒေဝနဂရံဝ၊ အာဝါသံ ပုညကမ္မိန”န္တိ—

ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္န**န္တိ ပါကာရဂေါပုရဋ္ဋာလကာဒိသဗ္ဗနဂရာဝယဝသမ္ပန္နံ၊ ပရိပုဏ္ဏသဗ္ဗဝိတ္တူပကရဏဓနဓညတိဏကဋ္ဌောဒကန္တိ ဝါ အတ္ထော။ **သဗ္ဗကမ္မမုပါဂတ**န္တိ သဗ္ဗကမ္မန္တေန ဥပဂတံ၊ သမုပဂတသဗ္ဗကမ္မန္တန္တိ အတ္ထော။ **သတ္တရတနသမ္ပန္န**န္တိ ပရိပုဏ္ဏမုတ္တာဒိသတ္တရတနံ၊ စက္ကဝတ္တိနိဝါသဘူမိတော ဝါ ဟတ္ထိရတနာဒီဟိ သတ္တရတနေဟိ သမ္ပန္နံ။ **နာနာဇနသမာကုလ**န္တိ နာနာဝိဓ[1]ဒေသဘာသေဟိ ဇနေဟိ သမာကုလံ။ **သမိဒ္ဓ**န္တိ မနုဿောပဘောဂသဗ္ဗောပကရဏေဟိ သမိဒ္ဓံ ဖီတံ။ **ဒေဝနဂရံဝါ**တိ ဒေဝနဂရံ ဝိယ အာဠကမန္ဒာ ဝိယ အမရဝတီ သမိဒ္ဓန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အာဝါသံ ပုညကမ္မိန**န္တိ အာဝသန္တိ ဧတ္ထ ပုညကမ္မိနော ဇနာတိ အာဝါသော။ “အာဝါသော”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “အာဝါသ”န္တိ လိင်္ဂဘေဒံ ကတွာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပညာယတိ တေနာတိ ပုညံ၊ ကုလရူပမဟာဘောဂိဿရိယဝသေန[2] ပညာယတီတိ အတ္ထော။ ပုနာတီတိ ဝါ ပုညံ။ သဗ္ဗကုသလမလရဇာပဝါဟကတ္တာ ပုညံ ကမ္မံ ယေသံ အတ္ထိ တေ ပုညကမ္မိနော၊ တေသံ ပုညကမ္မိနံ အာဝါသဘူတန္တိ အတ္ထော။

တတ္ထ **သုမေဓော** နာမ ဗြာဟ္မဏော ပဋိဝသတိ ဥဘတော သုဇာတော မာတိတော စ ပိတိတော စ, သံသုဒ္ဓဂဟဏိကော ယာဝ သတ္တမာ ကုလပရိဝဋ္ဋာ အက္ခိတ္တော အနုပကုဋ္ဌော ဇာတိဝါဒေန, အဘိရူပေါ ဒဿနီယော ပါသာဒိကော ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ သမန္နာဂတော၊ သော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ အဟောသိ သနိဃဏ္ဍုကေဋုဘာနံ သာက္ခရပ္ပဘေဒါနံ ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ ပဒကော ဝေယျာကရဏော အနဝယော လောကာယတမဟာပုရိသလက္ခဏေသု။ တဿ ပန ဒဟရကာလေယေဝ မာတာပိတရော ကာလမကံသု။ အထဿ ရာသိဝဍ္ဎကော အမစ္စော အာယပေါတ္ထကံ အာဟရိတွာ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမုတ္တာဒိဝိဝိဓရတနဘရိတေ ဂဗ္ဘေ ဝိဝရိတွာ “ဧတ္တကံ တေ ကုမာရ မာတု သန္တကံ, ဧတ္တကံ ပိတု သန္တကံ, ဧတ္တကံ အယျကပယျကာန”န္တိ ယာဝ သတ္တမာ ကုလပရိဝဋ္ဋာ ဓနံ အာစိက္ခိတွာ “ဧတံ ပဋိပဇ္ဇာဟီ”တိ နိယျာတေသိ။ သော “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ပုညာနိ ကရောန္တော အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁- နာနာဝေသ (သီ၊ ဣ)   ၂- ကုလရူပမတိဝိဘဝိဿရိယဝသေန (သီ၊ ဣ)

4. “Nagare Amaravatiyā, Sumedho nāma brāhmaṇo.
Anekakoṭisannicayo, pahūtadhanadhaññavā.

5. Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.
Lakkhaṇe itihāse ca, sadhamme pāramiṁ gato”ti.

Tattha **nagare Amaravatiyā**ti Amaravatīsaṅkhāte nagare. **Sumedho nāmā**ti ettha “medhā”ti paññā vuccati. Sā tassa sundarā pasatthāti Sumedhoti paññāyittha. **Brāhmaṇo**ti brahmaṁ aṇati sikkhatīti brāhmaṇo, mante sajjhāyatīti attho. Akkharacintakā pana “brahmuno apaccaṁ brāhmaṇo”ti vadanti. Ariyā pana bāhitapāpattā brāhmaṇāti. **Anekakoṭisannicayo**ti koṭīnaṁ sannicayo koṭisannicayo, aneko koṭisannicayo yassa soyaṁ anekakoṭisannicayo, anekakoṭidhanasannicayoti attho. **Pahūtadhanadhaññavā**ti bahuladhanadhaññavā. Purimaṁ bhūmigatagabbhagatadhanadhaññavasena vuttaṁ, idaṁ niccaparibhogūpagatadhanadhaññavasena vuttanti veditabbaṁ.

Ajjhāyakoti na jhāyatīti ajjhāyako, jhānabhāvanārahitoti attho. Vuttañhetaṁ “na dānime jhāyantīti. Na dānime jhāyantīti kho vāseṭṭha ‘ajjhāyakā ajjhāyakā’tveva tatiyaṁ[1] akkharaṁ upanibbattan”ti[2] evaṁ paṭhamakappikakāle jhānavirahitānaṁ brāhmaṇānaṁ garahavacanaṁ uppannaṁ. Idāni mantaṁ jhāyatīti ajjhāyako, mante parivattetīti iminā atthena pasaṁsavacanaṁ katvā voharanti. Mante dhāretīti **mantadharo. Tiṇṇaṁvedānan**ti Iruvedayajuvedasāmavedānaṁ tiṇṇaṁ vedānaṁ. Ayaṁ pana **veda**-saddo ñāṇasomanassaganthesu dissati. Tathā hesa “yaṁ brāhmaṇaṁ vedagumābhijaññā[3], akiñcanaṁ kāmabhave asattan”ti-ādīsu[4] ñāṇe dissati. “Ye vedajātā vicaranti loke”ti-ādīsu[5] somanasse. “Tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānan”ti-ādīsu[6] ganthe. Idhāpi ganthe[7]. **Pāragū**ti tiṇṇaṁ vedānaṁ oṭṭhapahatakaraṇamattena pāraṁ gatoti pāragū. **Lakkhaṇe**ti itthilakkhaṇapurisalakkhaṇamahāpurisalakkhaṇādike lakkhaṇe. **Itihāse**ti itiha āsa, itiha āsāti

1. Dutiyaṁ (Sī, Ka) 2. Dī 3. 78 piṭṭhe. 3. Vedagumaddasāmi (Sī)
4. Khu 1. 438 piṭṭhe. 5. Aṁ 1. 374 piṭṭhe. 6. Dī 1. 82 piṭṭhe.
7. Ma-Ṭṭha 1. 178 piṭṭhepi passitabbaṁ.

၄။ “နဂရေ အမရဝတိယာ၊ သုမေဓော နာမ ဗြာဟ္မဏော။
အနေကကောဋိသန္နိစယော၊ ပဟူတဓနဓညဝါ။

၅။ အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။
လက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ၊ သဓမ္မေ ပါရမိံ ဂတော”တိ။

တတ္ထ **နဂရေ အမရဝတိယာ**တိ အမရဝတီသင်္ခါတေ နဂရေ။ **သုမေဓော နာမာ**တိ ဧတ္ထ “မေဓာ”တိ ပညာ ဝုစ္စတိ။ သာ တဿ သုန္ဒရာ ပသတ္ထာတိ သုမေဓောတိ ပညာယိတ္ထ။ **ဗြာဟ္မဏော**တိ ဗြဟ္မံ အဏတိ သိက္ခတီတိ ဗြာဟ္မဏော၊ မန္တေ သဇ္ဈာယတီတိ အတ္ထော။ အက္ခရစိန္တကာ ပန “ဗြဟ္မုနော အပစ္စံ ဗြာဟ္မဏော”တိ ဝဒန္တိ။ အရိယာ ပန ဗာဟိတပါပတ္တာ ဗြာဟ္မဏာတိ။ **အနေကကောဋိသန္နိစယော**တိ ကောဋီနံ သန္နိစယော ကောဋိသန္နိစယော၊ အနေကော ကောဋိသန္နိစယော ယဿ သောယံ အနေကကောဋိသန္နိစယော၊ အနေကကောဋိဓနသန္နိစယောတိ အတ္ထော။ **ပဟူတဓနဓညဝါ**တိ ဗဟုလဓနဓညဝါ။ ပုရိမံ ဘူမိဂတဂဗ္ဘဂတဓနဓညဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဣဒံ နိစ္စပရိဘောဂူပဂတဓနဓညဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဇ္ဈာယကောတိ န ဈာယတီတိ အဇ္ဈာယကော၊ ဈာနဘာဝနာရဟိတောတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တဉှေတံ “န ဒါနိမေ ဈာယန္တီတိ။ န ဒါနိမေ ဈာယန္တီတိ ခေါ ဝါသေဋ္ဌ ‘အဇ္ဈာယကာ အဇ္ဈာယကာ’တွေဝ တတိယံ[1] အက္ခရံ ဥပနိဗ္ဗတ္တ”န္တိ[2] ဧဝံ ပဌမကပ္ပိကကာလေ ဈာနဝိရဟိတာနံ ဗြာဟ္မဏာနံ ဂရဟဝစနံ ဥပ္ပန္နံ။ ဣဒါနိ မန္တံ ဈာယတီတိ အဇ္ဈာယကော၊ မန္တေ ပရိဝတ္တေတီတိ ဣမိနာ အတ္ထေန ပသံသဝစနံ ကတွာ ဝေါဟရန္တိ။ မန္တေ ဓာရေတီတိ **မန္တဓရော။ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန**န္တိ ဣရုဝေဒယဇုဝေဒသာမဝေဒါနံ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ။ အယံ ပန **ဝေဒ**-သဒ္ဒေါ ဉာဏသောမနဿဂန္ထေသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟေသ “ယံ ဗြာဟ္မဏံ ဝေဒဂုမာဘိဇညာ[3]၊ အကိဉ္စနံ ကာမဘဝေ အသတ္တ”န္တိ-အာဒီသု[4] ဉာဏေ ဒိဿတိ။ “ယေ ဝေဒဇာတာ ဝိစရန္တိ လောကေ”တိအာဒီသု[5] သောမနဿေ။ “တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ သနိဃဏ္ဍုကေဋုဘာန”န္တိအာဒီသု[6] ဂန္ထေ။ ဣဓာပိ ဂန္ထေ[7]။ **ပါရဂူ**တိ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ဩဋ္ဌပဟတကရဏမတ္တေန ပါရံ ဂတောတိ ပါရဂူ။ **လက္ခဏေ**တိ ဣတ္ထိလက္ခဏပုရိသလက္ခဏမဟာပုရိသလက္ခဏာဒိကေ လက္ခဏေ။ **ဣတိဟာသေ**တိ ဣတိဟ အာသ, ဣတိဟ အာသာတိ

၁-ဒုတိယံ (သီ၊ က) ၂-ဒီ ၃-၇၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝေဒဂုမဒ္ဒသာမိ (သီ) ၄-ခု ၁-၄၃၈-ပိဋ္ဌေ။
၅-အံ ၁-၃၇၄-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဒီ ၁-၈၂-ပိဋ္ဌေ။ ၇-မ-ဋ္ဌ ၁-၁၇၈-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

īdisavacanapaṭisaṁyutte purāṇasaṅkhāte ganthavisese. **Sadhamme**ti brāhmaṇānaṁ sake dhamme, sake ācariyake vā. **Pāramiṁ gato**ti pāraṁ gato, disāpāmokkho ācariyo ahosīti attho.

Athekadivasaṁ so dasaguṇagaṇārādhitapaṇḍito Sumedhapaṇḍito uparipāsādavaratale rahogato hutvā pallaṅkaṁ ābhujitvā nisinno cintesi "punabbhave paṭisandhiggahaṇaṁ nāma dukkhaṁ, tathā nibbattanibbattaṭṭhāne sarīrabhedanaṁ, ahañca jātidhammo jarādhammo byādhidhammo maraṇadhammo, evaṁbhūtena mayā ajātiṁ ajaraṁ abyādhiṁ amaraṇaṁ sukhaṁ sivaṁ nibbānaṁ pariyesituṁ vaṭṭati, avassaṁ bhavacārakato muccitvā nibbānagāminā ekena maggena bhavitabban"ti. Tena vuttaṁ—

6. "Rahogato nisīditvā, evaṁ cintesa'haṁ tadā.
Dukkho punabbhavo nāma, sarīrassa ca bhedanaṁ.

7. Jātidhammo jarādhammo, byādhidhammo sahaṁ tadā.
Ajaraṁ amaraṁ khemaṁ, pariyesissāmi nibbutiṁ.

8. Yaṁnūnimaṁ pūtikāyaṁ, nānākuṇapapūritaṁ.
Chaḍḍayitvāna gaccheyyaṁ, anapekkho anatthiko.

9. Atthi hehiti so[1] maggo, na so sakkā na hetuye.
Pariyesissāmi taṁ maggaṁ, bhavato parimuttiyā"ti.

Ettha pana gāthāsambandhañca anuttānapadānamatthañca vatvāva gamissāma. Tattha **rahogato**ti rahasi gato, rahasi ṭhāne nisinno. **Evaṁ cintesahan**ti evaṁ cintesiṁ ahaṁ. Evanti iminā cintanākāraṁ dasseti. **Tadā**ti tasmiṁ sumedhapaṇḍitakāle. "Evaṁ cintesahan"ti Bhagavā iminā attanā saddhiṁ sumedhapaṇḍitaṁ ekattaṁ karoti. Tasmā tadā so sumedho ahamevāti pakāsento "evaṁ cintesahaṁ tadā"ti Bhagavā uttamapurisavasenāha. **Jātidhammo**ti jātisabhāvo. Esa nayo sesapadesupi, **nibbutin**ti nibbānaṁ.

1. Yo (Sī)

ဤဒိသဝစနပဋိသံယုတ္တေ ပုရာဏသင်္ခါတေ ဂန္ထဝိသေသေ။ **သဓမ္မေ**တိ ဗြာဟ္မဏာနံ သကေ ဓမ္မေ၊ သကေ အာစရိယကေ ဝါ။ **ပါရမိံ ဂတော**တိ ပါရံ ဂတော၊ ဒိသာပါမောက္ခော အာစရိယော အဟောသီတိ အတ္ထော။

အထေကဒိဝသံ သော ဒသဂုဏဂဏာရာဓိတပဏ္ဍိတော သုမေဓပဏ္ဍိတော ဥပရိပါသာဒဝရတလေ ရဟောဂတော ဟုတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသိန္နော စိန္တေသိ "ပုနဗ္ဘဝေ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏံ နာမ ဒုက္ခံ၊ တထာ နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ သရီရဘေဒနံ၊ အဟဉ္စ ဇာတိဓမ္မော ဇရာဓမ္မော ဗျာဓိဓမ္မော မရဏဓမ္မော၊ ဧဝံဘူတေန မယာ အဇာတိံ အဇရံ အဗျာဓိံ အမရဏံ သုခံ သိဝံ နိဗ္ဗာနံ ပရိယေသိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ အဝဿံ ဘဝစာရကတော မုစ္စိတွာ နိဗ္ဗာနဂါမိနာ ဧကေန မဂ္ဂေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ "ရဟောဂတော နိသီဒိတွာ၊ ဧဝံ စိန္တေသ'ဟံ တဒါ။
ဒုက္ခော ပုနဗ္ဘဝေါ နာမ၊ သရီရဿ စ ဘေဒနံ။

၇။ ဇာတိဓမ္မော ဇရာဓမ္မော၊ ဗျာဓိဓမ္မော သဟံ တဒါ။
အဇရံ အမရံ ခေမံ၊ ပရိယေသိဿာမိ နိဗ္ဗုတိံ။

၈။ ယံနူနိမံ ပူတိကာယံ၊ နာနာကုဏပပူရိတံ။
ဆဍ္ဍယိတွာန ဂစ္ဆေယျံ၊ အနပေက္ခော အနတ္ထိကော။

၉။ အတ္ထိ ဟေဟိတိ သော[၁] မဂ္ဂေါ၊ န သော သက္ကာ န ဟေတုယေ။
ပရိယေသိဿာမိ တံ မဂ္ဂံ၊ ဘဝတော ပရိမုတ္တိယာ"တိ။

ဧတ္ထ ပန ဂါထာသမ္ဗန္ဓဉ္စ အနုတ္တာနပဒါနမတ္ထဉ္စ ဝတွာဝ ဂမိဿာမ။ တတ္ထ **ရဟောဂတော**တိ ရဟသိ ဂတော၊ ရဟသိ ဌာနေ နိသိန္နော။ **ဧဝံ စိန္တေသဟ**န္တိ ဧဝံ စိန္တေသိံ အဟံ။ ဧဝန္တိ ဣမိနာ စိန္တနာကာရံ ဒဿေတိ။ **တဒါ**တိ တသ္မိံ သုမေဓပဏ္ဍိတကာလေ။ "ဧဝံ စိန္တေသဟ"န္တိ ဘဂဝါ ဣမိနာ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ သုမေဓပဏ္ဍိတံ ဧကတ္တံ ကရောတိ။ တသ္မာ တဒါ သော သုမေဓော အဟမေဝါတိ ပကာသေန္တော "ဧဝံ စိန္တေသဟံ တဒါ"တိ ဘဂဝါ ဥတ္တမပုရိသဝသေနာဟ။ **ဇာတိဓမ္မော**တိ ဇာတိသဘာဝေါ။ ဧသ နယော သေသပဒေသုပိ။ **နိဗ္ဗုတိ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ။

၁-ယော (သီ)

Yaṁnūnāti parivitakkanatthe nipāto, yadi panāhanti attho. **Pūtikāyan**ti pūtibhūtaṁ kāyaṁ. **Nānākuṇapapūritan**ti mutta karīsa pubbalohita pitta semha kheḷa siṅghā ṇikādi-anekakuṇapapūritaṁ[1]. **Anapekkho**ti anālayo. **Atthī**ti avassaṁ upalabbhati. **Hehitī**ti bhavissati, parivitakkanavacanamidaṁ. **Na so sakkā na hetuye**ti tena maggena[2] na sakkā na bhavituṁ. So pana maggo **hetuye**ti hetubhāvāya na na hoti, hetuyevāti attho. **Bhavato parimuttiyā**ti bhavabandhanavimuttiyāti attho.

Idāni attanā parivitakkitamatthaṁ sampādayituṁ **"yathāpī"**ti-ādimāha. Yathā hi loke dukkhassa paṭipakkhabhūtaṁ sukhaṁ nāma atthi, evaṁ bhave sati tappaṭipakkhena vibhavenāpi bhavitabbaṁ, yathā ca uṇhe sati tassa vūpasamabhūtaṁ sītalampi atthi, evaṁ rāgādi-aggīnaṁ vūpasamena nibbānena bhavitabbaṁ. Yathā ca pāpassa lāmakassa dhammassa paṭipakkhabhūto kalyāṇo anavajjadhammopi atthiyeva, evameva pāpikāya jātiyā sati sabbajātikhepanato ajātisaṅkhātena nibbānenāpi bhavitabbamevāti. Tena vuttaṁ—

10. "Yathāpi dukkhe vijjante, sukhaṁ nāmapi vijjati.
Evaṁ bhave vijjamāne, vibhavopicchitabbako.

11. Yathāpi uṇhe vijjante, aparaṁ vijjati sītalaṁ.
Evaṁ tividhaggi vijjante, nibbānaṁ icchitabbakaṁ.

12. Yathāpi pāpe vijjante, kalyāṇamapi vijjati.
Evameva jāti vijjante, ajātipicchitabbakan"ti.

Tattha **yathāpī**ti opammatthe nipāto. **Sukhan**ti kāyikacetasikasukhaṁ, suṭṭhu dukkhaṁ khaṇatīti sukhaṁ. **Bhave**ti janane. **Vibhavo**ti ajananaṁ, janane vijjamāne ajananadhammopi icchitabbo. **Tividhaggi vijjante**ti tividhe rāgādike aggimhi vijjamāneti attho. **Nibbānan**ti tassa tividhassa rāgādi-aggissa nibbāpanaṁ upasamanaṁ nibbānañca icchitabbaṁ. **Pāpe**ti akusale lāmake. **Kalyāṇamapī**ti kusalamapi. **Evamevā**ti evamevaṁ. **Jāti**

1. ...bharitaṁ (Sī)   2. Ekena pana maggena (Sī)

ယံနူနာတိ ပရိဝိတက္ကနတ္ထေ နိပါတော၊ ယဒိ ပနာဟန္တိ အတ္ထော။ **ပူတိကာယ**န္တိ ပူတိဘူတံ ကာယံ။ **နာနာကုဏပပူရိတ**န္တိ မုတ္တကရီသပုဗ္ဗလောဟိတပိတ္တသေမှခေဠသိင်္ဃာဏိကာဒိအနေကကုဏပပူရိတံ[1]။ **အနပေက္ခော**တိ အနာလယော။ **အတ္ထီ**တိ အဝဿံ ဥပလဗ္ဘတိ။ **ဟေဟိတီ**တိ ဘဝိဿတိ၊ ပရိဝိတက္ကနဝစနမိဒံ။ **န သော သက္ကာ န ဟေတုယေ**တိ တေန မဂ္ဂေန[2] န သက္ကာ န ဘဝိတုံ။ သော ပန မဂ္ဂေါ **ဟေတုယေ**တိ ဟေတုဘာဝါယ န န ဟောတိ၊ ဟေတုယေဝါတိ အတ္ထော။ **ဘဝတော ပရိမုတ္တိယာ**တိ ဘဝဗန္ဓနဝိမုတ္တိယာတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ အတ္တနာ ပရိဝိတက္ကိတမတ္ထံ သမ္ပာဒယိတုံ "**ယထာပီ**"တိအာဒိမာဟ။ ယထာ ဟိ လောကေ ဒုက္ခဿ ပဋိပက္ခဘူတံ သုခံ နာမ အတ္ထိ၊ ဧဝံ ဘဝေ သတိ တပ္ပဋိပက္ခေန ဝိဘဝေနာပိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ယထာ စ ဥဏှေ သတိ တဿ ဝူပသမဘူတံ သီတလမ္ပိ အတ္ထိ၊ ဧဝံ ရာဂါဒိအဂ္ဂီနံ ဝူပသမေန နိဗ္ဗာနေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ယထာ စ ပါပဿ လာမကဿ ဓမ္မဿ ပဋိပက္ခဘူတော ကလျာဏော အနဝဇ္ဇဓမ္မောပိ အတ္ထိယေဝ၊ ဧဝမေဝ ပါပိကာယ ဇာတိယာ သတိ သဗ္ဗဇာတိခေပနတော အဇာတိသင်္ခါတေန နိဗ္ဗာနေနာပိ ဘဝိတဗ္ဗမေဝါတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ "ယထာပိ ဒုက္ခေ ဝိဇ္ဇန္တေ၊ သုခံ နာမပိ ဝိဇ္ဇတိ။
ဧဝံ ဘဝေ ဝိဇ္ဇမာနေ၊ ဝိဘဝေါပိစ္ဆိတဗ္ဗကော။

၁၁။ ယထာပိ ဥဏှေ ဝိဇ္ဇန္တေ၊ အပရံ ဝိဇ္ဇတိ သီတလံ။
ဧဝံ တိဝိဓဂ္ဂိ ဝိဇ္ဇန္တေ၊ နိဗ္ဗာနံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗကံ။

၁၂။ ယထာပိ ပါပေ ဝိဇ္ဇန္တေ၊ ကလျာဏမပိ ဝိဇ္ဇတိ။
ဧဝမေဝ ဇာတိ ဝိဇ္ဇန္တေ၊ အဇာတိပိစ္ဆိတဗ္ဗက"န္တိ။

တတ္ထ **ယထာပီ**တိ ဩပမ္မတ္ထေ နိပါတော။ **သုခ**န္တိ ကာယိကစေတသိကသုခံ၊ သုဋ္ဌု ဒုက္ခံ ခဏတီတိ သုခံ။ **ဘဝေ**တိ ဇနနေ။ **ဝိဘဝေါ**တိ အဇနနံ၊ ဇနနေ ဝိဇ္ဇမာနေ အဇနနဓမ္မောပိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗော။ **တိဝိဓဂ္ဂိ ဝိဇ္ဇန္တေ**တိ တိဝိဓေ ရာဂါဒိကေ အဂ္ဂိမှိ ဝိဇ္ဇမာနေတိ အတ္ထော။ **နိဗ္ဗာန**န္တိ တဿ တိဝိဓဿ ရာဂါဒိအဂ္ဂိဿ နိဗ္ဗာပနံ ဥပသမနံ နိဗ္ဗာနဉ္စ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ။ **ပါပေ**တိ အကုသလေ လာမကေ။ **ကလျာဏမပီ**တိ ကုသလမပိ။ **ဧဝမေဝါ**တိ ဧဝမေဝံ။ **ဇာတိ**

၁-...ဘရိတံ (သီ)   ၂-ဧကေန ပန မဂ္ဂေန (သီ)

vijjanteti jātiyā vijjamānāyāti attho. Liṅgabhedañca vibhattilopañca katvā vuttaṁ. **Ajāti pī**ti jātikhepanaṁ ajātinibbānampi icchitabbaṁ.

Athāhaṁ parampi cintesiṁ "yathā nāma gūtharāsimhi nimuggena purisena dūratova kamalakuvalayapuṇḍarīkasaṇḍamaṇḍitaṁ vimalasalilaṁ taḷākaṁ disvā 'katarena nu kho maggena tattha gantabban'ti taḷākaṁ gavesituṁ yuttaṁ. Yaṁ tassa agavesanaṁ, na so tassa taḷākassa doso, tassa purisasseva doso. Evameva kilesamaladhovane amatamahātaḷāke vijjamāne yaṁ tassa agavesanaṁ, na so amatasaṅkhātassa nibbānamahātaḷākassa doso, purisasseva doso. Yathā pana corehi saṁparivārito puriso palāyanamagge vijjamānepi sace so na palāyati, na so tassa maggassa doso, tassa purisasseva doso. Evameva kilesacorehi parivāretvā gahitassa purisassa vijjamāneyeva nibbānamahānagaragāmimhi sive mahāmagge tassa maggassa agavesanaṁ nāma na maggassa doso, purisasseva doso. Yathā byādhipīḷito puriso vijjamāne byādhitikicchake vejje sace taṁ vejjaṁ gavesitvā taṁ byādhiṁ na tikicchāpeti, na so vejjassa doso, tassa purisasseva doso. Evameva pana yo kilesabyādhiparipīḷito kilesavūpasamamaggakovidaṁ vijja mānameva ācariyaṁ na gavesati, tasseva doso, na kilesabyādhivināyakassa ācariyassa doso"ti. Tena vuttaṁ—

13. "Yathā gūthagato puriso, taḷākaṁ disvāna pūritaṁ.
Na gavesati taṁ taḷākaṁ, na doso taḷākassa so.

14. Evaṁ kilesamaladhovaṁ, vijjante amatantaḷe.
Na gavesati taṁ taḷākaṁ, na doso amatantaḷe.

15. Yathā arīhi pariruddho, vijjante gamanampathe.
Na palāyati so puriso, na doso añjasassa so.

16. Evaṁ kilesapariruddho, vijjamāne sive pathe.
Na gavesati taṁ maggaṁ, na doso sivamañjase.

ဝိဇ္ဇန္တေတိ ဇာတိယာ ဝိဇ္ဇမာနာယာတိ အတ္ထော။ လိင်္ဂဘေဒဉ္စ ဝိဘတ္တိလောပဉ္စ ကတွာ ဝုတ္တံ။ **အဇာတိ ပီ**တိ ဇာတိခေပနံ အဇာတိနိဗ္ဗာနမ္ပိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ။

အထာဟံ ပရမ္ပိ စိန္တေသိံ “ယထာ နာမ ဂူထရာသိမှိ နိမုဂ္ဂေန ပုရိသေန ဒူရတောဝ ကမလကုဝလယပုဏ္ဍရီကသဏ္ဍမဏ္ဍိတံ ဝိမလသလိလံ တဠာကံ ဒိသွာ ‘ကတရေန နု ခေါ မဂ္ဂေန တတ္ထ ဂန္တဗ္ဗ’န္တိ တဠာကံ ဂဝေသိတုံ ယုတ္တံ။ ယံ တဿ အဂဝေသနံ၊ န သော တဿ တဠာကဿ ဒေါသော၊ တဿ ပုရိသဿေဝ ဒေါသော။ ဧဝမေဝ ကိလေသမလဓောဝနေ အမတမဟာတဠာကေ ဝိဇ္ဇမာနေ ယံ တဿ အဂဝေသနံ၊ န သော အမတသင်္ခါတဿ နိဗ္ဗာနမဟာတဠာကဿ ဒေါသော၊ ပုရိသဿေဝ ဒေါသော။ ယထာ ပန စောရေဟိ သံပရိဝါရိတော ပုရိသော ပလာယနမဂ္ဂေ ဝိဇ္ဇမာနေပိ သစေ သော န ပလာယတိ၊ န သော တဿ မဂ္ဂဿ ဒေါသော၊ တဿ ပုရိသဿေဝ ဒေါသော။ ဧဝမေဝ ကိလေသစောရေဟိ ပရိဝါရေတွာ ဂဟိတဿ ပုရိသဿ ဝိဇ္ဇမာနေယေဝ နိဗ္ဗာနမဟာနဂရဂါမိမှိ သိဝေ မဟာမဂ္ဂေ တဿ မဂ္ဂဿ အဂဝေသနံ နာမ န မဂ္ဂဿ ဒေါသော၊ ပုရိသဿေဝ ဒေါသော။ ယထာ ဗျာဓိပီဠိတော ပုရိသော ဝိဇ္ဇမာနေ ဗျာဓိတိကိစ္ဆကေ ဝေဇ္ဇေ သစေ တံ ဝေဇ္ဇံ ဂဝေသိတွာ တံ ဗျာဓိံ န တိကိစ္ဆာပေတိ၊ န သော ဝေဇ္ဇဿ ဒေါသော၊ တဿ ပုရိသဿေဝ ဒေါသော။ ဧဝမေဝ ပန ယော ကိလေသဗျာဓိပရိပီဠိတော ကိလေသဝူပသမမဂ္ဂကောဝိဒံ ဝိဇ္ဇမာနမေဝ အာစရိယံ န ဂဝေသတိ၊ တဿေဝ ဒေါသော၊ န ကိလေသဗျာဓိဝိနာယကဿ အာစရိယဿ ဒေါသော”တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၃။ “ယထာ ဂူထဂတော ပုရိသော၊ တဠာကံ ဒိသွာန ပူရိတံ။
န ဂဝေသတိ တံ တဠာကံ၊ န ဒေါသော တဠာကဿ သော။

၁၄။ ဧဝံ ကိလေသမလဓောဝံ၊ ဝိဇ္ဇန္တေ အမတန္တဠေ။
န ဂဝေသတိ တံ တဠာကံ၊ န ဒေါသော အမတန္တဠေ။

၁၅။ ယထာ အရီဟိ ပရိရုဒ္ဓေါ၊ ဝိဇ္ဇန္တေ ဂမနမ္ပထေ။
န ပလာယတိ သော ပုရိသော၊ န ဒေါသော အဉ္ဇသဿ သော။

၁၆။ ဧဝံ ကိလေသပရိရုဒ္ဓေါ၊ ဝိဇ္ဇမာနေ သိဝေ ပထေ။
န ဂဝေသတိ တံ မဂ္ဂံ၊ န ဒေါသော သိဝမဉ္ဇသေ။

17. Yathāpi byādhito puriso, vijjamāne tikicchake.
Na tikicchāpeti taṁ byādhiṁ, na doso so tikicchake.

18. Evaṁ kilesabyādhīhi, dukkhito patipīḷito.
Na gavesati taṁ ācariyaṁ, na doso so vināyake"ti.

Tattha **gūthagato**ti gūthakūpagato, gūthena gato makkhito vā. **Kilesamaladho van**ti kilesamalasodhane[1], bhummatthe paccattavacanaṁ. **Amatantaḷe**ti amatasaṅkhātassa taḷākassa, sāmi-atthe bhummavacanaṁ daṭṭhabbaṁ, anussaraṁ pakkhipitvā vuttaṁ. **Arīhī**ti paccatthikehi. **Pariruddho**ti samantato niruddho. **Gamanampathe**ti gamanapathe. Chandāvināsatthaṁ anussarāgamanaṁ katvā vuttaṁ. **Na palāyatī**ti yadi na palāyeyya. **So puriso**ti so corehi pariruddho puriso. **Añjasassā**ti maggassa. Maggassa hi—

"Maggo pantho patho pajjo, añjasaṁ vaṭumāyanaṁ.
Nāvā uttarasetu ca, kullo ca bhisi saṅkamo"ti[2]—

bahūni nāmāni. Svāyamidha añjasanāmena vutto. **Sive**ti sabbupaddavābhāvato sive. **Sivamañjase**ti sivassa añjasassāti attho. **Tikicchake**ti vejje. **Na tikicchāpetī**ti na tikicchāpeyya. **Na doso so tikicchake**ti tikicchakassa doso natthi, byādhitasseva dosoti attho. **Dukkhito**ti sañjātakāyikacetasikadukkho. **Ācariyan**ti mokkhamaggācariyaṁ. **Vināyake**ti ācariyassa.

Evaṁ panāhaṁ cintetvā uttarimpi evaṁ cintesiṁ "yathāpi maṇḍanakajātiko puriso kaṇṭhe āsattaṁ kuṇapaṁ chaḍḍetvā sukhī gaccheyya, evaṁ mayāpi imaṁ pūtikāyaṁ chaḍḍetvā anapekkhena nibbānamahānagaraṁ pavisitabbaṁ. Yathā ca naranāriyo ukkārabhūmiyaṁ uccārapassāvaṁ katvā na taṁ ucchaṅgena vā ādāya dasante vā veṭhetvā ādāya gacchanti, atha kho jigucchamānā oloketumpi anicchantā anapekkhā chaḍḍetvā gacchanti, evaṁ mayāpi imaṁ pūtikāyaṁ anapekkhena chaḍḍetvā amataṁ nibbānanagaraṁ pavisituṁ vaṭṭati. Yathā ca nāvikā nāma jajjaraṁ nāvaṁ udakagāhiniṁ chaḍḍetvā anapekkhāva gacchanti, evamahampi imaṁ navahi vaṇamukhehi paggharantaṁ kāyaṁ chaḍḍetvā anapekkho nibbānamahānagaraṁ

1. ...dhovane (Sī, I)
2. Khu 8. 201 piṭṭhe.

၁၇။ ယထာပိ ဗျာဓိတော ပုရိသော၊ ဝိဇ္ဇမာနေ တိကိစ္ဆကေ။
န တိကိစ္ဆာပေတိ တံ ဗျာဓိံ၊ န ဒေါသော သော တိကိစ္ဆကေ။

၁၈။ ဧဝံ ကိလေသဗျာဓီဟိ၊ ဒုက္ခိတော ပတိပီဠိတော။
န ဂဝေသတိ တံ အာစရိယံ၊ န ဒေါသော သော ဝိနာယကေ"တိ။

တတ္ထ **ဂူထဂတော**တိ ဂူထကူပဂတော၊ ဂူထေန ဂတော မက္ခိတော ဝါ။ **ကိလေသမလဓောဝ**န္တိ ကိလေသမလသောဓနေ[1]၊ ဘုမ္မတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ။ **အမတန္တဠေ**တိ အမတသင်္ခါတဿ တဠာကဿ၊ သာမိအတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ အနုဿရံ ပက္ခိပိတွာ ဝုတ္တံ။ **အရီဟီ**တိ ပစ္စတ္ထိကေဟိ။ **ပရိရုဒ္ဓေါ**တိ သမန္တတော နိရုဒ္ဓေါ။ **ဂမနမ္ပထေ**တိ ဂမနပထေ။ ဆန္ဒာဝိနာသတ္ထံ အနုဿရာဂမနံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ **န ပလာယတီ**တိ ယဒိ န ပလာယေယျ။ **သော ပုရိသော**တိ သော စောရေဟိ ပရိရုဒ္ဓေါ ပုရိသော။ **အဉ္ဇသဿာ**တိ မဂ္ဂဿ။ မဂ္ဂဿ ဟိ—

"မဂ္ဂေါ ပန္ထော ပထော ပဇ္ဇော၊ အဉ္ဇသံ ဝဋုမာယနံ။
နာဝါ ဥတ္တရသေတု စ၊ ကုလ္လော စ ဘိသိ သင်္ကမော"တိ[2]—

ဗဟူနိ နာမာနိ။ သွာယမိဓ အဉ္ဇသနာမေန ဝုတ္တော။ **သိဝေ**တိ သဗ္ဗုပဒ္ဒဝါဘာဝတော သိဝေ။ **သိဝမဉ္ဇသေ**တိ သိဝဿ အဉ္ဇသဿာတိ အတ္ထော။ **တိကိစ္ဆကေ**တိ ဝေဇ္ဇေ။ **န တိကိစ္ဆာပေတီ**တိ န တိကိစ္ဆာပေယျ။ **န ဒေါသော သော တိကိစ္ဆကေ**တိ တိကိစ္ဆကဿ ဒေါသော နတ္ထိ၊ ဗျာဓိတဿေဝ ဒေါသောတိ အတ္ထော။ **ဒုက္ခိတော**တိ သဉ္ဇာတကာယိကစေတသိကဒုက္ခော။ **အာစရိယ**န္တိ မောက္ခမဂ္ဂါစရိယံ။ **ဝိနာယကေ**တိ အာစရိယဿ။

ဧဝံ ပနာဟံ စိန္တေတွာ ဥတ္တရိမ္ပိ ဧဝံ စိန္တေသိံ "ယထာပိ မဏ္ဍနကဇာတိကော ပုရိသော ကဏ္ဌေ အာသတ္တံ ကုဏပံ ဆဍ္ဍေတွာ သုခီ ဂစ္ဆေယျ၊ ဧဝံ မယာပိ ဣမံ ပူတိကာယံ ဆဍ္ဍေတွာ အနပေက္ခေန နိဗ္ဗာနမဟာနဂရံ ပဝိသိတဗ္ဗံ။ ယထာ စ နရနာရိယော ဥက္ကာရဘူမိယံ ဥစ္စာရပဿာဝံ ကတွာ န တံ ဥစ္ဆင်္ဂေန ဝါ အာဒါယ ဒသန္တေ ဝါ ဝေဌေတွာ အာဒါယ ဂစ္ဆန္တိ၊ အထ ခေါ ဇိဂုစ္ဆမာနာ ဩလောကေတုမ္ပိ အနိစ္ဆန္တာ အနပေက္ခာ ဆဍ္ဍေတွာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ မယာပိ ဣမံ ပူတိကာယံ အနပေက္ခေန ဆဍ္ဍေတွာ အမတံ နိဗ္ဗာနနဂရံ ပဝိသိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ယထာ စ နာဝိကာ နာမ ဇဇ္ဇရံ နာဝံ ဥဒကဂါဟိနိံ ဆဍ္ဍေတွာ အနပေက္ခာဝ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝမဟမ္ပိ ဣမံ နဝဟိ ဝဏမုခေဟိ ပဂ္ဃရန္တံ ကာယံ ဆဍ္ဍေတွာ အနပေက္ခော နိဗ္ဗာနမဟာနဂရံ

၁-....ဓောဝနေ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၈-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။

pavisissāmi. Yathā ca koci puriso muttāmaṇiveḷuriyādīni nānāvidhāni ratanāni ādāya corehi saddhiṁ maggaṁ gacchanto attano ratanavināsabhayena te core chaḍḍetvā khemaṁ maggaṁ gaṇhāti, evamayampi pūtikāyo ratanavilopakacorasadiso. Sacāhaṁ ettha taṇhaṁ karissāmi, ariyamaggakusaladhammaratanāni me nassissanti, tasmā mayā imaṁ mahācorasadisaṁ karajakāyaṁ chaḍḍetvā nibbānamahānagaraṁ pavisituṁ vaṭṭatī"ti. Tena vuttaṁ—

19. "Yathāpi kuṇapaṁ puriso, kaṇṭhe baddhaṁ jigucchiya.
Mocayitvāna gaccheyya, sukhī serī sayaṁvasī.

20. Tathevimaṁ pūtikāyaṁ, nānākuṇapasañcayaṁ.
Chaḍḍayitvāna gaccheyyaṁ, anapekkho anatthiko.

21. Yathā uccāraṭṭhānamhi[1], karīsaṁ naranāriyo.
Chaḍḍayitvāna gacchanti, anapekkhā anatthikā.

22. Evamevāhaṁ imaṁ kāyaṁ, nānākuṇapapūritaṁ.
Chaḍḍayitvāna gacchissaṁ, vaccaṁ katvā yathā kuṭiṁ.

23. Yathāpi jajjaraṁ nāvaṁ, paluggaṁ udagāhiniṁ.
Sāmī chaḍḍetvā gacchanti, anapekkhā anatthikā.

24. Evamevāhaṁ imaṁ kāyaṁ, navacchiddaṁ dhuvassevaṁ.
Chaḍḍayitvāna gacchissaṁ, jiṇṇanāvaṁva sāmikā.

25. Yathāpi puriso corehi, gacchanto bhaṇḍamādiya.
Bhaṇḍacchedabhayaṁ disvā, chaḍḍayitvāna gacchati.

26. Evameva ayaṁ kāyo, mahācorasamo viya.
Pahāyimaṁ gamissāmi, kusalacchedanābhayā"ti.

Tattha **yathāpi kuṇapaṁ puriso**ti yathāpi daharo yuvā maṇḍanakajātiko puriso ahikuṇapena vā kukkurakuṇapena vā manussakuṇapena vā kaṇṭhe āsattena aṭṭīyitvā harāyitvā jigucchitvā taṁ kuṇapaṁ

1. Ussāsaṭṭhānamhi (Ka)

ပဝိသိဿာမိ။ ယထာ စ ကောစိ ပုရိသော မုတ္တာမဏိဝေဠုရိယာဒီနိ နာနာဝိဓာနိ ရတနာနိ အာဒါယ စောရေဟိ သဒ္ဓိံ မဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တော အတ္တနော ရတနဝိနာသဘယေန တေ စောရေ ဆဍ္ဍေတွာ ခေမံ မဂ္ဂံ ဂဏှာတိ၊ ဧဝမယမ္ပိ ပူတိကာယော ရတနဝိလောပကစောရသဒိသော။ သစာဟံ ဧတ္ထ တဏှံ ကရိဿာမိ၊ အရိယမဂ္ဂကုသလဓမ္မရတနာနိ မေ နဿိဿန္တိ၊ တသ္မာ မယာ ဣမံ မဟာစောရသဒိသံ ကရဇကာယံ ဆဍ္ဍေတွာ နိဗ္ဗာနမဟာနဂရံ ပဝိသိတုံ ဝဋ္ဋတီ''တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၉။ ''ယထာပိ ကုဏပံ ပုရိသော၊ ကဏ္ဌေ ဗဒ္ဓံ ဇိဂုစ္ဆိယ။
မောစယိတွာန ဂစ္ဆေယျ၊ သုခီ သေရီ သယံဝသီ။

၂၀။ တထေဝိမံ ပူတိကာယံ၊ နာနာကုဏပသဉ္စယံ။
ဆဍ္ဍယိတွာန ဂစ္ဆေယျံ၊ အနပေက္ခော အနတ္ထိကော။

၂၁။ ယထာ ဥစ္စာရဋ္ဌာနမှိ[၁]၊ ကရီသံ နရနာရိယော။
ဆဍ္ဍယိတွာန ဂစ္ဆန္တိ၊ အနပေက္ခာ အနတ္ထိကာ။

၂၂။ ဧဝမေဝါဟံ ဣမံ ကာယံ၊ နာနာကုဏပပူရိတံ။
ဆဍ္ဍယိတွာန ဂစ္ဆိဿံ၊ ဝစ္စံ ကတွာ ယထာ ကုဋိံ။

၂၃။ ယထာပိ ဇဇ္ဇရံ နာဝံ၊ ပလုဂ္ဂံ ဥဒဂါဟိနိံ။
သာမီ ဆဍ္ဍေတွာ ဂစ္ဆန္တိ၊ အနပေက္ခာ အနတ္ထိကာ။

၂၄။ ဧဝမေဝါဟံ ဣမံ ကာယံ၊ နဝစ္ဆိဒ္ဒံ ဓုဝဿဝံ။
ဆဍ္ဍယိတွာန ဂစ္ဆိဿံ၊ ဇိဏ္ဏနာဝံဝ သာမိကာ။

၂၅။ ယထာပိ ပုရိသော စောရေဟိ၊ ဂစ္ဆန္တော ဘဏ္ဍမာဒိယ။
ဘဏ္ဍစ္ဆေဒဘယံ ဒိသွာ၊ ဆဍ္ဍယိတွာန ဂစ္ဆတိ။

၂၆။ ဧဝမေဝ အယံ ကာယော၊ မဟာစောရသမော ဝိယ။
ပဟာယိမံ ဂမိဿာမိ၊ ကုသလစ္ဆေဒနာဘယာ''တိ။

တတ္ထ **ယထာပိ ကုဏပံ ပုရိသော**တိ ယထာပိ ဒဟရော ယုဝါ မဏ္ဍနကဇာတိကော ပုရိသော အဟိကုဏပေန ဝါ ကုက္ကုရကုဏပေန ဝါ မနုဿကုဏပေန ဝါ ကဏ္ဌေ အာသတ္တေန အဋ္ဋီယိတွာ ဟရာယိတွာ ဇိဂုစ္ဆိတွာ တံ ကုဏပံ

၁-ဥဿာသဋ္ဌာနမှိ (က)

mocetvā gaccheyya. **Sukhī**ti sukhito. **Serī**ti yathicchakavihārī. **Nānākuṇapasañcayan**ti anekavidhakuṇaparāsibhūtaṁ. “Nānākuṇapapūritan”tipi pāṭho.

Uccāraṭṭhānamhīti uccārenti vaccaṁ karonti etthāti uccāro, uccāro ca so ṭhānañceti uccāraṭṭhānaṁ. Atha vā ussāsiyyatīti ussāso, vaccassetaṁ nāmaṁ, tassa ṭhānaṁ ussāsaṭṭhānaṁ, tasmiṁ **ussāsaṭṭhānamhi,** ukkāraṭṭhāneti attho. **Vaccaṁ katvā yathā kuṭin**ti vaccaṁ katvā kuṭiṁ naranāriyo viyāti attho.

Jajjaranti jiṇṇaṁ. **Paluggan**ti palujjantiṁ, vikirantinti attho. **Udagāhinin**ti udakagāhiniṁ. **Sāmī**ti nāvāsāmikā. **Navacchiddan**ti cakkhusotādīhi navahi vaṇamukhehi chiddāvacchiddehi yuttattā navacchiddaṁ. **Dhuvassavan**ti dhuvanissandaṁ, niccaṁ paggharaṇāsucinti attho.

Bhaṇḍamādiyāti yaṁkiñci ratanādikaṁ bhaṇḍaṁ ādiya. **Bhaṇḍacchedabhayaṁ disvā**ti bhaṇḍassa acchindanena bhayaṁ disvāti attho. **Evamevā**ti so bhaṇḍamādāya gacchanto puriso viya. **Ayaṁ kāyo**ti ayaṁ pana kucchitānaṁ paramajegucchānaṁ āyoti kāyo. **Āyo**ti uppattiṭṭhānaṁ. Āyanti tatoti āyo, kucchitā kesādayo. Iti kucchitānaṁ kesādīnaṁ āyoti kāyo. **Mahācorasamo viyā**ti cakkhu-ādīhi rūpādīsu piyarūpesu sārajjanādivasena pāṇātipātādinnādānādicoro[1] hutvā sabbakusalaṁ vilumpatīti mahācorasamo. Tasmā yathā so ratanabhaṇḍamādāya corehi saddhiṁ gacchanto puriso te core pahāya gacchati, evamevāhampi imaṁ mahācorasamaṁ kāyaṁ pahāya attano sotthibhāvakaraṁ maggaṁ gavesituṁ gamissāmīti atthasambandho veditabbo. **Kusalacchedanābhayā**ti kusaladhamma[2]vilopanabhayenāti attho.

Athevaṁ Sumedhapaṇḍito nānāvidhāhi upamāhi nekkhammakāraṇaṁ cintetvā punapi cintesi “imaṁ mahādhanarāsiṁ saṁharitvā mayhaṁ pitupitāmahādayo paralokaṁ gacchantā ekakahāpaṇampi gahetvā na gatā, mayā pana gahetvā gamanakāraṇaṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti gantvā rañño

1. ...paro (Sī, I) 2. Kamma (Ka)

မောစေတွာ ဂစ္ဆေယျ။ **သုခီ**တိ သုခိတော။ **သေရီ**တိ ယထိစ္ဆကဝိဟာရီ။ **နာနာကုဏပသဉ္စယ**န္တိ အနေကဝိဓကုဏပရာသိဘူတံ။ “နာနာကုဏပပူရိတ”န္တိပိ ပါဌော။

ဥစ္စာရဋ္ဌာနမှီတိ ဥစ္စာရေန္တိ ဝစ္စံ ကရောန္တိ ဧတ္ထာတိ ဥစ္စာရော၊ ဥစ္စာရော စ သော ဌာနဉ္စေတိ ဥစ္စာရဋ္ဌာနံ။ အထ ဝါ ဥဿာသိယျတီတိ ဥဿာသော၊ ဝစ္စဿေတံ နာမံ၊ တဿ ဌာနံ ဥဿာသဋ္ဌာနံ၊ တသ္မိံ **ဥဿာသဋ္ဌာနမှိ၊** ဥက္ကာရဋ္ဌာနေတိ အတ္ထော။ **ဝစ္စံ ကတွာ ယထာ ကုဋိ**န္တိ ဝစ္စံ ကတွာ ကုဋိံ နရနာရိယော ဝိယာတိ အတ္ထော။

ဇဇ္ဇရန္တိ ဇိဏ္ဏံ။ **ပလုဂ္ဂ**န္တိ ပလုဇ္ဇန္တိံ၊ ဝိကိရန္တိန္တိ အတ္ထော။ **ဥဒဂါဟိနိ**န္တိ ဥဒကဂါဟိနိံ။ **သာမီ**တိ နာဝါသာမိကာ။ **နဝစ္ဆိဒ္ဒ**န္တိ စက္ခုသောတာဒီဟိ နဝဟိ ဝဏမုခေဟိ ဆိဒ္ဒါဝစ္ဆိဒ္ဒေဟိ ယုတ္တတ္တာ နဝစ္ဆိဒ္ဒံ။ **ဓုဝဿဝ**န္တိ ဓုဝနိဿန္ဒံ၊ နိစ္စံ ပဂ္ဃရဏာသုစိန္တိ အတ္ထော။

ဘဏ္ဍမာဒိယာတိ ယံကိဉ္စိ ရတနာဒိကံ ဘဏ္ဍံ အာဒိယ။ **ဘဏ္ဍစ္ဆေဒဘယံ ဒိသွာ**တိ ဘဏ္ဍဿ အစ္ဆိန္ဒနေန ဘယံ ဒိသွာတိ အတ္ထော။ **ဧဝမေဝါ**တိ သော ဘဏ္ဍမာဒါယ ဂစ္ဆန္တော ပုရိသော ဝိယ။ **အယံ ကာယော**တိ အယံ ပန ကုစ္ဆိတာနံ ပရမဇေဂုစ္ဆာနံ အာယောတိ ကာယော။ **အာယော**တိ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ။ အာယန္တိ တတောတိ အာယော၊ ကုစ္ဆိတာ ကေသာဒယော။ ဣတိ ကုစ္ဆိတာနံ ကေသာဒီနံ အာယောတိ ကာယော။ **မဟာစောရသမော ဝိယာ**တိ စက္ခုအာဒီဟိ ရူပါဒီသု ပိယရူပေသု သာရဇ္ဇနာဒိဝသေန ပါဏာတိပါတာဒိန္နာဒါနာဒိစောရော[1] ဟုတွာ သဗ္ဗကုသလံ ဝိလုမ္ပတီတိ မဟာစောရသမော။ တသ္မာ ယထာ သော ရတနဘဏ္ဍမာဒါယ စောရေဟိ သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆန္တော ပုရိသော တေ စောရေ ပဟာယ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝါဟမ္ပိ ဣမံ မဟာစောရသမံ ကာယံ ပဟာယ အတ္တနော သောတ္ထိဘာဝကရံ မဂ္ဂံ ဂဝေသိတုံ ဂမိဿာမီတိ အတ္ထသမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ကုသလစ္ဆေဒနာဘယာ**တိ ကုသလဓမ္မ[2]ဝိလောပနဘယေနာတိ အတ္ထော။

အထေဝံ သုမေဓပဏ္ဍိတော နာနာဝိဓာဟိ ဥပမာဟိ နေက္ခမ္မကာရဏံ စိန္တေတွာ ပုနပိ စိန္တေသိ “ဣမံ မဟာဓနရာသိံ သံဟရိတွာ မယှံ ပိတုပိတာမဟာဒယော ပရလောကံ ဂစ္ဆန္တာ ဧကကဟာပဏမ္ပိ ဂဟေတွာ န ဂတာ၊ မယာ ပန ဂဟေတွာ ဂမနကာရဏံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဂန္တွာ ရညော

၁-....ပရော (သီ၊ ဣ) ၂-ကမ္မ (က)

ārocesi “ahaṁ mahārāja jātijarādīhi upaddutahadayo agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmi, mayhaṁ anekakoṭisatasahassaṁ dhanaṁ atthi, taṁ devo paṭipajjatū”ti. Rājā āha “na mayhaṁ te dhanena attho, tvaṁyeva yathicchakaṁ karohī”ti.

So ca “sādhu devā”ti nagare bheriṁ carāpetvā mahājanassa dānaṁ datvā vatthukāme ca kilesakāme ca pahāya amaravaranagarasadisato Amaranagarato nikkhamitvā ekakova nānāmigagaṇavante Himavante **Dhammikaṁ** nāma pabbataṁ nissāya assamaṁ katvā tattha paṇṇasālaṁ katvā pañcadosavivajjitaṁ caṅkamaṁ māpetvā aṭṭhaguṇasamupetaṁ abhiññābalaṁ samāharituṁ navadosasamannāgataṁ sāṭakaṁ pajahitvā dvādasaguṇamupāgataṁ vākacīraṁ nivāsetvā pabbaji. Evaṁ pana so pabbajito aṭṭhadosasamākiṇṇaṁ paṇṇasālaṁ pahāya dasaguṇasamannāgataṁ rukkhamūlaṁ upagantvā sabbadhaññavikatiṁ pahāya pavattaphalabhojano hutvā nisajjaṭṭhānacaṅkamanavasena padhānaṁ padahanto sattāhabbhantareyeva aṭṭhannaṁ samāpattīnaṁ pañcannañca abhiññānaṁ lābhī ahosi. Tena vuttaṁ—

27. “Evāhaṁ cintayitvāna, nekakoṭisataṁ dhanaṁ.
Nāthānāthānaṁ datvāna, Himavantamupāgamiṁ.

28. Himavantassāvidūre, Dhammiko nāma[1] pabbato.
Assamo sukato mayhaṁ, paṇṇasālā sumāpitā.

29. Caṅkamaṁ tattha māpesiṁ, pañcadosavivajjitaṁ.
Aṭṭhaguṇasamupetaṁ, abhiññābalamāhariṁ.

30. Sāṭakaṁ pajahiṁ tattha, navadosamupāgataṁ.
Vākacīraṁ nivāsesiṁ, dvādasaguṇamupāgataṁ.

31. Aṭṭhadosasamākiṇṇaṁ, pajahiṁ paṇṇasālakaṁ.
Upāgamiṁ rukkhamūlaṁ, guṇe dasahupāgataṁ.

32. Vāpitaṁ ropitaṁ dhaññaṁ, pajahiṁ niravasesato.
Anekaguṇasampannaṁ, pavattaphalamādiyiṁ.

---

1. Dhammako nāma (Sī)

အာရောစေသိ “အဟံ မဟာရာဇ ဇာတိဇရာဒီဟိ ဥပဒ္ဒုတဟဒယော အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ မယှံ အနေကကောဋိသတသဟဿံ ဓနံ အတ္ထိ၊ တံ ဒေဝေါ ပဋိပဇ္ဇတူ”တိ။ ရာဇာ အာဟ “န မယှံ တေ ဓနေန အတ္ထော၊ တွံယေဝ ယထိစ္ဆကံ ကရောဟီ”တိ။

သော စ “သာဓု ဒေဝါ”တိ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေတွာ မဟာဇနဿ ဒါနံ ဒတွာ ဝတ္ထုကာမေ စ ကိလေသကာမေ စ ပဟာယ အမရဝရနဂရသဒိသတော အမရနဂရတော နိက္ခမိတွာ ဧကကောဝ နာနာမိဂဂဏဝန္တေ ဟိမဝန္တေ **ဓမ္မိကံ** နာမ ပဗ္ဗတံ နိဿာယ အဿမံ ကတွာ တတ္ထ ပဏ္ဏသာလံ ကတွာ ပဉ္စဒောသဝိဝဇ္ဇိတံ စင်္ကမံ မာပေတွာ အဋ္ဌဂုဏသမုပေတံ အဘိညာဗလံ သမာဟရိတုံ နဝဒောသသမန္နာဂတံ သာဋကံ ပဇဟိတွာ ဒွါဒသဂုဏမုပါဂတံ ဝါကစီရံ နိဝါသေတွာ ပဗ္ဗဇိ။ ဧဝံ ပန သော ပဗ္ဗဇိတော အဋ္ဌဒောသသမာကိဏ္ဏံ ပဏ္ဏသာလံ ပဟာယ ဒသဂုဏသမန္နာဂတံ ရုက္ခမူလံ ဥပဂန္တွာ သဗ္ဗဓညဝိကတိံ ပဟာယ ပဝတ္တဖလဘောဇနော ဟုတွာ နိသဇ္ဇဋ္ဌာနစင်္ကမနဝသေန ပဓာနံ ပဒဟန္တော သတ္တာဟဗ္ဘန္တရေယေဝ အဋ္ဌန္နံ သမာပတ္တီနံ ပဉ္စန္နဉ္စ အဘိညာနံ လာဘီ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၂၇။ “ဧဝါဟံ စိန္တယိတွာန၊ နေကကောဋိသတံ ဓနံ။
နာထာနာထာနံ ဒတွာန၊ ဟိမဝန္တမုပါဂမိံ။

၂၈။ ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ဓမ္မိကော နာမ[1] ပဗ္ဗတော။
အဿမော သုကတော မယှံ၊ ပဏ္ဏသာလာ သုမာပိတာ။

၂၉။ စင်္ကမံ တတ္ထ မာပေသိံ၊ ပဉ္စဒောသဝိဝဇ္ဇိတံ။
အဋ္ဌဂုဏသမုပေတံ၊ အဘိညာဗလမာဟရိံ။

၃၀။ သာဋကံ ပဇဟိံ တတ္ထ၊ နဝဒောသမုပါဂတံ။
ဝါကစီရံ နိဝါသေသိံ၊ ဒွါဒသဂုဏမုပါဂတံ။

၃၁။ အဋ္ဌဒောသသမာကိဏ္ဏံ၊ ပဇဟိံ ပဏ္ဏသာလကံ။
ဥပါဂမိံ ရုက္ခမူလံ၊ ဂုဏေ ဒသဟုပါဂတံ။

၃၂။ ဝါပိတံ ရောပိတံ ဓညံ၊ ပဇဟိံ နိရဝသေသတော။
အနေကဂုဏသမ္ပန္နံ၊ ပဝတ္တဖလမာဒိယိံ။

၁-ဓမ္မကော နာမ (သီ)

33. Tatthappadhānaṁ padahiṁ, nisajjaṭṭhānacaṅkame.
Abbhantaramhi sattāhe, abhiññābalapāpuṇin"ti.

Tattha **evāhan**ti evaṁ ahaṁ, heṭṭhā vuttappakārena cintetvāti attho. **Nāthānāthānan**ti sanāthānamanāthānañca aḍḍhānañceva daliddānañca "atthikā gaṇhantū"ti saha koṭṭhāgārehi datvāti attho. **Himavantassāvidūre**ti Himavantapabbatarājassa avidūre samīpe. **Dhammiko nāma pabbato**ti evaṁnāmako pabbato, kasmā panāyaṁ dhammikoti? Yebhuyyena pana bodhisattā isipabbajjaṁ pabbajitvā taṁ pabbataṁ upanissāya abhiññāyo nibbattetvā samaṇadhammaṁ akaṁsu. Tasmā samaṇadhammassa nissayabhūtattā "Dhammiko"tveva pākaṭo ahosi. **Assamo sukato mayhan**ti-ādinā Sumedhapaṇḍitena assamapaṇṇasālā caṅkamā sahatthā māpitā viya vuttā, na ca pana sahatthā māpitā, kintu Sakkena devena pesite Vissakammunā[1] devaputtena nimmitā. Bhagavā pana tadā attano puññānubhāvena nibbattaṁ taṁ sampadaṁ sandhāya "Sāriputta tasmiṁ pabbate—

Assamo sukato mayhaṁ, paṇṇasālā sumāpitā.
Caṅkamaṁ tattha māpesiṁ, pañcadosavivajjitan"ti—

ādimāha.

Tattha **paṇṇasālā**ti paṇṇachadanasālā. **Tatthā**ti tasmiṁ assamapade. **Pañcadosa vivajjitan**ti pañcahi caṅkamadosehi vivajjitaṁ. Katame pañca caṅkamadosā nāma? Thaddhavisamatā antorukkhatā gahanacchannatā atisambādhatā ativisālatāti imehi pañcahi dosehi vivajjitaṁ. Ukkaṭṭhaparicchedena dīghato saṭṭhiratano vitthārato diyaḍḍharatano caṅkamo vutto. Atha vā **pañcadosavivajjitan**ti pañcahi nīvaraṇadosehi vivajjitaṁ parihīnaṁ **abhiññābalamāharin**ti iminā uttarapadena sambandho daṭṭhabbo[2]. **Aṭṭhaguṇasamupetan**ti "evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte"ti evaṁ vuttehi aṭṭhaguṇehi[3] samannāgataṁ abhiññābalaṁ āhariṁ ānesinti attho.

1. Visukammunā (Ka)
2. Abhi-Ṭṭha 1. 37 piṭṭhepi passitabbaṁ.
3. Dī 1. 76-77; Ma 1. 314-315, 346-347; Vi 1. 5 piṭṭhādīsu.

၃၃။ တတ္ထပ္ပဓာနံ ပဒဟိံ၊ နိသဇ္ဇဋ္ဌာနစင်္ကမေ။
အဗ္ဘန္တရမှိ သတ္တာဟေ၊ အဘိညာဗလပါပုဏိ”န္တိ။

တတ္ထ **ဧဝါဟ**န္တိ ဧဝံ အဟံ၊ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပကာရေန စိန္တေတွာတိ အတ္ထော။ **နာထာနာထာန**န္တိ သနာထာနမနာထာနဉ္စ အဍ္ဍာနဉ္စေဝ ဒလိဒ္ဒါနဉ္စ “အတ္ထိကာ ဂဏှန္တူ”တိ သဟ ကောဋ္ဌာဂါရေဟိ ဒတွာတိ အတ္ထော။ **ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ**တိ ဟိမဝန္တပဗ္ဗတရာဇဿ အဝိဒူရေ သမီပေ။ **ဓမ္မိကော နာမ ပဗ္ဗတော**တိ ဧဝံ-နာမကော ပဗ္ဗတော၊ ကသ္မာ ပနာယံ ဓမ္မိကောတိ? ယေဘုယျေန ပန ဗောဓိသတ္တာ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ တံ ပဗ္ဗတံ ဥပနိဿာယ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ သမဏဓမ္မံ အကံသု။ တသ္မာ သမဏဓမ္မဿ နိဿယဘူတတ္တာ “ဓမ္မိကော”တွေဝ ပါကဋော အဟောသိ။ **အဿမော သုကတော မယှ**န္တိ-အာဒိနာ သုမေဓပဏ္ဍိတေန အဿမပဏ္ဏသာလာ စင်္ကမာ သဟတ္ထာ မာပိတာ ဝိယ ဝုတ္တာ၊ န စ ပန သဟတ္ထာ မာပိတာ၊ ကိန္တု သက္ကေန ဒေဝေန ပေသိတေ ဝိဿကမ္မုနာ[1] ဒေဝပုတ္တေန နိမ္မိတာ။ ဘဂဝါ ပန တဒါ အတ္တနော ပုညာနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တံ တံ သမ္ပဒံ သန္ဓာယ “သာရိပုတ္တ တသ္မိံ ပဗ္ဗတေ—

အဿမော သုကတော မယှံ၊ ပဏ္ဏသာလာ သုမာပိတာ။
စင်္ကမံ တတ္ထ မာပေသိံ၊ ပဉ္စဒေါသဝိဝဇ္ဇိတ”န္တိ—

အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ပဏ္ဏသာလာ**တိ ပဏ္ဏဆဒနသာလာ။ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ အဿမပဒေ။ **ပဉ္စဒေါသဝိဝဇ္ဇိတ**န္တိ ပဉ္စဟိ စင်္ကမဒေါသေဟိ ဝိဝဇ္ဇိတံ။ ကတမေ ပဉ္စ စင်္ကမ-ဒေါသာ နာမ? ထဒ္ဓဝိသမတာ အန္တောရုက္ခတာ ဂဟနစ္ဆန္နတာ အတိသမ္ဗာဓတာ အတိဝိသာလတာတိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ဒေါသေဟိ ဝိဝဇ္ဇိတံ။ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေန ဒီဃတော သဋ္ဌိရတနော ဝိတ္ထာရတော ဒိယဍ္ဎရတနော စင်္ကမော ဝုတ္တော။ အထ ဝါ **ပဉ္စဒေါသဝိဝဇ္ဇိတ**န္တိ ပဉ္စဟိ နီဝရဏဒေါသေဟိ ဝိဝဇ္ဇိတံ ပရိဟီနံ **အဘိညာဗလမာဟရိ**န္တိ ဣမိနာ ဥတ္တရပဒေန သမ္ဗန္ဓော ဒဋ္ဌဗ္ဗော[2]။ **အဋ္ဌဂုဏ-သမုပေတ**န္တိ “ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ ပရိသုဒ္ဓေ ပရိယောဒါတေ အနင်္ဂဏေ ဝိဂတူပက္ကိလေသေ မုဒုဘူတေ ကမ္မနိယေ ဌိတေ အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တေ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တေဟိ အဋ္ဌဂုဏေဟိ[3] သမန္နာဂတံ အဘိညာဗလံ အာဟရိံ အာနေသိန္တိ အတ္ထော။

၁-ဝိသုကမ္မုနာ (က)
၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၇-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-ဒီ ၁-၇၆-၇၇၊ မ ၁-၃၁၄-၃၁၅-၃၄၆-၃၄၇၊ ဝိ ၁-၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Keci pana “aṭṭhahi samaṇasukhehi upetaṁ, aṭṭhimāni samaṇasukhāni nāma dhana dhaññapariggahābhāvo, anavajjapiṇḍapātapariyesanabhāvo, nibbutapiṇḍabhuñjanabhāvo, raṭṭhaṁ pīḷetvā dhanadhaññādīsu gaṇhantesu rājapurisesu raṭṭhapīḷanakilesābhāvo, upakaraṇesu nicchandarāgabhāvo, coravilopane nibbhayabhāvo, rājarājamahāmattehi asaṁsaṭṭhabhāvo, catūsu disāsu appaṭihatabhāvoti imehi aṭṭhahi samaṇasukhehi[1] upetaṁ samupetaṁ assamaṁ māpesin”ti assamena sambandhaṁ katvā vadanti, taṁ Pāḷiyā na sameti.

Sāṭakanti vatthaṁ. **Tatthā**ti tasmiṁ assame. **Navadosamupāgatan**ti Sāriputta tattha vasanto attano nivatthapārutaṁ mahagghasāṭakaṁ **pajahiṁ** pariccajiṁ. Sāṭakaṁ pajahanto ca tattha nava dose disvā pajahinti dīpeti. Tāpasapabbajjaṁ pabbajitānaṁ hi sāṭakasmiṁ nava dosā pakāsitā. Katame nava? Sāṭakassa mahagghabhāvo, parapaṭibaddhabhāvo, paribhogena lahukaṁ kilissanabhāvo, kiliṭṭho ca dhovitabbo puna rajitabbo ca hoti paribhogena jīraṇabhāvo, jiṇṇassa puna tunnakaraṇaṁ vā aggaḷadānaṁ vā kātabbaṁ hoti puna pariyesanāya durabhisambhavabhāvo, tāpasapabbajjāya ananucchavikabhāvo, paccatthikānaṁ sādhāraṇabhāvo, yathā naṁ na paccatthikā gaṇhanti, evaṁ gopetabbo hoti paridahato vibhūsanaṭṭhānabhāvo, gahetvā carantassa mahicchabhāvoti etehi navahi dosehi[2] upagataṁ sāṭakaṁ pahāya vākacīraṁ nivāsesinti dīpeti. **Vākacīran**ti muñjatiṇaṁ hīrāhīraṁ katvā ganthetvā kataṁ vākamayacīraṁ nivāsanapārupanatthāya ādiyinti attho. **Dvādasaguṇamupāgatan**ti dvādasahi ānisaṁsehi upetaṁ. Ettha **guṇa**-saddo ānisaṁsaṭṭho “sataguṇā dakkhiṇā pāṭikaṅkhitabbā”ti-ādīsu[3] viya. **Ma**-kāro padasandhikaro. Vākacīrasmiṁ dvādasānisaṁsā appagghatā, aparāyattatā, sahatthā kātuṁ sakkuṇeyyatā, ( )[4] paribhogena jiṇṇepi sibbitabbābhāvo, corabhayābhāvo, pariyesantassa sukhena karaṇabhāvo, tāpasapabbajjāya sāruppabhāvo, sevamānassa vibhūsanaṭṭhānābhāvo, cīvarappaccaye

1. Apadāna-Ṭṭha 1. 8-9; Jātaka-Ṭṭha 5. 267; Abhi-Ṭṭha 1. 37 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
2. Apadāna-Ṭṭha 1. 11 piṭṭhepi.
3. Ma 3. 298 piṭṭhe.
4. (Paribhogena saṇikaṁ kilissati) (Ka)

ကေစိ ပန “အဋ္ဌဟိ သမဏသုခေဟိ ဥပေတံ၊ အဋ္ဌိမာနိ သမဏသုခါနိ နာမ ဓနဓညပရိဂ္ဂဟာဘာဝေါ, အနဝဇ္ဇပိဏ္ဍပါတပရိယေသနဘာဝေါ, နိဗ္ဗုတပိဏ္ဍဘုဉ္ဇနဘာဝေါ, ရဋ္ဌံ ပီဠေတွာ ဓနဓညာဒီသု ဂဏှန္တေသု ရာဇပုရိသေသု ရဋ္ဌပီဠနကိလေသာဘာဝေါ, ဥပကရဏေသု နိစ္ဆန္ဒရာဂဘာဝေါ, စောရဝိလောပနေ နိဗ္ဘယဘာဝေါ, ရာဇရာဇမဟာမတ္တေဟိ အသံသဋ္ဌဘာဝေါ, စတူသု ဒိသာသု အပ္ပဋိဟတဘာဝေါတိ ဣမေဟိ အဋ္ဌဟိ သမဏသုခေဟိ[1] ဥပေတံ သမုပေတံ အဿမံ မာပေသိ”န္တိ အဿမေန သမ္ဗန္ဓံ ကတွာ ဝဒန္တိ၊ တံ ပါဠိယာ န သမေတိ။

သာဋကန္တိ ဝတ္ထံ။ **တတ္ထာတိ** တသ္မိံ အဿမေ။ **နဝဒောသမုပါဂတန္တိ** သာရိပုတ္တ တတ္ထ ဝသန္တော အတ္တနော နိဝတ္ထပါရုတံ မဟဂ္ဃသာဋကံ **ပဇဟိံ** ပရိစ္စဇိံ။ သာဋကံ ပဇဟန္တော စ တတ္ထ နဝ ဒောသေ ဒိသွာ ပဇဟိန္တိ ဒီပေတိ။ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဟိ သာဋကသ္မိံ နဝ ဒောသာ ပကာသိတာ။ ကတမေ နဝ? သာဋကဿ မဟဂ္ဃဘာဝေါ, ပရပဋိဗဒ္ဓဘာဝေါ, ပရိဘောဂေန လဟုကံ ကိလိဿနဘာဝေါ, ကိလိဋ္ဌော စ ဓောဝိတဗ္ဗော ပုန ရဇိတဗ္ဗော စ ဟောတိ ပရိဘောဂေန ဇီရဏဘာဝေါ, ဇိဏ္ဏဿ ပုန တုန္နကရဏံ ဝါ အဂ္ဂဠဒါနံ ဝါ ကာတဗ္ဗံ ဟောတိ ပုန ပရိယေသနာယ ဒုရဘိသမ္ဘဝဘာဝေါ, တာပသပဗ္ဗဇ္ဇာယ အနနုစ္ဆဝိကဘာဝေါ, ပစ္စတ္ထိကာနံ သာဓာရဏဘာဝေါ, ယထာ နံ န ပစ္စတ္ထိကာ ဂဏှန္တိ၊ ဧဝံ ဂေါပေတဗ္ဗော ဟောတိ ပရိဒဟတော ဝိဘူသနဋ္ဌာနဘာဝေါ, ဂဟေတွာ စရန္တဿ မဟိစ္ဆဘာဝေါတိ ဧတေဟိ နဝဟိ ဒောသေဟိ[2] ဥပဂတံ သာဋကံ ပဟာယ ဝါကစီရံ နိဝါသေသိန္တိ ဒီပေတိ။ **ဝါကစီရန္တိ** မုဉ္ဇတိဏံ ဟီရာဟီရံ ကတွာ ဂန္ထေတွာ ကတံ ဝါကမယစီရံ နိဝါသနပါရုပနတ္ထာယ အာဒိယိန္တိ အတ္ထော။ **ဒွါဒသဂုဏမုပါဂတန္တိ** ဒွါဒသဟိ အာနိသံသေဟိ ဥပေတံ။ ဧတ္ထ **ဂုဏ**-သဒ္ဒေါ အာနိသံသဋ္ဌော “သတဂုဏာ ဒက္ခိဏာ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ”တိအာဒီသု[3] ဝိယ။ **မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ ဝါကစီရသ္မိံ ဒွါဒသာနိသံသာ အပ္ပဂ္ဃတာ, အပရာယတ္တတာ, သဟတ္ထာ ကာတုံ သက္ကုဏေယျတာ, ( )[4] ပရိဘောဂေန ဇိဏ္ဏေပိ သိဗ္ဗိတဗ္ဗာဘာဝေါ, စောရဘယာဘာဝေါ, ပရိယေသန္တဿ သုခေန ကရဏဘာဝေါ, တာပသပဗ္ဗဇ္ဇာယ သာရုပ္ပဘာဝေါ, သေဝမာနဿ ဝိဘူသနဋ္ဌာနာဘာဝေါ, စီဝရပ္ပစ္စယေ

၁-အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၈-၉၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၅-၂၆၇၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၇-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၁၁-ပိဋ္ဌေပိ။ ၃-မ ၃-၂၉၈-ပိဋ္ဌေ။ ၄-(ပရိဘောဂေန သဏိကံ ကိလိဿတိ) (က)

appicchabhāvo, paribhogasukhabhāvo, vākuppattiyā sulabhabhāvo, vākacīre naṭṭhepi anapekkhabhāvoti imehi dvādasahi guṇehi sampannaṁ[1].

Atha Sumedhapaṇḍito tattha paṇṇasālāyaṁ viharanto paccūsasamaye paccuṭṭhāya attano nikkhamanakāraṇaṁ paccavekkhamāno evaṁ kira cintesi “ahaṁ pana navakanakakaṭakanūpurādisaṅghaṭṭanasaddasammissita madhurahasitakathita-gehajanaramaṇīyaṁ uḷāravibhavasobhitaṁ suravarabhavanākāramagāraṁ kheḷapiṇḍaṁ viya pahāya vivekārāmatāya sabbajanapāpapavāhanaṁ tapovanaṁ paviṭṭhosmi, idha pana me paṇṇasālāya vāso dutiyo gharāvāso viya hoti, handāhaṁ rukkhamūle vaseyyan”ti. Tena vuttaṁ—

31. “Aṭṭhadosasamākiṇṇaṁ, pajahiṁ paṇṇasālakan”ti.

Tattha **aṭṭhadosasamākiṇṇan**ti aṭṭhahi dosehi samākiṇṇaṁ saṁyuttaṁ. Katamehi aṭṭhahi? Mahāsambhārehi nipphādanīyatā, tiṇapaṇṇamattikādīhi niccaṁ paṭijagganīyatā, senāsanaṁ nāma mahallakassa pāpuṇātīti avelāya vuṭṭhāpiyamānassa cittekaggatā na hotīti vuṭṭhāpanīyabhāvo, sītuṇhassa paṭighātena kāyassa sukhumālakaraṇabhāvo, gharaṁ paviṭṭhena yaṁ kiñci pāpaṁ sakkā kātunti garahapaṭicchādanakaraṇabhāvo, “mayhamidan”ti sapariggahabhāvo, gehassa atthibhāvo sadutiyakavāso, ūkāmaṅgula[2] gharagoḷikādīnaṁ sādhāraṇatāya bahusādhāraṇabhāvoti iti ime aṭṭha ādīnave[3] disvā mahāsatto paṇṇasālaṁ pajahiṁ.

Guṇe dasahupāgatanti channaṁ paṭikkhipitvā dasahi guṇehi upetaṁ, rukkhamūlaṁ upagatosmīti attho. Katamehi dasahi? Appasamārambhatā, upagamanamattamevettha hotīti sulabhānavajjatā, abhiṇhaṁ tarupaṇṇavikāradassanena aniccasaññāsamuṭṭhāpanatā, senāsanamaccherābhāvo, tattha hi pāpaṁ karonto lajjatīti pāpakaraṇārahābhāvo, pariggahakaraṇābhāvo, devatāhi saha vāso, channapaṭikkhepo, paribhoga sukhatā, rukkhamūlasenāsanassa gatagataṭṭhāne sulabhatāya anapekkhabhāvoti iti ime dasa guṇe[4] disvā rukkhamūlaṁ upagatosmīti vadati. Āha ca—

1. Apadāna-Ṭṭha 1. 11; Abhi-Ṭṭha 1. 39 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Maṅkuṇa (Sī)
3. Apadāna-Ṭṭha 1. 12 piṭṭhepi.
4. Apadāna-Ṭṭha 1. 13 piṭṭhepi.

အပ္ပိစ္ဆဘာဝေါ, ပရိဘောဂသုခဘာဝေါ, ဝါကုပ္ပတ္တိယာ သုလဘဘာဝေါ, ဝါကစီရေ နဋ္ဌေပိ အနပေက္ခဘာဝေါတိ ဣမေဟိ ဒွါဒသဟိ ဂုဏေဟိ သမ္ပန္နံ[၁]။

အထ သုမေဓပဏ္ဍိတော တတ္ထ ပဏ္ဏသာလာယံ ဝိဟရန္တော ပစ္စူသသမယေ ပစ္စုဋ္ဌာယ အတ္တနော နိက္ခမနကာရဏံ ပစ္စဝေက္ခမာနော ဧဝံ ကိရ စိန္တေသိ “အဟံ ပန နဝကနကကဋကနူပုရာဒိသင်္ဃဋ္ဋနသဒ္ဒသမ္မိဿိတမဓုရဟသိတကထိတဂေဟဇနရမဏီယံ ဥဠာရဝိဘဝသောဘိတံ သုရဝရဘဝနာကာရမဂါရံ ခေဠပိဏ္ဍံ ဝိယ ပဟာယ ဝိဝေကာရာမတာယ သဗ္ဗဇနပါပပဝါဟနံ တပေါဝနံ ပဝိဋ္ဌောသ္မိ၊ ဣဓ ပန မေ ပဏ္ဏသာလာယ ဝါသော ဒုတိယော ဃရာဝါသော ဝိယ ဟောတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ရုက္ခမူလေ ဝသေယျ”န္တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၃၁။ “အဋ္ဌဒေါသသမာကိဏ္ဏံ၊ ပဇဟိံ ပဏ္ဏသာလက”န္တိ။

တတ္ထ **အဋ္ဌဒေါသသမာကိဏ္ဏ**န္တိ အဋ္ဌဟိ ဒေါသေဟိ သမာကိဏ္ဏံ သံယုတ္တံ။ ကတမေဟိ အဋ္ဌဟိ? မဟာသမ္ဘာရေဟိ နိပ္ဖါဒနီယတာ, တိဏပဏ္ဏမတ္တိကာဒီဟိ နိစ္စံ ပဋိဇဂ္ဂနီယတာ, သေနာသနံ နာမ မဟလ္လကဿ ပါပုဏာတီတိ အဝေလာယ ဝုဋ္ဌာပိယမာနဿ စိတ္တေကဂ္ဂတာ န ဟောတီတိ ဝုဋ္ဌာပနီယဘာဝေါ, သီတုဏှဿ ပဋိဃာတေန ကာယဿ သုခုမာလကရဏဘာဝေါ, ဃရံ ပဝိဋ္ဌေန ယံ ကိဉ္စိ ပါပံ သက္ကာ ကာတုန္တိ ဂရဟပဋိစ္ဆာဒနကရဏဘာဝေါ, “မယှမိဒ”န္တိ သပရိဂ္ဂဟဘာဝေါ, ဂေဟဿ အတ္ထိဘာဝေါ သဒုတိယကဝါသော, ဦကာမင်္ကုလ[၂]ဃရဂေါဠိကာဒီနံ သာဓာရဏတာယ ဗဟုသာဓာရဏဘာဝေါတိ ဣတိ ဣမေ အဋ္ဌ အာဒီနဝေ[၃] ဒိသွာ မဟာသတ္တော ပဏ္ဏသာလံ ပဇဟိံ။

ဂုဏေ ဒသဟုပါဂတန္တိ ဆန္နံ ပဋိက္ခိပိတွာ ဒသဟိ ဂုဏေဟိ ဥပေတံ၊ ရုက္ခမူလံ ဥပဂတောသ္မီတိ အတ္ထော။ ကတမေဟိ ဒသဟိ? အပ္ပသမာရမ္ဘတာ, ဥပဂမနမတ္တမေဝေတ္ထ ဟောတီတိ သုလဘာနဝဇ္ဇတာ, အဘိဏှံ တရုပဏ္ဏဝိကာရဒဿနေန အနိစ္စသညာသမုဋ္ဌာပနတာ, သေနာသနမစ္ဆေရာဘာဝေါ, တတ္ထ ဟိ ပါပံ ကရောန္တော လဇ္ဇတီတိ ပါပကရဏာရဟာဘာဝေါ, ပရိဂ္ဂဟကရဏာဘာဝေါ, ဒေဝတာဟိ သဟ ဝါသော, ဆန္နပဋိက္ခေပေါ, ပရိဘောဂသုခတာ, ရုက္ခမူလသေနာသနဿ ဂတဂတဋ္ဌာနေ သုလဘတာယ အနပေက္ခဘာဝေါတိ ဣတိ ဣမေ ဒသ ဂုဏေ[၄] ဒိသွာ ရုက္ခမူလံ ဥပဂတောသ္မီတိ ဝဒတိ။ အာဟ စ—

၁-အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၁၁၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-မင်္ကုဏ (သီ)
၃-အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၁၂-ပိဋ္ဌေပိ။
၄-အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၁၃-ပိဋ္ဌေပိ။

"Vaṇṇito Buddhaseṭṭhena, nissayoti ca bhāsito.
Nivāso pavivittassa, rukkhamūlasamo kuto.

Āvāsamaccherahare, devatāparipālite.
Pavivitte vasanto hi, rukkhamūlamhi subbato.

Abhirattāni nīlāni, paṇḍūni patitāni ca.
Passanto tarupaṇṇāni, niccasaññaṁ panūdati.

Tasmā hi Buddhadāyajjaṁ, bhāvanābhiratālayaṁ.
Vivittaṁ nātimaññeyya, rukkhamūlaṁ vicakkhaṇo"ti[1].

Atha Sumedhapaṇḍito paṇṇasālāya diṭṭhadoso hutvā rukkhamūlasenāsane laddhānisaṁso viharanto uttaripi cintesi "āhāratthāya me gāmagamanaṁ āhārapariyesanadukkhaṁ, nāhaṁ kenaci pārijuññena nikkhamitvā āhāratthāya pabbajito, āhārapariyesanamūlassa ca dukkhassa pamāṇaṁ natthi, yannūnāhaṁ pavattaphalena yāpeyyan"ti. Imaṁ pana atthavisesaṁ dīpento—

32-33. "Vāpitaṁ ropitaṁ dhaññaṁ, pajahiṁ niravasesato.
Anekaguṇasampannaṁ, pavattaphalamādiyin"ti—

ādimāha.

Tattha **vāpitan**ti vapitvā nipphannaṁ. **Ropitan**ti ropitvā nipphannaṁ, vapanaropanavasena duvidhāva sassanipphatti, taṁ duvidhampi attano appicchatāya pahāya pavattaphalena yāpesiṁ. **Pavattaphalan**ti sayameva patitaphalaṁ. **Ādiyin**ti paribhuñjiṁ.

"Pavattaphalasantuṭṭho, aparāyattajīviko.
Pahīnāhāraloluppo, hoti cātuddiso Muni.

Jahāti rasataṇhañca, ājīvo tassa sujjhati.
Tasmā hi nātimaññeyya, pavattaphalabhojanan"ti[2]—

evaṁ pavattamāno Sumedhapaṇḍito nacirasseva antosattāhe aṭṭha samāpattiyo pañca abhiññāyo ca pāpuṇi. Imamatthaṁ pakāsentena

1. Visuddhi 1. 72 piṭṭhe.
2. Visuddhi 1. 64 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.

"ဝဏ္ဏိတော ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌေန၊ နိဿယောတိ စ ဘာသိတော။
နိဝါသော ပဝိဝိတ္တဿ၊ ရုက္ခမူလသမော ကုတော။

အာဝါသမစ္ဆေရဟရေ၊ ဒေဝတာပရိပါလိတေ။
ပဝိဝိတ္တေ ဝသန္တော ဟိ၊ ရုက္ခမူလမှိ သုဗ္ဗတော။

အဘိရတ္တာနိ နီလာနိ၊ ပဏ္ဍူနိ ပတိတာနိ စ။
ပဿန္တော တရုပဏ္ဏာနိ၊ နိစ္စသညံ ပနူဒတိ။

တသ္မာ ဟိ ဗုဒ္ဓဒါယဇ္ဇံ၊ ဘာဝနာဘိရတာလယံ။
ဝိဝိတ္တံ နာတိမညေယျ၊ ရုက္ခမူလံ ဝိစက္ခဏော"တိ[1]။

အထ သုမေဓပဏ္ဍိတော ပဏ္ဏသာလာယ ဒိဋ္ဌဒေါသော ဟုတွာ ရုက္ခမူလသေနာသနေ လဒ္ဓါနိသံသော ဝိဟရန္တော ဥတ္တရိပိ စိန္တေသိ "အာဟာရတ္ထာယ မေ ဂါမဂမနံ အာဟာရပရိယေသနဒုက္ခံ၊ နာဟံ ကေနစိ ပါရိဇုညေန နိက္ခမိတွာ အာဟာရတ္ထာယ ပဗ္ဗဇိတော၊ အာဟာရပရိယေသနမူလဿ စ ဒုက္ခဿ ပမာဏံ နတ္ထိ၊ ယန္နူနာဟံ ပဝတ္တဖလေန ယာပေယျ"န္တိ။ ဣမံ ပန အတ္ထဝိသေသံ ဒီပေန္တော—

၃၂-၃၃။ "ဝါပိတံ ရောပိတံ ဓညံ၊ ပဇဟိံ နိရဝသေသတော။
အနေကဂုဏသမ္ပန္နံ၊ ပဝတ္တဖလမာဒိယိ"န္တိ—

အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဝါပိတ**န္တိ ဝပိတွာ နိပ္ဖန္နံ။ **ရောပိတ**န္တိ ရောပိတွာ နိပ္ဖန္နံ၊ ဝပနရောပနဝသေန ဒုဝိဓာဝ သဿနိပ္ဖတ္တိ၊ တံ ဒုဝိဓမ္ပိ အတ္တနော အပ္ပိစ္ဆတာယ ပဟာယ ပဝတ္တဖလေန ယာပေသိံ။ **ပဝတ္တဖလ**န္တိ သယမေဝ ပတိတဖလံ။ **အာဒိယိ**န္တိ ပရိဘုဉ္ဇိံ။

"ပဝတ္တဖလသန္တုဋ္ဌော၊ အပရာယတ္တဇီဝိကော။
ပဟီနာဟာရလောလုပ္ပော၊ ဟောတိ စာတုဒ္ဒိသော မုနိ။

ဇဟာတိ ရသတဏှဉ္စ၊ အာဇီဝေါ တဿ သုဇ္ဈတိ။
တသ္မာ ဟိ နာတိမညေယျ၊ ပဝတ္တဖလဘောဇန"န္တိ[2]—

ဧဝံ ပဝတ္တမာနော သုမေဓပဏ္ဍိတော နစိရဿေဝ အန္တောသတ္တာဟေ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ အဘိညာယော စ ပါပုဏိ။ ဣမမတ္ထံ ပကာသေန္တေန

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၇၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၆၄-ပိဋ္ဌေ-ထောကံ ဝိသဒိသံ။

“**tatthappadhānaṁ padahin**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **tatthā**ti tasmiṁ assame. **Padhānan**ti vīriyaṁ, vīriyaṁ hi padahitabbato padhānabhāvakaraṇato vā “padhānan”ti vuccati. **Padahin**ti vīriyamārabhiṁ. **Nisajjaṭṭhānacaṅkame**ti nisajjāya ca ṭhānena ca caṅkamena ca.

Sumedhapaṇḍito pana seyyaṁ paṭikkhipitvā nisajjaṭṭhānacaṅkameheva rattindivaṁ vītināmetvā sattāhabbhantareyeva abhiññābalaṁ pāpuṇi. Evaṁ pana abhiññābalaṁ patvā Sumedhatāpase samāpattisukhena vītināmente tadā sabbajanasaṅgahakaro mārabalabhayaṁkaro ñāṇadīpaṅkaro **Dīpaṅkaro** nāma Satthā loke udapādi.

Saṅkhepeneva tassāyamānupubbikathā—ayaṁ kira Dīpaṅkaro nāma mahāsatto samattiṁsa pāramiyo pūretvā Vessantarattabhāvasadise attabhāve ṭhito pathavikampanādīni mahādānāni datvā āyupariyosāne Tusitapure nibbattitvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā dasasahassacakkavāḷadevatāhi sannipatitvā—

“Kālo kho te Mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṁ.
Sadevakaṁ tārayanto, bujjhassu amataṁ padan”ti[1]—

vutte tato so devatānaṁ vacanaṁ sutvā ca pañca mahāvilokanāni viloketvā tato cuto Rammavatīnagare attano yasavibhūtiyā vijitavāsudevassa naradevassa Sudevassa nāma rañño kule Sumedhāya deviyā kucchismiṁ āsāḷhipuṇṇamiyā uttarāsāḷhanakkhattena paṭisandhiṁ gahetvā mahatā parivārena parihariyamāno mahādeviyā kucchimhi maṇikūṭagato viya kenaci asucinā amakkhito dasa māse vasitvā saliladharavivaragato saradakālacando viya tassā udarato nikkhami.

Dvattiṁsa pubbanimitta

Tassa pana Dīpaṅkarakumārassa paṭisandhikkhaṇepi vijātakkhaṇepi **dvattiṁsa pubbanimittāni**[2] pāṭihāriyāni pāturahesuṁ. Sabbasabbaññubodhisattesu mātukucchiṁ okkamantesu nikkhamantesu sambujjhantesu dhammacakkaṁ pavattantesūti

1. Khu 4. 305 piṭṭhe.
2. Dī-Ṭṭha 2. 32-33; Ma-Ṭṭha 4. 133-134; Apadāna-Ṭṭha 1. 62-63; Jātaka-Ṭṭha 1. 60-61 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

“**တတ္ထပ္ပဓာနံ ပဒဟိ**”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ အဿမေ။ **ပဓာန**န္တိ ဝီရိယံ၊ ဝီရိယံ ဟိ ပဒဟိတဗ္ဗတော ပဓာနဘာဝကရဏတော ဝါ “ပဓာန”န္တိ ဝုစ္စတိ။ **ပဒဟိ**န္တိ ဝီရိယမာရဘိံ။ **နိသဇ္ဇဋ္ဌာနစင်္ကမေ**တိ နိသဇ္ဇာယ စ ဌာနေန စ စင်္ကမေန စ။

သုမေဓပဏ္ဍိတော ပန သေယျံ ပဋိက္ခိပိတွာ နိသဇ္ဇဋ္ဌာနစင်္ကမေဟေဝ ရတ္တိန္ဒိဝံ ဝီတိနာမေတွာ သတ္တာဟဗ္ဘန္တရေယေဝ အဘိညာဗလံ ပါပုဏိ။ ဧဝံ ပန အဘိညာဗလံ ပတွာ သုမေဓတာပသေ သမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေန္တေ တဒါ သဗ္ဗဇနသင်္ဂဟကရော မာရဗလဘယံကရော ဉာဏဒီပင်္ကရော **ဒီပင်္ကရော** နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥဒပါဒိ။

သင်္ခေပေနေဝ တဿာယမာနုပုဗ္ဗိကထာ— အယံ ကိရ ဒီပင်္ကရော နာမ မဟာသတ္တော သမတ္တိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ ဝေဿန္တရတ္တဘာဝသဒိသေ အတ္တဘာဝေ ဌိတော ပထဝိကမ္ပနာဒီနိ မဟာဒါနာနိ ဒတွာ အာယုပရိယောသာနေ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာဟိ သန္နိပတိတွာ—

“ကာလော ခေါ တေ မဟာဝီရ၊ ဥပ္ပဇ္ဇ မာတုကုစ္ဆိယံ။
သဒေဝကံ တာရယန္တော၊ ဗုဇ္ဈဿု အမတံ ပဒ”န္တိ[၁]—

ဝုတ္တေ တတော သော ဒေဝတာနံ ဝစနံ သုတွာ စ ပဉ္စ မဟာဝိလောကနာနိ ဝိလောကေတွာ တတော စုတော ရမ္မဝတီနဂရေ အတ္တနော ယသဝိဘူတိယာ ဝိဇိတဝါသုဒေဝဿ နရဒေဝဿ သုဒေဝဿ နာမ ရညော ကုလေ သုမေဓာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ အာသာဠှိပုဏ္ဏမိယာ ဥတ္တရာသာဠှနက္ခတ္တေန ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ မဟတာ ပရိဝါရေန ပရိဟရိယမာနော မဟာဒေဝိယာ ကုစ္ဆိမှိ မဏိကူဋဂတော ဝိယ ကေနစိ အသုစိနာ အမက္ခိတော ဒသ မာသေ ဝသိတွာ သလိလဓရဝိဝရဂတော သရဒကာလစန္ဒော ဝိယ တဿာ ဥဒရတော နိက္ခမိ။

ဒွတ္တိံသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တ

တဿ ပန ဒီပင်္ကရကုမာရဿ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေပိ ဝိဇာတက္ခဏေပိ **ဒွတ္တိံသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ**[၂] ပါဋိဟာရိယာနိ ပါတုရဟေသုံ။ သဗ္ဗသဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တေသု မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမန္တေသု နိက္ခမန္တေသု သမ္ဗုဇ္ဈန္တေသု ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေသူတိ

၁-ခု ၄-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၂-၃၃၊ မ-ဋ္ဌ ၄-၁၃၃-၁၃၄၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၆၂-၆၃၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၆၀-၆၁-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

imesu catūsu ṭhānesu dvattiṁsa pāṭihāriyāni pavattanteva. Tasmā mayā pākaṭattā Dīpaṅkarakumārassa jātiyaṁ dassitāni—

“Dīpaṅkare cārukare kumāre,
Sivaṁkare santikareva jāte[1].
Pakampi saṅkampi tadā samantā,
Sahassasaṅkhyā dasalokadhātu.

Cakkavāḷasahassesu, dasasahasseva devatā.
Ekasmiṁ cakkavāḷasmiṁ, tadā sannipatiṁsu tā.

Bodhisattaṁ mahāsattaṁ, jātamattantu devatā.
Paṭhamaṁ paṭiggaṇhiṁsu, pacchā taṁ manujā pana.

Avāditā kenaci cammanaddhā,
Supokkharā dundubhiyo ca vīṇā.
Aghaṭṭitānābharaṇāni tasmiṁ,
Khaṇe samantā madhuraṁ raviṁsu.

Chijjiṁsu sabbattha ca bandhanāni,
Sayaṁ vigacchiṁsu ca sabbarogā.
Rūpāni passiṁsu ca jāti-andhā,
Saddaṁ samantā badhirā suṇiṁsu.

Anussatiṁ jātijaḷā manussā,
Labhiṁsu yānaṁ padasāva paṅgulā.
Videsayātā sayameva nāvā,
Sapaṭṭanaṁ sīghamupāgamiṁsu.

Ākāsaṭṭhaṁ[2] bhūmigatañca sabbaṁ,
Sayaṁ samantā ratanaṁ viroci.
Nibbāyi ghore niraye hutāso,
Nadīsu toyampi ca nappavatti.

---

1. Santikare’tha jāte (Sī) 2. Ākāsagaṁ (Sī, I)

ဣမေသု စတူသု ဌာနေသု ဒွတ္တိံသ ပါဋိဟာရိယာနိ ပဝတ္တန္တေဝ။ တသ္မာ မယာ ပါကဋတ္တာ ဒီပင်္ကရကုမာရဿ ဇာတိယံ ဒဿိတာနိ—

“ဒီပင်္ကရေ စာရုကရေ ကုမာရေ၊
သိဝံကရေ သန္တိကရေဝ ဇာတေ[1]။
ပကမ္ပိ သင်္ကမ္ပိ တဒါ သမန္တာ၊
သဟဿသင်္ချာ ဒသလောကဓာတု။

စက္ကဝါဠသဟဿေသု၊ ဒသသဟဿေဝ ဒေဝတာ။
ဧကသ္မိံ စက္ကဝါဠသ္မိံ၊ တဒါ သန္နိပတိံသု တာ။

ဗောဓိသတ္တံ မဟာသတ္တံ၊ ဇာတမတ္တန္တု ဒေဝတာ။
ပဌမံ ပဋိဂ္ဂဏှိံသု၊ ပစ္ဆာ တံ မနုဇာ ပန။

အဝါဒိတာ ကေနစိ စမ္မနဒ္ဓါ၊
သုပေါက္ခရာ ဒုန္ဒုဘိယော စ ဝီဏာ။
အဃဋ္ဋိတာနာဘရဏာနိ တသ္မိံ၊
ခဏေ သမန္တာ မဓုရံ ရဝိံသု။

ဆိဇ္ဇိံသု သဗ္ဗတ္ထ စ ဗန္ဓနာနိ၊
သယံ ဝိဂစ္ဆိံသု စ သဗ္ဗရောဂါ။
ရူပါနိ ပဿိံသု စ ဇာတိအန္ဓာ၊
သဒ္ဒံ သမန္တာ ဗဓိရာ သုဏိံသု။

အနုဿတိံ ဇာတိဇဠာ မနုဿာ၊
လဘိံသု ယာနံ ပဒသာဝ ပင်္ဂုလာ။
ဝိဒေသယာတာ သယမေဝ နာဝါ၊
သပဋ္ဋနံ သီဃမုပါဂမိံသု။

အာကာသဋ္ဌံ[2] ဘူမိဂတဉ္စ သဗ္ဗံ၊
သယံ သမန္တာ ရတနံ ဝိရောစိ။
နိဗ္ဗာယိ ဃောရေ နိရယေ ဟုတာသော၊
နဒီသု တောယမ္ပိ စ နပ္ပဝတ္တိ။

၁-သန္တိကရေ’ထ ဇာတေ (သီ) ၂-အာကာသဂံ (သီ၊ ဣ)

Lokantare dukkhanirantarepi,
Pabhā uḷārā vipulā ahosi.
Tathā tadā santataraṅgamālo,
Mahāsamuddo madhurodakoyaṁ.

Na vāyi vāto pharuso kharo vā,
Samphullapupphā taravo ahesuṁ.
Viroci cando adhikaṁ satāro,
Na cāpi uṇho suriyo ahosi.

Khagā nabhamhāpi[1] ca rukkhato ca,
Haṭṭhāva heṭṭhā pathaviṁ bhajiṁsu.
Mahācatuddīpagato ca megho,
Pavassi toyaṁ madhuraṁ samantā.

Ṭhatvāva dibbe bhavane sakasmiṁ,
Pasannacittā pana devatāyo[2].
Nacciṁsu gāyiṁsu ca vādayiṁsu,
Seḷiṁsu tā keḷimakaṁsu ceva.

Sayaṁ kira dvāramahākavāṭā,
Khaṇeva tasmiṁ vivaṭā ahesuṁ.
Mahājane neva khudā pipāsā,
Pīḷesi lokaṁ kira kañci kañci.

Ye niccaverā pana pāṇisaṁghā,
Te mettacittaṁ paramaṁ labhiṁsu.
Kākā ulūkehi cariṁsu saddhiṁ,
Koṇā[3] varāhehi akaṁsu keḷiṁ.

Ghorāpi sappā'namukhāpi sappā[4],
Kīḷiṁsu kāmaṁ nakulehi saddhiṁ.
Gaṇhiṁsu majjārasiresu yūkā[5],
Vissatthacittā gharamūsikāpi.

1. Nagamhā (Sī, I, Ka) 2. Devakāyā (I) 3. Kokā (Ka)
4. Ghoravisānaghorāpi sappā (Ka) 5. Majjārasaresu yutā (Ka)

လောကန္တရေ ဒုက္ခနိရန္တရေပိ၊
ပဘာ ဥဠာရာ ဝိပုလာ အဟောသိ။
တထာ တဒါ သန္တတရင်္ဂမာလော၊
မဟာသမုဒ္ဒေါ မဓုရောဒကောယံ။

န ဝါယိ ဝါတော ဖရုသော ခရော ဝါ၊
သမ္ဖုလ္လပုပ္ဖါ တရဝေါ အဟေသုံ။
ဝိရောစိ စန္ဒော အဓိကံ သတာရော၊
န စာပိ ဥဏှော သုရိယော အဟောသိ။

ခဂါ နဘမှာပိ[၁] စ ရုက္ခတော စ၊
ဟဋ္ဌာဝ ဟေဋ္ဌာ ပထဝိံ ဘဇိံသု။
မဟာစတုဒ္ဒီပဂတော စ မေဃော၊
ပဝဿိ တောယံ မဓုရံ သမန္တာ။

ဌတွာဝ ဒိဗ္ဗေ ဘဝနေ သကသ္မိံ၊
ပသန္နစိတ္တာ ပန ဒေဝတာယော[၂]။
နစ္စိံသု ဂါယိံသု စ ဝါဒယိံသု၊
သေဠိံသု တာ ကေဠိမကံသု စေဝ။

သယံ ကိရ ဒွါရမဟာကဝါဋာ၊
ခဏေဝ တသ္မိံ ဝိဝဋာ အဟေသုံ။
မဟာဇနေ နေဝ ခုဒါ ပိပါသာ၊
ပီဠေသိ လောကံ ကိရ ကဉ္စိ ကဉ္စိ။

ယေ နိစ္စဝေရာ ပန ပါဏိသံဃာ၊
တေ မေတ္တစိတ္တံ ပရမံ လဘိံသု။
ကာကာ ဥလူကေဟိ စရိံသု သဒ္ဓိံ၊
ကောဏာ[၃] ဝရာဟေဟိ အကံသု ကေဠိံ။

ဃောရာပိ သပ္ပါ'နမုခါပိ သပ္ပါ[၄]၊
ကီဠိံသု ကာမံ နကုလေဟိ သဒ္ဓိံ။
ဂဏှိံသု မဇ္ဇာရသိရေသု ယူကာ[၅]၊
ဝိဿတ္ထစိတ္တာ ဃရမူသိကာပိ။

၁-နဂမှာ (သီ၊ ဣ၊ က) ၂-ဒေဝကာယာ (ဣ) ၃-ကောကာ (က)
[illegible]

Buddhantarenāpi aladdhatoye,
Pisācaloke vigatā pipāsā.
Khujjā ahesuṁ samacārukāyā,
Mūgā ca vācaṁ madhuraṁ lapiṁsu.

Pasannacittā pana pāṇisaṁghā,
Tadaññamaññaṁ piyamālapiṁsu.
Assā ca hesiṁsu pahaṭṭhacittā,
Gajjiṁsu mattā varavāraṇāpi.

Surabhicandanacuṇṇasamākulā,
Kusumakuṅkumadhūpasugandhinī.
Vividhacārumahaddhajamālinī,
Dasasahassi ahosi samantato"ti.

Tatra hissa dasasahassilokadhātukampo sabbaññutaññāṇapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, devatānaṁ ekacakkavāḷe sannipāto dhammacakkappavattanakāle ekappahāreneva sannipatitvā dhammapaṭiggahaṇassa pubbanimittaṁ, paṭhamaṁ devatānaṁ paṭiggahaṇaṁ catunnaṁ rūpāvacarajjhānānaṁ paṭilābhassa pubbanimittaṁ, pacchā manussānaṁ paṭiggahaṇaṁ catunnaṁ arūpāvacarajjhānānaṁ paṭilābhassa pubbanimittaṁ, cammanaddhadundubhīnaṁ sayameva vajjanaṁ mahantiyā dhammabheriyā anusāvanassa pubbanimittaṁ, vīṇābharaṇānaṁ sayameva vajjanaṁ anupubbavihārapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, bandhanānaṁ sayameva chedo asmimānasamucchedassa pubbanimittaṁ, mahājanassa sabbarogavigamo catusaccaphalapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, jaccandhānaṁ rūpadassanaṁ dibbacakkhupaṭilābhassa pubbanimittaṁ, badhirānaṁ saddassavanaṁ dibbasotadhātupaṭilābhassa pubbanimittaṁ.

Jātijaḷānaṁ anussatuppādo catusatipaṭṭhānapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, paṅgulānaṁ padasā gamanaṁ caturiddhipādapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, videsagatānaṁ nāvānaṁ sapaṭṭanāgamanaṁ catupaṭisambhidādhigamassa, ratanānaṁ sayameva virocanaṁ dhammobhāsapaṭilābhassa, niraye agginibbāyanaṁ ekādasagginibbāyanassa, nadīsu toyassa nappavattanaṁ catuvesārajjapaṭilābhassa, lokantare āloko avijjandhakāraṁ vidhametvā ñāṇālokadassanassa,

ဗုဒ္ဓန္တရေနာပိ အလဒ္ဓတောယေ၊
ပိသာစလောကေ ဝိဂတာ ပိပါသာ။
ခုဇ္ဇာ အဟေသုံ သမစာရုကာယာ၊
မူဂါ စ ဝါစံ မဓုရံ လပိံသု။

ပသန္နစိတ္တာ ပန ပါဏိသံဃာ၊
တဒညမညံ ပိယမာလပိံသု။
အဿာ စ ဟေသိံသု ပဟဋ္ဌစိတ္တာ၊
ဂဇ္ဇိံသု မတ္တာ ဝရဝါရဏာပိ။

သုရဘိစန္ဒနစုဏ္ဏသမာကုလာ၊
ကုသုမကုင်္ကုမဓူပသုဂန္ဓိနီ။
ဝိဝိဓစာရုမဟဒ္ဓဇမာလိနီ၊
ဒသသဟဿီ အဟောသိ သမန္တတော”တိ။

တတြ ဟိဿ ဒသသဟဿိလောကဓာတုကမ္ပော သဗ္ဗညုတညာဏပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဒေဝတာနံ ဧကစက္ကဝါဠေ သန္နိပါတော ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနကာလေ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ သန္နိပတိတွာ ဓမ္မပဋိဂ္ဂဟဏဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ပဌမံ ဒေဝတာနံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ စတုန္နံ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနံ ပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ပစ္ဆာ မနုဿာနံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ စတုန္နံ အရူပါဝစရဇ္ဈာနာနံ ပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ စမ္မနဒ္ဓဒုန္ဒုဘီနံ သယမေဝ ဝဇ္ဇနံ မဟန္တိယာ ဓမ္မဘေရိယာ အနုသာဝနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဝီဏာဘရဏာနံ သယမေဝ ဝဇ္ဇနံ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဗန္ဓနာနံ သယမေဝ ဆေဒေါ အသ္မိမာနသမုစ္ဆေဒဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ မဟာဇနဿ သဗ္ဗရောဂဝိဂမော စတုသစ္စဖလပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဇစ္စန္ဓာနံ ရူပဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဗဓိရာနံ သဒ္ဒဿဝနံ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။

ဇာတိဇဠာနံ အနုဿတုပ္ပါဒေါ စတုသတိပဋ္ဌာနပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ပင်္ဂုလာနံ ပဒသာ ဂမနံ စတုရိဒ္ဓိပါဒပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဝိဒေသဂတာနံ နာဝါနံ သပဋ္ဋနာဂမနံ စတုပဋိသမ္ဘိဒါဓိဂမဿ၊ ရတနာနံ သယမေဝ ဝိရောစနံ ဓမ္မောဘာသပဋိလာဘဿ၊ နိရယေ အဂ္ဂိနိဗ္ဗာယနံ ဧကာဒသဂ္ဂိနိဗ္ဗာယနဿ၊ နဒီသု တောယဿ နပ္ပဝတ္တနံ စတုဝေသာရဇ္ဇပဋိလာဘဿ၊ လောကန္တရေ အာလောကော အဝိဇ္ဇန္ဓကာရံ ဝိဓမေတွာ ဉာဏာလောကဒဿနဿ၊

mahāsamuddassa madhurodakatā nibbānarasena ekarasabhāvassa, vātassa avāyanaṁ dvāsaṭṭhidiṭṭhigatabhedanassa, tarūnaṁ pupphitabhāvo vimuttipupphehi pupphitabhāvassa pubbanimittaṁ.

Candassa ativirocanaṁ bahujanakantatāya pubbanimittaṁ, sūriyassa nāti-uṇhavimalabhāvo kāyikacetasikasukhuppattiyā, khagānaṁ nagādīhi pathavigamanaṁ ovādaṁ sutvā mahājanassa pāṇehi saraṇagamanassa, mahato catuddīpagatameghassa pavassanaṁ mahato dhammavassassa, devatānaṁ sakasakabhavanesveva ṭhatvā naccādīhi kīḷanaṁ buddhabhāvaṁ patvā udānudānassa[1], dvārakavāṭānaṁ sayameva vivaraṇaṁ aṭṭhaṅgikamaggadvāravivaraṇassa, khudāpīḷanassa abhāvo kāyagatāsatiyā amatapaṭilābhassa, pipāsāpīḷanassa abhāvo vimuttisukhena sukhitabhāvassa, verīnaṁ mettacittapaṭilābho catubrahmavihārapaṭilābhassa, dasasahassilokadhātuyā ekadhajamālitā ariyadhajamālitāya pubbanimittaṁ, sesavisesā pana sesabuddhaguṇapaṭilābhassa pubbanimittānīti veditabbā.

Atha **Dīpaṅkarakumāro** mahatiyā sampattiyā paricāriyamāno anukkamena bhaddaṁ yobbanaṁ patvā tiṇṇaṁ utūnaṁ anucchavikesu tīsu pāsādesu devalokasiriṁ viya rajjasirimanubhavanto uyyānakīḷāya gamanasamaye anukkamena jiṇṇabyādhimatasaṅkhāte tayo devadūte disvā sañjātasaṁvego nivattitvā Sudassananagarasadisavibhavasobhaṁ Rammavatī nāma nagaraṁ pāvisi. Nagaraṁ pavisitvā puna catutthavāre hatthācariyaṁ pakkosāpetvā etadavoca “ahaṁ tāta uyyānadassanatthāya nikkhamissāmi hatthiyānāni kappāpehī”ti. So “sādhu devā”ti paṭisuṇitvā caturāsītihatthisahassāni kappāpesi. Atha Vissakammo[2]nāma devaputto bodhisattaṁ nānāvirāgavasananivāsanaṁ āmukkamuttāhāra[3]keyūraṁ ruciranavakanakakaṭakamakuṭakuṇḍaladharaṁ paramasurabhikusumamālasamalaṅkatasiroruhaṁ samalaṅkari kira. Atha Dīpaṅkarakumāro devakumāro viya caturāsītiyā hatthisahassehi parivuto hatthikkhandhavaragato mahatā balakāyena parivuto ratijananaṁ uyyānaṁ pavisitvā hatthikkhandhato oruyha taṁ uyyānamanusañcaritvā paramaruciradassane sakahadayasītale silātale nisīditvā pabbajjāya cittaṁ

1. Uddānuddānassa (Sī) 2. Visukammo (Ka) 3. Āmuttamuttaṅkita... (Sī)

မဟာသမုဒ္ဒဿ မဓုရောဒကတာ နိဗ္ဗာနရသေန ဧကရသဘာဝဿ၊ ဝါတဿ အဝါယနံ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတဘေဒနဿ၊ တရူနံ ပုပ္ဖိတဘာဝေါ ဝိမုတ္တိပုပ္ဖေဟိ ပုပ္ဖိတဘာဝဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။

စန္ဒဿ အတိဝိရောစနံ ဗဟုဇနကန္တတာယ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ သူရိယဿ နာတိ-ဥဏှဝိမလဘာဝေါ ကာယိကစေတသိကသုခုပ္ပတ္တိယာ၊ ခဂါနံ နဂါဒီဟိ ပထဝိဂမနံ ဩဝါဒံ သုတွာ မဟာဇနဿ ပါဏေဟိ သရဏဂမနဿ၊ မဟတော စတုဒ္ဒီပဂတမေဃဿ ပဝဿနံ မဟတော ဓမ္မဝဿဿ၊ ဒေဝတာနံ သကသကဘဝနေသွေဝ ဌတွာ နစ္စာဒီဟိ ကီဠနံ ဗုဒ္ဓဘာဝံ ပတွာ ဥဒါနုဒါနဿ[၁]၊ ဒွါရကဝါဋာနံ သယမေဝ ဝိဝရဏံ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဒွါရဝိဝရဏဿ၊ ခုဒါပီဠနဿ အဘာဝေါ ကာယဂတာသတိယာ အမတပဋိလာဘဿ၊ ပိပါသာပီဠနဿ အဘာဝေါ ဝိမုတ္တိသုခေန သုခိတဘာဝဿ၊ ဝေရီနံ မေတ္တစိတ္တပဋိလာဘော စတုဗြဟ္မဝိဟာရပဋိလာဘဿ၊ ဒသသဟဿိလောကဓာတုယာ ဧကဓဇမာလိတာ အရိယဓဇမာလိတာယ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ သေသဝိသေသာ ပန သေသဗုဒ္ဓဂုဏပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အထ **ဒီပင်္ကရကုမာရော** မဟတိယာ သမ္ပတ္တိယာ ပရိစာရိယမာနော အနုက္ကမေန ဘဒ္ဒံ ယောဗ္ဗနံ ပတွာ တိဏ္ဏံ ဥတူနံ အနုစ္ဆဝိကေသု တီသု ပါသာဒေသု ဒေဝလောကသိရိံ ဝိယ ရဇ္ဇသိရိမနုဘဝန္တော ဥယျာနကီဠာယ ဂမနသမယေ အနုက္ကမေန ဇိဏ္ဏဗျာဓိမတသင်္ခါတေ တယော ဒေဝဒူတေ ဒိသွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ နိဝတ္တိတွာ သုဒဿနနဂရသဒိသဝိဘဝသောဘံ ရမ္မဝတိံ နာမ နဂရံ ပါဝိသိ။ နဂရံ ပဝိသိတွာ ပုန စတုတ္ထဝါရေ ဟတ္ထာစရိယံ ပက္ကောသာပေတွာ ဧတဒဝေါစ “အဟံ တာတ ဥယျာနဒဿနတ္ထာယ နိက္ခမိဿာမိ ဟတ္ထိယာနာနိ ကပ္ပါပေဟီ”တိ။ သော “သာဓု ဒေဝါ”တိ ပဋိသုဏိတွာ စတုရာသီတိဟတ္ထိသဟဿာနိ ကပ္ပါပေသိ။ အထ ဝိဿကမ္မော[၂] နာမ ဒေဝပုတ္တော ဗောဓိသတ္တံ နာနာဝိရာဂဝသနနိဝါသနံ အာမုက္ကမုတ္တာဟာရ[၃]ကေယူရံ ရုစိရနဝကနကကဋကမကုဋကုဏ္ဍလဓရံ ပရမသုရဘိကုသုမမာလသမလင်္ကတသိရောရုဟံ သမလင်္ကရိ ကိရ။ အထ ဒီပင်္ကရကုမာရော ဒေဝကုမာရော ဝိယ စတုရာသီတိယာ ဟတ္ထိသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတော မဟတာ ဗလကာယေန ပရိဝုတော ရတိဇနနံ ဥယျာနံ ပဝိသိတွာ ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဩရုယှ တံ ဥယျာနမနုသဉ္စရိတွာ ပရမရုစိရဒဿနေ သကဟဒယသီတလေ သိလာတလေ နိသီဒိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ

၁-ဥဒ္ဒါနုဒ္ဒါနဿ (သီ) ၂-ဝိသုကမ္မော (က) ၃-အာမုတ္တမုတ္တင်္ကိတ....(သီ)

uppādesi. Taṅkhaṇaññeva Suddhāvāsakhīṇāsavo mahābrahmā aṭṭha samaṇaparikkhāre ādāya mahāpurisassa cakkhupathe pāturahosi.

Mahāpuriso taṁ disvā “kimidan”ti pucchitvā “samaṇaparikkhāro”ti sutvā alaṅkārabhaṇḍaṁ omuñcitvā pasādhanabhaṇḍāgārikassa hatthe datvā maṅgalakhaggamādāya saddhiṁ makuṭena kese chinditvā antalikkhe ākāse ukkhipi. Atha Sakko devarājā suvaṇṇacaṅkoṭakena taṁ kesamakuṭaṁ ādāya Sinerumuddhani tiyojanappamāṇaṁ indanīlamaṇimayaṁ **Makuṭacetiyaṁ** nāma akāsi. Atha mahāpuriso devadattiyaṁ arahattadhajaṁ kāsāvaṁ paridahitvā sāṭakayugaṁ ākāse khipi. Taṁ brahmā paṭiggahetvā brahmaloke dvādasayojanikaṁ sabbaratanamayaṁ cetiyamakāsi. Dīpaṅkarakumāraṁ pana pabbajantaṁ ekā purisakoṭi anupabbaji. Tāya pana parisāya parivuto bodhisatto dasa māse padhānacariyaṁ acari. Atha visākhapuṇṇamāya aññataraṁ nagaraṁ piṇḍāya pāvisi.

Tasmiṁ kira nagare taṁdivasaṁ devatānaṁ balikaraṇatthāya nirudakapāyāsaṁ paciṁsu. Tassa pana mahāsattassa saparisassa piṇḍāya paviṭṭhassa manussā adaṁsu. Taṁ kira sabbesaṁ koṭisaṅkhyānaṁ bhikkhūnaṁ pariyattaṁ ahosi. Mahāpurisassa pana patte devatā dibbojaṁ pakkhipiṁsu. Taṁ paribhuñjitvā tattheva sālavane divāvihāraṁ vītināmetvā sāyanhasamaye paṭisallānā vuṭṭhāya gaṇaṁ vissajjetvā **Sunandena** nāmājīvakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā pipphalibodhirukkhamūlaṁ gantvā tiṇasantharaṁ santharitvā navutihatthaṁ bodhikkhandhaṁ piṭṭhito katvā pallaṅkaṁ ābhujitvā caturaṅgavīriyaṁ adhiṭṭhahitvā Bodhirukkhamūle nisīdi.

Tato mārabalaṁ vidhamitvā rattiyā paṭhamayāme pubbenivāsaṁ anussaritvā majjhimayāme dibbacakkhuṁ visodhetvā pacchimayāme anulomapaṭilomavasena paccayākāraṁ sammasitvā ānāpānacatutthajjhānaṁ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya pañcasu khandhesu abhinivisitvā udayabbayavasena samapaññāsa lakkhaṇāni disvā yāva gotrabhuñāṇaṁ vipassanaṁ vaḍḍhetvā aruṇodaye ariyamaggena sakalabuddhaguṇe paṭivijjhitvā Buddhasīhanādaṁ naditvā sattasattāhaṁ bodhisamīpeyeva vītināmetvā brahmuno dhammadesanaṁ paṭiññāya **Sunandārāme** dhammacakkaṁ pavattetvā koṭisatānaṁ devamanussānaṁ dhammāmataṁ pāyetvā catuddīpikamahāmegho viya

ဥပ္ပါဒေသိ။ တင်္ခဏညေဝ သုဒ္ဓါဝါသခီဏာသဝေါ မဟာဗြဟ္မာ အဋ္ဌ သမဏပရိက္ခါရေ အာဒါယ မဟာပုရိသဿ စက္ခုပထေ ပါတုရဟောသိ။

မဟာပုရိသော တံ ဒိသွာ “ကိမိဒ”န္တိ ပုစ္ဆိတွာ “သမဏပရိက္ခာရော”တိ သုတွာ အလင်္ကာရဘဏ္ဍံ ဩမုဉ္စိတွာ ပသာဓနဘဏ္ဍာဂါရိကဿ ဟတ္ထေ ဒတွာ မင်္ဂလခဂ္ဂမာဒါယ သဒ္ဓိံ မကုဋေန ကေသေ ဆိန္ဒိတွာ အန္တလိက္ခေ အာကာသေ ဥက္ခိပိ။ အထ သက္ကော ဒေဝရာဇာ သုဝဏ္ဏစင်္ကောဋကေန တံ ကေသမကုဋံ အာဒါယ သိနေရုမုဒ္ဓနိ တိယောဇနပ္ပမာဏံ ဣန္ဒနီလမဏိမယံ **မကုဋစေတိယံ** နာမ အကာသိ။ အထ မဟာပုရိသော ဒေဝဒတ္တိယံ အရဟတ္တဓဇံ ကာသာဝံ ပရိဒဟိတွာ သာဋကယုဂံ အာကာသေ ခိပိ။ တံ ဗြဟ္မာ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဗြဟ္မလောကေ ဒွါဒသယောဇနိကံ သဗ္ဗရတနမယံ စေတိယမကာသိ။ ဒီပင်္ကရကုမာရံ ပန ပဗ္ဗဇန္တံ ဧကာ ပုရိသကောဋိ အနုပဗ္ဗဇိ။ တာယ ပန ပရိသာယ ပရိဝုတော ဗောဓိသတ္တော ဒသ မာသေ ပဓာနစရိယံ အစရိ။ အထ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ အညတရံ နဂရံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။

တသ္မိံ ကိရ နဂရေ တံဒိဝသံ ဒေဝတာနံ ဗလိကရဏတ္ထာယ နိရုဒကပါယာသံ ပစိံသု။ တဿ ပန မဟာသတ္တဿ သပရိသဿ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌဿ မနုဿာ အဒံသု။ တံ ကိရ သဗ္ဗေသံ ကောဋိသင်္ချာနံ ဘိက္ခူနံ ပရိယတ္တံ အဟောသိ။ မဟာပုရိသဿ ပန ပတ္တေ ဒေဝတာ ဒိဗ္ဗောဇံ ပက္ခိပိံသု။ တံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ တတ္ထေဝ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သာယန္ဟသမယေ ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌာယ ဂဏံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ **သုနန္ဒေန** နာမာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ပိပ္ဖလိဗောဓိရုက္ခမူလံ ဂန္တွာ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ နဝုတိဟတ္ထံ ဗောဓိက္ခန္ဓံ ပိဋ္ဌိတော ကတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ စတုရင်္ဂဝီရိယံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ ဗောဓိရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။

တတော မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ ရတ္တိယာ ပဌမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရိတွာ မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓေတွာ ပစ္ဆိမယာမေ အနုလောမပဋိလောမဝသေန ပစ္စယာကာရံ သမ္မသိတွာ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အဘိနိဝိသိတွာ ဥဒယဗ္ဗယဝသေန သမပညာသ လက္ခဏာနိ ဒိသွာ ယာဝ ဂေါတြဘုဉာဏံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရုဏောဒယေ အရိယမဂ္ဂေန သကလဗုဒ္ဓဂုဏေ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဗုဒ္ဓသီဟနာဒံ နဒိတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိသမီပေယေဝ ဝီတိနာမေတွာ ဗြဟ္မုနော ဓမ္မဒေသနံ ပဋိညာယ **သုနန္ဒာရာမေ** ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ ကောဋိသတာနံ ဒေဝမနုဿာနံ ဓမ္မာမတံ ပါယေတွာ စတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃော ဝိယ

dhammavassaṁ vassento mahājanassa bandhanamokkhaṁ karonto janapadacārikaṁ vicari.

Tadā kira Sumedhapaṇḍito samāpattisukhena vītināmento neva pathavikampanamaddasa na tāni nimittāni. Tena vuttaṁ—

34. “Evaṁ me siddhippattassa, vasībhūtassa sāsane.
Dīpaṅkaro nāma Jino, uppajji Lokanāyako.

35. Uppajjante ca jāyante, bujjhante dhammadesane.
Caturo nimitte nāddasaṁ, jhānaratisamappito”ti.

Tattha **evan**ti idāni vattabbaṁ nidasseti. **Me**ti mama. **Siddhippattassā**ti pañcābhiññāsiddhippattassa. **Vasībhūtassā**ti bhūtavasissa, ciṇṇavasībhāvamupagatassāti attho. **Sāsane**ti vivekamānasānaṁ[1] sāsane, anādaralakkhaṇe sāmivacanaṁ daṭṭhabbaṁ. **Jino**ti kilesārijayanena Jino.

Uppajjanteti paṭisandhiggahaṇe. **Jāyante**ti mātukucchito nikkhamane. **Bujjhante**ti anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhante. **Dhammadesane**ti dhammacakkappavattane. **Caturo nimitte**ti cattāri nimittāni. Dīpaṅkarassa Dasabalassa paṭisandhijātibodhidhammacakkappavattanesu catūsu ṭhānesu dasasahassilokadhātukampanādīni nimittānīti attho. Etthāha—tāni pana bahūni nimittāni, kasmā “caturo nimitte”ti vuttaṁ, ayuttaṁ nanūti? Nāyuttaṁ, yadipi etāni bahūni nimittāni, catūsu ṭhānesu pana pavattattā “caturo nimitte”ti vuttaṁ. **Nāddasan**ti nāddasiṁ. Idāni tesaṁ catunnaṁ nimittānaṁ adassane kāraṇaṁ niddisanto **“jhānaratisamappito”**ti āha. **Jhānaratī**ti samāpattisukhassetaṁ adhivacanaṁ. Jhānaratiyā samappitattā samaṅgībhūtattā tāni nimittāni nāddasanti attho.

Atha tasmiṁ kāle Dīpaṅkaradasabalo catūhi khīṇāsavasatasahassehi parivuto anupubbena cārikaṁ caramāno paramarammaṁ Rammaṁ nāma nagaraṁ patvā **Sudassana**mahāvihāre paṭivasati. Rammanagaravāsino “Dīpaṅkaro kira Dasabalo anuttaraṁ sammāsambodhiṁ patvā pavattitavaradhammacakko

1. Vemānasatāpasānaṁ (Sī, I)

ဓမ္မဝဿံ ဝဿေန္တော မဟာဇနဿ ဗန္ဓနမောက္ခံ ကရောန္တော ဇနပဒစာရိကံ ဝိစရိ။

တဒါ ကိရ သုမေဓပဏ္ဍိတော သမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေန္တော နေဝ ပထဝိကမ္ပနမဒ္ဒသ န တာနိ နိမိတ္တာနိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၃၄။ “ဧဝံ မေ သိဒ္ဓိပ္ပတ္တဿ၊ ဝသီဘူတဿ သာသနေ။
ဒီပင်္ကရော နာမ ဇိနော၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ လောကနာယကော။

၃၅။ ဥပ္ပဇ္ဇန္တေ စ ဇာယန္တေ၊ ဗုဇ္ဈန္တေ ဓမ္မဒေသနေ။
စတုရော နိမိတ္တေ နာဒ္ဒသံ၊ ဈာနရတိသမပ္ပိတော”တိ။

တတ္ထ **ဧဝန္တိ** ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ နိဒဿေတိ။ **မေ**တိ မမ။ **သိဒ္ဓိပ္ပတ္တဿာ**တိ ပဉ္စာဘိညာသိဒ္ဓိပ္ပတ္တဿ။ **ဝသီဘူတဿာ**တိ ဘူတဝသိဿ၊ စိဏ္ဏဝသီဘာဝမုပဂတဿာတိ အတ္ထော။ **သာသနေ**တိ ဝိဝေကမာနသာနံ[၁] သာသနေ၊ အနာဒရလက္ခဏေ သာမိဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ဇိနော**တိ ကိလေသာရိဇယနေန ဇိနော။

ဥပ္ပဇ္ဇန္တေတိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏေ။ **ဇာယန္တေ**တိ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမနေ။ **ဗုဇ္ဈန္တေ**တိ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈန္တေ။ **ဓမ္မဒေသနေ**တိ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ။ **စတုရော နိမိတ္တေ**တိ စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ။ ဒီပင်္ကရဿ ဒသဗလဿ ပဋိသန္ဓိဇာတိဗောဓိဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေသု စတူသု ဌာနေသု ဒသသဟဿိလောကဓာတုကမ္ပနာဒီနိ နိမိတ္တာနီတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထာဟ— တာနိ ပန ဗဟူနိ နိမိတ္တာနိ၊ ကသ္မာ “စတုရော နိမိတ္တေ”တိ ဝုတ္တံ၊ အယုတ္တံ နနူတိ? နာယုတ္တံ၊ ယဒိပိ ဧတာနိ ဗဟူနိ နိမိတ္တာနိ၊ စတူသု ဌာနေသု ပန ပဝတ္တတ္တာ “စတုရော နိမိတ္တေ”တိ ဝုတ္တံ။ **နာဒ္ဒသန္တိ** နာဒ္ဒသိံ။ ဣဒါနိ တေသံ စတုန္နံ နိမိတ္တာနံ အဒဿနေ ကာရဏံ နိဒ္ဒိသန္တော **“ဈာနရတိသမပ္ပိတော”**တိ အာဟ။ **ဈာနရတီ**တိ သမာပတ္တိသုခဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဈာနရတိယာ သမပ္ပိတတ္တာ သမင်္ဂီဘူတတ္တာ တာနိ နိမိတ္တာနိ နာဒ္ဒသန္တိ အတ္ထော။

အထ တသ္မိံ ကာလေ ဒီပင်္ကရဒသဗလော စတူဟိ ခီဏာသဝသတသဟဿေဟိ ပရိဝုတော အနုပုဗ္ဗေန စာရိကံ စရမာနော ပရမရမ္မံ ရမ္မံ နာမ နဂရံ ပတွာ **သုဒဿန**မဟာဝိဟာရေ ပဋိဝသတိ။ ရမ္မနဂရဝါသိနော “ဒီပင်္ကရော ကိရ ဒသဗလော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော

၁-ဝေမာနသတာပသာနံ (သီ၊ ဣ)

anupubbena cārikaṁ caramāno Rammanagaraṁ patvā Sudassanamahāvihāre paṭivasatī”ti sutvā sappi-ādīni bhesajjāni gahetvā bhuttapātarāsā suddhuttarāsaṅgā[1] pupphadhūpagandhahatthā yena Buddho tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Satthāraṁ vanditvā pupphādīhi pūjetvā ekamantaṁ nisīditvā atimadhuraṁ dhammakathaṁ sutvā svātanāya Bhagavantaṁ nimantetvā uṭṭhāyāsanā Dasabalaṁ padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu.

Te punadivase asadisamahādānaṁ sajjetvā maṇḍapaṁ kāretvā vimalakomalehi nīluppalehi chādetvā catujjātigandhena paribhaṇḍaṁ kāretvā lājapañcamāni surabhikusumāni vikiritvā maṇḍapassa catūsu koṇesu sītalamadhuravāripuṇṇā cāṭiyo ṭhapetvā kadalipaṇṇehi pidahitvā maṇḍapopari jayasumanakusumasadisaṁ paramaruciradassanaṁ celavitānaṁ bandhitvā suvaṇṇamaṇirajatatārakāhi racayitvā tattha gandhadāmapupphadāmapattadāmaratanadāmāni olambetvā dhūpehi duddinaṁ katvā sakalañca taṁ rammaṁ Rammanagaraṁ sammaṭṭhaṁ saphalakadaliyo ca pupphasamalaṅkate puṇṇaghaṭe ca ṭhapāpetvā nānāvirāgā dhajapaṭākāyo ca samussāpetvā mahāvīthiyā ubhosu passesu sāṇipākārehi parikkhipitvā Dīpaṅkaradasabalassa āgamanamaggaṁ alaṅkarontā udakaparibhinnaṭṭhānesu paṁsuṁ pakkhipitvā cikkhallakampi pathaviṁ asamaṁ samaṁ katvā muttāsadisāhi vālukāhi ākiranti, lājapañcamehi ca pupphehi ākiranti, saphalakadalikamuke ca patiṭṭhāpenti.

Atha tasmiṁ kāle Sumedhatāpaso attano assamapadato uggantvā Rammanagaravāsīnaṁ tesaṁ manussānaṁ uparibhāgena ākāsena gacchanto te haṭṭhapahaṭṭhe maggaṁ sodhente ca alaṅkaronte ca disvā “kiṁ nu kho kāraṇan”ti cintetvā sabbesaṁ passantānaññeva ākāsato oruyha ekamante ṭhatvā te manusse pucchi “ambho kassatthāya tumhe imaṁ maggaṁ sodhethā”ti. Tena vuttaṁ—

36. “Paccantadesavisaye, nimantetvā Tathāgataṁ.
Tassa āgamanaṁ maggaṁ, sodhenti tuṭṭhamānasā.

37. Ahaṁ tena samayena, nikkhamitvā sakassamā.
Dhunanto vākacīrāni, gacchāmi ambare tadā.

---

1. Sa-uttarāsaṅgā (Sī), suttarāsaṅgā (I)

အနုပုဗ္ဗေန စာရိကံ စရမာနော ရမ္မနဂရံ ပတွာ သုဒဿနမဟာဝိဟာရေ ပဋိဝသတီ”တိ သုတွာ သပ္ပိအာဒီနိ ဘေသဇ္ဇာနိ ဂဟေတွာ ဘုတ္တပါတရာသာ သုဒ္ဓုတ္တရာသင်္ဂါ[1] ပုပ္ဖဓူပဂန္ဓဟတ္ထာ ယေန ဗုဒ္ဓေါ တေနုပသင်္ကမိံသု၊ ဥပသင်္ကမိတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ပုပ္ဖာဒီဟိ ပူဇေတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိတွာ အတိမဓုရံ ဓမ္မကထံ သုတွာ သွာတနာယ ဘဂဝန္တံ နိမန္တေတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဒသဗလံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကမိံသု။

တေ ပုနဒိဝသေ အသဒိသမဟာဒါနံ သဇ္ဇေတွာ မဏ္ဍပံ ကာရေတွာ ဝိမလကောမလေဟိ နီလုပ္ပလေဟိ ဆာဒေတွာ စတုဇ္ဇာတိဂန္ဓေန ပရိဘဏ္ဍံ ကာရေတွာ လာဇပဉ္စမာနိ သုရဘိကုသုမာနိ ဝိကိရိတွာ မဏ္ဍပဿ စတူသု ကောဏေသု သီတလမဓုရဝါရိပုဏ္ဏာ စာဋိယော ဌပေတွာ ကဒလိပဏ္ဏေဟိ ပိဒဟိတွာ မဏ္ဍပေါပရိ ဇယသုမနကုသုမသဒိသံ ပရမရုစိရဒဿနံ စေလဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ သုဝဏ္ဏမဏိရဇတတာရကာဟိ ရစယိတွာ တတ္ထ ဂန္ဓဒါမပုပ္ဖဒါမပတ္တဒါမရတနဒါမာနိ ဩလမ္ဗေတွာ ဓူပေဟိ ဒုဒ္ဒိနံ ကတွာ သကလဉ္စ တံ ရမ္မံ ရမ္မနဂရံ သမ္မဋ္ဌံ သဖလကဒလိယော စ ပုပ္ဖသမလင်္ကတေ ပုဏ္ဏဃဋေ စ ဌပါပေတွာ နာနာဝိရာဂါ ဓဇပဋာကာယော စ သမုဿာပေတွာ မဟာဝီထိယာ ဥဘောသု ပဿေသု သာဏိပါကာရေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ ဒီပင်္ကရဒသဗလဿ အာဂမနမဂ္ဂံ အလင်္ကရောန္တာ ဥဒကပရိဘိန္နဋ္ဌာနေသု ပံသုံ ပက္ခိပိတွာ စိက္ခလ္လကမ္ပိ ပထဝိံ အသမံ သမံ ကတွာ မုတ္တာသဒိသာဟိ ဝါလုကာဟိ အာကိရန္တိ၊ လာဇပဉ္စမေဟိ စ ပုပ္ဖေဟိ အာကိရန္တိ၊ သဖလကဒလိကမုကေ စ ပတိဋ္ဌာပေန္တိ။

အထ တသ္မိံ ကာလေ သုမေဓတာပသော အတ္တနော အဿမပဒတော ဥဂ္ဂန္တွာ ရမ္မနဂရဝါသီနံ တေသံ မနုဿာနံ ဥပရိဘာဂေန အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော တေ ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌေ မဂ္ဂံ သောဓေန္တေ စ အလင်္ကရောန္တေ စ ဒိသွာ “ကိံ နု ခေါ ကာရဏ”န္တိ စိန္တေတွာ သဗ္ဗေသံ ပဿန္တာနညေဝ အာကာသတော ဩရုယှ ဧကမန္တေ ဌတွာ တေ မနုဿေ ပုစ္ဆိ “အမ္ဘော ကဿတ္ထာယ တုမှေ ဣမံ မဂ္ဂံ သောဓေထာ”တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၃၆။ “ပစ္စန္တဒေသဝိသယေ၊ နိမန္တေတွာ တထာဂတံ။
တဿ အာဂမနံ မဂ္ဂံ၊ သောဓေန္တိ တုဋ္ဌမာနသာ။

၃၇။ အဟံ တေန သမယေန၊ နိက္ခမိတွာ သကဿမာ။
ဓုနန္တော ဝါကစီရာနိ၊ ဂစ္ဆာမိ အမ္ဗရေ တဒါ။

၁-သဥတ္တရာသင်္ဂါ (သီ)၊ သုတ္တရာသင်္ဂါ (ဣ)

38. Vedajātaṁ janaṁ disvā, tuṭṭhahaṭṭhaṁ pamoditaṁ.
Orohitvāna gaganā, manusse pucchi tāvade.

39. Tuṭṭhahaṭṭho pamudito, vedajāto mahājano.
Kassa sodhīyati maggo, añjasaṁ vaṭumāyanan”ti.

Tattha **paccantadesavisaye**ti Majjhimadesasseva ekapasse paccantadesasaññite janapade. **Tassa āgamanaṁ maggan**ti tena āgantabbaṁ magganti attho. **Ahaṁ tena samayenā**ti ahaṁ tasmiṁ samaye, bhummatthe cetaṁ karaṇavacanaṁ daṭṭhabbaṁ. **Sakassamā**ti attano assamapadato nikkhamitvā. **Dhunanto**ti odhunanto. **“Tena samayena” ca, “tadā”** cāti imesaṁ dvinnaṁ padānaṁ ekatthattā purimassa nikkhamanakiriyāya pacchimassa ca gamanakiriyāya saddhiṁ sambandho veditabbo, itarathā punaruttidosā na muccati. **Tadā**ti tasmiṁ samaye.

Vedajātanti sañjātasomanassaṁ. **Tuṭṭhahaṭṭhaṁ pamoditan**ti imāni tīṇi padāni aññamaññavevacanāni aññamaññassa atthadīpanāni. Atha vā sukhena **tuṭṭhaṁ,** pītiyā **haṭṭhaṁ,** pāmojjena **pamuditaṁ. Orohitvānā**ti otaritvā. **Manusse pucchī**ti mānuse pucchi. Ayameva vā pāṭho. **Tāvade**ti tadā, taṅkhaṇeyevāti attho. Idāni pucchitamatthaṁ dassentena **“tuṭṭhahaṭṭho pamudito”**ti-ādi vuttaṁ. Tattha ayaṁ mahājano tuṭṭhahaṭṭho pamoditahadayo hutvā maggaṁ sodheti, kiṁkāraṇā sodheti, kassatthāya vā sodhetīti evaṁ “sodheti” saddaṁ āharitvā attho daṭṭhabbo, itarathā na yujjati. **Sodhīyatī**ti suddhabhāvo karīyati. **Maggo añjasaṁ vaṭumāyanan**ti maggassevetāni vevacanāni.

Evaṁ tena Sumedhatāpasena puṭṭhā te manussā āhaṁsu “bhante Sumedha kiṁ na jānātha Dīpaṅkaro nāma Buddho anuttaraṁ sammāsambodhiṁ patvā pavattitavaradhammacakko janapadacārikaṁ caramāno anukkamena amhākaṁ nagaraṁ patvā Sudassanamahāvihāre paṭivasati, mayaṁ taṁ Bhagavantaṁ nimantayitvā tasseva Buddhassa Bhagavato āgamanamaggaṁ sodhemā”ti. Tato taṁ sutvā Sumedhapaṇḍito cintesi “Buddhoti kho panesa ghosopi dullabho, pageva Buddhuppādo, tena hi mayāpi imehi manussehi saddhiṁ Dasabalassa āgamanamaggaṁ sodhetuṁ vaṭṭatī”ti. So te

၃၈။ ဝေဒဇာတံ ဇနံ ဒိသွာ၊ တုဋ္ဌဟဋ္ဌံ ပမောဒိတံ။
ဩရောဟိတွာန ဂဂနာ၊ မနုဿေ ပုစ္ဆိ တာဝဒေ။

၃၉။ တုဋ္ဌဟဋ္ဌော ပမုဒိတော၊ ဝေဒဇာတော မဟာဇနော။
ကဿ သောဓီယတိ မဂ္ဂေါ၊ အဉ္ဇသံ ဝဋုမာယန”န္တိ။

တတ္ထ **ပစ္စန္တဒေသဝိသယေ**တိ မဇ္ဈိမဒေသဿေဝ ဧကပဿေ ပစ္စန္တဒေသသညိတေ ဇနပဒေ။ **တဿ အာဂမနံ မဂ္ဂ**န္တိ တေန အာဂန္တဗ္ဗံ မဂ္ဂန္တိ အတ္ထော။ **အဟံ တေန သမယေနာ**တိ အဟံ တသ္မိံ သမယေ၊ ဘုမ္မတ္ထေ စေတံ ကရဏဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **သကဿမာ**တိ အတ္တနော အဿမပဒတော နိက္ခမိတွာ။ **ဓုနန္တော**တိ ဩဓုနန္တော။ “**တေန သမယေန**” စ, “**တဒါ**” စာတိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ပဒါနံ ဧကတ္ထတ္တာ ပုရိမဿ နိက္ခမနကိရိယာယ ပစ္ဆိမဿ စ ဂမနကိရိယာယ သဒ္ဓိံ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဣတရထာ ပုနရုတ္တိဒေါသာ န မုစ္စတိ။ **တဒါ**တိ တသ္မိံ သမယေ။

ဝေဒဇာတန္တိ သဉ္ဇာတသောမနဿံ။ **တုဋ္ဌဟဋ္ဌံ ပမောဒိတ**န္တိ ဣမာနိ တီဏိ ပဒါနိ အညမညဝေဝစနာနိ အညမညဿ အတ္ထဒီပနာနိ။ အထ ဝါ သုခေန **တုဋ္ဌံ၊** ပီတိယာ **ဟဋ္ဌံ၊** ပါမောဇ္ဇေန **ပမုဒိတံ။ ဩရောဟိတွာနာ**တိ ဩတရိတွာ။ **မနုဿေ ပုစ္ဆီ**တိ မာနုသေ ပုစ္ဆိ။ အယမေဝ ဝါ ပါဠော။ **တာဝဒေ**တိ တဒါ၊ တင်္ခဏေယေဝါတိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ ပုစ္ဆိတမတ္ထံ ဒဿေန္တေန “**တုဋ္ဌဟဋ္ဌော ပမုဒိတော**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ အယံ မဟာဇနော တုဋ္ဌဟဋ္ဌော ပမောဒိတဟဒယော ဟုတွာ မဂ္ဂံ သောဓေတိ၊ ကိံကာရဏာ သောဓေတိ, ကဿတ္ထာယ ဝါ သောဓေတီတိ ဧဝံ “သောဓေတိ”သဒ္ဒံ အာဟရိတွာ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဣတရထာ န ယုဇ္ဇတိ။ **သောဓီယတီ**တိ သုဒ္ဓဘာဝေါ ကရီယတိ။ **မဂ္ဂေါ အဉ္ဇသံ ဝဋုမာယန**န္တိ မဂ္ဂဿေဝေတာနိ ဝေဝစနာနိ။

ဧဝံ တေန သုမေဓတာပသေန ပုဋ္ဌာ တေ မနုဿာ အာဟံသု “ဘန္တေ သုမေဓ ကိံ န ဇာနာထ ဒီပင်္ကရော နာမ ဗုဒ္ဓေါ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော ဇနပဒစာရိကံ စရမာနော အနုက္ကမေန အမှာကံ နဂရံ ပတွာ သုဒဿနမဟာဝိဟာရေ ပဋိဝသတိ၊ မယံ တံ ဘဂဝန္တံ နိမန္တယိတွာ တဿေဝ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အာဂမနမဂ္ဂံ သောဓေမာ”တိ။ တတော တံ သုတွာ သုမေဓပဏ္ဍိတော စိန္တေသိ “ဗုဒ္ဓေါတိ ခေါ ပနေသ ဃောသောပိ ဒုလ္လဘော၊ ပဂေဝ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေါ၊ တေန ဟိ မယာပိ ဣမေဟိ မနုဿေဟိ သဒ္ဓိံ ဒသဗလဿ အာဂမနမဂ္ဂံ သောဓေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ သော တေ

manusse āha “sace bho tumhe imaṁ maggaṁ Buddhassa sodhetha, mayhampi ekaṁ okāsaṁ detha, ahampi tumhehi saddhiṁ Buddhassa maggaṁ sodhessāmī”ti. Tato te “sādhū”ti sampaṭicchitvā “ayaṁ Sumedhapaṇḍito mahiddhiko mahānubhovo”ti jānamānā dubbisodhanaṁ udakasambhinnaṁ ativiya visamaṁ ekaṁ okāsaṁ sallakkhetvā “imaṁ okāsaṁ tumhe sodhetha alaṅkarotha cā”ti adaṁsu. Tato Sumedhapaṇḍito Buddhārammaṇaṁ pītiṁ uppādetvā cintesi “ahaṁ pana imaṁ okāsaṁ iddhiyā paramadassanīyaṁ kātuṁ pahomi, evaṁ kate pana maṁ na paritosessati. Ajja pana mayā kāyaveyyāvaccaṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti paṁsuṁ āharitvā taṁ padesaṁ pūreti.

Tassa pana tasmiṁ padese asodhite vippakateyeva Rammanagaravāsino manussā Bhagavato kālamārocesuṁ “niṭṭhitaṁ bhante bhattan”ti. Evaṁ tehi kāle ārocite Dasabalo jayasumanakusumasadisavaṇṇaṁ dupaṭṭacīvaraṁ timaṇḍalaṁ paṭicchādetvā nivāsetvā tassupari suvaṇṇapāmaṅgena jayasumanakusumakalāpaṁ parikkhipanto viya vijjulatāsassirikaṁ kāyabandhanaṁ bandhitvā kanakagirisikharamatthake lākhārasaṁ parisiñcanto viya suvaṇṇacetiyaṁ pavāḷajālena parikkhipanto viya ca suvaṇṇagghikaṁ rattakambalena paṭimuñcanto viya ca saradasamayarajanikaraṁ rattavalāhakena paṭicchādento viya ca lākhārasena tintakiṁsukakusumasadisavaṇṇaṁ rattavarapaṁsukūlacīvaraṁ pārupitvā gandhakuṭidvārato kañcanaguhato sīho viya nikkhamitvā gandhakuṭipamukhe aṭṭhāsi. Atha sabbe bhikkhū attano attano pattacīvaramādāya Bhagavantaṁ parivārayiṁsu. Te pana parivāretvā ṭhitā bhikkhū evarūpā ahesuṁ—

“Appicchā pana santuṭṭhā, vattāro vacanakkhamā.
Pavivittā asaṁsaṭṭhā, vinītā pāpagarahino.

Sabbepi sīlasampannā, samādhijjhānakovidā.
Paññāvimuttisampannā, tipañcacaraṇāyutā.

Khīṇāsavā vasippattā, iddhimanto yasassino.
Santindriyā damappattā, suddhā khīṇapunabbhavā”ti.

မနုဿေ အာဟ “သစေ ဘော တုမှေ ဣမံ မဂ္ဂံ ဗုဒ္ဓဿ သောဓေထ၊ မယှမ္ပိ ဧကံ ဩကာသံ ဒေထ၊ အဟမ္ပိ တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ ဗုဒ္ဓဿ မဂ္ဂံ သောဓေဿာမီ”တိ။ တတော တေ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ “အယံ သုမေဓပဏ္ဍိတော မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘောဝေါ”တိ ဇာနမာနာ ဒုဗ္ဗိသောဓနံ ဥဒကသမ္ဘိန္နံ အတိဝိယ ဝိသမံ ဧကံ ဩကာသံ သလ္လက္ခေတွာ “ဣမံ ဩကာသံ တုမှေ သောဓေထ အလင်္ကရောထ စာ”တိ အဒံသု။ တတော သုမေဓပဏ္ဍိတော ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ စိန္တေသိ “အဟံ ပန ဣမံ ဩကာသံ ဣဒ္ဓိယာ ပရမဒဿနီယံ ကာတုံ ပဟောမိ၊ ဧဝံ ကတေ ပန မံ န ပရိတောသေဿတိ။ အဇ္ဇ ပန မယာ ကာယဝေယျာဝစ္စံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ပံသုံ အာဟရိတွာ တံ ပဒေသံ ပူရေတိ။

တဿ ပန တသ္မိံ ပဒေသေ အသောဓိတေ ဝိပ္ပကတေယေဝ ရမ္မနဂရဝါသိနော မနုဿာ ဘဂဝတော ကာလမာရောစေသုံ “နိဋ္ဌိတံ ဘန္တေ ဘတ္တ”န္တိ။ ဧဝံ တေဟိ ကာလေ အာရောစိတေ ဒသဗလော ဇယသုမနကုသုမသဒိသဝဏ္ဏံ ဒုပဋ္ဋစီဝရံ တိမဏ္ဍလံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ နိဝါသေတွာ တဿုပရိ သုဝဏ္ဏပါမင်္ဂေန ဇယသုမနကုသုမကလာပံ ပရိက္ခိပန္တော ဝိယ ဝိဇ္ဇုလတာသဿိရိကံ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ ကနကဂိရိသိခရမတ္ထကေ လာခါရသံ ပရိသိဉ္စန္တော ဝိယ သုဝဏ္ဏစေတိယံ ပဝါဠဇာလေန ပရိက္ခိပန္တော ဝိယ စ သုဝဏ္ဏဂ္ဃိကံ ရတ္တကမ္ဗလေန ပဋိမုဉ္စန္တော ဝိယ စ သရဒသမယရဇနိကရံ ရတ္တဝလာဟကေန ပဋိစ္ဆာဒေန္တော ဝိယ စ လာခါရသေန တိန္တကိံသုကကုသုမသဒိသဝဏ္ဏံ ရတ္တဝရပံသုကူလစီဝရံ ပါရုပိတွာ ဂန္ဓကုဋိဒွါရတော ကဉ္စနဂုဟာတော သီဟော ဝိယ နိက္ခမိတွာ ဂန္ဓကုဋိပမုခေ အဋ္ဌာသိ။ အထ သဗ္ဗေ ဘိက္ခူ အတ္တနော အတ္တနော ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရယိံသု။ တေ ပန ပရိဝါရေတွာ ဌိတာ ဘိက္ခူ ဧဝရူပါ အဟေသုံ—

“အပ္ပိစ္ဆာ ပန သန္တုဋ္ဌာ၊ ဝတ္တာရော ဝစနက္ခမာ။
ပဝိဝိတ္တာ အသံသဋ္ဌာ၊ ဝိနီတာ ပါပဂရဟိနော။

သဗ္ဗေပိ သီလသမ္ပန္နာ၊ သမာဓိဇ္ဈာနကောဝိဒါ။
ပညာဝိမုတ္တိသမ္ပန္နာ၊ တိပဉ္စစရဏာယုတာ။

ခီဏာသဝါ ဝသိပ္ပတ္တာ၊ ဣဒ္ဓိမန္တော ယသဿိနော။
သန္တိန္ဒြိယာ ဒမပ္ပတ္တာ၊ သုဒ္ဓါ ခီဏပုနဗ္ဘဝါ”တိ။

Iti Bhagavā sayaṁ vītarāgo vītarāgehi vītadoso vītadosehi vītamoho vītamohehi parivuto ativiya virocittha. Atha Satthā mahānubhāvānaṁ khīṇāsavānaṁ chaḷabhiññānaṁ catūhi satasahassehi parivuto marugaṇa[1]parivuto dasasatanayano viya brahmagaṇaparivuto hāritamahābrahmā viya ca aparimitasamayasamupacitakusalabalajanitāya anopamāya Buddhalīḷāya tārāgaṇaparivuto saradasamayarajanikaro viya ca gaganatalaṁ taṁ maggaṁ alaṅkatapaṭiyattaṁ paṭipajji.

Suvaṇṇavaṇṇāya pabhāya dhīro,
Suvaṇṇavaṇṇe kira maggarukkhe.
Suvaṇṇavaṇṇe kusume karonto,
Suvaṇṇavaṇṇo paṭipajji maggaṁ.

Sumedhatāpasopi tena alaṅkatapaṭiyattena maggena āgacchantassa Dīpaṅkarassa Bhagavato dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇapaṭimaṇḍitaṁ asītiyā anubyañjanehi anurañjitaṁ byāmappabhāya parikkhepaṁ sassirikaṁ indanīlamaṇisadisaṁ ākāse nānappakārā vijjulatā viya chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjentaṁ rūpasobhaggappattaṁ attabhāvaṁ akkhīni ummīletvā oloketvā “ajja mayā Dasabalassa jīvitapariccāgaṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti “mā Bhagavā kalale akkami, maṇimayaphalakasetuṁ akkamanto viya saddhiṁ catūhi khīṇāsavasatasahassehi mama piṭṭhiṁ akkamanto gacchatu, taṁ me bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyā”ti kese mocetvā ajinajaṭāvākacīrāni kāḷavaṇṇe kalale pattharitvā tattheva kalalapiṭṭhe nipajji. Tena vuttaṁ—

40. “Te me puṭṭhā viyākaṁsu, ‘Buddho loke anuttaro.
Dīpaṅkaro nāma Jino, uppajji Lokanāyako.
Tassa sodhīyati maggo, añjasaṁ vaṭumāyanaṁ’.

41. Buddhoti vacanaṁ[2] sutvāna, pīti uppajji tāvade.
Buddho Buddhoti kathayanto, somanassaṁ pavedayiṁ.

1. Amaragaṇa... (Sī, Ka)   2. Mama (Sī, I, Ka)

ဣတိ ဘဂဝါ သယံ ဝီတရာဂေါ ဝီတရာဂေဟိ ဝီတဒေါသော ဝီတဒေါသေဟိ ဝီတမောဟော ဝီတမောဟေဟိ ပရိဝုတော အတိဝိယ ဝိရောစိတ္ထ။ အထ သတ္ထာ မဟာနုဘာဝါနံ ခီဏာသဝါနံ ဆဠဘိညာနံ စတူဟိ သတသဟဿေဟိ ပရိဝုတော မရုဂဏ[1]ပရိဝုတော ဒသသတနယနော ဝိယ ဗြဟ္မဂဏပရိဝုတော ဟာရိတမဟာဗြဟ္မာ ဝိယ စ အပရိမိတသမယသမုပစိတကုသလဗလဇနိတာယ အနောပမာယ ဗုဒ္ဓလီဠာယ တာရာဂဏပရိဝုတော သရဒသမယရဇနိကရော ဝိယ စ ဂဂနတလံ တံ မဂ္ဂံ အလင်္ကတပဋိယတ္တံ ပဋိပဇ္ဇိ။

သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာယ ပဘာယ ဓီရော၊
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏေ ကိရ မဂ္ဂရုက္ခေ။
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏေ ကုသုမေ ကရောန္တော၊
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ပဋိပဇ္ဇိ မဂ္ဂံ။

သုမေဓတာပသောပိ တေန အလင်္ကတပဋိယတ္တေန မဂ္ဂေန အာဂစ္ဆန္တဿ ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏပဋိမဏ္ဍိတံ အသီတိယာ အနုဗျဉ္ဇနေဟိ အနုရဉ္ဇိတံ ဗျာမပ္ပဘာယ ပရိက္ခေပံ သဿိရိကံ ဣန္ဒနီလမဏိသဒိသံ အာကာသေ နာနပ္ပကာရာ ဝိဇ္ဇုလတာ ဝိယ ဆဗ္ဗဏ္ဏဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဿဇ္ဇေန္တံ ရူပသောဘဂ္ဂပ္ပတ္တံ အတ္တဘာဝံ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ ဩလောကေတွာ “အဇ္ဇ မယာ ဒသဗလဿ ဇီဝိတပရိစ္စာဂံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ “မာ ဘဂဝါ ကလလေ အက္ကမိ၊ မဏိမယဖလကသေတုံ အက္ကမန္တော ဝိယ သဒ္ဓိံ စတူဟိ ခီဏာသဝသတသဟဿေဟိ မမ ပိဋ္ဌိံ အက္ကမန္တော ဂစ္ဆတု၊ တံ မေ ဘဝိဿတိ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာ”တိ ကေသေ မောစေတွာ အဇိနဇဋာဝါကစီရာနိ ကာဠဝဏ္ဏေ ကလလေ ပတ္ထရိတွာ တတ္ထေဝ ကလလပိဋ္ဌေ နိပဇ္ဇိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄၀။ “တေ မေ ပုဋ္ဌာ ဝိယာကံသု၊ ‘ဗုဒ္ဓေါ လောကေ အနုတ္တရော။
ဒီပင်္ကရော နာမ ဇိနော၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ လောကနာယကော။
တဿ သောဓိယတိ မဂ္ဂေါ၊ အဉ္ဇသံ ဝဋုမာယနံ’။

၄၁။ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝစနံ[2] သုတွာန၊ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ တာဝဒေ။
ဗုဒ္ဓေါ ဗုဒ္ဓေါတိ ကထယန္တော၊ သောမနဿံ ပဝေဒယိံ။

၁-အမရဂဏ....(သီ၊ က)   ၂-မမ (သီ၊ ဣ၊ က)

42. Tattha ṭhatvā vicintesiṁ, tuṭṭho saṁviggamānaso.
'Idha bījāni ropissaṁ, khaṇo ve mā upaccagā'.

43. Yadi Buddhassa sodhetha, ekokāsaṁ dadātha me.
Ahampi sodhayissāmi, añjasaṁ vaṭumāyanaṁ.

44. Adaṁsu te mamokāsaṁ, sodhetuṁ añjasaṁ tadā.
Buddho Buddhoti cintento, maggaṁ sodhemahaṁ tadā.

45. Aniṭṭhite mamokāse, Dīpaṅkaro Mahāmuni.
Catūhi satasahassehi, chaḷabhiññehi tādihi.
Khīṇāsavehi vimalehi, paṭipajji añjasaṁ Jino.

46. Paccuggamanā vattanti, vajjanti bheriyo bahū.
Āmoditā naramarū, sādhukāraṁ pavattayuṁ.

47. Devā manusse passanti, manussāpi ca devatā.
Ubhopi te pañjalikā, anuyanti Tathāgataṁ.

48. Devā dibbehi turiyehi, manussā mānusehi ca.
Ubhopi te vajjayantā, anuyanti Tathāgataṁ.

49. Dibbaṁ mandāravaṁ pupphaṁ, padumaṁ pārichattakaṁ.
Disodisaṁ okiranti, ākāsanabhagatā marū.

50. Dibbaṁ candanacuṇṇañca, varagandhañca kevalaṁ.
Disodisaṁ okiranti, ākāsanabhagatā marū.

51. Campakaṁ saralaṁ nīpaṁ, nāgapunnāgaketakaṁ.
Disodisaṁ ukkhipanti, bhūmitalagatā narā.

52. Kese muñcitvāhaṁ tattha, vākacīrañca cammakaṁ.
Kalale pattharitvāna, avakujjo nipajja'haṁ.

53. Akkamitvāna maṁ Buddho, saha sissehi gacchatu.
Mā naṁ kalale akkamittha[1], hitāya me bhavissatī"ti.

1. Akkamittho (Ka)

၄၂။ တတ္ထ ဌတွာ ဝိစိန္တေသိံ၊ တုဋ္ဌော သံဝိဂ္ဂမာနသော။
'ဣဓ ဗီဇာနိ ရောပိဿံ၊ ခဏော ဝေ မာ ဥပစ္စဂါ'။

၄၃။ ယဒိ ဗုဒ္ဓဿ သောဓေထ၊ ဧကောကာသံ ဒဒါထ မေ။
အဟမ္ပိ သောဓယိဿာမိ၊ အဉ္ဇသံ ဝဋုမာယနံ။

၄၄။ အဒံသု တေ မမောကာသံ၊ သောဓေတုံ အဉ္ဇသံ တဒါ။
ဗုဒ္ဓေါ ဗုဒ္ဓေါတိ စိန္တေန္တော၊ မဂ္ဂံ သောဓေမဟံ တဒါ။

၄၅။ အနိဋ္ဌိတေ မမောကာသေ၊ ဒီပင်္ကရော မဟာမုနိ။
စတူဟိ သတသဟဿေဟိ၊ ဆဠဘိညေဟိ တာဒိဟိ။
ခီဏာသဝေဟိ ဝိမလေဟိ၊ ပဋိပဇ္ဇိ အဉ္ဇသံ ဇိနော။

၄၆။ ပစ္စုဂ္ဂမနာ ဝတ္တန္တိ၊ ဝဇ္ဇန္တိ ဘေရိယော ဗဟူ။
အာမောဒိတာ နရမရူ၊ သာဓုကာရံ ပဝတ္တယုံ။

၄၇။ ဒေဝါ မနုဿေ ပဿန္တိ၊ မနုဿာပိ စ ဒေဝတာ။
ဥဘောပိ တေ ပဉ္ဇလိကာ၊ အနုယန္တိ တထာဂတံ။

၄၈။ ဒေဝါ ဒိဗ္ဗေဟိ တုရိယေဟိ၊ မနုဿာ မာနုသေဟိ စ။
ဥဘောပိ တေ ဝဇ္ဇယန္တာ၊ အနုယန္တိ တထာဂတံ။

၄၉။ ဒိဗ္ဗံ မန္ဒာရဝံ ပုပ္ဖံ၊ ပဒုမံ ပါရိဆတ္တကံ။
ဒိသောဒိသံ ဩကိရန္တိ၊ အာကာသနဘဂတာ မရူ။

၅၀။ ဒိဗ္ဗံ စန္ဒနစုဏ္ဏဉ္စ၊ ဝရဂန္ဓဉ္စ ကေဝလံ။
ဒိသောဒိသံ ဩကိရန္တိ၊ အာကာသနဘဂတာ မရူ။

၅၁။ စမ္ပကံ သရလံ နီပံ၊ နာဂပုန္နာဂကေတကံ။
ဒိသောဒိသံ ဥက္ခိပန္တိ၊ ဘူမိတလဂတာ နရာ။

၅၂။ ကေသေ မုဉ္စိတွာဟံ တတ္ထ၊ ဝါကစီရဉ္စ စမ္မကံ။
ကလလေ ပတ္ထရိတွာန၊ အဝကုဇ္ဇော နိပဇ္ဇ'ဟံ။

၅၃။ အက္ကမိတွာန မံ ဗုဒ္ဓေါ၊ သဟ သိဿေဟိ ဂစ္ဆတု။
မာ နံ ကလလေ အက္ကမိတ္ထ[၁]၊ ဟိတာယ မေ ဘဝိဿတီ"တိ။

၁-အက္ကမိတ္ထော (က)

Tattha **viyākaṁsū**ti byākariṁsu. “Dīpaṅkaro nāma Jino, tassa sodhīyati patho”tipi pāṭho. **Somanassaṁ pavedayin**ti somanassamanubhavinti attho. **Tattha ṭhatvā**ti yasmiṁ padese ākāsato otari, tattheva ṭhatvā. **Saṁviggamānaso**ti pītivimhitamānaso. **Idhā**ti imasmiṁ Dīpaṅkare puññakkhette. **Bījānī**ti kusalabījāni. **Ropissan**ti ropissāmi. **Khaṇo**ti aṭṭhakkhaṇavirahito navamo khaṇasannipāto. Atidullabho so mayā paṭiladdho. **Ve**ti nipātamattaṁ. **Mā upaccagā**ti so mā accagamā, mā atikkamīti attho. **Dadāthā**ti detha. **Te**ti ye me puṭṭhā manussā, teti attho. **Sodhemahaṁ tadā**ti sodhemi ahaṁ tadā. **Aniṭṭhite**ti apariyosite[1] vippakate. **Khīṇāsavehī**ti ettha cattāro āsavā kāmāsavo bhavāsavo diṭṭhāsavo avijjāsavoti[2] ime cattāro āsavā yesaṁ khīṇā pahīnā samucchinnā paṭippassaddhā abhabbuppattikā ñāṇagginā daḍḍhā, te khīṇāsavā, tehi khīṇāsavehi. Khīṇāsavattāyeva **vimalehi.**

Devā manusse passantīti ettha devānaṁ manussadassane vattabbaṁ natthi, pakatidassanavasena pana yathā manussā idha ṭhatvā passanti, evaṁ devāpi manusse passantīti attho. **Devatā**ti deve. **Ubhopī**ti ubho devamanussā. **Pañjalikā**ti katapañjalikā, ubhopi hatthe sirasi patiṭṭhāpetvāti attho. **Anuyanti Tathāgatan**ti Tathāgatassa pacchato yanti, anuyoge sati sāmi-atthe upayogavacanaṁ hotīti lakkhaṇaṁ. Tena vuttaṁ “anuyanti Tathāgatan”ti. **Vajjayantā**ti vādentā.

Mandāravanti mandāravapupphaṁ. **Diso disan**ti disato disato. **Okirantī**ti avakiranti. **Ākāsanabhagatā**ti ākāsasaṅkhāte nabhasi gatā. Atha vā ākāsaṁ gatā saggagatāva. “Nabho”ti hi saggo vuccati. **Marū**ti amarā. **Saralan**ti saralatarukusumaṁ. **Nīpan**ti kadambapupphaṁ. **Nāgapunnāgaketakan**ti nāgapunnāgaketakapupphāni ca. **Bhūmitalagatā**ti bhūmigatā.

Kese muñcitvāhanti ahaṁ kese baddhā kalāpakuṭilajaṭā muñcitvā, vippakiritvāti attho. **Tatthā**ti mayhaṁ dinne okāse. **Cammakan**ti cammakkhaṇḍaṁ. **Kalale**ti cikkhallakaddame. **Avakujjo**ti adhomukho hutvā. **Nipajjahan**ti

1. Aparisodhite (Sī) 2. Khu 8. 147 piṭṭhe.

တတ္ထ **ဝိယာကံသူ**တိ ဗျာကရိံသု။ “ဒီပင်္ကရော နာမ ဇိနော၊ တဿ သောဓိယတိ ပထော”တိပိ ပါဌော။ **သောမနဿံ ပဝေဒယိ**န္တိ သောမနဿမနုဘဝိန္တိ အတ္ထော။ **တတ္ထ ဌတွာ**တိ ယသ္မိံ ပဒေသေ အာကာသတော ဩတရိ၊ တတ္ထေဝ ဌတွာ။ **သံဝိဂ္ဂမာနသော**တိ ပီတိဝိမှိတမာနသော။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ ဒီပင်္ကရေ ပုညက္ခေတ္တေ။ **ဗီဇာနီ**တိ ကုသလဗီဇာနိ။ **ရောပိဿ**န္တိ ရောပိဿာမိ။ **ခဏော**တိ အဋ္ဌက္ခဏဝိရဟိတော နဝမော ခဏသန္နိပါတော။ အတိဒုလ္လဘော သော မယာ ပဋိလဒ္ဓေါ။ **ဝေ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **မာ ဥပစ္စဂါ**တိ သော မာ အစ္စဂမာ၊ မာ အတိက္ကမီတိ အတ္ထော။ **ဒဒါထာ**တိ ဒေထ။ **တေ**တိ ယေ မေ ပုဋ္ဌာ မနုဿာ၊ တေတိ အတ္ထော။ **သောဓေမဟံ တဒါ**တိ သောဓေမိ အဟံ တဒါ။ **အနိဋ္ဌိတေ**တိ အပရိယောသိတေ[1] ဝိပ္ပကတေ။ **ခီဏာသဝေဟီ**တိ ဧတ္ထ စတ္တာရော အာသဝါ ကာမာသဝေါ ဘဝါသဝေါ ဒိဋ္ဌာသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ[2] ဣမေ စတ္တာရော အာသဝါ ယေသံ ခီဏာ ပဟီနာ သမုစ္ဆိန္နာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ အဘဗ္ဗုပ္ပတ္တိကာ ဉာဏဂ္ဂိနာ ဒဍ္ဎာ၊ တေ ခီဏာသဝါ၊ တေဟိ ခီဏာသဝေဟိ။ ခီဏာသဝတ္တာယေဝ **ဝိမလေဟိ**။

ဒေဝါ မနုဿေ ပဿန္တီတိ ဧတ္ထ ဒေဝါနံ မနုဿဒဿနေ ဝတ္တဗ္ဗံ နတ္ထိ၊ ပကတိဒဿနဝသေန ပန ယထာ မနုဿာ ဣဓ ဌတွာ ပဿန္တိ၊ ဧဝံ ဒေဝါပိ မနုဿေ ပဿန္တီတိ အတ္ထော။ **ဒေဝတာ**တိ ဒေဝေ။ **ဥဘောပီ**တိ ဥဘော ဒေဝမနုဿာ။ **ပဉ္စလိကာ**တိ ကတပဉ္စလိကာ၊ ဥဘောပိ ဟတ္ထေ သိရသိ ပတိဋ္ဌာပေတွာတိ အတ္ထော။ **အနုယန္တိ တထာဂတ**န္တိ တထာဂတဿ ပစ္ဆတော ယန္တိ၊ အနုယောဂေ သတိ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ ဟောတီတိ လက္ခဏံ။ တေန ဝုတ္တံ “အနုယန္တိ တထာဂတ”န္တိ။ **ဝဇ္ဇယန္တာ**တိ ဝါဒေန္တာ။

မန္ဒာရဝန္တိ မန္ဒာရဝပုပ္ဖံ။ **ဒိသော ဒိသ**န္တိ ဒိသတော ဒိသတော။ **ဩကိရန္တီ**တိ အဝကိရန္တိ။ **အာကာသနဘဂတာ**တိ အာကာသသင်္ခါတေ နဘသိ ဂတာ။ အထ ဝါ အာကာသံ ဂတာ သဂ္ဂဂတာဝ။ ‘‘နဘော’’တိ ဟိ သဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ။ **မရူ**တိ အမရာ။ **သရလ**န္တိ သရလတရုကုသုမံ။ **နီပ**န္တိ ကဒမ္ဗပုပ္ဖံ။ **နာဂပုန္နာဂကေတက**န္တိ နာဂပုန္နာဂကေတကပုပ္ဖါနိ စ။ **ဘူမိတလဂတာ**တိ ဘူမိဂတာ။

ကေသေ မုဉ္စိတွာဟန္တိ အဟံ ကေသေ ဗဒ္ဓါ ကလာပကုဋိလဇဋာ မုဉ္စိတွာ၊ ဝိပ္ပကိရိတွာတိ အတ္ထော။ **တတ္ထာ**တိ မယှံ ဒိန္နေ ဩကာသေ။ **စမ္မက**န္တိ စမ္မက္ခဏ္ဍံ။ **ကလလေ**တိ စိက္ခလ္လကဒ္ဒမေ။ **အဝကုဇ္ဇော**တိ အဓောမုခေါ ဟုတွာ။ **နိပဇ္ဇဟ**န္တိ

၁-အပရိသောဓိတေ (သီ) ၂-ခု ၈-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ။

nipajjiṁ ahaṁ. **Mā nanti** ettha **māti** paṭisedhatthe nipāto. **Nanti** padapūraṇatthe nipāto, Buddho kalale mā akkamitthāti attho. **Hitāya me bhavissatīti** taṁ kalale anakkamanaṁ dīgharattaṁ mama hitatthāya bhavissatīti. "Sukhāya me bhavissatī"tipi pāṭho.

Tato Sumedhapaṇḍito kalalapiṭṭhe nipanno evaṁ cintesi "sacāhaṁ iccheyyaṁ sabbakilese jhāpetvā saṁghanavako hutvā Rammanagaraṁ paviseyyaṁ, aññātakavesena pana me kilese jhāpetvā nibbānappattiyā kiccaṁ natthi, yannūnāhaṁ Dīpaṅkaradasabalo viya paramābhisambodhiṁ patvā dhammanāvaṁ āropetvā mahājanaṁ saṁsārasāgarā uttāretvā pacchā parinibbāyeyyaṁ, idaṁ me patirūpan"ti. Tato aṭṭha dhamme samodhānetvā Buddhabhāvāya abhinīhāraṁ katvā nipajji. Tena vuttaṁ—

54. "Pathaviyaṁ nipannassa, evaṁ me āsi cetaso.
Icchamāno ahaṁ ajja, kilese jhāpaye mama.

55. Kiṁ me aññātavesena, dhammaṁ sacchikatenidha.
Sabbaññutaṁ pāpuṇitvā, Buddho hessaṁ sadevake.

56. Kiṁ me ekena tiṇṇena, purisena thāmadassinā.
Sabbaññutaṁ pāpuṇitvā, santāressaṁ sadevakaṁ.

57. Iminā me adhikārena, katena purisuttame.
Sabbaññutaṁ pāpuṇitvā, tāremi janataṁ bahuṁ.

58. Saṁsārasotaṁ chinditvā, viddhaṁsetvā tayo bhave.
Dhammanāvaṁ samāruyha, santāressaṁ sadevakan"ti.

Tattha **pathaviyaṁ nipannassāti** puthaviyā nipannassa. Ayameva vā pāṭho. **Cetaso**ti cetaso parivitakko ahosīti attho. "Evaṁ me āsi cetanā"tipi pāṭho. **Icchamāno**ti ākaṅkhamāno. **Kilese**ti kilissanti upatāpentīti kilesā, rāgādayo dasa. **Jhāpaye**ti jhāpeyyaṁ, mama kilese jhāpaye ahanti attho.

Kinti paṭikkhepavacanaṁ. **Aññātavesenāti** apākaṭavesena, aviññātena paṭicchannena. Idha pana bhikkhū viya āsavakkhayaṁ katvā kiṁ, Buddhakare

နိပဇ္ဇိံ အဟံ။ **မာ နန္တိ** ဧတ္ထ **မာ**တိ ပဋိသေဓတ္ထေ နိပါတော။ **နန္တိ** ပဒပူရဏတ္ထေ နိပါတော၊ ဗုဒ္ဓေါ ကလလေ မာ အက္ကမိတ္ထာတိ အတ္ထော။ **ဟိတာယ မေ ဘဝိဿတီ**တိ တံ ကလလေ အနက္ကမနံ ဒီဃရတ္တံ မမ ဟိတတ္ထာယ ဘဝိဿတီတိ။ "သုခါယ မေ ဘဝိဿတီ"တိပိ ပါဌော။

တတော သုမေဓပဏ္ဍိတော ကလလပိဋ္ဌေ နိပန္နော ဧဝံ စိန္တေသိ "သစာဟံ ဣစ္ဆေယျံ သဗ္ဗကိလေသေ ဈာပေတွာ သံဃနဝကော ဟုတွာ ရမ္မနဂရံ ပဝိ-သေယျံ၊ အညာတကဝေသေန ပန မေ ကိလေသေ ဈာပေတွာ နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိယာ ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ယန္နူနာဟံ ဒီပင်္ကရဒသဗလော ဝိယ ပရမာဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ဓမ္မနာဝံ အာရောပေတွာ မဟာဇနံ သံသာရသာဂရာ ဥတ္တာရေတွာ ပစ္ဆာ ပရိနိဗ္ဗာပေယျံ၊ ဣဒံ မေ ပတိရူပ"န္တိ။ တတော အဋ္ဌ ဓမ္မေ သမောဓာနေတွာ ဗုဒ္ဓဘာဝါယ အဘိနီဟာရံ ကတွာ နိပဇ္ဇိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅၄။ "ပထဝိယံ နိပန္နဿ၊ ဧဝံ မေ အာသိ စေတသော။
ဣစ္ဆမာနော အဟံ အဇ္ဇ၊ ကိလေသေ ဈာပယေ မမ။

၅၅။ ကိံ မေ အညာတဝေသေန၊ ဓမ္မံ သစ္ဆိကတေနိဓ။
သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဟေဿံ သဒေဝကေ။

၅၆။ ကိံ မေ ဧကေန တိဏ္ဏေန၊ ပုရိသေန ထာမဒဿိနာ။
သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ၊ သန္တာရေဿံ သဒေဝကံ။

၅၇။ ဣမိနာ မေ အဓိကာရေန၊ ကတေန ပုရိသုတ္တမေ။
သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ၊ တာရေမိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၅၈။ သံသာရသောတံ ဆိန္ဒိတွာ၊ ဝိဒ္ဓံသေတွာ တယော ဘဝေ။
ဓမ္မနာဝံ သမာရုယှ၊ သန္တာရေဿံ သဒေဝက"န္တိ။

တတ္ထ **ပထဝိယံ နိပန္နဿာ**တိ ပုထဝိယာ နိပန္နဿ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **စေတသော**တိ စေတသော ပရိဝိတက္ကော အဟောသီတိ အတ္ထော။ "ဧဝံ မေ အာသိ စေတနာ"တိပိ ပါဌော။ **ဣစ္ဆမာနော**တိ အာကင်္ခမာနော။ **ကိလေသေ**တိ ကိလိဿန္တိ ဥပတာပေန္တီတိ ကိလေသာ၊ ရာဂါဒယော ဒသ။ **ဈာပယေ**တိ ဈာပေယျံ၊ မမ ကိလေသေ ဈာပယေ အဟန္တိ အတ္ထော။

ကိန္တိ ပဋိက္ခေပဝစနံ။ **အညာတဝေသေနာ**တိ အပါကဋဝေသေန၊ အဝိညာ-တေန ပဋိစ္ဆန္နေန။ ဣဓ ပန ဘိက္ခူ ဝိယ အာသဝက္ခယံ ကတွာ ကိံ၊ ဗုဒ္ဓကရေ

dhamme pūretvā paṭisandhijātibodhidhammacakkappavattanesu mahāpathavikampanaṁ katvā Buddho bodhetā, tiṇṇo tāretā, mutto mocetā bhaveyyanti adhippāyo. **Sadevake**ti sadevake loke.

Thāmadassināti attano thāmabalaṁ passamānena. **Santāressan**ti santāressāmi. **Sadevakan**ti sadevakaṁ sattanikāyaṁ, sadevakaṁ lokaṁ vā. **Adhikārenā**ti adhivisiṭṭhena kārena, Buddhassa mama jīvitaṁ pariccajitvā kalalapiṭṭhe sayanenādhikārenāti attho.

Saṁsārasotanti kammakilesavasena yonigativiññāṇaṭṭhitinavasattāvāsesu ito cito ca saṁsaraṇaṁ saṁsāro. Yathāha—

“Khandhānañca paṭipāṭi, dhātu-āyatanāna ca.
Abbocchinnaṁ vattamānā, saṁsāroti pavuccatī”ti[1].

Saṁsāro ca so sotañceti saṁsārasotaṁ, taṁ saṁsārasotaṁ[2]. Atha vā saṁsārassa sotaṁ **saṁsārasotaṁ,** saṁsārakāraṇaṁ taṇhāsotaṁ chinditvāti attho. **Tayo bhave**ti kāmarūpārūpabhave. Tibhavanibbattakakammakilesā tayo bhavāti adhippetā. **Dhammanāvan**ti ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ. So hi caturoghuttaraṇaṭṭhena “dhammanāvā”ti vuccati. **Samāruyhā**ti āruyha. **Santāressan**ti santāressāmi. Yasmā pana Buddhattaṁ patthentassa—

59. Manussattaṁ liṅgasampatti, hetu Satthāradassanaṁ.
Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā.
Aṭṭhadhammasamodhānā, abhinīhāro samijjhati.

Tattha **manussattan**ti manussattabhāveyeva ṭhatvā Buddhattaṁ patthentassa patthanā samijjhati, na nāgajāti-ādīsu ṭhitānaṁ. Kasmāti ce? Ahetukabhāvato.

Liṅgasampattīti manussattabhāve vattamānassāpi purisaliṅge ṭhitasseva patthanā samijjhati, na itthiyā vā paṇḍakanapuṁsaka-ubhatobyañjanakānaṁ vā

1. Visuddhi 2. 176; Dī-Ṭṭha 2. 86; Saṁ-Ṭṭha 2. 89; Aṁ-Ṭṭha 2. 386; Abhi-Ṭṭha 1. 11; Abhi-Ṭṭha 2. 142; Suttanipāta-Ṭṭha 2. 151; Udāna-Ṭṭha 245; Itivuttaka-Ṭṭha 55, 190; Theragāthā-Ṭṭha 1. 191, 257; Paṭisaṁ-Ṭṭha 2. 18; Cūḷaniddesa-Ṭṭha 5 piṭṭhādīsu.
2. Taṁ chinditvā (Ka)

ဓမ္မေ ပူရေတွာ ပဋိသန္ဓိဇာတိဗောဓိဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေသု မဟာပထဝိကမ္ပနံ ကတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓေတာ, တိဏ္ဏော တာရေတာ, မုတ္တော မောစေတာ ဘဝေယျန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **သဒေဝကေ**တိ သဒေဝကေ လောကေ။

ထာမဒဿိနာတိ အတ္တနော ထာမဗလံ ပဿမာနေန။ **သန္တာရေဿ**န္တိ သန္တာရေဿာမိ။ **သဒေဝက**န္တိ သဒေဝကံ သတ္တနိကာယံ၊ သဒေဝကံ လောကံ ဝါ။ **အဓိကာရေနာ**တိ အဓိဝိသိဋ္ဌေန ကာရေန၊ ဗုဒ္ဓဿ မမ ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇိတွာ ကလလပိဋ္ဌေ သယနေနာဓိကာရေနာတိ အတ္ထော။

သံသာရသောတန္တိ ကမ္မကိလေသဝသေန ယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိနဝသတ္တာဝါသေသု ဣတော စိတော စ သံသရဏံ သံသာရော။ ယထာဟ—

“ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ၊ ဓာတုအာယတနာန စ။
အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ဝတ္တမာနာ၊ သံသာရောတိ ပဝုစ္စတီ”တိ[၁]။

သံသာရော စ သော သောတဉ္စေတိ သံသာရသောတံ၊ တံ သံသာရသောတံ[၂]။ အထ ဝါ သံသာရဿ သောတံ **သံသာရသောတံ၊** သံသာရကာရဏံ တဏှာသောတံ ဆိန္ဒိတွာတိ အတ္ထော။ **တယော ဘဝေ**တိ ကာမရူပါရူပဘဝေ။ တိဘဝနိဗ္ဗတ္တကကမ္မကိလေသာ တယော ဘဝါတိ အဓိပ္ပေတာ။ **ဓမ္မနာဝ**န္တိ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ။ သော ဟိ စတုရောဃုတ္တရဏဋ္ဌေန “ဓမ္မနာဝါ”တိ ဝုစ္စတိ။ **သမာရုယှာ**တိ အာရုယှ။ **သန္တာရေဿ**န္တိ သန္တာရေဿာမိ။ ယသ္မာ ပန ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထေန္တဿ—

၅၉။ မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဟေတု သတ္ထာရဒဿနံ။
ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂုဏသမ္ပတ္တိ၊ အဓိကာရော စ ဆန္ဒတာ။
အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနာ၊ အဘိနီဟာရော သမိဇ္ဈတိ။

တတ္ထ **မနုဿတ္တ**န္တိ မနုဿတ္တဘာဝေယေဝ ဌတွာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတ္ထေန္တဿ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ န နာဂဇာတိအာဒီသု ဌိတာနံ။ ကသ္မာတိ စေ? အဟေတုကဘာဝတော။

လိင်္ဂသမ္ပတ္တီတိ မနုဿတ္တဘာဝေ ဝတ္တမာနဿာပိ ပုရိသလိင်္ဂေ ဌိတဿေဝ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ န ဣတ္ထိယာ ဝါ ပဏ္ဍကနပုံသကဥဘတောဗျဉ္ဇနကာနံ ဝါ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၇၆၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၈၆၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၈၉၊ အံ-ဋ္ဌ ၂-၃၈၆၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၁၁၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၂၊ သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၂-၁၅၁၊ ဥဒါန-ဋ္ဌ ၂၄၅၊ ဣတိဝုတ္တက-ဋ္ဌ ၅၅-၁၉၀၊ ထေရဂါထာ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၁-၂၅၇၊ ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၁၈၊ စူဠနိဒ္ဒေသ-ဋ္ဌ ၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-တံ ဆိန္ဒိတွာ (က)

samijjhati. Kasmāti ce? Lakkhaṇapāripūriyā abhāvato. Vuttañhetaṁ "aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ itthī Arahaṁ assa Sammāsambuddho"ti[1] vitthāro. Tasmā itthiliṅge ṭhitassa manussajātikassāpi patthanā na samijjhati.

Hetūti purisassāpi tasmiṁ attabhāve arahattappattiyā hetusampannasseva patthanā samijjhati, no itarassa.

Satthāradassananti sace jīvamānakabuddhasseva santike pattheti patthanā samijjhati. Parinibbute Bhagavati cetiyassa santike vā Bodhirukkhamūle vā paṭimāya vā Paccekabuddhabuddhasāvakānaṁ vā santike patthanā na samijjhati. Kasmā? Bhabbābhabbake ñatvā kammavipākaparicchedakañāṇena paricchinditvā byākātuṁ asamatthattā. Tasmā Buddhassa santikeyeva patthanā samijjhati.

Pabbajjāti Buddhassa Bhagavato santike patthentassāpi kammakiriyavādīsu tāpasesu vā bhikkhūsu vā pabbajitasseva patthanā samijjhati, no gihiliṅge ṭhitassa. Kasmā? Pabbajitāyeva hi bodhisattā sambodhiṁ adhigacchanti, na gahaṭṭhā. Tasmā ādimhi paṇidhānakālepi pabbajiteneva bhavitabbaṁ.

Guṇasampattīti pabbajitassāpi aṭṭhasamāpattilābhino pañcābhiññasseva samijjhati, na pana imāya guṇasampattiyā virahitassa. Kasmā? Nigguṇassa tadabhāvato.

Adhikāroti guṇasampannenāpi yena attano jīvitaṁ Buddhānaṁ pariccattaṁ hoti, tassa iminā adhikārena sampannasseva samijjhati, na itarassa.

Chandatāti abhinīhārasampannassāpi yassa Buddhakārakadhammānaṁ atthāya mahanto chando vāyāmo ca ussāho ca pariyeṭṭhi ca, tasseva samijjhati, na itarassa. Tatridaṁ chandamahantatāya opammaṁ—sace hi evamassa "yo pana sakalacakkavāḷagabbhaṁ ekodakībhūtaṁ attano bāhubalena uttaritvā pāraṁ gantuṁ samattho, so Buddhattaṁ pāpuṇāti. Yo panimaṁ attano dukkaraṁ na maññati 'ahaṁ imaṁ uttaritvā pāraṁ gamissāmī'ti" evaṁ mahatā chandena ussāhena samannāgato hoti, tassa patthanā samijjhati, na itarassa[2].

1. Ma 3. 110; Aṁ 1. 30; Abhi 2. 349 piṭṭhesu.
2. Suttanipāta-Ṭṭha 1. 43; Apadāna-Ṭṭha 1. 18-19; Cariyāpiṭaka-Ṭṭha 273 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

သမိဇ္ဈတိ။ ကသ္မာတိ စေ? လက္ခဏပါရိပူရိယာ အဘာဝတော။ ဝုတ္တဉှေတံ “အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဣတ္ထီ အရဟံ အဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ[1] ဝိတ္ထာရော။ တသ္မာ ဣတ္ထိလိင်္ဂေ ဌိတဿ မနုဿဇာတိကဿာပိ ပတ္ထနာ န သမိဇ္ဈတိ။

ဟေတူတိ ပုရိသဿာပိ တသ္မိံ အတ္တဘာဝေ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ ဟေတုသမ္ပန္နဿေဝ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ နော ဣတရဿ။

သတ္ထာရဒဿနန္တိ သစေ ဇီဝမာနကဗုဒ္ဓဿေဝ သန္တိကေ ပတ္ထေတိ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ။ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ စေတိယဿ သန္တိကေ ဝါ ဗောဓိရုက္ခမူလေ ဝါ ပဋိမာယ ဝါ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာနံ ဝါ သန္တိကေ ပတ္ထနာ န သမိဇ္ဈတိ။ ကသ္မာ? ဘဗ္ဗာဘဗ္ဗကေ ဉတွာ ကမ္မဝိပါကပရိစ္ဆေဒကဉာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဗျာကာတုံ အသမတ္ထတ္တာ။ တသ္မာ ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေယေဝ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ။

ပဗ္ဗဇ္ဇာတိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပတ္ထေန္တဿာပိ ကမ္မကိရိယဝါဒီသု တာပသေသု ဝါ ဘိက္ခူသု ဝါ ပဗ္ဗဇိတဿေဝ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ နော ဂိဟိလိင်္ဂေ ဌိတဿ။ ကသ္မာ? ပဗ္ဗဇိတာယေဝ ဟိ ဗောဓိသတ္တာ သမ္ဗောဓိံ အဓိဂစ္ဆန္တိ၊ န ဂဟဋ္ဌာ။ တသ္မာ အာဒိမှိ ပဏိဓာနကာလေပိ ပဗ္ဗဇိတေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗံ။

ဂုဏသမ္ပတ္တီတိ ပဗ္ဗဇိတဿာပိ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော ပဉ္စာဘိညဿေဝ သမိဇ္ဈတိ၊ န ပန ဣမာယ ဂုဏသမ္ပတ္တိယာ ဝိရဟိတဿ။ ကသ္မာ? နိဂ္ဂုဏဿ တဒဘာဝတော။

အဓိကာရောတိ ဂုဏသမ္ပန္နေနာပိ ယေန အတ္တနော ဇီဝိတံ ဗုဒ္ဓါနံ ပရိစ္စတ္တံ ဟောတိ၊ တဿ ဣမိနာ အဓိကာရေန သမ္ပန္နဿေဝ သမိဇ္ဈတိ၊ န ဣတရဿ။

ဆန္ဒတာတိ အဘိနီဟာရသမ္ပန္နဿာပိ ယဿ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မာနံ အတ္ထာယ မဟန္တော ဆန္ဒော ဝါယာမော စ ဥဿာဟော စ ပရိယေဋ္ဌိ စ၊ တဿေဝ သမိဇ္ဈတိ၊ န ဣတရဿ။ တတြိဒံ ဆန္ဒမဟန္တတာယ ဩပမ္မံ—သစေ ဟိ ဧဝမဿ “ယော ပန သကလစက္ကဝါဠဂဗ္ဘံ ဧကောဒကီဘူတံ အတ္တနော ဗာဟုဗလေန ဥတ္တရိတွာ ပါရံ ဂန္တုံ သမတ္ထော၊ သော ဗုဒ္ဓတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ယော ပနိမံ အတ္တနော ဒုက္ကရံ န မညတိ ‘အဟံ ဣမံ ဥတ္တရိတွာ ပါရံ ဂမိဿာမီ’တိ” ဧဝံ မဟတာ ဆန္ဒေန ဥဿာဟေန သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ တဿ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈတိ၊ န ဣတရဿ[2]။

၁-မ ၃-၁၁၀၊ အံ ၁-၃၀၊ အဘိ ၂-၃၄၉-ပိဋ္ဌေသု။
၂-သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၁-၄၃၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၁၈-၁၉၊ စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ ၂၇၃-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Sumedhapaṇḍito pana ime aṭṭha dhamme samodhānetvāva Buddhabhāvāya abhinīhāraṁ katvā nipajji. Dīpaṅkaropi Bhagavā āgantvā Sumedhapaṇḍitassa sīsabhāge ṭhatvā kalalapiṭṭhe nipannaṁ Sumedhatāpasaṁ disvā “ayaṁ tāpaso Buddhattāya abhinīhāraṁ katvā nipanno, ijjhissati nu kho etassa patthanā, udāhu no”ti anāgataṁsañāṇaṁ pesetvā upadhārento “ito kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni atikkamitvā Gotamo nāma Buddho bhavissatī”ti ñatvā ṭhitakova parisamajjhe byākāsi “passatha no tumhe bhikkhave imaṁ uggatapaṁ tāpasaṁ kalalapiṭṭhe nipannan”ti. Evaṁ bhanteti. Ayaṁ Buddhattāya abhinīhāraṁ katvā nipanno, samijjhissati imassa tāpasassa patthanā, ayaṁ hi ito kappasatasahassādhikānaṁ catunnaṁ asaṅkhyeyyānaṁ matthake Gotamo nāma Buddho loke bhavissati. Tasmiṁ panassa attabhāve Kapilavatthu nāma nagaraṁ nivāso bhavissati, Mahāmāyā nāma devī mātā, Suddhodano nāma rājā pitā, Upatisso ca Kolito ca dve aggasāvakā, Ānando nāma upaṭṭhāko, Khemā ca Uppalavaṇṇā ca dve aggasāvikā bhavissanti. Ayaṁ paripakkañāṇo hutvā mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā mahāpadhānaṁ padahitvā nigrodhamūle Sujātāya nāma kumāriyā dinnaṁ pāyāsaṁ paṭiggahetvā Nerañjarāya tīre paribhuñjitvā Bodhimaṇḍaṁ āruyha assattharukkhamūle abhisambujjhissatīti. Tena vuttaṁ—

60. “Dīpaṅkaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Ussīsake maṁ ṭhatvāna, idaṁ vacanamabravi.

61. Passatha imaṁ tāpasaṁ, jaṭilaṁ uggatāpanaṁ.
Aparimeyyito kappe, Buddho loke bhavissati.

62. Ahū Kapilavhayā rammā, nikkhamitvā Tathāgato.
Padhānaṁ padahitvāna, katvā dukkarakārikaṁ.

63. Ajapālarukkhamūlasmiṁ, nisīditvā Tathāgato.
Tattha pāyāsaṁ paggayha, Nerañjaramupehiti.

64. Nerañjarāya tīramhi, pāyāsaṁ ada[1] so Jino.
Paṭiyattavaramaggena, bodhimūlamupehiti.

1. Ādāya (Sī)

သုမေဓပဏ္ဍိတော ပန ဣမေ အဋ္ဌ ဓမ္မေ သမောဓာနေတွာဝ ဗုဒ္ဓဘာဝါယ အဘိနီဟာရံ ကတွာ နိပဇ္ဇိ။ ဒီပင်္ကရောပိ ဘဂဝါ အာဂန္တွာ သုမေဓပဏ္ဍိတဿ သီသဘာဂေ ဌတွာ ကလလပိဋ္ဌေ နိပန္နံ သုမေဓတာပသံ ဒိသွာ “အယံ တာပသော ဗုဒ္ဓတ္တာယ အဘိနီဟာရံ ကတွာ နိပန္နော၊ ဣဇ္ဈိဿတိ နု ခေါ ဧတဿ ပတ္ထနာ, ဥဒါဟု နော”တိ အနာဂတံသဉာဏံ ပေသေတွာ ဥပဓာရေန္တော “ဣတော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ အတိက္ကမိတွာ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဉတွာ ဌိတကောဝ ပရိသမဇ္ဈေ ဗျာကာသိ “ပဿထ နော တုမှေ ဘိက္ခဝေ ဣမံ ဥဂ္ဂတပံ တာပသံ ကလလပိဋ္ဌေ နိပန္န”န္တိ။ ဧဝံ ဘန္တေတိ။ အယံ ဗုဒ္ဓတ္တာယ အဘိနီဟာရံ ကတွာ နိပန္နော၊ သမိဇ္ဈိဿတိ ဣမဿ တာပသဿ ပတ္ထနာ၊ အယံ ဟိ ဣတော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနံ စတုန္နံ အသင်္ချေယျာနံ မတ္ထကေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဘဝိဿတိ။ တသ္မိံ ပနဿ အတ္တဘာဝေ ကပိလဝတ္ထု နာမ နဂရံ နိဝါသော ဘဝိဿတိ၊ မဟာမာယာ နာမ ဒေဝီ မာတာ၊ သုဒ္ဓေါဒနော နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ ဥပတိဿော စ ကောလိတော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ အာနန္ဒော နာမ ဥပဋ္ဌာကော၊ ခေမာ စ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ ဘဝိဿန္တိ။ အယံ ပရိပက္ကဉာဏော ဟုတွာ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ မဟာပဓာနံ ပဒဟိတွာ နိဂြောဓမူလေ သုဇာတာယ နာမ ကုမာရိယာ ဒိန္နံ ပါယာသံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ နေရဉ္ဇရာယ တီရေ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဗောဓိမဏ္ဍံ အာရုယှ အဿတ္ထရုက္ခမူလေ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိဿတီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆၀။ “ဒီပင်္ကရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
ဥဿီသကေ မံ ဌတွာန၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ။

၆၁။ ပဿထ ဣမံ တာပသံ၊ ဇဋိလံ ဥဂ္ဂတာပနံ။
အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ၊ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဘဝိဿတိ။

၆၂။ အဟူ ကပိလဝှယာ ရမ္မာ၊ နိက္ခမိတွာ တထာဂတော။
ပဓာနံ ပဒဟိတွာန၊ ကတွာ ဒုက္ကရကာရိကံ။

၆၃။ အဇပါလရုက္ခမူလသ္မိံ၊ နိသီဒိတွာ တထာဂတော။
တတ္ထ ပါယာသံ ပဂ္ဂယှ၊ နေရဉ္ဇရမုပေဟိတိ။

၆၄။ နေရဉ္ဇရာယ တီရမှိ၊ ပါယာသံ အဒ[1] သော ဇိနော။
ပဋိယတ္တဝရမဂ္ဂေန၊ ဗောဓိမူလမုပေဟိတိ။

၁-အာဒါယ (သီ)

65. Tato padakkhiṇaṁ katvā, Bodhimaṇḍaṁ anuttaro.
Assattharukkhamūlamhi, bujjhissati mahāyaso.

66. Imassa janikā mātā, Māyā nāma bhavissati.
Pitā Suddhodano nāma, ayaṁ hessati Gotamo.

67. Anāsavā vītarāgā, santacittā samāhitā.
Kolito Upatisso ca, aggā hessanti sāvakā.
Ānando nāmupaṭṭhāko, upaṭṭhissatimaṁ Jinaṁ.

68. Khemā Uppalavaṇṇā ca, aggā hessanti sāvikā.
Anāsavā vītarāgā, santacittā samāhitā.

69. Bodhi tassa Bhagavato, assatthoti pavuccati.
Citto ca Hatthāḷavako, aggā hessantupaṭṭhakā.
Uttarā Nandamātā ca, aggā hessantupaṭṭhikā"ti.

Tattha **Lokavidū**ti sabbathā viditalokattā pana Lokavidū. Bhagavā hi sabhāvato samudayato nirodhato nirodhūpāyatoti sabbathāti lokaṁ avedi aññāsi paṭivijjhi. Tasmā Lokavidūti vuccati. Yathāha—

"Tasmā have Lokavidū Sumedho,
Lokantagū vūsitabrahmacariyo.
Lokassa antaṁ samitāvi ñatvā,
Nāsīsatī lokamimaṁ parañcā"ti[1].

Apica tayo lokā saṅkhāraloko sattaloko okāsalokoti. Tattha saṅkhāraloko nāma paṭiccasamuppannā pathavi-ādayo dhammā. Sattaloko nāma saññino asaññino nevasaññināsaññino ca sattā. Okāsaloko nāma sattānaṁ nivāsaṭṭhānaṁ. Ime pana tayopi lokā Bhagavatā yathāsabhāvato viditā, tasmā Lokavidūti vuccati. **Āhutīnaṁ paṭiggaho**ti dānānaṁ paṭiggahetuṁ arahattā dakkhiṇeyyattā āhutīnaṁ paṭiggaho. **Ussīsake maṁ ṭhatvānā**ti

1. Saṁ 1. 61; Aṁ 1. 358 piṭṭhesu.

၆၅။ တတော ပဒက္ခိဏံ ကတွာ၊ ဗောဓိမဏ္ဍံ အနုတ္တရော။
အဿတ္ထရုက္ခမူလမှိ၊ ဗုဇ္ဈိဿတိ မဟာယသော။

၆၆။ ဣမဿ ဇနိကာ မာတာ၊ မာယာ နာမ ဘဝိဿတိ။
ပိတာ သုဒ္ဓေါဒနော နာမ၊ အယံ ဟေဿတိ ဂေါတမော။

၆၇။ အနာသဝါ ဝီတရာဂါ၊ သန္တစိတ္တာ သမာဟိတာ။
ကောလိတော ဥပတိဿော စ၊ အဂ္ဂါ ဟေဿန္တိ သာဝကာ။
အာနန္ဒော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ဥပဋ္ဌိဿတိမံ ဇိနံ။

၆၈။ ခေမာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ စ၊ အဂ္ဂါ ဟေဿန္တိ သာဝိကာ။
အနာသဝါ ဝီတရာဂါ၊ သန္တစိတ္တာ သမာဟိတာ။

၆၉။ ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ အဿတ္ထောတိ ပဝုစ္စတိ။
စိတ္တော စ ဟတ္ထာဠဝကော၊ အဂ္ဂါ ဟေဿန္တုပဋ္ဌကာ။
ဥတ္တရာ နန္ဒမာတာ စ၊ အဂ္ဂါ ဟေဿန္တုပဋ္ဌိကာ”တိ။

တတ္ထ **လောကဝိဒူ**တိ သဗ္ဗထာ ဝိဒိတလောကတ္တာ ပန လောကဝိဒူ။ ဘဂဝါ ဟိ သဘာဝတော သမုဒယတော နိရောဓတော နိရောဓူပါယတောတိ သဗ္ဗထာပိ လောကံ အဝေဒိ အညာသိ ပဋိဝိဇ္ဈိ။ တသ္မာ လောကဝိဒူတိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ—

“တသ္မာ ဟဝေ လောကဝိဒူ သုမေဓော၊
လောကန္တဂူ ဝူသိတဗြဟ္မစရိယော။
လောကဿ အန္တံ သမိတာဝိ ဉတွာ၊
နာသီသတီ လောကမိမံ ပရဉ္စာ”တိ[၁]။

အပိစ တယော လောကာ သင်္ခါရလောကော သတ္တလောကော ဩကာသလောကောတိ။ တတ္ထ သင်္ခါရလောကော နာမ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ပထဝီအာဒယော ဓမ္မာ။ သတ္တလောကော နာမ သညီနော အသညီနော နေဝသညီနာသညီနော စ သတ္တာ။ ဩကာသလောကော နာမ သတ္တာနံ နိဝါသဋ္ဌာနံ။ ဣမေ ပန တယောပိ လောကာ ဘဂဝတာ ယထာသဘာဝတော ဝိဒိတာ၊ တသ္မာ လောကဝိဒူတိ ဝုစ္စတိ။ **အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော**တိ ဒါနာနံ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ အရဟတ္တာ ဒက္ခိဏေယျတ္တာ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။ **ဥဿီသကေ မံ ဌတွာနာ**တိ

၁-သံ ၁-၆၁၊ အံ ၁-၃၅၈-ပိဋ္ဌေသု။

mama sīsasamīpe ṭhatvā. **Idaṁ** idāni vattabbaṁ vacanaṁ abravīti attho. **Jaṭilan**ti jaṭā assa santīti jaṭilo, taṁ jaṭilaṁ. **Uggatāpanan**ti uggatāpasaṁ. **Ahū**ti ahani, athāti attho. Ayameva vā pāṭho. **Kapilavhayā**ti Kapila-avhayā abhidhānā. **Rammā**ti ramaṇīyato. **Padhānan**ti vīriyaṁ. **Ehitī**ti essati gamissati. Sesagāthāsu uttānamevāti.

Tato Sumedhapaṇḍito "mayhaṁ kira patthanā samijjhissatī"ti sañjātasomanasso ahosi. Mahājano Dīpaṅkaradasabalassa vacanaṁ sutvā "Sumedhatāpaso kira Buddhabījaṅkuro"ti haṭṭhatuṭṭho ahosi. Evañcassa ahosi "yathā nāma puriso nadiṁ taranto ujukena titthena tarituṁ asakkonto heṭṭhātitthena uttarati, evameva mayaṁ Dīpaṅkaradasabalassa sāsane maggaphalaṁ alabhamānā anāgate yadā tvaṁ Buddho bhavissasi, tadā tava sammukhā maggaphalaṁ sacchikātuṁ samatthā bhaveyyāmā"ti patthanaṁ akaṁsu. Dīpaṅkaradasabalo bodhisattaṁ mahāsattaṁ pasaṁsitvā aṭṭhahi pupphamuṭṭhīhi pūjetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Tepi catusatasahassā khīṇāsavā bodhisattaṁ pupphehi ca gandhehi ca pūjetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu. Devamanussā pana tatheva pūjetvā vanditvā pakkamiṁsu.

Atha sabbalokamatidīpaṅkaro Dīpaṅkaro Bhagavā catūhi khīṇāsavasatasahassehi parivuto Rammanagaravāsīhi pūjiyamāno devatāhi abhivandiyamāno[1] sañjhāppabhānurañjitavarakanakagirisikharo viya jaṅgamamāno anekesu pāṭihāriyesu vattamānesu tena alaṅkatapaṭiyattena maggena gantvā nānāsurabhikusumagandhavāsitaṁ cuṇṇasammodagandhaṁ samussitadhajapaṭākaṁ gandhānubaddha[2]hadayehi bhamaragaṇehi gumbagumbāyamānaṁ[3] dhūpandhakāraṁ amarapurasadisasobhaṁ abhirammaṁ Rammanagaraṁ pavisitvā paññatte mahārahe Buddhāsane Yugandharamatthake saradasamayarucirakararajanikaro timiranikaranidhanakaro kamalavanavikasanakaro divasakaro viya dasabaladivasakaro nisīdi. Bhikkhusaṁghopi paṭipāṭiyā attano attano pattāsane nisīdi. Rammanagaravāsino pana upāsakā saddhādiguṇasampannā nānāvidhakhajjādīhi samalaṅkataṁ vaṇṇagandharasasampannaṁ asadisaṁ sukhanidānaṁ dānaṁ Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa adaṁsu.

1. Abhinandiyamāno (Sī, I)
2. Gandhāvabaddha (Ka)
3. Gumugumāyamānaṁ (Sī, I)

မမ သီသသမီပေ ဌတွာ။ **ဣဒံ** ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ ဝစနံ အဗြဝီတိ အတ္ထော။ **ဇဋိလန္တိ** ဇဋာ အဿ သန္တီတိ ဇဋိလော၊ တံ ဇဋိလံ။ **ဥဂ္ဂတာပနန္တိ** ဥဂ္ဂတာပသံ။ **အဟူတိ** အဟနိ၊ အထာတိ အတ္ထော။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ကပိလဝှယာတိ** ကပိလအဝှယာ အဘိဓာနာ။ **ရမ္မာတိ** ရမဏီယတော။ **ပဓာနန္တိ** ဝီရိယံ။ **ဧဟိတီတိ** ဧဿတိ ဂမိဿတိ။ သေသဂါထာသု ဥတ္တာနမေဝါတိ။

တတော သုမေဓပဏ္ဍိတော “မယှံ ကိရ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈိဿတီ”တိ သဉ္ဇာတသောမနဿော အဟောသိ။ မဟာဇနော ဒီပင်္ကရဒသဗလဿ ဝစနံ သုတွာ “သုမေဓတာပသော ကိရ ဗုဒ္ဓဗီဇင်္ကုရော”တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော အဟောသိ။ ဧဝဉ္စဿ အဟောသိ “ယထာ နာမ ပုရိသော နဒိံ တရန္တော ဥဇုကေန တိတ္ထေန တရိတုံ အသက္ကောန္တော ဟေဋ္ဌာတိတ္ထေန ဥတ္တရတိ၊ ဧဝမေဝ မယံ ဒီပင်္ကရဒသဗလဿ သာသနေ မဂ္ဂဖလံ အလဘမာနာ အနာဂတေ ယဒါ တွံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ၊ တဒါ တဝ သမ္မုခါ မဂ္ဂဖလံ သစ္ဆိကာတုံ သမတ္ထာ ဘဝေယျာမာ”တိ ပတ္ထနံ အကံသု။ ဒီပင်္ကရဒသဗလော ဗောဓိသတ္တံ မဟာသတ္တံ ပသံသိတွာ အဋ္ဌဟိ ပုပ္ဖမုဋ္ဌီဟိ ပူဇေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ တေပိ စတုသတသဟဿာ ခီဏာသဝါ ဗောဓိသတ္တံ ပုပ္ဖေဟိ စ ဂန္ဓေဟိ စ ပူဇေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကမိံသု။ ဒေဝမနုဿာ ပန တထေဝ ပူဇေတွာ ဝန္ဒိတွာ ပက္ကမိံသု။

အထ သဗ္ဗလောကမတိဒီပင်္ကရော ဒီပင်္ကရော ဘဂဝါ စတူဟိ ခီဏာသဝသတသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ရမ္မနဂရဝါသီဟိ ပူဇိယမာနော ဒေဝတာဟိ အဘိဝန္ဒိယမာနော[1] သဉ္ဈာပ္ပဘာနုရဉ္ဇိတဝရကနကဂိရိသိခရော ဝိယ ဇင်္ဂမမာနော အနေကေသု ပါဋိဟာရိယေသု ဝတ္တမာနေသု တေန အလင်္ကတပဋိယတ္တေန မဂ္ဂေန ဂန္တွာ နာနာသုရဘိကုသုမဂန္ဓဝါသိတံ စုဏ္ဏသမ္မောဒဂန္ဓံ သမုဿိတဓဇပဋာကံ ဂန္ဓာနုဗဒ္ဓ[2]ဟဒယေဟိ ဘမရဂဏေဟိ ဂုမ္ဗဂုမ္ဗာယမာနံ[3] ဓူပန္ဓကာရံ အမရပုရသဒိသသောဘံ အဘိရမ္မံ ရမ္မနဂရံ ပဝိသိတွာ ပညတ္တေ မဟာရဟေ ဗုဒ္ဓါသနေ ယုဂန္ဓရမတ္ထကေ သရဒသမယရုစိရကရရဇနိကရော တိမိရနိကရနိဓနကရော ကမလဝနဝိကာသနကရော ဒိဝသကရော ဝိယ ဒသဗလဒိဝသကရော နိသီဒိ။ ဘိက္ခုသံဃောပိ ပဋိပါဋိယာ အတ္တနော အတ္တနော ပတ္တာသနေ နိသီဒိ။ ရမ္မနဂရဝါသိနော ပန ဥပါသကာ သဒ္ဓါဒိဂုဏသမ္ပန္နာ နာနာဝိဓခဇ္ဇာဒီဟိ သမလင်္ကတံ ဝဏ္ဏဂန္ဓရသသမ္ပန္နံ အသဒိသံ သုခနိဒါနံ ဒါနံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ အဒံသု။

၁-အဘိနန္ဒိယမာနော (သီ၊ ဣ)
၂-ဂန္ဓာဝဗဒ္ဓ (က)
၃-ဂုမုဂုမာယမာနံ (သီ၊ ဣ)

Atha kho bodhisatto Dasabalassa byākaraṇaṁ sutvā Buddhabhāvaṁ karatalagatamiva maññamāno pamuditahadayo sabbesu paṭikkantesu sayanā vuṭṭhāya “pāramiyo vicinissāmī”ti puppharāsimatthake pallaṅkaṁ ābhujitvā nisīdi. Evaṁ nisinne mahāsatte sakaladasasahassacakkavāḷadevatā sādhukāraṁ datvā “ayya Sumedhatāpasa porāṇakabodhisattānaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ‘pāramiyo vicinissāmī’ti nisinnakāle yāni pubbanimittāni nāma paññāyanti, tāni sabbānipi ajja pātubhūtāni, nissaṁsayena tvaṁ Buddho bhavissasi, mayametaṁ jānāma ‘yassetāni nimittāni paññāyanti, so ekanteneva Buddho bhavissati’, tasmā tvaṁ attano vīriyaṁ daḷhaṁ katvā paggaṇhā”ti bodhisattaṁ nānappakārāhi thutīhi abhitthaviṁsu. Tena vuttaṁ—

70. “Idaṁ sutvāna vacanaṁ, asamassa Mahesino.
Āmoditā naramarū, Buddhabījaṁ kira[1] ayaṁ.

71. Ukkuṭṭhisaddā vattanti, apphoṭenti hasanti ca.
Katañjalī namassanti, dasasahassī sadevakā.

72. Yadimassa Lokanāthassa, virajjhissāma sāsanaṁ.
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṁ.

73. Yathā manussā nadiṁ tarantā, paṭititthaṁ virajjhiya.
Heṭṭhātitthe gahetvāna, uttaranti mahānadiṁ.

74. Evameva mayaṁ sabbe, yadi muñcāmimaṁ Jinaṁ.
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṁ.

75. Dīpaṅkaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Mama kammaṁ pakittetvā, dakkhiṇaṁ pādamuddhari.

76. Ye tatthāsuṁ Jinaputtā, padakkhiṇamakaṁsu maṁ.
Devā manussā asurā ca, abhivādetvāna pakkamuṁ.

77. Dassanaṁ me atikkante, sasaṅghe Lokanāyake.
Sayanā vuṭṭhahitvāna, pallaṅkaṁ ābhujiṁ tadā.

---

1. Buddhabījaṅkuro (Sī, I)

အထ ခေါ ဗောဓိသတ္တော ဒသဗလဿ ဗျာကရဏံ သုတွာ ဗုဒ္ဓဘာဝံ ကရတလဂတမိဝ မညမာနော ပမုဒိတဟဒယော သဗ္ဗေသု ပဋိက္ကန္တေသု သယနာ ဝုဋ္ဌာယ “ပါရမိယော ဝိစိနိဿာမီ”တိ ပုပ္ဖရာသိမတ္ထကေ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသီဒိ။ ဧဝံ နိသိန္နေ မဟာသတ္တေ သကလဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာ သာဓုကာရံ ဒတွာ “အယျ သုမေဓတာပသ ပေါရာဏကဗောဓိသတ္တာနံ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ‘ပါရမိယော ဝိစိနိဿာမီ’တိ နိသိန္နကာလေ ယာနိ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ နာမ ပညာယန္တိ၊ တာနိ သဗ္ဗာနိပိ အဇ္ဇ ပါတုဘူတာနိ၊ နိဿံသယေန တွံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ၊ မယမေတံ ဇာနာမ ‘ယဿေတာနိ နိမိတ္တာနိ ပညာယန္တိ၊ သော ဧကန္တေနေဝ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ’၊ တသ္မာ တွံ အတ္တနော ဝီရိယံ ဒဠှံ ကတွာ ပဂ္ဂဏှာ”တိ ဗောဓိသတ္တံ နာနပ္ပကာရာဟိ ထုတီဟိ အဘိတ္ထဝိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၇၀။ “ဣဒံ သုတွာန ဝစနံ၊ အသမဿ မဟေသိနော။
အာမောဒိတာ နရမရူ၊ ဗုဒ္ဓဗီဇံ ကိရ[၁] အယံ။

၇၁။ ဥက္ကုဋ္ဌိသဒ္ဒါ ဝတ္တန္တိ၊ အပ္ဖောဋေန္တိ ဟသန္တိ စ။
ကတဉ္ဇလီ နမဿန္တိ၊ ဒသသဟဿီ သဒေဝကာ။

၇၂။ ယဒိမဿ လောကနာထဿ၊ ဝိရဇ္ဈိဿာမ သာသနံ။
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၇၃။ ယထာ မနုဿာ နဒိံ တရန္တာ၊ ပဋိတိတ္ထံ ဝိရဇ္ဈိယ။
ဟေဋ္ဌာတိတ္ထေ ဂဟေတွာန၊ ဥတ္တရန္တိ မဟာနဒိံ။

၇၄။ ဧဝမေဝ မယံ သဗ္ဗေ၊ ယဒိ မုဉ္စာမိမံ ဇိနံ။
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၇၅။ ဒီပင်္ကရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
မမ ကမ္မံ ပကိတ္တေတွာ၊ ဒက္ခိဏံ ပါဒမုဒ္ဓရိ။

၇၆။ ယေ တတ္ထာသုံ ဇိနပုတ္တာ၊ ပဒက္ခိဏမကံသု မံ။
ဒေဝါ မနုဿာ အသုရာ စ၊ အဘိဝါဒေတွာန ပက္ကမုံ။

၇၇။ ဒဿနံ မေ အတိက္ကန္တေ၊ သသံဃေ လောကနာယကေ။
သယနာ ဝုဋ္ဌဟိတွာန၊ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိံ တဒါ။

၁-ဗုဒ္ဓဗီဇင်္ကုရော (သီ၊ ဣ)

78. Sukhena sukhito homi, pāmojjena pamodito.
Pītiyā ca abhissanno, pallaṅkaṁ ābhujiṁ tadā.

79. Pallaṅkena nisīditvā, evaṁ cintesahaṁ tadā.
Vasībhūto ahaṁ jhāne, abhiññāsu pāramiṁ gato.

80. Sahassiyamhi lokamhi, isayo natthi me samā.
Asamo iddhidhammesu, alabhiṁ īdisaṁ sukhaṁ.

81. Pallaṅkābhujane mayhaṁ, dasasahassādhivāsino.
Mahānādaṁ pavattesuṁ, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

82. Yā pubbe bodhisattānaṁ, pallaṅkavaramābhuje.
Nimittāni padissanti, tāni ajja padissare.

83. Sītaṁ byapagataṁ hoti, uṇhañca upasammati.
Tāni ajja padissanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

84. Dasasahassī lokadhātū, nissaddā honti nirākulā.
Tāni ajja padissanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

85. Mahāvātā na vāyanti, na sandanti savantiyo.
Tāni ajja padissanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

86. Thalajā dakajā pupphā, sabbe pupphanti tāvade.
Tepajja pupphitā sabbe, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

87. Latā vā yadi vā rukkhā, phalabhārā honti tāvade.
Tepajja phalitā sabbe, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

88. Ākāsaṭṭhā ca bhūmaṭṭhā, ratanā jotanti tāvade.
Tepajja ratanā jotanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

89. Mānussakā ca dibbā ca, turiyā vajjanti tāvade.
Tepajjubho abhiravanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

90. Vicittapupphā gaganā, abhivassanti tāvade.
Tepi ajja pavassanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

၇၈။ သုခေန သုခိတော ဟောမိ၊ ပါမောဇ္ဇေန ပမောဒိတော။
ပီတိယာ စ အဘိဿန္နော၊ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိံ တဒါ။

၇၉။ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိတွာ၊ ဧဝံ စိန္တေသဟံ တဒါ။
ဝသီဘူတော အဟံ ဈာနေ၊ အဘိညာသု ပါရမိံ ဂတော။

၈၀။ သဟဿိယမှိ လောကမှိ၊ ဣသယော နတ္ထိ မေ သမာ။
အသမော ဣဒ္ဓိဓမ္မေသု၊ အလဘိံ ဤဒိသံ သုခံ။

၈၁။ ပလ္လင်္ကာဘုဇနေ မယှံ၊ ဒသသဟဿာဓိဝါသိနော။
မဟာနာဒံ ပဝတ္တေသုံ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၈၂။ ယာ ပုဗ္ဗေ ဗောဓိသတ္တာနံ၊ ပလ္လင်္ကဝရမာဘုဇေ။
နိမိတ္တာနိ ပဒိဿန္တိ၊ တာနိ အဇ္ဇ ပဒိဿရေ။

၈၃။ သီတံ ဗျပဂတံ ဟောတိ၊ ဥဏှဉ္စ ဥပသမ္မတိ။
တာနိ အဇ္ဇ ပဒိဿန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၈၄။ ဒသသဟဿီ လောကဓာတူ၊ နိဿဒ္ဒါ ဟောန္တိ နိရာကုလာ။
တာနိ အဇ္ဇ ပဒိဿန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၈၅။ မဟာဝါတာ န ဝါယန္တိ၊ န သန္ဒန္တိ သဝန္တိယော။
တာနိ အဇ္ဇ ပဒိဿန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၈၆။ ထလဇာ ဒကဇာ ပုပ္ဖာ၊ သဗ္ဗေ ပုပ္ဖန္တိ တာဝဒေ။
တေပဇ္ဇ ပုပ္ဖိတာ သဗ္ဗေ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၈၇။ လတာ ဝါ ယဒိ ဝါ ရုက္ခာ၊ ဖလဘာရာ ဟောန္တိ တာဝဒေ။
တေပဇ္ဇ ဖလိတာ သဗ္ဗေ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၈၈။ အာကာသဋ္ဌာ စ ဘူမဋ္ဌာ၊ ရတနာ ဇောတန္တိ တာဝဒေ။
တေပဇ္ဇ ရတနာ ဇောတန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၈၉။ မာနုဿကာ စ ဒိဗ္ဗာ စ၊ တုရိယာ ဝဇ္ဇန္တိ တာဝဒေ။
တေပဇ္ဇုဘော အဘိရဝန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၉၀။ ဝိစိတ္တပုပ္ဖာ ဂဂနာ၊ အဘိဝဿန္တိ တာဝဒေ။
တေပိ အဇ္ဇ ပဝဿန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

91. Mahāsumuddo ābhujati, dasasahassī pakampati.
Tepajjubho abhiravanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

92. Nirayepi dasasahasse, aggī nibbanti tāvade.
Tepajja nibbutā aggī, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

93. Vimalo hoti sūriyo, sabbā dissanti tārakā.
Tepi ajja padissanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

94. Anovaṭṭhena udakaṁ, mahiyā ubbhijji tāvade.
Tampajjubbhijjate mahiyā, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

95. Tārāgaṇā virocanti, nakkhattā gaganamaṇḍale.
Visākhā candimāyuttā, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

96. Bilāsayā darīsayā, nikkhamanti sakāsayā.
Tepajja āsayā chuddhā, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

97. Na honti aratī sattānaṁ, santuṭṭhā honti tāvade.
Tepajja sabbe santuṭṭhā, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

98. Rogā tadupasammanti, jighacchā ca vinassati.
Tāni ajja padissanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

99. Rāgo tadā tanu hoti, doso moho vinassati.
Tepajja vigatā[1] sabbe, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

100. Bhayaṁ tadā na bhavati, ajjapetaṁ padissati.
Tena liṅgena jānāma, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

101. Rajonuddhaṁsatī uddhaṁ, ajjapetaṁ padissati.
Tena liṅgena jānāma, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

102. Aniṭṭhagandho pakkamati, dibbagandho pavāyati.
Sopajja vāyatī gandho, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

1. Vihatā (Ka)

၉၁။ မဟာသမုဒ္ဒေါ အာဘုဇတိ၊ ဒသသဟဿီ ပကမ္ပတိ။
တေပဇ္ဇုဘော အဘိရဝန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၉၂။ နိရယေပိ ဒသသဟဿေ၊ အဂ္ဂီ နိဗ္ဗန္တိ တာဝဒေ။
တေပဇ္ဇ နိဗ္ဗုတာ အဂ္ဂီ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၉၃။ ဝိမလော ဟောတိ သူရိယော၊ သဗ္ဗာ ဒိဿန္တိ တာရကာ။
တေပိ အဇ္ဇ ပဒိဿန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၉၄။ အနောဝဋ္ဌေန ဥဒကံ၊ မဟိယာ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိ တာဝဒေ။
တမ္ပဇ္ဇုဗ္ဘိဇ္ဇတေ မဟိယာ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၉၅။ တာရာဂဏာ ဝိရောစန္တိ၊ နက္ခတ္တာ ဂဂနမဏ္ဍလေ။
ဝိသာခါ စန္ဒိမာယုတ္တာ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၉၆။ ဗိလာသယာ ဒရီသယာ၊ နိက္ခမန္တိ သကာသယာ။
တေပဇ္ဇ အာသယာ ဆုဒ္ဓါ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၉၇။ န ဟောန္တိ အရတီ သတ္တာနံ၊ သန္တုဋ္ဌာ ဟောန္တိ တာဝဒေ။
တေပဇ္ဇ သဗ္ဗေ သန္တုဋ္ဌာ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၉၈။ ရောဂါ တဒုပသမ္မန္တိ၊ ဇိဃစ္ဆာ စ ဝိနဿတိ။
တာနိ အဇ္ဇ ပဒိဿန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၉၉။ ရာဂေါ တဒါ တနု ဟောတိ၊ ဒေါသော မောဟော ဝိနဿတိ။
တေပဇ္ဇ ဝိဂတာ[1] သဗ္ဗေ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၁၀၀။ ဘယံ တဒါ န ဘဝတိ၊ အဇ္ဇပေတံ ပဒိဿတိ။
တေန လိင်္ဂေန ဇာနာမ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၁၀၁။ ရဇောနုဒ္ဓံသတိ ဥဒ္ဓံ၊ အဇ္ဇပေတံ ပဒိဿတိ။
တေန လိင်္ဂေန ဇာနာမ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၁၀၂။ အနိဋ္ဌဂန္ဓော ပက္ကမတိ၊ ဒိဗ္ဗဂန္ဓော ပဝါယတိ။
သောပဇ္ဇ ဝါယတိ ဂန္ဓော၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၁-ဝိဟတာ (က)

103. Sabbe devā padissanti, ṭhapayitvā arūpino.
Tepajja sabbe dissanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

104. Yāvatā nirayā nāma, sabbe dissanti tāvade.
Tepajja sabbe dissanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

105. Kuṭṭā[1] kavāṭā selā ca, na hontāvaraṇā tadā.
Ākāsabhūtā tepajja, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

106. Cutī ca upapattī ca, khaṇe tasmiṁ na vijjati.
Tānipajja padissanti, dhuvaṁ Buddho bhavissasi.

107. Daḷhaṁ paggaṇha vīriyaṁ, mā nivatta abhikkama.
Mayampetaṁ vijānāma, dhuvaṁ Buddho bhavissasī"ti.

Tattha **idaṁ sutvāna vacananti** idaṁ Dīpaṅkarassa Bhagavato bodhisattassa byākaraṇavacanaṁ sutvā. **Asamassā**ti samassa sadisassa abhāvato asamassa. Yathāha—

"Na me ācariyo atthi, sadiso me na vijjati.
Sadevakasmiṁ lokasmiṁ, natthi me paṭipuggalo"ti[2].

Mahesinoti mahante sīlasamādhipaññākkhandhe esi gavesīti Mahesī, tassa Mahesino. **Naramarū**ti narā ca amarā ca, ukkaṭṭhaniddeso panāyaṁ sabbepi dasasahassilokadhātuyā nāgasupaṇṇayakkhādayopi āmoditāva. **Buddhabījaṁ kira ayan**ti ayaṁ kira Buddhaṅkuro uppannoti āmoditāti attho.

Ukkuṭṭhisaddāti unnādasaddā vattanti. **Apphoṭentī**ti hatthehi bāhā abhihananti. **Dasasahassī**ti dasasahassilokadhātuyo. **Sadevakā**ti saha devehi sadevakā dasasahassī namassantīti attho. **Yadimassā**ti yadi imassa, ayameva vā pāṭho. **Virajjhissāmā**ti yadi na sampāpuṇissāma. **Anāgatamhi addhāne**ti anāgate kāle. **Hessāmā**ti bhavissāma. **Sammukhā**ti sammukhībhūtā. **Iman**ti imassa, sāmi-atthe upayogavacanaṁ.

1. Kuḍḍā (Sī, I)
2. Ma 1. 227; Ma 2. 295; Vi 3. 12; Abhi 4. 218; Khu 11. 228 piṭṭhesu.

၁၀၃။ သဗ္ဗေ ဒေဝါ ပဒိဿန္တိ၊ ဌပယိတွာ အရူပိနော။
တေပဇ္ဇ သဗ္ဗေ ဒိဿန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၁၀၄။ ယာဝတာ နိရယာ နာမ၊ သဗ္ဗေ ဒိဿန္တိ တာဝဒေ။
တေပဇ္ဇ သဗ္ဗေ ဒိဿန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၁၀၅။ ကုဋ္ဋာ[၁] ကဝါဋာ သေလာ စ၊ န ဟောန္တာဝရဏာ တဒါ။
အာကာသဘူတာ တေပဇ္ဇ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၁၀၆။ စုတိ စ ဥပပတ္တိ စ၊ ခဏေ တသ္မိံ န ဝိဇ္ဇတိ။
တာနိပဇ္ဇ ပဒိဿန္တိ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ။

၁၀၇။ ဒဠှံ ပဂ္ဂဏှ ဝီရိယံ၊ မာ နိဝတ္တ အဘိက္ကမ။
မယမ္ပေတံ ဝိဇာနာမ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ"တိ။

တတ္ထ **ဣဒံ သုတွာန ဝစနန္တိ** ဣဒံ ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော ဗောဓိသတ္တဿ ဗျာကရဏဝစနံ သုတွာ။ **အသမဿာ**တိ သမဿ သဒိသဿ အဘာဝတော အသမဿ။ ယထာဟ—

"န မေ အာစရိယော အတ္ထိ၊ သဒိသော မေ န ဝိဇ္ဇတိ။
သဒေဝကသ္မိံ လောကသ္မိံ၊ နတ္ထိ မေ ပဋိပုဂ္ဂလော"တိ[၂]။

မဟေသိနောတိ မဟန္တေ သီလသမာဓိပညာက္ခန္ဓေ ဧသိ ဂဝေသီတိ မဟေသီ၊ တဿ မဟေသိနော။ **နရမရူ**တိ နရာ စ အမရာ စ၊ ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသော ပနာယံ သဗ္ဗေပိ ဒသသဟဿိလောကဓာတုယာ နာဂသုပဏ္ဏယက္ခာဒယောပိ အာမောဒိတာဝ။ **ဗုဒ္ဓဗီဇံ ကိရ အယ**န္တိ အယံ ကိရ ဗုဒ္ဓင်္ကုရော ဥပ္ပန္နောတိ အာမောဒိတာတိ အတ္ထော။

ဥက္ကုဋ္ဌိသဒ္ဒါတိ ဥန္နာဒသဒ္ဒါ ဝတ္တန္တိ။ **အပ္ဖောဋေန္တီ**တိ ဟတ္ထေဟိ ဗာဟာ အဘိဟနန္တိ။ **ဒသသဟဿီ**တိ ဒသသဟဿိလောကဓာတုယော။ **သဒေဝကာ**တိ သဟ ဒေဝေဟိ သဒေဝကာ ဒသသဟဿီ နမဿန္တီတိ အတ္ထော။ **ယဒိမဿာ**တိ ယဒိ ဣမဿ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ဝိရဇ္ဈိဿာမာ**တိ ယဒိ န သမ္ပာပုဏိဿာမ။ **အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ**တိ အနာဂတေ ကာလေ။ **ဟေဿာမာ**တိ ဘဝိဿာမ။ **သမ္မုခါ**တိ သမ္မုခီဘူတာ။ **ဣမ**န္တိ ဣမဿ၊ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။

၁-ကုဍ္ဍာ (သီ၊ ဣ)
၂-မ ၁-၂၂၇၊ မ ၂-၂၉၅၊ ဝိ ၃-၁၂၊ အဘိ ၄-၂၁၈၊ ခု ၁၁-၂၂၈-ပိဋ္ဌေသု။

Nadiṁ tarantāti nadītaraṇakā, “naditarantā”tipi pāṭho. **Paṭititthanti** paṭimukhatitthaṁ. **Virajjhiyā**ti virajjhitvā. **Yadi muñcāmā**ti yadi imaṁ Bhagavantaṁ muñcitvā akatakiccā gamissāmāti[1] attho. **Mama kammaṁ pakittetvā**ti mama bhāvitamatthaṁ byākaritvā. **Dakkhiṇaṁ pādamuddharī**ti dakkhiṇaṁ pādaṁ ukkhipi, “katapadakkhiṇo”tipi pāṭho.

Jinaputtāti Dīpaṅkarassa Satthuno sāvakā. **Devā manussā asurā ca, abhivādetvāna pakkamunti** devādayo sabbepi ime maṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā pupphādīhi pūjetvā suppatiṭṭhitapañcaṅgā vanditvā nivattitvā punappunaṁ oloketvā madhuratthabyañjanāhi nānappakārāhi thutīhi vaṇṇentā pakkamiṁsu. “Narā nāgā ca gandhabbā, abhivādetvāna pakkamun”tipi pāṭho.

Dassanaṁ me atikkanteti mama dassanavisayaṁ Bhagavati atikkante. “Jahite dassanūpacāre”tipi pāṭho. **Sasaṁghe**ti saddhiṁ saṁghena sasaṁgho, tasmiṁ sasaṁghe. **Sayanā vuṭṭhahitvānā**ti nipannaṭṭhānato kalalato uṭṭhahitvā. **Pallaṅkaṁ ābhujin**ti katapallaṅko hutvā puppharāsimhi nisīdinti attho. “Haṭṭho haṭṭhena cittena, āsanā vuṭṭhahiṁ tadā”tipi pāṭho, so uttānatthova.

Pītiyā ca abhissannoti pītiparipphuṭo. **Vasībhūto**ti vasībhāvappatto. **Jhāne**ti rūpāvacarārūpāvacarajhānesu. **Sahassiyamhī**ti dasasahassiyaṁ. **Lokamhī**ti lokadhātuyā. **Me samā**ti mayā sadisā. Avisesena “me samā natthī”ti vatvā idāni tameva niyamento **“asamo iddhidhammesū”**ti āha. Tattha **iddhidhammesū**ti pañcasu iddhidhammesūti attho. **Alabhin**ti paṭilabhiṁ. **Īdisaṁ sukhan**ti īdisaṁ somanassaṁ.

Atha Sumedhatāpaso Dasabalassa byākaraṇaṁ sutvā Buddhabhāvaṁ karatalagatakālamiva maññamāno pamuditahadayo dasasu lokadhātusahassesu Suddhāvāsamahābrahmāno atītabuddhadassāvino niyatabodhisattānaṁ byākaraṇe uppajjamānapāṭihāriyadassanena Tathāgatavacanassa avitathataṁ pakāsento maṁ paritosayantā imā gāthāyo āhaṁsūti dassento Bhagavā **“pallaṅkābhujane mayhan”**ti-ādimāha.

---

1. Bhavissāmāti (Sī, I)

နဒိံ တရန္တာတိ နဒီတရဏကာ၊ “နဒိတရန္တာ”တိပိ ပါဌော။ **ပဋိတိဋ္ဌန္တိ** ပဋိမုခတိဋ္ဌံ။ **ဝိရဇ္ဈိယာ**တိ ဝိရဇ္ဈိတွာ။ **ယဒိ မုဉ္စာမာ**တိ ယဒိ ဣမံ ဘဂဝန္တံ မုဉ္စိတွာ အကတကိစ္စာ ဂမိဿာမာတိ[၁] အတ္ထော။ **မမ ကမ္မံ ပကိတ္တေတွာ**တိ မမ ဘာဝိတမတ္ထံ ဗျာကရိတွာ။ **ဒက္ခိဏံ ပါဒမုဒ္ဓရီ**တိ ဒက္ခိဏံ ပါဒံ ဥက္ခိပိ၊ “ကတပဒက္ခိဏော”တိပိ ပါဌော။

ဇိနပုတ္တာတိ ဒီပင်္ကရဿ သတ္ထုနော သာဝကာ။ **ဒေဝါ မနုဿာ အသုရာ စ၊ အဘိဝါဒေတွာန ပက္ကမုန္တိ** ဒေဝါဒယော သဗ္ဗေပိ ဣမေ မံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပုပ္ဖါဒီဟိ ပူဇေတွာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတပဉ္စင်္ဂါ ဝန္ဒိတွာ နိဝတ္တိတွာ ပုနပ္ပုနံ ဩလောကေတွာ မဓုရတ္ထဗျဉ္ဇနာဟိ နာနပ္ပကာရာဟိ ထုတီဟိ ဝဏ္ဏေန္တာ ပက္ကမိံသု။ “နရာ နာဂါ စ ဂန္ဓဗ္ဗာ၊ အဘိဝါဒေတွာန ပက္ကမု”န္တိပိ ပါဌော။

ဒဿနံ မေ အတိက္ကန္တေတိ မမ ဒဿနဝိသယံ ဘဂဝတိ အတိက္ကန္တေ။ “ဇဟိတေ ဒဿနူပစာရေ”တိပိ ပါဌော။ **သသံဃေ**တိ သဒ္ဓိံ သံဃေန သသံဃော၊ တသ္မိံ သသံဃေ။ **သယနာ ဝုဋ္ဌဟိတွာနာ**တိ နိပန္နဋ္ဌာနတော ကလလတော ဥဋ္ဌဟိတွာ။ **ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိ**န္တိ ကတပလ္လင်္ကော ဟုတွာ ပုပ္ဖရာသိမှိ နိသီဒိန္တိ အတ္ထော။ “ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ အာသနာ ဝုဋ္ဌဟိံ တဒါ”တိပိ ပါဌော၊ သော ဥတ္တာနတ္ထောဝ။

ပီတိယာ စ အဘိဿန္နောတိ ပီတိပရိပ္ဖုဋော။ **ဝသီဘူတော**တိ ဝသီဘာဝပ္ပတ္တော။ **ဈာနေ**တိ ရူပါဝစရာရူပါဝစရဈာနေသု။ **သဟဿိယမှီ**တိ ဒသသဟဿိယံ။ **လောကမှီ**တိ လောကဓာတုယာ။ **မေ သမာ**တိ မယာ သဒိသာ။ အဝိသေသေန “မေ သမာ နတ္ထီ”တိ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ နိယမေန္တော “**အသမော ဣဒ္ဓိဓမ္မေသူ**”တိ အာဟ။ တတ္ထ **ဣဒ္ဓိဓမ္မေသူ**တိ ပဉ္စသု ဣဒ္ဓိဓမ္မေသူတိ အတ္ထော။ **အလဘိ**န္တိ ပဋိလဘိံ။ **ဤဒိသံ သုခ**န္တိ ဤဒိသံ သောမနဿံ။

အထ သုမေဓတာပသော ဒသဗလဿ ဗျာကရဏံ သုတွာ ဗုဒ္ဓဘာဝံ ကရတလဂတကာလမိဝ မညမာနော ပမုဒိတဟဒယော ဒသသု လောကဓာတုသဟဿေသု သုဒ္ဓါဝါသမဟာဗြဟ္မာနော အတီတဗုဒ္ဓဒဿာဝိနော နိယတဗောဓိသတ္တာနံ ဗျာကရဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနပါဋိဟာရိယဒဿနေန တထာဂတဝစနဿ အဝိတထတံ ပကာသေန္တော မံ ပရိတောသယန္တာ ဣမာ ဂါထာယော အာဟံသူတိ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ “**ပလ္လင်္ကာဘုဇနေ မယှ**”န္တိအာဒိမာဟ။

၁-ဘဝိဿာမာတိ (သီ၊ ဣ)

Tattha **pallaṅkābhujane mayhan**ti mama pallaṅkābhujane. Ayameva vā pāṭho. **Dasasahassādhivāsino**ti dasasahassivāsino mahābrahmāno. **Yā pubbe**ti yāni pubbe, vibhattilopaṁ katvā vuttanti veditabbaṁ. **Pallaṅkavaramābhuje**ti varapallaṅkābhujane. **Nimittāni padissantī**ti nimittāni padissiṁsūti attho. Atītavacane vattabbe vattamānavacanaṁ vuttaṁ. Kiñcāpi vuttaṁ, atītavasena attho gahetabbo. **Tāni ajja padissare**ti pubbepi niyatabodhisattānaṁ pallaṅkābhujane yāni nimittāni uppajjiṁsu, tāni nimittāni ajja padissare. Tasmā tvaṁ dhuvameva Buddho bhavissasīti attho. Na pana tāniyeva nimittāni uppajjiṁsu, taṁsadisattā “tāni ajja padissare”ti vuttanti veditabbaṁ.

Sītanti sītattaṁ. **Byapagatan**ti gataṁ vigataṁ. **Tānī**ti sītavigamana-uṇhupasamanānīti attho. **Nissaddā**ti asaddā anigghosā. **Nirākulā**ti anākulā, ayameva vā pāṭho. **Na sandantī**ti na vahanti nappavattanti. **Savantiyo**ti nadiyo. **Tānī**ti avāyana-asandanāni. **Thalajā**ti pathavitalapabbatarukkhesu jātāni. **Dakajā**ti odakāni pupphāni. **Pupphantī**ti pubbe bodhisattānaṁ pupphiṁsu, atītatthe vattamānavacanaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. **Tepajja pupphitānī**ti tāni pupphāni ajja pupphitānīti attho.

Phalabhārāti phaladharā. **Tepajjā**ti tepi ajja, pulliṅgavasena “tepī”ti vuttaṁ “latā vā rukkhā vā”ti vuttattā. **Phalitā**ti sañjātaphalā. **Ākāsaṭṭhā ca bhūmaṭṭhā cā**ti ākāsagatā ca bhūmigatā ca. **Ratanānī**ti muttādīni ratanāni. **Jotantī**ti obhāsanti. **Mānussakā**ti manussānaṁ santakā mānussakā. **Dibbā**ti devānaṁ santakā dibbā. **Turiyā**ti ātataṁ vitataṁ ātatavitataṁ susiraṁ ghananti pañca turiyāni. Tattha ātataṁ nāma cammapariyonaddhesu bheri-ādīsu ekatalaturiyaṁ. Vitataṁ nāma ubhayatalaṁ. Ātatavitataṁ nāma sabbato pariyonaddhaṁ mahativallaki-ādikaṁ. Susiraṁ nāma vaṁsādikaṁ. Ghanaṁ nāma sammatāḷādikaṁ. **Vajjantī**ti heṭṭhā vuttanayena vajjiṁsu, atītatthe vattamānavacanaṁ veditabbaṁ. Esa nayo upari īdisesu vacanesupi. **Abhiravantī**ti tatra tatra kusalehi sumuñcitā suppatāḷitā suvāditā viya abhiravanti, abhinadantīti attho.

တတ္ထ **ပလ္လင်္ကာဘုဇနေ မယှန္တိ** မမ ပလ္လင်္ကာဘုဇနေ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ဒသသဟဿာဓိဝါသိနော**တိ ဒသသဟဿိဝါသိနော မဟာဗြဟ္မာနော။ **ယာ ပုဗ္ဗေ**တိ ယာနိ ပုဗ္ဗေ၊ ဝိဘတ္တိလောပံ ကတွာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ပလ္လင်္ကဝရမာဘုဇေ**တိ ဝရပလ္လင်္ကာဘုဇနေ။ **နိမိတ္တာနိ ပဒိဿန္တီ**တိ နိမိတ္တာနိ ပဒိဿိံသူတိ အတ္ထော။ အတီတဝစနေ ဝတ္တဗ္ဗေ ဝတ္တမာနဝစနံ ဝုတ္တံ။ ကိဉ္စာပိ ဝုတ္တံ၊ အတီတဝသေန အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ **တာနိ အဇ္ဇ ပဒိဿရေ**တိ ပုဗ္ဗေပိ နိယတဗောဓိသတ္တာနံ ပလ္လင်္ကာဘုဇနေ ယာနိ နိမိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု၊ တာနိ နိမိတ္တာနိ အဇ္ဇ ပဒိဿရေ။ တသ္မာ တွံ ဓုဝမေဝ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီတိ အတ္ထော။ န ပန တာနိယေဝ နိမိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု၊ တံသဒိသတ္တာ “တာနိ အဇ္ဇ ပဒိဿရေ”တိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သီတန္တိ သီတတ္တံ။ **ဗျပဂတန္တိ** ဂတံ ဝိဂတံ။ **တာနီ**တိ သီတဝိဂမနဥဏှုပသမနာနီတိ အတ္ထော။ **နိဿဒ္ဒါ**တိ အသဒ္ဒါ အနိဂ္ဃောသာ။ **နိရာကုလာ**တိ အနာကုလာ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **န သန္ဒန္တီ**တိ န ဝဟန္တိ နပ္ပဝတ္တန္တိ။ **သဝန္တိယော**တိ နဒိယော။ **တာနီ**တိ အဝါယနအသန္ဒနာနိ။ **ထလဇာ**တိ ပထဝိတလပဗ္ဗတရုက္ခေသု ဇာတာနိ။ **ဒကဇာ**တိ ဩဒကာနိ ပုပ္ဖာနိ။ **ပုပ္ဖန္တီ**တိ ပုဗ္ဗေ ဗောဓိသတ္တာနံ ပုပ္ဖိံသု၊ အတီတတ္ထေ ဝတ္တမာနဝစနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တေပဇ္ဇ ပုပ္ဖိတာနီ**တိ တာနိ ပုပ္ဖာနိ အဇ္ဇ ပုပ္ဖိတာနီတိ အတ္ထော။

ဖလဘာရာတိ ဖလဓရာ။ **တေပဇ္ဇာ**တိ တေပိ အဇ္ဇ၊ ပုလ္လိင်္ဂဝသေန “တေပီ”တိ ဝုတ္တံ “လတာ ဝါ ရုက္ခာ ဝါ”တိ ဝုတ္တတ္တာ။ **ဖလိတာ**တိ သဉ္ဇာတဖလာ။ **အာကာသဋ္ဌာ စ ဘူမဋ္ဌာ စာ**တိ အာကာသဂတာ စ ဘူမိဂတာ စ။ **ရတနာနီ**တိ မုတ္တာဒီနိ ရတနာနိ။ **ဇောတန္တီ**တိ ဩဘာသန္တိ။ **မာနုဿကာ**တိ မနုဿာနံ သန္တကာ မာနုဿကာ။ **ဒိဗ္ဗာ**တိ ဒေဝါနံ သန္တကာ ဒိဗ္ဗာ။ **တုရိယာ**တိ အာတတံ ဝိတတံ အာတတဝိတတံ သုသိရံ ဃနန္တိ ပဉ္စ တုရိယာနိ။ တတ္ထ အာတတံ နာမ စမ္မပရိယောနဒ္ဓေသု ဘေရိအာဒီသု ဧကတလတုရိယံ။ ဝိတတံ နာမ ဥဘယတလံ။ အာတတဝိတတံ နာမ သဗ္ဗတော ပရိယောနဒ္ဓံ မဟတိဝလ္လကိအာဒိကံ။ သုသိရံ နာမ ဝံသာဒိကံ။ ဃနံ နာမ သမ္မတာဠာဒိကံ။ **ဝဇ္ဇန္တီ**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဝဇ္ဇိံသု၊ အတီတတ္ထေ ဝတ္တမာနဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧသ နယော ဥပရိ ဤဒိသေသု ဝစနေသုပိ။ **အဘိရဝန္တီ**တိ တတြ တတြ ကုသလေဟိ သုမုစ္ဆိတာ သုပ္ပတာဠိတာ သုဝါဒိတာ ဝိယ အဘိရဝန္တိ၊ အဘိနဒန္တီတိ အတ္ထော။

Vicittapupphāti vicitrāni nānāgandhavaṇṇāni pupphāni. **Abhivassantī**ti abhivassiṁsu, nipatiṁsūti attho. **Tepī**ti tānipi vicitrapupphāni abhivassantāni padissanti, devabrahmagaṇehi okiriyamānānīti adhippāyo. **Ābhujatī**ti osakkati. **Tepajjubho**ti tepi ajja ubho mahāsamuddadasasahassiyo. **Abhiravantī**ti abhinadanti. **Niraye**ti nirayesu. **Dasasahassā**ti anekadasasahassā. **Nibbantī**ti sammanti, santiṁ upentīti attho. **Tārakā**ti nakkhattāni. **Tepi ajja padissantī**ti tepi sūriyassa vimalabhāvā tārakā ajja divā dissanti.

Anovaṭṭhenāti anovaṭṭhe, bhummatthe karaṇavacanaṁ. Atha vā **anovaṭṭhe**ti anabhivaṭṭhepi. **Nā**ti nipātamattaṁ "sutvā na dūtavacanan"ti-ādīsu viya. **Tampajjubbhijjate**ti tampi udakaṁ ajja ubbhijjati, ubbhijjitvā uṭṭhahatīti attho. **Mahiyā**ti pathaviyā, nissakkavacanaṁ. **Tārāgaṇā**ti gahanakkhattādayo sabbe tāragaṇā. **Nakkhattā**ti nakkhattatārakā ca. **Gaganamaṇḍale**ti sakalagaganamaṇḍalaṁ virocantīti attho. **Bilāsayā**ti bilāsayā ahinakulakumbhīlagodhādayo. **Darīsayā**ti jharāsayā. Ayameva vā pāṭho. **Nikkhamantī**ti nikkhamiṁsu. **Sakāsayā**ti attano attano āsayato. "Tadāsayā"tipi pāṭho. Tassa tadā tasmiṁ kāle, āsayato, bilatoti attho. **Chuddhā**ti suchuddhā suvuddhāritā, nikkhantāti attho.

Aratīti ukkaṇṭhā. **Santuṭṭhā**ti paramena santuṭṭhena santuṭṭhā. **Vinassatī**ti vigacchati. **Rāgo**ti kāmarāgo. **Tadā tanu hotī**ti oramattako hoti, iminā pariyuṭṭhānābhāvaṁ dīpeti. **Vihatā**ti vinaṭṭhā. **Tadā**ti pubbe, bodhisattānaṁ pallaṅkābhujaneti attho. **Na bhavatī**ti na hoti. **Ajjapetan**ti ajja tava pallaṅkābhujanepi etaṁ bhayaṁ na hotevāti attho. **Tena liṅgena jānāmā**ti tena kāraṇena sabbeva mayaṁ jānāma, yaṁ tvaṁ Buddho bhavissasīti attho.

Anuddhaṁsatīti na uggacchati[1]. **Aniṭṭhagandho**ti duggandho. **Pakkamatī**ti pakkami vigacchi. **Pavāyatī**ti pavāyi. **Sopajjā**ti sopi dibbagandho ajja. **Padissantī**ti padissiṁsu. **Tepajjā**ti tepi sabbe devā ajja. **Yāvatā**ti

1. Anuddhaṁ gacchati na bhavati na hoti (Sī, I)

ဝိစိတ္တပုပ္ဖာတိ ဝိစိတြာနိ နာနာဂန္ဓဝဏ္ဏာနိ ပုပ္ဖာနိ။ **အဘိဝဿန္တီ**တိ အဘိဝဿိံသု၊ နိပတိံသူတိ အတ္ထော။ **တေပီ**တိ တာနိပိ ဝိစိတြပုပ္ဖာနိ အဘိဝဿန္တာနိ ပဒိဿန္တိ၊ ဒေဝဗြဟ္မဂဏေဟိ ဩကိရိယမာနာနီတိ အဓိပ္ပါယော။ **အာဘုဇတီ**တိ ဩသက္ကတိ။ **တေပဇ္ဇုဘော**တိ တေပိ အဇ္ဇ ဥဘော မဟာသမုဒ္ဒဒသသဟဿိယော။ **အဘိရဝန္တီ**တိ အဘိနဒန္တိ။ **နိရယေ**တိ နိရယေသု။ **ဒသသဟဿာ**တိ အနေကဒသသဟဿာ။ **နိဗ္ဗန္တီ**တိ သမ္မန္တိ၊ သန္တိံ ဥပေန္တီတိ အတ္ထော။ **တာရကာ**တိ နက္ခတ္တာနိ။ **တေပိ အဇ္ဇ ပဒိဿန္တီ**တိ တေပိ သူရိယဿ ဝိမလဘာဝါ တာရကာ အဇ္ဇ ဒိဝါ ဒိဿန္တိ။

အနောဝဋ္ဌေနာတိ အနောဝဋ္ဌေ၊ ဘုမ္မတ္ထေ ကရဏဝစနံ။ အထ ဝါ **အနောဝဋ္ဌေ**တိ အနဘိဝဋ္ဌေပိ။ **နာ**တိ နိပါတမတ္တံ "သုတွာ န ဒူတဝစန"န္တိ-အာဒီသု ဝိယ။ **တမ္ပဇ္ဇုဗ္ဘိဇ္ဇတေ**တိ တမ္ပိ ဥဒကံ အဇ္ဇ ဥဗ္ဘိဇ္ဇတိ၊ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ ဥဋ္ဌဟတီတိ အတ္ထော။ **မဟိယာ**တိ ပထဝိယာ၊ နိဿက္ကဝစနံ။ **တာရာဂဏာ**တိ ဂဟနက္ခတ္တာဒယော သဗ္ဗေ တာရဂဏာ။ **နက္ခတ္တာ**တိ နက္ခတ္တတာရကာ စ။ **ဂဂနမဏ္ဍလေ**တိ သကလဂဂနမဏ္ဍလံ ဝိရောစန္တီတိ အတ္ထော။ **ဗိလာသယာ**တိ ဗိလာသယာ အဟိနကုလကုမ္ဘီလဂေါဓာဒယော။ **ဒရီသယာ**တိ ဈရာသယာ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **နိက္ခမန္တီ**တိ နိက္ခမိံသု။ **သကာသယာ**တိ အတ္တနော အတ္တနော အာသယတော။ "တဒါသယာ"တိပိ ပါဌော။ တဿ တဒါ တသ္မိံ ကာလေ၊ အာသယတော၊ ဗိလတောတိ အတ္ထော။ **ဆုဒ္ဓါ**တိ သုဆုဒ္ဓါ သုဝုဒ္ဓါရိတာ၊ နိက္ခန္တာတိ အတ္ထော။

အရတီတိ ဥက္ကဏ္ဌာ။ **သန္တုဋ္ဌာ**တိ ပရမေန သန္တုဋ္ဌေန သန္တုဋ္ဌာ။ **ဝိနဿတီ**တိ ဝိဂစ္ဆတိ။ **ရာဂေါ**တိ ကာမရာဂေါ။ **တဒါ တနု ဟောတီ**တိ ဩရမတ္တကော ဟောတိ၊ ဣမိနာ ပရိယုဋ္ဌာနာဘာဝံ ဒီပေတိ။ **ဝိဟတာ**တိ ဝိနဋ္ဌာ။ **တဒါ**တိ ပုဗ္ဗေ၊ ဗောဓိသတ္တာနံ ပလ္လင်္ကာဘုဇနေတိ အတ္ထော။ **န ဘဝတီ**တိ န ဟောတိ။ **အဇ္ဇပေတ**န္တိ အဇ္ဇ တဝ ပလ္လင်္ကာဘုဇနေပိ ဧတံ ဘယံ န ဟောတေဝါတိ အတ္ထော။ **တေန လိင်္ဂေန ဇာနာမာ**တိ တေန ကာရဏေန သဗ္ဗေဝ မယံ ဇာနာမ၊ ယံ တွံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီတိ အတ္ထော။

အနုဒ္ဓံသတီတိ န ဥဂ္ဂစ္ဆတိ[၁]။ **အနိဋ္ဌဂန္ဓော**တိ ဒုဂ္ဂန္ဓော။ **ပက္ကမတီ**တိ ပက္ကမိ ဝိဂစ္ဆိ။ **ပဝါယတီ**တိ ပဝါယိ။ **သောပဇ္ဇာ**တိ သောပိ ဒိဗ္ဗဂန္ဓော အဇ္ဇ။ **ပဒိဿန္တီ**တိ ပဒိဿိံသု။ **တေပဇ္ဇာ**တိ တေပိ သဗ္ဗေ ဒေဝါ အဇ္ဇ။ **ယာဝတာ**တိ

၁-အနုဒ္ဓံ ဂစ္ဆတိ န ဘဝတိ န ဟောတိ (သီ၊ ဣ)

paricchedanatthe nipāto, yattakāti attho. **Kuṭṭāti** pākārā. **Na hontāvaraṇāti** āvaraṇakarā na ahesuṁ. **Tadāti** pubbe. **Ākāsabhūtāti** te kuṭṭakavāṭapabbatā āvaraṇaṁ tirokaraṇaṁ kātuṁ asakkontā, ajaṭākāsabhūtāti attho. **Cutīti** maraṇaṁ. **Upapattīti** paṭisandhiggahaṇaṁ. **Khaṇeti** pubbe bodhisattānaṁ pallaṅkābhujanakkhaṇe. **Na vijjatīti** nāhosi. **Tānipajjāti** tānipi ajja cavanabhavanānīti[1] attho. **Mānivattīti** mā paṭikkami. **Abhikkamāti** parakkama. Sesamettha uttānamevāti.

Tato Sumedhapaṇḍito Dīpaṅkarassa Dasabalassa ca dasasahassacakkavāḷadevatānañca vacanaṁ sutvā bhiyyoso mattāya sañjātussāho hutvā cintesi "Buddhā nāma amoghavacanā, natthi Buddhānaṁ kathāya aññathattaṁ. Yathā hi ākāse khittassa leḍḍussa patanaṁ dhuvaṁ, jātassa maraṇaṁ, aruṇe uggate sūriyassa abbhuggamanaṁ[2], āsayā nikkhantassa sīhassa sīhanādanadanaṁ, garugabbhāya itthiyā bhāramoropanaṁ[3] dhuvaṁ avassambhāvī, evameva Buddhānaṁ vacanaṁ nāma dhuvaṁ amoghaṁ, addhā ahaṁ Buddho bhavissāmīti. Tena vuttaṁ—

108. "Buddhassa vacanaṁ sutvā, dasasahassīnacūbhayaṁ.
Tuṭṭhahaṭṭho pamudito, evaṁ cintesahaṁ tadā.

109. Advejjhavacanā Buddhā, amoghavacanā Jinā.
Vitathaṁ natthi Buddhānaṁ, dhuvaṁ Buddho bhavāmahaṁ.

110. Yathā khittaṁ nabhe leḍḍu, dhuvaṁ patati bhūmiyaṁ.
Tatheva Buddhaseṭṭhānaṁ, vacanaṁ dhuvasassataṁ.
Vitathaṁ natthi Buddhānaṁ, dhuvaṁ Buddho bhavāmahaṁ.

111. Yathāpi sabbasattānaṁ, maraṇaṁ dhuvasassataṁ.
Tatheva Buddhaseṭṭhānaṁ, vacanaṁ dhuvasassataṁ.
Vitathaṁ natthi Buddhānaṁ, dhuvaṁ Buddho bhavāmahaṁ.

112. Yathā rattikkhaye patte, sūriyuggamanaṁ dhuvaṁ.
Tatheva Buddhaseṭṭhānaṁ, vacanaṁ dhuvasassataṁ.
Vitathaṁ natthi Buddhānaṁ, dhuvaṁ Buddho bhavāmahaṁ.

---

1. Cavana-uppajjanānīti (Sī, I) 2. Uṭṭhānaṁ (Sī, I) 3. Bhāramocanaṁ (Sī, I)

ပရိစ္ဆေဒနတ္ထေ နိပါတော၊ ယတ္တကာတိ အတ္ထော။ **ကုဋ္ဋာ**တိ ပါကာရာ။ **န ဟောန္တာဝရဏာ**တိ အာဝရဏကရာ န အဟေသုံ။ **တဒါ**တိ ပုဗ္ဗေ။ **အာကာသဘူတာ**တိ တေ ကုဋ္ဋကဝါဋပဗ္ဗတာ အာဝရဏံ တိရောကရဏံ ကာတုံ အသက္ကောန္တာ၊ အဇဋာကာသဘူတာတိ အတ္ထော။ **စုတီ**တိ မရဏံ။ **ဥပပတ္တီ**တိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏံ။ **ခဏေ**တိ ပုဗ္ဗေ ဗောဓိသတ္တာနံ ပလ္လင်္ကာဘုဇနက္ခဏေ။ **န ဝိဇ္ဇတီ**တိ နာဟောသိ။ **တာနိပဇ္ဇာ**တိ တာနိပိ အဇ္ဇ စဝနဘဝနာနီတိ[၁] အတ္ထော။ **မာ နိဝတ္တီ**တိ မာ ပဋိက္ကမိ။ **အဘိက္ကမာ**တိ ပရက္ကမ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

တတော သုမေဓပဏ္ဍိတော ဒီပင်္ကရဿ ဒသဗလဿ စ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာနဉ္စ ဝစနံ သုတွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ သဉ္ဇာတုဿာဟော ဟုတွာ စိန္တေသိ “ဗုဒ္ဓါ နာမ အမောဃဝစနာ၊ နတ္ထိ ဗုဒ္ဓါနံ ကထာယ အညထတ္တံ။ ယထာ ဟိ အာကာသေ ခိတ္တဿ လေဍ္ဍုဿ ပတနံ ဓုဝံ၊ ဇာတဿ မရဏံ၊ အရုဏေ ဥဂ္ဂတေ သူရိယဿ အဗ္ဘုဂ္ဂမနံ[၂]၊ အာသယာ နိက္ခန္တဿ သီဟဿ သီဟနာဒနဒနံ၊ ဂရုဂဗ္ဘာယ ဣတ္ထိယာ ဘာရမောရောပနံ[၃] ဓုဝံ အဝဿမ္ဘာဝီ၊ ဧဝမေဝ ဗုဒ္ဓါနံ ဝစနံ နာမ ဓုဝံ အမောဃံ၊ အဒ္ဓါ အဟံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀၈။ “ဗုဒ္ဓဿ ဝစနံ သုတွာ၊ ဒသသဟဿီနစူဘယံ။
တုဋ္ဌဟဋ္ဌော ပမုဒိတော၊ ဧဝံ စိန္တေသဟံ တဒါ။

၁၀၉။ အဒ္ဝေဇ္ဈဝစနာ ဗုဒ္ဓါ၊ အမောဃဝစနာ ဇိနာ။
ဝိတထံ နတ္ထိ ဗုဒ္ဓါနံ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝါမဟံ။

၁၁၀။ ယထာ ခိတ္တံ နဘေ လေဍ္ဍု၊ ဓုဝံ ပတတိ ဘူမိယံ။
တထေဝ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌာနံ၊ ဝစနံ ဓုဝသဿတံ။
ဝိတထံ နတ္ထိ ဗုဒ္ဓါနံ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝါမဟံ။

၁၁၁။ ယထာပိ သဗ္ဗသတ္တာနံ၊ မရဏံ ဓုဝသဿတံ။
တထေဝ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌာနံ၊ ဝစနံ ဓုဝသဿတံ။
ဝိတထံ နတ္ထိ ဗုဒ္ဓါနံ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝါမဟံ။

၁၁၂။ ယထာ ရတ္တိက္ခယေ ပတ္တေ၊ သူရိယုဂ္ဂမနံ ဓုဝံ။
တထေဝ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌာနံ၊ ဝစနံ ဓုဝသဿတံ။
ဝိတထံ နတ္ထိ ဗုဒ္ဓါနံ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝါမဟံ။

၁-စဝနဥပ္ပဇ္ဇနာနီတိ (သီ၊ ဣ) ၂-ဥဋ္ဌာနံ (သီ၊ ဣ) ၃-ဘာရမောစနံ (သီ၊ ဣ)

113. Yathā nikkhantasayanassa, sīhassa nadanaṁ dhuvaṁ.
Tatheva Buddhaseṭṭhānaṁ, vacanaṁ dhuvasassataṁ.
Vitathaṁ natthi Buddhānaṁ, dhuvaṁ Buddho bhavāmahaṁ.

114. Yathā āpannasattānaṁ, bhāramoropanaṁ dhuvaṁ.
Tatheva Buddhaseṭṭhānaṁ, vacanaṁ dhuvasassataṁ.
Vitathaṁ natthi Buddhānaṁ, dhuvaṁ Buddho bhavāmahan"ti.

Tattha Buddhassa **vacanaṁ sutvā, dasasahassīna cūbhayan**ti Dīpaṅkarasammāsambuddhassa ca dasasahassacakkavāḷadevatānañca vacanaṁ sutvā. **Ubhayan**ti ubhayesaṁ, sāmi-atthe paccattavacanaṁ, ubhayavacanaṁ vā. **Evaṁ cintesahan**ti evaṁ cintesiṁ ahaṁ.

Advejjhavacanāti dvedhā appavattavacanā, ekaṁsavacanāti attho. "Acchiddavacanā"tipi pāṭho, tassa niddosavacanāti attho. **Amoghavacanā**ti avitathavacanā. **Vitathan**ti vitathavacanaṁ natthīti attho. **Dhuvaṁ Buddho bhavāmahan**ti ahaṁ ekaṁseneva Buddho bhavissāmīti niyatavasena avassambhāvivasena ca vattamānavacanaṁ katanti veditabbaṁ.

Sūriyuggamananti sūriyassa udayanaṁ, ayameva vā pāṭho. **Dhuvasassatan**ti ekaṁsabhāvī ceva sassatañca. **Nikkhantasayanassā**ti sayanato nikkhantassa. **Āpannasattānan**ti garugabbhānaṁ, gabbhinīnanti attho. **Bhāramoropanan**ti bhāra-oropanaṁ, gabbhassa oropananti attho. **Ma**-kāro padasandhikaro. Sesametthāpi uttānamevāti.

"Svāhaṁ addhā Buddho bhavissāmī"ti evaṁ katasanniṭṭhāno Buddhakārake dhamme upadhāretuṁ "kahaṁ nu kho Buddhakārakā dhammā"ti uddhaṁ adho disāsu vidisāsūti anukkamena sakalaṁ dhammadhātuṁ vicinanto pubbe porāṇakehi bodhisattehi āsevitanisevitaṁ paṭhamaṁ dānapāramiṁ disvā evaṁ attānaṁ ovadi "Sumedhapaṇḍita tvaṁ ito paṭṭhāya paṭhamaṁ dānapāramiṁ pūreyyāsi. Yathā hi nikujjito udakakumbho nissesaṁ katvā udakaṁ vamatiyeva na paccāharati, evameva dhanaṁ vā yasaṁ vā puttadāraṁ vā aṅgapaccaṅgaṁ vā anoloketvā sabbattha[1] yācakānaṁ sabbaṁ icchiticchitaṁ nissesaṁ katvā dadamāno bodhimūle nisīditvā Buddho bhavissasī"ti paṭhamaṁ dānapāramiṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

1. Sabbasampatti (Sī, I)

၁၁၃။ ယထာ နိက္ခန္တသယနဿ၊ သီဟဿ နဒနံ ဓုဝံ။
တထေဝ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌာနံ၊ ဝစနံ ဓုဝသဿတံ။
ဝိတထံ နတ္ထိ ဗုဒ္ဓါနံ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝါမဟံ။

၁၁၄။ ယထာ အာပန္နသတ္တာနံ၊ ဘာရမောရောပနံ ဓုဝံ။
တထေဝ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌာနံ၊ ဝစနံ ဓုဝသဿတံ။
ဝိတထံ နတ္ထိ ဗုဒ္ဓါနံ၊ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝါမဟ”န္တိ။

တတ္ထ **ဗုဒ္ဓဿ ဝစနံ သုတွာ၊ ဒသသဟဿီန စူဘယ**န္တိ ဒီပင်္ကရသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ စ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာနဉ္စ ဝစနံ သုတွာ။ **ဥဘယ**န္တိ ဥဘယေသံ၊ သာမိ-အတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ၊ ဥဘယဝစနံ ဝါ။ **ဧဝံ စိန္တေသဟ**န္တိ ဧဝံ စိန္တေသိံ အဟံ။

အဒွေဇ္ဈဝစနာတိ ဒွေဓာ အပ္ပဝတ္တဝစနာ၊ ဧကံသဝစနာတိ အတ္ထော။ “အစ္ဆိဒ္ဒဝစနာ”တိပိ ပါဌော၊ တဿ နိဒ္ဒောသဝစနာတိ အတ္ထော။ **အမောဃဝစနာ**တိ အဝိတထဝစနာ။ **ဝိတထ**န္တိ ဝိတထဝစနံ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ **ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝါမဟ**န္တိ အဟံ ဧကံသေနေဝ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမီတိ နိယတဝသေန အဝဿမ္ဘာဝိဝသေန စ ဝတ္တမာနဝစနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သူရိယုဂ္ဂမနန္တိ သူရိယဿ ဥဒယနံ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ဓုဝသဿတ**န္တိ ဧကံသဘာဝီ စေဝ သဿတဉ္စ။ **နိက္ခန္တသယနဿာ**တိ သယနတော နိက္ခန္တဿ။ **အာပန္နသတ္တာန**န္တိ ဂရုဂဗ္ဘာနံ၊ ဂဗ္ဘိနီနန္တိ အတ္ထော။ **ဘာရမောရောပန**န္တိ ဘာရဩရောပနံ၊ ဂဗ္ဘဿ ဩရောပနန္တိ အတ္ထော။ **မ-**ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ သေသမေတ္ထာပိ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

“သွာဟံ အဒ္ဓါ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမီ”တိ ဧဝံ ကတသန္နိဋ္ဌာနော ဗုဒ္ဓကာရကေ ဓမ္မေ ဥပဓာရေတုံ “ကဟံ နု ခေါ ဗုဒ္ဓကာရကာ ဓမ္မာ”တိ ဥဒ္ဓံ အဓော ဒိသာသု ဝိဒိသာသူတိ အနုက္ကမေန သကလံ ဓမ္မဓာတုံ ဝိစိနန္တော ပုဗ္ဗေ ပေါရာဏကေဟိ ဗောဓိသတ္တေဟိ အာသေဝိတနိသေဝိတံ ပဌမံ ဒါနပါရမိံ ဒိသွာ ဧဝံ အတ္တာနံ ဩဝဒိ “သုမေဓပဏ္ဍိတ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ ပဌမံ ဒါနပါရမိံ ပူရေယျာသိ။ ယထာ ဟိ နိကုဇ္ဇိတော ဥဒကကုမ္ဘော နိဿေသံ ကတွာ ဥဒကံ ဝမတိယေဝ န ပစ္စာဟရတိ၊ ဧဝမေဝ ဓနံ ဝါ ယသံ ဝါ ပုတ္တဒါရံ ဝါ အင်္ဂပစ္စင်္ဂံ ဝါ အနောလောကေတွာ သဗ္ဗတ္ထ[1] ယာစကာနံ သဗ္ဗံ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတံ နိဿေသံ ကတွာ ဒဒမာနော ဗောဓိမူလေ နိသီဒိတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ”တိ ပဌမံ ဒါနပါရမိံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-သဗ္ဗသမ္ပတ္တိ (သီ၊ ဣ)

115. "Handa Buddhakare dhamme, vicināmi ito cito.
Uddhaṁ adho dasa disā, yāvatā dhammadhātuyā.

116. Vicinanto tadā dakkhiṁ, paṭhamaṁ dānapāramiṁ.
Pubbakehi Mahesīhi, anuciṇṇaṁ mahāpathaṁ.

117. Imaṁ tvaṁ paṭhamaṁ tāva, daḷhaṁ katvā samādiya.
Dānapāramitaṁ gaccha, yadi bodhiṁ pattumicchasi.

118. Yathāpi kumbho sampuṇṇo, yassa kassaci adho kato.
Vamatevudakaṁ nissesaṁ, na tattha parirakkhati.

119. Tatheva yācake disvā, hīnamukkaṭṭhamajjhime.
Dadāhi dānaṁ nissesaṁ, kumbho viya adho kato"ti.

Tattha **handā**ti vavassaggatthe nipāto. **Buddhakare dhamme**ti Buddhattakare dhamme. Buddhattakarā nāma dhammā dānapāramitādayo dasa dhammā. **Vicināmī**ti vicinissāmi, vīmaṁsissāmi upaparikkhissāmīti attho. **Ito cito**ti ito ito, ayameva vā pāṭho. Tattha tattha vicināmīti attho. **Uddhan**ti devaloke. **Adho**ti manussaloke. **Dasa disā**ti dasasu disāsu, kattha nu kho te Buddhakārakadhammā uddhaṁ adho tiriyaṁ disāsu vidisāsūti adhippāyo. **Yāvatā dhammadhātuyā**ti ettha **yāvatā**ti paricchedavacanaṁ. **Dhammadhātuyā**ti sabhāvadhammassa, pavattanīti vacanaseso daṭṭhabbo. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yāvatikā sabhāvadhammānaṁ kāmarūpārūpadhammānaṁ pavatti, tāvatikaṁ vicinissāmīti vuttaṁ hoti.

Vicinantoti vīmaṁsanto upaparikkhanto. **Pubbakehī**ti porāṇehi bodhisattehi. **Anuciṇṇan**ti ajjhāciṇṇaṁ[1] āsevitaṁ. **Samādiyā**ti samādiyanaṁ karohi, ajja paṭṭhāya ayaṁ paṭhamaṁ dānapāramī pūretabbā mayāti evaṁ samādiyāti attho. **Dānapāramitaṁ gacchā**ti dānapāramiṁ gaccha, pūrayāti attho. **Yadi bodhiṁ pattumicchasī**ti bodhimūlamupagantvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ pattuṁ icchasi ce. **Yassa kassacī**ti udakassa vā khīrassa vā yassa kassaci sampuṇṇo. Sampuṇṇasaddayoge sati sāmivacanaṁ

1. Āciṇṇaṁ (Sī, I)

၁၁၅။ "ဟန္ဒ ဗုဒ္ဓကရေ ဓမ္မေ၊ ဝိစိနာမိ ဣတော စိတော။
ဥဒ္ဓံ အဓော ဒသ ဒိသာ၊ ယာဝတာ ဓမ္မဓာတုယာ။

၁၁၆။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ ပဌမံ ဒါနပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အနုစိဏ္ဏံ မဟာပထံ။

၁၁၇။ ဣမံ တွံ ပဌမံ တာဝ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယ။
ဒါနပါရမိတံ ဂစ္ဆ၊ ယဒိ ဗောဓိံ ပတ္တုမိစ္ဆသိ။

၁၁၈။ ယထာပိ ကုမ္ဘော သမ္ပုဏ္ဏော၊ ယဿ ကဿစိ အဓော ကတော။
ဝမတေဝုဒကံ နိဿေသံ၊ န တတ္ထ ပရိရက္ခတိ။

၁၁၉။ တထေဝ ယာစကေ ဒိသွာ၊ ဟီနမုက္ကဋ္ဌမဇ္ဈိမေ။
ဒဒါဟိ ဒါနံ နိဿေသံ၊ ကုမ္ဘော ဝိယ အဓော ကတော"တိ။

တတ္ထ **ဟန္ဒာ**တိ ဝဝဿဂ္ဂတ္ထေ နိပါတော။ **ဗုဒ္ဓကရေ ဓမ္မေ**တိ ဗုဒ္ဓတ္တကရေ ဓမ္မေ။ ဗုဒ္ဓတ္တကရာ နာမ ဓမ္မာ ဒါနပါရမိတာဒယော ဒသ ဓမ္မာ။ **ဝိစိနာမီ**တိ ဝိစိနိဿာမိ၊ ဝီမံသိဿာမိ ဥပပရိက္ခိဿာမီတိ အတ္ထော။ **ဣတော စိတော**တိ ဣတော ဣတော၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ တတ္ထ တတ္ထ ဝိစိနာမီတိ အတ္ထော။ **ဥဒ္ဓန္တိ** ဒေဝလောကေ။ **အဓော**တိ မနုဿလောကေ။ **ဒသ ဒိသာ**တိ ဒသသု ဒိသာသု၊ ကတ္ထ နု ခေါ တေ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မာ ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယံ ဒိသာသု ဝိဒိသာသူတိ အဓိပ္ပါယော။ **ယာဝတာ ဓမ္မဓာတုယာ**တိ ဧတ္ထ **ယာဝတာ**တိ ပရိစ္ဆေဒဝစနံ။ **ဓမ္မဓာတုယာ**တိ သဘာဝဓမ္မဿ၊ ပဝတ္တနီတိ ဝစနသေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယာဝတိကာ သဘာဝဓမ္မာနံ ကာမရူပါရူပဓမ္မာနံ ပဝတ္တိ၊ တာဝတိကံ ဝိစိနိဿာမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဝိစိနန္တောတိ ဝီမံသန္တော ဥပပရိက္ခန္တော။ **ပုဗ္ဗကေဟီ**တိ ပေါရာဏေဟိ ဗောဓိသတ္တေဟိ။ **အနုစိဏ္ဏန္တိ** အဇ္ဈာစိဏ္ဏံ[1] အာသေဝိတံ။ **သမာဒိယာ**တိ သမာဒိယနံ ကရောဟိ၊ အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ အယံ ပဌမံ ဒါနပါရမီ ပူရေတဗ္ဗာ မယာတိ ဧဝံ သမာဒိယာတိ အတ္ထော။ **ဒါနပါရမိတံ ဂစ္ဆာ**တိ ဒါနပါရမိံ ဂစ္ဆ၊ ပူရယာတိ အတ္ထော။ **ယဒိ ဗောဓိံ ပတ္တုမိစ္ဆသီ**တိ ဗောဓိမူလမုပဂန္တွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပတ္တုံ ဣစ္ဆသိ စေ။ **ယဿ ကဿစီ**တိ ဥဒကဿ ဝါ ခီရဿ ဝါ ယဿ ကဿစိ သမ္ပုဏ္ဏော။ သမ္ပုဏ္ဏသဒ္ဒယောဂေ သတိ သာမိဝစနံ

၁-အာစိဏ္ဏံ (သီ၊ ဣ)

icchanti saddavidū. Karaṇatthe vā sāmivacanaṁ, yena kenacīti attho. **Adho kato**ti heṭṭhāmukhīkato. **Na tattha parirakkhatī**ti tasmiṁ vamane na parirakkhati, nissesaṁ udakaṁ vamatevāti attho. **Hīnamukkaṭṭhamajjhime**ti hīnamajjhimapaṇīte. **Ma**-kāro padasandhikaro. **Kumbho viya adho kato**ti heṭṭhāmukhīkato viya kumbho. Yācake upagate disvā “tvaṁ Sumedha attano anavasesetvā sabbadhanapariccāgena dānapāramiṁ, aṅgapariccāgena upapāramiṁ, jīvitapariccāgena paramatthapāramiñca pūrehī”ti evaṁ attanāva attānaṁ ovadi.

Athassa “na ettakeheva Buddhakārakehi dhammehi bhavitabban”ti uttarimpi upadhārayato dutiyaṁ sīlapāramiṁ disvā etadahosi “Sumedhapaṇḍita tvaṁ ito paṭṭhāya sīlapāramiṁ pūreyyāsi. Yathā camarī migo nāma jīvitampi anoloketvā attano vālameva rakkhati, evaṁ tvampi ito paṭṭhāya jīvitampi anoloketvā sīlameva rakkhanto Buddho bhavissasī”ti dutiyaṁ sīlapāramiṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

120. “Na hete ettakāyeva, Buddhadhammā bhavissare.
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā.

121. Vicinanto tadā dakkhiṁ, dutiyaṁ sīlapāramiṁ.
Pubbakehi Mahesīhi, āsevitanisevitaṁ.

122. Imaṁ tvaṁ dutiyaṁ tāva, daḷhaṁ katvā samādiya.
Sīlapāramitaṁ gaccha, yadi bodhiṁ pattumicchasi.

123. Yathāpi camarī vālaṁ, kismiñci paṭilaggitaṁ.
Upeti maraṇaṁ tattha, na vikopeti vāladhiṁ.

124. Tatheva tvaṁ catūsu bhūmīsu, sīlāni paripūraya.
Parirakkha sabbadā sīlaṁ, camarī viya vāladhin”ti.

Tattha **na hete**ti na hi eteyeva. **Bodhipācanā**ti maggaparipācanā, sabbaññutaññāṇaparipācanā vā. **Dutiyaṁ sīlapāramin**ti sīlaṁ nāma sabbesaṁ kusaladhammānaṁ patiṭṭhā, sīle patiṭṭhito kusaladhammehi na parihāyati,

ဣစ္ဆန္တိ သဒ္ဒဝိဒူ။ ကရဏတ္ထေ ဝါ သာမိဝစနံ၊ ယေန ကေနစီတိ အတ္ထော။ **အဓော ကတော**တိ ဟေဋ္ဌာမုခီကတော။ **န တတ္ထ ပရိရက္ခတီ**တိ တသ္မိံ ဝမနေ န ပရိရက္ခတိ၊ နိဿေသံ ဥဒကံ ဝမတေဝါတိ အတ္ထော။ **ဟီနမုက္ကဋ္ဌမဇ္ဈိမေ**တိ ဟီနမဇ္ဈိမပဏီတေ။ **မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ **ကုမ္ဘော ဝိယ အဓော ကတော**တိ ဟေဋ္ဌာမုခီကတော ဝိယ ကုမ္ဘော။ ယာစကေ ဥပဂတေ ဒိသွာ “တွံ သုမေဓ အတ္တနော အနဝသေသေတွာ သဗ္ဗဓနပရိစ္စာဂေန ဒါနပါရမိံ, အင်္ဂပရိစ္စာဂေန ဥပပါရမိံ, ဇီဝိတပရိစ္စာဂေန ပရမတ္ထပါရမိဉ္စ ပူရေဟီ”တိ ဧဝံ အတ္တနာဝ အတ္တာနံ ဩဝဒိ။

အထဿ “န ဧတ္တကေဟေဝ ဗုဒ္ဓကာရကေဟိ ဓမ္မေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ ဥတ္တရိမ္ပိ ဥပဓာရယတော ဒုတိယံ သီလပါရမိံ ဒိသွာ ဧတဒဟောသိ “သုမေဓပဏ္ဍိတ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ သီလပါရမိံ ပူရေယျာသိ။ ယထာ စမရီ မိဂေါ နာမ ဇီဝိတမ္ပိ အနောလောကေတွာ အတ္တနော ဝါလမေဝ ရက္ခတိ၊ ဧဝံ တွမ္ပိ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဇီဝိတမ္ပိ အနောလောကေတွာ သီလမေဝ ရက္ခန္တော ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ”တိ ဒုတိယံ သီလပါရမိံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၂၀။ “န ဟေတေ ဧတ္တကာယေဝ၊ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဘဝိဿရေ။
အညေပိ ဝိစိနိဿာမိ၊ ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ။

၁၂၁။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ ဒုတိယံ သီလပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အာသေဝိတနိသေဝိတံ။

၁၂၂။ ဣမံ တွံ ဒုတိယံ တာဝ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယ။
သီလပါရမိတံ ဂစ္ဆ၊ ယဒိ ဗောဓိံ ပတ္တုမိစ္ဆသိ။

၁၂၃။ ယထာပိ စမရီ ဝါလံ၊ ကိသ္မိဉ္စိ ပဋိလဂ္ဂိတံ။
ဥပေတိ မရဏံ တတ္ထ၊ န ဝိကောပေတိ ဝါလဓိံ။

၁၂၄။ တထေဝ တွံ စတူသု ဘူမီသု၊ သီလာနိ ပရိပူရယ။
ပရိရက္ခ သဗ္ဗဒါ သီလံ၊ စမရီ ဝိယ ဝါလဓိ”န္တိ။

တတ္ထ **န ဟေတေ**တိ န ဟိ ဧတေယေဝ။ **ဗောဓိပါစနာ**တိ မဂ္ဂပရိပါစနာ၊ သဗ္ဗညုတညာဏပရိပါစနာ ဝါ။ **ဒုတိယံ သီလပါရမိ**န္တိ သီလံ နာမ သဗ္ဗေသံ ကုသလဓမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာ၊ သီလေ ပတိဋ္ဌိတော ကုသလဓမ္မေဟိ န ပရိဟာယတိ၊

sabbepi lokiyalokuttaraguṇe paṭilabhati. Tasmā sīlapāramī pūretabbāti dutiyaṁ sīlapāramiṁ addakkhinti attho.

Āsevitanisevitanti bhāvitañceva bahulīkatañca. **Camarī**ti camarī migo. **Kismiñcī**ti yattha katthaci rukkhalatākaṇṭakādīsu aññatarasmiṁ. **Paṭilaggitan**ti paṭivilaggitaṁ. **Tatthā**ti yattha vilaggitaṁ, tattheva ṭhatvā maraṇaṁ upagacchati. **Na vikopetī**ti na chindati. **Vāladhin**ti vālaṁ chinditvā na gacchati, tattheva maraṇaṁ upetīti attho.

Catūsu bhūmīsu sīlānīti catūsu ṭhānesu vibhattasīlāni, pātimokkhasaṁvara-indriyasaṁvara-ājīvapārisuddhipaccayasannissitavasenāti attho. Bhūmivasena pana dvīsuyeva bhūmīsu pariyāpannaṁ tampi catūsīlamevāti. **Paripūrayā**ti khaṇḍachiddasabalādi-abhāvena paripūraya. **Sabbadā**ti sabbakālaṁ. **Camarī viyā**ti camarī migo viya. Sesametthāpi uttānatthamevāti.

Athassa "na ettakeheva Buddhakārakehi dhammehi bhavitabban"ti uttarimpi upadhārayato tatiyaṁ nekkhammapāramiṁ disvā etadahosi "Sumedhapaṇḍita tvaṁ ito paṭṭhāya nekkhammapāramimpi pūreyyāsi. Yathāpi suciraṁ bandhanāgāre vasamāno puriso na tattha sinehaṁ karoti, atha kho ukkaṇṭhito avasitukāmo hoti, evameva tvampi sabbabhave bandhanāgārasadise katvā passa, sabbabhavehi ukkaṇṭhito muccitukāmo hutvā nekkhammābhimukhova hohi, evaṁ Buddho bhavissasī"ti tatiyaṁ nekkhammapāramiṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

125. "Na hete ettakāyeva, Buddhadhammā bhavissare.
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā.

126. Vicinanto tadā dakkhiṁ, tatiyaṁ nekkhammapāramiṁ.
Pubbakehi Mahesīhi, āsevitanisevitaṁ.

127. Imaṁ tvaṁ tatiyaṁ tāva, daḷhaṁ katvā samādiya.
Nekkhammapāramitaṁ gaccha, yadi bodhiṁ pattumicchasi.

128. Yathā andughare puriso, ciravuṭṭho dukhaṭṭito.
Na tattha rāgaṁ janeti, muttiṁyeva gavesati.

သဗ္ဗေပိ လောကိယလောကုတ္တရဂုဏေ ပဋိလဘတိ။ တသ္မာ သီလပါရမီ ပူရေတဗ္ဗာတိ ဒုတိယံ သီလပါရမိံ အဒ္ဒက္ခိန္တိ အတ္ထော။

အာသေဝိတနိသေဝိတန္တိ ဘာဝိတဉ္စေဝ ဗဟုလီကတဉ္စ။ **စမရီ**တိ စမရီ မိဂေါ။ **ကိသ္မိဉ္စိ**တိ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ရုက္ခလတာကဏ္ဋကာဒီသု အညတရသ္မိံ။ **ပဋိလဂ္ဂိတ**န္တိ ပဋိဝိလဂ္ဂိတံ။ **တတ္ထာ**တိ ယတ္ထ ဝိလဂ္ဂိတံ၊ တတ္ထေဝ ဌတွာ မရဏံ ဥပဂစ္ဆတိ။ **န ဝိကောပေတီ**တိ န ဆိန္ဒတိ။ **ဝါလဓိ**န္တိ ဝါလံ ဆိန္ဒိတွာ န ဂစ္ဆတိ၊ တတ္ထေဝ မရဏံ ဥပေတီတိ အတ္ထော။

စတူသု ဘူမီသု သီလာနီတိ စတူသု ဌာနေသု ဝိဘတ္တသီလာနိ၊ ပါတိမောက္ခသံဝရဣန္ဒြိယသံဝရအာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိပစ္စယသန္နိဿိတဝသေနာတိ အတ္ထော။ ဘူမိဝသေန ပန ဒွီသုယေဝ ဘူမီသု ပရိယာပန္နံ တမ္ပိ စတုသီလမေဝါတိ။ **ပရိပူရယာ**တိ ခဏ္ဍဆိဒ္ဒသဗလာဒိအဘာဝေန ပရိပူရယ။ **သဗ္ဗဒါ**တိ သဗ္ဗကာလံ။ **စမရီ ဝိယာ**တိ စမရီ မိဂေါ ဝိယ။ သေသမေတ္ထာပိ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အထဿ "န ဧတ္တကေဟေဝ ဗုဒ္ဓကာရကေဟိ ဓမ္မေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဥတ္တရိမ္ပိ ဥပဓာရယတော တတိယံ နေက္ခမ္မပါရမိံ ဒိသွာ ဧတဒဟောသိ "သုမေဓပဏ္ဍိတ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ နေက္ခမ္မပါရမိမ္ပိ ပူရေယျာသိ။ ယထာပိ သုစိရံ ဗန္ဓနာဂါရေ ဝသမာနော ပုရိသော န တတ္ထ သိနေဟံ ကရောတိ၊ အထ ခေါ ဥက္ကဏ္ဌိတော အဝသိတုကာမော ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ တွမ္ပိ သဗ္ဗဘဝေ ဗန္ဓနာဂါရသဒိသေ ကတွာ ပဿ၊ သဗ္ဗဘဝေဟိ ဥက္ကဏ္ဌိတော မုစ္စိတုကာမော ဟုတွာ နေက္ခမ္မာဘိမုခေါဝ ဟောဟိ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ"တိ တတိယံ နေက္ခမ္မပါရမိံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၂၅။ "န ဟေတေ ဧတ္တကာယေဝ၊ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဘဝိဿရေ။
အညေပိ ဝိစိနိဿာမိ၊ ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ။

၁၂၆။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ တတိယံ နေက္ခမ္မပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အာသေဝိတနိသေဝိတံ။

၁၂၇။ ဣမံ တွံ တတိယံ တာဝ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယ။
နေက္ခမ္မပါရမိတံ ဂစ္ဆ၊ ယဒိ ဗောဓိံ ပတ္တုမိစ္ဆသိ။

၁၂၈။ ယထာ အန္ဒုဃရေ ပုရိသော၊ စိရဝုဋ္ဌော ဒုခဋ္ဋိတော။
န တတ္ထ ရာဂံ ဇနေတိ၊ မုတ္တိံယေဝ ဂဝေသတိ။

129. Tatheva tvaṁ sabbabhave, passa andughare viya.
Nekkhammābhimukho hohi, bhavato parimuttiyā”ti.

Tattha **andughare**ti bandhanāgāre. **Ciravuṭṭho**ti cirakālaṁ vuṭṭho. **Dukhaṭṭito**ti dukkhapīḷito. **Na tattha rāgaṁ janetī**ti tattha andughare rāgaṁ sinehaṁ na janeti na uppādeti. “Imaṁ anduharaṁ muñcitvā nāhaṁ aññattha gamissāmī”ti evaṁ tattha rāgaṁ na janeti, kintu[1] muttiṁyeva mokkhameva gavesatīti adhippāyo. **Nekkhammā bhimukho**ti nikkhamanābhimukho hohi. **Bhavato**ti sabbabhavehi. **Parimuttiyā**ti parimocanatthāya. “Nekkhammābhimukho hutvā, sambodhiṁ pāpuṇissasī”tipi pāṭho. Sesamettha uttānatthamevāti.

Athassa “na ettakeheva Buddhakārakadhammehi bhavitabban”ti uttarimpi upadhārayato catutthaṁ paññāpāramiṁ disvā etadahosi “Sumedhapaṇḍita tvaṁ ito paṭṭhāya paññāpāramimpi pūreyyāsi. Hīnamajjhimukkaṭṭhesu kañci avajjetvā sabbepi paṇḍite upasaṅkamitvā pañhaṁ puccheyyāsi. Yathāpi piṇḍacāriko bhikkhu hīnādibhedesu kulesu kiñci kulaṁ avivajjetvā paṭipāṭiyā piṇḍāya caranto khippaṁ yāpanamattaṁ labhati, evameva tvampi sabbe paṇḍite upasaṅkamitvā pucchanto Buddho bhavissasī”ti catutthaṁ paññāpāramiṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

130. “Na hete ettakāyeva, Buddhadhammā bhavissare.
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā.

131. Vicinanto tadā dakkhiṁ, catutthaṁ paññāpāramiṁ.
Pubbakehi Mahesīhi, āsevitanisevitaṁ.

132. Imaṁ tvaṁ catutthaṁ tāva, daḷhaṁ katvā samādiya.
Paññāpāramitaṁ gaccha, yadi bodhiṁ pattumicchasi.

133. Yathā hi bhikkhu bhikkhanto, hīnamukkaṭṭhamajjhime.
Kulāni na vivajjento, evaṁ labhati yāpanaṁ.

134. Tatheva tvaṁ sabbakālaṁ, paripucchaṁ Budhaṁ janaṁ.
Paññāya pāramiṁ gantvā, sambodhiṁ pāpuṇissasī”ti.

1. Kiṁ karosi (Sī, I)

၁၂၉။ တထေဝ တွံ သဗ္ဗဘဝေ၊ ပဿ အန္ဒုဃရေ ဝိယ။
နေက္ခမ္မာဘိမုခေါ ဟောဟိ၊ ဘဝတော ပရိမုတ္တိယာ”တိ။

တတ္ထ **အန္ဒုဃရေ**တိ ဗန္ဓနာဂါရေ။ **စိရဝုဋ္ဌော**တိ စိရကာလံ ဝုဋ္ဌော။ **ဒုခဋ္ဋိတော**တိ ဒုက္ခပီဠိတော။ **န တတ္ထ ရာဂံ ဇနေတီ**တိ တတ္ထ အန္ဒုဃရေ ရာဂံ သိနေဟံ န ဇနေတိ န ဥပ္ပါဒေတိ။ “ဣမံ အန္ဒုဃရံ မုဉ္စိတွာ နာဟံ အညတ္ထ ဂမိဿာမီ”တိ ဧဝံ တတ္ထ ရာဂံ န ဇနေတိ၊ ကိန္တု[1] မုတ္တိံယေဝ မောက္ခမေဝ ဂဝေသတီတိ အဓိပ္ပါယော။ **နေက္ခမ္မာဘိမုခေါ**တိ နိက္ခမနာဘိမုခေါ ဟောဟိ။ **ဘဝတော**တိ သဗ္ဗဘဝေဟိ။ **ပရိမုတ္တိယာ**တိ ပရိမောစနတ္ထာယ။ “နေက္ခမ္မာဘိမုခေါ ဟုတွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသီ”တိပိ ပါဌော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အထဿ “န ဧတ္တကေဟေဝ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ ဥတ္တရိမ္ပိ ဥပဓာရယတော စတုတ္ထံ ပညာပါရမိံ ဒိသွာ ဧတဒဟောသိ “သုမေဓပဏ္ဍိတ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ ပညာပါရမိမ္ပိ ပူရေယျာသိ။ ဟီနမဇ္ဈိမုက္ကဋ္ဌေသု ကဉ္စိ အဝဇ္ဇေတွာ သဗ္ဗေပိ ပဏ္ဍိတေ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆေယျာသိ။ ယထာပိ ပိဏ္ဍစာရိကော ဘိက္ခု ဟီနာဒိဘေဒေသု ကုလေသု ကိဉ္စိ ကုလံ အဝိဝဇ္ဇေတွာ ပဋိပါဋိယာ ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ခိပ္ပံ ယာပနမတ္တံ လဘတိ၊ ဧဝမေဝ တွမ္ပိ သဗ္ဗေ ပဏ္ဍိတေ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆန္တော ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ”တိ စတုတ္ထံ ပညာပါရမိံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၃၀။ “န ဟေတေ ဧတ္တကာယေဝ၊ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဘဝိဿရေ။
အညေပိ ဝိစိနိဿာမိ၊ ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ။

၁၃၁။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ စတုတ္ထံ ပညာပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အာသေဝိတနိသေဝိတံ။

၁၃၂။ ဣမံ တွံ စတုတ္ထံ တာဝ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယ။
ပညာပါရမိတံ ဂစ္ဆ၊ ယဒိ ဗောဓိံ ပတ္တုမိစ္ဆသိ။

၁၃၃။ ယထာ ဟိ ဘိက္ခု ဘိက္ခန္တော၊ ဟီနမုက္ကဋ္ဌမဇ္ဈိမေ။
ကုလာနိ န ဝိဝဇ္ဇေန္တော၊ ဧဝံ လဘတိ ယာပနံ။

၁၃၄။ တထေဝ တွံ သဗ္ဗကာလံ၊ ပရိပုစ္ဆံ ဗုဓံ ဇနံ။
ပညာယ ပါရမိံ ဂန္တွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသီ”တိ။

၁-ကိံ ကရောသိ (သီ၊ ဣ)

Tattha **bhikkhanto**ti piṇḍāya caranto. **Hīnamukkaṭṭhamajjhime**ti hīnamukkaṭṭhamajjhimāni kulānīti attho. Liṅgavipariyāso kato. **Na vivajjento**ti na pariharanto, gharapaṭipāṭiṁ muñcitvā caranto vivajjeti nāma, evamakatvāti attho. **Yāpanan**ti yāpanamattaṁ pāṇadhāraṇaṁ āhāraṁ labhatīti attho. **Paripucchan**ti "kiṁ bhante kusalaṁ, kiṁ akusalaṁ, kiṁ sāvajjaṁ, kiṁ anavajjan"ti-ādinā[1] nayena tattha tattha abhiññāte paṇḍite jane upasaṅkamitvā paripucchantoti attho. **Budhaṁ janan**ti paṇḍitaṁ janaṁ. "Budhe jane"tipi pāṭho. **Paññāya pāramin**ti paññāya pāraṁ. "Paññāpāramitaṁ gantvā"tipi pāṭho. Sesametthāpi uttānamevāti.

Athassa "na etthakeheva Buddhakārakadhammehi bhavitabban"ti uttarimpi upadhārayato pañcamaṁ vīriyapāramiṁ disvā etadahosi "Sumedhapaṇḍita tvaṁ ito paṭṭhāya vīriyapāramimpi pūreyyāsi. Yathāpi sīho migarājā sabba-iriyāpathesu daḷhavīriyo hoti, evaṁ tvampi sabbabhavesu sabba-iriyāpathesu daḷhavīriyo anolīnavīriyo samāno Buddho bhavissasī"ti pañcamaṁ vīriyapāramiṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

135. "Na hete ettakāyeva, Buddhadhammā bhavissare.
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā.

136. Vicinanto tadā dakkhiṁ, pañcamaṁ vīriyapāramiṁ.
Pubbakehi Mahesīhi, āsevitanisevitaṁ.

137. Imaṁ tvaṁ pañcamaṁ tāva, daḷhaṁ katvā samādiya.
Vīriyapāramitaṁ gaccha, yadi bodhiṁ pattumicchasi.

138. Yathāpi sīho migarājā, nisajjaṭṭhānacaṅkame.
Alīnavīriyo hoti, paggahitamano sadā.

139. Tatheva tvaṁ sabbabhave, paggaṇha vīriyaṁ daḷhaṁ.
Vīriyapāramitaṁ gantvā, sambodhiṁ pāpuṇissasī"ti.

Tattha **alīnavīriyo**ti anolīnavīriyo. **Sabbabhave**ti jātajātabhave, sabbesu bhavesūti attho. "Āraddhavīriyo hutvā, sambodhiṁ pāpuṇissasī"tipi pāṭho. Sesametthāpi uttānamevāti.

1. Dī 3. 50, 128 piṭṭhesu.

တတ္ထ **ဘိက္ခန္တော**တိ ပိဏ္ဍာယ စရန္တော။ **ဟီနမုက္ကဋ္ဌမဇ္ဈိမေ**တိ ဟီနမုက္ကဋ္ဌမဇ္ဈိမာနိ ကုလာနီတိ အတ္ထော။ လိင်္ဂဝိပရိယာသော ကတော။ **န ဝိဝဇ္ဇေန္တော**တိ န ပရိဟရန္တော၊ ဃရပဋိပါဋိံ မုဉ္စိတွာ စရန္တော ဝိဝဇ္ဇေတိ နာမ၊ ဧဝမကတွာတိ အတ္ထော။ **ယာပန**န္တိ ယာပနမတ္တံ ပါဏဓာရဏံ အာဟာရံ လဘတီတိ အတ္ထော။ **ပရိပုစ္ဆ**န္တိ "ကိံ ဘန္တေ ကုသလံ, ကိံ အကုသလံ၊ ကိံ သာဝဇ္ဇံ, ကိံ အနဝဇ္ဇ"န္တိအာဒိနာ[1] နယေန တတ္ထ တတ္ထ အဘိညာတေ ပဏ္ဍိတေ ဇနေ ဥပသင်္ကမိတွာ ပရိပုစ္ဆန္တောတိ အတ္ထော။ **ဗုဓံ ဇန**န္တိ ပဏ္ဍိတံ ဇနံ။ "ဗုဓေ ဇနေ"တိပိ ပါဌော။ **ပညာယ ပါရမိ**န္တိ ပညာယ ပါရံ။ "ပညာပါရမိတံ ဂန္တွာ"တိပိ ပါဌော။ သေသမေတ္ထာပိ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အထဿ "န ဧတ္တကေဟေဝ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဥတ္တရိမ္ပိ ဥပဓာရယတော ပဉ္စမံ ဝီရိယပါရမိံ ဒိသွာ ဧတဒဟောသိ "သုမေဓပဏ္ဍိတ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဝီရိယပါရမိမ္ပိ ပူရေယျာသိ။ ယထာပိ သီဟော မိဂရာဇာ သဗ္ဗဣရိယာပထေသု ဒဠှဝီရိယော ဟောတိ၊ ဧဝံ တွမ္ပိ သဗ္ဗဘဝေသု သဗ္ဗဣရိယာပထေသု ဒဠှဝီရိယော အနောလီနဝီရိယော သမာနော ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ"တိ ပဉ္စမံ ဝီရိယပါရမိံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၃၅။ "န ဟေတေ ဧတ္တကာယေဝ၊ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဘဝိဿရေ။
အညေပိ ဝိစိနိဿာမိ၊ ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ။

၁၃၆။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ ပဉ္စမံ ဝီရိယပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အာသေဝိတနိသေဝိတံ။

၁၃၇။ ဣမံ တွံ ပဉ္စမံ တာဝ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယ။
ဝီရိယပါရမိတံ ဂစ္ဆ၊ ယဒိ ဗောဓိံ ပတ္တုမိစ္ဆသိ။

၁၃၈။ ယထာပိ သီဟော မိဂရာဇာ၊ နိသဇ္ဇဋ္ဌာနစင်္ကမေ။
အလီနဝီရိယော ဟောတိ၊ ပဂ္ဂဟိတမနော သဒါ။

၁၃၉။ တထေဝ တွံ သဗ္ဗဘဝေ၊ ပဂ္ဂဏှ ဝီရိယံ ဒဠှံ။
ဝီရိယပါရမိတံ ဂန္တွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသီ"တိ။

တတ္ထ **အလီနဝီရိယော**တိ အနောလီနဝီရိယော။ **သဗ္ဗဘဝေ**တိ ဇာတဇာတဘဝေ၊ သဗ္ဗေသု ဘဝေသူတိ အတ္ထော။ "အာရဒ္ဓဝီရိယော ဟုတွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသီ"တိပိ ပါဌော။ သေသမေတ္ထာပိ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၁-ဒီ ၃-၅၀-၁၂၈-ပိဋ္ဌေသု။

Athassa “na ettakeheva Buddhakārakadhammehi bhavitabban”ti uttarimpi upadhārayato chaṭṭhamaṁ khantipāramiṁ disvā etadahosi “Sumedhapaṇḍita tvaṁ ito paṭṭhāya khantipāramiṁ paripūreyyāsi, sammānanepi avamānanepi khamova bhaveyyāsi. Yathā hi pathaviyaṁ nāma sucimpi pakkhipanti asucimpi, na ca tena pathavī sinehaṁ vā paṭighaṁ vā karoti, khamati sahati adhivāsetiyeva, evameva tvampi sabbesaṁ sammānanāvamānanesu khamo samāno Buddho bhavissasī”ti chaṭṭhamaṁ khantipāramiṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

140. “Na hete ettakāyeva, Buddhadhammā bhavissare.
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā.

141. Vicinanto tadā dakkhiṁ, chaṭṭhamaṁ khantipāramiṁ.
Pubbakehi Mahesīhi, āsevitanisevitaṁ.

142. Imaṁ tvaṁ chaṭṭhamaṁ tāva, daḷhaṁ katvā samādiya.
Tattha advejjhamānaso, sambodhiṁ pāpuṇissasi.

143. Yathāpi pathavī nāma, sucimpi asucimpi ca.
Sabbaṁ sahati nikkhepaṁ, na karoti paṭighaṁ tayā.

144. Tatheva tvampi sabbesaṁ, sammānāvamānakkhamo.
Khantipāramitaṁ gantvā, sambodhiṁ pāpuṇissasī”ti.

Tattha **tatthā**ti tassaṁ khantipāramiyaṁ. **Advejjhamānaso**ti ekaṁsamānaso. **Sucimpī**ti candanakuṅkumagandhamālādisucimpi. **Asucimpī**ti ahikukkuramanussakuṇapagūthamuttakheḷasiṅghāṇikādi-asucimpi. **Sahatī**ti khamati, adhivāseti. **Nikkhepan**ti nikkhittaṁ. **Paṭighan**ti kodhaṁ. **Tayā**ti tāya vuttiyā, tāya nikkhittatāya vā. “Paṭighaṁ dayan”tipi pāṭho, tassa tena nikkhepena paṭighānurodhaṁ na karotīti attho. **Sammānāvamānakkhamo**ti sabbesaṁ sammānanāvamānanasaho tvampi bhavāti attho. “Tatheva tvampi sabbabhave, sammānanavimānakkhamo”tipi paṭhanti. “Khantiyā pāramiṁ gantvā”tipi pāṭho, tassā khantiyā pāramipūraṇavasena gantvāti attho. Sesametthāpi uttānamevāti. Ito paraṁ ettakampi avatvā yattha yattha viseso atthi, taṁ tameva vatvā pāṭhantaraṁ dassetvā gamissāmāti.

အထဿ “န ဧတ္တကေဟေဝ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ ဥတ္တရိမ္ပိ ဥပဓာရယတော ဆဋ္ဌမံ ခန္တိပါရမိံ ဒိသွာ ဧတဒဟောသိ “သုမေဓပဏ္ဍိတ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ ခန္တိပါရမိံ ပရိပူရေယျာသိ၊ သမ္မာနနေပိ အဝမာနနေပိ ခမောဝ ဘဝေယျာသိ။ ယထာ ဟိ ပထဝိယံ နာမ သုစိမ္ပိ ပက္ခိပန္တိ အသုစိမ္ပိ၊ န စ တေန ပထဝီ သိနေဟံ ဝါ ပဋိဃံ ဝါ ကရောတိ၊ ခမတိ သဟတိ အဓိဝါသေတိယေဝ၊ ဧဝမေဝ တွမ္ပိ သဗ္ဗေသံ သမ္မာနနာဝမာနနေသု ခမော သမာနော ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ”တိ ဆဋ္ဌမံ ခန္တိပါရမိံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၄၀။ “န ဟေတေ ဧတ္တကာယေဝ၊ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဘဝိဿရေ။
အညေပိ ဝိစိနိဿာမိ၊ ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ။

၁၄၁။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ ဆဋ္ဌမံ ခန္တိပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အာသေဝိတနိသေဝိတံ။

၁၄၂။ ဣမံ တွံ ဆဋ္ဌမံ တာဝ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယ။
တတ္ထ အဒ္ဝေဇ္ဈမာနသော၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသိ။

၁၄၃။ ယထာပိ ပထဝီ နာမ၊ သုစိမ္ပိ အသုစိမ္ပိ စ။
သဗ္ဗံ သဟတိ နိက္ခေပံ၊ န ကရောတိ ပဋိဃံ တယာ။

၁၄၄။ တထေဝ တွမ္ပိ သဗ္ဗေသံ၊ သမ္မာနာဝမာနက္ခမော။
ခန္တိပါရမိတံ ဂန္တွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသီ”တိ။

တတ္ထ **တတ္ထာ**တိ တဿံ ခန္တိပါရမိယံ။ **အဒ္ဝေဇ္ဈမာနသော**တိ ဧကံသမာနသော။ **သုစိမ္ပီ**တိ စန္ဒနကုင်္ကုမဂန္ဓမာလာဒိသုစိမ္ပိ။ **အသုစိမ္ပီ**တိ အဟိကုက္ကုရမနုဿကုဏပဂူထမုတ္တခေဠသိင်္ဃာဏိကာဒိအသုစိမ္ပိ။ **သဟတီ**တိ ခမတိ၊ အဓိဝါသေတိ။ **နိက္ခေပ**န္တိ နိက္ခိတ္တံ။ **ပဋိဃ**န္တိ ကောဓံ။ **တယာ**တိ တာယ ဝုတ္တိယာ၊ တာယ နိက္ခိတ္တတာယ ဝါ။ “ပဋိဃံ ဒယ”န္တိပိ ပါဌော၊ တဿ တေန နိက္ခေပေန ပဋိဃာနုရောဓံ န ကရောတီတိ အတ္ထော။ **သမ္မာနာဝမာနက္ခမော**တိ သဗ္ဗေသံ သမ္မာနနာဝမာနနသဟော တွမ္ပိ ဘဝါတိ အတ္ထော။ “တထေဝ တွမ္ပိ သဗ္ဗဘဝေ၊ သမ္မာနနဝိမာနက္ခမော”တိပိ ပဌန္တိ။ “ခန္တိယာ ပါရမိံ ဂန္တွာ”တိပိ ပါဌော၊ တဿာ ခန္တိယာ ပါရမိပူရဏဝသေန ဂန္တွာတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထာပိ ဥတ္တာနမေဝါတိ။ ဣတော ပရံ ဧတ္တကမ္ပိ အဝတွာ ယတ္ထ ယတ္ထ ဝိသေသော အတ္ထိ၊ တံ တမေဝ ဝတွာ ပါဌန္တရံ ဒဿေတွာ ဂမိဿာမာတိ။

Athassa “na ettakeheva Buddhakārakadhammehi bhavitabban”ti uttarimpi upadhārayato sattamaṁ saccapāramiṁ disvā etadahosi “Sumedhapaṇḍita tvaṁ ito paṭṭhāya saccapāramimpi pūreyyāsi, asaniyā matthake patamānāyapi dhanādīnaṁ atthāya chandādīnaṁ vasena sampajānamusāvādaṁ nāma mā bhāsi. Yathāpi osadhītārakā nāma sabbautūsu attano gamanavīthiṁ vijahitvā aññāya vīthiyā na gacchati, sakavīthiyāva gacchati, evameva tvampi saccaṁ pahāya musāvādaṁ nāma avadantoyeva Buddho bhavissasī”ti sattamaṁ saccapāramiṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

145. “Na hete ettakāyeva, Buddhadhammā bhavissare.
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā.

146. Vicinanto tadā dakkhiṁ, sattamaṁ saccapāramiṁ.
Pubbakehi Mahesīhi, āsevitanisevitaṁ.

147. Imaṁ tvaṁ sattamaṁ tāva, daḷhaṁ katvā samādiya.
Tattha advejjhavacano, sambodhiṁ pāpuṇissasi.

148. Yathāpi osadhī nāma, tulābhūtā sadevake.
Samaye utuvasse vā, na vokkamati vīthito.

149. Tatheva tvampi saccesu, mā vokkama hi vīthito.
Saccapāramitaṁ gantvā, sambodhiṁ pāpuṇissasī”ti.

Tattha **tatthā**ti saccapāramiyaṁ. **Advejjhavacano**ti avitathavacano. **Osadhī nāmā**ti osadhītārakā, osadhagahaṇe osadhītārakaṁ uditaṁ disvā osadhaṁ gaṇhanti. Tasmā “osadhītārakā”ti vuccati. **Tulābhūtā**ti pamāṇabhūtā. **Sadeveke**ti sadevakassa lokassa. **Samaye**ti vassasamaye. **Utuvasse**ti hemantagimhesu. “Samaye utuvaṭṭe”tipi pāṭho. Tassa **samaye**ti gimhe. **Utuvaṭṭe**ti hemante ca vassāne cāti attho. **Na vokkamati vīthito**ti taṁtaṁutumhi attano gamanavīthito na vokkamati na vigacchati, cha māse pacchimaṁ disaṁ gacchati, cha māse pubbaṁ disaṁ gacchatīti. Atha vā **osadhī nāmā**ti siṅgiverapipphalimaricādikaṁ osadhaṁ. **Na vokkamatī**ti yaṁ yaṁ phaladānasamatthaṁ osadhaṁ, taṁ taṁ phaladānaṁ okkamma

အထဿ “န ဧတ္တကေဟေဝ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ ဥတ္တရိမ္ပိ ဥပဓာရယတော သတ္တမံ သစ္စပါရမိံ ဒိသွာ ဧတဒဟောသိ “သုမေဓပဏ္ဍိတ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ သစ္စပါရမိမ္ပိ ပူရေယျာသိ၊ အသနိယာ မတ္ထကေ ပတမာနာယပိ ဓနာဒီနံ အတ္ထာယ ဆန္ဒာဒီနံ ဝသေန သမ္ပဇာနမုသာဝါဒံ နာမ မာ ဘာသိ။ ယထာပိ ဩသဓိတာရကာ နာမ သဗ္ဗဥတူသု အတ္တနော ဂမနဝီထိံ ဝိဇဟိတွာ အညာယ ဝီထိယာ န ဂစ္ဆတိ၊ သကဝီထိယာဝ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ တွမ္ပိ သစ္စံ ပဟာယ မုသာဝါဒံ နာမ အဝဒန္တောယေဝ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ”တိ သတ္တမံ သစ္စပါရမိံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၄၅။ “န ဟေတေ ဧတ္တကာယေဝ၊ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဘဝိဿရေ။
အညေပိ ဝိစိနိဿာမိ၊ ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ။

၁၄၆။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ သတ္တမံ သစ္စပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အာသေဝိတနိသေဝိတံ။

၁၄၇။ ဣမံ တွံ သတ္တမံ တာဝ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယ။
တတ္ထ အဒွေဇ္ဈဝစနော၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသိ။

၁၄၈။ ယထာပိ ဩသဓီ နာမ၊ တုလာဘူတာ သဒေဝကေ။
သမယေ ဥတုဝဿေ ဝါ၊ န ဝေါက္ကမတိ ဝီထိတော။

၁၄၉။ တထေဝ တွမ္ပိ သစ္စေသု၊ မာ ဝေါက္ကမ ဟိ ဝီထိတော။
သစ္စပါရမိတံ ဂန္တွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသီ”တိ။

တတ္ထ **တတ္ထာ**တိ သစ္စပါရမိယံ။ **အဒွေဇ္ဈဝစနော**တိ အဝိတထဝစနော။ **ဩသဓီ နာမာ**တိ ဩသဓိတာရကာ၊ ဩသဓဂဟဏေ ဩသဓိတာရကံ ဥဒိတံ ဒိသွာ ဩသဓံ ဂဏှန္တိ။ တသ္မာ “ဩသဓိတာရကာ”တိ ဝုစ္စတိ။ **တုလာဘူတာ**တိ ပမာဏဘူတာ။ **သဒေဝကေ**တိ သဒေဝကဿ လောကဿ။ **သမယေ**တိ ဝဿသမယေ။ **ဥတုဝဿေ**တိ ဟေမန္တဂိမှေသု။ “သမယေ ဥတုဝဋ္ဋေ”တိပိ ပါဌော။ တဿ **သမယေ**တိ ဂိမှေ။ **ဥတုဝဋ္ဋေ**တိ ဟေမန္တေ စ ဝဿာနေ စာတိ အတ္ထော။ **န ဝေါက္ကမတိ ဝီထိတော**တိ တံတံဥတုမှိ အတ္တနော ဂမနဝီထိတော န ဝေါက္ကမတိ န ဝိဂစ္ဆတိ၊ ဆ မာသေ ပစ္ဆိမံ ဒိသံ ဂစ္ဆတိ၊ ဆ မာသေ ပုဗ္ဗံ ဒိသံ ဂစ္ဆတီတိ။ အထ ဝါ **ဩသဓီ နာမာ**တိ သိင်္ဂိဝေရပိပ္ဖလိမရိစာဒိကံ ဩသဓံ။ **န ဝေါက္ကမတီ**တိ ယံ ယံ ဖလဒါနသမတ္ထံ ဩသဓံ၊ တံ တံ ဖလဒါနံ ဩက္ကမ္မ

attano phalaṁ adatvā na nivattati. **Vīthito**ti gamanavīthito, pittaharo pittaṁ harateva, vātaharo vātaṁ harateva, semhaharo semhaṁ haratevāti attho. Sesametthāpi uttānamevāti.

Athassa "na ettakeheva Buddhakārakadhammehi bhavitabban"ti uttarimpi upadhārayato aṭṭhamaṁ adhiṭṭhānapāramiṁ disvā etadahosi "Sumedhapaṇḍita tvaṁ ito paṭṭhāya adhiṭṭhānapāramimpi pūreyyāsi, yaṁ adhiṭṭhāsi, tasmiṁ adhiṭṭhāne niccalo bhaveyyāsi. Yathā pabbato nāma sabbadisāsu vāte paharantepi na kampati na calati, attano ṭhāneyeva tiṭṭhati, evameva tvampi attano adhiṭṭhāne niccalo hontova Buddho bhavissasī"ti aṭṭhamaṁ adhiṭṭhānapāramiṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāsīti. Tena vuttaṁ—

150. "Na hete ettakāyeva, Buddhadhammā bhavissare.
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā.

151. Vicinanto tadā dakkhiṁ, aṭṭhamaṁ adhiṭṭhānapāramiṁ.
Pubbakehi Mahesīhi, āsevitanisevitaṁ.

152. Imaṁ tvaṁ aṭṭhamaṁ tāva, daḷhaṁ katvā samādiya.
Tattha tvaṁ acalo hutvā, sambodhiṁ pāpuṇissasi.

153. Yathāpi pabbato selo, acalo suppatiṭṭhito.
Na kampati bhusavātehi, sakaṭṭhāneva tiṭṭhati.

154. Tatheva tvampi adhiṭṭhāne, sabbadā acalo bhava.
Adhiṭṭhānapāramitaṁ gantvā, sambodhiṁ pāpuṇissasī"ti.

Tattha **selo**ti silāmayo. **Acalo**ti niccalo. **Suppatiṭṭhito**ti acalattāva suṭṭhu patiṭṭhito. "Yathāpi pabbato acalo, nikhāto suppatiṭṭhito"tipi pāṭho. **Bhusavātehī**ti balavavātehi. **Sakaṭṭhānevā**ti attano ṭhāneyeva, yathāṭhitaṭṭhāneyevāti attho. Sesametthāpi uttānamevāti.

Athassa "na ettakeheva Buddhakārakadhammehi bhavitabban"ti uttarimpi upadhārayato navamaṁ mettāpāramiṁ disvā etadahosi "Sumedhapaṇḍita tvaṁ ito paṭṭhāya mettāpāramiṁ pūreyyāsi, hitesupi ahitesupi

အတ္တနော ဖလံ အဒတွာ န နိဝတ္တတိ။ **ဝီထိတော**တိ ဂမနဝီထိတော၊ ပိတ္တဟရော ပိတ္တံ ဟရတေဝ၊ ဝါတဟရော ဝါတံ ဟရတေဝ၊ သေမှဟရော သေမှံ ဟရတေဝါတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထာပိ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အထဿ "န ဧတ္တကေဟေဝ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဥတ္တရိမ္ပိ ဥပဓာရယတော အဋ္ဌမံ အဓိဋ္ဌာနပါရမိံ ဒိသွာ ဧတဒဟောသိ "သုမေဓပဏ္ဍိတ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ အဓိဋ္ဌာနပါရမိမ္ပိ ပူရေယျာသိ၊ ယံ အဓိဋ္ဌာသိ၊ တသ္မိံ အဓိဋ္ဌာနေ နိစ္စလော ဘဝေယျာသိ။ ယထာ ပဗ္ဗတော နာမ သဗ္ဗဒိသာသု ဝါတေ ပဟရန္တေပိ န ကမ္ပတိ န စလတိ၊ အတ္တနော ဌာနေယေဝ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝမေဝ တွမ္ပိ အတ္တနော အဓိဋ္ဌာနေ နိစ္စလော ဟောန္တောဝ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ"တိ အဋ္ဌမံ အဓိဋ္ဌာနပါရမိံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၅၀။ "န ဟေတေ ဧတ္တကာယေဝ၊ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဘဝိဿရေ။
အညေပိ ဝိစိနိဿာမိ၊ ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ။

၁၅၁။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ အဋ္ဌမံ အဓိဋ္ဌာနပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အာသေဝိတနိသေဝိတံ။

၁၅၂။ ဣမံ တွံ အဋ္ဌမံ တာဝ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယ။
တတ္ထ တွံ အစလော ဟုတွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသိ။

၁၅၃။ ယထာပိ ပဗ္ဗတော သေလော၊ အစလော သုပ္ပတိဋ္ဌိတော။
န ကမ္ပတိ ဘုသဝါတေဟိ၊ သကဋ္ဌာနေဝ တိဋ္ဌတိ။

၁၅၄။ တထေဝ တွမ္ပိ အဓိဋ္ဌာနေ၊ သဗ္ဗဒါ အစလော ဘဝ။
အဓိဋ္ဌာနပါရမိတံ ဂန္တွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသီ"တိ။

တတ္ထ **သေလော**တိ သိလာမယော။ **အစလော**တိ နိစ္စလော။ **သုပ္ပတိဋ္ဌိတော**တိ အစလတ္တာဝ သုဋ္ဌု ပတိဋ္ဌိတော။ "ယထာပိ ပဗ္ဗတော အစလော၊ နိခါတော သုပ္ပတိဋ္ဌိတော"တိပိ ပါဌော။ **ဘုသဝါတေဟီ**တိ ဗလဝဝါတေဟိ။ **သကဋ္ဌာနေဝါ**တိ အတ္တနော ဌာနေယေဝ၊ ယထာဋ္ဌိတဋ္ဌာနေယေဝါတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထာပိ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အထဿ "န ဧတ္တကေဟေဝ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဥတ္တရိမ္ပိ ဥပဓာရယတော နဝမံ မေတ္တာပါရမိံ ဒိသွာ ဧတဒဟောသိ "သုမေဓပဏ္ဍိတ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ မေတ္တာပါရမိံ ပူရေယျာသိ၊ ဟိတေသုပိ အဟိတေသုပိ

ekacittova bhaveyyāsi. Yathāpi udakaṁ nāma pāpajanassapi kalyāṇajanassapi sītabhāvaṁ ekasadisaṁ katvā pharati, evameva tvampi sabbasattesu mettacittena ekacittova hutvā Buddho bhavissasī”ti navamaṁ mettāpāramiṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāsīti. Tena vuttaṁ—

154. “Na hete ettakāyeva, Buddhadhammā bhavissare.
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā.

156. Vicinanto tadā dakkhiṁ, navamaṁ mettāpāramiṁ.
Pubbakehi Mahesīhi, āsevitanisevitaṁ.

157. Imaṁ tvaṁ navamaṁ tāva, daḷhaṁ katvā samādiya.
Mettāya asamo hohi, yadi bodhiṁ pattumicchasi.

158. Yathāpi udakaṁ nāma, kalyāṇe pāpake jane.
Samaṁ pharati sītena, pavāheti rajomalaṁ.

159. Tatheva tvaṁ hitāhite, samaṁ mettāya bhāvaya.
Mettāpāramitaṁ gantvā, sambodhiṁ pāpuṇissasī”ti.

Tattha **asamo hohī**ti mettābhāvanāya asadiso hoti. Tattha “tvaṁ samasamo hohī”tipi pāṭho, so uttānatthova. **Saman**ti tulyaṁ. **Pharatī**ti phusati. **Pavāhetī**ti visodheti. **Rajo**ti āgantukarajaṁ. **Malan**ti sarīre uṭṭhitaṁ sedamalādiṁ. “Rajamalan”tipi pāṭho, soyevattho. **Hitāhite**ti hite ca ahite ca, mitte ca amitte cāti attho. **Mettāya bhāvayā**ti mettaṁ bhāvaya vaḍḍhehi. Sesametthāpi uttānamevāti.

Athassa “na ettakeheva Buddhakārakadhammehi bhavitabban”ti uttarimpi upadhārayato dasamaṁ upekkhāpāramiṁ disvā etadahosi “Sumedhapaṇḍita tvaṁ ito paṭṭhāya upekkhāpāramiṁ paripūreyyāsi, sukhepi dukkhepi majjhattova bhaveyyāsi. Yathāpi pathavī nāma sucimpi asucimpi ca pakkhipamāne majjhattāva hoti, evameva tvampi sukhadukkhesu majjhattova honto Buddho bhavissasī”ti dasamaṁ upekkhāpāramiṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

ဧကစိတ္တောဝ ဘဝေယျာသိ။ ယထာပိ ဥဒကံ နာမ ပါပဇနဿပိ ကလျာဏဇနဿပိ သီတဘာဝံ ဧကသဒိသံ ကတွာ ဖရတိ၊ ဧဝမေဝ တွမ္ပိ သဗ္ဗသတ္တေသု မေတ္တစိတ္တေန ဧကစိတ္တောဝ ဟုတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ”တိ နဝမံ မေတ္တာပါရမိံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၅၅။ “န ဟေတေ ဧတ္တကာယေဝ၊ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဘဝိဿရေ။
အညေပိ ဝိစိနိဿာမိ၊ ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ။

၁၅၆။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ နဝမံ မေတ္တာပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အာသေဝိတနိသေဝိတံ။

၁၅၇။ ဣမံ တွံ နဝမံ တာဝ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယ။
မေတ္တာယ အသမော ဟောဟိ၊ ယဒိ ဗောဓိံ ပတ္တုမိစ္ဆသိ။

၁၅၈။ ယထာပိ ဥဒကံ နာမ၊ ကလျာဏေ ပါပကေ ဇနေ။
သမံ ဖရတိ သီတေန၊ ပဝါဟေတိ ရဇောမလံ။

၁၅၉။ တထေဝ တွံ ဟိတာဟိတေ၊ သမံ မေတ္တာယ ဘာဝယ။
မေတ္တာပါရမိတံ ဂန္တွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသီ”တိ။

တတ္ထ **အသမော ဟောဟီ**တိ မေတ္တာဘာဝနာယ အသဒိသော ဟောဟိ။ တတ္ထ “တွံ သမသမော ဟောဟီ”တိပိ ပါဌော၊ သော ဥတ္တာနတ္ထောဝ။ **သမ**န္တိ တုလျံ။ **ဖရတီ**တိ ဖုသတိ။ **ပဝါဟေတီ**တိ ဝိသောဓေတိ။ **ရဇော**တိ အာဂန္တုကရဇံ။ **မလ**န္တိ သရီရေ ဥဋ္ဌိတံ သေဒမလာဒိံ။ “ရဇမလ”န္တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ **ဟိတာဟိတေ**တိ ဟိတေ စ အဟိတေ စ၊ မိတ္တေ စ အမိတ္တေ စာတိ အတ္ထော။ **မေတ္တာယ ဘာဝယာ**တိ မေတ္တံ ဘာဝယ ဝဍ္ဎေဟိ။ သေသမေတ္ထာပိ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အထဿ “န ဧတ္တကေဟေဝ ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ ဥတ္တရိမ္ပိ ဥပဓာရယတော ဒသမံ ဥပေက္ခာပါရမိံ ဒိသွာ ဧတဒဟောသိ “သုမေဓပဏ္ဍိတ တွံ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဥပေက္ခာပါရမိံ ပရိပူရေယျာသိ၊ သုခေပိ ဒုက္ခေပိ မဇ္ဈတ္တောဝ ဘဝေယျာသိ။ ယထာပိ ပထဝီ နာမ သုစိမ္ပိ အသုစိမ္ပိ စ ပက္ခိပမာနေ မဇ္ဈတ္တာဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ တွမ္ပိ သုခဒုက္ခေသု မဇ္ဈတ္တောဝ ဟောန္တော ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ”တိ ဒသမံ ဥပေက္ခာပါရမိံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

160. “Na hete ettakāyeva, Buddhadhammā bhavissare.
Aññepi vicinissāmi, ye dhammā bodhipācanā.

161. Vicinanto tadā dakkhiṁ, dasamaṁ upekkhāpāramiṁ.
Pubbakehi Mahesīhi, āsevitanisevitaṁ.

162. Imaṁ tvaṁ dasamaṁ tāva, daḷhaṁ katvā samādiya.
Tulābhūto daḷho hutvā, sambodhiṁ pāpuṇissasi.

163. Yathāpi pathavī nāma, nikkhittaṁ asuciṁ suciṁ.
Upekkhati ubhopete, kopānunayavajjitā.

164. Tatheva tvaṁ sukhadukkhe, tulābhūto sadā bhava.
Upekkhāpāramitaṁ gantvā, sambodhiṁ pāpuṇissasī”ti.

Tattha **tulābhūto**ti majjhattabhāve ṭhito, yathā tulāya daṇḍo samaṁ tulito samaṁ tiṭṭhati, na namati na unnamati, evameva tvampi sukhadukkhesu tulāsadiso hutvā sambodhiṁ pāpuṇissasi. **Kopānunayavajjitā**ti paṭighānurodhavajjitā. “Dayākopavivajjitā”tipi pāṭho, soyevattho. Sesaṁ khantipāramiyaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ.

Tato Sumedhapaṇḍito ime dasa pāramidhamme vicinitvā tato paraṁ cintesi “imasmiṁ loke bodhisattehi paripūretabbā bodhipācanā Buddhattakarā[1] dhammā ettakāyeva, na ito bhiyyo, imā pana pāramiyo uddhaṁ ākāsepi natthi, na heṭṭhā pathaviyampi, na puratthimādīsu disāsupi atthi, mayhaṁyeva pana hadayamaṁsantareyeva patiṭṭhitā”ti. Evaṁ tāsaṁ attano hadaye patiṭṭhitabhāvaṁ disvā sabbāpi tā daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāya punappunaṁ sammasanto anulomapaṭilomaṁ sammasi, pariyante gahetvā ādimhi pāpesi, ādimhi gahetvā pariyante ṭhapesi, majjhe gahetvā ubhato osāpesi, ubhato koṭīsu gahetvā majjhe osāpesi. Bāhirabhaṇḍapariccāgo **pāramiyo** nāma, aṅgapariccāgo **upapāramiyo** nāma, jīvitapariccāgo **paramatthapāramiyo** nāmāti dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samattiṁsa pāramiyo yamakatelaṁ[2] vinivaṭṭento viya sammasi. Tassa dasa pāramiyo sammasantassa

1. Buddhakārakā (Sī) 2. Yantayamakatelaṁ (Ka)

၁၆၀။ “န ဟေတေ ဧတ္တကာယေဝ၊ ဗုဒ္ဓဓမ္မာ ဘဝိဿရေ။
အညေပိ ဝိစိနိဿာမိ၊ ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ။

၁၆၁။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ၊ ဒသမံ ဥပေက္ခာပါရမိံ။
ပုဗ္ဗကေဟိ မဟေသီဟိ၊ အာသေဝိတနိသေဝိတံ။

၁၆၂။ ဣမံ တွံ ဒသမံ တာဝ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယ။
တုလာဘူတော ဒဠှော ဟုတွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသိ။

၁၆၃။ ယထာပိ ပထဝီ နာမ၊ နိက္ခိတ္တံ အသုစိံ သုစိံ။
ဥပေက္ခတိ ဥဘောပေတေ၊ ကောပါနုနယဝဇ္ဇိတာ။

၁၆၄။ တထေဝ တွံ သုခဒုက္ခေ၊ တုလာဘူတော သဒါ ဘဝ။
ဥပေက္ခာပါရမိတံ ဂန္တွာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသီ”တိ။

တတ္ထ **တုလာဘူတော**တိ မဇ္ဈတ္တဘာဝေ ဌိတော၊ ယထာ တုလာယ ဒဏ္ဍော သမံ တုလိတော သမံ တိဋ္ဌတိ၊ န နမတိ န ဥန္နမတိ၊ ဧဝမေဝ တွမ္ပိ သုခဒုက္ခေသု တုလာသဒိသော ဟုတွာ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိဿသိ။ **ကောပါနုနယဝဇ္ဇိတာ**တိ ပဋိဃာနုရောဓဝဇ္ဇိတာ။ “ဒယာကောပဝိဝဇ္ဇိတာ”တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ သေသံ ခန္တိပါရမိယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတော သုမေဓပဏ္ဍိတော ဣမေ ဒသ ပါရမိဓမ္မေ ဝိစိနိတွာ တတော ပရံ စိန္တေသိ “ဣမသ္မိံ လောကေ ဗောဓိသတ္တေဟိ ပရိပူရေတဗ္ဗာ ဗောဓိပါစနာ ဗုဒ္ဓတ္တကရာ[1] ဓမ္မာ ဧတ္တကာယေဝ၊ န ဣတော ဘိယျော၊ ဣမာ ပန ပါရမိယော ဥဒ္ဓံ အာကာသေပိ နတ္ထိ၊ န ဟေဋ္ဌာ ပထဝိယမ္ပိ၊ န ပုရတ္ထိမာဒီသု ဒိသာသုပိ အတ္ထိ၊ မယှံယေဝ ပန ဟဒယမံသန္တရေယေဝ ပတိဋ္ဌိတာ”တိ။ ဧဝံ တာသံ အတ္တနော ဟဒယေ ပတိဋ္ဌိတဘာဝံ ဒိသွာ သဗ္ဗာပိ တာ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာယ ပုနပ္ပုနံ သမ္မသန္တော အနုလောမပဋိလောမံ သမ္မသိ၊ ပရိယန္တေ ဂဟေတွာ အာဒိမှိ ပါပေသိ၊ အာဒိမှိ ဂဟေတွာ ပရိယန္တေ ဌပေသိ၊ မဇ္ဈေ ဂဟေတွာ ဥဘတော ဩသာပေသိ၊ ဥဘတော ကောဋီသု ဂဟေတွာ မဇ္ဈေ ဩသာပေသိ။ ဗာဟိရဘဏ္ဍပရိစ္စာဂေါ **ပါရမိယော** နာမ၊ အင်္ဂပရိစ္စာဂေါ **ဥပပါရမိယော** နာမ၊ ဇီဝိတပရိစ္စာဂေါ **ပရမတ္ထပါရမိယော** နာမာတိ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ သမတ္တိံသ ပါရမိယော ယမကတေလံ[2] ဝိနိဝဋ္ဋေန္တော ဝိယ သမ္မသိ။ တဿ ဒသ ပါရမိယော သမ္မသန္တဿ

၁-ဗုဒ္ဓကာရကာ (သီ) ၂-ယန္တယမကတေလံ (က)

dhammatejena catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalā vipulā ayaṁ mahāpathavī hatthinā akkantanaḷakalāpo viya uppīḷiyamānaṁ ucchuyantaṁ viya ca mahāviravaṁ viravamānā saṁkampi sampakampi sampavedhi. Kulālacakkaṁ viya telayantacakkaṁ viya ca paribbhami. Tena vuttaṁ—

165. “Ettakāyeva te loke, ye dhammā bodhipācanā.
Tatuddhaṁ natthi aññatra, daḷhaṁ tattha patiṭṭhaha.

166. Ime dhamme sammasato, sabhāvasarasalakkhaṇe.
Dhammatejena vasudhā, dasasahassī pakampatha.

167. Calatī ravatī pathavī, ucchuyantaṁva pīḷitaṁ.
Telayante yathā cakkaṁ, evaṁ kampati medanī”ti.

Tattha **ettakāyevā**ti niddiṭṭhānaṁ dasannaṁ pāramitānaṁ anūnādhikabhāvassa dassanatthaṁ vuttaṁ. **Tatuddhan**ti tato dasapāramīhi uddhaṁ natthi. **Aññatrā**ti aññaṁ, lakkhaṇaṁ saddasatthato gahetabbaṁ. Tato dasapāramito añño Buddhakārakadhammo natthīti attho. **Tatthā**ti tāsu dasasu pāramīsu. **Patiṭṭhahā**ti patiṭṭha, paripūrento tiṭṭhāti attho.

Ime dhammeti pāramidhamme. **Sammasato**ti upaparikkhantassa, anādaratthe sāmivacanaṁ daṭṭhabbaṁ. **Sabhāvasarasalakkhaṇe**ti sabhāvasaṅkhātena sarasalakkhaṇena sammasantassāti attho. **Dhammatejenā**ti pāramipavicaya[1]ñāṇatejena. **Vasudhā**ti vasūti ratanaṁ vuccati, taṁ dhāreti, dhīyati vā etthāti vasudhā. Kā sā? Medanī[2]. **Pakampathā**ti pakampittha. Sumedhapaṇḍite pana pāramiyo vicinante tassa ñāṇatejena dasasahassī pakampitthāti attho.

Calatīti chappakārā[3] kampi. **Ravatī**ti nadati vikūjati. **Ucchuyantaṁva pīḷitan**ti nippīḷitaṁ ucchuyantaṁ viya. “Guḷayantaṁva pīḷitan”tipi pāṭho, soyevattho. **Telayante**ti telapīḷanayante. **Yathā cakkan**ti cakkikānaṁ mahācakkayantaṁ viya. **Evan**ti yathā telapīḷanacakkayantaṁ paribbhamati kampati, evaṁ ayaṁ medanī kampatīti attho. Sesamettha uttānamevāti.

1. Paricaya (Sī, I) 2. Medinī (Sī) 3. Cakkākāraṁ (Sī, I)

ဓမ္မတေဇေန စတုနဟုတာဓိကဒွိယောဇနသတသဟဿဗဟလာ ဝိပုလာ အယံ မဟာပထဝီ ဟတ္ထိနာ အက္ကန္တနဠကလာပေါ ဝိယ ဥပ္ပီဠိယမာနံ ဥစ္ဆုယန္တံ ဝိယ စ မဟာဝိရဝံ ဝိရဝမာနာ သံကမ္ပိ သမ္ပကမ္ပိ သမ္ပဝေဓိ။ ကုလာလစက္ကံ ဝိယ တေလယန္တစက္ကံ ဝိယ စ ပရိဗ္ဘမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၆၅။ “ဧတ္တကာယေဝ တေ လောကေ၊ ယေ ဓမ္မာ ဗောဓိပါစနာ။
တတုဒ္ဓံ နတ္ထိ အညတြ၊ ဒဠှံ တတ္ထ ပတိဋ္ဌဟ။

၁၆၆။ ဣမေ ဓမ္မေ သမ္မသတော၊ သဘာဝသရသလက္ခဏေ။
ဓမ္မတေဇေန ဝသုဓာ၊ ဒသသဟဿီ ပကမ္ပထ။

၁၆၇။ စလတီ ရဝတီ ပထဝီ၊ ဥစ္ဆုယန္တံဝ ပီဠိတံ။
တေလယန္တေ ယထာ စက္ကံ၊ ဧဝံ ကမ္ပတိ မေဒနီ”တိ။

တတ္ထ **ဧတ္တကာယေဝါ**တိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနံ ဒသန္နံ ပါရမိတာနံ အနူနာဓိကဘာဝဿ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **တတုဒ္ဓ**န္တိ တတော ဒသပါရမီဟိ ဥဒ္ဓံ နတ္ထိ။ **အညတြာ**တိ အညံ၊ လက္ခဏံ သဒ္ဒသတ္ထတော ဂဟေတဗ္ဗံ။ တတော ဒသပါရမိတော အညော ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မော နတ္ထီတိ အတ္ထော။ **တတ္ထာ**တိ တာသု ဒသသု ပါရမီသု။ **ပတိဋ္ဌဟာ**တိ ပတိဋ္ဌ၊ ပရိပူရေန္တော တိဋ္ဌာတိ အတ္ထော။

ဣမေ ဓမ္မေတိ ပါရမိဓမ္မေ။ **သမ္မသတော**တိ ဥပပရိက္ခန္တဿ၊ အနာဒရတ္ထေ သာမိဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **သဘာဝသရသလက္ခဏေ**တိ သဘာဝသင်္ခါတေန သရသလက္ခဏေန သမ္မသန္တဿာတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မတေဇေနာ**တိ ပါရမိပဝိစယ[1]ဉာဏတေဇေန။ **ဝသုဓာ**တိ ဝသူတိ ရတနံ ဝုစ္စတိ၊ တံ ဓာရေတိ, ဓီယတိ ဝါ ဧတ္ထာတိ ဝသုဓာ။ ကာ သာ? မေဒနီ[2]။ **ပကမ္ပထာ**တိ ပကမ္ပိတ္ထ။ သုမေဓပဏ္ဍိတေ ပန ပါရမိယော ဝိစိနန္တေ တဿ ဉာဏတေဇေန ဒသသဟဿီ ပကမ္ပိတ္ထာတိ အတ္ထော။

စလတီတိ ဆပ္ပကာရာ[3] ကမ္ပိ။ **ရဝတီ**တိ နဒတိ ဝိကူဇတိ။ **ဥစ္ဆုယန္တံဝ ပီဠိတ**န္တိ နိပ္ပီဠိတံ ဥစ္ဆုယန္တံ ဝိယ။ “ဂုဠယန္တံဝ ပီဠိတ”န္တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ **တေလယန္တေ**တိ တေလပီဠနယန္တေ။ **ယထာ စက္က**န္တိ စက္ကိကာနံ မဟာစက္ကယန္တံ ဝိယ။ **ဧဝ**န္တိ ယထာ တေလပီဠနစက္ကယန္တံ ပရိဗ္ဘမတိ ကမ္ပတိ၊ ဧဝံ အယံ မေဒနီ ကမ္ပတီတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၁-ပရိစယ (သီ၊ ဣ) ၂-မေဒိနီ (သီ) ၃-စက္ကာကာရံ (သီ၊ ဣ)

Evaṁ mahāpathaviyā kampamānāya Rammanagaravāsino manussā Bhagavantaṁ parivisayamānā saṇṭhātuṁ asakkontā Yugandharavātabbhāhatā mahāsālā viya mucchitā papatiṁsu. Ghaṭādīni kulālabhaṇḍāni pavaṭṭentāni aññamaññaṁ paharantāni cuṇṇavicuṇṇāni ahesuṁ. Mahājano bhītatasito Satthāraṁ upasaṅkamitvā "kiṁ nu kho Bhagavā 'nāgāvaṭṭo ayaṁ, bhūtayakkhadevatāsu aññatarāvaṭṭo vā'ti na hi mayaṁ etaṁ jānāma. Api ca kho sabbopi ayaṁ mahājano bhayena upadduto, kiṁ nu kho imassa lokassa pāpakaṁ bhavissati, udāhu kalyāṇaṁ, kathetha no etaṁ kāraṇan"ti pucchiṁsu.

Atha Satthā tesaṁ kathaṁ sutvā "tumhe mā bhāyittha, mā kho cintayittha, natthi vo itonidānaṁ bhayaṁ, yo so mayā ajja Sumedhapaṇḍito 'anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissatī'ti byākato, so idāni pāramiyo sammasati, tassa sammasantassa dhammatejena sakaladasasahassī lokadhātu ekappahārena kampati ceva viravati cā"ti āha. Tena vuttaṁ—

168. "Yāvatā parisā āsi, Buddhassa parivesane.
Pavedhamānā sā tattha, mucchitā seti bhūmiyaṁ.

169. Ghaṭānekasahassāni, kumbhīnañca satā bahū.
Sañcuṇṇamathitā tattha, aññamaññaṁ paghaṭṭitā.

170. Ubbiggā tasitā bhītā, bhantā byathitamānasā.
Mahājanā samāgamma, Dīpaṅkaramupāgamuṁ.

171. Kiṁ bhavissati lokassa, kalyāṇamatha pāpakaṁ.
Sabbo upadduto loko, taṁ vinodehi cakkhuma.

172. Tesaṁ tadā saññāpesi, Dīpaṅkaro Mahāmuni.
Vissatthā hotha mā bhātha, imasmiṁ pathavikampane.

173. Yamahaṁ ajja byākāsiṁ, Buddho loke bhavissati.
Eso sammasatī dhammaṁ, pubbakaṁ jinasevitaṁ.

ဧဝံ မဟာပထဝိယာ ကမ္ပမာနာယ ရမ္မနဂရဝါသိနော မနုဿာ ဘဂဝန္တံ ပရိဝိသယမာနာ သဏ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တာ ယုဂန္ဓရဝါတဗ္ဘာဟတာ မဟာသာလာ ဝိယ မုစ္ဆိတာ ပပတိံသု။ ဃဋာဒီနိ ကုလာလဘဏ္ဍာနိ ပဝဋ္ဋေန္တာနိ အညမညံ ပဟရန္တာနိ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာနိ အဟေသုံ။ မဟာဇနော ဘီတတသိတော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ "ကိံ နု ခေါ ဘဂဝါ 'နာဂါဝဋ္ဋော အယံ, ဘူတယက္ခဒေဝတာသု အညတရာဝဋ္ဋော ဝါ'တိ န ဟိ မယံ ဧတံ ဇာနာမ။ အပိ စ ခေါ သဗ္ဗောပိ အယံ မဟာဇနော ဘယေန ဥပဒ္ဒုတော၊ ကိံ နု ခေါ ဣမဿ လောကဿ ပါပကံ ဘဝိဿတိ, ဥဒါဟု ကလျာဏံ၊ ကထေထ နော ဧတံ ကာရဏ"န္တိ ပုစ္ဆိံသု။

အထ သတ္ထာ တေသံ ကထံ သုတွာ "တုမှေ မာ ဘာယိတ္ထ၊ မာ ခေါ စိန္တယိတ္ထ၊ နတ္ထိ ဝေါ ဣတောနိဒါနံ ဘယံ၊ ယော သော မယာ အဇ္ဇ သုမေဓပဏ္ဍိတော 'အနာဂတေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ'တိ ဗျာကတော၊ သော ဣဒါနိ ပါရမိယော သမ္မသတိ၊ တဿ သမ္မသန္တဿ ဓမ္မတေဇေန သကလဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဧကပ္ပဟာရေန ကမ္ပတိ စေဝ ဝိရဝတိ စာ"တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၆၈။ "ယာဝတာ ပရိသာ အာသိ၊ ဗုဒ္ဓဿ ပရိဝေသနေ။
ပဝေဓမာနာ သာ တတ္ထ၊ မုစ္ဆိတာ သေတိ ဘူမိယံ။

၁၆၉။ ဃဋာနေကသဟဿာနိ၊ ကုမ္ဘီနဉ္စ သတာ ဗဟူ။
သဉ္စုဏ္ဏမထိတာ တတ္ထ၊ အညမညံ ပဃဋ္ဋိတာ။

၁၇၀။ ဥဗ္ဗိဂ္ဂါ တသိတာ ဘီတာ၊ ဘန္တာ ဗျထိတမာနသာ။
မဟာဇနာ သမာဂမ္မ၊ ဒီပင်္ကရမုပါဂမုံ။

၁၇၁။ ကိံ ဘဝိဿတိ လောကဿ၊ ကလျာဏမထ ပါပကံ။
သဗ္ဗော ဥပဒ္ဒုတော လောကော၊ တံ ဝိနောဒေဟိ စက္ခုမ။

၁၇၂။ တေသံ တဒါ သညာပေသိ၊ ဒီပင်္ကရော မဟာမုနိ။
ဝိဿတ္ထာ ဟောထ မာ ဘာထ၊ ဣမသ္မိံ ပထဝိကမ္ပနေ။

၁၇၃။ ယမဟံ အဇ္ဇ ဗျာကာသိံ၊ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဘဝိဿတိ။
ဧသော သမ္မသတီ ဓမ္မံ၊ ပုဗ္ဗကံ ဇိနသေဝိတံ။

174. Tassa sammasato dhammaṁ, Buddhabhūmiṁ asesato.
Tenāyaṁ kampitā pathavī, dasasahassī sadevake”ti.

Tattha **yāvatā**ti yāvatikā. **Āsī**ti ahosi. “Yā tadā parisā āsī”tipi pāṭho, tassa yā tattha parisā ṭhitā āsīti attho. **Pavedhamānā**ti kampamānā. **Sā**ti sā parisā. **Tatthā**ti tasmiṁ parivesanaṭṭhāne. **Setī**ti sayittha.

Ghaṭāti ghaṭānaṁ, sāmi-atthe paccattavacanaṁ, ghaṭānaṁ nekasahassānīti attho. **Sañcuṇṇamathitā**ti cuṇṇā ceva mathitā ca, mathitasañcuṇṇāti attho. **Aññamaññaṁ paghaṭṭitā**ti aññamaññaṁ pahaṭā. **Ubbiggā**ti utrāsahadayā. **Tasitā**ti sañjātatāsā. **Bhītā**ti bhayabhītā. **Bhantā**ti phandanamānasā, vibbhantacittāti attho. Sabbāni panetāni aññamaññavevacanāni. **Samāgammā**ti samāgantvā. Ayameva vā pāṭho.

Upaddutоti upahato[1]. **Taṁ vinodehī**ti taṁ upaddutabhayaṁ vinodehi, vināsayāti attho. **Cakkhumā**ti pañcahi cakkhūhi cakkhuma. **Tesaṁ tadā**ti te jane tadā, upayogatthe sāmivacanaṁ. **Saññāpesī**ti ñāpesi bodhesi. **Vissatthā**ti vissatthacittā. **Mā bhāthā**ti mā bhāyatha. **Yamahan**ti yaṁ ahaṁ Sumedhapaṇḍitaṁ. **Dhamman**ti pāramidhammaṁ. **Pubbakan**ti porāṇaṁ. **Jinasevitan**ti jinehi bodhisattakāle sevitanti attho. **Buddhabhūmin**ti pāramidhammaṁ[2]. **Tenā**ti tena sammasanakāraṇena. **Kampitā**ti calitā. **Sadevake**ti sadevake loke.

Tato mahājano Tathāgatassa vacanaṁ sutvā haṭṭhatuṭṭho mālāgandhavilepanādīni ādāya Rammanagarato nikkhamitvā bodhisattaṁ upasaṅkamitvā mālāgandhādīhi pūjetvā vanditvā padakkhiṇaṁ katvā Rammanagarameva pāvisi. Atha kho bodhisatto dasa pāramiyo sammasitvā vīriyaṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāya nisinnāsanā vuṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

175. “Buddhassa vacanaṁ sutvā, mano nibbāyi tāvade.
Sabbe maṁ upasaṅkamma, punāpi maṁ abhivandisuṁ.

1. Upahato byathito (Sī, I)
2. Buddhapāramiṁ (Sī, I)

၁၇၄။ တဿ သမ္မသတော ဓမ္မံ၊ ဗုဒ္ဓဘူမိံ အသေသတော။
တေနာယံ ကမ္ပိတာ ပထဝီ၊ ဒသသဟဿီ သဒေဝကေ”တိ။

တတ္ထ **ယာဝတာ**တိ ယာဝတိကာ။ **အာသီ**တိ အဟောသိ။ “ယာ တဒါ ပရိသာ အာသီ”တိပိ ပါဌော၊ တဿ ယာ တတ္ထ ပရိသာ ဌိတာ အာသီတိ အတ္ထော။ **ပဝေဓမာနာ**တိ ကမ္ပမာနာ။ **သာ**တိ သာ ပရိသာ။ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ ပရိဝေသနဋ္ဌာနေ။ **သေတီ**တိ သယိတ္ထ။

ဃဋ္ဋာတိ ဃဋ္ဋာနံ၊ သာမိအတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ၊ ဃဋ္ဋာနံ နေကသဟဿာနီတိ အတ္ထော။ **သဉ္စုဏ္ဏမထိတာ**တိ စုဏ္ဏာ စေဝ မထိတာ စ၊ မထိတသဉ္စုဏ္ဏာတိ အတ္ထော။ **အညမညံ ပဃဋ္ဋိတာ**တိ အညမညံ ပဟဋ္ဋာ။ **ဥဗ္ဗိဂ္ဂါ**တိ ဥတြာသဟဒယာ။ **တသိတာ**တိ သဉ္ဇာတတာသာ။ **ဘီတာ**တိ ဘယဘီတာ။ **ဘန္တာ**တိ ဖန္ဒနမာနသာ၊ ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တာတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗာနိ ပနေတာနိ အညမညဝေဝစနာနိ။ **သမာဂမ္မာ**တိ သမာဂန္တွာ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။

ဥပဒ္ဒုတောတိ ဥပဟတော[1]။ **တံ ဝိနောဒေဟီ**တိ တံ ဥပဒ္ဒုတဘယံ ဝိနောဒေဟိ၊ ဝိနာသယာတိ အတ္ထော။ **စက္ခုမာ**တိ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမ။ **တေသံ တဒါ**တိ တေ ဇနေ တဒါ၊ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ။ **သညပေသီ**တိ ဉာပေသိ ဗောဓေသိ။ **ဝိဿတ္ထာ**တိ ဝိဿတ္ထစိတ္တာ။ **မာ ဘာထာ**တိ မာ ဘာယထ။ **ယမဟန္တိ** ယံ အဟံ သုမေဓပဏ္ဍိတံ။ **ဓမ္မန္တိ** ပါရမိဓမ္မံ။ **ပုဗ္ဗကန္တိ** ပေါရာဏံ။ **ဇိနသေဝိတန္တိ** ဇိနေဟိ ဗောဓိသတ္တကာလေ သေဝိတန္တိ အတ္ထော။ **ဗုဒ္ဓဘူမိန္တိ** ပါရမိဓမ္မံ[2]။ **တေနာ**တိ တေန သမ္မသနကာရဏေန။ **ကမ္ပိတာ**တိ စလိတာ။ **သဒေဝကေ**တိ သဒေဝကေ လောကေ။

တတော မဟာဇနော တထာဂတဿ ဝစနံ သုတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော မာလာဂန္ဓဝိလေပနာဒီနိ အာဒါယ ရမ္မနဂရတော နိက္ခမိတွာ ဗောဓိသတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ မာလာဂန္ဓာဒီဟိ ပူဇေတွာ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ရမ္မနဂရမေဝ ပါဝိသိ။ အထ ခေါ ဗောဓိသတ္တော ဒသ ပါရမိယော သမ္မသိတွာ ဝီရိယံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာယ နိသိန္နာသနာ ဝုဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၇၅။ “ဗုဒ္ဓဿ ဝစနံ သုတွာ၊ မနော နိဗ္ဗာယိ တာဝဒေ။
သဗ္ဗေ မံ ဥပသင်္ကမ္မ၊ ပုနာပိ မံ အဘိဝန္ဒိသုံ။

၁-ဥပဟတော ဗျထိတော (သီ၊ ဣ)
၂-ဗုဒ္ဓပါရမိံ (သီ၊ ဣ)

176. Samādiyitvā Buddhaguṇaṁ, daḷhaṁ katvāna mānasaṁ.
Dīpaṅkaraṁ namassitvā, āsanā vuṭṭhahiṁ tadā”ti.

Tattha **mano nibbāyī**ti mahājanassa pathavikampane ubbiggahadayassa tattha kāraṇaṁ sutvā mano nibbāyi, santiṁ agamāsīti attho. “Jano nibbāyī”tipi pāṭho, so uttānoyeva. **Samādiyitvā**ti sammā ādiyitvā, samādāyāti attho. **Buddhaguṇan**ti pāramiyo. Sesaṁ uttānameva.

Atha kho bodhisattaṁ dayitasabbasattaṁ āsanā vuṭṭhahantaṁ sakaladasasahassacakkavāḷadevatā sannipatitvā dibbehi mālāgandhādīhi pūjetvā “ayya Sumedhatāpasa tayā ajja Dīpaṅkaradasabalassa pādamūle mahati patthanā patthitā, sā te anantarāyena samijjhatu, mā te tattha bhayaṁ vā chambhitattaṁ vā ahosi. Sarīre te appamattakopi rogo mā uppajjatu. Khippaṁ pāramiyo pūretvā sammāsambodhiṁ paṭivijjha. Yathā pupphūpagaphalūpagā rukkhā samaye pupphanti ceva phalanti ca, tatheva tvampi taṁ samayaṁ anatikkamitvā khippaṁ sambodhiṁ phusassū”ti-ādīni thutimaṅgalāni payirudāhaṁsu, evaṁ payirudāhitvā bodhisattaṁ abhivādetvā attano attano devaṭṭhānameva agamaṁsu. Bodhisattopi devatāhi abhitthuto “ahaṁ dasa pāramiyo pūretvā kappasatasahassādhikānaṁ catunnaṁ asaṅkhyeyyānaṁ matthake Buddho bhavissāmī”ti vīriyaṁ daḷhaṁ katvā adhiṭṭhāya ākāsamabbhuggantvā isigaṇavantaṁ Himavantaṁ agamāsi. Tena vuttaṁ—

177. “Dibbaṁ mānusakaṁ pupphaṁ, devā mānusakā ubho.
Samokiranti pupphehi, vuṭṭhahantassa āsanā.

178. Vedayanti ca te sotthiṁ, devā mānusakā ubho.
Mahantaṁ patthitaṁ tuyhaṁ, taṁ labhassu yathicchitaṁ.

179. Sabbītiyo vivajjantu, soko rogo vinassatu.
Mā te bhavantvantarāyā[1], phusa khippaṁ bodhimuttamaṁ.

180. Yathāpi samaye patte, pupphanti pupphino dumā.
Tatheva tvaṁ Mahāvīra, buddhañāṇehi pupphasu.

1. Tvantarāyo (Sī, I)

၁၇၆။ သမာဒိယိတွာ ဗုဒ္ဓဂုဏံ၊ ဒဠှံ ကတွာန မာနသံ။
ဒီပင်္ကရံ နမဿိတွာ၊ အာသနာ ဝုဋ္ဌဟိံ တဒါ”တိ။

တတ္ထ **မနော နိဗ္ဗာယီ**တိ မဟာဇနဿ ပထဝိကမ္ပနေ ဥဗ္ဗိဂ္ဂဟဒယဿ တတ္ထ ကာရဏံ သုတွာ မနော နိဗ္ဗာယိ၊ သန္တိံ အဂမာသီတိ အတ္ထော။ “ဇနော နိဗ္ဗာယီ”တိပိ ပါဌော၊ သော ဥတ္တာနောယေဝ။ **သမာဒိယိတွာ**တိ သမ္မာ အာဒိယိတွာ၊ သမာဒါယာတိ အတ္ထော။ **ဗုဒ္ဓဂုဏ**န္တိ ပါရမိယော။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝ။

အထ ခေါ ဗောဓိသတ္တံ ဒယိတသဗ္ဗသတ္တံ အာသနာ ဝုဋ္ဌဟန္တံ သကလဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာ သန္နိပတိတွာ ဒိဗ္ဗေဟိ မာလာဂန္ဓာဒီဟိ ပူဇေတွာ “အယျ သုမေဓတာပသ တယာ အဇ္ဇ ဒီပင်္ကရဒသဗလဿ ပါဒမူလေ မဟတိ ပတ္ထနာ ပတ္ထိတာ၊ သာ တေ အနန္တရာယေန သမိဇ္ဈတု၊ မာ တေ တတ္ထ ဘယံ ဝါ ဆမ္ဘိတတ္တံ ဝါ အဟောသိ။ သရီရေ တေ အပ္ပမတ္တကောပိ ရောဂေါ မာ ဥပ္ပဇ္ဇတု။ ခိပ္ပံ ပါရမိယော ပူရေတွာ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပဋိဝိဇ္ဈ။ ယထာ ပုပ္ဖူပဂဖလူပဂါ ရုက္ခာ သမယေ ပုပ္ဖန္တိ စေဝ ဖလန္တိ စ၊ တထေဝ တွမ္ပိ တံ သမယံ အနတိက္ကမိတွာ ခိပ္ပံ သမ္ဗောဓိံ ဖုသဿူ”တိအာဒီနိ ထုတိမင်္ဂလာနိ ပယိရုဒါဟံသု၊ ဧဝံ ပယိရုဒါဟိတွာ ဗောဓိသတ္တံ အဘိဝါဒေတွာ အတ္တနော အတ္တနော ဒေဝဋ္ဌာနမေဝ အဂမံသု။ ဗောဓိသတ္တောပိ ဒေဝတာဟိ အဘိတ္ထုတော “အဟံ ဒသ ပါရမိယော ပူရေတွာ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနံ စတုန္နံ အသင်္ချေယျာနံ မတ္ထကေ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမီ”တိ ဝီရိယံ ဒဠှံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာယ အာကာသမဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ဣသိဂဏဝန္တံ ဟိမဝန္တံ အဂမာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၇၇။ “ဒိဗ္ဗံ မာနုသကံ ပုပ္ဖံ၊ ဒေဝါ မာနုသကာ ဥဘော။
သမောကိရန္တိ ပုပ္ဖေဟိ၊ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ အာသနာ။

၁၇၈။ ဝေဒယန္တိ စ တေ သောတ္ထိံ၊ ဒေဝါ မာနုသကာ ဥဘော။
မဟန္တံ ပတ္ထိတံ တုယှံ၊ တံ လဘဿု ယထိစ္ဆိတံ။

၁၇၉။ သဗ္ဗီတိယော ဝိဝဇ္ဇန္တု၊ သောကော ရောဂေါ ဝိနဿတု။
မာ တေ ဘဝန္တွန္တရာယာ[1]၊ ဖုသ ခိပ္ပံ ဗောဓိမုတ္တမံ။

၁၈၀။ ယထာပိ သမယေ ပတ္တေ၊ ပုပ္ဖန္တိ ပုပ္ဖိနော ဒုမာ။
တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ဗုဒ္ဓဉာဏေဟိ ပုပ္ဖသု။

၁-တွန္တရာယော (သီ၊ ဣ)

181. Yathā ye keci Sambuddhā, pūrayuṁ dasapāramī.
Tatheva tvaṁ Mahāvīra, pūraya dasapāramī.

182. Yathā ye keci Sambuddhā, Bodhimaṇḍamhi[1] bujjhare.
Tatheva tvaṁ Mahāvīra, bujjhassu jinabodhiyaṁ.

183. Yathā ye keci Sambuddhā, dhammacakkaṁ pavattayuṁ.
Tatheva tvaṁ Mahāvīra, dhammacakkaṁ pavattaya.

184. Puṇṇamāye yathā cando, parisuddho virocati.
Tatheva tvaṁ puṇṇamano, viroca dasasahassiyaṁ.

185. Rāhumutto yathā sūriyo, tāpena atirocati.
Tatheva lokā muccitvā, viroca siriyā tuvaṁ.

186. Yathā yā kāci nadiyo, osaranti mahodadhiṁ.
Evaṁ sadevakā lokā, osarantu tavantike.

187. Tehi thutappasattho so, dasa dhamme samādiya.
Te dhamme paripūrento, pavanaṁ pāvisī tadā"ti.

Tattha **dibban**ti mandāravapāricchattakasantānakusesayādikaṁ dibbakusumaṁ devā mānusakā ca mānusapupphaṁ gahetvāti attho. **Samokirantī**ti mamopari samokiriṁsūti attho. **Vuṭṭhahantassā**ti vuṭṭhahato. **Vedayantī**ti nivedayiṁsu saññāpesuṁ. **Sotthin**ti sotthibhāvaṁ. Idāni vedayitākāradassanatthaṁ "**mahantaṁ patthitaṁ tuyhan**"ti-ādi vuttaṁ. Tayā pana Sumedhapaṇḍita mahantaṁ ṭhānaṁ patthitaṁ, taṁ yathāpatthitaṁ labhassūti attho.

Sabbītiyoti entīti ītiyo, sabbā ītiyo sabbītiyo, upaddavā. **Vivajjantū**ti mā hontu. **Soko rogo vinassatū**ti socanasaṅkhāto soko rujanasaṅkhāto rogo ca vinassatu. **Te**ti tava. **Mā bhavantvantarāyā**ti mā bhavantu antarāyā. **Phusā**ti adhigaccha pāpuṇāhi. **Bodhin**ti arahattamaggañāṇaṁ sabbaññutaññāṇampi vaṭṭati. **Uttaman**ti seṭṭhaṁ[2] sabbabuddhaguṇadāyakattā arahattamaggañāṇaṁ "uttaman"ti vuttaṁ.[2]

1. Bodhimūlamhi (Ka)
2-2. ( ) natthi (Sī, I)

၁၈၁။ ယထာ ယေ ကေစိ သမ္ဗုဒ္ဓါ၊ ပူရယုံ ဒသပါရမီ။
တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ပူရယ ဒသပါရမီ။

၁၈၂။ ယထာ ယေ ကေစိ သမ္ဗုဒ္ဓါ၊ ဗောဓိမဏ္ဍမှိ[၁] ဗုဇ္ဈရေ။
တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ဗုဇ္ဈဿု ဇိနဗောဓိယံ။

၁၈၃။ ယထာ ယေ ကေစိ သမ္ဗုဒ္ဓါ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယုံ။
တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယ။

၁၈၄။ ပုဏ္ဏမာယေ ယထာ စန္ဒော၊ ပရိသုဒ္ဓေါ ဝိရောစတိ။
တထေဝ တွံ ပုဏ္ဏမနော၊ ဝိရောစ ဒသသဟဿိယံ။

၁၈၅။ ရာဟုမုတ္တော ယထာ သူရိယော၊ တာပေန အတိရောစတိ။
တထေဝ လောကာ မုစ္စိတွာ၊ ဝိရောစ သိရိယာ တုဝံ။

၁၈၆။ ယထာ ယာ ကာစိ နဒိယော၊ ဩသရန္တိ မဟောဒဓိံ။
ဧဝံ သဒေဝကာ လောကာ၊ ဩသရန္တု တဝန္တိကေ။

၁၈၇။ တေဟိ ထုတပ္ပသတ္ထော သော၊ ဒသ ဓမ္မေ သမာဒိယ။
တေ ဓမ္မေ ပရိပူရေန္တော၊ ပဝနံ ပါဝိသီ တဒါ"တိ။

တတ္ထ **ဒိဗ္ဗန္တိ** မန္ဒာရဝပါရိစ္ဆတ္တကသန္တာနကုသေသယာဒိကံ ဒိဗ္ဗကုသုမံ ဒေဝါ မာနုသကာ စ မာနုသပုပ္ဖံ ဂဟေတွာတိ အတ္ထော။ **သမောကိရန္တီ**တိ မမောပရိ သမောကိရိံသူတိ အတ္ထော။ **ဝုဋ္ဌဟန္တဿာ**တိ ဝုဋ္ဌဟတော။ **ဝေဒယန္တီ**တိ နိဝေဒယိံသု သညာပေသုံ။ **သောတ္ထိန္တိ** သောတ္ထိဘာဝံ။ ဣဒါနိ ဝေဒယိတာကာရဒဿနတ္ထံ "**မဟန္တံ ပတ္ထိတံ တုယှ**"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တယာ ပန သုမေဓပဏ္ဍိတ မဟန္တံ ဌာနံ ပတ္ထိတံ၊ တံ ယထာပတ္ထိတံ လဘဿူတိ အတ္ထော။

သဗ္ဗီတိယောတိ ဧန္တီတိ ဤတိယော၊ သဗ္ဗာ ဤတိယော သဗ္ဗီတိယော၊ ဥပဒ္ဒဝါ။ **ဝိဝဇ္ဇန္တူ**တိ မာ ဟောန္တု။ **သောကော ရောဂေါ ဝိနဿတူ**တိ သောစနသင်္ခါတော သောကော ရုဇနသင်္ခါတော ရောဂေါ စ ဝိနဿတု။ **တေ**တိ တဝ။ **မာ ဘဝန္တွန္တရာယာ**တိ မာ ဘဝန္တု အန္တရာယာ။ **ဖုသာ**တိ အဓိဂစ္ဆ ပါပုဏာဟိ။ **ဗောဓိန္တိ** အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ သဗ္ဗညုတညာဏမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ **ဥတ္တမန္တိ** သေဋ္ဌံ[၂] သဗ္ဗဗုဒ္ဓဂုဏဒါယကတ္တာ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ "ဥတ္တမ"န္တိ ဝုတ္တံ။[၂]

၁-ဗောဓိမူလမှိ (က)
၂-၂-( ) နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

Samayeti tassa tassa rukkhassa pupphanasamaye sampatteti attho. **Pupphino**ti pupphanakā. **Buddhañāṇehī**ti aṭṭhārasahi buddhañāṇehi. **Pupphasū**ti pupphassu. **Pūrayun**ti pūrayiṁsu. **Pūrayā**ti paripūraya. **Bujjhare**ti bujjhiṁsu. **Jinabodhiyan**ti Jinānaṁ Buddhānaṁ bodhiyā, sabbaññubodhimūleti attho. **Puṇṇamāye**ti puṇṇamāsiyaṁ. **Puṇṇamano**ti paripuṇṇamanoratho.

Rāhumuttoti rāhunā sobbhānunā mutto. **Tāpenā**ti patāpena, ālokena. **Lokā muccitvā**ti lokadhammehi alitto hutvāti attho. **Virocā**ti virāja. **Siriyā**ti Buddhasiriyā. **Osarantī**ti mahāsamuddaṁ pavisanti. **Osarantū**ti upagacchantu. **Tavantike**ti tava santikaṁ. **Tehī**ti devehi. **Thutappasattho**ti thuto ceva pasattho ca, thutehi vā Dīpaṅkarādīhi pasatthoti thutappasattho. **Dasa dhamme**ti dasa pāramidhamme. **Pavanan**ti mahāvanaṁ, Dhammikapabbate mahāvanaṁ pāvisīti attho. Sesagāthā su-uttānā evāti.

Iti Madhuratthavilāsiniyā Buddhavaṁsaṭṭhakathāya

Sumedhapatthanākathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Dīpaṅkarabuddhavaṁsavaṇṇanā

Rammanagaravāsinopi te upāsakā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa mahādānaṁ datvā puna Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ mālāgandhādīhi pūjetvā vanditvā dānānumodanaṁ sotukāmā upanisīdiṁsu. Atha Satthā tesaṁ paramamadhuraṁ hadayaṅgamaṁ dānānumodanamakāsi—

"Dānaṁ nāma sukhādīnaṁ, nidānaṁ paramaṁ mataṁ.
Nibbānaṁ pana sopānaṁ, patiṭṭhāti pavuccati.

Dānaṁ tāṇaṁ manussānaṁ, dānaṁ bandhu parāyanaṁ.
Dānaṁ dukkhādhipannānaṁ, sattānaṁ paramā gati.

Dukkhanittharaṇaṭṭhena, dānaṁ nāvāti dīpitaṁ.
Bhayarakkhaṇato dānaṁ, nagaranti ca vaṇṇitaṁ.

သမယေတိ တဿ တဿ ရုက္ခဿ ပုပ္ဖနသမယေ သမ္ပတ္တေတိ အတ္ထော။ **ပုပ္ဖိနော**တိ ပုပ္ဖနကာ။ **ဗုဒ္ဓဉာဏေဟီ**တိ အဋ္ဌာရသဟိ ဗုဒ္ဓဉာဏေဟိ။ **ပုပ္ဖသူ**တိ ပုပ္ဖဿု။ **ပူရယုန္**တိ ပူရယိံသု။ **ပူရယာ**တိ ပရိပူရယ။ **ဗုဇ္ဈရေ**တိ ဗုဇ္ဈိံသု။ **ဇိနဗောဓိယန္**တိ ဇိနာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဗောဓိယာ၊ သဗ္ဗညုဗောဓိမူလေတိ အတ္ထော။ **ပုဏ္ဏမာယေ**တိ ပုဏ္ဏမာသိယံ။ **ပုဏ္ဏမနော**တိ ပရိပုဏ္ဏမနောရထော။

ရာဟုမုတ္တောတိ ရာဟုနာ သောဗ္ဘာနုနာ မုတ္တော။ **တာပေနာ**တိ ပတာပေန၊ အာလောကေန။ **လောကာ မုစ္စိတွာ**တိ လောကဓမ္မေဟိ အလိတ္တော ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **ဝိရောစာ**တိ ဝိရာဇ။ **သိရိယာ**တိ ဗုဒ္ဓသိရိယာ။ **ဩသရန္တီ**တိ မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသန္တိ။ **ဩသရန္တူ**တိ ဥပဂစ္ဆန္တု။ **တဝန္တိကေ**တိ တဝ သန္တိကံ။ **တေဟီ**တိ ဒေဝေဟိ။ **ထုတပ္ပသတ္ထော**တိ ထုတော စေဝ ပသတ္ထော စ၊ ထုတေဟိ ဝါ ဒီပင်္ကရာဒီဟိ ပသတ္ထောတိ ထုတပ္ပသတ္ထော။ **ဒသ ဓမ္မေ**တိ ဒသ ပါရမိဓမ္မေ။ **ပဝနန္**တိ မဟာဝနံ၊ ဓမ္မိကပဗ္ဗတေ မဟာဝနံ ပါဝိသီတိ အတ္ထော။ သေသဂါထာ သုဥတ္တာနာ ဧဝါတိ။

ဣတိ မဓုရတ္ထဝိလာသိနိယာ ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ

သုမေဓပတ္ထနာကထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ရမ္မနဂရဝါသိနောပိ တေ ဥပါသကာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ ပုန ဘဂဝန္တံ ဘုတ္တာဝိံ ဩနီတပတ္တပါဏိံ မာလာဂန္ဓာဒီဟိ ပူဇေတွာ ဝန္ဒိတွာ ဒါနာနုမောဒနံ သောတုကာမာ ဥပနိသီဒိံသု။ အထ သတ္ထာ တေသံ ပရမမဓုရံ ဟဒယင်္ဂမံ ဒါနာနုမောဒနမကာသိ—

"ဒါနံ နာမ သုခါဒီနံ၊ နိဒါနံ ပရမံ မတံ။
နိဗ္ဗာနံ ပန သောပါနံ၊ ပတိဋ္ဌာတိ ပဝုစ္စတိ။

ဒါနံ တာဏံ မနုဿာနံ၊ ဒါနံ ဗန္ဓု ပရာယနံ။
ဒါနံ ဒုက္ခာဓိပန္နာနံ၊ သတ္တာနံ ပရမာ ဂတိ။

ဒုက္ခနိတ္ထရဏဋ္ဌေန၊ ဒါနံ နာဝါတိ ဒီပိတံ။
ဘယရက္ခဏတော ဒါနံ၊ နဂရန္တိ စ ဝဏ္ဏိတံ။

Dānaṁ durāsadaṭṭhena, vuttamāsivisoti ca.
Dānaṁ lobhamalādīhi, padumaṁ anupalittato.

Natthi dānasamo loke, purisassa avassayo.
Paṭipajjatha tasmā taṁ, kiriyājjhāsayena ca.

Saggalokanidānāni, dānāni matimā idha.
Ko hi nāma naro loke, na dadeyya hite rato.

Sutvā devesu sampattiṁ, ko naro dānasambhavaṁ.
Na dajjā sukhappadaṁ dānaṁ[1], dānaṁ cittappamodanaṁ.

Dānena paṭipannena, accharāparivārito.
Ramate suciraṁ kālaṁ, nandane suranandane.

Pītimuḷāraṁ vindati dātā,
Gāravamasmiṁ gacchati loke.
Kittimanantaṁ[2] yāti ca dātā,
Vissasanīyo hoti ca dātā.

Datvā dānaṁ yāti naro so, bhogasamiddhiṁ dīghañcāyu[3].
Sussaratampi ca vindati rūpaṁ, sagge saddhiṁ kīḷati devehi[4].
Vimānesu ṭhatvā nānā, mattamayūrābhirutesu.

Corārirājodakapāvakānaṁ, dhanaṁ asādhāraṇameva dānaṁ.
Dadāti taṁ sāvakañāṇabhūmiṁ,
Paccekabhūmiṁ pana Buddhabhūmin"ti—

evamādinā nayena dānānumodanaṁ katvā dānānisaṁsaṁ pakāsetvā tadanantaraṁ sīlakathaṁ kathesi. Sīlaṁ nāmetaṁ idhalokaparalokasampattīnaṁ mūlaṁ.

Sīlaṁ sukhānaṁ paramaṁ nidānaṁ, sīlena sīlī tidivaṁ payāti.
Sīlaṁ hi saṁsāramupāgatassa, tāṇañca leṇañca parāyanañca.

1. Sukhasandānaṁ (Sī, I)
2. Khyātimanantaṁ (Sī, I)
3. Dīghañcāyuṁ (Sī, I)
4. Kila tidivehi (Sī)

ဒါနံ ဒုရာသဒဋ္ဌေန၊ ဝုတ္တမာသိဝိသောတိ စ။
ဒါနံ လောဘမလာဒီဟိ၊ ပဒုမံ အနုပလိတ္တတော။

နတ္ထိ ဒါနသမော လောကေ၊ ပုရိသဿ အဝဿယော။
ပဋိပဇ္ဇထ တသ္မာ တံ၊ ကိရိယာဇ္ဈာသယေန စ။

သဂ္ဂလောကနိဒါနာနိ၊ ဒါနာနိ မတိမာ ဣဓ။
ကော ဟိ နာမ နရော လောကေ၊ န ဒဒေယျ ဟိတေ ရတော။

သုတွာ ဒေဝေသု သမ္ပတ္တိံ၊ ကော နရော ဒါနသမ္ဘဝံ။
န ဒဇ္ဇာ သုခပ္ပဒံ ဒါနံ[၁]၊ ဒါနံ စိတ္တပ္ပမောဒနံ။

ဒါနေန ပဋိပန္နေန၊ အစ္ဆရာပရိဝါရိတော။
ရမတေ သုစိရံ ကာလံ၊ နန္ဒနေ သုရနန္ဒနေ။

ပီတိမုဠာရံ ဝိန္ဒတိ ဒါတာ၊
ဂါရဝမသ္မိံ ဂစ္ဆတိ လောကေ။
ကိတ္တိမနန္တံ[၂] ယာတိ စ ဒါတာ၊
ဝိဿသနီယော ဟောတိ စ ဒါတာ။

ဒတွာ ဒါနံ ယာတိ နရော သော၊ ဘောဂသမိဒ္ဓိံ ဒီဃဉ္စာယု[၃]။
သုဿရတမ္ပိ စ ဝိန္ဒတိ ရူပံ၊ သဂ္ဂေ သဒ္ဓိံ ကီဠတိ ဒေဝေဟိ[၄]။
ဝိမာနေသု ဌတွာ နာနာ၊ မတ္တမယူရာဘိရုတေသု။

စောရာရိရာဇောဒကပါဝကာနံ၊ ဓနံ အသာဓာရဏမေဝ ဒါနံ။
ဒဒါတိ တံ သာဝကဉာဏဘူမိံ၊ ပစ္စေကဘူမိံ ပန ဗုဒ္ဓဘူမိ”န္တိ—

ဧဝမာဒိနာ နယေန ဒါနာနုမောဒနံ ကတွာ ဒါနာနိသံသံ ပကာသေတွာ တဒနန္တရံ သီလကထံ ကထေသိ။ သီလံ နာမေတံ ဣဓလောကပရလောက-သမ္ပတ္တီနံ မူလံ။

သီလံ သုခါနံ ပရမံ နိဒါနံ၊ သီလေန သီလီ တိဒိဝံ ပယာတိ။
သီလံ ဟိ သံသာရမုပါဂတဿ၊ တာဏဉ္စ လေဏဉ္စ ပရာယနဉ္စ။

၁-သုခသန္ဒာနံ (သီ၊ ဣ)
၂-ချာတိမနန္တံ (သီ၊ ဣ)
၃-ဒီဃဉ္စာယုံ (သီ၊ ဣ)
၄-ကိလ တိဒိဝေဟိ (သီ)

Avassayo sīlasamo janānaṁ,
Kuto panañño idha vā parattha.
Sīlaṁ guṇānaṁ paramā patiṭṭhā,
Yathā dharā thāvarajaṅgamānaṁ.

Sīlaṁ kireva kalyāṇaṁ, sīlaṁ loke anuttaraṁ.
Ariyavuttisamācāro, yena vuccati sīlavā[1].

Sīlālaṅkārasamo alaṅkāro natthi, sīlagandhasamo gandho natthi, sīlasamaṁ kilesamalavisodhanaṁ natthi, sīlasamaṁ pariḷāhūpasamaṁ natthi, sīlasamaṁ kittijananaṁ natthi, sīlasamaṁ saggārohaṇasopānaṁ natthi, nibbānanagarappavesane ca sīlasamaṁ dvāraṁ natthi. Yathāha—

"Sobhantevaṁ na rājāno, muttāmaṇivibhūsitā.
Yathā sobhanti yatino, sīlabhūsanabhūsitā.

Sīlagandhasamo gandho, kuto nāma bhavissati.
Yo samaṁ anuvāte ca, paṭivāte ca vāyati[2].

Na pupphagandho paṭivātameti,
Na candanaṁ taggaramallikā vā.
Satañca gandho paṭivātameti,
Sabbā disā sappuriso pavāyati.

Candanaṁ tagaraṁ vāpi, uppalaṁ atha vassikī.
Etesaṁ gandhajātānaṁ, sīlagandho anuttaro[3].

Na gaṅgā yamunā cāpi, sarabhū vā sarasvatī.
Ninnagā vā'ciravatī, mahī vāpi mahānadī.

Sakkuṇanti visodhetuṁ, taṁ malaṁ idha pāṇinaṁ.
Visodhayati sattānaṁ, yaṁ ve sīlajalaṁ malaṁ.

Na taṁ sajaladā vātā, na cāpi haricandanaṁ.
Neva hārā na maṇayo, na candakiraṇaṅkurā.

1. Khu 5. 87 piṭṭhe Jātake. 2. Visuddhi 1. 10 piṭṭhe.
3. Khu 1. 21; Khu 11. 317 piṭṭhesu.

အဝဿယော သီလသမော ဇနာနံ၊
ကုတော ပနညော ဣဓ ဝါ ပရတ္ထ။
သီလံ ဂုဏာနံ ပရမာ ပတိဋ္ဌာ၊
ယထာ ဓရာ ထာဝရဇင်္ဂမာနံ။

သီလံ ကိရေဝ ကလျာဏံ၊ သီလံ လောကေ အနုတ္တရံ။
အရိယဝုတ္တိသမာစာရော၊ ယေန ဝုစ္စတိ သီလဝါ[၁]။

သီလာလင်္ကာရသမော အလင်္ကာရော နတ္ထိ၊ သီလဂန္ဓသမော ဂန္ဓော နတ္ထိ၊ သီလသမံ ကိလေသမလဝိသောဓနံ နတ္ထိ၊ သီလသမံ ပရိဠာဟူပသမံ နတ္ထိ၊ သီလသမံ ကိတ္တိဇနနံ နတ္ထိ၊ သီလသမံ သဂ္ဂါရောဟဏသောပါနံ နတ္ထိ၊ နိဗ္ဗာနနဂရပ္ပဝေသနေ စ သီလသမံ ဒွါရံ နတ္ထိ။ ယထာဟ—

"သောဘန္တေဝံ န ရာဇာနော၊ မုတ္တာမဏိဝိဘူသိတာ။
ယထာ သောဘန္တိ ယတိနော၊ သီလဘူသနဘူသိတာ။

သီလဂန္ဓသမော ဂန္ဓော၊ ကုတော နာမ ဘဝိဿတိ။
ယော သမံ အနုဝါတေ စ၊ ပဋိဝါတေ စ ဝါယတိ[၂]။

န ပုပ္ဖဂန္ဓော ပဋိဝါတမေတိ၊
န စန္ဒနံ တဂ္ဂရမလ္လိကာ ဝါ။
သတဉ္စ ဂန္ဓော ပဋိဝါတမေတိ၊
သဗ္ဗာ ဒိသာ သပ္ပုရိသော ပဝါယတိ။

စန္ဒနံ တဂရံ ဝါပိ၊ ဥပ္ပလံ အထ ဝဿိကီ။
ဧတေသံ ဂန္ဓဇာတာနံ၊ သီလဂန္ဓော အနုတ္တရော[၃]။

န ဂင်္ဂါ ယမုနာ စာပိ၊ သရဘူ ဝါ သရဿတီ။
နိန္နဂါ ဝါ'စိရဝတီ၊ မဟီ ဝါပိ မဟာနဒီ။

သက္ကုဏန္တိ ဝိသောဓေတုံ၊ တံ မလံ ဣဓ ပါဏိနံ။
ဝိသောဓေယတိ သတ္တာနံ၊ ယံ ဝေ သီလဇလံ မလံ။

န တံ သဇလဒါ ဝါတာ၊ န စာပိ ဟရိစန္ဒနံ။
နေဝ ဟာရာ န မဏယော၊ န စန္ဒကိရဏင်္ကုရာ။

၁-ခု ၅-၈၇-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။ ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၂၁၊ ခု ၁၁-၃၁၇-ပိဋ္ဌေသု။

Samayantīdha sattānaṁ, pariḷāhaṁ surakkhitaṁ.
Yaṁ sameti idaṁ ariyaṁ, sīlaṁ accantasītalaṁ.

Attānuvādādibhayaṁ, viddhaṁsayati sabbadā.
Janeti kittihāsañca[1], sīlaṁ sīlavato sadā.

Saggārohaṇasopānaṁ, aññaṁ sīlasamaṁ kuto.
Dvāraṁ vā pana nibbāna, nagarassa pavesane[2].

Guṇānaṁ mūlabhūtassa, dosānaṁ balaghātino.
Iti sīlassa jānātha, ānisaṁsamanuttaran"ti[3].

Evaṁ Bhagavā sīlānisaṁsaṁ dassetvā "idaṁ pana sīlaṁ nissāya ayaṁ saggo labhatī"ti dassanatthaṁ tadanantaraṁ saggakathaṁ kathesi. Ayaṁ saggo nāma iṭṭho kanto manāpo ekantasukho niccamettha kīḷā niccaṁ sampattiyo labhanti. Cātumahārājikā devā navutivassasatasahassāni dibbasukhaṁ dibbasampattiṁ paṭilabhanti. Tāvatiṁsā tisso vassakoṭiyo saṭṭhi ca vassasatasahassānīti evamādisaggaguṇapaṭisaṁyuttakathaṁ kathesi. Evaṁ saggakathāya palobhetvā puna "ayampi saggo anicco adhuvo na tattha chandarāgo kārabbo"ti kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ nekkhamme ānisaṁsañca pakāsetvā amatapariyosānaṁ dhammakathaṁ kathesi. Evaṁ tassa mahājanassa dhammaṁ desetvā ekacce saraṇesu ca ekacce pañcasīlesu ca ekacce sotāpattiphale ca ekacce sakadāgāmiphale ekacce anāgāmiphale ekacce catūsupi phalesu ekacce tīsu vijjāsu ekacce chasu abhiññāsu ekacce aṭṭhasu samāpattīsu patiṭṭhāpetvā uṭṭhāyāsanā Rammanagarato nikkhamitvā Sudassanamahāviharameva pāvisi. Tena vuttaṁ—

1. "Tadā te bhojayitvāna, sasaṁghaṁ Lokanāyakaṁ.
   Upagacchuṁ saraṇaṁ tassa, Dīpaṅkarassa Satthuno.

2. Saraṇāgamane kañci, niveseti Tathāgato.
   Kañci pañcasu sīlesu, sīle dasavidhe paraṁ.

---

1. ...sātañca (Sī, I)   2. Visuddhi 1. 10 piṭṭhe.   3. Visuddhi 1. 11 piṭṭhe.

သမယန္တီဓ သတ္တာနံ၊ ပရိဠာဟံ သုရက္ခိတံ။
ယံ သမေတိ ဣဒံ အရိယံ၊ သီလံ အစ္စန္တသီတလံ။

အတ္တာနုဝါဒါဒိဘယံ၊ ဝိဒ္ဓံသယတိ သဗ္ဗဒါ။
ဇနေတိ ကိတ္တိဟာသဉ္စ[1]၊ သီလံ သီလဝတော သဒါ။

သဂ္ဂါရောဟဏသောပါနံ၊ အညံ သီလသမံ ကုတော။
ဒွါရံ ဝါ ပန နိဗ္ဗာန၊ နဂရဿ ပဝေသနေ[2]။

ဂုဏာနံ မူလဘူတဿ၊ ဒေါသာနံ ဗလဃာတိနော။
ဣတိ သီလဿ ဇာနာထ၊ အာနိသံသမနုတ္တရ”န္တိ[3]။

ဧဝံ ဘဂဝါ သီလာနိသံသံ ဒဿေတွာ “ဣဒံ ပန သီလံ နိဿာယ အယံ သဂ္ဂေါ လဗ္ဘတီ”တိ ဒဿနတ္ထံ တဒနန္တရံ သဂ္ဂကထံ ကထေသိ။ အယံ သဂ္ဂေါ နာမ ဣဋ္ဌော ကန္တော မနာပေါ ဧကန္တသုခေါ နိစ္စမေတ္ထ ကီဠာ နိစ္စံ သမ္ပတ္တိယော လဘန္တိ။ စာတုမဟာရာဇိကာ ဒေဝါ နဝုတိဝဿသတသဟဿာနိ ဒိဗ္ဗသုခံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ ပဋိလဘန္တိ။ တာဝတိံသာ တိဿော ဝဿကောဋိယော သဋ္ဌိ စ ဝဿသတသဟဿာနီတိ ဧဝမာဒိသဂ္ဂဂုဏပဋိသံယုတ္တကထံ ကထေသိ။ ဧဝံ သဂ္ဂကထာယ ပလောဘေတွာ ပုန “အယမ္ပိ သဂ္ဂေါ အနိစ္စော အဓုဝေါ န တတ္ထ ဆန္ဒရာဂေါ ကာတဗ္ဗော”တိ ကာမာနံ အာဒီနဝံ ဩကာရံ သံကိလေသံ နေက္ခမ္မေ အာနိသံသဉ္စ ပကာသေတွာ အမတပရိယောသာနံ ဓမ္မကထံ ကထေသိ။ ဧဝံ တဿ မဟာဇနဿ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ဧကစ္စေ သရဏေသု စ ဧကစ္စေ ပဉ္စသီလေသု စ ဧကစ္စေ သောတာပတ္တိဖလေ စ ဧကစ္စေ သကဒါဂါမိဖလေ ဧကစ္စေ အနာဂါမိဖလေ ဧကစ္စေ စတူသုပိ ဖလေသု ဧကစ္စေ တီသု ဝိဇ္ဇာသု ဧကစ္စေ ဆသု အဘိညာသု ဧကစ္စေ အဋ္ဌသု သမာပတ္တီသု ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ရမ္မနဂရတော နိက္ခမိတွာ သုဒဿနမဟာဝိဟာရမေဝ ပါဝိသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “တဒါ တေ ဘောဇယိတွာန၊ သသံဃံ လောကနာယကံ။
ဥပဂစ္ဆုံ သရဏံ တဿ၊ ဒီပင်္ကရဿ သတ္ထုနော။

၂။ သရဏာဂမနေ ကဉ္စိ၊ နိဝေသေတိ တထာဂတော။
ကဉ္စိ ပဉ္စသု သီလေသု၊ သီလေ ဒသဝိဓေ ပရံ။

၁-....သာတဉ္စ (သီ၊ ဣ)   ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၀-ပိဋ္ဌေ။   ၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၁-ပိဋ္ဌေ။

3. Kassaci deti sāmaññaṁ, caturo phalamuttame.
Kassaci asame dhamme, deti so paṭisambhidā.

4. Kassaci varasamāpattiyo, aṭṭha deti Narāsabho.
Tisso kassaci vijjāyo, chaḷabhiññā pavecchati.

5. Tena yogena janakāyaṁ, ovadati Mahāmuni.
Tena vitthārikaṁ āsi, Lokanāthassa sāsanaṁ.

6. Mahāhanusabhakkhandho, Dīpaṅkarasanāmako.
Bahū jane tārayati, parimoceti duggatiṁ.

7. Bodhaneyyaṁ janaṁ disvā, satasahassepi yojane.
Khaṇena upagantvāna, bodheti taṁ Mahāmunī"ti.

Tattha **teti** te Rammanagaravāsino upāsakā. **Saraṇanti** ettha saraṇaṁ saraṇagamanaṁ saraṇassa gantā ca veditabbā. Sarati hiṁsati vināsetīti **saraṇaṁ,** kiṁ taṁ? Ratanattayaṁ. Taṁ pana saraṇagatānaṁ teneva saraṇagamanena bhayaṁ santāsaṁ dukkhaṁ duggatiṁ parikkilesaṁ hanati hiṁsati vināsetīti saraṇanti vuccatīti. Vuttañhetaṁ—

"Ye keci Buddhaṁ saraṇaṁ gatāse,
Na te gamissanti apāyabhūmiṁ[1].
Pahāya mānusaṁ dehaṁ,
Devakāyaṁ paripūressanti[2].

Ye keci dhammaṁ saraṇaṁ gatāse,
Na te gamissanti apāyabhūmiṁ[1].
Pahāya mānusaṁ dehaṁ,
Devakāyaṁ paripūressanti[2].

Ye keci saṁghaṁ saraṇaṁ gatāse,
Na te gamissanti apāyabhūmiṁ[1].
Pahāya mānusaṁ dehaṁ,
Devakāyaṁ paripūressantī"ti[2].

1. Apāyaṁ (Sī, I) 2. Dī 2. 204; Saṁ 1. 25 piṭṭhesu.

၃။ ကဿစိ ဒေတိ သာမညံ၊ စတုရော ဖလမုတ္တမေ။
ကဿစိ အသမေ ဓမ္မေ၊ ဒေတိ သော ပဋိသမ္ဘိဒါ။

၄။ ကဿစိ ဝရသမာပတ္တိယော၊ အဋ္ဌ ဒေတိ နရာသဘော။
တိဿော ကဿစိ ဝိဇ္ဇာယော၊ ဆဠဘိညာ ပဝေစ္ဆတိ။

၅။ တေန ယောဂေန ဇနကာယံ၊ ဩဝဒတိ မဟာမုနိ။
တေန ဝိတ္ထာရိကံ အာသိ၊ လောကနာထဿ သာသနံ။

၆။ မဟာဟနုသဘက္ခန္ဓော၊ ဒီပင်္ကရသနာမကော။
ဗဟူ ဇနေ တာရယတိ၊ ပရိမောစေတိ ဒုဂ္ဂတိံ။

၇။ ဗောဓနေယျံ ဇနံ ဒိသွာ၊ သတသဟဿေပိ ယောဇနေ။
ခဏေန ဥပဂန္တွာန၊ ဗောဓေတိ တံ မဟာမုနီ"တိ။

တတ္ထ **တေ**တိ တေ ရမ္မနဂရဝါသိနော ဥပါသကာ။ **သရဏ**န္တိ ဧတ္ထ သရဏံ သရဏဂမနံ သရဏဿ ဂန္တာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သရတိ ဟိံသတိ ဝိနာသေတီတိ **သရဏံ၊** ကိံ တံ? ရတနတ္တယံ။ တံ ပန သရဏဂတာနံ တေနေဝ သရဏဂမနေန ဘယံ သန္တာသံ ဒုက္ခံ ဒုဂ္ဂတိံ ပရိက္ကိလေသံ ဟနတိ ဟိံသတိ ဝိနာသေတီတိ သရဏန္တိ ဝုစ္စတီတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

"ယေ ကေစိ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ၊
န တေ ဂမိဿန္တိ အပါယဘူမိံ[၁]။
ပဟာယ မာနုသံ ဒေဟံ၊
ဒေဝကာယံ ပရိပူရေဿန္တိ[၂]။

ယေ ကေစိ ဓမ္မံ သရဏံ ဂတာသေ၊
န တေ ဂမိဿန္တိ အပါယဘူမိံ[၁]။
ပဟာယ မာနုသံ ဒေဟံ၊
ဒေဝကာယံ ပရိပူရေဿန္တိ[၂]။

ယေ ကေစိ သံဃံ သရဏံ ဂတာသေ၊
န တေ ဂမိဿန္တိ အပါယဘူမိံ[၁]။
ပဟာယ မာနုသံ ဒေဟံ၊
ဒေဝကာယံ ပရိပူရေဿန္တီ"တိ[၂]။

၁-အပါယံ (သီ၊ ဣ) ၂-ဒီ ၂-၂၀၄၊ သံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေသု။

Saraṇagamanaṁ nāma ratanattayaparāyanākārappavatto cittuppādo. **Saraṇassa gantā** nāma taṁsamaṅgīpuggalo. Evaṁ tāva saraṇaṁ saraṇagamanaṁ saraṇassa gantā cāti idaṁ tayaṁ veditabbaṁ.

Tassāti taṁ Dīpaṅkaraṁ, upayogatthe sāmivacanaṁ daṭṭhabbaṁ. "Upagacchuṁ saraṇaṁ tatthā"tipi pāṭho. **Satthuno**ti Satthāraṁ. **Saraṇāgamane kañcī**ti kañci puggalaṁ saraṇagamane nivesetīti attho. Kiñcāpi paccuppannavasena vuttaṁ, atītakālavasena pana attho gahetabbo. Esa nayo sesesupi. "Kassaci saraṇāgamane"tipi pāṭho, tassapi soyevattho. **Kañci pañcasu sīlesū**ti kañci puggalaṁ pañcasu viratisīlesu nivesesīti attho. "Kassaci pañcasu sīlesū"tipi pāṭho, soyevattho. **Sīle dasavidhe paran**ti aparaṁ puggalaṁ dasavidhe sīle nivesesīti attho. "Kassaci kusale dasā"tipi pāṭho, tassa kañci puggalaṁ dasa kusaladhamme samādapesīti attho. **Kassaci deti sāmaññan**ti ettha paramatthato sāmaññanti maggo vuccati. Yathāha—

> "Katamañca bhikkheve sāmaññaṁ? Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathidaṁ? Sammādiṭṭhi -pa- sammāsamādhi. Idaṁ vuccati bhikkhave sāmaññan"ti[1].

Caturo phalamuttameti cattāri uttamāni phalānīti attho. **Ma**-kāro padasandhikaro. Liṅgavipariyāsena vuttaṁ. Yathopanissayaṁ cattāro magge cattāri ca sāmaññaphalāni kassaci adāsīti attho. **Kassaci asame dhamme**ti kassaci asadise cattāro paṭisambhidādhamme adāsi.

Kassaci varasamāpattiyoti kassaci pana nīvaraṇavigamena padhānabhūtā aṭṭha samāpattiyo adāsi. **Tisso kassaci vijjāyo**ti kassaci puggalassa upanissayavasena dibbacakkhuñāṇapubbenivāsānussatiñāṇa-āsavakkhayañāṇānaṁ vasena tisso vijjāyo. **Chaḷabhiññā pavecchatī**ti cha abhiññāyo kassaci adāsi.

Tena yogenāti tena nayena tenānukkamena ca. **Janakāyan**ti janasamūhaṁ. **Ovadatī**ti ovadi. Kālavipariyāsena vuttanti veditabbaṁ. Ito uparipi īdisesu vacanesu atītakālavaseneva attho

1. Saṁ 3. 20 piṭṭhe.

သရဏဂမနံ နာမ ရတနတ္တယပရာယနာကာရပ္ပဝတ္တော စိတ္တုပ္ပါဒေါ။ **သရဏဿ ဂန္တာ** နာမ တံသမင်္ဂီပုဂ္ဂလော။ ဧဝံ တာဝ သရဏံ သရဏဂမနံ သရဏဿ ဂန္တာ စာတိ ဣဒံ တယံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တဿာတိ တံ ဒီပင်္ကရံ၊ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ “ဥပဂစ္ဆုံ သရဏံ တတ္ထာ”တိပိ ပါဌော။ **သတ္ထုနော**တိ သတ္ထာရံ။ **သရဏာဂမနေ ကဉ္စီ**တိ ကဉ္စိ ပုဂ္ဂလံ သရဏဂမနေ နိဝေသေတီတိ အတ္ထော။ ကိဉ္စာပိ ပစ္စုပ္ပန္နဝသေန ဝုတ္တံ၊ အတီတကာလဝသေန ပန အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ “ကဿစိ သရဏာဂမနေ”တိပိ ပါဌော၊ တဿပိ သောယေဝတ္ထော။ **ကဉ္စိ ပဉ္စသု သီလေသူ**တိ ကဉ္စိ ပုဂ္ဂလံ ပဉ္စသု ဝိရတိသီလေသု နိဝေသေသီတိ အတ္ထော။ “ကဿစိ ပဉ္စသု သီလေသူ”တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ **သီလေ ဒသဝိဓေ ပရန္တိ** အပရံ ပုဂ္ဂလံ ဒသဝိဓေ သီလေ နိဝေသေသီတိ အတ္ထော။ “ကဿစိ ကုသလေ ဒသာ”တိပိ ပါဌော၊ တဿ ကဉ္စိ ပုဂ္ဂလံ ဒသ ကုသလဓမ္မေ သမာဒပေသီတိ အတ္ထော။ **ကဿစိ ဒေတိ သာမညန္တိ** ဧတ္ထ ပရမတ္ထတော သာမညန္တိ မဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ—

> “ကတမဉ္စ ဘိက္ခဝေ သာမညံ? အယမေဝ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ သေယျထိဒံ? သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။သမ္မာသမာဓိ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သာမည”န္တိ[1]။

စတုရော ဖလမုတ္တမေတိ စတ္တာရိ ဥတ္တမာနိ ဖလာနီတိ အတ္ထော။ **မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ လိင်္ဂဝိပရိယာသေန ဝုတ္တံ။ ယထောပနိဿယံ စတ္တာရော မဂ္ဂေ စတ္တာရိ စ သာမညဖလာနိ ကဿစိ အဒါသီတိ အတ္ထော။ **ကဿစိ အသမေ ဓမ္မေ**တိ ကဿစိ အသဒိသေ စတ္တာရော ပဋိသမ္ဘိဒါဓမ္မေ အဒါသိ။

ကဿစိ ဝရသမာပတ္တိယောတိ ကဿစိ ပန နီဝရဏဝိဂမေန ပဓာနဘူတာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော အဒါသိ။ **တိဿော ကဿစိ ဝိဇ္ဇာယော**တိ ကဿစိ ပုဂ္ဂလဿ ဥပနိဿယဝသေန ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏအာသဝက္ခယဉာဏာနံ ဝသေန တိဿော ဝိဇ္ဇာယော။ **ဆဠဘိညာ ပဝေစ္ဆတီ**တိ ဆ အဘိညာယော ကဿစိ အဒါသိ။

တေန ယောဂေနာတိ တေန နယေန တေနာနုက္ကမေန စ။ **ဇနကာယန္တိ** ဇနသမူဟံ။ **ဩဝဒတီ**တိ ဩဝဒိ။ ကာလဝိပရိယာသေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣတော ဥပရိပိ ဤဒိသေသု ဝစနေသု အတီတကာလဝသေနေဝ အတ္ထော

၁-သံ ၃-၂၀-ပိဋ္ဌေ။

gahetabbo. **Tena vitthārikaṁ āsī**ti tena Dīpaṅkarassa Bhagavato ovādena anusāsaniyā vitthārikaṁ vitthataṁ visālībhūtaṁ sāsanaṁ ahosi.

Mahāhanūti mahāpurisānaṁ kira dvepi hanūni paripuṇṇāni dvādasiyā pakkhassa candasadisākārāni hontīti mahantāni hanūni yassa so mahāhanu, sīhasanūti vuttaṁ hoti. **Usabhakkhandho**ti usabhasseva khandho yassa bhavati, so usabhakkhandho. Suvaṭṭitasuvaṇṇāliṅgasadisarucirakkhandho samavaṭṭacārukkhandhoti attho[1]. **Dīpaṅkarasanāmako**ti Dīpaṅkarasanāmo. **Bahū jane tārayatī**ti bahū Buddhaveneyye jane tāresi. **Parimocetī**tiparimocesi. **Duggatin**ti duggatito. Nissakkatthe upayogavacanaṁ.

Idāni tāraṇaparimocanakaraṇākāradassanatthaṁ[2] "**bodhaneyyaṁ janan**"ti gāthā vuttā. Tattha **bodhaneyyaṁ janan**ti bodhaneyyaṁ pajaṁ, ayameva vā pāṭho. **Disvā**ti Buddhacakkhunā vā samantacakkhunā vā disvā. **Satasahassepi yojane**ti anekasatasahassepi yojane ṭhitaṁ. Idaṁ pana dasasahassiyaṁyeva sandhāya vuttanti daṭṭhabbaṁ.

Dīpaṅkaro kira Satthā Buddhattaṁ patvā bodhimūle sattasattāhaṁ vītināmetvā aṭṭhame sattāhe mahābrahmuno dhammajjhesanaṁ paṭiññāya Sunandārāme dhammacakkaṁ pavattetvā koṭisataṁ devamanussānaṁ dhammāmataṁ pāyesi. Ayaṁ paṭhamo abhisamayo ahosi.

Atha Satthā attano puttassa samavaṭṭakkhandhassa usabhakkhandhassa nāma ñāṇaparipākaṁ ñatvā taṁ atrajaṁ pamukhaṁ katvā **Rāhulovādasadisaṁ** dhammaṁ desetvā devamanussānaṁ navutikoṭiyo dhammāmataṁ pāyesi. Ayaṁ dutiyo abhisamayo ahosi.

Puna Bhagavā Amaravatīnagaradvāre mahāsirīsarukkhamūle Yamakapāṭihāriyaṁ katvā mahājanassa bandhanāmokkhaṁ katvā devagaṇaparivuto divasakarātirekajutivisarabhavane[3] Tāvatiṁsabhavane Päricchattakamūle paramasītale Paṇḍukambalasilātale nisīditvā sabbadevagaṇapītisañjananiṁ

1. Suvaṭṭacārukkhandhoti attho (Ka)   2. Tāraṇaparimocanākāradassanatthaṁ (Sī)
3. ...juti viya surabhavane (Sī, I)

ဂဟေတဗ္ဗော။ **တေန ဝိတ္ထာရိကံ အာသီ**တိ တေန ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော ဩဝါဒေန အနုသာသနိယာ ဝိတ္ထာရိကံ ဝိတ္ထတံ ဝိသာလီဘူတံ သာသနံ အဟောသိ။

မဟာဟနူတိ မဟာပုရိသာနံ ကိရ ဒွေပိ ဟနူနိ ပရိပုဏ္ဏာနိ ဒွါဒသိယာ ပက္ခဿ စန္ဒသဒိသာကာရာနိ ဟောန္တီတိ မဟန္တာနိ ဟနူနိ ယဿ သော မဟာဟနု၊ သီဟဟနူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥသဘက္ခန္ဓော**တိ ဥသဘဿေဝ ခန္ဓော ယဿ ဘဝတိ၊ သော ဥသဘက္ခန္ဓော။ သုဝဋ္ဋိတသုဝဏ္ဏာလိင်္ဂသဒိသရုစိရက္ခန္ဓော သမဝဋ္ဋစာရုက္ခန္ဓောတိ အတ္ထော[1]။ **ဒီပင်္ကရသနာမကော**တိ ဒီပင်္ကရသနာမော။ **ဗဟူ ဇနေ တာရယတီ**တိ ဗဟူ ဗုဒ္ဓဝေနေယျေ ဇနေ တာရေသိ။ **ပရိမောစေတီ**တိပရိမောစေသိ။ **ဒုဂ္ဂတိ**န္တိ ဒုဂ္ဂတိတော။ နိဿက္ကတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။

ဣဒါနိ တာရဏပရိမောစနကရဏာကာရဒဿနတ္ထံ[2] "**ဗောဓနေယျံ ဇန**"န္တိ ဂါထာ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဗောဓနေယျံ ဇန**န္တိ ဗောဓနေယျံ ပဇံ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ဒိသွာ**တိ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ ဝါ သမန္တစက္ခုနာ ဝါ ဒိသွာ။ **သတသဟဿေပိ ယောဇနေ**တိ အနေကသတသဟဿေပိ ယောဇနေ ဌိတံ။ ဣဒံ ပန ဒသသဟဿိယံယေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ဒီပင်္ကရော ကိရ သတ္ထာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတွာ ဗောဓိမူလေ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ မဟာဗြဟ္မုနော ဓမ္မဇ္ဈေသနံ ပဋိညာယ သုနန္ဒာရာမေ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ ကောဋိသတံ ဒေဝမနုဿာနံ ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ အယံ ပဌမော အဘိသမယော အဟောသိ။

အထ သတ္ထာ အတ္တနော ပုတ္တဿ သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓဿ ဥသဘက္ခန္ဓဿ နာမ ဉာဏပရိပါကံ ဉတွာ တံ အတြဇံ ပမုခံ ကတွာ **ရာဟုလောဝါဒသဒိသံ** ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ဒေဝမနုဿာနံ နဝုတိကောဋိယော ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ အယံ ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။

ပုန ဘဂဝါ အမရဝတီနဂရဒွါရေ မဟာသိရီသရုက္ခမူလေ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ မဟာဇနဿ ဗန္ဓနာမောက္ခံ ကတွာ ဒေဝဂဏပရိဝုတော ဒိဝသကရာတိရေကဇုတိဝိသရဘဝနေ[3] တာဝတိံသဘဝနေ ပါရိစ္ဆတ္တကမူလေ ပရမသီတလေ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာတလေ နိသီဒိတွာ သဗ္ဗဒေဝဂဏပီတိသဉ္ဇနနိံ

၁-သုဝဋ္ဋစာရုက္ခန္ဓောတိ အတ္ထော (က)   ၂-တာရဏပရိမောစနာကာရဒဿနတ္ထံ (သီ)
၃-....ဇုတိ ဝိယ သုရဘဝနေ (သီ၊ ဣ)

attano jananiṁ Sumedhādeviṁ pamukhaṁ katvā sabbalokaviditavisuddhidevo devadevo Dīpaṅkaro Bhagavā sabbasattahitakaraṁ paramātirekagambhīrasukhumaṁ buddhivisadakaraṁ sattappakaraṇaṁ Abhidhammapiṭakaṁ desetvā navutidevakoṭisahassānaṁ dhammāmataṁ pāyesi. Ayaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

8. "Paṭhamābhisamaye Buddho, koṭisatamabodhayi.
Dutiyābhisamaye Nātho, navutikoṭimabodhayi.

9. Yadā ca devabhavanamhi, Buddho dhammamadesayi.
Navutikoṭisahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū"ti.

Dīpaṅkarassa pana Bhagavato tayo sāvakasannipātā ahesuṁ. Tattha Sunandārāme koṭisatasahassānaṁ paṭhamo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

10. "Sannipātā tayo āsuṁ, Dīpaṅkarassa Satthuno.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo"ti.

Athāparena samayena Dasabalo catūhi bhikkhusatasahassehi parivuto gāmanigamanagarapaṭipāṭiyā mahājanānuggahaṁ karonto cārikaṁ caramāno anukkamena ekasmiṁ padese mahājanakatasakkāraṁ sabbalokavissutaṁ amanussapariggahitaṁ atibhayānakaṁ olambāmbudharaparicumbitakūṭaṁ vividhasurabhitarukusumavāsitakūṭaṁ nānāmigagaṇavicaritakūṭaṁ **Nāradakūṭaṁ** nāma paramaramaṇīyaṁ pabbataṁ sampāpuṇi. So kira pabbato Nāradena nāma yakkhena pariggahito ahosi. Tattha pana tassa yakkhassa anusaṁvaccharaṁ mahājano manussabaliṁ upasaṁharati.

Atha Dīpaṅkaro kira Bhagavā tassa mahājanassa upanissayasampattiṁ disvā tato bhikkhusaṁghaṁ cātuddisaṁ pesetvā adutiyo asahāyo mahākaruṇābalavasaṅgatahadayo tañca yakkhaṁ vinetuṁ taṁ Nāradapabbataṁ abhiruhi. Atha so manussabhakkho sakahitanirapekkho paravadhadakkho yakkho makkhaṁ asahamāno kodhaparetamānaso Dasabalaṁ bhiṁsāpetvā palāpetukāmo taṁ pabbataṁ cālesi. So kira pabbato

အတ္တနော ဇနနိံ သုမေဓာဒေဝိံ ပမုခံ ကတွာ သဗ္ဗလောကဝိဒိတဝိသုဒ္ဓိဒေဝေါ ဒေဝဒေဝေါ ဒီပင်္ကရော ဘဂဝါ သဗ္ဗသတ္တဟိတကရံ ပရမာတိရေကဂမ္ဘီရသုခုမံ ဗုဒ္ဓိဝိသဒကရံ သတ္တပ္ပကရဏံ အဘိဓမ္မပိဋကံ ဒေသေတွာ နဝုတိဒေဝကောဋိသဟဿာနံ ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ အယံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈။ "ပဌမာဘိသမယေ ဗုဒ္ဓေါ၊ ကောဋိသတမဗောဓယိ။
ဒုတိယာဘိသမယေ နာထော၊ နဝုတိကောဋိမဗောဓယိ။

၉။ ယဒါ စ ဒေဝဘဝနမှိ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မမဒေသယိ။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ"တိ။

ဒီပင်္ကရဿ ပန ဘဂဝတော တယော သာဝကသန္နိပါတာ အဟေသုံ။ တတ္ထ သုနန္ဒာရာမေ ကောဋိသတသဟဿာနံ ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ "သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ ဒီပင်္ကရဿ သတ္ထုနော။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော"တိ။

အထာပရေန သမယေန ဒသဗလော စတူဟိ ဘိက္ခုသတသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ဂါမနိဂမနဂရပဋိပါဋိယာ မဟာဇနာနုဂ္ဂဟံ ကရောန္တော စာရိကံ စရမာနော အနုက္ကမေန ဧကသ္မိံ ပဒေသေ မဟာဇနကတသက္ကာရံ သဗ္ဗလောကဝိဿုတံ အမနုဿပရိဂ္ဂဟိတံ အတိဘယာနကံ ဩလမ္ဗာမ္ဗုဓရပရိစုမ္ဗိတကူဋံ ဝိဝိဓသုရဘိတရုကုသုမဝါသိတကူဋံ နာနာမိဂဂဏဝိစရိတကူဋံ **နာရဒကူဋံ** နာမ ပရမရမဏီယံ ပဗ္ဗတံ သမ္ပာပုဏိ။ သော ကိရ ပဗ္ဗတော နာရဒေန နာမ ယက္ခေန ပရိဂ္ဂဟိတော အဟောသိ။ တတ္ထ ပန တဿ ယက္ခဿ အနုသံဝစ္ဆရံ မဟာဇနော မနုဿဗလိံ ဥပသံဟရတိ။

အထ ဒီပင်္ကရော ကိရ ဘဂဝါ တဿ မဟာဇနဿ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ တတော ဘိက္ခုသံဃံ စာတုဒ္ဒိသံ ပေသေတွာ အဒုတိယော အသဟာယော မဟာကရုဏာဗလဝသင်္ဂတဟဒယော တဉ္စ ယက္ခံ ဝိနေတုံ တံ နာရဒပဗ္ဗတံ အဘိရုဟိ။ အထ သော မနုဿဘက္ခော သကဟိတနိရပေက္ခော ပရဝဓဒက္ခော ယက္ခော မက္ခံ အသဟမာနော ကောဓပရေတမာနသော ဒသဗလံ ဘိံသာပေတွာ ပလာပေတုကာမော တံ ပဗ္ဗတံ စာလေသိ။ သော ကိရ ပဗ္ဗတော

tena cāliyamāno Bhagavato ānubhāvena tasseva matthake patamāno viya ahosi.

Tato so bhīto "handa naṁ agginā jhāpessāmī"ti mahantaṁ atibhīmadassanaṁ aggikkhandhaṁ nibbattesi. So aggikkhandho paṭivāte khitto viya attanova dukkhaṁ janesi, na pana Bhagavato cīvare aṁsumattampi daḍḍhuṁ samattho ahosi. Yakkho pana "samaṇo daḍḍho, na daḍḍho"ti olokento Dasabalaṁ saradasamayavimalakaranikaraṁ sabbajanaratikaraṁ rajanikaramiva sītalajalatalagatakamalakaṇṇikāya nisinnaṁ viya Bhagavantaṁ disvā cintesi "aho ayaṁ samaṇo mahānubhāvo, yaṁ yaṁ imassāhaṁ anatthaṁ karomi, so so mamūpariyeva patati, imaṁ pana samaṇaṁ muñcitvā aññaṁ me paṭisaraṇaṁ parāyanaṁ natthi, pathaviyaṁ upakkhalitā pathaviṁyeva nissāya uṭṭhahanti, handāhaṁ imaṁyeva samaṇaṁ saraṇaṁ gamissāmī"ti.

Athevaṁ pana so cintetvā Bhagavato cakkālaṅkatatalesu pādesu sirasā nipatitvā "accayo maṁ bhante accagamā"ti vatvā Bhagavantaṁ saraṇamagamāsi. Athassa Bhagavā anupubbikathaṁ kathesi. So desanāpariyosāne dasahi yakkhasahassehi saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhahi. Tasmiṁ kira divase sakalajambudīpatalavāsino manussā tassa balikammatthaṁ ekekagāmato ekekaṁ purisaṁ āhariṁsu. Aññañca bahutilataṇḍulakulatthamuggamāsādiṁ sappinavanītalelamadhuphāṇitādiñca āhariṁsu. Atha so yakkho taṁ divasaṁ ābhatataṇḍulādikaṁ sabbaṁ tesaṁyeva datvā te balikammatthāya ānītamanusse Dasabalassa niyyātesi.

Atha Satthā te manusse ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā antosattāheyeva sabbe arahatte patiṭṭhāpetvā māghapuṇṇamāya koṭisatabhikkhumajjhagato caturaṅgasamannāgate sannipāte pātimokkhamuddisi. Caturaṅgāni nāma sabbeva ehibhikkhū honti, sabbe chaḷabhiññā honti, sabbe anāmantitāva āgatā, pannarasūposathadivaso cāti imāni cattāri aṅgāni nāma. Ayaṁ dutiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

တေန စာလိယမာနော ဘဂဝတော အာနုဘာဝေန တဿေဝ မတ္ထကေ ပတမာနော ဝိယ အဟောသိ။

တတော သော ဘီတော "ဟန္ဒ နံ အဂ္ဂိနာ ဈာပေဿာမီ"တိ မဟန္တံ အတိဘီမဒဿနံ အဂ္ဂိက္ခန္ဓံ နိဗ္ဗတ္တေသိ။ သော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဋိဝါတေ ခိတ္တော ဝိယ အတ္တနောဝ ဒုက္ခံ ဇနေသိ၊ န ပန ဘဂဝတော စီဝရေ အံသုမတ္တမ္ပိ ဒဍ္ဎုံ သမတ္ထော အဟောသိ။ ယက္ခော ပန "သမဏော ဒဍ္ဎော, န ဒဍ္ဎော"တိ ဩလောကေန္တော ဒသဗလံ သရဒသမယဝိမလကရနိကရံ သဗ္ဗဇနရတိကရံ ရဇနိကရမိဝ သီတလဇလတလဂတကမလကဏ္ဏိကာယ နိသိန္နံ ဝိယ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ စိန္တေသိ "အဟော အယံ သမဏော မဟာနုဘာဝေါ၊ ယံ ယံ ဣမဿာဟံ အနတ္ထံ ကရောမိ၊ သော သော မမူပရိယေဝ ပတတိ၊ ဣမံ ပန သမဏံ မုဉ္စိတွာ အညံ မေ ပဋိသရဏံ ပရာယနံ နတ္ထိ၊ ပထဝိယံ ဥပက္ခလိတာ ပထဝိံယေဝ နိဿာယ ဥဋ္ဌဟန္တိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဣမံယေဝ သမဏံ သရဏံ ဂမိဿာမီ"တိ။

အထေဝံ ပန သော စိန္တေတွာ ဘဂဝတော စက္ကာလင်္ကတတလေသု ပါဒေသု သိရသာ နိပတိတွာ "အစ္စယော မံ ဘန္တေ အစ္စဂမာ"တိ ဝတွာ ဘဂဝန္တံ သရဏမဂမာသိ။ အထဿ ဘဂဝါ အနုပုဗ္ဗိကထံ ကထေသိ။ သော ဒေသနာပရိယောသာနေ ဒသဟိ ယက္ခသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိ။ တသ္မိံ ကိရ ဒိဝသေ သကလဇမ္ဗုဒီပတလဝါသိနော မနုဿာ တဿ ဗလိကမ္မတ္ထံ ဧကေကဂါမတော ဧကေကံ ပုရိသံ အာဟရိံသု။ အညဉ္စ ဗဟု-တိလတဏ္ဍုလကုလတ္ထမုဂ္ဂမာသာဒိံ သပ္ပိနဝနီတတေလမဓုဖာဏိတာဒိဉ္စ အာ-ဟရိံသု။ အထ သော ယက္ခော တံ ဒိဝသံ အာဘတတဏ္ဍုလာဒိကံ သဗ္ဗံ တေသံယေဝ ဒတွာ တေ ဗလိကမ္မတ္ထာယ အာနီတမနုဿေ ဒသဗလဿ နိယျာတေသိ။

အထ သတ္ထာ တေ မနုဿေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗာဇေတွာ အန္တော-သတ္တာဟေယေဝ သဗ္ဗေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ မာဃပုဏ္ဏမာယ ကောဋိသတဘိက္ခုမဇ္ဈဂတော စတုရင်္ဂသမန္နာဂတေ သန္နိပါတေ ပါတိ-မောက္ခမုဒ္ဒိသိ။ စတုရင်္ဂါနိ နာမ သဗ္ဗေဝ ဧဟိဘိက္ခူ ဟောန္တိ, သဗ္ဗေ ဆဠ-ဘိညာ ဟောန္တိ, သဗ္ဗေ အနာမန္တိတာဝ အာဂတာ, ပန္နရသူပေါသထ-ဒိဝသော စာတိ ဣမာနိ စတ္တာရိ အင်္ဂါနိ နာမ။ အယံ ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

11. “Puna Nāradakūṭamhi, pavivekagate Jine.
Khīṇāsavā vītamalā, samiṁsu satakoṭiyo”ti.

Tattha **pavivekagate**ti gaṇaṁ pahāya gate. **Samiṁsū**ti sannipatiṁsu.

Yadā pana Dīpaṅkaro Lokanāyako Sudassananāmake pabbate vassāvāsamupagañchi, tadā kira Jambudīpavāsino manussā anusaṁvaccharaṁ Giraggasamajjaṁ karonti. Tasmiṁ kira samajje sannipatitā manussā Dasabalaṁ disvā dhammakathaṁ sutvā tatra pasīditvā pabbajiṁsu. Mahāpavāraṇadivase Satthā tesaṁ ajjhāsayānukūlaṁ vipassanākathaṁ kathesi. Taṁ sutvā te sabbe saṅkhāre sammasitvā vipassanānupubbena maggānupubbena ca arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Atha Satthā navutikoṭisahassehi saddhiṁ pavāresi. Ayaṁ tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

12. “Yamhi kāle Mahāvīro, Sudassanasiluccaye.
Navutikoṭisahassehi, pavāresi Mahāmuni.

Ahaṁ tena samayena, jaṭilo uggatāpano.
Antalikkhamhi caraṇo, pañcābhiññāsu pāragū”ti.

Ayaṁ gāthā **Aṭṭhasāliniyā** Dhammasaṅgahaṭṭhakathāya nidānavaṇṇanāya **Dīpaṅkarabuddhavaṁse**[1] likhitā. Imasmiṁ pana Buddhavaṁse natthi. Natthibhāvoyeva panassā yuttataro. Kasmāti ce? Heṭṭhā Sumedhakathāsu kathitattāti.

Dīpaṅkare kira Bhagavati dhammaṁ desente dasasahassānañca vīsatisahassānañca[2] dhammābhisamayo ahosiyeva. Ekassa pana dvinnaṁ tiṇṇaṁ catunnanti ca ādivasena abhisamayānaṁ anto natthi. Tasmā Dīpaṅkarassa Bhagavato sāsanaṁ vitthārikaṁ bāhujaññaṁ ahosi. Tena vuttaṁ—

13. “Dasavīsasahassānaṁ, dhammābhisamayo ahu.
Ekadvinnaṁ abhisamayā, gaṇanāto asaṅkhiyā”ti.

Tattha **dasavīsasahassānan**ti dasasahassānaṁ vīsatisahassānañca. **Dhammābhisamayo**ti catusaccadhammappaṭivedho. **Ekadvinnan**ti ekassa ceva

1. Abhi-Ṭṭha 1. 55 piṭṭhe. 2. Vīsatiṁsacattālīsasahassānañca (Ka)

၁၁။ “ပုန နာရဒကူဋမှိ၊ ပဝိဝေကဂတေ ဇိနေ။
ခီဏာသဝါ ဝီတမလာ၊ သမိံသု သတကောဋိယော”တိ။

တတ္ထ **ပဝိဝေကဂတေ**တိ ဂဏံ ပဟာယ ဂတေ။ **သမိံသူ**တိ သန္နိပတိံသု။

ယဒါ ပန ဒီပင်္ကရော လောကနာယကော သုဒဿနနာမကေ ပဗ္ဗတေ ဝဿာဝါသမုပဂဉ္ဆိ၊ တဒါ ကိရ ဇမ္ဗုဒီပဝါသိနော မနုဿာ အနုသံဝစ္ဆရံ ဂိရဂ္ဂသမဇ္ဇံ ကရောန္တိ။ တသ္မိံ ကိရ သမဇ္ဇေ သန္နိပတိတာ မနုဿာ ဒသဗလံ ဒိသွာ ဓမ္မကထံ သုတွာ တတြ ပသီဒိတွာ ပဗ္ဗဇိံသု။ မဟာပဝါရဏာဒိဝသေ သတ္ထာ တေသံ အဇ္ဈာသယာနုကူလံ ဝိပဿနာကထံ ကထေသိ။ တံ သုတွာ တေ သဗ္ဗေ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ ဝိပဿနာနုပုဗ္ဗေန မဂ္ဂါနုပုဗ္ဗေန စ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ အထ သတ္ထာ နဝုတိကောဋိသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ ပဝါရေသိ။ အယံ တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၂။ “ယမှိ ကာလေ မဟာဝီရော၊ သုဒဿနသိလုစ္စယေ။
နဝုတိကောဋိသဟဿေဟိ၊ ပဝါရေသိ မဟာမုနိ။

အဟံ တေန သမယေန၊ ဇဋိလော ဥဂ္ဂတာပနော။
အန္တလိက္ခမှိ စရဏော၊ ပဉ္စာဘိညာသု ပါရဂူ”တိ။

အယံ ဂါထာ **အဋ္ဌသာလိနိယာ** ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယ နိဒါနဝဏ္ဏနာယ **ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓဝံသေ**[၁] လိခိတာ။ ဣမသ္မိံ ပန ဗုဒ္ဓဝံသေ နတ္ထိ။ နတ္ထိဘာဝေါယေဝ ပနဿာ ယုတ္တတရော။ ကသ္မာတိ စေ? ဟေဋ္ဌာ သုမေဓကထာသု ကထိတတ္တာတိ။

ဒီပင်္ကရေ ကိရ ဘဂဝတိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ ဒသသဟဿာနဉ္စ ဝီသတိသဟဿာနဉ္စ[၂] ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိယေဝ။ ဧကဿ ပန ဒွိန္နံ တိဏ္ဏံ စတုန္နန္တိ စ အာဒိဝသေန အဘိသမယာနံ အန္တော နတ္ထိ။ တသ္မာ ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော သာသနံ ဝိတ္ထာရိကံ ဗာဟုဇညံ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၃။ “ဒသဝီသသဟဿာနံ၊ ဓမ္မာဘိသမယော အဟု။
ဧကဒွိန္နံ အဘိသမယာ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယာ”တိ။

တတ္ထ **ဒသဝီသသဟဿာန**န္တိ ဒသသဟဿာနံ ဝီသတိသဟဿာနဉ္စ။ **ဓမ္မာဘိသမယော**တိ စတုသစ္စဓမ္မပ္ပဋိဝေဓော။ **ဧကဒွိန္န**န္တိ ဧကဿ စေဝ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝီသတိံသစတ္တာလီသံသဟဿာနဉ္စ (က)

dvinnañca, tiṇṇaṁ catunnaṁ -pa- dasannanti-ādinā nayena asaṅkhyeyyāti attho. Evaṁ asaṅkhyeyyābhisamayattā ca **vitthārikaṁ** mahantappattaṁ bahūhi paṇḍitehi devamanussehi niyyānikanti **jaññaṁ**[1] jānitabbaṁ adhisīlasikkhādīhi **iddhañca** samādhi-ādīhi **phītañca** ahosi. Tena vuttaṁ—

14. “Vitthārikaṁ bāhujaññaṁ, iddhaṁ phītaṁ ahū tadā.
Dīpaṅkarassa Bhagavato, sāsanaṁ suvisodhitan”ti.

Tattha **suvisodhitan**ti suṭṭhu Bhagavatā sodhitaṁ visuddhaṁ kataṁ. Dīpaṅkaraṁ kira Satthāraṁ sabbakālaṁ chaḷabhiññānaṁ mahiddhikānaṁ bhikkhūnaṁ cattāri satasahassāni parivārenti. Tena ca samayena ye sekkhā kālakiriyaṁ karonti, te garahitā bhavanti, sabbe khīṇāsavā hutvāva parinibbāyantīti adhippāyo. Tasmā hi tassa Bhagavato sāsanaṁ supupphitaṁ susamiddhaṁ khīṇāsavehi bhikkhūhi ativiya sobhittha. Tena vuttaṁ—

15. “Cattāri satasahassāni, chaḷabhiññā mahiddhikā.
Dīpaṅkaraṁ Lokaviduṁ, parivārenti sabbadā.

16. Ye keci tena samayena, jahanti mānusaṁ bhavaṁ.
Appattamānasā sekkhā, garahitā bhavanti te.

17. Supupphitaṁ pāvacanaṁ, arahantehi tādihi.
Khīṇāsavehi vimalehi, upasobhati sabbadā”ti.

Tattha **cattāri satasahassānī**ti gaṇanāya dassitā evaṁ dassitagaṇanā ime bhikkhūti dassanatthaṁ **“chaḷabhiññā mahiddhikā”**ti vuttanti evamattho gahetabbo. Atha vā **chaḷabhiññā mahiddhikā**ti chaḷabhiññānaṁ mahiddhikānanti sāmi-atthe paccattavacanaṁ daṭṭhabbaṁ. **Parivārenti sabbadā**ti niccakālaṁ Dasabalaṁ parivārenti, Bhagavantaṁ muñcitvā katthaci na gacchantīti adhippāyo. **Tena samayenā**ti tasmiṁ samaye. Ayaṁ pana **samaya**-saddo samavāyādīsu navasu atthesu dissati. Yathāha—

---

1. Ñātañca (Sī, I)

ဒွိန္နဉ္စ၊ တိဏ္ဏံ စတုန္နံ။ပ။ ဒသန္နန္တိအာဒိနာ နယေန အသင်္ချေယျာတိ အတ္ထော။ ဧဝံ အသင်္ချေယျာဘိသမယတ္တာ စ **ဝိတ္ထာရိကံ** မဟန္တပ္ပတ္တံ ဗဟူဟိ ပဏ္ဍိတေဟိ ဒေဝမနုဿေဟိ နိယျာနိကန္တိ **ဇညံ**[၁] ဇာနိတဗ္ဗံ အဓိသီလသိက္ခာဒီဟိ **ဣဒ္ဓဉ္စ** သမာဓိအာဒီဟိ **ဖီတဉ္စ** အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၄။ “ဝိတ္ထာရိကံ ဗာဟုဇညံ၊ ဣဒ္ဓံ ဖီတံ အဟူ တဒါ။
ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော၊ သာသနံ သုဝိသောဓိတ”န္တိ။

တတ္ထ **သုဝိသောဓိတ**န္တိ သုဋ္ဌု ဘဂဝတာ သောဓိတံ ဝိသုဒ္ဓံ ကတံ။ ဒီပင်္ကရံ ကိရ သတ္ထာရံ သဗ္ဗကာလံ ဆဠဘိညာနံ မဟိဒ္ဓိကာနံ ဘိက္ခူနံ စတ္တာရိ သတသဟဿာနိ ပရိဝါရေန္တိ။ တေန စ သမယေန ယေ သေက္ခာ ကာလကိရိယံ ကရောန္တိ၊ တေ ဂရဟိတာ ဘဝန္တိ၊ သဗ္ဗေ ခီဏာသဝါ ဟုတွာဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တီတိ အဓိပ္ပါယော။ တသ္မာ ဟိ တဿ ဘဂဝတော သာသနံ သုပုပ္ဖိတံ သုသမိဒ္ဓံ ခီဏာသဝေဟိ ဘိက္ခူဟိ အတိဝိယ သောဘိတ္ထ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၅။ “စတ္တာရိ သတသဟဿာနိ၊ ဆဠဘိညာ မဟိဒ္ဓိကာ။
ဒီပင်္ကရံ လောကဝိဒုံ၊ ပရိဝါရေန္တိ သဗ္ဗဒါ။

၁၆။ ယေ ကေစိ တေန သမယေန၊ ဇဟန္တိ မာနုသံ ဘဝံ။
အပ္ပတ္တမာနသာ သေခါ၊ ဂရဟိတာ ဘဝန္တိ တေ။

၁၇။ သုပုပ္ဖိတံ ပါဝစနံ၊ အရဟန္တေဟိ တာဒိဟိ။
ခီဏာသဝေဟိ ဝိမလေဟိ၊ ဥပသောဘတိ သဗ္ဗဒါ”တိ။

တတ္ထ **စတ္တာရိ သတသဟဿာနီ**တိ ဂဏနာယ ဒဿိတာ ဧဝံ ဒဿိတဂဏနာ ဣမေ ဘိက္ခူတိ ဒဿနတ္ထံ “**ဆဠဘိညာ မဟိဒ္ဓိကာ**”တိ ဝုတ္တန္တိ ဧဝမတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ အထ ဝါ **ဆဠဘိညာ မဟိဒ္ဓိကာ**တိ ဆဠဘိညာနံ မဟိဒ္ဓိကာနန္တိ သာမိအတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ပရိဝါရေန္တိ သဗ္ဗဒါ**တိ နိစ္စကာလံ ဒသဗလံ ပရိဝါရေန္တိ၊ ဘဂဝန္တံ မုဉ္စိတွာ ကတ္ထစိ န ဂစ္ဆန္တီတိ အဓိပ္ပါယော။ **တေန သမယေနာ**တိ တသ္မိံ သမယေ။ အယံ ပန **သမယ**-သဒ္ဒေါ သမဝါယာဒီသု နဝသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ ယထာဟ—

၁-ဉာတဉ္စ (သီ၊ ဣ)

“Samavāye khaṇe kāle, samūhe hetudiṭṭhisu.
Paṭilābhe pahāne ca, paṭivedhe ca dissatī”ti[1].

Idha so kāle daṭṭhabbo, tasmiṁ kāleti attho. **Mānusaṁ bhavan**ti manussabhāvaṁ. **Appattamānasā**ti appattaṁ anadhigataṁ mānasaṁ yehi te appattamānasā. Mānasanti rāgassa ca cittassa ca arahattassa ca adhivacanaṁ. “Antalikkhacaro pāso, yvāyaṁ carati mānaso”ti[2] hi ettha pana rāgo “mānaso”ti vutto. “Cittaṁ mano mānasaṁ hadayaṁ paṇḍaran”ti[3] ettha cittaṁ. “Appattamānaso sekho, kālaṁ kayirā janesutā”ti[4] ettha arahattaṁ. Idhāpi arahattameva adhippetaṁ[5]. Tasmā appatta-arahattaphalāti attho. **Sekhā**ti kenaṭṭhena sekhā? Sekhadhammapaṭilābhaṭṭhena sekhā. Vuttañhetaṁ “kittāvatā nu kho bhante sekho hotīti? Idha bhikkhave bhikkhu sekhāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti -pa- sekkhena sammāsamādhinā samannāgato hoti. Ettāvatā kho bhikkhave bhikkhu sekho hotī”ti[6]. Api ca sikkhantīti sekhā. Vuttañhetaṁ “sikkhati, sikkhatīti kho bhikkhu tasmā sekhoti vuccati. Kiñca sikkhati? Adhisīlampi sikkhati adhicittampi adhipaññampi sikkhatīti kho bhikkhu tasmā sekhoti vuccatī”ti[7].

Supupphitanti suṭṭhu vikasitaṁ. **Pāvacanan**ti pasatthaṁ vacanaṁ, vuddhippattaṁ vā vacanaṁ pavacanaṁ, pavacanameva pāvacanaṁ, sāsananti attho. **Upasobhatī**ti abhirājati ativirocati. **Sabbadā**ti sabbakālaṁ. “Upasobhati sadevake”tipi pāṭho.

Tassa Dīpaṅkarassa Bhagavato Rammavatī nāma nagaraṁ ahosi, Sudevo nāma khattiyo pitā, Sumedhā nāma devī mātā, Sumaṅgalo ca tisso cāti dve aggasāvakā, Sāgato nāma upaṭṭhāko, Nandā ca Sunandā cāti dve aggasāvikā, bodhi tassa Bhagavato pipphalirukkho ahosi, asītihatthubbedho, satasahassavassāni āyūti. Kiṁ panimesaṁ jātanagarādīnaṁ dassane payojananti ce? Vuccate—yassa yadi neva jātanagaraṁ na pitā na mātā paññāyeyya, imassa pana neva

1. Dī-Ṭṭha 1. 32; Ma-Ṭṭha1. 9; Saṁ-Ṭṭha 1. 8; Aṁ-Ṭṭha 1. 8; Abhi-Ṭṭha 1. 99; Khuddakapāṭha-Ṭṭha 89; Paṭisaṁ-Ṭṭha 2. 125 piṭṭhesu.
2. Saṁ 1. 113; Vi 3. 28 piṭṭhesu.
3. Abhi 1. 18; Abhi 2. 91; Khu 7. 2; Khu 8. 219 piṭṭhesu.
4. Saṁ 1. 122 piṭṭhe.
5. Abhi-Ṭṭha 1. 184; Mahāniddesa-Ṭṭha-19 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
6. Saṁ 3. 12 piṭṭhe.
7. Aṁ 1. 232 piṭṭhe.

“သမဝါယေ ခဏေ ကာလေ၊ သမူဟေ ဟေတုဒိဋ္ဌိသု။
ပဋိလာဘေ ပဟာနေ စ၊ ပဋိဝေဓေ စ ဒိဿတီ”တိ[1]။

ဣဓ သော ကာလေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ တသ္မိံ ကာလေတိ အတ္ထော။ **မာနုသံ ဘဝ**န္တိ မနုဿဘာဝံ။ **အပ္ပတ္တမာနသာ**တိ အပ္ပတ္တံ အနဓိဂတံ မာနသံ ယေဟိ တေ အပ္ပတ္တမာနသာ။ မာနသန္တိ ရာဂဿ စ စိတ္တဿ စ အရဟတ္တဿ စ အဓိဝစနံ။ “အန္တလိက္ခစရော ပါသော၊ ယွာယံ စရတိ မာနသော”တိ[2] ဟိ ဧတ္ထ ပန ရာဂေါ “မာနသော”တိ ဝုတ္တော။ “စိတ္တံ မနော မာနသံ ဟဒယံ ပဏ္ဍရ”န္တိ[3] ဧတ္ထ စိတ္တံ။ “အပ္ပတ္တမာနသော သေခေါ၊ ကာလံ ကယိရာ ဇနေသုတာ”တိ[4] ဧတ္ထ အရဟတ္တံ။ ဣဓာပိ အရဟတ္တမေဝ အဓိပ္ပေတံ[5]။ တသ္မာ အပ္ပတ္တအရဟတ္တဖလာတိ အတ္ထော။ **သေခါ**တိ ကေနဋ္ဌေန သေခါ? သေခဓမ္မပဋိလာဘဋ္ဌေန သေခါ။ ဝုတ္တဉှေတံ “ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ ဘန္တေ သေခေါ ဟောတီတိ? ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သေခါယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ပ။ သေခေန သမ္မာသမာဓိနာ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သေခေါ ဟောတီ”တိ[6]။ အပိ စ သိက္ခန္တီတိ သေခါ။ ဝုတ္တဉှေတံ “သိက္ခတိ, သိက္ခတီတိ ခေါ ဘိက္ခု တသ္မာ သေခေါတိ ဝုစ္စတိ။ ကိဉ္စ သိက္ခတိ? အဓိသီလမ္ပိ သိက္ခတိ အဓိစိတ္တမ္ပိ အဓိပညမ္ပိ သိက္ခတီတိ ခေါ ဘိက္ခု တသ္မာ သေခေါတိ ဝုစ္စတီ”တိ[7]။

သုပုပ္ဖိတန္တိ သုဋ္ဌု ဝိကသိတံ။ **ပါဝစန**န္တိ ပသတ္ထံ ဝစနံ, ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တံ ဝါ ဝစနံ ပဝစနံ၊ ပဝစနမေဝ ပါဝစနံ၊ သာသနန္တိ အတ္ထော။ **ဥပသောဘတီ**တိ အဘိရာဇတိ အတိဝိရောစတိ။ **သဗ္ဗဒါ**တိ သဗ္ဗကာလံ။ “ဥပသောဘတိ သဒေဝကေ”တိပိ ပါဌော။

တဿ ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော ရမ္မဝတီ နာမ နဂရံ အဟောသိ၊ သုဒေဝေါ နာမ ခတ္တိယော ပိတာ၊ သုမေဓာ နာမ ဒေဝီ မာတာ၊ သုမင်္ဂလော စ တိဿော စာတိ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ သာဂတော နာမ ဥပဋ္ဌာကော၊ နန္ဒာ စ သုနန္ဒာ စာတိ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော ပိပ္ဖလိရုက္ခော အဟောသိ၊ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓော၊ သတသဟဿဝဿာနိ အာယုတိ။ ကိံ ပနိမေသံ ဇာတနဂရာဒီနံ ဒဿနေ ပယောဇနန္တိ စေ? ဝုစ္စတေ—ယဿ ယဒိ နေဝ ဇာတနဂရံ န ပိတာ န မာတာ ပညာယေယျ၊ ဣမဿ ပန နေဝ

၁-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၃၂၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၉၊ သံ-ဋ္ဌ ၁-၈၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၈၊ အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၉၉၊ ခုဒ္ဒကပါဌ-ဋ္ဌ-၈၉၊ ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၁၂၅-ပိဋ္ဌေသု။
၂-သံ ၁-၁၁၃၊ ဝိ ၃-၂၈-ပိဋ္ဌေသု။
၃-အဘိ ၁-၁၈၊ အဘိ ၂-၉၁၊ ခု-၇-၂၊ ခု ၈-၂၁၉-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သံ ၁-၁၂၂-ပိဋ္ဌေ။
၅-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၁၈၄၊ မဟာနိဒ္ဒေသ-ဋ္ဌ-၁၉-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၆-သံ ၃-၁၂-ပိဋ္ဌေ။
၇-အံ ၁-၂၃၂-ပိဋ္ဌေ။

jātanagaraṁ na pitā na mātā paññāyati, devo vā Sakko vā yakkho vā māro vā brahmā vā esa maññe, devānampi īdisaṁ pāṭihāriyaṁ anacchariyanti maññamānā na sotabbaṁ na saddahitabbaṁ maññeyyuṁ, tato abhisamayo na bhaveyya, asati abhisamaye niratthako Buddhuppādo bhaveyya, aniyyānikaṁ sāsanaṁ. Tasmā sabbabuddhānaṁ jātanagarādiko paricchedo dassetabbo. Tena vuttaṁ—

18. “Nagaraṁ Rammavatī nāma, Sudevo nāma khattiyo.
Sumedhā nāma janikā, Dīpaṅkarassa Satthuno.

24. Sumaṅgalo ca Tisso ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Sāgato nāmupaṭṭhāko, Dīpaṅkarassa Satthuno.

25. Nandā ceva Sunandā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, pipphalīti pavuccati.

27. Asītihatthamubbedho, Dīpaṅkaro Mahāmuni.
Sobhati dīparukkhova, sālarājāva phullito.

28. Satasahassavassāni, āyu tassa Mahesino.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

29. Jotayitvāna saddhammaṁ, santāretvā mahājanaṁ.
Jalitvā aggikkhandhova, nibbuto so sasāvako.

30. Sā ca iddhi so ca yaso, tāni ca pādesu cakkaratanāni.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ[1], nanu rittā sabbasaṅkhārā”ti.

Tattha **sudevo nāma khattiyo**ti sudevo nāmassa khattiyo pitā ahosīti attho. **Janikā**ti janetti. **Pipphalī**ti pilakkhakapītanarukkho bodhi. **Asītihatthamubbedho**ti asītihatthaṁ uccaggato. **Dīparukkhovā**ti sampajjalitadīpamālākulo dīparukkho viya ārohapariṇāhasaṇṭhānapāripūrisampanno dvattiṁsavaralakkhaṇānubyañjanasamalaṅkatasarīro vipphuritaraṁsijālāvisaratārāgaṇasamujjalamiva gaganatalaṁ

1. Samantarahitaṁ (Sī)

ဇာတနဂရံ န ပိတာ န မာတာ ပညာယတိ၊ ဒေဝေါ ဝါ သက္ကော ဝါ ယက္ခော ဝါ မာရော ဝါ ဗြဟ္မာ ဝါ ဧသ မညေ၊ ဒေဝါနမ္ပိ ဤဒိသံ ပါဋိဟာရိယံ အနစ္ဆရိယန္တိ မညမာနာ န သောတဗ္ဗံ န သဒ္ဒဟိတဗ္ဗံ မညေယျုံ၊ တတော အဘိသမယော န ဘဝေယျ၊ အသတိ အဘိသမယေ နိရတ္ထကော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေါ ဘဝေယျ၊ အနိယျာနိကံ သာသနံ။ တသ္မာ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဇာတနဂရာဒိကော ပရိစ္ဆေဒေါ ဒဿေတဗ္ဗော။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၈။ “နဂရံ ရမ္မဝတီ နာမ၊ သုဒေဝေါ နာမ ခတ္တိယော။
သုမေဓာ နာမ ဇနိကာ၊ ဒီပင်္ကရဿ သတ္ထုနော။

၂၄။ သုမင်္ဂလော စ တိဿော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
သာဂတော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ဒီပင်္ကရဿ သတ္ထုနော။

၂၅။ နန္ဒာ စေဝ သုနန္ဒာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ ပိပ္ဖလီတိ ပဝုစ္စတိ။

၂၇။ အသီတိဟတ္ထမုဗ္ဗေဓော၊ ဒီပင်္ကရော မဟာမုနိ။
သောဘတိ ဒီပရုက္ခောဝ၊ သာလရာဇာဝ ဖုလ္လိတော။

၂၈။ သတသဟဿဝဿာနိ၊ အာယု တဿ မဟေသိနော။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၉။ ဇောတယိတွာန သဒ္ဓမ္မံ၊ သန္တာရေတွာ မဟာဇနံ။
ဇလိတွာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဝ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

၃၀။ သာ စ ဣဒ္ဓိ သော စ ယသော၊ တာနိ စ ပါဒေသု စက္ကရတနာနိ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ[၁]၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **သုဒေဝေါ နာမ ခတ္တိယော**တိ သုဒေဝေါ နာမဿ ခတ္တိယော ပိတာ အဟောသီတိ အတ္ထော။ **ဇနိကာ**တိ ဇနေတ္တိ။ **ပိပ္ဖလီ**တိ ပိလက္ခကပီတနရုက္ခော ဗောဓိ။ **အသီတိဟတ္ထမုဗ္ဗေဓော**တိ အသီတိဟတ္ထံ ဥစ္စဂ္ဂတော။ **ဒီပရုက္ခောဝါ**တိ သမ္ပဇ္ဇလိတဒီပမာလာကုလော ဒီပရုက္ခော ဝိယ အာရောဟပရိဏာဟသဏ္ဌာနပါရိပူရိသမ္ပန္နော ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏာနုဗျဉ္ဇနသမလင်္ကတသရီရော ဝိပ္ဖုရိတရံသိဇာလာဝိသရတာရာဂဏသမုဇ္ဇလမိဝ ဂဂနတလံ

၁-သမန္တရဟိတံ (သီ)

Bhagavā dharamānakāle **sobhatī**ti sobhittha. **Sālarājāva phullito**ti pupphito sabbaphāliphullo sālarājarukkho viya ca sabbaphāliphullo yojanasatubbedho pāricchatto viya ca asītihatthubbedho Bhagavā ativiya sobhati.

Satasahassavassānīti vassasatasahassāni tassa āyūti attho. **Tāvatā tiṭṭhamāno**ti tāvatakaṁ kālaṁ tiṭṭhamāno. **Janatan**ti janasamūhaṁ. **Santāretvā mahājanan**ti tārayitvā mahājanaṁ. "Santāretvā sadevakan"tipi pāṭho, tassa sadevakaṁ lokanti attho. **Sā ca iddhī**ti sā ca sampatti ānubhāvo. **So ca yaso**ti so ca parivāro. **Sabbaṁ tamantarahitan**ti taṁ sabbaṁ vuttappakāraṁ sampattijātaṁ antarahitaṁ apagatanti[1] attho. **Nanu rittā sabbasaṅkhārā**ti sabbe pana saṅkhatadhammā nanu rittā tucchā, niccasārādirahitāti attho.

Ettha pana nagarādiparicchedo Pāḷiyamāgatova. Sambahulavāro pana nāgato, so ānetvā dīpetabbo. Seyyathidaṁ? Puttaparicchedo bhariyāparicchedo pāsādaparicchedo agāravāsaparicchedo nāṭakitthiparicchedo abhinikkhamanaparicchedo padhānaparicchedo vihāraparicchedo upaṭṭhākaparicchedoti. Etesampi dīpane kāraṇaṁ heṭṭhā vuttameva. Tassa pana Dīpaṅkarassa bhariyānaṁ tisatasahassaṁ[2] ahosi. Tassa aggamahesī Padumā nāma, tassa pana putto usabhakkhandho nāma. Tena vuttaṁ—

"Bhariyā Padumā nāma, vibuddhapadumānanā.
Atrajo usabhakkhandho, Dīpaṅkarassa Satthuno.

Haṁsā Koñcā Mayūrākhyā, pāsādāpi tayo matā.
Dasavassasahassāni, agāraṁ avasī kira.

Hatthiyānena nikkhanto, Nandārāme Jino vasī.
Nando nāmassupaṭṭhāko, lokānandakaro kirā"ti.

Sabbabuddhānaṁ pana pañca vemattāni honti āyuvemattaṁ pamāṇavemattaṁ kulavemattaṁ padhānavemattaṁ rasmivemattanti. Tattha **āyuvemattaṁ** nāma keci

1. Sabbaṁ samantarahitanti vuttapakārasampattiyo tā antarahitā apagatāti (Sī, I)
2. Satasahassaṁ (Sī, I)

ဘဂဝါ ဓရမာနကာလေ **သောဘတီ**တိ သောဘိတ္ထ။ **သာလရာဇာဝ ဖုလ္လိတော**တိ ပုပ္ဖိတော သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လော သာလရာဇရုက္ခော ဝိယ စ သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လော ယောဇနသတုဗ္ဗေဓော ပါရိစ္ဆတ္တော ဝိယ စ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓော ဘဂဝါ အတိဝိယ သောဘတိ။

သတသဟဿဝဿာနီတိ ဝဿသတသဟဿာနိ တဿ အာယူတိ အတ္ထော။ **တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော**တိ တာဝတကံ ကာလံ တိဋ္ဌမာနော။ **ဇနတ**န္တိ ဇနသမူဟံ။ **သန္တာရေတွာ မဟာဇန**န္တိ တာရယိတွာ မဟာဇနံ။ "သန္တာရေတွာ သဒေဝက"န္တိပိ ပါဌော၊ တဿ သဒေဝကံ လောကန္တိ အတ္ထော။ **သာ စ ဣဒ္ဓီ**တိ သာ စ သမ္ပတ္တိ အာနုဘာဝေါ။ **သော စ ယသော**တိ သော စ ပရိဝါရော။ **သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတ**န္တိ တံ သဗ္ဗံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ သမ္ပတ္တိဇာတံ အန္တရဟိတံ အပဂတန္တိ[၁] အတ္ထော။ **နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ**တိ သဗ္ဗေ ပန သင်္ခတဓမ္မာ နနု ရိတ္တာ တုစ္ဆာ၊ နိစ္စသာရာဒိရဟိတာတိ အတ္ထော။

ဧတ္ထ ပန နဂရာဒိပရိစ္ဆေဒေါ ပါဠိယမာဂတောဝ။ သမ္ဗဟုလဝါရော ပန နာဂတော၊ သော အာနေတွာ ဒီပေတဗ္ဗော။ သေယျထိဒံ? ပုတ္တပရိစ္ဆေဒေါ ဘရိယာပရိစ္ဆေဒေါ ပါသာဒပရိစ္ဆေဒေါ အဂါရဝါသပရိစ္ဆေဒေါ နာဋကိတ္ထိပရိစ္ဆေဒေါ အဘိနိက္ခမနပရိစ္ဆေဒေါ ပဓာနပရိစ္ဆေဒေါ ဝိဟာရပရိစ္ဆေဒေါ ဥပဋ္ဌာကပရိစ္ဆေဒေါတိ။ ဧတေသမ္ပိ ဒီပနေ ကာရဏံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။ တဿ ပန ဒီပင်္ကရဿ ဘရိယာနံ တိသတသဟဿံ[၂] အဟောသိ။ တဿ အဂ္ဂမဟေသီ ပဒုမာ နာမ၊ တဿ ပန ပုတ္တော ဥသဘက္ခန္ဓော နာမ။ တေန ဝုတ္တံ—

"ဘရိယာ ပဒုမာ နာမ၊ ဝိဗုဒ္ဓပဒုမာနနာ။
အတြဇော ဥသဘက္ခန္ဓော၊ ဒီပင်္ကရဿ သတ္ထုနော။

ဟံသာ ကောဉ္စာ မယူရာချာ၊ ပါသာဒါပိ တယော မတာ။
ဒသဝဿသဟဿာနိ၊ အဂါရံ အဝသီ ကိရ။

ဟတ္ထိယာနေန နိက္ခန္တော၊ နန္ဒာရာမေ ဇိနော ဝသီ။
နန္ဒော နာမဿုပဋ္ဌာကော၊ လောကာနန္ဒကရော ကိရာ"တိ။

သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ပန ပဉ္စ ဝေမတ္တာနိ ဟောန္တိ အာယုဝေမတ္တံ ပမာဏဝေမတ္တံ ကုလဝေမတ္တံ ပဓာနဝေမတ္တံ ရသ္မိဝေမတ္တန္တိ။ တတ္ထ **အာယုဝေမတ္တံ** နာမ ကေစိ

၁-သဗ္ဗံ သမန္တရဟိတန္တိ ဝုတ္တပကာရသမ္ပတ္တိယော တာ အန္တရဟိတာ အပဂတာတိ (သီ၊ ဣ)
၂-သတသဟဿံ (သီ၊ ဣ)

dīghāyukā honti keci appāyukā. Tathā hi Dīpaṅkarassa pana Bhagavato vassasatasahassaṁ āyuppamāṇaṁ ahosi, amhākaṁ Bhagavato vassasataṁ.

Pamāṇavemattaṁ nāma keci dīghā honti keci rassā. Tathā hi Dīpaṅkaro asītihatthappamāṇo ahosi, amhākaṁ pana Bhagavā aṭṭhārasahatthappamāṇo.

Kulavemattaṁ nāma keci khattiyakule nibbattanti keci brāhmaṇakule. Tathā hi Dīpaṅkarādayo khattiyakule nibbattiṁsu, Kakusandhakoṇāgamanādayo brāhmaṇakule.

Padhānavemattaṁ nāma kesañci padhānaṁ ittarameva hoti yathā Kassapassa Bhagavato, kesañci addhaniyaṁ amhākaṁ Bhagavato viya.

Rasmivemattaṁ nāma Maṅgalassa Bhagavato sarīrarasmi dasasahassilokadhātuṁ pharitvā aṭṭhāsi, amhākaṁ Bhagavato byāmamattaṁ. Tatra rasmivemattaṁ ajjhāsayapaṭibaddhaṁ hoti. Yo yattakaṁ icchasi, tassa tattakaṁ sarīrappabhā pharati. Maṅgalassa pana "dasasahassilokadhātuṁ pharatū"ti ajjhāsayo ahosi. Paṭividdhaguṇesu pana kassaci vemattaṁ nāma natthi[1].

Tathā sabbabuddhānaṁ cattāri avijahitaṭṭhānāni nāma honti. **Bodhipallaṅko** avijahito ekasmiṁyeva ṭhāne hoti. **Dhammacakkappavattanaṭṭhānaṁ** Isipatane migadāye avijahitameva hoti. Devorohaṇakāle Saṅkassanagaradvāre **paṭhamapādakkamo** avijahitova hoti. Jetavane gandhakuṭiyā cattāri **mañcapādaṭṭhānāni** avijahitāneva honti. Vihāropi avijahitova. So pana khuddako vā mahanto vā hoti.

Aparaṁ pana amhākaṁyeva Bhagavato sahajātaparicchedañca nakkhattaparicchedañca visesaṁ. Amhākaṁ sabbaññubodhisattena kira saddhiṁ Rāhulamātā Ānandatthero Channo Kaṇḍako assarājā nidhikumbhā Mahābodhirukkho Kāḷudāyīti imāni **satta sahajātāni.** Mahāpuriso kira uttarāsāḷhanakkhatteneva mātukucchiṁ okkami, mahābhinikkhamanaṁ

1. Dī-Ṭṭha 2. 17 piṭṭhādīsu passitabbaṁ.

ဒီဃာယုကာ ဟောန္တိ ကေစိ အပ္ပါယုကာ။ တထာ ဟိ ဒီပင်္ကရဿ ပန ဘဂဝတော ဝဿသတသဟဿံ အာယုပ္ပမာဏံ အဟောသိ၊ အမှာကံ ဘဂဝတော ဝဿသတံ။

ပမာဏဝေမတ္တံ နာမ ကေစိ ဒီဃာ ဟောန္တိ ကေစိ ရဿာ။ တထာ ဟိ ဒီပင်္ကရော အသီတိဟတ္ထပ္ပမာဏော အဟောသိ၊ အမှာကံ ပန ဘဂဝါ အဋ္ဌာရသဟတ္ထပ္ပမာဏော။

ကုလဝေမတ္တံ နာမ ကေစိ ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ ကေစိ ဗြာဟ္မဏကုလေ။ တထာ ဟိ ဒီပင်္ကရာဒယော ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိံသု၊ ကကုသန္ဓကောဏာဂမနာဒယော ဗြာဟ္မဏကုလေ။

ပဓာနဝေမတ္တံ နာမ ကေသဉ္စိ ပဓာနံ ဣတ္တရမေဝ ဟောတိ ယထာ ကဿပဿ ဘဂဝတော, ကေသဉ္စိ အဒ္ဓနိယံ အမှာကံ ဘဂဝတော ဝိယ။

ရသ္မိဝေမတ္တံ နာမ မင်္ဂလဿ ဘဂဝတော သရီရရသ္မိ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ၊ အမှာကံ ဘဂဝတော ဗျာမမတ္တံ။ တတြ ရသ္မိဝေမတ္တံ အဇ္ဈာသယပဋိဗဒ္ဓံ ဟောတိ။ ယော ယတ္တကံ ဣစ္ဆသိ၊ တဿ တတ္တကံ သရီရပ္ပဘာ ဖရတိ။ မင်္ဂလဿ ပန "ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရတူ"တိ အဇ္ဈာသယော အဟောသိ။ ပဋိဝိဒ္ဓဂုဏေသု ပန ကဿစိ ဝေမတ္တံ နာမ နတ္ထိ[1]။

တထာ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ စတ္တာရိ အဝိဇဟိတဋ္ဌာနာနိ နာမ ဟောန္တိ။ **ဗောဓိပလ္လင်္ကော** အဝိဇဟိတော ဧကသ္မိံယေဝ ဌာနေ ဟောတိ။ **ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဋ္ဌာနံ** ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ အဝိဇဟိတမေဝ ဟောတိ။ ဒေဝေါရောဟဏကာလေ သင်္ကဿနဂရဒွါရေ **ပဌမပါဒက္ကမော** အဝိဇဟိတောဝ ဟောတိ။ ဇေတဝနေ ဂန္ဓကုဋိယာ စတ္တာရိ **မဉ္စပါဒဋ္ဌာနာနိ** အဝိဇဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ ဝိဟာရောပိ အဝိဇဟိတောဝ။ သော ပန ခုဒ္ဒကော ဝါ မဟန္တော ဝါ ဟောတိ။

အပရံ ပန အမှာကံယေဝ ဘဂဝတော သဟဇာတပရိစ္ဆေဒဉ္စ နက္ခတ္တပရိစ္ဆေဒဉ္စ ဝိသေသံ။ အမှာကံ သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တေန ကိရ သဒ္ဓိံ ရာဟုလမာတာ အာနန္ဒတ္ထေရော ဆန္နော ကဏ္ဍကော အဿရာဇာ နိဓိကုမ္ဘာ မဟာဗောဓိရုက္ခော ကာဠုဒါယီတိ ဣမာနိ **သတ္တ သဟဇာတာနိ**။ မဟာပုရိသော ကိရ ဥတ္တရာသာဠ္ဟနက္ခတ္တေနေဝ မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမိ၊ မဟာဘိနိက္ခမနံ

၁-ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၇-ပိဋ္ဌာဒီသု ပဿိတဗ္ဗံ။

nikkhami, dhammacakkaṁ pavattesi, Yamakapāṭihāriyaṁ akāsi. Visākhanakkhattena jāto ca abhisambuddho ca parinibbuto ca, māghanakkhattena tassa sāvakasannipāto ceva āyusaṅkhāravosajjanañca ahosi, assayujanakkhattena devorohaṇanti ettakaṁ āharitvā dīpetabbaṁ. Ayaṁ sambahulavāraparicchedo. Sesagāthā su-uttānā evāti.

Iti Bhagavā Dīpaṅkaro yāvatāyukaṁ ṭhatvā sabbabuddhakiccaṁ katvā anukkamena anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi.

Yasmiṁ kira kappe Dīpaṅkaradasabalo udapādi, tasmiṁ aññepi taṇhaṅkaro Medhaṅkaro Saraṇaṅkaroti tayo Buddhā ahesuṁ. Tesaṁ santike bodhisattassa byākaraṇaṁ natthi. Tasmā te idha na dassitā. **Aṭṭhakathāyaṁ** pana tamhā kappā ādito paṭṭhāyuppannuppanne sabbabuddhe dassetuṁ idaṁ vuttaṁ—

“Taṇhaṅkaro Medhaṅkaro, athopi Saraṇaṅkaro.
Dīpaṅkaro ca Sambuddho, Koṇḍañño Dvipaduttamo.

Maṅgalo ca Sumano ca, Revato Sobhito Muni.
Anomadassī Padumo, Nārado Padumuttaro.

Sumedho ca Sujāto ca, Piyadassī mahāyaso.
Atthadassī Dhammadassī, Siddhattho Lokanāyako.

Tisso Phusso ca Sambuddho, Vipassī Sikhi Vessabhū.
Kakusandho Koṇāgamano, Kassapo cāpi Nāyako.

Ete ahesuṁ Sambuddhā, vītarāgā samāhitā.
Sataraṁsīva uppannā, mahātamavinodanā.
Jalitvā aggikkhandhāva, nibbutā te sasāvakā”ti[1].

Ettāvatā nātisaṅkhepavitthāravasena katāya

Madhuratthavilāsiniyā Buddhavaṁsaṭṭhakathāya

Dīpaṅkarabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito paṭhamo Buddhavaṁso.

1. Apadāna-Ṭṭha 1. 54; Cariyāpiṭaka-Ṭṭha 14; Jātaka-Ṭṭha 1. 52 piṭṭhādīsu.

နိက္ခမိ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ ယမကပါဋိဟာရိယံ အကာသိ။ ဝိသာခနက္ခတ္တေန ဇာတော စ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ စ ပရိနိဗ္ဗုတော စ၊ မာဃနက္ခတ္တေန တဿ သာဝကသန္နိပါတော စေဝ အာယုသင်္ခါရဝေါသဇ္ဇနဉ္စ အဟောသိ၊ အဿယုဇနက္ခတ္တေန ဒေဝေါရောဟဏန္တိ ဧတ္တကံ အာဟရိတွာ ဒီပေတဗ္ဗံ။ အယံ သမ္ဗဟုလဝါရပရိစ္ဆေဒေါ။ သေသဂါထာ သုဥတ္တာနာ ဧဝါတိ။

ဣတိ ဘဂဝါ ဒီပင်္ကရော ယာဝတာယုကံ ဌတွာ သဗ္ဗဗုဒ္ဓကိစ္စံ ကတွာ အနုက္ကမေန အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

ယသ္မိံ ကိရ ကပ္ပေ ဒီပင်္ကရဒသဗလော ဥဒပါဒိ၊ တသ္မိံ အညေပိ တဏှင်္ကရော မေဓင်္ကရော သရဏင်္ကရောတိ တယော ဗုဒ္ဓါ အဟေသုံ။ တေသံ သန္တိကေ ဗောဓိသတ္တဿ ဗျာကရဏံ နတ္ထိ။ တသ္မာ တေ ဣဓ န ဒဿိတာ။ **အဋ္ဌကထာယံ** ပန တမှာ ကပ္ပါ အာဒိတော ပဋ္ဌာယုပ္ပန္နုပ္ပန္နေ သဗ္ဗဗုဒ္ဓေ ဒဿေတုံ ဣဒံ ဝုတ္တံ—

“တဏှင်္ကရော မေဓင်္ကရော၊ အထောပိ သရဏင်္ကရော။
ဒီပင်္ကရော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ကောဏ္ဍညော ဒွိပဒုတ္တမော။

မင်္ဂလော စ သုမနော စ၊ ရေဝတော သောဘိတော မုနိ။
အနောမဒဿီ ပဒုမော၊ နာရဒေါ ပဒုမုတ္တရော။

သုမေဓော စ သုဇာတော စ၊ ပိယဒဿီ မဟာယသော။
အတ္ထဒဿီ ဓမ္မဒဿီ၊ သိဒ္ဓတ္ထော လောကနာယကော။

တိဿော ဖုဿော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝိပဿီ သိခီ ဝေဿဘူ။
ကကုသန္ဓော ကောဏာဂမနော၊ ကဿပေါ စာပိ နာယကော။

ဧတေ အဟေသုံ သမ္ဗုဒ္ဓါ၊ ဝီတရာဂါ သမာဟိတာ။
သတရံသီဝ ဥပ္ပန္နာ၊ မဟာတမဝိနောဒနာ။
ဇလိတွာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓာဝ၊ နိဗ္ဗုတာ တေ သသာဝကာ”တိ[1]။

ဧတ္တာဝတာ နာတိသင်္ခေပဝိတ္ထာရဝသေန ကတာယ

မဓုရတ္ထဝိလာသိနိယာ ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ

ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ပဌမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁-အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၄၊ စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ ၁၄၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

4. Koṇḍaññabuddhavaṁsavaṇṇanā

Dīpaṅkare kira Bhagavati parinibbute tassa sāsanaṁ vassasatasahassaṁ pavattittha. Atha Buddhānubuddhānaṁ sāvakānaṁ antaradhānena sāsanampissa antaradhāyi. Athassa aparabhāge ekamasaṅkhyeyyamatikkamitvā ekasmiṁ kappe **Koṇḍañño** nāma Satthā udapādi. So pana Bhagavā soḷasa-asaṅkhyeyyaṁ kappānañca satasahassaṁ pāramiyo pūretvā bodhiñāṇaṁ paripācetvā Vessantarattabhāvasadise attabhāve ṭhatvā tato cavitvā Tusitapure nibbattitvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā devatānaṁ paṭiññaṁ datvā Tusitapurato cavitvā Rammavatīnagare Sunandassa nāma rañño kule Sujātāya nāma deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. Tassapi paṭisandhikkhaṇe Dīpaṅkarabuddhavaṁse vuttappakārāni dvattiṁsa pāṭihāriyāni nibbattiṁsu. So devatāhi katārakkhasaṁvidhāno dasannaṁ māsānaṁ accayena mātukucchito nikkhamitvā sabbasattuttaro uttarābhimukho sattapadavītihārena gantvā sabbā ca disā viloketvā āsabhiṁ vācaṁ nicchāresi "aggohamasmi lokassa, jeṭṭhohamasmi lokassa, seṭṭhohamasmi lokassa, ayamantimā jāti, natthi dāni punabbhavo"ti[1].

Tato kumārassa nāmakaraṇadivase nāmaṁ karontā "Koṇḍañño"ti nāmamakaṁsu. So hi Bhagavā Koṇḍaññāgotto ahosi. Tassa kira tayo pāsādā ahesuṁ Rāmasurāmasubhanāmakā paramaramaṇīyā. Tesu tīṇi satasahassāni nāṭakitthīnaṁ naccagītavāditakusalānaṁ sabbakālaṁ paccupaṭṭhitāni ahesuṁ. Tassa Rucidevī nāma aggamahesī ahosi. Vijitaseno nāmassa putto ahosi. So dasavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi.

So pana jiṇṇabyādhimatapabbajite disvā ājaññarathena nikkhamitvā pabbajitvā dasa māse padhānacariyaṁ cari. Koṇḍaññakumāraṁ pana pabbajantaṁ dasa janakoṭiyo anupabbajiṁsu. So tehi parivuto dasa māse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Sunandagāme samasahitaghanapayodharāya Yayodharāya nāma seṭṭhidhītāya dinnaṁ paramamadhuraṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā phalapallavaṅkurasamalaṅkate sālavane divāvihāraṁ

1. Dī 2. 13; Ma 3. 164 piṭṭhesu.

၄-ကောဏ္ဍညဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ဒီပင်္ကရေ ကိရ ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ သာသနံ ဝဿသတသဟဿံ ပဝတ္တိတ္ထ။ အထ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓါနံ သာဝကာနံ အန္တရဓာနေန သာသနမ္ပိဿ အန္တရဓာယိ။ အထဿ အပရဘာဂေ ဧကမသင်္ချေယျမတိက္ကမိတွာ ဧကသ္မိံ ကပ္ပေ **ကောဏ္ဍညော** နာမ သတ္ထာ ဥဒပါဒိ။ သော ပန ဘဂဝါ သောဠသ-အသင်္ချေယျံ ကပ္ပါနဉ္စ သတသဟဿံ ပါရမိယော ပူရေတွာ ဗောဓိဉာဏံ ပရိပါစေတွာ ဝေဿန္တရတ္တဘာဝသဒိသေ အတ္တဘာဝေ ဌတွာ တတော စဝိတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ဒေဝတာနံ ပဋိညံ ဒတွာ တုသိတပုရတော စဝိတွာ ရမ္မဝတီနဂရေ သုနန္ဒဿ နာမ ရညော ကုလေ သုဇာတာယ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ တဿပိ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓဝံသေ ဝုတ္တပ္ပကာရာနိ ဒွတ္တိံသ ပါဋိဟာရိယာနိ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ သော ဒေဝတာဟိ ကတာရက္ခသံဝိဓာနော ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိတွာ သဗ္ဗသတ္တုတ္တရော ဥတ္တရာဘိမုခေါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန ဂန္တွာ သဗ္ဗာ စ ဒိသာ ဝိလောကေတွာ အာသဘိံ ဝါစံ နိစ္ဆာရေသိ "အဂ္ဂေါဟမသ္မိ လောကဿ၊ ဇေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿ၊ သေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿ၊ အယမန္တိမာ ဇာတိ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ"တိ[၁]။

တတော ကုမာရဿ နာမကရဏဒိဝသေ နာမံ ကရောန္တာ "ကောဏ္ဍညော"တိ နာမမကံသု။ သော ဟိ ဘဂဝါ ကောဏ္ဍညဂေါတ္တော အဟောသိ။ တဿ ကိရ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ ရာမသုရာမသုဘနာမကာ ပရမရမဏီယာ။ တေသု တီဏိ သတသဟဿာနိ နာဋကိတ္ထီနံ နစ္စဂီတဝါဒိတကုသလာနံ သဗ္ဗကာလံ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။ တဿ ရုစိဒေဝီ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ အဟောသိ။ ဝိဇိတသေနော နာမဿ ပုတ္တော အဟောသိ။ သော ဒသဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။

သော ပန ဇိဏ္ဏဗျာဓိမတပဗ္ဗဇိတေ ဒိသွာ အာဇညရထေန နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဒသ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိ။ ကောဏ္ဍညကုမာရံ ပန ပဗ္ဗဇန္တံ ဒသ ဇနကောဋိယော အနုပဗ္ဗဇိံသု။ သော တေဟိ ပရိဝုတော ဒသ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ သုနန္ဒဂါမေ သမသဟိတဃနပယောဓရာယ ယယောဓရာယ နာမ သေဋ္ဌိဓီတာယ ဒိန္နံ ပရမမဓုရံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဖလပလ္လဝင်္ကုရသမလင်္ကတေ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ

၁-ဒီ ၂-၁၃၊ မ ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌေသု။

vītināmetvā sāyanhasamaye gaṇaṁ pahāya Sunandakājīvakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā sālakalyāṇirukkhaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā pubbadisābhāgaṁ oloketvā Bodhirukkhaṁ piṭṭhito katvā aṭṭhapaṇṇāsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā caturaṅgavīriyaṁ adhiṭṭhāya mārabalaṁ vidhamitvā rattiyā paṭhamayāme pubbenivāsānussatiñāṇaṁ visodhetvā majjhimayāme dibbacakkhuṁ visodhetvā pacchimayāme paccayākāraṁ sammasitvā ānāpānacatutthajjhānato vuṭṭhāya pañcasu khandhesu abhinivisitvā udayabbayavasena[1] samapaññāsa lakkhaṇāni disvā yāva gotrabhuñāṇaṁ vipassanaṁ vaḍḍhetvā cattāri maggañāṇāni cattāri ca phalañāṇāni catasso paṭisambhidā catuyoniparicchedakañāṇaṁ pañcagatiparicchedakañāṇaṁ cha asādhāraṇañāṇāni sakale ca Buddhaguṇe paṭivijjhitvā paripuṇṇasaṅkappo bodhimūle nisinnova—

“Anekajātisaṁsāraṁ, sandhāvissaṁ anibbisaṁ.
Gahakāraṁ gavesanto, dukkhā jāti punappunaṁ.

Gahakāraka diṭṭhosi, puna gehaṁ na kāhasi.
Sabbā te phāsukā bhaggā, gahakūṭaṁ visaṅkhataṁ.
Visaṅkhāragataṁ cittaṁ, taṇhānaṁ khayamajjhagā[2].

Ayoghanahatasseva, jalato jātavedaso.
Anupubbūpasantassa, yathā na ñāyate gati.

Evaṁ sammā vimuttānaṁ, kāmabandhoghatārinaṁ.
Paññāpetuṁ gatī natthi, pattānaṁ acalaṁ sukhan”ti[3]—

evaṁ udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ bodhimūleyeva phalasamāpattisukhena vītināmetvā aṭṭhame sattāhe brahmuno ajjhesanaṁ paṭicca “kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan”ti[4] upadhārento attanā saddhiṁ pabbajitā dasa bhikkhukoṭiyo addasa. “Ime pana kulaputtā samupacitakusalamūlā maṁ pabbajantaṁ anupabbajitā mayā saddhiṁ padhānaṁ caritvā maṁ upaṭṭhatiṁsu, handāhaṁ imesaṁ sabbapaṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan”ti evaṁ upadhāretvā “idāni pana te kattha vasantī”ti olokento “ito

1. Udayajhaya... (Sī, I)
2. Khu 1. 36 piṭṭhe Dhammapade.
3. Khu 1. 193 piṭṭhe Udāne.
4. Ma 1. 226; Ma 2. 294; Vi 3. 10 piṭṭhesu.

ဝီတိနာမေတွာ သာယန္ဟသမယေ ဂဏံ ပဟာယ သုနန္ဒကာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ သာလကလျာဏိရုက္ခံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပုဗ္ဗဒိသာဘာဂံ ဩလောကေတွာ ဗောဓိရုက္ခံ ပိဋ္ဌိတော ကတွာ အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ စတုရင်္ဂဝီရိယံ အဓိဋ္ဌာယ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ ရတ္တိယာ ပဌမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ ဝိသောဓေတွာ မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓေတွာ ပစ္ဆိမယာမေ ပစ္စယာကာရံ သမ္မသိတွာ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အဘိနိဝိသိတွာ ဥဒယဗ္ဗယဝသေန[၁] သမပညာသ လက္ခဏာနိ ဒိသွာ ယာဝ ဂေါတြဘုဉာဏံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ စတ္တာရိ မဂ္ဂဉာဏာနိ စတ္တာရိ စ ဖလဉာဏာနိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ ဆ အသာဓာရဏဉာဏာနိ သကလေ စ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ပရိပုဏ္ဏသင်္ကပ္ပေါ ဗောဓိမူလေ နိသိန္နောဝ—

“အနေကဇာတိသံသာရံ၊ သန္ဓာဝိဿံ အနိဗ္ဗိသံ။
ဂဟကာရံ ဂဝေသန္တော၊ ဒုက္ခာ ဇာတိ ပုနပ္ပုနံ။

ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသိ၊ ပုန ဂေဟံ န ကာဟသိ။
သဗ္ဗာ တေ ဖာသုကာ ဘဂ္ဂါ၊ ဂဟကူဋံ ဝိသင်္ခတံ။
ဝိသင်္ခါရဂတံ စိတ္တံ၊ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ[၂]။

အယောဃနဟတဿေဝ၊ ဇလတော ဇာတဝေဒသော။
အနုပုဗ္ဗူပသန္တဿ၊ ယထာ န ဉာယတေ ဂတိ။

ဧဝံ သမ္မာ ဝိမုတ္တာနံ၊ ကာမဗန္ဓောဃတာရိနံ။
ပညာပေတုံ ဂတီ နတ္ထိ၊ ပတ္တာနံ အစလံ သုခ”န္တိ[၃]—

ဧဝံ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိမူလေယေဝ ဖလသမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေတွာ အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ ဗြဟ္မုနော အဇ္ဈေသနံ ပဋိစ္စ “ကဿ နု ခေါ အဟံ ပဌမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ”န္တိ[၄] ဥပဓာရေန္တော အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိတာ ဒသ ဘိက္ခုကောဋိယော အဒ္ဒသ။ “ဣမေ ပန ကုလပုတ္တာ သမုပစိတကုသလမူလာ မံ ပဗ္ဗဇန္တံ အနုပဗ္ဗဇိတာ မယာ သဒ္ဓိံ ပဓာနံ စရိတွာ မံ ဥပဋ္ဌဟိံသု၊ ဟန္ဒာဟံ ဣမေသံ သဗ္ဗပဌမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ”န္တိ ဧဝံ ဥပဓာရေတွာ “ဣဒါနိ ပန တေ ကတ္ထ ဝသန္တီ”တိ ဩလောကေန္တော “ဣတော

၁-ဥဒယဇ္ဈယ....(သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၃-ခု ၁-၁၉၃-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။
၄-မ ၁-၂၂၆၊ မ ၂-၂၉၄၊ ဝိ ၃-၁၀-ပိဋ္ဌေသု။

aṭṭhārasayojanike Arundhavatīnagare[1] Devavane viharantī”ti disvā “tesaṁ dhammaṁ desetuṁ gamissāmī”ti pattacīvaramādāya seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evameva bodhimūle antarahito devavane pāturahosi.

Tasmiñca samaye tā dasa bhikkhukoṭiyo Arundhavatīnagaraṁ upanissāya Devavane viharanti. Te pana bhikkhū Dasabalaṁ dūratova āgacchantaṁ disvā pasannamānasā paccuggantvā Bhagavato pattacīvaraṁ paṭiggahetvā Buddhāsanaṁ paññāpetvā Satthu gāravaṁ katvā Bhagavantaṁ vanditvā parivāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Tatra Koṇḍañño Dasabalo munigaṇaparivuto Buddhāsane nisinno tidasagaṇaparivuto dasasatanayano viya vimalagaganatalagato saradasamayarajanikaro viya tārāgaṇaparivuto puṇṇacando viya virocittha. Atha Satthā tesaṁ sabbabuddhanisevitaṁ anuttaraṁ tiparivaṭṭaṁ dvādasākāraṁ **Dhammacakkappavattanasuttantaṁ** kathetvā dasabhikkhukoṭippamukhā satasahassadevamanussakoṭiyo dhammāmataṁ pāyesi. Tena vuttaṁ—

1. “Dīpaṅkarassa aparena, Koṇḍañño nāma Nāyako.
Anantatejo amitayaso, appameyyo durāsado.

2. Dharaṇūpamo khamanena, sīlena sāgarūpamo.
Samādhinā Merūpamo[2], ñāṇena gaganūpamo.

3. Indriyabalabojjhaṅga-maggasaccappakāsanaṁ.
Pakāsesi sadā Buddho, hitāya sabbapāṇinaṁ.

4. Dhammacakkaṁ pavattente, Koṇḍaññe Lokanāyake.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahū”ti.

Tattha **Dīpaṅkarassa aparenā**ti Dīpaṅkarassa Satthuno aparabhāgeti attho. **Koṇḍañño nāmā**ti attano gottavasena samadhigatanāmadheyyo. **Nāyako**ti Vināyako. **Anantatejo**ti attano sīlaguṇañāṇapuññatejena anantatejo. Heṭṭhato Avīci upari Bhavaggaṁ tiriyato anantā lokadhātuyo etthantare ekapuggalopi

1. Amaravatīnagare (Sī, I)
2. Merusamo (Sī)

အဋ္ဌာရသယောဇနိကေ အရုန္ဓဝတီနဂရေ[1] ဒေဝဝနေ ဝိဟရန္တီ”တိ ဒိသွာ “တေသံ ဓမ္မံ ဒေသေတုံ ဂမိဿာမီ”တိ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သေယျထာပိ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော သမိဉ္ဇိတံ ဝါ ဗာဟံ ပသာရေယျ၊ ပသာရိတံ ဝါ ဗာဟံ သမိဉ္ဇေယျ၊ ဧဝမေဝ ဗောဓိမူလေ အန္တရဟိတော ဒေဝဝနေ ပါတုရဟောသိ။

တသ္မိဉ္စ သမယေ တာ ဒသ ဘိက္ခုကောဋိယော အရုန္ဓဝတီနဂရံ ဥပနိဿာယ ဒေဝဝနေ ဝိဟရန္တိ။ တေ ပန ဘိက္ခူ ဒသဗလံ ဒူရတောဝ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသာ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ဘဂဝတော ပတ္တစီဝရံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဗုဒ္ဓါသနံ ပညာပေတွာ သတ္ထု ဂါရဝံ ကတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ပရိဝါရေတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိံသု။ တတြ ကောဏ္ဍညော ဒသဗလော မုနိဂဏပရိဝုတော ဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နော တိဒသဂဏပရိဝုတော ဒသသတနယနော ဝိယ ဝိမလဂဂနတလဂတော သရဒသမယရဇနိကရော ဝိယ တာရာဂဏပရိဝုတော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ ဝိရောစိတ္ထ။ အထ သတ္ထာ တေသံ သဗ္ဗဗုဒ္ဓနိသေဝိတံ အနုတ္တရံ တိပရိဝဋ္ဋံ ဒွါဒသာကာရံ **ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တံ** ကထေတွာ ဒသဘိက္ခုကောဋိပ္ပမုခါ သတသဟဿဒေဝမနုဿကောဋိယော ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “ဒီပင်္ကရဿ အပရေန၊ ကောဏ္ဍညော နာမ နာယကော။
အနန္တတေဇော အမိတယသော၊ အပ္ပမေယျော ဒုရာသဒေါ။

၂။ ဓရဏူပမော ခမနေန၊ သီလေန သာဂရူပမော။
သမာဓိနာ မေရူပမော[2]၊ ဉာဏေန ဂဂနူပမော။

၃။ ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂ-မဂ္ဂသစ္စပ္ပကာသနံ။
ပကာသေသိ သဒါ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဟိတာယ သဗ္ဗပါဏိနံ။

၄။ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေ၊ ကောဏ္ဍညေ လောကနာယကေ။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **ဒီပင်္ကရဿ အပရေနာ**တိ ဒီပင်္ကရဿ သတ္ထုနော အပရဘာဂေတိ အတ္ထော။ **ကောဏ္ဍညော နာမာ**တိ အတ္တနော ဂေါတ္တဝသေန သမဓိဂတနာမဓေယျော။ **နာယကော**တိ ဝိနာယကော။ **အနန္တတေဇော**တိ အတ္တနော သီလဂုဏဉာဏပုညတေဇေန အနန္တတေဇော။ ဟေဋ္ဌတော အဝီစိ ဥပရိ ဘဝဂ္ဂံ တိရိယတော အနန္တာ လောကဓာတုယော ဧတ္ထန္တရေ ဧကပုဂ္ဂလောပိ

၁-အမရဝတီနဂရေ (သီ၊ ဣ)
၂-မေရုသမော (သီ)

tassa mukhaṁ oloketvā ṭhātuṁ samattho nāma natthi. Tena vuttaṁ “anantatejo”ti. **Amitayaso**ti anantaparivāro. Tassa hi Bhagavato vassasatasahassāni yāva parinibbānasamayaṁ etthantare bhikkhuparisāya gaṇanaparicchedo nāma nāhosi. Tasmā “amitayaso”ti vuccati. Amitaguṇakittipi “amitayaso”ti vuccati. **Appameyyo**ti guṇagaṇaparimāṇavasena nappameyyoti appameyyo. Yathāha—

“Buddhopi Buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṁ,
Kappampi ce aññamabhāsamāno.
Khīyetha kappo ciradīghamantare,
Vaṇṇo na khīyetha Tathāgatassā”ti[1].

Tasmā appameyyaguṇagaṇattā “appameyyo”ti vuccati. **Durāsado**ti durupasaṅkamanīyo, āsajjaghaṭṭetvā upasaṅkamitumasakkuṇeyyabhāvato durāsado, durabhibhavanīyoti attho.

Dharaṇūpamoti dharaṇīsamo. **Khamanenā**ti khantiyā, catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalā mahāpathavī viya pakativātena lābhālābha-iṭṭhāniṭṭhādīhi akampanabhāvato “dharaṇūpamo”ti vuccati. **Sīlena sāgarūpamo**ti sīlasaṁvarena velānātikkamanabhāvena sāgarasamo. “Mahāsamuddo bhikkhave ṭhitadhammo velaṁ nātivattatī”ti[2] hi vuttaṁ.

Samādhinā merūpamoti samādhipaṭipakkhabhūtadhammajanitakampābhāvato Merunā girivarena samo, sadisoti attho. Merugirivaro viya thiratarasarīroti vā. **Ñāṇena gaganūpamo**ti ettha Bhagavato ñāṇassa anantabhāvena anantākāsena upamā katā. Cattāri anantāni vuttāni Bhagavatā. Yathāha—

“Sattakāyo ca ākāso, cakkavāḷā canantakā.
Buddhañāṇaṁ appameyyaṁ, na sakkā ete vijānitun”ti[3].

Tasmā anantassa ñāṇassa anantena ākāsena upamā katāti.

---

1. Dī-Ṭṭha 1. 257; Dī-Ṭṭha 3. 61; Ma-Ṭṭha3. 289; Udāna-Ṭṭha 305; Cariyāpiṭaka-Ṭṭha 9, 324 piṭṭhādīsu.
2. Aṁ 3. 39; Vi 4. 419; Khu 11. 363 piṭṭhesu.
3. Khu 4. 305 piṭṭhe.

တဿ မုခံ ဩလောကေတွာ ဌာတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ။ တေန ဝုတ္တံ “အနန္တ-တေဇော”တိ။ **အမိတယသော**တိ အနန္တပရိဝါရော။ တဿ ဟိ ဘဂဝတော ဝဿသတသဟဿာနိ ယာဝ ပရိနိဗ္ဗာနသမယံ ဧတ္ထန္တရေ ဘိက္ခုပရိသာယ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ နာမ နာဟောသိ။ တသ္မာ “အမိတယသော”တိ ဝုစ္စတိ။ အမိတဂုဏကိတ္တိပိ “အမိတယသော”တိ ဝုစ္စတိ။ **အပ္ပမေယျော**တိ ဂုဏဂဏ-ပရိမာဏဝသေန နပ္ပမေယျောတိ အပ္ပမေယျော။ ယထာဟ—

“ဗုဒ္ဓေါပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဏေယျ ဝဏ္ဏံ၊
ကပ္ပမ္ပိ စေ အညမဘာသမာနော။
ခီယေထ ကပ္ပေါ စိရဒီဃမန္တရေ၊
ဝဏ္ဏော န ခီယေထ တထာဂတဿာ”တိ[၁]။

တသ္မာ အပ္ပမေယျဂုဏဂဏတ္တာ “အပ္ပမေယျော”တိ ဝုစ္စတိ။ **ဒုရာသဒေါ**တိ ဒုရုပသင်္ကမနီယော၊ အာသဇ္ဇ ဃဋ္ဋေတွာ ဥပသင်္ကမိတုမသက္ကုဏေယျဘာဝတော ဒုရာသဒေါ၊ ဒုရဘိဘဝနီယောတိ အတ္ထော။

ဓရဏူပမောတိ ဓရဏီသမော။ **ခမနေနာ**တိ ခန္တိယာ၊ စတုနဟုတာဓိက-ဒွိယောဇနသတသဟဿဗဟလာ မဟာပထဝီ ဝိယ ပကတိဝါတေန လာဘာ-လာဘဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီဟိ အကမ္ပနဘာဝတော “ဓရဏူပမော”တိ ဝုစ္စတိ။ **သီလေန သာဂရူပမော**တိ သီလသံဝရေန ဝေလာနာတိက္ကမနဘာဝေန သာဂရသမော။ “မဟာသမုဒ္ဒေါ ဘိက္ခဝေ ဌိတဓမ္မော ဝေလံ နာတိဝတ္တတီ”တိ[၂] ဟိ ဝုတ္တံ။

သမာဓိနာ မေရူပမောတိ သမာဓိပဋိပက္ခဘူတဓမ္မဇနိတကမ္ပာဘာဝတော မေရုနာ ဂိရိဝရေန သမော၊ သဒိသောတိ အတ္ထော။ မေရုဂိရိဝရော ဝိယ ထိရတရသရီရောတိ ဝါ။ **ဉာဏေန ဂဂနူပမော**တိ ဧတ္ထ ဘဂဝတော ဉာဏဿ အနန္တဘာဝေန အနန္တာကာသေန ဥပမာ ကတာ။ စတ္တာရိ အနန္တာနိ ဝုတ္တာနိ ဘဂဝတာ။ ယထာဟ—

“သတ္တကာယော စ အာကာသော၊ စက္ကဝါဠာ စနန္တကာ။
ဗုဒ္ဓဉာဏံ အပ္ပမေယျံ၊ န သက္ကာ ဧတေ ဝိဇာနိတု”န္တိ[၃]။

တသ္မာ အနန္တဿ ဉာဏဿ အနန္တေန အာကာသေန ဥပမာ ကတာတိ။

၁-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၅၇၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၆၁၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၂၈၉၊ ဥဒါန-ဋ္ဌ ၃၀၅၊ စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ ၉-၃၂၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-အံ ၃-၃၉၊ ဝိ ၄-၄၁၉၊ ခု ၁၁-၃၆၃-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၄-၃၀၅ ပိဋ္ဌေ။

Indriyabalabojjhaṅga-maggasaccappakāsananti etesaṁ indriyabalabojjhaṅgamaggasaccānaṁ gahaṇena satipaṭṭhānasammappadhāniddhipādāpi gahitāva honti. Tasmā indriyādīnaṁ catusaṅkhepānaṁ vasena sattattiṁsabodhipakkhiyadhammānaṁ pakāsanadhammaṁ pakāsesi, desesīti attho. **Hitāyā**ti hitatthaṁ. **Dhammacakkaṁ pavattente**ti desanāñāṇe pavattiyamāne.

Tato aparabhāge mahāmaṅgalasamāgame dasasu cakkavāḷasahassesu devatāyo sukhume attabhāve māpetvā imasmiññeva cakkavāḷe sannipatiṁsu. Tattha kira aññataro devaputto Koṇḍaññadasabalaṁ maṅgalapañhaṁ pucchi. Tassa Bhagavā maṅgalāni kathesi. Tattha navutikoṭisahassāni arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Sotāpannādīnaṁ gaṇanaparicchedo nāma nāhosi. Tena vuttaṁ—

5. "Tato parampi desente, naramarūnaṁ samāgame.
Navutikoṭisahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahū"ti.

Tattha **tato parampī**ti tato aparabhāgepi. **Desente**ti Bhagavati dhammaṁ desente. **Naramarūnanti** narānañceva amarānañca, yadā pana Bhagavā gaganatale titthiyamānamaddanaṁ Yamakapāṭihāriyaṁ karonto dhammaṁ desesi, tadā asītikoṭisahassāni arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Tīsu phalesu patiṭṭhitā gaṇanapathaṁ vītivattā. Tena vuttaṁ—

6. "Titthiye abhimaddanto, yadā dhammamadesayi.
Asītikoṭisahassānaṁ, tatiyābhisamayo[1] ahū"ti.

[2] Tattha tadā-saddaṁ ānetvā attho daṭṭhabbo. Yadā Bhagavā dhammaṁ desesi, tadā asītikoṭisahassānaṁ dhammābhisamayo ahūti[2].

Koṇḍañño kira Satthā abhisambodhiṁ patvā paṭhamavassaṁ Candavatīnagaraṁ upanissāya Candārāme vihāsi. Tattha Sucindharassa nāma brāhmaṇamahāsālassa putto Bhaddamāṇavo nāma[3] Yasodharabrāhmaṇassa putto Subhaddamāṇavo ca Koṇḍaññassa Buddhassa sammukhā dhammadesanaṁ sutvā pasannamānasā dasahi māṇavakasahassehi saddhiṁ tassa santike pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇiṁsu.

1. Dhammābhisamayo (Sī, I) 2-2. Natthi (Sī, I) 3. Candamāṇavo nāma (Sī, I)

ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂ-မဂ္ဂသစ္စပ္ပကာသနန္တိ ဧတေသံ ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂသစ္စာနံ ဂဟဏေန သတိပဋ္ဌာနသမ္မပ္ပဓာနိဒ္ဓိပါဒါပိ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဣန္ဒြိယာဒီနံ စတုသင်္ခေပါနံ ဝသေန သတ္တတ္တိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ ပကာသနဓမ္မံ ပကာသေသိ၊ ဒေသေသီတိ အတ္ထော။ **ဟိတာယာ**တိ ဟိတတ္ထံ။ **ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေ**တိ ဒေသနာဉာဏေ ပဝတ္တိယမာနေ။

တတော အပရဘာဂေ မဟာမင်္ဂလသမာဂမေ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု ဒေဝတာယော သုခုမေ အတ္တဘာဝေ မာပေတွာ ဣမသ္မိညေဝ စက္ကဝါဠေ သန္နိပတိံသု။ တတ္ထ ကိရ အညတရော ဒေဝပုတ္တော ကောဏ္ဍညဒသဗလံ မင်္ဂလပဉှံ ပုစ္ဆိ။ တဿ ဘဂဝါ မင်္ဂလာနိ ကထေသိ။ တတ္ထ နဝုတိကောဋိသဟဿာနိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ သောတာပန္နာဒီနံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ နာမ နာဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ "တတော ပရမ္ပိ ဒေသေန္တေ၊ နရမရူနံ သမာဂမေ။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ"တိ။

တတ္ထ **တတော ပရမ္ပီ**တိ တတော အပရဘာဂေပိ။ **ဒေသေန္တေ**တိ ဘဂဝတိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ။ **နရမရူနန္တိ** နရာနဉ္စေဝ အမရာနဉ္စ၊ ယဒါ ပန ဘဂဝါ ဂဂနတလေ တိတ္ထိယမာနမဒ္ဒနံ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကရောန္တော ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တဒါ အသီတိကောဋိသဟဿာနိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ တီသု ဖလေသု ပတိဋ္ဌိတာ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ "တိတ္ထိယေ အဘိမဒ္ဒန္တော၊ ယဒါ ဓမ္မမဒေသယိ။
အသီတိကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော[၁] အဟူ"တိ။

[၂]တတ္ထ တဒါ-သဒ္ဒံ အာနေတွာ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယဒါ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တဒါ အသီတိကောဋိသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟူတိ[၂]။

ကောဏ္ဍညော ကိရ သတ္ထာ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဌမဝဿံ စန္ဒဝတီနဂရံ ဥပနိဿာယ စန္ဒာရာမေ ဝိဟာသိ။ တတ္ထ သုစိန္ဓရဿ နာမ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ပုတ္တော ဘဒ္ဒမာဏဝေါ နာမ[၃] ယသောဓရဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော သုဘဒ္ဒမာဏဝေါ စ ကောဏ္ဍညဿ ဗုဒ္ဓဿ သမ္မုခါ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပသန္နမာနသာ ဒသဟိ မာဏဝကသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။

၁-ဓမ္မာဘိသမယော (သီ၊ ဣ) ၂-၂-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ) ၃-စန္ဒမာဏဝေါ နာမ (သီ၊ ဣ)

Atha Koṇḍañño satthā jeṭṭhamāsapuṇṇamāya Subhaddattherappamukhena koṭisatasahassena parivuto pātimokkhamuddisi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Tato aparabhāge Koṇḍaññasatthuno putte Vijitasene nāma arahattaṁ patte taṁpamukhassa koṭisahassassa majjhe Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, so dutiyo sannipāto ahosi. Athāparena samayena Dasabalo janapadacārikaṁ caranto Udenarājānaṁ nāma navutikoṭijanaparivāraṁ pabbājesi saddhiṁ tāya parisāya. Tasmiṁ pana arahattaṁ patte taṁpamukhehi navutiyā arahantakoṭīhi Bhagavā parivuto pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

7. "Sannipātā tayo āsuṁ, Koṇḍaññassa Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

8. Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo.
Dutiyo koṭisahassānaṁ, tatiyo navutikoṭinan"ti.

Tadā kira amhākaṁ bodhisatto Vijitāvī nāma cakkavattī hutvā Candavatīnagare paṭivasati. So kira anekanaravaraparivuto salilanidhinivasanaṁ sameruyugandharaṁ aparimitavasudharaṁ vasundharaṁ adaṇḍena asatthena dhammena paripāleti. Atha Koṇḍañño Buddhopi koṭisatasahassakhīṇāsavaparivuto janapadacārikaṁ caramāno anupubbena Candavatīnagaraṁ sampāpuṇi.

So Vijitāvī kira rājā "Sammāsambuddho kira amhākaṁ nagaraṁ anuppatto"ti sutvā paccuggantvā Bhagavato vasanaṭṭhānaṁ saṁvidahitvā svātanāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena nimantetvā punadivase bhattavidhiṁ suṭṭhu paṭiyādetvā koṭisatasahassasaṅkhassa Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa mahādānaṁ adāsi. Bodhisatto Bhagavantaṁ bhojetvā anumodanāvasāne "bhante temāsaṁ mahājanasaṅgahaṁ karonto idheva vasathā"ti yācitvā tayo māse nirantaraṁ Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa asadisamahādānaṁ adāsi.

Atha Satthā bodhisattaṁ "anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissatī"ti byākaritvā dhammamassa desesi. So Satthu dhammakathaṁ

အထ ကောဏ္ဍညော သတ္ထာ ဇေဋ္ဌမာသပုဏ္ဏမာယ သုဘဒ္ဒတ္ထေရပ္ပမုခေန ကောဋိသတသဟဿေန ပရိဝုတော ပါတိမောက္ခမုဒ္ဒိသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တတော အပရဘာဂေ ကောဏ္ဍညသတ္ထုနော ပုတ္တေ ဝိဇိတသေနေ နာမ အရဟတ္တံ ပတ္တေ တံပမုခဿ ကောဋိသဟဿဿ မဇ္ဈေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ အထာပရေန သမယေန ဒသဗလော ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော ဥဒေနရာဇာနံ နာမ နဝုတိကောဋိဇနပရိဝါရံ ပဗ္ဗာဇေသိ သဒ္ဓိံ တာယ ပရိသာယ။ တသ္မိံ ပန အရဟတ္တံ ပတ္တေ တံပမုခေဟိ နဝုတိယာ အရဟန္တကောဋီဟိ ဘဂဝါ ပရိဝုတော ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇။ "သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ ကောဏ္ဍညဿ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၈။ ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။
ဒုတိယော ကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယော နဝုတိကောဋိန"န္တိ။

တဒါ ကိရ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ဝိဇိတာဝီ နာမ စက္ကဝတ္တီ ဟုတွာ စန္ဒဝတီနဂရေ ပဋိဝသတိ။ သော ကိရ အနေကနရဝရပရိဝုတော သလိလနိဓိနိဝသနံ သမေရုယုဂန္ဓရံ အပရိမိတဝသုဓရံ ဝသုန္ဓရံ အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန ဓမ္မေန ပရိပါလေတိ။ အထ ကောဏ္ဍညော ဗုဒ္ဓေါပိ ကောဋိသတသဟဿခီဏာသဝပရိဝုတော ဇနပဒစာရိကံ စရမာနော အနုပုဗ္ဗေန စန္ဒဝတီနဂရံ သမ္ပာပုဏိ။

သော ဝိဇိတာဝီ ကိရ ရာဇာ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကိရ အမှာကံ နဂရံ အနုပ္ပတ္တော"တိ သုတွာ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ဘဂဝတော ဝသနဋ္ဌာနံ သံဝိဒဟိတွာ သွာတနာယ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန နိမန္တေတွာ ပုနဒိဝသေ ဘတ္တဝိဓိံ သုဋ္ဌု ပဋိယာဒေတွာ ကောဋိသတသဟဿသင်္ခဿ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ မဟာဒါနံ အဒါသိ။ ဗောဓိသတ္တော ဘဂဝန္တံ ဘောဇေတွာ အနုမောဒနာဝသာနေ "ဘန္တေ တေမာသံ မဟာဇနသင်္ဂဟံ ကရောန္တော ဣဓေဝ ဝသထာ"တိ ယာစိတွာ တယော မာသေ နိရန္တရံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ အသဒိသမဟာဒါနံ အဒါသိ။

အထ သတ္ထာ ဗောဓိသတ္တံ "အနာဂတေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကရိတွာ ဓမ္မမဿ ဒေသေသိ။ သော သတ္ထု ဓမ္မကထံ

sutvā rajjaṁ niyyātetvā pabbajitvā tīṇi piṭakāni uggahetvā aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo uppādetvā aparihīnajjhāno brahmaloke nibbatti. Tena vuttaṁ—

9. “Ahaṁ tena samayena, Vijitāvī nāma khattiyo.
Samuddaṁ antamantena, issariyaṁ vattayāmahaṁ.

10. Koṭisatasahassānaṁ, vimalānaṁ Mahesinaṁ.
Saha Lokagganāthena, paramannena tappayiṁ.

11. Sopi maṁ Buddho byākāsi, Koṇḍañño Lokanāyako.
Aparimeyyito kappe, Buddho loke bhavissati.

12. Padhānaṁ padahitvāna, katvā dukkarakārikaṁ.
Assatthamūle Sambuddho, bujjhissati mahāyaso.

13. Imassa janikā mātā, Māyā nāma bhavissati.
Pitā Suddhodano nāma, ayaṁ hessati Gotamo.

14. Kolito Upatisso ca, aggā hessanti sāvakā.
Ānando nāmupaṭṭhāko, upaṭṭhissati taṁ Jinaṁ.

15. Khemā Uppalavaṇṇā ca, aggā hessanti sāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, assatthoti pavuccati.

16. Citto ca Hatthāḷavako, aggā hessantupaṭṭhakā.
Nandamātā ca Uttarā, aggā hessantupaṭṭhikā.
Āyu vassasataṁ tassa, Gotamassa Yasassino.

17. Idaṁ sutvāna vacanaṁ, asamassa Mahesino.
Āmoditā naramarū, Buddhabījaṁ kira[1] ayaṁ.

18. Ukkuṭṭhisaddā vattanti, apphoṭenti hasanti ca.
Katañjalī namassanti, dasasahassidevatā.

1. Buddhabījaṅkuro (Sī, I)

သုတွာ ရဇ္ဇံ နိယျာတေတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ တီဏိ ပိဋကာနိ ဥဂ္ဂဟေတွာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ စ အဘိညာယော ဥပ္ပာဒေတွာ အပရိဟီနဇ္ဈာနော ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ “အဟံ တေန သမယေန၊ ဝိဇိတာဝီ နာမ ခတ္တိယော။
သမုဒ္ဒံ အန္တမန္တေန၊ ဣဿရိယံ ဝတ္တယာမဟံ။

၁၀။ ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ဝိမလာနံ မဟေသိနံ။
သဟ လောကဂ္ဂနာထေန၊ ပရမန္နေန တပ္ပယိံ။

၁၁။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ ကောဏ္ဍညော လောကနာယကော။
အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ၊ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဘဝိဿတိ။

၁၂။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန၊ ကတွာ ဒုက္ကရကာရိကံ။
အဿတ္ထမူလေ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗုဇ္ဈိဿတိ မဟာယသော။

၁၃။ ဣမဿ ဇနိကာ မာတာ၊ မာယာ နာမ ဘဝိဿတိ။
ပိတာ သုဒ္ဓေါဒနော နာမ၊ အယံ ဟေဿတိ ဂေါတမော။

၁၄။ ကောလိတော ဥပတိဿော စ၊ အဂ္ဂါ ဟေဿန္တိ သာဝကာ။
အာနန္ဒော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ဥပဋ္ဌိဿတိ တံ ဇိနံ။

၁၅။ ခေမာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ စ၊ အဂ္ဂါ ဟေဿန္တိ သာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ အဿတ္ထောတိ ပဝုစ္စတိ။

၁၆။ စိတ္တော စ ဟတ္ထာဠဝကော၊ အဂ္ဂါ ဟေဿန္တုပဋ္ဌကာ။
နန္ဒမာတာ စ ဥတ္တရာ၊ အဂ္ဂါ ဟေဿန္တုပဋ္ဌိကာ။
အာယု ဝဿသတံ တဿ၊ ဂေါတမဿ ယသဿိနော။

၁၇။ ဣဒံ သုတွာန ဝစနံ၊ အသမဿ မဟေသိနော။
အာမောဒိတာ နရမရူ၊ ဗုဒ္ဓဗီဇံ ကိရ[၁] အယံ။

၁၈။ ဥက္ကုဋ္ဌိသဒ္ဒါ ဝတ္တန္တိ၊ အပ္ဖောဋေန္တိ ဟသန္တိ စ။
ကတဉ္ဇလီ နမဿန္တိ၊ ဒသသဟဿီဒေဝတာ။

၁-ဗုဒ္ဓဗီဇင်္ကုရော (သီ၊ ဣ)

19. Yadimassa Lokanāthassa, virajjhissāma sāsanaṁ.
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṁ.

20. Yathā manussā nadiṁ tarantā, paṭititthaṁ virajjhiya.
Heṭṭhātitthe gahetvāna, uttaranti mahānadiṁ.

21. Evameva mayaṁ sabbe, yadi muñcāmimaṁ Jinaṁ.
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṁ.

22. Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Tameva atthaṁ sādhento, mahārajjaṁ Jine adaṁ.
Mahārajjaṁ daditvāna[1], pabbajiṁ tassa santike.

23. Suttantaṁ Vinayañcāpi, navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ.
Sabbaṁ pariyāpuṇitvāna, sobhayiṁ Jinasāsanaṁ.

24. Tatthappamatto viharanto, nisajjaṭṭhānacaṅkame.
Abhiññāpāramiṁ gantvā, brahmalokamagañchahan"ti.

Tattha **ahaṁ tena samayenā**ti ahaṁ tasmiṁ samaye. **Vijitāvī nāmā**ti evaṁnāmako cakkavattirājā ahosiṁ. **Samuddaṁ antamantenā**ti ettha cakkavāḷapabbataṁ sīmaṁ mariyādaṁ katvā ṭhitaṁ samuddaṁ antaṁ katvā issariyaṁ vattayāmīti attho. Ettāvatā na pākaṭaṁ hoti.

Rājā kira cakkavattī cakkaratanānubhāvena vāmapassena Sineruṁ katvā samuddassa uparibhāgena aṭṭhayojanasahassappamāṇaṁ pubbavidehaṁ gacchati. Tattha rājā cakkavattī "pāṇo na hantabbo, adinnaṁ nādātabbaṁ, kāmesumicchā na caritabbā, musā na bhāsitabbā, majjaṁ na pātabbaṁ yathābhuttañca bhuñjathā"ti ovādaṁ deti[2]. Evaṁ ovāde dinne taṁ cakkaratanaṁ vehāsaṁ abbhuggantvā puratthimaṁ samuddaṁ ajjhogāhati. Yathā yathā ca taṁ ajjhogāhati, tathā tathā saṁkhitta-ūmivipphāraṁ hutvā ogacchamānaṁ mahāsamuddasalilaṁ yojanamattaṁ oggantvā antosamuddaṁ ubhosu passesu veḷuriyamaṇibhitti viya paramadassanīyaṁ hutvā tiṭṭhati, evaṁ puratthimasāgarapariyantaṁ gantvā taṁ cakkaratanaṁ paṭinivattati. Paṭinivattamāne ca tasmiṁ

1. Cajitvāna (Sī, I)   2. Dī 2. 141, 142; Dī 3. 51; Ma 3. 211 piṭṭhesu.

၁၉။ ယဒိမဿ လောကနာထဿ၊ ဝိရဇ္ဈိဿာမ သာသနံ။
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၂၀။ ယထာ မနုဿာ နဒိံ တရန္တာ၊ ပဋိတိတ္ထံ ဝိရဇ္ဈိယ။
ဟေဋ္ဌာတိတ္ထေ ဂဟေတွာန၊ ဥတ္တရန္တိ မဟာနဒိံ။

၂၁။ ဧဝမေဝ မယံ သဗ္ဗေ၊ ယဒိ မုဉ္စာမိမံ ဇိနံ။
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၂၂။ တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
တမေဝ အတ္ထံ သာဓေန္တော၊ မဟာရဇ္ဇံ ဇိနေ အဒံ။
မဟာရဇ္ဇံ ဒဒိတွာန[1]၊ ပဗ္ဗဇိံ တဿ သန္တိကေ။

၂၃။ သုတ္တန္တံ ဝိနယဉ္စာပိ၊ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ။
သဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတွာန၊ သောဘယိံ ဇိနသာသနံ။

၂၄။ တတ္ထပ္ပမတ္တော ဝိဟရန္တော၊ နိသဇ္ဇဋ္ဌာနစင်္ကမေ။
အဘိညာပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ဗြဟ္မလောကမဂဉ္ဆဟ''န္တိ။

တတ္ထ **အဟံ တေန သမယေနာ**တိ အဟံ တသ္မိံ သမယေ။ **ဝိဇိတာဝီ နာမာ**တိ ဧဝံနာမကော စက္ကဝတ္တိရာဇာ အဟောသိံ။ **သမုဒ္ဒံ အန္တမန္တေနာ**တိ ဧတ္ထ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတံ သီမံ မရိယာဒံ ကတွာ ဌိတံ သမုဒ္ဒံ အန္တံ ကတွာ ဣဿရိယံ ဝတ္တယာမီတိ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ န ပါကဋံ ဟောတိ။

ရာဇာ ကိရ စက္ကဝတ္တီ စက္ကရတနာနုဘာဝေန ဝါမပဿေန သိနေရုံ ကတွာ သမုဒ္ဒဿ ဥပရိဘာဂေန အဋ္ဌယောဇနသဟဿပ္ပမာဏံ ပုဗ္ဗဝိဒေဟံ ဂစ္ဆတိ။ တတ္ထ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ "ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော၊ အဒိန္နံ နာဒါတဗ္ဗံ၊ ကာမေသုမိစ္ဆာ န စရိတဗ္ဗာ၊ မုသာ န ဘာသိတဗ္ဗာ၊ မဇ္ဇံ န ပါတဗ္ဗံ၊ ယထာဘုတ္တဉ္စ ဘုဉ္ဇထာ"တိ ဩဝါဒံ ဒေတိ[2]။ ဧဝံ ဩဝါဒေ ဒိန္နေ တံ စက္ကရတနံ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ပုရတ္ထိမံ သမုဒ္ဒံ အဇ္ဈောဂါဟတိ။ ယထာ ယထာ စ တံ အဇ္ဈောဂါဟတိ၊ တထာ တထာ သံခိတ္တဦမိဝိပ္ဖာရံ ဟုတွာ ဩဂစ္ဆမာနံ မဟာသမုဒ္ဒသလိလံ ယောဇနမတ္တံ ဩဂ္ဂန္တွာ အန္တောသမုဒ္ဒံ ဥဘောသု ပဿေသု ဝေဠုရိယမဏိဘိတ္တိ ဝိယ ပရမဒဿနီယံ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ ပုရတ္ထိမသာဂရပရိယန္တံ ဂန္တွာ တံ စက္ကရတနံ ပဋိနိဝတ္တတိ။ ပဋိနိဝတ္တမာနေ စ တသ္မိံ

၁-စဇိတွာန (သီ၊ ဣ)   ၂-ဒီ ၂-၁၄၁-၁၄၂၊ ဒီ ၃-၅၁၊ မ ၃-၂၁၁ ပိဋ္ဌေသု။

sā parisā aggato hoti, majjhe rājā cakkavattī ante cakkaratanaṁ hoti. Tampi jalaṁ jalantena viyogaṁ asahamānamiva nemimaṇḍalapariyantaṁ abhihanantameva tīramupagacchati.

Evaṁ rājā cakkavattī purattimasamuddapariyantaṁ pubbavidehaṁ abhivijinitvā dakkhiṇasamuddapariyantaṁ Jambudīpaṁ vijetukāmo cakkaratanadesitena maggena dakkhiṇasamuddābhimukho gacchati. Taṁ dasasahassayojanappamāṇaṁ Jambudīpaṁ abhivijinitvā dakkhiṇasamuddato paccuttaritvā sattayojanasahassappamāṇaṁ aparagoyānaṁ vijetuṁ heṭṭhā vuttanayeneva gantvā tampi sāgarapariyantaṁ abhivijinitvā pacchimasamuddatopi uttaritvā aṭṭhayojanasahassappamāṇaṁ Uttarakuruṁ vijetuṁ tatheva gantvā taṁ samuddapariyantaṁ katvā tatheva abhivijiya uttarasamuddatopi paccuttarati. Ettāvatā raññā cakkavattinā sāgarapariyantāya pathaviyā issariyaṁ adhigataṁ hoti. Tena vuttaṁ **“samuddaṁ antamantena, issariyaṁ vattayāmahan”**ti.

Koṭisatasahassānanti koṭisatasahassāni. Ayameva vā pāṭho. **Vimalānan**ti khīṇāsavānaṁ. **Saha Lokagganāthenā**ti saddhiṁ Dasabalena koṭisatasahassānanti attho. **Paramannenā**ti paṇītena annena. **Tappayin**ti tappesiṁ. **Aparimeyyito kappe**ti ito paṭṭhāya satasahassakappādhikāni tīṇi asaṅkhyeyyāni atikkamitvā ekasmiṁ bhaddakappeti attho.

Padhānanti vīriyaṁ. **Tameva atthaṁ sādhento**ti tameva Buddhakārakamatthaṁ dānapāramiṁ pūrento sādhento nipphādentoti attho. **Mahārajjan**ti cakkavattirajjaṁ. **Jine**ti Bhagavati, sampadānatthe vā bhummaṁ daṭṭhabbaṁ. **Adan**ti adāsiṁ. Evamatthaṁ sādhentoti iminā sambandho daṭṭhabbo. “Mahārajjaṁ jine dadin”ti paṭhanti keci. **Daditvānā**ti cajitvā. **Suttantan**ti suttantapiṭakaṁ. **Vinayan**ti Vinayapiṭakaṁ. **Navaṅgan**ti suttageyyādinavaṅgaṁ. **Sobhayiṁ Jinasāsanan**ti āgamādhigamehi lokiyehi samalaṅkariṁ. **Tatthā**ti tassa Bhagavato sāsane. **Appamatto**ti satisampanno. **Brahmalokamagañchahan**ti brahmalokaṁ agañchiṁ ahaṁ.

Imassa pana **Koṇḍaññabuddhassa** Rammavatī nāma nagaraṁ ahosi, Sunando nāma rājā pitā, Sujātā nāma devī mātā, Bhaddo ca Subhaddo ca

သာ ပရိသာ အဂ္ဂတော ဟောတိ၊ မဇ္ဈေ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ အန္တေ စက္ကရတနံ ဟောတိ။ တမ္ပိ ဇလံ ဇလန္တေန ဝိယောဂံ အသဟမာနမိဝ နေမိမဏ္ဍလ-ပရိယန္တံ အဘိဟနန္တမေဝ တီရမုပဂစ္ဆတိ။

ဧဝံ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ ပုရတ္ထိမသမုဒ္ဒပရိယန္တံ ပုဗ္ဗဝိဒေဟံ အဘိဝိဇိနိတွာ ဒက္ခိဏသမုဒ္ဒပရိယန္တံ ဇမ္ဗုဒီပံ ဝိဇေတုကာမော စက္ကရတနဒေသိတေန မဂ္ဂေန ဒက္ခိဏသမုဒ္ဒါဘိမုခေါ ဂစ္ဆတိ။ တံ ဒသသဟဿယောဇနပ္ပမာဏံ ဇမ္ဗုဒီပံ အဘိဝိဇိနိတွာ ဒက္ခိဏသမုဒ္ဒတော ပစ္စုတ္တရိတွာ သတ္တယောဇနသဟဿပ္ပမာဏံ အပရဂေါယာနံ ဝိဇေတုံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂန္တွာ တမ္ပိ သာဂရပရိယန္တံ အဘိဝိဇိနိတွာ ပစ္ဆိမသမုဒ္ဒတောပိ ဥတ္တရိတွာ အဋ္ဌယောဇနသဟဿပ္ပမာဏံ ဥတ္တရကုရုံ ဝိဇေတုံ တထေဝ ဂန္တွာ တံ သမုဒ္ဒပရိယန္တံ ကတွာ တထေဝ အဘိဝိဇိယ ဥတ္တရသမုဒ္ဒတောပိ ပစ္စုတ္တရတိ။ ဧတ္တာဝတာ ရညာ စက္ကဝတ္တိနာ သာဂရပရိယန္တာယ ပထဝိယာ ဣဿရိယံ အဓိဂတံ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ **“သမုဒ္ဒံ အန္တမန္တေန၊ ဣဿရိယံ ဝတ္တယာမဟ”**န္တိ။

ကောဋိသတသဟဿာနန္တိ ကောဋိသတသဟဿာနိ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ဝိမလာန**န္တိ ခီဏာသဝါနံ။ **သဟ လောကဂ္ဂနာထေနာ**တိ သဒ္ဓိံ ဒသဗလေန ကောဋိသတသဟဿာနန္တိ အတ္ထော။ **ပရမန္နေနာ**တိ ပဏီတေန အန္နေန။ **တပ္ပယိ**န္တိ တပ္ပေသိံ။ **အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ**တိ ဣတော ပဋ္ဌာယ သတ-သဟဿကပ္ပါဓိကာနိ တီဏိ အသင်္ချေယျာနိ အတိက္ကမိတွာ ဧကသ္မိံ ဘဒ္ဒ-ကပ္ပေတိ အတ္ထော။

ပဓာနန္တိ ဝီရိယံ။ **တမေဝ အတ္ထံ သာဓေန္တော**တိ တမေဝ ဗုဒ္ဓကာရ-ကမတ္ထံ ဒါနပါရမိံ ပူရေန္တော သာဓေန္တော နိပ္ဖာဒေန္တောတိ အတ္ထော။ **မဟာရဇ္ဇ**န္တိ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ။ **ဇိနေ**တိ ဘဂဝတိ၊ သမ္ပဒါနတ္ထေ ဝါ ဘုမ္မံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **အဒ**န္တိ အဒါသိံ။ ဧဝမတ္ထံ သာဓေန္တောတိ ဣမိနာ သမ္ဗန္ဓော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ “မဟာရဇ္ဇံ ဇိနေ ဒဒိ”န္တိ ပဌန္တိ ကေစိ။ **ဒဒိတွာနာ**တိ စဇိတွာ။ **သုတ္တန္တ**န္တိ သုတ္တန္တပိဋကံ။ **ဝိနယ**န္တိ ဝိနယပိဋကံ။ **နဝင်္ဂ**န္တိ သုတ္တဂေယျာဒိနဝင်္ဂံ။ **သောဘယိံ ဇိနသာသန**န္တိ အာဂမာဓိဂမေဟိ လောကိယေဟိ သမလင်္ကရိံ။ **တတ္ထာ**တိ တဿ ဘဂဝတော သာသနေ။ **အပ္ပမတ္တော**တိ သတိသမ္ပန္နော။ **ဗြဟ္မ-လောကမဂဉ္ဆဟ**န္တိ ဗြဟ္မလောကံ အဂဉ္ဆိံ အဟံ။

ဣမဿ ပန **ကောဏ္ဍညဗုဒ္ဓဿ** ရမ္မဝတီ နာမ နဂရံ အဟောသိ၊ သုနန္ဒော နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ သုဇာတာ နာမ ဒေဝီ မာတာ၊ ဘဒ္ဒေါ စ သုဘဒ္ဒေါ စ

dve aggasāvakā, Anuruddho nāmupaṭṭhāko, Tissā ca Upatissā ca dve aggasāvikā, sālakalyāṇirukkho bodhi, aṭṭhāsītihatthubbedhaṁ sarīraṁ, vassasatasahassāni āyuppamāṇaṁ ahosi, tassa Rucidevī nāma aggamahesī ahosi, Vijitaseno[1] nāmassa putto, Cando nāmupaṭṭhāko rājā. Candārāme kira vasīti. Tena vuttaṁ—

25. "Nagaraṁ Rammavatī nāma, Sunando nāma khattiyo.
Sujātā nāma janikā, Koṇḍaññassa Mahesino.

30. Bhaddo ceva Subhaddo ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Anuruddho nāmupaṭṭhāko, Koṇḍaññassa Mahesino.

31. Tissā ca Upatissā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Sālakalyāṇiko bodhi, Koṇḍaññassa Mahesino.

33. So aṭṭhāsīti hatthāni, accuggato Mahāmuni.
Sobhate uḷurājāva, sūriyo majjhanhike yathā.

34. Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

35. Khīṇāsavehi vimalehi, vicittā āsi medanī.
Yathā hi gaganamuḷūbhi, evaṁ so upasobhatha.

36. Tepi nāgā appameyyā, asaṅkhobhā[1] durāsadā.
Vijjupātaṁva dassetvā, nibbutā te mahāyasā.

37. Sā ca atuliyā Jinassa iddhi, ñāṇaparibhāvito ca samādhi.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ[3], nanu rittā sabbasaṅkhārā"ti.

Tattha **sālakalyāṇiko**ti sālakalyāṇirukkho, so Buddhakāle ceva cakkavattikāle ca nibbattati, nāññadā. So ekāheneva uṭṭhāti kira. **Khīṇāsavehi vimalehi, vicittā āsi medanī**ti ayaṁ medanī khīṇāsavehi ekakāsāvapajjotā vicittā paramadassanīyā ahosi. **Yathā hī**ti opammatthenipāto. **Uḷūbhī**ti nakkhattehi,

1. Jinaseno (Sī, I) 2. Asaṅkhobbhā (Sī, I) 3. Samantarahitaṁ (Sī)

ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ အနုရုဒ္ဓေါ နာမုပဋ္ဌာကော၊ တိဿာ စ ဥပတိဿာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ သာလကလျာဏိရုက္ခော ဗောဓိ၊ အဋ္ဌာသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ သရီရံ၊ ဝဿသတသဟဿာနိ အာယုပ္ပမာဏံ အဟောသိ၊ တဿ ရုစိဒေဝီ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ အဟောသိ၊ ဝိဇိတသေနော[၁] နာမဿ ပုတ္တော၊ စန္ဒော နာမုပဋ္ဌာကော ရာဇာ။ စန္ဒာရာမေ ကိရ ဝသီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၂၅။ "နဂရံ ရမ္မဝတီ နာမ၊ သုနန္ဒော နာမ ခတ္တိယော။
သုဇာတာ နာမ ဇနိကာ၊ ကောဏ္ဍညဿ မဟေသိနော။

၃၀။ ဘဒ္ဒေါ စေဝ သုဘဒ္ဒေါ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
အနုရုဒ္ဓေါ နာမုပဋ္ဌာကော၊ ကောဏ္ဍညဿ မဟေသိနော။

၃၁။ တိဿာ စ ဥပတိဿာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
သာလကလျာဏိကော ဗောဓိ၊ ကောဏ္ဍညဿ မဟေသိနော။

၃၃။ သော အဋ္ဌာသီတိ ဟတ္ထာနိ၊ အစ္စုဂ္ဂတော မဟာမုနိ။
သောဘတေ ဥဠုရာဇာဝ၊ သူရိယော မဇ္ဈန္ဟိကေ ယထာ။

၃၄။ ဝဿသတသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၃၅။ ခီဏာသဝေဟိ ဝိမလေဟိ၊ ဝိစိတ္တာ အာသိ မေဒနီ။
ယထာ ဟိ ဂဂနမုဠူဘိ၊ ဧဝံ သော ဥပသောဘထ။

၃၆။ တေပိ နာဂါ အပ္ပမေယျာ၊ အသင်္ခေါဘာ[၂] ဒုရာသဒါ။
ဝိဇ္ဇုပါတံဝ ဒဿေတွာ၊ နိဗ္ဗုတာ တေ မဟာယသာ။

၃၇။ သာ စ အတုလိယာ ဇိနဿ ဣဒ္ဓိ၊ ဉာဏပရိဘာဝိတော စ သမာဓိ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ[၃]၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ"တိ။

တတ္ထ **သာလကလျာဏိကော**တိ သာလကလျာဏိရုက္ခော၊ သော ဗုဒ္ဓကာလေ စေဝ စက္ကဝတ္တိကာလေ စ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ နာညဒါ။ သော ဧကာဟေနေဝ ဥဋ္ဌာတိ ကိရ။ **ခီဏာသဝေဟိ ဝိမလေဟိ၊ ဝိစိတ္တာ အာသိ မေဒနီ**တိ အယံ မေဒနီ ခီဏာသဝေဟိ ဧကကာသာဝပဇ္ဇောတာ ဝိစိတ္တာ ပရမဒဿနီယာ အဟောသိ။ **ယထာ ဟီ**တိ ဩပမ္မတ္ထေ နိပါတော။ **ဥဠူဘီ**တိ နက္ခတ္တေဟိ၊

၁-ဇိနသေနော (သီ၊ ဣ) ၂-အသင်္ခေါဘ္ဘာ (သီ၊ ဣ) ၃-သမန္တရဟိတံ (သီ)

tārāgaṇehi gaganatalaṁ viya khīṇāsavehi vicittā ayaṁ medanī sobhitthāti attho.

Asaṅkhobhāti aṭṭhahi lokadhammehi akkhobhā avikārā. **Vijjupātaṁva dassetvā**ti vijjupātaṁ viya dassayitvā, “vijjuppātaṁvā”tipi pāṭho. Koṇḍaññabuddhassa kira kāle parinibbāyamānā bhikkhū sattatālappamāṇamākāsamabbhuggantvā asitajaladharavivaragatā vijjulatā viya samantato vijjotamānā tejodhātuṁ samāpajjitvā nirupādānā dahanā viya parinibbāyiṁsu. Tena vuttaṁ “vijjupātaṁva dassetvā”ti. **Atuliyā**ti atulyā asadisā. **Ñāṇaparibhāvito**ti ñāṇena vaḍḍhito. Sesagāthā heṭṭhā vuttanayattā uttānā evāti.

Koṇḍañño nāma Sambuddho, Candārāme manorame.
Nibbāyi cetiyo tassa, sattayojaniko kato.

Na heva dhātuyo tassa, Satthuno vikiriṁsu tā.
Ṭhitā ekaghanā hutvā, suvaṇṇapaṭimā viya.

Sakalajambudīpavāsino manussā samāgantvā sattayojanikaṁ sattaratanamayaṁ haritālamanosilāya mattikākiccaṁ telasappīhi udakakiccaṁ katvā niṭṭhāpesunti.

Koṇḍaññabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito dutiyo Buddhavaṁso.

---

5. Maṅgalabuddhavaṁsavaṇṇanā

Koṇḍaññe kira Satthari parinibbute tassa sāsanaṁ vassasatasahassaṁ pavattittha. Buddhānubuddhānaṁ sāvakānaṁ antaradhānena sāsanamassa antaradhāyi. Koṇḍaññassa pana aparabhāge ekamasaṅkhyeyyamatikkamitvā ekasmiṁyeva kappe cattāro Buddhā nibbattiṁsu **Maṅgalo, Sumano, Revato, Sobhito**ti. Tattha **Maṅgalo** pana Lokanāyako kappasatasahassādhikāni soḷasa asaṅkhyeyyāni pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā pañcasu pubbanimittesu uppannesu Buddhakolāhalaṁ

တာရာဂဏေဟိ ဂဂနတလံ ဝိယ ခီဏာသဝေဟိ ဝိစိတ္တာ အယံ မေဒနီ သောဘိတ္ထာတိ အတ္ထော။

အသင်္ခေါဘာတိ အဋ္ဌဟိ လောကဓမ္မေဟိ အက္ခောဘာ အဝိကာရာ။ **ဝိဇ္ဇုပါတံဝ ဒဿေတွာ**တိ ဝိဇ္ဇုပါတံ ဝိယ ဒဿယိတွာ၊ “ဝိဇ္ဇုပ္ပါတံဝါ”တိပိ ပါဌော။ ကောဏ္ဍညဗုဒ္ဓဿ ကိရ ကာလေ ပရိနိဗ္ဗာယမာနာ ဘိက္ခူ သတ္တတာလပ္ပမာဏမာကာသမဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ အသိတဇလဓရဝိဝရဂတာ ဝိဇ္ဇုလတာ ဝိယ သမန္တတော ဝိဇ္ဇောတမာနာ တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိရုပါဒါနာ ဒဟနာ ဝိယ ပရိနိဗ္ဗာယိံသု။ တေန ဝုတ္တံ “ဝိဇ္ဇုပါတံဝ ဒဿေတွာ”တိ။ **အတုလိယာ**တိ အတုလျာ အသဒိသာ။ **ဉာဏပရိဘာဝိတော**တိ ဉာဏေန ဝဍ္ဎိတော။ သေသဂါထာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနာ ဧဝါတိ။

ကောဏ္ဍညော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ စန္ဒာရာမေ မနောရမေ။
နိဗ္ဗာယိ စေတိယော တဿ၊ သတ္တယောဇနိကော ကတော။

န ဟေဝ ဓာတုယော တဿ၊ သတ္ထုနော ဝိကိရိံသု တာ။
ဌိတာ ဧကဃနာ ဟုတွာ၊ သုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ။

သကလဇမ္ဗုဒီပဝါသိနော မနုဿာ သမာဂန္တွာ သတ္တယောဇနိကံ သတ္တရတနမယံ ဟရိတာလမနောသိလာယ မတ္တိကာကိစ္စံ တေလသပ္ပီဟိ ဥဒကကိစ္စံ ကတွာ နိဋ္ဌာပေသုန္တိ။

ကောဏ္ဍညဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ဒုတိယော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၅-မင်္ဂလဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ကောဏ္ဍညေ ကိရ သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ သာသနံ ဝဿသတသဟဿံ ပဝတ္တိတ္ထ။ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓါနံ သာဝကာနံ အန္တရဓာနေန သာသနမဿ အန္တရဓာယိ။ ကောဏ္ဍညဿ ပန အပရဘာဂေ ဧကမသင်္ချေယျမတိက္ကမိတွာ ဧကသ္မိံယေဝ ကပ္ပေ စတ္တာရော ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တိံသု **မင်္ဂလော, သုမနော, ရေဝတော, သောဘိတော**တိ။ တတ္ထ **မင်္ဂလော** ပန လောကနာယကော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ သောဠသ အသင်္ချေယျာနိ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ပဉ္စသု ပုဗ္ဗနိမိတ္တေသု ဥပ္ပန္နေသု ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ

nāma udapādi, tadā dasasahassacakkavāḷe devatāyo ekasmiṁ cakkavāḷe sannipatitvā āyācanti—

> "Kālo kho te Mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṁ.
> Sadevakaṁ tārayanto, bujjhassu amataṁ padan"ti[1].

Evaṁ devehi āyācito katapañcavilokano tusitā kāyā cavitvā sabbanagaruttame Uttaranagare anuttarassa Uttarassa nāma rañño kule Uttarāya nāma deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gaṇhi. Tadā anekāni pāṭihāriyāni pāturahuṁ. Tāni Dīpaṅkarabuddhavaṁse vuttanayeneva veditabbāni. Tassā Uttarāya kira mahādeviyā kucchismiṁ sabbalokamaṅgalassa Maṅgalassa mahāsattassa paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya sarīrappabhā rattindivaṁ asītihatthappamāṇaṁ padesaṁ pharitvā candālokasūriyālokehi anabhibhavanīyā hutvā aṭṭhāsi. Sā ca aññenālokena vinā attano sarīrappabhāsamudayeneva andhakāraṁ vidhamitvā aṭṭhasaṭṭhiyā dhātīhi paricāriyamānā vicarati.

Sā kira devatāhi katārakkhā dasannaṁ māsānaṁ accayena paramasurabhikusumaphaladharasākhāviṭape kamalakuvalayasamalaṅkate rurusīhabyagghagajagavaya mahiṁsapasadavividhamigagaṇavicarite paramaramaṇīye Uttaramadhuruyyāne nāma maṅgaluyyāne Maṅgalamahāpurisaṁ vijāyi. So jātamattova mahāsatto sabbā disā viloketvā uttarābhimukho sattapadavītihārena gantvā āsabhiṁ vācaṁ nicchāresi. Tasmiñca khaṇe sakaladasasahassilokadhātūsu devatā dissamānasarīrā dibbamālādīhi samalaṅkatagattā tattha tattha ṭhatvā jayamaṅgalathutivacanāni sampavattesuṁ. Pāṭihāriyāni vuttanayāneva. Nāmaggahaṇadivase panassa lakkhaṇapāṭhakā sabbamaṅgalasampattiyā jātoti "Maṅgalakumāro"tveva nāmaṁ kariṁsu.

Tassa kira Yasavā Rucimā Sirimāti tayo pāsādā ahesuṁ. Yasavatīdevippamukhāni tiṁsanāṭakitthisahassāni ahesuṁ. Tattha mahāsatto navavassasahassāni dibbasukhasadisaṁ sukhaṁ anubhavitvā Yasavatiyā aggamahesiyā kucchismiṁ Sīlavaṁ nāma puttaṁ labhitvā cattāri nimittāni disvā alaṅkataṁ Paṇḍaraṁ nāma sundaraturaṅgavaramāruyha mahābhinikkhamanaṁ

---

1. Khu 4. 305 piṭṭhe.

နာမ ဥဒပါဒိ၊ တဒါ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠေ ဒေဝတာယော ဧကသ္မိံ စက္ကဝါဠေ သန္နိပတိတွာ အာယာစန္တိ—

> "ကာလော ခေါ တေ မဟာဝီရ၊ ဥပ္ပဇ္ဇ မာတုကုစ္ဆိယံ။
> သဒေဝကံ တာရယန္တော၊ ဗုဇ္ဈဿု အမတံ ပဒ"န္တိ[၁]။

ဧဝံ ဒေဝေဟိ အာယာစိတော ကတပဉ္စဝိလောကနော တုသိတာ ကာယာ စဝိတွာ သဗ္ဗနဂရုတ္တမေ ဥတ္တရနဂရေ အနုတ္တရဿ ဥတ္တရဿ နာမ ရညော ကုလေ ဥတ္တရာယ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တဒါ အနေကာနိ ပါဋိဟာရိယာနိ ပါတုရဟုံ။ တာနိ ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓဝံသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တဿာ ဥတ္တရာယ ကိရ မဟာဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ သဗ္ဗလောကမင်္ဂလဿ မင်္ဂလဿ မဟာသတ္တဿ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏတော ပဋ္ဌာယ သရီရပ္ပဘာ ရတ္တိန္ဒိဝံ အသီတိဟတ္ထပ္ပမာဏံ ပဒေသံ ဖရိတွာ စန္ဒာလောကသူရိယာလောကေဟိ အနဘိဘဝနီယာ ဟုတွာ အဋ္ဌာသိ။ သာ စ အညေနာလောကေန ဝိနာ အတ္တနော သရီရပ္ပဘာသမုဒယေနေဝ အန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ အဋ္ဌသဋ္ဌိယာ ဓာတီဟိ ပရိစာရိယမာနာ ဝိစရတိ။

သာ ကိရ ဒေဝတာဟိ ကတာရက္ခာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ပရမသုရဘိကုသုမဖလဓရသာခါဝိဋပေ ကမလကုဝလယသမလင်္ကတေ ရုရုသီဟဗျဂ္ဃဂဇဂဝယ မဟိံသပသဒဝိဝိဓမိဂဂဏဝိစရိတေ ပရမရမဏီယေ ဥတ္တရမဓုရုယျာနေ နာမ မင်္ဂလုယျာနေ မင်္ဂလမဟာပုရိသံ ဝိဇာယိ။ သော ဇာတမတ္တောဝ မဟာသတ္တော သဗ္ဗာ ဒိသာ ဝိလောကေတွာ ဥတ္တရာဘိမုခေါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန ဂန္တွာ အာသဘိံ ဝါစံ နိစ္ဆာရေသိ။ တသ္မိဉ္စ ခဏေ သကလဒသသဟဿိလောကဓာတူသု ဒေဝတာ ဒိဿမာနသရီရာ ဒိဗ္ဗမာလာဒီဟိ သမလင်္ကတဂတ္တာ တတ္ထ တတ္ထ ဌတွာ ဇယမင်္ဂလထုတိဝစနာနိ သမ္ပဝတ္တေသုံ။ ပါဋိဟာရိယာနိ ဝုတ္တနယာနေဝ။ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ပနဿ လက္ခဏပါဌကာ သဗ္ဗမင်္ဂလသမ္ပတ္တိယာ ဇာတောတိ "မင်္ဂလကုမာရော"တွေဝ နာမံ ကရိံသု။

တဿ ကိရ ယသဝါ ရုစိမာ သိရိမာတိ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ယသဝတီဒေဝိပ္ပမုခါနိ တိံသနာဋကိတ္ထိသဟဿာနိ အဟေသုံ။ တတ္ထ မဟာသတ္တော နဝဝဿသဟဿာနိ ဒိဗ္ဗသုခသဒိသံ သုခံ အနုဘဝိတွာ ယသဝတိယာ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ သီလဝံ နာမ ပုတ္တံ လဘိတွာ စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ အလင်္ကတံ ပဏ္ဍရံ နာမ သုန္ဒရတုရင်္ဂဝရမာရုယှ မဟာဘိနိက္ခမနံ

၁-ခု ၄-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။

nikkhamitvā pabbaji. Taṁ pana pabbajantaṁ tisso manussakoṭiyo anupabbajiṁsu. Tehi parivuto mahāpuriso aṭṭha māse padhānacariyamacari.

Tato visākhapuṇṇamāya Uttaragāme Uttarasetthino dhītāya Uttārāya nāma dinnaṁ pakkhittadibbojaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā surabhikusumālaṅkate nīlobhāse manorame sālavane divāvihāraṁ vītināmetvā Uttarena nāma ājīvakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā asitañjanagirisaṅkāsaṁ akkantavarakanakajālakūṭaṁva sītacchāyaṁ vividhamigagaṇasampātavirahitaṁ mandamāluteritāya ghanasākhāya samalaṅkataṁ naccantamiva pītiyā virocamānaṁ nāgabodhiṁ upasaṅkamitvā mattavaranāgagāmī nāgabodhiṁ padakkhiṇaṁ katvā pubbuttarapasse ṭhatvā aṭṭhapaṇṇāsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā tattha pallaṅkaṁ ābhujitvā caturaṅgasamannāgataṁ vīriyaṁ adhiṭṭhahitvā sabalaṁ mārabalaṁ viddhaṁsetvā pubbenivāsadibbacakkhuñāṇāni paṭilabhitvā paccayākārasammasanaṁ katvā khandhesu aniccādivasena abhinivisitvā anukkamena anuttaraṁ sammāsambodhiṁ patvā—

“Anekajātisaṁsāraṁ, sandhāvissaṁ anibbisaṁ.
Gahakāraṁ gavesanto, dukkhā jāti punappunaṁ.

Gahakāraka diṭṭhosi, puna gehaṁ na kāhasi.
Sabbā te phāsukā bhaggā, gahakūṭaṁ visaṅkhataṁ.
Visaṅkhāragataṁ cittaṁ, taṇhānaṁ khayamajjhagā”ti[1]—

udānaṁ udānesi.

Maṅgalassa pana Sammāsambuddhassa aññehi Buddhehi adhikatarā sarīrappabhā ahosi. Yathā pana aññesaṁ Sammāsambuddhānaṁ samantā asītihatthappamāṇā vā byāmappamāṇā vā sarīrappabhā ahosi, na evaṁ tassa. Tassa pana Bhagavato sarīrappabhā niccakālaṁ dasasahassilokadhātuṁ pharitvā aṭṭhāsi. Tarugirigharapākāraghaṭakavāṭādayo suvaṇṇapaṭṭapariyonaddhā viya ahesuṁ. Navutivassasatasahassāni āyu tassa ahosi. Ettakaṁ kālaṁ candasūriyatārakādīnaṁ pabhā natthi. Rattindivaparicchedo na paññāyittha. Divā sūriyālokena viya[2] sattā niccaṁ Buddhālokeneva

1. Khu 1. 36 piṭṭhe Dhammapade.
2. Vinā (Ka)

နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ ပန ပဗ္ဗဇန္တံ တိဿော မနုဿကောဋိယော အနုပဗ္ဗဇိံသု။ တေဟိ ပရိဝုတော မဟာပုရိသော အဋ္ဌ မာသေ ပဓာနစရိယမစရိ။

တတော ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ဥတ္တရဂါမေ ဥတ္တရသေဋ္ဌိနော ဓီတာယ ဥတ္တရာယ နာမ ဒိန္နံ ပက္ခိတ္တဒိဗ္ဗောဇံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သုရဘိကုသုမာလင်္ကတေ နီလောဘာသေ မနောရမေ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ ဥတ္တရေန နာမ အာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ အသိတဉ္ဇနဂိရိသင်္ကာသံ အက္ကန္တဝရကနကဇာလကူဋံဝ သီတစ္ဆာယံ ဝိဝိဓမိဂဂဏသမ္ပာတဝိရဟိတံ မန္ဒမာလုတေရိတာယ ဃနသာခါယ သမလင်္ကတံ နစ္စန္တမိဝ ပီတိယာ ဝိရောစမာနံ နာဂဗောဓိံ ဥပသင်္ကမိတွာ မတ္တဝရနာဂဂါမီ နာဂဗောဓိံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပုဗ္ဗုတ္တရပဿေ ဌတွာ အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ တတ္ထ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဝီရိယံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ သဗလံ မာရဗလံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ ပုဗ္ဗေနိဝါသဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏာနိ ပဋိလဘိတွာ ပစ္စယာကာရသမ္မသနံ ကတွာ ခန္ဓေသု အနိစ္စာဒိဝသေန အဘိနိဝိသိတွာ အနုက္ကမေန အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပတွာ—

“အနေကဇာတိသံသာရံ၊ သန္ဓာဝိဿံ အနိဗ္ဗိသံ။
ဂဟကာရံ ဂဝေသန္တော၊ ဒုက္ခာ ဇာတိ ပုနပ္ပုနံ။

ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသိ၊ ပုန ဂေဟံ န ကာဟသိ။
သဗ္ဗာ တေ ဖာသုကာ ဘဂ္ဂါ၊ ဂဟကူဋံ ဝိသင်္ခတံ။
ဝိသင်္ခါရဂတံ စိတ္တံ၊ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ”တိ[၁]—

ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

မင်္ဂလဿ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ အညေဟိ ဗုဒ္ဓေဟိ အဓိကတရာ သရီရပ္ပဘာ အဟောသိ။ ယထာ ပန အညေသံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ သမန္တာ အသီတိဟတ္ထပ္ပမာဏာ ဝါ ဗျာမပ္ပမာဏာ ဝါ သရီရပ္ပဘာ အဟောသိ၊ န ဧဝံ တဿ။ တဿ ပန ဘဂဝတော သရီရပ္ပဘာ နိစ္စကာလံ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ တရုဂိရိဃရပါကာရဃဋကဝါဋာဒယော သုဝဏ္ဏပဋ္ဋပရိယောနဒ္ဓါ ဝိယ အဟေသုံ။ နဝုတိဝဿသတသဟဿာနိ အာယု တဿ အဟောသိ။ ဧတ္တကံ ကာလံ စန္ဒသူရိယတာရကာဒီနံ ပဘာ နတ္ထိ။ ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒေါ န ပညာယိတ္ထ။ ဒိဝါ သူရိယာလောကေန ဝိယ[၂] သတ္တာ နိစ္စံ ဗုဒ္ဓါလောကေနေဝ

၁-ခု ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၂-ဝိနာ (က)

sabbakammāni karontā vicariṁsu. Sāyaṁ pupphanakakusumānaṁ pāto ca ravanakasakuṇādīnañca vasena loko rattindivaparicchedaṁ sallakkhesi.

Kiṁ pana aññesaṁ Buddhānaṁ ayamānubhāvo natthīti? No natthi. Tepi hi ākaṅkhamānā dasasahassilokadhātuṁ tato vā bhiyyo ābhāya phareyyuṁ. Maṅgalassa pana Bhagavato pubbapatthanāvasena aññesaṁ byāmappabhā viya sarīrappabhā niccameva dasasahassilokadhātuṁ pharitvā aṭṭhāsi. So kira bodhisattakāle Vessantarattabhāvasadise attabhāve saputtadāro vaṅkapabbatasadise pabbate vasi. Atheko sabbajanaviheṭhako **Kharadāṭhiko** nāma manussabhakkho mahesakkho yakkho mahāpurisassa dānajjhāsayataṁ sutvā brāhmaṇavaṇṇena upasaṅkamitvā mahāsattaṁ dve dārake yāci. Mahāsatto “dadāmi brāhmaṇassa puttake”ti haṭṭhapahaṭṭho udakapariyantaṁ pathaviṁ kampento dve dārake adāsi. Atha kho yakkho tassa passantasseva mahāpurisassa taṁ brāhmaṇavaṇṇaṁ pahāya analajālapiṅgalavirūpanayano visamavirūpakuṭilabhīmadāṭho cipiṭakavirūpanāso kapilapharusadīghakeso navadaḍḍhatālakkhandhasadisakāyo hutvā te dārake muḷālakalāpaṁ viya gahetvā khādi. Mahāpurisassa yakkhaṁ oloketvā mukhe vivaṭamatte aggijālaṁ viya lohitadhāraṁ uggirantaṁ tassa mukhaṁ disvāpi kesaggamattampi[1] domanassaṁ na uppajji. “Sudinnaṁ vata me dānan”ti cintayato panassa sarīre mahantaṁ pītisomanassaṁ udapādi. So “imassa me nissandena anāgate iminā nīhārena rasmiyo nikkhamantū”ti patthanamakāsi. Tassa taṁ patthanaṁ nissāya Buddhabhūtassa sarīrato rasmiyo nikkhamitvā ettakaṁ ṭhānaṁ phariṁsu.

Aparampi pubbacariyaṁ tassa atthi. Ayaṁ kira bodhisattakāle ekassa Buddhassa cetiyaṁ disvā “imassa Buddhassa mama jīvitaṁ pariccajituṁ vaṭṭatī”ti daṇḍadīpikāveṭhananiyāmena sakalasarīraṁ veṭhāpetvā ratanamattamakuḷaṁ satasahassagghanikaṁ suvaṇṇapātiṁ sugandhasappissa pūrāpetvā tattha sahassavaṭṭiyo jāletvā taṁ sīsenādāya sakalasarīraṁ jālāpetvā Jinacetiyaṁ padakkhiṇaṁ karonto sakalarattiṁ vītināmesi. Evaṁ yāva aruṇuggamanā vāyamantassa lomakūpamattampi usumaṁ na gaṇhi. Padumagabbhaṁ

1. Appamattampi (Ka)

သဗ္ဗကမ္မာနိ ကရောန္တာ ဝိစရိံသု။ သာယံ ပုပ္ဖနကကုသုမာနံ ပါတော စ ရဝနကသကုဏာဒီနဉ္စ ဝသေန လောကော ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒံ သလ္လက္ခေသိ။

ကိံ ပန အညေသံ ဗုဒ္ဓါနံ အယမာနုဘာဝေါ နတ္ထီတိ? နော နတ္ထိ။ တေပိ ဟိ အာကင်္ခမာနာ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ တတော ဝါ ဘိယျော အာဘာယ ဖရေယျုံ။ မင်္ဂလဿ ပန ဘဂဝတော ပုဗ္ဗပတ္ထနာဝသေန အညေသံ ဗျာမပ္ပဘာ ဝိယ သရီရပ္ပဘာ နိစ္စမေဝ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ သော ကိရ ဗောဓိသတ္တကာလေ ဝေဿန္တရတ္တဘာဝသဒိသေ အတ္တဘာဝေ သပုတ္တဒါရော ဝင်္ကပဗ္ဗတသဒိသေ ပဗ္ဗတေ ဝသိ။ အထေကော သဗ္ဗဇနဝိဟေဌကော **ခရဒါဌိကော** နာမ မနုဿဘက္ခော မဟေသက္ခော ယက္ခော မဟာပုရိသဿ ဒါနဇ္ဈာသယတံ သုတွာ ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏေန ဥပသင်္ကမိတွာ မဟာသတ္တံ ဒွေ ဒါရကေ ယာစိ။ မဟာသတ္တော “ဒဒါမိ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တကေ”တိ ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော ဥဒကပရိယန္တံ ပထဝိံ ကမ္ပေန္တော ဒွေ ဒါရကေ အဒါသိ။ အထ ခေါ ယက္ခော တဿ ပဿန္တဿေဝ မဟာပုရိသဿ တံ ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏံ ပဟာယ အနလဇာလပိင်္ဂလဝိရူပနယနော ဝိသမဝိရူပကုဋိလဘီမဒါဌော စိပိဋကဝိရူပနာသော ကပိလဖရုသဒီဃကေသော နဝဒဍ္ဎတာလက္ခန္ဓသဒိသကာယော ဟုတွာ တေ ဒါရကေ မုဠာလကလာပံ ဝိယ ဂဟေတွာ ခါဒိ။ မဟာပုရိသဿ ယက္ခံ ဩလောကေတွာ မုခေ ဝိဝဋမတ္တေ အဂ္ဂိဇာလံ ဝိယ လောဟိတဓာရံ ဥဂ္ဂိရန္တံ တဿ မုခံ ဒိသွာပိ ကေသဂ္ဂမတ္တမ္ပိ[1] ဒေါမနဿံ န ဥပ္ပဇ္ဇိ။ “သုဒိန္နံ ဝတ မေ ဒါန”န္တိ စိန္တယတော ပနဿ သရီရေ မဟန္တံ ပီတိသောမနဿံ ဥဒပါဒိ။ သော “ဣမဿ မေ နိဿန္ဒေန အနာဂတေ ဣမိနာ နီဟာရေန ရသ္မိယော နိက္ခမန္တူ”တိ ပတ္ထနမကာသိ။ တဿ တံ ပတ္ထနံ နိဿာယ ဗုဒ္ဓဘူတဿ သရီရတော ရသ္မိယော နိက္ခမိတွာ ဧတ္တကံ ဌာနံ ဖရိံသု။

အပရမ္ပိ ပုဗ္ဗစရိယံ တဿ အတ္ထိ။ အယံ ကိရ ဗောဓိသတ္တကာလေ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ စေတိယံ ဒိသွာ “ဣမဿ ဗုဒ္ဓဿ မမ ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဒဏ္ဍဒီပိကာဝေဌနနိယာမေန သကလသရီရံ ဝေဌာပေတွာ ရတနမတ္တမကုဠံ သတသဟဿဂ္ဃနိကံ သုဝဏ္ဏပါတိံ သုဂန္ဓသပ္ပိဿ ပူရာပေတွာ တတ္ထ သဟဿဝဋ္ဋိယော ဇာလေတွာ တံ သီသေနာဒါယ သကလသရီရံ ဇာလာပေတွာ ဇိနစေတိယံ ပဒက္ခိဏံ ကရောန္တော သကလရတ္တိံ ဝီတိနာမေသိ။ ဧဝံ ယာဝ အရုဏုဂ္ဂမနာ ဝါယမန္တဿ လောမကူပမတ္တမ္ပိ ဥသုမံ န ဂဏှိ။ ပဒုမဂဗ္ဘံ

၁-အပ္ပမတ္တမ္ပိ (က)

pavitthakālo viya ahosi. Dhammo hi nāmesa attānaṁ rakkhantaṁ rakkhati. Tenāha Bhagavā—

“Dhammo have rakkhati dhammacāriṁ,
Dhammo suciṇṇo sukhamāvahāti.
Esānisaṁso dhamme suciṇṇe,
Na duggatiṁ gacchati dhammacārī”ti[1].

Imassāpi kammassa nissandena tassa sarīrobhāso dasasahassilokadhātuṁ pharitvā aṭṭhāsi[2]. Tena vuttaṁ—

1. “Koṇḍaññassa aparena, Maṅgalo nāma Nāyako.
Tamaṁ loke nihantvāna, dhammokkamabhidhārayi.

2. Atulāsi pabhā tassa, Jinehaññehi uttariṁ.
Candasūriyappabhaṁ hantvā, dasasahassī virocatī”ti.

Tattha **taman**ti lokandhakārañca hadayatamañca. **Nihantvānā**ti abhibhavitvā[3]. **Dhammokkan**ti ettha ayaṁ pana **ukkā**-saddo suvaṇṇakāramūsādīsu anekesu atthesu dissati. Tathā hi “saṇḍāsena jātarūpaṁ gahetvā ukkāmukhe pakkhipeyyā”ti[4] āgataṭṭhāne suvaṇṇakārānaṁ mūsā “ukkā”ti veditabbā. “Ukkaṁ bandheyya, ukkaṁ bandhitvā ukkāmukhaṁ ālimpeyyā”ti[4] āgataṭṭhāne kammārānaṁ aṅgārakapallaṁ. “Kammārānaṁ yathā ukkā, anto jhāyati no bahī”ti[5] āgataṭṭhāne kammāruddhanaṁ. “Evaṁvipāko ukkāpāto bhavissatī”ti[6] āgataṭṭhāne vāyuvego “ukkā”ti vuccati. “Ukkāsu dhāriyamānāsū”ti[7] āgataṭṭhāne dīpikā “ukkā”ti vuccati. Idhāpi dīpikā ukkāti adhippetā[8]. Tasmā idha dhammamayaṁ ukkaṁ abhidhārayi, avijjandhakārapaṭicchannassa avijjandhakārābhibhūtassa lokassa dhammamayaṁ ukkaṁ dhāresīti attho.

Atulāsīti atulyā āsi. Ayameva vā pāṭho, aññehi Buddhehi asadisā ahosīti attho. **Jinehaññehī**ti Jinehi

1. Khu 2. 272; Khu 5. 215, 357 piṭṭhesu.
2. Abhi-Ṭṭha 1. 57 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
3. Abhivihacca (Ka)
4. Ma 3. 206 piṭṭhe.
5. Khu 6. 209 piṭṭhe.
6. Dī 1. 10, 65 piṭṭhādīsu.
7. Dī 1. 46 piṭṭhe.
8. Ma-Ṭṭha 1. 179 piṭṭhepi passitabbaṁ.

ပဝိဋ္ဌကာလော ဝိယ အဟောသိ။ ဓမ္မော ဟိ နာမေသ အတ္တာနံ ရက္ခန္တံ ရက္ခတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“ဓမ္မော ဟဝေ ရက္ခတိ ဓမ္မစာရိံ၊
ဓမ္မော သုစိဏ္ဏော သုခမာဝဟာတိ။
ဧသာနိသံသော ဓမ္မေ သုစိဏ္ဏေ၊
န ဒုဂ္ဂတိံ ဂစ္ဆတိ ဓမ္မစာရီ”တိ[၁]။

ဣမဿာပိ ကမ္မဿ နိဿန္ဒေန တဿ သရီရောဘာသော ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ[၂]။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “ကောဏ္ဍညဿ အပရေန၊ မင်္ဂလော နာမ နာယကော။
တမံ လောကေ နိဟန္တွာန၊ ဓမ္မောက္ကမဘိဓာရယိ။

၂။ အတုလာသိ ပဘာ တဿ၊ ဇိနေဟညေဟိ ဥတ္တရိံ။
စန္ဒသူရိယပ္ပဘံ ဟန္တွာ၊ ဒသသဟဿီ ဝိရောစတီ”တိ။

တတ္ထ **တမန္တိ** လောကန္ဓကာရဉ္စ ဟဒယတမဉ္စ။ **နိဟန္တွာနာ**တိ အဘိဘဝိတွာ[၃]။ **ဓမ္မောက္ကန္တိ** ဧတ္ထ အယံ ပန **ဥက္ကာ**-သဒ္ဒေါ သုဝဏ္ဏကာရမူသာဒီသု အနေကေသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိ “သဏ္ဍာသေန ဇာတရူပံ ဂဟေတွာ ဥက္ကာမုခေ ပက္ခိပေယျာ”တိ[၄] အာဂတဋ္ဌာနေ သုဝဏ္ဏကာရာနံ မူသာ “ဥက္ကာ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ “ဥက္ကံ ဗန္ဓေယျ၊ ဥက္ကံ ဗန္ဓိတွာ ဥက္ကာမုခံ အာလိမ္ပေယျာ”တိ[၄] အာဂတဋ္ဌာနေ ကမ္မာရာနံ အင်္ဂါရကပလ္လံ။ “ကမ္မာရာနံ ယထာ ဥက္ကာ၊ အန္တော ဈာယတိ နော ဗဟိ”တိ[၅] အာဂတဋ္ဌာနေ ကမ္မာရုဒ္ဓနံ။ “ဧဝံဝိပါကော ဥက္ကာပါတော ဘဝိဿတီ”တိ[၆] အာဂတဋ္ဌာနေ ဝါယုဝေဂေါ “ဥက္ကာ”တိ ဝုစ္စတိ။ “ဥက္ကာသု ဓာရိယမာနာသူ”တိ[၇] အာဂတဋ္ဌာနေ ဒီပိကာ “ဥက္ကာ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဣဓာပိ ဒီပိကာ ဥက္ကာတိ အဓိပ္ပေတာ[၈]။ တသ္မာ ဣဓ ဓမ္မမယံ ဥက္ကံ အဘိဓာရယိ၊ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရပဋိစ္ဆန္နဿ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရာဘိဘူတဿ လောကဿ ဓမ္မမယံ ဥက္ကံ ဓာရေသီတိ အတ္ထော။

အတုလာသီတိ အတုလျာ အာသိ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော၊ အညေဟိ ဗုဒ္ဓေဟိ အသဒိသာ အဟောသီတိ အတ္ထော။ **ဇိနေဟညေဟီ**တိ ဇိနေဟိ

၁-ခု ၂-၂၇၂၊ ခု ၅-၂၁၅-၃၅၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-အဘိဝိဟစ္စ (က)
၄-မ ၃-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၆-၂၀၉-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဒီ ၁-၁၀-၆၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-ဒီ ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ။
၈-မ-ဋ္ဌ ၁-၁၇၉-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

aññehi. **Candasūriyappabhaṁ hantvā**ti candasūriyānaṁ pabhaṁ abhihantvā. **Dasasahassī virocatī**ti candasūriyālokaṁ vinā Buddhālokeneva dasasahassī virocatīti attho.

Maṅgalasammāsambuddho pana adhigatabodhiñāṇo bodhimūleyeva sattasattāhāni vītināmetvā brahmuno dhammāyācanaṁ sampaṭicchitvā “kassa nu kho ahaṁ imaṁ dhammaṁ deseyyan”ti[1] upadhārento attanā saha pabbajitānaṁ bhikkhūnaṁ tisso koṭiyo upanissayasampannaṁ addasa. Athassa etadahosi “ime kulaputtā maṁ pabbajantaṁ anupabbajitā upanissayasampannā ca, te mayā visākhapuṇṇamāya vivekatthikena vissajjitā Sirivaḍḍhananagaraṁ upanissāya Sirivanagahanaṁ gantvā viharanti, handāhaṁ tattha gantvā dhammaṁ tesaṁ desessāmī”ti attano pattacīvaraṁ gahetvā haṁsarājā viya gaganatalamabbhuggantvā sirivanagahane paccuṭṭhāsi. Te ca bhikkhū Bhagavantaṁ vanditvā antevāsikavattaṁ dassetvā Bhagavantaṁ parivāretvā nisīdiṁsu. Tesaṁ Bhagavā sabbabuddhanisevitaṁ **Dhammacakkappavattanasuttantaṁ** kathesi. Tato tisso bhikkhukoṭiyo arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Devamanussānaṁ koṭisatasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

3. “Sopi Buddho pakāsesi, caturo saccavaruttame.
Te te saccarasaṁ pītvā, vinodenti mahātamaṁ.

4. Patvāna bodhimatulaṁ, paṭhame dhammadesane.
Koṭisatasahassānaṁ, dhammābhisamayo ahū”ti.

Tattha **caturo**ti cattāri. **Saccavaruttame**ti saccāni ca varāni ca saccavarāni, saccāni uttamānīti attho. “Cattāro saccavaruttame”tipi pāṭho, tassa cattāri saccavarāni uttamānīti attho. **Te te**ti te te devamanussā Buddhena Bhagavatā vinītā. **Saccarasan**ti catusaccapaṭivedhāmatarasaṁ pivitvā. **Vinodenti mahātaman**ti tena tena maggena pahātabbaṁ mohatamaṁ vinodenti, viddhaṁsentīti attho. **Patvānā**ti paṭivijjhitvā. **Bodhin**ti ettha panāyaṁ **bodhi**-saddo—

1. Ma 1. 226; Ma 2. 294; Vi 3. 10 piṭṭhesu.

အညေဟိ။ **စန္ဒသူရိယပ္ပဘံ ဟန္တွာ**တိ စန္ဒသူရိယာနံ ပဘံ အဘိဟန္တွာ။ **ဒသသဟဿီ ဝိရောစတီ**တိ စန္ဒသူရိယာလောကံ ဝိနာ ဗုဒ္ဓါလောကေနေဝ ဒသသဟဿီ ဝိရောစတီတိ အတ္ထော။

မင်္ဂလသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပန အဓိဂတဗောဓိဉာဏော ဗောဓိမူလေယေဝ သတ္တသတ္တာဟာနိ ဝီတိနာမေတွာ ဗြဟ္မုနော ဓမ္မာယာစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ “ကဿ နု ခေါ အဟံ ဣမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ”န္တိ[1] ဥပဓာရေန္တော အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနံ တိဿော ကောဋိယော ဥပနိဿယသမ္ပန္နံ အဒ္ဒသ။ အထဿ ဧတဒဟောသိ “ဣမေ ကုလပုတ္တာ မံ ပဗ္ဗဇန္တံ အနုပဗ္ဗဇိတာ ဥပနိဿယသမ္ပန္နာ စ၊ တေ မယာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ဝိဝေကတ္ထိကေန ဝိဿဇ္ဇိတာ သိရိဝဍ္ဎနနဂရံ ဥပနိဿာယ သိရိဝနဂဟနံ ဂန္တွာ ဝိဟရန္တိ၊ ဟန္ဒါဟံ တတ္ထ ဂန္တွာ ဓမ္မံ တေသံ ဒေသေဿာမီ”တိ အတ္တနော ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ဟံသရာဇာ ဝိယ ဂဂနတလမဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ သိရိဝနဂဟနေ ပစ္စုဋ္ဌာသိ။ တေ စ ဘိက္ခူ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ အန္တေဝါသိကဝတ္တံ ဒဿေတွာ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ နိသီဒိံသု။ တေသံ ဘဂဝါ သဗ္ဗဗုဒ္ဓနိသေဝိတံ **ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တံ** ကထေသိ။ တတော တိဿော ဘိက္ခုကောဋိယော အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ ဒေဝမနုဿာနံ ကောဋိသတသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၃။ “သောပိ ဗုဒ္ဓေါ ပကာသေသိ၊ စတုရော သစ္စဝရုတ္တမေ။
တေ တေ သစ္စရသံ ပီတွာ၊ ဝိနောဒေန္တိ မဟာတမံ။

၄။ ပတွာန ဗောဓိမတုလံ၊ ပဌမေ ဓမ္မဒေသနေ။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ဓမ္မာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **စတုရော**တိ စတ္တာရိ။ **သစ္စဝရုတ္တမေ**တိ သစ္စာနိ စ ဝရာနိ စ သစ္စဝရာနိ၊ သစ္စာနိ ဥတ္တမာနီတိ အတ္ထော။ “စတ္တာရော သစ္စဝရုတ္တမေ”တိပိ ပါဌော၊ တဿ စတ္တာရိ သစ္စဝရာနိ ဥတ္တမာနီတိ အတ္ထော။ **တေ တေ**တိ တေ တေ ဒေဝမနုဿာ ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ ဝိနီတာ။ **သစ္စရသ**န္တိ စတုသစ္စပဋိဝေဓာမတရသံ ပိဝိတွာ။ **ဝိနောဒေန္တိ မဟာတမ**န္တိ တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟာတဗ္ဗံ မောဟတမံ ဝိနောဒေန္တိ၊ ဝိဒ္ဓံသေန္တီတိ အတ္ထော။ **ပတွာနာ**တိ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ။ **ဗောဓိ**န္တိ ဧတ္ထ ပနာယံ **ဗောဓိ**-သဒ္ဒေါ—

၁-မ ၁-၂၂၆၊ မ ၂-၂၉၄၊ ဝိ ၃-၁၀-ပိဋ္ဌေသု။

Magge phale ca nibbāne, rukkhe paññattiyaṁ tathā.
Sabbaññute ca ñāṇasmiṁ, bodhisaddo panāgato.

Tathā hi panesa “bodhi vuccati catūsu maggesu ñāṇan”ti-ādīsu[1] magge āgato. “Upasamāya abhiññāya sambodhāya saṁvattatī”ti[2] ettha phale. “Patvāna bodhiṁ amataṁ asaṅkhatan”ti[3] ettha nibbāne. “Antarā ca gayaṁ antarā ca bodhin”ti[4] ettha assattharukkhe. “Bodhi kho rājakumāro bhoto Gotamassa pāde sirasā vandatī”ti[5] ettha paññattiyaṁ. “Pappoti bodhiṁ varabhūrimedhaso”ti[6] ettha sabbaññutaññāṇe. Idhāpi sabbaññutaññāṇe daṭṭhabbo. Arahattamaggañāṇepi vaṭṭati[7]. **Atulan**ti tularahitaṁ pamāṇātītaṁ, appamāṇanti attho. Sambodhiṁ patvā dhammaṁ desentassa tassa Bhagavato paṭhame dhammadesaneti attho gahetabbo.

Yadā pana Cittaṁ nāma nagaraṁ upanissāya viharanto campakarukkhamūle kaṇḍambarukkhamūle amhākaṁ Bhagavā viya titthiyānaṁ mānamaddanaṁ Yamakapāṭihāriyaṁ katvā surāsurayuvatiratisambhavane ruciranavakanakarajatamayavarabhavane Tāvatiṁsabhavane Pāricchattakarukkhamūle Paṇḍukambalasilātale nisīditvā abhidhammaṁ kathesi, tadā koṭisatasahassānaṁ devatānaṁ dhammābhisamayo ahosi, ayaṁ dutiyo abhisamayo. Yadā pana Sunando nāma cakkavattirājā Surabhinagare pūritacakkavattivatto hutvā cakkaratanaṁ paṭilabhi. Taṁ kira Maṅgaladasabale loke uppanne cakkaratanaṁ ṭhānā osakkitaṁ disvā Sunando rājā Vigatānando brāhmaṇe paripucchi “imaṁ cakkaratanaṁ mama kusalena nibbattaṁ, kasmā ṭhānā osakkitan”ti. Tato te tassa rañño osakkanakāraṇaṁ byākariṁsu. “Cakkavattirañño āyukkhayena vā pabbajjūpagamanena vā Buddhapātubhāvena vā cakkaratanaṁ ṭhānā osakkatīti vatvā tuyhaṁ pana mahārāja āyukkhayo natthi, atidīghāyuko tvaṁ, Maṅgalo pana Sammāsambuddho loke uppanno, tena te cakkaratanaṁ osakkitan”ti. Taṁ sutvā Sunando cakkavattirājā

1. Khu 8. 231 piṭṭhe.
2. Ma 1. 19; Ma 3. 273; Vi 3. 14; Saṁ 3. 369; Khu 9. 330 piṭṭhesu.
3. Gavesitabbo.
4. Ma 1. 227; Ma 2. 294; Vi 3. 11 piṭṭhesu.
5. Ma 2. 278; Vi 4. 266 piṭṭhesu.
6. Dī 3. 129 piṭṭhe.
7. Ma-Ṭṭha 1. 56; Udāna-Ṭṭha 25; Vi-Ṭṭha 1. 109; Cariyāpiṭaka-Ṭṭha 18 piṭṭhādīsupi.

မဂ္ဂေ ဖလေ စ နိဗ္ဗာနေ၊ ရုက္ခေ ပဏ္ဏတ္တိယံ တထာ။
သဗ္ဗညုတေ စ ဉာဏသ္မိံ၊ ဗောဓိသဒ္ဒေါ ပနာဂတော။

တထာ ဟိ ပနေသ “ဗောဓိ ဝုစ္စတိ စတူသု မဂ္ဂေသု ဉာဏ”န္တိအာဒီသု[1] မဂ္ဂေ အာဂတော။ “ဥပသမာယ အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယ သံဝတ္တတီ”တိ[2] ဧတ္ထ ဖလေ။ “ပတွာန ဗောဓိံ အမတံ အသင်္ခတ”န္တိ[3] ဧတ္ထ နိဗ္ဗာနေ။ “အန္တရာ စ ဂယံ အန္တရာ စ ဗောဓိ”န္တိ[4] ဧတ္ထ အဿတ္ထရုက္ခေ။ “ဗောဓိ ခေါ ရာဇကုမာရော ဘောတော ဂေါတမဿ ပါဒေ သိရသာ ဝန္ဒတီ”တိ[5] ဧတ္ထ ပဏ္ဏတ္တိယံ။ “ပပ္ပောတိ ဗောဓိံ ဝရဘူရိမေဓသော”တိ[6] ဧတ္ထ သဗ္ဗညုတညာဏေ။ ဣဓာပိ သဗ္ဗညုတညာဏေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေပိ ဝဋ္ဋတိ[7]။ **အတုလ**န္တိ တုလရဟိတံ ပမာဏာတီတံ၊ အပ္ပမာဏန္တိ အတ္ထော။ သမ္ဗောဓိံ ပတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ တဿ ဘဂဝတော ပဌမေ ဓမ္မဒေသနေတိ အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။

ယဒါ ပန စိတ္တံ နာမ နဂရံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တော စမ္ပကရုက္ခမူလေ ကဏ္ဍမ္ဗရုက္ခမူလေ အမှာကံ ဘဂဝါ ဝိယ တိတ္ထိယာနံ မာနမဒ္ဒနံ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ သုရာသုရယုဝတိရတိသမ္ဘဝနေ ရုစိရနဝကနကရဇတမယဝရဘဝနေ တာဝတိံသဘဝနေ ပါရိစ္ဆတ္တကရုက္ခမူလေ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာတလေ နိသီဒိတွာ အဘိဓမ္မံ ကထေသိ၊ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ ဒေဝတာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ၊ အယံ ဒုတိယော အဘိသမယော။ ယဒါ ပန သုနန္ဒော နာမ စက္ကဝတ္တိရာဇာ သုရဘိနဂရေ ပူရိတစက္ကဝတ္တိဝတ္တော ဟုတွာ စက္ကရတနံ ပဋိလဘိ။ တံ ကိရ မင်္ဂလဒသဗလေ လောကေ ဥပ္ပန္နေ စက္ကရတနံ ဌာနာ ဩသက္ကိတံ ဒိသွာ သုနန္ဒော ရာဇာ ဝိဂတာနန္ဒော ဗြာဟ္မဏေ ပရိပုစ္ဆိ “ဣမံ စက္ကရတနံ မမ ကုသလေန နိဗ္ဗတ္တံ၊ ကသ္မာ ဌာနာ ဩသက္ကိတ”န္တိ။ တတော တေ တဿ ရညော ဩသက္ကနကာရဏံ ဗျာကရိံသု။ “စက္ကဝတ္တိရညော အာယုက္ခယေန ဝါ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂမနေန ဝါ ဗုဒ္ဓပါတုဘာဝေန ဝါ စက္ကရတနံ ဌာနာ ဩသက္ကတီတိ ဝတွာ တုယှံ ပန မဟာရာဇ အာယုက္ခယော နတ္ထိ၊ အတိဒီဃာယုကော တွံ၊ မင်္ဂလော ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နော၊ တေန တေ စက္ကရတနံ ဩသက္ကိတ”န္တိ။ တံ သုတွာ သုနန္ဒော စက္ကဝတ္တိရာဇာ

၁-ခု ၈-၂၃၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၁-၁၉၊ မ ၃-၂၇၃၊ ဝိ ၃-၁၄၊ သံ ၃-၃၆၉၊ ခု ၉-၃၃၀-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဂဝေသိတဗ္ဗော။
၄-မ ၁-၂၂၇၊ မ ၂-၂၉၄၊ ဝိ ၃-၁၁-ပိဋ္ဌေသု။
၅-မ ၂-၂၇၈၊ ဝိ ၄-၂၆၆-ပိဋ္ဌေသု။
၆-ဒီ ၃-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။
၇-မ-ဋ္ဌ ၁-၅၆၊ ဥဒါန-ဋ္ဌ ၂၅၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၀၉၊ စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ ၁၈-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ။

saparijano taṁ cakkaratanaṁ sirasā vanditvā āyāci “yāvāhaṁ tavānubhāvena Maṅgaladasabalaṁ sakkarissāmi, tāva tvaṁ mā antaradhāyassū”ti. Atha naṁ cakkaratanaṁ yathāṭhāneyeva aṭṭhāsi.

Tato samupāgatānando Sunando cakkavattirājā chattiṁsayojanaparimaṇḍalāya parisāya parivuto sabbalokamaṅgalaṁ Maṅgaladasabalaṁ upasaṅkamitvā sasāvakasaṁghaṁ Satthāraṁ mahādānena santappetvā arahantānaṁ koṭisatasahassānaṁ Kāsikavatthāni datvā Tathāgatassa sabbaparikkhāre datvā sakalalokavimhayakaraṁ Bhagavato pūjaṁ katvā Maṅgalaṁ sabbalokanāthaṁ upasaṅkamitvā dasanakhasamodhānasamujjalaṁ vimalakamalamakuḷasamamañjaliṁ sirasi katvā vanditvā dhammassavanatthāya ekamantaṁ nisīdi. Puttopi tassa Anurājakumāro nāma tatheva nisīdi.

Tadā Sunandacakkavattirājappamukhānaṁ tesaṁ Bhagavā anupubbikathaṁ kathesi. Sunando cakkavattī saddhiṁ parisāya saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇi. Atha Satthā tesaṁ pubbacariyaṁ olokento iddhimayapattacīvarassa upanissayaṁ disvā cakkajālasamalaṅkataṁ dakkhiṇahatthaṁ pasāretvā “etha bhikkhavo”ti āha. Sabbe taṅkhaṇaṁyeva duvaṅgulakesā iddhimayapattacīvaradharā vassasaṭṭhikattherā[1] viya ākappasampannā hutvā Bhagavantaṁ parivārayiṁsu. Ayaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

5. “Surindadevabhavane, Buddho dhammamadesayi.
Koṭisatasahassānaṁ[2], dutiyābhisamayo ahu.

6. Yadā Sunando cakkavattī, Sambuddhaṁ upasaṅkami.
Tadā āhani[3] Sambuddho, dhammabheriṁ varuttamaṁ.

7. Sunandassānucarā janatā, tadāsuṁ navutikoṭiyo.
Sabbepi te niravasesā, ahesuṁ ehibhikkhukā”ti.

Tattha **surindadevabhavane**ti puna devindabhavaneti attho. **Dhamman**ti abhidhammaṁ. **Āhanī**ti abhihani. **Varuttaman**ti varo Bhagavā uttamaṁ dhammabherinti attho. **Anucarā**ti nibaddhacarā sevakā. **Āsun**ti ahesuṁ. “Tadāsi

1. Vassasatikattherā (Sī, I)
2. Nava koṭisahassānaṁ (Sī, I)
3. Ahani (Ka) evamaññatthāpi.

သပရိဇနော တံ စက္ကရတနံ သိရသာ ဝန္ဒိတွာ အာယာစိ “ယာဝါဟံ တဝါနုဘာဝေန မင်္ဂလဒသဗလံ သက္ကရိဿာမိ၊ တာဝ တွံ မာ အန္တရဓာယဿူ”တိ။ အထ နံ စက္ကရတနံ ယထာဋ္ဌာနေယေဝ အဋ္ဌာသိ။

တတော သမုပါဂတာနန္ဒော သုနန္ဒော စက္ကဝတ္တိရာဇာ ဆတ္တိံသယောဇနပရိမဏ္ဍလာယ ပရိသာယ ပရိဝုတော သဗ္ဗလောကမင်္ဂလံ မင်္ဂလဒသဗလံ ဥပသင်္ကမိတွာ သသာဝကသံဃံ သတ္ထာရံ မဟာဒါနေန သန္တပ္ပေတွာ အရဟန္တာနံ ကောဋိသတသဟဿာနံ ကာသိကဝတ္ထာနိ ဒတွာ တထာဂတဿ သဗ္ဗပရိက္ခာရေ ဒတွာ သကလလောကဝိမှယကရံ ဘဂဝတော ပူဇံ ကတွာ မင်္ဂလံ သဗ္ဗလောကနာထံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဒသနခသမောဓာနသမုဇ္ဇလံ ဝိမလကမလမကုဠသမမဉ္ဇလိံ သိရသိ ကတွာ ဝန္ဒိတွာ ဓမ္မဿဝနတ္ထာယ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ ပုတ္တောပိ တဿ အနုရာဇကုမာရော နာမ တထေဝ နိသီဒိ။

တဒါ သုနန္ဒစက္ကဝတ္တိရာဇပ္ပမုခါနံ တေသံ ဘဂဝါ အနုပုဗ္ဗိကထံ ကထေသိ။ သုနန္ဒော စက္ကဝတ္တီ သဒ္ဓိံ ပရိသာယ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အထ သတ္ထာ တေသံ ပုဗ္ဗစရိယံ ဩလောကေန္တော ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဿ ဥပနိဿယံ ဒိသွာ စက္ကဇာလသမလင်္ကတံ ဒက္ခိဏဟတ္ထံ ပသာရေတွာ “ဧထ ဘိက္ခဝေါ”တိ အာဟ။ သဗ္ဗေ တင်္ခဏံယေဝ ဒွင်္ဂုလကေသာ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဓရာ ဝဿသဋ္ဌိကတ္ထေရာ[1] ဝိယ အာကပ္ပသမ္ပန္နာ ဟုတွာ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရယိံသု။ အယံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “သုရိန္ဒဒေဝဘဝနေ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မမဒေသယိ။
ကောဋိသတသဟဿာနံ[2]၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟု။

၆။ ယဒါ သုနန္ဒော စက္ကဝတ္တီ၊ သမ္ဗုဒ္ဓံ ဥပသင်္ကမိ။
တဒါ အာဟနိ[3] သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဓမ္မဘေရိံ ဝရုတ္တမံ။

၇။ သုနန္ဒဿာနုစရာ ဇနတာ၊ တဒါသုံ နဝုတိကောဋိယော။
သဗ္ဗေပိ တေ နိရဝသေသာ၊ အဟေသုံ ဧဟိဘိက္ခုကာ”တိ။

တတ္ထ **သုရိန္ဒဒေဝဘဝနေ**တိ ပုန ဒေဝိန္ဒဘဝနေတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မ**န္တိ အဘိဓမ္မံ။ **အာဟနီ**တိ အဘိဟနိ။ **ဝရုတ္တမ**န္တိ ဝရော ဘဂဝါ ဥတ္တမံ ဓမ္မဘေရိန္တိ အတ္ထော။ **အနုစရာ**တိ နိဗဒ္ဓစရာ သေဝကာ။ **အာသု**န္တိ အဟေသုံ။ “တဒါသိ

၁-ဝဿသတိကတ္ထေရာ (သီ၊ ဣ) ၂-နဝ ကောဋိသဟဿာနံ (သီ၊ ဣ) ၃-အဟနိ (က) ဧဝမညတ္ထာပိ။

navutikoṭiyo”tipi pāṭho. Tassa janatā āsi, sā janatā kittakāti ce, navutikoṭiyoti attho.

Atha Maṅgale kira Lokanāthe mekhale pure viharante tasmiṁyeva pure Sudevo ca Dhammaseno ca māṇavakā māṇavakasahassaparivārā[1] tassa Bhagavato santike ehibhikkhupabbajjāya pabbajiṁsu. Māghapuṇṇamāya dvīsu aggasāvakesu saparivāresu arahattaṁ pattesu Satthā koṭisatasahassabhikkhugaṇamajjhepātimokkhaṁ uddisi, ayaṁ paṭhamo sannipāto ahosi. Puna Uttarārāme nāma anuttare ñātisamāgame pabbajitānaṁ koṭisatasahassānaṁ samāgame pātimokkhaṁ uddisi, ayaṁ dutiyo sannipāto ahosi. Sunandacakkavattibhikkhugaṇasamāgame navutikoṭisahassānaṁ bhikkhūnaṁ majjhe pātimokkhaṁ uddisi, ayaṁ tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

8. “Sannipātā tayo āsuṁ, Maṅgalassa Mahesino.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo.

9. Dutiyo koṭisatasahassānaṁ, tatiyo navutikoṭinaṁ.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, tadā āsi samāgamo”ti.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Surucibrāhmaṇagāme Suruci nāma brāhmaṇo hutvā tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo ahosi. So Satthāraṁ upasaṅkamitvā Dasabalassa madhuradhammakathaṁ sutvā Bhagavati pasīditvā saraṇaṁ gantvā “sve mayhaṁ bhikkhaṁ gaṇhathā”ti sasāvakasaṁghaṁ Bhagavantaṁ nimantesi. So Bhagavatā “brāhmaṇa kittakehi bhikkhūhi te attho”ti vutto “kittakā pana vo bhante parivārā bhikkhū”ti āha. Tadā paṭhamasannipātova hoti, tasmā “koṭisatasahassan”ti vutte “yadi evaṁ bhante sabbehipi saddhiṁ mayhaṁ bhikkhaṁ gaṇhathā”ti nimantesi. Satthā adhivāsesi.

Brāhmaṇo Bhagavantaṁ svātanāya nimantetvā attano gharaṁ gacchanto cintesi “ahaṁ ettakānaṁ bhikkhūnaṁ yāgubhattavatthādīni dātuṁ sakkomi,

1. Dasamāṇavakasahassehi parivutā (Sī, I)

နဝုတိကောဋိယော”တိပိ ပါဌော။ တဿ ဇနတာ အာသိ၊ သာ ဇနတာ ကိတ္တကာတိ စေ၊ နဝုတိကောဋိယောတိ အတ္ထော။

အထ မင်္ဂလေ ကိရ လောကနာထေ မေခလေ ပုရေ ဝိဟရန္တေ တသ္မိံယေဝ ပုရေ သုဒေဝေါ စ ဓမ္မသေနော စ မာဏဝကာ မာဏဝကသဟဿပရိဝါရာ[1] တဿ ဘဂဝတော သန္တိကေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိံသု။ မာဃပုဏ္ဏမာယ ဒွီသု အဂ္ဂသာဝကေသု သပရိဝါရေသု အရဟတ္တံ ပတ္တေသု သတ္ထာ ကောဋိသတသဟဿဘိက္ခုဂဏမဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ အယံ ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန ဥတ္တရာရာမေ နာမ အနုတ္တရေ ဉာတိသမာဂမေ ပဗ္ဗဇိတာနံ ကောဋိသတသဟဿာနံ သမာဂမေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ အယံ ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ သုနန္ဒစက္ကဝတ္တိဘိက္ခုဂဏသမာဂမေ နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ ဘိက္ခူနံ မဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ အယံ တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ မင်္ဂလဿ မဟေသိနော။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။

၉။ ဒုတိယော ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ တတိယော နဝုတိကောဋိနံ။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ တဒါ အာသိ သမာဂမော”တိ။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော သုရုစိဗြာဟ္မဏဂါမေ သုရုစိ နာမ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ သနိဃဏ္ဍုကေဋုဘာနံ သာက္ခရပ္ပဘေဒါနံ ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ ပဒကော ဝေယျာကရဏော လောကာယတမဟာပုရိသလက္ခဏေသု အနဝယော အဟောသိ။ သော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဒသဗလဿ မဓုရဓမ္မကထံ သုတွာ ဘဂဝတိ ပသီဒိတွာ သရဏံ ဂန္တွာ “သွေ မယှံ ဘိက္ခံ ဂဏှထာ”တိ သသာဝကသံဃံ ဘဂဝန္တံ နိမန္တေသိ။ သော ဘဂဝတာ “ဗြာဟ္မဏ ကိတ္တကေဟိ ဘိက္ခူဟိ တေ အတ္ထော”တိ ဝုတ္တော “ကိတ္တကာ ပန ဝေါ ဘန္တေ ပရိဝါရာ ဘိက္ခူ”တိ အာဟ။ တဒါ ပဌမသန္နိပါတောဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ “ကောဋိသတသဟဿ”န္တိ ဝုတ္တေ “ယဒိ ဧဝံ ဘန္တေ သဗ္ဗေဟိပိ သဒ္ဓိံ မယှံ ဘိက္ခံ ဂဏှထာ”တိ နိမန္တေသိ။ သတ္ထာ အဓိဝါသေသိ။

ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝန္တံ သွာတနာယ နိမန္တေတွာ အတ္တနော ဃရံ ဂစ္ဆန္တော စိန္တေသိ “အဟံ ဧတ္တကာနံ ဘိက္ခူနံ ယာဂုဘတ္တဝတ္ထာဒီနိ ဒါတုံ သက္ကောမိ၊

၁-ဒသမာဏဝကသဟဿေဟိ ပရိဝုတာ (သီ၊ ဣ)

nisīdanaṭṭhānaṁ pana kathaṁ bhavissatī"ti. Tassa kira sā cintanā caturāsītiyojanasahassappamāṇe Merumatthake ṭhitassa Devarājassa dasasatanayanassa Paṇḍukambalasilāsanassa uṇhākāraṁ janesi. Atha Sakko devarājā āsanassa uṇhabhāvaṁ disvā "ko nu kho maṁ imamhā ṭhānā cāvetukāmo"ti samuppannaparivitakko dibbena cakkhunā manussalokaṁ olokento mahāpurisaṁ disvā "ayaṁ mahāsatto Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ nimantetvā tassa nisīdanatthāya cintesi, mayāpi tattha gantvā puññakoṭṭhāsaṁ gahetuṁ vaṭṭatī"ti vaḍḍhakīvaṇṇaṁ nimminitvā vāsipharasuhattho mahāpurisassa purato pāturahosi. So "atthi nu kho kassaci bhatiyā kattabbakamman"ti āha.

Mahāsatto disvā "kiṁ kammaṁ kātuṁ sakkhissasī"ti āha. Mama ajānanasippaṁ nāma natthi, yo yo yaṁ yaṁ icchati maṇḍapaṁ vā pāsādaṁ vā aññaṁ vā kiñci nivesanādikaṁ, tassa tassa taṁ taṁ kātuṁ samatthomhīti. Tena hi mayhaṁ kammaṁ atthīti. Kiṁ ayyāti. Svātanāya mayā koṭisatasahassabhikkhū nimantitā, tesaṁ nisīdanamaṇḍapaṁ karissasīti. Ahaṁ nāma kareyyaṁ, sace me bhatiṁ dātuṁ sakkhissathāti. Sakkhissāmi tātāti. "Yadi evaṁ sādhu karissāmī"ti vatvā ekaṁ padesaṁ olokesi. So dvādasayojanappamāṇo padeso kasiṇamaṇḍalaṁ viya samatalo paramaramaṇīyo ahosi. Puna so "ettake ṭhāne sattaratanamayo daṭṭhabbasāramaṇḍo maṇḍapo uṭṭhahatū"ti cintetvā olokesi. Tato tāvadeva maṇḍapasadiso pathavitalaṁ bhinditvā maṇḍapo uṭṭhahi. Tassa sovaṇṇamayesu thambhesu rajatamayā ghaṭakā ahesuṁ, rajatamayesu thambhesu sovaṇṇamayā ghaṭakā, maṇitthambhesu pavāḷamayā ghaṭakā, pavāḷamayesu thambhesu maṇimayā ghaṭakā, sattaratanamayesu thambhesu sattaratanamayā ghaṭakā ahesuṁ.

Tato "maṇḍapassa antarantarāpi kiṅkiṇikajālā olambatū"ti olokesi, saha olokanena kiṅkiṇikajālā olambi, yassa mandavāteritassa pañcaṅgikasseva turiyassa paramamanoramo madhuro saddo niccharati, dibbasaṅgītivattanakālo viya ahosi. "Antarantarā dibbagandhadāmapupphadāmapattadāmasattaratanadāmāni olambantū"ti cintesi, saha cintāya dāmāni olambiṁsu. "Koṭisatasahassasaṅkhānaṁ bhikkhūnaṁ āsanāni

နိသီဒနဋ္ဌာနံ ပန ကထံ ဘဝိဿတီ”တိ။ တဿ ကိရ သာ စိန္တနာ စတုရာသီတိယောဇနသဟဿပ္ပမာဏေ မေရုမတ္ထကေ ဌိတဿ ဒေဝရာဇဿ ဒသသတနယနဿ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာသနဿ ဥဏှာကာရံ ဇနေသိ။ အထ သက္ကော ဒေဝရာဇာ အာသနဿ ဥဏှဘာဝံ ဒိသွာ “ကော နု ခေါ မံ ဣမမှာ ဌာနာ စာဝေတုကာမော”တိ သမုပ္ပန္နပရိဝိတက္ကော ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ မနုဿလောကံ ဩလောကေန္တော မဟာပုရိသံ ဒိသွာ “အယံ မဟာသတ္တော ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ ဘိက္ခုသံဃံ နိမန္တေတွာ တဿ နိသီဒနတ္ထာယ စိန္တေသိ၊ မယာပိ တတ္ထ ဂန္တွာ ပုညကောဋ္ဌာသံ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဝဍ္ဎကီဝဏ္ဏံ နိမ္မိနိတွာ ဝါသိဖရသုဟတ္ထော မဟာပုရိသဿ ပုရတော ပါတုရဟောသိ။ သော “အတ္ထိ နု ခေါ ကဿစိ ဘတိယာ ကတ္တဗ္ဗကမ္မ”န္တိ အာဟ။

မဟာသတ္တော ဒိသွာ “ကိံ ကမ္မံ ကာတုံ သက္ခိဿသီ”တိ အာဟ။ မမ အဇာနနသိပ္ပံ နာမ နတ္ထိ၊ ယော ယော ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ မဏ္ဍပံ ဝါ ပါသာဒံ ဝါ အညံ ဝါ ကိဉ္စိ နိဝေသနာဒိကံ၊ တဿ တဿ တံ တံ ကာတုံ သမတ္ထောမှီတိ။ တေန ဟိ မယှံ ကမ္မံ အတ္ထီတိ။ ကိံ အယျာတိ။ သွာတနာယ မယာ ကောဋိသတသဟဿဘိက္ခူ နိမန္တိတာ၊ တေသံ နိသီဒနမဏ္ဍပံ ကရိဿသီတိ။ အဟံ နာမ ကရေယျံ၊ သစေ မေ ဘတိံ ဒါတုံ သက္ခိဿထာတိ။ သက္ခိဿာမိ တာတာတိ။ “ယဒိ ဧဝံ သာဓု ကရိဿာမီ”တိ ဝတွာ ဧကံ ပဒေသံ ဩလောကေသိ။ သော ဒွါဒသယောဇနပ္ပမာဏော ပဒေသော ကသိဏမဏ္ဍလံ ဝိယ သမတလော ပရမရမဏီယော အဟောသိ။ ပုန သော “ဧတ္တကေ ဌာနေ သတ္တရတနမယော ဒဋ္ဌဗ္ဗသာရမဏ္ဍော မဏ္ဍပေါ ဥဋ္ဌဟတူ”တိ စိန္တေတွာ ဩလောကေသိ။ တတော တာဝဒေဝ မဏ္ဍပသဒိသော ပထဝိတလံ ဘိန္ဒိတွာ မဏ္ဍပေါ ဥဋ္ဌဟိ။ တဿ သောဝဏ္ဏမယေသု ထမ္ဘေသု ရဇတမယာ ဃဋကာ အဟေသုံ၊ ရဇတမယေသု ထမ္ဘေသု သောဝဏ္ဏမယာ ဃဋကာ, မဏိတ္ထမ္ဘေသု ပဝါဠမယာ ဃဋကာ, ပဝါဠမယေသု ထမ္ဘေသု မဏိမယာ ဃဋကာ, သတ္တရတနမယေသု ထမ္ဘေသု သတ္တရတနမယာ ဃဋကာ အဟေသုံ။

တတော “မဏ္ဍပဿ အန္တရန္တရာပိ ကိင်္ကိဏိကဇာလာ ဩလမ္ဗတူ”တိ ဩလောကေသိ၊ သဟ ဩလောကနေန ကိင်္ကိဏိကဇာလာ ဩလမ္ဗိ၊ ယဿ မန္ဒဝါတေရိတဿ ပဉ္စင်္ဂိကဿေဝ တုရိယဿ ပရမမနောရမော မဓုရော သဒ္ဒေါ နိစ္ဆရတိ၊ ဒိဗ္ဗသင်္ဂီတိဝတ္တနကာလော ဝိယ အဟောသိ။ “အန္တရန္တရာ ဒိဗ္ဗဂန္ဓဒါမပုပ္ဖဒါမပတ္တဒါမသတ္တရတနဒါမာနိ ဩလမ္ဗန္တူ”တိ စိန္တေသိ၊ သဟ စိန္တာယ ဒါမာနိ ဩလမ္ဗိံသု။ “ကောဋိသတသဟဿသင်္ခါနံ ဘိက္ခူနံ အာသနာနိ

ca kappiyamahagghapaccattharaṇāni ādhārakāni ca pathaviṁ bhinditvā uṭṭhahantū"ti cintesi, tāvadeva uṭṭhahiṁsu. "Koṇe koṇe ekekā udakacāṭi uṭṭhahatū"ti cintesi, taṅkhaṇaṁyeva udakacāṭiyo paramasītalena madhurena suvisuddhasugandhakappiyavārinā puṇṇā kadalipaṇṇapihitamukhā uṭṭhahiṁsu. So dasasatanayano ettakaṁ māpetvā brāhmaṇassa santikaṁ gantvā "ehi ayya tava maṇḍapaṁ disvā mayhaṁ bhatiṁ dehī"ti āha. Mahāpuriso gantvā taṁ maṇḍapaṁ olokesi. Tassa olokentasseva sakalasarīraṁ pañcavaṇṇāya pītiyā nirantaraṁ phuṭaṁ ahosi.

Athassa maṇḍapaṁ olokayato etadahosi "nāyaṁ maṇḍapo manussabhūtena kato, mayhaṁ ajjhāsayaṁ mayhaṁ guṇaṁ āgamma addhā Sakkassa devarañño bhavanaṁ uṇhaṁ ahosi, tato Sakkena Devānamindena ayaṁ maṇḍapo nimmito"ti. "Na kho pana me yuttaṁ evarūpe maṇḍape ekadivasaṁyeva dānaṁ dātuṁ, sattāhaṁ dassāmī"ti cintesi. Bāhirakadānaṁ nāma tattakampi samānaṁ[1] bodhisattānaṁ hadayaṁ tuṭṭhiṁ kātuṁ na sakkoti, alaṅkatasīsaṁ vā chinditvā añjitāni vā akkhīni uppāṭetvā hadayamaṁsaṁ vā ubbaṭṭetvā dinnakāle bodhisattānaṁ cāgaṁ nissāya tuṭṭhi nāma hoti. Amhākaṁ bodhisattassa hi **Sivijātake**[2] devasikaṁ pañcakahāpaṇasatasahassāni vissajjetvā catūsu nagaradvāresu nagaramajjheti pañcasu ṭhānesu dānaṁ dentassa taṁ dānaṁ cāgatuṭṭhiṁ uppādetuṁ nāsakkhi. Yadā panassa brāhmaṇavaṇṇena āgantvā Sakko devarājā akkhīni yāci, tadā so tāni cakkhūni uppāṭetvā adāsi, dadamānasseva hāso uppajji, kesaggamattampi cittassa aññathattaṁ nāhosi. Evaṁ sabbaññubodhisattānaṁ bāhiradānaṁ nissāya titti nāma natthi. Tasmā sopi mahāpuriso "mayā koṭisatasahassasaṅkhānaṁ bhikkhūnaṁ dānaṁ dātuṁ vaṭṭatī"ti cintetvā tasmiṁ maṇḍape nisīdāpetvā sattāhaṁ gavapānaṁ nāma dānaṁ adāsi.

Ettha **gavapānan**ti mahante mahante kolambe khīrassa pūretvā uddhanesu āropetvā ghanapākapakke khīre thokathoke taṇḍule pakkhipitvā pakkamadhusakkharacuṇṇasappīhi abhisaṅkhatabhojanaṁ vuccati. Idameva **catumadhurabhojanan**tipi vuccati. Manussāyeva pana parivisituṁ nāsakkhiṁsu.

1. Kittakampi samānaṁ (Sī, I) 2. Khu 5. 316 piṭṭhādīsu.

စ ကပ္ပိယမဟဂ္ဃပစ္စတ္ထရဏာနိ အာဓာရကာနိ စ ပထဝိံ ဘိန္ဒိတွာ ဥဋ္ဌဟန္တူ”တိ စိန္တေသိ၊ တာဝဒေဝ ဥဋ္ဌဟိံသု။ “ကောဏေ ကောဏေ ဧကေကာ ဥဒကစာဋိ ဥဋ္ဌဟတူ”တိ စိန္တေသိ၊ တင်္ခဏံယေဝ ဥဒကစာဋိယော ပရမသီတလေန မဓုရေန သုဝိသုဒ္ဓသုဂန္ဓကပ္ပိယဝါရိနာ ပုဏ္ဏာ ကဒလိပဏ္ဏပိဟိတမုခါ ဥဋ္ဌဟိံသု။ သော ဒသသတနယနော ဧတ္တကံ မာပေတွာ ဗြာဟ္မဏဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ “ဧဟိ အယျ တဝ မဏ္ဍပံ ဒိသွာ မယှံ ဘတိံ ဒေဟီ”တိ အာဟ။ မဟာပုရိသော ဂန္တွာ တံ မဏ္ဍပံ ဩလောကေသိ။ တဿ ဩလောကေန္တဿေဝ သကလသရီရံ ပဉ္စဝဏ္ဏာယ ပီတိယာ နိရန္တရံ ဖုဋံ အဟောသိ။

အထဿ မဏ္ဍပံ ဩလောကယတော ဧတဒဟောသိ “နာယံ မဏ္ဍပေါ မနုဿဘူတေန ကတော၊ မယှံ အဇ္ဈာသယံ မယှံ ဂုဏံ အာဂမ္မ အဒ္ဓါ သက္ကဿ ဒေဝရညော ဘဝနံ ဥဏှံ အဟောသိ၊ တတော သက္ကေန ဒေဝါနမိန္ဒေန အယံ မဏ္ဍပေါ နိမ္မိတော”တိ။ “န ခေါ ပန မေ ယုတ္တံ ဧဝရူပေ မဏ္ဍပေ ဧကဒိဝသံယေဝ ဒါနံ ဒါတုံ၊ သတ္တာဟံ ဒဿာမီ”တိ စိန္တေသိ။ ဗာဟိရကဒါနံ နာမ တတ္တကမ္ပိ သမာနံ[1] ဗောဓိသတ္တာနံ ဟဒယံ တုဋ္ဌိံ ကာတုံ န သက္ကောတိ၊ အလင်္ကတသီသံ ဝါ ဆိန္ဒိတွာ အဉ္ဇိတာနိ ဝါ အက္ခီနိ ဥပ္ပါဋေတွာ ဟဒယမံသံ ဝါ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ ဒိန္နကာလေ ဗောဓိသတ္တာနံ စာဂံ နိဿာယ တုဋ္ဌိ နာမ ဟောတိ။ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တဿ ဟိ **သိဝိဇာတကေ**[2] ဒေဝသိကံ ပဉ္စကဟာပဏသတသဟဿာနိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ စတူသု နဂရဒွါရေသု နဂရမဇ္ဈေတိ ပဉ္စသု ဌာနေသု ဒါနံ ဒေန္တဿ တံ ဒါနံ စာဂတုဋ္ဌိံ ဥပ္ပါဒေတုံ နာသက္ခိ။ ယဒါ ပနဿ ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏေန အာဂန္တွာ သက္ကော ဒေဝရာဇာ အက္ခီနိ ယာစိ၊ တဒါ သော တာနိ စက္ခူနိ ဥပ္ပါဋေတွာ အဒါသိ၊ ဒဒမာနဿေဝ ဟာသော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ကေသဂ္ဂမတ္တမ္ပိ စိတ္တဿ အညထတ္တံ နာဟောသိ။ ဧဝံ သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တာနံ ဗာဟိရဒါနံ နိဿာယ တိတ္တိ နာမ နတ္ထိ။ တသ္မာ သောပိ မဟာပုရိသော “မယာ ကောဋိသတသဟဿသင်္ခါနံ ဘိက္ခူနံ ဒါနံ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေတွာ တသ္မိံ မဏ္ဍပေ နိသီဒါပေတွာ သတ္တာဟံ ဂဝပါနံ နာမ ဒါနံ အဒါသိ။

ဧတ္ထ **ဂဝပါနန္တိ** မဟန္တေ မဟန္တေ ကောလမ္ဗေ ခီရဿ ပူရေတွာ ဥဒ္ဓနေသု အာရောပေတွာ ဃနပါကပက္ကေ ခီရေ ထောကထောကေ တဏ္ဍုလေ ပက္ခိပိတွာ ပက္ကမဓုသက္ခရစုဏ္ဏသပ္ပီဟိ အဘိသင်္ခတဘောဇနံ ဝုစ္စတိ။ ဣဒမေဝ **စတုမဓုရဘောဇနန္တိ**ပိ ဝုစ္စတိ။ မနုဿာယေဝ ပန ပရိဝိသိတုံ နာသက္ခိံသု။

၁-ကိတ္တကမ္ပိ သမာနံ (သီ၊ ဣ) ၂-ခု ၅-၃၁၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

devāpi ekantarikā hutvā parivisiṁsu. Dvādasayojanappamāṇampi taṁ ṭhānaṁ te bhikkhū gaṇhituṁ nappahosiyeva, te pana bhikkhū attano attano ānubhāvena nisīdiṁsu. Pariyosānadivase sabbesaṁ bhikkhūnaṁ patte dhovāpetvā bhesajjatthāya sappinavanītamadhuphāṇitādīnaṁ pūretvā ticīvarehi saddhiṁ adāsi. Tattha saṁghanavakabhikkhunā laddhacīvarasāṭakā satasahassagghanikā ahesuṁ.

Atha Satthā anumodanaṁ karonto “ayaṁ mahāpuriso evarūpaṁ mahādānaṁ adāsi, ko nu kho bhavissatī”ti upadhārento “anāgate kappasatasahassādhikānaṁ dvinnaṁ asaṅkhyeyyānaṁ matthake Gotamo nāma Buddho bhavissatī”ti disvā tato mahāsattaṁ āmantetvā “tvaṁ ettakaṁ nāma kālaṁ atikkamitvā Gotamo nāma Buddho bhavissasī”ti byākāsi. Atha mahāpuriso Bhagavato byākaraṇaṁ sutvā pamuditahadayo “ahaṁ kira Buddho bhavissāmi, na me gharāvāsena attho, pabbajissāmī”ti cintetvā tathārūpaṁ sampattiṁ kheḷapiṇḍaṁ viya pahāya Satthu santike pabbajitvā Buddhavacanaṁ uggaṇhitvā abhiññā ca aṭṭha samāpattiyo ca nibbattetvā aparihīnajjhāno yāvatāyukaṁ ṭhatvā āyupariyosāne brahmaloke nibbatti. Tena vuttaṁ—

10. “Ahaṁ tena samayena, Surucī nāma brāhmaṇo.
Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.

11. Tamahaṁ upasaṅkamma, saraṇaṁ gantvāna Satthuno.
Sambuddhappamukhaṁ saṁghaṁ, gandhamālena pūjayiṁ.
Pūjetvā gandhamālena, gavapānena tappayiṁ.

12. Sopi maṁ Buddho byākāsi, Maṅgalo Dvipaduttamo.
Aparimeyyito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

13. ‘Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā iman’ti—

aṭṭha gāthā vitthāratabbā.

14. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā.

ဒေဝါပိ ဧကန္တရိကာ ဟုတွာ ပရိဝိသိံသု။ ဒွါဒသယောဇနပ္ပမာဏမ္ပိ တံ ဌာနံ တေ ဘိက္ခူ ဂဏှိတုံ နပ္ပဟောသိယေဝ၊ တေ ပန ဘိက္ခူ အတ္တနော အတ္တနော အာနုဘာဝေန နိသီဒိံသု။ ပရိယောသာနဒိဝသေ သဗ္ဗေသံ ဘိက္ခူနံ ပတ္တေ ဓောဝါပေတွာ ဘေသဇ္ဇတ္ထာယ သပ္ပိနဝနီတမဓုဖာဏိတာဒီနံ ပူရေတွာ တိစီဝရေဟိ သဒ္ဓိံ အဒါသိ။ တတ္ထ သံဃနဝကဘိက္ခုနာ လဒ္ဓစီဝရသာဋကာ သတသဟဿဂ္ဃနိကာ အဟေသုံ။

အထ သတ္ထာ အနုမောဒနံ ကရောန္တော “အယံ မဟာပုရိသော ဧဝရူပံ မဟာဒါနံ အဒါသိ၊ ကော နု ခေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဥပဓာရေန္တော “အနာဂတေ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနံ ဒွိန္နံ အသင်္ချေယျာနံ မတ္ထကေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဒိသွာ တတော မဟာသတ္တံ အာမန္တေတွာ “တွံ ဧတ္တကံ နာမ ကာလံ အတိက္ကမိတွာ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသီ”တိ ဗျာကာသိ။ အထ မဟာပုရိသော ဘဂဝတော ဗျာကရဏံ သုတွာ ပမုဒိတဟဒယော “အဟံ ကိရ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမိ၊ န မေ ဃရာဝါသေန အတ္ထော၊ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ တထာရူပံ သမ္ပတ္တိံ ခေဠပိဏ္ဍံ ဝိယ ပဟာယ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ အဘိညာ စ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော စ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အပရိဟီနဇ္ဈာနော ယာဝတာယုကံ ဌတွာ အာယုပရိယောသာနေ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ “အဟံ တေန သမယေန၊ သုရုစီ နာမ ဗြာဟ္မဏော။
အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။

၁၁။ တမဟံ ဥပသင်္ကမ္မ၊ သရဏံ ဂန္တွာန သတ္ထုနော။
သမ္ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ သံဃံ၊ ဂန္ဓမာလေန ပူဇယိံ။
ပူဇေတွာ ဂန္ဓမာလေန၊ ဂဝပါနေန တပ္ပယိံ။

၁၂။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ မင်္ဂလော ဒွိပဒုတ္တမော။
အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၃။ ‘ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမ’န္တိ—

အဋ္ဌ ဂါထာ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာ။

၁၄။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ။

15. Tadā pītimanubrūhanto, sambodhivarapattiyā.
Buddhe datvāna maṁ gehaṁ, pabbajiṁ tassa santike.

16. Suttantaṁ Vinayañcāpi, navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ.
Sabbaṁ pariyāpuṇitvā, sobhayiṁ Jinasāsanaṁ.

17. Tatthappamatto viharanto, brahmaṁ bhāvetva bhāvanaṁ.
Abhiññāpāramiṁ gantvā, brahmalokamagañchahan”ti.

Tattha **gandhamālenā**ti gandhehi ceva mālehi ca. **Gavapānenā**ti idaṁ vuttameva. “Ghatapānenā”tipi keci paṭhanti. **Tappayin**ti tappesiṁ. **Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsin**ti bhiyyopi vatamadhiṭṭhāsiṁ. **Dasapāramipūriyā**ti dasannaṁ pāramīnaṁ pūraṇatthāya. **Pītin**ti hadayatuṭṭhiṁ. **Anubrūhanto**ti vaḍḍhento. **Sambodhivarapattiyā**ti Buddhattappattiyā. **Buddhe datvānā**ti Buddhassa pariccajitvā. **Maṁ gehan**ti mama gehaṁ sabbaṁ sāpateyyaṁ catupaccayatthāya Buddhassa Bhagavato pariccajitvāti attho. **Tatthā**ti tasmiṁ Buddhasāsane, **brahman**ti brahmavihārabhāvanaṁ bhāvetvā.

Maṅgalassa pana Bhagavato nagaraṁ Uttaraṁ nāma ahosi, pitāpissa Uttaro nāma rājā khattiyo, mātāpi Uttarā nāma, Sudevo ca Dhammaseno ca dve aggasāvakā, Pālito nāma upaṭṭhāko, Sīvalā ca Asokā ca dve aggasāvikā, nāgarukkho bodhi, aṭṭhāsītihatthubbedhaṁ sarīraṁ ahosi, navutivassasahassaṁ āyuparimāṇaṁ, bhariyā panassa Yasavatī nāma, Sīvalo nāma putto, assayānena nikkhami. Uttarārāme vasi. Uttaro nāma upaṭṭhāko, tasmiṁ pana navutivassasahassāni ṭhatvā parinibbute Bhagavati ekappahāreneva dasacakkavāḷasahassāni ekandhakārāni ahesuṁ. Sabbacakkavāḷesu manussānaṁ mahantaṁ ārodanaparidevanaṁ ahosi. Tena vuttaṁ—

18. “Uttaraṁ nāma nagaraṁ, Uttaro nāma khattiyo.
Uttarā nāma janikā, Maṅgalassa Mahesino.

23. Sudevo Dhammaseno ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Pālito nāmupaṭṭhāko, Maṅgalassa Mahesino.

၁၅။ တဒါ ပီတိမနုဗြူဟန္တော၊ သမ္ဗောဓိဝရပတ္တိယာ။
ဗုဒ္ဓေ ဒတွာန မံ ဂေဟံ၊ ပဗ္ဗဇိံ တဿ သန္တိကေ။

၁၆။ သုတ္တန္တံ ဝိနယဉ္စာပိ၊ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ။
သဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတွာ၊ သောဘယိံ ဇိနသာသနံ။

၁၇။ တတ္ထပ္ပမတ္တော ဝိဟရန္တော၊ ဗြဟ္မံ ဘာဝေတွ ဘာဝနံ။
အဘိညာပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ဗြဟ္မလောကမဂဉ္ဆဟ”န္တိ။

တတ္ထ **ဂန္ဓမာလေနာ**တိ ဂန္ဓေဟိ စေဝ မာလေဟိ စ။ **ဂဝပါနေနာ**တိ ဣဒံ ဝုတ္တမေဝ။ “ဃဋပါနေနာ”တိပိ ကေစိ ပဌန္တိ။ **တပ္ပယိန္**တိ တပ္ပေသိံ။ **ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိန္**တိ ဘိယျောပိ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ။ **ဒသပါရမိပူရိယာ**တိ ဒသန္နံ ပါရမီနံ ပူရဏတ္ထာယ။ **ပီတိန္**တိ ဟဒယတုဋ္ဌိံ။ **အနုဗြူဟန္တော**တိ ဝဍ္ဎေန္တော။ **သမ္ဗောဓိဝရပတ္တိယာ**တိ ဗုဒ္ဓတ္တပ္ပတ္တိယာ။ **ဗုဒ္ဓေ ဒတွာနာ**တိ ဗုဒ္ဓဿ ပရိစ္စဇိတွာ။ **မံ ဂေဟန္**တိ မမ ဂေဟံ သဗ္ဗံ သာပတေယျံ စတုပစ္စယတ္ထာယ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ပရိစ္စဇိတွာတိ အတ္ထော။ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ ဗုဒ္ဓသာသနေ၊ **ဗြဟ္မန္**တိ ဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနံ ဘာဝေတွာ။

မင်္ဂလဿ ပန ဘဂဝတော နဂရံ ဥတ္တရံ နာမ အဟောသိ၊ ပိတာပိဿ ဥတ္တရော နာမ ရာဇာ ခတ္တိယော၊ မာတာပိ ဥတ္တရာ နာမ၊ သုဒေဝေါ စ ဓမ္မသေနော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ ပါလိတော နာမ ဥပဋ္ဌာကော၊ သီဝလာ စ အသောကာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ နာဂရုက္ခော ဗောဓိ၊ အဋ္ဌာသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ သရီရံ အဟောသိ၊ နဝုတိဝဿသဟဿံ အာယုပရိမာဏံ၊ ဘရိယာ ပနဿ ယသဝတီ နာမ၊ သီဝလော နာမ ပုတ္တော၊ အဿယာနေန နိက္ခမိ။ ဥတ္တရာရာမေ ဝသိ။ ဥတ္တရော နာမ ဥပဋ္ဌာကော၊ တသ္မိံ ပန နဝုတိဝဿသဟဿာနိ ဌတွာ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဒသစက္ကဝါဠသဟဿာနိ ဧကန္ဓကာရာနိ အဟေသုံ။ သဗ္ဗစက္ကဝါဠေသု မနုဿာနံ မဟန္တံ အာရောဒနပရိဒေဝနံ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၈။ “ဥတ္တရံ နာမ နဂရံ၊ ဥတ္တရော နာမ ခတ္တိယော။
ဥတ္တရာ နာမ ဇနိကာ၊ မင်္ဂလဿ မဟေသိနော။

၂၃။ သုဒေဝေါ ဓမ္မသေနော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ပါလိတော နာမုပဋ္ဌာကော၊ မင်္ဂလဿ မဟေသိနော။

24. Sīvalā ca Asokā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, nāgarukkhoti vuccati.

26. Aṭṭhāsīti ratanāni, accuggato Mahāmuni.
Tato niddhāvatī raṁsī, anekasatasahassiyo.

27. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

28. Yathāpi sāgare ūmī, na sakkā tā gaṇetuye.
Tatheva sāvakā tassa, na sakkā te gaṇetuye.

29. Yāva aṭṭhāsi Sambuddho, Maṅgalo Lokanāyako.
Na tassa sāsane atthi, sakilesamaraṇaṁ tadā.

30. Dhammokkaṁ dhārayitvāna, santāretvā mahājanaṁ.
Jalitvā dhūmaketūva, nibbuto so mahāyaso.

31. Saṅkhārānaṁ sabhāvattaṁ, dassayitvā sadevake.
Jalitvā aggikkhandhova, sūriyo atthaṅgato yathā"ti.

Tattha **tato**ti tassa Maṅgalassa sarīrato. **Niddhāvatī**ti niddhāvanti, vacanavipariyāyo daṭṭhabbo. **Raṁsī**ti rasmiyo. **Anekasatasahassiyo**ti anekasatasahassā. **Ūmī**ti vīciyo taraṅgā. **Gaṇetuye**ti gaṇetuṁ saṅkhātuṁ. Ettakā sāgare ūmiyoti yathā na sakkā gaṇetuṁ, evaṁ tassa Bhagavato sāvakāpi na sakkā gaṇetuṁ, atha kho gaṇanapathaṁ vītivattāti attho. **Yāvā**ti yāvatakaṁ kālaṁ. **Sakilesamaraṇaṁ tadā**ti saha kilesehi sakileso, sakilesassa maraṇaṁ sakilesamaraṇaṁ, taṁ natthi. Tadā kira tassa Bhagavato sāsane sāvakā sabbe arahattaṁ patvāyeva parinibbāyiṁsu. Puthujjanā vā sotāpannādayo vā hutvā na kālamakaṁsūti attho. Keci "sammohamāraṇaṁ tadā"ti paṭhanti.

Dhammokkanti dhammadīpakaṁ. **Dhūmaketū**ti aggi vuccati, idha pana padīpo daṭṭhabbo. Tasmā padīpo viya jalitvā nibbutoti attho. **Mahāyaso**ti

၂၄။ သီဝလာ စ အသောကာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ နာဂရုက္ခောတိ ဝုစ္စတိ။

၂၆။ အဋ္ဌာသီတိ ရတနာနိ၊ အစ္စုဂ္ဂတော မဟာမုနိ။
တတော နိဒ္ဓါဝတီ ရံသီ၊ အနေကသတသဟဿိယော။

၂၇။ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၈။ ယထာပိ သာဂရေ ဦမီ၊ န သက္ကာ တာ ဂဏေတုယေ။
တထေဝ သာဝကာ တဿ၊ န သက္ကာ တေ ဂဏေတုယေ။

၂၉။ ယာဝ အဋ္ဌာသိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ မင်္ဂလော လောကနာယကော။
န တဿ သာသနေ အတ္ထိ၊ သကိလေသမရဏံ တဒါ။

၃၀။ ဓမ္မောက္ကံ ဓာရယိတွာန၊ သန္တာရေတွာ မဟာဇနံ။
ဇလိတွာ ဓူမကေတူဝ၊ နိဗ္ဗုတော သော မဟာယသော။

၃၁။ သင်္ခါရာနံ သဘာဝတ္တံ၊ ဒဿယိတွာ သဒေဝကေ။
ဇလိတွာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဝ၊ သူရိယော အတ္ထင်္ဂတော ယထာ”တိ။

တတ္ထ **တတော**တိ တဿ မင်္ဂလဿ သရီရတော။ **နိဒ္ဓါဝတီ**တိ နိဒ္ဓါဝန္တိ၊ ဝစနဝိပရိယာယော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ရံသီ**တိ ရသ္မိယော။ **အနေကသတသဟဿိယော**တိ အနေကသတသဟဿာ။ **ဦမီ**တိ ဝီစိယော တရင်္ဂါ။ **ဂဏေတုယေ**တိ ဂဏေတုံ သင်္ခါတုံ။ ဧတ္တကာ သာဂရေ ဦမိယောတိ ယထာ န သက္ကာ ဂဏေတုံ၊ ဧဝံ တဿ ဘဂဝတော သာဝကာပိ န သက္ကာ ဂဏေတုံ၊ အထ ခေါ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာတိ အတ္ထော။ **ယာဝါ**တိ ယာဝတကံ ကာလံ။ **သကိလေသမရဏံ တဒါ**တိ သဟ ကိလေသေဟိ သကိလေသော၊ သကိလေသဿ မရဏံ သကိလေသမရဏံ၊ တံ နတ္ထိ။ တဒါ ကိရ တဿ ဘဂဝတော သာသနေ သာဝကာ သဗ္ဗေ အရဟတ္တံ ပတွာယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယိံသု။ ပုထုဇ္ဇနာ ဝါ သောတာပန္နာဒယော ဝါ ဟုတွာ န ကာလမကံသူတိ အတ္ထော။ ကေစိ “သမ္မောဟမာရဏံ တဒါ”တိ ပဌန္တိ။

ဓမ္မောက္ကန္တိ ဓမ္မဒီပကံ။ **ဓူမကေတူ**တိ အဂ္ဂိ ဝုစ္စတိ၊ ဣဓ ပန ပဒီပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ ပဒီပေါ ဝိယ ဇလိတွာ နိဗ္ဗုတောတိ အတ္ထော။ **မဟာယသော**တိ

mahāparivāro. Keci “nibbato so sasāvako”ti paṭhanti. **Saṅkhārānan**ti saṅkhatadhammānaṁ sappaccayadhammānaṁ. **Sabhāvattan**ti aniccādisāmaññalakkhaṇaṁ. **Sūriyo atthaṅgato yathā**ti yathā sahassakiraṇo divasakaro sabbaṁ tamagaṇaṁ[1] vidhamitvā sabbañca lokaṁ obhāsetvā atthamupagacchati, evaṁ maṅgaladivasakaropi veneyyakamalavanavikasanakaro sabbaṁ ajjhattikabāhiralokatamaṁ vidhamitvā attano sarīrappabhāya jalitvā atthaṅgatoti attho. Sesagāthā sabbattha uttānā evāti.

Maṅgalabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito tatiyo Buddhavaṁso.

---

6. Sumanabuddhavaṁsavaṇṇanā

Evaṁ ekappahāreneva dasasahassilokadhātuṁ ekandhakāraṁ katvā tasmiṁ Bhagavati parinibbute tassa aparabhāge navutivassasahassāyukesu manussesu anukkamena parihāyitvā dasavassesu jātesu[2] puna vaḍḍhitvā anukkamena asaṅkhyeyyāyukā hutvā puna parihāyitvā navutivassasahassāyukesu jātesu **sumano** nāma bodhisatto pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Mekhalanagare Sudattassa nāma rañño kule Sirimāya nāma deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. Pāṭihāriyāni pubbe vuttanayāneva.

So anukkamena vuddhippatto Sirivaḍḍhanasomavaḍḍhana-iddhivaḍḍhananāmadheyyesu tīsu pāsādesu tesaṭṭhiyā nāṭakitthisatasahassehi paricāriyamāno surayuvatīhi paricāriyamāno devakumāro viya navavassasahassāni dibbasukhasadisaṁ visayasukhamanubhavamāno Vaṭaṁsikāya nāma deviyā Anupamaṁ nāma nirupamaṁ puttaṁ janetvā cattāri nimittāni disvā hatthiyānena nikkhamitvā pabbaji. Taṁ pana pabbajantaṁ tiṁsakoṭiyo anupabbajiṁsu.

So tehi parivuto dasamāse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Anomanigame Anomaseṭṭhino dhītāya Anupamāya nāma dinnaṁ

1. Tamagataṁ (Sī, I) 2. Atikkantesu antarakappesu (Sī, I)

မဟာပရိဝါရော။ ကေစိ “နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော”တိ ပဌန္တိ။ **သင်္ခါရာန**န္တိ သင်္ခတဓမ္မာနံ သပ္ပစ္စယဓမ္မာနံ။ **သဘာဝတ္တ**န္တိ အနိစ္စာဒိသာမညလက္ခဏံ။ **သူရိယော အတ္ထင်္ဂတော ယထာ**တိ ယထာ သဟဿကိရဏော ဒိဝသကရော သဗ္ဗံ တမဂဏံ[1] ဝိဓမိတွာ သဗ္ဗဉ္စ လောကံ ဩဘာသေတွာ အတ္ထမုပဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ မင်္ဂလဒိဝသကရောပိ ဝေနေယျကမလဝနဝိကသနကရော သဗ္ဗံ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရလောကတမံ ဝိဓမိတွာ အတ္တနော သရီရပ္ပဘာယ ဇလိတွာ အတ္ထင်္ဂတောတိ အတ္ထော။ သေသဂါထာ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနာ ဧဝါတိ။

မင်္ဂလဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော တတိယော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၆-သုမနဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဧကန္ဓကာရံ ကတွာ တသ္မိံ ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ အပရဘာဂေ နဝုတိဝဿသဟဿာယုကေသု မနုဿေသု အနုက္ကမေန ပရိဟာယိတွာ ဒသဝဿေသု ဇာတေသု[2] ပုန ဝဍ္ဎိတွာ အနုက္ကမေန အသင်္ချေယျာယုကာ ဟုတွာ ပုန ပရိဟာယိတွာ နဝုတိဝဿသဟဿာယုကေသု ဇာတေသု **သုမနော** နာမ ဗောဓိသတ္တော ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ မေခလနဂရေ သုဒတ္တဿ နာမ ရညော ကုလေ သိရိမာယ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ ပါဋိဟာရိယာနိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယာနေဝ။

သော အနုက္ကမေန ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တော သိရိဝဍ္ဎနသောမဝဍ္ဎနဣဒ္ဓိဝဍ္ဎနနာမဓေယျေသု တီသု ပါသာဒေသု တေသဋ္ဌိယာ နာဋကိတ္ထိသတသဟဿေဟိ ပရိစာရိယမာနော သုရယုဝတီဟိ ပရိစာရိယမာနော ဒေဝကုမာရော ဝိယ နဝဝဿသဟဿာနိ ဒိဗ္ဗသုခသဒိသံ ဝိသယသုခမနုဘဝမာနော ဝဋံသိကာယ နာမ ဒေဝိယာ အနုပမံ နာမ နိရုပမံ ပုတ္တံ ဇနေတွာ စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ ဟတ္ထိယာနေန နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ ပန ပဗ္ဗဇန္တံ တိံသကောဋိယော အနုပဗ္ဗဇိံသု။

သော တေဟိ ပရိဝုတော ဒသမာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ အနောမနိဂမေ အနောမသေဋ္ဌိနော ဓီတာယ အနုပမာယ နာမ ဒိန္နံ

၁-တမဂတံ (သီ၊ ဣ) ၂-အတိက္ကန္တေသု အန္တရကပ္ပေသု (သီ၊ ဣ)

pakkhittadibbojaṁ pāyāsaṁ paribhuñjitvā sālavane divāvihāraṁ vītināmetvā Anupamājīvakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā nāgabodhiṁ upagantvā taṁ padakkhiṇaṁ katvā aṭṭhahi tiṇamuṭṭhīhi tiṁsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ katvā tattha pallaṅkaṁ ābhujitvā nisīdi. Tato mārabalaṁ vidhamitvā sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhitvā “anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā”ti[1] udānaṁ udānesi. Tena vuttaṁ—

1. “Maṅgalassa aparena, Sumano nāma Nāyako.
Sabbadhammehi asamo, sabbasattānamuttamo”ti.

Tattha **Maṅgalassa aparenā**ti Maṅgalassa Bhagavato aparabhāge. **Sabbadhammehi asamo**ti sabbehipi sīlasamādhipaññādhammehi asamo asadiso.

Sumano kira Bhagavā bodhisamīpeyeva sattasattāhāni vītināmetvā dhammadesanatthaṁ brahmāyācanaṁ sampaṭicchitvā “kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan”ti[2] upadhārento attanā saha pabbajitānaṁ tiṁsakoṭiyo ca attano kaniṭṭhabhātikaṁ vemātikaṁ Saraṇakumārañca purohitaputtaṁ Bhāvitattamāṇavakañca upanissayasampanne disvā “etesaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan”ti cintetvā haṁsarājā viya gaganapathena Mekhaluyyāne otaritvā uyyānapālaṁ pesetvā attano kaniṭṭhabhātikaṁ Saraṇakumārañca purohitaputtaṁ Bhāvitattakumārañca pakkosāpetvā tesaṁ parivārabhūtā sattattiṁsakoṭiyo attanā saha pabbajitā tiṁsakoṭiyo ca aññe ca bahū devamanussakoṭiyo cāti evaṁ koṭisatasahassaṁ **dhammacakkappavattanena** dhammāmataṁ pāyesi. Tena vuttaṁ—

2. “Tadā amatabheriṁ so, āhanī Mekhale pure.
Dhammasaṅkhasamāyuttaṁ, navaṅgaṁ Jinasāsanan”ti.

Tattha **amatabherin**ti amatādhigamāya nibbānādhigamāya bheriṁ. **Āhanī**ti vādayi, dhammaṁ desesīti attho. Sāyaṁ amatabherī nāma amatapariyosānaṁ navaṅgaṁ Buddhavacanaṁ. Tenevāha **“dhammasaṅkhasamāyuttaṁ, navaṅgaṁ Jinasāsanan”**ti. Tattha **dhammasaṅkhasamāyuttan**ti catusaccadhammakathāsaṅkhavarasamāyuttaṁ.

1. Khu 1. 36 piṭṭhe Dhammapade.
2. Dī 2. 34; Ma 1. 226; Ma 2. 294; Vi 3. 10 piṭṭhesu.

ပက္ခိတ္တဒိဗ္ဗောဇံ ပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ အနုပမာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ နာဂဗောဓိံ ဥပဂန္တွာ တံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အဋ္ဌဟိ တိဏမုဋ္ဌီဟိ တိံသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ ကတွာ တတ္ထ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသီဒိ။ တတော မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ “အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ”တိ[၁] ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “မင်္ဂလဿ အပရေန၊ သုမနော နာမ နာယကော။
သဗ္ဗဓမ္မေဟိ အသမော၊ သဗ္ဗသတ္တာနမုတ္တမော”တိ။

တတ္ထ **မင်္ဂလဿ အပရေနာ**တိ မင်္ဂလဿ ဘဂဝတော အပရဘာဂေ။ **သဗ္ဗဓမ္မေဟိ အသမော**တိ သဗ္ဗေဟိပိ သီလသမာဓိပညာဓမ္မေဟိ အသမော အသဒိသော။

သုမနော ကိရ ဘဂဝါ ဗောဓိသမီပေယေဝ သတ္တသတ္တာဟာနိ ဝီတိနာမေတွာ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဗြဟ္မာယာစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ “ကဿ နု ခေါ အဟံ ပဌမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ”န္တိ[၂] ဥပဓာရေန္တော အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာနံ တိံသကောဋိယော စ အတ္တနော ကနိဋ္ဌဘာတိကံ ဝေမာတိကံ သရဏကုမာရဉ္စ ပုရောဟိတပုတ္တံ ဘာဝိတတ္တမာဏဝကဉ္စ ဥပနိဿယသမ္ပန္နေ ဒိသွာ “ဧတေသံ ပဌမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ”န္တိ စိန္တေတွာ ဟံသရာဇာ ဝိယ ဂဂနပထေန မေခလုယျာနေ ဩတရိတွာ ဥယျာနပါလံ ပေသေတွာ အတ္တနော ကနိဋ္ဌဘာတိကံ သရဏကုမာရဉ္စ ပုရောဟိတပုတ္တံ ဘာဝိတတ္တကုမာရဉ္စ ပက္ကောသာပေတွာ တေသံ ပရိဝါရဘူတာ သတ္တတ္တိံသကောဋိယော အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာ တိံသကောဋိယော စ အညေ စ ဗဟူ ဒေဝမနုဿကောဋိယော စာတိ ဧဝံ ကောဋိသတသဟဿံ **ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေန** ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၂။ “တဒါ အမတဘေရိံ သော၊ အာဟနီ မေခလေ ပုရေ။
ဓမ္မသင်္ခသမာယုတ္တံ၊ နဝင်္ဂံ ဇိနသာသန”န္တိ။

တတ္ထ **အမတဘေရိ**န္တိ အမတာဓိဂမာယ နိဗ္ဗာနာဓိဂမာယ ဘေရိံ။ **အာဟနီ**တိ ဝါဒယိ၊ ဓမ္မံ ဒေသေသီတိ အတ္ထော။ သာယံ အမတဘေရီ နာမ အမတပရိယောသာနံ နဝင်္ဂံ ဗုဒ္ဓဝစနံ။ တေနေဝါဟ “**ဓမ္မသင်္ခသမာယုတ္တံ၊ နဝင်္ဂံ ဇိနသာသန**”န္တိ။ တတ္ထ **ဓမ္မသင်္ခသမာယုတ္တ**န္တိ စတုသစ္စဓမ္မကထာသင်္ခဝရသမာယုတ္တံ။

၁-ခု ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၂-ဒီ ၂-၃၄၊ မ ၁-၂၂၆၊ မ ၂-၂၉၄၊ ဝိ ၃-၁၀-ပိဋ္ဌေသု။

Sumano pana Lokanāyako abhisambodhiṁ pāpuṇitvā paṭiññānurūpaṁ paṭipadaṁ paṭipajjamāno mahājanassa bhavabandhanamokkhatthāya kusalaratanassa kilesacorehi viluppamānassa parittānatthaṁ sīlavipulapākāraṁ samādhiparikhāparivāritaṁ vipassanāñāṇadvāraṁ satisampajaññadaḷhakavāṭaṁ samāpattimaṇḍapādipaṭimaṇḍitaṁ bodhipakkhiyajanasamākulaṁ amatavaranagaraṁ māpesi. Tena vuttaṁ—

3. "Nijjinitvā kilese so, patvā sambodhimuttamaṁ.
Māpesi nagaraṁ Satthā, saddhammapuravaruttaman"ti.

Tattha **nijjinitvā**ti vijinitvā abhibhuyya, kilesābhisaṅkhāradevaputtamāre viddhaṁsetvāti attho. **So**ti so Sumano Bhagavā. "Vijinitvā kilese hī"tipi pāṭho. Tattha **hi**-kāro padapūraṇamatte nipāto. **Patvā**ti adhigantvā. "Patto"tipi pāṭho. **Nagaran**ti nibbānanagaraṁ. **Saddhammapuravaruttaman**ti saddhammasaṅkhātaṁ puravaresu uttamaṁ seṭṭhaṁ padhānabhūtaṁ. Atha vā saddhammamayesu puresu pavaresu uttamaṁ saddhammapuravaruttamaṁ. Purimasmiṁ atthavikappe "nagaran"ti tasseva vevacananti daṭṭhabbaṁ. Paṭividdhadhammasabhāvānaṁ sekkhāsekkhānaṁ ariyapuggalānaṁ patiṭṭhānaṁ gocaranivāsaṭṭhena nibbānaṁ "nagaran"ti vuccati. Tasmiṁ pana saddhammavaranagare so Satthā avicchinnaṁ akuṭilaṁ ujuṁ puthulañca vitthatañca satipaṭṭhānamayaṁ mahāvīthiṁ māpesi. Tena vuttaṁ—

4. "Nirantaraṁ akuṭilaṁ, ujuṁ vipulavitthataṁ.
Māpesi so mahāvīthiṁ, satipaṭṭhānavaruttaman"ti.

Tattha **nirantaran**ti kusalajavanasañcaraṇānantarabhāvato nirantaraṁ. **Akuṭilan**ti kuṭilabhāvakaradosavirahitato akuṭilaṁ. **Ujun**ti akuṭilattāva ujuṁ. Purimapadasseva atthadīpakamidaṁ vacanaṁ. **Vipulavitthatan**ti āyāmato ca vitthārato ca puthulavitthataṁ, puthulavitthatabhāvo lokiyalokuttarasatipaṭṭhānavasena daṭṭhabbo. **Mahāvīthin**ti mahāmaggaṁ. **Satipaṭṭhānavaruttaman**ti satipaṭṭhānañca taṁ varesu uttamañcāti satipaṭṭhānavaruttamaṁ. Atha vā varaṁ satipaṭṭhānamayaṁ uttamavīthinti attho.

Idāni tassa nibbānamahānagarassa tassaṁ satipaṭṭhānavīthiyaṁ cattāri sāmaññaphalāni catasso paṭisambhidā cha abhiññā aṭṭha samāpattiyoti

သုမနော ပန လောကနာယကော အဘိသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိတွာ ပဋိညာနုရူပံ ပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇမာနော မဟာဇနဿ ဘဝဗန္ဓနမောက္ခတ္ထာယ ကုသလရတနဿ ကိလေသစောရေဟိ ဝိလုပ္ပမာနဿ ပရိတ္တာနတ္ထံ သီလဝိပုလပါကာရံ သမာဓိပရိခါပရိဝါရိတံ ဝိပဿနာဉာဏဒွါရံ သတိသမ္ပဇညဒဠှကဝါဋံ သမာပတ္တိမဏ္ဍပပါဒိပဋိမဏ္ဍိတံ ဗောဓိပက္ခိယဇနသမာကုလံ အမတဝရနဂရံ မာပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၃။ "နိဇ္ဇိနိတွာ ကိလေသေ သော၊ ပတွာ သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။
မာပေသိ နဂရံ သတ္ထာ၊ သဒ္ဓမ္မပုရဝရုတ္တမ"န္တိ။

တတ္ထ **နိဇ္ဇိနိတွာ**တိ ဝိဇိနိတွာ အဘိဘုယျ၊ ကိလေသာဘိသင်္ခါရဒေဝပုတ္တမာရေ ဝိဒ္ဓံသေတွာတိ အတ္ထော။ **သော**တိ သော သုမနော ဘဂဝါ။ "ဝိဇိနိတွာ ကိလေသေ ဟီ"တိပိ ပါဌော။ တတ္ထ **ဟိ**-ကာရော ပဒပူရဏမတ္တေ နိပါတော။ **ပတွာ**တိ အဓိဂန္တွာ။ "ပတ္တော"တိပိ ပါဌော။ **နဂရ**န္တိ နိဗ္ဗာနနဂရံ။ **သဒ္ဓမ္မပုရဝရုတ္တမ**န္တိ သဒ္ဓမ္မသင်္ခါတံ ပုရဝရေသု ဥတ္တမံ သေဋ္ဌံ ပဓာနဘူတံ။ အထ ဝါ သဒ္ဓမ္မမယေသု ပုရေသု ပဝရေသု ဥတ္တမံ သဒ္ဓမ္မပုရဝရုတ္တမံ။ ပုရိမသ္မိံ အတ္ထဝိကပ္ပေ "နဂရ"န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ပဋိဝိဒ္ဓဓမ္မသဘာဝါနံ သေက္ခာသေက္ခာနံ အရိယပုဂ္ဂလာနံ ပတိဋ္ဌာနံ ဂေါစရနိဝါသဋ္ဌေန နိဗ္ဗာနံ "နဂရ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ ပန သဒ္ဓမ္မဝရနဂရေ သော သတ္ထာ အဝိစ္ဆိန္နံ အကုဋိလံ ဥဇုံ ပုထုလဉ္စ ဝိတ္ထတဉ္စ သတိပဋ္ဌာနမယံ မဟာဝီထိံ မာပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ "နိရန္တရံ အကုဋိလံ၊ ဥဇုံ ဝိပုလဝိတ္ထတံ။
မာပေသိ သော မဟာဝီထိံ၊ သတိပဋ္ဌာနဝရုတ္တမ"န္တိ။

တတ္ထ **နိရန္တရ**န္တိ ကုသလဇဝနသဉ္စရဏာနန္တရဘာဝတော နိရန္တရံ။ **အကုဋိလ**န္တိ ကုဋိလဘာဝကရဒေါသဝိရဟိတတော အကုဋိလံ။ **ဥဇု**န္တိ အကုဋိလတ္တာဝ ဥဇုံ။ ပုရိမပဒဿေဝ အတ္ထဒီပကမိဒံ ဝစနံ။ **ဝိပုလဝိတ္ထတ**န္တိ အာယာမတော စ ဝိတ္ထာရတော စ ပုထုလဝိတ္ထတံ၊ ပုထုလဝိတ္ထတဘာဝေါ လောကိယလောကုတ္တရသတိပဋ္ဌာနဝသေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **မဟာဝီထိ**န္တိ မဟာမဂ္ဂံ။ **သတိပဋ္ဌာနဝရုတ္တမ**န္တိ သတိပဋ္ဌာနဉ္စ တံ ဝရေသု ဥတ္တမဉ္စာတိ သတိပဋ္ဌာနဝရုတ္တမံ။ အထ ဝါ ဝရံ သတိပဋ္ဌာနမယံ ဥတ္တမဝီထိန္တိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ တဿ နိဗ္ဗာနမဟာနဂရဿ တဿံ သတိပဋ္ဌာနဝီထိယံ စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ ဆ အဘိညာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယောတိ

imāni mahaggharatanāni ubhosu passesu dhammāpaṇe pasāresi. Tena vuttaṁ—

5. “Phale cattāri sāmaññe, catasso paṭisambhidā.
Chaḷabhiññāṭṭhasamāpattī, pasāresi tattha vīthiyan”ti.

Idāni Bhagavā imāni ratanabhaṇḍāni ye pana appamattā satimanto paṇḍitā hiri-ottappavīriyādīhi samannāgatā, te ādiyantīti tesaṁ ratanānaṁ haraṇūpāyaṁ dassento—

6. “Ye appamattā akhilā, hirivīriyehupāgatā.
Te te ime guṇavare, ādiyanti yathāsukhan”ti—

āha.

Tattha **ye**ti aniyamuddeso. **Appamattā**ti pamādassa paṭipakkhabhūtena satiyā avippavāsalakkhaṇena appamādena samannāgatā. **Akhilā**ti pañcacetokhilarahitā. **Hirivīriyehupāgatā**ti kāyaduccaritādīhi hirīyatīti hirī, lajjāyetaṁ adhivacanaṁ. Vīrassa bhāvo vīriyaṁ, taṁ ussāhalakkhaṇaṁ. Tehi hirivīriyehi upāgatā samannāgatā bhabbapuggalā. **Te**ti idaṁ pubbe aniyamuddesassa niyamuddeso. Puna **te**ti vuttappakāre guṇaratanavisese te kulaputtā ādiyanti paṭilabhanti adhigacchantīti attho. Sabbaṁ pana Sumano Bhagavā kataviditamano dhammabheriṁ āhanitvā dhammanagaraṁ māpetvā iminā nayena paṭhamameva satasahassakoṭiyo bodhesi. Tena vuttaṁ—

7. “Evametena yogena, uddharanto mahājanaṁ.
Bodhesi paṭhamaṁ Satthā, koṭisatasahassiyo”ti.

Tattha **uddharanto**ti saṁsārasāgarato ariyamagganāvāya samuddharanto. **Koṭisatasahassiyo**ti satasahassakoṭiyoti attho. Vipariyāyena niddiṭṭhaṁ.

Yadā pana Sumano Lokanāyako Sunandavatīnagare ambarukkhamūle titthiyamadamānamaddanaṁ Yamakapāṭihāriyaṁ katvā sattānaṁ koṭisahassaṁ[1]

1. Koṭisatasahassaṁ (Ka)

ဣမာနိ မဟဂ္ဃရတနာနိ ဥဘောသု ပဿေသု ဓမ္မာပဏေ ပသာရေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “ဖလေ စတ္တာရိ သာမညေ၊ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ။
ဆဠဘိညာဋ္ဌသမာပတ္တီ၊ ပသာရေသိ တတ္ထ ဝီထိယ”န္တိ။

ဣဒါနိ ဘဂဝါ ဣမာနိ ရတနဘဏ္ဍာနိ ယေ ပန အပ္ပမတ္တာ သတိမန္တော ပဏ္ဍိတာ ဟိရိဩတ္တပ္ပဝီရိယာဒီဟိ သမန္နာဂတာ၊ တေ အာဒိယန္တီတိ တေသံ ရတနာနံ ဟရဏူပါယံ ဒဿေန္တော—

၆။ “ယေ အပ္ပမတ္တာ အခိလာ၊ ဟိရိဝီရိယေဟုပါဂတာ။
တေ တေ ဣမေ ဂုဏဝရေ၊ အာဒိယန္တိ ယထာသုခ”န္တိ—

အာဟ။

တတ္ထ **ယေ**တိ အနိယမုဒ္ဒေသော။ **အပ္ပမတ္တာ**တိ ပမာဒဿ ပဋိပက္ခဘူတေန သတိယာ အဝိပ္ပဝါသလက္ခဏေန အပ္ပမာဒေန သမန္နာဂတာ။ **အခိလာ**တိ ပဉ္စစေတောခိလရဟိတာ။ **ဟိရိဝီရိယေဟုပါဂတာ**တိ ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ ဟိရီယတီတိ ဟိရီ၊ လဇ္ဇာယေတံ အဓိဝစနံ။ ဝီရဿ ဘာဝေါ ဝီရိယံ၊ တံ ဥဿာဟလက္ခဏံ။ တေဟိ ဟိရိဝီရိယေဟိ ဥပါဂတာ သမန္နာဂတာ ဘဗ္ဗပုဂ္ဂလာ။ **တေ**တိ ဣဒံ ပုဗ္ဗေ အနိယမုဒ္ဒေသဿ နိယမုဒ္ဒေသော။ ပုန **တေ**တိ ဝုတ္တပ္ပကာရေ ဂုဏရတနဝိသေသေ တေ ကုလပုတ္တာ အာဒိယန္တိ ပဋိလဘန္တိ အဓိဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗံ ပန သုမနော ဘဂဝါ ကတဝိဒိတမနော ဓမ္မဘေရိံ အာဟနိတွာ ဓမ္မနဂရံ မာပေတွာ ဣမိနာ နယေန ပဌမမေဝ သတသဟဿကောဋိယော ဗောဓေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇။ “ဧဝမေတေန ယောဂေန၊ ဥဒ္ဓရန္တော မဟာဇနံ။
ဗောဓေသိ ပဌမံ သတ္ထာ၊ ကောဋိသတသဟဿိယော”တိ။

တတ္ထ **ဥဒ္ဓရန္တော**တိ သံသာရသာဂရတော အရိယမဂ္ဂနာဝါယ သမုဒ္ဓရန္တော။ **ကောဋိသတသဟဿိယော**တိ သတသဟဿကောဋိယောတိ အတ္ထော။ ဝိပရိယာယေန နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။

ယဒါ ပန သုမနော လောကနာယကော သုနန္ဒဝတီနဂရေ အမ္ဗရုက္ခမူလေ တိတ္ထိယမဒမာနမဒ္ဒနံ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ သတ္တာနံ ကောဋိသဟဿံ[၁]

၁-ကောဋိသတသဟဿံ (က)

dhammāmataṁ pāyesi. Ayaṁ dutiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

8. “Yamhi kāle Mahāvīro, ovadī titthiye gaṇe.
Koṭisahassā[1]bhisamiṁsu, dutiye dhammadesane”ti.

Tattha **titthiye gaṇe**ti titthiyabhūte gaṇe, titthiyānaṁ gaṇe vā “titthiye abhimaddanto, Buddho dhammamadesayī”ti paṭhanti keci.

Yadā pana dasasu cakkavāḷasahassesu devatā imasmiṁ cakkavāḷe sannipatitvā manussā ca nirodhakathaṁ samuṭṭhāpesuṁ “kathaṁ nirodhaṁ samāpajjanti, kathaṁ nirodhasamāpannā honti, kathaṁ nirodhā vuṭṭhahantī”ti. Evaṁ samāpajjana-adhiṭṭhānavuṭṭhānādīsu vinicchayaṁ kātuṁ asakkontā saha manussehi chasu kāmāvacaradevalokesu devā ca navasu brahmalokesu brahmāno ca dveḷhakajātā dvidhā ahesuṁ. Tato narasundarena Arindamena nāma raññā saddhiṁ sāyanhasamaye Sumanadasabalaṁ sabbalokanāthaṁ upasaṅkamiṁsu. Upasaṅkamitvā arindamo rājā Bhagavantaṁ nirodhapañhaṁ pucchi. Tato bhagavatā nirodhapañhe vissajjite navutipāṇakoṭisahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Ayaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

9. “Yadā devā manussā ca, samaggā ekamānasā.
Nirodhapañhaṁ pucchiṁsu, saṁsayañcāpi mānasaṁ.

10. Tadāpi dhammadesane, nirodhaparidīpane.
Navutikoṭisahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Tassa pana Sumanassa Bhagavato tayo sāvakasannipātā ahesuṁ. Tattha paṭhamasannipāte Mekhalanagaraṁ upanissāya vassaṁ vasitvā paṭhamapavāraṇāya arahantānaṁ koṭisahassena ehibhikkhupabbajjāya pabbajitena saddhiṁ Bhagavā pavāresi, ayaṁ paṭhamo sannipāto ahosi. Athāparena samayena Saṅkassanagarassāvidūre Arindamarājakusalabalanibbatte yojanappamāṇe kanakapabbate nisinno saradasamayarucirakaranikaro divasakaro viya Yugandharapabbate munivaradivasakaro arindamarājānaṁ

1. Koṭisatasahassā (Ka)

ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ အယံ ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈။ “ယမှိ ကာလေ မဟာဝီရော၊ ဩဝဒီ တိတ္ထိယေ ဂဏေ။
ကောဋိသဟဿာ[၁]ဘိသမိံသု၊ ဒုတိယေ ဓမ္မဒေသနေ”တိ။

တတ္ထ **တိတ္ထိယေ ဂဏေ**တိ တိတ္ထိယဘူတေ ဂဏေ၊ တိတ္ထိယာနံ ဂဏေ ဝါ “တိတ္ထိယေ အဘိမဒ္ဒန္တော၊ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မမဒေသယီ”တိ ပဌန္တိ ကေစိ။

ယဒါ ပန ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု ဒေဝတာ ဣမသ္မိံ စက္ကဝါဠေ သန္နိပတိတွာ မနုဿာ စ နိရောဓကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ “ကထံ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကထံ နိရောဓသမာပန္နာ ဟောန္တိ၊ ကထံ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟန္တီ”တိ။ ဧဝံ သမာပဇ္ဇနအဓိဋ္ဌာနဝုဋ္ဌာနာဒီသု ဝိနိစ္ဆယံ ကာတုံ အသက္ကောန္တာ သဟ မနုဿေဟိ ဆသု ကာမာဝစရဒေဝလောကေသု ဒေဝါ စ နဝသု ဗြဟ္မလောကေသု ဗြဟ္မာနော စ ဒွေဠှကဇာတာ ဒွိဓာ အဟေသုံ။ တတော နရသုန္ဒရေန အရိန္ဒမေန နာမ ရညာ သဒ္ဓိံ သာယနှသမယေ သုမနဒသဗလံ သဗ္ဗလောကနာထံ ဥပသင်္ကမိံသု။ ဥပသင်္ကမိတွာ အရိန္ဒမော ရာဇာ ဘဂဝန္တံ နိရောဓပဉှံ ပုစ္ဆိ။ တတော ဘဂဝတာ နိရောဓပဉှေ ဝိဿဇ္ဇိတေ နဝုတိပါဏကောဋိသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ အယံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ “ယဒါ ဒေဝါ မနုဿာ စ၊ သမဂ္ဂါ ဧကမာနသာ။
နိရောဓပဉှံ ပုစ္ဆိံသု၊ သံသယဉ္စာပိ မာနသံ။

၁၀။ တဒါပိ ဓမ္မဒေသနေ၊ နိရောဓပရိဒီပနေ။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တဿ ပန သုမနဿ ဘဂဝတော တယော သာဝကသန္နိပါတာ အဟေသုံ။ တတ္ထ ပဌမသန္နိပါတေ မေခလနဂရံ ဥပနိဿာယ ဝဿံ ဝသိတွာ ပဌမပဝါရဏာယ အရဟန္တာနံ ကောဋိသဟဿေန ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတေန သဒ္ဓိံ ဘဂဝါ ပဝါရေသိ၊ အယံ ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ အထာပရေန သမယေန သင်္ကဿနဂရဿာဝိဒူရေ အရိန္ဒမရာဇကုသလဗလနိဗ္ဗတ္တေ ယောဇနပ္ပမာဏေ ကနကပဗ္ဗတေ နိသိန္နော သရဒသမယရုစိရကရနိကရော ဒိဝသကရော ဝိယ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတေ မုနိဝရဒိဝသကရော အရိန္ဒမရာဇာနံ

၁-ကောဋိသတသဟဿာ (က)

parivāretvā āgatānaṁ purisānaṁ navutikoṭisahassāni dametvā sabbe ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā tasmiṁyeva divase arahattaṁ pattehi bhikkhūhi parivuto caturaṅgasamannāgate sannipāte pātimokkhaṁ uddisi. Ayaṁ dutiyo sannipāto ahosi. Yadā pana Sakko devarājā Sugatadassanatthāya upasaṅkami, tadā sumano Bhagavā asītiyā arahantakoṭisahassehi parivuto pātimokkhaṁ uddisi, ayaṁ tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

11. “Sannipātā tayo āsuṁ, Sumanassa Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

12. Vassaṁvuṭṭhassa Bhagavato, abhighuṭṭhe pavāraṇe.
Koṭisatasahassehi, pavāresi Tathāgato.

13. Tatoparaṁ sannipāte, vimale kañcanapabbate.
Navutikoṭisahassānaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

14. Yadā Sakko devarājā, Buddhadassanupāgami.
Asītikoṭisahassānaṁ, tatiyo āsi samāgamo”ti.

Tattha **abhighuṭṭhe pavāraṇe**ti liṅgavipallāso daṭṭhabbo, abhighuṭṭhāya pavāraṇāyāti attho. **Tataparanti** tato aparabhāge. **Kañcanapabbate**ti kanakamaye pabbate. **Buddhadassanupāgamī**ti Buddhadassanatthamupāgami. Tadā kira amhākaṁ bodhisatto atulo nāma nāgarājā ahosi mahiddhiko mahānubhāvo. So “loke Buddho uppanno”ti sutvā ñātigaṇaparivuto Sakabhavanā nikkhamitvā koṭisatasahassabhikkhuparivārassa Sumanassa Bhagavato dibbehi turiyehi upahāraṁ kāretvā mahādānaṁ pavattetvā paccekadussayugāni datvā saraṇesu patiṭṭhāsi. Sopi naṁ Satthā “anāgate Buddho bhavissatī”ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

15. “Ahaṁ tena samayena, nāgarājā mahiddhiko.
Atulo nāma nāmena, ussannakusalasañcayo.

16. Tadāhaṁ nāgabhavanā, nikkhamitvā sañātibhi.
Nāgānaṁ dibbaturiyehi, sasaṁghaṁ Jinamupaṭṭhahiṁ.

ပရိဝါရေတွာ အာဂတာနံ ပုရိသာနံ နဝုတိကောဋိသဟဿာနိ ဒမေတွာ သဗ္ဗေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗာဇေတွာ တသ္မိံယေဝ ဒိဝသေ အရဟတ္တံ ပတ္တေဟိ ဘိက္ခူဟိ ပရိဝုတော စတုရင်္ဂသမန္နာဂတေ သန္နိပါတေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ အယံ ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ယဒါ ပန သက္ကော ဒေဝရာဇာ သုဂတဒဿနတ္ထာယ ဥပသင်္ကမိ၊ တဒါ သုမနော ဘဂဝါ အသီတိယာ အရဟန္တကောဋိသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ အယံ တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ သုမနဿ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၁၂။ ဝဿံဝုဋ္ဌဿ ဘဂဝတော၊ အဘိဃုဋ္ဌေ ပဝါရဏေ။
ကောဋိသတသဟဿေဟိ၊ ပဝါရေသိ တထာဂတော။

၁၃။ တတောပရံ သန္နိပါတေ၊ ဝိမလေ ကဉ္စနပဗ္ဗတေ။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၁၄။ ယဒါ သက္ကော ဒေဝရာဇာ၊ ဗုဒ္ဓဒဿနုပါဂမိ။
အသီတိကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော”တိ။

တတ္ထ **အဘိဃုဋ္ဌေ ပဝါရဏေ**တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ အဘိဃုဋ္ဌာယ ပဝါရဏာယာတိ အတ္ထော။ **တတောပရန္တိ** တတော အပရဘာဂေ။ **ကဉ္စနပဗ္ဗတေ**တိ ကနကမယေ ပဗ္ဗတေ။ **ဗုဒ္ဓဒဿနုပါဂမီ**တိ ဗုဒ္ဓဒဿနတ္ထမုပါဂမိ။ တဒါ ကိရ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော အတုလော နာမ နာဂရာဇာ အဟောသိ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ။ သော “လောကေ ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပန္နော”တိ သုတွာ ဉာတိဂဏပရိဝုတော သကဘဝနာ နိက္ခမိတွာ ကောဋိသတသဟဿဘိက္ခုပရိဝါရဿ သုမနဿ ဘဂဝတော ဒိဗ္ဗေဟိ တုရိယေဟိ ဥပဟာရံ ကာရေတွာ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ပစ္စေကဒုဿယုဂါနိ ဒတွာ သရဏေသု ပတိဋ္ဌာသိ။ သောပိ နံ သတ္ထာ “အနာဂတေ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၅။ “အဟံ တေန သမယေန၊ နာဂရာဇာ မဟိဒ္ဓိကော။
အတုလော နာမ နာမေန၊ ဥဿန္နကုသလသဉ္စယော။

၁၆။ တဒါဟံ နာဂဘဝနာ၊ နိက္ခမိတွာ သဉာတိဘိ။
နာဂါနံ ဒိဗ္ဗတုရိယေဟိ၊ သသံဃံ ဇိနမုပဋ္ဌဟိံ။

17. Koṭisatasahassānaṁ, annapānena tappayiṁ.
Paccekadussayugaṁ datvā, saraṇaṁ tamupāgamiṁ.

18. Sopi maṁ Buddho byākāsi, Sumano Lokanāyako.
Aparimeyyito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

19. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

Yathā Koṇḍaññabuddhavaṁse, evaṁ aṭṭha gāthā vitthāretabbāti.

20. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā"ti.

Tassa pana **Sumanassa** Bhagavato Mekhalaṁ nāma nagaraṁ ahosi, Sudatto nāma rājā pitā, Sirimā nāma devī mātā, Saraṇo ca bhāvitatto ca dve aggasāvakā, Udeno nāmupaṭṭhāko, Soṇā ca Upasoṇā ca dve aggasāvikā, nāgarukkho bodhi, navutihatthubbedhaṁ sarīraṁ, navutiyeva vassasahassāni āyuppamāṇaṁ ahosi, vaṭaṁsikā nāmassa mahesī devī, Anūpamo nāma putto ahosi, hatthiyānena nikkhami. Upaṭṭhāko Aṅgarājā. Aṅgārāme vasīti. Tena vuttaṁ—

21. "Nagaraṁ Mekhalaṁ nāma, Sudatto nāma khattiyo.
Sirimā nāma janikā, Sumanassa Mahesino.

22. Navavassasahassāni, agāraṁ ajjha so vasi.
Cando sucando vaṭaṁso ca, tayo pāsādamuttamā.

23. Tesaṭṭhisatasahassāni, nāriyo samalaṅkatā.
Vaṭaṁsikā nāma nārī, Anūpamo nāma atrajo.

24. Nimitte caturo disvā, hatthiyānena nikkhami.
Anūnadasamāsāni, padhānaṁ padahī Jino.

25. Brahmunā yācito santo, Sumano Lokanāyako.
Vatti cakkaṁ Mahāvīro, Mekhale puramuttame.

26. Saraṇo bhāvitatto ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Udeno nāmupaṭṭhāko, Sumanassa Mahesino.

၁၇။ ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ အန္နပါနေန တပ္ပယိံ။
ပစ္စေကဒုဿယုဂံ ဒတွာ၊ သရဏံ တမုပါဂမိံ။

၁၈။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ သုမနော လောကနာယကော။
အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၉။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

ယထာ ကောဏ္ဍညဗုဒ္ဓဝံသေ၊ ဧဝံ အဋ္ဌ ဂါထာ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာတိ။

၂၀။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ"တိ။

တဿ ပန **သုမနဿ** ဘဂဝတော မေခလံ နာမ နဂရံ အဟောသိ၊ သုဒတ္တော နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ သိရိမာ နာမ ဒေဝီ မာတာ၊ သရဏော စ ဘာဝိတတ္တော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ ဥဒေနော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သောဏာ စ ဥပသောဏာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ နာဂရုက္ခော ဗောဓိ၊ နဝုတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ သရီရံ၊ နဝုတိယေဝ ဝဿသဟဿာနိ အာယုပ္ပမာဏံ အဟောသိ၊ ဝဋံသိကာ နာမဿ မဟေသီ ဒေဝီ၊ အနူပမော နာမ ပုတ္တော အဟောသိ၊ ဟတ္ထိယာနေန နိက္ခမိ။ ဥပဋ္ဌာကော အင်္ဂရာဇာ။ အင်္ဂါရာမေ ဝသီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၂၁။ "နဂရံ မေခလံ နာမ၊ သုဒတ္တော နာမ ခတ္တိယော။
သိရိမာ နာမ ဇနိကာ၊ သုမနဿ မဟေသိနော။

၂၂။ နဝဝဿသဟဿာနိ၊ အဂါရံ အဇ္ဈ သော ဝသိ။
စန္ဒော သုစန္ဒော ဝဋံသော စ၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။

၂၃။ တေသဋ္ဌိသတသဟဿာနိ၊ နာရိယော သမလင်္ကတာ။
ဝဋံသိကာ နာမ နာရီ၊ အနူပမော နာမ အတြဇော။

၂၄။ နိမိတ္တေ စတုရော ဒိသွာ၊ ဟတ္ထိယာနေန နိက္ခမိ။
အနူနဒသမာသာနိ၊ ပဓာနံ ပဒဟီ ဇိနော။

၂၅။ ဗြဟ္မုနာ ယာစိတော သန္တော၊ သုမနော လောကနာယကော။
ဝတ္တိ စက္ကံ မဟာဝီရော၊ မေခလေ ပုရမုတ္တမေ။

၂၆။ သရဏော ဘာဝိတတ္တော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ဥဒေနော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သုမနဿ မဟေသိနော။

27. Soṇā ca Upasoṇā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Sopi Buddho amitayaso, nāgamūle abujjhatha.

28. Varuṇo ceva Saraṇo ca, ahesuṁ aggupaṭṭhakā.
Cālā ca Upacālā ca, ahesuṁ aggupaṭṭhikā.

29. Uccattanena so Buddho, navutihatthamuggato.
Kañcanagghiyasaṅkāso, dasasahassī virocati.

30. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

31. Tāraṇīye tārayitvā, bodhanīye ca bodhayi.
Parinibbāyi Sambuddho, uḷurājāva atthami.

32. Te ca khīṇāsavā bhikkhū, so ca Buddho asādiso.
Atulappabhaṁ dassayitvā, nibbutā te mahāyasā.

33. Tañca ñāṇaṁ atuliyaṁ, tāni ca atulāni ratanāni.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā.

34. Sumano yasadharo Buddho, aṅgārāmamhi nibbuto.
Tattheva tassa Jinathūpo, catuyojanamuggato"ti.

Tattha **kañcanagghiyasaṅkāso**ti vividharatanavicittakañcanamayagghikasadisarūpasobho. **Dasasahassī virocatī**ti tassa pabhāya dasasahassīpi lokadhātu virocatīti attho. **Tāraṇīye**ti tārayitabbe tārayituṁ yutte sabbe Buddhaveneyyeti attho. **Uḷurājāvā**ti cando viya. **Atthamī**ti atthaṅgato. Keci "atthaṁ gato"ti paṭhanti. **Asādiso**ti asadiso. **Mahāyasā**ti mahākittisaddā mahāparivārā ca. **Tañca ñāṇan**ti taṁ sabbaññutaññāṇañca. **Atuliyan**ti atulyaṁ asadisaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Sumanabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito catuttho Buddhavaṁso.

၂၇။ သောဏာ စ ဥပသောဏာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အမိတယသော၊ နာဂမူလေ အဗုဇ္ဈထ။

၂၈။ ဝရုဏော စေဝ သရဏော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။
စာလာ စ ဥပစာလာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ။

၂၉။ ဥစ္စတ္တနေန သော ဗုဒ္ဓေါ၊ နဝုတိဟတ္ထမုဂ္ဂတော။
ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော၊ ဒသသဟဿီ ဝိရောစတိ။

၃၀။ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၃၁။ တာရဏီယေ တာရယိတွာ၊ ဗောဓနီယေ စ ဗောဓယိ။
ပရိနိဗ္ဗာယိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဥဠုရာဇာဝ အတ္ထမိ။

၃၂။ တေ စ ခီဏာသဝါ ဘိက္ခူ၊ သော စ ဗုဒ္ဓေါ အသာဒိသော။
အတုလပ္ပဘံ ဒဿယိတွာ၊ နိဗ္ဗုတာ တေ မဟာယသာ။

၃၃။ တဉ္စ ဉာဏံ အတုလိယံ၊ တာနိ စ အတုလာနိ ရတနာနိ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ။

၃၄။ သုမနော ယသဓရော ဗုဒ္ဓေါ၊ အင်္ဂါရာမမှိ နိဗ္ဗုတော။
တတ္ထေဝ တဿ ဇိနထူပေါ၊ စတုယောဇနမုဂ္ဂတော"တိ။

တတ္ထ **ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော**တိ ဝိဝိဓရတနဝိစိတ္တကဉ္စနမယဂ္ဃိကသဒိသရူပသောဘော။ **ဒသသဟဿီ ဝိရောစတီ**တိ တဿ ပဘာယ ဒသသဟဿီပိ လောကဓာတု ဝိရောစတီတိ အတ္ထော။ **တာရဏီယေ**တိ တာရယိတဗ္ဗေ၊ တာရယိတုံ ယုတ္တေ သဗ္ဗေ ဗုဒ္ဓဝေနေယျေတိ အတ္ထော။ **ဥဠုရာဇာဝါ**တိ စန္ဒော ဝိယ။ **အတ္ထမီ**တိ အတ္ထင်္ဂတော။ ကေစိ "အတ္ထံ ဂတော"တိ ပဌန္တိ။ **အသာဒိသော**တိ အသဒိသော။ **မဟာယသာ**တိ မဟာကိတ္တိသဒ္ဒါ မဟာပရိဝါရာ စ။ **တဉ္စ ဉာဏ**န္တိ တံ သဗ္ဗညုတညာဏဉ္စ။ **အတုလိယ**န္တိ အတုလျံ အသဒိသံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သုမနဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော စတုတ္ထော ဗုဒ္ဓဝံသော။

7. Revatabuddhavaṁsavaṇṇanā

Sumanassa pana Bhagavato aparabhāge sāsane cassa antarahite navutivassasahassāyukā manussā anukkamena parihāyitvā dasavassāyukā hutvā puna anukkamena vaḍḍhitvā asaṅkhyeyyāyukā hutvā puna parihāyamānā saṭṭhivassasahassāyukā ahesuṁ. Tadā **Revato** nāma Satthā udapādi. Sopi pāramiyo pūretvā anekaratanasamujjalita[1] bhavane Tusitabhavane nibbattitvā tato cavitvā Sabbadhanadhaññavatisudhaññavatīnagare sabbālaṅkārasamalaṅkata-amitarucira[2] parivāraparivutassa sirivibhavasamudayenākulassa sabbasamiddhivipulassa Vipulassa nāma rañño kule sabbajananayanālipālisamākulāya samphullanayanakuvalayasassirikasiniddhavadanakamalākarasobhāsamujjalā ya suruciramanoharaguṇagaṇavipulāya Vipulāya nāma aggamahesiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasannaṁ māsānaṁ accayena Cittakūṭapabbatato suvaṇṇahaṁsarājā viya mātukucchito nikkhami.

Tassa paṭisandhiyaṁ jātiyañca pāṭihāriyāni pubbe vuttanayāneva ahesuṁ. Sudassanaratanagghi-āveḷanāmakā tayo cassa pāsādā ahesuṁ. Sudassanādevippamukhāni tettiṁsa itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ. Tāhi parivuto so surayuvatīti parivuto devakumāro viya chabbassasahassāni visayasukhamanubhavamāno agāraṁ ajjhāvasi. So Sudassanāya nāma deviyā Varuṇe nāma tanaye jāte cattāri nimittāni disvā nānāvirāgatanuvaravasananivasano āmukkamuttāhāramaṇikuṇḍalo varakeyūramakuṭakaṭakadharo paramasurabhigandhakusumasamalaṅkato paramarucirakaranikaro saradasamayarajanikaro viya tārāgaṇaparivuto viya cando tidasagaṇaparivuto viya dasasatanayano brahmagaṇaparivuto viya ca hāritamahābrahmā caturaṅginiyā mahatiyā senāya parivuto ājaññarathena mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā sabbābharaṇāni omuñcitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā jalajāmalāvikalanīlakuvalayadalasadisenātinisitenātitikhiṇenāsinā sakesamakuṭaṁ chinditvā ākāse khipi. Taṁ Sakko devarājā

1. Samujjotita (Sī, I) 2. Suci... (Sī, I)

၇-ရေဝတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

သုမနဿ ပန ဘဂဝတော အပရဘာဂေ သာသနေ စဿ အန္တရဟိတေ နဝုတိဝဿသဟဿာယုကာ မနုဿာ အနုက္ကမေန ပရိဟာယိတွာ ဒသဝဿာယုကာ ဟုတွာ ပုန အနုက္ကမေန ဝဍ္ဎိတွာ အသင်္ချေယျာယုကာ ဟုတွာ ပုန ပရိဟာယမာနာ သဋ္ဌိဝဿသဟဿာယုကာ အဟေသုံ။ တဒါ **ရေဝတော** နာမ သတ္ထာ ဥဒပါဒိ။ သောပိ ပါရမိယော ပူရေတွာ အနေကရတနသမုဇ္ဇလိတ[၁]ဘဝနေ တုသိတဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ သဗ္ဗဓနဓညဝတိသုဓညဝတီနဂရေ သဗ္ဗာလင်္ကာရသမလင်္ကတအမိတရုစိရ[၂]ပရိဝါရပရိဝုတဿ သိရိဝိဘဝသမုဒယေနာကုလဿ သဗ္ဗသမိဒ္ဓိဝိပုလဿ ဝိပုလဿ နာမ ရညော ကုလေ သဗ္ဗဇနနယနာလိပါလိသမာကုလာယ သမ္ဖုလ္လနယနကုဝလယသဿိရိကသိနိဒ္ဓဝဒနကမလာကရသောဘာသမုဇ္ဇလာယ သုရုစိရမနောဟရဂုဏဂဏဝိပုလာယ ဝိပုလာယ နာမ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန စိတ္တကူဋပဗ္ဗတတော သုဝဏ္ဏဟံသရာဇာ ဝိယ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။

တဿ ပဋိသန္ဓိယံ ဇာတိယဉ္စ ပါဋိဟာရိယာနိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယာနေဝ အဟေသုံ။ သုဒဿနရတနဂ္ဃိအာဝေဠနာမကာ တယော စဿ ပါသာဒါ အဟေသုံ။ သုဒဿနာဒေဝိပ္ပမုခါနိ တေတ္တိံသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။ တာဟိ ပရိဝုတော သော သုရယုဝတီဟိ ပရိဝုတော ဒေဝကုမာရော ဝိယ ဆဗ္ဗဿသဟဿာနိ ဝိသယသုခမနုဘဝမာနော အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ သော သုဒဿနာယ နာမ ဒေဝိယာ ဝရုဏေ နာမ တနယေ ဇာတေ စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ နာနာဝိရာဂတနုဝရဝသနနိဝသနော အာမုက္ကမုတ္တာဟာရမဏိကုဏ္ဍလော ဝရကေယူရမကုဋကဋကဓရော ပရမသုရဘိဂန္ဓကုသုမသမလင်္ကတော ပရမရုစိရကရနိကရော သရဒသမယရဇနိကရော ဝိယ တာရာဂဏပရိဝုတော ဝိယ စန္ဒော တိဒသဂဏပရိဝုတော ဝိယ ဒသသတနယနော ဗြဟ္မဂဏပရိဝုတော ဝိယ စ ဟာရိတမဟာဗြဟ္မာ စတုရင်္ဂိနိယာ မဟတိယာ သေနာယ ပရိဝုတော အာဇညရထေန မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ သဗ္ဗာဘရဏာနိ ဩမုဉ္စိတွာ ဘဏ္ဍာဂါရိကဿ ဟတ္ထေ ဒတွာ ဇလဇာမလာဝိကလနီလကုဝလယဒလသဒိသေနာတိနိသိတေနာတိတိခိဏေနာသိနာ သကေသမကုဋံ ဆိန္ဒိတွာ အာကာသေ ခိပိ။ တံ သက္ကော ဒေဝရာဇာ

၁-သမုဇ္ဇောတိတ (သီ၊ ဣ) ၂-သုစိ.... (သီ၊ ဣ)

suvaṇṇacaṅkoṭakena paṭiggahetvā Tāvatiṁsabhavanaṁ netvā Sinerumuddhani sattaratanamayaṁ cetiyaṁ akāsi.

Mahāpuriso pana devadattāni kāsāyāni paridahitvā pabbaji, ekā ca naṁ purisakoṭi anupabbaji. So tehi parivuto sattamāse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya aññatarāya Sādhudeviyā nāma seṭṭhidhītāya dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā sālavane divāvihāraṁ vītināmetvā sāyanhasamaye aññatarenājīvakena[1] dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā mattavaranāgagāmī nāgabodhiṁ padakkhiṇaṁ katvā tepaṇṇāsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā caturaṅgavīriyaṁ adhiṭṭhāya nisīditvā mārabalaṁ vidhamitvā sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhitvā "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti[2] udānaṁ udānesi. Tena vuttaṁ—

1. "Sumanassa aparena, Fevato nāma Nāyako.
   Anūpamo asadiso, atulo uttamo Jino"ti.

Revato kira Satthā bodhisamīpeyeva sattasattāhāni vītināmetvā dhammadesanatthaṁ brahmāyācanaṁ sampaṭicchitvā "kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan"ti[3] upadhārento attanā saha pabbajitabhikkhukoṭiyo aññe ca bahū devamanusse upanissayasampanne disvā ākāsena gantvā Varuṇārāme otaritvā tehi parivuto[4] gambhīraṁ nipuṇaṁ tiparivaṭṭaṁ appaṭivattiyaṁ aññena anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattetvā bhikkhūnaṁ koṭi arahatte patiṭṭhāpesi. Tīsu maggaphalesu patiṭṭhitānaṁ gaṇanaparicchedo natthi. Tena vuttaṁ—

2. "Sopi dhammaṁ pakāsesi, brahmunā abhiyācito.
   Khandhadhātuvavatthānaṁ, appavattaṁ bhavābhave"ti.

Tattha **khandhadhātuvavatthānan**ti pañcannaṁ khandhānaṁ aṭṭhārasannaṁ dhātūnaṁ nāmarūpavavatthānādivasena vibhāgakaraṇaṁ. Sabhāvalakkhaṇasāmaññalakkhaṇādivasena rūpārūpadhammapariggaho khandhadhātuvavatthānaṁ nāma. Atha vā "pheṇapiṇḍūpamaṁ rūpaṁ parimaddanāsahanato chiddāvachiddādibhāvato ca udakapubbuḷakaṁ[5]

1. Varuṇindharenājīvakena (Sī, I) 2. Khu 1. 36 piṭṭhe Dhammapade.
3. Dī 2. 34; Ma 1. 226; Ma 2. 294; Vi 3. 10 piṭṭhesu.
4. Bahūni pāṭihāriyāni dassento (Sī, I) 5. Bubbulakaṁ (Sī, I)

သုဝဏ္ဏစင်္ကောဋကေန ပဋိဂ္ဂဟေတွာ တာဝတိံသဘဝနံ နေတွာ သိနေရုမုဒ္ဓနိ သတ္တရတနမယံ စေတိယံ အကာသိ။

မဟာပုရိသော ပန ဒေဝဒတ္တာနိ ကာသာယာနိ ပရိဒဟိတွာ ပဗ္ဗဇိ၊ ဧကာ စ နံ ပုရိသကောဋိ အနုပဗ္ဗဇိ။ သော တေဟိ ပရိဝုတော သတ္တမာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ အညတရာယ သာဓုဒေဝိယာ နာမ သေဋ္ဌိဓီတာယ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သာယန္ဟသမယေ အညတရေနာဇီဝကေန[၁] ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ မတ္တဝရနာဂဂါမီ နာဂဗောဓိံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ တေပဏ္ဏာသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ စတုရင်္ဂဝီရိယံ အဓိဋ္ဌာယ နိသီဒိတွာ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ[၂] ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ "သုမနဿ အပရေန၊ ရေဝတော နာမ နာယကော။
   အနူပမော အသဒိသော၊ အတုလော ဥတ္တမော ဇိနော"တိ။

ရေဝတော ကိရ သတ္ထာ ဗောဓိသမီပေယေဝ သတ္တသတ္တာဟာနိ ဝီတိနာမေတွာ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဗြဟ္မာယာစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ "ကဿ နု ခေါ အဟံ ပဌမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ"န္တိ[၃] ဥပဓာရေန္တော အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတဘိက္ခုကောဋိယော အညေ စ ဗဟူ ဒေဝမနုဿေ ဥပနိဿယသမ္ပန္နေ ဒိသွာ အာကာသေန ဂန္တွာ ဝရုဏာရာမေ ဩတရိတွာ တေဟိ ပရိဝုတော[၄] ဂမ္ဘီရံ နိပုဏံ တိပရိဝဋ္ဋံ အပ္ပဋိဝတ္တိယံ အညေန အနုတ္တရံ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ ဘိက္ခူနံ ကောဋိ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ တီသု မဂ္ဂဖလေသု ပတိဋ္ဌိတာနံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၂။ "သောပိ ဓမ္မံ ပကာသေသိ၊ ဗြဟ္မုနာ အဘိယာစိတော။
   ခန္ဓဓာတုဝဝတ္ထာနံ၊ အပ္ပဝတ္တံ ဘဝါဘဝေ"တိ။

တတ္ထ **ခန္ဓဓာတုဝဝတ္ထာန**န္တိ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ အဋ္ဌာရသန္နံ ဓာတူနံ နာမရူပဝဝတ္ထာနာဒိဝသေန ဝိဘာဂကရဏံ။ သဘာဝလက္ခဏသာမညလက္ခဏာဒိဝသေန ရူပါရူပဓမ္မပရိဂ္ဂဟော ခန္ဓဓာတုဝဝတ္ထာနံ နာမ။ အထ ဝါ "ဖေဏပိဏ္ဍူပမံ ရူပံ ပရိမဒ္ဒနာသဟနတော ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒါဒိဘာဝတော စ ဥဒကပုဗ္ဗုဠကံ[၅]

၁-ဝရုဏိန္ဓရေနာဇီဝကေန (သီ၊ ဣ) ၂-ခု ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၃-ဒီ ၂-၃၄၊ မ ၁-၂၂၆၊ မ ၂-၂၉၄၊ ဝိ ၃-၁၀-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ဗဟူနိ ပါဋိဟာရိယာနိ ဒဿေန္တော (သီ၊ ဣ) ၅-ဗုဗ္ဗုလကံ (သီ၊ ဣ)

viya vedanā muhuttaramaṇīyabhāvato, marīcikā viya saññā vippalambhanato, kadalikkhandho viya saṅkhārā asārakato, māyā viya viññāṇaṁ vañcanakato"ti evamādināpi nayena aniccānupassanādivasenapi khandhadhātuvavatthānaṁ veditabbaṁ[1]. **Appavattaṁ bhavābhave**ti ettha bhavoti vaḍḍhi, abhavoti hāni. Bhavoti sassatadiṭṭhi, abhavoti ucchedadiṭṭhi. Bhavoti khuddakabhavo, abhavoti mahābhavo. Bhavoti kāmabhavo, abhapoti rūpārūpabhavoti evamādinā nayena bhavābhavānaṁ attho veditabbo[2]. Tesaṁ bhavābhavānaṁ appavattihetubhūtaṁ dhammaṁ pakāsesīti attho. Atha vā bhavati anenāti bhavo, tīsu bhavesu uppattinimittaṁ kammādikaṁ. Upapattibhavo abhavo nāma. Ubhayattha nikantiyā pahānakaraṁ appavattaṁ dhammaṁ desesīti attho. Tassa pana Revatabuddhassa tayova abhisamayā ahesuṁ. Paṭhamo panassa gaṇanapathaṁ vītivatto. Tena vuttaṁ—

3. "Tassābhisamayā tīṇi, ahesuṁ dhammadesane.
Gaṇanāya na vattabbo, paṭhamābhisamayo ahū"ti.

Tattha **tīṇī**ti tayo, liṅgavipallāso kato. Ayaṁ paṭhamo abhisamayo ahosi.

Athāparena samayena nagaruttare Uttare nagare sabbārindamo Arindamo nāma rājā ahosi. So kira Bhagavantaṁ attano nagaramanuppattaṁ sutvā tīhi janakoṭīhi parivuto Bhagavato paccuggamanaṁ katvā svātanāya nimantetvā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa sattāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā tigāvutavitthataṁ dīpapūjaṁ katvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā nisīdi. Atha Bhagavā tassa manonukūlaṁ vicittanayaṁ dhammaṁ desesi. Tattha devamanussānaṁ koṭisahassassa dutiyābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

4. "Yadā Arindamaṁ rājaṁ, vinesi Revato Muni.
Tadā koṭisahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahū"ti.

Ayaṁ dutiyo abhisamayo.

---

1. Abhi-Ṭṭha 2. 30 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
2. Ma-Ṭṭha 3. 156; Saṁ-Ṭṭha 3. 326; Udāna-Ṭṭha 146 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

ဝိယ ဝေဒနာ မုဟုတ္တရမဏီယဘာဝတော, မရီစိကာ ဝိယ သညာ ဝိပ္ပလမ္ဘနတော, ကဒလိက္ခန္ဓော ဝိယ သင်္ခါရာ အသာရကတော, မာယာ ဝိယ ဝိညာဏံ ဝဉ္စနကတော”တိ ဧဝမာဒိနာပိ နယေန အနိစ္စာနုပဿနာဒိဝသေနပိ ခန္ဓဓာတုဝဝတ္ထာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ[၁]။ **အပ္ပဝတ္တံ ဘဝါဘဝေ**တိ ဧတ္ထ ဘဝေါတိ ဝုဍ္ဎိ၊ အဘဝေါတိ ဟာနိ။ ဘဝေါတိ သဿတဒိဋ္ဌိ၊ အဘဝေါတိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ။ ဘဝေါတိ ခုဒ္ဒကဘဝေါ၊ အဘဝေါတိ မဟာဘဝေါ။ ဘဝေါတိ ကာမဘဝေါ၊ အဘဝေါတိ ရူပါရူပဘဝေါတိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဘဝါဘဝါနံ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော[၂]။ တေသံ ဘဝါဘဝါနံ အပ္ပဝတ္တိဟေတုဘူတံ ဓမ္မံ ပကာသေသီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ဘဝတိ အနေနာတိ ဘဝေါ၊ တီသု ဘဝေသု ဥပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ ကမ္မာဒိကံ။ ဥပပတ္တိဘဝေါ အဘဝေါ နာမ။ ဥဘယတ္ထ နိကန္တိယာ ပဟာနကရံ အပ္ပဝတ္တံ ဓမ္မံ ဒေသေသီတိ အတ္ထော။ တဿ ပန ရေဝတဗုဒ္ဓဿ တယောဝ အဘိသမယာ အဟေသုံ။ ပဌမော ပနဿ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တော။ တေန ဝုတ္တံ—

၃။ “တဿာဘိသမယာ တီဏိ၊ အဟေသုံ ဓမ္မဒေသနေ။
ဂဏနာယ န ဝတ္တဗ္ဗော၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **တီဏီ**တိ တယော၊ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတော။ အယံ ပဌမော အဘိသမယော အဟောသိ။

အထာပရေန သမယေန နဂရုတ္တရေ ဥတ္တရေ နဂရေ သဗ္ဗာရိန္ဒမော အရိန္ဒမော နာမ ရာဇာ အဟောသိ။ သော ကိရ ဘဂဝန္တံ အတ္တနော နဂရမနုပ္ပတ္တံ သုတွာ တီဟိ ဇနကောဋီဟိ ပရိဝုတော ဘဂဝတော ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ သွာတနာယ နိမန္တေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ တိဂါဝုတဝိတ္ထတံ ဒီပပူဇံ ကတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ နိသီဒိ။ အထ ဘဂဝါ တဿ မနောနုကူလံ ဝိစိတ္တနယံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တတ္ထ ဒေဝမနုဿာနံ ကောဋိသဟဿဿ ဒုတိယာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ “ယဒါ အရိန္ဒမံ ရာဇံ၊ ဝိနေသိ ရေဝတော မုနိ။
တဒါ ကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

အယံ ဒုတိယော အဘိသမယော။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၃၀-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-မ-ဋ္ဌ ၃-၁၅၆၊ သံ-ဋ္ဌ ၃-၃၂၆၊ ဥဒါန-ဋ္ဌ ၁၄၆-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Athāparena samayena Revato Satthā Uttaranigamaṁ nāma upanissāya viharanto sattāhaṁ nirodhasamāpattiṁ samāpajjitvā nisīdi. Tadā kira Uttaranigamavāsino manussā yāgubhattakhajjakabhesajjapānakādīni āharitvā bhikkhusaṁghassa mahādānaṁ datvā bhikkhū paripucchiṁsu “kuhiṁ bhante Bhagavā”ti. Tato tesaṁ bhikkhū āhaṁsu “Bhagavā āvuso nirodhasamāpattiṁ samāpanno”ti. Athātīte tasmiṁ sattāhe Bhagavantaṁ nirodhasamāpattito vuṭṭhitaṁ saradasamaye sūriyo viya attano anūpamāya Buddhasiriyā virocamānaṁ disvā nirodhasamāpattiyā guṇānisaṁsaṁ pucchiṁsu. Bhagavā ca tesaṁ nirodhasamāpattiyā guṇānisaṁsaṁ kathesi. Tadā devamanussānaṁ koṭisataṁ arahatte patiṭṭhāsi. Ayaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

5. “Sattāhaṁ paṭisallānā, vuṭṭhahitvā Narāsabho.
Koṭisataṁ naramarūnaṁ, vinesi uttame phale”ti.

Sudhaññavatīnagare paṭhamamahāpātimokkhuddese ehibhikkhupabbajjāya pabbajitānaṁ arahantānaṁ gaṇanapathaṁ vītivattānaṁ paṭhamo sannipāto ahosi. Mekhalanagare koṭisatasahassasaṅkhātānaṁ ehibhikkhupabbajjāya pabbajitānaṁ arahantānaṁ dutiyo sannipāto ahosi. Revatassa pana Bhagavato dhammacakkānuvattako Varuṇo nāma aggasāvako paññavantānaṁ aggo ābādhiko ahosi. Tattha gilānapucchanatthāya sampattamahājanassa lakkhaṇattayaparidīpakaṁ dhammaṁ desetvā koṭisatasahassaṁ purisānaṁ ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā arahatte patiṭṭhāpetvā caturaṅginike sannipāte pātimokkhaṁ uddisi. Ayaṁ tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

6. “Sannipātā tayo āsuṁ, Revatassa Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, suvimuttāna tādinaṁ.

7. Atikkantā gaṇanapathaṁ, paṭhamaṁ ye samāgatā.
Koṭisatasahassānaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

8. Yopi paññāya asamo, tassa cakkānuvattako.
So tadā byādhito āsi, patto jīvitasaṁsayaṁ.

အထာပရေန သမယေန ရေဝတော သတ္ထာ ဥတ္တရနိဂမံ နာမ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တော သတ္တာဟံ နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသီဒိ။ တဒါ ကိရ ဥတ္တရနိဂမဝါသိနော မနုဿာ ယာဂုဘတ္တခဇ္ဇကဘေသဇ္ဇပါနကာဒီနိ အာဟရိတွာ ဘိက္ခုသံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ ဘိက္ခူ ပရိပုစ္ဆိံသု “ကုဟိံ ဘန္တေ ဘဂဝါ”တိ။ တတော တေသံ ဘိက္ခူ အာဟံသု “ဘဂဝါ အာဝုသော နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပန္နော”တိ။ အထာတီတေ တသ္မိံ သတ္တာဟေ ဘဂဝန္တံ နိရောဓသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတံ သရဒသမယေ သူရိယော ဝိယ အတ္တနော အနူပမာယ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဝိရောစမာနံ ဒိသွာ နိရောဓသမာပတ္တိယာ ဂုဏာနိသံသံ ပုစ္ဆိံသု။ ဘဂဝါ စ တေသံ နိရောဓသမာပတ္တိယာ ဂုဏာနိသံသံ ကထေသိ။ တဒါ ဒေဝမနုဿာနံ ကောဋိသတံ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ အယံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “သတ္တာဟံ ပဋိသလ္လာနာ၊ ဝုဋ္ဌဟိတွာ နရာသဘော။
ကောဋိသတံ နရမရူနံ၊ ဝိနေသိ ဥတ္တမေ ဖလေ”တိ။

သုဓညဝတီနဂရေ ပဌမမဟာပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတာနံ အရဟန္တာနံ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာနံ ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ မေခလနဂရေ ကောဋိသတသဟဿသင်္ခါတာနံ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတာနံ အရဟန္တာနံ ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ရေဝတဿ ပန ဘဂဝတော ဓမ္မစက္ကာနုဝတ္တကော ဝရုဏော နာမ အဂ္ဂသာဝကော ပညဝန္တာနံ အဂ္ဂေါ အာဗာဓိကော အဟောသိ။ တတ္ထ ဂိလာနပုစ္ဆနတ္ထာယ သမ္ပတ္တမဟာဇနဿ လက္ခဏတ္တယပရိဒီပကံ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ကောဋိသတသဟဿံ ပုရိသာနံ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗာဇေတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ စတုရင်္ဂိကေ သန္နိပါတေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ အယံ တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ ရေဝတဿ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သုဝိမုတ္တာန တာဒိနံ။

၇။ အတိက္ကန္တာ ဂဏနပထံ၊ ပဌမံ ယေ သမာဂတာ။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၈။ ယောပိ ပညာယ အသမော၊ တဿ စက္ကာနုဝတ္တကော။
သော တဒါ ဗျာဓိတော အာသိ၊ ပတ္တော ဇီဝိတသံသယံ။

9. Tassa gilānapucchāya,
Ye tadā upagatā Munī.
Koṭisatasahassā arahanto
Tatiyo āsi samāgamo”ti.

Tattha **cakkānuvattako**ti dhammacakkānuvattako. **Patto jīvitasaṁsayan**ti ettha jīvite saṁsayaṁ jīvitasaṁsayaṁ, jīvitakkhayaṁ pāpuṇāti vā, na vā pāpuṇātīti evaṁ jīvitasaṁsayaṁ patto, byādhitassa balavabhāvena marati, na maratīti jīvite saṁsayaṁ pattoti attho. **Ye tadā upagatā munī**ti iti dīghabhāve sati bhikkhūnaṁ upari hoti, rasse anussarena saddhiṁ varuṇassa upari hoti.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Rammavatīnagare Atidevo nāma brāhmaṇo hutvā brāhmaṇadhamme pāraṁ gato Revataṁ Sammāsambuddhaṁ disvā tassa dhammakathaṁ sutvā saraṇesu patiṭṭhāya silokasahassena Dasabalaṁ kittetvā sahassagghanikena uttarāsaṅgena Bhagavantaṁ pūjesi. Sopi naṁ Buddho byākāsi “ito kappasatasahassādhikānaṁ dvinnaṁ asaṅkhyeyyānaṁ matthake Gotamo nāma Buddho bhavissatī”ti. Tena vuttaṁ—

10. “Ahaṁ tena samayena, Atidevo nāma brāhmaṇo.
Upagantvā Revataṁ Buddhaṁ, saraṇaṁ tassa gañchahaṁ.

11. Tassa sīlaṁ samādhiñca, paññāguṇamanuttamaṁ.
Thomayitvā yathāthāmaṁ, uttarīyamadāsahaṁ.

12. Sopi maṁ Buddho byākāsi, Revato Lokanāyako.
Aparimeyyito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

13. ‘Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā iman’ti—

aṭṭha gāthā vitthāretabbā.

14. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā.

15. Tadāpi taṁ Buddhadhammaṁ, saritvā anubrūhayiṁ.
Āharissāmi taṁ dhammaṁ, yaṁ mayhaṁ abhipattitan”ti.

၉။ တဿ ဂိလာနပုစ္ဆာယ၊
ယေ တဒါ ဥပဂတာ မုနီ။
ကောဋိသတသဟဿာ အရဟန္တော
တတိယော အာသိ သမာဂမော”တိ။

တတ္ထ **စက္ကာနုဝတ္တကော**တိ ဓမ္မစက္ကာနုဝတ္တကော။ **ပတ္တော ဇီဝိတသံသယ**န္တိ ဧတ္ထ ဇီဝိတေ သံသယံ ဇီဝိတသံသယံ၊ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပုဏာတိ ဝါ, န ဝါ ပါပုဏာတီတိ ဧဝံ ဇီဝိတသံသယံ ပတ္တော၊ ဗျာဓိတဿ ဗလဝဘာဝေန မရတိ, န မရတီတိ ဇီဝိတေ•သံသယံ ပတ္တောတိ အတ္ထော။ **ယေ တဒါ ဥပဂတာ မုနီ**တိ ဣတိ ဒီဃဘာဝေ သတိ ဘိက္ခူနံ ဥပရိ ဟောတိ၊ ရဿေ အနုဿရေန သဒ္ဓိံ ဝရုဏဿ ဥပရိ ဟောတိ။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ရမ္မဝတီနဂရေ အတိဒေဝေါ နာမ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ ဗြာဟ္မဏဓမ္မေ ပါရံ ဂတော ရေဝတံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ တဿ ဓမ္မကထံ သုတွာ သရဏေသု ပတိဋ္ဌာယ သိလောကသဟဿေန ဒသဗလံ ကိတ္တေတွာ သဟဿဂ္ဃနိကေန ဥတ္တရာသင်္ဂေန ဘဂဝန္တံ ပူဇေသိ။ သောပိ နံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ “ဣတော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနံ ဒွိန္နံ အသင်္ချေယျာနံ မတ္ထကေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ “အဟံ တေန သမယေန၊ အတိဒေဝေါ နာမ ဗြာဟ္မဏော။
ဥပဂန္တွာ ရေဝတံ ဗုဒ္ဓံ၊ သရဏံ တဿ ဂစ္ဆဟံ။

၁၁။ တဿ သီလံ သမာဓိဉ္စ၊ ပညာဂုဏမနုတ္တမံ။
ထောမယိတွာ ယထာထာမံ၊ ဥတ္တရီယမဒါသဟံ။

၁၂။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ ရေဝတော လောကနာယကော။
အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၃။ ‘ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ ပ ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမ’န္တိ—

အဋ္ဌ ဂါထာ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာ။

၁၄။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ။

၁၅။ တဒါပိ တံ ဗုဒ္ဓဓမ္မံ၊ သရိတွာ အနုဗြူဟယိံ။
အာဟရိဿာမိ တံ ဓမ္မံ၊ ယံ မယှံ အဘိပတ္ထိတ”န္တိ။

Tattha **saraṇaṁ tassa gañchahan**ti taṁ saraṇaṁ agañchiṁ ahaṁ, upayogatthe sāmivacanaṁ. **Paññāguṇan**ti paññāsampattiṁ. **Anuttaman**ti seṭṭhaṁ. "Paññāvimuttiguṇamuttaman"tipi pāṭho, so uttānova. **Thomayitvā**ti thometvā vaṇṇayitvā. **Yathāthāman**ti yathābalaṁ. **Uttarīyan**ti uttarāsaṅgaṁ. **Adāsahan**ti adāsiṁ ahaṁ. **Buddhadhamman**ti Buddhabhāvakaraṁ dhammaṁ, pāramīdhammanti attho. **Saritvā**ti anussaritvā. **Anubrūhayin**ti abhivaḍḍhesiṁ. **Āharissāmī**ti ānayissāmi. **Taṁ dhamman**ti taṁ Buddhattaṁ. **Yaṁ mayhaṁ abhipatthitan**ti yaṁ mayā abhipattitaṁ Buddhattaṁ, taṁ āharissāmīti attho.

Tassa pana **Revatassa** Bhagavato nagaraṁ Sudhaññavatī nāma ahosi, pitā Vipulo nāma khattiyo, mātā Vipulā nāma, Varuṇo ca Brahmadevo ca dve aggasāvakā, Sambhavo nāma upaṭṭhāko, Bhaddā ca Subhaddā ca dve aggasāvikā, nāgarukkho bodhi, sarīraṁ asītihatthubbedhaṁ ahosi, āyu saṭṭhivassasahassāni, Sudassanā nāma aggamahesī, Varuṇo nāma putto, ājaññarathena nikkhami.

Tassa dehābhinikkhantaṁ, pabhājālamanuttaraṁ.
Divā ceva tadā rattiṁ, niccaṁ pharati yojanaṁ.

Dhātuyo mama sabbāpi, vikirantūti so Jino.
Adhiṭṭhāsi Mahāvīro, sabbasattānukampako.

Mahānāgavanuyyāne[1], mahato nagarassa so[2].
Pūjito naramarūhi[3], parinibbāyi Revatoti.

Tena vuttaṁ—

16. "Nagaraṁ sudhaññavatī nāma, Vipulo nāma khattiyo.
Vipulā nāma janikā, Revatassa Mahesino.

21. Varuṇo Brahmadevo ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Sambhavo nāmupaṭṭhāko, Revatassa Mahesino.

1. Mahāsāre panuyyāne (Sī, I)
2. Mahato nagarassa yojane (Sī, I)
3. Narasārehi (Sī, I, Ka)

တတ္ထ **သရဏံ တဿ ဂဉ္ဆဟ**န္တိ တံ သရဏံ အဂဉ္ဆိံ အဟံ၊ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ။ **ပညာဂုဏ**န္တိ ပညာသမ္ပတ္တိံ။ **အနုတ္တမ**န္တိ သေဋ္ဌံ။ "ပညာဝိမုတ္တိဂုဏမုတ္တမ"န္တိပိ ပါဌော၊ သော ဥတ္တာနောဝ။ **ထောမယိတွာ**တိ ထောမေတွာ ဝဏ္ဏယိတွာ။ **ယထာထာမ**န္တိ ယထာဗလံ။ **ဥတ္တရီယ**န္တိ ဥတ္တရာသင်္ဂံ။ **အဒါသဟ**န္တိ အဒါသိံ အဟံ။ **ဗုဒ္ဓဓမ္မ**န္တိ ဗုဒ္ဓဘာဝကရံ ဓမ္မံ၊ ပါရမီဓမ္မန္တိ အတ္ထော။ **သရိတွာ**တိ အနုဿရိတွာ။ **အနုဗြူဟယိ**န္တိ အဘိဝဍ္ဎေသိံ။ **အာဟရိဿာမီ**တိ အာနယိဿာမိ။ **တံ ဓမ္မ**န္တိ တံ ဗုဒ္ဓတ္တံ။ **ယံ မယှံ အဘိပတ္ထိတ**န္တိ ယံ မယာ အဘိပတ္ထိတံ ဗုဒ္ဓတ္တံ၊ တံ အာဟရိဿာမီတိ အတ္ထော။

တဿ ပန **ရေဝတဿ** ဘဂဝတော နဂရံ သုဓညဝတီ နာမ အဟောသိ၊ ပိတာ ဝိပုလော နာမ ခတ္တိယော၊ မာတာ ဝိပုလာ နာမ၊ ဝရုဏော စ ဗြဟ္မဒေဝေါ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ သမ္ဘဝေါ နာမ ဥပဋ္ဌာကော၊ ဘဒ္ဒါ စ သုဘဒ္ဒါ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ နာဂရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ အာယု သဋ္ဌိဝဿသဟဿာနိ၊ သုဒဿနာ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ၊ ဝရုဏော နာမ ပုတ္တော၊ အာဇညရထေန နိက္ခမိ။

တဿ ဒေဟာဘိနိက္ခန္တံ၊ ပဘာဇာလမနုတ္တရံ။
ဒိဝါ စေဝ တဒါ ရတ္တိံ၊ နိစ္စံ ဖရတိ ယောဇနံ။

ဓာတုယော မမ သဗ္ဗာပိ၊ ဝိကိရန္တူတိ သော ဇိနော။
အဓိဋ္ဌာသိ မဟာဝီရော၊ သဗ္ဗသတ္တာနုကမ္ပကော။

မဟာနာဂဝနုယျာနေ[၁]၊ မဟတော နဂရဿ သော[၂]။
ပူဇိတော နရမရူဟိ[၃]၊ ပရိနိဗ္ဗာယိ ရေဝတောတိ။

တေန ဝုတ္တံ—

၁၆။ "နဂရံ သုဓညဝတီ နာမ၊ ဝိပုလော နာမ ခတ္တိယော။
ဝိပုလာ နာမ ဇနိကာ၊ ရေဝတဿ မဟေသိနော။

၂၁။ ဝရုဏော ဗြဟ္မဒေဝေါ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
သမ္ဘဝေါ နာမုပဋ္ဌာကော၊ ရေဝတဿ မဟေသိနော။

၁-မဟာသာရေ ပနုယျာနေ (သီ၊ ဣ)
၂-မဟတော နဂရဿ ယောဇနေ (သီ၊ ဣ)
၃-နရသာရေဟိ (သီ၊ ဣ၊ က)

22. Bhaddā ceva Subhaddā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Sopi Buddho asamasamo, nāgamūle abujjhatha.

23. [1]Padumo Kuñjaro ceva, ahesuṁ aggupaṭṭhakā.
Sirimā ceva Yasavatī, ahesuṁ aggupaṭṭhikā[1].

24. Uccattanena so Buddho, asītihatthamuggato.
Obhāseti disā sabbā, indaketuva uggato.

25. Tassa sarīre nibbattā, pabhāmālā anuttarā.
Divā vā yadi vā rattiṁ, samantā pharati yojanaṁ.

26. Saṭṭhivassasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

27. Dassayitvā Buddhabalaṁ, amataṁ loke pakāsayaṁ.
Nibbāyi anupādāno, yathaggupādānasaṅkhayā.

28. So ca kāyo ratananibho, so ca dhammo asādiso.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā"ti.

Tattha **obhāsetī**ti pakāsayati. **Uggato**ti ussito. **Pabhāmālā**ti pabhāvelā. **Yathaggī**ti aggi viya. **Upādānasaṅkhayā**ti indhanakkhayā. **So ca kāyo ratananibho**ti so ca tassa Bhagavato kāyo suvaṇṇavaṇṇo. "Tañca kāyaṁ ratananibhan"tipi pāṭho, liṅgavipallāsena vuttaṁ. Soyeva panassattho. Sesagāthāsu sabbattha uttānamevāti.

Revatabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito pañcamo Buddhavaṁso.

1-1. ... natthi (Sī, I, Ka)

၂၂။ ဘဒ္ဒါ စေဝ သုဘဒ္ဒါ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော၊ နာဂမူလေ အဗုဇ္ဈထ။

၂၃။ [၁]ပဒုမော ကုဉ္ဇရော စေဝ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။
သိရိမာ စေဝ ယသဝတီ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ[၁]။

၂၄။ ဥစ္စတ္တနေန သော ဗုဒ္ဓေါ၊ အသီတိဟတ္ထမုဂ္ဂတော။
ဩဘာသေတိ ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ ဣန္ဒကေတုဝ ဥဂ္ဂတော။

၂၅။ တဿ သရီရေ နိဗ္ဗတ္တာ၊ ပဘာမာလာ အနုတ္တရာ။
ဒိဝါ ဝါ ယဒိ ဝါ ရတ္တိံ၊ သမန္တာ ဖရတိ ယောဇနံ။

၂၆။ သဋ္ဌိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၇။ ဒဿယိတွာ ဗုဒ္ဓဗလံ၊ အမတံ လောကေ ပကာသယံ။
နိဗ္ဗာယိ အနုပါဒါနော၊ ယထဂ္ဂုပါဒါနသင်္ခယာ။

၂၈။ သော စ ကာယော ရတနနိဘော၊ သော စ ဓမ္မော အသာဒိသော။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **ဩဘာသေတီ**တိ ပကာသယတိ။ **ဥဂ္ဂတော**တိ ဥဿိတော။ **ပဘာမာလာ**တိ ပဘာဝေလာ။ **ယထဂ္ဂီ**တိ အဂ္ဂိ ဝိယ။ **ဥပါဒါနသင်္ခယာ**တိ ဣန္ဓနက္ခယာ။ **သော စ ကာယော ရတနနိဘော**တိ သော စ တဿ ဘဂဝတော ကာယော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော။ “တဉ္စ ကာယံ ရတနနိဘ”န္တိပိ ပါဌော၊ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တံ။ သောယေဝ ပနဿတ္ထော။ သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ရေဝတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ပဉ္စမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁-၁-.... နတ္ထိ (သီ၊ ဣ၊ က)

8. Sobhitabuddhavaṁsavaṇṇanā

Tassa pana aparabhāge tassa sāsanepi antarahite **Sobhito** nāma bodhisatto kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā devehi āyācito Tusitapurato cavitvā Sudhammanagare Sudhammarājassa kule Sudhammāya nāma deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. So dasannaṁ māsānaṁ accayena Sudhammuyyāne mātukucchito parisuddhavirājitaghanameghapaṭalato[1] puṇṇacando viya nikkhami. Tassa paṭisandhiyaṁ jātiyañca pāṭihāriyāni pubbe vuttappakārāni.

So dasavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasitvā sattattiṁsanāṭakitthisahassānaṁ[2] aggāya aggamahesiyā Makhiladeviyā kucchismiṁ Sīhakumāre nāma putte uppanne cattāri nimittāni disvā sañjātasaṁvego pāsādeyeva pabbajitvā tattheva ānāpānassatisamādhiṁ bhāvetvā cattāri jhānāni paṭilabhitvā sattāhaṁ tattheva padhānacariyamacari. Tato Makhilamahādeviyā dinnaṁ paramamadhuraṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā abhinikkhamanatthāya cittamuppādesi "ayaṁ pāsādo alaṅkatapaṭiyatto mahājanassa passantasseva ākāsena gantvā Bodhirukkhaṁ majjhekatvā pathaviyaṁ otaratu, imā ca itthiyo mayi bodhimūle nisinne avuttā sayameva pāsādato nikkhamantū"ti. Sahacittuppādā pāsādo ca Sudhammarājabhavanato uppatitvā[3] asitañjanasaṅkāsamākāsamabbhuggañchi. So samosaritasurabhikusumadāmasamalaṅkatapāsādatalo sakalampi gaganatalaṁ samalaṅkurumāno viya kanakarasadhārāsadisarucirakaranikaro divasakaro viya ca saradasamayarajanikaro viya ca virocamāno vilambamānavividhavicittakiṅkiṇikajālo yassa kira vāteritassa sukusalajanavāditassa pañcaṅgikassa turiyassa viya saddo vaggu ca rajanīyo ca kamanīyo ca ahosi.

Dūrato paṭṭhāya suyyamānena madhurena sarena sattānaṁ sotāni odahamāno gharacaccaracatukkavīthi-ādīsu ṭhatvā pavattitakathāsallāpesu manussesu nātinīcena nāti-uccena taruvaravanamatthakāvidūrenākāsena

1. Ghanarājito (Sī, I)
2. Sattatināṭakitthisahassānaṁ (Sī, I)
3. Sahacittuppādā cassa sudhammarājabhavanaṁ tato uppatitvā (Sī, I)

၈-သောဘိတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

တဿ ပန အပရဘာဂေ တဿ သာသနေပိ အန္တရဟိတေ **သောဘိတော** နာမ ဗောဓိသတ္တော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ဒေဝေဟိ အာယာစိတော တုသိတပုရတော စဝိတွာ သုဓမ္မနဂရေ သုဓမ္မရာဇဿ ကုလေ သုဓမ္မာယ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သော ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန သုဓမ္မုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော ပရိသုဒ္ဓဝိရာဇိတဃနမေဃပဋလတော[၁] ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ နိက္ခမိ။ တဿ ပဋိသန္ဓိယံ ဇာတိယဉ္စ ပါဋိဟာရိယာနိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရာနိ။

သော ဒသဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိတွာ သတ္တတ္တိံသနာဋကိတ္ထိသဟဿာနံ[၂] အဂ္ဂါယ အဂ္ဂမဟေသိယာ မခိလဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ သီဟကုမာရေ နာမ ပုတ္တေ ဥပ္ပန္နေ စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ပါသာဒေယေဝ ပဗ္ဗဇိတွာ တတ္ထေဝ အာနာပါနဿတိသမာဓိံ ဘာဝေတွာ စတ္တာရိ ဈာနာနိ ပဋိလဘိတွာ သတ္တာဟံ တတ္ထေဝ ပဓာနစရိယမစရိ။ တတော မခိလမဟာဒေဝိယာ ဒိန္နံ ပရမမဓုရံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ အဘိနိက္ခမနတ္ထာယ စိတ္တမုပ္ပါဒေသိ "အယံ ပါသာဒေါ အလင်္ကတပဋိယတ္တော မဟာဇနဿ ပဿန္တဿေဝ အာကာသေန ဂန္တွာ ဗောဓိရုက္ခံ မဇ္ဈေကတွာ ပထဝိယံ ဩတရတု၊ ဣမာ စ ဣတ္ထိယော မယိ ဗောဓိမူလေ နိသိန္နေ အဝုတ္တာ သယမေဝ ပါသာဒတော နိက္ခမန္တူ"တိ။ သဟစိတ္တုပ္ပါဒါ ပါသာဒေါ စ သုဓမ္မရာဇဘဝနတော ဥပ္ပတိတွာ[၃] အသိတဉ္ဇနသင်္ကာသမာကာသမဗ္ဘုဂ္ဂဉ္ဆိ။ သော သမောသရိတသုရဘိကုသုမဒါမသမလင်္ကတပါသာဒတလော သကလမ္ပိ ဂဂနတလံ သမလင်္ကုရုမာနော ဝိယ ကနကရသဓာရာသဒိသရုစိရကရနိကရော ဒိဝသကရော ဝိယ စ သရဒသမယရဇနိကရော ဝိယ စ ဝိရောစမာနော ဝိလမ္ဗမာနဝိဝိဓဝိစိတ္တကိင်္ကိဏိကဇာလော ယဿ ကိရ ဝါတေရိတဿ သုကုသလဇနဝါဒိတဿ ပဉ္စင်္ဂိကဿ တုရိယဿ ဝိယ သဒ္ဒေါ ဝဂ္ဂု စ ရဇနီယော စ ကမနီယော စ အဟောသိ။

ဒူရတော ပဋ္ဌာယ သုယျမာနေန မဓုရေန သရေန သတ္တာနံ သောတာနိ ဩဒဟမာနော ဃရစစ္စရစတုက္ကဝီထိအာဒီသု ဌတွာ ပဝတ္တိတကထာသလ္လာပေသု မနုဿေသု နာတိနီစေန နာတိဥစ္စေန တရုဝရဝနမတ္ထကာဝိဒူရေနာကာသေန

၁-ဃနရာဇိတော (သီ၊ ဣ)
၂-သတ္တတိနာဋကိတ္ထိသဟဿာနံ (သီ၊ ဣ)
၃-သဟစိတ္တုပ္ပါဒါ စဿ သုဓမ္မရာဇဘဝနံ တတော ဥပ္ပတိတွာ (သီ၊ ဣ)

palobhayamāno viya taruvarasākhānānāratanajutivisarasamujjalena vaṇṇena jananayanāni ākaḍḍhento viya ca puññānubhāvaṁ samugghosayanto viya ca gaganatalaṁ paṭipajji. Tattha nāṭakitthiyopi pañcaṅgikassa varaturiyassa madhurena sarena upagāyiṁsu ceva vilapiṁsu ca[1]. Caturaṅgīnī kirassa senāpi alaṅkārakāyābharaṇajutisamudayasamujjotanānāvirāgasurabhikusumavasanā bharaṇasobhitā amaravarasenā viya paramaruciradassanā dharaṇī viya gaganatalena pāsādaṁ parivāretvā agamāsi.

Tato pāsādo gantvā aṭṭhāsītihatthubbedhaṁ ujuvipulavaṭṭakkhandhaṁ kusumapallavamakulasamalaṅkataṁ nāgarukkhaṁ majjhekatvā otaritvā bhūmiyaṁ patiṭṭhahi. Nāṭakitthiyo ca kenaci avuttāva tato pāsādato otaritvā pakkamiṁsu. Anekaguṇasobhito kira Sobhitopi mahāpuriso mahājanakataparivāroyeva rattiyā tīsu yāmesu tisso vijjāyo uppādesi. Mārabalaṁ panassa dhammatābaleneva yathāgatamagamāsi. Pāsādo pana tattheva aṭṭhāsi. Sobhito pana Bhagavā sambodhiṁ patvā "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti udānaṁ udānetvā bodhisamīpeyeva sattasattāhaṁ vītināmetvā brahmuno dhammajjhesanaṁ paṭijānitvā "kassa nu kho paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan"ti Buddhacakkhunā olokento attano vemātike kaniṭṭhabhātike Asamakumārañca Sunetthakumārañca disvā "ime dve kumārā upanissayasampannā gambhīraṁ nipuṇaṁ dhammaṁ paṭivijjhituṁ samatthā, handāhaṁ imesaṁ dhammaṁ deseyyan"ti ākāsenāgantvā Sudhammuyyāne otaritvā dvepi kumāre uyyānapālena pakkosāpetvā tehi saparivārehi parivuto mahājanamajjhe dhammacakkaṁ pavattesi. Tena vuttaṁ—

1. "Revatassa aparena, Sobhito nāma Nāyako.
   Samāhito santacitto, asamo appaṭipuggalo.

2. So jino sakagehamhi, mānasaṁ vinivattayi.
   Patvāna kevalaṁ bodhiṁ, dhammacakkaṁ pavattayi.

3. Yāva heṭṭhā Avīcito, Bhavaggā cāpi uddhato.
   Etthantare ekaparisā, ahosi dhammadesane.

1. Uggāyiṁsu ca (Sī, I)

ပလောဘယမာနော ဝိယ တရုဝရသာခါနာနာရတနဇုတိဝိသရသမုဇ္ဇလေန ဝဏ္ဏေန ဇနနယနာနိ အာကဍ္ဎေန္တော ဝိယ စ ပုညာနုဘာဝံ သမုဂ္ဃောသယန္တော ဝိယ စ ဂဂနတလံ ပဋိပဇ္ဇိ။ တတ္ထ နာဋကိတ္ထိယောပိ ပဉ္စင်္ဂိကဿ ဝရတုရိယဿ မဓုရေန သရေန ဥပဂါယိံသု စေဝ ဝိလပိံသု စ[၁]။ စတုရင်္ဂိနီ ကိရဿ သေနာပိ အလင်္ကာရကာယာဘရဏဇုတိသမုဒယသမုဇ္ဇောတနာနာဝိရာဂသုရဘိကုသုမဝသနာဘရဏသောဘိတာ အမရဝရသေနာ ဝိယ ပရမရုစိရဒဿနာ ဓရဏီ ဝိယ ဂဂနတလေန ပါသာဒံ ပရိဝါရေတွာ အဂမာသိ။

တတော ပါသာဒေါ ဂန္တွာ အဋ္ဌာသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ဥဇုဝိပုလဝဋ္ဋက္ခန္ဓံ ကုသုမပလ္လဝမကုလသမလင်္ကတံ နာဂရုက္ခံ မဇ္ဈေကတွာ ဩတရိတွာ ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌဟိ။ နာဋကိတ္ထိယော စ ကေနစိ အဝုတ္တာဝ တတော ပါသာဒတော ဩတရိတွာ ပက္ကမိံသု။ အနေကဂုဏသောဘိတော ကိရ သောဘိတောပိ မဟာပုရိသော မဟာဇနကတပရိဝါရောယေဝ ရတ္တိယာ တီသု ယာမေသု တိဿော ဝိဇ္ဇာယော ဥပ္ပါဒေသိ။ မာရဗလံ ပနဿ ဓမ္မတာဗလေနေဝ ယထာဂတမဂမာသိ။ ပါသာဒေါ ပန တတ္ထေဝ အဋ္ဌာသိ။ သောဘိတော ပန ဘဂဝါ သမ္ဗောဓိံ ပတွာ "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ ဗောဓိသမီပေယေဝ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ ဗြဟ္မုနော ဓမ္မဇ္ဈေသနံ ပဋိဇာနိတွာ "ကဿ နု ခေါ ပဌမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ"န္တိ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ ဩလောကေန္တော အတ္တနော ဝေမာတိကေ ကနိဋ္ဌဘာတိကေ အသမကုမာရဉ္စ သုနေတ္တကုမာရဉ္စ ဒိသွာ "ဣမေ ဒွေ ကုမာရာ ဥပနိဿယသမ္ပန္နာ ဂမ္ဘီရံ နိပုဏံ ဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထာ၊ ဟန္ဒာဟံ ဣမေသံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ"န္တိ အာကာသေနာဂန္တွာ သုဓမ္မုယျာနေ ဩတရိတွာ ဒွေပိ ကုမာရေ ဥယျာနပါလေန ပက္ကောသာပေတွာ တေဟိ သပရိဝါရေဟိ ပရိဝုတော မဟာဇနမဇ္ဈေ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ "ရေဝတဿ အပရေန၊ သောဘိတော နာမ နာယကော။
သမာဟိတော သန္တစိတ္တော၊ အသမော အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။

၂။ သော ဇိနော သကဂေဟမှိ၊ မာနသံ ဝိနိဝတ္တယိ။
ပတွာန ကေဝလံ ဗောဓိံ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယိ။

၃။ ယာဝ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိတော၊ ဘဝဂ္ဂါ စာပိ ဥဒ္ဓတော။
ဧတ္ထန္တရေ ဧကပရိသာ၊ အဟောသိ ဓမ္မဒေသနေ။

၁-ဥဂ္ဂါယိံသု စ (သီ၊ ဣ)

4. Tāya parisāya Sambuddho, dhammacakkaṁ pavattayi.
Gaṇanāya na vattabbo, paṭhamābhisamayo ahū”ti.

Tattha **sakagehamhī**ti attano bhavaneyeva, antopāsādataleyevāti attho. **Mānasaṁ vinivattayī**ti cittaṁ parivattesi, sakagehe ṭhatvā sattadivasabbhantareyeva puthujjanabhāvato cittaṁ vinivattetvā Buddhattaṁ pāpuṇīti attho. **Heṭṭhā**ti heṭṭhato. **Bhavaggā**ti akaniṭṭhabhavanato. **Tāya parisāyā**ti tassā parisāya majjhe. **Gaṇanāya na vattabbo**ti gaṇanapathamatītāti attho. **Paṭhamābhisamayo**ti paṭhamo dhammābhisamayo. **Ahū**ti gaṇanāya na vattabbā parisā ahosīti attho. “Paṭhame abhisamiṁsuyevā”tipi pāṭho, tassa paṭhamadhammadesane abhisamiṁsu ye janā, te gaṇanāya na vattabbāti attho.

Athāparena samayena Sudassananagaradvāre cittapāṭaliyā mūle Yamakapāṭihāriyaṁ katvā navakanakamaṇimayabhavane Tāvatiṁsabhavane Pāricchattakamūle Paṇḍukambalasilātale nisīditvā abhidhammaṁ desesi. Desanāpariyosāne navutikoṭisahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Ayaṁ dutiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

5. “Tato parampi desente, marūnaṁ ca samāgame.
Navutikoṭisahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahū”ti.

Athāparena samayena Sudassananagare Jayaseno nāma rājakumāro yojanappamāṇaṁ vihāraṁ kāretvā asokassakaṇṇacampakanāgapunnāgavakulasurabhi[1]cūtapanasāsanasālakunda[2]sahakārakaravīrādi-taruvaranirantaraṁ ārāmaṁ ropetvā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa niyyātesi. Dānānumodanaṁ katvā yāgaṁ vaṇṇetvā Bhagavā dhammaṁ desesi. Tadā koṭisatasahassasattanikāyassa dhammābhisamayo ahosi. Ayaṁ tatiyābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

6. “Punāparaṁ rājaputto, Jayaseno nāma khattiyo.
Ārāmaṁ ropayitvāna, Buddhe niyyātayī tadā.

1. Natthi (Sī, I) 2. Kakudha (Sī, I)

၄။ တာယ ပရိသာယ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယိ။
ဂဏနာယ န ဝတ္တဗ္ဗော၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **သကဂေဟမှီ**တိ အတ္တနော ဘဝနေယေဝ၊ အန္တောပါသာဒတလေယေဝါတိ အတ္ထော။ **မာနသံ ဝိနိဝတ္တယီ**တိ စိတ္တံ ပရိဝတ္တေသိ၊ သကဂေဟေ ဌတွာ သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရေယေဝ ပုထုဇ္ဇနဘာဝတော စိတ္တံ ဝိနိဝတ္တေတွာ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပါပုဏီတိ အတ္ထော။ **ဟေဋ္ဌာ**တိ ဟေဋ္ဌတော။ **ဘဝဂ္ဂါ**တိ အကနိဋ္ဌဘဝနတော။ **တာယ ပရိသာယာ**တိ တဿာ ပရိသာယ မဇ္ဈေ။ **ဂဏနာယ န ဝတ္တဗ္ဗော**တိ ဂဏနပထမတီတာတိ အတ္ထော။ **ပဌမာဘိသမယော**တိ ပဌမော ဓမ္မာဘိသမယော။ **အဟူ**တိ ဂဏနာယ န ဝတ္တဗ္ဗာ ပရိသာ အဟောသီတိ အတ္ထော။ “ပဌမေ အဘိသမိံသုယေဝါ”တိပိ ပါဌော၊ တဿ ပဌမဓမ္မဒေသနေ အဘိသမိံသု ယေ ဇနာ၊ တေ ဂဏနာယ န ဝတ္တဗ္ဗာတိ အတ္ထော။

အထာပရေန သမယေန သုဒဿနနဂရဒွါရေ စိတ္တပါဋလိယာ မူလေ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ နဝကနကမဏိမယဘဝနေ တာဝတိံသဘဝနေ ပါရိစ္ဆတ္တကမူလေ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာတလေ နိသီဒိတွာ အဘိဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ အယံ ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “တတော ပရမ္ပိ ဒေသေန္တေ၊ မရူနံ စ သမာဂမေ။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

အထာပရေန သမယေန သုဒဿနနဂရေ ဇယသေနော နာမ ရာဇကုမာရော ယောဇနပ္ပမာဏံ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ အသောကဿကဏ္ဏစမ္ပကနာဂပုန္နာဂဝကုလသုရဘိ[1] စူတပနသာသနသာလကုန္ဒ[2] သဟကာရကရဝီရာဒိတရုဝရနိရန္တရံ အာရာမံ ရောပေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ နိယျာတေသိ။ ဒါနာနုမောဒနံ ကတွာ ယာဂံ ဝဏ္ဏေတွာ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တဒါ ကောဋိသတသဟဿသတ္တနိကာယဿ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ အယံ တတိယာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ “ပုနာပရံ ရာဇပုတ္တော၊ ဇယသေနော နာမ ခတ္တိယော။
အာရာမံ ရောပယိတွာန၊ ဗုဒ္ဓေ နိယျာတယီ တဒါ။

၁-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ) ၂-ကကုဓ (သီ၊ ဣ)

7. Tassa yāgaṁ pakittento, dhammaṁ desesi cakkhumā.
Tadā koṭisahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū"ti.

Puna Uggato nāma rājā Sunandanagare[1] Sunandaṁ[2] nāma vihāraṁ kāretvā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa adāsi. Tasmiṁ dāne ehibhikkhupabbajjāya pabbajitānaṁ koṭisataṁ arahantānaṁ sannipāto, tesaṁ majjhe Sobhito Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi. Ayaṁ paṭhamo sannipāto ahosi. Puna Mekhalānagare dhammagaṇo Dhammagaṇārāmaṁ nāma pavarārāmaṁ mahāvihāraṁ kāretvā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa datvā saha sabbaparikkhārehi dānaṁ adāsi. Tasmiṁ samāgame ehibhikkhubhāvena pabbajitānaṁ navutiyā arahantakoṭīnaṁ sannipāte pātimokkhaṁ uddisi. Ayaṁ dutiyo sannipāto ahosi. Yadā pana Bhagavā dasasatanayanapure vassaṁ vasitvā pavāraṇāya suravaraparivuto otari, tadā asītiyā arahantakoṭīhi saddhiṁ caturaṅgike sannipāte pavāresi. Ayaṁ tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

8. "Sannipātā tayo āsuṁ, Sobhitassa Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

9. Uggato nāma so rājā, dānaṁ deti naruttame.
Tamhi dāne samāgañchuṁ, arahantā satakoṭiyo.

10. Punāparaṁ puragaṇo[3], deti dānaṁ naruttame.
Tadā navutikoṭīnaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

11. Devaloke vasitvāna, yadā orohatī Jino.
Tadā asītikoṭīnaṁ, tatiyo āsi samāgamo"ti.

Tadā kira amhākaṁ bodhisatto Rammavatīnagare ubhato[4] sujāto[5] Sujāto nāma brāhmaṇo hutvā Sobhitassa Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā saraṇesu patiṭṭhāya Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa temāsaṁ mahādānamadāsi. Sopi naṁ "anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissatī"ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

1. Sunandavatīnagare (Sī, I) 2. Surindaṁ (Sī, I) 3. Pūgagaṇo (Ka)
4. Uggato (Sī, I) 5. Natthi (Sī, I)

၇။ တဿ ယာဂံ ပကိတ္တေန္တော၊ ဓမ္မံ ဒေသေသိ စက္ခုမာ။
တဒါ ကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ"တိ။

ပုန ဥဂ္ဂတော နာမ ရာဇာ သုနန္ဒနဂရေ[1] သုနန္ဒံ[2] နာမ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ အဒါသိ။ တသ္မိံ ဒါနေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတာနံ ကောဋိသတံ အရဟန္တာနံ သန္နိပါတော၊ တေသံ မဇ္ဈေ သောဘိတော ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ အယံ ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန မေခလာနဂရေ ဓမ္မဂဏော ဓမ္မဂဏာရာမံ နာမ ပဝရာရာမံ မဟာဝိဟာရံ ကာရေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒတွာ သဟ သဗ္ဗပရိက္ခာရေဟိ ဒါနံ အဒါသိ။ တသ္မိံ သမာဂမေ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ပဗ္ဗဇိတာနံ နဝုတိယာ အရဟန္တကောဋီနံ သန္နိပါတေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ အယံ ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ယဒါ ပန ဘဂဝါ ဒသသတနယနပုရေ ဝဿံ ဝသိတွာ ပဝါရဏာယ သုရဝရပရိဝုတော ဩတရိ၊ တဒါ အသီတိယာ အရဟန္တကောဋီဟိ သဒ္ဓိံ စတုရင်္ဂိကေ သန္နိပါတေ ပဝါရေသိ။ အယံ တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈။ "သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ သောဘိတဿ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၉။ ဥဂ္ဂတော နာမ သော ရာဇာ၊ ဒါနံ ဒေတိ နရုတ္တမေ။
တမှိ ဒါနေ သမာဂဉ္ဆုံ၊ အရဟန္တာ သတကောဋိယော။

၁၀။ ပုနာပရံ ပုရဂဏော[3]၊ ဒေတိ ဒါနံ နရုတ္တမေ။
တဒါ နဝုတိကောဋီနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၁၁။ ဒေဝလောကေ ဝသိတွာန၊ ယဒါ ဩရောဟတီ ဇိနော။
တဒါ အသီတိကောဋီနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော"တိ။

တဒါ ကိရ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ရမ္မဝတီနဂရေ ဥဘတော[4] သုဇာတော[5] သုဇာတော နာမ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ သောဘိတဿ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ သရဏေသု ပတိဋ္ဌာယ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ တေမာသံ မဟာဒါနမဒါသိ။ သောပိ နံ "အနာဂတေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-သုနန္ဒဝတီနဂရေ (သီ၊ ဣ) ၂-သုရိန္ဒံ (သီ၊ ဣ) ၃-ပူဂဂဏော (က)
၄-ဥဂ္ဂတော (သီ၊ ဣ) ၅-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

12. “Ahaṁ tena samayena, Sujāto nāma brāhmaṇo.
Tadā sasāvakaṁ Buddhaṁ, annapānena tappayiṁ.

13. Sopi maṁ Buddho byākāsi, Sobhito Lokanāyako.
Aparimeyyito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

14. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

15. Tassāpi vacanaṁ sutvā, haṭṭho saṁviggamānaso.
Tamevatthamanuppattiyā, uggaṁ dhitimakāsahan”ti.

Tattha **tamevatthamanuppattiyā**ti tassa buddhattassa anuppatti-atthaṁ, tassa pana Sobhitabuddhassa “anāgate ayaṁ Gotamo nāma Buddho bhavissatī”ti vacanaṁ sutvā “avitathavacanā hi Buddhā”ti Buddhattappatti-atthanti attho. **Ugga**nti tibbaṁ ghoraṁ. **Dhitin**ti vīriyaṁ. **Akāsahan**ti akāsiṁ ahaṁ.

Tassa pana **Sobhitassa** Bhagavato Sudhammaṁ nāma nagaraṁ ahosi, pitā Sudhammo nāma rājā, mātā Sudhammā nāma devī, Asamo ca Sunettho ca dve aggasāvakā, Anomo nāmupaṭṭhāko, Nakulā ca Sujātā ca dve aggasāvikā, nāgarukkho bodhi, aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedhaṁ sarīraṁ ahosi, navutivassasahassāni āyuppamāṇaṁ, Makhilā nāmassa mahādevī, Sīhakumāro nāma atrajo, nāṭakitthīnaṁ sattattiṁsasahassāni[1], navavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Pāsādena abhinikkhami. Jayaseno nāma rājā upaṭṭhāko. Setārāme[2] kira vasīti. Tena vuttaṁ—

16. “Sudhammaṁ nāma nagaraṁ, Sudhammo nāma khattiyo.
Sudhammā nāma janikā, Sobhitassa Mahesino.

21. Asamo ca Sunetto ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Anomo nāmupaṭṭhāko, Sobhitassa Mahesino.

22. Nakulā ca Sujātā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bujjhamāno ca so Buddho, nāgamūle abujjhatha.

1. Sattati sahassāni (Sī, I) 2. Sotārāme (Sī, I)

၁၂။ “အဟံ တေန သမယေန၊ သုဇာတော နာမ ဗြာဟ္မဏော။
တဒါ သသာဝကံ ဗုဒ္ဓံ၊ အန္နပါနေန တပ္ပယိံ။

၁၃။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ သောဘိတော လောကနာယကော။
အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၄။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၅။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဟဋ္ဌော သံဝိဂ္ဂမာနသော။
တမေဝတ္ထမနုပ္ပတ္တိယာ၊ ဥဂ္ဂံ ဓိတိမကာသဟ”န္တိ။

တတ္ထ **တမေဝတ္ထမနုပ္ပတ္တိယာ**တိ တဿ ဗုဒ္ဓတ္တဿ အနုပ္ပတ္တိအတ္ထံ၊ တဿ ပန သောဘိတဗုဒ္ဓဿ “အနာဂတေ အယံ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဝစနံ သုတွာ “အဝိတထဝစနာ ဟိ ဗုဒ္ဓါ”တိ ဗုဒ္ဓတ္တုပ္ပတ္တိအတ္ထန္တိ အတ္ထော။ **ဥဂ္ဂ**န္တိ တိဗ္ဗံ ဃောရံ။ **ဓိတိ**န္တိ ဝီရိယံ။ **အကာသဟ**န္တိ အကာသိံ အဟံ။

တဿ ပန **သောဘိတဿ** ဘဂဝတော သုဓမ္မံ နာမ နဂရံ အဟောသိ၊ ပိတာ သုဓမ္မော နာမ ရာဇာ၊ မာတာ သုဓမ္မာ နာမ ဒေဝီ၊ အသမော စ သုနေတ္တော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ အနောမော နာမုပဋ္ဌာကော၊ နကုလာ စ သုဇာတာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ နာဂရုက္ခော ဗောဓိ၊ အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ သရီရံ အဟောသိ၊ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ အာယုပ္ပမာဏံ၊ မခိလာ နာမဿ မဟာဒေဝီ၊ သီဟကုမာရော နာမ အတြဇော၊ နာဋကိတ္ထီနံ သတ္တတ္တိံသသဟဿာနိ[1]၊ နဝဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ ပါသာဒေန အဘိနိက္ခမိ။ ဇယသေနော နာမ ရာဇာ ဥပဋ္ဌာကော။ သေတာရာမေ[2] ကိရ ဝသီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၆။ “သုဓမ္မံ နာမ နဂရံ၊ သုဓမ္မော နာမ ခတ္တိယော။
သုဓမ္မာ နာမ ဇနိကာ၊ သောဘိတဿ မဟေသိနော။

၂၁။ အသမော စ သုနေတ္တော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
အနောမော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သောဘိတဿ မဟေသိနော။

၂၂။ နကုလာ စ သုဇာတာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗုဇ္ဈမာနော စ သော ဗုဒ္ဓေါ၊ နာဂမူလေ အဗုဇ္ဈထ။

၁-သတ္တတိ သဟဿာနိ (သီ၊ ဣ) ၂-သောတာရာမေ (သီ၊ ဣ)

24. Aṭṭhapaṇṇāsaratanaṁ, accuggato mahāmuni.
Obhāseti disā sabbā, sataraṁsīva uggato.

25. Yathā suphullaṁ pavanaṁ, nānāgandhehi dhūpitaṁ.
Tatheva tassa pāvacanaṁ, sīlagandhehi dhūpitaṁ.

26. Yathāpi Sāgaro nāma, dassanena atappiyo.
Tatheva tassa pāvacanaṁ, savanena atappiyaṁ.

27. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

28. Ovādaṁ anusiṭṭhiñca, datvāna sesake jane.
Hutāsanova tāpetvā, nibbuto so sasāvako.

29. So ca Buddho asamasamo, tepi sāvakā balappattā.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā"ti.

Tattha **sataraṁsīvā**ti ādicco viya, sabbā disā obhāsetīti attho. **Pavanan**ti mahāvanaṁ. **Dhūpitan**ti vāsitaṁ gandhitaṁ. **Atappiyo**ti atittikaro, atittijanano vā. **Tāvade**ti tasmiṁ kāle, tāvatakaṁ kālanti attho. **Tāresī**ti tārayī. **Ovādan**ti sakiṁ vādo ovādo nāma. **Anusiṭṭhin**ti punappunaṁ vacanaṁ anusiṭṭhi nāma. **Sesake jane**ti saccappaṭivedhaṁ appattassa sesajanassa, sāmi-atthe bhummavacanaṁ. **Hutāsanova tāpetvā**ti aggi viya tappetvā. Ayameva vā pāṭho, upādānakkhayā Bhagavā parinibbutoti attho. Sesagāthāsu sabbattha uttānamevāti.

Sobhitabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito chaṭṭho Buddhavaṁso.

၂၄။ အဋ္ဌပဏ္ဏာသရတနံ၊ အစ္စုဂ္ဂတော မဟာမုနိ။
ဩဘာသေတိ ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ သတရံသီဝ ဥဂ္ဂတော။

၂၅။ ယထာ သုဖုလ္လံ ပဝနံ၊ နာနာဂန္ဓေဟိ ဓူပိတံ။
တထေဝ တဿ ပါဝစနံ၊ သီလဂန္ဓေဟိ ဓူပိတံ။

၂၆။ ယထာပိ သာဂရော နာမ၊ ဒဿနေန အတပ္ပိယော။
တထေဝ တဿ ပါဝစနံ၊ သဝနေန အတပ္ပိယံ။

၂၇။ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၈။ ဩဝါဒံ အနုသိဋ္ဌိဉ္စ၊ ဒတွာန သေသကေ ဇနေ။
ဟုတာသနောဝ တာပေတွာ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

၂၉။ သော စ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော၊ တေပိ သာဝကာ ဗလပ္ပတ္တာ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **သတရံသီဝါ**တိ အာဒိစ္စော ဝိယ၊ သဗ္ဗာ ဒိသာ ဩဘာသေတီတိ အတ္ထော။ **ပဝန**န္တိ မဟာဝနံ။ **ဓူပိတ**န္တိ ဝါသိတံ ဂန္ဓိတံ။ **အတပ္ပိယော**တိ အတိတ္တိကရော၊ အတိတ္တိဇနနော ဝါ။ **တာဝဒေ**တိ တသ္မိံ ကာလေ၊ တာဝတကံ ကာလန္တိ အတ္ထော။ **တာရေသီ**တိ တာရယီ။ **ဩဝါဒ**န္တိ သကိံ ဝါဒေါ ဩဝါဒေါ နာမ။ **အနုသိဋ္ဌိ**န္တိ ပုနပ္ပုနံ ဝစနံ အနုသိဋ္ဌိ နာမ။ **သေသကေ ဇနေ**တိ သစ္စပ္ပဋိဝေဓံ အပ္ပတ္တဿ သေသဇနဿ၊ သာမိအတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ။ **ဟုတာသနောဝ တာပေတွာ**တိ အဂ္ဂိ ဝိယ တပ္ပေတွာ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော၊ ဥပါဒါနက္ခယာ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗုတောတိ အတ္ထော။ သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

သောဘိတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ဆဋ္ဌော ဗုဒ္ဓဝံသော။

9. Anomadassībuddhavaṁsavaṇṇanā

Sobhitabuddhe pana parinibbute tassa aparabhāge ekamasaṅkhyeyyaṁ Buddhuppādarahitaṁ ahosi. Atīte pana tasmiṁ asaṅkhyeyye ekasmiṁ kappe tayo Buddhā nibbattiṁsu **Anomadassī Padumo Nārado**ti. Tattha **Anomadassī** Bhagavā soḷasa asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā devehi abhiyācito tato cavitvā Candavatiyaṁ nāma rājadhāniyaṁ Yasavānāmassa rañño kule samussitacārupayodharāya Yasodharāya nāma aggamahesiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. Anomadassikumāre kira Yasodharāya deviyā kucchigate tassa puññappabhāvena pabhā asītihatthappamāṇaṁ ṭhānaṁ pharitvā aṭṭhāsi. Candasūriyappabhāhi anabhibhavanīyāva ahosi. Sā dasannaṁ māsānaṁ accayena bodhisattaṁ sucandanuyyāne[1] vijāyi. Pāṭihāriyāni heṭṭhā vuttanayāneva.

Nāmaggahaṇadivase panassa nāmaṁ gaṇhantā, yasmā jātiyaṁ ākāsato satta ratanāni patiṁsu, tasmā anomānaṁ ratanānaṁ uppattihetubhūtatthā "Anomadassī"ti nāmamakaṁsu. So anukkamena vuddhippatto dibbehi kāmaguṇehi paricāriyamāno dasavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Tassa kira Siri-upasirisirivaḍḍhoti tayo pāsādā ahesuṁ. Sirimādevippamukhāni tevīsati itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ. So sirimāya deviyā Upavāṇe nāma putte jāte cattāri nimittāni disvā sivikāyānena mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Taṁ tisso janakoṭiyo anupabbajiṁsu.

Tehi parivuto mahāpuriso dasa māse padhānacariyaṁ cari. Tato visākhapuṇṇamāya Anupamabrāhmaṇagāme piṇḍāya caritvā Anupamaseṭṭhidhītāya dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā sālavane divāvihāraṁ vītināmetvā Anomanāmājīvakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā ajjunarukkhabodhiṁ padakkhiṇaṁ katvā aṭṭhattiṁsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā caturaṅgavīriyaṁ adhiṭṭhāya pallaṅkaṁ ābhujitvā samāraṁ mārabalaṁ viddhaṁsetvā tīsu yāmesu tisso vijjā uppādetvā "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti udānaṁ udānesi. Tena vuttaṁ—

1. Sunanduyyāne (Sī, I)

၉-အနောမဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

သောဘိတဗုဒ္ဓေ ပန ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ အပရဘာဂေ ဧကမသင်္ချေယျံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒရဟိတံ အဟောသိ။ အတီတေ ပန တသ္မိံ အသင်္ချေယျေ ဧကသ္မိံ ကပ္ပေ တယော ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တိံသု **အနောမဒဿီ ပဒုမော နာရဒေါ**တိ။ တတ္ထ **အနောမဒဿီ** ဘဂဝါ သောဠသ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဒေဝေဟိ အဘိယာစိတော တတော စဝိတွာ စန္ဒဝတိယံ နာမ ရာဇဓာနိယံ ယသဝါနာမဿ ရညော ကုလေ သမုဿိတစာရုပယောဓရာယ ယသောဓရာယ နာမ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ အနောမဒဿိကုမာရေ ကိရ ယသောဓရာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိဂတေ တဿ ပုညပ္ပဘာဝေန ပဘာ အသီတိဟတ္ထပ္ပမာဏံ ဌာနံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ စန္ဒသူရိယပ္ပဘာဟိ အနဘိဘဝနီယာဝ အဟောသိ။ သာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ဗောဓိသတ္တံ သုစန္ဒနုယျာနေ[1] ဝိဇာယိ။ ပါဋိဟာရိယာနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနေဝ။

နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ပနဿ နာမံ ဂဏှန္တာ, ယသ္မာ ဇာတိယံ အာကာသတော သတ္တ ရတနာနိ ပတိံသု၊ တသ္မာ အနောမာနံ ရတနာနံ ဥပ္ပတ္တိဟေတုဘူတတ္တာ "အနောမဒဿီ"တိ နာမမကံသု။ သော အနုက္ကမေန ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တော ဒိဗ္ဗေဟိ ကာမဂုဏေဟိ ပရိစာရိယမာနော ဒသဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ တဿ ကိရ သိရိ ဥပသိရိ သိရိဝဍ္ဎောတိ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ သိရိမာဒေဝိပ္ပမုခါနိ တေဝီသတိ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။ သော သိရိမာယ ဒေဝိယာ ဥပဝါဏေ နာမ ပုတ္တေ ဇာတေ စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ သိဝိကာယာနေန မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ တိဿော ဇနကောဋိယော အနုပဗ္ဗဇိံသု။

တေဟိ ပရိဝုတော မဟာပုရိသော ဒသ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိ။ တတော ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ အနုပမဗြာဟ္မဏဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ အနုပမသေဋ္ဌိဓီတာယ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ အနောမနာမာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ အဇ္ဇုနရုက္ခဗောဓိံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အဋ္ဌတ္တိံသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ စတုရင်္ဂဝီရိယံ အဓိဋ္ဌာယ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ သမာရံ မာရဗလံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ တီသု ယာမေသု တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပါဒေတွာ "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-သုနန္ဒုယျာနေ (သီ၊ ဣ)

1. “Sobhitassa aparena, Sambuddho Dvipaduttamo.
Anomadassī amitayaso, tejassī duratikkamo.

2. So chetvā bandhanaṁ sabbaṁ, viddhaṁsetvā tayo bhave.
Anivattigamanaṁ maggaṁ, desesi devamānuse.

3. Sāgarova asaṅkhobho, pabbatova durāsado.
Ākāsova ananto so, sālarājāva phullito.

4. Dassanenapi taṁ Buddhaṁ, tositā honti pāṇino.
Byāharantaṁ giraṁ sutvā, amataṁ pāpuṇanti te”ti.

Tattha **anomadassī**ti anupamadassano, amitadassano vā. **Amitayaso**ti amitaparivāro, amitakitti vā. **Tejassī**ti sīlasamādhipaññātejena samannāgato. **Duratikkamo**ti duppadhaṁsiyo, aññena devena vā mārena vā kenaci vā atikkamituṁ asakkuṇeyyoti attho. **So chetvā bandhanaṁ sabban**ti sabbaṁ dasavidhaṁ saññojanaṁ chinditvā. **Viddhaṁsetvā tayo bhave**ti tibhavūpagaṁ kammaṁ kammakkhayakarañāṇena viddhaṁsetvā, abhāvaṁ katvāti attho. **Anivattigamanaṁ maggan**ti nivattiyā pavattiyā paṭipakkhabhūtaṁ nibbānaṁ anivattīti vuccati, taṁ anivattiṁ gacchati anenāti anivattigamano. Taṁ anivattigamanaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ desesīti attho. “Dassetī”tipi pāṭho, soyevattho. **Devamānuse**ti devamanussānaṁ, sāmi-atthe upayogavacanaṁ daṭṭhabbaṁ.

Asaṅkhobhoti khobhetuṁ cāletuṁ asakkuṇeyyoti akkhobhiyo. Yathā hi samuddo caturāsītiyojanasahassagambhīro anekayojanasahassabhūtāvāso akkhobhiyo, evaṁ akkhobhiyoti attho. **Ākāsova ananto**ti yathā pana ākāsassa anto natthi, atha kho ananto appameyyo apāro, evaṁ Bhagavāpi Buddhaguṇehi ananto appameyyo apāro. **So**ti so Bhagavā. **Sālarājāva phullito**ti sabbalakkhaṇānubyañjanasamalaṅkatasarīrattā suphullitasālarājā viya sobhatīti attho. **Dassanenapi taṁ Buddhan**ti tassa Buddhassa dassanenāpīti attho. Īdisesupi sāmivacanaṁ payujjanti saddasatthavidū. **Tositā**ti paritositā pīṇitā. **Byāharantan**ti byāharantassa,

၁။ “သောဘိတဿ အပရေန၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒွိပဒုတ္တမော။
အနောမဒဿီ အမိတယသော၊ တေဇဿီ ဒုရတိက္ကမော။

၂။ သော ဆေတွာ ဗန္ဓနံ သဗ္ဗံ၊ ဝိဒ္ဓံသေတွာ တယော ဘဝေ။
အနိဝတ္တိဂမနံ မဂ္ဂံ၊ ဒေသေသိ ဒေဝမာနုသေ။

၃။ သာဂရောဝ အသင်္ခေါဘော၊ ပဗ္ဗတောဝ ဒုရာသဒေါ။
အာကာသောဝ အနန္တော သော၊ သာလရာဇာဝ ဖုလ္လိတော။

၄။ ဒဿနေနပိ တံ ဗုဒ္ဓံ၊ တောသိတာ ဟောန္တိ ပါဏိနော။
ဗျာဟရန္တံ ဂိရံ သုတွာ၊ အမတံ ပါပုဏန္တိ တေ”တိ။

တတ္ထ **အနောမဒဿီ**တိ အနုပမဒဿနော၊ အမိတဒဿနော ဝါ။ **အမိတယသော**တိ အမိတပရိဝါရော၊ အမိတကိတ္တိ ဝါ။ **တေဇဿီ**တိ သီလသမာဓိပညာတေဇေန သမန္နာဂတော။ **ဒုရတိက္ကမော**တိ ဒုပ္ပဓံသိယော၊ အညေန ဒေဝေန ဝါ မာရေန ဝါ ကေနစိ ဝါ အတိက္ကမိတုံ အသက္ကုဏေယျောတိ အတ္ထော။ **သော ဆေတွာ ဗန္ဓနံ သဗ္ဗ**န္တိ သဗ္ဗံ ဒသဝိဓံ သညောဇနံ ဆိန္ဒိတွာ။ **ဝိဒ္ဓံသေတွာ တယော ဘဝေ**တိ တိဘဝူပဂံ ကမ္မံ ကမ္မက္ခယကရဉာဏေန ဝိဒ္ဓံသေတွာ၊ အဘာဝံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **အနိဝတ္တိဂမနံ မဂ္ဂ**န္တိ နိဝတ္တိယာ ပဝတ္တိယာ ပဋိပက္ခဘူတံ နိဗ္ဗာနံ အနိဝတ္တီတိ ဝုစ္စတိ၊ တံ အနိဝတ္တိံ ဂစ္ဆတိ အနေနာတိ အနိဝတ္တိဂမနော။ တံ အနိဝတ္တိဂမနံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဒေသေသီတိ အတ္ထော။ “ဒဿေတီ”တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ **ဒေဝမာနုသေ**တိ ဒေဝမနုဿာနံ၊ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

အသင်္ခေါဘောတိ ခေါဘေတုံ စာလေတုံ အသက္ကုဏေယျောတိ အက္ခောဘိယော။ ယထာ ဟိ သမုဒ္ဒေါ စတုရာသီတိယောဇနသဟဿဂမ္ဘီရော အနေကယောဇနသဟဿဘူတာဝါသော အက္ခောဘိယော၊ ဧဝံ အက္ခောဘိယောတိ အတ္ထော။ **အာကာသောဝ အနန္တော**တိ ယထာ ပန အာကာသဿ အန္တော နတ္ထိ၊ အထ ခေါ အနန္တော အပ္ပမေယျော အပါရော၊ ဧဝံ ဘဂဝါပိ ဗုဒ္ဓဂုဏေဟိ အနန္တော အပ္ပမေယျော အပါရော။ **သော**တိ သော ဘဂဝါ။ **သာလရာဇာဝ ဖုလ္လိတော**တိ သဗ္ဗလက္ခဏာနုဗျဉ္ဇနသမလင်္ကတသရီရတ္တာ သုဖုလ္လိတသာလရာဇာ ဝိယ သောဘတီတိ အတ္ထော။ **ဒဿနေနပိ တံ ဗုဒ္ဓ**န္တိ တဿ ဗုဒ္ဓဿ ဒဿနေနာပီတိ အတ္ထော။ ဤဒိသေသုပိ သာမိဝစနံ ပယုဉ္ဇန္တိ သဒ္ဒသတ္ထဝိဒူ။ **တောသိတာ**တိ ပရိတောသိတာ ပီဏိတာ။ **ဗျာဟရန္တ**န္တိ ဗျာဟရန္တဿ၊

sāmi-atthe upayogavacanaṁ. **Amatan**ti nibbānaṁ. **Pāpuṇantī**ti adhigacchanti. **Te**ti ye tassa giraṁ dhammadesanaṁ suṇanti, te amataṁ pāpuṇantīti attho.

Bhagavā pana bodhimūle sattasattāhaṁ vītināmetvā brahmunā āyācito dhammadesanāya Buddhacakkhunā lokaṁ olokento attanā saha pabbajite tikoṭisaṅkhe jane upanissayasampanne disvā "kattha nu kho te etarahi viharantī"ti upadhārento Subhavatīnagare Sudassanuyyāne viharante disvā ākāsena gantvā Sudassanuyyāne otari. So tehi parivuto sadevamanussāya parisāya majjhe dhammacakkaṁ pavattesi. Tattha koṭisatānaṁ paṭhamābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

5. "Dhammābhisamayo tassa, iddho phīto tadā ahu.
Koṭisatāni abhisamiṁsu, paṭhame dhammadesane"ti.

Tattha **phīto**ti phātippatto bāhujaññavasena. **Koṭisatānī**ti koṭīnaṁ satāni koṭisatāni. "Koṭisatayo"tipi pāṭho, tassa satakoṭiyoti attho.

Athāparena samayena Osadhīnagaradvāre asanarukkhamūle[1] Yamakapāṭihāriyaṁ katvā asurehi durabhibhavane[2] Tāvatiṁsabhavane Paṇḍukambalasilāyaṁ nisinno temāsaṁ abhidhammavassaṁ vassāpayi. Tadā asītidevatākoṭiyo abhisamiṁsu. Tena vuttaṁ—

6. Tato paraṁ abhisamaye, vassante dhammavuṭṭhiyo.
Asītikoṭiyobhisamiṁsu, dutiye dhammadesane"ti.

Tattha **vassante**ti Buddhamahāmeghe vassante. **Dhammavuṭṭhiyo**ti dhammakathāvassavuṭṭhiyo.

Tato aparena samayena maṅgalapañhāniddese aṭṭhasattati koṭiyo abhisamiṁsu. So tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. Ambarukkhamūle (Ka)
2. Surāripurābhibhavane (Sī, I)

သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။ **အမတ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ။ **ပါပုဏန္တီ**တိ အဓိဂစ္ဆန္တိ။ **တေ**တိ ယေ တဿ ဂိရံ ဓမ္မဒေသနံ သုဏန္တိ၊ တေ အမတံ ပါပုဏန္တီတိ အတ္ထော။

ဘဂဝါ ပန ဗောဓိမူလေ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ ဗြဟ္မုနာ အာယာစိတော ဓမ္မဒေသနာယ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဩလောကေန္တော အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတေ တိကောဋိသင်္ခေ ဇနေ ဥပနိဿယသမ္ပန္နေ ဒိသွာ “ကတ္ထ နု ခေါ တေ ဧတရဟိ ဝိဟရန္တီ”တိ ဥပဓာရေန္တော သုဘဝတီနဂရေ သုဒဿနုယျာနေ ဝိဟရန္တေ ဒိသွာ အာကာသေန ဂန္တွာ သုဒဿနုယျာနေ ဩတရိ။ သော တေဟိ ပရိဝုတော သဒေဝမနုဿာယ ပရိသာယ မဇ္ဈေ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တတ္ထ ကောဋိသတာနံ ပဌမာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “ဓမ္မာဘိသမယော တဿ၊ ဣဒ္ဓော ဖီတော တဒါ အဟု။
ကောဋိသတာနိ အဘိသမိံသု၊ ပဌမေ ဓမ္မဒေသနေ”တိ။

တတ္ထ **ဖီတော**တိ ဖာတိပ္ပတ္တော ဗာဟုဇညဝသေန။ **ကောဋိသတာနီ**တိ ကောဋီနံ သတာနိ ကောဋိသတာနိ။ “ကောဋိသတယော”တိပိ ပါဌော၊ တဿ သတကောဋိယောတိ အတ္ထော။

အထာပရေန သမယေန ဩသဓီနဂရဒွါရေ အသနရုက္ခမူလေ[၁] ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ အသုရေဟိ ဒုရဘိဘဝနေ[၂] တာဝတိံသဘဝနေ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာယံ နိသိန္နော တေမာသံ အဘိဓမ္မဝဿံ ဝဿာပယိ။ တဒါ အသီတိဒေဝတာကောဋိယော အဘိသမိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ “တတော ပရံ အဘိသမယေ၊ ဝဿန္တေ ဓမ္မဝုဋ္ဌိယော။
အသီတိကောဋိယောဘိသမိံသု၊ ဒုတိယေ ဓမ္မဒေသနေ”တိ။

တတ္ထ **ဝဿန္တေ**တိ ဗုဒ္ဓမဟာမေဃေ ဝဿန္တေ။ **ဓမ္မဝုဋ္ဌိယော**တိ ဓမ္မကထာဝဿဝုဋ္ဌိယော။

တတော အပရေန သမယေန မင်္ဂလပဉှာနိဒ္ဒေသေ အဋ္ဌသတ္တတိ ကောဋိယော အဘိသမိံသု။ သော တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-အမ္ဗရုက္ခမူလေ (က)
၂-သုရာရိပုရာဘိဘဝနေ (သီ၊ ဣ)

7. “Tato parampi vassante, tappayante ca pāṇinaṁ.
Aṭṭhasattatikoṭīnaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Tattha **vassante**ti dhammakathāsaliladhāraṁ vassante. **Tappayante**ti dhammāmatavassena tappayante, tappanaṁ karonte Bhagavatīti attho.

Anomadassissapi Bhagavato tayo sāvakasannipātā ahesuṁ. Tattha soreyyanagare Isidattassa rañño dhamme desiyamāne pasīditvā ehibhikkhupabbajjāya pabbajitānaṁ aṭṭhannaṁ arahantasatasahassānaṁ majjhe pātimokkhaṁ uddisi. Ayaṁ paṭhamo sannipāto ahosi. Rādhavatīnagare Undarindharassa[1] nāma rañño dhamme desiyamāne ehibhikkhupabbajjāya pabbajitānaṁ sattannaṁ arahantasatasahassānaṁ majjhe pātimokkhaṁ uddisi. Ayaṁ dutiyo sannipāto ahosi. Puna Soreyyanagareyeva Soreyyaraññā saha ehibhikkhupabbajjāya pabbajitānaṁ channaṁ arahantasatasahassānaṁ majjhe pātimokkhaṁ uddisi. Ayaṁ tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

8. “Sannipātā tayo āsuṁ, tassāpi ca Mahesino.
Abhiññābalappattānaṁ, pupphitānaṁ vimuttiyā.

9. Aṭṭhasatasahassānaṁ, sannipāto tadā ahu.
Pahīnamadamohānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

10. Sattasatasahassānaṁ, dutiyo āsi samāgamo.
Anaṅgaṇānaṁ virajānaṁ, upasantāna tādinaṁ.

11. Channaṁ satasahassānaṁ, tatiyo āsi samāgamo.
Abhiññābalappattānaṁ, nibbutānaṁ tapassinan”ti.

Tattha **tassāpi ca Mahesino**ti tassa Mahesino Anomadassissāpi. “Tassāpi Dvipaduttamo”tipi pāṭho, tassapi Dvipaduttamassāti attho. Lakkhaṇaṁ saddasatthato gahetabbaṁ. **Abhiññābalappattānan**ti abhiññānaṁ balappattānaṁ, ciṇṇavasitāya khippanisantibhāvena abhiññāsu thirabhāvappattānanti attho. **Pupphitānan**ti sabbaphāliphullabhāvena ativiya sobhaggappattānaṁ. **Vimuttiyā**ti arahattaphalavimuttiyā.

---

1. Madhurindarassa (Sī, I), Surindharassa (Ka)

၇။ “တတော ပရမ္ပိ ဝဿန္တေ၊ တပ္ပယန္တေ စ ပါဏိနံ။
အဋ္ဌသတ္တတိကောဋီနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **ဝဿန္တေ**တိ ဓမ္မကထာသလိလဓာရံ ဝဿန္တေ။ **တပ္ပယန္တေ**တိ ဓမ္မာမတဝဿေန တပ္ပယန္တေ၊ တပ္ပနံ ကရောန္တေ ဘဂဝတီတိ အတ္ထော။

အနောမဒဿိဿပိ ဘဂဝတော တယော သာဝကသန္နိပါတာ အဟေသုံ။ တတ္ထ သောရေယျနဂရေ ဣသိဒတ္တဿ ရညော ဓမ္မေ ဒေသိယမာနေ ပသီဒိတွာ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတာနံ အဋ္ဌန္နံ အရဟန္တသတသဟဿာနံ မဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ အယံ ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ရာဓဝတီနဂရေ သုန္ဒရိန္ဓရဿ[၁] နာမ ရညော ဓမ္မေ ဒေသိယမာနေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတာနံ သတ္တန္နံ အရဟန္တသတသဟဿာနံ မဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ အယံ ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန သောရေယျနဂရေယေဝ သောရေယျရညာ သဟ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဆန္နံ အရဟန္တသတသဟဿာနံ မဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ အယံ တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ တဿာပိ စ မဟေသိနော။
အဘိညာဗလပ္ပတ္တာနံ၊ ပုပ္ဖိတာနံ ဝိမုတ္တိယာ။

၉။ အဋ္ဌသတသဟဿာနံ၊ သန္နိပါတော တဒါ အဟု။
ပဟီနမဒမောဟာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၁၀။ သတ္တသတသဟဿာနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။
အနင်္ဂဏာနံ ဝိရဇာနံ၊ ဥပသန္တာန တာဒိနံ။

၁၁။ ဆန္နံ သတသဟဿာနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော။
အဘိညာဗလပ္ပတ္တာနံ၊ နိဗ္ဗုတာနံ တပဿိန”န္တိ။

တတ္ထ **တဿာပိ စ မဟေသိနော**တိ တဿ မဟေသိနော အနောမဒဿိဿာပိ။ “တဿာပိ ဒွိပဒုတ္တမော”တိပိ ပါဌော၊ တဿပိ ဒွိပဒုတ္တမဿာတိ အတ္ထော။ လက္ခဏံ သဒ္ဒသတ္ထတော ဂဟေတဗ္ဗံ။ **အဘိညာဗလပ္ပတ္တာန**န္တိ အဘိညာနံ ဗလပ္ပတ္တာနံ၊ စိဏ္ဏဝသိတာယ ခိပ္ပနိသန္တိဘာဝေန အဘိညာသု ထိရဘာဝပ္ပတ္တာနန္တိ အတ္ထော။ **ပုပ္ဖိတာန**န္တိ သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လဘာဝေန အတိဝိယ သောဘဂ္ဂပ္ပတ္တာနံ။ **ဝိမုတ္တိယာ**တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ။

၁-မဓုရိန္ဒရဿ (သီ၊ ဣ)၊ သုရိန္ဓရဿ (က)

Anaṅgaṇānanti ettha ayaṁ **aṅgaṇa**-saddo katthaci kilesesu dissati. Yathāha “tattha katamāni tīṇi aṅgaṇāni? Rāgo aṅgaṇaṁ doso aṅgaṇaṁ moho aṅgaṇan”ti[1]. “Pāpakānaṁ kho etaṁ āvuso akusalānaṁ icchāvacarānaṁ adhivacanaṁ yadidaṁ aṅgaṇan”ti[2]. Katthaci kismiñci male. Yathāha “tasseva rajassa vā aṅgaṇassa vā pahānāya vāyamatī”ti[3]. Katthaci tathārūpe bhūmibhāge “cetiyaṅgaṇaṁ bodhiyaṅgaṇaṁ rājaṅgaṇan”ti[4]. Idha pana kilesesu daṭṭhabbo. Tasmā nikkilesānanti attho[5]. **Virajānan**ti tasseva vevacanaṁ. **Tapassinan**ti kilesakkhayakaro ariyamaggasaṅkhāto tapo yesaṁ atthi te tapassino, tesaṁ tapassīnaṁ, khīṇāsavānanti attho.

Tadā amhākaṁ bodhisatto eko mahesakkho yakkhasenāpati ahosi mahiddhiko mahānubhāvo anekakoṭisatasahassānaṁ yakkhānaṁ adhipati. So “Buddho loke uppanno”ti sutvā āgantvā paramaruciradassanaṁ sattaratanamayaṁ abhirucirarajanikaramaṇḍalasadisaṁ maṇḍapaṁ nimminitvā tattha sattāhaṁ mahādānaṁ Buddhappamukhassa saṁghassa adāsi. Atha naṁ Bhagavā bhattānumodana[6]samaye “anāgate kappasatasahassādhike ekasmiṁ asaṅkhyeyye atikkante Gotamo nāma Buddho bhavissatī”ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

12. “Ahaṁ tena samayena, yakkho āsiṁ mahiddhiko.
Nekānaṁ yakkhakoṭīnaṁ, Vasavattimhi issaro.

13. Tadāpi taṁ Buddhavaraṁ, upagantvā Mahesinaṁ.
Annapānena tappesiṁ, sasaṁghaṁ Lokanāyakaṁ.

14. Sopi maṁ tadā byākāsi, visuddhanayano Muni.
Aparimeyyito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

15. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

16. Tassāpi vacanaṁ sutvā, haṭṭho saṁviggamānaso.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā”ti.

---

1. Abhi 2. 382 piṭṭhe. 2. Ma 1. 32 piṭṭhe. 3. Ma 1. 144 piṭṭhe.
4. Gavesitabbo. 5. Ma-Ṭṭha 1. 144 piṭṭhepi passitabbaṁ.
6. Bhuttānumodana (Sī, I)

အနင်္ဂဏာနန္တိ ဧတ္ထ အယံ **အင်္ဂဏ**-သဒ္ဒေါ ကတ္ထစိ ကိလေသေသု ဒိဿတိ။ ယထာဟ “တတ္ထ ကတမာနိ တီဏိ အင်္ဂဏာနိ? ရာဂေါ အင်္ဂဏံ ဒေါသော အင်္ဂဏံ မောဟော အင်္ဂဏ”န္တိ[၁]။ “ပါပကာနံ ခေါ ဧတံ အာဝုသော အကုသလာနံ ဣစ္ဆာဝစရာနံ အဓိဝစနံ ယဒိဒံ အင်္ဂဏ”န္တိ[၂]။ ကတ္ထစိ ကိသ္မိဉ္စိ မလေ။ ယထာဟ “တဿေဝ ရဇဿ ဝါ အင်္ဂဏဿ ဝါ ပဟာနာယ ဝါယမတီ”တိ[၃]။ ကတ္ထစိ တထာရူပေ ဘူမိဘာဂေ “စေတိယင်္ဂဏံ ဗောဓိယင်္ဂဏံ ရာဇင်္ဂဏ”န္တိ[၄]။ ဣဓ ပန ကိလေသေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ နိက္ကိလေသာနန္တိ အတ္ထော[၅]။ **ဝိရဇာနန္တိ** တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **တပဿိနန္တိ** ကိလေသက္ခယကရော အရိယမဂ္ဂသင်္ခါတော တပေါ ယေသံ အတ္ထိ တေ တပဿိနော၊ တေသံ တပဿီနံ၊ ခီဏာသဝါနန္တိ အတ္ထော။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ဧကော မဟေသက္ခော ယက္ခသေနာပတိ အဟောသိ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ အနေကကောဋိသတသဟဿာနံ ယက္ခာနံ အဓိပတိ။ သော “ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နော”တိ သုတွာ အာဂန္တွာ ပရမရုစိရဒဿနံ သတ္တရတနမယံ အဘိရုစိရရဇနိကရမဏ္ဍလသဒိသံ မဏ္ဍပံ နိမ္မိနိတွာ တတ္ထ သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ အဒါသိ။ အထ နံ ဘဂဝါ ဘတ္တာနုမောဒန[၆]သမယေ “အနာဂတေ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကေ ဧကသ္မိံ အသင်္ချေယျေ အတိက္ကန္တေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၂။ “အဟံ တေန သမယေန၊ ယက္ခော အာသိံ မဟိဒ္ဓိကော။
နေကာနံ ယက္ခကောဋီနံ၊ ဝသဝတ္တိမှိ ဣဿရော။

၁၃။ တဒါပိ တံ ဗုဒ္ဓဝရံ၊ ဥပဂန္တွာ မဟေသိနံ။
အန္နပါနေန တပ္ပေသိံ၊ သသံဃံ လောကနာယကံ။

၁၄။ သောပိ မံ တဒါ ဗျာကာသိ၊ ဝိသုဒ္ဓနယနော မုနိ။
အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၅။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၆။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဟဋ္ဌော သံဝိဂ္ဂမာနသော။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိ။

၁-အဘိ ၂-၃၈၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၁၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဂဝေသိတဗ္ဗော။ ၅-မ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၄-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၆-ဘုတ္တာနုမောဒန (သီ၊ ဣ)

Tattha **uttariṁ vatamadhiṭṭhāsin**ti pāramipūraṇatthāya bhiyyopi daḷhataraṁ parakkamamakāsīti attho.

Tassa pana **Anomadassissa** Bhagavato Candavatī nāma nagaraṁ ahosi, Yasavā nāma rājā pitā, Yasodharā nāma mātā, Nisabho ca Anomo ca dve aggasāvakā, Varuṇo nāmupaṭṭhāko, Sundarī ca Sumanā ca dve aggasāvikā, ajjunarukkho bodhi, sarīraṁ aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedhaṁ ahosi, vassasatasahassaṁ āyu, Sirimā nāma aggamahesī, Upavāṇo nāmassa putto, dasavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. So sivikāyānena nikkhami. Sivikāyānena gamanaṁ pana Sobhitabuddhavaṁsavaṇṇanāya pāsādagamane vuttanayeneva veditabbaṁ. Dhammako nāma rājā upaṭṭhāko. Dhammārāme kira Bhagavā vihāsīti. Tena vuttaṁ—

17. “Nagaraṁ Candavatī nāma, Yasavā nāma khattiyo.
Mātā Yasodharā nāma, Anomadassissa Satthuno.

18. Nisabho ca Anomo ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Varuṇo nāmupaṭṭhāko, Anomadassissa Satthuno.

23. Sundarī ca Sumanā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, ajjunoti pavuccati.

25. Aṭṭhapaṇṇāsaratanaṁ, accuggato Mahāmuni.
Pabhā niddhāvatī tassa, sataraṁsīva uggato.

26. Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

27. Supupphitaṁ pāvacanaṁ, arahantehi tādihi.
Vītarāgehi vimalehi, sobhittha Jinasāsanaṁ.

28. So ca Satthā amitayaso, yugāni tāni atuliyāni.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā”ti.

တတ္ထ **ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိန္တိ** ပါရမိပူရဏတ္ထာယ ဘိယျောပိ ဒဠှတရံ ပရက္ကမမကာသီတိ အတ္ထော။

တဿ ပန **အနောမဒဿိဿ** ဘဂဝတော စန္ဒဝတီ နာမ နဂရံ အဟောသိ၊ ယသဝါ နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ ယသောဓရာ နာမ မာတာ၊ နိသဘော စ အနောမော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ ဝရုဏော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သုန္ဒရီ စ သုမနာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ အဇ္ဇုနရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ ဝဿသတသဟဿံ အာယု၊ သိရိမာ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ၊ ဥပဝါဏော နာမဿ ပုတ္တော၊ ဒသဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ သော သိဝိကာယာနေန နိက္ခမိ။ သိဝိကာယာနေန ဂမနံ ပန သောဘိတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာယ ပါသာဒဂမနေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဓမ္မကော နာမ ရာဇာ ဥပဋ္ဌာကော။ ဓမ္မာရာမေ ကိရ ဘဂဝါ ဝိဟာသီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၇။ “နဂရံ စန္ဒဝတီ နာမ၊ ယသဝါ နာမ ခတ္တိယော။
မာတာ ယသောဓရာ နာမ၊ အနောမဒဿိဿ သတ္ထုနော။

၂၂။ နိသဘော စ အနောမော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ဝရုဏော နာမုပဋ္ဌာကော၊ အနောမဒဿိဿ သတ္ထုနော။

၂၃။ သုန္ဒရီ စ သုမနာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ အဇ္ဇုနောတိ ပဝုစ္စတိ။

၂၅။ အဋ္ဌပဏ္ဏာသရတနံ၊ အစ္စုဂ္ဂတော မဟာမုနိ။
ပဘာ နိဒ္ဓါဝတီ တဿ၊ သတရံသီဝ ဥဂ္ဂတော။

၂၆။ ဝဿသတသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၇။ သုပုပ္ဖိတံ ပါဝစနံ၊ အရဟန္တေဟိ တာဒိဟိ။
ဝီတရာဂေဟိ ဝိမလေဟိ၊ သောဘိတ္ထ ဇိနသာသနံ။

၂၈။ သော စ သတ္ထာ အမိတယသော၊ ယုဂါနိ တာနိ အတုလိယာနိ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

Tattha **pabhā niddhāvatī**ti tassa sarīrato pabhā nikkhamati. Sarīrappabhā panassa niccakālaṁ dvādasayojanappamāṇaṁ padesaṁ pharitvā tiṭṭhati. **Yugāni tānī**ti aggasāvakayugādīni yugaḷāni. **Sabbaṁ tamantarahitan**ti vuttappakāraṁ sabbampi aniccamukhaṁ paviṭṭhaṁ vinaṭṭhanti attho. “Nanu rittakameva saṅkhārā”tipi pāṭho, tassa nanu rittakā tucchakāyeva sabbe saṅkhārāti attho. **Ma**-kāro padasandhikaro. Sesagāthāsu sabbattha uttānamevāti.

Imassa pana Anomadassissa Bhagavato santike Sāriputto ca Mahāmoggallāno cāti ime dve aggasāvakā aggasāvakabhāvatthāya paṇidhānamakaṁsu. Imesaṁ pana therānaṁ vatthu cettha kathetabbaṁ. Mayā ganthavitthārabhayena na uddhaṭanti.

Anomadassībuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito sattamo Buddhavaṁso.

---

10. Padumabuddhavaṁsavaṇṇanā

Anomadassissa pana Bhagavato aparabhāge vassasatasahassāyukā manussā anukkamena parihāyitvā dasavassāyukā hutvā puna anukkamena vaḍḍhitvā asaṅkhyeyyāyukā hutvā puna parihāyamānā vassasatasahassāyukā ahesuṁ. Tadā **Padumo** nāma Satthā loke uppajji. Sopi pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Campakanagare Asamassa nāma rañño kule rūpādīhi asamāya asamāya nāma aggamahesiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. So dasannaṁ māsānaṁ accayena Campakuyyāne mātukucchito nikkhami. Jāte pana kumāre ākāsato sakalajambudīpe samuddapariyante padumavassaṁ nipati. Tenassa nāmaggahaṇadivase nāmaṁ gaṇhantā nemittakā ca ñātakā ca “Mahāpadumakumāro”tveva nāmamakaṁsu. So dasavassa-sahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Nanduttara Vasuttara Yasuttarānāmakā tayo pāsādā ahesuṁ. Uttarādevippamukhāni tettiṁsa itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ.

တတ္ထ **ပဘာ နိဒ္ဓါဝတီ**တိ တဿ သရီရတော ပဘာ နိက္ခမတိ။ သရီရပ္ပဘာ ပနဿ နိစ္စကာလံ ဒွါဒသယောဇနပ္ပမာဏံ ပဒေသံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတိ။ **ယုဂါနိ တာနီ**တိ အဂ္ဂသာဝကယုဂါဒီနိ ယုဂဠာနိ။ **သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတန္တိ** ဝုတ္တပ္ပကာရံ သဗ္ဗမ္ပိ အနိစ္စမုခံ ပဝိဋ္ဌံ ဝိနဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ “နနု ရိတ္တကမေဝ သင်္ခါရာ”တိပိ ပါဌော၊ တဿ နနု ရိတ္တကာ တုစ္ဆကာယေဝ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာတိ အတ္ထော။ **မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဣမဿ ပန အနောမဒဿိဿ ဘဂဝတော သန္တိကေ သာရိပုတ္တော စ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော စာတိ ဣမေ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ အဂ္ဂသာဝကဘာဝတ္ထာယ ပဏိဓာနမကံသု။ ဣမေသံ ပန ထေရာနံ ဝတ္ထု စေတ္ထ ကထေတဗ္ဗံ။ မယာ ဂန္ထဝိတ္ထာရဘယေန န ဥဒ္ဓဋန္တိ။

အနောမဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော သတ္တမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁၀-ပဒုမဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

အနောမဒဿိဿ ပန ဘဂဝတော အပရဘာဂေ ဝဿသတသဟဿာယုကာ မနုဿာ အနုက္ကမေန ပရိဟာယိတွာ ဒသဝဿာယုကာ ဟုတွာ ပုန အနုက္ကမေန ဝဍ္ဎိတွာ အသင်္ချေယျာယုကာ ဟုတွာ ပုန ပရိဟာယမာနာ ဝဿသတသဟဿာယုကာ အဟေသုံ။ တဒါ **ပဒုမော** နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သောပိ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ စမ္ပကနဂရေ အသမဿ နာမ ရညော ကုလေ ရူပါဒီဟိ အသမာယ အသမာယ နာမ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သော ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန စမ္ပကုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ ဇာတေ ပန ကုမာရေ အာကာသတော သကလဇမ္ဗုဒီပေ သမုဒ္ဒပရိယန္တေ ပဒုမဝဿံ နိပတိ။ တေနဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ နာမံ ဂဏှန္တာ နေမိတ္တကာ စ ဉာတကာ စ “မဟာပဒုမကုမာရော”တွေဝ နာမမကံသု။ သော ဒသဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ နန္ဒုတ္တရဝသုတ္တရယသုတ္တရာနာမကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဥတ္တရာဒေဝိပ္ပမုခါနိ တေတ္တိံသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။

Atha Mahāsatto Uttarāya nāma mahādeviyā rammakumāre nāma uppanne cattāri nimittāni disvā ājaññarathena mahābhinikkhamanaṁ nikkhami. Taṁ pabbajantaṁ ekā purisakoṭi anupabbaji. So tehi parivuto aṭṭha māse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Dhaññavatīnagare Sudhaññaseṭṭhissa dhītāya Dhaññavatiyā nāma dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā mahāsālavane[1] divāvihāraṁ vītināmetvā sāyanhasamaye titthakājīvakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā mahāsoṇabodhiṁ upasaṅkamitvā aṭṭhattiṁsahatthavitthataṁ tiṇasantharakaṁ paññapetvā pallaṅkaṁ ābhujitvā caturaṅgavīriyaṁ adhiṭṭhāya mārabalaṁ vidhamitvā tīsu yāmesu tisso vijjā sacchikatvā "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ bodhisamīpeyeva vītināmetvā brahmuno āyācanaṁ adhivāsetvā dhammadesanāya bhājanabhūte puggale upaparikkhanto attanā saha pabbajite koṭisaṅkhe bhikkhū disvā taṅkhaṇeyeva anilapathena gantvā Dhaññavatīnagarasamīpe Dhanañjayuyyāne otaritvā tehi parivuto tesaṁ majjhe dhammacakkaṁ pavattesi. Tadā koṭisatānaṁ abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. "Anomadassissa aparena, Sambuddho Dvipaduttamo.
Padumo nāma nāmena, asamo appaṭipuggalo.

2. Tassāpi asamaṁ sīlaṁ, samādhipi anantako.
Asaṅkhyeyyaṁ ñāṇavaraṁ, vimuttipi anūpamā.

3. Tassāpi atulatejassa, dhammacakkappavattane.
Abhisamayā tayo āsuṁ, mahātamapavāhanā"ti.

Tattha **asamaṁ sīlan**ti aññesaṁ sīlena asadisaṁ, uttamaṁ seṭṭhanti attho. **Samādhipi anantako**ti samādhipi appameyyo, tassa anantabhāvo lokavivaraṇayamakapāṭihāriyādīsu daṭṭhabbo. **Ñāṇavaran**ti sabbaññutaññāṇaṁ, asādhāraṇañāṇāni vā. **Vimuttipī**ti arahatthaphalavimuttipi Bhagavato. **Anūpamā**ti upamāvirahitā. **Atulatejassā**ti atulañāṇatejassa. "Atulañāṇatejā"tipi pāṭho. Tassa "tayo

---

1. Sahakāravane (Sī, I)

အထ မဟာသတ္တော ဥတ္တရာယ နာမ မဟာဒေဝိယာ ရမ္မကုမာရေ နာမ ဥပ္ပန္နေ စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ အာဇညရထေန မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိ။ တံ ပဗ္ဗဇန္တံ ဧကာ ပုရိသကောဋိ အနုပဗ္ဗဇိ။ သော တေဟိ ပရိဝုတော အဋ္ဌ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ဓညဝတီနဂရေ သုဓညသေဋ္ဌိဿ ဓီတာယ ဓညဝတိယာ နာမ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ မဟာသာလဝနေ[၁] ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သာယန္ဟသမယေ တိတ္ထကာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ မဟာသောဏဗောဓိံ ဥပသင်္ကမိတွာ အဋ္ဌတ္တိံသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရကံ ပညပေတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ စတုရင်္ဂဝီရိယံ အဓိဋ္ဌာယ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ တီသု ယာမေသု တိဿော ဝိဇ္ဇာ သစ္ဆိကတွာ "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိသမီပေယေဝ ဝီတိနာမေတွာ ဗြဟ္မုနော အာယာစနံ အဓိဝါသေတွာ ဓမ္မဒေသနာယ ဘာဇနဘူတေ ပုဂ္ဂလေ ဥပပရိက္ခန္တော အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတေ ကောဋိသင်္ခေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ တင်္ခဏေယေဝ အနိလပထေန ဂန္တွာ ဓညဝတီနဂရသမီပေ ဓနဉ္စယုယျာနေ ဩတရိတွာ တေဟိ ပရိဝုတော တေသံ မဇ္ဈေ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တဒါ ကောဋိသတာနံ အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ "အနောမဒဿိဿ အပရေန၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒွိပဒုတ္တမော။
ပဒုမော နာမ နာမေန၊ အသမော အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။

၂။ တဿာပိ အသမံ သီလံ၊ သမာဓိပိ အနန္တကော။
အသင်္ခေယျံ ဉာဏဝရံ၊ ဝိမုတ္တိပိ အနူပမာ။

၃။ တဿာပိ အတုလတေဇဿ၊ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ။
အဘိသမယာ တယော အာသုံ၊ မဟာတမပဝါဟနာ"တိ။

တတ္ထ **အသမံ သီလ**န္တိ အညေသံ သီလေန အသဒိသံ၊ ဥတ္တမံ သေဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ **သမာဓိပိ အနန္တကော**တိ သမာဓိပိ အပ္ပမေယျော၊ တဿ အနန္တဘာဝေါ လောကဝိဝရဏယမကပါဋိဟာရိယာဒီသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဉာဏဝရ**န္တိ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ အသာဓာရဏဉာဏာနိ ဝါ။ **ဝိမုတ္တိပီ**တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိပိ ဘဂဝတော။ **အနူပမာ**တိ ဥပမာဝိရဟိတာ။ **အတုလတေဇဿာ**တိ အတုလဉာဏတေဇဿ။ "အတုလဉာဏတေဇာ"တိပိ ပါဌော။ တဿ "တယော

၁-သဟကာရဝနေ (သီ၊ ဣ)

abhisamayā”ti iminā uttarapadena sambandho daṭṭhabbo. **Mahātamapavāhanā**ti mahāmohavināsakā, mohandhakāraviddhaṁsakāti attho.

Athāparena samayena Padumo Bhagavā attano kaniṭṭhabhātaraṁ Sālakumārañca Upasālakumārañca ñātisamāgame saparivāre pabbājetvā tesaṁ dhammaṁ desento navuti koṭiyo dhammāmataṁ pāyesi. Yadā pana Rammattherassa dhammaṁ desesi, tadā asītikoṭīnaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

4. “Paṭhamābhisamaye Buddho, koṭisatamabodhayi.
Dutiyābhisamaye dhīro, navutikoṭimabodhayi.

5. Yadā ca Padumo Buddho, ovadī sakamatrajaṁ.
Tadā asītikoṭīnaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Yadā pana subhāvitatto nāma rājā Padumassa Buddhassa Buddhapadumavadanassa santike koṭisatasahassaparivāro ehibhikkhupabbajjāya pabbajito, tasmiṁ sannipāte Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, so pana paṭhamo sannipāto ahosi.

Athāparena samayena Mahāpadumo munivasabho usabhasamagatī Usabhavatīnagaraṁ upanissāya vassaṁ upagañchi. Nagaravāsino manussā Bhagavantaṁ dassanakāmā upasaṅkamiṁsu. Tesaṁ Bhagavā dhammaṁ desesi. Tattha ca bahavo manussā pasannacittā pabbajiṁsu. Tato Dasabalo tehi ca aññehi ca tīhi bhikkhusatasahassehi saddhiṁ visuddhipavāraṇaṁ pavāresi. So dutiyo sannipāto ahosi. Ye pana tattha na pabbajiṁsu, te kathinānisaṁsaṁ sutvā pāṭipade pañcasu māsesu pañcānisaṁsadāyakaṁ kathinacīvaramadaṁsu. Tato taṁ bhikkhū Dhammasenāpatiṁ aggasāvakaṁ visālamatiṁ Sālattheraṁ kathinatthāratthaṁ yācitvā kathinacīvaraṁ tassādaṁsu. Therassa kathinacīvare kayiramāne bhikkhū sibbane sahāyakā ahesuṁ. Padumo pana Sammāsambuddho sūcicchidde suttāni āvunitvā adāsi. Niṭṭhite pana cīvare Bhagavā tīhi bhikkhusatasahassehi cārikaṁ pakkāmi.

အဘိသမယာ”တိ ဣမိနာ ဥတ္တရပဒေန သမ္ဗန္ဓော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **မဟာတမပဝါဟနာ**တိ မဟာမောဟဝိနာသကာ၊ မောဟန္ဓကာရဝိဒ္ဓံသကာတိ အတ္ထော။

အထာပရေန သမယေန ပဒုမော ဘဂဝါ အတ္တနော ကနိဋ္ဌဘာတရံ သာလကုမာရဉ္စ ဥပသာလကုမာရဉ္စ ဉာတိသမာဂမေ သပရိဝါရေ ပဗ္ဗာဇေတွာ တေသံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော နဝုတိ ကောဋိယော ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ ယဒါ ပန ရမ္မတ္ထေရဿ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တဒါ အသီတိကောဋီနံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ “ပဌမာဘိသမယေ ဗုဒ္ဓေါ၊ ကောဋိသတမဗောဓယိ။
ဒုတိယာဘိသမယေ ဓီရော၊ နဝုတိကောဋိမဗောဓယိ။

၅။ ယဒါ စ ပဒုမော ဗုဒ္ဓေါ၊ ဩဝဒီ သကမတြဇံ။
တဒါ အသီတိကောဋီနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

ယဒါ ပန သုဘာဝိတတ္တော နာမ ရာဇာ ပဒုမဿ ဗုဒ္ဓဿ ဗုဒ္ဓပဒုမဝဒနဿ သန္တိကေ ကောဋိသတသဟဿပရိဝါရော ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတော၊ တသ္မိံ သန္နိပါတေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ပန ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။

အထာပရေန သမယေန မဟာပဒုမော မုနိဝသဘော ဥသဘသမဂတီ ဥသဘဝတီနဂရံ ဥပနိဿာယ ဝဿံ ဥပဂဉ္ဆိ။ နဂရဝါသိနော မနုဿာ ဘဂဝန္တံ ဒဿနကာမာ ဥပသင်္ကမိံသု။ တေသံ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တတ္ထ စ ဗဟဝေါ မနုဿာ ပသန္နစိတ္တာ ပဗ္ဗဇိံသု။ တတော ဒသဗလော တေဟိ စ အညေဟိ စ တီဟိ ဘိက္ခုသတသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏံ ပဝါရေသိ။ သော ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ယေ ပန တတ္ထ န ပဗ္ဗဇိံသု၊ တေ ကထိနာနိသံသံ သုတွာ ပါဋိပဒေ ပဉ္စသု မာသေသု ပဉ္စာနိသံသဒါယကံ ကထိနစီဝရမဒံသု။ တတော တံ ဘိက္ခူ ဓမ္မသေနာပတိံ အဂ္ဂသာဝကံ ဝိသာလမတိံ သာလတ္ထေရံ ကထိနတ္ထာရတ္ထံ ယာစိတွာ ကထိနစီဝရံ တဿာဒံသု။ ထေရဿ ကထိနစီဝရေ ကယိရမာနေ ဘိက္ခူ သိဗ္ဗနေ သဟာယကာ အဟေသုံ။ ပဒုမော ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ သူစိစ္ဆိဒ္ဒေ သုတ္တာနိ အာဝုနိတွာ အဒါသိ။ နိဋ္ဌိတေ ပန စီဝရေ ဘဂဝါ တီဟိ ဘိက္ခုသတသဟဿေဟိ စာရိကံ ပက္ကာမိ။

Athāparena samayena sīhavikkantagāmī purisasīho viya Buddhasīho gosiṅgasālavanasadise paramasurabhikusumaphalabhāravinamitasākhāviṭape vimalakamalakuvalayasamalaṅkate sisiramadhuravārivāhena paripūrite rurucamara sīhabyaggha gaja haya gavaya mahiṁsādi vividhamigagaṇavicarite surabhikusumagandhāvabaddhahadayāhi bhamaramadhukarayuvatīhi anubhūtappacārāhi samantato gumbagumbāyamāne[1] phalarasapamuditahadayāhi kākalisadisamadhuravirutāhi kokilavadhūhi upagīyamāne paramaramaṇīye vivitte vijane yogānukūle pavane vassāvāsamupagañchi. Tasmiṁ viharantaṁ saparivārakaṁ Dasabalaṁ Tathāgataṁ Dhammarājaṁ Buddhasiriyā virocamānaṁ disvā manussā tassa dhammaṁ sutvā pasīditvā ehibhikkhupabbajjāya pabbajiṁsu. Tadā dvīhi bhikkhusatasahassehi parivuto pavāresi. So tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

6. "Sannipātā tayo āsuṁ, Padumassa Mahesino.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo.

7. Kathinatthārasamaye, uppanne kathinacīvare.
Dhammasenāpatitthāya, bhikkhū sibbiṁsu cīvaraṁ.

8. Tadā te vimalā bhikkhū, chaḷabhiññā mahiddhikā.
Tīṇi satasahassāni, samiṁsu aparājitā.

9. Punāparaṁ so Narāsabho, pavane vāsaṁ upāgami.
Tadā samāgamo āsi, dvinnaṁ satasahassinan"ti.

Tattha **kathinatthārasamaye**ti kathinacīvarattharaṇasamaye. **Dhammasenāpatitthāyā**ti Dhammasenāpatisālattheratthaṁ. **Aparājitā**ti na parājitā, vibhattilopo daṭṭhabbo. **So**ti so mahāpadumo. **Pavane**ti mahāvane. **Vāsa**nti vassāvāsaṁ. **Upāgamī**ti upāgato. **Dvinnaṁ satasahassinan**ti dvinnaṁ satasahassānaṁ. "Tadā āsi samāgamo"tipi pāṭho yadi atthi sundaro bhaveyya.

Tadā Tathāgate tasmiṁ vanasaṇḍe vasante amhākaṁ bodhisatto sīho hutvā sattāhaṁ nirodhasamāpattiṁ samāpajjitvā nisinnaṁ disvā

1. Gumugumāyamāne (Sī, I)

အထာပရေန သမယေန သီဟဝိက္ကန္တဂါမီ ပုရိသသီဟော ဝိယ ဗုဒ္ဓသီဟော ဂေါသိင်္ဂသာလဝနသဒိသေ ပရမသုရဘိကုသုမဖလဘာရဝိနမိတသာခါဝိဋပေ ဝိမလကမလကုဝလယသမလင်္ကတေ သိသိရမဓုရဝါရိဝါဟေန ပရိပူရိတေ ရုရုစမရ သီဟ ဗျဂ္ဃ ဂဇ ဟယ ဂဝယ မဟိံသာဒိ ဝိဝိဓမိဂဂဏဝိစရိတေ သုရဘိကုသုမဂန္ဓာဝဗဒ္ဓဟဒယာဟိ ဘမရမဓုကရယုဝတီဟိ အနုဘူတပ္ပစာရာဟိ သမန္တတော ဂုမ္ဗဂုမ္ဗာယမာနေ[1] ဖလရသပမုဒိတဟဒယာဟိ ကာကလိသဒိသမဓုရဝိရုတာဟိ ကောကိလဝဓူဟိ ဥပဂီယမာနေ ပရမရမဏီယေ ဝိဝိတ္တေ ဝိဇနေ ယောဂါနုကူလေ ပဝနေ ဝဿာဝါသမုပဂစ္ဆိ။ တသ္မိံ ဝိဟရန္တံ သပရိဝါရကံ ဒသဗလံ တထာဂတံ ဓမ္မရာဇံ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဝိရောစမာနံ ဒိသွာ မနုဿာ တဿ ဓမ္မံ သုတွာ ပသီဒိတွာ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိံသု။ တဒါ ဒွီဟိ ဘိက္ခုသတသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ပဝါရေသိ။ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ "သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ ပဒုမဿ မဟေသိနော။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။

၇။ ကထိနတ္ထာရသမယေ၊ ဥပ္ပန္နေ ကထိနစီဝရေ။
ဓမ္မသေနာပတိတ္ထာယ၊ ဘိက္ခူ သိဗ္ဗိံသု စီဝရံ။

၈။ တဒါ တေ ဝိမလာ ဘိက္ခူ၊ ဆဠဘိညာ မဟိဒ္ဓိကာ။
တီဏိ သတသဟဿာနိ၊ သမိံသု အပရာဇိတာ။

၉။ ပုနာပရံ သော နရာသဘော၊ ပဝနေ ဝါသံ ဥပါဂမိ။
တဒါ သမာဂမော အာသိ၊ ဒွိန္နံ သတသဟဿိနန်"တိ။

တတ္ထ **ကထိနတ္ထာရသမယေ**တိ ကထိနစီဝရတ္ထရဏသမယေ။ **ဓမ္မသေနာပတိတ္ထာယာ**တိ ဓမ္မသေနာပတိသာလတ္ထေရတ္ထံ။ **အပရာဇိတာ**တိ န ပရာဇိတာ၊ ဝိဘတ္တိလောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **သော**တိ သော မဟာပဒုမော။ **ပဝနေ**တိ မဟာဝနေ။ **ဝါသ**န္တိ ဝဿာဝါသံ။ **ဥပါဂမီ**တိ ဥပါဂတော။ **ဒွိန္နံ သတသဟဿိန**န္တိ ဒွိန္နံ သတသဟဿာနံ။ "တဒါ အာသိ သမာဂမော"တိပိ ပါဌော ယဒိ အတ္ထိ သုန္ဒရော ဘဝေယျ။

တဒါ တထာဂတေ တသ္မိံ ဝနသဏ္ဍေ ဝသန္တေ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော သီဟော ဟုတွာ သတ္တာဟံ နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသိန္နံ ဒိသွာ

၁-ဂုမုဂုမာယမာနေ (သီ၊ ဣ)

pasannacitto hutvā padakkhiṇaṁ katvā sañjātapītisomanasso tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā sattāhaṁ Buddhārammaṇaṁ pītiṁ avijahitvā pītisukheneva gocarāya apakkamitvā jīvitapariccāgaṁ katvā payirupāsamāno aṭṭhāsi. Atha Satthā tassa sattāhassa accayena nirodhasamāpattito vuṭṭhāya narasīho sīhaṁ oloketvā "bhikkhusaṁghepissa cittappasādo hotūti saṁgho āgacchatū"ti cintesi. Anekakoṭibhikkhū tāvadeva āgañchiṁsu. Sīho saṁghepi cittaṁ pasādesi. Atha Satthā tassa cittaṁ oloketvā "anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissatī"ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

10. "Ahaṁ tena samayena, sīho āsiṁ migādhibhū.
Pavivekamanubrūhantaṁ, pavane addasaṁ Jinaṁ.

11. Vanditvā sirasā pāde, katvāna taṁ padakkhiṇaṁ.
Tikkhattuṁ abhināditvā, sattāhaṁ Jinamupaṭṭhahaṁ.

12. Sattāhaṁ varasamāpattiyā, vuṭṭhahitvā Tathāgato.
Manasā cintayitvāna, koṭibhikkhū samānayi.

13. Tadāpi so Mahāvīro, tesaṁ majjhe viyākari.
Aparimeyyito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

14. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

15. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā"ti.

Tattha **pavivekamanubrūhantan**ti nirodhasamāpattiṁ samāpannanti attho. **Padakkhiṇan**ti tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā. **Abhināditvā**ti tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā. **Upaṭṭhahan**ti upaṭṭhahiṁ. Ayameva vā pāṭho. **Varasamāpattiyā**ti nirodhasamāpattito vuṭṭhahitvā. **Manasā cintayitvānā**ti "sabbepi bhikkhū idha āgacchantū"ti manasāva cintetvā. **Samānayī**ti samāhari.

Tassa pana **Padumassa Bhagavato** Campakaṁ nāma nagaraṁ ahosi. Asamo nāma rājā pitā ahosi, mātāpi tassa Asamā nāma,

ပသန္နစိတ္တော ဟုတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ သဉ္ဇာတပီတိသောမနဿော တိက္ခတ္တုံ သီဟနာဒံ နဒိတွာ သတ္တာဟံ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ အဝိဇဟိတွာ ပီတိသုခေနေဝ ဂေါစရာယ အပက္ကမိတွာ ဇီဝိတပရိစ္စာဂံ ကတွာ ပယိရုပါသမာနော အဋ္ဌာသိ။ အထ သတ္ထာ တဿ သတ္တာဟဿ အစ္စယေန နိရောဓသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ နရသီဟော သီဟံ ဩလောကေတွာ “ဘိက္ခုသံဃေပိဿ စိတ္တပ္ပသာဒေါ ဟောတူတိ သံဃော အာဂစ္ဆတူ”တိ စိန္တေသိ။ အနေကကောဋိဘိက္ခူ တာဝဒေဝ အာဂဉ္ဆိံသု။ သီဟော သံဃေပိ စိတ္တံ ပသာဒေသိ။ အထ သတ္ထာ တဿ စိတ္တံ ဩလောကေတွာ “အနာဂတေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ “အဟံ တေန သမယေန၊ သီဟော အာသိံ မိဂါဓိဘူ။
ပဝိဝေကမနုဗြူဟန္တံ၊ ပဝနေ အဒ္ဒသံ ဇိနံ။

၁၁။ ဝန္ဒိတွာ သိရသာ ပါဒေ၊ ကတွာန တံ ပဒက္ခိဏံ။
တိက္ခတ္တုံ အဘိနာဒိတွာ၊ သတ္တာဟံ ဇိနမုပဋ္ဌဟံ။

၁၂။ သတ္တာဟံ ဝရသမာပတ္တိယာ၊ ဝုဋ္ဌဟိတွာ တထာဂတော။
မနသာ စိန္တယိတွာန၊ ကောဋိဘိက္ခူ သမာနယိ။

၁၃။ တဒါပိ သော မဟာဝီရော၊ တေသံ မဇ္ဈေ ဝိယာကရိ။
အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၄။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၅။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိ။

တတ္ထ **ပဝိဝေကမနုဗြူဟန္တ**န္တိ နိရောဓသမာပတ္တိံ သမာပန္နန္တိ အတ္ထော။ **ပဒက္ခိဏ**န္တိ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ။ **အဘိနာဒိတွာ**တိ တိက္ခတ္တုံ သီဟနာဒံ နဒိတွာ။ **ဥပဋ္ဌဟ**န္တိ ဥပဋ္ဌဟိံ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ဝရသမာပတ္တိယာ**တိ နိရောဓသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ။ **မနသာ စိန္တယိတွာနာ**တိ “သဗ္ဗေပိ ဘိက္ခူ ဣဓ အာဂစ္ဆန္တူ”တိ မနသာဝ စိန္တေတွာ။ **သမာနယီ**တိ သမာဟရိ။

တဿ ပန **ပဒုမဿ ဘဂဝတော** စမ္ပကံ နာမ နဂရံ အဟောသိ။ အသမော နာမ ရာဇာ ပိတာ အဟောသိ၊ မာတာပိ တဿ အသမာ နာမ၊

Sālo ca Upasālo ca dve aggasāvakā, Varuṇo nāmupaṭṭhāko, Rādhā ca Surādhā ca dve aggasāvikā, mahāsoṇarukkho bodhi, aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedhaṁ sarīraṁ, āyu vassasatasahassaṁ ahosi, rūpādīhi guṇehi anuttarā Uttarā nāmassa aggamahesī, Rammakumāro nāmassa atirammo tanayo ahosi. Tena vuttaṁ—

16. "Campakaṁ nāma nagaraṁ, Asamo nāma khattiyo.
Asamā nāma janikā, Padumassa Mahesino.

21. Sālo ca Upasālo ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Varuṇo nāmupaṭṭhāko, Padumassa Mahesino.

22. Rādhā ceva surādhā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, mahāsoṇoti vuccati.

24. Aṭṭhapaṇṇāsaratanaṁ, accuggato Mahāmuni.
Pabhā niddhāvatī tassa, asamā sabbato disā.

25. Candappabhā sūriyappabhā, ratanaggimaṇippabhā.
Sabbāpi tā hatā honti, patvā Jinapabhuttamaṁ.

26. Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

27. Paripakkamānase satte, bodhayitvā asesato.
Sesake anusāsitvā, nibbuto so sasāvako.

28. Uragova tacaṁ jiṇṇaṁ, vaddhapattaṁva pādapo.
Jahitvā sabbasaṅkhāre, nibbuto so yathā sikhī"ti.

Tattha **ratanaggimaṇippabhā**ti ratanappabhā ca aggippabhā ca maṇippabhā ca. **Hatā**ti abhibhūtā. **Jinapabhuttaman**ti Jinassa sarīrappabhaṁ uttamaṁ patvā hatāti attho. **Paripakkamānase**ti paripakkindriye veneyyasatte. **Vaddhapattan**ti purāṇapattaṁ. **Pādapovā**ti pādapo viya. **Sabbasaṅkhāre**ti

သာလော စ ဥပသာလော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ ဝရုဏော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ရာဓာ စ သုရာဓာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ မဟာသောဏရုက္ခော ဗောဓိ၊ အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ သရီရံ၊ အာယု ဝဿသတသဟဿံ အဟောသိ၊ ရူပါဒီဟိ ဂုဏေဟိ အနုတ္တရာ ဥတ္တရာ နာမဿ အဂ္ဂမဟေသီ၊ ရမ္မကုမာရော နာမဿ အတိရမ္မော တနယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၆။ "စမ္ပကံ နာမ နဂရံ၊ အသမော နာမ ခတ္တိယော။
အသမာ နာမ ဇနိကာ၊ ပဒုမဿ မဟေသိနော။

၂၁။ သာလော စ ဥပသာလော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ဝရုဏော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ပဒုမဿ မဟေသိနော။

၂၂။ ရာဓာ စေဝ သုရာဓာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ မဟာသောဏောတိ ဝုစ္စတိ။

၂၄။ အဋ္ဌပဏ္ဏာသရတနံ၊ အစ္စုဂ္ဂတော မဟာမုနိ။
ပဘာ နိဒ္ဓါဝတီ တဿ၊ အသမာ သဗ္ဗတော ဒိသာ။

၂၅။ စန္ဒပ္ပဘာ သူရိယပ္ပဘာ၊ ရတနဂ္ဂိမဏိပ္ပဘာ။
သဗ္ဗာပိ တာ ဟတာ ဟောန္တိ၊ ပတွာ ဇိနပဘုတ္တမံ။

၂၆။ ဝဿသတသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၇။ ပရိပက္ကမာနသေ သတ္တေ၊ ဗောဓယိတွာ အသေသတော။
သေသကေ အနုသာသိတွာ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

၂၈။ ဥရဂေါဝ တစံ ဇိဏ္ဏံ၊ ဝဒ္ဓပတ္တံဝ ပါဒပေါ။
ဇဟိတွာ သဗ္ဗသင်္ခါရေ၊ နိဗ္ဗုတော သော ယထာ သိခီ"တိ။

တတ္ထ **ရတနဂ္ဂိမဏိပ္ပဘာ**တိ ရတနပ္ပဘာ စ အဂ္ဂိပ္ပဘာ စ မဏိပ္ပဘာ စ။ **ဟတာ**တိ အဘိဘူတာ။ **ဇိနပဘုတ္တမ**န္တိ ဇိနဿ သရီရပ္ပဘံ ဥတ္တမံ ပတွာ ဟတာတိ အတ္ထော။ **ပရိပက္ကမာနသေ**တိ ပရိပက္ကိန္ဒြိယေ ဝေနေယျသတ္တေ။ **ဝဒ္ဓပတ္တ**န္တိ ပုရာဏပတ္တံ။ **ပါဒပေါဝါ**တိ ပါဒပေါ ဝိယ။ **သဗ္ဗသင်္ခါရေ**တိ

sabbepi ajjhattikabāhire saṅkhāre. “Hitvā sabbasaṅkhāran”tipi pāṭho, soyevattho. **Yathā sikhī**ti aggi viya nirupādāno nibbutiṁ Sugato gatoti. Sesamettha gāthāsu heṭṭhā vuttanayattā uttānamevāti.

Padumabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito aṭṭhamo Buddhavaṁso.

---

11. Nāradabuddhavaṁsavaṇṇanā

Padumabuddhe pana parinibbute tassa sāsane ca antarahite vassasatasahassāyukā manussā anukkamena parihāyamānā dasavassāyukā ahesuṁ. Puna vaḍḍhitvā asaṅkhyeyyāyukā hutvā parihāyamānā navutivassasahassāyukā ahesuṁ. Tadā dasabaladharo tevijjo catuvesārajjavisārado vimuttisārado **Nārado** nāma narasattuttamo Satthā loke udapādi. So cattāri asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca pāramiyo pūretvā Tusitabhavane nibbattitvā tato cavitvā Dhaññavatī nāma nagare sakavīriyavijitavāsudevassa Sudevassa nāma rañño kule aggamahesiyā nirūpamāya Anomāya nāma deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. So dasannaṁ māsānaṁ accayena Dhanañjayuyyāne mātukucchito nikkhami. Nāmaggahaṇadivase pana nāmakaraṇe kayiramāne sakalajambudīpe manussānaṁ upabhogakkhamāni anurūpāni ābharaṇāni ākāsato kapparukkhādīhi patiṁsu. Tenassa narānaṁ arahāni ābharaṇāni adāsīti “Nārado”ti nāmaṁ akaṁsu.

So navavassasahassāni agāramajjhe vasi. Vijito Vijitāvī Vijitābhirāmo[1]ti tiṇṇaṁ utūnaṁ anucchavikā tayo pāsādā ahesuṁ. Tassa Nāradakumārassa kulasīlācārarūpasampannaṁ manonukūlaṁ Vijitasenaṁ nāma ativiya dhaññaṁ khattiyakaññaṁ aggamahesiṁ akaṁsu. Taṁ ādiṁ katvā vīsatisahassādhikaṁ itthīnaṁ satasahassaṁ ahosi. Tassā Vijitasenāya deviyā sabbalokānandakare Nanduttarakumāre nāma jāte so cattāri nimittāni disvā caturaṅginiyā mahatiyā senāya parivuto

---

Jitābhirāmo (Sī, I)

သဗ္ဗေပိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေ သင်္ခါရေ။ “ဟိတွာ သဗ္ဗသင်္ခါရ”န္တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ **ယထာ သိခီ**တိ အဂ္ဂိ ဝိယ နိရုပါဒါနော နိဗ္ဗုတိံ သုဂတော ဂတောတိ။ သေသမေတ္ထ ဂါထာသု ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပဒုမဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော အဋ္ဌမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁၁-နာရဒဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ပဒုမဗုဒ္ဓေ ပန ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ သာသနေ စ အန္တရဟိတေ ဝဿသတသဟဿာယုကာ မနုဿာ အနုက္ကမေန ပရိဟာယမာနာ ဒသဝဿာယုကာ အဟေသုံ။ ပုန ဝဍ္ဎိတွာ အသင်္ချေယျာယုကာ ဟုတွာ ပရိဟာယမာနာ နဝုတိဝဿသဟဿာယုကာ အဟေသုံ။ တဒါ ဒသဗလဓရော တေဝိဇ္ဇော စတုဝေသာရဇ္ဇဝိသာရဒေါ ဝိမုတ္တိသာရဒေါ **နာရဒေါ** နာမ နရသတ္တုတ္တမော သတ္ထာ လောကေ ဥဒပါဒိ။ သော စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ ဓညဝတီ နာမ နဂရေ သကဝီရိယဝိဇိတဝါသုဒေဝဿ သုဒေဝဿ နာမ ရညော ကုလေ အဂ္ဂမဟေသိယာ နိရူပမာယ အနောမာယ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သော ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ဓနဉ္စယုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ပန နာမကရဏေ ကယိရမာနေ သကလဇမ္ဗုဒီပေ မနုဿာနံ ဥပဘောဂက္ခမာနိ အနုရူပါနိ အာဘရဏာနိ အာကာသတော ကပ္ပရုက္ခာဒီဟိ ပတိံသု။ တေနဿ နရာနံ အရဟာနိ အာဘရဏာနိ အဒါသီတိ “နာရဒေါ”တိ နာမံ အကံသု။

သော နဝဝဿသဟဿာနိ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသိ။ ဝိဇိတော ဝိဇိတာဝီ ဝိဇိတာဘိရာမော[1]တိ တိဏ္ဏံ ဥတူနံ အနုစ္ဆဝိကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ တဿ နာရဒကုမာရဿ ကုလသီလာစာရရူပသမ္ပန္နံ မနောနုကူလံ ဝိဇိတသေနံ နာမ အတိဝိယ ဓညံ ခတ္တိယကညံ အဂ္ဂမဟေသိံ အကံသု။ တံ အာဒိံ ကတွာ ဝီသတိသဟဿာဓိကံ ဣတ္ထီနံ သတသဟဿံ အဟောသိ။ တဿာ ဝိဇိတသေနာယ ဒေဝိယာ သဗ္ဗလောကာနန္ဒကရေ နန္ဒုတ္တရကုမာရေ နာမ ဇာတေ သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ စတုရင်္ဂိနိယာ မဟတိယာ သေနာယ ပရိဝုတော

ဇိတာဘိရာမော (သီ၊ ဣ)

nānāvirāgatanuvaravasananivasano āmukkamuttāhāramaṇikuṇḍalo varakeyūramakuṭakaṭakadharo paramasurabhigandhakusumasamalaṅkato padasāva uyyānaṁ gantvā sabbābharaṇāni omuñcitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā sayameva vimalanīlakuvalayadalasadisenātinisitenāsinā paramaruciraratanavicittaṁ[1] sakesamakuṭaṁ chinditvā gaganatale khipi. Taṁ Sakko devarājā suvaṇṇacaṅkoṭakena paṭiggahetvā Tāvatiṁsabhavanaṁ netvā tiyojanubbedhaṁ Sinerumuddhani sattaratanamayaṁ cetiyaṁ akāsi.

Mahāpuriso pana devadattāni kāsāyāni vatthāni paridahitvā tattheva uyyāne pabbaji. Purisasatasahassā ca taṁ anupabbajiṁsu. So sattāhaṁ tattheva padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Vijitasenāya aggamahesiyā dinnaṁ pāyāsaṁ paribhuñjitvā tattheva uyyāne divāvihāraṁ katvā Sudassanuyyānapālena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā mahāsoṇabodhiṁ padakkhiṇaṁ katvā aṭṭhapaṇṇāsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā nisīditvā mārabalaṁ vidhamitvā tīsu yāmesu tisso vijjā uppādetvā sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhitvā “anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā”ti udānaṁ udānetvā sattasattāhāni vītināmetvā brahmunā yācito paṭiññaṁ datvā dhanañjayuyyāne attanā saha pabbajitehi satasahassabhikkhūhi parivuto tattha dhammacakkaṁ pavattesi. Tadā koṭisatasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. “Padumassa aparena, Sambuddho Dvipaduttamo.
Nārado nāma nāmena, asamo appaṭipuggalo.

2. So Buddho cakkavattissa, jeṭṭho dayita-oraso.
Āmukkamālābharaṇo, uyyānaṁ upasaṅkami.

3. Tatthāsi rukkho yasavipulo, abhirūpo brahā suci.
Tamajjhappatvā upanisīdi, mahāsoṇassa heṭṭhato.

4. Tattha ñāṇavaruppajji, anantaṁ vajirūpamaṁ.
Tena vicini saṅkhāre, ukkujjamavakujjakaṁ.

---

1. Virājitaṁ (Sī, I)

နာနာဝိရာဂတနုဝရဝသနနိဝသနော အာမုက္ကမုတ္တာဟာရမဏိကုဏ္ဍလော ဝရကေယူရမကုဋကဋကဓရော ပရမသုရဘိဂန္ဓကုသုမသမလင်္ကတော ပဒသာဝ ဥယျာနံ ဂန္တွာ သဗ္ဗာဘရဏာနိ ဩမုဉ္စိတွာ ဘဏ္ဍာဂါရိကဿ ဟတ္ထေ ဒတွာ သယမေဝ ဝိမလနီလကုဝလယဒလသဒိသေနာတိနိသိတေနာသိနာ ပရမရုစိရရတနဝိစိတ္တံ[၁] သကေသမကုဋံ ဆိန္ဒိတွာ ဂဂနတလေ ခိပိ။ တံ သက္ကော ဒေဝရာဇာ သုဝဏ္ဏစင်္ကောဋကေန ပဋိဂ္ဂဟေတွာ တာဝတိံသဘဝနံ နေတွာ တိယောဇနုဗ္ဗေဓံ သိနေရုမုဒ္ဓနိ သတ္တရတနမယံ စေတိယံ အကာသိ။

မဟာပုရိသော ပန ဒေဝဒတ္တာနိ ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ ပရိဒဟိတွာ တတ္ထေဝ ဥယျာနေ ပဗ္ဗဇိ။ ပုရိသသတသဟဿာ စ တံ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ သော သတ္တာဟံ တတ္ထေဝ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ဝိဇိတသေနာယ အဂ္ဂမဟေသိယာ ဒိန္နံ ပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ တတ္ထေဝ ဥယျာနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကတွာ သုဒဿနုယျာနပါလေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ မဟာသောဏဗောဓိံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ နိသီဒိတွာ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ တီသု ယာမေသု တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပါဒေတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ “အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ”တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟာနိ ဝီတိနာမေတွာ ဗြဟ္မုနာ ယာစိတော ပဋိညံ ဒတွာ ဓနဉ္စယုယျာနေ အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတေဟိ သတသဟဿဘိက္ခူဟိ ပရိဝုတော တတ္ထ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “ပဒုမဿ အပရေန၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒွိပဒုတ္တမော။
နာရဒေါ နာမ နာမေန၊ အသမော အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။

၂။ သော ဗုဒ္ဓေါ စက္ကဝတ္တိဿ၊ ဇေဋ္ဌော ဒယိတဩရသော။
အာမုက္ကမာလာဘရဏော၊ ဥယျာနံ ဥပသင်္ကမိ။

၃။ တတ္ထာသိ ရုက္ခော ယသဝိပုလော၊ အဘိရူပေါ ဗြဟာ သုစိ။
တမဇ္ဈပ္ပတွာ ဥပနိသီဒိ၊ မဟာသောဏဿ ဟေဋ္ဌတော။

၄။ တတ္ထ ဉာဏဝရုပ္ပဇ္ဇိ၊ အနန္တံ ဝဇိရူပမံ။
တေန ဝိစိနိ သင်္ခါရေ၊ ဥက္ကုဇ္ဇမဝကုဇ္ဇကံ။

၁-ဝိရာဇိတံ (သီ၊ ဣ)

5. Tattha sabbakilesāni, asesamabhivāhayi.
Pāpuṇī kevalaṁ bodhiṁ, Buddhañāṇe ca cuddasa.

6. Pāpuṇitvāna sambodhiṁ, dhammacakkaṁ pavattayi.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahū”ti.

Tattha **cakkavattissā**ti cakkavattiraññо. **Jeṭṭho**ti pubbajo. **Dayita-oraso**ti dayito piyo oraso putto, dayito orasi gahetvā lālito putto dayita-oraso nāma. **Āmukkamālābharaṇo**ti āmukkamuttāhārakeyūrakaṭakamakuṭakuṇḍalamālo. **Uyyānan**ti bahinagare dhanañjayuyyānaṁ nāmārāmaṁ[1] agamāsi.

Tatthāsi rukkhoti tasmiṁ uyyāne eko kira rukkho rattasoṇo nāma ahosi. So kira navutihatthubbedho samavaṭṭakkhandho sampannavividhaviṭapasākho nīlabahalavipulapalāso sandacchāyo devatādhivuṭṭhattā vigatavividhavihagagaṇasañcāro dharaṇītalatilakabhūto tarurajjaṁ viya kurumāno paramaramaṇīyadassano rattakusumasamalaṅkatasabbasākho devamanussanayanarasāyanabhūto ahosi. **Yasavipulo**ti vipulayaso, sabbalokavikhyāto attano sampattiyā sabbattha pākaṭo vissutoti attho. Keci “tatthāsi rukkho vipulo”ti paṭhanti. **Brahā**ti mahanto, devānaṁ pāricchattakasadisoti attho. **Tamajjhappatvā**ti taṁ soṇarukkhaṁ patvā adhipatvā upagammāti attho. **Heṭṭhato**ti tassa rukkhassa heṭṭhā.

Ñāṇavaruppajjīti ñāṇavaraṁ udapādi. **Anantan**ti appameyyaṁ appamāṇaṁ. **Vajirūpaman**ti vajirasadisaṁ tikhiṇaṁ, aniccānupassanādikassa vipassanāñāṇassetaṁ adhivacanaṁ. **Tena vicini saṅkhāre**ti tena vipassanāñāṇena rūpādike saṅkhāre vicini. **Ukkujjamavakujjakan**ti saṅkhārānaṁ udayañca vayañca[2] vicinīti attho. Tasmā paccayākāraṁ sammasitvā ānāpānacatutthajjhānato vuṭṭhāya pañcasu khandhesu abhinivisitvā udayabbayavasena[3] samapaññāsa lakkhaṇāni disvā yāva gotrabhuñāṇaṁ vipassanaṁ vaḍḍhetvā ariyamaggānukkamena sakale Buddhaguṇe paṭilabhīti attho.

1. Nāmuyyānaṁ (Sī, I) 2. Udayajhayaṁ (Sī, I) 3. Udayajhayavasena (Sī, I)

၅။ တတ္ထ သဗ္ဗကိလေသာနိ၊ အသေသမဘိဝါဟယိ။
ပါပုဏီ ကေဝလံ ဗောဓိံ၊ ဗုဒ္ဓဉာဏေ စ စုဒ္ဒသ။

၆။ ပါပုဏိတွာန သမ္ဗောဓိံ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယိ။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **စက္ကဝတ္တိဿာ**တိ စက္ကဝတ္တိရညော။ **ဇေဋ္ဌော**တိ ပုဗ္ဗဇော။ **ဒယိတ-ဩရသော**တိ ဒယိတော ပိယော ဩရသော ပုတ္တော၊ ဒယိတော ဥရသိ ဂဟေတွာ လာလိတော ပုတ္တော ဒယိတဩရသော နာမ။ **အာမုက္ကမာလာဘရဏော**တိ အာမုက္ကမုတ္တာဟာရကေယူရကဋကမကုဋကုဏ္ဍလမာလော။ **ဥယျာန**န္တိ ဗဟိနဂရေ ဓနဉ္စယုယျာနံ နာမာရာမံ[၁] အဂမာသိ။

တတ္ထာသိ ရုက္ခောတိ တသ္မိံ ဥယျာနေ ဧကော ကိရ ရုက္ခော ရတ္တသောဏော နာမ အဟောသိ။ သော ကိရ နဝုတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓော သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓော သမ္ပန္နဝိဝိဓဝိဋပသာခေါ နီလဗဟလဝိပုလပလာသော သန္ဒစ္ဆာယော ဒေဝတာဓိဝုတ္ထတ္တာ ဝိဂတဝိဝိဓဝိဟဂဂဏသဉ္စာရော ဓရဏီတလတိလကဘူတော တရုရဇ္ဇံ ဝိယ ကုရုမာနော ပရမရမဏီယဒဿနော ရတ္တကုသုမသမလင်္ကတသဗ္ဗသာခေါ ဒေဝမနုဿနယနရသာယနဘူတော အဟောသိ။ **ယသဝိပုလော**တိ ဝိပုလယသော၊ သဗ္ဗလောကဝိချာတော အတ္တနော သမ္ပတ္တိယာ သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋော ဝိဿုတောတိ အတ္ထော။ ကေစိ “တတ္ထာသိ ရုက္ခော ဝိပုလော”တိ ပဌန္တိ။ **ဗြဟာ**တိ မဟန္တော၊ ဒေဝါနံ ပါရိစ္ဆတ္တကသဒိသောတိ အတ္ထော။ **တမဇ္ဈပ္ပတွာ**တိ တံ သောဏရုက္ခံ ပတွာ အဓိပတွာ ဥပဂမ္မာတိ အတ္ထော။ **ဟေဋ္ဌတော**တိ တဿ ရုက္ခဿ ဟေဋ္ဌာ။

ဉာဏဝရုပ္ပဇ္ဇီတိ ဉာဏဝရံ ဥဒပါဒိ။ **အနန္တ**န္တိ အပ္ပမေယျံ အပ္ပမာဏံ။ **ဝဇိရူပမ**န္တိ ဝဇိရသဒိသံ တိခိဏံ၊ အနိစ္စာနုပဿနာဒိကဿ ဝိပဿနာဉာဏဿေတံ အဓိဝစနံ။ **တေန ဝိစိနိ သင်္ခါရေ**တိ တေန ဝိပဿနာဉာဏေန ရူပါဒိကေ သင်္ခါရေ ဝိစိနိ။ **ဥက္ကုဇ္ဇမဝကုဇ္ဇက**န္တိ သင်္ခါရာနံ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ[၂] ဝိစိနီတိ အတ္ထော။ တသ္မာ ပစ္စယာကာရံ သမ္မသိတွာ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အဘိနိဝိသိတွာ ဥဒယဗ္ဗယဝသေန[၃] သမပညာသ လက္ခဏာနိ ဒိသွာ ယာဝ ဂေါတြဘုဉာဏံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရိယမဂ္ဂါနုက္ကမေန သကလေ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ပဋိလဘီတိ အတ္ထော။

၁-နာမုယျာနံ (သီ၊ ဣ) ၂-ဥဒယဇ္ဈယံ (သီ၊ ဣ) ၃-ဥဒယဇ္ဈယဝသေန (သီ၊ ဣ)

Tatthāti soṇarukkhe. **Sabbakilesānī**ti sabbepi kilese, liṅgavipariyāsaṁ katvā vuttaṁ. Keci "tattha sabbakilesehī"ti paṭhanti. **Asesan**ti niravasesaṁ. **Abhivāhayī**ti maggodhinā ca kilesodhinā ca sabbe kilese abhivāhayi, vināsamupanesīti attho. **Bodhī**ti arahattamaggañāṇaṁ. **Buddhañāṇe ca cuddasā**ti Buddhañāṇāni cuddasa. Tāni katamānīti? Maggaphalañāṇāni aṭṭha, cha asādhāraṇañāṇānīti evamimāni cuddasa Buddhañāṇāni nāma, **ca**-saddo sampiṇḍanattho, tena aparānipi catasso paṭisambhidāñāṇāni catuvesārajjañāṇāni catuyoniparicchedakañāṇāni pañcagatiparicchedakañāṇāni dasabalañāṇāni sakale ca Buddhaguṇe pāpuṇīti attho.

Evaṁ Buddhattaṁ patvā brahmāyācanaṁ adhivāsetvā dhanañjayuyyāne attanā saha pabbajite satasahassabhikkhū sammukhe katvā dhammacakkaṁ pavattesi. Tadā koṭisatasahassassa paṭhamābhisamayo ahosi. Tadā kira Mahādoṇanagare Doṇo nāma nāgarājā Gaṅgātīre[1] paṭivasati mahiddhiko mahānubhāvo mahājanena sakkato garukato mānito pūjito. So yasmiṁ visaye janapadavāsino manussā tassa balikammaṁ na karonti, tesaṁ visayaṁ avassena vā ativassena vā sakkharavassena vā vināseti.

Atha tīradassano Nārado Satthā Doṇassa nāgarājassa vinayane bahūnaṁ pāṇīnaṁ upanissayaṁ disvā mahatā bhikkhusaṁghena parivārito tassa nāgarājassa nivāsaṭṭhānamagamāsi. Tato taṁ manussā disvā evamāhaṁsu "Bhagavā ettha ghoraviso uggatejo mahiddhiko mahānubhāvo nāgarājā paṭivasati, so taṁ mā viheṭhessati na gantabban"ti. Bhagavā pana tesaṁ vacanaṁ asuṇanto viya agamāsi. Gantvā ca tatthassa nāgarājassa sakkāratthāya kate paramasurabhigandhe pupphasanthare nisīdi. Mahājano kira "Nāradassa ca Munirājassa Doṇassa ca nāgarājassa dvinnampi yuddhaṁ passissāmā"ti sannipati.

Atha ahināgo Munināgaṁ tathā nisinnaṁ disvā makkhaṁ asahamāno sandissamānakāyo hutvā padhūpāyi. Dasabalopi padhūpāyi. Puna nāgarājā

1. Rahade (Sī, I)

တတ္ထာတိ သောဏရုက္ခေ။ **သဗ္ဗကိလေသာနီ**တိ သဗ္ဗေပိ ကိလေသေ၊ လိင်္ဂဝိပရိယာသံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ ကေစိ “တတ္ထ သဗ္ဗကိလေသေဟီ”တိ ပဌန္တိ။ **အသေသ**န္တိ နိရဝသေသံ။ **အဘိဝါဟယီ**တိ မဂ္ဂေါဓိနာ စ ကိလေသောဓိနာ စ သဗ္ဗေ ကိလေသေ အဘိဝါဟယိ၊ ဝိနာသမုပနေသီတိ အတ္ထော။ **ဗောဓီ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ။ **ဗုဒ္ဓဉာဏေ စ စုဒ္ဒသာ**တိ ဗုဒ္ဓဉာဏာနိ စုဒ္ဒသ။ တာနိ ကတမာနီတိ? မဂ္ဂဖလဉာဏာနိ အဋ္ဌ, ဆ အသာဓာရဏဉာဏာနီတိ ဧဝမိမာနိ စုဒ္ဒသ ဗုဒ္ဓဉာဏာနိ နာမ၊ **စ**-သဒ္ဒေါ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ တေန အပရာနိပိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏာနိ စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏာနိ ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒကဉာဏာနိ ဒသဗလဉာဏာနိ သကလေ စ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ပါပုဏီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတွာ ဗြဟ္မာယာစနံ အဓိဝါသေတွာ ဓနဉ္စယုယျာနေ အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတေ သတသဟဿဘိက္ခူ သမ္မုခေ ကတွာ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တဒါ ကောဋိသတသဟဿဿ ပဌမာဘိသမယော အဟောသိ။ တဒါ ကိရ မဟာဒေါဏနဂရေ ဒေါဏော နာမ နာဂရာဇာ ဂင်္ဂါတီရေ[1] ပဋိဝသတိ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ မဟာဇနေန သက္ကတော ဂရုကတော မာနိတော ပူဇိတော။ သော ယသ္မိံ ဝိသယေ ဇနပဒဝါသိနော မနုဿာ တဿ ဗလိကမ္မံ န ကရောန္တိ၊ တေသံ ဝိသယံ အဝဿေန ဝါ အတိဝဿေန ဝါ သက္ခရဝဿေန ဝါ ဝိနာသေတိ။

အထ တီရဒဿနော နာရဒေါ သတ္ထာ ဒေါဏဿ နာဂရာဇဿ ဝိနယနေ ဗဟူနံ ပါဏီနံ ဥပနိဿယံ ဒိသွာ မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန ပရိဝါရိတော တဿ နာဂရာဇဿ နိဝါသဋ္ဌာနမဂမာသိ။ တတော တံ မနုဿာ ဒိသွာ ဧဝမာဟံသု “ဘဂဝါ ဧတ္ထ ဃောရဝိသော ဥဂ္ဂတေဇော မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ နာဂရာဇာ ပဋိဝသတိ၊ သော တံ မာ ဝိဟေဌေဿတိ န ဂန္တဗ္ဗ”န္တိ။ ဘဂဝါ ပန တေသံ ဝစနံ အသုဏန္တော ဝိယ အဂမာသိ။ ဂန္တွာ စ တတ္ထဿ နာဂရာဇဿ သက္ကာရတ္ထာယ ကတေ ပရမသုရဘိဂန္ဓေ ပုပ္ဖာသန္ထရေ နိသီဒိ။ မဟာဇနော ကိရ “နာရဒဿ စ မုနိရာဇဿ ဒေါဏဿ စ နာဂရာဇဿ ဒွိန္နမ္ပိ ယုဒ္ဓံ ပဿိဿာမာ”တိ သန္နိပတိ။

အထ အဟိနာဂေါ မုနိနာဂံ တထာ နိသိန္နံ ဒိသွာ မက္ခံ အသဟမာနော သန္ဒိဿမာနကာယော ဟုတွာ ပဓူပါယိ။ ဒသဗလောပိ ပဓူပါယိ။ ပုန နာဂရာဇာ

၁-ရဟဒေ (သီ၊ ဣ)

pajjali. Munirājāpi pajjali. Atha so nāgarājā dasabalassa sarīrato nikkhantāhi dhūmajālāhi ativiya kilantasarīro dukkhaṁ asahamāno “visavegena naṁ māressāmī”ti visaṁ vissajjesi. Visassa vegena sakalopi Jambudīpo vinasseyya. Taṁ pana visaṁ Dasabalassa sarīre ekalomampi kampetuṁ nāsakkhi. Atha so nāgarājā “kā nu kho samaṇassa pavattī”ti olokento saradasamaye sūriyaṁ viya candaṁ viya ca paripuṇṇaṁ chabbaṇṇāhi Buddharasmīhi virocamānaṁ vippasannavadanasobhaṁ Bhagavantaṁ disvā “aho mahiddhiko vatāyaṁ samaṇo, mayā pana attano balaṁ ajānantena aparaddhan”ti cintetvā tāṇaṁ gavesī Bhagavantaṁyeva saraṇamupagañchi. Atha Nārado Munirājā taṁ nāgarājaṁ vinetvā tattha sannipatitassa mahājanassa cittappasādanatthaṁ Yamakapāṭihāriyaṁ akāsi. Tadā pāṇīnaṁ navutikoṭisahassāni arahatte patiṭṭhahiṁsu. So dutiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

7. “Mahādoṇaṁ nāgarājaṁ, vinayanto Mahāmuni.
Pāṭiheraṁ tadākāsi, dassayanto sadevake.

8. Tadā devamanussānaṁ, tamhi dhammappakāsane.
Navutikoṭisahassāni, tariṁsu sabbasaṁsayan”ti.

Tattha **pāṭiheraṁ tadākāsī**ti akāsi Yamakapāṭihāriyanti attho. Ayameva vā pāṭho. “Tadā devamanussā vā”tipi pāṭho. Tattha **devamanussānan**ti sāmi-atthe paccattaṁ. Tasmā devānaṁ manussānañca navutikoṭisahassānīti attho. **Tariṁsū**ti atikkamiṁsu.

Yadā pana attano puttaṁ Nanduttarakumāraṁ ovadi, tadā asītiyā koṭisahassānaṁ tatiyābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

9. “Yamhi kāle Mahāvīro, ovadī sakamatrajaṁ.
Asītikoṭisahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Yadā pana thullakoṭṭhitanagare Bhaddasālo ca Vijitamitto ca dve brāhmaṇasahāyakā amatarahadaṁ gavesamānā parisati nisinnaṁ ativisāradaṁ[1] Nāradasammāsambuddhaṁ addasaṁsu. Te Bhagavato kāye

1. Ativiya sāradaṁ (Sī, I)

ပဇ္ဇလိ။ မုနိရာဇာပိ ပဇ္ဇလိ။ အထ သော နာဂရာဇာ ဒသဗလဿ သရီရတော နိက္ခန္တာဟိ ဓူမဇာလာဟိ အတိဝိယ ကိလန္တသရီရော ဒုက္ခံ အသဟမာနော “ဝိသဝေဂေန နံ မာရေဿာမီ”တိ ဝိသံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ ဝိသဿ ဝေဂေန သကလောပိ ဇမ္ဗုဒီပေါ ဝိနဿေယျ။ တံ ပန ဝိသံ ဒသဗလဿ သရီရေ ဧကလောမမ္ပိ ကမ္ပေတုံ နာသက္ခိ။ အထ သော နာဂရာဇာ “ကာ နု ခေါ သမဏဿ ပဝတ္တီ”တိ ဩလောကေန္တော သရဒသမယေ သူရိယံ ဝိယ စန္ဒံ ဝိယ စ ပရိပုဏ္ဏံ ဆဗ္ဗဏ္ဏာဟိ ဗုဒ္ဓရသ္မီဟိ ဝိရောစမာနံ ဝိပ္ပသန္နဝဒနသောဘံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ “အဟော မဟိဒ္ဓိကော ဝတာယံ သမဏော၊ မယာ ပန အတ္တနော ဗလံ အဇာနန္တေန အပရဒ္ဓ”န္တိ စိန္တေတွာ တာဏံ ဂဝေသီ ဘဂဝန္တံယေဝ သရဏမုပဂဉ္ဆိ။ အထ နာရဒေါ မုနိရာဇာ တံ နာဂရာဇံ ဝိနေတွာ တတ္ထ သန္နိပတိတဿ မဟာဇနဿ စိတ္တပ္ပသာဒနတ္ထံ ယမကပါဋိဟာရိယံ အကာသိ။ တဒါ ပါဏီနံ နဝုတိကောဋိသဟဿာနိ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟိံသု။ သော ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇။ “မဟာဒေါဏံ နာဂရာဇံ၊ ဝိနယန္တော မဟာမုနိ။
ပါဋိဟေရံ တဒါကာသိ၊ ဒဿယန္တော သဒေဝကေ။

၈။ တဒါ ဒေဝမနုဿာနံ၊ တမှိ ဓမ္မပ္ပကာသနေ။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနိ၊ တရိံသု သဗ္ဗသံသယ”န္တိ။

တတ္ထ **ပါဋိဟေရံ တဒါကာသီ**တိ အကာသိ ယမကပါဋိဟာရိယန္တိ အတ္ထော။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ “တဒါ ဒေဝမနုဿာ ဝါ”တိပိ ပါဌော။ တတ္ထ **ဒေဝမနုဿာန**န္တိ သာမိအတ္ထေ ပစ္စတ္တံ။ တသ္မာ ဒေဝါနံ မနုဿာနဉ္စ နဝုတိကောဋိသဟဿာနီတိ အတ္ထော။ **တရိံသူ**တိ အတိက္ကမိံသု။

ယဒါ ပန အတ္တနော ပုတ္တံ နန္ဒုတ္တရကုမာရံ ဩဝဒိ၊ တဒါ အသီတိယာ ကောဋိသဟဿာနံ တတိယာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ “ယမှိ ကာလေ မဟာဝီရော၊ ဩဝဒီ သကမတြဇံ။
အသီတိကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

ယဒါ ပန ထုလ္လကောဋ္ဌိတနဂရေ ဘဒ္ဒသာလော စ ဝိဇိတမိတ္တော စ ဒွေ ဗြာဟ္မဏသဟာယကာ အမတရဟဒံ ဂဝေသမာနာ ပရိသတိ နိသိန္နံ အတိဝိသာရဒံ[၁] နာရဒသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ အဒ္ဒသံသု။ တေ ဘဂဝတော ကာယေ

၁-အတိဝိယ သာရဒံ (သီ၊ ဣ)

dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni disvā “ayaṁ loke vivaṭacchado Sammāsambuddho”ti niṭṭhaṁ gantvā Bhagavati sañjātasaddhā saparivārā Bhagavato santike pabbajiṁsu. Tesu pabbajitvā arahattaṁ pattesu Bhagavā bhikkhūnaṁ koṭisatasahassamajjhe pātimokkhaṁ uddisi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

10. “Sannipātā tayo āsuṁ, Nāradassa Mahesino.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo”ti.

Yasmiṁ samaye Nārado Sammāsambuddho ñātisamāgame attano paṇidhānato paṭṭhāya Buddhavaṁsaṁ kathesi, tadā navutikoṭibhikkhusahassānaṁ dutiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

11. “Yadā Buddho Buddhaguṇaṁ, sanidānaṁ pakāsayi.
Navutikoṭisahassāni, samiṁsu vimalā tadā”ti.

Tattha **vimalā**ti vigatamalā, khīṇāsavāti[1] attho.

Yadā pana Mahādoṇanāgarājassa vinayane pasanno Verocano nāma nāgarājā Gaṅgāya nadiyā tigāvutappamāṇaṁ sattaratanamayaṁ maṇḍapaṁ nimminitvā saparivāraṁ Bhagavantaṁ tattha nisīdāpetvā saparivāro sajanapade attano dānaggadassanatthāya nimantetvā nāganāṭakāni ca tāḷāvacare vividhavesālaṅkāradhare sannipātetvā mahāsakkārena Bhagavato saparivārassa mahādānaṁ adāsi. Bhojanāvasāne Bhagavā Mahāgaṅgaṁ otārento viya anumodanamakāsi. Tadā bhattānumodane[2] dhammaṁ sutvā pasannānaṁ ehibhikkhupabbajjāya pabbajitānaṁ asītibhikkhusatasahassānaṁ majjhe pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

12. “Yadā Verocano nāgo, dānaṁ dadāti Satthuno.
Tadā samiṁsu Jinaputtā, asītisatasahassiyo”ti.

Tattha **asītisatasahassiyo**ti satasahassānaṁ asītiyo.

1. Vimalānaṁ, khīṇāsavānanti (Ka) 2. Bhuttānumodane (Sī, I)

ဒွတ္တိံသ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ဒိသွာ “အယံ လောကေ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ နိဋ္ဌံ ဂန္တွာ ဘဂဝတိ သဉ္ဇာတသဒ္ဓါ သပရိဝါရာ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိံသု။ တေသု ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တေသု ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ ကောဋိသတသဟဿမဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ နာရဒဿ မဟေသိနော။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော”တိ။

ယသ္မိံ သမယေ နာရဒေါ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဉာတိသမာဂမေ အတ္တနော ပဏိဓာနတော ပဋ္ဌာယ ဗုဒ္ဓဝံသံ ကထေသိ၊ တဒါ နဝုတိကောဋိဘိက္ခုသဟဿာနံ ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁။ “ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ ဗုဒ္ဓဂုဏံ၊ သနိဒါနံ ပကာသယိ။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနိ၊ သမိံသု ဝိမလာ တဒါ”တိ။

တတ္ထ **ဝိမလာ**တိ ဝိဂတမလာ၊ ခီဏာသဝါတိ[၁] အတ္ထော။

ယဒါ ပန မဟာဒေါဏနာဂရာဇဿ ဝိနယနေ ပသန္နော ဝေရောစနော နာမ နာဂရာဇာ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ တိဂါဝုတပ္ပမာဏံ သတ္တရတနမယံ မဏ္ဍပံ နိမ္မိနိတွာ သပရိဝါရံ ဘဂဝန္တံ တတ္ထ နိသီဒါပေတွာ သပရိဝါရော သဇနပဒေ အတ္တနော ဒါနဂ္ဂဒဿနတ္ထာယ နိမန္တေတွာ နာဂနာဋကာနိ စ တာဠာဝစရေ ဝိဝိဓဝေသာလင်္ကာရဓရေ သန္နိပါတေတွာ မဟာသက္ကာရေန ဘဂဝတော သပရိဝါရဿ မဟာဒါနံ အဒါသိ။ ဘောဇနာဝသာနေ ဘဂဝါ မဟာဂင်္ဂံ ဩတာရေန္တော ဝိယ အနုမောဒနမကာသိ။ တဒါ ဘတ္တာနုမောဒနေ[၂] ဓမ္မံ သုတွာ ပသန္နာနံ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတာနံ အသီတိဘိက္ခုသတသဟဿာနံ မဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၂။ “ယဒါ ဝေရောစနော နာဂေါ၊ ဒါနံ ဒဒါတိ သတ္ထုနော။
တဒါ သမိံသု ဇိနပုတ္တာ၊ အသီတိသတသဟဿိယော”တိ။

တတ္ထ **အသီတိသတသဟဿိယော**တိ သတသဟဿာနံ အသီတိယော။

၁-ဝိမလာနံ၊ ခီဏာသဝါနန္တိ (က) ၂-ဘုတ္တာနုမောဒနေ (သီ၊ ဣ)

Tadā amhākaṁ bodhisatto isipabbajjaṁ pabbajitvā Himavantapasse assamaṁ māpetvā pañcasu abhiññāsu aṭṭhasu samāpattīsu ca ciṇṇavasī hutvā paṭivasati. Atha tasmiṁ anukampāya Nārado Bhagavā asītiyā arahantakoṭīhi dasahi ca anāgāmiphalaṭṭhehi upāsakasahassehi parivuto taṁ assamapadaṁ agamāsi. Tāpaso Bhagavantaṁ disvāva pamuditahadayo saparivārassa Bhagavato nivāsatthāya assamaṁ māpetvā sakalarattiṁ Satthuguṇaṁ kittetvā Bhagavato dhammakathaṁ sutvā punadivase Uttarakuruṁ gantvā tato āhāraṁ āharitvā saparivārassa Buddhassa mahādānaṁ adāsi. Evaṁ sattāhaṁ mahādānaṁ datvā Himavantato anagghaṁ lohitacandanaṁ āharitvā tena lohitacandanena Bhagavantaṁ pūjesi. Tadā naṁ Dasabalo amaranaraparivuto dhammakathaṁ kathetvā "anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissatī"ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

13. "Ahaṁ tena samayena, jaṭilo uggatāpano.
Antalikkhacaro āsiṁ, pañcābhiññāsu pāragū.

14. Tadāpāhaṁ asamasamaṁ, sasaṁghaṁ saparijjanaṁ.
Annapānena tappetvā, candanenābhipūjayiṁ.

15. Sopi maṁ tadā byākāsi, Nārado Lokanāyako.
Aparimeyyito kappe, Buddho loke bhavissati.

16. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

17. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo hāsetva mānasaṁ.
Adhiṭṭhahiṁ vataṁ uggaṁ, dasapāramipūriyā"ti.

Tattha **tadāpāhan**ti tadāpi ahaṁ. **Asamasaman**ti asamā nāma atītā Buddhā[1], tehi asamehi samaṁ tulyaṁ asamasamaṁ. Atha vā asamā visamā, samā avisamā sādhavo, tesu asamasamesu samo "asamasamasamo"ti vattabbe ekassa samasaddassa lopaṁ katvā vuttanti veditabbaṁ, asamāvisamasamanti attho. **Saparijjanan**ti sa-upāsakajanaṁ. "Sopi maṁ tadā naramarūnaṁ, majjhe byākāsi cakkhumā"tipi

1. Atītānāgatā buddhā (Sī, I)

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဟိမဝန္တပဿေ အဿမံ မာပေတွာ ပဉ္စသု အဘိညာသု အဋ္ဌသု သမာပတ္တီသု စ စိဏ္ဏဝသီ ဟုတွာ ပဋိဝသတိ။ အထ တသ္မိံ အနုကမ္ပာယ နာရဒေါ ဘဂဝါ အသီတိယာ အရဟန္တကောဋီဟိ ဒသဟိ စ အနာဂါမိဖလဋ္ဌေဟိ ဥပါသကသဟဿေဟိ ပရိဝုတော တံ အဿမပဒံ အဂမာသိ။ တာပသော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာဝ ပမုဒိတဟဒယော သပရိဝါရဿ ဘဂဝတော နိဝါသတ္ထာယ အဿမံ မာပေတွာ သကလရတ္တိံ သတ္ထုဂုဏံ ကိတ္တေတွာ ဘဂဝတော ဓမ္မကထံ သုတွာ ပုနဒိဝသေ ဥတ္တရကုရုံ ဂန္တွာ တတော အာဟာရံ အာဟရိတွာ သပရိဝါရဿ ဗုဒ္ဓဿ မဟာဒါနံ အဒါသိ။ ဧဝံ သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ဒတွာ ဟိမဝန္တတော အနဂ္ဃံ လောဟိတစန္ဒနံ အာဟရိတွာ တေန လောဟိတစန္ဒနေန ဘဂဝန္တံ ပူဇေသိ။ တဒါ နံ ဒသဗလော အမရနရပရိဝုတော ဓမ္မကထံ ကထေတွာ “အနာဂတေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ’’တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၃။ “အဟံ တေန သမယေန၊ ဇဋိလော ဥဂ္ဂတာပနော။
အန္တလိက္ခစရော အာသိံ၊ ပဉ္စာဘိညာသု ပါရဂူ။

၁၄။ တဒါပါဟံ အသမသမံ၊ သသံဃံ သပရိဇ္ဇနံ။
အန္နပါနေန တပ္ပေတွာ၊ စန္ဒနေနာဘိပူဇယိံ။

၁၅။ သောပိ မံ တဒါ ဗျာကာသိ၊ နာရဒေါ လောကနာယကော။
အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ၊ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဘဝိဿတိ။

၁၆။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၇။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော ဟာသေတွ မာနသံ။
အဓိဋ္ဌဟိံ ဝတံ ဥဂ္ဂံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိ။

တတ္ထ **တဒါပါဟန္တိ** တဒါပိ အဟံ။ **အသမသမန္တိ** အသမာ နာမ အတီတာ ဗုဒ္ဓါ[1]၊ တေဟိ အသမေဟိ သမံ တုလျံ အသမသမံ။ အထ ဝါ အသမာ ဝိသမာ၊ သမာ အဝိသမာ သာဓဝေါ၊ တေသု အသမသမေသု သမော “အသမသမသမော”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဧကဿ သမသဒ္ဒဿ လောပံ ကတွာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ အသမာဝိသမသမန္တိ အတ္ထော။ **သပရိဇ္ဇနန္တိ** သဥပါသကဇနံ။ “သောပိ မံ တဒါ နရမရူနံ၊ မဇ္ဈေ ဗျာကာသိ စက္ခုမာ”တိပိ

၁-အတီတာနာဂတာ ဗုဒ္ဓါ (သီ၊ ဣ)

pāṭho, so uttānatthova. **Bhiyyo hāsetva mānasan**ti uttarimpi hāsetvā[1] tosetvā hadayaṁ. **Adhiṭṭhahiṁ vataṁ uggan**ti uggaṁ vataṁ adhiṭṭhāsiṁ. “Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā”tipi pāṭho.

Tassa pana Bhagavato Nāradassa Dhaññavatī nāma nagaraṁ ahosi, Sudevo nāma khattiyo pitā, Anomā nāma mātā, Bhaddasālo ca Jitamitto ca dve aggasāvakā, Vāseṭṭho nāma upaṭṭhāko, Uttarā ca Phaggunī ca dve aggasāvikā, mahāsoṇarukkho bodhi, sarīraṁ aṭṭhāsītihatthubbedhaṁ ahosi. Tassa sarīrappabhā niccaṁ yojanaṁ pharati, navutivassasahassāni āyu, tassa pana Vijitasenā nāma aggamahesī, Nanduttarakumāro nāmassa putto ahosi, Vijito Vijitāvī Vijitābhirāmoti tayo pāsādā ahesuṁ. So navavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. So padasāva mahābhinikkhamanaṁ nikkhamīti. Tena vuttaṁ—

18. “Nagaraṁ dhaññavatī nāma, Sudevo nāma khattiyo.
Anomā nāma janikā, Nāradassa Mahesino.

23. Bhaddasālo jitamitto, ahesuṁ aggasāvakā.
Vāseṭṭho nāmupaṭṭhāko, Nāradassa Mahesino.

24. Uttarā phaggunī ceva, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, mahāsoṇoti vuccati.

26. Aṭṭhāsītiratanāni, accuggato Mahāmuni.
Kañcanagghiyasaṅkāso, dasasahassī virocati.

27. Tassa byāmappabhā kāyā, niddhāvati disodisaṁ.
Nirantaraṁ divārattiṁ, yojanaṁ pharate sadā.

28. Na keci tena samayena, samantā yojane janā.
Ukkāpadīpe ujjālenti, Buddharaṁsīhi otthaṭā.

29. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

1. Bhāvetvā (Sī)

ပါဌော၊ သော ဥတ္တာနတ္ထောဝ။ **ဘိယျော ဟာသေတွ မာနသန္တိ** ဥတ္တရိမ္ပိ ဟာသေတွာ[၁] တောသေတွာ ဟဒယံ။ **အဓိဋ္ဌဟိံ ဝတံ ဥဂ္ဂန္တိ** ဥဂ္ဂံ ဝတံ အဓိဋ္ဌာသိံ။ “ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိပိ ပါဌော။

တဿ ပန ဘဂဝတော နာရဒဿ ဓညဝတီ နာမ နဂရံ အဟောသိ၊ သုဒေဝေါ နာမ ခတ္တိယော ပိတာ၊ အနောမာ နာမ မာတာ၊ ဘဒ္ဒသာလော စ ဇိတမိတ္တော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ ဝါသေဋ္ဌော နာမ ဥပဋ္ဌာကော၊ ဥတ္တရာ စ ဖဂ္ဂုနီ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ မဟာသောဏရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ အဋ္ဌာသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ။ တဿ သရီရပ္ပဘာ နိစ္စံ ယောဇနံ ဖရတိ၊ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ အာယု၊ တဿ ပန ဝိဇိတသေနာ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ၊ နန္ဒုတ္တရကုမာရော နာမဿ ပုတ္တော အဟောသိ၊ ဝိဇိတော ဝိဇိတာဝီ ဝိဇိတာဘိရာမောတိ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ သော နဝဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ သော ပဒသာဝ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၈။ “နဂရံ ဓညဝတီ နာမ၊ သုဒေဝေါ နာမ ခတ္တိယော။
အနောမာ နာမ ဇနိကာ၊ နာရဒဿ မဟေသိနော။

၂၃။ ဘဒ္ဒသာလော ဇိတမိတ္တော၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ဝါသေဋ္ဌော နာမုပဋ္ဌာကော၊ နာရဒဿ မဟေသိနော။

၂၄။ ဥတ္တရာ ဖဂ္ဂုနီ စေဝ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ မဟာသောဏောတိ ဝုစ္စတိ။

၂၆။ အဋ္ဌာသီတိရတနာနိ၊ အစ္စုဂ္ဂတော မဟာမုနိ။
ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော၊ ဒသသဟဿီ ဝိရောစတိ။

၂၇။ တဿ ဗျာမပ္ပဘာ ကာယာ၊ နိဒ္ဓါဝတိ ဒိသောဒိသံ။
နိရန္တရံ ဒိဝါရတ္တိံ၊ ယောဇနံ ဖရတေ သဒါ။

၂၈။ န ကေစိ တေန သမယေန၊ သမန္တာ ယောဇနေ ဇနာ။
ဥက္ကာပဒီပေ ဥဇ္ဇာလေန္တိ၊ ဗုဒ္ဓရံသီဟိ ဩတ္ထဋာ။

၂၉။ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၁-ဘာဝေတွာ (သီ)

30. Yathā uḷūhi gaganaṁ, vicittaṁ upasobhati.
Tatheva sāsanaṁ tassa, arahantehi sobhati.

31. Saṁsārasotaṁ taraṇāya, sesake paṭipannake.
Dhammasetuṁ daḷhaṁ katvā, nibbuto so Narāsabho.

32. Sopi Buddho asamasamo, tepi khīṇāsavā atulatejā.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā”ti.

Tattha **kañcanagghiyasaṅkāso**ti vividharatanavicittakañcanamayagghikasadisarūpasobho. **Dasasahassī virocatī**ti tassa pabhāya dasasahassīpi lokadhātu virocati, virājatīti attho. Tamevatthaṁ pakāsento Bhagavā **“tassa byāmappabhā kāyā, niddhāvati disodisan”**ti āha. Tattha **byāmappabhā kāyā**ti byāmappabhā viyāti byāmappabhā, amhākaṁ Bhagavato byāmappabhā viyāti attho.

Na kecīti ettha **na**-kāro paṭisedhattho, tassa ujjālenti-saddena sambandho daṭṭhabbo. **Ukkā**ti daṇḍadīpikā. Ukkā vā padīpe vā kecipi janā **na ujjālenti** na pajjālenti. Kasmāti ce? Buddhasarīrappabhāya obhāsitattā. **Buddharaṁsīhī**ti Buddharasmīhi. **Otthaṭā**ti adhigatā[1].

Uḷūhīti tārāhi, yathā tārāhi gaganatalaṁ vicittaṁ sobhati, tatheva tassa sāsanaṁ arahantehi vicittaṁ upasobhatīti attho. **Saṁsārasotaṁ taraṇāyā**ti saṁsārasāgarassa taraṇatthaṁ. **Sesake paṭipannake**ti arahante ṭhapetvā kalyāṇaputhujjanehi saddhiṁ sese sekkhapuggaleti attho. **Dhammasetun**ti maggasetuṁ, sesapuggale saṁsārato tāretuṁ dhammasetuṁ ṭhapetvā katasabbakicco hutvā parinibbāyīti attho. Sesaṁ heṭṭhā vuttattā sabbattha uttānamevāti.

Nāradabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito navamo Buddhavaṁso.

1. Otthaṭāti otthaṭāva adhigatā (Sī, I, Ka)

၃၀။ ယထာ ဥဠူဟိ ဂဂနံ၊ ဝိစိတ္တံ ဥပသောဘတိ။
တထေဝ သာသနံ တဿ၊ အရဟန္တေဟိ သောဘတိ။

၃၁။ သံသာရသောတံ တရဏာယ၊ သေသကေ ပဋိပန္နကေ။
ဓမ္မသေတုံ ဒဠှံ ကတွာ၊ နိဗ္ဗုတော သော နရာသဘော။

၃၂။ သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော၊ တေပိ ခီဏာသဝါ အတုလတေဇာ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော**တိ ဝိဝိဓရတနဝိစိတ္တကဉ္စနမယဂ္ဃိကသဒိသရူပသောဘော။ **ဒသသဟဿီ ဝိရောစတီ**တိ တဿ ပဘာယ ဒသသဟဿီပိ လောကဓာတု ဝိရောစတိ၊ ဝိရာဇတီတိ အတ္ထော။ တမေဝတ္ထံ ပကာသေန္တော ဘဂဝါ “**တဿ ဗျာမပ္ပဘာ ကာယာ၊ နိဒ္ဓါဝတိ ဒိသောဒိသ**”န္တိ အာဟ။ တတ္ထ **ဗျာမပ္ပဘာ ကာယာ**တိ ဗျာမပ္ပဘာ ဝိယာတိ ဗျာမပ္ပဘာ၊ အမှာကံ ဘဂဝတော ဗျာမပ္ပဘာ ဝိယာတိ အတ္ထော။

န ကေစီတိ ဧတ္ထ **န**-ကာရော ပဋိသေဓတ္ထော၊ တဿ ဥဇ္ဇာလေန္တိ-သဒ္ဒေန သမ္ဗန္ဓော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဥက္ကာ**တိ ဒဏ္ဍဒီပိကာ။ ဥက္ကာ ဝါ ပဒီပေ ဝါ ကေစိပိ ဇနာ **န ဥဇ္ဇာလေန္တိ** န ပဇ္ဇာလေန္တိ။ ကသ္မာတိ စေ? ဗုဒ္ဓသရီရပ္ပဘာယ ဩဘာသိတတ္တာ။ **ဗုဒ္ဓရံသီဟီ**တိ ဗုဒ္ဓရသ္မီဟိ။ **ဩတ္ထဋာ**တိ အဓိဂတာ[1]။

ဥဠူဟီတိ တာရာဟိ၊ ယထာ တာရာဟိ ဂဂနတလံ ဝိစိတ္တံ သောဘတိ၊ တထေဝ တဿ သာသနံ အရဟန္တေဟိ ဝိစိတ္တံ ဥပသောဘတီတိ အတ္ထော။ **သံသာရသောတံ တရဏာယာ**တိ သံသာရသာဂရဿ တရဏတ္ထံ။ **သေသကေ ပဋိပန္နကေ**တိ အရဟန္တေ ဌပေတွာ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနေဟိ သဒ္ဓိံ သေသေ သေက္ခပုဂ္ဂလေတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မသေတု**န္တိ မဂ္ဂသေတုံ၊ သေသပုဂ္ဂလေ သံသာရတော တာရေတုံ ဓမ္မသေတုံ ဌပေတွာ ကတသဗ္ဗကိစ္စော ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ အတ္ထော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္တာ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

နာရဒဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော နဝမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁-ဩတ္ထဋာတိ ဩတ္ထဋာဝ အဓိဂတာ (သီ၊ ဣ၊ က)

12. Padumuttarabuddhavaṁsavaṇṇanā

Nāradabuddhassa sāsanaṁ navutivassasahassāni[1] pavattitvā antaradhāyi. So ca kappo vinassittha. Tato paraṁ kappānaṁ asaṅkhyeyyaṁ Buddhā loke na uppajjiṁsu. Buddhasuñño vigatabuddhāloko ahosi. Tato kappesu ca asaṅkhyeyyesu vītivattesu ito kappasatasahassamatthake ekasmiṁ kappe eko vijitamāro ohitabhāro merusāro asaṁsāro sattasāro sabbalokuttaro **Padumuttaro** nāma Buddho loke udapādi. Sopi pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Haṁsavatīnagare Sabbajanānandakarassānandassa nāma rañño aggamahesiyā uditoditakule jātāya Sujātāya deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. Sā devatāhi katārakkhā dasannaṁ māsānaṁ accayena Haṁsavatuyyāne Padumuttarakumāraṁ vijāyi. Paṭisandhiyañcassa jātiyañca heṭṭhā vuttappakārāni pāṭihāriyāni ahesuṁ.

Tassa kira jātiyaṁ padumavassaṁ vassi. Tenassa nāmaggahaṇadivase ñātakā "Padumuttarakumāro"tveva nāmaṁ akaṁsu. So dasavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Naravāhana Yasavāhana Vasavattināmakā tiṇṇaṁ utūnaṁ anucchavikā tayo cassa pāsādā ahesuṁ. Vasudattādevippamukhānaṁ itthīnaṁ satasahassāni vīsatisahassāni ca paccupaṭṭhitāni ahesuṁ. So vasudattāya deviyā putte sabbaguṇānuttare Uttarakumāre nāma uppanne cattāri nimittāni disvā "mahābhinikkhamanaṁ nikkhamissāmī"ti cintesi. Tassa cintitamatteva Vasavattināmako pāsādo kumbhakāracakkaṁ viya ākāsaṁ abbhuggantvā devavimānamiva puṇṇacando viya ca gaganatalena gantvā Bodhirukkhaṁ majjhekaronto Sobhitabuddhavaṁsavaṇṇanāya āgatapāsādo viya bhūmiyaṁ otari.

Mahāpuriso kira tato pāsādato otaritvā [2]arahattaddhajabhūtāni kāsāyāni vatthāni devadattiyāni pārupitvā tattheva pabbaji. Pāsādo panāgantvā sakaṭṭhāneyeva aṭṭhāsi. Mahāsattena sahagatāya parisāya ṭhapetvā itthiyo sabbe pabbajiṁsu. Mahāpuriso tehi saha sattāhaṁ padhānacariyaṁ caritvā[2] visākhapuṇṇamāya

1. Pañcanavutivassāni (Sī, I), pañcanavutivassasahassāni (Ka) 2-2. Natthi (Sī, I)

၁၂-ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

နာရဒဗုဒ္ဓဿ သာသနံ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ[၁] ပဝတ္တိတွာ အန္တရဓာယိ။ သော စ ကပ္ပော ဝိနဿိတ္ထ။ တတော ပရံ ကပ္ပါနံ အသင်္ချေယျံ ဗုဒ္ဓါ လောကေ န ဥပ္ပဇ္ဇိံသု။ ဗုဒ္ဓသုညော ဝိဂတဗုဒ္ဓါလောကော အဟောသိ။ တတော ကပ္ပေသု စ အသင်္ချေယျေသု ဝီတိဝတ္တေသု ဣတော ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ ဧကသ္မိံ ကပ္ပေ ဧကော ဝိဇိတမာရော ဩဟိတဘာရော မေရုသာရော အသံသာရော သတ္တသာရော သဗ္ဗလောကုတ္တရော **ပဒုမုတ္တရော** နာမ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥဒပါဒိ။ သောပိ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ ဟံသဝတီနဂရေ သဗ္ဗဇနာနန္ဒကရဿာနန္ဒဿ နာမ ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ဥဒိတောဒိတကုလေ ဇာတာယ သုဇာတာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သာ ဒေဝတာဟိ ကတာရက္ခာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ဟံသဝတုယျာနေ ပဒုမုတ္တရကုမာရံ ဝိဇာယိ။ ပဋိသန္ဓိယဉ္စဿ ဇာတိယဉ္စ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပကာရာနိ ပါဋိဟာရိယာနိ အဟေသုံ။

တဿ ကိရ ဇာတိယံ ပဒုမဝဿံ ဝဿိ။ တေနဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ဉာတကာ "ပဒုမုတ္တရကုမာရော"တွေဝ နာမံ အကံသု။ သော ဒသဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ နရဝါဟန ယသဝါဟန ဝသဝတ္တိနာမကာ တိဏ္ဏံ ဥတူနံ အနုစ္ဆဝိကာ တယော စဿ ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဝသုဒတ္တာဒေဝိပ္ပမုခါနံ ဣတ္ထီနံ သတသဟဿာနိ ဝီသတိသဟဿာနိ စ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။ သော ဝသုဒတ္တာယ ဒေဝိယာ ပုတ္တေ သဗ္ဗဂုဏာနုတ္တရေ ဥတ္တရကုမာရေ နာမ ဥပ္ပန္နေ စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ "မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိဿာမီ"တိ စိန္တေသိ။ တဿ စိန္တိတမတ္တေဝ ဝသဝတ္တိနာမကော ပါသာဒေါ ကုမ္ဘကာရစက္ကံ ဝိယ အာကာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ဒေဝဝိမာနမိဝ ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ စ ဂဂနတလေန ဂန္တွာ ဗောဓိရုက္ခံ မဇ္ဈေကရောန္တော သောဘိတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာယ အာဂတပါသာဒေါ ဝိယ ဘူမိယံ ဩတရိ။

မဟာပုရိသော ကိရ တတော ပါသာဒတော ဩတရိတွာ [၂]အရဟတ္တဒ္ဓဇဘူတာနိ ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ ဒေဝဒတ္တိယာနိ ပါရုပိတွာ တတ္ထေဝ ပဗ္ဗဇိ။ ပါသာဒေါ ပနာဂန္တွာ သကဋ္ဌာနေယေဝ အဋ္ဌာသိ။ မဟာသတ္တေန သဟဂတာယ ပရိသာယ ဌပေတွာ ဣတ္ထိယော သဗ္ဗေ ပဗ္ဗဇိံသု။ မဟာပုရိသော တေဟိ သဟ သတ္တာဟံ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ[၂] ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ

၁-ပဉ္စနဝုတိဝဿာနိ (သီ၊ ဣ)၊ ပဉ္စနဝုတိဝဿသဟဿာနိ (က) ၂-၂-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

Ujjeninigame Rucānandaseṭṭhidhītāya dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā sālavane divāvihāraṁ katvā sāyanhasamaye Sumittājīvakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā salalabodhiṁ upagantvā taṁ padakkhiṇaṁ katvā aṭṭhattiṁsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā caturaṅgavīriyaṁ adhiṭṭhāya samāraṁ mārabalaṁ vidhamitvā paṭhame yāme pubbenivāsaṁ anussaritvā dutiye yāme dibbacakkhuṁ visodhetvā tatiye yāme paccayākāraṁ sammasitvā ānāpānacatutthajjhānato vuṭṭhāya pañcasu khandhesu abhinivisitvā udayabbayavasena samapaññāsa lakkhaṇāni disvā yāva gotrabhuñāṇaṁ vipassanaṁ vaḍḍhetvā ariyamaggena sakalabuddhaguṇe paṭivijjhitvā sabbabuddhāciṇṇaṁ “anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā”ti udānaṁ udānesi. Tadā kira dasasahassacakkavāḷabbhantaraṁ sakalampi alaṅkarontaṁ viya padumavassaṁ vassi. Tena vuttaṁ—

1. “Nāradassa aparena, Sambuddho Dvipaduttamo.
Padumuttaro nāma Jino, akkhobho sāgarūpamo.

2. Maṇḍakappo vā so āsi, yamhi Buddho ajāyatha.
Ussannakusalā janatā, tamhi kappe ajāyathā”ti.

Tattha **sāgarūpamo**ti sāgarasadisagambhīrabhāvo. **Maṇḍakappo vā so āsī**ti ettha yasmiṁ kappe dve Sammāsambuddhā uppajjanti[1], ayaṁ maṇḍakappo nāma. Duvidho hi kappo suññakappo asuññakappo cāti. Tattha suññakappe Buddhapaccekabuddhacakkavattino na uppajjanti. Tasmā guṇavantapuggalasuññattā “**suññakappo**”ti vuccati.

Asuññakappo pañcavidho sārakappo maṇḍakappo varakappo sāramaṇḍakappo bhaddakappoti. Tattha guṇasārarahite[2] kappe guṇasāruppādakassa guṇasārajananassa ekassa Sammāsambuddhassa pātubhāvena “**sārakappo**”ti vuccati. Yasmiṁ pana kappe dve Lokanāyakā uppajjanti, so “**maṇḍakappo**”ti vuccati. Yasmiṁ kappe tayo Buddhā uppajjanti, tesu paṭhamo dutiyaṁ byākaroti, dutiyo tatiyanti, tattha manussā pamuditahadayā attanā patthitapaṇidhānavasena varayanti. Tasmā “**varakappo**”ti vuccati. Yattha pana

1. Uppajjanti sambahulā vā (Sī, I)
2. Guṇasuññaguṇasārarahite (Sī, I)

ဥဇ္ဇေနိနိဂမေ ရုစာနန္ဒသေဋ္ဌိဓီတာယ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကတွာ သာယနှသမယေ သုမိတ္တာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ သလလဗောဓိံ ဥပဂန္တွာ တံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အဋ္ဌတ္တိံသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ စတုရင်္ဂဝီရိယံ အဓိဋ္ဌာယ သမာရံ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ ပဌမေယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရိတွာ ဒုတိယေ ယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓေတွာ တတိယေ ယာမေ ပစ္စယာကာရံ သမ္မသိတွာ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အဘိနိဝိသိတွာ ဥဒယဗ္ဗယဝသေန သမပညာသ လက္ခဏာနိ ဒိသွာ ယာဝ ဂေါတြဘုဉာဏံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရိယမဂ္ဂေန သကလဗုဒ္ဓဂုဏေ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါစိဏ္ဏံ “အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ”တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တဒါ ကိရ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဗ္ဘန္တရံ သကလမ္ပိ အလင်္ကရောန္တံ ဝိယ ပဒုမဝဿံ ဝဿိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “နာရဒဿ အပရေန၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒွိပဒုတ္တမော။
ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ အက္ခောဘော သာဂရူပမော။

၂။ မဏ္ဍကပ္ပေါ ဝါ သော အာသိ၊ ယမှိ ဗုဒ္ဓေါ အဇာယထ။
ဥဿန္နကုသလာ ဇနတာ၊ တမှိ ကပ္ပေ အဇာယထာ”တိ။

တတ္ထ **သာဂရူပမော**တိ သာဂရသဒိသဂမ္ဘီရဘာဝေါ။ **မဏ္ဍကပ္ပေါ ဝါ သော အာသီ**တိ ဧတ္ထ ယသ္မိံ ကပ္ပေ ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ[၁]၊ အယံ မဏ္ဍကပ္ပေါ နာမ။ ဒုဝိဓော ဟိ ကပ္ပေါ သုညကပ္ပေါ အသုညကပ္ပေါ စာတိ။ တတ္ထ သုညကပ္ပေ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓစက္ကဝတ္တိနော န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တသ္မာ ဂုဏဝန္တပုဂ္ဂလသုညတ္တာ “**သုညကပ္ပေါ**”တိ ဝုစ္စတိ။

အသုညကပ္ပေါ ပဉ္စဝိဓော သာရကပ္ပေါ မဏ္ဍကပ္ပေါ ဝရကပ္ပေါ သာရမဏ္ဍကပ္ပေါ ဘဒ္ဒကပ္ပေါတိ။ တတ္ထ ဂုဏသာရရဟိတေ[၂] ကပ္ပေ ဂုဏသာရုပ္ပါဒကဿ ဂုဏသာရဇနနဿ ဧကဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ပါတုဘာဝေန “**သာရကပ္ပေါ**”တိ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မိံ ပန ကပ္ပေ ဒွေ လောကနာယကာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သော “**မဏ္ဍကပ္ပေါ**”တိ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မိံ ကပ္ပေ တယော ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တေသု ပဌမော ဒုတိယံ ဗျာကရောတိ, ဒုတိယော တတိယန္တိ၊ တတ္ထ မနုဿာ ပမုဒိတဟဒယာ အတ္တနာ ပတ္ထိတပဏိဓာနဝသေန ဝရယန္တိ။ တသ္မာ “**ဝရကပ္ပေါ**”တိ ဝုစ္စတိ။ ယတ္ထ ပန

၁-ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ သမ္ဗဟုလာ ဝါ (သီ၊ ဣ)
၂-ဂုဏသုညဂုဏသာရရဟိတေ (သီ၊ ဣ)

kappe cattāro Buddhā uppajjanti, so purimakappato visiṭṭhatarattā sāratarattā “**sāramaṇḍakappo**”ti vuccati. Yasmiṁ kappe pañca Buddhā uppajjanti, so “**bhaddakappo**”ti vuccati. So pana atidullabho. Tasmiṁ pana kappe yebhuyyena sattā kalyāṇasukhabahulā honti. Yebhuyyena tihetukā kilesakkhayaṁ karonti, duhetukā sugatigāmino honti, ahetukā hetuṁ paṭilabhanti. Tasmā so kappo “bhaddakappo”ti vuccati. Tena vuttaṁ “Asuññakappo pañcavidho”ti-ādi. [1]Vuttañhetaṁ porāṇehi—

“Eko Buddho sārakappe, maṇḍakappe Jinā duve.
Varakappe tayo Buddhā, sāramaṇḍe caturo Buddhā.
Pañca Buddhā bhaddakappe, tato natthādhikā Jinā”ti[1].

Yasmiṁ pana kappe Padumuttaradasabalo uppajji, so sārakappopi samāno guṇasampattiyā maṇḍakappasadisattā “**maṇḍakappo**”ti vutto. Opammatthe **vā**-saddo daṭṭhabbo. **Ussannakusalā**ti upacitapuññā. **Janatā**ti janasamūho.

Padumuttaro pana purisuttaro Bhagavā sattāhaṁ Bodhipallaṅke vītināmetvā “pathaviyaṁ pādaṁ nikkhipissāmī”ti dakkhiṇaṁ pādaṁ abhinīhari. Atha pathaviṁ bhinditvā vimalakomalakesarakaṇṇikāni jalajāmalāvikalavipulapalāsāni thalajāni jalajāni uṭṭhahiṁsu. Tesaṁ kira dhurapattāni navutihatthāni kesarāni tiṁsahatthāni kaṇṇikā dvādasahatthā ekekassa navaghaṭappamāṇā reṇavo ahesuṁ. Satthā pana ubbedhato aṭṭhapaṇṇāsahattho ahosi. Tassa ubhinnaṁ bāhānamantaraṁ aṭṭhārasahatthaṁ nalāṭaṁ pañcahatthaṁ hatthapādā ekādasahatthā ahesuṁ. Tassa ekādasahatthena pādena dvādasahatthāya kaṇṇikāya akkantamattāya navaghaṭappamāṇā reṇavo uṭṭhahitvā aṭṭhapaṇṇāsahatthaṁ sarīrappadesaṁ uggantvā manosilācuṇṇavicuṇṇitaṁ viya katvā paccottharanti. Tadupādāya Satthā Padumuttarotveva loke paññāyitthāti **saṁyuttabhāṇakā** vadanti.

Atha sabbalokuttharo Padumuttaro Bhagavā brahmāyācanaṁ sampaṭicchitvā dhammadesanāya bhājanabhūte satte olokento Mithilanagare

1-1. Natthi (Sī, I)

ကပ္ပေ စတ္တာရော ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သော ပုရိမကပ္ပတော ဝိသိဋ္ဌတရတ္တာ သာရတရတ္တာ “**သာရမဏ္ဍကပ္ပေါ**”တိ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မိံ ကပ္ပေ ပဉ္စ ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သော “**ဘဒ္ဒကပ္ပေါ**”တိ ဝုစ္စတိ။ သော ပန အတိဒုလ္လဘော။ တသ္မိံ ပန ကပ္ပေ ယေဘုယျေန သတ္တာ ကလျာဏသုခဗဟုလာ ဟောန္တိ။ ယေဘုယျေန တိဟေတုကာ ကိလေသက္ခယံ ကရောန္တိ၊ ဒုဟေတုကာ သုဂတိဂါမိနော ဟောန္တိ၊ အဟေတုကာ ဟေတုံ ပဋိလဘန္တိ။ တသ္မာ သော ကပ္ပေါ “ဘဒ္ဒကပ္ပေါ”တိ ဝုစ္စတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အသုညကပ္ပေါ ပဉ္စဝိဓော”တိအာဒိ။ [၁]ဝုတ္တဉ္စေတံ ပေါရာဏေဟိ—

“ဧကော ဗုဒ္ဓေါ သာရကပ္ပေ၊ မဏ္ဍကပ္ပေ ဇိနာ ဒုဝေ။
ဝရကပ္ပေ တယော ဗုဒ္ဓါ၊ သာရမဏ္ဍေ စတုရော ဗုဒ္ဓါ။
ပဉ္စ ဗုဒ္ဓါ ဘဒ္ဒကပ္ပေ၊ တတော နတ္ထာဓိကာ ဇိနာ”တိ[၁]။

ယသ္မိံ ပန ကပ္ပေ ပဒုမုတ္တရဒသဗလော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ သော သာရကပ္ပေါပိ သမာနော ဂုဏသမ္ပတ္တိယာ မဏ္ဍကပ္ပသဒိသတ္တာ “**မဏ္ဍကပ္ပေါ**”တိ ဝုတ္တော။ ဩပမ္မတ္ထေ **ဝါ**-သဒ္ဒေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဥဿန္နကုသလာ**တိ ဥပစိတပုညာ။ **ဇနတာ**တိ ဇနသမူဟော။

ပဒုမုတ္တရော ပန ပုရိသုတ္တရော ဘဂဝါ သတ္တာဟံ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ ဝီတိနာမေတွာ “ပထဝိယံ ပါဒံ နိက္ခိပိဿာမီ”တိ ဒက္ခိဏံ ပါဒံ အဘိနီဟရိ။ အထ ပထဝိံ ဘိန္ဒိတွာ ဝိမလကောမလကေသရကဏ္ဏိကာနိ ဇလဇာမလာဝိကလဝိပုလပလာသာနိ ထလဇာနိ ဇလဇာနိ ဥဋ္ဌဟိံသု။ တေသံ ကိရ ဓုရပတ္တာနိ နဝုတိဟတ္ထာနိ ကေသရာနိ တိံသဟတ္ထာနိ ကဏ္ဏိကာ ဒွါဒသဟတ္ထာ ဧကေကဿ နဝဃဋပ္ပမာဏာ ရေဏဝေါ အဟေသုံ။ သတ္ထာ ပန ဥဗ္ဗေဓတော အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထော အဟောသိ။ တဿ ဥဘိန္နံ ဗာဟာနမန္တရံ အဋ္ဌာရသဟတ္ထံ နလာဋံ ပဉ္စဟတ္ထံ ဟတ္ထပါဒါ ဧကာဒသဟတ္ထာ အဟေသုံ။ တဿ ဧကာဒသဟတ္ထေန ပါဒေန ဒွါဒသဟတ္ထာယ ကဏ္ဏိကာယ အက္ကန္တမတ္တာယ နဝဃဋပ္ပမာဏာ ရေဏဝေါ ဥဋ္ဌဟိတွာ အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထံ သရီရပ္ပဒေသံ ဥဂ္ဂန္တွာ မနောသိလာစုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏိတံ ဝိယ ကတွာ ပစ္စောတ္ထရန္တိ။ တဒုပါဒါယ သတ္ထာ ပဒုမုတ္တရောတွေဝ လောကေ ပညာယိတ္ထာတိ **သံယုတ္တဘာဏကာ** ဝဒန္တိ။

အထ သဗ္ဗလောကုတ္တရော ပဒုမုတ္တရော ဘဂဝါ ဗြဟ္မာယာစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဓမ္မဒေသနာယ ဘာဇနဘူတေ သတ္တေ ဩလောကေန္တော မိထိလနဂရေ

၁-၁-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

Devalaṁ Sujātañcāti dve rājaputte upanissayasampanne disvā taṅkhaṇaññeva anilapathena gantvā Mithiluyyāne otaritvā uyyānapālena dvepi rājakumāre pakkosāpesi. Tepi ca “amhākaṁ pitucchāputto Padumuttarakumāro pabbajitvā sammāsambodhiṁ pāpuṇitvā amhākaṁ nagaraṁ sampatto, handa naṁ mayaṁ dassanāya upasaṅkamissāmā”ti saparivārā padumuttaraṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā parivāretvā nisīdiṁsu. Tadā Dasabalo tehi parivuto tārāgaṇaparivuto puṇṇacando viya virocamāno tattha dhammacakkaṁ pavattesi, tadā koṭisatasahassānaṁ paṭhamo dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

3. “Padumuttarassa Bhagavato, paṭhame dhammadesane.
Koṭisatasahassānaṁ, dhammābhisamayo ahū”ti.

Athāparena samayena saradatāpasasamāgame mahājanaṁ nirayasantāpena santāpetvā dhammaṁ desento sattattiṁsasatasahassasaṅkhe sattakāye dhammāmataṁ pāyesi, so dutiyo dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

4. “Tato parampi vassante, tappayante ca pāṇino.
Sattattiṁ sasatasahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahū”ti.

Yadā pana Ānandamahārājā vīsatiyā purisasahassehi vīsatiyā amaccehi ca saddhiṁ Padumuttarassa Sammāsambuddhassa santike Mithilanagare pāturahosi. Padumuttaro ca Bhagavā te sabbe ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā tehi parivuto gantvā pitusaṅgahaṁ kurumāno Haṁsavatiyā rājadhāniyā vasati. Tattha so amhākaṁ Bhagavā viya Kapilapure gaganatale ratanacaṅkame caṅkamanto Buddhavaṁsaṁ kathesi, tadā paññāsasatasahassānaṁ tatiyo dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

5. “Yamhi kāle Mahāvīro, Ānandaṁ upasaṅkami.
Pitusantikaṁ upagantvā, āhanī amatadundubhiṁ.

6. Āhate amatabherimhi, vassante dhammavuṭṭhiyā.
Paññāsasatasahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

ဒေဝလံ သုဇာတဉ္စာတိ ဒွေ ရာဇပုတ္တေ ဥပနိဿယသမ္ပန္နေ ဒိသွာ တင်္ခဏညေဝ အနိလပထေန ဂန္တွာ မိထိလုယျာနေ ဩတရိတွာ ဥယျာနပါလေန ဒွေပိ ရာဇကုမာရေ ပက္ကောသာပေသိ။ တေပိ စ “အမှာကံ ပိတုစ္ဆာပုတ္တော ပဒုမုတ္တရကုမာရော ပဗ္ဗဇိတွာ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိတွာ အမှာကံ နဂရံ သမ္ပတ္တော၊ ဟန္ဒ နံ မယံ ဒဿနာယ ဥပသင်္ကမိဿာမာ”တိ သပရိဝါရာ ပဒုမုတ္တရံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပရိဝါရေတွာ နိသီဒိံသု။ တဒါ ဒသဗလော တေဟိ ပရိဝုတော တာရာဂဏပရိဝုတော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ ဝိရောစမာနော တတ္ထ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ ပဌမော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၃။ “ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော၊ ပဌမေ ဓမ္မဒေသနေ။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ဓမ္မာဘိသမယော အဟူ”တိ။

အထာပရေန သမယေန သရဒတာပသသမာဂမေ မဟာဇနံ နိရယသန္တာပေန သန္တာပေတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော သတ္တတ္တိံသသတသဟဿသင်္ခေ သတ္တကာယေ ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ၊ သော ဒုတိယော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ “တတော ပရမ္ပိ ဝဿန္တေ၊ တပ္ပယန္တေ စ ပါဏိနော။
သတ္တတ္တိံသသတသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

ယဒါ ပန အာနန္ဒမဟာရာဇာ ဝီသတိယာ ပုရိသသဟဿေဟိ ဝီသတိယာ အမစ္စေဟိ စ သဒ္ဓိံ ပဒုမုတ္တရဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေ မိထိလနဂရေ ပါတုရဟောသိ။ ပဒုမုတ္တရော စ ဘဂဝါ တေ သဗ္ဗေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗာဇေတွာ တေဟိ ပရိဝုတော ဂန္တွာ ပိတုသင်္ဂဟံ ကုရုမာနော ဟံသဝတိယာ ရာဇဓာနိယာ ဝသတိ။ တတ္ထ သော အမှာကံ ဘဂဝါ ဝိယ ကပိလပုရေ ဂဂနတလေ ရတနစင်္ကမေ စင်္ကမန္တော ဗုဒ္ဓဝံသံ ကထေသိ၊ တဒါ ပညာသသတသဟဿာနံ တတိယော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “ယမှိ ကာလေ မဟာဝီရော၊ အာနန္ဒံ ဥပသင်္ကမိ။
ပိတုသန္တိကံ ဥပဂန္တွာ၊ အာဟနီ အမတဒုန္ဒုဘိံ။

၆။ အာဟတေ အမတဘေရိမှိ၊ ဝဿန္တေ ဓမ္မဝုဋ္ဌိယာ။
ပညာသသတသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

Tattha **Ānandaṁ upasaṅkamī**ti pitaraṁ Ānandarājānaṁ sandhāya vuttaṁ. **Āhanī**ti abhihani. **Āhate**ti āhatāya. **Amatabherimhī**ti amatabheriyā, liṅgavipallāso daṭṭhabbo. "Āsevite"tipi pāṭho, tassa āsevitāyāti attho. **Vassante dhammavuṭṭhiyā**ti dhammavassaṁ vassanteti attho. Idāni abhisamayakaraṇūpāyaṁ dassento—

7. "Ovādako viññāpako, tārako sabbapāṇinaṁ.
Desanākusalo Buddho, tāresi janataṁ bahun"ti—

āha.

Tattha **ovādako**ti saraṇasīladhutaṅgasamādānaguṇānisaṁsavaṇṇanāya ovadatīti ovādako. **Viññāpako**ti catusaccaṁ viññāpetīti viññāpako, bodhako. **Tārako**ti caturoghatārako.

Yadā pana Satthā Mithilanagare Mithiluyyāne koṭisatasahassabhikkhugaṇamajjhe māghapuṇṇamāya puṇṇacandasadisavadano pātimokkhaṁ uddisi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

8. "Sannipātā tayo āsuṁ, Padumuttarassa Satthuno.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo"ti.

Yadā pana Bhagavā Vebhārapabbatakūṭe vassāvāsaṁ vasitvā pabbatasandassanatthaṁ āgatassa mahājanassa dhammaṁ desetvā navutikoṭisahassāni ehibhikkhubhāvena pabbājetvā tehi parivuto pātimokkhaṁ uddisi, so dutiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

9. "Yadā Buddho asamasamo, vasi Vebhārapabbate.
Navutikoṭisahassānaṁ, dutiyo āsi samāgamo"ti.

Puna Bhagavati guṇavati tilokanāthe mahājanassa bandhanamokkhaṁ kurumāne janapadacārikaṁ caramāne asītikoṭisahassānaṁ bhikkhūnaṁ sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

10. "Puna cārikaṁ pakkante, gāmanigamaraṭṭhato.
Asītikoṭisahassānaṁ, tatiyo āsi samāgamo"ti.

တတ္ထ **အာနန္ဒံ ဥပသင်္ကမီ**တိ ပိတရံ အာနန္ဒရာဇာနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **အာဟနီ**တိ အဘိဟနိ။ **အာဟတေ**တိ အာဟတာယ။ **အမတဘေရိမှီ**တိ အမတဘေရိယာ၊ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ "အာသေဝိတေ"တိပိ ပါဌော၊ တဿ အာသေဝိတာယာတိ အတ္ထော။ **ဝဿန္တေ ဓမ္မဝုဋ္ဌိယာ**တိ ဓမ္မဝဿံ ဝဿန္တေတိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ အဘိသမယကရဏူပါယံ ဒဿေန္တော—

၇။ "ဩဝါဒကော ဝိညာပကော၊ တာရကော သဗ္ဗပါဏိနံ။
ဒေသနာကုသလော ဗုဒ္ဓေါ၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟု"န္တိ—

အာဟ။

တတ္ထ **ဩဝါဒကော**တိ သရဏသီလဓုတင်္ဂသမာဒါနဂုဏာနိသံသဝဏ္ဏနာယ ဩဝဒတီတိ ဩဝါဒကော။ **ဝိညာပကော**တိ စတုသစ္စံ ဝိညာပေတီတိ ဝိညာပကော၊ ဗောဓကော။ **တာရကော**တိ စတုရောဃတာရကော။

ယဒါ ပန သတ္ထာ မိထိလနဂရေ မိထိလုယျာနေ ကောဋိသတသဟဿဘိက္ခုဂဏမဇ္ဈေ မာဃပုဏ္ဏမာယ ပုဏ္ဏစန္ဒသဒိသဝဒနော ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈။ "သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ ပဒုမုတ္တရဿ သတ္ထုနော။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော"တိ။

ယဒါ ပန ဘဂဝါ ဝေဘာရပဗ္ဗတကူဋေ ဝဿာဝါသံ ဝသိတွာ ပဗ္ဗတသန္ဒဿနတ္ထံ အာဂတဿ မဟာဇနဿ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ နဝုတိကောဋိသဟဿာနိ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ပဗ္ဗာဇေတွာ တေဟိ ပရိဝုတော ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ "ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော၊ ဝသိ ဝေဘာရပဗ္ဗတေ။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော"တိ။

ပုန ဘဂဝတိ ဂုဏဝတိ တိလောကနာထေ မဟာဇနဿ ဗန္ဓနမောက္ခံ ကုရုမာနေ ဇနပဒစာရိကံ စရမာနေ အသီတိကောဋိသဟဿာနံ ဘိက္ခူနံ သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ "ပုန စာရိကံ ပက္ကန္တေ၊ ဂါမနိဂမရဋ္ဌတော။
အသီတိကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော"တိ။

Tattha **gāmanigamaraṭṭhato**ti gāmanigamaraṭṭhehi. Ayameva vā pāṭho, tassa gāmanigamaraṭṭhehi nikkhamitvā pabbajitānanti attho.

Tadā amhākaṁ bodhisatto anekadhanakoṭikoJaṭilo[1] nāma mahāraṭṭhiko hutvā Buddhappamukhassa saṁghassa sacīvaraṁ varadānamadāsi. Sopi taṁ bhattānumodanāvasāne "anāgate kappasatasahassamatthake Gotamo nāma Buddho bhavissatī"ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

11. "Ahaṁ tena samayena, Jaṭilo[1] nāma raṭṭhiko.
Sambuddhappamukhaṁ saṁghaṁ, sabhattaṁ dussamadāsahaṁ.

12. Sopi maṁ Buddho[2] byākāsi, saṁghamajjhe nisīdiya.
Satasahasse ito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

13. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

14. Tassāpi vacanaṁ sutvā, uttariṁ vatamadhiṭṭhahiṁ.
Akāsiṁ uggadaḷhaṁ dhitiṁ, dasapāramipūriyā"ti.

Tattha **Sambuddhappamukhaṁ saṁghan**ti Buddhappamukhassa saṁghassa, sāmi-atthe upayogavacanaṁ. **Sabhattaṁ dussamadāsahan**ti sacīvaraṁ bhattaṁ adāsiṁ ahanti attho. **Uggadaḷhan**ti atidaḷhaṁ. **Dhitin**ti vīriyaṁ akāsinti attho.

Padumuttarassa pana Bhagavato kāle titthiyā nāma nāhesuṁ. Sabbe devamanussā Buddhameva saraṇamagamaṁsu. Tena vuttaṁ—

15. "Byāhatā titthiyā sabbe, vimanā dummanā tadā.
Na tesaṁ keci paricaranti, raṭṭhato nicchubhanti te.

16. Sabbe tattha samāgantvā, upagañchuṁ Buddhasantike.
Tuvaṁ nātho Mahāvīra, saraṇaṁ hohi cakkhuma.

17. Anukampako kāruṇiko, hitesī sabbapāṇinaṁ.
Sampatte titthiye sabbe, pañcasīle patiṭṭhahi.

1. Jaṭiko (Sī, I) 2. Tadā (Sī, I)

တတ္ထ **ဂါမနိဂမရဋ္ဌတော**တိ ဂါမနိဂမရဋ္ဌေဟိ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော၊ တဿ ဂါမနိဂမရဋ္ဌေဟိ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတာနန္တိ အတ္ထော။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော အနေကဓနကောဋိကော ဇဋိလော[1] နာမ မဟာရဋ္ဌိကော ဟုတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ သစီဝရံ ဝရဒါနမဒါသိ။ သောပိ တံ ဘတ္တာနုမောဒနာဝသာနေ "အနာဂတေ ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁။ "အဟံ တေန သမယေန၊ ဇဋိလော[1] နာမ ရဋ္ဌိကော။
သမ္ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ သံဃံ၊ သဘတ္တံ ဒုဿမဒါသဟံ။

၁၂။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ[2] ဗျာကာသိ၊ သံဃမဇ္ဈေ နိသီဒိယ။
သတသဟဿေ ဣတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၃။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၄။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌဟိံ။
အကာသိံ ဥဂ္ဂဒဠှံ ဓိတိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ"တိ။

တတ္ထ **သမ္ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ သံဃ**န္တိ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ၊ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။ **သဘတ္တံ ဒုဿမဒါသဟ**န္တိ သစီဝရံ ဘတ္တံ အဒါသိံ အဟန္တိ အတ္ထော။ **ဥဂ္ဂဒဠှ**န္တိ အတိဒဠှံ။ **ဓိတိ**န္တိ ဝီရိယံ အကာသိန္တိ အတ္ထော။

ပဒုမုတ္တရဿ ပန ဘဂဝတော ကာလေ တိတ္ထိယာ နာမ နာဟေသုံ။ သဗ္ဗေ ဒေဝမနုဿာ ဗုဒ္ဓမေဝ သရဏမဂမံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၅။ "ဗျာဟတာ တိတ္ထိယာ သဗ္ဗေ၊ ဝိမနာ ဒုမ္မနာ တဒါ။
န တေသံ ကေစိ ပရိစရန္တိ၊ ရဋ္ဌတော နိစ္ဆုဘန္တိ တေ။

၁၆။ သဗ္ဗေ တတ္ထ သမာဂန္တွာ၊ ဥပဂစ္ဆုံ ဗုဒ္ဓသန္တိကေ။
တုဝံ နာထော မဟာဝီရ၊ သရဏံ ဟောဟိ စက္ခုမ။

၁၇။ အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော၊ ဟိတေသီ သဗ္ဗပါဏိနံ။
သမ္ပတ္တေ တိတ္ထိယေ သဗ္ဗေ၊ ပဉ္စသီလေ ပတိဋ္ဌဟိ။

၁-ဇဋိကော (သီ၊ ဣ) ၂-တဒါ (သီ၊ ဣ)

18. Evaṁ nirākulaṁ āsi, suññakaṁ titthiyehi taṁ.
Vicittaṁ arahantehi, vasībhūtehi tādihī”ti.

Tattha **byāhatā**ti vihatamānadappā. **Titthiyā**ti ettha titthaṁ veditabbaṁ, titthakaro veditabbo, titthiyā veditabbā. Tattha sassatādidiṭṭhivasena taranti etthāti **titthaṁ,** laddhi. Tassā laddhiyā uppādako **titthakaro,** titthe bhavā **titthiyā**ti. Padumuttarassa kira Bhagavato kāle titthiyā nāhesuṁ. Ye pana santi, tepi īdisā ahesunti dassanatthaṁ “byāhatā titthiyā”ti-ādi vuttanti veditabbaṁ. **Vimanā**ti virūpamānasā. **Dummanā**ti tasseva vevacanaṁ. **Na tesaṁ keci paricarantī**ti tesaṁ aññatitthiyānaṁ kecipi purisā parikammaṁ na karonti, na bhikkhaṁ denti, na sakkaronti, na garuṁ karonti, na mānenti, na pūjenti, na āsanā vuṭṭhahanti, na añjalikammaṁ karontīti attho. **Raṭṭhato**ti sakalaraṭṭhatopi[1]. **Nicchubhantī**ti nīharanti, ussādenti tesaṁ nivāsaṁ na dentīti attho. **Te**ti titthiyā.

Upagañchuṁ Buddhasantiketi evaṁ tehi raṭṭhavāsīhi manussehi ussādiyamānā sabbepi aññatitthiyā samāgantvā Padumuttaradasabalameva saraṇamagamaṁsu. “Tvaṁ amhākaṁ Satthā nātho gati parāyanaṁ saraṇan”ti evaṁ vatvā saraṇamagamaṁsūti attho. Anukampatīti **anukampako.** Karuṇāya caratīti **kāruṇiko.** **Sampatte**ti samāgate saraṇamupagate titthiye. **Pañcasīle patiṭṭhahī**ti pañcasu sīlesu patiṭṭhāpesīti attho. **Nirākulan**ti anākulaṁ, aññehi laddhikehi asammissanti attho. **Suññakan**ti suññaṁ rittaṁ tehi titthiyehi. **Tan**ti taṁ Bhagavato sāsananti vacanaseso daṭṭhabbo. **Vicittan**ti vicittavicittaṁ. **Vasībhūtehī**ti vasībhāvappattehi.

Tassa pana Padumuttarassa Bhagavato Haṁsavatī nāma nagaraṁ ahosi. Pitā panassa Ānando nāma khattiyo, Amātā Sujātā nāma devī, devalo ca Sujāto ca dve aggasāvakā, Sumano nāmupaṭṭhāko, amitā ca asamā ca dve aggasāvikā, salalarukkho bodhi, sarīraṁ aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedhaṁ ahosi, sarīrappabhā cassa samantā dvādasa

1. Sakaraṭṭhatopi (Sī, I)

၁၈။ ဧဝံ နိရာကုလံ အာသိ၊ သုညကံ တိတ္ထိယေဟိ တံ။
ဝိစိတ္တံ အရဟန္တေဟိ၊ ဝသီဘူတေဟိ တာဒိဟိ”တိ။

တတ္ထ **ဗျာဟတာ**တိ ဝိဟတမာနဒပ္ပါ။ **တိတ္ထိယာ**တိ ဧတ္ထ တိတ္ထံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ တိတ္ထကရော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တိတ္ထိယာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ သဿတာဒိဒိဋ္ဌိဝသေန တရန္တိ ဧတ္ထာတိ **တိတ္ထံ၊** လဒ္ဓိ။ တဿာ လဒ္ဓိယာ ဥပ္ပါဒကော **တိတ္ထကရော၊** တိတ္ထေ ဘဝါ **တိတ္ထိယာ**တိ။ ပဒုမုတ္တရဿ ကိရ ဘဂဝတော ကာလေ တိတ္ထိယာ နာဟေသုံ။ ယေ ပန သန္တိ၊ တေပိ ဤဒိသာ အဟေသုန္တိ ဒဿနတ္ထံ “ဗျာဟတာ တိတ္ထိယာ”တိအာဒိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဝိမနာ**တိ ဝိရူပမာနသာ။ **ဒုမ္မနာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **န တေသံ ကေစိ ပရိစရန္တီ**တိ တေသံ အညတိတ္ထိယာနံ ကေစိပိ ပုရိသာ ပရိကမ္မံ န ကရောန္တိ၊ န ဘိက္ခံ ဒေန္တိ၊ န သက္ကရောန္တိ၊ န ဂရုံ ကရောန္တိ၊ န မာနေန္တိ၊ န ပူဇေန္တိ၊ န အာသနာ ဝုဋ္ဌဟန္တိ၊ န အဉ္ဇလိကမ္မံ ကရောန္တီတိ အတ္ထော။ **ရဋ္ဌတော**တိ သကလရဋ္ဌတောပိ[1]။ **နိစ္ဆုဘန္တီ**တိ နီဟရန္တိ၊ ဥဿာဒေန္တိ တေသံ နိဝါသံ န ဒေန္တီတိ အတ္ထော။ **တေ**တိ တိတ္ထိယာ။

ဥပဂဉ္ဆုံ ဗုဒ္ဓသန္တိကေတိ ဧဝံ တေဟိ ရဋ္ဌဝါသီဟိ မနုဿေဟိ ဥဿာဒိယမာနာ သဗ္ဗေပိ အညတိတ္ထိယာ သမာဂန္တွာ ပဒုမုတ္တရဒသဗလမေဝ သရဏမဂမံသု။ “တွံ အမှာကံ သတ္ထာ နာထော ဂတိ ပရာယနံ သရဏ”န္တိ ဧဝံ ဝတွာ သရဏမဂမံသူတိ အတ္ထော။ အနုကမ္ပတီတိ **အနုကမ္ပကော။** ကရုဏာယ စရတီတိ **ကာရုဏိကော။** **သမ္ပတ္တေ**တိ သမာဂတေ သရဏမုပဂတေ တိတ္ထိယေ။ **ပဉ္စသီလေ ပတိဋ္ဌဟီ**တိ ပဉ္စသု သီလေသု ပတိဋ္ဌာပေသီတိ အတ္ထော။ **နိရာကုလ**န္တိ အနာကုလံ၊ အညေဟိ လဒ္ဓိကေဟိ အသမ္မိဿန္တိ အတ္ထော။ **သုညက**န္တိ သုညံ ရိတ္တံ တေဟိ တိတ္ထိယေဟိ။ **တ**န္တိ တံ ဘဂဝတော သာသနန္တိ ဝစနသေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဝိစိတ္တ**န္တိ ဝိစိတ္တဝိစိတ္တံ။ **ဝသီဘူတေဟီ**တိ ဝသီဘာဝပ္ပတ္တေဟိ။

တဿ ပန ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ဟံသဝတီ နာမ နဂရံ အဟောသိ။ ပိတာ ပနဿ အာနန္ဒော နာမ ခတ္တိယော၊ မာတာ သုဇာတာ နာမ ဒေဝီ၊ ဒေဝလော စ သုဇာတော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ သုမနော နာမုပဋ္ဌာကော၊ အမိတာ စ အသမာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ သလလရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ သရီရပ္ပဘာ စဿ သမန္တာ ဒွါဒသ

၁-သကရဋ္ဌတောပိ (သီ၊ ဣ)

yojanāni gaṇhi, vassasatasahassaṁ āyu ahosi, vasudattā Vnāma aggamahesī, Uttaro nāma putto ahosi. Padumuttaro pana Bhagavā paramābhirāme nandārāme kira parinibbuto. Dhātuyo panassa na vikiriṁsu. Sakalajambudīpavāsino manussā samāgamma dvādasayojanubbedhaṁ sattaratanamayaṁ cetiyamakaṁsu. Tena vuttaṁ—

19. “Nagaraṁ Haṁsavatī nāma, Ānando nāma khattiyo.
Sujātā nāma janikā, Padumuttarassa Satthuno.

24. Devalo ca sujāto ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Sumano nāmupaṭṭhāko, Padumuttarassa Mahesino.

25. Amitā ca asamā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, salaloti pavuccati.

27. Aṭṭhapaṇṇāsaratanaṁ, accuggato Mahāmuni.
Kañcanagghiyasaṅkāso, dvattiṁsavaralakkhaṇo.

28. Kuṭṭā kavāṭā bhittī ca, rukkhā nagasiluccayā.
Na tassāvaraṇaṁ atthi, samantā dvādasayojane.

29. Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

30. Santāretvā bahujanaṁ, chinditvā sabbasaṁsayaṁ.
Jalitvā aggikkhandhova, nibbuto so sasāvako”ti.

Tattha **nagasiluccayā**ti nagasaṅkhātā siluccayā. **Āvaraṇan**ti paṭicchādanaṁ tirokaraṇaṁ. **Dvādasayojane**ti samantato dvādasayojane ṭhāne Bhagavato sarīrappabhā pharitvā rattindivaṁ tiṭṭhatīti attho. Sesagāthāsu sabbattha pākaṭamevāti.

Ito paṭṭhāya pāramipūraṇādipunappunāgatamatthaṁ saṅkhipitvā visesatthameva vatvā gamissāma. Yadi pana vuttameva punappunaṁ vakkhāma, kadā antaṁ gamissati ayaṁ saṁvaṇṇanāti.

Padumuttarabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito dasamo Buddhavaṁso.

ယောဇနာနိ ဂဏှိ၊ ဝဿသတသဟဿံ အာယု အဟောသိ၊ ဝသုဒတ္တာ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ၊ ဥတ္တရော နာမ ပုတ္တော အဟောသိ။ ပဒုမုတ္တရော ပန ဘဂဝါ ပရမာဘိရာမေ နန္ဒာရာမေ ကိရ ပရိနိဗ္ဗုတော။ ဓာတုယော ပနဿ န ဝိကိရိံသု။ သကလဇမ္ဗုဒီပဝါသိနော မနုဿာ သမာဂမ္မ ဒွါဒသယောဇနုဗ္ဗေဓံ သတ္တရတနမယံ စေတိယမကံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၉။ “နဂရံ ဟံသဝတီ နာမ၊ အာနန္ဒော နာမ ခတ္တိယော။
သုဇာတာ နာမ ဇနိကာ၊ ပဒုမုတ္တရဿ သတ္ထုနော။

၂၄။ ဒေဝလော စ သုဇာတော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
သုမနော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ပဒုမုတ္တရဿ မဟေသိနော။

၂၅။ အမိတာ စ အသမာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ သလလောတိ ပဝုစ္စတိ။

၂၇။ အဋ္ဌပဏ္ဏာသရတနံ၊ အစ္စုဂ္ဂတော မဟာမုနိ။
ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော၊ ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏော။

၂၈။ ကုဋ္ဋာ ကဝါဋာ ဘိတ္တီ စ၊ ရုက္ခာ နဂသိလုစ္စယာ။
န တဿာဝရဏံ အတ္ထိ၊ သမန္တာ ဒွါဒသယောဇနေ။

၂၉။ ဝဿသတသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၃၀။ သန္တာရေတွာ ဗဟုဇနံ၊ ဆိန္ဒိတွာ သဗ္ဗသံသယံ။
ဇလိတွာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဝ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော”တိ။

တတ္ထ **နဂသိလုစ္စယာ**တိ နဂသင်္ခါတာ သိလုစ္စယာ။ **အာဝရဏန္တိ** ပဋိစ္ဆာဒနံ တိရောကရဏံ။ **ဒွါဒသယောဇနေ**တိ သမန္တတော ဒွါဒသယောဇနေ ဌာနေ ဘဂဝတော သရီရပ္ပဘာ ဖရိတွာ ရတ္တိန္ဒိဝံ တိဋ္ဌတီတိ အတ္ထော။ သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝါတိ။

ဣတော ပဋ္ဌာယ ပါရမိပူရဏာဒိပုနပ္ပုနာဂတမတ္ထံ သင်္ခိပိတွာ ဝိသေသတ္ထမေဝ ဝတွာ ဂမိဿာမ။ ယဒိ ပန ဝုတ္တမေဝ ပုနပ္ပုနံ ဝက္ခာမ၊ ကဒါ အန္တံ ဂမိဿတိ အယံ သံဝဏ္ဏနာတိ။

ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ဒသမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

13. Sumedhabuddhavaṁsavaṇṇanā

Padumuttare pana Sammāsambuddhe parinibbute sāsanepissa antarahite sattatikappasahassāni[1] Buddhā nuppajjiṁsu, Buddhasuññāni ahesuṁ. Ito paṭṭhāya tiṁsakappasahassānaṁ matthake ekasmiṁ kappe **Sumedho Sujāto** cāti dve Sammāsambuddhā nibbattiṁsu. Tattha adhigatamedho **Sumedho** nāma bodhisatto pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Sudassananagare Sudattassa nāma rañño aggamahesiyā Sudattāya nāma deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasannaṁ māsānaṁ accayena Sudassanuyyāne taruṇadivasakaro viya saliladharavivaragato mātukucchito nikkhami. So navavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Tassa kira Sucandana Kañcana Sirivaḍḍhananāmakā tayo pāsādā ahesuṁ. Sumanamahādevippamukhāni aṭṭhacattālīsa itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Sumanadeviyā Punabbasumitte nāma putte jāte hatthiyānena mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Manussānañca koṭisatamanupabbaji. So tehi parivuto aḍḍhamāsaṁ[2] padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Nakulanigame Nakulaseṭṭhidhītāya dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā sālavane divāvihāraṁ vītināmetvā Sirivaḍḍhājīvakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā nīpabodhimūle vīsatihatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā samāraṁ mārabalaṁ vidhamitvā abhisambodhiṁ pāpuṇitvā "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ bodhisamīpeyeva vītināmetvā aṭṭhame sattāhe brahmuno dhammadesanāyācanaṁ sampaṭicchitvā bhabbapuggale olokento attano kaniṭṭhabhātikaṁ Saraṇakumārañca Sabbakāmikumārañca attanā saddhiṁ pabbajitānaṁ bhikkhūnañca koṭisataṁ catusaccadhammapaṭivedhasamatthe disvā ākāsena gantvā Sudassananagarasamīpe Sudassanuyyāne otaritvā uyyānapālena attano bhātike pakkosāpetvā tesaṁ parivārānaṁ majjhe **dhammacakkaṁ** pavattesi, tadā koṭisatasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi, ayaṁ paṭhamo abhisamayo. Tena vuttaṁ—

1. Sattatikappasatasahassāni (Sī, I)
2. Aṭṭhamāse (Sī, I)

၁၃-သုမေဓဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ပဒုမုတ္တရေ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ ပရိနိဗ္ဗုတေ သာသနေပိဿ အန္တရဟိတေ သတ္တတိကပ္ပသဟဿာနိ[1] ဗုဒ္ဓါ နုပ္ပဇ္ဇိံသု၊ ဗုဒ္ဓသုညာနိ အဟေသုံ။ ဣတော ပဋ္ဌာယ တိံသကပ္ပသဟဿာနံ မတ္ထကေ ဧကသ္မိံ ကပ္ပေ **သုမေဓော သုဇာတော** စာတိ ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တတ္ထ အဓိဂတမေဓော **သုမေဓော** နာမ ဗောဓိသတ္တော ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ သုဒဿနနဂရေ သုဒတ္တဿ နာမ ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ သုဒတ္တာယ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန သုဒဿနုယျာနေ တရုဏဒိဝသကရော ဝိယ သလိလဓရဝိဝရဂတော မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ သော **နဝဝဿသဟဿာနိ** အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ တဿ ကိရ သုစန္ဒနကဉ္စနသိရိဝဍ္ဎနနာမကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ သုမနမဟာဒေဝိပ္ပမုခါနိ အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ သုမနဒေဝိယာ ပုနဗ္ဗသုမိတ္တေ နာမ ပုတ္တေ ဇာတေ ဟတ္ထိယာနေန မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ မနုဿာနဉ္စ ကောဋိသတမနုပဗ္ဗဇိ။ သော တေဟိ ပရိဝုတော အဍ္ဎမာသံ[2] ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ နကုလနိဂမေ နကုလသေဋ္ဌိဓီတာယ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သိရိဝဍ္ဎာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ နီပဗောဓိမူလေ ဝီသတိဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ သမာရံ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိတွာ "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိသမီပေယေဝ ဝီတိနာမေတွာ အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ ဗြဟ္မုနော ဓမ္မဒေသနာယာစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဘဗ္ဗပုဂ္ဂလေ ဩလောကေန္တော အတ္တနော ကနိဋ္ဌဘာတိကံ သရဏကုမာရဉ္စ သဗ္ဗကာမိကုမာရဉ္စ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနဉ္စ ကောဋိသတံ စတုသစ္စဓမ္မပဋိဝေဓသမတ္ထေ ဒိသွာ အာကာသေန ဂန္တွာ သုဒဿနနဂရသမီပေ သုဒဿနုယျာနေ ဩတရိတွာ ဥယျာနပါလေန အတ္တနော ဘာတိကေ ပက္ကောသာပေတွာ တေသံ ပရိဝါရာနံ မဇ္ဈေ **ဓမ္မစက္ကံ** ပဝတ္တေသိ၊ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ၊ အယံ ပဌမော အဘိသမယော။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-သတ္တတိကပ္ပသတသဟဿာနိ (သီ၊ ဣ)
၂-အဋ္ဌမာသေ (သီ၊ ဣ)

1. “Padumuttarassa aparena, Sumedho nāma Nāyako.
Durāsado uggatejo, sabbalokuttamo Muni.

2. Pasannanetto sumukho, brahā uju patāpavā.
Hitesī sabbasattānaṁ, bahū mocesi bandhanā.

3. Yadā Buddho pāpuṇitvā, kevalaṁ bodhimuttamaṁ.
Sudassanamhi nagare, dhammacakkaṁ pavattayi.

4. Tassābhisamayā[1] tīṇi, ahesuṁ dhammadesane.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahū”ti.

Tattha **uggatejo**ti uggatatejo. **Pasannanetto**ti suṭṭhu pasannanayano, dhovitvā majjitvā ṭhapitamaṇiguḷikā viya pasannāni nettāni honti. Tasmā so “pasannanetto”ti vutto. Mudusiniddhanīlavimalasukhumapakhumācitasuppasannanayanoti attho. “Suppasannapañcanayano”tipi vattuṁ paṭṭati. **Sumukho**ti paripuṇṇasaradasamayacandasadisavadano. **Brahā**ti aṭṭhāsītihatthappamāṇasarīrattā brahā mahanto, aññehi asādhāraṇasarīrappamāṇoti attho. **Ujū**ti brahmujugatto ujumeva uggatasarīro devanagare samussitasuvaṇṇatoraṇasadisavarasarīroti attho. **Patāpavā**ti vijjotamānasarīro. **Hitesī**ti hitagavesī. **Abhisamayā tīṇī**ti abhisamayā tayo, liṅgavipallāso katoti.

Yadā pana Bhagavā kumbhakaṇṇasadisānubhāvaṁ Kumbhakaṇṇaṁ nāma manussabhakkhaṁ yakkhaṁ mahā-aṭavimukhe sandissamānaghorasarīraṁ vattani-aṭavisañcāraṁ pacchinditvā pavattamānaṁ paccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattiṁ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya lokaṁ olokento disvā ekakova asahāyo tassa yakkhassa bhavanaṁ gantvā anto pavisitvā paññatte sirisayane nisīdi. Atha kho so yakkho makkhaṁ asahamāno daṇḍāhato ghoraviso āsiviso viya saṁkuddho dasabalaṁ bhiṁsāpetukāmo attano attabhāvaṁ ghorataraṁ katvā pabbatasadisaṁ sīsaṁ katvā

1. Tassāpi abhisamayā (Ka)

၁။ “ပဒုမုတ္တရဿ အပရေန၊ သုမေဓော နာမ နာယကော။
ဒုရာသဒေါ ဥဂ္ဂတေဇော၊ သဗ္ဗလောကုတ္တမော မုနိ။

၂။ ပသန္နနေတ္တော သုမုခေါ၊ ဗြဟာ ဥဇု ပတာပဝါ။
ဟိတေသီ သဗ္ဗသတ္တာနံ၊ ဗဟူ မောစေသိ ဗန္ဓနာ။

၃။ ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ ပါပုဏိတွာ၊ ကေဝလံ ဗောဓိမုတ္တမံ။
သုဒဿနမှိ နဂရေ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယိ။

၄။ တဿာဘိသမယာ[၁] တီဏိ၊ အဟေသုံ ဓမ္မဒေသနေ။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **ဥဂ္ဂတေဇော**တိ ဥဂ္ဂတတေဇော။ **ပသန္နနေတ္တော**တိ သုဋ္ဌု ပသန္နနယနော၊ ဓောဝိတွာ မဇ္ဇိတွာ ဌပိတမဏိဂုဠိကာ ဝိယ ပသန္နာနိ နေတ္တာနိ ဟောန္တိ။ တသ္မာ သော “ပသန္နနေတ္တော”တိ ဝုတ္တော။ မုဒုသိနိဒ္ဓနီလဝိမလသုခုမပခုမာစိတသုပ္ပသန္နနယနောတိ အတ္ထော။ “သုပ္ပသန္နပဉ္စနယနော”တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **သုမုခေါ**တိ ပရိပုဏ္ဏသရဒသမယစန္ဒသဒိသဝဒနော။ **ဗြဟာ**တိ အဋ္ဌာသီတိဟတ္ထပ္ပမာဏသရီရတ္တာ ဗြဟာ မဟန္တော၊ အညေဟိ အသာဓာရဏသရီရပ္ပမာဏောတိ အတ္ထော။ **ဥဇူ**တိ ဗြဟ္မုဇုဂတ္တော ဥဇုမေဝ ဥဂ္ဂတသရီရော ဒေဝနဂရေ သမုဿိတသုဝဏ္ဏတောရဏသဒိသဝရသရီရောတိ အတ္ထော။ **ပတာပဝါ**တိ ဝိဇ္ဇောတမာနသရီရော။ **ဟိတေသီ**တိ ဟိတဂဝေသီ။ **အဘိသမယာ တီဏီ**တိ အဘိသမယာ တယော၊ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတောတိ။

ယဒါ ပန ဘဂဝါ ကုမ္ဘကဏ္ဏသဒိသာနုဘာဝံ ကုမ္ဘကဏ္ဏံ နာမ မနုဿဘက္ခံ ယက္ခံ မဟာအဋဝိမုခေ သန္ဒိဿမာနဃောရသရီရံ ဝတ္တနိအဋဝိသဉ္စာရံ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ ပဝတ္တမာနံ ပစ္စူသသမယေ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ လောကံ ဩလောကေန္တော ဒိသွာ ဧကကောဝ အသဟာယော တဿ ယက္ခဿ ဘဝနံ ဂန္တွာ အန္တော ပဝိသိတွာ ပညတ္တေ သိရိသယနေ နိသီဒိ။ အထ ခေါ သော ယက္ခော မက္ခံ အသဟမာနော ဒဏ္ဍာဟတော ဃောရဝိသော အာသိဝိသော ဝိယ သံကုဒ္ဓေါ ဒသဗလံ ဘိံသာပေတုကာမော အတ္တနော အတ္တဘာဝံ ဃောရတရံ ကတွာ ပဗ္ဗတသဒိသံ သီသံ ကတွာ

၁-တဿာပိ အဘိသမယာ (က)

sūriyamaṇḍalasadisāni akkhīni nimminitvā naṅgalasīsasadisātidīghavipulatikhiṇadāṭhāyo katvā olambanīlavipulavisamodaro tālakkhandhasadisabāhucipiṭakavirūpavaṅkanāso pabbatabilasadisavipularattamukho thūlapiṅgalakharapharusakeso atibhayānakadassano hutvā āgantvā Sumedhassa Bhagavato purato ṭhatvā padhūpāyanto pajjalanto pāsāṇapabbataggijāla salila kaddama chārikā’yudha’ṅgāra vālukappakārā **navavidhā vassavuṭṭhiyo** vassetvāpi Bhagavato lomaggamattampi cāletuṁ asakkonto “Bhagavantaṁ pañhaṁ pucchitvā māressāmī”ti Āḷavako viya pañhaṁ pucchi. Atha Bhagavā pañhābyākaraṇena taṁ yakkhaṁ vinayamupanesi. Tato dutiyadivase kirassa raṭṭhavāsino manussā sakaṭabharitena[1] bhattena saha rājakumāraṁ āharitvā yakkhassa adaṁsu. Atha yakkho rājakumāraṁ Buddhassa adāsi. Aṭavidvāre ṭhitamanussā Bhagavantaṁ upasaṅkamiṁsu. Tadā tasmiṁ samāgame Dasabalo yakkhassa manonukūlaṁ dhammaṁ desento navutikoṭisahassānaṁ pāṇīnaṁ dhammacakkhuṁ uppādesi, so dutiyo dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

5. “Punāparaṁ kumbhakaṇṇaṁ, yakkhaṁ so damayī Jino.
Navutikoṭisahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahū”ti.

Yadā pana upakārinagare Sirinandanuyyāne cattāri saccāni pakāsayi, tadā asītikoṭisatasahassānaṁ tatiyo dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

6. “Punāparaṁ amitayaso, catusaccaṁ pakāsayi.
Asītikoṭisahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Sumedhassāpi Bhagavato tayo sāvakasannipātā ahesuṁ. Paṭhamasannipāte Sudassananagare koṭisatakhīṇāsavā ahesuṁ. Puna devakūṭe pabbate kathinatthate dutiye navutikoṭiyo. Puna tatiye Bhagavati cārikaṁ caramāne asītikoṭiyo ahesuṁ. Tena vuttaṁ—

7. “Sannipātā tayo āsuṁ, Sumedhassa Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

1. Haritena (Sī, I, Ka)

သူရိယမဏ္ဍလသဒိသာနိ အက္ခီနိ နိမ္မိနိတွာ နင်္ဂလသီသသဒိသာတိဒီဃဝိပုလတိခိဏဒါဌာယော ကတွာ ဩလမ္ဗနီလဝိပုလဝိသမောဒရော တာလက္ခန္ဓသဒိသဗာဟုစိပိဋကဝိရူပဝင်္ကနာသော ပဗ္ဗတဗိလသဒိသဝိပုလရတ္တမုခေါ ထူလပိင်္ဂလခရဖရုသကေသော အတိဘယာနကဒဿနော ဟုတွာ အာဂန္တွာ သုမေဓဿ ဘဂဝတော ပုရတော ဌတွာ ပဓူပါယန္တော ပဇ္ဇလန္တော ပါသာဏပဗ္ဗတဂ္ဂိဇာလ သလိလ ကဒ္ဒမ ဆာရိကာ’ယုဓ’င်္ဂါရ ဝါလုကပ္ပကာရာ **နဝဝိဓာ ဝဿဝုဋ္ဌိယော** ဝဿေတွာပိ ဘဂဝတော လောမဂ္ဂမတ္တမ္ပိ စာလေတုံ အသက္ကောန္တော “ဘဂဝန္တံ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ မာရေဿာမီ”တိ အာဠဝကော ဝိယ ပဉှံ ပုစ္ဆိ။ အထ ဘဂဝါ ပဉှာဗျာကရဏေန တံ ယက္ခံ ဝိနယမုပနေသိ။ တတော ဒုတိယဒိဝသေ ကိရဿ ရဋ္ဌဝါသိနော မနုဿာ သကဋဘရိတေန[၁] ဘတ္တေန သဟ ရာဇကုမာရံ အာဟရိတွာ ယက္ခဿ အဒံသု။ အထ ယက္ခော ရာဇကုမာရံ ဗုဒ္ဓဿ အဒါသိ။ အဋဝိဒွါရေ ဌိတမနုဿာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိံသု။ တဒါ တသ္မိံ သမာဂမေ ဒသဗလော ယက္ခဿ မနောနုကူလံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ ပါဏီနံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ သော ဒုတိယော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “ပုနာပရံ ကုမ္ဘကဏ္ဏံ၊ ယက္ခံ သော ဒမယီ ဇိနော။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

ယဒါ ပန ဥပကာရိနဂရေ သိရိနန္ဒနုယျာနေ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပကာသယိ၊ တဒါ အသီတိကောဋိသတသဟဿာနံ တတိယော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ “ပုနာပရံ အမိတယသော၊ စတုသစ္စံ ပကာသယိ။
အသီတိကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

သုမေဓဿာပိ ဘဂဝတော တယော သာဝကသန္နိပါတာ အဟေသုံ။ ပဌမသန္နိပါတေ သုဒဿနနဂရေ ကောဋိသတခီဏာသဝါ အဟေသုံ။ ပုန ဒေဝကူဋေ ပဗ္ဗတေ ကထိနတ္ထတေ ဒုတိယေ နဝုတိကောဋိယော။ ပုန တတိယေ ဘဂဝတိ စာရိကံ စရမာနေ အသီတိကောဋိယော အဟေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ သုမေဓဿ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၁-ဟရိတေန (သီ၊ ဣ၊ က)

8. Sudassanaṁ nāma nagaraṁ, upagañchi Jino yadā.
Tadā khīṇāsavā bhikkhū, samiṁsu satakoṭiyo.

9. Punāparaṁ devakūṭe, bhikkhūnaṁ kathinatthate.
Tadā navutikoṭīnaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

10. Punāparaṁ Dasabalo, yadā carati cārikaṁ.
Tadā asītikoṭīnaṁ, tatiyo āsi samāgamo"ti.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Uttaro nāma sabbajanuttaro māṇavo hutvā nidahitvā ṭhapitaṁyeva asītikoṭidhanaṁ vissajjetvā Buddhappamukhassa saṁghassa mahādānaṁ datvā tadā Dasabalassa dhammaṁ sutvā saraṇesu patiṭṭhāya nikkhamitvā pabbaji. Sopi naṁ Satthā bhojanānumodanaṁ karonto "anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissatī"ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

11. "Ahaṁ tena samayena, Uttaro nāma māṇavo.
Asītikoṭiyo mayhaṁ, ghare sannicitaṁ dhanaṁ.

12. Kevalaṁ sabbaṁ datvāna, sasaṁghe Lokanāyake.
Saraṇaṁ tassūpagañchiṁ, pabbajjañcābhirocayiṁ.

13. Sopi maṁ Buddho byākāsi, karonto anumodanaṁ.
Tiṁsakappasahassamhi, ayaṁ Buddho bhavissati.

14. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

Byākaraṇagāthā vitthāretabbā.

15. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā.

16. Suttantaṁ Vinayañcāpi, navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ.
Sabbaṁ pariyāpuṇitvāna, sobhayiṁ Jinasāsanaṁ.

17. Tatthappamatto viharanto, nisajjaṭṭhānacaṅkame.
Abhiññāpāramiṁ gantvā[1], brahmalokamagañchahan"ti.

1. Patvā (Sī, I, Ka)

၈။ သုဒဿနံ နာမ နဂရံ၊ ဥပဂဉ္ဆိ ဇိနော ယဒါ။
တဒါ ခီဏာသဝါ ဘိက္ခူ၊ သမိံသု သတကောဋိယော။

၉။ ပုနာပရံ ဒေဝကူဋေ၊ ဘိက္ခူနံ ကထိနတ္ထတေ။
တဒါ နဝုတိကောဋီနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၁၀။ ပုနာပရံ ဒသဗလော၊ ယဒါ စရတိ စာရိကံ။
တဒါ အသီတိကောဋီနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော''တိ။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ဥတ္တရော နာမ သဗ္ဗဇနုတ္တရော မာဏဝေါ ဟုတွာ နိဒဟိတွာ ဌပိတံယေဝ အသီတိကောဋိဓနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ တဒါ ဒသဗလဿ ဓမ္မံ သုတွာ သရဏေသု ပတိဋ္ဌာယ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ သောပိ နံ သတ္ထာ ဘောဇနာနုမောဒနံ ကရောန္တော "အနာဂတေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁။ "အဟံ တေန သမယေန၊ ဥတ္တရော နာမ မာဏဝေါ။
အသီတိကောဋိယော မယှံ၊ ဃရေ သန္နိစိတံ ဓနံ။

၁၂။ ကေဝလံ သဗ္ဗံ ဒတွာန၊ သသံဃေ လောကနာယကေ။
သရဏံ တဿူပဂဉ္ဆိံ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇဉ္စာဘိရောစယိံ။

၁၃။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ ကရောန္တော အနုမောဒနံ။
တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၄။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

ဗျာကရဏဂါထာ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာ။

၁၅။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ။

၁၆။ သုတ္တန္တံ ဝိနယဉ္စာပိ၊ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ။
သဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတွာန၊ သောဘယိံ ဇိနသာသနံ။

၁၇။ တတ္ထပ္ပမတ္တော ဝိဟရန္တော၊ နိသဇ္ဇဋ္ဌာနစင်္ကမေ။
အဘိညာပါရမိံ ဂန္တွာ[၁]၊ ဗြဟ္မလောကမဂဉ္ဆဟ"န္တိ။

၁-ပတွာ (သီ၊ ဣ၊ က)

Tattha **sannicitan**ti nidahitaṁ nidhānavasena. **Kevalan**ti sakalanti attho. **Sabban**ti asesato datvā. **Sasaṁghe**ti sasaṁghassa. **Tassūpagañchin**ti taṁ upagañchiṁ, upayogatthe sāmivacanaṁ. **Abhirocayin**ti pabbajiṁ. **Tiṁsakappasahassamhī**ti tiṁsakappasahassesu atikkantesūti attho.

Tassa pana Sumedhassa Bhagavato Sudassanaṁ nāma nagaraṁ ahosi, Sudatto nāma rājā pitā, mātā Sudattā nāma, Saraṇo ca Sabbakāmo ca dve aggasāvakā, Sāgaro nāmupaṭṭhāko, Rāmā ca Surāmā ca dve aggasāvikā, mahānīparukkho bodhi, sarīraṁ aṭṭhāsītihatthubbedhaṁ ahosi, āyu navutivassasahassāni, navavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi, Sumanā nāmassa aggamahesī, Punabbasumitto nāma putto, hatthiyānena nikkhami. Sesaṁ gāthāsu dissati. Tena vuttaṁ—

18. “Sudassanaṁ nāma nagaraṁ, Sudatto nāma khattiyo.
Sudattā nāma janikā, Sumedhassa Mahesino.

23. Saraṇo Sabbakāmo ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Sāgaro nāmupaṭṭhāko, Sumedhassa Mahesino.

24. Rāmā ceva Surāmā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, mahānīpoti vuccati.

26. Aṭṭhāsītiratanāni, accuggato Mahāmuni.
Obhāseti disā sabbā, cando tāragaṇe yathā.

27. Cakkavattimaṇī nāma, yathā tapati yojanaṁ.
Tatheva tassa ratanaṁ, samantā pharati yojanaṁ.

28. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

29. Tevijjachaḷabhiññehi, balappattehi tādihi.
Samākulamidaṁ āsi, arahantehi sādhuhi.

30. Tepi sabbe amitayasā, vippamuttā nirūpadhī.
Ñāṇālokaṁ dassayitvā, nibbutā te mahāyasā”ti.

တတ္ထ **သန္နိစိတန္တိ** နိဒဟိတံ နိဓာနဝသေန။ **ကေဝလန္တိ** သကလန္တိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗန္တိ** အသေသတော ဒတွာ။ **သသံဃေတိ** သသံဃဿ။ **တဿူပဂဉ္ဆိန္တိ** တံ ဥပဂဉ္ဆိံ၊ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ။ **အဘိရောစယိန္တိ** ပဗ္ဗဇိံ။ **တိံသကပ္ပသဟဿမှီတိ** တိံသကပ္ပသဟဿေသု အတိက္ကန္တေသူတိ အတ္ထော။

တဿ ပန သုမေဓဿ ဘဂဝတော သုဒဿနံ နာမ နဂရံ အဟောသိ၊ သုဒတ္တော နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ မာတာ သုဒတ္တာ နာမ၊ သရဏော စ သဗ္ဗကာမော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ သာဂရော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ရာမာ စ သုရာမာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ မဟာနီပရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ အဋ္ဌာသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ အာယု နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ နဝဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ၊ သုမနာ နာမဿ အဂ္ဂမဟေသီ၊ ပုနဗ္ဗသုမိတ္တော နာမ ပုတ္တော၊ ဟတ္ထိယာနေန နိက္ခမိ။ သေသံ ဂါထာသု ဒိဿတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၈။ “သုဒဿနံ နာမ နဂရံ၊ သုဒတ္တော နာမ ခတ္တိယော။
သုဒတ္တာ နာမ ဇနိကာ၊ သုမေဓဿ မဟေသိနော။

၂၃။ သရဏော သဗ္ဗကာမော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
သာဂရော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သုမေဓဿ မဟေသိနော။

၂၄။ ရာမာ စေဝ သုရာမာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ မဟာနီပေါတိ ဝုစ္စတိ။

၂၆။ အဋ္ဌာသီတိရတနာနိ၊ အစ္စုဂ္ဂတော မဟာမုနိ။
ဩဘာသေတိ ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ စန္ဒော တာရဂဏေ ယထာ။

၂၇။ စက္ကဝတ္တိမဏီ နာမ၊ ယထာ တပတိ ယောဇနံ။
တထေဝ တဿ ရတနံ၊ သမန္တာ ဖရတိ ယောဇနံ။

၂၈။ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၉။ တေဝိဇ္ဇဆဠဘိညေဟိ၊ ဗလပ္ပတ္တေဟိ တာဒိဟိ။
သမာကုလမိဒံ အာသိ၊ အရဟန္တေဟိ သာဓုဟိ။

၃၀။ တေပိ သဗ္ဗေ အမိတယသာ၊ ဝိပ္ပမုတ္တာ နိရူပဓိ။
ဉာဏာလောကံ ဒဿယိတွာ၊ နိဗ္ဗုတာ တေ မဟာယသာ”တိ။

Tattha **cando tāragaṇe yathā**ti yathā nāma gagane paripuṇṇacando tārāgaṇe obhāseti pakāseti, evameva sabbāpi disā obhāsetīti attho. Keci “cando pannaraso yathā”ti paṭhanti, so uttānatthova.

Cakkavattimaṇī nāmāti yathā nāma cakkavattirañño maṇiratanaṁ catuhatthāyāmaṁ sakaṭanābhisamapariṇāhaṁ caturāsītimaṇisahassaparivāraṁ tārāgaṇaparivutassa saradasamayaparipuṇṇarajanikarassa sirisamudayasobhaṁ avhayantamiva Vepullapabbatato[1] paramaramaṇīyadassanaṁ maṇiratanamāgacchati, tassevaṁ āgacchantassa samantato yojanappamāṇaṁ okāsaṁ ābhā pharati, evameva tassa Sumedhassāpi Bhagavato sarīrato ābhāratanaṁ samantato yojanaṁ pharatīti attho.

Tevijjachaḷabhiññehīti tevijjehi chaḷabhiññehi cāti attho. **Balappattehī**ti iddhibalappattehi. **Tādihī**ti tādibhāvappattehi. **Samākulan**ti saṁkiṇṇaṁ. Ekakāsāvapajjotaṁ. **Idan**ti sāsanaṁ sandhāyāha, mahītalaṁ vā. **Amitayasā**ti amitaparivārā, atulakittighoso vā. **Nirūpadhī**ti caturupadhivirahitā. Sesamettha gāthāsu sabbattha pākaṭamevāti.

Sumedhabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito ekādasamo Buddhavaṁso.

---

14. Sujātabuddhavaṁsavaṇṇanā

Tato tassāparabhāge tasmiṁyeva maṇḍakappe anupubbena aparimitāyukesu sattesu anukkamena parihāyitvā navutivassasahassāyukesu jātesu sujātarūpakāyo parisuddhajāto **Sujāto** nāma Satthā loke udapādi. Sopi pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Sumaṅgalanagare Uggatassa nāma rañño kule pabhāvatiyā nāma aggamahesiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasannaṁ māsānaṁ accayena mātukucchito nikkhami. Nāmaggahaṇadivase cassa nāmaṁ

1. Vipulapabbatato (Ka)

တတ္ထ **စန္ဒော တာရဂဏေ ယထာ**တိ ယထာ နာမ ဂဂနေ ပရိပုဏ္ဏစန္ဒော တာရာဂဏေ ဩဘာသေတိ ပကာသေတိ၊ ဧဝမေဝ သဗ္ဗာပိ ဒိသာ ဩဘာသေတီတိ အတ္ထော။ ကေစိ “စန္ဒော ပန္နရသော ယထာ”တိ ပဌန္တိ၊ သော ဥတ္တာနတ္ထောဝ။

စက္ကဝတ္တိမဏီ နာမာတိ ယထာ နာမ စက္ကဝတ္တိရညော မဏိရတနံ စတုဟတ္ထာယာမံ သကဋနာဘိသမပရိဏာဟံ စတုရာသီတိမဏိသဟဿပရိဝါရံ တာရာဂဏပရိဝုတဿ သရဒသမယပရိပုဏ္ဏရဇနိကရဿ သိရိသမုဒယသောဘံ အဝှယန္တမိဝ ဝေပုလ္လပဗ္ဗတတော[1] ပရမရမဏီယဒဿနံ မဏိရတနမာဂစ္ဆတိ၊ တဿေဝံ အာဂစ္ဆန္တဿ သမန္တတော ယောဇနပ္ပမာဏံ ဩကာသံ အာဘာ ဖရတိ၊ ဧဝမေဝ တဿ သုမေဓဿာပိ ဘဂဝတော သရီရတော အာဘာရတနံ သမန္တတော ယောဇနံ ဖရတီတိ အတ္ထော။

တေဝိဇ္ဇဆဠဘိညေဟီတိ တေဝိဇ္ဇေဟိ ဆဠဘိညေဟိ စာတိ အတ္ထော။ **ဗလပ္ပတ္တေဟီ**တိ ဣဒ္ဓိဗလပ္ပတ္တေဟိ။ **တာဒီဟီ**တိ တာဒိဘာဝပ္ပတ္တေဟိ။ **သမာကုလ**န္တိ သံကိဏ္ဏံ။ ဧကကာသာဝပဇ္ဇောတံ။ **ဣဒ**န္တိ သာသနံ သန္ဓာယာဟ၊ မဟီတလံ ဝါ။ **အမိတယသာ**တိ အမိတပရိဝါရာ၊ အတုလကိတ္တိဃောသော ဝါ။ **နိရူပဓီ**တိ စတုရုပဓိဝိရဟိတာ။ သေသမေတ္ထ ဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝါတိ။

သုမေဓဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ဧကာဒသမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁၄-သုဇာတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

တတော တဿာပရဘာဂေ တသ္မိံယေဝ မဏ္ဍကပ္ပေ အနုပုဗ္ဗေန အပရိမိတာယုကေသု သတ္တေသု အနုက္ကမေန ပရိဟာယိတွာ နဝုတိဝဿသဟဿာယုကေသု ဇာတေသု သုဇာတရူပကာယော ပရိသုဒ္ဓဇာတော **သုဇာတော** နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥဒပါဒိ။ သောပိ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ သုမင်္ဂလနဂရေ ဥဂ္ဂတဿ နာမ ရညော ကုလေ ပဘာဝတိယာ နာမ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ စဿ နာမံ

၁-ဝိပုလပဗ္ဗတတော (က)

karonto sakalajambudīpe sabbasattānaṁ sukhaṁ janayanto jātoti “Sujāto”tvevassa nāmamakaṁsu. So navavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Sirī Upasirī Sirinando cāti tassa tayo pāsādā ahesuṁ. Sirīnandādevippamukhāni tevīsati itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Sirīnandādeviyā Upasene nāma putte uppanne Haṁsavahaṁ nāma varaturaṅgamāruyha mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Taṁ pana pabbajantaṁ manussānaṁ koṭi anupabbaji. Atha so tehi parivuto nava māse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Sirīnandananagare Sirīnandanaseṭṭhissa dhītāya dinnaṁ paramamadhuraṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā sālavane divāvihāraṁ vītināmetvā sāyanhasamaye Sunandājīvakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā veḷubodhiṁ upasaṅkamitvā tettiṁsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā sūriye dharamāneyeva samāraṁ mārabalaṁ vidhamitvā sammāsambodhiṁ paṭivijjhitvā sabbabuddhānuciṇṇaṁ udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ bodhisamīpeyeva vītināmetvā brahmunā āyācito attano kaniṭṭhabhātikaṁ sudassanakumāraṁ purohitaputtaṁ devakumārañca catusaccadhammapaṭivedhasamatthe disvā ākāsena gantvā Sumaṅgalanagarasamīpe Sumaṅgaluyyāne otaritvā uyyānapālena attano bhātikaṁ Sudassanakumāraṁ purohitaputtaṁ Devakumārañca pakkosāpetvā tesaṁ saparivārānaṁ majjhe nisinno dhammacakkaṁ pavattesi. Tattha asītiyā koṭīnaṁ dhammābhisamayo ahosi. Ayaṁ paṭhamābhisamayo ahosi.

Yadā pana Bhagavā Sudassanuyyānadvāre mahāsālamūle Yamakapāṭihāriyaṁ katvā devesu Tāvatiṁsesu vassāvāsaṁ upāgami, tadā sattattiṁsasatasahassānaṁ[1] dhammābhisamayo ahosi. Ayaṁ dutiyo abhisamayo ahosi. Yadā pana Sujāto Dasabalo pitusantikaṁ agamāsi, tadā saṭṭhisatasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Ayaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. “Tattheva maṇḍakappamhi, Sujāto nāma Nāyako.
Sīhahanusabhakkhandho, appameyyo durāsado.

1. Sattattiṁsasahassānaṁ (Sī, I)

ကရောန္တော သကလဇမ္ဗုဒီပေ သဗ္ဗသတ္တာနံ သုခံ ဇနယန္တော ဇာတောတိ “သုဇာတော”တွေဝဿ နာမမကံသု။ သော နဝဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ သိရီ ဥပသိရီ သိရိနန္ဒော စာတိ တဿ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ သိရီနန္ဒာဒေဝိပ္ပမုခါနိ တေဝီသတိ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ သိရီနန္ဒာဒေဝိယာ ဥပသေနေ နာမ ပုတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ဟံသဝဟံ နာမ ဝရတုရင်္ဂမာရုယှ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ ပန ပဗ္ဗဇန္တံ မနုဿာနံ ကောဋိ အနုပဗ္ဗဇိ။ အထ သော တေဟိ ပရိဝုတော နဝ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ သိရီနန္ဒနနဂရေ သိရီနန္ဒနသေဋ္ဌိဿ ဓီတာယ ဒိန္နံ ပရမမဓုရံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သာယနှသမယေ သုနန္ဒာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ဝေဠုဗောဓိံ ဥပသင်္ကမိတွာ တေတ္တိံသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ သူရိယေ ဓရမာနေယေဝ သမာရံ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနုစိဏ္ဏံ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိသမီပေယေဝ ဝီတိနာမေတွာ ဗြဟ္မုနာ အာယာစိတော အတ္တနော ကနိဋ္ဌဘာတိကံ သုဒဿန-ကုမာရံ ပုရောဟိတပုတ္တံ ဒေဝကုမာရဉ္စ စတုသစ္စဓမ္မပဋိဝေဓသမတ္ထေ ဒိသွာ အာကာသေန ဂန္တွာ သုမင်္ဂလနဂရသမီပေ သုမင်္ဂလုယျာနေ ဩတရိတွာ ဥယျာနပါလေန အတ္တနော ဘာတိကံ သုဒဿနကုမာရံ ပုရောဟိတပုတ္တံ ဒေဝကုမာရဉ္စ ပက္ကောသာပေတွာ တေသံ သပရိဝါရာနံ မဇ္ဈေ နိသိန္နော ဓမ္မ-စက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တတ္ထ အသီတိယာ ကောဋီနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ အယံ ပဌမာဘိသမယော အဟောသိ။

ယဒါ ပန ဘဂဝါ သုဒဿနုယျာနဒွါရေ မဟာသာလမူလေ ယမကပါဋိ-ဟာရိယံ ကတွာ ဒေဝေသု တာဝတိံသေသု ဝဿာဝါသံ ဥပါဂမိ၊ တဒါ သတ္တတ္တိံသသတသဟဿာနံ[၁] ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ အယံ ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ ယဒါ ပန သုဇာတော ဒသဗလော ပိတုသန္တိကံ အဂမာသိ၊ တဒါ သဋ္ဌိသတသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ အယံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “တတ္ထေဝ မဏ္ဍကပ္ပမှိ၊ သုဇာတော နာမ နာယကော။
သီဟဟနုသဘက္ခန္ဓော၊ အပ္ပမေယျော ဒုရာသဒေါ။

၁-သတ္တတ္တိံသသဟဿာနံ (သီ၊ ဣ)

2. Candova vimalo Buddho, sataraṁsīva patāpavā.
Evaṁ sobhati Sambuddho, jalanto siriyā sadā.

3. Pāpuṇitvāna Sambuddho, kevalaṁ bodhimuttamaṁ.
Sumaṅgalamhi nagare, dhammacakkaṁ pavattayi.

4. Desente pavaraṁ dhammaṁ, Sujāte Lokanāyake.
Asītikoṭī abhisamiṁsu, paṭhame dhammadesane.

5. Yadā Sujāto amitayaso, deve vassaṁ upāgami.
Sattattiṁsasatasahassānaṁ[1], dutiyābhisamayo ahu.

6. Yadā Sujāto asamasamo, upagacchi pitusantikaṁ.
Saṭṭhisatasahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū"ti.

Tattha **tattheva maṇḍakappamhī**ti yasmiṁ maṇḍakappe Sumedho Bhagavā uppanno, tattheva kappe Sujātopi Bhagavā uppannoti attho. **Sīhahanū**ti sīhassa viya hanu assāti sīhahanu. Sīhassa pana heṭṭhimahanumeva puṇṇaṁ hoti, na uparimaṁ. Assa pana mahāpurisassa sīhassa heṭṭhimahanu viya dvepi paripuṇṇāni dvādasiyaṁ pakkhassa candasadisāni honti. [2] Tena vuttaṁ "sīhahanū"ti[2]. **Usabhakkhandho**ti usabhasseva samappavaṭṭakkhandho, suvaṭṭitasuvaṇṇāliṅgasadisakkhandhoti attho. **Sataraṁsīvā**ti divasakaro viya. **Siriyā**ti Buddhasiriyā. **Bodhimuttaman**ti uttamaṁ sambodhiṁ.

Sudhammavatīnagare Sudhammuyyāne āgatānaṁ manussānaṁ dhammaṁ desetvā saṭṭhisatasahassāni ehibhikkhubhāvena pabbājetvā tesaṁ majjhe pātimokkhaṁ uddisi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Tato paraṁ tidivorohaṇe Bhagavato paññāsasatasahassānaṁ dutiyo sannipāto ahosi. Puna "Sudassanakumāro Bhagavato santike pabbajitvā arahattaṁ patto"ti sutvā "mayampi pabbajissāmā"ti āgatāni cattāri purisasatasahassāni gahetvā Sudassanatthero Sujātaṁ Narāsabhaṁ upasaṅkami. Tesaṁ Bhagavā dhammaṁ desetvā ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā caturaṅgasamannāgate sannipāte pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

---

1. Sattattiṁsasahassānaṁ (Sī, I)   2-2. Natthi (Sī, I)

၂။ စန္ဒောဝ ဝိမလော ဗုဒ္ဓေါ၊ သတရံသီဝ ပတာပဝါ။
ဧဝံ သောဘတိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဇလန္တော သိရိယာ သဒါ။

၃။ ပါပုဏိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ကေဝလံ ဗောဓိမုတ္တမံ။
သုမင်္ဂလမှိ နဂရေ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယိ။

၄။ ဒေသေန္တေ ပဝရံ ဓမ္မံ၊ သုဇာတေ လောကနာယကေ။
အသီတိကောဋီ အဘိသမိံသု၊ ပဌမေ ဓမ္မဒေသနေ။

၅။ ယဒါ သုဇာတော အမိတယသော၊ ဒေဝေ ဝဿံ ဥပါဂမိ။
သတ္တတ္တိံသသတသဟဿာနံ[၁]၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟု။

၆။ ယဒါ သုဇာတော အသမသမော၊ ဥပဂစ္ဆိ ပိတုသန္တိကံ။
သဋ္ဌိသတသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **တတ္ထေဝ မဏ္ဍကပ္ပမှီ**တိ ယသ္မိံ မဏ္ဍကပ္ပေ သုမေဓော ဘဂဝါ ဥပ္ပန္နော၊ တတ္ထေဝ ကပ္ပေ သုဇာတောပိ ဘဂဝါ ဥပ္ပန္နောတိ အတ္ထော။ **သီဟဟနူ**တိ သီဟဿ ဝိယ ဟနု အဿာတိ သီဟဟနု။ သီဟဿ ပန ဟေဋ္ဌိမဟနုမေဝ ပုဏ္ဏံ ဟောတိ၊ န ဥပရိမံ။ အဿ ပန မဟာပုရိသဿ သီဟဿ ဟေဋ္ဌိမဟနု ဝိယ ဒွေပိ ပရိပုဏ္ဏာနိ ဒွါဒသိယံ ပက္ခဿ စန္ဒသဒိသာနိ ဟောန္တိ။ [၂]တေန ဝုတ္တံ “သီဟဟနူ”တိ[၂]။ **ဥသဘက္ခန္ဓော**တိ ဥသဘဿေဝ သမပ္ပဝဋ္ဋက္ခန္ဓော၊ သုဝဋ္ဋိတသုဝဏ္ဏာလိင်္ဂသဒိသက္ခန္ဓောတိ အတ္ထော။ **သတရံသီဝါ**တိ ဒိဝသကရော ဝိယ။ **သိရိယာ**တိ ဗုဒ္ဓသိရိယာ။ **ဗောဓိမုတ္တမ**န္တိ ဥတ္တမံ သမ္ဗောဓိံ။

သုဓမ္မဝတီနဂရေ သုဓမ္မုယျာနေ အာဂတာနံ မနုဿာနံ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ သဋ္ဌိသတသဟဿာနိ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ပဗ္ဗာဇေတွာ တေသံ မဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တတော ပရံ တိဒိဝေါရောဟဏေ ဘဂဝတော ပညာသသတသဟဿာနံ ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန “သုဒဿနကုမာရော ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော”တိ သုတွာ “မယမ္ပိ ပဗ္ဗဇိဿာမာ”တိ အာဂတာနိ စတ္တာရိ ပုရိသသတသဟဿာနိ ဂဟေတွာ သုဒဿနတ္ထေရော သုဇာတံ နရာသဘံ ဥပသင်္ကမိ။ တေသံ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗာဇေတွာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတေ သန္နိပါတေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-သတ္တတ္တိံသသဟဿာနံ (သီ၊ ဣ)   ၂-၂-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

7. “Sannipātā tayo āsuṁ, Sujātassa Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

8. Abhiññābalappattānaṁ, appattānaṁ bhavābhave.
Saṭṭhisatasahassāni, paṭhamaṁ sannipatiṁsu te.

9. Punāparaṁ sannipāte, tidivorohaṇe jine.
Paññāsasatasahassānaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

10. Upasaṅkamanto Narāsabhaṁ, Sudassano[1] aggasāvako.
Catūhi satasahassehi, Sambuddhaṁ upasaṅkamī”ti.

Tattha **appattānan**ti bhavābhave asampattānanti attho. “Appavattā bhavābhave”tipi pāṭho, soyevattho. **Tidivorohaṇe**ti saggalokato otarante kattukārake daṭṭhabbo. Kārakavipallāsena vuttaṁ. Atha vā **tidivorohaṇe**ti tidivato otaraṇe. **Jine**ti Jinassa, sāmi-atthe bhummaṁ daṭṭhabbaṁ.

Tadā kira amhākaṁ bodhisatto cakkavattirājā hutvā “Buddho loke uppanno”ti sutvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā dhammakathaṁ sutvā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa sattahi ratanehi saddhiṁ catumahādīparajjaṁ[2] datvā Satthu santike pabbaji. Sakaladīpavāsino janā raṭṭhuppādaṁ gahetvā ārāmikakiccaṁ sādhetvā Buddhappamukhassa saṁghassa niccaṁ mahādānamadaṁsu. Sopi naṁ Satthā “anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissatī”ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

11. “Ahaṁ tena samayena, catudīpamhi issaro.
Antalikkhacaro āsiṁ, cakkavattī mahabbalo.

13. Catudīpe mahārajjaṁ, ratane satta uttame.
Buddhe niyyātayitvāna, pabbajiṁ tassa santike.

14. Ārāmikā janapade, uṭṭhānaṁ paṭipiṇḍiya.
Upanenti bhikkhusaṁghassa, paccayaṁ sayanāsanaṁ.

---

1. Tassa yo (Sī, I)
2. Catudīpikamahārajjaṁ (Sī, I)

၇။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ သုဇာတဿ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၈။ အဘိညာဗလပ္ပတ္တာနံ၊ အပ္ပတ္တာနံ ဘဝါဘဝေ။
သဋ္ဌိသတသဟဿာနိ၊ ပဌမံ သန္နိပတိံသု တေ။

၉။ ပုနာပရံ သန္နိပါတေ၊ တိဒိဝေါရောဟဏေ ဇိနေ။
ပညာသသတသဟဿာနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၁၀။ ဥပသင်္ကမန္တော နရာသဘံ၊ သုဒဿနော[1] အဂ္ဂသာဝကော။
စတူဟိ သတသဟဿေဟိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓံ ဥပသင်္ကမီ”တိ။

တတ္ထ **အပ္ပတ္တာန**န္တိ ဘဝါဘဝေ အသမ္ပတ္တာနန္တိ အတ္ထော။ “အပ္ပဝတ္တာ ဘဝါဘဝေ”တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ **တိဒိဝေါရောဟဏေ**တိ သဂ္ဂလောကတော ဩတရန္တေ ကတ္တုကာရကေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကာရကဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ **တိဒိဝေါရောဟဏေ**တိ တိဒိဝတော ဩတရဏေ။ **ဇိနေ**တိ ဇိနဿ၊ သာမိအတ္ထေ ဘုမ္မံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

တဒါ ကိရ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော စက္ကဝတ္တိရာဇာ ဟုတွာ “ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နော”တိ သုတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မကထံ သုတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ သတ္တဟိ ရတနေဟိ သဒ္ဓိံ စတုမဟာဒီပရဇ္ဇံ[2] ဒတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိ။ သကလဒီပဝါသိနော ဇနာ ရဋ္ဌုပ္ပါဒံ ဂဟေတွာ အာရာမိကကိစ္စံ သာဓေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ နိစ္စံ မဟာဒါနမဒံသု။ သောပိ နံ သတ္ထာ “အနာဂတေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၁။ “အဟံ တေန သမယေန၊ စတုဒီပမှိ ဣဿရော။
အန္တလိက္ခစရော အာသိံ၊ စက္ကဝတ္တိ မဟဗ္ဗလော။

၁၃။ စတုဒီပေ မဟာရဇ္ဇံ၊ ရတနေ သတ္တ ဥတ္တမေ။
ဗုဒ္ဓေ နိယျာတယိတွာန၊ ပဗ္ဗဇိံ တဿ သန္တိကေ။

၁၄။ အာရာမိကာ ဇနပဒေ၊ ဥဋ္ဌာနံ ပဋိပိဏ္ဍိယ။
ဥပနေန္တိ ဘိက္ခုသံဃဿ၊ ပစ္စယံ သယနာသနံ။

၁-တဿ ယော (သီ၊ ဣ)
၂-စတုဒီပိကမဟာရဇ္ဇံ (သီ၊ ဣ)

15. Sopi maṁ Buddho byākāsi, dasasahassimhi issaro.
Tiṁsakappasahassamhi, ayaṁ Buddho bhavissati.

16. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

17. Tassāpi cavanaṁ sutvā, bhiyyo hāsaṁ janesahaṁ.
Adhiṭṭhahiṁ vataṁ uggaṁ, dasapāramipūriyā.

18. Suttantaṁ Vinayañcāpi, navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ.
Sabbaṁ pariyāpuṇitvāna, sobhayiṁ Jinasāsanaṁ.

19. Tatthappamatto viharanto, brahmaṁ bhāvetva bhāvanaṁ.
Abhiññāpāramiṁ gantvā, brahmalokamagañchahan"ti.

Tattha **catudīpamhī**ti saparivāradīpānaṁ catunnaṁ mahādīpānanti attho. **Antalikkhacaro**ti cakkaratanaṁ purakkhatvā ākāsacaro. **Ratane sattā**ti hatthiratanādīni satta ratanāni. **Uttame**ti uttamāni. Atha vā uttame Buddheti attho daṭṭhabbo. **Niyyātayitvānā**ti datvāna. **Uṭṭhānan**ti raṭṭhuppādaṁ, āyanti attho. **Paṭipiṇḍiyā**ti rāsiṁ katvā saṁkaḍḍhitvā. **Paccayan**ti cīvarādivividhaṁ paccayaṁ. **Dasasahassimhi issaro**ti dasasahassilokadhātuyaṁ issaro, tadetaṁ jātikkhettaṁ sandhāya vuttanti veditabbaṁ. Anantānaṁ lokadhātūnaṁ issaro Bhagavā. **Tiṁsakappasahassamhī**ti ito paṭṭhāya tiṁsakappasahassānaṁ matthaketi attho.

Tassa pana Sujātassa Bhagavato Sumaṅgalaṁ nāma nagaraṁ ahosi, Uggato nāma rājā pitā, Pabhāvatī nāma mātā, Sudassano ca Sudevo ca[1] dve aggasāvakā, Nārado nāmupaṭṭhāko, Nāgā ca Nāgasamālā ca dve aggasāvikā, mahāveḷurukkho bodhi, so kira mandacchiddo ghanakkhandho paramaramaṇīyo veḷuriyamaṇivaṇṇehi vimalehi pattehi sañchannavipulasākho mayūrapiñchakalāpo viya virocittha. Tassa pana Bhagavato sarīraṁ paṇṇāsahatthubbedhaṁ ahosi, āyu navutivassasahassāni, Sirīnandā nāmassa aggamahesī, Upaseno nāma putto. Turaṅgavarayānena nikkhami. So pana Candavatīnagare Silārāme parinibbāyi. Tena vuttaṁ—

1. Sudassano ca devo ca (Sī, I)

၁၅။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ ဒသသဟဿိမှိ ဣဿရော။
တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၆။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၇။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော ဟာသံ ဇနေသဟံ။
အဓိဋ္ဌဟိံ ဝတံ ဥဂ္ဂံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ။

၁၈။ သုတ္တန္တံ ဝိနယဉ္စာပိ၊ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ။
သဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတွာန၊ သောဘယိံ ဇိနသာသနံ။

၁၉။ တတ္ထပ္ပမတ္တော ဝိဟရန္တော၊ ဗြဟ္မံ ဘာဝေတွ ဘာဝနံ။
အဘိညာပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ဗြဟ္မလောကမဂဉ္ဆဟ”န္တိ။

တတ္ထ **စတုဒီပမှီ**တိ သပရိဝါရဒီပါနံ စတုန္နံ မဟာဒီပါနန္တိ အတ္ထော။ **အန္တလိက္ခစရော**တိ စက္ကရတနံ ပုရက္ခတွာ အာကာသစရော။ **ရတနေ သတ္တာ**တိ ဟတ္ထိရတနာဒီနိ သတ္တ ရတနာနိ။ **ဥတ္တမေ**တိ ဥတ္တမာနိ။ အထ ဝါ ဥတ္တမေ ဗုဒ္ဓေတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **နိယျာတယိတွာနာ**တိ ဒတွာန။ **ဥဋ္ဌာန**န္တိ ရဋ္ဌုပ္ပါဒံ၊ အာယန္တိ အတ္ထော။ **ပဋိပိဏ္ဍိယာ**တိ ရာသိံ ကတွာ သံကဍ္ဎိတွာ။ **ပစ္စယ**န္တိ စီဝရာဒိဝိဝိဓံ ပစ္စယံ။ **ဒသသဟဿိမှိ ဣဿရော**တိ ဒသသဟဿိလောကဓာတုယံ ဣဿရော၊ တဒေတံ ဇာတိက္ခေတ္တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အနန္တာနံ လောကဓာတူနံ ဣဿရော ဘဂဝါ။ **တိံသကပ္ပသဟဿမှီ**တိ ဣတော ပဋ္ဌာယ တိံသကပ္ပသဟဿာနံ မတ္ထကေတိ အတ္ထော။

တဿ ပန သုဇာတဿ ဘဂဝတော သုမင်္ဂလံ နာမ နဂရံ အဟောသိ၊ ဥဂ္ဂတော နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ ပဘာဝတီ နာမ မာတာ၊ သုဒဿနော စ သုဒေဝေါ စ[1] ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ နာရဒေါ နာမုပဋ္ဌာကော၊ နာဂါ စ နာဂသမာလာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ မဟာဝေဠုရုက္ခော ဗောဓိ၊ သော ကိရ မန္ဒစ္ဆိဒ္ဒေါ ဃနက္ခန္ဓော ပရမရမဏီယော ဝေဠုရိယမဏိဝဏ္ဏေဟိ ဝိမလေဟိ ပတ္တေဟိ သဉ္ဆန္နဝိပုလသာခေါ မယူရပိဉ္ဆကလာပေါ ဝိယ ဝိရောစိတ္ထ။ တဿ ပန ဘဂဝတော သရီရံ ပဏ္ဏာသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ အာယု နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ သိရီနန္ဒာ နာမဿ အဂ္ဂမဟေသီ၊ ဥပသေနော နာမ ပုတ္တော။ တုရင်္ဂဝရယာနေန နိက္ခမိ။ သော ပန စန္ဒဝတီနဂရေ သီလာရာမေ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-သုဒဿနော စ ဒေဝေါ စ (သီ၊ ဣ)

20. “Sumaṅgalaṁ nāma nagaraṁ, Uggato nāma khattiyo.
Mātā pabhāvatī nāma, Sujātassa Mahesino.

25. Sudassano Sudevo ca[1], ahesuṁ aggasāvakā.
Nārado nāmupaṭṭhāko, Sujātassa Mahesino.

26. Nāgā ca Nāgasamālā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, mahāveḷūti vuccati.

27. So ca rukkho ghanakkhandho[2], acchiddo hoti pattiko.
Uju vaṁso brahā hoti, dassanīyo manoramo.

28. Ekakkhandho pavaḍḍhitvā, tato sākhā pabhijjati.
Yathā subaddho morahattho, evaṁ sobhati so dumo.

29. Na tassa kaṇṭakā honti, nāpi chiddaṁ mahā ahu.
Vitthiṇṇasākho aviralo, sandacchāyo manoramo.

31. Paññāsaratano āsi, uccattanena so Jino.
Sabbākāravarūpeto, sabbaguṇamupāgato.

32. Tassa pabhā asamasamā, niddhāvati samantato.
Appamāṇo atuliyo, opammehi anūpamo.

33. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

34. Yathāpi sāgare ūmī, gagane tārakā yathā.
Evaṁ tadā pāvacanaṁ, arahantehi cittitaṁ.

35. So ca Buddho asamasamo, guṇāni ca tāni katuliyāni.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā”ti.

Tattha **acchiddo**ti appacchiddo. “Anudarā kaññā”ti-ādīsu viya daṭṭhabbaṁ. Keci “chiddaṁ hoti parittakan”ti paṭhanti. **Pattiko**ti bahupattho,

1. Sudassano ca devo ca (Sī, I)
2. Jātaruciro (Sī, I), ghanaruciro (Ka)

၂၀။ “သုမင်္ဂလံ နာမ နဂရံ၊ ဥဂ္ဂတော နာမ ခတ္တိယော။
မာတာ ပဘာဝတီ နာမ၊ သုဇာတဿ မဟေသိနော။

၂၅။ သုဒဿနော သုဒေဝေါ စ[၁]၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
နာရဒေါ နာမုပဋ္ဌာကော၊ သုဇာတဿ မဟေသိနော။

၂၆။ နာဂါ စ နာဂသမာလာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ မဟာဝေဠူတိ ဝုစ္စတိ။

၂၇။ သော စ ရုက္ခော ဃနက္ခန္ဓော[၂]၊ အစ္ဆိဒ္ဒေါ ဟောတိ ပတ္တိကော။
ဥဇု ဝံသော ဗြဟာ ဟောတိ၊ ဒဿနီယော မနောရမော။

၂၈။ ဧကက္ခန္ဓော ပဝဍ္ဎိတွာ၊ တတော သာခါ ပဘိဇ္ဇတိ။
ယထာ သုဗဒ္ဓေါ မောရဟတ္ထော၊ ဧဝံ သောဘတိ သော ဒုမော။

၂၉။ န တဿ ကဏ္ဋကာ ဟောန္တိ၊ နာပိ ဆိဒ္ဒံ မဟာ အဟု။
ဝိတ္ထိဏ္ဏသာခေါ အဝိရလော၊ သန္ဒစ္ဆာယော မနောရမော။

၃၁။ ပညာသရတနော အာသိ၊ ဥစ္စတ္တနေန သော ဇိနော။
သဗ္ဗာကာရဝရူပေတော၊ သဗ္ဗဂုဏမုပါဂတော။

၃၂။ တဿ ပဘာ အသမသမာ၊ နိဒ္ဓါဝတိ သမန္တတော။
အပ္ပမာဏော အတုလိယော၊ ဩပမ္မေဟိ အနူပမော။

၃၃။ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၃၄။ ယထာပိ သာဂရေ ဦမီ၊ ဂဂနေ တာရကာ ယထာ။
ဧဝံ တဒါ ပါဝစနံ၊ အရဟန္တေဟိ စိတ္တိတံ။

၃၅။ သော စ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော၊ ဂုဏာနိ စ တာနိ အတုလိယာနိ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **အစ္ဆိဒ္ဒေါ**တိ အပ္ပစ္ဆိဒ္ဒေါ။ “အနုဒရာ ကညာ”တိအာဒီသု ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ကေစိ “ဆိဒ္ဒံ ဟောတိ ပရိတ္တက”န္တိ ပဌန္တိ။ **ပတ္တိကော**တိ ဗဟုပတ္တော၊

၁-သုဒဿနော စ ဒေဝေါ စ (သီ၊ ဣ)
၂-ဇာတရုစိရော (သီ၊ ဣ)၊ ဃနရုစိရော (က)

kācamaṇivaṇṇehi[1] pattehi sañchannoti attho. **Ujū**ti avaṅko akuṭilo. **Vaṁso**ti veḷu. **Brahā**ti samantato mahā. **Ekakkhandho**ti avaniruho eko adutiyo cāti attho. **Pavaḍḍhitvā**ti vaḍḍhitvā. **Tato sākhā pabhijjatī**ti tato vaṁsaggato pañcavidhā sākhā nikkhamitvā pabhijjittha. “Tato sākhā pabhijjathā”tipi pāṭho. **Subaddho**ti suṭṭhu pañcabandhanākārena baddho. **Morahattho**ti ātapasannivāraṇatthaṁ kato baddho morapiñchakalāpo vuccati.

Na tassa kaṇṭakā hontīti tassa vaṁsassa kaṇṭakinopi rukkhassa kaṇṭakā nāhesuṁ. **Aviralo**ti aviralasākhāsañchanno. **Sandacchāyo**ti ghanacchāyo, aviralattāva sandacchāyoti vutto. **Paññāsaratano āsī**ti paññāsahattho ahosi. **Sabbākāravarūpeto**ti sabbena ākārena varehiyeva upeto sabbākāravarūpeto nāma. **Sabbaguṇamupāgato**ti anantarapadasseva vevacanamattaṁ.

Appamāṇoti pamāṇarahito, pamāṇaṁ gahetuṁ asakkuṇeyyattā vā appamāṇo. **Atuliyo**ti atulo, kenaci asadisoti attho. **Opammehī**ti upamitabbehi. **Anūpamo**ti upamārahito, “iminā ca iminā ca sadiso”ti vattuṁ asakkuṇeyyabhāvato anūpamoti attho. **Guṇāni ca tānī**ti guṇā ca te, sabbaññutaññāṇādayo guṇāti attho. Liṅgavipallāsena vuttaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sujātabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito dvādasamo Buddhavaṁso.

---

15. Piyadassībuddhavaṁsavaṇṇanā

Sujātassa pana aparabhāge ito aṭṭhakappasatādhikasahassakappamatthake ekasmiṁ kappe **Piyadassī Atthadassī Dhammadassī**ti tayo Buddhā nibbattiṁsu. Tattha **Piyadassī** nāma Bhagavā pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Sudhaññavatīnagare Sudattassa nāma rañño

---

1. Marakatamaṇivaṇṇehi (Ka)

ကာစမဏိဝဏ္ဏေဟိ[၁] ပတ္တေဟိ သဉ္ဆန္နောတိ အတ္ထော။ **ဥဇူ**တိ အဝင်္ကော အကုဋိလော။ **ဝံသော**တိ ဝေဠု။ **ဗြဟာ**တိ သမန္တတော မဟာ။ **ဧကက္ခန္ဓော**တိ အဝနိရုဟော ဧကော အဒုတိယော စာတိ အတ္ထော။ **ပဝဍ္ဎိတွာ**တိ ဝဍ္ဎိတွာ။ **တတော သာခါ ပဘိဇ္ဇတီ**တိ တတော ဝံသဂ္ဂတော ပဉ္စဝိဓာ သာခါ နိက္ခမိတွာ ပဘိဇ္ဇိတ္ထ။ “တတော သာခါ ပဘိဇ္ဇထာ”တိပိ ပါဌော။ **သုဗဒ္ဓေါ**တိ သုဋ္ဌု ပဉ္စဗန္ဓနာကာရေန ဗဒ္ဓေါ။ **မောရဟတ္ထော**တိ အာတပသန္နိဝါရဏတ္ထံ ကတော ဗဒ္ဓေါ မောရပိဉ္ဆကလာပေါ ဝုစ္စတိ။

န တဿ ကဏ္ဍကာ ဟောန္တီတိ တဿ ဝံသဿ ကဏ္ဍကိနောပိ ရုက္ခဿ ကဏ္ဍကာ နာဟေသုံ။ **အဝိရလော**တိ အဝိရလသာခါသဉ္ဆန္နော။ **သန္ဒစ္ဆာယော**တိ ဃနစ္ဆာယော၊ အဝိရလတ္တာဝ သန္ဒစ္ဆာယောတိ ဝုတ္တော။ **ပညာသရတနော အာသီ**တိ ပညာသဟတ္ထော အဟောသိ။ **သဗ္ဗာကာရဝရူပေတော**တိ သဗ္ဗေန အာကာရေန ဝရေဟိယေဝ ဥပေတော သဗ္ဗာကာရဝရူပေတော နာမ။ **သဗ္ဗဂုဏမုပါဂတော**တိ အနန္တရပဒဿေဝ ဝေဝစနမတ္တံ။

အပ္ပမာဏောတိ ပမာဏရဟိတော၊ ပမာဏံ ဂဟေတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ ဝါ အပ္ပမာဏော။ **အတုလိယော**တိ အတုလော၊ ကေနစိ အသဒိသောတိ အတ္ထော။ **ဩပမ္မေဟီ**တိ ဥပမိတဗ္ဗေဟိ။ **အနူပမော**တိ ဥပမာရဟိတော၊ “ဣမိနာ စ ဣမိနာ စ သဒိသော”တိ ဝတ္တုံ အသက္ကုဏေယျဘာဝတော အနူပမောတိ အတ္ထော။ **ဂုဏာနိ စ တာနီ**တိ ဂုဏာ စ တေ၊ သဗ္ဗညုတဉာဏာဒယော ဂုဏာတိ အတ္ထော။ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သုဇာတဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ဒွါဒသမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁၅-ပိယဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

သုဇာတဿ ပန အပရဘာဂေ ဣတော အဋ္ဌကပ္ပသတာဓိကသဟဿကပ္ပမတ္ထကေ ဧကသ္မိံ ကပ္ပေ **ပိယဒဿီ အတ္ထဒဿီ ဓမ္မဒဿီ**တိ တယော ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တတ္ထ **ပိယဒဿီ** နာမ ဘဂဝါ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ သုဓညဝတီနဂရေ သုဒတ္တဿ နာမ ရညော

၁-မရကတမဏိဝဏ္ဏေဟိ (က)

aggamahesiyā candasadisavadanāya Candādeviyā nāma kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasannaṁ māsānaṁ accayena varuṇuyyāne mātukucchito nikkhami. Tassa pana nāmaggahaṇadivase lokassa piyānaṁ pāṭihāriyavisesānaṁ dassitattā "Piyadassī"tveva nāmamakaṁsu. So navavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Tassa kira Sunimmalavimalagiribrahānāmakā tayo pāsādā ahesuṁ. Vimalāmahādevippamukhāni tettiṁsa itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Vimalādeviyā Kañcanaveḷe nāma putte uppanne ājaññarathena mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Ekā ca naṁ purisakoṭi anupabbaji. So tehi parivuto mahāpuriso cha māse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Varuṇabrāhmaṇagāme Vasabhabrāhmaṇassa dhītāya dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā sālavane divāvihāraṁ vītināmetvā Sujātājīvakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā kakudhabodhiṁ upasaṅkamitvā tepaññāsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhitvā "anekajātisaṁsāran"ti udānaṁ udānetvā tattheva sattasattāhaṁ vītināmetvā attanā saha pabbajitānaṁ ariyadhammapaṭivedhasamatthataṁ ñatvā ākāsena tattha gantvā Usabhavatīnagarasamīpe Usabhavatuyyāne otaritvā bhikkhukoṭiparivuto dhammacakkaṁ pavattesi. Tadā koṭisatasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Ayaṁ paṭhamo abhisamayo.

Puna Usabhavatiyā nāma nagarassa avidūre Sudassanapabbate Sudassano nāma devarājā paṭivasati. So micchādiṭṭhiko ahosi. Sakalajambudīpe pana manussā tassa anusaṁvaccharaṁ satasahassagghanikaṁ baliṁ upasaṁharanti. So Sudassano devarājā nararājena saddhiṁ ekāsane nisīditvā baliṁ sampaṭicchati. Atha Piyadassī Bhagavā "tassa Sudassanassa devarājassa taṁ diṭṭhigataṁ vinodessāmī"ti tasmiṁ devarāje yakkhasamāgamaṁ gate tassa bhavanaṁ pavisitvā sirisayanaṁ āruhitvā chabbaṇṇaraṁsiyo muñcanto Yugandharapabbate saradasamaye sūriyo viya nisīdi. Tassa parivāraparicārikā devatāyo mālāgandhavilepanādīhi Dasabalaṁ pūjetvā parivāretvā aṭṭhaṁsu.

အဂ္ဂမဟေသိယာ စန္ဒသဒိသဝဒနာယ စန္ဒာဒေဝိယာ နာမ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ဝရုဏုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ တဿ ပန နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ လောကဿ ပိယာနံ ပါဋိဟာရိယဝိသေသာနံ ဒဿိတတ္တာ "ပိယဒဿီ"တွေဝ နာမမကံသု။ သော နဝဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ တဿ ကိရ သုနိမ္မလဝိမလဂိရိဗြဟာနာမကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဝိမလာမဟာဒေဝိပ္ပမုခါနိ တေတ္တိံသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ ဝိမလာဒေဝိယာ ကဉ္စနဝေဠေ နာမ ပုတ္တေ ဥပ္ပန္နေ အာဇညရထေန မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ ဧကာ စ နံ ပုရိသကောဋိ အနုပဗ္ဗဇိ။ သော တေဟိ ပရိဝုတော မဟာပုရိသော ဆ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ဝရုဏဗြာဟ္မဏဂါမေ ဝသဘဗြာဟ္မဏဿ ဓီတာယ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သုဇာတာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ကကုဓဗောဓိံ ဥပသင်္ကမိတွာ တေပညာသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ "အနေကဇာတိသံသာရ"န္တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ တတ္ထေဝ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာနံ အရိယဓမ္မပဋိဝေဓသမတ္ထတံ ဉတွာ အာကာသေန တတ္ထ ဂန္တွာ ဥသဘဝတီနဂရသမီပေ ဥသဘဝတုယျာနေ ဩတရိတွာ ဘိက္ခုကောဋိပရိဝုတော ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ အယံ ပဌမော အဘိသမယော။

ပုန ဥသဘဝတိယာ နာမ နဂရဿ အဝိဒူရေ သုဒဿနပဗ္ဗတေ သုဒဿနော နာမ ဒေဝရာဇာ ပဋိဝသတိ။ သော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော အဟောသိ။ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပန မနုဿာ တဿ အနုသံဝစ္ဆရံ သတသဟဿဂ္ဃနိကံ ဗလိံ ဥပသံဟရန္တိ။ သော သုဒဿနော ဒေဝရာဇာ နရရာဇေန သဒ္ဓိံ ဧကာသနေ နိသီဒိတွာ ဗလိံ သမ္ပဋိစ္ဆတိ။ အထ ပိယဒဿီ ဘဂဝါ "တဿ သုဒဿနဿ ဒေဝရာဇဿ တံ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဝိနောဒေဿာမီ"တိ တသ္မိံ ဒေဝရာဇေ ယက္ခသမာဂမံ ဂတေ တဿ ဘဝနံ ပဝိသိတွာ သိရိသယနံ အာရုဟိတွာ ဆဗ္ဗဏ္ဏရံသိယော မုဉ္စန္တော ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတေ သရဒသမယေ သူရိယော ဝိယ နိသီဒိ။ တဿ ပရိဝါရပရိစာရိကာ ဒေဝတာယော မာလာဂန္ဓဝိလေပနာဒီဟိ ဒသဗလံ ပူဇေတွာ ပရိဝါရေတွာ အဋ္ဌံသု။

Sudassanopi devarājā yakkhasamāgamato āgacchanto attano bhavanato chabbaṇṇarasmiyo niccharante disvā cintesi “aññesu pana divasesu mama bhavanassa edisī anekaraṁsijālasamujjalavibhūti na diṭṭhapubbā. Ko nu kho idha paviṭṭho devo vā manusso vā”ti olokento udayagirisikharamatthake saradasamayadivasakaramiva chabbaṇṇaraṁsijālena abhijjalantaṁ nisinnaṁ Bhagavantaṁ disvā cintesi “ayaṁ muṇḍakasamaṇo mama parivārena parijanena parivuto varasayane nisinno”ti kodhābhibhūtamānaso “handāhaṁ imassa attano balaṁ dassessāmī”ti cintetvā sakalaṁ taṁ pabbataṁ ekajālamakāsi[1]. “Iminā aggijālena chārikābhūto muṇḍakasamaṇo”ti olokento anekaraṁsijālavisaravipphuritavarasarīraṁ pasannavadanavaṇṇasobhaṁ vippasannacchavirāgaṁ dasabalamabhijjalantaṁ disvā cintesi “ayaṁ samaṇo aggidāhaṁ sahati, handāhaṁ imaṁ samaṇaṁ udakoghena osādetvā māressāmī”ti atigambhīraṁ udakoghaṁ vimānābhimukhaṁ pavattesi.

Tato udakoghena puṇṇe tasmiṁ vimāne nisinnassa tassa Bhagavato cīvare aṁsumattaṁ vā sarīre lomamattaṁ vā na temittha. Tato Sudassano devarājā “iminā samaṇo nirassāso mato bhavissatī”ti mantvā udakaṁ saṅkhipitvā olokento Bhagavantaṁ asitajaladharavivaragataṁ saradasamayarajanikaramiva vividharaṁsijālavisarena virocamānaṁ sakaparisaparivutaṁ nisinnaṁ disvā attano makkhaṁ asahamāno “handa māressāmi nan”ti kodhena navavidha-āvudhavassaṁ vassesi. Athassa Bhagavato ānubhāvena sabbāvudhāni nānāvidhaparamaruciradassanā surabhikusumamālā hutvā Dasabalassa pādamūle nipatiṁsu.

Tato taṁ acchariyaṁ disvā Sudassano devarājā paramakupitamānaso Bhagavantaṁ ubhohi hatthehi pādesu gahetvā attano bhavanato nīharitukāmo ukkhipitvā mahāsamuddaṁ atikkamitvā cakkavāḷapabbataṁ gantvā “kiṁ nu kho samaṇo jīvati vā mato vā”ti olokento tasmiṁyeva āsane nisinnaṁ disvā “aho mahānubhāvo ayaṁ samaṇo, nāhaṁ imaṁ samaṇaṁ ito nikkaḍḍhituṁ sakkomi.

1. Ekajālamālamakāsi (Sī, I, Ka)

သုဒဿနောပိ ဒေဝရာဇာ ယက္ခသမာဂမတော အာဂစ္ဆန္တော အတ္တနော ဘဝနတော ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိယော နိစ္ဆရန္တေ ဒိသွာ စိန္တေသိ “အညေသု ပန ဒိဝသေသု မမ ဘဝနဿ ဧဒိသီ အနေကရံသိဇာလသမုဇ္ဇလဝိဘူတိ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ။ ကော နု ခေါ ဣဓ ပဝိဋ္ဌော ဒေဝေါ ဝါ မနုဿော ဝါ”တိ ဩလောကေန္တော ဥဒယဂိရိသိခရမတ္ထကေ သရဒသမယဒိဝသကရမိဝ ဆဗ္ဗဏ္ဏရံသိဇာလေန အဘိဇ္ဇလန္တံ နိသိန္နံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ စိန္တေသိ “အယံ မုဏ္ဍကသမဏော မမ ပရိဝါရေန ပရိဇနေန ပရိဝုတော ဝရသယနေ နိသိန္နော”တိ ကောဓာဘိဘူတမာနသော “ဟန္ဒာဟံ ဣမဿ အတ္တနော ဗလံ ဒဿေဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ သကလံ တံ ပဗ္ဗတံ ဧကဇာလမကာသိ[၁]။ “ဣမိနာ အဂ္ဂိဇာလေန ဆာရိကာဘူတော မုဏ္ဍကသမဏော”တိ ဩလောကေန္တော အနေကရံသိဇာလဝိသရဝိပ္ဖုရိတဝရသရီရံ ပသန္နဝဒနဝဏ္ဏသောဘံ ဝိပ္ပသန္နစ္ဆဝိရာဂံ ဒသဗလမဘိဇ္ဇလန္တံ ဒိသွာ စိန္တေသိ “အယံ သမဏော အဂ္ဂိဒါဟံ သဟတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဣမံ သမဏံ ဥဒကောဃေန ဩသာဒေတွာ မာရေဿာမီ”တိ အတိဂမ္ဘီရံ ဥဒကောဃံ ဝိမာနာဘိမုခံ ပဝတ္တေသိ။

တတော ဥဒကောဃေန ပုဏ္ဏေ တသ္မိံ ဝိမာနေ နိသိန္နဿ တဿ ဘဂဝတော စီဝရေ အံသုမတ္တံ ဝါ သရီရေ လောမမတ္တံ ဝါ န တေမိတ္ထ။ တတော သုဒဿနော ဒေဝရာဇာ “ဣမိနာ သမဏော နိရဿာသော မတော ဘဝိဿတီ”တိ မန္တွာ ဥဒကံ သင်္ခိပိတွာ ဩလောကေန္တော ဘဂဝန္တံ အသိတဇလဓရဝိဝရဂတံ သရဒသမယရဇနိကရမိဝ ဝိဝိဓရံသိဇာလဝိသရေန ဝိရောစမာနံ သကပရိသပရိဝုတံ နိသိန္နံ ဒိသွာ အတ္တနော မက္ခံ အသဟမာနော “ဟန္ဒ မာရေဿာမိ န”န္တိ ကောဓေန နဝဝိဓအာဝုဓဝဿံ ဝဿေသိ။ အထဿ ဘဂဝတော အာနုဘာဝေန သဗ္ဗာဝုဓာနိ နာနာဝိဓပရမရုစိရဒဿနာ သုရဘိကုသုမမာလာ ဟုတွာ ဒသဗလဿ ပါဒမူလေ နိပတိံသု။

တတော တံ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ သုဒဿနော ဒေဝရာဇာ ပရမကုပိတမာနသော ဘဂဝန္တံ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ပါဒေသု ဂဟေတွာ အတ္တနော ဘဝနတော နီဟရိတုကာမော ဥက္ခိပိတွာ မဟာသမုဒ္ဒံ အတိက္ကမိတွာ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတံ ဂန္တွာ “ကိံ နု ခေါ သမဏော ဇီဝတိ ဝါ မတော ဝါ”တိ ဩလောကေန္တော တသ္မိံယေဝ အာသနေ နိသိန္နံ ဒိသွာ “အဟော မဟာနုဘာဝေါ အယံ သမဏော၊ နာဟံ ဣမံ သမဏံ ဣတော နိက္ကဍ္ဎိတုံ သက္ကောမိ။

၁-ဧကဇာလမာလမကာသိ (သီ၊ ဣ၊ က)

yadi hi maṁ koci jānissati, anappako me ayaso bhavissati. Yāvimaṁ koci na passati, tāva naṁ vissajjetvā gamissāmī”ti cintesi.

Atha Dasabalo tassa cittācāraṁ ñatvā tathā adhiṭṭhāsi, yathā naṁ sabbe devamanussā passanti. Tasmiñca divase sakalajambudīpe ekasatarājāno tasseva upahāradānatthāya sannipatiṁsu. Te Bhagavato pāde gahetvā nisinnaṁ Sudassanaṁ devarājānaṁ nararājāno disvā “amhākaṁ devarājā munirājassa Piyadassissa Satthuno pādaparicariyaṁ karoti, aho Buddhā nāma acchariyā, aho Buddhaguṇā visiṭṭhā”ti Bhagavati pasannacittā sabbe Bhagavantaṁ namassamānā sirasmiṁ añjaliṁ katvā aṭṭhaṁsu. Tattha piyadassī Bhagavā taṁ Sudassanaṁ devarājānaṁ pamukhaṁ katvā dhammaṁ desesi. Tadā devamanussānaṁ navutikoṭisahassāni arahattaṁ pāpuṇiṁsu. So dutiyo abhisamayo ahosi.

Yadā pana navayojanappamāṇe Kumudanagare Buddhapaccatthiko Devadatto viya Soṇatthero nāma Mahāpadumakumārena saddhiṁ mantetvā tassa pitaraṁ ghātetvā puna Piyadassībuddhassa vadhāya nānappakāraṁ payogaṁ katvāpi ghātetuṁ asakkonto so Doṇamukhanāgarājārohaṁ pakkosāpetvā taṁ palobhetvā tamatthaṁ ārocesi “yadā panāyaṁ samaṇo Piyadassī imaṁ nagaraṁ piṇḍāya pavisati, tadā Doṇamukhaṁ nāma gajavaraṁ vissajjetvā Piyadassīsamaṇaṁ mārehī”ti.

Atha so āroho hitāhitavicāraṇarahito rājavallabho “ayaṁ samaṇo ṭhānantarāpi maṁ cāveyyā”ti mantvā “sādhū”ti sampaṭicchitvā dutiyadivase Dasabalassa nagarappavesanasamayaṁ sallakkhetvā sujātamatthakapiṇḍakumbhanalāṭaṁ[1] dhanusadisadīghasuṇḍataṭaṁ suvipulamudukaṇṇaṁ madhupiṅgalanayanaṁ sundarakkhandhāsanaṁ anuvaṭṭaghanajaghanaṁ nicitagūḷhajāṇu-antaraṁ īsāsadisaruciradantaṁ suvāladhiṁ apacitamecakaṁ sabbalakkhaṇasampannaṁ asitajaladharasadisacārudassanaṁ sīhavikkantalalitagāminaṁ jaṅgamamiva dharādharaṁ sattappatiṭṭhaṁ sattadhā pabhinnaṁ sabbaso vissavantaṁ viggahavantamiva[2] antakaṁ upasaṅkamitvā piṇḍakabaḷañjanadhūpalepādivisesehi bhiyyopi mattappamattaṁ katvā arivāraṇavāraṇaṁ erāvaṇavāraṇamiva arijanavāraṇaṁ munivāraṇaṁ māraṇatthāya pesesi.

1. ...thalaṁ (Sī) 2. Vibbhamantamiva (Sī, I)

ယဒိ ဟိ မံ ကောစိ ဇာနိဿတိ၊ အနပ္ပကော မေ အယသော ဘဝိဿတိ။ ယာဝိမံ ကောစိ န ပဿတိ၊ တာဝ နံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဂမိဿာမီ”တိ စိန္တေသိ။

အထ ဒသဗလော တဿ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ တထာ အဓိဋ္ဌာသိ၊ ယထာ နံ သဗ္ဗေ ဒေဝမနုဿာ ပဿန္တိ။ တသ္မိဉ္စ ဒိဝသေ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဧကသတရာဇာနော တဿေဝ ဥပဟာရဒါနတ္ထာယ သန္နိပတိံသု။ တေ ဘဂဝတော ပါဒေ ဂဟေတွာ နိသိန္နံ သုဒဿနံ ဒေဝရာဇာနံ နရရာဇာနော ဒိသွာ “အမှာကံ ဒေဝရာဇာ မုနိရာဇဿ ပိယဒဿိဿ သတ္ထုနော ပါဒပရိစရိယံ ကရောတိ၊ အဟော ဗုဒ္ဓါ နာမ အစ္ဆရိယာ၊ အဟော ဗုဒ္ဓဂုဏာ ဝိသိဋ္ဌာ”တိ ဘဂဝတိ ပသန္နစိတ္တာ သဗ္ဗေ ဘဂဝန္တံ နမဿမာနာ သိရသ္မိံ အဉ္ဇလိံ ကတွာ အဋ္ဌံသု။ တတ္ထ ပိယဒဿီ ဘဂဝါ တံ သုဒဿနံ ဒေဝရာဇာနံ ပမုခံ ကတွာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တဒါ ဒေဝမနုဿာနံ နဝုတိကောဋိသဟဿာနိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ သော ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။

ယဒါ ပန နဝယောဇနပ္ပမာဏေ ကုမုဒနဂရေ ဗုဒ္ဓပစ္စတ္ထိကော ဒေဝဒတ္တော ဝိယ သောဏတ္ထေရော နာမ မဟာပဒုမကုမာရေန သဒ္ဓိံ မန္တေတွာ တဿ ပိတရံ ဃာတေတွာ ပုန ပိယဒဿီဗုဒ္ဓဿ ဝဓာယ နာနပ္ပကာရံ ပယောဂံ ကတွာပိ ဃာတေတုံ အသက္ကောန္တော သော ဒေါဏမုခနာဂရာဇာရောဟံ ပက္ကောသာပေတွာ တံ ပလောဘေတွာ တမတ္ထံ အာရောစေသိ “ယဒါ ပနာယံ သမဏော ပိယဒဿီ ဣမံ နဂရံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ၊ တဒါ ဒေါဏမုခံ နာမ ဂဇဝရံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ပိယဒဿီသမဏံ မာရေဟီ”တိ။

အထ သော အာရောဟော ဟိတာဟိတဝိစာရဏရဟိတော ရာဇဝလ္လဘော “အယံ သမဏော ဌာနန္တရာပိ မံ စာဝေယျာ”တိ မန္တွာ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဒုတိယဒိဝသေ ဒသဗလဿ နဂရပ္ပဝေသနသမယံ သလ္လက္ခေတွာ သုဇာတမတ္ထကပိဏ္ဍကုမ္ဘနလာဋံ[၁] ဓနုသဒိသဒီဃသုဏ္ဍတဋံ သုဝိပုလမုဒုကဏ္ဏံ မဓုပိင်္ဂလနယနံ သုန္ဒရက္ခန္ဓာသနံ အနုဝဋ္ဋဃနဇဃနံ နိစိတဂူဠ္ဟဇာဏုအန္တရံ ဤသာသဒိသရုစိရဒန္တံ သုဝါလဓိံ အပစိတမေစကံ သဗ္ဗလက္ခဏသမ္ပန္နံ အသိတဇလဓရသဒိသစာရုဒဿနံ သီဟဝိက္ကန္တလလိတဂါမိနံ ဇင်္ဂမမိဝ ဓရာဓရံ သတ္တပ္ပတိဋ္ဌံ သတ္တဓာ ပဘိန္နံ သဗ္ဗသော ဝိဿဝန္တံ ဝိဂ္ဂဟဝန္တမိဝ[၂] အန္တကံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပိဏ္ဍကဗဠဉ္ဇနဓူပလေပါဒိဝိသေသေဟိ ဘိယျောပိ မတ္တပ္ပမတ္တံ ကတွာ အရိဝါရဏဝါရဏံ ဧရာဝဏဝါရဏမိဝ အရိဇနဝါရဏံ မုနိဝါရဏံ မာရဏတ္ထာယ ပေသေသိ။

၁-....ထလံ (သီ) ၂-ဝိဗ္ဘမန္တမိဝ (သီ၊ ဣ)

Atha so dviradavaro muttamattova gajamahiṁ saturaṅganaranāriyo hantvā hatarudhiraparirañjitasadantakarasarīro antajālapariyonaddhanayano sakaṭakavāṭakūṭāgāradvāratoraṇādīni bhañjitvā kāka[1] kulala vijjhādīhi anupariyāyamāno hatamahiṁsanaraturaṅgadiradādīnaṁ aṅgāni ālumpitvā manussabhakkho yakkho viya bhakkhayanto dūratova Dasabalaṁ sissagaṇaparivutaṁ āgacchantaṁ disvā anilagaruḷasadisavego vegena Bhagavantamabhigañchi.

Atha puravāsino pana janā bhayasantāpaparipūritamānasā pāsādapākāracayatarūpagatā Tathāgatābhimukhamabhidhāvantaṁ disvā hāhākārasaddamakaṁsu. Keci pana upāsakā taṁ nānappakārehi nayehi nivārayitumārabhiṁsu. Atha so Buddhanāgo hatthināgamāyantamoloketvā karuṇāvipphārasītalahadayo mettāya taṁ phari. Tato so hatthināgo mettāpharaṇena mudukatahadayasantāno attano dosāparādhaṁ ñatvā lajjāya Bhagavato purato ṭhātuṁ asakkonto pathaviyaṁ pavisanto viya sirasā Bhagavato pādesu nipati. Evaṁ nipanno pana so timiranikarasadisasarīro sañjhāppabhānurañjitavarakanakagirisikharasamīpamupagato asitasaliladharanikaro viya virocittha.

Athevaṁ munirājapādamūle karirājānaṁ sirasā nipatantaṁ disvā nāgarajanā paramapītipūritahadayā sādhukārasīhanādaṁ ukkuṭṭhisaddaṁ pavattayiṁsu. Surabhikusumamālācandanagandhacuṇṇālaṅkārādīhi taṁ anekappakāraṁ pūjesuṁ. Samantato celukkhepā pavattiṁsu. Gaganatale suradundubhiyo abhinadiṁsu. Atha Bhagavā tamasitagirisikharamiva pādamūle nipannaṁ diradavaraṁ oloketvā aṅkusadhajajālasaṅkhacakkālaṅkatena karatalena gajavaramatthakaṁ parāmasitvā tassa cittācārānukūlāya dhammadesanāya taṁ anusāsi—

“Gajavara vadato suṇohi vācaṁ,
Mama hitamatthayutañca taṁ bhajāhi.
Tava vadhaniratam paduṭṭhabhāvaṁ,
Apanaya santamupehi cārudanti.

1. Kākavaka (Ka)

အထ သော ဒွိရဒဝရော မုတ္တမတ္တောဝ ဂဇမဟိံ သတုရင်္ဂနရနာရိယော ဟန္တွာ ဟတရုဓိရပရိရဉ္ဇိတသဒန္တကရသရီရော အန္တဇာလပရိယောနဒ္ဓနယနော သကဋကဝါဋကူဋာဂါရဒွါရတောရဏာဒီနိ ဘဉ္ဇိတွာ ကာက[၁] ကုလလဂိဇ္ဈာဒီဟိ အနုပရိယာယမာနော ဟတမဟိံသနရတုရင်္ဂဒိရဒါဒီနံ အင်္ဂါနိ အာလုမ္ပိတွာ မနုဿဘက္ခော ယက္ခော ဝိယ ဘက္ခယန္တော ဒူရတောဝ ဒသဗလံ သိဿဂဏပရိဝုတံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ အနိလဂရုဠသဒိသဝေဂေါ ဝေဂေန ဘဂဝန္တမဘိဂဉ္ဆိ။

အထ ပုရဝါသိနော ပန ဇနာ ဘယသန္တာပပရိပူရိတမာနသာ ပါသာဒပါကာရစယတရူပဂတာ တထာဂတာဘိမုခမဘိဓာဝန္တံ ဒိသွာ ဟာဟာကာရသဒ္ဒမကံသု။ ကေစိ ပန ဥပါသကာ တံ နာနပ္ပကာရေဟိ နယေဟိ နိဝါရယိတုမာရဘိံသု။ အထ သော ဗုဒ္ဓနာဂေါ ဟတ္ထိနာဂမာယန္တမောလောကေတွာ ကရုဏာဝိပ္ဖါရသီတလဟဒယော မေတ္တာယ တံ ဖရိ။ တတော သော ဟတ္ထိနာဂေါ မေတ္တာဖရဏေန မုဒုကတဟဒယသန္တာနော အတ္တနော ဒောသာပရာဓံ ဉတွာ လဇ္ဇာယ ဘဂဝတော ပုရတော ဌာတုံ အသက္ကောန္တော ပထဝိယံ ပဝိသန္တော ဝိယ သိရသာ ဘဂဝတော ပါဒေသု နိပတိ။ ဧဝံ နိပန္နော ပန သော တိမိရနိကရသဒိသသရီရော သဉ္ဈာပ္ပဘာနုရဉ္ဇိတဝရကနကဂိရိသိခရသမီပမုပဂတော အသိတသလိလဓရနိကရော ဝိယ ဝိရောစိတ္ထ။

အထေဝံ မုနိရာဇပါဒမူလေ ကရိရာဇာနံ သိရသာ နိပတန္တံ ဒိသွာ နာဂရဇနာ ပရမပီတိပူရိတဟဒယာ သာဓုကာရသီဟနာဒံ ဥက္ကုဋ္ဌိသဒ္ဒံ ပဝတ္တယိံသု။ သုရဘိကုသုမမာလာစန္ဒနဂန္ဓစုဏ္ဏာလင်္ကာရာဒီဟိ တံ အနေကပ္ပကာရံ ပူဇေသုံ။ သမန္တတော စေလုက္ခေပါ ပဝတ္တိံသု။ ဂဂနတလေ သုရဒုန္ဒုဘိယော အဘိနဒိံသု။ အထ ဘဂဝါ တမသိတဂိရိသိခရမိဝ ပါဒမူလေ နိပန္နံ ဒိရဒဝရံ ဩလောကေတွာ အင်္ကုသဓဇဇာလသင်္ခစက္ကာလင်္ကတေန ကရတလေန ဂဇဝရမတ္ထကံ ပရာမသိတွာ တဿ စိတ္တာစာရာနုကူလာယ ဓမ္မဒေသနာယ တံ အနုသာသိ—

“ဂဇဝရ ဝဒတော သုဏောဟိ ဝါစံ၊
မမ ဟိတမတ္ထယုတဉ္စ တံ ဘဇာဟိ။
တဝ ဝဓနိရတံ ပဒုဋ္ဌဘာဝံ၊
အပနယ သန္တမုပေဟိ စာရုဒန္တိ။

၁-ကာကဝက (က)

Lobhena dosena ca mohato vā,
Yo pāṇino hiṁsati vāraṇinda.
So pāṇaghātī sucirampi kālaṁ,
Dukkhaṁ sughoraṁ narake’nubhoti.

Mākāsi mātaṅga punevarūpaṁ,
Kammaṁ pamādena madena vāpi.
Avīciyaṁ dukkhamasayha kappaṁ,
Pappoti pāṇaṁ atipātayanto.

Dukkhaṁ sughoraṁ narake’nubhotvā,
Manussalokaṁ yadi yāti bhiyyo.
Appāyuko hoti virūparūpo,
Vihiṁsako dukkhavisesabhāgī.

Yathā ca pāṇā paramaṁ piyā te,
Mahājane kuñjara mandanāga.
Tathā parassāpi piyāti ñatvā,
Pāṇātipāto parivajjanīyo.

Dose ca hiṁsānirate viditvā,
Pāṇātipātā virate guṇe ca.
Pāṇātipātaṁ parivajjaya tvaṁ[1],
Sagge sukhaṁ icchasi ce parattha.

Pāṇātipātā virato sudanto,
Piyo manāpo bhavatīdha loke.
Kāyassa bhedā ca paraṁ panassa,
Saggādhivāsaṁ kathayanti buddhā.

Dukkhāgamaṁ nicchati koci loke,
Sabbopi jāto sukhamesateva.
Tasmā mahānāga vihāya hiṁsaṁ,
Bhāvehi mettaṁ karuṇañca kāle”ti.

1. Parivajjayitvā (Sī, I)

လောဘေန ဒေါသေန စ မောဟတော ဝါ၊
ယော ပါဏိနော ဟိံသတိ ဝါရဏိန္ဒ။
သော ပါဏဃာတီ သုစိရမ္ပိ ကာလံ၊
ဒုက္ခံ သုဃောရံ နရကေ’နုဘောတိ။

မာကာသိ မာတင်္ဂ ပုနေဝရူပံ၊
ကမ္မံ ပမာဒေန မဒေန ဝါပိ။
အဝီစိယံ ဒုက္ခမသယှ ကပ္ပံ၊
ပပ္ပေါတိ ပါဏံ အတိပါတယန္တော။

ဒုက္ခံ သုဃောရံ နရကေ’နုဘောတွာ၊
မနုဿလောကံ ယဒိ ယာတိ ဘိယျော။
အပ္ပါယုကော ဟောတိ ဝိရူပရူပေါ၊
ဝိဟိံသကော ဒုက္ခဝိသေသဘာဂီ။

ယထာ စ ပါဏာ ပရမံ ပိယာ တေ၊
မဟာဇနေ ကုဉ္ဇရ မန္ဒနာဂ။
တထာ ပရဿာပိ ပိယာတိ ဉတွာ၊
ပါဏာတိပါတော ပရိဝဇ္ဇနီယော။

ဒေါသေ စ ဟိံသာနိရတေ ဝိဒိတွာ၊
ပါဏာတိပါတာ ဝိရတေ ဂုဏေ စ။
ပါဏာတိပါတံ ပရိဝဇ္ဇယ တွံ[၁]၊
သဂ္ဂေ သုခံ ဣစ္ဆသိ စေ ပရတ္ထ။

ပါဏာတိပါတာ ဝိရတော သုဒန္တော၊
ပိယော မနာပေါ ဘဝတီဓ လောကေ။
ကာယဿ ဘေဒါ စ ပရံ ပနဿ၊
သဂ္ဂါဓိဝါသံ ကထယန္တိ ဗုဒ္ဓါ။

ဒုက္ခာဂမံ နိစ္ဆတိ ကောစိ လောကေ၊
သဗ္ဗောပိ ဇာတော သုခမေသတေဝ။
တသ္မာ မဟာနာဂ ဝိဟာယ ဟိံသံ၊
ဘာဝေဟိ မေတ္တံ ကရုဏဉ္စ ကာလေ”တိ။

၁-ပရိဝဇ္ဇယိတွာ (သီ၊ ဣ)

Athevaṁ dasabalenānusāsiyamāno dantivaro saññaṁ paṭilabhitvā paramavinīto vinayācārasampanno sisso viya ahosi. Evaṁ so piyadassī Bhagavā amhākaṁ satthā viya dhanapālaṁ doṇamukhaṁ karivaraṁ damitvā tattha mahājanasamāgame dhammaṁ desesi. Tadā asītikoṭisahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Ayaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. “Sujātassa aparena, sayambhū Lokanāyako.
Durāsado asamasamo, piyadassī mahāyaso.

2. Sopi Buddho amitayaso, ādiccova virocati.
Sabbaṁ tamaṁ nihantvāna, dhammacakkaṁ pavattayi.

3. Tassāpi atulatejassa, ahesuṁ abhisamayā tayo.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahu.

4. Sudassano devarājā, micchādiṭṭhimarocayi.
Tassa diṭṭhiṁ vinodento, satthā dhammamadesayi.

5. Janasannipāto atulo, mahāsannipatī tadā.
Navutikoṭisahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahu.

6. Yadā Doṇamukhaṁ hatthiṁ, vinesi narasārathi.
Asītikoṭisahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Sumaṅgalanagare Pālito nāma rājaputto ca purohitaputto Sabbadassikumāro cāti dve sahāyakā ahesuṁ. Te Piyadassimhi Sammāsambuddhe cārikaṁ carante “attano nagaraṁ sampatto”ti sutvā koṭisatasahassaparivārā paccuggamanaṁ katvā tassa dhammaṁ sutvā sattāhaṁ mahādānaṁ datvā sattame divase Bhagavato bhattānumodanāvasāne koṭisatasahassehi saddhiṁ pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Tesaṁ pana majjhe Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Athāparena samayena Sudassanadevarājassa samāgame navutikoṭiyo arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Tehi parivuto satthā pātimokkhaṁ uddisi, ayaṁ

အထေဝံ ဒသဗလေနာနုသာသိယမာနော ဒန္တိဝရော သညံ ပဋိလဘိတွာ ပရမဝိနီတော ဝိနယာစာရသမ္ပန္နော သိဿော ဝိယ အဟောသိ။ ဧဝံ သော ပိယဒဿီ ဘဂဝါ အမှာကံ သတ္ထာ ဝိယ ဓနပါလံ ဒေါဏမုခံ ကရိဝရံ ဒမိတွာ တတ္ထ မဟာဇနသမာဂမေ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တဒါ အသီတိကောဋိသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ အယံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “သုဇာတဿ အပရေန၊ သယမ္ဘူ လောကနာယကော။
ဒုရာသဒေါ အသမသမော၊ ပိယဒဿီ မဟာယသော။

၂။ သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အမိတယသော၊ အာဒိစ္စောဝ ဝိရောစတိ။
သဗ္ဗံ တမံ နိဟန္တွာန၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယိ။

၃။ တဿာပိ အတုလတေဇဿ၊ အဟေသုံ အဘိသမယာ တယော။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟု။

၄။ သုဒဿနော ဒေဝရာဇာ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမရောစယိ။
တဿ ဒိဋ္ဌိံ ဝိနောဒေန္တော၊ သတ္ထာ ဓမ္မမဒေသယိ။

၅။ ဇနသန္နိပါတော အတုလော၊ မဟာသန္နိပတီ တဒါ။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟု။

၆။ ယဒါ ဒေါဏမုခံ ဟတ္ထိံ၊ ဝိနေသိ နရသာရထိ။
အသီတိကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

သုမင်္ဂလနဂရေ ပါလိတော နာမ ရာဇပုတ္တော စ ပုရောဟိတပုတ္တော သဗ္ဗဒဿိကုမာရော စာတိ ဒွေ သဟာယကာ အဟေသုံ။ တေ ပိယဒဿိမှိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ စာရိကံ စရန္တေ “အတ္တနော နဂရံ သမ္ပတ္တော”တိ သုတွာ ကောဋိသတသဟဿပရိဝါရာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ တဿ ဓမ္မံ သုတွာ သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ဒတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဘဂဝတော ဘတ္တာနုမောဒနာဝသာနေ ကောဋိသတသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ တေသံ ပန မဇ္ဈေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ အထာပရေန သမယေန သုဒဿနဒေဝရာဇဿ သမာဂမေ နဝုတိကောဋိယော အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ တေဟိ ပရိဝုတော သတ္ထာ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ အယံ

dutiyo sannipāto ahosi. Puna doṇamukhavinayane asītikoṭiyo pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Tesaṁ majjhe Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, ayaṁ tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

7. “Sannipātā tayo āsuṁ, tassāpi Piyadassino.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo.

8. Tato paraṁ navutikoṭī, samiṁsu ekato munī.
Tatiye sannipātamhi, asītikoṭiyo ahū”ti.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Kassapo nāma brāhmaṇamāṇavo itihāsapañcamānaṁ tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū hutvā Satthu dhammadesanaṁ sutvā koṭisatasahassapariccāgena paramārāmaṁ saṁghārāmaṁ kāretvā saraṇesu ca pañcasīlesu ca patiṭṭhāsi. Atha naṁ Satthā “ito aṭṭhārasakappasataccayena Gotamo nāma Buddho loke bhavissatī”ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

9. “Ahaṁ tena samayena, Kassapo nāma brāhmaṇo[1].
Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.

10. Tassa dhammaṁ suṇitvāna, pasādaṁ janayiṁ ahaṁ.
Koṭisatasahassehi, saṁghārāmaṁ amāpayiṁ.

11. Tassa datvāna ārāmaṁ, haṭṭho saṁviggamānaso.
Saraṇe pañcasīle ca, daḷhaṁ katvā samādiyiṁ.

12. Sopi maṁ Buddho byākāsi, saṁghamajjhe nisīdiya.
Aṭṭhārase kappasate, ayaṁ Buddho bhavissati.

13. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

14. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā”ti.

1. Māṇavo (Sī, I, Ka)

ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန ဒေါဏမုခဝိနယနေ အသီတိကောဋိယော ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ တေသံ မဇ္ဈေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ အယံ တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ တဿာပိ ပိယဒဿိနော။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။

၈။ တတော ပရံ နဝုတိကောဋီ၊ သမိံသု ဧကတော မုနီ။
တတိယေ သန္နိပါတမှိ၊ အသီတိကောဋိယော အဟူ”တိ။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ကဿပေါ နာမ ဗြာဟ္မဏမာဏဝေါ ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဟုတွာ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ကောဋိသတသဟဿပရိစ္စာဂေန ပရမာရာမံ သံဃာရာမံ ကာရေတွာ သရဏေသု စ ပဉ္စသီလေသု စ ပတိဋ္ဌာသိ။ အထ နံ သတ္ထာ “ဣတော အဋ္ဌာရသကပ္ပသတစ္စယေန ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ “အဟံ တေန သမယေန၊ ကဿပေါ နာမ ဗြာဟ္မဏော[၁]။
အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။

၁၀။ တဿ ဓမ္မံ သုဏိတွာန၊ ပသာဒံ ဇနယိံ အဟံ။
ကောဋိသတသဟဿေဟိ၊ သံဃာရာမံ အမာပယိံ။

၁၁။ တဿ ဒတွာန အာရာမံ၊ ဟဋ္ဌော သံဝိဂ္ဂမာနသော။
သရဏေ ပဉ္စသီလေ စ၊ ဒဠှံ ကတွာ သမာဒိယိံ။

၁၂။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ သံဃမဇ္ဈေ နိသီဒိယ။
အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၃။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၄။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိ။

၁-မာဏဝေါ (သီ၊ ဣ၊ က)

Tattha **saraṇe pañcasīle cā**ti tīṇi saraṇāni pañca sīlāni cāti attho. **Aṭṭhārase kappasate**ti ito aṭṭhasatādhikassa kappasahassassa accayenāti attho.

Tassa pana Bhagavato Sudhaññaṁ nāma nagaraṁ ahosi. Pitā Sudatto nāma rājā, mātā Sucandā nāma devī, Pālito ca Sabbadassī ca dve aggasāvakā, Sobhito nāmupaṭṭhāko, Sujātā ca Dhammadinnā ca dve aggasāvikā, kakudharukkho bodhi, sarīraṁ asītihatthubbedhaṁ ahosi, navutivassasahassāni āyu, Vimalā nāmassa aggamahesī ahosi, Kañcanāveḷo nāma putto, so ājaññarathena nikkhamīti. Tena vuttaṁ—

15. "Sudhaññaṁ nāma nagaraṁ, Sudatto nāma khattiyo.
Candā nāmāsi janikā, Piyadassissa Satthuno.

20. Pālito Sabbadassī ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Sobhito nāmupaṭṭhāko, Piyadassissa Satthuno.

21. Sujātā Dhammadinnā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, kakudhoti pavuccati.

23. Sopi Buddho amitayaso, dvattiṁsavaralakkhaṇo.
Asītihatthamubbedho, sālarājāva dissati.

24. Aggicandasūriyānaṁ, natthi tādisikā pabhā.
Yathā ahu pabhā tassa, asamassa Mahesino.

25. Tassāpi devadevassa, āyu tāvatakaṁ ahu.
Navutivassasahassāni, loke aṭṭhāsi cakkhumā.

26. Sopi Buddho asamasamo, yugānipi tāni atuliyāni.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā"ti.

Tattha **sālarājāvā**ti sabbaphāliphullo paramaramaṇīyadassano samavaṭṭakkhandho sālarājā viya dissati. **Yugānipi tānī**ti aggasāvakayugādīni yugaḷāni. Sesagāthāsu sabbattha uttānamevāti.

Piyadassībuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito terasamo Buddhavaṁso.

တတ္ထ **သရဏေ ပဉ္စသီလေ စာ**တိ တီဏိ သရဏာနိ ပဉ္စ သီလာနိ စာတိ အတ္ထော။ **အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ**တိ ဣတော အဋ္ဌသတာဓိကဿ ကပ္ပသဟဿဿ အစ္စယေနာတိ အတ္ထော။

တဿ ပန ဘဂဝတော သုဓညံ နာမ နဂရံ အဟောသိ။ ပိတာ သုဒတ္တော နာမ ရာဇာ၊ မာတာ သုစန္ဒာ နာမ ဒေဝီ၊ ပါလိတော စ သဗ္ဗဒဿီ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ သောဘိတော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သုဇာတာ စ ဓမ္မဒိန္နာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ ကကုဓရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ အာယု၊ ဝိမလာ နာမဿ အဂ္ဂမဟေသီ အဟောသိ၊ ကဉ္စနာဝေဠော နာမ ပုတ္တော၊ သော အာဇညရထေန နိက္ခမီတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၅။ "သုဓညံ နာမ နဂရံ၊ သုဒတ္တော နာမ ခတ္တိယော။
စန္ဒာ နာမာသိ ဇနိကာ၊ ပိယဒဿိဿ သတ္ထုနော။

၂၀။ ပါလိတော သဗ္ဗဒဿီ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
သောဘိတော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ပိယဒဿိဿ သတ္ထုနော။

၂၁။ သုဇာတာ ဓမ္မဒိန္နာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ ကကုဓောတိ ပဝုစ္စတိ။

၂၃။ သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အမိတယသော၊ ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏော။
အသီတိဟတ္ထမုဗ္ဗေဓော၊ သာလရာဇာဝ ဒိဿတိ။

၂၄။ အဂ္ဂိစန္ဒသူရိယာနံ၊ နတ္ထိ တာဒိသိကာ ပဘာ။
ယထာ အဟု ပဘာ တဿ၊ အသမဿ မဟေသိနော။

၂၅။ တဿာပိ ဒေဝဒေဝဿ၊ အာယု တာဝတကံ အဟု။
နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ လောကေ အဋ္ဌာသိ စက္ခုမာ။

၂၆။ သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော၊ ယုဂါနိပိ တာနိ အတုလိယာနိ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ"တိ။

တတ္ထ **သာလရာဇာဝါ**တိ သဗ္ဗဖာလိဖုလ္လော ပရမရမဏီယဒဿနော သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓော သာလရာဇာ ဝိယ ဒိဿတိ။ **ယုဂါနိပိ တာနီ**တိ အဂ္ဂသာဝကယုဂါဒီနိ ယုဂဠာနိ။ သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပိယဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော တေရသမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

16. Atthadassībuddhavaṁsavaṇṇanā

Piyadassimhi Sammāsambuddhe parinibbute tassa sāsane ca antarahite parihāyitvā vaḍḍhitvā aparimitāyukesu manussesu[1] anukkamena parihāyitvā vassasatasahassāyukesu jātesu paramatthadassī **Atthadassī** nāma Buddho loke uppajji. So pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā paramasobhane Sobhane nāma nagare Sāgarassa nāma rañño kule aggamahesiyā Sudassanadeviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasa māse gabbhe vasitvā Sucindhanuyyāne mātukucchito nikkhami. Mātukucchito mahāpurise nikkhantamatte sucirakālanihitāni kulaparamparāgatāni mahānidhānāni dhanasāmikā paṭilabhiṁsūti tassa nāmaggahaṇadivase "Atthadassī"ti nāmamakaṁsu. So dasavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Amaragirisuragirigirivāhananāmakā paramasurabhijanakā tayo cassa pāsādā ahesuṁ. Visākhādevippamukhāni tettiṁsa itthisahassāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Visākhādeviyā Selakumāre nāma putte uppanne Sudassanaṁ nāma assarājaṁ abhiruhitvā mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Taṁ nava manussakoṭiyo anupabbajiṁsu. Tehi parivuto so mahāpuriso aṭṭha māse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Sucindharanāgiyā[2] upahāratthāya ānītaṁ madhupāyāsaṁ mahājanena sandissamānasabbasarīrāya nāgiyā saha suvaṇṇapātiyā dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā taruṇatarusatasamalaṅkate taruṇasālavane divāvihāraṁ vītināmetvā sāyanhasamaye dhammarucinā Mahārucinā nāma nāgarājena dinnā aṭṭha kusatiṇamuṭṭhiyo gahetvā campakabodhiṁ upasaṅkamitvā tepaññāsahatthāyāmavitthataṁ kusatiṇasantharaṁ santharitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā sambodhiṁ patvā sabbabuddhāciṇṇaṁ "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ bodhisamīpeyeva vītināmetvā brahmuno dhammadesanāyācanaṁ sampaṭicchitvā attanā saha pabbajitanavabhikkhukoṭiyo ariyadhammapaṭivedhasamatthe disvā ākāsena gantvā Anomanagarasamīpe Anomuyyāne otaritvā tehi

1. Aparimitāyukā manussā hutvā (Ka) 2. Sucinandanāgiyā (Ka)

၁၆-အတ္ထဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ပိယဒဿိမှိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ သာသနေ စ အန္တရဟိတေ ပရိဟာယိတွာ ဝဍ္ဎိတွာ အပရိမိတာယုကေသု မနုဿေသု[၁] အနုက္ကမေန ပရိဟာယိတွာ ဝဿသတသဟဿာယုကေသု ဇာတေသု ပရမတ္ထဒဿီ **အတ္ထဒဿီ** နာမ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ ပရမသောဘနေ သောဘနေ နာမ နဂရေ သာဂရဿ နာမ ရညော ကုလေ အဂ္ဂမဟေသိယာ သုဒဿနဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသ မာသေ ဂဗ္ဘေ ဝသိတွာ သုစိန္ဓနုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ မာတုကုစ္ဆိတော မဟာပုရိသေ နိက္ခန္တမတ္တေ သုစိရကာလနိဟိတာနိ ကုလပရမ္ပရာဂတာနိ မဟာနိဓာနာနိ ဓနသာမိကာ ပဋိလဘိံသူတိ တဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ "အတ္ထဒဿီ"တိ နာမမကံသု။ သော ဒသဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ အမရဂိရိသုရဂိရိဂိရိဝါဟနနာမကာ ပရမသုရဘိဇနကာ တယော စဿ ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဝိသာခါဒေဝိပ္ပမုခါနိ တေတ္တိံသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ ဝိသာခါဒေဝိယာ သေလကုမာရေ နာမ ပုတ္တေ ဥပ္ပန္နေ သုဒဿနံ နာမ အဿရာဇံ အဘိရုဟိတွာ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ နဝ မနုဿကောဋိယော အနုပဗ္ဗဇိံသု။ တေဟိ ပရိဝုတော သော မဟာပုရိသော အဋ္ဌ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ သုစိန္ဓရနာဂိယာ[၂] ဥပဟာရတ္ထာယ အာနီတံ မဓုပါယာသံ မဟာဇနေန သန္ဒိဿမာနသဗ္ဗသရီရာယ နာဂိယာ သဟ သုဝဏ္ဏပါတိယာ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ တရုဏတရုသတသမလင်္ကတေ တရုဏသာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သာယန္ဟသမယေ ဓမ္မရုစိနာ မဟာရုစိနာ နာမ နာဂရာဇေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ ကုသတိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ စမ္ပကဗောဓိံ ဥပသင်္ကမိတွာ တေပညာသဟတ္ထာယာမဝိတ္ထတံ ကုသတိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ သမ္ဗောဓိံ ပတွာ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါစိဏ္ဏံ "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိသမီပေယေဝ ဝီတိနာမေတွာ ဗြဟ္မုနော ဓမ္မဒေသနာယာစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတနဝဘိက္ခုကောဋိယော အရိယဓမ္မပဋိဝေဓသမတ္ထေ ဒိသွာ အာကာသေန ဂန္တွာ အနောမနဂရသမီပေ အနောမုယျာနေ ဩတရိတွာ တေဟိ

၁-အပရိမိတာယုကာ မနုဿာ ဟုတွာ (က) ၂-သုစိနန္ဒနာဂိယာ (က)

parivuto tattha dhammacakkaṁ pavattesi. Tadā koṭisatasahassānaṁ paṭhamo dhammābhisamayo ahosi.

Puna Bhagavati Lokanāyake devalokacārikaṁ caritvā tattha dhammaṁ desente koṭisatasahassānaṁ dutiyo abhisamayo ahosi. Yadā pana Bhagavā atthadassī amhākaṁ Bhagavā viya Kapilavatthupuraṁ Sobhanapuraṁ pavisitvā dhammaṁ desesi, tadā koṭisatasahassānaṁ tatiyo dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. "Tattheva maṇḍakappamhi, Atthadassī mahāyaso.
   Mahātamaṁ nihantvāna, patto sambodhimuttamaṁ.

2. Brahmunā yācito santo, dhammacakkaṁ pavattayi.
   Amatena tappayī lokaṁ, dasasahassī sadevakaṁ.

3. Tassāpi Lokanāthassa, ahesuṁ abhisamayā tayo.
   Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahu.

4. Yadā Buddho Atthadassī, carati devacārikaṁ.
   Koṭisatasahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahu.

5. Punāparaṁ yadā Buddho, desesi pitusantike.
   Koṭisatasahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū"ti.

Tattha **tatthevā**ti tasmiññeva kappeti attho. Ettha pana varakappo "maṇḍakappo"ti adhippeto. "Yasmiṁ kappe tayo Buddhā nibbattanti, so kappo varakappo"ti heṭṭhā Padumuttarabuddhavaṁsavaṇṇanāyaṁ vutto. Tasmā varakappo idha "maṇḍakappo"ti vutto. **Nihantvānā**ti nihanitvā. Ayameva vā pāṭho. **Santo**ti samāno. **Amatenā**ti maggaphalādhigamāmatapānena. **Tappayī**ti atappayi, pīṇesīti attho. **Dasasahassī**ti dasasahassilokadhātuṁ. **Devacārikan**ti devānaṁ vinayanatthaṁ devalokacārikanti attho.

Sucandakanagare kira Santo ca rājaputto Upasanto ca purohitaputto tīsu vedesu sabbasamayantaresu ca sāramadisvā nagarassa catūsu

ပရိဝုတော တတ္ထ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ ပဌမော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။

ပုန ဘဂဝတိ လောကနာယကေ ဒေဝလောကစာရိကံ စရိတွာ တတ္ထ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ ကောဋိသတသဟဿာနံ ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ ယဒါ ပန ဘဂဝါ အတ္ထဒဿီ အမှာကံ ဘဂဝါ ဝိယ ကပိလဝတ္ထုပုရံ သောဘနပုရံ ပဝိသိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ တတိယော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ "တတ္ထေဝ မဏ္ဍကပ္ပမှိ၊ အတ္ထဒဿီ မဟာယသော။
   မဟာတမံ နိဟန္တွာန၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။

၂။ ဗြဟ္မုနာ ယာစိတော သန္တော၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယိ။
   အမတေန တပ္ပယီ လောကံ၊ ဒသသဟဿီ သဒေဝကံ။

၃။ တဿာပိ လောကနာထဿ၊ အဟေသုံ အဘိသမယာ တယော။
   ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟု။

၄။ ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ အတ္ထဒဿီ၊ စရတိ ဒေဝစာရိကံ။
   ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟု။

၅။ ပုနာပရံ ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဒေသေသိ ပိတုသန္တိကေ။
   ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ"တိ။

တတ္ထ **တတ္ထေဝါ**တိ တသ္မိညေဝ ကပ္ပေတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ ပန ဝရကပ္ပေါ "မဏ္ဍကပ္ပေါ"တိ အဓိပ္ပေတော။ "ယသ္မိံ ကပ္ပေ တယော ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ သော ကပ္ပေါ ဝရကပ္ပေါ"တိ ဟေဋ္ဌာ ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တော။ တသ္မာ ဝရကပ္ပေါ ဣဓ "မဏ္ဍကပ္ပေါ"တိ ဝုတ္တော။ **နိဟန္တွာနာ**တိ နိဟနိတွာ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **သန္တော**တိ သမာနော။ **အမတေနာ**တိ မဂ္ဂဖလာဓိဂမာမတပါနေန။ **တပ္ပယီ**တိ အတပ္ပယိ၊ ပီဏေသီတိ အတ္ထော။ **ဒသသဟဿီ**တိ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ။ **ဒေဝစာရိက**န္တိ ဒေဝါနံ ဝိနယနတ္ထံ ဒေဝလောကစာရိကန္တိ အတ္ထော။

သုစန္ဒကနဂရေ ကိရ သန္တော စ ရာဇပုတ္တော ဥပသန္တော စ ပုရောဟိတပုတ္တော တီသု ဝေဒေသု သဗ္ဗသမယန္တရေသု စ သာရမဒိသွာ နဂရဿ စတူသု

dvāresu cattāro paṇḍite visārade ca manusse ṭhapesuṁ “yaṁ pana tumhe paṇḍitaṁ samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā passatha suṇātha vā, taṁ amhākaṁ āgantvā ārocethā”ti. Tena ca samayena Atthadassī Lokanātho Sucandakanagaraṁ sampāpuṇi. Atha tehi niveditā purisā gantvā tesaṁ Dasabalassa tatthāgamanaṁ paṭivedesuṁ. Tato te santopasantā Tathāgatāgamanaṁ sutvā pahaṭṭhamānasā sahassaparivārā Dasabalaṁ asamaṁ paccuggantvā abhivādetvā nimantetvā sattāhaṁ Buddhappamukhassa saṁghassa asadisaṁ mahādānaṁ datvā sattame divase sakalanagaravāsīhi manussehi saddhiṁ dhammakathaṁ suṇiṁsu. Tasmiṁ kira divase aṭṭhanavutisahassāni ehibhikkhupabbajjāya pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Tāya parisāya majjhe Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, so paṭhamo sannipāto ahosi.

Yadā pana Bhagavā attano puttassa Selattherassa dhammaṁ desento aṭṭhāsītisahassāni pasādetvā ehibhikkhubhāvena pabbājetvā arahattaṁ pāpetvā pātimokkhaṁ uddisi, so dutiyo sannipāto ahosi. Puna mahāmaṅgalasamāgame māghapuṇṇamāyaṁ devamanussānaṁ dhammaṁ desento aṭṭhasattatisahassāni arahattaṁ pāpetvā pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

6. “Sannipātā tayo āsuṁ, tassāpi ca Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

7. Aṭṭhanavutisahassānaṁ[1], paṭhamo āsi samāgamo.
Aṭṭhāsītisahassānaṁ[2], dutiyo āsi samāgamo.

8. Aṭṭhasattatisahassānaṁ[3], tatiyo āsi samāgamo.
Anupādā vimuttānaṁ, vimalānaṁ Mahesinan”ti.

Tadā kira amhākaṁ bodhisatto Campakanagare Susīmo nāma brāhmaṇamahāsālo lokasammato ahosi. So sabbavibhavajātaṁ dīnānāthakapaṇaddhikādīnaṁ vissajjetvā Himavantasamīpaṁ gantvā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā aṭṭha samāpattiyo pañca abhiññāyo ca

1. Aṭṭhanavutisatasahassānaṁ (Ka) 2. Aṭṭhāsītisatasahassānaṁ (Ka)
3. Aṭṭhasattatisatasahassānaṁ (Ka)

ဒွါရေသု စတ္တာရော ပဏ္ဍိတေ ဝိသာရဒေ စ မနုဿေ ဌပေသုံ “ယံ ပန တုမှေ ပဏ္ဍိတံ သမဏံ ဝါ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ ပဿထ သုဏာထ ဝါ၊ တံ အမှာကံ အာဂန္တွာ အာရောစေထာ”တိ။ တေန စ သမယေန အတ္ထဒဿီ လောကနာထော သုစန္ဒကနဂရံ သမ္ပာပုဏိ။ အထ တေဟိ နိဝေဒိတာ ပုရိသာ ဂန္တွာ တေသံ ဒသဗလဿ တတ္ထာဂမနံ ပဋိဝေဒေသုံ။ တတော တေ သန္တောပသန္တာ တထာဂတာဂမနံ သုတွာ ပဟဋ္ဌမာနသာ သဟဿပရိဝါရာ ဒသဗလံ အသမံ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ အဘိဝါဒေတွာ နိမန္တေတွာ သတ္တာဟံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ အသဒိသံ မဟာဒါနံ ဒတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ သကလနဂရဝါသီဟိ မနုဿေဟိ သဒ္ဓိံ ဓမ္မကထံ သုဏိံသု။ တသ္မိံ ကိရ ဒိဝသေ အဋ္ဌနဝုတိသဟဿာနိ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ တာယ ပရိသာယ မဇ္ဈေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။

ယဒါ ပန ဘဂဝါ အတ္တနော ပုတ္တဿ သေလတ္ထေရဿ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော အဋ္ဌာသီတိသဟဿာနိ ပသာဒေတွာ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ပဗ္ဗာဇေတွာ အရဟတ္တံ ပါပေတွာ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန မဟာမင်္ဂလသမာဂမေ မာဃပုဏ္ဏမာယံ ဒေဝမနုဿာနံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော အဋ္ဌသတ္တတိသဟဿာနိ အရဟတ္တံ ပါပေတွာ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ တဿာပိ စ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၇။ အဋ္ဌနဝုတိသဟဿာနံ[၁]၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။
အဋ္ဌာသီတိသဟဿာနံ[၂]၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၈။ အဋ္ဌသတ္တတိသဟဿာနံ[၃]၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော။
အနုပါဒါ ဝိမုတ္တာနံ၊ ဝိမလာနံ မဟေသိန”န္တိ။

တဒါ ကိရ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော စမ္ပကနဂရေ သုသီမော နာမ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလော လောကသမ္မတော အဟောသိ။ သော သဗ္ဗဝိဘဝဇာတံ ဒီနာနာထကပဏဒ္ဓိကာဒီနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဟိမဝန္တသမီပံ ဂန္တွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ အဘိညာယော စ

၁-အဋ္ဌနဝုတိသတသဟဿာနံ (က) ၂-အဋ္ဌာသီတိသတသဟဿာနံ (က)
၃-အဋ္ဌသတ္တတိသတသဟဿာနံ (က)

nibbattetvā mahiddhiko mahānubhāvo hutvā mahājanassa kusalākusalānaṁ dhammānaṁ anavajjasāvajjabhāvañca dassetvā Buddhuppādaṁ āgamayamāno aṭṭhāsi.

Athāparena samayena Atthadassimhi Lokanāyake loke uppajjitvā Sudassanamahānagare aṭṭhannaṁ parisānaṁ majjhe dhammāmatavassaṁ vassente tassa dhammaṁ sutvā saggalokaṁ gantvā dibbāni mandāravapadumapāricchattakādīni pupphāni devalokato āharitvā attano ānubhāvaṁ dassento dissamānasarīro catūsu disāsu catuddīpikamahāmegho viya pupphavassaṁ vassetvā samantato pupphamaṇḍapaṁ pupphamayagghitoraṇahemajālādīni pupphamayāni katvā mandāravapupphacchattena Dasabalaṁ pūjesi. Sopi naṁ Bhagavā "anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissatī"ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

9. "Ahaṁ tena samayena, jaṭilo uggatāpano.
Susīmo nāma nāmena, mahiyā seṭṭhasammato.

10. Dibbaṁ mandāravaṁ pupphaṁ, padumaṁ pārichattakaṁ.
Devalokā haritvāna, Sambuddhamabhipūjayiṁ.

11. Sopi maṁ Buddho byākāsi, Atthadassī Mahāmuni.
Aṭṭhārase kappasate, ayaṁ Buddho bhavissati.

12. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

13. Tassāpi vacanaṁ sutvā, haṭṭho saṁviggamānaso.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā"ti.

Tattha **jaṭilo**ti jaṭā assa atthīti jaṭilo. **Mahiyā seṭṭhasammato**ti sakalenapi lokena seṭṭho uttamo pavaroti evaṁ sammato sambhāvitoti attho.

Tassa pana Bhagavato Sobhanaṁ nāma nagaraṁ ahosi. Sāgaro nāma rājā pitā, Sudassanā nāma mātā, Santo Upasanto ca dve aggasāvakā, Abhayo nāmupaṭṭhāko, Dhammā ca Sudhammā ca dve aggasāvikā, campakarukkho bodhi, sarīraṁ asītihatthubbedhaṁ ahosi.

နိဗ္ဗတ္တေတွာ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ ဟုတွာ မဟာဇနဿ ကုသလာကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနဝဇ္ဇသာဝဇ္ဇဘာဝဉ္စ ဒဿေတွာ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ အာဂမယမာနော အဋ္ဌာသိ။

အထာပရေန သမယေန အတ္ထဒဿိမှိ လောကနာယကေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သုဒဿနမဟာနဂရေ အဋ္ဌန္နံ ပရိသာနံ မဇ္ဈေ ဓမ္မာမတဝဿံ ဝဿေန္တေ တဿ ဓမ္မံ သုတွာ သဂ္ဂလောကံ ဂန္တွာ ဒိဗ္ဗာနိ မန္ဒာရဝပဒုမပါရိစ္ဆတ္တကာဒီနိ ပုပ္ဖာနိ ဒေဝလောကတော အာဟရိတွာ အတ္တနော အာနုဘာဝံ ဒဿေန္တော ဒိဿမာနသရီရော စတူသု ဒိသာသု စတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃော ဝိယ ပုပ္ဖဝဿံ ဝဿေတွာ သမန္တတော ပုပ္ဖမဏ္ဍပံ ပုပ္ဖမယဂ္ဃိတောရဏဟေမဇာလာဒီနိ ပုပ္ဖမယာနိ ကတွာ မန္ဒာရဝပုပ္ဖစ္ဆတ္တေန ဒသဗလံ ပူဇေသိ။ သောပိ နံ ဘဂဝါ “အနာဂတေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ “အဟံ တေန သမယေန၊ ဇဋိလော ဥဂ္ဂတာပနော။
သုသီမော နာမ နာမေန၊ မဟိယာ သေဋ္ဌသမ္မတော။

၁၀။ ဒိဗ္ဗံ မန္ဒာရဝံ ပုပ္ဖံ၊ ပဒုမံ ပါရိဆတ္တကံ။
ဒေဝလောကာ ဟရိတွာန၊ သမ္ဗုဒ္ဓမဘိပူဇယိံ။

၁၁။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ အတ္ထဒဿီ မဟာမုနိ။
အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၂။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၃။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဟဋ္ဌော သံဝိဂ္ဂမာနသော။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိ။

တတ္ထ **ဇဋိလော**တိ ဇဋာ အဿ အတ္ထီတိ ဇဋိလော။ **မဟိယာ သေဋ္ဌသမ္မတော**တိ သကလေနပိ လောကေန သေဋ္ဌော ဥတ္တမော ပဝရောတိ ဧဝံ သမ္မတော သမ္ဘာဝိတောတိ အတ္ထော။

တဿ ပန ဘဂဝတော သောဘနံ နာမ နဂရံ အဟောသိ။ သာဂရော နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ သုဒဿနာ နာမ မာတာ၊ သန္တော ဥပသန္တော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ အဘယော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ဓမ္မာ စ သုဓမ္မာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ စမ္ပကရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ။

sarīrappabhā samantato sabbakālaṁ yojanamattaṁ pharitvā aṭṭhāsi, āyu vassasatasahassaṁ, Visākhā nāmassa aggamahesī, Selo nāma putto, assayānena nikkhami. Tena vuttaṁ—

14. “Sobhanaṁ nāma nagaraṁ, Sāgaro nāma khattiyo.
Sudassanā nāma janikā, Atthadassissa Satthuno.

19. Santo ca Upasanto ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Abhayo nāmupaṭṭhāko, Atthadassissa Satthuno.

20. Dhammā ceva Sudhammā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, campakoti pavuccati.

22. Sopi Buddho asamasamo, asītihatthamuggato.
Sobhate sālarājāva, uḷurājāva pūrito.

23. Tassa pākatikā raṁsī, anekasatakoṭiyo.
Uddhaṁ adho dasa disā, pharanti yojanaṁ sadā.

24. Sopi Buddho Narāsabho, sabbasattuttamo Muni.
Vassasatasahassāni, loke aṭṭhāsi cakkhumā.

25. Atulaṁ dassetvā obhāsaṁ, virocetvā sadevake[1].
Sopi aniccataṁ patto, yathaggupādānasaṅkhayā”ti.

Tattha **uḷurājāva pūrito**ti saradasamayaparipuṇṇavimalasakalamaṇḍalo tārakarājā viyāti attho. **Pākatikā**ti pakativasena uppajjamānā, na adhiṭṭhānavasena. Yadā icchati Bhagavā, tadā anekakoṭisatasahassepi cakkavāḷe ābhāya phareyya. **Raṁsī**ti rasmiyo. **Upādānasaṅkhayā**ti upādānakkhayā indhanakkhayā aggi viya sopi Bhagavā catunnaṁ upādānānaṁ khayena anupādisesāya nibbānadhātuyā Anupamanagare Anomārāme parinibbāyi. Dhātuyo panassa adhiṭṭhānena vikiriṁsu. Sesamettha gāthāsu uttānamevāti.

Atthadassībuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito cuddasamo Buddhavaṁso.

1. Atulaṁ dassayitvāna, obhāsetvā sadevake (Sī, Ka)

သရီရပ္ပဘာ သမန္တတော သဗ္ဗကာလံ ယောဇနမတ္တံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ၊ အာယု ဝဿသတသဟဿံ၊ ဝိသာခါ နာမဿ အဂ္ဂမဟေသီ၊ သေလော နာမ ပုတ္တော၊ အဿယာနေန နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၄။ “သောဘနံ နာမ နဂရံ၊ သာဂရော နာမ ခတ္တိယော။
သုဒဿနာ နာမ ဇနိကာ၊ အတ္ထဒဿိဿ သတ္ထုနော။

၁၉။ သန္တော စ ဥပသန္တော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
အဘယော နာမုပဋ္ဌာကော၊ အတ္ထဒဿိဿ သတ္ထုနော။

၂၀။ ဓမ္မာ စေဝ သုဓမ္မာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ စမ္ပကောတိ ပဝုစ္စတိ။

၂၂။ သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော၊ အသီတိဟတ္ထမုဂ္ဂတော။
သောဘတေ သာလရာဇာဝ၊ ဥဠုရာဇာဝ ပူရိတော။

၂၃။ တဿ ပါကတိကာ ရံသီ၊ အနေကသတကောဋိယော။
ဥဒ္ဓံ အဓော ဒသ ဒိသာ၊ ဖရန္တိ ယောဇနံ သဒါ။

၂၄။ သောပိ ဗုဒ္ဓေါ နရာသဘော၊ သဗ္ဗသတ္တုတ္တမော မုနိ။
ဝဿသတသဟဿာနိ၊ လောကေ အဋ္ဌာသိ စက္ခုမာ။

၂၅။ အတုလံ ဒဿေတွာ ဩဘာသံ၊ ဝိရောစေတွာ သဒေဝကေ[၁]။
သောပိ အနိစ္စတံ ပတ္တော၊ ယထဂ္ဂုပါဒါနသင်္ခယာ”တိ။

တတ္ထ **ဥဠုရာဇာဝ ပူရိတော**တိ သရဒသမယပရိပုဏ္ဏဝိမလသကလမဏ္ဍလော တာရကရာဇာ ဝိယာတိ အတ္ထော။ **ပါကတိကာ**တိ ပကတိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ၊ န အဓိဋ္ဌာနဝသေန။ ယဒါ ဣစ္ဆတိ ဘဂဝါ၊ တဒါ အနေကကောဋိသတသဟဿေပိ စက္ကဝါဠေ အာဘာယ ဖရေယျ။ **ရံသီ**တိ ရသ္မိယော။ **ဥပါဒါနသင်္ခယာ**တိ ဥပါဒါနက္ခယာ ဣန္ဓနက္ခယာ အဂ္ဂိ ဝိယ သောပိ ဘဂဝါ စတုန္နံ ဥပါဒါနာနံ ခယေန အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ အနုပမနဂရေ အနောမာရာမေ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ဓာတုယော ပနဿ အဓိဋ္ဌာနေန ဝိကိရိံသု။ သေသမေတ္ထ ဂါထာသု ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အတ္ထဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော စုဒ္ဒသမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁-အတုလံ ဒဿယိတွာန၊ ဩဘာသေတွာ သဒေဝကေ (သီ၊ က)

17. Dhammadassībuddhavaṁsavaṇṇanā

Atthadassimhi Sammāsambuddhe parinibbute antarakappe ca vītivatte aparimitāyukesu sattesu anupubbena parihāyitvā vassasatasahassāyukesu jātesu **Dhammadassī** nāma Satthā lokālokakaro lobhādilokamalavinayakaro lokekanāyako loke udapādi. Sopi Bhagavā pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Saraṇanagare sabbalokasaraṇassa Saraṇassa nāma rañño aggamahesiyā Sunandāya nāma deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. So dasannaṁ māsānaṁ accayena saraṇuyyāne mātukucchito pāvussakāle saliladharavivaragato puṇṇacando viya nikkhami. Mahāpurise pana mātukucchito nikkhantamatteyeva adhikaraṇavohārasatthapotthakesu adhammiyā vohārā sayameva antaradhāyiṁsu. Dhammikavohārāyeva aṭṭhaṁsu. Tenassa nāmaggahaṇadivase "Dhammadassī"ti nāmamakaṁsu. So aṭṭhavassasahasāni agāraṁ ajjhāvasi. Tassa kira Arajavirajasudassananāmakā tayo pāsādā ahesuṁ. Vicikoḷidevippamukhānaṁ itthīnaṁ vīsatisahassādhikaṁ satasahassaṁ ahosi.

So cattāri nimittāni disvā Vicikoḷideviyā Puññavaḍḍhane nāma putte uppanne devakumāro viya ativiya sukhumālo devasampattimiva sampattimanubhavamāno majjhimayāme vuṭṭhāya sirisayane nisinno niddopagatānaṁ itthīnaṁ vippakāraṁ disvā sañjātasaṁvego mahābhinikkhamanāya cittaṁ uppādesi. Cittuppādasamanantaramevassa Sudassanapāsādo gaganatalamabbhuggantvā caturaṅginiyā senāya parivuto dutiyo divasakaro viya dibbavimānaṁ viya ca gantvā rattakuravakatarubodhisamīpeyeva otaritvā aṭṭhāsi. Mahāpuriso kira brahmunā upanītāni kāsāyāni gahetvā pabbajitvā pāsādato otaritvā avidūre aṭṭhāsi. Pāsādo puna ākāsena gantvā Bodhirukkhaṁ antokatvā pathaviyaṁ patiṭṭhāsi. Itthiyopi saparivārā pāsādato otaritvā aḍḍhagāvutamattaṁ gantvā aṭṭhaṁsu. Tattha itthiyo ca tāsaṁ paricārikā ceṭikāyo ca ṭhapetvā sabbe manussā taṁ anupabbajiṁsu. Bhikkhūnaṁ koṭisatasahassaṁ ahosi.

Atha Dhammadassī bodhisatto sattāhaṁ padhānacariyaṁ caritvā Vicikoḷideviyā dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā badaravane divāvihāraṁ katvā

၁၇-ဓမ္မဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

အတ္ထဒဿိမှိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ ပရိနိဗ္ဗုတေ အန္တရကပ္ပေ စ ဝီတိဝတ္တေ အပရိမိတာယုကေသု သတ္တေသု အနုပုဗ္ဗေန ပရိဟာယိတွာ ဝဿသတသဟဿာယုကေသု ဇာတေသု **ဓမ္မဒဿီ** နာမ သတ္ထာ လောကာလောကကရော လောဘာဒိလောကမလဝိနယကရော လောကေကနာယကော လောကေ ဥဒပါဒိ။ သောပိ ဘဂဝါ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ သရဏနဂရေ သဗ္ဗလောကသရဏဿ သရဏဿ နာမ ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ သုနန္ဒာယ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သော ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန သရဏုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော ပါဝုဿကာလေ သလိလဓရဝိဝရဂတော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ နိက္ခမိ။ မဟာပုရိသေ ပန မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တမတ္တေယေဝ အဓိကရဏဝေါဟာရသတ္ထပေါတ္ထကေသု အဓမ္မိယာ ဝေါဟာရာ သယမေဝ အန္တရဓာယိံသု။ ဓမ္မိကဝေါဟာရာယေဝ အဋ္ဌံသု။ တေနဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ "ဓမ္မဒဿီ"တိ နာမမကံသု။ သော အဋ္ဌဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ တဿ ကိရ အရဇဝိရဇသုဒဿနနာမကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဝိစိကောဠိဒေဝိပ္ပမုခါနံ ဣတ္ထီနံ ဝီသတိသဟဿာဓိကံ သတသဟဿံ အဟောသိ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ ဝိစိကောဠိဒေဝိယာ ပုညဝဍ္ဎနေ နာမ ပုတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ဒေဝကုမာရော ဝိယ အတိဝိယ သုခုမာလော ဒေဝသမ္ပတ္တိမိဝ သမ္ပတ္တိမနုဘဝမာနော မဇ္ဈိမယာမေ ဝုဋ္ဌာယ သိရိသယနေ နိသိန္နော နိဒ္ဒေါပဂတာနံ ဣတ္ထီနံ ဝိပ္ပကာရံ ဒိသွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ မဟာဘိနိက္ခမနာယ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ စိတ္တုပ္ပါဒသမနန္တရမေဝဿ သုဒဿနပါသာဒေါ ဂဂနတလမဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ ပရိဝုတော ဒုတိယော ဒိဝသကရော ဝိယ ဒိဗ္ဗဝိမာနံ ဝိယ စ ဂန္တွာ ရတ္တကုရဝကတရုဗောဓိသမီပေယေဝ ဩတရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ မဟာပုရိသော ကိရ ဗြဟ္မုနာ ဥပနီတာနိ ကာသာယာနိ ဂဟေတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ပါသာဒတော ဩတရိတွာ အဝိဒူရေ အဋ္ဌာသိ။ ပါသာဒေါ ပုန အာကာသေန ဂန္တွာ ဗောဓိရုက္ခံ အန္တောကတွာ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာသိ။ ဣတ္ထိယောပိ သပရိဝါရာ ပါသာဒတော ဩတရိတွာ အဍ္ဎဂါဝုတမတ္တံ ဂန္တွာ အဋ္ဌံသု။ တတ္ထ ဣတ္ထိယော စ တာသံ ပရိစာရိကာ စေဋိကာယော စ ဌပေတွာ သဗ္ဗေ မနုဿာ တံ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ ဘိက္ခူနံ ကောဋိသတသဟဿံ အဟောသိ။

အထ ဓမ္မဒဿီ ဗောဓိသတ္တော သတ္တာဟံ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိစိကောဠိဒေဝိယာ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဗဒရဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကတွာ

sāyanhasamaye Sirivaḍḍhanena nāma yavapālakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā bimbijālabodhiṁ upagantvā tepaṇṇāsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā tattha sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhitvā “anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā”ti udānaṁ udānetvāva bodhisamīpe sattasattāhaṁ vītināmetvā katabrahmāyācano attanā saddhiṁ pabbajitassa bhikkhūnaṁ koṭisatasahassassa saddhammappaṭivedhasamatthataṁ ñatvā aṭṭhārasayojanikamaggaṁ ekāheneva Isipatanaṁ gantvā tehi parivuto tattha dhammacakkaṁ pavattesi, tadā koṭisatasahassānaṁ paṭhamābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. “Tattheva maṇḍakappamhi, Dhammadassī mahāyaso.
   Tamandhakāraṁ vidhamitvā, atirocati sadevake.

2. Tassāpi atulatejassa, dhammacakkappavattane.
   Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahū”ti.

Tattha **tamandhakāran**ti tamasaṅkhātaṁ mohandhakāranti attho.

Yadā pana Tagaranāmake nagare Sañjayo nāma rājā kāmesu ādīnavaṁ nekkhammaṁ khemato ca disvā isipabbajjaṁ pabbaji. Taṁ navutikoṭiyo anupabbajiṁsu. Te sabbeyeva pañcābhiññā-aṭṭhasamāpattilābhino ahesuṁ. Atha Satthā Dhammadassī tesaṁ upanissayasampattiṁ disvā ākāsena gantvā sañjayassa tāpasassa assamapadaṁ gantvā ākāse ṭhatvā tesaṁ tāpasānaṁ ajjhāsayānurūpaṁ dhammaṁ desetvā dhammacakkhuṁ uppādesi, so dutiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

3. “Yadā Buddho Dhammadassī, vinesi sañjayaṁ isiṁ.
   Tadā navutikoṭīnaṁ, dutiyābhisamayo ahū”ti.

Yadā pana Sakko Devānamindo Dasabalassa dhammaṁ sotukāmo taṁ upasaṅkami, tadā asītiyā koṭīnaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

4. “Yadā Sakko upagañchi, sapariso vināyakaṁ.
   Tadā asītikoṭīnaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

သာယနှသမယေ သိရိဝဍ္ဎနေန နာမ ယဝပါလကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ဗိမ္ဗိဇာလဗောဓိံ ဥပဂန္တွာ တေပဏ္ဏာသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ တတ္ထ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ “အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ”တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာဝ ဗောဓိသမီပေ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ ကတဗြဟ္မာယာစနော အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိတဿ ဘိက္ခူနံ ကောဋိသတသဟဿဿ သဒ္ဓမ္မပ္ပဋိဝေဓသမတ္ထတံ ဉတွာ အဋ္ဌာရသယောဇနိကမဂ္ဂံ ဧကာဟေနေဝ ဣသိပတနံ ဂန္တွာ တေဟိ ပရိဝုတော တတ္ထ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ ပဌမာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “တတ္ထေဝ မဏ္ဍကပ္ပမှိ၊ ဓမ္မဒဿီ မဟာယသော။
   တမန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ၊ အတိရောစတိ သဒေဝကေ။

၂။ တဿာပိ အတုလတေဇဿ၊ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ။
   ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **တမန္ဓကာရ**န္တိ တမသင်္ခါတံ မောဟန္ဓကာရန္တိ အတ္ထော။

ယဒါ ပန တဂရနာမကေ နဂရေ သဉ္စယော နာမ ရာဇာ ကာမေသု အာဒီနဝံ နေက္ခမ္မံ ခေမတော စ ဒိသွာ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိ။ တံ နဝုတိကောဋိယော အနုပဗ္ဗဇိံသု။ တေ သဗ္ဗေယေဝ ပဉ္စာဘိညာအဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော အဟေသုံ။ အထ သတ္ထာ ဓမ္မဒဿီ တေသံ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ အာကာသေန ဂန္တွာ သဉ္စယဿ တာပသဿ အဿမပဒံ ဂန္တွာ အာကာသေ ဌတွာ တေသံ တာပသာနံ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ဓမ္မစက္ခုံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ သော ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၃။ “ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မဒဿီ၊ ဝိနေသိ သဉ္စယံ ဣသိံ။
   တဒါ နဝုတိကောဋီနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

ယဒါ ပန သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော ဒသဗလဿ ဓမ္မံ သောတုကာမော တံ ဥပသင်္ကမိ၊ တဒါ အသီတိယာ ကောဋီနံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ “ယဒါ သက္ကော ဥပဂဉ္ဆိ၊ သပရိသော ဝိနာယကံ။
   တဒါ အသီတိကောဋီနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

Yadā pana Saraṇanagare vemātikabhātikaṁ Padumakumāraṁ Phussadevakumārañca saparivāre pabbājesi, tasmiṁ antovasse pabbajitānaṁ bhikkhūnaṁ koṭisatasahassānaṁ[1] majjhe visuddhipavāraṇaṁ pavāresi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Puna Bhagavato devalokato orohaṇe satakoṭīnaṁ dutiyo sannipāto ahosi. Yadā pana Sudassanārāme terasannaṁ dhutaguṇānaṁ guṇe ānisaṁse pakāsetvā Hāritaṁ nāma mahāsāvakaṁ etadagge ṭhapesi, tadā asītiyā koṭīnaṁ majjhe Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

5. "Tassāpi devadevassa, sannipātā tayo ahuṁ.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

6. Yadā Buddho Dhammadassī, saraṇe vassaṁ upāgami.
Tadā koṭisatasahassānaṁ[1], paṭhamo āsi samāgamo.

7. Punāparaṁ yadā Buddho, devato eti mānusaṁ.
Tadāpi satakoṭīnaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

8. Punāparaṁ yadā Buddho, pakāsesi dhute guṇe.
Tadā asītikoṭīnaṁ, tatiyo āsi samāgamo"ti.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Sakko devarājā hutvā dvīsu devalokesu devehi parivuto āgantvā dibbehi gandhapupphādīhi dibbaturiyehi ca Tathāgataṁ pūjesi. Sopi naṁ Satthā "anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissatī"ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

9. "Ahaṁ tena samayena, Sakko āsiṁ purindado.
Dibbena gandhamālena, turiyenābhipūjayiṁ.

10. Sopi maṁ tadā byākāsi, devamajjhe nisīdiya.
Aṭṭhārase kappasate, ayaṁ Buddho bhavissati.

11. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

1. Koṭisahassānaṁ (Sī, I)

ယဒါ ပန သရဏနဂရေ ဝေမာတိကဘာတိကံ ပဒုမကုမာရံ ဖုဿဒေဝကုမာရဉ္စ သပရိဝါရေ ပဗ္ဗာဇေသိ၊ တသ္မိံ အန္တောဝဿေ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနံ ကောဋိသတသဟဿာနံ[၁] မဇ္ဈေ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏံ ပဝါရေသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန ဘဂဝတော ဒေဝလောကတော ဩရောဟဏေ သတကောဋီနံ ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ယဒါ ပန သုဒဿနာရာမေ တေရသန္နံ ဓုတဂုဏာနံ ဂုဏေ အာနိသံသေ ပကာသေတွာ ဟာရိတံ နာမ မဟာသာဝကံ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ၊ တဒါ အသီတိယာ ကောဋီနံ မဇ္ဈေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ "တဿာပိ ဒေဝဒေဝဿ၊ သန္နိပါတာ တယော အဟုံ။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၆။ ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မဒဿီ၊ သရဏေ ဝဿံ ဥပါဂမိ။
တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ[၁]၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။

၇။ ပုနာပရံ ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဒေဝတော ဧတိ မာနုသံ။
တဒါပိ သတကောဋီနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၈။ ပုနာပရံ ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ၊ ပကာသေသိ ဓုတေ ဂုဏေ။
တဒါ အသီတိကောဋီနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော"တိ။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော သက္ကော ဒေဝရာဇာ ဟုတွာ ဒွီသု ဒေဝလောကေသု ဒေဝေဟိ ပရိဝုတော အာဂန္တွာ ဒိဗ္ဗေဟိ ဂန္ဓပုပ္ဖာဒီဟိ ဒိဗ္ဗတုရိယေဟိ စ တထာဂတံ ပူဇေသိ။ သောပိ နံ သတ္ထာ "အနာဂတေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ "အဟံ တေန သမယေန၊ သက္ကော အာသိံ ပုရိန္ဒဒေါ။
ဒိဗ္ဗေန ဂန္ဓမာလေန၊ တုရိယေနာဘိပူဇယိံ။

၁၀။ သောပိ မံ တဒါ ဗျာကာသိ၊ ဒေဝမဇ္ဈေ နိသီဒိယ။
အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၁။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁-ကောဋိသဟဿာနံ (သီ၊ ဣ)

12. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā”ti.

Tassa pana Bhagavato Saraṇaṁ nāma nagaraṁ ahosi. Saraṇo nāma rājā pitā, Sunandā nāma mātā, Padumo ca Phussadevo ca dve aggasāvakā, Sunetto nāma upaṭṭhāko, Khemā ca Sabbanāmā ca dve aggasāvikā, bimbijālarukkho bodhi, sarīraṁ panassa asītihatthubbedhaṁ ahosi, āyu vassasatasahassaṁ, Vicikoḷidevī nāmassa aggamahesī, Puññavaḍḍhano nāmassa putto, pāsādena nikkhami. Tena vuttaṁ—

13. “Saraṇaṁ nāma nagaraṁ, Saraṇo nāma khattiyo.
Sunandā nāma janikā, Dhammadassissa Satthuno.

18. Padumo Phussadevo ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Sunetto nāmupaṭṭhāko, Dhammadassissa Satthuno.

19. Khemā ca Sabbanāmā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, bimbijāloti vuccati.

21. Sopi Buddho asamasamo, asītihatthamuggato.
Atirocati tejena, dasasahassimhi dhātuyā.

22. Suphullo sālarājāva, vijjūva gagane yathā.
Majjhanhikeva sūriyo, evaṁ so upasobhatha.

23. Tassāpi atulatejassa, samakaṁ āsi jīvitaṁ.
Vassasatasahassāni, loke aṭṭhāsi cakkhumā.

24. Obhāsaṁ dassayitvāna, vimalaṁ katvāna sāsanaṁ.
Cavi candova gagane, nibbuto so sasāvako”ti.

Tattha **bimbijālo**ti rattakuravakarukkho. **Dasasahassimhi dhātuyā**ti dasasahassiyā lokadhātuyā. **Vijjūvā**ti vijjulatā viya. **Upasobhathā**ti yathā gagane vijju ca majjhanhike sūriyo ca upasobhati, evaṁ so Bhagavā upasobhitthāti attho. **Samakan**ti sabbehi narasattehi samameva tassa āyu ahosīti attho. **Cavī**ti cuto.

၁၂။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိ။

တဿ ပန ဘဂဝတော သရဏံ နာမ နဂရံ အဟောသိ။ သရဏော နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ သုနန္ဒာ နာမ မာတာ၊ ပဒုမော စ ဖုဿဒေဝေါ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ သုနေတ္တော နာမ ဥပဋ္ဌာကော၊ ခေမာ စ သဗ္ဗနာမာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ ဗိမ္ဗိဇာလရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ ပနဿ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ အာယု ဝဿသတသဟဿံ၊ ဝိစိကောဠိဒေဝီ နာမဿ အဂ္ဂမဟေသီ၊ ပုညဝဍ္ဎနော နာမဿ ပုတ္တော၊ ပါသာဒေန နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၃။ “သရဏံ နာမ နဂရံ၊ သရဏော နာမ ခတ္တိယော။
သုနန္ဒာ နာမ ဇနိကာ၊ ဓမ္မဒဿိဿ သတ္ထုနော။

၁၈။ ပဒုမော ဖုဿဒေဝေါ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
သုနေတ္တော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ဓမ္မဒဿိဿ သတ္ထုနော။

၁၉။ ခေမာ စ သဗ္ဗနာမာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ ဗိမ္ဗိဇာလောတိ ဝုစ္စတိ။

၂၁။ သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော၊ အသီတိဟတ္ထမုဂ္ဂတော။
အတိရောစတိ တေဇေန၊ ဒသသဟဿိမှိ ဓာတုယာ။

၂၂။ သုဖုလ္လော သာလရာဇာဝ၊ ဝိဇ္ဇူဝ ဂဂနေ ယထာ။
မဇ္ဈန္ဟိကေဝ သူရိယော၊ ဧဝံ သော ဥပသောဘထ။

၂၃။ တဿာပိ အတုလတေဇဿ၊ သမကံ အာသိ ဇီဝိတံ။
ဝဿသတသဟဿာနိ၊ လောကေ အဋ္ဌာသိ စက္ခုမာ။

၂၄။ ဩဘာသံ ဒဿယိတွာန၊ ဝိမလံ ကတွာန သာသနံ။
စဝိ စန္ဒောဝ ဂဂနေ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော”တိ။

တတ္ထ **ဗိမ္ဗိဇာလော**တိ ရတ္တကုရဝကရုက္ခော။ **ဒသသဟဿိမှိ ဓာတုယာ**တိ ဒသသဟဿိယာ လောကဓာတုယာ။ **ဝိဇ္ဇူဝါ**တိ ဝိဇ္ဇုလတာ ဝိယ။ **ဥပသောဘထာ**တိ ယထာ ဂဂနေ ဝိဇ္ဇု စ မဇ္ဈန္ဟိကေ သူရိယော စ ဥပသောဘတိ၊ ဧဝံ သော ဘဂဝါ ဥပသောဘိတ္ထာတိ အတ္ထော။ **သမကန္တိ** သဗ္ဗေဟိ နရသတ္တေဟိ သမမေဝ တဿ အာယု အဟောသီတိ အတ္ထော။ **စဝီ**တိ စုတော။

Candovāti gaganato candimā viya cavīti attho. Dhammadassī kira Bhagavā Sālavatīnagare kesārāme parinibbāyi. Sesamettha gāthāsu pākaṭamevāti.

Dhammadassībuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito pannarasamo Buddhavaṁso.

---

18. Siddhatthabuddhavaṁsavaṇṇanā

Dhammadassimhi Bhagavati parinibbute antarahite cassa sāsane tasmiṁ kappe atīte kappasahasse ca sattasu kappasatesu ca chasu kappesu ca atikkantesu ito catunavutikappamatthake ekasmiṁ kappe ekova lokatthacaro adhigataparamattho **Siddhattho** nāma Satthā loke pāturahosi. Tena vuttaṁ—

1. “Dhammadassissa aparena, Siddhattho Lokanāyako.
   Nihanitvā tamaṁ sabbaṁ, sūriyo abbhuggato yathā”ti.

Siddhattho bodhisattopi pāramiyo pūretvā Tusitabhavane nibbattitvā tato cavitvā Vebhāranagare Udenassa nāma rañño aggamahesiyā Suphassāya nāma deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasannaṁ māsānaṁ accayena Vīriyuyyāne mātukucchito nikkhami. Jāte pana mahāpurise sabbesaṁ āraddhakammantā ca icchitā ca atthā siddhimagamaṁsu. Tasmā panassa ñātakā “Siddhattho”ti nāmamakaṁsu. So dasavassasahassāni agāramajjhe vasi. Tassa Kokāsuppalapadumanāmakā tayo pāsādā ahesuṁ. Somanassādevippamukhāni aṭṭhacattālīsa itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Somanassādeviyā putte Anupamakumāre uppanne āsāḷhipuṇṇamiyaṁ suvaṇṇasivikāya nikkhamitvā Vīriyuyyānaṁ gantvā pabbaji. Taṁ koṭisatasahassamanussā anupabbajiṁsu. Mahāpuriso kira tehi saddhiṁ dasa māse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāyaṁ Asadisabrāhmaṇagāme Sunetthāya nāma brāhmaṇakaññāya

စန္ဒောဝါတိ ဂဂနတော စန္ဒိမာ ဝိယ စဝီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မဒဿီ ကိရ ဘဂဝါ သာလဝတီနဂရေ ကေသာရာမေ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ သေသမေတ္ထ ဂါထာသု ပါကဋမေဝါတိ။

ဓမ္မဒဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ပန္နရသမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁၈-သိဒ္ဓတ္ထဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ဓမ္မဒဿိမှိ ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ အန္တရဟိတေ စဿ သာသနေ တသ္မိံ ကပ္ပေ အတီတေ ကပ္ပသဟဿေ စ သတ္တသု ကပ္ပသတေသု စ ဆသု ကပ္ပေသု စ အတိက္ကန္တေသု ဣတော စတုနဝုတိကပ္ပမတ္ထကေ ဧကသ္မိံ ကပ္ပေ ဧကောဝ လောကတ္ထစရော အဓိဂတပရမတ္ထော **သိဒ္ဓတ္ထော** နာမ သတ္ထာ လောကေ ပါတုရဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “ဓမ္မဒဿိဿ အပရေန၊ သိဒ္ဓတ္ထော လောကနာယကော။
နိဟနိတွာ တမံ သဗ္ဗံ၊ သူရိယော အဗ္ဘုဂ္ဂတော ယထာ”တိ။

သိဒ္ဓတ္ထော ဗောဓိသတ္တောပိ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ ဝေဘာရနဂရေ ဥဒေနဿ နာမ ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ သုဖဿာယ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ဝီရိယုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ ဇာတေ ပန မဟာပုရိသေ သဗ္ဗေသံ အာရဒ္ဓကမ္မန္တာ စ ဣစ္ဆိတာ စ အတ္ထာ သိဒ္ဓိမဂမံသု။ တသ္မာ ပနဿ ဉာတကာ “သိဒ္ဓတ္ထော”တိ နာမမကံသု။ သော ဒသဝဿသဟဿာနိ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသိ။ တဿ ကောကာသုပ္ပလပဒုမနာမကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ သောမနဿာဒေဝိပ္ပမုခါနိ အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ သောမနဿာဒေဝိယာ ပုတ္တေ အနုပမကုမာရေ ဥပ္ပန္နေ အာသာဠှိပုဏ္ဏမိယံ သုဝဏ္ဏသိဝိကာယ နိက္ခမိတွာ ဝီရိယုယျာနံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ ကောဋိသတသဟဿမနုဿာ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ မဟာပုရိသော ကိရ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဒသ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယံ အသဒိသဗြာဟ္မဏဂါမေ သုနေတ္တာယ နာမ ဗြာဟ္မဏကညာယ

dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā badaravane divāvihāraṁ vītināmetvā sāyanhasamaye Varuṇena nāma yavapālena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā kaṇikārabodhiṁ upagantvā cattālīsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā sabbaññutaṁ pāpuṇitvā "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ vītināmetvā attanā saha pabbajitānaṁ bhikkhūnaṁ koṭisatasahassānaṁ catusaccapaṭivedhasamatthataṁ disvā anilapathena gantvā Gayāmigadāye otaritvā tesaṁ dhammacakkaṁ pavattesi, tadā koṭisatasahassānaṁ paṭhamo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

2. "Sopi patvāna sambodhiṁ, santārento sadevakaṁ.
Abhivassi dhammameghena, nibbāpento sadevakaṁ.

3. Tassāpi atulatejassa, ahesuṁ abhisamayā tayo.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahū"ti.

Tattha **sadevakan**ti sadevakaṁ lokaṁ. **Dhammameghenā**ti dhammakathāmeghavassena. Puna Bhīmarathanagare Bhīmarathena nāma raññā nimantito nagaramajjhe kate santhāgāre nisinno karavīkarutamañjunā savanasukhena paramamadhurena paṇḍitajanahadayaṅgamena amatābhisekasadisena brahmassarena dasa disā paripūrento dhammāmatadundubhimāhani, tadā navutikoṭīnaṁ dutiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

4. "Punāparaṁ bhīmarathe, yadā āhani dundubhiṁ.
Tadā navutikoṭīnaṁ, dutiyābhisamayo ahū"ti.

Yadā pana Vebhāranagare ñātisamāgame Buddhavaṁsaṁ desento navutikoṭīnaṁ dhammacakkhuṁ uppādesi, so tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

5. "Yadā Buddho dhammaṁ desesi, Vebhāre so puruttame.
Tadā navutikoṭīnaṁ, tatiyābhisamayo ahū"ti.

Amararuciradassane[1] Amaranagare nāma Sambalo ca[2] Sumitto ca dve bhātaro rajjaṁ kāresuṁ. Atha Siddhattho Satthā tesaṁ rājūnaṁ

1. Ruciradassane (Sī, I) 2. Sambahulo ca (Sī, I)

ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဗဒရဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သာယန္ဟသမယေ ဝရုဏေန နာမ ယဝပါလေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ကဏိကာရဗောဓိံ ဥပဂန္တွာ စတ္တာလီသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏိတွာ "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနံ ကောဋိသတသဟဿာနံ စတုသစ္စပဋိဝေဓသမတ္ထတံ ဒိသွာ အနိလပထေန ဂန္တွာ ဂယာမိဂဒါယေ ဩတရိတွာ တေသံ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ ပဌမော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၂။ "သောပိ ပတွာန သမ္ဗောဓိံ၊ သန္တာရေန္တော သဒေဝကံ။
အဘိဝဿိ ဓမ္မမေဃေန၊ နိဗ္ဗာပေန္တော သဒေဝကံ။

၃။ တဿာပိ အတုလတေဇဿ၊ အဟေသုံ အဘိသမယာ တယော။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ"တိ။

တတ္ထ **သဒေဝကန္တိ** သဒေဝကံ လောကံ။ **ဓမ္မမေဃေနာ**တိ ဓမ္မကထာမေဃဝဿေန။ ပုန ဘီမရထနဂရေ ဘီမရထေန နာမ ရညာ နိမန္တိတော နဂရမဇ္ဈေ ကတေ သန္ထာဂါရေ နိသိန္နော ကရဝီကရုတမဉ္ဇုနာ သဝနသုခေန ပရမမဓုရေန ပဏ္ဍိတဇနဟဒယင်္ဂမေန အမတာဘိသေကသဒိသေန ဗြဟ္မဿရေန ဒသ ဒိသာ ပရိပူရေန္တော ဓမ္မာမတဒုန္ဒုဘိမာဟနိ၊ တဒါ နဝုတိကောဋီနံ ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ "ပုနာပရံ ဘီမရထေ၊ ယဒါ အာဟနိ ဒုန္ဒုဘိံ။
တဒါ နဝုတိကောဋီနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ"တိ။

ယဒါ ပန ဝေဘာရနဂရေ ဉာတိသမာဂမေ ဗုဒ္ဓဝံသံ ဒေသေန္တော နဝုတိကောဋီနံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ သော တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ "ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ ဝေဘာရေ သော ပုရုတ္တမေ။
တဒါ နဝုတိကောဋီနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ"တိ။

အမရရုစိရဒဿနေ[၁] အမရနဂရေ နာမ သမ္ဗလော စ[၂] သုမိတ္တော စ ဒွေ ဘာတရော ရဇ္ဇံ ကာရေသုံ။ အထ သိဒ္ဓတ္ထော သတ္ထာ တေသံ ရာဇူနံ

၁-ရုစိရဒဿနေ (သီ၊ ဣ) ၂-သမ္ဗဟုလော စ (သီ၊ ဣ)

upanissayasampattiṁ disvā gaganatalena gantvā Amaranagaramajjhe otaritvā cakkālaṅkatatalehi caraṇehi pathavitalaṁ maddanto viya padacetiyāni dassetvā Amaruyyānaṁ gantvā paramaramaṇīye attano karuṇāsītale silātale nisīdi. Tato dvepi Bhātikarājāno Dasabalassa padacetiyāni disvā padāni anugantvā Siddhatthaṁ adhigataparamatthaṁ Satthāraṁ sabbalokanetāraṁ saparivāraṁ upasaṅkamitvā abhivādetvā Bhagavantaṁ parivāretvā nisīdiṁsu. Tesaṁ Bhagavā ajjhāsayānurūpaṁ dhammaṁ desesi. Tassa te dhammakathaṁ sutvā sañjātasaddhā hutvā sabbeva pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Tesaṁ koṭisatānaṁ khīṇāsavānaṁ majjhe Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Vebhāranagare ñātisamāgame pabbajitānaṁ navutikoṭīnaṁ majjhe pātimokkhaṁ uddisi, so dutiyo sannipāto ahosi. Sudassanavihāre sannipatitānaṁ asītikoṭīnaṁ majjhe pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

6. “Sannipātā tayo āsuṁ, tasmimpi Dvipaduttame.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

7. Koṭisatānaṁ navutīnaṁ, asītiyāpi ca koṭinaṁ.
Ete āsuṁ tayo ṭhānā, vimalānaṁ samāgame”ti.

Tattha **navutīnaṁ, asītiyāpi ca koṭinan**ti navutīnaṁ koṭīnaṁ asītiyāpi ca koṭīnaṁ sannipātā ahesunti attho. **Ete āsuṁ tayo ṭhānā**ti etāni tīṇi sannipātaṭṭhānāni ahesunti attho. “Ṭhānānetāni tīṇi ahesun”tipi pāṭho.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Surasenanagare Maṅgalo nāma brāhmaṇo hutvā vedavedaṅgānaṁ pāraṁ gantvā anekakoṭisaṅkhaṁ dhanasannicayaṁ dīnānāthādīnaṁ pariccajitvā vivekārāmo hutvā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññāyo nibbattetvā viharanto “Siddhattho nāma Buddho loke uppanno”ti sutvā taṁ upasaṅkamitvā vanditvā tassa dhammakathaṁ sutvā yāya jambuyā ayaṁ Jambudīpo paññāyati, iddhiyā taṁ jambuṁ upasaṅkamitvā tato phalaṁ āharitvā navutikoṭibhikkhuparivāraṁ siddhatthaṁ Satthāraṁ Surasenavihāre nisīdāpetvā jambuphalehi santappesi

ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ဂဂနတလေန ဂန္တွာ အမရနဂရမဇ္ဈေ ဩတရိတွာ စက္ကာလင်္ကတတလေဟိ စရဏေဟိ ပထဝိတလံ မဒ္ဒန္တော ဝိယ ပဒစေတိယာနိ ဒဿေတွာ အမရုယျာနံ ဂန္တွာ ပရမရမဏီယေ အတ္တနော ကရုဏာသီတလေ သိလာတလေ နိသီဒိ။ တတော ဒွေပိ ဘာတိကရာဇာနော ဒသဗလဿ ပဒစေတိယာနိ ဒိသွာ ပဒါနိ အနုဂန္တွာ သိဒ္ဓတ္ထံ အဓိဂတပရမတ္ထံ သတ္ထာရံ သဗ္ဗလောကနေတာရံ သပရိဝါရံ ဥပသင်္ကမိတွာ အဘိဝါဒေတွာ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ နိသီဒိံသု။ တေသံ ဘဂဝါ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တဿ တေ ဓမ္မကထံ သုတွာ သဉ္ဇာတသဒ္ဓါ ဟုတွာ သဗ္ဗေဝ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ တေသံ ကောဋိသတာနံ ခီဏာသဝါနံ မဇ္ဈေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ဝေဘာရနဂရေ ဉာတိသမာဂမေ ပဗ္ဗဇိတာနံ နဝုတိကောဋီနံ မဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ သုဒဿနဝိဟာရေ သန္နိပတိတာနံ အသီတိကောဋီနံ မဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ တသ္မိမ္ပိ ဒွိပဒုတ္တမေ။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၇။ ကောဋိသတာနံ နဝုတီနံ၊ အသီတိယာပိ စ ကောဋိနံ။
ဧတေ အာသုံ တယော ဌာနာ၊ ဝိမလာနံ သမာဂမေ”တိ။

တတ္ထ **နဝုတီနံ၊ အသီတိယာပိ စ ကောဋိန**န္တိ နဝုတီနံ ကောဋီနံ အသီတိယာပိ စ ကောဋီနံ သန္နိပါတာ အဟေသုန္တိ အတ္ထော။ **ဧတေ အာသုံ တယော ဌာနာ**တိ ဧတာနိ တီဏိ သန္နိပါတဋ္ဌာနာနိ အဟေသုန္တိ အတ္ထော။ “ဌာနာနေတာနိ တီဏိ အဟေသု”န္တိပိ ပါဌော။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော သုရသေနနဂရေ မင်္ဂလော နာမ ဗြာဟ္မဏော ဟုတွာ ဝေဒဝေဒင်္ဂါနံ ပါရံ ဂန္တွာ အနေကကောဋိသင်္ခံ ဓနသန္နိစယံ ဒီနာနာထာဒီနံ ပရိစ္စဇိတွာ ဝိဝေကာရာမော ဟုတွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဈာနာဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဝိဟရန္တော “သိဒ္ဓတ္ထော နာမ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နော”တိ သုတွာ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ တဿ ဓမ္မကထံ သုတွာ ယာယ ဇမ္ဗုယာ အယံ ဇမ္ဗုဒီပေါ ပညာယတိ၊ ဣဒ္ဓိယာ တံ ဇမ္ဗုံ ဥပသင်္ကမိတွာ တတော ဖလံ အာဟရိတွာ နဝုတိကောဋိဘိက္ခုပရိဝါရံ သိဒ္ဓတ္ထံ သတ္ထာရံ သုရသေနဝိဟာရေ နိသီဒါပေတွာ ဇမ္ဗုဖလေဟိ သန္တပ္ပေသိ

sampavāresi. Atha Satthā taṁ phalaṁ paribhuñjitvā “ito catunavutikappamatthake Gotamo nāma Buddho bhavissatī”ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

8. “Ahaṁ tena samayena, Maṅgalo nāma tāpaso.
Uggatejo duppasaho, abhiññābalasamāhito.

9. Jambuto phalamānetvā, Siddhatthassa adāsahaṁ.
Paṭiggahetvā Sambuddho, idaṁ vacanamabravi.

10. Passatha imaṁ tāpasaṁ, jaṭilaṁ uggatāpanaṁ.
Catunavutito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

11. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

12. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā”ti.

Tattha **duppasaho**ti durāsado. Ayameva vā pāṭho. Tassa pana Bhagavato nagaraṁ Vebhāraṁ nāma ahosi. Udeno nāma rājā pitā, Jayasenotipi tasseva nāmaṁ, Suphassā nāma mātā, Sambalo ca Sumitto ca dve aggasāvakā, Revato nāmupaṭṭhāko, Sīvalā ca Surāmā ca dve aggasāvikā, kaṇikārarukkho bodhi, sarīraṁ saṭṭhihatthubbedhaṁ ahosi. Vassasatasahassaṁ āyu, Somanassā nāma aggamahesī ahosi, Anupamo nāma putto, suvaṇṇasivikāya nikkhami. Tena vuttaṁ—

13. “Vebhāraṁ nāma nagaraṁ, Udeno nāma khattiyo.
Suphassā nāma janikā, Siddhatthassa Mahesino.

18. Sambalo ca Sumitto ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Revato nāmupaṭṭhāko, Siddhatthassa Mahesino.

19. Sīvalā ca Surāmā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, kaṇikāroti vuccati.

သမ္ပဝါရေသိ။ အထ သတ္ထာ တံ ဖလံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ “ဣတော စတုနဝုတိကပ္ပမတ္ထကေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈။ “အဟံ တေန သမယေန၊ မင်္ဂလော နာမ တာပသော။
ဥဂ္ဂတေဇော ဒုပ္ပသဟော၊ အဘိညာဗလသမာဟိတော။

၉။ ဇမ္ဗုတော ဖလမာနေတွာ၊ သိဒ္ဓတ္ထဿ အဒါသဟံ။
ပဋိဂ္ဂဟေတွာ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ။

၁၀။ ပဿထ ဣမံ တာပသံ၊ ဇဋိလံ ဥဂ္ဂတာပနံ။
စတုနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၁။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၂။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိ။

တတ္ထ **ဒုပ္ပသဟော**တိ ဒုရာသဒေါ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ တဿ ပန ဘဂဝတော နဂရံ ဝေဘာရံ နာမ အဟောသိ။ ဥဒေနော နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ ဇယသေနောတိပိ တဿေဝ နာမံ၊ သုဖဿာ နာမ မာတာ၊ သမ္ဗလော စ သုမိတ္တော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ ရေဝတော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သီဝလာ စ သုရာမာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ ကဏိကာရရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ သဋ္ဌိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ။ ဝဿသတသဟဿံ အာယု၊ သောမနဿာ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ အဟောသိ၊ အနုပမော နာမ ပုတ္တော၊ သုဝဏ္ဏသိဝိကာယ နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၃။ “ဝေဘာရံ နာမ နဂရံ၊ ဥဒေနော နာမ ခတ္တိယော။
သုဖဿာ နာမ ဇနိကာ၊ သိဒ္ဓတ္ထဿ မဟေသိနော။

၁၈။ သမ္ဗလော စ သုမိတ္တော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ရေဝတော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သိဒ္ဓတ္ထဿ မဟေသိနော။

၁၉။ သီဝလာ စ သုရာမာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ ကဏိကာရောတိ ဝုစ္စတိ။

21. So Buddho saṭṭhiratanaṁ, ahosi nabhamuggato.
Kañcanagghiyasaṅkāso, dasasahassī virocati.

22. Sopi Buddho asamasamo, atulo appaṭipuggalo.
Vassasatasahassāni, loke aṭṭhāsi cakkhumā.

23. Vipulaṁ pabhaṁ dassayitvā, pupphāpetvāna sāvake.
Vilāsetvā samāpatyā[1], nibbuto so sasāvako"ti.

Tattha **saṭṭhiratanan**ti saṭṭhiratanappamāṇaṁ nabhaṁ uggatoti attho. **Kañcanagghiyasaṅkāso**ti nānāratanavicittakanakamaya-agghiyasadisadassanoti attho. **Dasasahassī virocatī**ti dasasahassiyaṁ virocati. **Vipulan**ti uḷāraṁ obhāsaṁ. **Pupphāpetvānā**ti jhānābhiññāmaggaphalasamāpattipupphehi pupphite paramasobhaggappatte katvāti attho. **Vilāsetvā**ti vilāsayitvā kīḷitvā. **Samāpatyā**ti lokiyalokuttarāhi samāpattīhi abhiññāhi ca. **Nibbuto**ti anupādāparinibbānena nibbuto.

Siddhattho kira Satthā Kañcanaveḷunagare Anomuyyāne parinibbāyi. Tatthevassa ratanamayaṁ catuyojanubbedhaṁ cetiyamakaṁsūti. Sesagāthāsu sabbattha pākaṭamevāti.

Siddhatthabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito soḷasamo Buddhavaṁso.

---

19. Tissabuddhavaṁsavaṇṇanā

Tassa pana Siddhatthassa Bhagavato aparabhāge eko kappo Buddhasuñño ahosi. Ito dvānavutikappamatthake **Tisso, Phusso**ti ekasmiṁ kappe dve Buddhā nibbattiṁsu. Tattha **Tisso** nāma mahāpuriso pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Khemakanagare Janasandhassa[2] nāma rañño aggamahesiyā padumadalasadisanayanāya Padumānāmāya deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā

1. Varasamāpattiyā (Ka) 2. Saccasandhassa (Sī, I, Ka)

၂၁။ သော ဗုဒ္ဓေါ သဋ္ဌိရတနံ၊ အဟောသိ နဘမုဂ္ဂတော။
ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော၊ ဒသသဟဿီ ဝိရောစတိ။

၂၂။ သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော၊ အတုလော အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။
ဝဿသတသဟဿာနိ၊ လောကေ အဋ္ဌာသိ စက္ခုမာ။

၂၃။ ဝိပုလံ ပဘံ ဒဿယိတွာ၊ ပုပ္ဖါပေတွာန သာဝကေ။
ဝိလာသေတွာ သမာပတျာ[1]၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော”တိ။

တတ္ထ **သဋ္ဌိရတနန္တိ** သဋ္ဌိရတနပ္ပမာဏံ နဘံ ဥဂ္ဂတောတိ အတ္ထော။ **ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော**တိ နာနာရတနဝိစိတ္တကနကမယအဂ္ဃိယသဒိသဒဿနောတိ အတ္ထော။ **ဒသသဟဿီ ဝိရောစတီ**တိ ဒသသဟဿိယံ ဝိရောစတိ။ **ဝိပုလန္တိ** ဥဠာရံ ဩဘာသံ။ **ပုပ္ဖါပေတွာနာ**တိ ဈာနာဘိညာမဂ္ဂဖလသမာပတ္တိပုပ္ဖေဟိ ပုပ္ဖိတေ ပရမသောဘဂ္ဂပ္ပတ္တေ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ဝိလာသေတွာ**တိ ဝိလာသယိတွာ ကီဠိတွာ။ **သမာပတျာ**တိ လောကိယလောကုတ္တရာဟိ သမာပတ္တီဟိ အဘိညာဟိ စ။ **နိဗ္ဗုတော**တိ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနေန နိဗ္ဗုတော။

သိဒ္ဓတ္ထော ကိရ သတ္ထာ ကဉ္စနဝေဠုနဂရေ အနောမုယျာနေ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ တတ္ထေဝဿ ရတနမယံ စတုယောဇနုဗ္ဗေဓံ စေတိယမကံသူတိ။ သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝါတိ။

သိဒ္ဓတ္ထဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော သောဠသမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁၉-တိဿဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

တဿ ပန သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော အပရဘာဂေ ဧကော ကပ္ပေါ ဗုဒ္ဓသုညော အဟောသိ။ ဣတော ဒွါနဝုတိကပ္ပမတ္ထကေ **တိဿော**, **ဖုဿော**တိ ဧကသ္မိံ ကပ္ပေ ဒွေ ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တတ္ထ **တိဿော** နာမ မဟာပုရိသော ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ ခေမကနဂရေ ဇနသန္ဓဿ[2] နာမ ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ပဒုမဒလသဒိသနယနာယ ပဒုမာနာမာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ

၁-ဝရသမာပတ္တိယာ (က) ၂-သစ္စသန္ဓဿ (သီ၊ ဣ၊ က)

dasannaṁ māsānaṁ accayena Anomuyyāne mātukucchito nikkhami. Sattavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Tassa Guhāsela[1]nārisaya[2]nisabha[3]nāmakā tayo pāsādā ahesuṁ. Subhaddādevippamukhāni tettiṁsa itthisahassāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Subhaddādeviyā putte Ānandakumāre uppanne Sonuttaraṁ nāma anuttaraṁ turaṅgavaramāruyha mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Taṁ manussānaṁ koṭi anupabbaji. So tehi parivuto aṭṭha māse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Vīranigame Vīraseṭṭhissa dhītāya dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā salalavane divāvihāraṁ vītināmetvā sāyanhasamaye Vijitasaṅgāmakena nāma yavapālena upanītā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā asanabodhiṁ upasaṅkamitvā cattālīsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā tattha pallaṅkaṁ ābhujitvā samāraṁ mārabalaṁ vidhamitvā adhigatasabbaññutaññāṇo "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ bodhisamīpeyeva vītināmetvā Yasavatī[4]nagare Brahmadevaṁ Udayañca dve rājaputte saparivāre upanissayasampanne disvā ākāsena gantvā yasavatīmigadāye otaritvā uyyānapālena rājaputte pakkosāpetvā tesaṁ saparivārānaṁ avisārinā byāpinā madhurena brahmassarena dasasahassilokadhātuṁ viññāpentova dhammacakkaṁ pavattesi, tadā koṭisatānaṁ paṭhamo dhammābhisamayo ahosi, tena vuttaṁ—

1. "Siddhatthassa aparena, asamo appaṭipuggalo.
   Anantatejo[5] amitayaso, Tisso lokagganāyako.

2. Tamandhakāraṁ vidhamitvā, obhāsetvā sadevakaṁ.
   Anukampako Mahāvīro, loke uppajji cakkhumā.

3. Tassāpi atulā iddhi, atulaṁ sīlaṁ samādhi ca.
   Sabbattha pāramiṁ gantvā, dhammacakkaṁ pavattayi.

---

1. Guhasela (Sī, I) 2. Nārisa (Sī, I), Nāriya (Ka) 3. Usabha (Ka)
4. Haṁsavatī (Sī, I) 5. Anantasīlo (Sī, I)

ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန အနောမုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ သတ္တဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ တဿ ဂုဟာသေလ[1]နာရိသယ[2]နိသဘ[3]နာမကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ သုဘဒ္ဒါဒေဝိပ္ပမုခါနိ တေတ္တိံသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ သုဘဒ္ဒါဒေဝိယာ ပုတ္တေ အာနန္ဒကုမာရေ ဥပ္ပန္နေ သောနုတ္တရံ နာမ အနုတ္တရံ တုရင်္ဂဝရမာရုယှ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ မနုဿာနံ ကောဋိ အနုပဗ္ဗဇိ။ သော တေဟိ ပရိဝုတော အဋ္ဌ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ဝီရနိဂမေ ဝီရသေဋ္ဌိဿ ဓီတာယ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သလလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သာယန္ဟသမယေ ဝိဇိတသင်္ဂါမကေန နာမ ယဝပါလေန ဥပနီတာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ အသနဗောဓိံ ဥပသင်္ကမိတွာ စတ္တာလီသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ တတ္ထ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ သမာရံ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ အဓိဂတသဗ္ဗညုတဉာဏော "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိသမီပေယေဝ ဝီတိနာမေတွာ ယသဝတီ[4]နဂရေ ဗြဟ္မဒေဝံ ဥဒယဉ္စ ဒွေ ရာဇပုတ္တေ သပရိဝါရေ ဥပနိဿယသမ္ပန္နေ ဒိသွာ အာကာသေန ဂန္တွာ ယသဝတီမိဂဒါယေ ဩတရိတွာ ဥယျာနပါလေန ရာဇပုတ္တေ ပက္ကောသာပေတွာ တေသံ သပရိဝါရာနံ အဝိသာရိနာ ဗျာပိနာ မဓုရေန ဗြဟ္မဿရေန ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဝိညာပေန္တောဝ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ တဒါ ကောဋိသတာနံ ပဌမော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ၊ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ "သိဒ္ဓတ္ထဿ အပရေန၊ အသမော အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။
အနန္တတေဇော[5] အမိတယသော၊ တိဿော လောကဂ္ဂနာယကော။

၂။ တမန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ၊ ဩဘာသေတွာ သဒေဝကံ။
အနုကမ္ပကော မဟာဝီရော၊ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ စက္ခုမာ။

၃။ တဿာပိ အတုလာ ဣဒ္ဓိ၊ အတုလံ သီလံ သမာဓိ စ။
သဗ္ဗတ္ထ ပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယိ။

၁-ဂုဟသေလ (သီ၊ ဣ) ၂-နာရိသ (သီ၊ ဣ)၊ နာရိယ (က)
၃-ဥသဘ (က) ၄-ဟံသဝတီ (သီ၊ ဣ) ၅-အနန္တသီလော (သီ၊ ဣ)

4. So Buddho dasasahassimhi, viññāpesi giraṁ suciṁ.
Koṭisatāni abhisamiṁsu, paṭhame dhammadesane”ti.

Tattha **sabbatthā**ti sabbesu dhammesu pāraṁ gantvā. **Dasasahassimhī**ti dasasahassiyaṁ. Athāparena samayena Tissena Satthārā saddhiṁ pabbajitānaṁ bhikkhūnaṁ koṭi mahāpurisassa gaṇavāsaṁ pahāya bodhimūlamupagamanasamaye aññatra gatā. Sā “Tissena Sammāsambuddhena dhammacakkaṁ pavattitan”ti sutvā Yasavatīmigadāyaṁ āgantvā Dasabalamabhivādetvā taṁ parivāretvā nisīdi. Tesaṁ Bhagavā dhammaṁ desesi, tadā navutiyā koṭīnaṁ dutiyābhisamayo ahosi. Puna mahāmaṅgalasamāgame[1] maṅgalapariyosāne saṭṭhiyā koṭīnaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

5. “Dutiyo navutikoṭīnaṁ, tatiyo saṭṭhikoṭiyo.
Bandhanāto pamocesi, satte[2] naramarū tadā”ti.

Tattha **dutiyo navutikoṭīnan**ti dutiyo abhisamayo ahosi navutikoṭipāṇīnanti attho. **Bandhanāto**ti bandhanato, dasahi saṁyojanehi parimocesīti attho. Idāni parimocite satte sarūpato dassento **“naramarū**”ti āha. **Naramarū**ti narāmare.

Yasavatīnagare kira antovassaṁ pabbajitānaṁ arahantānaṁ satasahassehi parivuto pavāresi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Ubhato sujātassa Sujātassa nāma rañño Nārivāhanakumāro Nārivāhananagaraṁ anuppatte Bhagavati Lokanāthe saparivāro paccuggantvā Dasabalaṁ sabhikkhusaṁghaṁ nimantetvā sattāhaṁ asadisadānaṁ datvā attano rajjaṁ puttassa niyyātetvā saparivāro sabbalokādhipatissa Tissasammāsambuddhassa santike ehibhikkhupabbajjāya pabbaji. Tassa kira sā pabbajjā sabbadisāsu pākaṭā ahosi. Tasmā tato tato āgantvā Nārivāhanakumāraṁ mahājano anupabbaji. Tadā Tathāgato navutiyā bhikkhusatasahassassa majjhagato pātimokkhaṁ uddisi, so dutiyo sannipāto ahosi. Puna

1. Maṅgalasannipāte (Ka)
2. Sampatte (Sī, I, Ka)

၄။ သော ဗုဒ္ဓေါ ဒသသဟဿိမှိ၊ ဝိညာပေသိ ဂိရံ သုစိံ။
ကောဋိသတာနိ အဘိသမိံသု၊ ပဌမေ ဓမ္မဒေသနေ”တိ။

တတ္ထ **သဗ္ဗတ္ထာ**တိ သဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု ပါရံ ဂန္တွာ။ **ဒသသဟဿိမှီ**တိ ဒသသဟဿိယံ။ အထာပရေန သမယေန တိဿေန သတ္ထာရာ သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနံ ကောဋိ မဟာပုရိသဿ ဂဏဝါသံ ပဟာယ ဗောဓိမူလမုပဂမနသမယေ အညတြ ဂတာ။ သာ “တိဿေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တိတ”န္တိ သုတွာ ယသဝတီမိဂဒါယံ အာဂန္တွာ ဒသဗလမဘိဝါဒေတွာ တံ ပရိဝါရေတွာ နိသီဒိ။ တေသံ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တဒါ နဝုတိယာ ကောဋီနံ ဒုတိယာဘိသမယော အဟောသိ။ ပုန မဟာမင်္ဂလသမာဂမေ[1] မင်္ဂလပရိယောသာနေ သဋ္ဌိယာ ကောဋီနံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “ဒုတိယော နဝုတိကောဋီနံ၊ တတိယော သဋ္ဌိကောဋိယော။
ဗန္ဓနာတော ပမောစေသိ၊ သတ္တေ[2] နရမရူ တဒါ”တိ။

တတ္ထ **ဒုတိယော နဝုတိကောဋီန**န္တိ ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ နဝုတိကောဋိပါဏီနန္တိ အတ္ထော။ **ဗန္ဓနာတော**တိ ဗန္ဓနတော၊ ဒသဟိ သံယောဇနေဟိ ပရိမောစေသီတိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ ပရိမောစိတေ သတ္တေ သရူပတော ဒဿေန္တော “**နရမရူ**”တိ အာဟ။ **နရမရူ**တိ နရာမရေ။

ယသဝတီနဂရေ ကိရ အန္တောဝဿံ ပဗ္ဗဇိတာနံ အရဟန္တာနံ သတသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ပဝါရေသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ဥဘတော သုဇာတဿ သုဇာတဿ နာမ ရညော နာရိဝါဟနကုမာရော နာရိဝါဟနနဂရံ အနုပ္ပတ္တေ ဘဂဝတိ လောကနာထေ သပရိဝါရော ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ဒသဗလံ သဘိက္ခုသံဃံ နိမန္တေတွာ သတ္တာဟံ အသဒိသဒါနံ ဒတွာ အတ္တနော ရဇ္ဇံ ပုတ္တဿ နိယျာတေတွာ သပရိဝါရော သဗ္ဗလောကာဓိပတိဿ တိဿသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိ။ တဿ ကိရ သာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ သဗ္ဗဒိသာသု ပါကဋာ အဟောသိ။ တသ္မာ တတော တတော အာဂန္တွာ နာရိဝါဟနကုမာရံ မဟာဇနော အနုပဗ္ဗဇိ။ တဒါ တထာဂတော နဝုတိယာ ဘိက္ခုသတသဟဿဿ မဇ္ဈဂတော ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန

၁-မင်္ဂလသန္နိပါတေ (က)
၂-သမ္ပတ္တေ (သီ၊ ဣ၊ က)

Khemavatīnagare ñātisamāgame Buddhavaṁsadhammakathaṁ sutvā asītisatasahassāni tassa santike pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇiṁsu, tehi parivuto Sugato pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

6. “Sannipātā tayo āsuṁ, Tisse Lokagganāyake.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

7. Khīṇāsavasatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo.
Navutisatasahassānaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

8. Asītisatasahassānaṁ, tatiyo āsi samāgamo.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, pupphitānaṁ vimuttiyā”ti.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Yasavatīnagare Sujāto nāma rājā hutvā iddhaṁ phītaṁ janapadaṁ anekakoṭidhanasannicayaṁ anurāgamupagatahadayañca parijanaṁ tiṇanaḷamiva[1] pariccajitvā jāti-ādīsu saṁviggahadayo nikkhamitvā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā mahiddhiko mahānubhāvo hutvā “Buddho loke uppanno”ti sutvā pañcavaṇṇāya pītiyā phuṭasarīro hutvā sapatisso Tissaṁ[2] Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā cintesi “handāhaṁ mandāravapāricchattakādīhi dibbakusumehi Bhagavantaṁ pūjessāmī”ti. Atha so evaṁ cintetvā iddhiyā saggalokaṁ gantvā cittalatāvanaṁ pavisitvā padumapāricchattakamandāravādīhi dibbakusumehi ratanamayaṁ caṅkoṭakaṁ gāvutappamāṇaṁ pūretvā gahetvā gaganatalena āgantvā dibbehi surabhikusumehi Bhagavantaṁ pūjesi. Ekañca maṇidaṇḍakaṁ suvaṇṇamayakaṇṇikaṁ padumarāgamaṇimayapaṇṇaṁ sugandhakesaracchattaṁ viya padumacchattaṁ Bhagavato sirasi dhārayanto catuparisamajjhe aṭṭhāsi. Atha Bhagavā naṁ “ito dvenavute kappe Gotamo nāma Buddho bhavissatī”ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

9. Ahaṁ tena samayena, Sujāto nāma khattiyo.
Mahābhogaṁ chaḍḍayitvā, pabbajiṁ isipabbajaṁ.

1. Parijiṇṇatiṇalavamiva (Sī, I)
2. Apagata-issaṁ tissaṁ (Sī, I)

ခေမဝတီနဂရေ ဉာတိသမာဂမေ ဗုဒ္ဓဝံသဓမ္မကထံ သုတွာ အသီတိသတသဟဿာနိ တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု၊ တေဟိ ပရိဝုတော သုဂတော ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ တိဿေ လောကဂ္ဂနာယကေ။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၇။ ခီဏာသဝသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။
နဝုတိသတသဟဿာနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၈။ အသီတိသတသဟဿာနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ ပုပ္ဖိတာနံ ဝိမုတ္တိယာ”တိ။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ယသဝတီနဂရေ သုဇာတော နာမ ရာဇာ ဟုတွာ ဣဒ္ဓံ ဖီတံ ဇနပဒံ အနေကကောဋိဓနသန္နိစယံ အနုရာဂမုပဂတဟဒယဉ္စ ပရိဇနံ တိဏနဠမိဝ[၁] ပရိစ္စဇိတွာ ဇာတိအာဒီသု သံဝိဂ္ဂဟဒယော နိက္ခမိတွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ ဟုတွာ “ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပန္နော”တိ သုတွာ ပဉ္စဝဏ္ဏာယ ပီတိယာ ဖုဋ္ဌသရီရော ဟုတွာ သပတိဿော တိဿံ[၂] ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ စိန္တေသိ “ဟန္ဒာဟံ မန္ဒာရဝပါရိစ္ဆတ္တကာဒီဟိ ဒိဗ္ဗကုသုမေဟိ ဘဂဝန္တံ ပူဇေဿာမီ”တိ။ အထ သော ဧဝံ စိန္တေတွာ ဣဒ္ဓိယာ သဂ္ဂလောကံ ဂန္တွာ စိတ္တလတာဝနံ ပဝိသိတွာ ပဒုမပါရိစ္ဆတ္တကမန္ဒာရဝါဒီဟိ ဒိဗ္ဗကုသုမေဟိ ရတနမယံ စင်္ကောဋကံ ဂါဝုတပ္ပမာဏံ ပူရေတွာ ဂဟေတွာ ဂဂနတလေန အာဂန္တွာ ဒိဗ္ဗေဟိ သုရဘိကုသုမေဟိ ဘဂဝန္တံ ပူဇေသိ။ ဧကဉ္စ မဏိဒဏ္ဍကံ သုဝဏ္ဏမယကဏ္ဏိကံ ပဒုမရာဂမဏိမယပဏ္ဏံ သုဂန္ဓကေသရစ္ဆတ္တံ ဝိယ ပဒုမစ္ဆတ္တံ ဘဂဝတော သိရသိ ဓာရယန္တော စတုပရိသမဇ္ဈေ အဋ္ဌာသိ။ အထ ဘဂဝါ နံ “ဣတော ဒွေနဝုတေ ကပ္ပေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ အဟံ တေန သမယေန၊ သုဇာတော နာမ ခတ္တိယော။
မဟာဘောဂံ ဆဍ္ဍယိတွာ၊ ပဗ္ဗဇိံ ဣသိပဗ္ဗဇံ။

၁-ပရိဇိဏ္ဏတိဏလဝမိဝ (သီ၊ ဣ)
၂-အပဂတဣဿံ တိဿံ (သီ၊ ဣ)

10. Mayi pabbajite sante, uppajji Lokanāyako.
Buddhoti saddaṁ sutvāna, pīti me upapajjatha.

11. Dibbaṁ mandāravaṁ pupphaṁ, padumaṁ pārichattakaṁ.
Ubho hatthehi paggayha, dhunamāno upāgadhiṁ.

12. Cātuvaṇṇaparivutaṁ, Tissaṁ Lokagganāyakaṁ.
Tamahaṁ pupphaṁ gahetvā, matthake dhārayiṁ Jinaṁ.

13. Sopi maṁ Buddho byākāsi, janamajjhe nisīdiya.
Dvenavute ito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

14. Padhānaṁ padahitvāna -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

15. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā"ti.

Tattha **mayi pabbajite**ti mayi pabbajitabhāvaṁ upagate. "Mama pabbajitaṁ santan"ti potthakesu likhanti, so pamādalekhoti veditabbo. **Upapajjathā**ti uppajjittha. **Ubho hatthehī**ti ubhohi hatthehi. **Paggayhā**ti gahetvāna. **Dhunamāno**ti vākacīrāni vidhunamānova. **Cātuvaṇṇaparivutan**ti catuparisaparivutaṁ, khattiyabrāhmaṇagahapatisamaṇaparivutanti attho. "Catuvaṇṇehi parivutan"ti paṭhanti keci.

Tassa pana Bhagavato Khemaṁ nāma nagaraṁ ahosi. Janasandho nāma khattiyo pitā, Padumā nāma janikā, Brahmadevo ca Udayo ca dve aggasāvakā, Samaṅgo[1] nāmupaṭṭhāko, Phussā ca Sudattā ca dve aggasāvikā, asanarukkho bodhi, sarīraṁ saṭṭhihatthubbedhaṁ ahosi, vassasatasahassaṁ āyu, Subhaddā nāma aggamahesī, A4nando nāma putto, turaṅgayānena nikkhami. Tena vuttaṁ—

16. "Khemakaṁ nāma nagaraṁ, janasandho nāma khattiyo.
Padumā nāma janikā, Tissassa ca Mahesino.

1. Samaho (Sī, I); Sumaṅgalo Abhi-Ṭṭha 1. 68 piṭṭhepi passitabbaṁ.

၁၀။ မယိ ပဗ္ဗဇိတေ သန္တေ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ လောကနာယကော။
ဗုဒ္ဓေါတိ သဒ္ဒံ သုတွာန၊ ပီတိ မေ ဥပပဇ္ဇထ။

၁၁။ ဒိဗ္ဗံ မန္ဒာရဝံ ပုပ္ဖံ၊ ပဒုမံ ပါရိဆတ္တကံ။
ဥဘော ဟတ္ထေဟိ ပဂ္ဂယှ၊ ဓုနမာနော ဥပါဂမိံ။

၁၂။ စာတုဝဏ္ဏပရိဝုတံ၊ တိဿံ လောကဂ္ဂနာယကံ။
တမဟံ ပုပ္ဖံ ဂဟေတွာ၊ မတ္ထကေ ဓာရယိံ ဇိနံ။

၁၃။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ ဇနမဇ္ဈေ နိသီဒိယ။
ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၄။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၅။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိ။

တတ္ထ **မယိ ပဗ္ဗဇိတေ**တိ မယိ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ ဥပဂတေ။ “မမ ပဗ္ဗဇိတံ သန္တ”န္တိ ပေါတ္ထကေသု လိခန္တိ၊ သော ပမာဒလေခေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဥပပဇ္ဇထာ**တိ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ။ **ဥဘော ဟတ္ထေဟီ**တိ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ။ **ပဂ္ဂယှာ**တိ ဂဟေတွာန။ **ဓုနမာနော**တိ ဝါကစီရာနိ ဝိဓုနမာနောဝ။ **စာတုဝဏ္ဏပရိဝုတ**န္တိ စတုပရိသပရိဝုတံ၊ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏဂဟပတိသမဏပရိဝုတန္တိ အတ္ထော။ “စတုဝဏ္ဏေဟိ ပရိဝုတ”န္တိ ပဌန္တိ ကေစိ။

တဿ ပန ဘဂဝတော ခေမံ နာမ နဂရံ အဟောသိ။ ဇနသန္ဓော နာမ ခတ္တိယော ပိတာ၊ ပဒုမာ နာမ ဇနိကာ၊ ဗြဟ္မဒေဝေါ စ ဥဒယော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ သမင်္ဂေါ[1] နာမုပဋ္ဌာကော၊ ဖုဿာ စ သုဒတ္တာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ အသနရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ သဋ္ဌိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ ဝဿသတသဟဿံ အာယု၊ သုဘဒ္ဒါ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ၊ အာနန္ဒော နာမ ပုတ္တော၊ တုရင်္ဂယာနေန နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၆။ “ခေမကံ နာမ နဂရံ၊ ဇနသန္ဓော နာမ ခတ္တိယော။
ပဒုမာ နာမ ဇနိကာ၊ တိဿဿ စ မဟေသိနော။

၁-သမဟော (သီ၊ ဣ)၊ သုမင်္ဂလော အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၆၈-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

21. Brahmadevo ca Udayo ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Samaṅgo[1] nāmupaṭṭhāko, Tissassa ca Mahesino.

22. Phussā ceva Sudattā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, asanoti pavuccati.

24. So Buddho saṭṭhiratano, ahu uccattane Jino.
Anūpamo asadiso, Himavā viya dissati.

25. Tassāpi atulatejassa, āyu āsi anuttaro.
Vassasatasahassāni, loke aṭṭhāsi cakkhumā.

26. Uttamaṁ pavaraṁ seṭṭhaṁ, anubhotvā mahāyasaṁ.
Jalitvā aggikkhandhova, nibbuto so sasāvako.

27. Valāhakova anilena, sūriyena viya ussavo.
Andhakārova padīpena, nibbuto so sasāvako"ti.

Tattha **uccattane**ti uccabhāvena. **Himavā viya dissatī**ti Himavāva padissati. Ayameva vā pāṭho. Yathā yojanānaṁ satānucco Himavā pañcapabbato sudūre ṭhitānampi uccabhāvena ca sommabhāvena ca atiramaṇīyo hutvā dissati, evaṁ Bhagavāpi dissatīti attho. **Anuttaro**ti nātidīgho nātirasso. Āyu vassasatasahassanti attho. **Uttamaṁ pavaraṁ seṭṭhan**ti aññamaññavevacanāni. **Ussavo**ti himabindu valāhaka-ussava-andhakārā viya anilasūriyadīpehi [2]aniccatānilasūriyadīpehi[2] upadduto parinibbuto sasāvako Bhagavāti attho.

Tisso kira Bhagavā Sunandavatīnagare Sunandārāme parinibbāyi. Sesamettha gāthāsu pākaṭamevāti.

Tissabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito sattarasamo Buddhavaṁso.

1. Samaho (Sī, I), Sumaṅgalo Abhi-Ṭṭha 1. 68 piṭṭhepi passitabbaṁ. 2-2. Natthi (Sī, I)

၂၁။ ဗြဟ္မဒေဝေါ စ ဥဒယော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
သမင်္ဂေါ[၁] နာမုပဋ္ဌာကော၊ တိဿဿ စ မဟေသိနော။

၂၂။ ဖုဿာ စေဝ သုဒတ္တာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ အသနောတိ ပဝုစ္စတိ။

၂၄။ သော ဗုဒ္ဓေါ သဋ္ဌိရတနော၊ အဟု ဥစ္စတ္တနေ ဇိနော။
အနူပမော အသဒိသော၊ ဟိမဝါ ဝိယ ဒိဿတိ။

၂၅။ တဿာပိ အတုလတေဇဿ၊ အာယု အာသိ အနုတ္တရော။
ဝဿသတသဟဿာနိ၊ လောကေ အဋ္ဌာသိ စက္ခုမာ။

၂၆။ ဥတ္တမံ ပဝရံ သေဋ္ဌံ၊ အနုဘောတွာ မဟာယသံ။
ဇလိတွာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဝ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

၂၇။ ဝလာဟကောဝ အနိလေန၊ သူရိယေန ဝိယ ဥဿဝေါ။
အန္ဓကာရောဝ ပဒီပေန၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော”တိ။

တတ္ထ **ဥစ္စတ္တနေ**တိ ဥစ္စဘာဝေန။ **ဟိမဝါ ဝိယ ဒိဿတီ**တိ ဟိမဝါဝ ပဒိဿတိ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ ယထာ ယောဇနာနံ သတာနုစ္စော ဟိမဝါ ပဉ္စပဗ္ဗတော သုဒူရေ ဌိတာနမ္ပိ ဥစ္စဘာဝေန စ သောမ္မဘာဝေန စ အတိရမဏီယော ဟုတွာ ဒိဿတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝါပိ ဒိဿတီတိ အတ္ထော။ **အနုတ္တရော**တိ နာတိဒီဃော နာတိရဿော။ အာယု ဝဿသတသဟဿန္တိ အတ္ထော။ **ဥတ္တမံ ပဝရံ သေဋ္ဌ**န္တိ အညမညဝေဝစနာနိ။ **ဥဿဝေါ**တိ ဟိမဗိန္ဒု ဝလာဟကဥဿဝအန္ဓကာရာ ဝိယ အနိလသူရိယဒီပေဟိ [၂]အနိစ္စတာနိလ-သူရိယဒီပေဟိ[၂] ဥပဒ္ဒုတော ပရိနိဗ္ဗုတော သသာဝကော ဘဂဝါတိ အတ္ထော။

တိဿော ကိရ ဘဂဝါ သုနန္ဒဝတီနဂရေ သုနန္ဒာရာမေ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ သေသမေတ္ထ ဂါထာသု ပါကဋမေဝါတိ။

တိဿဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော သတ္တရသမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁-သမဟော (သီ၊ ဣ)၊ သုမင်္ဂလော အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၆၈-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၂-၂-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

20. Phussabuddhavaṁsavaṇṇanā

Tassa Tissassa Bhagavato aparabhāge anukkamena parihāyitvā puna vaḍḍhitvā aparimitāyukā hutvā anupubbena hāyitvā navutivassasahassāyukesu jātesu tasmiṁyeva kappe **Phusso** nāma Satthā loke uppajji. Sopi Bhagavā pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Kāsikanagare Jayasenarañño aggamahesiyā Sirimāya nāma deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasannaṁ māsānaṁ accayena Sirimuyyāne mātukucchito nikkhami. So navavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Tassa kira Garuḷapakkhahaṁsasuvaṇṇabhārāti tayo pāsādā ahesuṁ. Kisāgotamippamukhāni tiṁsa itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Kisāgotamiyā Anupame nāma putte uppanne alaṅkatagajavarakkhandhagato mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Taṁ pabbajitaṁ janakoṭi anupabbaji. So tehi parivuto cha māse padhānacariyaṁ caritvā tato gaṇaṁ pahāya sattāhaṁ ekacariyaṁ[1] anubrūhayamāno vasitvā visākhapuṇṇamāya aññatare nagare aññatarassa seṭṭhino dhītāya Sirivaḍḍhāya nāma dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā siṁsapāvane divāvihāraṁ vītināmetvā sāyanhasamaye Sirivaḍḍhena nāma upāsakena[2] dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā āmalakabodhiṁ upasaṅkamitvā samāraṁ mārabalaṁ vidhamitvā sabbaññutaññāṇaṁ patvā "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ bodhisamīpeyeva vītināmetvā attanā saddhiṁ pabbajitānaṁ bhikkhūnaṁ koṭīnaṁ dhammapaṭivedhasamatthataṁ disvā ākāsena gantvā Saṅkassanagare Isipatane migadāye otaritvā tesaṁ majjhe dhammacakkaṁ pavattesi. Tadā koṭisatasahassānaṁ paṭhamo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. "Tattheva maṇḍakappamhi, ahu Satthā anuttaro.
   Anūpamo asamasamo, Phusso Lokagganāyako.

2. Sopi sabbaṁ tamaṁ hantvā, vijaṭetvā mahājaṭaṁ.
   Sadevakaṁ tappayanto, abhivassi amatambunā.

1. Ekacārī ekacariyaṁ (Sī, I)
2. Tāpasena (Sī, I)

၂၀-ဖုဿဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

တဿ တိဿဿ ဘဂဝတော အပရဘာဂေ အနုက္ကမေန ပရိဟာယိတွာ ပုန ဝဍ္ဎိတွာ အပရိမိတာယုကာ ဟုတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဟာယိတွာ နဝုတိဝဿသဟဿာယုကေသု ဇာတေသု တသ္မိံယေဝ ကပ္ပေ **ဖုဿော** နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သောပိ ဘဂဝါ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ ကာသိကနဂရေ ဇယသေနရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ သိရိမာယ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန သိရိမုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ သော နဝဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ တဿ ကိရ ဂရုဠပက္ခဟံသသုဝဏ္ဏဘာရာတိ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ကိသာဂေါတမိပ္ပမုခါနိ တိံသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ ကိသာဂေါတမိယာ အနုပမေ နာမ ပုတ္တေ ဥပ္ပန္နေ အလင်္ကတဂဇဝရက္ခန္ဓဂတော မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ ပဗ္ဗဇိတံ ဇနကောဋိ အနုပဗ္ဗဇိ။ သော တေဟိ ပရိဝုတော ဆ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ တတော ဂဏံ ပဟာယ သတ္တာဟံ ဧကစရိယံ[1] အနုဗြူဟယမာနော ဝသိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ အညတရေ နဂရေ အညတရဿ သေဋ္ဌိနော ဓီတာယ သိရိဝဍ္ဎာယ နာမ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သိံသပါဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သာယနှသမယေ သိရိဝဍ္ဎေန နာမ ဥပါသကေန[2] ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ အာမလကဗောဓိံ ဥပသင်္ကမိတွာ သမာရံ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပတွာ "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိသမီပေယေဝ ဝီတိနာမေတွာ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနံ ကောဋီနံ ဓမ္မပဋိဝေဓသမတ္ထတံ ဒိသွာ အာကာသေန ဂန္တွာ သင်္ကဿနဂရေ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ ဩတရိတွာ တေသံ မဇ္ဈေ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ ပဌမော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ "တတ္ထေဝ မဏ္ဍကပ္ပမှိ၊ အဟု သတ္ထာ အနုတ္တရော။
အနူပမော အသမသမော၊ ဖုဿော လောကဂ္ဂနာယကော။

၂။ သောပိ သဗ္ဗံ တမံ ဟန္တွာ၊ ဝိဇဋေတွာ မဟာဇဋံ။
သဒေဝကံ တပ္ပယန္တော၊ အဘိဝဿိ အမတမ္ဗုနာ။

၁-ဧကစာရီ ဧကစရိယံ (သီ၊ ဣ)
၂-တာပသေန (သီ၊ ဣ)

3. Dhammacakkaṁ pavattente, phusse nakkhattamaṅgale.
Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahū”ti.

Tattha **tattheva maṇḍakappamhī**ti yasmiṁ kappe dve Buddhā uppajjanti, so “maṇḍakappo”ti heṭṭhā vutto. **Vijaṭetvā**ti paṭivissajjetvā. **Mahājaṭan**ti ettha jaṭāti taṇhāyetaṁ adhivacanaṁ. Sā hi rūpādīsu ārammaṇesu heṭṭhupariyavasena punappunaṁ uppajjanato saṁsibbanato suttagumbajālapūvasaṅkhātā jaṭā viyāti jaṭāti vuttaṁ, taṁ mahājaṭaṁ. **Sadevakan**ti sadevakaṁ lokaṁ. **Abhivassī**ti pāvassi. **Amatambunā**ti amatasaṅkhātena dhammakathāsalilena tappayanto pāvassīti attho.

Yadā pana Bārāṇasīnagare Sirivaḍḍho nāma rājā mahantaṁ bhogakkhandhaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbaji. Tena saha pabbajitānaṁ tāpasānaṁ navutisatasahassāni ahesuṁ, tesaṁ Bhagavā dhammaṁ desesi, tadā navutiyā satasahassānaṁ dutiyābhisamayo ahosi. Yadā pana attano Puttassa Anupamakumārassa dhammaṁ desesi, tadā asītiyā satasahassānaṁ tatiyo dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

4. “Navutisatasahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahu.
Asītisatasahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Tato aparena samayena Kaṇṇakujjanagare Surakkhito rājaputto ca purohitaputto Dhammasenakumāro ca Phusse Sammāsambuddhe attano nagaraṁ sampatte saṭṭhiyā purisasatasahassehi saddhiṁ paccuggantvā vanditvā nimantetvā sattāhaṁ mahādānaṁ datvā Dasabalassa dhammakathaṁ sutvā[1] Bhagavati pasīditvā te saparivārā pabbajitvā[1] arahattaṁ pāpuṇiṁsu, tesaṁ saṭṭhiyā bhikkhusatasahassānaṁ majjhe Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Puna Kāsinagare Jayasenarañño saṭṭhimattānaṁ ñātīnaṁ samāgame Buddhavaṁsaṁ desesi, taṁ sutvā paññāsasatasahassāni ehibhikkhupabbajjāya pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Tesaṁ majjhagato Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, so dutiyo sannipāto ahosi. Puna mahāmaṅgalasamāgame maṅgalakathaṁ sutvā cattālīsapurisasatasahassāni pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Tesaṁ majjhagato

1-1. Natthi (Sī, I)

၃။ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေ၊ ဖုဿေ နက္ခတ္တမင်္ဂလေ။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **တတ္ထေဝ မဏ္ဍကပ္ပမှီ**တိ ယသ္မိံ ကပ္ပေ ဒွေ ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သော “မဏ္ဍကပ္ပေါ”တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တော။ **ဝိဇဋေတွာ**တိ ပဋိဝိဿဇ္ဇေတွာ။ **မဟာဇဋ**န္တိ ဧတ္ထ ဇဋာတိ တဏှာယေတံ အဓိဝစနံ။ သာ ဟိ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု ဟေဋ္ဌုပရိယဝသေန ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော သံသိဗ္ဗနတော သုတ္တဂုမ္ဗဇာလပူဝသင်္ခါတာ ဇဋာ ဝိယာတိ ဇဋာတိ ဝုတ္တံ၊ တံ မဟာဇဋံ။ **သဒေဝက**န္တိ သဒေဝကံ လောကံ။ **အဘိဝဿီ**တိ ပါဝဿိ။ **အမတမ္ဗုနာ**တိ အမတသင်္ခါတေန ဓမ္မကထာသလိလေန တပ္ပယန္တော ပါဝဿီတိ အတ္ထော။

ယဒါ ပန ဗာရာဏသီနဂရေ သိရိဝဍ္ဎော နာမ ရာဇာ မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိ။ တေန သဟ ပဗ္ဗဇိတာနံ တာပသာနံ နဝုတိသတသဟဿာနိ အဟေသုံ၊ တေသံ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တဒါ နဝုတိယာ သတသဟဿာနံ ဒုတိယာဘိသမယော အဟောသိ။ ယဒါ ပန အတ္တနော ပုတ္တဿ အနုပမကုမာရဿ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တဒါ အသီတိယာ သတသဟဿာနံ တတိယော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ “နဝုတိသတသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟု။
အသီတိသတသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတော အပရေန သမယေန ကဏ္ဏကုဇ္ဇနဂရေ သုရက္ခိတော ရာဇပုတ္တော စ ပုရောဟိတပုတ္တော ဓမ္မသေနကုမာရော စ ဖုဿေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ အတ္တနော နဂရံ သမ္ပတ္တေ သဋ္ဌိယာ ပုရိသသတသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ နိမန္တေတွာ သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ဒတွာ ဒသဗလဿ ဓမ္မကထံ သုတွာ [1]ဘဂဝတိ ပသီဒိတွာ တေ သပရိဝါရာ ပဗ္ဗဇိတွာ[1] အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု၊ တေသံ သဋ္ဌိယာ ဘိက္ခုသတသဟဿာနံ မဇ္ဈေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန ကာသိနဂရေ ဇယသေနရညော သဋ္ဌိမတ္တာနံ ဉာတီနံ သမာဂမေ ဗုဒ္ဓဝံသံ ဒေသေသိ၊ တံ သုတွာ ပညာသသတသဟဿာနိ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ တေသံ မဇ္ဈဂတော ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန မဟာမင်္ဂလသမာဂမေ မင်္ဂလကထံ သုတွာ စတ္တာလီသပုရိသသတသဟဿာနိ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ တေသံ မဇ္ဈဂတော

၁-၁-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

Sugato pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

5. “Sannipātā tayo āsuṁ, Phussassapi Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

6. Saṭṭhisatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo.
Paññāsasatasahassānaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

7. Cattālīsasatasahassānaṁ, tatiyo āsi samāgamo.
Anupādā vimuttānaṁ, vocchinnapaṭisandhinan”ti.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Arindamanagare Vijitāvī nāma khattiyo hutvā tassa dhammaṁ sutvā Bhagavati pasīditvā tassa mahādānaṁ datvā mahārajjaṁ pahāya Bhagavato santike pabbajitvā tīṇi piṭakāni uggahetvā tepiṭakadharo mahājanassa dhammakathaṁ kathesi, sīlapāramiñca pūresi. Sopi naṁ “Buddho bhavissatī”ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

8. “Ahaṁ tena samayena, Vijitāvī nāma khattiyo.
Chaḍḍayitvā mahārajjaṁ, pabbajiṁ tassa santike.

9. Sopi maṁ Buddho byākāsi, Phusso Lokagganāyako.
Dvenavute ito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

10. Padhānaṁ padahitvāna -pa- dasapāramipūriyā.

12. Suttantaṁ Vinayañcāpi, navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ.
Sabbaṁ pariyāpuṇitvā, sobhayiṁ jinasāsanaṁ.

13. Tatthappamatto viharanto, brahmaṁ bhāvetva bhāvanaṁ.
Abhiññāpāramiṁ gantvā, brahmalokamagañchahan”ti.

Tassa pana Bhagavato Kāsikaṁ nāma nagaraṁ ahosi. Jayaseno nāma rājā pitā, Sirimā nāma mātā, Surakkhito ca Dhammaseno ca dve aggasāvakā, Sabhiyo nāmupaṭṭhāko, Cālā ca Upacālā ca dve aggasāvikā, āmalakarukkho bodhi, sarīraṁ aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedhaṁ

သုဂတော ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ ဖုဿဿပိ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၆။ သဋ္ဌိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။
ပညာသသတသဟဿာနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၇။ စတ္တာလီသသတသဟဿာနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော။
အနုပါဒါ ဝိမုတ္တာနံ၊ ဝေါစ္ဆိန္နပဋိသန္ဓိန”န္တိ။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော အရိန္ဒမနဂရေ ဝိဇိတာဝီ နာမ ခတ္တိယော ဟုတွာ တဿ ဓမ္မံ သုတွာ ဘဂဝတိ ပသီဒိတွာ တဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ မဟာရဇ္ဇံ ပဟာယ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ တီဏိ ပိဋကာနိ ဥဂ္ဂဟေတွာ တေပိဋကဓရော မဟာဇနဿ ဓမ္မကထံ ကထေသိ၊ သီလပါရမိဉ္စ ပူရေသိ။ သောပိ နံ “ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈။ “အဟံ တေန သမယေန၊ ဝိဇိတာဝီ နာမ ခတ္တိယော။
ဆဍ္ဍယိတွာ မဟာရဇ္ဇံ၊ ပဗ္ဗဇိံ တဿ သန္တိကေ။

၉။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ ဖုဿော လောကဂ္ဂနာယကော။
ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၀။ ပဓာနံ ပဒဟိတွာန။ပ။ ဒသပါရမိပူရိယာ။

၁၂။ သုတ္တန္တံ ဝိနယဉ္စာပိ၊ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ။
သဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတွာ၊ သောဘယိံ ဇိနသာသနံ။

၁၃။ တတ္ထပ္ပမတ္တော ဝိဟရန္တော၊ ဗြဟ္မံ ဘာဝေတွ ဘာဝနံ။
အဘိညာပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ဗြဟ္မလောကမဂဉ္ဆဟ”န္တိ။

တဿ ပန ဘဂဝတော ကာသိကံ နာမ နဂရံ အဟောသိ။ ဇယသေနော နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ သိရိမာ နာမ မာတာ၊ သုရက္ခိတော စ ဓမ္မသေနော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ သဘိယော နာမုပဋ္ဌာကော၊ စာလာ စ ဥပစာလာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ အာမလကရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ

ahosi, āyu navutivassasahassāni, Kisāgotamī nāma aggamahesī, Anupamo nāmassa putto, hatthiyānena nikkhami. Tena vuttaṁ—

14. “Kāsikaṁ nāma nagaraṁ, Jayaseno nāma khattiyo.
Sirimā nāma janikā, Phussassāpi Mahesino -pa-.
Bodhi tassa Bhagavato, āmaṇḍoti pavuccati -pa-.

22. Aṭṭhapaṇṇāsaratanaṁ, sopi accuggato Muni.
Sobhate sataraṁsīva, uḷurājāva pūrito.

23. Navutivassasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

24. Ovaditvā bahū satte,
Santāretvā bahū jane.
Sopi Satthā atulayaso,
Nibbuto so sasāvako”ti.

Tattha **āmaṇḍo**ti āmalakarukkho. **Ovaditvā**ti ovādaṁ datvā, anusāsitvāti attho. **Sopi Satthā atulayaso**ti sopi Satthā amitayasoti attho. “So jahitvā amitayaso”tipi pāṭho, tassa so sabbameva vuttappakāraṁ visesaṁ hitvāti attho.

Phusso kira Sammāsambuddho Kusinārāyaṁ Senārāme[1] parinibbāyi. Dhātuyo kirassa vitthārikā ahesuṁ. Sesagāthāsu sabbattha pākaṭamevāti.

Phussabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito aṭṭhārasamo Buddhavaṁso.

1. Setārāme (Sī, Ka), Senānigame (Ka)

အဟောသိ၊ အာယု နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ ကိသာဂေါတမီ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ၊ အနုပမော နာမဿ ပုတ္တော၊ ဟတ္ထိယာနေန နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၄။ “ကာသိကံ နာမ နဂရံ၊ ဇယသေနော နာမ ခတ္တိယော။
သိရိမာ နာမ ဇနိကာ၊ ဖုဿဿာပိ မဟေသိနော။ပ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ အာမဏ္ဍောတိ ပဝုစ္စတိ။ပ။

၂၂။ အဋ္ဌပဏ္ဏာသရတနံ၊ သောပိ အစ္စုဂ္ဂတော မုနိ။
သောဘတေ သတရံသီဝ၊ ဥဠုရာဇာဝ ပူရိတော။

၂၃။ နဝုတိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၄။ ဩဝဒိတွာ ဗဟူ သတ္တေ၊
သန္တာရေတွာ ဗဟူ ဇနေ။
သောပိ သတ္ထာ အတုလယသော၊
နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော”တိ။

တတ္ထ **အာမဏ္ဍော**တိ အာမလကရုက္ခော။ **ဩဝဒိတွာ**တိ ဩဝါဒံ ဒတွာ၊ အနုသာသိတွာတိ အတ္ထော။ **သောပိ သတ္ထာ အတုလယသော**တိ သောပိ သတ္ထာ အမိတယသောတိ အတ္ထော။ “သော ဇဟိတွာ အမိတယသော”တိပိ ပါဌော၊ တဿ သော သဗ္ဗမေဝ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဝိသေသံ ဟိတွာတိ အတ္ထော။

ဖုဿော ကိရ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကုသိနာရာယံ သေနာရာမေ[၁] ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ဓာတုယော ကိရဿ ဝိတ္ထာရိကာ အဟေသုံ။ သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝါတိ။

ဖုဿဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော အဋ္ဌာရသမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁-သေတာရာမေ (သီ၊ က)၊ သေနာနိဂမေ (က)

21. Vipassībuddhavaṁsavaṇṇanā

Phussassa Buddhassa aparabhāge sāntarakappe[1] tasmiñca kappe vītivatte ito ekanavutikappe vijitasabbakappo[2] parahitaniratasaṅkappo sabbattha vipassī **Vipassī** nāma Satthā loke udapādi. So pāramiyo pūretvā anekaratanamaṇivisarasamujjotitabhavane Tusitabhavane nibbattitvā tato cavitvā Bandhumatīnagare anekabandhumato Bandhumato rañño Bandhumatiyā nāma aggamahesiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. So dasannaṁ māsānaṁ accayena Kheme migadāye mātudarato asitanīradarājito puṇṇacando viya nikkhami. Nāmaggahaṇadivase panassa lakkhaṇapāṭhakā ñātakā ca divā ca rattiñca antarantarā nimmisasañjanitandhakāravirahena visuddhaṁ passanti, vivaṭehi vā akkhīhi passatīti “Vipassī”ti nāmamakaṁsu. “Viceyya viceyya passatīti vā Vipassī”ti vadanti. So aṭṭhavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Nanda Sunanda Sirimānāmakā tayo cassa pāsādā ahesuṁ.

Sudassanādevippamukhānaṁ itthīnaṁ satasahassaṁ vīsati ca sahassāni ahesuṁ. “Sutanū”tipi Sudassanā vuccati. So aṭṭhavassasahassānaṁ accayena cattāri nimittāni disvā Sutanudeviyā Samavaṭṭakkhandhe nāma tanaye jāte ājaññarathena mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Taṁ purisānaṁ caturāsītisatasahassāni anupabbajiṁsu. So tehi parivuto mahāpuriso aṭṭhamāsaṁ padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Sudassanaseṭṭhidhītāya dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā kusumasamalaṅkate sālavane divāvihāraṁ katvā Sujātena nāma yavapālakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā pāṭalibodhiṁ samalaṅkataṁ disvā dakkhiṇadisābhāgena taṁ upāgami.

Tassā pana pāṭaliyā samavaṭṭakkhandho taṁ divasaṁ paṇṇāsaratano hutvā abbhuggato sākhā paṇṇāsaratanā ubbedhena ratanasataṁ ahosi. Taṁdivasameva sā pāṭalī kaṇṇikābaddhehi viya pupphehi paramasurabhigandhehi mūlato paṭṭhāya sabbasañchannā ahosi. Dibbagandho vāyati, na kevalaṁ tadā ayameva pupphito, dasasahassi (cakkavāḷesu

1. Antarakappe (Ka) 2. Viditasabbavikappo (Sī, I)

၂၁-ဝိပဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ဖုဿဿ ဗုဒ္ဓဿ အပရဘာဂေ သာန္တရကပ္ပေ[၁] တသ္မိဉ္စ ကပ္ပေ ဝီတိဝတ္တေ ဣတော ဧကနဝုတိကပ္ပေ, ဝိဇိတသဗ္ဗကပ္ပေါ[၂] ပရဟိတနိရတသင်္ကပ္ပေါ သဗ္ဗတ္ထ ဝိပဿီ **ဝိပဿီ** နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥဒပါဒိ။ သော ပါရမိယော ပူရေတွာ အနေကရတနမဏိဝိသရသမုဇ္ဇောတိတဘဝနေ တုသိတဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ ဗန္ဓုမတီနဂရေ အနေကဗန္ဓုမတော ဗန္ဓုမတော ရညော ဗန္ဓုမတိယာ နာမ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သော ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ခေမေ မိဂဒါယေ မာတုဒရတော အသိတနီရဒရာဇိတော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ နိက္ခမိ။ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ပနဿ လက္ခဏပါဌကာ ဉာတကာ စ ဒိဝါ စ ရတ္တိဉ္စ အန္တရန္တရာ နိမ္မိသသဉ္ဇနိတန္ဓကာရဝိရဟေန ဝိသုဒ္ဓံ ပဿန္တိ၊ ဝိဝဋေဟိ ဝါ အက္ခီဟိ ပဿတီတိ “ဝိပဿီ”တိ နာမမကံသု။ “ဝိစေယျ ဝိစေယျ ပဿတီတိ ဝါ ဝိပဿီ”တိ ဝဒန္တိ။ သော အဋ္ဌဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ နန္ဒသုနန္ဒသိရိမာနာမကာ တယော စဿ ပါသာဒါ အဟေသုံ။

သုဒဿနာဒေဝိပ္ပမုခါနံ ဣတ္ထီနံ သတသဟဿံ ဝီသတိ စ သဟဿာနိ အဟေသုံ။ “သုတနူ”တိပိ သုဒဿနာ ဝုစ္စတိ။ သော အဋ္ဌဝဿသဟဿာနံ အစ္စယေန စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ သုတနုဒေဝိယာ သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓေ နာမ တနယေ ဇာတေ အာဇညရထေန မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ ပုရိသာနံ စတုရာသီတိသတသဟဿာနိ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ သော တေဟိ ပရိဝုတော မဟာပုရိသော အဋ္ဌမာသံ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ သုဒဿနသေဋ္ဌိဓီတာယ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ကုသုမသမလင်္ကတေ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကတွာ သုဇာတေန နာမ ယဝပါလကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ပါဋလိဗောဓိံ သမလင်္ကတံ ဒိသွာ ဒက္ခိဏဒိသာဘာဂေန တံ ဥပါဂမိ။

တဿာ ပန ပါဋလိယာ သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓော တံ ဒိဝသံ ပဏ္ဏာသရတနော ဟုတွာ အဗ္ဘုဂ္ဂတော သာခါ ပဏ္ဏာသရတနာ ဥဗ္ဗေဓေန ရတနသတံ အဟောသိ။ တံဒိဝသမေဝ သာ ပါဋလီ ကဏ္ဏိကာဗဒ္ဓေဟိ ဝိယ ပုပ္ဖေဟိ ပရမသုရဘိဂန္ဓေဟိ မူလတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗသဉ္ဆန္နာ အဟောသိ။ ဒိဗ္ဗဂန္ဓော ဝါယတိ၊ န ကေဝလံ တဒါ အယမေဝ ပုပ္ဖိတော၊ ဒသသဟဿိ(စက္ကဝါဠေသု

၁-အန္တရကပ္ပေ (က) ၂-ဝိဒိတသဗ္ဗဝိကပ္ပေါ (သီ၊ ဣ)

sabbe pāṭaliyo pupphitāva. Na kevalaṁ pāṭaliyova, dasasahassicakkavāḷesu sabbarukkhagumbalatāyopi pupphiṁsu. Mahāsamuddopi pañcavaṇṇehi padumehi kuvalayuppalakumudehi sañchanno sītalamadhurasalilo ahosi. Sabbampi ca dasasahassi)[1] cakkavāḷabbhantaraṁ dhajamālākulaṁ ahosi. Tattha tattha paṭimālāgulavippakiṇṇaṁ nānāsurabhikusumasajjitadharaṇītalaṁ dhūpacuṇṇandhakāraṁ ahosi. Taṁ upagantvā tepaṇṇāsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā caturaṅgasamannāgataṁ vīriyaṁ adhiṭṭhāya “yāva Buddho na homi, tāva ito na uṭṭhahāmī”ti paṭiññaṁ katvā nisīdi. Evaṁ nisīditvā samāraṁ mārabalaṁ vidhamitvā maggānukkamena cattāri maggañāṇāni maggānantaraṁ cattāri phalañāṇāni catasso paṭisambhidā catuyoniparicchedakañāṇaṁ pañcagatiparicchedakañāṇaṁ catuvesārajjañāṇāni cha asādhāraṇañāṇāni ca sakale ca Buddhaguṇe hatthagate katvā paripuṇṇasaṅkappo Bodhipallaṅke nisinnova—

“Anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā[2].

Ayoghanahatasseva, jalato jātavedaso.
Anupubbūpasantassa, yathā na ñāyate gati.

Evaṁ sammā vimuttānaṁ, kāmabandhoghatārinaṁ.
Paññāpetuṁ gatī natthi, pattānaṁ acalaṁ sukhan”ti[3]—

evaṁ udānaṁ udānetvā bodhisamīpeyeva sattasattāhaṁ vītināmetvā brahmāyācanaṁ sampaṭicchitvā attano vemātikassa bhātikassa Khaṇḍakumārassa ca purohitaputtassa Tissakumārassa ca upanissayasampattiṁ oloketvā ākāsena gantvā Kheme migadāye otaritvā ubhopi te uyyānapālena pakkosāpetvā tesaṁ parivārānaṁ majjhe dhammacakkaṁ pavattesi. Tadā aparimitānaṁ devatānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. “Phussassa ca aparena, Sambuddho Dvipaduttamo.
Vipassī nāma nāmena, loke uppajji cakkhumā.

1. ( ) natthi (Sī, I)
2. Khu 1. 36 piṭṭhe Dhammapade.
3. Khu 1. 193 piṭṭhe Udāne.

သဗ္ဗေ ပါဋလိယော ပုပ္ဖိတာဝ။ န ကေဝလံ ပါဋလိယောဝ၊ ဒသသဟဿိစက္ကဝါဠေသု သဗ္ဗရုက္ခဂုမ္ဗလတာယောပိ ပုပ္ဖိံသု။ မဟာသမုဒ္ဒောပိ ပဉ္စဝဏ္ဏေဟိ ပဒုမေဟိ ကုဝလယုပ္ပလကုမုဒေဟိ သဉ္ဆန္နော သီတလမဓုရသလိလော အဟောသိ။ သဗ္ဗမ္ပိ စ ဒသသဟဿိ)[၁] စက္ကဝါဠဗ္ဘန္တရံ ဓဇမာလာကုလံ အဟောသိ။ တတ္ထ တတ္ထ ပဋိမာလာဂုလဝိပ္ပကိဏ္ဏံ နာနာသုရဘိကုသုမသဇ္ဇိတဓရဏီတလံ ဓူပစုဏ္ဏန္ဓကာရံ အဟောသိ။ တံ ဥပဂန္တွာ တေပဏ္ဏာသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဝီရိယံ အဓိဋ္ဌာယ “ယာဝ ဗုဒ္ဓေါ န ဟောမိ၊ တာဝ ဣတော န ဥဋ္ဌဟာမီ”တိ ပဋိညံ ကတွာ နိသီဒိ။ ဧဝံ နိသီဒိတွာ သမာရံ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ မဂ္ဂါနုက္ကမေန စတ္တာရိ မဂ္ဂဉာဏာနိ မဂ္ဂါနန္တရံ စတ္တာရိ ဖလဉာဏာနိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏာနိ ဆ အသာဓာရဏဉာဏာနိ စ သကလေ စ ဗုဒ္ဓဂုဏေ ဟတ္ထဂတေ ကတွာ ပရိပုဏ္ဏသင်္ကပ္ပေါ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ နိသိန္နောဝ—

“အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ[၂]။

အယောဃနဟတဿေဝ၊ ဇလတော ဇာတဝေဒသော။
အနုပုဗ္ဗူပသန္တဿ၊ ယထာ န ဉာယတေ ဂတိ။

ဧဝံ သမ္မာ ဝိမုတ္တာနံ၊ ကာမဗန္ဓောဃတာရိနံ။
ပညာပေတုံ ဂတီ နတ္ထိ၊ ပတ္တာနံ အစလံ သုခ”န္တိ[၃]—

ဧဝံ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ ဗောဓိသမီပေယေဝ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ ဗြဟ္မာယာစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ အတ္တနော ဝေမာတိကဿ ဘာတိကဿ ခဏ္ဍကုမာရဿ စ ပုရောဟိတပုတ္တဿ တိဿကုမာရဿ စ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဩလောကေတွာ အာကာသေန ဂန္တွာ ခေမေ မိဂဒါယေ ဩတရိတွာ ဥဘောပိ တေ ဥယျာနပါလေန ပက္ကောသာပေတွာ တေသံ ပရိဝါရာနံ မဇ္ဈေ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တဒါ အပရိမိတာနံ ဒေဝတာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “ဖုဿဿ စ အပရေန၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒွိပဒုတ္တမော။
ဝိပဿီ နာမ နာမေန၊ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ စက္ခုမာ။

၁-( ) နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၃-ခု ၁-၁၉၃-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။

2. Avijjaṁ sabbaṁ padāletvā, patto sambodhimuttamaṁ.
Dhammacakkaṁ pavattetuṁ, pakkāmi Bandhumatīpuraṁ.

3. Dhammacakkaṁ pavattetvā, ubho bodhesi Nāyako.
Gaṇanāya na vattabbo, paṭhamābhisamayo ahū"ti.

Tattha **padāletvā**ti bhinditvā, avijjandhakāraṁ bhinditvāti attho. "Vattetvā cakkamārāme"tipi pāṭho, tassa **ārāme**ti kheme migadāyeti attho. **Ubho bodhesī**ti attano kaniṭṭhabhātikaṁ Khaṇḍaṁ rājaputtaṁ Tissañca purohitaputtanti ubho bodhesi. **Gaṇanāya na vattabbo**ti devatānaṁ abhisamayavasena gaṇanaparicchedo natthīti attho.

Athāparena samayena Khaṇḍaṁ rājaputtaṁ Tissañca purohitaputtaṁ anupabbajitāni caturāsītibhikkhusahassāni dhammāmataṁ pāyesi. So dutiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

4. "Punāparaṁ amitayaso, tattha saccaṁ pakāsayi.
Caturāsītisahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahū"ti.

Tattha **tatthā**ti Kheme migadāyeti attho. "Caturāsītisahassāni, Sambuddhamanupabbajun"ti ettha ete pana caturāsītisahassasaṅkhātā purisā Vipassissa kumārassa upaṭṭhākapurisāyeva. Te pātova Vipassikumārassa upaṭṭhānaṁ āgantvā kumāramadisvā pātarāsatthāya gantvā bhuttapātarāsā "kuhiṁ kumāro"ti pucchitvā tato "uyyānabhūmiṁ gato"ti sutvā "tattheva naṁ dakkhissāmā"ti nikkhantā nivattamānaṁ tassa sārathiṁ disvā "kumāro pabbajito"ti sutvā sutaṭṭhāneyeva sabbābharaṇāni muñcitvā antarāpaṇato kāsāyāni vatthāni āharāpetvā kesamassuṁ ohāretvā pabbajiṁsu. Pabbajitvā ca te gantvā mahāpurisaṁ parivārayiṁsu.

Tato Vipassī bodhisatto "padhānacariyaṁ caranto ākiṇṇo viharāmi, na kho panametaṁ patirūpaṁ yatheva maṁ ime gihibhūtā pubbe parivāretvā caranti, idānipi tatheva kiṁ iminā gaṇenā"ti gaṇasaṅgaṇikāya ukkaṇṭhitvā "ajjeva gacchāmī"ti cintetvā puna "ajja avelā, sace

၂။ အဝိဇ္ဇံ သဗ္ဗံ ပဒါလေတွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။
ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတုံ၊ ပက္ကာမိ ဗန္ဓုမတီပုရံ။

၃။ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ၊ ဥဘော ဗောဓေသိ နာယကော။
ဂဏနာယ န ဝတ္တဗ္ဗော၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ"တိ။

တတ္ထ **ပဒါလေတွာ**တိ ဘိန္ဒိတွာ၊ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရံ ဘိန္ဒိတွာတိ အတ္ထော။ "ဝတ္တေတွာ စက္ကမာရာမေ"တိပိ ပါဌော၊ တဿ **အာရာမေ**တိ ခေမေ မိဂဒါယေတိ အတ္ထော။ **ဥဘော ဗောဓေသီ**တိ အတ္တနော ကနိဋ္ဌဘာတိကံ ခဏ္ဍံ ရာဇပုတ္တံ တိဿဉ္စ ပုရောဟိတပုတ္တန္တိ ဥဘော ဗောဓေသိ။ **ဂဏနာယ န ဝတ္တဗ္ဗော**တိ ဒေဝတာနံ အဘိသမယဝသေန ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထီတိ အတ္ထော။

အထာပရေန သမယေန ခဏ္ဍံ ရာဇပုတ္တံ တိဿဉ္စ ပုရောဟိတပုတ္တံ အနုပဗ္ဗဇိတာနိ စတုရာသီတိဘိက္ခုသဟဿာနိ ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ သော ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ "ပုနာပရံ အမိတယသော၊ တတ္ထ သစ္စံ ပကာသယိ။
စတုရာသီတိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ"တိ။

တတ္ထ **တတ္ထာ**တိ ခေမေ မိဂဒါယေတိ အတ္ထော။ "စတုရာသီတိသဟဿာနိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓမနုပဗ္ဗဇု"န္တိ ဧတ္ထ ဧတေ ပန စတုရာသီတိသဟဿသင်္ခါတာ ပုရိသာ ဝိပဿိဿ ကုမာရဿ ဥပဋ္ဌာကပုရိသာယေဝ။ တေ ပါတောဝ ဝိပဿိကုမာရဿ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ ကုမာရမဒိသွာ ပါတရာသတ္ထာယ ဂန္တွာ ဘုတ္တပါတရာသာ "ကုဟိံ ကုမာရော"တိ ပုစ္ဆိတွာ တတော "ဥယျာနဘူမိံ ဂတော"တိ သုတွာ "တတ္ထေဝ နံ ဒက္ခိဿာမာ"တိ နိက္ခန္တာ နိဝတ္တမာနံ တဿ သာရထိံ ဒိသွာ "ကုမာရော ပဗ္ဗဇိတော"တိ သုတွာ သုတဋ္ဌာနေယေဝ သဗ္ဗာဘရဏာနိ မုဉ္စိတွာ အန္တရာပဏတော ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ အာဟရာပေတွာ ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ ပဗ္ဗဇိံသု။ ပဗ္ဗဇိတွာ စ တေ ဂန္တွာ မဟာပုရိသံ ပရိဝါရယိံသု။

တတော ဝိပဿီ ဗောဓိသတ္တော "ပဓာနစရိယံ စရန္တော အာကိဏ္ဏော ဝိဟရာမိ၊ န ခေါ ပနမေတံ ပတိရူပံ ယထေဝ မံ ဣမေ ဂိဟိဘူတာ ပုဗ္ဗေ ပရိဝါရေတွာ စရန္တိ၊ ဣဒါနိပိ တထေဝ ကိံ ဣမိနာ ဂဏေနာ"တိ ဂဏသင်္ဂဏိကာယ ဥက္ကဏ္ဌိတွာ "အဇ္ဇေဝ ဂစ္ဆာမီ"တိ စိန္တေတွာ ပုန "အဇ္ဇ အဝေလာ၊ သစေ

panāhaṁ ajja gamissāmi, sabbepime jānissanti, sveva gamissāmī”ti cintesi. Taṁdivasañca Uruvelagāmasadise ekasmiṁ gāme gāmavāsino manussā svātanāya saddhiṁ parisāya mahāpurisaṁ nimantayiṁsu. Te tesaṁ caturāsītisahassānaṁ mahāpurisassa ca pāyāsameva paṭiyādayiṁsu. Atha Vipassī mahāpuriso punadivase visākhapuṇṇamāya tasmiṁ gāme tehi pabbajitajanehi saddhiṁ bhattakiccaṁ katvā vasanaṭṭhānameva agamāsi. Tatra te pabbajitā mahāpurisassa vattaṁ dassetvā attano attano rattiṭṭhānadivāṭṭhānāni pavisiṁsu.

Bodhisattopi paṇṇasālaṁ pavisitvā nisinno cintesi “ayaṁ kālo nikkhamitun”ti nikkhamitvā paṇṇasāladvāraṁ pidahitvā Bodhimaṇḍābhimukho pāyāsi. Te kira pabbajitā sāyaṁ bodhisattassa upaṭṭhānaṁ gantvā paṇṇasālaṁ parivāretvā nisinnā “ativikālo jāto upadhārethā”ti vatvā paṇṇasāladvāraṁ vivaritvā taṁ apassantāpi “kuhiṁ nu gato mahāpuriso”ti nānubandhiṁsu. “Gaṇavāse nibbinno eko viharitukāmo maññe mahāpuriso Buddhabhūtaṁyeva taṁ passissāmā”ti antojambudīpābhimukhā cārikaṁ pakkamiṁsu. Atha te “Vipassinā kira Buddhattaṁ patvā dhammacakkaṁ pavattitan”ti sutvā anukkamena sabbe te pabbajitā bandhumatiyā rājadhāniyā Kheme migadāye sannipatiṁsu. Tato tesaṁ Bhagavā dhammaṁ desesi, tadā caturāsītiyā bhikkhusahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. So tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

5. “Caturāsītisahassāni, Sambuddhaṁ anupabbajuṁ.
Tesamārāmapattānaṁ, dhammaṁ desesi cakkhumā.

6. Sabbākārena bhāsato, sutvā upanisādino.
Tepi dhammavaraṁ gantvā, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Tattha **caturāsītisahassāni, Sambuddhaṁ anupabbajun**ti ettha anunā yogato Sambuddhanti upayogavacanaṁ katanti veditabbaṁ, Sambuddhassa pacchā pabbajiṁsūti attho. Lakkhaṇaṁ saddasatthato gahetabbaṁ. “Tattha ārāmapattānan”tipi pāṭho. **Bhāsato**ti vadato. **Upanisādino**ti gantvā upanissāya dhammadānaṁ dadatoti attho. **Tepī**ti te

ပနာဟံ အဇ္ဇ ဂမိဿာမိ၊ သဗ္ဗေပိမေ ဇာနိဿန္တိ၊ သွေဝ ဂမိဿာမီ”တိ စိန္တေသိ။ တံဒိဝသဉ္စ ဥရုဝေလဂါမသဒိသေ ဧကသ္မိံ ဂါမေ ဂါမဝါသိနော မနုဿာ သွာတနာယ သဒ္ဓိံ ပရိသာယ မဟာပုရိသံ နိမန္တယိံသု။ တေ တေသံ စတုရာသီတိသဟဿာနံ မဟာပုရိသဿ စ ပါယာသမေဝ ပဋိယာဒယိံသု။ အထ ဝိပဿီ မဟာပုရိသော ပုနဒိဝသေ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ တသ္မိံ ဂါမေ တေဟိ ပဗ္ဗဇိတဇနေဟိ သဒ္ဓိံ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ဝသနဋ္ဌာနမေဝ အဂမာသိ။ တတြ တေ ပဗ္ဗဇိတာ မဟာပုရိသဿ ဝတ္တံ ဒဿေတွာ အတ္တနော အတ္တနော ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနာနိ ပဝိသိံသု။

ဗောဓိသတ္တောပိ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နော စိန္တေသိ “အယံ ကာလော နိက္ခမိတု”န္တိ နိက္ခမိတွာ ပဏ္ဏသာလဒွါရံ ပိဒဟိတွာ ဗောဓိမဏ္ဍာဘိမုခေါ ပါယာသိ။ တေ ကိရ ပဗ္ဗဇိတာ သာယံ ဗောဓိသတ္တဿ ဥပဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ပဏ္ဏသာလံ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နာ “အတိဝိကာလော ဇာတော ဥပဓာရေထာ”တိ ဝတွာ ပဏ္ဏသာလဒွါရံ ဝိဝရိတွာ တံ အပဿန္တာပိ “ကုဟိံ နု ဂတော မဟာပုရိသော”တိ နာနုဗန္ဓိံသု။ “ဂဏဝါသေ နိဗ္ဗိန္နော ဧကော ဝိဟရိတုကာမော မညေ မဟာပုရိသော ဗုဒ္ဓဘူတံယေဝ တံ ပဿိဿာမာ”တိ အန္တောဇမ္ဗုဒီပါဘိမုခါ စာရိကံ ပက္ကမိံသု။ အထ တေ “ဝိပဿိနာ ကိရ ဗုဒ္ဓတ္တံ ပတွာ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တိတ”န္တိ သုတွာ အနုက္ကမေန သဗ္ဗေ တေ ပဗ္ဗဇိတာ ဗန္ဓုမတိယာ ရာဇဓာနိယာ ခေမေ မိဂဒါယေ သန္နိပတိံသု။ တတော တေသံ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တဒါ စတုရာသီတိယာ ဘိက္ခုသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ သော တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “စတုရာသီတိသဟဿာနိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓံ အနုပဗ္ဗဇုံ။
တေသမာရာမပတ္တာနံ၊ ဓမ္မံ ဒေသေသိ စက္ခုမာ။

၆။ သဗ္ဗာကာရေန ဘာသတော၊ သုတွာ ဥပနိသာဒိနော။
တေပိ ဓမ္မဝရံ ဂန္တွာ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **စတုရာသီတိသဟဿာနိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓံ အနုပဗ္ဗဇု**န္တိ ဧတ္ထ အနုနာ ယောဂတော သမ္ဗုဒ္ဓန္တိ ဥပယောဂဝစနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ သမ္ဗုဒ္ဓဿ ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိံသူတိ အတ္ထော။ လက္ခဏံ သဒ္ဒသတ္ထတော ဂဟေတဗ္ဗံ။ “တတ္ထ အာရာမပတ္တာန”န္တိပိ ပါဌော။ **ဘာသတော**တိ ဝဒတော။ **ဥပနိသာဒိနော**တိ ဂန္တွာ ဥပနိဿာယ ဓမ္မဒါနံ ဒဒတောတိ အတ္ထော။ **တေပီ**တိ တေ

caturāsītisahassasaṅkhātā pabbajitā Vipassissa upaṭṭhākabhūtā. **Gantvāti** tassa dhammaṁ ñatvā. Evaṁ tesaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Kheme migadāye Vipassīsammāsambuddhaṁ dve ca aggasāvake anupabbajitānaṁ bhikkhūnaṁ aṭṭhasaṭṭhisatasahassānaṁ majjhe nisinno Vipassī Bhagavā—

> “Khantīparamaṁ tapo titikkhā,
> Nibbānaṁ paramaṁ vadanti Buddhā.
> Na hi pabbajito parūpaghātī,
> Na samaṇo hoti paraṁ viheṭhayanto.
>
> Sabbapāpassa akaraṇaṁ, kusalassa upasampadā.
> Sacittapariyodapanaṁ, etaṁ Buddhāna sāsanaṁ.
>
> Anūpavādo anūpaghāto, pātimokkhe ca saṁvaro.
> Mattaññutā ca bhattasmiṁ, pantañca sayanāsanaṁ.
> Adhicitte ca āyogo, etaṁ Buddhāna sāsanan”ti[1]—

imaṁ pātimokkhaṁ uddisi. Imā pana sabbabuddhānaṁ pātimokkhuddesagāthāyo hontīti veditabbaṁ. So paṭhamo sannipāto ahosi. Puna yamakapāṭihāriyaṁ disvā pabbajitānaṁ bhikkhūnaṁ satasahassānaṁ dutiyo sannipāto ahosi. Yadā pana Vipassissa vemātikā tayo bhātaro paccantaṁ vūpasametvā Bhagavato upaṭṭhānakiriyāya laddhavarā hutvā attano nagaraṁ netvā upaṭṭhahantā tassa dhammaṁ sutvā pabbajiṁsu. Tesaṁ asītisatasahassānaṁ majjhe nisīditvā Bhagavā Kheme migadāye pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

7. “Sannipātā tayo āsuṁ, Vipassissa Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

8. Aṭṭhasaṭṭhisatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo.
Bhikkhusatasahassānaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

9. Asītibhikkhusahassānaṁ, tatiyo āsi samāgamo.
Tattha bhikkhugaṇamajjhe, Sambuddho atirocatī”ti.

1. Dī 2. 42; Khu 1. 41 piṭṭhesu.

စတုရာသီတိသဟဿသင်္ခါတာ ပဗ္ဗဇိတာ ဝိပဿိဿ ဥပဋ္ဌာကဘူတာ။ **ဂန္တွာ**တိ တဿ ဓမ္မံ ဉတွာ။ ဧဝံ တေသံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ ခေမေ မိဂဒါယေ ဝိပဿီသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဒွေ စ အဂ္ဂသာဝကေ အနုပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနံ အဋ္ဌသဋ္ဌိသတသဟဿာနံ မဇ္ဈေ နိသိန္နော ဝိပဿီ ဘဂဝါ—

> “ခန္တီပရမံ တပေါ တိတိက္ခာ၊
> နိဗ္ဗာနံ ပရမံ ဝဒန္တိ ဗုဒ္ဓါ။
> န ဟိ ပဗ္ဗဇိတော ပရူပဃာတီ၊
> န သမဏော ဟောတိ ပရံ ဝိဟေဌယန္တော။
>
> သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ၊ ကုသလဿ ဥပသမ္ပဒါ။
> သစိတ္တပရိယောဒပနံ၊ ဧတံ ဗုဒ္ဓါန သာသနံ။
>
> အနူပဝါဒေါ အနူပဃာတော၊ ပါတိမောက္ခေ စ သံဝရော။
> မတ္တညုတာ စ ဘတ္တသ္မိံ၊ ပန္တဉ္စ သယနာသနံ။
> အဓိစိတ္တေ စ အာယောဂေါ၊ ဧတံ ဗုဒ္ဓါန သာသန”န္တိ[1]—

ဣမံ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ ဣမာ ပန သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသဂါထာယော ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ပုန ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနံ သတသဟဿာနံ ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ယဒါ ပန ဝိပဿိဿ ဝေမာတိကာ တယော ဘာတရော ပစ္စန္တံ ဝူပသမေတွာ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာနကိရိယာယ လဒ္ဓဝရာ ဟုတွာ အတ္တနော နဂရံ နေတွာ ဥပဋ္ဌဟန္တာ တဿ ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိံသု။ တေသံ အသီတိသတသဟဿာနံ မဇ္ဈေ နိသီဒိတွာ ဘဂဝါ ခေမေ မိဂဒါယေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ ဝိပဿိဿ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၈။ အဋ္ဌသဋ္ဌိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။
ဘိက္ခုသတသဟဿာနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၉။ အသီတိဘိက္ခုသဟဿာနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော။
တတ္ထ ဘိက္ခုဂဏမဇ္ဈေ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ အတိရောစတီ”တိ။

၁-ဒီ ၂-၄၂၊ ခု ၁-၄၁-ပိဋ္ဌေသု။

Tattha **aṭṭhasaṭṭhisatasahassānan**ti aṭṭhasaṭṭhisahassādhikānaṁ satasahassabhikkhūnanti attho. **Tatthā**ti tattha Kheme migadāye. **Bhikkhugaṇamajjhe**ti bhikkhugaṇassa majjhe. "Tassa bhikkhugaṇamajjhe"tipi pāṭho, tassa bhikkhugaṇassa majjheti attho.

Tadā amhākaṁ bodhisatto mahiddhiko mahānubhāvo Atulo nāma nāgarājā hutvā anekanāgakoṭisatasahassaparivāro hutvā saparivārassa Dasabalassa asamabalasīlassa karuṇāsītalahadayassa sakkārakaraṇatthaṁ sattaratanamayaṁ candamaṇḍalasaṅkāsaṁ daṭṭhabbasāramaṇḍaṁ maṇḍapaṁ kāretvā tattha nisīdāpetvā sattāhaṁ dibbavibhavānurūpaṁ mahādānaṁ datvā sattaratanakhacitaṁ mahārahaṁ suvaṇṇamayaṁ nānāmaṇijutivisarasamujjalaṁ pīṭhaṁ Bhagavato adāsi. Tadā naṁ pīṭhānumodanāvasāne "ito ayaṁ ekanavutikappe Buddho bhavissatī"ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

10. "Ahaṁ tena samayena, nāgarājā mahiddhiko.
Atulo nāma nāmena, puññavanto jutindharo.

11. Nekānaṁ nāgakoṭīnaṁ, parivāretvānahaṁ tadā.
Vajjanto dibbaturiyehi, Lokajeṭṭhaṁ upāgamiṁ.

12. Upasaṅkamitvā Sambuddhaṁ, Vipassiṁ Lokanāyakaṁ.
Maṇimuttaratanakhacitaṁ, sabbābharaṇabhūsitaṁ.
Nimantetvā dhammarājassa, suvaṇṇapīṭhamadāsahaṁ.

13. Sopi maṁ Buddho byākāsi, saṁghamajjhe nisīdiya.
Ekanavutito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

14. Ahu Kapilavhayā rammā, nikkhamitvā Tathāgato.
Padhānaṁ padahitvāna, katvā dukkarakārikaṁ.

15. Ajapālarukkhamūlasmiṁ, nisīditvā Tathāgato.
Tattha pāyāsaṁ paggayha, Nerañjaramupehiti.

16. Nerañjarāya tīramhi, vāyāsaṁ ada so Jino.
Paṭiyattavaramaggena, bodhimūlamupehiti.

တတ္ထ **အဋ္ဌသဋ္ဌိသတသဟဿာနန္တိ** အဋ္ဌသဋ္ဌိသဟဿာဓိကာနံ သတသဟဿဘိက္ခုနီနန္တိ အတ္ထော။ **တတ္ထာ**တိ တတ္ထ ခေမေ မိဂဒါယေ။ **ဘိက္ခုဂဏမဇ္ဈေ**တိ ဘိက္ခုဂဏဿ မဇ္ဈေ။ "တဿ ဘိက္ခုဂဏမဇ္ဈေ"တိပိ ပါဌော၊ တဿ ဘိက္ခုဂဏဿ မဇ္ဈေတိ အတ္ထော။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ အတုလော နာမ နာဂရာဇာ ဟုတွာ အနေကနာဂကောဋိသတသဟဿပရိဝါရော ဟုတွာ သပရိဝါရဿ ဒသဗလဿ အသမဗလသီလဿ ကရုဏာသီတလဟဒယဿ သက္ကာရကရဏတ္ထံ သတ္တရတနမယံ စန္ဒမဏ္ဍလသင်္ကာသံ ဒဋ္ဌဗ္ဗသာရမဏ္ဍံ မဏ္ဍပံ ကာရေတွာ တတ္ထ နိသီဒါပေတွာ သတ္တာဟံ ဒိဗ္ဗဝိဘဝါနုရူပံ မဟာဒါနံ ဒတွာ သတ္တရတနခစိတံ မဟာရဟံ သုဝဏ္ဏမယံ နာနာမဏိဇုတိဝိသရသမုဇ္ဇလံ ပီဌံ ဘဂဝတော အဒါသိ။ တဒါ နံ ပီဌာနုမောဒနာဝသာနေ "ဣတော အယံ ဧကနဝုတိကပ္ပေ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ "အဟံ တေန သမယေန၊ နာဂရာဇာ မဟိဒ္ဓိကော။
အတုလော နာမ နာမေန၊ ပုညဝန္တော ဇုတိန္ဓရော။

၁၁။ နေကာနံ နာဂကောဋီနံ၊ ပရိဝါရေတွာနဟံ တဒါ။
ဝဇ္ဇန္တော ဒိဗ္ဗတုရိယေဟိ၊ လောကဇေဋ္ဌံ ဥပါဂမိံ။

၁၂။ ဥပသင်္ကမိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဝိပဿိံ လောကနာယကံ။
မဏိမုတ္တရတနခစိတံ၊ သဗ္ဗာဘရဏဘူသိတံ။
နိမန္တေတွာ ဓမ္မရာဇဿ၊ သုဝဏ္ဏပီဌမဒါသဟံ။

၁၃။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ သံဃမဇ္ဈေ နိသီဒိယ။
ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၄။ အဟု ကပိလဝှယာ ရမ္မာ၊ နိက္ခမိတွာ တထာဂတော။
ပဓာနံ ပဒဟိတွာန၊ ကတွာ ဒုက္ကရကာရိကံ။

၁၅။ အဇပါလရုက္ခမူလသ္မိံ၊ နိသီဒိတွာ တထာဂတော။
တတ္ထ ပါယာသံ ပဂ္ဂယှ၊ နေရဉ္ဇရမုပေဟိတိ။

၁၆။ နေရဉ္ဇရာယ တီရမှိ၊ ပါယာသံ အဒ သော ဇိနော။
ပဋိယတ္တဝရမဂ္ဂေန၊ ဗောဓိမူလမုပေဟိတိ။

17. Tato padakkhiṇaṁ katvā, Bodhimaṇḍaṁ anuttaro.
Assatthamūle sambodhiṁ, bujjhissati mahāyaso.

18. Imassa janikā mātā, Māyā nāma bhavissati.
Pitā Suddhodano nāma, ayaṁ hessati Gotamo.

19. Anāsavā vītarāgā, santacittā samāhitā.
Kolito Upatisso ca, aggā hessanti sāvakā.
Ānando nāmupaṭṭhāko, upaṭṭhissatimaṁ Jinaṁ.

20. Khemā Uppalavaṇṇā ca, aggā hessanti sāvikā.
Anāsavā vītarāgā, santacittā samāhitā.
Bodhi tassa Bhagavato, assatthoti pavuccati -pa-.

23. Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā”ti.

Tattha **puññavanto**ti puññavā, samupacitapuññasañcayoti attho. **Jutindharo**ti pabhāyutto. **Nekānaṁ nāgakoṭīnan**ti anekāhi nāgakoṭīhi, karaṇatthe sāmivacanaṁ daṭṭhabbaṁ. **Parivāretvānā**ti Bhagavantaṁ parivāretvā. **Ahan**ti attānaṁ niddisati. **Vajjanto**ti vādento tāḷento. **Maṇimuttaratanakhacitan**ti maṇimuttādīhi vividhehi ratanehi khacitanti attho. **Sabbābharaṇabhūsitan**ti sabbābharaṇehi vāḷarūpādīhi ratanamayehi maṇḍitanti attho. **Suvaṇṇapīṭhan**ti suvaṇṇamayaṁ pīṭhaṁ. **Adāsahan**ti adāsiṁ ahaṁ.

Tassa pana Vipassissa Bhagavato Bandhumatī nāma nagaraṁ ahosi. Bandhumā nāma rājā pitā, Bandhumatī nāma mātā, Khaṇḍo ca Tisso ca dve aggasāvakā, Asoko nāmupaṭṭhāko, Candā ca Candamittā ca dve aggasāvikā, pāṭalirukkho bodhi, sarīraṁ asītihatthubbedhaṁ ahosi, sarīrappabhā sabbakālaṁ satta yojanāni pharitvā aṭṭhāsi asītivassasahassāni āyu, Sutanu nāmassa aggamahesī, Samavaṭṭakkhandho nāmassa putto, ājaññarathena nikkhami. Tena vuttaṁ—

၁၇။ တတော ပဒက္ခိဏံ ကတွာ၊ ဗောဓိမဏ္ဍံ အနုတ္တရော။
အဿတ္ထမူလေ သမ္ဗောဓိံ၊ ဗုၛ္ဈိဿတိ မဟာယသော။

၁၈။ ဣမဿ ဇနိကာ မာတာ၊ မာယာ နာမ ဘဝိဿတိ။
ပိတာ သုဒ္ဓေါဒနော နာမ၊ အယံ ဟေဿတိ ဂေါတမော။

၁၉။ အနာသဝါ ဝီတရာဂါ၊ သန္တစိတ္တာ သမာဟိတာ။
ကောလိတော ဥပတိဿော စ၊ အဂ္ဂါ ဟေဿန္တိ သာဝကာ။
အာနန္ဒော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ဥပဋ္ဌိဿတိမံ ဇိနံ။

၂၀။ ခေမာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ စ၊ အဂ္ဂါ ဟေဿန္တိ သာဝိကာ။
အနာသဝါ ဝီတရာဂါ၊ သန္တစိတ္တာ သမာဟိတာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ အဿတ္ထောတိ ပဝုစ္စတိ။ပ။

၂၃။ တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိ။

တတ္ထ **ပုညဝန္တော**တိ ပုညဝါ၊ သမုပစိတပုညသဉ္စယောတိ အတ္ထော။ **ဇုတိန္ဓရော**တိ ပဘာယုတ္တော။ **နေကာနံ နာဂကောဋီနန္တိ** အနေကာဟိ နာဂကောဋီဟိ၊ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ပရိဝါရေတွာနာ**တိ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ။ **အဟန္တိ** အတ္တာနံ နိဒ္ဒိသတိ။ **ဝဇ္ဇန္တော**တိ ဝါဒေန္တော တာဠေန္တော။ **မဏိမုတ္တရတနခစိတန္တိ** မဏိမုတ္တာဒီဟိ ဝိဝိဓေဟိ ရတနေဟိ ခစိတန္တိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗာဘရဏဘူသိတန္တိ** သဗ္ဗာဘရဏေဟိ ဝါဠရူပါဒီဟိ ရတနမယေဟိ မဏ္ဍိတန္တိ အတ္ထော။ **သုဝဏ္ဏပီဌန္တိ** သုဝဏ္ဏမယံ ပီဌံ။ **အဒါသဟန္တိ** အဒါသိံ အဟံ။

တဿ ပန ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ဗန္ဓုမတီ နာမ နဂရံ အဟောသိ။ ဗန္ဓုမာ နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ ဗန္ဓုမတီ နာမ မာတာ၊ ခဏ္ဍော စ တိဿော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ အသောကော နာမုပဋ္ဌာကော၊ စန္ဒာ စ စန္ဒမိတ္တာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ ပါဋလိရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ သရီရပ္ပဘာ သဗ္ဗကာလံ သတ္တ ယောဇနာနိ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ၊ အသီတိဝဿသဟဿာနိ အာယု၊ သုတနု နာမဿ အဂ္ဂမဟေသီ၊ သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓော နာမဿ ပုတ္တော၊ အာဇညရထေန နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

24. “Nagaraṁ Bandhumatī nāma, Bandhumā nāma khattiyo.
Mātā Bandhumatī nāma, Vipassissa Mahesino.

29. Khaṇḍo ca Tissanāmo ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Asoko nāmupaṭṭhāko, Vipassissa Mahesino.

30. Candā ca Candamittā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, pāṭalīti pavuccati.

32. Asītihatthamubbedho, Vipassī Lokanāyako.
Pabhā niddhāvatī tassa, samantā sattayojane.

33. Asītivassasahassāni, āyu Buddhassa tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

34. Bahudevamanussānaṁ, bandhanā parimocayi.
Maggāmaggañca ācikkhi, avasesaputhujjane.

35. Ālokaṁ dassayitvāna, desetvā amataṁ padaṁ.
Jalitvā aggikkhandhova, nibbuto so sasāvako.

36. Iddhivaraṁ puññavaraṁ, lakkhaṇañca kusumitaṁ.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā”ti.

Tattha **bandhanā**ti devamanusse kāmarāgasaṁyojanādibandhanā mocesi, vikāsesīti attho. **Maggāmaggañca ācikkhī**ti “amatādhigamāya ayaṁ maggo ucchedasassatadiṭṭhivirahitā majjhimā paṭipadā maggo kāyakilamathādiko nāyaṁ maggo”ti sesaputhujjane ācikkhīti attho. **Ālokaṁ dassayitvānā**ti maggañāṇālokaṁ vipassanāñāṇālokañca dassayitvā. **Lakkhaṇañca kusumitan**ti cittalakkhaṇādīhi phullitaṁ[1] maṇḍitaṁ Bhagavato sarīranti attho. Sesaṁ sabbattha gāthāsu uttānamevāti.

Vipassībuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito ekūnavīsatimo Buddhavaṁso.

1. Pupphitaṁ (Sī, I)

၂၄။ “နဂရံ ဗန္ဓုမတီ နာမ၊ ဗန္ဓုမာ နာမ ခတ္တိယော။
မာတာ ဗန္ဓုမတီ နာမ၊ ဝိပဿိဿ မဟေသိနော။

၂၉။ ခဏ္ဍော စ တိဿနာမော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
အသောကော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ဝိပဿိဿ မဟေသိနော။

၃၀။ စန္ဒာ စ စန္ဒမိတ္တာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ ပါဋလီတိ ပဝုစ္စတိ။

၃၂။ အသီတိဟတ္ထမုဗ္ဗေဓော၊ ဝိပဿီ လောကနာယကော။
ပဘာ နိဒ္ဓါဝတီ တဿ၊ သမန္တာ သတ္တယောဇနေ။

၃၃။ အသီတိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု ဗုဒ္ဓဿ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၃၄။ ဗဟုဒေဝမနုဿာနံ၊ ဗန္ဓနာ ပရိမောစယိ။
မဂ္ဂါမဂ္ဂဉ္စ အာစိက္ခိ၊ အဝသေသပုထုဇ္ဇနေ။

၃၅။ အာလောကံ ဒဿယိတွာန၊ ဒေသေတွာ အမတံ ပဒံ။
ဇလိတွာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဝ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

၃၆။ ဣဒ္ဓိဝရံ ပုညဝရံ၊ လက္ခဏဉ္စ ကုသုမိတံ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **ဗန္ဓနာ**တိ ဒေဝမနုဿေ ကာမရာဂသံယောဇနာဒိဗန္ဓနာ မောစေသိ၊ ဝိကာသေသီတိ အတ္ထော။ **မဂ္ဂါမဂ္ဂဉ္စ အာစိက္ခီ**တိ “အမတာဓိဂမာယ အယံ မဂ္ဂေါ ဥစ္ဆေဒသဿတဒိဋ္ဌိဝိရဟိတာ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ မဂ္ဂေါ ကာယကိလမထာဒိကော နာယံ မဂ္ဂေါ”တိ သေသပုထုဇ္ဇနေ အာစိက္ခီတိ အတ္ထော။ **အာလောကံ ဒဿယိတွာနာ**တိ မဂ္ဂဉာဏာလောကံ ဝိပဿနာဉာဏာလောကဉ္စ ဒဿယိတွာ။ **လက္ခဏဉ္စ ကုသုမိတ**န္တိ စိတ္တလက္ခဏာဒီဟိ ဖုလ္လိတံ[၁] မဏ္ဍိတံ ဘဂဝတော သရီရန္တိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဂါထာသု ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ဝိပဿီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ဧကူနဝီသတိမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁-ပုပ္ဖိတံ (သီ၊ ဣ)

22. Sikhībuddhavaṁsavaṇṇanā

Vipassissa aparabhāge antarahite ca tasmiṁ kappe tato paraṁ ekūnasaṭṭhiyā kappesu Buddhā loke na uppajjiṁsu. [1] Apagatabuddhāloko ahosi. Kilesadevaputtamārānaṁ ekarajjaṁ apagatakaṇṭakaṁ ahosi. Ito pana ekattiṁsakappe siniddhasukkhasāradārupacito pahūtasappisitto nidhūmo sikhī viya **Sikhī** ca **Vessabhū** cāti dve Sammāsambuddhā loke uppajjiṁsu.[1] Tattha **Sikhī** pana Bhagavā pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā kusalakaraṇavatī Aruṇavatīnagare paramaguṇavato Aruṇavato nāma rañño aggamahesiyā rattakanakapaṭibimbarucirappabhāya Pabhāvatiyā nāma deviyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasa māse vītināmetvā Nisabhuyyāne mātukucchito nikkhami. Nemittikā panassa nāmaṁ karontā uṇhīsassa sikhā viya uggatattā "Sikhī"ti nāmamakaṁsu. So sattavassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Sucandakasirīgiriyasanārivasabhanāmakā tayo pāsādā ahesuṁ. Sabbakāmādevippamukhāni catuvīsati itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Sabbakāmādeviyā guṇagaṇātule Atule nāma putte uppanne hatthiyānena hatthikkhandhavaragato mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Taṁ sattatipurisa[2] satasahassāni anupabbajiṁsu. So tehi parivuto aṭṭhamāsaṁ padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya gaṇasaṅgaṇikaṁ pahāya Sudassananigame Piyadassīseṭṭhino dhītuyā dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā taruṇakhadiravane divāvihāraṁ vītināmetvā Anomadassinā nāma tāpasena dinnā aṭṭha kusatiṇamuṭṭhiyo gahetvā puṇḍarīkabodhiṁ upasaṅkami. Tassā kira puṇḍarīkabodhiyāpi pāṭaliyā pamāṇameva pamāṇaṁ ahosi. Taṁdivasameva so paṇṇāsaratanakkhandho hutvā abbhuggato, sākhāpissa paṇṇāsaratanamattāva. So dibbehi gandhehi pupphehi sañchanno ahosi. Na kevalaṁ puppheheva, phalehipi sañchanno[3] ahosi. Tassa ekapassato taruṇāni phalāni ekato majjhimāni ekato nātipakkāni ekato pakkhittadibbojāni viya surasāni vaṇṇagandharasasampannāni tato tato olambanti. Yathā ca

1-1. Natthi (Sī, I) 2. Sattattiṁsapurisa (Ka) 3. Sahito (Sī, I)

၂၂-သိခီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ဝိပဿိဿ အပရဘာဂေ အန္တရဟိတေ စ တသ္မိံ ကပ္ပေ တတော ပရံ ဧကူနသဋ္ဌိယာ ကပ္ပေသု ဗုဒ္ဓါ လောကေ န ဥပ္ပဇ္ဇိံသု။ [၁]အပဂတဗုဒ္ဓါလောကော အဟောသိ။ ကိလေသဒေဝပုတ္တမာရာနံ ဧကရဇ္ဇံ အပဂတကဏ္ဋကံ အဟောသိ။ ဣတော ပန ဧကတ္တိံသကပ္ပေ သိနိဒ္ဓသုက္ခသာရဒါရုပစိတော ပဟူတသပ္ပိသိတ္တော နိဓူမော သိခီ ဝိယ **သိခီ** စ **ဝေဿဘူ** စာတိ ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု။[၁] တတ္ထ **သိခီ** ပန ဘဂဝါ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ ကုသလကရဏဝတီ အရုဏဝတီနဂရေ ပရမဂုဏဝတော အရုဏဝတော နာမ ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ရတ္တကနကပဋိဗိမ္ဗရုစိရပ္ပဘာယ ပဘာဝတိယာ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသ မာသေ ဝီတိနာမေတွာ နိသဘုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ နေမိတ္တိကာ ပနဿ နာမံ ကရောန္တာ ဥဏှီသဿ သိခါ ဝိယ ဥဂ္ဂတတ္တာ “သိခီ”တိ နာမမကံသု။ သော သတ္တဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ သုစန္ဒကသိရီဂိရိယသနာရိဝသဘနာမကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ သဗ္ဗကာမာဒေဝိပ္ပမုခါနိ စတုဝီသတိ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ သဗ္ဗကာမာဒေဝိယာ ဂုဏဂဏာတုလေ အတုလေ နာမ ပုတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ဟတ္ထိယာနေန ဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတော မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ သတ္တတိပုရိသ[၂]သတသဟဿာနိ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ သော တေဟိ ပရိဝုတော အဋ္ဌမာသံ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ဂဏသင်္ဂဏိကံ ပဟာယ သုဒဿနနိဂမေ ပိယဒဿီသေဋ္ဌိနော ဓီတုယာ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ တရုဏခဒိရဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ အနောမဒဿိနာ နာမ တာပသေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ ကုသတိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ပုဏ္ဍရီကဗောဓိံ ဥပသင်္ကမိ။ တဿာ ကိရ ပုဏ္ဍရီကဗောဓိယာပိ ပါဋလိယာ ပမာဏမေဝ ပမာဏံ အဟောသိ။ တံဒိဝသမေဝ သော ပဏ္ဏာသရတနက္ခန္ဓော ဟုတွာ အဗ္ဘုဂ္ဂတော၊ သာခါပိဿ ပဏ္ဏာသရတနမတ္တာဝ။ သော ဒိဗ္ဗေဟိ ဂန္ဓေဟိ ပုပ္ဖေဟိ သဉ္ဆန္နော အဟောသိ။ န ကေဝလံ ပုပ္ဖေဟေဝ၊ ဖလေဟိပိ သဉ္ဆန္နော[၃] အဟောသိ။ တဿ ဧကပဿတော တရုဏာနိ ဖလာနိ ဧကတော မဇ္ဈိမာနိ ဧကတော နာတိပက္ကာနိ ဧကတော ပက္ခိတ္တဒိဗ္ဗောဇာနိ ဝိယ သုရသာနိ ဝဏ္ဏဂန္ဓရသသမ္ပန္နာနိ တတော တတော ဩလမ္ဗန္တိ။ ယထာ စ

၁-၁-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ) ၂-သတ္တတ္တိံသပုရိသ (က) ၃-သဟိတော (သီ၊ ဣ)

so, evaṁ dasasahassicakkavāḷesu pupphūpagā rukkhā pupphehi phalūpagā rukkhā phalehi paṭimaṇḍitā ahesuṁ.

So tattha catuvīsatihatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā caturaṅgavīriyaṁ adhiṭṭhāya nisīdi. Evaṁ nisīditvā chattiṁsa yojanavitthataṁ samāraṁ mārabalaṁ vidhamitvā sambodhiṁ pāpuṇitvā "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti udānaṁ udānetvā bodhisamīpeyeva sattasattāhaṁ vītināmetvā brahmāyācanaṁ sampaṭicchitvā attanā saha pabbajitānaṁ sattatiyā bhikkhusatasahassānaṁ upanissayasampattiṁ disvā surapathena gantvā vividhāvaraṇavatiyā Aruṇavatiyā rājadhāniyā samīpe Migājinuyyāne[1] otaritvā tehi munigaṇehi parivuto tesaṁ majjhe dhammacakkaṁ pavattesi. Tadā koṭisatasahassānaṁ paṭhamo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. "Vipassissa aparena, Sambuddho Dvipaduttamo.
   Sikhivhayo āsi Jino, asamo appaṭipuggalo.

2. Mārasenaṁ pamadditvā, patto sambodhimuttamaṁ.
   Cammacakkaṁ pavattesi, anukampāya pāṇinaṁ.

3. Dhammacakkaṁ pavattente, Sikhimhi jinapuṅgave.
   Koṭisatasahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahū"ti.

Punapi Aruṇavatiyā rājadhāniyā samīpeyeva Abhibhūrājaputtassa ca Sambhavarājaputtassa cāti dvinnaṁ saparivārānaṁ dhammaṁ desetvā navutikoṭisahassāni dhammāmataṁ pāyesi. So dutiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

4. "Aparampi dhammaṁ desente, gaṇaseṭṭhe naruttame.
   Navutikoṭisahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahū"ti.

Yadā pana Sūriyavatīnagaradvāre campakarukkhamūle titthiyamadamānabhañjanatthaṁ sabbajanabandhanamokkhatthañca Yamakapāṭihāriyaṁ karonto Bhagavā dhammaṁ

1. Migāciruyyāne (Sī, I)

သော၊ ဧဝံ ဒသသဟဿိစက္ကဝါဠေသု ပုပ္ဖူပဂါ ရုက္ခာ ပုပ္ဖေဟိ ဖလူပဂါ ရုက္ခာ ဖလေဟိ ပဋိမဏ္ဍိတာ အဟေသုံ။

သော တတ္ထ စတုဝီသတိဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ စတုရင်္ဂဝီရိယံ အဓိဋ္ဌာယ နိသီဒိ။ ဧဝံ နိသီဒိတွာ ဆတ္တိံသ ယောဇနဝိတ္ထတံ သမာရံ မာရဗလံ ဝိဓမိတွာ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိတွာ "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ ဗောဓိသမီပေယေဝ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ ဗြဟ္မာယာစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာနံ သတ္တတိယာ ဘိက္ခုသတသဟဿာနံ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ သုရပထေန ဂန္တွာ ဝိဝိဓာဝရဏဝတိယာ အရုဏဝတိယာ ရာဇဓာနိယာ သမီပေ မိဂါဇိနုယျာနေ[၁] ဩတရိတွာ တေဟိ မုနိဂဏေဟိ ပရိဝုတော တေသံ မဇ္ဈေ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တဒါ ကောဋိသတသဟဿာနံ ပဌမော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ "ဝိပဿိဿ အပရေန၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒွိပဒုတ္တမော။
သိခိဝှယော အာသိ ဇိနော၊ အသမော အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။

၂။ မာရသေနံ ပမဒ္ဒိတွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။
စမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ အနုကမ္ပာယ ပါဏိနံ။

၃။ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေ၊ သိခိမှိ ဇိနပုင်္ဂဝေ။
ကောဋိသတသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ"တိ။

ပုနပိ အရုဏဝတိယာ ရာဇဓာနိယာ သမီပေယေဝ အဘိဘူရာဇပုတ္တဿ စ သမ္ဘဝရာဇပုတ္တဿ စာတိ ဒွိန္နံ သပရိဝါရာနံ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ နဝုတိကောဋိသဟဿာနိ ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ သော ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ "အပရမ္ပိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ၊ ဂဏသေဋ္ဌေ နရုတ္တမေ။
နဝုတိကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ"တိ။

ယဒါ ပန သူရိယဝတီနဂရဒွါရေ စမ္ပကရုက္ခမူလေ တိတ္ထိယမဒမာနဘဉ္ဇနတ္ထံ သဗ္ဗဇနဗန္ဓနမောက္ခတ္ထဉ္စ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကရောန္တော ဘဂဝါ ဓမ္မံ

၁-မိဂါစိရုယျာနေ (သီ၊ ဣ)

desesi, tadā asītikoṭisahassānaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

5. “Yamakapāṭihāriyañca, dassayante sadevake.
Asītikoṭisahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Abhibhunā ca Sambhavena ca rājaputtena saddhiṁ pabbajitānaṁ arahantānaṁ satasahassānaṁ majjhe nisīditvā pātimokkhaṁ uddisi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Aruṇavatīnagare ñātisamāgame pabbajitānaṁ asītiyā bhikkhusahassānaṁ majjhe nisīditvā pātimokkhaṁ uddisi, so dutiyo sannipāto ahosi. Dhanañjayanagare Dhanapālakanāgavinayanasamaye[1] pabbajitānaṁ sattatiyā bhikkhusahassānaṁ majjhe Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

6. “Sannipātā tayo āsuṁ, Sikhissāpi Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

7. Bhikkhusatasahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo.
Asītibhikkhusahassānaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

8. Sattatibhikkhusahassānaṁ, tatiyo āsi samāgamo.
Anupalitto padumaṁva, toyamhi sampavaḍḍhitan”ti.

Tattha **anupalitto padumaṁvā**ti toye jātaṁ toyeva vaḍḍhitaṁ padumaṁ viya toyena anupalittaṁ, sopi bhikkhusannipāto loke jātopi lokadhammehi anupalitto ahosīti attho.

Tadā kira amhākaṁ bodhisatto katthaci asaṁsaṭṭho Paribhuttanagare Arindamo nāma rājā hutvā Sikhimhi Satthari paribhuttanagaramanuppatte saparivāro rājā Bhagavato paccuggantvā pasādavaḍḍhitahadayanayanasoto Dasabalassa amalacaraṇakamalayugaḷesu saparivāro sirasā abhivanditvā Dasabalaṁ nimantetvā sattāhaṁ issariyakulavibhavasaddhānurūpaṁ mahādānaṁ datvā dussabhaṇḍāgāradvārāni vivarāpetvā Buddhappamukhassa

1. Dhanapālakagahapativinayanasamaye (Sī, I)

ဒေသေသိ၊ တဒါ အသီတိကောဋိသဟဿာနံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “ယမကပါဋိဟာရိယဉ္စ၊ ဒဿယန္တေ သဒေဝကေ။
အသီတိကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

အဘိဘုနာ စ သမ္ဘဝေန စ ရာဇပုတ္တေန သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိတာနံ အရဟန္တာနံ သတသဟဿာနံ မဇ္ဈေ နိသီဒိတွာ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ အရုဏဝတီနဂရေ ဉာတိသမာဂမေ ပဗ္ဗဇိတာနံ အသီတိယာ ဘိက္ခုသဟဿာနံ မဇ္ဈေ နိသီဒိတွာ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ဓနဉ္စယနဂရေ ဓနပါလကနာဂဝိနယနသမယေ[1] ပဗ္ဗဇိတာနံ သတ္တတိယာ ဘိက္ခုသဟဿာနံ မဇ္ဈေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၆။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ သိခိဿာပိ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၇။ ဘိက္ခုသတသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။
အသီတိဘိက္ခုသဟဿာနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၈။ သတ္တတိဘိက္ခုသဟဿာနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော။
အနုပလိတ္တော ပဒုမံဝ၊ တောယမှိ သမ္ပဝဍ္ဎိတ”န္တိ။

တတ္ထ **အနုပလိတ္တော ပဒုမံဝါ**တိ တောယေ ဇာတံ တောယေဝ ဝဍ္ဎိတံ ပဒုမံ ဝိယ တောယေန အနုပလိတ္တံ၊ သောပိ ဘိက္ခုသန္နိပါတော လောကေ ဇာတောပိ လောကဓမ္မေဟိ အနုပလိတ္တော အဟောသီတိ အတ္ထော။

တဒါ ကိရ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ကတ္ထစိ အသံသဋ္ဌော ပရိဘုတ္တနဂရေ အရိန္ဒမော နာမ ရာဇာ ဟုတွာ သိခိမှိ သတ္ထရိ ပရိဘုတ္တနဂရမနုပ္ပတ္တေ သပရိဝါရော ရာဇာ ဘဂဝတော ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ပသာဒဝဍ္ဎိတဟဒယနယနသောတော ဒသဗလဿ အမလစရဏကမလယုဂဠေသု သပရိဝါရော သိရသာ အဘိဝန္ဒိတွာ ဒသဗလံ နိမန္တေတွာ သတ္တာဟံ ဣဿရိယကုလဝိဘဝသဒ္ဓါနုရူပံ မဟာဒါနံ ဒတွာ ဒုဿဘဏ္ဍာဂါရဒွါရာနိ ဝိဝရာပေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ

၁-ဓနပါလကဂဟပတိဝိနယနသမယေ (သီ၊ ဣ)

bhikkhusaṁghassa mahagghāni vatthāni adāsi. Attano ca balarūpalakkhaṇajavasampannahemajālamālāsamalaṅkataṁ navakanakaruciradaṇḍa[1] kosacāmarayugavirājitaṁ vipulamudukaṇṇaṁ candarājivirājitavadanasobhaṁ erāvaṇavāraṇamiva arivāraṇaṁ varavāraṇaṁ datvā vāraṇappamāṇameva katvā kappiyabhaṇḍañca adāsi. Sopi naṁ Satthā "ito ekattiṁsakappe Buddho bhavissatī"ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

9. "Ahaṁ tena samayena, Arindamo nāma khattiyo.
Sambuddhappamukhaṁ saṁghaṁ, annapānena tappayiṁ.

10. Bahuṁ dussavaraṁ datvā, dussakoṭiṁ anappakaṁ.
Alaṅkataṁ hatthiyānaṁ, Sambuddhassa adāsahaṁ.

11. Hatthiyānaṁ nimminitvā, kappiyaṁ upanāmayiṁ.
Pūrayiṁ mānasaṁ mayhaṁ, niccaṁ daḷhamupaṭṭhitaṁ.

12. Sopi maṁ Buddho byākāsi, Sikhī Lokagganāyako.
Ekattiṁse ito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

13. Ahu Kapilavhayā rammā -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

14. Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā"ti.

Tattha **nimminitvā**ti tassa hatthino pamāṇena tulayitvā. **Kappiyan**ti kappiyabhaṇḍaṁ, bhikkhūnaṁ yaṁ bhaṇḍaṁ kappati gahetuṁ, taṁ kappiyabhaṇḍaṁ nāma. **Pūrayiṁ mānasaṁ mayhan**ti mama cittaṁ dānapītiyā pūrayiṁ, mayhaṁ hāsuppādanasamatthaṁ akāsinti attho. **Niccaṁ daḷhamupaṭṭhitan**ti "niccakālaṁ dānaṁ dassāmī"ti dānavasena daḷhaṁ upaṭṭhitaṁ cittanti attho.

Tassa pana Bhagavato nagaraṁ Aruṇavatī nāma ahosi. Aruṇavā nāma rājā pitā, Pabhāvatī nāma mātā, Abhibhū ca Sambhavo ca dve aggasāvakā, Khemaṅkaro nāmupaṭṭhāko, Sakhilā ca[2] Padumā ca dve aggasāvikā, puṇḍarīkarukkho bodhi, sarīraṁ cassa sattatihatthubbedhaṁ

1. ...danta... (Sī) 2. Makhilā ca (Sī, I)

ဘိက္ခုသံဃဿ မဟဂ္ဃာနိ ဝတ္ထာနိ အဒါသိ။ အတ္တနော စ ဗလရူပလက္ခဏ-ဇဝသမ္ပန္နဟေမဇာလမာလာသမလင်္ကတံ နဝကနကရုစိရဒဏ္ဍ[1]ကောသစာမရ-ယုဂဝိရာဇိတံ ဝိပုလမုဒုကဏ္ဏံ စန္ဒရာဇိဝိရာဇိတဝဒနသောဘံ ဧရာဝဏဝါရဏ-မိဝ အရိဝါရဏံ ဝရဝါရဏံ ဒတွာ ဝါရဏပ္ပမာဏမေဝ ကတွာ ကပ္ပိယဘဏ္ဍဉ္စ အဒါသိ။ သောပိ နံ သတ္ထာ "ဣတော ဧကတ္တိံသကပ္ပေ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ "အဟံ တေန သမယေန၊ အရိန္ဒမော နာမ ခတ္တိယော။
သမ္ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ သံဃံ၊ အန္နပါနေန တပ္ပယိံ။

၁၀။ ဗဟုံ ဒုဿဝရံ ဒတွာ၊ ဒုဿကောဋိံ အနပ္ပကံ။
အလင်္ကတံ ဟတ္ထိယာနံ၊ သမ္ဗုဒ္ဓဿ အဒါသဟံ။

၁၁။ ဟတ္ထိယာနံ နိမ္မိနိတွာ၊ ကပ္ပိယံ ဥပနာမယိံ။
ပူရယိံ မာနသံ မယှံ၊ နိစ္စံ ဒဠှမုပဋ္ဌိတံ။

၁၂။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ သိခီ လောကဂ္ဂနာယကော။
ဧကတ္တိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၃။ အဟု ကပိလဝှယာ ရမ္မာ။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၄။ တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ"တိ။

တတ္ထ **နိမ္မိနိတွာ**တိ တဿ ဟတ္ထိနော ပမာဏေန တုလယိတွာ။ **ကပ္ပိယ**န္တိ ကပ္ပိယဘဏ္ဍံ၊ ဘိက္ခူနံ ယံ ဘဏ္ဍံ ကပ္ပတိ ဂဟေတုံ၊ တံ ကပ္ပိယဘဏ္ဍံ နာမ။ **ပူရယိံ မာနသံ မယှ**န္တိ မမ စိတ္တံ ဒါနပီတိယာ ပူရယိံ၊ မယှံ ဟာသုပ္ပါဒန-သမတ္ထံ အကာသိန္တိ အတ္ထော။ **နိစ္စံ ဒဠှမုပဋ္ဌိတ**န္တိ "နိစ္စကာလံ ဒါနံ ဒဿာ-မီ"တိ ဒါနဝသေန ဒဠှံ ဥပဋ္ဌိတံ စိတ္တန္တိ အတ္ထော။

တဿ ပန ဘဂဝတော နဂရံ အရုဏဝတီ နာမ အဟောသိ။ အရုဏဝါ နာမ ရာဇာ ပိတာ၊ ပဘာဝတီ နာမ မာတာ၊ အဘိဘူ စ သမ္ဘဝေါ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ ခေမင်္ကရော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သခိလာ စ[2] ပဒုမာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ ပုဏ္ဍရီကရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ စဿ သတ္တတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ

၁-...ဒန္တ...(သီ) ၂-မခိလာ စ (သီ၊ ဣ)

ahosi. Sarīrappabhā niccakālaṁ yojanattayaṁ pharitvā aṭṭhāsi. Sattativassasahassāni āyu, Sabbakāmā nāmassa aggamahesī, Atulo nāmassa putto, hatthiyānena nikkhami. Tena vuttaṁ—

15. “Nagaraṁ Aruṇavatī nāma, Aruṇo nāma khattiyo.
Pabhāvatī nāma janikā, Sikhissāpi Mahesino.

20. Abhibhū Sambhavo ceva, ahesuṁ aggasāvakā.
Khemaṅkaro nāmupaṭṭhāko, Sikhissāpi Mahesino.

21. Sakhilā ca[1] Padumā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, puṇḍarīkoti vuccati.

22. Sirivaḍḍho ca Nando ca, ahesuṁ aggupaṭṭhakā.
Cittā ceva Suguttā ca, ahesuṁ aggupaṭṭhikā.

23. Uccattanena so Buddho, sattatihatthamuggato.
Kañcanagghiyasaṅkāso, dvattiṁsavaralakkhaṇo.

24. Tassāpi byāmappabhā kāyā, divārattiṁ nirantaraṁ.
Disodisaṁ niccharanti, tīṇi yojanaso pabhā.

25. Sattativassasahassāni, āyu tassa Mahesino.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

26. Dhammameghaṁ pavassetvā, temayitvā sadevake.
Khemantaṁ pāpayitvāna, nibbuto so sasāvako.

27. Anubyañjanasampannaṁ, dvattiṁsavaralakkhaṇaṁ.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā”ti.

Tattha **puṇḍarīko**ti setambarukkho. **Tīṇi yojanaso pabhā**ti tīṇi yojanāni pabhā niccharantīti attho. **Dhammameghan**ti dhammavassaṁ, dhammavassanako Buddhamegho. **Temayitvā**ti dhammakathāsalilena temetvā, siñjitvāti attho. **Sadevake**ti sadevake satte. **Khemantan**ti khemantaṁ

1. Makhilā ca (Sī, I)

အဟောသိ။ သရီရပ္ပဘာ နိစ္စကာလံ ယောဇနတ္တယံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ သတ္တတိဝဿသဟဿာနိ အာယု၊ သဗ္ဗကာမာ နာမဿ အဂ္ဂမဟေသီ၊ အတုလော နာမဿ ပုတ္တော၊ ဟတ္ထိယာနေန နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၉။ “နဂရံ အရုဏဝတီ နာမ၊ အရုဏော နာမ ခတ္တိယော။
ပဘာဝတီ နာမ ဇနိကာ၊ သိခိဿာပိ မဟေသိနော။

၂၀။ အဘိဘူ သမ္ဘဝေါ စေဝ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ခေမင်္ကရော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သိခိဿာပိ မဟေသိနော။

၂၁။ သခိလာ စ[1] ပဒုမာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ ပုဏ္ဍရီကောတိ ဝုစ္စတိ။

၂၂။ သိရိဝဍ္ဎော စ နန္ဒော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။
စိတ္တာ စေဝ သုဂုတ္တာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ။

၂၃။ ဥစ္စတ္တနေန သော ဗုဒ္ဓေါ၊ သတ္တတိဟတ္ထမုဂ္ဂတော။
ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော၊ ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏော။

၂၄။ တဿာပိ ဗျာမပ္ပဘာ ကာယာ၊ ဒိဝါရတ္တိံ နိရန္တရံ။
ဒိသောဒိသံ နိစ္ဆရန္တိ၊ တီဏိ ယောဇနသော ပဘာ။

၂၅။ သတ္တတိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု တဿ မဟေသိနော။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၆။ ဓမ္မမေဃံ ပဝဿေတွာ၊ တေမယိတွာ သဒေဝကေ။
ခေမန္တံ ပါပယိတွာန၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

၂၇။ အနုဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ၊ ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏံ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **ပုဏ္ဍရီကော**တိ သေတမ္ဗရုက္ခော။ **တီဏိ ယောဇနသော ပဘာ**တိ တီဏိ ယောဇနာနိ ပဘာ နိစ္ဆရန္တီတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မမေဃ**န္တိ ဓမ္မဝဿံ၊ ဓမ္မဝဿနကော ဗုဒ္ဓမေဃော။ **တေမယိတွာ**တိ ဓမ္မကထာသလိလေန တေမေတွာ၊ သိဉ္စိတွာတိ အတ္ထော။ **သဒေဝကေ**တိ သဒေဝကေ သတ္တေ။ **ခေမန္တ**န္တိ ခေမန္တံ

၁-မခိလာ စ (သီ၊ ဣ)

nibbānaṁ. **Anubyañjanasampannan**ti tambanakhatuṅganāsa[1] vaṭṭaṅgulitādīhi asītiyā anubyañjanehi sampannaṁ, dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇapaṭimaṇḍitaṁ Bhagavato sarīranti attho. Sikhī kira Sammāsambuddho Sīlavatīnagare Assārāme parinibbāyi.

Sikhīva loke[2] tapasā jalitvā,
Sikhīva meghāgamane naditvā.
Sikhī mahesindhanavippahīno,
Sikhīva santiṁ Sugato gato so.

Sikhissa kira Bhagavato dhātuyo ekagghanāva hutvā aṭṭhaṁsu na vippakiriṁsu. Sakalajambudīpavāsino pana manussā tiyojanubbedhaṁ sattaratanamayaṁ himagirisadisasobhaṁ thūpamakaṁsu. Sesamettha gāthāsu pākaṭamevāti.

Sikhībuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito vīsatimo Buddhavaṁso.

---

23. Vessabhūbuddhavaṁsavaṇṇanā

Sikhissa pana Sammāsambuddhassa aparabhāge antarahite tassa sāsane sattativassasahassāyukā manussā anukkamena parihāyitvā dasavassāyukā ahesuṁ. Puna vaḍḍhitvā aparimitāyukā hutvā anukkamena parihāyitvā saṭṭhivassasahassāyukā ahesuṁ. Tadā vijitamanobhū sabbalokābhibhū sayambhū **Vessabhū** nāma Satthā loke udapādi. So pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Anomanagare suppatītassa Suppatītassa nāma rañño aggamahesiyā sīlavatiyā Yasavatiyā nāma kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. So dasannaṁ māsānaṁ accayena Anupamuyyāne mātukucchito nikkhami. Jāyamānova janaṁ tosento vasabhanādaṁ nadi. Tasmā vasabhanādahetuttā tassa nāmaggahaṇadivase "Vessabhū"ti nāmamakaṁsu. So chabbassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Ruci Suruci Rativaḍḍhananāmakā tayo pāsādā

1. ...tuṅganakhasiniddhanakha... (Sī)   2. Sikhīvaraññe (Ka)

နိဗ္ဗာနံ။ **အနုဗျဉ္ဇနသမ္ပန္န**န္တိ တမ္ဗနခတုင်္ဂနာသ[1]ဝဋ္ဋင်္ဂုလိတာဒီဟိ အသီတိယာ အနုဗျဉ္ဇနေဟိ သမ္ပန္နံ၊ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏပဋိမဏ္ဍိတံ ဘဂဝတော သရီရန္တိ အတ္ထော။ သိခီ ကိရ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ သီလဝတီနဂရေ အဿာရာမေ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

သိခီဝ လောကေ[2] တပသာ ဇလိတွာ၊
သိခီဝ မေဃာဂမနေ နဒိတွာ။
သိခီ မဟေသိန္ဓနဝိပ္ပဟီနော၊
သိခီဝ သန္တိံ သုဂတော ဂတော သော။

သိခိဿ ကိရ ဘဂဝတော ဓာတုယော ဧကဃနာဝ ဟုတွာ အဋ္ဌံသု န ဝိပ္ပကိရိံသု။ သကလဇမ္ဗုဒီပဝါသိနော ပန မနုဿာ တိယောဇနုဗ္ဗေဓံ သတ္တရတနမယံ ဟိမဂိရိသဒိသသောဘံ ထူပမကံသု။ သေသမေတ္ထ ဂါထာသု ပါကဋမေဝါတိ။

သိခီဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ဝီသတိမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၂၃-ဝေဿဘူဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

သိခိဿ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ အပရဘာဂေ အန္တရဟိတေ တဿ သာသနေ သတ္တတိဝဿသဟဿာယုကာ မနုဿာ အနုက္ကမေန ပရိဟာယိတွာ ဒသဝဿာယုကာ အဟေသုံ။ ပုန ဝဍ္ဎိတွာ အပရိမိတာယုကာ ဟုတွာ အနုက္ကမေန ပရိဟာယိတွာ သဋ္ဌိဝဿသဟဿာယုကာ အဟေသုံ။ တဒါ ဝိဇိတမနောဘူ သဗ္ဗလောကာဘိဘူ သယမ္ဘူ **ဝေဿဘူ** နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥဒပါဒိ။ သော ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ အနောမနဂရေ သုပ္ပတီတဿ သုပ္ပတီတဿ နာမ ရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ သီလဝတိယာ ယသဝတိယာ နာမ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သော ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန အနုပမုယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ ဇာယမာနောဝ ဇနံ တောသေန္တော ဝသဘနာဒံ နဒိ။ တသ္မာ ဝသဘနာဒဟေတုတ္တာ တဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ “ဝေဿဘူ”တိ နာမမကံသု။ သော ဆဗ္ဗဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ ရုစိ သုရုစိ ရတိဝဍ္ဎနနာမကာ တယော ပါသာဒါ

၁-....တုင်္ဂနခသိနိဒ္ဓနခ.... (သီ)   ၂-သိခီဝရညေ (က)

tassa ahesuṁ. Sucittādevippamukhāni tiṁsa itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Sucittāya nāma deviyā Suppabuddhe nāma kumāre uppanne suvaṇṇasivikāya uyyānadassanatthāya gantvā devadattāni kāsāyāni gahetvā pabbaji. Taṁ sattattiṁsasahassāni anupabbajiṁsu. Atha so tehi parivuto cha māse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Sucittanigame sandissamānasarīrāya Sirivaḍḍhanāya nāma dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā sālavane divāvihāraṁ vītināmetvā sāyanhasamaye Narindanāgarājena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā sālabodhiṁ padakkhiṇato upāgami. Tassāpi sālassa tadeva pāṭaliyā pamāṇameva pamāṇaṁ ahosi. Tatheva pupphaphalasirivibhavo veditabbo. So sālamūlamupagantvā cattālīsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā vigatanīvaraṇaṁ sabbakāmamadāvaraṇaṁ anāvaraṇañāṇaṁ paṭilabhitvā "anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ tattheva vītināmetvā attano kaniṭṭhabhātikassa Soṇakumārassa Uttarakumārassa ca upanissayasampattiṁ disvā devapathena gantvā Anomanagarasamīpe Aruṇuyyāne otaritvā uyyānapālena kumāre pakkosāpetvā tesaṁ saparivārānaṁ majjhe dhammacakkaṁ pavattesi. Tadā asītiyā koṭisahassānaṁ paṭhamo abhisamayo ahosi.

Puna janapadacārikaṁ caranto Bhagavā tattha tattha dhammaṁ desento sattatiyā koṭisahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi, so dutiyo abhisamayo ahosi. Anomanagareyeva diṭṭhijālaṁ bhindanto titthiyamānaddhajaṁ pātento mānamadaṁ viddhaṁsento dhammaddhajaṁ samussayanto navutiyojanavitthatāya manussaparisāya parimāṇarahitāya devaparisāya Yamakapāṭihāriyaṁ katvā devamanusse pasādetvā saṭṭhikoṭiyo dhammāmatena tappesi, so tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. "Tattheva maṇḍakappamhi, asamo appaṭipuggalo.
Vessabhū nāma nāmena, loke uppajji Nāyako[1].

1. So jino (Ka)

တဿ အဟေသုံ။ သုစိတ္တာဒေဝိပ္ပမုခါနိ တိံသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ သုစိတ္တာယ နာမ ဒေဝိယာ သုပ္ပဗုဒ္ဓေ နာမ ကုမာရေ ဥပ္ပန္နေ သုဝဏ္ဏသိဝိကာယ ဥယျာနဒဿနတ္ထာယ ဂန္တွာ ဒေဝဒတ္တာနိ ကာသာယာနိ ဂဟေတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ သတ္တတ္တိံသသဟဿာနိ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ အထ သော တေဟိ ပရိဝုတော ဆ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ သုစိတ္တနိဂမေ သန္ဒိဿမာနသရီရာယ သိရိဝဍ္ဎနာယ နာမ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ သာယနှသမယေ နရိန္ဒနာဂရာဇေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ သာလဗောဓိံ ပဒက္ခိဏတော ဥပါဂမိ။ တဿာပိ သာလဿ တဒေဝ ပါဋလိယာ ပမာဏမေဝ ပမာဏံ အဟောသိ။ တထေဝ ပုပ္ဖဖလသိရိဝိဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော သာလမူလမုပဂန္တွာ စတ္တာလီသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ဝိဂတနီဝရဏံ သဗ္ဗကာမမဒါဝရဏံ အနာဝရဏဉာဏံ ပဋိလဘိတွာ "အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ တတ္ထေဝ ဝီတိနာမေတွာ အတ္တနော ကနိဋ္ဌဘာတိကဿ သောဏကုမာရဿ ဥတ္တရကုမာရဿ စ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ဒေဝပထေန ဂန္တွာ အနောမနဂရသမီပေ အရုဏုယျာနေ ဩတရိတွာ ဥယျာနပါလေန ကုမာရေ ပက္ကောသာပေတွာ တေသံ သပရိဝါရာနံ မဇ္ဈေ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တဒါ အသီတိယာ ကောဋိသဟဿာနံ ပဌမော အဘိသမယော အဟောသိ။

ပုန ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော ဘဂဝါ တတ္ထ တတ္ထ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော သတ္တတိယာ ကောဋိသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ၊ သော ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ အနောမနဂရေယေဝ ဒိဋ္ဌိဇာလံ ဘိန္ဒန္တော တိတ္ထိယမာနဒ္ဓဇံ ပါတေန္တော မာနမဒံ ဝိဒ္ဓံသေန္တော ဓမ္မဒ္ဓဇံ သမုဿယန္တော နဝုတိယောဇနဝိတ္ထတာယ မနုဿပရိသာယ ပရိမာဏရဟိတာယ ဒေဝပရိသာယ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေ ပသာဒေတွာ သဋ္ဌိကောဋိယော ဓမ္မာမတေန တပ္ပေသိ၊ သော တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ "တတ္ထေဝ မဏ္ဍကပ္ပမှိ၊ အသမော အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။
ဝေဿဘူ နာမ နာမေန၊ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နာယကော[၁]။

၁-သော ဇိနော (က)

2. Ādittaṁ vata rāgaggi, taṇhānaṁ vijitaṁ tadā.
Nāgova bandhanaṁ chetvā, patto sambodhimuttamaṁ.

3. Dhammacakkaṁ pavattente, Vessabhūlokanāyake.
Asītikoṭisahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahu.

4. Pakkante cārikaṁ raṭṭhe, Lokajeṭṭhe[1] Narāsabhe.
Sattatikoṭisahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahu.

5. Mahādiṭṭhiṁ vinodento, pāṭiheraṁ karoti so.
Samāgatā naramarū, dasasahassī sadevake.

6. Mahā-acchariyaṁ disvā, abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ.
Devā ceva manussā ca, bujjhare saṭṭhikoṭiyo"ti.

Tattha **ādittan**ti sakalamidaṁ lokattayaṁ sampadittaṁ. **Rāgaggī**ti rāgena. **Taṇhānaṁ vijitan**ti taṇhānaṁ vijitaṁ raṭṭhaṁ vasavattiṭṭhānanti evaṁ ñatvāti attho. **Nāgova bandhanaṁ chetvā**ti hatthī viya pūtilatābandhanaṁ chinditvā sambodhiṁ patto adhigato. **Dasasahassī**ti dasasahassiyaṁ. **Sadevake**ti sadevake loke. **Bujjhare**ti bujjhiṁsu.

Soṇuttarānaṁ pana dvinnaṁ aggasāvakānaṁ samāgame pabbajitānaṁ asītiyā arahantasahassānaṁ majjhe māghapuṇṇamāyaṁ pātimokkhaṁ uddisi, so paṭhamo sannipāto ahosi. Yadā pana vessabhunā sabbalokābhibhunā saha pabbajitā sattattiṁsasahassasaṅkhā bhikkhū gaṇato ohīnasamaye pakkantā, te Vessabhussa Sammāsambuddhassa dhammacakkappavattiṁ sutvā Soreyyaṁ nāma nagaraṁ āgantvā Bhagavantaṁ addasaṁsu. Tesaṁ Bhagavā dhammaṁ desetvā sabbeva te ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā caturaṅgasamannāgatāya parisāya pātimokkhaṁ uddisi, so dutiyo sannipāto ahosi.

Yadā pana Nārivāhananagare Upasanto nāma rājaputto rajjaṁ kāresi, tassānukampāya Bhagavā tattha agamāsi, sopi Bhagavato āgamanaṁ sutvā saparivāro Bhagavato paccuggamanaṁ katvā nimantetvā mahādānaṁ datvā tassa dhammaṁ sutvā pasannahadayo pabbaji. Taṁ saṭṭhisahassasaṅkhā

1. Seṭṭhe (Sī)

၂။ အာဒိတ္တံ ဝတ ရာဂဂ္ဂိ၊ တဏှာနံ ဝိဇိတံ တဒါ။
နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။

၃။ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေ၊ ဝေဿဘူလောကနာယကေ။
အသီတိကောဋိသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟု။

၄။ ပက္ကန္တေ စာရိကံ ရဋ္ဌေ၊ လောကဇေဋ္ဌေ[၁] နရာသဘေ။
သတ္တတိကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟု။

၅။ မဟာဒိဋ္ဌိံ ဝိနောဒေန္တော၊ ပါဋိဟေရံ ကရောတိ သော။
သမာဂတာ နရမရူ၊ ဒသသဟဿီ သဒေဝကေ။

၆။ မဟာအစ္ဆရိယံ ဒိသွာ၊ အဗ္ဘုတံ လောမဟံသနံ။
ဒေဝါ စေဝ မနုဿာ စ၊ ဗုဇ္ဈရေ သဋ္ဌိကောဋိယော”တိ။

တတ္ထ **အာဒိတ္တ**န္တိ သကလမိဒံ လောကတ္တယံ သမ္ပဒိတ္တံ။ **ရာဂဂ္ဂီ**တိ ရာဂေန။ **တဏှာနံ ဝိဇိတ**န္တိ တဏှာနံ ဝိဇိတံ ရဋ္ဌံ ဝသဝတ္တိဋ္ဌာနန္တိ ဧဝံ ဉတွာတိ အတ္ထော။ **နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ**တိ ဟတ္ထီ ဝိယ ပူတိလတာဗန္ဓနံ ဆိန္ဒိတွာ သမ္ဗောဓိံ ပတ္တော အဓိဂတော။ **ဒသသဟဿီ**တိ ဒသသဟဿိယံ။ **သဒေဝကေ**တိ သဒေဝကေ လောကေ။ **ဗုဇ္ဈရေ**တိ ဗုဇ္ဈိံသု။

သောဏုတ္တရာနံ ပန ဒွိန္နံ အဂ္ဂသာဝကာနံ သမာဂမေ ပဗ္ဗဇိတာနံ အသီတိယာ အရဟန္တသဟဿာနံ မဇ္ဈေ မာဃပုဏ္ဏမာယံ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ပဌမော သန္နိပါတော အဟောသိ။ ယဒါ ပန ဝေဿဘုနာ သဗ္ဗလောကာဘိဘုနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာ သတ္တတ္တိံသသဟဿသင်္ခါ ဘိက္ခူ ဂဏတော ဩဟီနသမယေ ပက္ကန္တာ၊ တေ ဝေဿဘုဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိံ သုတွာ သောရေယျံ နာမ နဂရံ အာဂန္တွာ ဘဂဝန္တံ အဒ္ဒသံသု။ တေသံ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ သဗ္ဗေဝ တေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗာဇေတွာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတာယ ပရိသာယ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော ဒုတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။

ယဒါ ပန နာရိဝါဟနနဂရေ ဥပသန္တော နာမ ရာဇပုတ္တော ရဇ္ဇံ ကာရေသိ၊ တဿာနုကမ္ပာယ ဘဂဝါ တတ္ထ အဂမာသိ၊ သောပိ ဘဂဝတော အာဂမနံ သုတွာ သပရိဝါရော ဘဂဝတော ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ နိမန္တေတွာ မဟာဒါနံ ဒတွာ တဿ ဓမ္မံ သုတွာ ပသန္နဟဒယော ပဗ္ဗဇိ။ တံ သဋ္ဌိသဟဿသင်္ခါ

၁-သေဋ္ဌေ (သီ)

purisā anupabbajiṁsu. Te tena saddhiṁ arahattaṁ pāpuṇiṁsu. So tehi parivuto Vessabhū Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi, so tatiyo sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

7. “Sannipātā tayo āsuṁ, Vessabhussa Mahesino.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

8. Asītibhikkhusahassānaṁ, paṭhamo āsi samāgamo.
Sattatibhikkhusahassānaṁ, dutiyo āsi samāgamo.

9. Saṭṭhibhikkhusahassānaṁ, tatiyo āsi samāgamo.
Jarādibhayatītānaṁ, orasānaṁ Mahesino”ti.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Sarabhavatīnagare paramapiyadassano Sudassano nāma rājā hutvā Vessabhumhi Lokanāyake Sarabhanagaramupagate tassa dhammaṁ sutvā pasannahadayo dasanakhasamodhānasamujjalaṁ jalajāmalāvikalakamalamakulasadisamañjaliṁ sirasi katvā Buddhappamukhassa saṁghassa sacīvaraṁ mahādānaṁ datvā tattheva Bhagavato nivāsatthāya gandhakuṭiṁ katvā taṁ parikkhipitvā vihārasahassaṁ kāretvā sabbañca vibhavajātaṁ Bhagavato sāsane pariccajitvā tassa santike pabbajitvā ācāraguṇasampanno terasadhutaguṇesu nirato bodhisambhārapariyesanāya rato Buddhasāsanābhirato vihāsi. Sopi taṁ Bhagavā byākāsi “anāgate ito ekattiṁsakappe ayaṁ Gotamo nāma Buddho bhavissatī”ti. Tena vuttaṁ—

10. “Ahaṁ tena samayena, Sudassano nāma khattiyo.
Nimantetvā Mahāvīraṁ, dānaṁ datvā mahārahaṁ.
Annapānena vatthena, sasaṁghaṁ Jinapūjayiṁ.

11. Tassa Buddhassa asamassa, cakkaṁ vattitamuttamaṁ.
Sutvāna paṇitaṁ dhammaṁ, pabbajjamabhirocayiṁ.

12. Mahādānaṁ pavattetvā, rattindivamatandito.
Pabbajjaṁ guṇasampannaṁ, pabbajiṁ Jinasantike.

13. Ācāraguṇasampanno, vattasīlasamāhito.
Sabbaññutaṁ gavesanto, ramāmi Jinasāsane.

ပုရိသာ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ တေ တေန သဒ္ဓိံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ သော တေဟိ ပရိဝုတော ဝေဿဘူ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ၊ သော တတိယော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇။ “သန္နိပါတာ တယော အာသုံ၊ ဝေဿဘုဿ မဟေသိနော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၈။ အသီတိဘိက္ခုသဟဿာနံ၊ ပဌမော အာသိ သမာဂမော။
သတ္တတိဘိက္ခုသဟဿာနံ၊ ဒုတိယော အာသိ သမာဂမော။

၉။ သဋ္ဌိဘိက္ခုသဟဿာနံ၊ တတိယော အာသိ သမာဂမော။
ဇရာဒိဘယတီတာနံ၊ ဩရသာနံ မဟေသိနော”တိ။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော သရဘဝတီနဂရေ ပရမပိယဒဿနော သုဒဿနော နာမ ရာဇာ ဟုတွာ ဝေဿဘုမှိ လောကနာယကေ သရဘနဂရမုပဂတေ တဿ ဓမ္မံ သုတွာ ပသန္နဟဒယော ဒသနခသမောဓာနသမုဇ္ဇလံ ဇလဇာမလာဝိကလကမလမကုလသဒိသမဉ္ဇလိံ သိရသိ ကတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ သစီဝရံ မဟာဒါနံ ဒတွာ တတ္ထေဝ ဘဂဝတော နိဝါသတ္ထာယ ဂန္ဓကုဋိံ ကတွာ တံ ပရိက္ခိပိတွာ ဝိဟာရသဟဿံ ကာရေတွာ သဗ္ဗဉ္စ ဝိဘဝဇာတံ ဘဂဝတော သာသနေ ပရိစ္စဇိတွာ တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ အာစာရဂုဏသမ္ပန္နော တေရသဓုတဂုဏေသု နိရတော ဗောဓိသမ္ဘာရပရိယေသနာယ ရတော ဗုဒ္ဓသာသနာဘိရတော ဝိဟာသိ။ သောပိ တံ ဘဂဝါ ဗျာကာသိ “အနာဂတေ ဣတော ဧကတ္တိံသကပ္ပေ အယံ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ “အဟံ တေန သမယေန၊ သုဒဿနော နာမ ခတ္တိယော။
နိမန္တေတွာ မဟာဝီရံ၊ ဒါနံ ဒတွာ မဟာရဟံ။
အန္နပါနေန ဝတ္ထေန၊ သသံဃံ ဇိနပူဇယိံ။

၁၁။ တဿ ဗုဒ္ဓဿ အသမဿ၊ စက္ကံ ဝတ္တိတမုတ္တမံ။
သုတွာန ပဏိတံ ဓမ္မံ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇမဘိရောစယိံ။

၁၂။ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ၊ ရတ္တိန္ဒိဝမတန္ဒိတော။
ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဂုဏသမ္ပန္နံ၊ ပဗ္ဗဇိံ ဇိနသန္တိကေ။

၁၃။ အာစာရဂုဏသမ္ပန္နော၊ ဝတ္တသီလသမာဟိတော။
သဗ္ဗညုတံ ဂဝေသန္တော၊ ရမာမိ ဇိနသာသနေ။

14. Saddhāpītiṁ upagantvā, Buddhaṁ vandāmi Sattharaṁ[1].
Pīti uppajjati mayhaṁ, bodhiyāyeva kāraṇā.

15. Anivattamānasaṁ ñatvā, Sambuddho etadabravi.
Ekattiṁse ito kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

16. Ahu Kapilavhayā rammā -pa- hessāma sammukhaṁ imaṁ.

17. Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā"ti.

Tattha **cakkaṁ vattitan**ti dhammacakkaṁ pavattitaṁ. **Paṇitaṁ dhamman**ti uttarimanussadhammaṁ. **Pabbajjaṁ guṇasampannan**ti ñatvā pabbajinti attho. **Vattasīlasamāhito**ti vattesu ca sīlesu ca samāhito. Tesaṁ tesaṁ pūraṇe samāhitoti attho. **Ramāmī**ti abhiramiṁ. **Saddhāpītin**ti saddhañca pītiñca upagantvā. **Vandāmī**ti abhivandiṁ, atītatthe vattamānavacanaṁ daṭṭhabbaṁ. **Sattharan**ti Satthāraṁ. **Anivattamānasan**ti anosakkiyamānamānasaṁ.

Tassa pana Bhagavato Anomaṁ[2] nāma nagaraṁ ahosi. Suppatīto nāmassa pitā khattiyo, Yasavatī nāma mātā, Soṇo ca Uttaro ca dve aggasāvakā, Upasanto nāmupaṭṭhāko, Rāmā ca[3] Samālā ca dve aggasāvikā, sālarukkho bodhi, sarīraṁ saṭṭhihatthubbedhaṁ ahosi. Saṭṭhivassasahassāni āyu, Sucittā nāmassa bhariyā, Suppabuddho nāmassa putto, suvaṇṇasivikāya nikkhami. Tena vuttaṁ—

18. "Anomaṁ[4] nāma nagaraṁ, Suppatīto nāma khattiyo.
Mātā Yasavatī nāma, Vessabhussa Mahesino.

23. Soṇo ca Uttaro ceva, ahesuṁ aggasāvakā.
Upasanto nāmupaṭṭhāko, Vessabhussa Mahesino.

24. Rāmā ceva[5] Samālā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, mahāsāloti vuccati.

1. Pāde vandāmi Satthari (Sī, I) 2. Anupamaṁ (Sī, I) 3. Dāmā ca (Sī, I)
4. Anupamaṁ (Sī, I) 5. Dāmā ca (Sī, I)

၁၄။ သဒ္ဓါပီတိံ ဥပဂန္တွာ၊ ဗုဒ္ဓံ ဝန္ဒာမိ သတ္ထရံ[1]။
ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မယှံ၊ ဗောဓိယာယေဝ ကာရဏာ။

၁၅။ အနိဝတ္တမာနသံ ဉတွာ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဧတဒဗြဝိ။
ဧကတ္တိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၆။ အဟု ကပိလဝှယာ ရမ္မာ ။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခံ ဣမံ။

၁၇။ တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ”တိ။

တတ္ထ **စက္ကံ ဝတ္တိတ**န္တိ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တိတံ။ **ပဏီတံ ဓမ္မ**န္တိ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ။ **ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဂုဏသမ္ပန္န**န္တိ ဉတွာ ပဗ္ဗဇိန္တိ အတ္ထော။ **ဝတ္တသီလသမာဟိတော**တိ ဝတ္တေသု စ သီလေသု စ သမာဟိတော။ တေသံ တေသံ ပူရဏေ သမာဟိတောတိ အတ္ထော။ **ရမာမီ**တိ အဘိရမိံ။ **သဒ္ဓါပီတိ**န္တိ သဒ္ဓဉ္စ ပီတိဉ္စ ဥပဂန္တွာ။ **ဝန္ဒာမီ**တိ အဘိဝန္ဒိံ၊ အတီတတ္ထေ ဝတ္တမာနဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **သတ္ထရ**န္တိ သတ္ထာရံ။ **အနိဝတ္တမာနသ**န္တိ အနောသက္ကိယမာနမာနသံ။

တဿ ပန ဘဂဝတော အနောမံ[2] နာမ နဂရံ အဟောသိ။ သုပ္ပတီတော နာမဿ ပိတာ ခတ္တိယော၊ ယသဝတီ နာမ မာတာ၊ သောဏော စ ဥတ္တရော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ ဥပသန္တော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ရာမာ စ[3] သမာလာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ သာလရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ သဋ္ဌိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ။ သဋ္ဌိဝဿသဟဿာနိ အာယု၊ သုစိတ္တာ နာမဿ ဘရိယာ၊ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ နာမဿ ပုတ္တော၊ သုဝဏ္ဏသိဝိကာယ နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၈။ “အနောမံ[4] နာမ နဂရံ၊ သုပ္ပတီတော နာမ ခတ္တိယော။
မာတာ ယသဝတီ နာမ၊ ဝေဿဘုဿ မဟေသိနော။

၂၃။ သောဏော စ ဥတ္တရော စေဝ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ဥပသန္တော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ဝေဿဘုဿ မဟေသိနော။

၂၄။ ရာမာ စေဝ[5] သမာလာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ မဟာသာလောတိ ဝုစ္စတိ။

၁-ပါဒေ ဝန္ဒာမိ သတ္ထရိ (သီ၊ ဣ) ၂-အနုပမံ (သီ၊ ဣ) ၃-ဒါမာ စ (သီ၊ ဣ)
၄-အနုပမံ (သီ၊ ဣ) ၅-ဒါမာ စ (သီ၊ ဣ)

25. Sotthiko ceva Rammo ca, ahesuṁ aggupaṭṭhakā.
Gotamī Sirimā ceva[1], ahesuṁ aggupaṭṭhikā.

26. Saṭṭhiratanamubbedho, hemayūpasamūpamo.
Kāyā niccharatī rasmi, rattiṁva pabbate sikhī.

27. Saṭṭhivassasahassāni, āyu tassa Mahesino.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

28. Dhammaṁ vitthārikaṁ katvā, vibhajitvā mahājanaṁ.
Dhammanāvaṁ ṭhapetvāna, nibbuto so sasāvako.

29. Dassaneyyaṁ sabbajanaṁ, vihāraṁ iriyāpathaṁ.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā"ti.

Tattha **hemayūpasamūpamo**ti suvaṇṇatthambhasadisoti attho. **Niccharatī**ti ito cito ca sandhāvati. **Rasmī**ti pabhārasmi. **Rattiṁva pabbate sikhī**ti rattiyaṁ pabbatamatthake aggi viya raṁsivijjotā tassa kāyeti attho. **Vibhajitvā**ti vibhāgaṁ katvā, ugghaṭitādivasena sotāpannādivasena cāti attho. **Dhammanāvan**ti aṭṭhaṅgamaggasaṅkhātaṁ dhammanāvaṁ, caturoghanittharaṇatthāya ṭhapetvāti attho. **Dassaneyyan**ti dassanīyo. **Sabbajanan**ti sabbo jano, sasāvakasaṁgho Sammāsambuddhoti attho. **Vihāran**ti vihāro, sabbattha paccatte upayogavacanaṁ daṭṭhabbaṁ.

Vessabhū kira Bhagavā Usabhavatīnagare Kheme migadāye parinibbāyi. Dhātuyo panassa vippakiriṁsu.

Usabhavatipure puruttame,
Jinavasabho Bhagavā hi Vessabhū.
Upavanavihare manorame,
Nirupadhisesamupāgato kirāti.
Sesaṁ sabbattha gāthāsu pākaṭamevāti.

Vessabhūbuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito ekavīsatimo Buddhavaṁso.

---

1. Kāligotamī sirimā (Sī, I)

၂၅။ သောတ္ထိကော စေဝ ရမ္မော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။
ဂေါတမီ သိရိမာ စေဝ[၁]၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ။

၂၆။ သဋ္ဌိရတနမုဗ္ဗေဓော၊ ဟေမယူပသမူပမော။
ကာယာ နိစ္ဆရတီ ရသ္မိ၊ ရတ္တိံဝ ပဗ္ဗတေ သိခီ။

၂၇။ သဋ္ဌိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု တဿ မဟေသိနော။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၈။ ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရိကံ ကတွာ၊ ဝိဘဇိတွာ မဟာဇနံ။
ဓမ္မနာဝံ ဌပေတွာန၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

၂၉။ ဒဿနေယျံ သဗ္ဗဇနံ၊ ဝိဟာရံ ဣရိယာပထံ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **ဟေမယူပသမူပမော**တိ သုဝဏ္ဏတ္ထမ္ဘသဒိသောတိ အတ္ထော။ **နိစ္ဆရတီ**တိ ဣတော စိတော စ သန္ဓာဝတိ။ **ရသ္မီ**တိ ပဘာရသ္မိ။ **ရတ္တိံဝ ပဗ္ဗတေ သိခီ**တိ ရတ္တိယံ ပဗ္ဗတမတ္ထကေ အဂ္ဂိ ဝိယ ရံသိဝိဇ္ဇောတာ တဿ ကာယေတိ အတ္ထော။ **ဝိဘဇိတွာ**တိ ဝိဘာဂံ ကတွာ၊ ဥဂ္ဃဋိတာဒိဝသေန သောတာပန္နာဒိဝသေန စာတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မနာဝ**န္တိ အဋ္ဌင်္ဂမဂ္ဂသင်္ခါတံ ဓမ္မနာဝံ၊ စတုရောဃနိတ္ထရဏတ္ထာယ ဌပေတွာတိ အတ္ထော။ **ဒဿနေယျ**န္တိ ဒဿနီယော။ **သဗ္ဗဇန**န္တိ သဗ္ဗော ဇနော၊ သသာဝကသံဃော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ အတ္ထော။ **ဝိဟာရ**န္တိ ဝိဟာရော၊ သဗ္ဗတ္ထ ပစ္စတ္တေ ဥပယောဂဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ဝေဿဘူ ကိရ ဘဂဝါ ဥသဘဝတီနဂရေ ခေမေ မိဂဒါယေ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ဓာတုယော ပနဿ ဝိပ္ပကိရိံသု။

ဥသဘဝတိပုရေ ပုရုတ္တမေ၊
ဇိနဝသဘော ဘဂဝါ ဟိ ဝေဿဘူ။
ဥပဝနဝိဟာရေ မနောရမေ၊
နိရုပဓိသေသမုပါဂတော ကိရာတိ။

သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဂါထာသု ပါကဋမေဝါတိ။

ဝေဿဘူဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ဧကဝီသတိမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၁-ကာလိဂေါတမီ သိရိမာ (သီ၊ ဣ)

24. Kakusandhabuddhavaṁsavaṇṇanā

Vessabhumhi Sayambhumhi parinibbute tasmiṁ pana kappe atikkante ekūnattiṁsakappesu Jinadivasakarā nuppajjiṁsu. Imasmiṁ pana bhaddakappe cattāro Buddhā nibbattiṁsu. Katame cattāro? **Kakusandho Koṇāgamano Kassapo amhākaṁ Buddho**ti. **Metteyyo** pana Bhagavā uppajjissati. Evamayaṁ kappo pañcahi Buddhuppādehi paṭimaṇḍitattā bhaddakappoti Bhagavatā vaṇṇito. Tattha **Kakusandho** nāma Bhagavā pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Khemavatīnagare Khemaṅkarassa nāma rañño atthadhammānusāsakassa Aggidattassa nāma purohitassa aggamahesiyā Visākhāya nāma brāhmaṇiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. Yadā pana khattiyā brāhmaṇe sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti, tadā bodhisattā brāhmaṇakule nibbattanti.

Yadā pana brāhmaṇā khattiye sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti, tadā khattiyakule uppajjanti. Tadā kira brāhmaṇā khattiyehi sakkarīyanti garukarīyanti. Tasmā saccasandho Kakusandho bodhisatto vibhavasirisamudayenākule anākule brāhmaṇakule dasasahassilokadhātuṁ unnādento kampayanto udapādi. Heṭṭhā vuttappakārāni pāṭihāriyāni nibbattiṁsu. Tato dasannaṁ māsānaṁ accayena Khemavatuyyāne[1] mātukucchito suvaṇṇalatāto aggijālo viya nikkhami. So cattāri vassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Tassa kira Kāmakāmavaṇṇakāmasuddhināmakā[2] tayo pāsādā ahesuṁ. Rocinībrāhmaṇīpamukhāni tiṁsa itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Rociniyā brāhmaṇiyā anuttare Uttare nāma kumāre uppanne payuttena[3] ājaññarathena mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Taṁ cattālīsasahassāni anupabbajiṁsu. So tehi parivuto aṭṭha māse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Sucirindhanigame Vajirindhabrāhmaṇassa dhītāya dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā khadiravane divāvihāraṁ katvā sāyanhasamaye Subhaddena nāma yavapālakena upanītā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā sirīsabodhiṁ

1. Khemuyyāne (Sī, I) 2. Sucisuruciratvaḍḍhananāmakā (Sī, I)
3. Chayuttena (Ka)

၂၄-ကကုသန္ဓဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ဝေဿဘုမှိ သယမ္ဘုမှိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တသ္မိံ ပန ကပ္ပေ အတိက္ကန္တေ ဧကူနတ္တိံသကပ္ပေသု ဇိနဒိဝသကရာ နုပ္ပဇ္ဇိံသု။ ဣမသ္မိံ ပန ဘဒ္ဒကပ္ပေ စတ္တာရော ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ ကတမေ စတ္တာရော? **ကကုသန္ဓော ကောဏာဂမနော ကဿပေါ အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ**တိ။ **မေတ္တေယျော** ပန ဘဂဝါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ ဧဝမယံ ကပ္ပေါ ပဉ္စဟိ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေဟိ ပဋိမဏ္ဍိတတ္တာ ဘဒ္ဒကပ္ပေါတိ ဘဂဝတာ ဝဏ္ဏိတော။ တတ္ထ **ကကုသန္ဓော** နာမ ဘဂဝါ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ ခေမဝတီနဂရေ ခေမင်္ကရဿ နာမ ရညော အတ္ထဓမ္မာနုသာသကဿ အဂ္ဂိဒတ္တဿ နာမ ပုရောဟိတဿ အဂ္ဂမဟေသိယာ ဝိသာခါယ နာမ ဗြာဟ္မဏိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ ယဒါ ပန ခတ္တိယာ ဗြာဟ္မဏေ သက္ကရောန္တိ ဂရုကရောန္တိ မာနေန္တိ ပူဇေန္တိ၊ တဒါ ဗောဓိသတ္တာ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။

ယဒါ ပန ဗြာဟ္မဏာ ခတ္တိယေ သက္ကရောန္တိ ဂရုကရောန္တိ မာနေန္တိ ပူဇေန္တိ၊ တဒါ ခတ္တိယကုလေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တဒါ ကိရ ဗြာဟ္မဏာ ခတ္တိယေဟိ သက္ကရီယန္တိ ဂရုကရီယန္တိ။ တသ္မာ သစ္စသန္ဓော ကကုသန္ဓော ဗောဓိသတ္တော ဝိဘဝသိရိသမုဒယေနာကုလေ အနာကုလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဥန္နာဒေန္တော ကမ္ပယန္တော ဥဒပါဒိ။ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပကာရာနိ ပါဋိဟာရိယာနိ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တတော ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ခေမဝတုယျာနေ[1] မာတုကုစ္ဆိတော သုဝဏ္ဏလတာတော အဂ္ဂိဇာလော ဝိယ နိက္ခမိ။ သော စတ္တာရိ ဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ တဿ ကိရ ကာမကာမဝဏ္ဏကာမသုဒ္ဓိနာမကာ[2] တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ရောစိနီဗြာဟ္မဏီပမုခါနိ တိံသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ ရောစိနိယာ ဗြာဟ္မဏိယာ အနုတ္တရေ ဥတ္တရေ နာမ ကုမာရေ ဥပ္ပန္နေ ပယုတ္တေန[3] အာဇညရထေန မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ စတ္တာလီသသဟဿာနိ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ သော တေဟိ ပရိဝုတော အဋ္ဌ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ သုစိရိန္ဓနိဂမေ ဝဇိရိန္ဓဗြာဟ္မဏဿ ဓီတာယ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ခဒိရဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကတွာ သာယနှသမယေ သုဘဒ္ဒေန နာမ ယဝပါလကေန ဥပနီတာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ သိရီသဗောဓိံ

၁-ခေမုယျာနေ (သီ၊ ဣ) ၂-သုစိသုရုစိရတိဝဍ္ဎနနာမကာ (သီ၊ ဣ) ၃-ဆယုတ္တေန (က)

pāṭaliyā vuttappamāṇaṁ dibbagandhaṁ upavāyamānaṁ upagantvā catuttiṁsahatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā sambodhiṁ patvā “anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā”ti udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ vītināmetvā attanā saha pabbajitānaṁ cattālīsāya bhikkhusahassānaṁ saccappaṭivedhasamatthataṁ disvā ekāheneva Makilanagarasamīpe sambhūtaṁ Isipatanaṁ nāma migadāyaṁ pavisitvā tesaṁ majjhagato Bhagavā dhammacakkaṁ pavattesi. Tadā cattālīsāya koṭisahassānaṁ paṭhamo dhammābhisamayo ahosi.

Puna Kaṇṇakujjanagaradvāre mahāsālarukkhamūle Yamakapāṭihāriyaṁ katvā tiṁsakoṭisahassānaṁ dhammacakkhuṁ uppādesi, so dutiyo abhisamayo ahosi. Yadā pana Khemavatīnagarassāvidūre aññatarasmiṁ devāyatane abhimatanaradevo naradevo nāma yakkho dissamānamanussasarīro hutvā kantāramajjhe ekassa kamalakuvalayuppalasamalaṅkatasalilasītalassa paramamadhurasisiravārino sabbajanasurabhiramassa sarassa samīpe ṭhatvā kamalakuvalayakallahārādīhi satte upalāpetvā manusse khādati. Tasmiṁ magge pacchinne janasampātarahite mahā-aṭaviṁ pavisitvā tattha sampatte satte khādati. So lokavissuto mahākantāramaggo ahosi. Ubhatokantāradvāre kira mahājanakāyo sannipatitvā kantāranittharaṇatthāya aṭṭhāsi. Atha vigatabhavabandho kakusandho Satthā ekadivasaṁ paccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya lokaṁ volokento ñāṇajālassa antogataṁ taṁ mahesakkhaṁ naradevayakkhaṁ tañca janasamūhamaddasa. Disvā ca pana gaganatalena gantvā tassa janakāyassa passantasseva Bhagavā anekavihitaṁ pāṭihāriyaṁ karonto tassa naradevayakkhassa bhavane otaritvā tassa maṅgalapallaṅke nisīdi.

Atha kho so manussabhakkho yakkho chabbaṇṇarasmiyo vissajjentaṁ indadhanuparivutamiva divasakaraṁ munidivasakaraṁ pavanapathenāgacchantaṁ disvā “Dasabalo mamānukampāya idhāgacchatī”ti pasannahadayo attano parivārayakkhehi saddhiṁ anekamigagaṇavantaṁ Himavantaṁ gantvā nānāvaṇṇagandhāni jalajathalajāni kusumāni paramamanoramāni sugandhagandhe samāharitvā

ပါဋလိယာ ဝုတ္တပ္ပမာဏံ ဒိဗ္ဗဂန္ဓံ ဥပဝါယမာနံ ဥပဂန္တွာ စတုတ္တိံသဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ သမ္ဗောဓိံ ပတွာ “အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ”တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာနံ စတ္တာလီသာယ ဘိက္ခုသဟဿာနံ သစ္စပ္ပဋိဝေဓသမတ္ထတံ ဒိသွာ ဧကာဟေနေဝ မကိလနဂရသမီပေ သမ္ဘူတံ ဣသိပတနံ နာမ မိဂဒါယံ ပဝိသိတွာ တေသံ မဇ္ဈဂတော ဘဂဝါ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ တဒါ စတ္တာလီသာယ ကောဋိသဟဿာနံ ပဌမော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။

ပုန ကဏ္ဏကုဇ္ဇနဂရဒ္ဝါရေ မဟာသာလရုက္ခမူလေ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ တိံသကောဋိသဟဿာနံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ သော ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ ယဒါ ပန ခေမဝတီနဂရဿာဝိဒူရေ အညတရသ္မိံ ဒေဝါယတနေ အဘိမတနရဒေဝေါ နရဒေဝေါ နာမ ယက္ခော ဒိဿမာနမနုဿသရီရော ဟုတွာ ကန္တာရမဇ္ဈေ ဧကဿ ကမလကုဝလယုပ္ပလသမလင်္ကတသလိလသီတလဿ ပရမမဓုရသိသိရဝါရိနော သဗ္ဗဇနသုရဘိရမဿ သရဿ သမီပေ ဌတွာ ကမလကုဝလယကလ္လဟာရာဒီဟိ သတ္တေ ဥပလာပေတွာ မနုဿေ ခါဒတိ။ တသ္မိံ မဂ္ဂေ ပစ္ဆိန္နေ ဇနသမ္ပာတရဟိတေ မဟာအဋဝိံ ပဝိသိတွာ တတ္ထ သမ္ပတ္တေ သတ္တေ ခါဒတိ။ သော လောကဝိဿုတော မဟာကန္တာရမဂ္ဂေါ အဟောသိ။ ဥဘတောကန္တာရဒ္ဝါရေ ကိရ မဟာဇနကာယော သန္နိပတိတွာ ကန္တာရနိတ္ထရဏတ္ထာယ အဋ္ဌာသိ။ အထ ဝိဂတဘဝဗန္ဓော ကကုသန္ဓော သတ္ထာ ဧကဒိဝသံ ပစ္စူသသမယေ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ လောကံ ဝေါလောကေန္တော ဉာဏဇာလဿ အန္တောဂတံ တံ မဟေသက္ခံ နရဒေဝယက္ခံ တဉ္စ ဇနသမူဟမဒ္ဒသ။ ဒိသွာ စ ပန ဂဂနတလေန ဂန္တွာ တဿ ဇနကာယဿ ပဿန္တဿေဝ ဘဂဝါ အနေကဝိဟိတံ ပါဋိဟာရိယံ ကရောန္တော တဿ နရဒေဝယက္ခဿ ဘဝနေ ဩတရိတွာ တဿ မင်္ဂလပလ္လင်္ကေ နိသီဒိ။

အထ ခေါ သော မနုဿဘက္ခော ယက္ခော ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိယော ဝိဿဇ္ဇေန္တံ ဣန္ဒဓနုပရိဝုတမိဝ ဒိဝသကရံ မုနိဒိဝသကရံ ပဝနပထေနာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “ဒသဗလော မမာနုကမ္ပာယ ဣဓာဂစ္ဆတီ”တိ ပသန္နဟဒယော အတ္တနော ပရိဝါရယက္ခေဟိ သဒ္ဓိံ အနေကမိဂဂဏဝန္တံ ဟိမဝန္တံ ဂန္တွာ နာနာဝဏ္ဏဂန္ဓာနိ ဇလဇထလဇာနိ ကုသုမာနိ ပရမမနောရမာနိ သုဂန္ဓဂန္ဓေ သမာဟရိတွာ

attano pallaṅke nisinnaṁ vigatarandhaṁ Kakusandhaṁ Lokanāyakaṁ mālāgandhavilepanādīhi pūjayitvā thutisaṅgītāni pavattento sirasi añjaliṁ katvā namassamāno aṭṭhāsi. Tato manussā taṁ pāṭihāriyaṁ disvā pasannahadayā samāgamma Bhagavantaṁ parivāretvā namassamānā aṭṭhaṁsu. Atha appaṭisandho kakusandho Bhagavā abhipūjitanaradevayakkhaṁ naradevayakkhaṁ kammaphalasambandhadassanena samuttejetvā nirayakathāya santāsetvā catusaccakathaṁ kathesi, tadā aparimitānaṁ sattānaṁ dhammābhisamayo ahosi, ayaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. “Vessabhussa aparena, Sambuddho Dvipaduttamo.
   Kakusandho nāma nāmena, appameyyo durāsado.

2. Ugghāṭetvā sabbabhavaṁ, cariyāya pāramiṁ gato.
   Sīhova pañjaraṁ bhetvā, patto sambodhimuttamaṁ.

3. Dhammacakkaṁ pavattente, Kakusandhe Lokanāyake.
   Cattālīsakoṭisahassānaṁ, dhammābhisamayo ahu.

4. Antalikkhamhi ākāse, yamakaṁ katvā vikubbanaṁ.
   Tiṁsakoṭisahassānaṁ, bodhesi devamānuse.

5. Naradevassa yakkhassa, catusaccappakāsane.
   Dhammābhisamayo tassa, gaṇanāto asaṅkhiyo”ti.

Tattha **ugghāṭetvā**ti samūhanitvā. **Sabbabhavan**ti sabbaṁ navavidhaṁ bhavaṁ, bhavuppattinimittaṁ kammanti attho. **Cariyāya pāramiṁ gato**ti sabbapāramīnaṁ pūraṇavasena pāraṁ gato[1]. **Sīhova pañjaraṁ bhetvā**ti sīho viya pañjaraṁ munikuñjaro bhavapañjaraṁ vināsetvāti attho. Kakusandhassa viddhastabhavabandhanassa ekova sāvakasannipāto ahosi. Kaṇṇakujjanagare Isipatane migadāye attanā saha pabbajitehi cattālīsāya arahantasahassehi parivuto māghapuṇṇamāyaṁ Bhagavā pātimokkhaṁ uddisi. Tena vuttaṁ—

1. Pāramiṁ gato (Sī)

အတ္တနော ပလ္လင်္ကေ နိသိန္နံ ဝိဂတရန္ဓံ ကကုသန္ဓံ လောကနာယကံ မာလာဂန္ဓ-ဝိလေပနာဒီဟိ ပူဇယိတွာ ထုတိသင်္ဂီတာနိ ပဝတ္တေန္တော သိရသိ အဉ္ဇလိံ ကတွာ နမဿမာနော အဋ္ဌာသိ။ တတော မနုဿာ တံ ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပသန္နဟဒယာ သမာဂမ္မ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ နမဿမာနာ အဋ္ဌံသု။ အထ အပ္ပဋိသန္ဓော ကကုသန္ဓော ဘဂဝါ အဘိပူဇိတနရဒေဝယက္ခံ နရဒေဝယက္ခံ ကမ္မဖလသမ္ဗန္ဓဒဿနေန သမုတ္တေဇေတွာ နိရယကထာယ သန္တာသေတွာ စတုသစ္စကထံ ကထေသိ၊ တဒါ အပရိမိတာနံ သတ္တာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ၊ အယံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “ဝေဿဘုဿ အပရေန၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒွိပဒုတ္တမော။
ကကုသန္ဓော နာမ နာမေန၊ အပ္ပမေယျော ဒုရာသဒေါ။

၂။ ဥဂ္ဃာဋေတွာ သဗ္ဗဘဝံ၊ စရိယာယ ပါရမိံ ဂတော။
သီဟောဝ ပဉ္ဇရံ ဘေတွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။

၃။ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေ၊ ကကုသန္ဓေ လောကနာယကေ။
စတ္တာလီသကောဋိသဟဿာနံ၊ ဓမ္မာဘိသမယော အဟု။

၄။ အန္တလိက္ခမှိ အာကာသေ၊ ယမကံ ကတွာ ဝိကုဗ္ဗနံ။
တိံသကောဋိသဟဿာနံ၊ ဗောဓေသိ ဒေဝမာနုသေ။

၅။ နရဒေဝဿ ယက္ခဿ၊ စတုသစ္စပ္ပကာသနေ။
ဓမ္မာဘိသမယော တဿ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယော”တိ။

တတ္ထ **ဥဂ္ဃာဋေတွာ**တိ သမူဟနိတွာ။ **သဗ္ဗဘဝ**န္တိ သဗ္ဗံ နဝဝိဓံ ဘဝံ၊ ဘဝုပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ ကမ္မန္တိ အတ္ထော။ **စရိယာယ ပါရမိံ ဂတော**တိ သဗ္ဗ-ပါရမီနံ ပူရဏဝသေန ပါရံ ဂတော[၁]။ **သီဟောဝ ပဉ္ဇရံ ဘေတွာ**တိ သီဟော ဝိယ ပဉ္ဇရံ မုနိကုဉ္ဇရော ဘဝပဉ္ဇရံ ဝိနာသေတွာတိ အတ္ထော။ ကကုသန္ဓဿ ဝိဒ္ဓဿဘဝဗန္ဓနဿ ဧကောဝ သာဝကသန္နိပါတော အဟောသိ။ ကဏ္ဏကုဇ္ဇ-နဂရေ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတေဟိ စတ္တာလီသာယ အရဟန္တသဟဿေဟိ ပရိဝုတော မာဃပုဏ္ဏမာယံ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-ပါရမိံ ဂတော (သီ)

6. “Kakusandhassa Bhagavato, eko āsi samāgamo.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

7. Cattālīsasahassānaṁ, tadā āsi samāgamo.
Dantabhūmimanuppattānaṁ, āsavārigaṇakkhayā”ti.

Tadā amhākaṁ bodhisatto khemo nāma rājā hutvā Buddhappamukhassa saṁghassa pattacīvaraṁ mahādānaṁ datvā añjanādīni sabbabhesajjāni ca adāsi. Aññañca samaṇaparikkhāraṁ datvā tassa dhammadesanaṁ sutvā pasannahadayo hutvā Bhagavato santike pabbaji. So pana Satthā “anāgate imasmiṁyeva kappe Buddho bhavissatī”ti byākāsi. Tena vuttaṁ—

8. “Ahaṁ tena samayena, khemo nāmāsi khattiyo.
Tathāgate Jinaputte, dānaṁ datvā anappakaṁ.

9. Pattañca cīvaraṁ datvā, añjanaṁ madhulaṭṭhikaṁ.
Imetaṁ patthitaṁ sabbaṁ, paṭiyādemi varaṁ varaṁ.

10. Sopi maṁ Buddho byākāsi, Kakusandho Vinayako.
Imamhi bhaddake kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

11. Ahu Kapilavhayā rammā -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

13. Nagaraṁ khemavatī nāma, khemo nāmāsahaṁ tadā.
Sabbaññutaṁ gavesanto, pabbajiṁ tassa santike”ti.

Tattha **añjanaṁ** pākaṭameva. **Madhulaṭṭhikan**ti yaṭṭhimadhukaṁ. **Imetan**ti imaṁ etaṁ. **Patthitan**ti icchitaṁ. **Paṭiyādemī**ti dajjāmi, adāsinti attho. **Varaṁ varan**ti seṭṭhaṁ seṭṭhanti attho. “Yadetaṁ patthitan”tipi pāṭho, tassa yaṁ icchati, etaṁ sabbaṁ adāsinti attho. Ayaṁ sundarataro.

Tassa pana adandhassa Kakusandhassa Bhagavato Khemaṁ nāma nagaraṁ ahosi. Aggidatto nāma brāhmaṇo pitā, visākhā nāma brāhmaṇī mātā, vidhuro ca sañjīvo ca dve aggasāvakā, buddhijo nāmupaṭṭhāko, Cāmā ca Campā ca dve aggasāvikā, mahāsirīsarukkho bodhi, sarīraṁ cattālīsahatthubbedhaṁ ahosi, samantā dasayojanāni sarīrappabhā

၆။ “ကကုသန္ဓဿ ဘဂဝတော၊ ဧကော အာသိ သမာဂမော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၇။ စတ္တာလီသသဟဿာနံ၊ တဒါ အာသိ သမာဂမော။
ဒန္တဘူမိမနုပ္ပတ္တာနံ၊ အာသဝါရိဂဏက္ခယာ”တိ။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ခေမော နာမ ရာဇာ ဟုတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ ပတ္တစီဝရံ မဟာဒါနံ ဒတွာ အဉ္ဇနာဒီနိ သဗ္ဗဘေသဇ္ဇာနိ စ အဒါသိ။ အညဉ္စ သမဏပရိက္ခာရံ ဒတွာ တဿ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပသန္နဟဒယော ဟုတွာ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိ။ သော ပန သတ္ထာ “အနာဂတေ ဣမသ္မိံယေဝ ကပ္ပေ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈။ “အဟံ တေန သမယေန၊ ခေမော နာမာသိ ခတ္တိယော။
တထာဂတေ ဇိနပုတ္တေ၊ ဒါနံ ဒတွာ အနပ္ပကံ။

၉။ ပတ္တဉ္စ စီဝရံ ဒတွာ၊ အဉ္ဇနံ မဓုလဋ္ဌိကံ။
ဣမေတံ ပတ္ထိတံ သဗ္ဗံ၊ ပဋိယာဒေမိ ဝရံ ဝရံ။

၁၀။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ ကကုသန္ဓော ဝိနာယကော။
ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၁။ အဟု ကပိလဝှယာ ရမ္မာ။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၃။ နဂရံ ခေမဝတီ နာမ၊ ခေမော နာမာသဟံ တဒါ။
သဗ္ဗညုတံ ဂဝေသန္တော၊ ပဗ္ဗဇိံ တဿ သန္တိကေ”တိ။

တတ္ထ **အဉ္ဇနံ** ပါကဋမေဝ။ **မဓုလဋ္ဌိက**န္တိ ယဋ္ဌိမဓုကံ။ **ဣမေတ**န္တိ ဣမံ ဧတံ။ **ပတ္ထိတ**န္တိ ဣစ္ဆိတံ။ **ပဋိယာဒေမီ**တိ ဒဇ္ဇာမိ၊ အဒါသိန္တိ အတ္ထော။ **ဝရံ ဝရ**န္တိ သေဋ္ဌံ သေဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ “ယဒေတံ ပတ္ထိတ”န္တိပိ ပါဌော၊ တဿ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ ဧတံ သဗ္ဗံ အဒါသိန္တိ အတ္ထော။ အယံ **သုန္ဒရတရော**။

တဿ ပန အဒန္ဓဿ ကကုသန္ဓဿ ဘဂဝတော ခေမံ နာမ နဂရံ အဟောသိ။ အဂ္ဂိဒတ္တော နာမ ဗြာဟ္မဏော ပိတာ၊ ဝိသာခါ နာမ ဗြာဟ္မဏီ မာတာ၊ ဝိဓုရော စ သဉ္ဇီဝေါ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ ဗုဒ္ဓိဇော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သာမာ စ စမ္ပာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ မဟာသိရီသရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ စတ္တာလီသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ သမန္တာ ဒသယောဇနာနိ သရီရပ္ပဘာ

niccharati, cattālīsavassasahassāni āyu, bhariyā panassa Rocinī nāma brāhmaṇī, Uttaro nāma putto, ājaññarathena nikkhami. Tena vuttaṁ—

14. “Brāhmaṇo Aggidatto ca, āsi Buddhassa so pitā.
Visākhā nāma janikā, Kakusandhassa Satthuno.

15. Vasate tattha kheme pure, Sambuddhassa mahākulaṁ.
Narānaṁ pavaraṁ seṭṭhaṁ, jātimantaṁ mahāyasaṁ.

20. Vidhuro ca Sañjīvo ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Buddhijo nāmupaṭṭhāko, Kakusandhassa Satthuno.

21. Sāmā ca Campānāmā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, sirīsoti pavuccati.

23. Cattālīsaratanāni, accuggato Mahāmuni.
Kanakappabhā niccharati, samantā dasayojanaṁ.

24. Cattālīsavassasahassāni, āyu tassa Mahesino.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

25. Dhammāpaṇaṁ pasāretvā, naranārīnaṁ sadevake.
Naditvā sīhanādaṁva, nibbuto so sasāvako.

26. Aṭṭhaṅgavacanasampanno, acchiddāni nirantaraṁ.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā”ti.

Tattha **vasate tattha kheme pure**ti ayaṁ gāthā Kakusandhassa jātanagarasandassanatthaṁ vuttāti veditabbā. **Mahākulan**ti uditoditaṁ Bhagavato pitukulaṁ. **Narānaṁ pavaraṁ seṭṭhan**ti jātivasena sabbamanussānaṁ pavaraṁ seṭṭhanti attho. **Jātimantan**ti abhijātivantaṁ, uttamābhijātaṁ. **Mahāyasan**ti mahāparivāraṁ, kiṁ taṁ Buddhassa mahākulaṁ. Tattha mahākulaṁ kheme pure vasatetipadena sambandho daṭṭhabbo.

Samantā dasayojananti samantato dasa yojanāni pharitvā niccakālaṁ sarīrato nikkhamitvā suvaṇṇavaṇṇā pabhā niccharatīti attho.

နိစ္ဆရတိ၊ စတ္တာလီသဝဿသဟဿာနိ အာယု၊ ဘရိယာ ပနဿ ရောစိနီ နာမ ဗြာဟ္မဏီ၊ ဥတ္တရော နာမ ပုတ္တော၊ အာဇညရထေန နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၄။ “ဗြာဟ္မဏော အဂ္ဂိဒတ္တော စ၊ အာသိ ဗုဒ္ဓဿ သော ပိတာ။
ဝိသာခါ နာမ ဇနိကာ၊ ကကုသန္ဓဿ သတ္ထုနော။

၁၅။ ဝသတေ တတ္ထ ခေမေ ပုရေ၊ သမ္ဗုဒ္ဓဿ မဟာကုလံ။
နရာနံ ပဝရံ သေဋ္ဌံ၊ ဇာတိမန္တံ မဟာယသံ။

၂၀။ ဝိဓုရော စ သဉ္ဇီဝေါ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ဗုဒ္ဓိဇော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ကကုသန္ဓဿ သတ္ထုနော။

၂၁။ သာမာ စ စမ္ပာနာမာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ သိရီသောတိ ပဝုစ္စတိ။

၂၃။ စတ္တာလီသရတနာနိ၊ အစ္စုဂ္ဂတော မဟာမုနိ။
ကနကပ္ပဘာ နိစ္ဆရတိ၊ သမန္တာ ဒသယောဇနံ။

၂၄။ စတ္တာလီသဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု တဿ မဟေသိနော။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၅။ ဓမ္မာပဏံ ပသာရေတွာ၊ နရနာရီနံ သဒေဝကေ။
နဒိတွာ သီဟနာဒံဝ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

၂၆။ အဋ္ဌင်္ဂဝစနသမ္ပန္နော၊ အစ္ဆိဒ္ဒါနိ နိရန္တရံ။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **ဝသတေ တတ္ထ ခေမေ ပုရေ**တိ အယံ ဂါထာ ကကုသန္ဓဿ ဇာတနဂရသန္ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **မဟာကုလ**န္တိ ဥဒိတောဒိတံ ဘဂဝတော ပိတုကုလံ။ **နရာနံ ပဝရံ သေဋ္ဌ**န္တိ ဇာတိဝသေန သဗ္ဗမနုဿာနံ ပဝရံ သေဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ **ဇာတိမန္တ**န္တိ အဘိဇာတိဝန္တံ၊ ဥတ္တမာဘိဇာတံ။ **မဟာယသ**န္တိ မဟာပရိဝါရံ၊ ကိံ တံ ဗုဒ္ဓဿ မဟာကုလံ။ တတ္ထ မဟာကုလံ ခေမေ ပုရေ ဝသတေတိပဒေန သမ္ဗန္ဓော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သမန္တာ ဒသယောဇနန္တိ သမန္တတော ဒသ ယောဇနာနိ ဖရိတွာ နိစ္စကာလံ သရီရတော နိက္ခမိတွာ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ပဘာ နိစ္ဆရတီတိ အတ္ထော။

Dhammāpaṇanti dhammasaṅkhātaṁ āpaṇaṁ. **Pasāretvā**ti bhaṇḍavikkiṇanatthaṁ nānābhaṇḍasamiddhamāpaṇaṁ viya dhammāpaṇaṁ pasāretvāti attho. **Naranārīnan**ti veneyyanaranārīnaṁ jhānasamāpattimaggaphalaratanavisesādhigamatthāya. **Sīhanādaṁvā**ti sīhanādaṁ viya, abhayanādaṁ naditvā. **Aṭṭhaṅgavacanasampanno**ti aṭṭhaṅgasamannāgatasaro Satthā. **Acchiddānī**ti chiddādibhāvarahitāni sīlāni acchiddāni asabalāni akammāsāni. Atha vā acchiddāni avivarāni sāvakayugaḷādīni. **Nirantaran**ti satataṁ sabbakālaṁ. **Sabbaṁ tamantarahitan**ti Satthā ca sāvakayugaḷādīni ca taṁ sabbaṁ munibhāvamupagantvā adassanabhāvamupagatanti attho.

Apetabandho Kakusandhabuddho,
Adandhapañño gatasabbarandho.
Tilokasandho kira saccasandho,
Kheme vane vāsamakappayittha.

Sesagāthāsu sabbattha pākaṭamevāti.

Kakusandhabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito bāvīsatimo Buddhavaṁso.

---

25. Koṇāgamanabuddhavaṁsavaṇṇanā

Kakusandhassa pana Bhagavato aparabhāge tassa sāsane ca antarahite sattesu tiṁsavassasahassāyukesu jātesu parahitakoṇāgamano[1] **Koṇāgamano** nāma Satthā loke udapādi. [2]Atha vā kanakāgamanato Koṇāgamano nāma Satthā loke udapādi. Tattha kakārassa ko-ādesaṁ katvā nakārassa ṇādesaṁ katvā ekassa kakārassa lopaṁ katvā niruttinayena kanakassa kanakādi-ābharaṇassa āgamanaṁ pavassanaṁ yassa Bhagavato uppannakāle so Koṇāgamano nāma.[2] Ettha pana āyu anupubbena parihīnasadisaṁ kataṁ, na evaṁ parihīnaṁ, puna vaḍḍhitvā parihīnanti veditabbaṁ. Kathaṁ? Imasmiṁyeva kappe Kakusandho Bhagavā cattālīsavassasahassāyukakāle nibbatto,

1. Parahitaponāgamano (Sī, I)   2-2. Natthi (Sī, I)

ဓမ္မာပဏန္တိ ဓမ္မသင်္ခါတံ အာပဏံ။ **ပသာရေတွာ**တိ ဘဏ္ဍဝိက္ကိဏနတ္ထံ နာနာဘဏ္ဍသမိဒ္ဓမာပဏံ ဝိယ ဓမ္မာပဏံ ပသာရေတွာတိ အတ္ထော။ **နရနာရီနန္တိ** ဝေနေယျနရနာရီနံ ဈာနသမာပတ္တိမဂ္ဂဖလရတနဝိသေသာဓိဂမတ္ထာယ။ **သီဟနာဒံဝါ**တိ သီဟနာဒံ ဝိယ၊ အဘယနာဒံ နဒိတွာ။ **အဋ္ဌင်္ဂဝစနသမ္ပန္နော**တိ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတသရော သတ္ထာ။ **အစ္ဆိဒ္ဒါနီ**တိ ဆိဒ္ဒါဒိဘာဝရဟိတာနိ သီလာနိ အစ္ဆိဒ္ဒါနိ အသဗလာနိ အကမ္မာသာနိ။ အထ ဝါ အစ္ဆိဒ္ဒါနိ အဝိဝရာနိ သာဝကယုဂဠာဒီနိ။ **နိရန္တရန္တိ** သတတံ သဗ္ဗကာလံ။ **သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတန္တိ** သတ္ထာ စ သာဝကယုဂဠာဒီနိ စ တံ သဗ္ဗံ မုနိဘာဝမုပဂန္တွာ အဒဿနဘာဝမုပဂတန္တိ အတ္ထော။

အပေတဗန္ဓော ကကုသန္ဓဗုဒ္ဓေါ၊
အဒန္ဓပညော ဂတသဗ္ဗရန္ဓော။
တိလောကသန္ဓော ကိရ သစ္စသန္ဓော၊
ခေမေ ဝနေ ဝါသမကပ္ပယိတ္ထ။

သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝါတိ။

ကကုသန္ဓဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ဗာဝီသတိမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၂၅-ကောဏာဂမနဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ကကုသန္ဓဿ ပန ဘဂဝတော အပရဘာဂေ တဿ သာသနေ စ အန္တရဟိတေ သတ္တေသု တိံသဝဿသဟဿာယုကေသု ဇာတေသု ပရဟိတကောဏာဂမနော[၁] **ကောဏာဂမနော** နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥဒပါဒိ။ [၂]အထ ဝါ ကနကာဂမနတော ကောဏာဂမနော နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥဒပါဒိ။ တတ္ထ ကကာရဿ ကောအာဒေသံ ကတွာ နကာရဿ ဏာဒေသံ ကတွာ ဧကဿ ကကာရဿ လောပံ ကတွာ နိရုတ္တိနယေန ကနကဿ ကနကာဒိအာဘရဏဿ အာဂမနံ ပဝဿနံ ယဿ ဘဂဝတော ဥပ္ပန္နကာလေ သော ကောဏာဂမနော နာမ။[၂] ဧတ္ထ ပန အာယု အနုပုဗ္ဗေန ပရိဟီနသဒိသံ ကတံ၊ န ဧဝံ ပရိဟီနံ၊ ပုန ဝဍ္ဎိတွာ ပရိဟီနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကထံ? ဣမသ္မိံယေဝ ကပ္ပေ ကကုသန္ဓော ဘဂဝါ စတ္တာလီသဝဿသဟဿာယုကကာလေ နိဗ္ဗတ္တော၊

၁-ပရဟိတပေါနာဂမနော (သီ၊ ဣ)   ၂-၂-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

taṁ pana āyu parihāyamānaṁ dasavassakālaṁ patvā puna asaṅkhyeyyaṁ patvā tato parihāyamānaṁ tiṁsavassasahassāyukakāle ṭhitaṁ, tadā Koṇāgamano Bhagavā loke uppannoti veditabbo.

Sopi pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Sobhavatīnagare Yaññadattassa brāhmaṇassa bhariyāya rūpādīhi guṇehi anuttarāya Uttarāya nāma brāhmaṇiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasannaṁ māsānaṁ accayena Subhavatī-uyyāne mātukucchito nikkhami. Jāyamāne pana tasmiṁ sakalajambudīpe devo kanakavassaṁ vassi. Tenassa kanakāgamanakāraṇattā “Kanakāgamano”ti nāmamakaṁsu. Taṁ panassa nāmaṁ anukkamena pariṇamamānaṁ “Koṇāgamano”ti jātaṁ. So pana tīṇi vassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Tusitasantusitasantuṭṭhanāmakā panassa tayo pāsādā ahesuṁ. Rucigattābrāhmaṇīpamukhāni soḷasa itthisahassāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Rucigattāya brāhmaṇiyā Satthavāhe nāma putte uppanne hatthikkhandhavaragato hatthiyānena mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā pabbaji. Taṁ tiṁsapurisasahassāni anupabbajiṁsu. So tehi parivuto cha māse padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāyaṁ Aggisonabrāhmaṇassa dhītāya Aggisonabrāhmaṇakumāriyā dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā khadiravane divāvihāraṁ katvā sāyanhasamaye Jaṭātindukena nāma yavapālena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā udumbarabodhiṁ puṇḍarīke vuttappamāṇaṁ phalavibhūtisampannaṁ dakkhiṇato upagantvā vīsatihatthavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā mārabalaṁ viddhaṁsetvā dasabalañāṇāni paṭilabhitvā “anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā”ti udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ vītināmetvā attanā saha pabbajitānaṁ tiṁsabhikkhusahassānaṁ upanissayasampattiṁ disvā gaganapathena gantvā Sudassananagarasamīpe Isipatane migadāye otaritvā tesaṁ majjhagato dhammacakkaṁ pavattesi, tadā tiṁsakoṭisahassānaṁ paṭhamābhisamayo ahosi.

Puna Sundaranagaradvāre mahāsālarukkhamūle Yamakapāṭihāriyaṁ katvā vīsatikoṭisahassānaṁ dhammāmataṁ pāyesi, so dutiyo abhisamayo ahosi. Attano mātaraṁ uttaraṁ pamukhaṁ katvā dasasu

တံ ပန အာယု ပရိဟာယမာနံ ဒသဝဿကာလံ ပတွာ ပုန အသင်္ချေယျံ ပတွာ တတော ပရိဟာယမာနံ တိံသဝဿသဟဿာယုကကာလေ ဌိတံ၊ တဒါ ကောဏာဂမနော ဘဂဝါ လောကေ ဥပ္ပန္နောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သောပိ ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ သောဘဝတီနဂရေ ယညဒတ္တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဘရိယာယ ရူပါဒီဟိ ဂုဏေဟိ အနုတ္တရာယ ဥတ္တရာယ နာမ ဗြာဟ္မဏိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန သုဘဝတီဥယျာနေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ ဇာယမာနေ ပန တသ္မိံ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဒေဝေါ ကနကဝဿံ ဝဿိ။ တေနဿ ကနကာဂမနကာရဏတ္တာ “ကနကာဂမနော”တိ နာမမကံသု။ တံ ပနဿ နာမံ အနုက္ကမေန ပရိဏာမမာနံ “ကောဏာဂမနော”တိ ဇာတံ။ သော ပန တီဏိ ဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ တုသိတသန္တုသိတသန္တုဋ္ဌနာမကာ ပနဿ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ရုစိဂတ္တာဗြာဟ္မဏီပမုခါနိ သောဠသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ ရုစိဂတ္တာယ ဗြာဟ္မဏိယာ သတ္ထဝါဟေ နာမ ပုတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတော ဟတ္ထိယာနေန မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိ။ တံ တိံသပုရိသသဟဿာနိ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ သော တေဟိ ပရိဝုတော ဆ မာသေ ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယံ အဂ္ဂိသောနဗြာဟ္မဏဿ ဓီတာယ အဂ္ဂိသောနဗြာဟ္မဏကုမာရိယာ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ခဒိရဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကတွာ သာယနှသမယေ ဇဋာတိန္ဒုကေန နာမ ယဝပါလေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ဥဒုမ္ဗရဗောဓိံ ပုဏ္ဍရီကေ ဝုတ္တပ္ပမာဏံ ဖလဝိဘူတိသမ္ပန္နံ ဒက္ခိဏတော ဥပဂန္တွာ ဝီသတိဟတ္ထဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ မာရဗလံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ ဒသဗလဉာဏာနိ ပဋိလဘိတွာ “အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ”တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာနံ တိံသဘိက္ခုသဟဿာနံ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ဂဂနပထေန ဂန္တွာ သုဒဿနနဂရသမီပေ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ ဩတရိတွာ တေသံ မဇ္ဈဂတော ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ တဒါ တိံသကောဋိသဟဿာနံ ပဌမာဘိသမယော အဟောသိ။

ပုန သုန္ဒရနဂရဒွါရေ မဟာသာလရုက္ခမူလေ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ ဝီသတိကောဋိသဟဿာနံ ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ၊ သော ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ အတ္တနော မာတရံ ဥတ္တရံ ပမုခံ ကတွာ ဒသသု

cakkavāḷasahassesu devatānaṁ samāgatānaṁ Abhidhammapiṭakaṁ desente Bhagavati dasannaṁ koṭisahassānaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. “Kakusandhassa aparena, Sambuddho Dvipaduttamo.
   Koṇāgamano nāma Jino, Lokajeṭṭho Narāsabho.

2. Dasa dhamme pūrayitvāna, kantāraṁ samatikkami.
   Pavāhiya malaṁ sabbaṁ, patto sambodhimuttamaṁ.

3. Dhammacakkaṁ pavattente, Koṇāgamananāyake.
   Tiṁsakoṭisahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahu.

4. Pāṭihīraṁ karonte ca, paravādappamaddane.
   Vīsatikoṭisahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahu.

5. Tato vikubbanaṁ katvā, Jino devapuraṁ gato.
   Vasate tattha Sambuddho, silāya paṇḍukambale.

6. Pakaraṇe satta desento, vassaṁ vasati so muni.
   Dasakoṭisahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Tattha **dasa dhamme pūrayitvānā**ti dasa pāramidhamme pūrayitvā. **Kantāraṁ samatikkamī**ti jātikantāraṁ samatikkami. **Pavāhiyā**ti pavāhetvā. **Malaṁ sabban**ti rāgādimalattayaṁ. **Pāṭihīraṁ karonte ca, paravādappamaddane**ti paravādivādappamaddane, Bhagavati pāṭihāriyaṁ karonteti attho. **Vikubbanan**ti vikubbaniddhiṁ, Sundaranagaradvāre Yamakapāṭihāriyaṁ katvā devapuraṁ gato tattha paṇḍukambalasilāyaṁ vasi. Kathaṁ vasīti? **Pakaraṇe satta desento**ti tattha devānaṁ sattappakaraṇasaṅkhātaṁ Abhidhammapiṭakaṁ desento vasi. Evaṁ tattha Abhidhammaṁ desente Bhagavati dasakoṭisahassānaṁ devānaṁ abhisamayo ahosīti attho.

Parisuddhapāramipūraṇāgamanassa Koṇāgamanassapi eko sāvakasannipāto ahosi. Surindavatīnagare Surindavatuyyāne viharanto

စက္ကဝါဠသဟဿေသု ဒေဝတာနံ သမာဂတာနံ အဘိဓမ္မပိဋကံ ဒေသေန္တေ ဘဂဝတိ ဒသန္နံ ကောဋိသဟဿာနံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “ကကုသန္ဓဿ အပရေန၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒွိပဒုတ္တမော။
ကောဏာဂမနော နာမ ဇိနော၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။

၂။ ဒသ ဓမ္မေ ပူရယိတွာန၊ ကန္တာရံ သမတိက္ကမိ။
ပဝါဟိယ မလံ သဗ္ဗံ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။

၃။ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေ၊ ကောဏာဂမနနာယကေ။
တိံသကောဋိသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟု။

၄။ ပါဋိဟီရံ ကရောန္တေ စ၊ ပရဝါဒပ္ပမဒ္ဒနေ။
ဝီသတိကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟု။

၅။ တတော ဝိကုဗ္ဗနံ ကတွာ၊ ဇိနော ဒေဝပုရံ ဂတော။
ဝသတေ တတ္ထ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သိလာယ ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ။

၆။ ပကရဏေ သတ္တ ဒေသေန္တော၊ ဝဿံ ဝသတိ သော မုနိ။
ဒသကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **ဒသ ဓမ္မေ ပူရယိတွာနာ**တိ ဒသ ပါရမိဓမ္မေ ပူရယိတွာ။ **ကန္တာရံ သမတိက္ကမီ**တိ ဇာတိကန္တာရံ သမတိက္ကမိ။ **ပဝါဟိယာ**တိ ပဝါဟေတွာ။ **မလံ သဗ္ဗန္တိ** ရာဂါဒိမလတ္တယံ။ **ပါဋိဟီရံ ကရောန္တေ စ၊ ပရဝါဒပ္ပမဒ္ဒနေ**တိ ပရဝါဒိဝါဒပ္ပမဒ္ဒနေ၊ ဘဂဝတိ ပါဋိဟာရိယံ ကရောန္တေတိ အတ္ထော။ **ဝိကုဗ္ဗနန္တိ** ဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိံ၊ သုန္ဒရနဂရဒွါရေ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ ဒေဝပုရံ ဂတော တတ္ထ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာယံ ဝသိ။ ကထံ ဝသီတိ? **ပကရဏေ သတ္တ ဒေသေန္တော**တိ တတ္ထ ဒေဝါနံ သတ္တပ္ပကရဏသင်္ခါတံ အဘိဓမ္မပိဋကံ ဒေသေန္တော ဝသိ။ ဧဝံ တတ္ထ အဘိဓမ္မံ ဒေသေန္တေ ဘဂဝတိ ဒသကောဋိသဟဿာနံ ဒေဝါနံ အဘိသမယော အဟောသီတိ အတ္ထော။

ပရိသုဒ္ဓပါရမိပူရဏာဂမနဿ ကောဏာဂမနဿာပိ ဧကော သာဝကသန္နိပါတော အဟောသိ။ သုရိန္ဒဝတီနဂရေ သုရိန္ဒဝတုယျာနေ ဝိဟရန္တော

Bhiyyasassa rājaputtassa ca Uttarassa ca rājaputtassa dvinnampi tiṁsasahassaparivārānaṁ dhammaṁ desetvā sabbeva te ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā tesaṁ majjhagato māghapuṇṇamāyaṁ pātimokkhaṁ uddisi. Tena vuttaṁ—

7. “Tassāpi devadevassa, eko āsi samāgamo.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

8. Tiṁsabhikkhusahassānaṁ, tadā āsi samāgamo.
Oghānamatikkantānaṁ, bhijjitānañca maccuyā”ti.

Tattha **oghāna**nti kāmoghādīnaṁ, catunnamoghānametaṁ adhivacanaṁ. Yassa pana te saṁvijjanti, taṁ vaṭṭasmiṁ ohananti osīdāpentīti oghā, tesaṁ oghānaṁ, upayogatthe sāmivacanaṁ daṭṭhabbaṁ. Catubbidhe oghe atikkantānanti attho. **Bhijjitāna**nti etthāpi eseva nayo. **Maccuyā**ti maccuno.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Mithilanagare Pabbato nāma rājā ahosi, tadā ‘saraṇagatasabbapāṇāgamanaṁ Koṇāgamanaṁ Mithilanagaramanuppattan”ti sutvā saparivāro rājā paccuggantvā vanditvā Dasabalaṁ nimantetvā mahādānaṁ datvā tattha Bhagavantaṁ vassāvāsatthāya yācitvā temāsaṁ sasāvakasaṁghaṁ Satthāraṁ upaṭṭhahitvā pattuṇṇacīnapaṭṭakambalakoseyyadukūlakappāsikādīni mahagghāni ceva sukhumavatthāni ca suvaṇṇapādukā ceva aññañca bahuparikkhāramadāsi. Sopi naṁ Bhagavā byākāsi “imasmiṁyeva bhaddakappe ayaṁ Buddho bhavissatī”ti. Atha so mahāpuriso tassa Bhagavato byākaraṇaṁ sutvā mahārajjaṁ pariccajitvā tasseva Bhagavato santike pabbaji. Tena vuttaṁ—

9. “Ahaṁ tena samayena, Pabbato nāma khattiyo.
Mittāmaccehi sampanno, anantabalavāhano.

10. Sambuddhadassanaṁ gantvā, sutvā dhammamanuttaraṁ.
Nimantetvā sajinasaṁghaṁ, dānaṁ datvā yadicchakaṁ.

11. Pattuṇṇaṁ cīnapaṭṭañca, koseyyaṁ kambalampi ca.
Suvaṇṇapādukañceva, adāsiṁ Satthusāvake.

ဘိယျသဿ ရာဇပုတ္တဿ စ ဥတ္တရဿ စ ရာဇပုတ္တဿ ဒွိန္နမ္ပိ တိံသသဟဿပရိဝါရာနံ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ သဗ္ဗေဝ တေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗာဇေတွာ တေသံ မဇ္ဈဂတော မာဃပုဏ္ဏမာယံ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၇။ “တဿာပိ ဒေဝဒေဝဿ၊ ဧကော အာသိ သမာဂမော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၈။ တိံသဘိက္ခုသဟဿာနံ၊ တဒါ အာသိ သမာဂမော။
ဩဃာနမတိက္ကန္တာနံ၊ ဘိဇ္ဇိတာနဉ္စ မစ္စုယာ”တိ။

တတ္ထ **ဩဃာန**န္တိ ကာမောဃာဒီနံ၊ စတုန္နမောဃာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ယဿ ပန တေ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ တံ ဝဋ္ဋသ္မိံ ဩဟနန္တိ ဩသီဒါပေန္တီတိ ဩဃာ၊ တေသံ ဩဃာနံ၊ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ စတုဗ္ဗိဓေ ဩဃေ အတိက္ကန္တာနန္တိ အတ္ထော။ **ဘိဇ္ဇိတာန**န္တိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ **မစ္စုယာ**တိ မစ္စုနော။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော မိထိလနဂရေ ပဗ္ဗတော နာမ ရာဇာ အဟောသိ၊ တဒါ ‘သရဏဂတသဗ္ဗပါဏာဂမနံ ကောဏာဂမနံ မိထိလနဂရမနုပ္ပတ္တ”န္တိ သုတွာ သပရိဝါရော ရာဇာ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ ဒသဗလံ နိမန္တေတွာ မဟာဒါနံ ဒတွာ တတ္ထ ဘဂဝန္တံ ဝဿာဝါသတ္ထာယ ယာစိတွာ တေမာသံ သသာဝကသံဃံ သတ္ထာရံ ဥပဋ္ဌဟိတွာ ပတ္တုဏ္ဏစီနပဋ္ဋကမ္ဗလကောသေယျဒုကူလကပ္ပါသိကာဒီနိ မဟဂ္ဃာနိ စေဝ သုခုမဝတ္ထာနိ စ သုဝဏ္ဏပါဒုကာ စေဝ အညဉ္စ ဗဟုပရိက္ခာရမဒါသိ။ သောပိ နံ ဘဂဝါ ဗျာကာသိ “ဣမသ္မိံယေဝ ဘဒ္ဒကပ္ပေ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ။ အထ သော မဟာပုရိသော တဿ ဘဂဝတော ဗျာကရဏံ သုတွာ မဟာရဇ္ဇံ ပရိစ္စဇိတွာ တဿေဝ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၉။ “အဟံ တေန သမယေန၊ ပဗ္ဗတော နာမ ခတ္တိယော။
မိတ္တာမစ္စေဟိ သမ္ပန္နော၊ အနန္တဗလဝါဟနော။

၁၀။ သမ္ဗုဒ္ဓဒဿနံ ဂန္တွာ၊ သုတွာ ဓမ္မမနုတ္တရံ။
နိမန္တေတွာ သဇိနသံဃံ၊ ဒါနံ ဒတွာ ယဒိစ္ဆကံ။

၁၁။ ပတ္တုဏ္ဏံ စီနပဋ္ဋဉ္စ၊ ကောသေယျံ ကမ္ဗလမ္ပိ စ။
သုဝဏ္ဏပါဒုကဉ္စေဝ၊ အဒါသိံ သတ္ထုသာဝကေ။

12. Sopi maṁ Buddho byākāsi, saṁghamajjhe nisīdiya.
Imamhi bhaddake kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

13. Ahu Kapilavhayā rammā -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

14. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā.

15. Sabbaññutaṁ gavesanto, dānaṁ datvā naruttame.
Ohāyāhaṁ mahārajjaṁ, pabbajiṁ Jinasantike"ti.

Tattha **anantabalavāhano**ti bahukaṁ anantaṁ mayhaṁ balaṁ assahatthi-ādikaṁ vāhanañcāti attho. **Sambuddhadassanan**ti Sambuddhadassanatthāya. **Yadicchakan**ti yāvadicchakaṁ Buddhappamukhaṁ saṁghaṁ catubbidhena āhārena "alamalan"ti pavārāpetvā, hatthena pidahāpetvāti attho. **Satthusāvake**ti Satthuno ceva sāvakānañca adāsiṁ. **Naruttame**ti naruttamassa. **Ohāyā**ti pahāya[1] pariccajitvā[2].

Tassa pana Koṇāgamanassa Bhagavato Sobhavatī nāma nagaraṁ ahosi, Yaññadatto nāma brāhmaṇo pitā, Uttarā nāma brāhmaṇī mātā, Bhiyyaso ca Uttaro cāti dve aggasāvakā, Sotthijo nāmupaṭṭhāko, Samuddā ca Uttarā ca dve aggasāvikā, udumbararukkho bodhi, sarīraṁ tiṁsahatthubbedhaṁ ahosi, tiṁsavassasahassāni āyu, bhariyā panassa rucigattā nāma brāhmaṇī, Satthavāho nāma putto, hatthiyānena nikkhami. Tena vuttaṁ—

16. "Nagaraṁ Sobhavatī nāma, Sobho nāmāsi khattiyo.
Vasate tattha nagare, Sambuddhassa mahākulaṁ.

17. Brāhmaṇo Yaññadatto ca, āsi Buddhassa so pitā.
Uttarā nāma janikā, Koṇāgamanassa Satthuno.

22. Bhiyyaso Uttaro nāma, ahesuṁ aggasāvakā.
Sotthijo nāmupaṭṭhāko, Koṇāgamanassa Satthuno.

1. Ohāyitvā (Sī, I) 2. Natthi (Sī, I)

၁၂။ သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ၊ သံဃမဇ္ဈေ နိသီဒိယ။
ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၃။ အဟု ကပိလဝှယာ ရမ္မာ။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၁၄။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ။

၁၅။ သဗ္ဗညုတံ ဂဝေသန္တော၊ ဒါနံ ဒတွာ နရုတ္တမေ။
ဩဟာယာဟံ မဟာရဇ္ဇံ၊ ပဗ္ဗဇိံ ဇိနသန္တိကေ”တိ။

တတ္ထ **အနန္တဗလဝါဟနော**တိ ဗဟုကံ အနန္တံ မယှံ ဗလံ အဿဟတ္ထိအာဒိကံ ဝါဟနဉ္စာတိ အတ္ထော။ **သမ္ဗုဒ္ဓဒဿနန္တိ** သမ္ဗုဒ္ဓဒဿနတ္ထာယ။ **ယဒိစ္ဆက**န္တိ ယာဝဒိစ္ဆကံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ သံဃံ စတုဗ္ဗိဓေန အာဟာရေန “အလမလ”န္တိ ပဝါရာပေတွာ၊ ဟတ္ထေန ပိဒဟာပေတွာတိ အတ္ထော။ **သတ္ထုသာဝကေ**တိ သတ္ထုနော စေဝ သာဝကာနဉ္စ အဒါသိံ။ **နရုတ္တမေ**တိ နရုတ္တမဿ။ **ဩဟာယာ**တိ ပဟာယ[၁] ပရိစ္စဇိတွာ[၂]။

တဿ ပန ကောဏာဂမနဿ ဘဂဝတော သောဘဝတီ နာမ နဂရံ အဟောသိ၊ ယညဒတ္တော နာမ ဗြာဟ္မဏော ပိတာ၊ ဥတ္တရာ နာမ ဗြာဟ္မဏီ မာတာ၊ ဘိယျသော စ ဥတ္တရော စာတိ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ သောတ္ထိဇော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သမုဒ္ဒါ စ ဥတ္တရာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ တိံသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ တိံသဝဿသဟဿာနိ အာယု၊ ဘရိယာ ပနဿ ရုစိဂတ္တာ နာမ ဗြာဟ္မဏီ၊ သတ္ထဝါဟော နာမ ပုတ္တော၊ ဟတ္ထိယာနေန နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၆။ “နဂရံ သောဘဝတီ နာမ၊ သောဘော နာမာသိ ခတ္တိယော။
ဝသတေ တတ္ထ နဂရေ၊ သမ္ဗုဒ္ဓဿ မဟာကုလံ။

၁၇။ ဗြာဟ္မဏော ယညဒတ္တော စ၊ အာသိ ဗုဒ္ဓဿ သော ပိတာ။
ဥတ္တရာ နာမ ဇနိကာ၊ ကောဏာဂမနဿ သတ္ထုနော။

၂၂။ ဘိယျသော ဥတ္တရော နာမ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
သောတ္ထိဇော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ကောဏာဂမနဿ သတ္ထုနော။

၁-ဩဟာယိတွာ (သီ၊ ဣ) ၂-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

23. Samuddā Uttarā ceva, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, udumbaroti pavuccati.

25. Uccattanena so Buddho, tiṁsahatthasamuggato.
Ukkāmukhe yathā kambu, evaṁ raṁsīhi maṇḍito.

26. Tiṁsavassasahassāni, āyu Buddhassa tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

27. Dhammacetiṁ samussetvā, dhammadussavibhūsitaṁ.
Dhammapupphaguḷaṁ katvā, nibbuto so sasāvako.

28. Mahāvilāso tassa jano, siridhammappakāsano.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā"ti.

Tattha **ukkāmukhe**ti kammāruddhane. **Yathā kambū**ti suvaṇṇanikkhaṁ viya. **Evaṁ raṁsīhi maṇḍito**ti evaṁ rasmīhi paṭimaṇḍito samalaṅkato. **Dhammacetiṁ samussetvā**ti sattattiṁsabodhipakkhiyadhammamayaṁ cetiyaṁ patiṭṭhāpetvā. **Dhammadussavibhūsitan**ti catusaccadhammapaṭākavibhūsitaṁ. **Dhammapupphaguḷaṁ katvā**ti dhammamayapupphamālāguḷaṁ katvā. Mahājanassa vipassanācetiyaṅgaṇe ṭhitassa namassanatthāya dhammacetiyaṁ patiṭṭhāpetvā sasāvakasaṁgho Satthā parinibbāyīti attho. **Mahāvilāso**ti mahā-iddhivilāsappatto. **Tassā**ti tassa Bhagavato. **Jano**ti sāvakajano. **Siridhammappakāsano**ti lokuttaradhammappakāsano so Bhagavā ca sabbaṁ tamantarahitanti attho.

Sukhena Koṇāgamano gatāsavo,
Vikāmapāṇāgamano mahesī.
Vane viveke sirināmadheyye,
Visuddhavaṁsāgamano vasittha.

Sesagāthāsu sabbattha pākaṭamevāti.

Koṇāgamanabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito tevīsatimo Buddhavaṁso.

၂၃။ သမုဒ္ဒါ ဥတ္တရာ စေဝ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ ဥဒုမ္ဗရောတိ ပဝုစ္စတိ။

၂၅။ ဥစ္စတ္တနေန သော ဗုဒ္ဓေါ၊ တိံသဟတ္ထသမုဂ္ဂတော။
ဥက္ကာမုခေ ယထာ ကမ္ဗု၊ ဧဝံ ရံသီဟိ မဏ္ဍိတော။

၂၆။ တိံသဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု ဗုဒ္ဓဿ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၇။ ဓမ္မစေတိံ သမုဿေတွာ၊ ဓမ္မဒုဿဝိဘူသိတံ။
ဓမ္မပုပ္ဖဂုဠံ ကတွာ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

၂၈။ မဟာဝိလာသော တဿ ဇနော၊ သိရိဓမ္မပ္ပကာသနော။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **ဥက္ကာမုခေ**တိ ကမ္မာရုဒ္ဓနေ။ **ယထာ ကမ္ဗူ**တိ သုဝဏ္ဏနိက္ခံ ဝိယ။ **ဧဝံ ရံသီဟိ မဏ္ဍိတော**တိ ဧဝံ ရသ္မီဟိ ပဋိမဏ္ဍိတော သမလင်္ကတော။ **ဓမ္မစေတိံ သမုဿေတွာ**တိ သတ္တတ္တိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မမယံ စေတိယံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ။ **ဓမ္မဒုဿဝိဘူသိတ**န္တိ စတုသစ္စဓမ္မပဋာကဝိဘူသိတံ။ **ဓမ္မပုပ္ဖဂုဠံ ကတွာ**တိ ဓမ္မမယပုပ္ဖမာလာဂုဠံ ကတွာ။ မဟာဇနဿ ဝိပဿနာစေတိယင်္ဂဏေ ဌိတဿ နမဿနတ္ထာယ ဓမ္မစေတိယံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ သသာဝကသံဃော သတ္ထာ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ အတ္ထော။ **မဟာဝိလာသော**တိ မဟာဣဒ္ဓိဝိလာသပ္ပတ္တော။ **တဿာ**တိ တဿ ဘဂဝတော။ **ဇနော**တိ သာဝကဇနော။ **သိရိဓမ္မပ္ပကာသနော**တိ လောကုတ္တရဓမ္မပ္ပကာသနော သော ဘဂဝါ စ သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတန္တိ အတ္ထော။

သုခေန ကောဏာဂမနော ဂတာသဝေါ၊
ဝိကာမပါဏာဂမနော မဟေသီ။
ဝနေ ဝိဝေကေ သိရိနာမဓေယျေ၊
ဝိသုဒ္ဓဝံသာဂမနော ဝသိတ္ထ။

သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝါတိ။

ကောဏာဂမနဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော တေဝီသတိမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

26. Kassapabuddhavaṁsavaṇṇanā

Koṇāgamanassa pana Bhagavato aparabhāge tassa sāsane ca antarahite tiṁsavassasahassāyukā sattā anupubbena parihāyitvā dasavassāyukā hutvā puna vaḍḍhitvā aparimitāyukā hutvā puna anupubbena parihāyitvā vīsativassasahassāyukesu sattesu jātesu anekamanussapo **Kassapo** nāma Satthā loke udapādi[1]. So pāramiyo pūretvā Tusitapure nibbattitvā tato cavitvā Bārāṇasīnagare Brahmadattassa nāma brāhmaṇassa vipulaguṇavatiyā Dhanavatiyā nāma brāhmaṇiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā dasannaṁ māsānaṁ accayena Isipatane migadāye mātukucchito nikkhami. Gottavasena panassa "Kassapakumāro"ti nāmamakaṁsu. So dve vassasahassāni agāraṁ ajjhāvasi. Haṁsavāyasavāsirinandoti tassa tayo pāsādā ahesuṁ. Sunandānāmabrāhmaṇippamukhāni aṭṭhacattālīsa itthisahassāni paccupaṭṭhitāni ahesuṁ.

So cattāri nimittāni disvā Sunandāya brāhmaṇiyā Vijitasene nāma putte uppanne uppannasaṁvego "mahābhinikkhamanaṁ nikkhamissāmī"ti cintesi. Athassa parivitakkasamanantarameva pāsādo kulālacakkamiva bhamitvā gaganatalamabbhuggantvā paramarucirakaranikaro saradasamayarajanikaro viya tārāgaṇaparivuto anekanarasataparivuto gaganatalamalaṅkaronto viya puññānubhāvaṁ pakāsento viya jananayanahadayāni ākaḍḍhento viya rukkhaggāni paraṁ sobhayamāno viya ca gantvā nigrodhabodhiṁ majjhekatvā bhūmiyaṁ patiṭṭhahi. Atha bodhisatto mahāsatto pathaviyaṁ patiṭṭhahitvā devadattaṁ arahattaddhajamādāya pabbaji. Tassa nāṭakitthiyo pāsādā otaritvā aḍḍhagāvutaṁ maggaṁ gantvā saparivārā senāsannivesaṁ katvā nisīdiṁsu. Tato itthiparicārike ṭhapetvā sahāgatā sabbe pabbajiṁsu.

Mahāpuriso kira sattāhaṁ tehi parivuto padhānacariyaṁ caritvā visākhapuṇṇamāya Vunandāya nāma brāhmaṇiyā dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā khadiravane divāvihāraṁ katvā sāyanhasamaye Somena nāma yavapālakena upanītā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā nigrodhabodhiṁ upagantvā

1. Suttanipāta-Ṭṭha 1. 298 piṭṭhepi passitabbaṁ.

၂၆-ကဿပဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ကောဏာဂမနဿ ပန ဘဂဝတော အပရဘာဂေ တဿ သာသနေ စ အန္တရဟိတေ တိံသဝဿသဟဿာယုကာ သတ္တာ အနုပုဗ္ဗေန ပရိဟာယိတွာ ဒသဝဿာယုကာ ဟုတွာ ပုန ဝဍ္ဎိတွာ အပရိမိတာယုကာ ဟုတွာ ပုန အနုပုဗ္ဗေန ပရိဟာယိတွာ ဝီသတိဝဿသဟဿာယုကေသု သတ္တေသု ဇာတေသု အနေကမနုဿပေါ **ကဿပေါ** နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥဒပါဒိ[၁]။ သော ပါရမိယော ပူရေတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စဝိတွာ ဗာရာဏသီနဂရေ ဗြဟ္မဒတ္တဿ နာမ ဗြာဟ္မဏဿ ဝိပုလဂုဏဝတိယာ ဓနဝတိယာ နာမ ဗြာဟ္မဏိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ ဒသန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ ဂေါတ္တဝသေန ပနဿ "ကဿပကုမာရော"တိ နာမမကံသု။ သော ဒွေ ဝဿသဟဿာနိ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိ။ ဟံသဝါ ယသဝါ သိရိနန္ဒောတိ တဿ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ သုနန္ဒာနာမဗြာဟ္မဏိပ္ပမုခါနိ အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဣတ္ထိသဟဿာနိ ပစ္စုပဋ္ဌိတာနိ အဟေသုံ။

သော စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ သုနန္ဒာယ ဗြာဟ္မဏိယာ ဝိဇိတသေနေ နာမ ပုတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ဥပ္ပန္နသံဝေဂေါ "မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိဿာမီ"တိ စိန္တေသိ။ အထဿ ပရိဝိတက္ကသမနန္တရမေဝ ပါသာဒေါ ကုလာလစက္ကမိဝ ဘမိတွာ ဂဂနတလမဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ပရမရုစိရကရနိကရော သရဒသမယရဇနိကရော ဝိယ တာရာဂဏပရိဝုတော အနေကနရသတပရိဝုတော ဂဂနတလမလင်္ကရောန္တော ဝိယ ပုညာနုဘာဝံ ပကာသေန္တော ဝိယ ဇနနယနဟဒယာနိ အာကဍ္ဎေန္တော ဝိယ ရုက္ခဂ္ဂါနိ ပရံ သောဘယမာနော ဝိယ စ ဂန္တွာ နိဂြောဓဗောဓိံ မဇ္ဈေကတွာ ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌဟိ။ အထ ဗောဓိသတ္တော မဟာသတ္တော ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌဟိတွာ ဒေဝဒတ္တံ အရဟတ္တဒ္ဓဇမာဒါယ ပဗ္ဗဇိ။ တဿ နာဋကိတ္ထိယော ပါသာဒါ ဩတရိတွာ အဍ္ဎဂါဝုတံ မဂ္ဂံ ဂန္တွာ သပရိဝါရာ သေနာသန္နိဝေသံ ကတွာ နိသီဒိံသု။ တတော ဣတ္ထိပရိစာရိကေ ဌပေတွာ သဟာဂတာ သဗ္ဗေ ပဗ္ဗဇိံသု။

မဟာပုရိသော ကိရ သတ္တာဟံ တေဟိ ပရိဝုတော ပဓာနစရိယံ စရိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ သုနန္ဒာယ နာမ ဗြာဟ္မဏိယာ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ခဒိရဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကတွာ သာယနှသမယေ သောမေန နာမ ယဝပါလကေန ဥပနီတာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ နိဂြောဓဗောဓိံ ဥပဂန္တွာ

၁-သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၁-၂၉၈-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

pañcadasahatthāyāmavitthataṁ tiṇasantharaṁ santharitvā tattha nisīditvā abhisambodhiṁ pāpuṇitvā “anekajātisaṁsāraṁ -pa- taṇhānaṁ khayamajjhagā”ti udānaṁ udānetvā sattasattāhaṁ vītināmetvā attanā saha pabbajitānaṁ bhikkhūnaṁ koṭiyā upanissayasampattiṁ disvā gaganatalena gantvā Bārāṇasiyaṁ Isipatane migadāye otaritvā tehi parivuto tattha dhammacakkaṁ pavattesi, tadā vīsatiyā koṭisahassānaṁ paṭhamo dhammābhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ—

1. “Koṇāgamanassa aparena, Sambuddho Dvipaduttamo.
   Kassapo nāma gottena, dhammarājā pabhaṅkaro.

2. Sañchaḍḍitaṁ kulamūlaṁ, bahvannapānabhojanaṁ.
   Datvāna yācake dānaṁ, pūrayitvāna mānasaṁ.
   Usabhova āḷakaṁ bhetvā, patto sambodhimuttamaṁ.

3. Dhammacakkaṁ pavattente, Kassape Lokanāyake.
   Vīsakoṭisahassānaṁ, paṭhamābhisamayo ahū”ti.

Tattha **sañchaḍḍitan**ti chaḍḍitaṁ ujjhitaṁ pariccattaṁ. **Kulamūlan**ti kulagharaṁ, aparimitabhogakkhandhaṁ anekakoṭisahassadhanasañcayaṁ dasasatanayanabhavanasadisabhogaṁ atiduccajaṁ tiṇamiva chaḍḍitanti attho. **Yācake**ti yācakānaṁ datvā. **Āḷakan**ti goṭṭhaṁ, yathā usabho goṭṭhaṁ bhinditvā yathāsukhaṁ icchitaṭṭhānaṁ pāpuṇāti, evaṁ mahāpurisopi gehabandhanaṁ bhinditvā abhisambodhiṁ pāpuṇīti attho.

Puna catumāsaṁ janapadacārikaṁ caramāne Satthari dasakoṭisahassānaṁ dutiyo abhisamayo ahosi. Yadā pana Sundaranagaradvāre asanarukkhamūle Yamakapāṭihāriyaṁ karonto dhammaṁ desesi, tadā pañcannaṁ koṭisahassānaṁ tatiyo abhisamayo ahosi. Puna Yamakapāṭihāriyaṁ katvā suraripudurabhibhavane Tāvatiṁsabhavane Sudhammā nāma devasabhā atthi, tattha nisīditvā attano mātaraṁ Dhanavatīdeviṁ pamukhaṁ katvā dasasahassilokadhātuyā devatānaṁ anuggahakaraṇatthaṁ sattappakaraṇaṁ Abhidhammapiṭakaṁ desento tīṇi devatākoṭisahassāni dhammāmataṁ pāyesi. Tena vuttaṁ—

ပဉ္စဒသဟတ္ထာယာမဝိတ္ထတံ တိဏသန္ထရံ သန္ထရိတွာ တတ္ထ နိသီဒိတွာ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏိတွာ “အနေကဇာတိသံသာရံ။ပ။ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ”တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ အတ္တနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနံ ကောဋိယာ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ဂဂနတလေန ဂန္တွာ ဗာရာဏသိယံ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ ဩတရိတွာ တေဟိ ပရိဝုတော တတ္ထ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ တဒါ ဝီသတိယာ ကောဋိသဟဿာနံ ပဌမော ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ “ကောဏာဂမနဿ အပရေန၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဒွိပဒုတ္တမော။
   ကဿပေါ နာမ ဂေါတ္တေန၊ ဓမ္မရာဇာ ပဘင်္ကရော။

၂။ သဉ္ဆဍ္ဍိတံ ကုလမူလံ၊ ဗဟွန္နပါနဘောဇနံ။
   ဒတွာန ယာစကေ ဒါနံ၊ ပူရယိတွာန မာနသံ။
   ဥသဘောဝ အာဠကံ ဘေတွာ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။

၃။ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေ၊ ကဿပေ လောကနာယကေ။
   ဝီသကောဋိသဟဿာနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ”တိ။

တတ္ထ **သဉ္ဆဍ္ဍိတန္တိ** ဆဍ္ဍိတံ ဥဇ္ဈိတံ ပရိစ္စတ္တံ။ **ကုလမူလန္တိ** ကုလဃရံ၊ အပရိမိတဘောဂက္ခန္ဓံ အနေကကောဋိသဟဿဓနသဉ္စယံ ဒသသတနယနဘဝနသဒိသဘောဂံ အတိဒုစ္စဇံ တိဏမိဝ ဆဍ္ဍိတန္တိ အတ္ထော။ **ယာစကေတိ** ယာစကာနံ ဒတွာ။ **အာဠကန္တိ** ဂေါဋ္ဌံ၊ ယထာ ဥသဘော ဂေါဋ္ဌံ ဘိန္ဒိတွာ ယထာသုခံ ဣစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ပါပုဏာတိ၊ ဧဝံ မဟာပုရိသောပိ ဂေဟဗန္ဓနံ ဘိန္ဒိတွာ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပါပုဏီတိ အတ္ထော။

ပုန စတုမာသံ ဇနပဒစာရိကံ စရမာနေ သတ္ထရိ ဒသကောဋိသဟဿာနံ ဒုတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ ယဒါ ပန သုန္ဒရနဂရဒွါရေ အသနရုက္ခမူလေ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကရောန္တော ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တဒါ ပဉ္စန္နံ ကောဋိသဟဿာနံ တတိယော အဘိသမယော အဟောသိ။ ပုန ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ သုရရိပုဒုရဘိဘဝနေ တာဝတိံသဘဝနေ သုဓမ္မာ နာမ ဒေဝသဘာ အတ္ထိ၊ တတ္ထ နိသီဒိတွာ အတ္တနော မာတရံ ဓနဝတီဒေဝိံ ပမုခံ ကတွာ ဒသသဟဿိလောကဓာတုယာ ဒေဝတာနံ အနုဂ္ဂဟကရဏတ္ထံ သတ္တပ္ပကရဏံ အဘိဓမ္မပိဋကံ ဒေသေန္တော တီဏိ ဒေဝတာကောဋိသဟဿာနိ ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

4. “Catumāsaṁ yadā Buddho, loke carati cārikaṁ.
Dasakoṭisahassānaṁ, dutiyābhisamayo ahu.

5. Yamakaṁ vikubbanaṁ katvā, ñāṇadhātuṁ pakittayi.
Pañcakoṭisahassānaṁ, tatiyābhisamayo ahu.

6. Sudhammā devapure ramme, tattha dhammaṁ pakittayi.
Tīṇikoṭisahassānaṁ, devānaṁ bodhayī Jino.

7. Naradevassa yakkhassa, apare dhammadesane.
Etesānaṁ abhisamayā, gaṇanāto asaṅkhiyā”ti.

Tattha **catumāsan**ti cātumāse. Ayameva vā pāṭho. **Caratī**ti acari. **Yamakaṁ vikubbanaṁ katvā**ti Yamakapāṭihāriyaṁ katvā. **Ñāṇadhātun**ti sabbaññutaññāṇasabhāvaṁ. “Sabbañāṇa[1] dhātun”tipi vadanti. **Pakittayī**ti mahājanassa pakāsesi. **Sudhammā**ti Tāvatiṁsabhavane Sudhammā nāma sabhā atthi, tattha nisīditvāti attho. **Dhamman**ti Abhidhammaṁ.

Tadā kira ānubhāvavijitanaradevo Naradevo nāma mahesakkho heṭṭhā vuttanaradevayakkho viya mahiddhiko yakkho ahosi. So Jambudīpe ekasmiṁ nagare rañño yādisaṁ rūpaṁ, tādisaṁ rūpasaṇṭhānaṁ sarakuttiṁ nimminitvā taṁ rājānaṁ māretvā khāditvā saha-antepuraṁ rajjaṁ paṭipajjitvā aparimitamaṁsabhojano ahosi. So kira itthidhutto ca ahosi. Yadā pana taṁ kusalā chekā itthiyo “nāyaṁ amhākaṁ rājā, amanusso eso”ti jānanti, tadā so lajjito hutvā tā sabbā khāditvā aññaṁ nagaraṁ paṭipajjati. Evameva so Naradevayakkho manusse bhakkhayanto yadā Sundaranagarābhimukho agamāsi, tadā taṁ disvā nagaravāsino manussā maraṇabhayatajjitasantāsā sakanagarato nikkhamitvā tato tato palāyiṁsu. Atha te manusse palāyamāne disvā Kassapadasabalo tassa Naradevassa yakkhassa purato aṭṭhāsi. Naradevo evaṁ Devadevaṁ ṭhitaṁ disvā vissaraṁ ghoraṁ nādaṁ naditvā Bhagavato bhayaṁ uppādetuṁ asakkonto taṁ saraṇaṁ gantvā pañhaṁ pucchi, pañhaṁ vissajjetvā taṁ dametvā dhamme desiyamāne sampattānaṁ naramarānaṁ

1. Saccañāṇa (Ka)

၄။ “စတုမာသံ ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကေ စရတိ စာရိကံ။
ဒသကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟု။

၅။ ယမကံ ဝိကုဗ္ဗနံ ကတွာ၊ ဉာဏဓာတုံ ပကိတ္တယိ။
ပဉ္စကောဋိသဟဿာနံ၊ တတိယာဘိသမယော အဟု။

၆။ သုဓမ္မာ ဒေဝပုရေ ရမ္မေ၊ တတ္ထ ဓမ္မံ ပကိတ္တယိ။
တီဏိကောဋိသဟဿာနံ၊ ဒေဝါနံ ဗောဓယီ ဇိနော။

၇။ နရဒေဝဿ ယက္ခဿ၊ အပရေ ဓမ္မဒေသနေ။
ဧတေသာနံ အဘိသမယာ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယာ”တိ။

တတ္ထ **စတုမာသ**န္တိ စာတုမာသေ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **စရတီ**တိ အစရိ။ **ယမကံ ဝိကုဗ္ဗနံ ကတွာ**တိ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ။ **ဉာဏဓာတု**န္တိ သဗ္ဗညုတညာဏသဘာဝံ။ “သဗ္ဗညာဏ[1]ဓာတု”န္တိပိ ဝဒန္တိ။ **ပကိတ္တယီ**တိ မဟာဇနဿ ပကာသေသိ။ **သုဓမ္မာ**တိ တာဝတိံသဘဝနေ သုဓမ္မာ နာမ သဘာ အတ္ထိ၊ တတ္ထ နိသီဒိတွာတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မ**န္တိ အဘိဓမ္မံ။

တဒါ ကိရ အာနုဘာဝဝိဇိတနရဒေဝေါ နရဒေဝေါ နာမ မဟေသက္ခော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနရဒေဝယက္ခော ဝိယ မဟိဒ္ဓိကော ယက္ခော အဟောသိ။ သော ဇမ္ဗုဒီပေ ဧကသ္မိံ နဂရေ ရညော ယာဒိသံ ရူပံ၊ တာဒိသံ ရူပသဏ္ဌာနံ သရကုတ္တိံ နိမ္မိနိတွာ တံ ရာဇာနံ မာရေတွာ ခါဒိတွာ သဟအန္တေပုရံ ရဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ အပရိမိတမံသဘောဇနော အဟောသိ။ သော ကိရ ဣတ္ထိဓုတ္တော စ အဟောသိ။ ယဒါ ပန တံ ကုသလာ ဆေကာ ဣတ္ထိယော “နာယံ အမှာကံ ရာဇာ၊ အမနုဿော ဧသော”တိ ဇာနန္တိ၊ တဒါ သော လဇ္ဇိတော ဟုတွာ တာ သဗ္ဗာ ခါဒိတွာ အညံ နဂရံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ ဧဝမေဝ သော နရဒေဝယက္ခော မနုဿေ ဘက္ခယန္တော ယဒါ သုန္ဒရနဂရာဘိမုခေါ အဂမာသိ၊ တဒါ တံ ဒိသွာ နဂရဝါသိနော မနုဿာ မရဏဘယတဇ္ဇိတသန္တာသာ သကနဂရတော နိက္ခမိတွာ တတော တတော ပလာယိံသု။ အထ တေ မနုဿေ ပလာယမာနေ ဒိသွာ ကဿပဒသဗလော တဿ နရဒေဝဿ ယက္ခဿ ပုရတော အဋ္ဌာသိ။ နရဒေဝေါ ဧဝံ ဒေဝဒေဝံ ဌိတံ ဒိသွာ ဝိဿရံ ဃောရံ နာဒံ နဒိတွာ ဘဂဝတော ဘယံ ဥပ္ပါဒေတုံ အသက္ကောန္တော တံ သရဏံ ဂန္တွာ ပဉှံ ပုစ္ဆိ၊ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ တံ ဒမေတွာ ဓမ္မေ ဒေသိယမာနေ သမ္ပတ္တာနံ နရမရာနံ

၁-သစ္စညာဏ (က)

gaṇanapathātītānaṁ abhisamayo ahosi. Tena vuttaṁ “**naradevassa yakkhassā**”ti-ādi. Tattha **apare dhammadesane**ti aparasmiṁ dhammadesane. **Etesānan**ti etesaṁ. Ayameva vā pāṭho.

Tassa pana Kassapabhagavato ekova sāvakasannipāto ahosi. Bārāṇasīnagare purohitaputto Tisso nāma ahosi. So Kassapassa bodhisattassa sarīre lakkhaṇasampattiṁ disvā pituno bhāsato sutvā “nissaṁsayaṁ eso mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā Buddho bhavissati, etassāhaṁ santike pabbajitvā saṁsāradukkhato muccissamī”ti cintetvā suddhamunigaṇavantaṁ Himavantaṁ gantvā tāpasapabbajjaṁ pabbaji. Tassa parivārabhūtāni vīsatitāpasasahassāni ahesuṁ. So aparabhāge “Kassapakumāro nikkhamitvā abhisambodhiṁ anuppatto”ti sutvā saparivāro āgantvā Kassapassa Bhagavato santike saparivāro ehibhikkhupabbajjāya pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇi. Tasmiṁ samāgame Kassapo Bhagavā māghapuṇṇamāyaṁ pātimokkhaṁ uddisi. Tena vuttaṁ—

8. “Tassāpi Devadevassa, eko āsi samāgamo.
Khīṇāsavānaṁ vimalānaṁ, santacittāna tādinaṁ.

9. Vīsabhikkhusahassānaṁ, tadā āsi samāgamo.
Atikkantabhavantānaṁ, hirisīlena tādinan”ti.

Tattha **atikkantabhavantānan**ti atikkantaputhujjanasotāpannādīnaṁ, sabbesaṁ khīṇāsavānamevāti attho. **Hirisīlena tādinan**ti hiriyā ca sīlena ca sadisānaṁ.

Tadā amhākaṁ bodhisatto Jotipālo nāma māṇavo tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū bhūmiyañceva antalikkhe ca pākaṭo Ghaṭikārassa kumbhakārassa sahāyo ahosi. So tena saddhiṁ Satthāraṁ upasaṅkamitvā tassa dhammakathaṁ sutvā tassa santike pabbaji. So āraddhavīriyo tīṇi piṭakāni uggahetvā vattapaṭipattiyā Buddhasāsanaṁ sobhesi. Sopi taṁ Satthā byākāsi. Tena vuttaṁ—

10. “Ahaṁ tadā māṇavako, Jotipāloti vissuto.
Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.

ဂဏနပထာတီတာနံ အဘိသမယော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**နရဒေဝဿ ယက္ခဿာ**”တိအာဒိ။ တတ္ထ **အပရေ ဓမ္မဒေသနေ**တိ အပရသ္မိံ ဓမ္မဒေသနေ။ **ဧတေသာန**န္တိ ဧတေသံ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။

တဿ ပန ကဿပဘဂဝတော ဧကောဝ သာဝကသန္နိပါတော အဟောသိ။ ဗာရာဏသီနဂရေ ပုရောဟိတပုတ္တော တိဿော နာမ အဟောသိ။ သော ကဿပဿ ဗောဓိသတ္တဿ သရီရေ လက္ခဏသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ပိတုနော ဘာသတော သုတွာ “နိဿံသယံ ဧသော မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ၊ ဧတဿာဟံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ သံသာရဒုက္ခတော မုစ္စိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ သုဒ္ဓမုနိဂဏဝန္တံ ဟိမဝန္တံ ဂန္တွာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိ။ တဿ ပရိဝါရဘူတာနိ ဝီသတိတာပသသဟဿာနိ အဟေသုံ။ သော အပရဘာဂေ ‘‘ကဿပကုမာရော နိက္ခမိတွာ အဘိသမ္ဗောဓိံ အနုပ္ပတ္တော’’တိ သုတွာ သပရိဝါရော အာဂန္တွာ ကဿပဿ ဘဂဝတော သန္တိကေ သပရိဝါရော ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တသ္မိံ သမာဂမေ ကဿပေါ ဘဂဝါ မာဃပုဏ္ဏမာယံ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၈။ “တဿာပိ ဒေဝဒေဝဿ၊ ဧကော အာသိ သမာဂမော။
ခီဏာသဝါနံ ဝိမလာနံ၊ သန္တစိတ္တာန တာဒိနံ။

၉။ ဝီသဘိက္ခုသဟဿာနံ၊ တဒါ အာသိ သမာဂမော။
အတိက္ကန္တဘဝန္တာနံ၊ ဟိရိသီလေန တာဒိန”န္တိ။

တတ္ထ **အတိက္ကန္တဘဝန္တာန**န္တိ အတိက္ကန္တပုထုဇ္ဇနသောတာပန္နာဒီနံ၊ သဗ္ဗေသံ ခီဏာသဝါနမေဝါတိ အတ္ထော။ **ဟိရိသီလေန တာဒိန**န္တိ ဟိရိယာ စ သီလေန စ သဒိသာနံ။

တဒါ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ဇောတိပါလော နာမ မာဏဝေါ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဘူမိယဉ္စေဝ အန္တလိက္ခေ စ ပါကဋော ဃဋိကာရဿ ကုမ္ဘကာရဿ သဟာယော အဟောသိ။ သော တေန သဒ္ဓိံ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ တဿ ဓမ္မကထံ သုတွာ တဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိ။ သော အာရဒ္ဓဝီရိယော တီဏိ ပိဋကာနိ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဝတ္တပဋိပတ္တိယာ ဗုဒ္ဓသာသနံ သောဘေသိ။ သောပိ တံ သတ္ထာ ဗျာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁၀။ “အဟံ တဒါ မာဏဝကော၊ ဇောတိပါလောတိ ဝိဿုတော။
အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။

11. Lakkhaṇe itihāse ca, sadhamme pāramiṁ gato.
Bhūmantalikkhakusalo, katavijjo anavayo[1].

12. Kassapassa Bhagavato, Ghaṭikāro nāmupaṭṭhako.
Sagāravo sappatisso, nibbuto tatiye phale.

13. Ādāya maṁ ghaṭīkāro, upagañchi Kassapaṁ Jinaṁ.
Tassa dhammaṁ suṇitvāna, pabbajiṁ tassa santike.

14. Āraddhavīriyo hutvā, vattāvattesu kovido.
Na kvaci parihāyāmi, pūresiṁ Jinasāsanaṁ.

15. Yāvatā Buddhabhaṇitaṁ, navaṅgaṁ Jinasāsanaṁ.
Sabbaṁ pariyāpuṇitvāna, sobhayiṁ Jinasāsanaṁ.

16. Mama acchariyaṁ disvā, sopi Buddho viyākari.
Imamhi bhaddake kappe, ayaṁ Buddho bhavissati.

17. Ahu Kapilavhayā rammā -pa- hessāma sammukhā imaṁ.

30. Tassāpi vacanaṁ sutvā, bhiyyo cittaṁ pasādayiṁ.
Uttariṁ vatamadhiṭṭhāsiṁ, dasapāramipūriyā.

31. Evamahaṁ saṁsaritvā, parivajjento anācaraṁ.
Dukkarañca kataṁ mayhaṁ, bodhiyāyeva kāraṇā"ti.

Tattha **bhūmantalikkhakusalo**ti bhūmisikkhāsu ca[2] antalikkhesu ca joticakkācāre jotivijjāya ca kusaloti attho. **Upaṭṭhako**ti upaṭṭhāyako. **Sappatisso**ti sappatissayo. **Nibbuto**ti vinīto, vissuto vā. **Tatiye phale**ti nimittasattamī, tatiyaphalādhigamahetu nibbutoti attho. **Ādāyā**ti maṁ gahetvā. **Vattāvattesū**ti khuddakavattamahāvattesu. **Kovido**ti tesaṁ pūraṇe kusalo. **Na kvaci parihāyāmī**ti kvacipi sīlesu vā samādhisamāpatti-ādīsu vā katthaci kutopi na parihāyāmi, sabbattha me parihāni nāma na vijjatīti dīpeti. "Na koci parihāyāmī"tipi pāṭho, soyevattho.

1. Anāmayo (Sī, I)
2. Bhūmiparikkhāsu ca (Sī, I)

၁၁။ လက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ၊ သဓမ္မေ ပါရမိံ ဂတော။
ဘူမန္တလိက္ခကုသလော၊ ကတဝိဇ္ဇော အနဝယော[၁]။

၁၂။ ကဿပဿ ဘဂဝတော၊ ဃဋီကာရော နာမုပဋ္ဌကော။
သဂါရဝေါ သပ္ပတိဿော၊ နိဗ္ဗုတော တတိယေ ဖလေ။

၁၃။ အာဒါယ မံ ဃဋီကာရော၊ ဥပဂဉ္ဆိ ကဿပံ ဇိနံ။
တဿ ဓမ္မံ သုဏိတွာန၊ ပဗ္ဗဇိံ တဿ သန္တိကေ။

၁၄။ အာရဒ္ဓဝီရိယော ဟုတွာ၊ ဝတ္တာဝတ္တေသု ကောဝိဒေါ။
န ကွစိ ပရိဟာယာမိ၊ ပူရေသိံ ဇိနသာသနံ။

၁၅။ ယာဝတာ ဗုဒ္ဓဘဏိတံ၊ နဝင်္ဂံ ဇိနသာသနံ။
သဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတွာန၊ သောဘယိံ ဇိနသာသနံ။

၁၆။ မမ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ၊ သောပိ ဗုဒ္ဓေါ ဝိယာကရိ။
ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။

၁၇။ အဟု ကပိလဝှယာ ရမ္မာ။ပ။ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

၃၀။ တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ၊ ဘိယျော စိတ္တံ ပသာဒယိံ။
ဥတ္တရိံ ဝတမဓိဋ္ဌာသိံ၊ ဒသပါရမိပူရိယာ။

၃၁။ ဧဝမဟံ သံသရိတွာ၊ ပရိဝဇ္ဇေန္တော အနာစရံ။
ဒုက္ကရဉ္စ ကတံ မယှံ၊ ဗောဓိယာယေဝ ကာရဏာ"တိ။

တတ္ထ **ဘူမန္တလိက္ခကုသလော**တိ ဘူမိသိက္ခာသု စ[၂] အန္တလိက္ခေသု စ ဇောတိစက္ကာစာရေ ဇောတိဝိဇ္ဇာယ စ ကုသလောတိ အတ္ထော။ **ဥပဋ္ဌကော**တိ ဥပဋ္ဌာယကော။ **သပ္ပတိဿော**တိ သပ္ပတိဿယော။ **နိဗ္ဗုတော**တိ ဝိနီတော၊ ဝိဿုတော ဝါ။ **တတိယေ ဖလေ**တိ နိမိတ္တသတ္တမီ၊ တတိယဖလာဓိဂမဟေတု နိဗ္ဗုတောတိ အတ္ထော။ **အာဒါယာ**တိ မံ ဂဟေတွာ။ **ဝတ္တာဝတ္တေသူ**တိ ခုဒ္ဒကဝတ္တမဟာဝတ္တေသု။ **ကောဝိဒေါ**တိ တေသံ ပူရဏေ ကုသလော။ **န ကွစိ ပရိဟာယာမီ**တိ ကွစိပိ သီလေသု ဝါ သမာဓိသမာပတ္တိအာဒီသု ဝါ ကတ္ထစိ ကုတောပိ န ပရိဟာယာမိ၊ သဗ္ဗတ္ထ မေ ပရိဟာနိ နာမ န ဝိဇ္ဇတီတိ ဒီပေတိ။ "န ကောစိ ပရိဟာယာမီ"တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။

၁-အနာမယော (သီ၊ ဣ)
၂-ဘူမိပရိက္ခာသု စ (သီ၊ ဣ)

Yāvatāti paricchedavacanametaṁ, yāvatakanti attho. **Buddhabhaṇitan**ti Buddhavacanaṁ. **Sobhayin**ti sobhesiṁ pakāsesiṁ. **Mama acchariyan**ti mama sammāpaṭipattiṁ aññehi asādhāraṇaṁ acchariyaṁ abbhutaṁ Kassapo Bhagavā disvāti attho. **Saṁsaritvā**ti saṁsāre saṁsaritvā[1]. **Anācaran**ti anācāraṁ akattabbaṁ, akaraṇīyanti attho.

Tassa pana Kassapassa Bhagavato jātanagaraṁ Bārāṇasī nāma ahosi, Brahmadatto nāma brāhmaṇo pitā, paramaguṇavatī Dhanavatī nāma brāhmaṇī mātā, Tisso ca Bhāradvājo ca dve aggasāvakā, Sabbamitto nāmupaṭṭhāko, Anuḷā ca Uruveḷā ca dve aggasāvikā, nigrodharukkho bodhi, sarīraṁ vīsatihatthubbedhaṁ ahosi, vīsativassasahassāni āyu, Sunandā nāmassa aggamahesī, Vijitaseno nāma putto, pāsādayānena nikkhami. Tena vuttaṁ—

32. “Nagaraṁ Bārāṇasī nāma, Kikī nāmāsi khattiyo.
Vasate tattha nagare, Sambuddhassa mahākulaṁ.

33. Brāhmaṇo Brahmadattova, āsi Buddhassa so pitā.
Dhanavatī nāma janikā, Kassapassa Mahesino.

38. Tisso ca Bhāradvājo ca, ahesuṁ aggasāvakā.
Sabbamitto nāmupaṭṭhāko, Kassapassa Mahesino.

39. Anuḷā Uruveḷā ca, ahesuṁ aggasāvikā.
Bodhi tassa Bhagavato, nigrodhoti pavuccati.

41. Uccattanena so Buddho, vīsatiratanuggato.
Vijjulaṭṭhīva ākāse, candova gahapūrito.

42. Vīsativassasahassāni, āyu tassa Mahesino.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

43. Dhammataḷākaṁ māpayitvā, sīlaṁ datvā vilepanaṁ.
Dhammadussaṁ nivāsetvā, dhammamālaṁ vibhajjiya.

1. Sandhāvitvā (Ka)

ယာဝတာတိ ပရိစ္ဆေဒဝစနမေတံ၊ ယာဝတကန္တိ အတ္ထော။ **ဗုဒ္ဓဘဏိတ**န္တိ ဗုဒ္ဓဝစနံ။ **သောဘယိ**န္တိ သောဘေသိံ ပကာသေသိံ။ **မမ အစ္ဆရိယ**န္တိ မမ သမ္မာပဋိပတ္တိံ အညေဟိ အသာဓာရဏံ အစ္ဆရိယံ အဗ္ဘုတံ ကဿပေါ ဘဂဝါ ဒိသွာတိ အတ္ထော။ **သံသရိတွာ**တိ သံသာရေ သံသရိတွာ[1]။ **အနာစရ**န္တိ အနာစာရံ အကတ္တဗ္ဗံ၊ အကရဏီယန္တိ အတ္ထော။

တဿ ပန ကဿပဿ ဘဂဝတော ဇာတနဂရံ ဗာရာဏသီ နာမ အဟောသိ၊ ဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ဗြာဟ္မဏော ပိတာ၊ ပရမဂုဏဝတီ ဓနဝတီ နာမ ဗြာဟ္မဏီ မာတာ၊ တိဿော စ ဘာရဒွါဇော စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ၊ သဗ္ဗမိတ္တော နာမုပဋ္ဌာကော၊ အနုဠာ စ ဥရုဝေဠာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ၊ နိဂြောဓရုက္ခော ဗောဓိ၊ သရီရံ ဝီသတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ၊ ဝီသတိဝဿသဟဿာနိ အာယု၊ သုနန္ဒာ နာမဿ အဂ္ဂမဟေသီ၊ ဝိဇိတသေနော နာမ ပုတ္တော၊ ပါသာဒယာနေန နိက္ခမိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၃၂။ “နဂရံ ဗာရာဏသီ နာမ၊ ကိကီ နာမာသိ ခတ္တိယော။
ဝသတေ တတ္ထ နဂရေ၊ သမ္ဗုဒ္ဓဿ မဟာကုလံ။

၃၃။ ဗြာဟ္မဏော ဗြဟ္မဒတ္တောဝ၊ အာသိ ဗုဒ္ဓဿ သော ပိတာ။
ဓနဝတီ နာမ ဇနိကာ၊ ကဿပဿ မဟေသိနော။

၃၈။ တိဿော စ ဘာရဒွါဇော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
သဗ္ဗမိတ္တော နာမုပဋ္ဌာကော၊ ကဿပဿ မဟေသိနော။

၃၉။ အနုဠာ ဥရုဝေဠာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော၊ နိဂြောဓောတိ ပဝုစ္စတိ။

၄၁။ ဥစ္စတ္တနေန သော ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝီသတိရတနုဂ္ဂတော။
ဝိဇ္ဇုလဋ္ဌီဝ အာကာသေ၊ စန္ဒောဝ ဂဟပူရိတော။

၄၂။ ဝီသတိဝဿသဟဿာနိ၊ အာယု တဿ မဟေသိနော။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၄၃။ ဓမ္မတဠာကံ မာပယိတွာ၊ သီလံ ဒတွာ ဝိလေပနံ။
ဓမ္မဒုဿံ နိဝါသေတွာ၊ ဓမ္မမာလံ ဝိဘဇ္ဇိယ။

၁-သန္ဓာဝိတွာ (က)

44. Dhammavimalamādāsaṁ, ṭhapayitvā mahājane.
Keci nibbānaṁ patthentā, passantu me alaṅkaraṁ.

45. Sīlakañcukaṁ datvāna, jhānakavacavammitaṁ.
Dhammacammaṁ pārupitvā, datvā sannāhamuttamaṁ.

46. Satiphalakaṁ datvāna, tikhiṇaṁ ñāṇakuntimaṁ.
Dhammakhaggavaraṁ datvā, sīlasaṁsaggamaddanaṁ.

47. Tevijjābhūsanaṁ datvāna, āveḷaṁ caturo phale.
Chaḷabhiññābharaṇaṁ datvā, dhammapupphapiḷandhanaṁ.

48. Saddhammapaṇḍaracchattaṁ, datvā pāpanivāraṇaṁ.
Māpayitvābhayaṁ pupphaṁ, nibbuto so sasāvako.

49. Eso hi Sammāsambuddho, appameyyo durāsado.
Eso hi dhammaratano, Svākkhāto Ehipassiko.

50. Eso hi saṁgharatano, Suppaṭipanno anuttaro.
Sabbaṁ tamantarahitaṁ, nanu rittā sabbasaṅkhārā"ti.

Tattha **vijjulaṭṭhīvā**ti ghanabhāvena[1] saṇṭhitā vijjulatā viya. **Candova gahapūrito**ti parivesagahaparikkhitto puṇṇacando viya. **Dhammataḷākaṁ māpayitvā**ti pariyattidhammataḷākaṁ māpayitvā. **Sīlaṁ datvā vilepanan**ti catupārisuddhisīlasaṅkhātaṁ cittasantativibhūsanatthaṁ vilepanaṁ datvā. **Dhammadussaṁ nivāsetvā**ti hirottappadhammasaṅkhātaṁ sāṭakayugaṁ nivāsetvā. **Dhammamālaṁ vibhajjiyā**ti sattattiṁsabodhipakkhiyadhammakusumamālaṁ vibhajitvā, vidahitvāti[2] attho.

Dhammavimalamādāsanti vimalaṁ sotāpattimaggasaṅkhātaṁ ādāsaṁ sāvajjānavajjakusalākusaladhammasallakkhaṇatthaṁ mahājanassa dhammataḷākatīre dhammādāsaṁ ṭhapetvāti attho. **Mahājane**ti mahājanassa. **Kecī**ti ye keci. **Nibbānaṁ patthentā**ti sabbākusalamalavilayakaraṁ amatamasaṅkhatamanītikaṁ paramasantaṁ accutirasaṁ nibbānaṁ patthentā vicaranti. Te imaṁ alaṅkāraṁ

1. Meghabhāvena (Sī, I)   2. Viracitvā (Sī, I)

၄၄။ ဓမ္မဝိမလမာဒါသံ၊ ဌပယိတွာ မဟာဇနေ။
ကေစိ နိဗ္ဗာနံ ပတ္ထေန္တာ၊ ပဿန္တု မေ အလင်္ကရံ။

၄၅။ သီလကဉ္စုကံ ဒတွာန၊ ဈာနကဝစဝမ္မိတံ။
ဓမ္မစမ္မံ ပါရုပိတွာ၊ ဒတွာ သန္နာဟမုတ္တမံ။

၄၆။ သတိဖလကံ ဒတွာန၊ တိခိဏံ ဉာဏကုန္တိမံ။
ဓမ္မခဂ္ဂဝရံ ဒတွာ၊ သီလသံသဂ္ဂမဒ္ဒနံ။

၄၇။ တေဝိဇ္ဇာဘူသနံ ဒတွာန၊ အာဝေဠံ စတုရော ဖလေ။
ဆဠဘိညာဘရဏံ ဒတွာ၊ ဓမ္မပုပ္ဖပိဠန္ဓနံ။

၄၈။ သဒ္ဓမ္မပဏ္ဍရစ္ဆတ္တံ၊ ဒတွာ ပါပနိဝါရဏံ။
မာပယိတွာဘယံ ပုပ္ဖံ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

၄၉။ ဧသော ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အပ္ပမေယျော ဒုရာသဒေါ။
ဧသော ဟိ ဓမ္မရတနော၊ သွာက္ခာတော ဧဟိပဿိကော။

၅၀။ ဧသော ဟိ သံဃရတနော၊ သုပ္ပဋိပန္နော အနုတ္တရော။
သဗ္ဗံ တမန္တရဟိတံ၊ နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ”တိ။

တတ္ထ **ဝိဇ္ဇုလဋ္ဌီဝါ**တိ ဃနဘာဝေန[1] သဏ္ဌိတာ ဝိဇ္ဇုလတာ ဝိယ။ **စန္ဒောဝ ဂဟပူရိတော**တိ ပရိဝေသဂဟပရိက္ခိတ္တော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ။ **ဓမ္မတဠာကံ မာပယိတွာ**တိ ပရိယတ္တိဓမ္မတဠာကံ မာပယိတွာ။ **သီလံ ဒတွာ ဝိလေပနန္တိ** စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလသင်္ခါတံ စိတ္တသန္တတိဝိဘူသနတ္ထံ ဝိလေပနံ ဒတွာ။ **ဓမ္မဒုဿံ နိဝါသေတွာ**တိ ဟိရောတ္တပ္ပဓမ္မသင်္ခါတံ သာဋကယုဂံ နိဝါသေတွာ။ **ဓမ္မမာလံ ဝိဘဇ္ဇိယာ**တိ သတ္တတ္တိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မကုသုမမာလံ ဝိဘဇိတွာ၊ ဝိဒဟိတွာတိ[2] အတ္ထော။

ဓမ္မဝိမလမာဒါသန္တိ ဝိမလံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသင်္ခါတံ အာဒါသံ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇကုသလာကုသလဓမ္မသလ္လက္ခဏတ္ထံ မဟာဇနဿ ဓမ္မတဠာကတီရေ ဓမ္မာဒါသံ ဌပေတွာတိ အတ္ထော။ **မဟာဇနေ**တိ မဟာဇနဿ။ **ကေစီ**တိ ယေ ကေစိ။ **နိဗ္ဗာနံ ပတ္ထေန္တာ**တိ သဗ္ဗာကုသလမလဝိလယကရံ အမတမသင်္ခတမနီတိကံ ပရမသန္တံ အစ္စုတိရသံ နိဗ္ဗာနံ ပတ္ထေန္တာ ဝိစရန္တိ။ တေ ဣမံ အလင်္ကာရံ

၁-မေဃဘာဝေန (သီ၊ ဣ)   ၂-ဝိရစိတွာ (သီ၊ ဣ)

vuttappakāraṁ mayā dassitaṁ passantūti attho. "Nibbānamabhipatthentā, passantu maṁ alaṅkaran"tipi pāṭho, soyevattho. Alaṅkaranti rassaṁ katvā vuttaṁ.

Sīlakañcukaṁ datvānāti pañcasīladasasīlacatupārisuddhisīlamayaṁ kañcukaṁ datvā. **Jhānakavacavammitan**ti catukkapañcakajjhānakavacabandhaṁ bandhitvā. **Dhammacammaṁ pārupitvā**ti satisampajaññasaṅkhātadhammacammaṁ pārupitvā. **Datvā sannāhamuttaman**ti uttamaṁ caturaṅgasamannāgataṁ vīriyasannāhaṁ datvāti attho. **Satiphalakaṁ datvānā**ti rāgādidosāripāpanivāraṇatthaṁ catusatipaṭṭhānaphalakanivāraṇaṁ datvā. **Tikhiṇaṁ ñāṇakuntiman**ti paṭivedhasamatthaṁ tikhiṇavipassanāñāṇakuntavantaṁ, vipassanāñāṇanisitakuntavaranti attho, kilesabalanidhanakarasamatthaṁ vā yogāvacarayodhavaraṁ ṭhapetvāti attho. **Dhammakhaggavaraṁ datvā**ti tassa yogāvacarassa vīriyupalatalanisitadhāraṁ maggapaññāvarakhaggaṁ datvā. **Sīlasaṁsaggamaddanan**ti ariyaṁ lokuttarasīlaṁ kilesasaṁsaggamaddanatthāya, kilesanighātanatthāyāti attho.

Tevijjābhūsanaṁ datvāti tevijjāmayaṁ vibhūsanaṁ datvā. **Āveḷaṁ caturo phale**ti cattāri phalāni vaṭaṁsakaṁ katvā. **Chaḷabhiññābharaṇan**ti ābharaṇatthāya alaṅkārakaraṇatthāya cha abhiññāyo datvā. **Dhammapupphapiḷandhanan**ti navalokuttaradhammasaṅkhātaṁ kusumamālaṁ katvā. **Saddhammapaṇḍaracchattaṁ, datvā pāpanivāraṇan**ti accantavisuddhaṁ vimuttisetacchattaṁ sabbākusalātapanivāraṇaṁ datvā. **Māpayitvābhayaṁ pupphan**ti abhayapuragāminaṁ aṭṭhaṅgikamaggaṁ pupphaṁ katvāti attho.

Kassapo kira Bhagavā Kāsiraṭṭhe Setabyanagare Setabyūyyāne parinibbāyi. Dhātuyo kirassa na vikiriṁsu. Sakalajambudīpavāsino manussā sannipatitvā ekekaṁ suvaṇṇiṭṭhakaṁ koṭi-agghanakaṁ ratanavicittaṁ bahicinanatthaṁ[1] ekekaṁ aḍḍhakoṭi-agghanakaṁ abbhantarapūraṇatthaṁ manosilāya mattikākiccaṁ telena udakakiccaṁ karonto yojanubbedhaṁ thūpamakaṁsu.

---

1. Bahiracanatthaṁ (Sī)

ဝုတ္တပ္ပကာရံ မယာ ဒဿိတံ ပဿန္တူတိ အတ္ထော။ "နိဗ္ဗာနမဘိပတ္ထေန္တာ၊ ပဿန္တု မံ အလင်္ကရ"န္တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ အလင်္ကရန္တိ ရဿံ ကတွာ ဝုတ္တံ။

သီလကဉ္စုကံ ဒတွာနာတိ ပဉ္စသီလဒသသီလစတုပါရိသုဒ္ဓိသီလမယံ ကဉ္စုကံ ဒတွာ။ **ဈာနကဝစဝမ္မိတ**န္တိ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနကဝစဗန္ဓံ ဗန္ဓိတွာ။ **ဓမ္မစမ္မံ ပါရုပိတွာ**တိ သတိသမ္ပဇညသင်္ခါတဓမ္မစမ္မံ ပါရုပိတွာ။ **ဒတွာ သန္နာဟမုတ္တမ**န္တိ ဥတ္တမံ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဝီရိယသန္နာဟံ ဒတွာတိ အတ္ထော။ **သတိဖလကံ ဒတွာနာ**တိ ရာဂါဒိဒေါသာရိပါပနိဝါရဏတ္ထံ စတုသတိပဋ္ဌာနဖလကနိဝါရဏံ ဒတွာ။ **တိခိဏံ ဉာဏကုန္တိမ**န္တိ ပဋိဝေဓသမတ္ထံ တိခိဏဝိပဿနာဉာဏကုန္တဝန္တံ၊ ဝိပဿနာဉာဏနိသိတကုန္တဝရန္တိ အတ္ထော၊ ကိလေသဗလနိဓနကရသမတ္ထံ ဝါ ယောဂါဝစရယောဓဝရံ ဌပေတွာတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မခဂ္ဂဝရံ ဒတွာ**တိ တဿ ယောဂါဝစရဿ ဝီရိယုပလတလနိသိတဓာရံ မဂ္ဂပညာဝရခဂ္ဂံ ဒတွာ။ **သီလသံသဂ္ဂမဒ္ဒန**န္တိ အရိယံ လောကုတ္တရသီလံ ကိလေသသံသဂ္ဂမဒ္ဒနတ္ထာယ၊ ကိလေသနိဃာတနတ္ထာယာတိ အတ္ထော။

တေဝိဇ္ဇာဘူသနံ ဒတွာတိ တေဝိဇ္ဇာမယံ ဝိဘူသနံ ဒတွာ။ **အာဝေဠံ စတုရော ဖလေ**တိ စတ္တာရိ ဖလာနိ ဝဋံသကံ ကတွာ။ **ဆဠဘိညာဘရဏ**န္တိ အာဘရဏတ္ထာယ အလင်္ကာရကရဏတ္ထာယ ဆ အဘိညာယော ဒတွာ။ **ဓမ္မပုပ္ဖပိဠန္ဓန**န္တိ နဝလောကုတ္တရဓမ္မသင်္ခါတံ ကုသုမမာလံ ကတွာ။ **သဒ္ဓမ္မပဏ္ဍရစ္ဆတ္တံ၊ ဒတွာ ပါပနိဝါရဏ**န္တိ အစ္စန္တဝိသုဒ္ဓံ ဝိမုတ္တိသေတစ္ဆတ္တံ သဗ္ဗာကုသလာတပနိဝါရဏံ ဒတွာ။ **မာပယိတွာဘယံ ပုပ္ဖ**န္တိ အဘယပုရဂါမိနံ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂံ ပုပ္ဖံ ကတွာတိ အတ္ထော။

ကဿပေါ ကိရ ဘဂဝါ ကာသိရဋ္ဌေ သေတဗျနဂရေ သေတဗျူယျာနေ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ဓာတုယော ကိရဿ န ဝိကိရိံသု။ သကလဇမ္ဗုဒီပဝါသိနော မနုဿာ သန္နိပတိတွာ ဧကေကံ သုဝဏ္ဏိဋ္ဌကံ ကောဋိအဂ္ဃနကံ ရတနဝိစိတ္တံ ဗဟိစိနနတ္ထံ[၁] ဧကေကံ အဍ္ဍကောဋိအဂ္ဃနကံ အဗ္ဘန္တရပူရဏတ္ထံ မနောသိလာယ မတ္တိကာကိစ္စံ တေလေန ဥဒကကိစ္စံ ကရောန္တော ယောဇနုဗ္ဗေဓံ ထူပမကံသု။

၁-ဗဟိရစနတ္ထံ (သီ)

Kassapopi Bhagavā katakicco,
Sabbasattahitameva karonto.
Kāsirājanagare migadāye,
Lokanandanakaro nivasīti.

Sesagāthāsu sabbattha pākaṭamevāti.

Iti Madhuratthavilāsiniyā Buddhavaṁsaṭṭhakathāya

Kassapabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Ettāvatā catuvīsatiyā Buddhānaṁ Buddhavaṁsavaṇṇanā

Sabbākārena niṭṭhitā.

---

27. Gotamabuddhavaṁsavaṇṇanā

Dūrenidānakathā

Idāni yasmā amhākaṁ, Buddhavaṁsassa vaṇṇanā.
Anukkamena sampattā, tasmāyaṁ tassa vaṇṇanā.

Tattha amhākaṁ bodhisatto Dīpaṅkarādīnaṁ catuvīsatiyā Buddhānaṁ santike adhikāraṁ karonto kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni āgato. Kassapassa pana Bhagavato orabhāge ṭhapetvā imaṁ Sammāsambuddhaṁ añño Buddho nāma natthi. Iti **Dīpaṅkarādīnaṁ catuvīsatiyā Buddhānaṁ** santike laddhabyākaraṇo pana bodhisatto ye'nena[1]—

“Manussattaṁ liṅgasampatti, hetu Satthāradassanaṁ.
Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā.
Aṭṭhadhammasamodhānā, abhinīhāro samijjhatī”ti—

ime aṭṭha dhamme samodhānetvā Dīpaṅkarapādamūle katābhinīhārena “handa Buddhakare dhamme, vicināmi ito cito”ti ussāhaṁ katvā “vicinanto tadādakkhiṁ, paṭhamaṁ dānapāramin”ti dānapāramitādayo

1. Ye te pana (Sī, I)
2. Khu 4. 311 piṭṭhe.

ကဿပေါပိ ဘဂဝါ ကတကိစ္စော၊
သဗ္ဗသတ္တဟိတမေဝ ကရောန္တော။
ကာသိရာဇနဂရေ မိဂဒါယေ၊
လောကနန္ဒနကရော နိဝသီတိ။

သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝါတိ။

ဣတိ မဓုရတ္ထဝိလာသိနိယာ ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ

ကဿပဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဧတ္တာဝတာ စတုဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ ဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

သဗ္ဗာကာရေန နိဋ္ဌိတာ။

၂၇-ဂေါတမဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ

ဒူရေနိဒါနကထာ

ဣဒါနိ ယသ္မာ အမှာကံ၊ ဗုဒ္ဓဝံသဿ ဝဏ္ဏနာ။
အနုက္ကမေန သမ္ပတ္တာ၊ တသ္မာယံ တဿ ဝဏ္ဏနာ။

တတ္ထ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ဒီပင်္ကရာဒီနံ စတုဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ အဓိကာရံ ကရောန္တော ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ အာဂတော။ ကဿပဿ ပန ဘဂဝတော ဩရဘာဂေ ဌပေတွာ ဣမံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ အညော ဗုဒ္ဓေါ နာမ နတ္ထိ။ ဣတိ **ဒီပင်္ကရာဒီနံ စတုဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ** သန္တိကေ လဒ္ဓဗျာကရဏော ပန ဗောဓိသတ္တော ယေ'နေန[၁]—

“မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဟေတု သတ္ထာရဒဿနံ။
ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂုဏသမ္ပတ္တိ၊ အဓိကာရော စ ဆန္ဒတာ။
အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနာ၊ အဘိနီဟာရော သမိဇ္ဈတီ”တိ[၂]—

ဣမေ အဋ္ဌ ဓမ္မေ သမောဓာနေတွာ ဒီပင်္ကရပါဒမူလေ ကတာဘိနီဟာရေန “ဟန္ဒ ဗုဒ္ဓကရေ ဓမ္မေ၊ ဝိစိနာမိ ဣတော စိတော”တိ ဥဿာဟံ ကတွာ “ဝိစိနန္တော တဒါဒက္ခိံ၊ ပဌမံ ဒါနပါရမိ”န္တိ ဒါနပါရမိတာဒယော

၁-ယေ တေ ပန (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။

Buddhakārakadhammā diṭṭhā, te pūrento yāva Vessantarattabhāvā āgami, āgacchanto ca ye te katābhinīhārānaṁ bodhisattānaṁ ānisaṁsā saṁvaṇṇitā—

“Evaṁ sabbaṅgasampannā, bodhiyā niyatā narā.
Saṁsaraṁ dīghamaddhānaṁ, kappakoṭisatehipi.

Avīcimhi nuppajjanti, tathā lokantaresu ca.
Nijjhāmataṇhā khuppipāsā, na honti Kāḷakañjikā.

Na honti khuddakā pāṇā, uppajjantāpi duggatiṁ.
Jāyamānā manussesu, jaccandhā na bhavanti te.

Sotavekallatā natthi, na bhavanti mūgapakkhikā.
Itthibhāvaṁ na gacchanti, ubhatobyañjanapaṇḍakā.

Na bhavanti pariyāpannā, bodhiyā niyatā narā.
Muttā ānantarikehi, sabbattha suddhagocarā.

Micchādiṭṭhiṁ na sevanti, kammakiriyadassanā.
Vasamānāpi saggesu, asaññaṁ nūpapajjare.

Suddhāvāsesu devesu, hetu nāma na vijjati.
Nekkhammaninnā sappurisā, visaṁyuttā bhavābhave.
Caranti lokatthacariyāyo, pūrenti sabbapāramī”ti[1].

Te ānisaṁse adhigantvāva āgato. Evaṁ āgacchanto Vessantarattabhāve ṭhito—

“Acetanāyaṁ pathavī, aviññāya sukhaṁ dukhaṁ.
Sāpi dānabalā mayhaṁ, sattakkhattuṁ pakampathā”ti[2]—

evaṁ mahāpathavikampanādīni mahāpuññāni katvā āyupariyosāne tato cavitvā Tusitapure nibbatti.

---

1. Abhi-Ṭṭha 1. 72; Apadāna-Ṭṭha 1. 55; Jātaka-Ṭṭha 1. 53; Cariyāpiṭaka-Ṭṭha 332 piṭṭhādīsupi.
2. Khu 4. 396 piṭṭhe.

ဗုဒ္ဓကာရကဓမ္မာ ဒိဋ္ဌာ၊ တေ ပူရေန္တော ယာဝ ဝေဿန္တရတ္တဘာဝါ အာဂမိ၊ အာဂစ္ဆန္တော စ ယေ တေ ကတာဘိနီဟာရာနံ ဗောဓိသတ္တာနံ အာနိသံသာ သံဝဏ္ဏိတာ—

“ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နာ၊ ဗောဓိယာ နိယတာ နရာ။
သံသရံ ဒီဃမဒ္ဓါနံ၊ ကပ္ပကောဋိသတေဟိပိ။

အဝီစိမှိ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တထာ လောကန္တရေသု စ။
နိဇ္ဈာမတဏှာ ခုပ္ပိပါသာ၊ န ဟောန္တိ ကာဠကဉ္စိကာ။

န ဟောန္တိ ခုဒ္ဒကာ ပါဏာ၊ ဥပ္ပဇ္ဇန္တာပိ ဒုဂ္ဂတိံ။
ဇာယမာနာ မနုဿေသု၊ ဇစ္စန္ဓာ န ဘဝန္တိ တေ။

သောတဝေကလ္လတာ နတ္ထိ၊ န ဘဝန္တိ မူဂပက္ခိကာ။
ဣတ္ထိဘာဝံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ ဥဘတောဗျဉ္ဇနပဏ္ဍကာ။

န ဘဝန္တိ ပရိယာပန္နာ၊ ဗောဓိယာ နိယတာ နရာ။
မုတ္တာ အာနန္တရိကေဟိ၊ သဗ္ဗတ္ထ သုဒ္ဓဂေါစရာ။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ န သေဝန္တိ၊ ကမ္မကိရိယဒဿနာ။
ဝသမာနာပိ သဂ္ဂေသု၊ အသညံ နူပပဇ္ဇရေ။

သုဒ္ဓါဝါသေသု ဒေဝေသု၊ ဟေတု နာမ န ဝိဇ္ဇတိ။
နေက္ခမ္မနိန္နာ သပ္ပုရိသာ၊ ဝိသံယုတ္တာ ဘဝါဘဝေ။
စရန္တိ လောကတ္ထစရိယာယော၊ ပူရေန္တိ သဗ္ဗပါရမီ”တိ[၁]။

တေ အာနိသံသေ အဓိဂန္တွာဝ အာဂတော။ ဧဝံ အာဂစ္ဆန္တော ဝေဿန္တရတ္တဘာဝေ ဌိတော—

“အစေတနာယံ ပထဝီ၊ အဝိညာယ သုခံ ဒုခံ။
သာပိ ဒါနဗလာ မယှံ၊ သတ္တက္ခတ္တုံ ပကမ္ပထာ”တိ[၂]—

ဧဝံ မဟာပထဝိကမ္ပနာဒီနိ မဟာပုညာနိ ကတွာ အာယုပရိယောသာနေ တတော စဝိတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၂၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၅၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၃၊ စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ ၃၃၂-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ။
၂-ခု ၄-၃၉၆-ပိဋ္ဌေ။

Avidūrenidānakathā

Tusitapure[1] vasamāneyeva pana bodhisatte Buddhakolāhalaṁ nāma udapādi. Lokasmiṁ hi **tīṇi kolāhalāni** uppajjanti. Seyyathidaṁ? Kappakolāhalaṁ Buddhakolāhalaṁ cakkavattikolāhalanti. Tattha “vassasatasahassassa accayena kappuṭṭhānaṁ bhavissatī”ti lokabyūhā nāma kāmāvacaradevā muttasirā vikiṇṇakesā rudamukhā[2] assūni hatthehi puñchamānā rattavatthanivatthā ativiya virūpavesadhārino hutvā manussapathe vicarantā evaṁ ārocenti “mārisā mārisā ito vassasatasahassassa accayena kappuṭṭhānaṁ bhavissati, ayaṁ loko vinassissati, mahāsamuddopi ussussissati, ayañca mahāpathavī Sineru ca pabbatarājā uḍḍayhissanti vinassissanti, yāva brahmalokā lokavināso bhavissati, mettaṁ mārisā bhāvetha, karuṇaṁ, muditaṁ, upekkhaṁ mārisā bhāvetha, mātaraṁ, pitaraṁ upaṭṭhahatha, kule jeṭṭhāpacāyino hothā”ti. Idaṁ **kappakolāhalaṁ** nāma.

“Vassasahassassa accayena pana Sabbaññubuddho loke uppajjissatī”ti lokapāladevatā “ito mārisā vassasahassassa accayena Buddho loke uppajjissatī”ti ugghosentiyo āhiṇḍanti. Idaṁ **Buddhakolāhalaṁ** nāma.

“Vassasatassa accayena cakkavattirājā uppajjissatī”ti devatā “ito mārisā vassasatassa accayena cakkavattirājā uppajjissatī”ti ugghosentiyo āhiṇḍanti. Idaṁ **cakkavattikolāhalaṁ** nāma[3].

Tesu Buddhakolāhalasaddaṁ sutvā sakaladasasahassacakkavāḷadevatā ekato sannipatitvā “asuko nāma satto Buddho bhavissatī”ti ñatvā upasaṅkamitvā āyācanti, āyācamānā ca tassa pubbanimittesu uppannesu āyācanti. Tadā pana sabbāpi tā ekekacakkavāḷe Catumahārāja Sakka Suyāma Santusita Sunimmita Vasavatti mahābrahmehi saddhiṁ ekacakkavāḷe sannipatitvā Tusitabhavane uppannacutinimittassa bodhisattassa santikaṁ gantvā “mārisa tumhehi dasa pāramiyo pūritā,

1. Tusitabhavane (Ka)   2. Rudammukhā (Sī, Ka)
3. Khuddakapāṭha-Ṭṭha 101; Apadāna-Ṭṭha 1. 58-59; Jātaka-Ṭṭha 1. 56 piṭṭhādīsupi.

အဝိဒူရေနိဒါနကထာ

တုသိတပုရေ[၁] ဝသမာနေယေဝ ပန ဗောဓိသတ္တေ ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ နာမ ဥဒပါဒိ။ လောကသ္မိံ ဟိ **တီဏိ ကောလာဟလာနိ** ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ သေယျထိဒံ? ကပ္ပကောလာဟလံ ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ စက္ကဝတ္တိကောလာဟလန္တိ။ တတ္ထ “ဝဿသတသဟဿဿ အစ္စယေန ကပ္ပုဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတီ”တိ လောကဗျူဟာ နာမ ကာမာဝစရဒေဝါ မုတ္တသိရာ ဝိကိဏ္ဏကေသာ ရုဒမုခါ[၂] အဿူနိ ဟတ္ထေဟိ ပုဉ္ဆမာနာ ရတ္တဝတ္ထနိဝတ္ထာ အတိဝိယ ဝိရူပဝေသဓာရိနော ဟုတွာ မနုဿပထေ ဝိစရန္တာ ဧဝံ အာရောစေန္တိ “မာရိသာ မာရိသာ ဣတော ဝဿသတသဟဿဿ အစ္စယေန ကပ္ပုဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတိ၊ အယံ လောကော ဝိနဿိဿတိ၊ မဟာသမုဒ္ဒေါပိ ဥဿုဿိဿတိ၊ အယဉ္စ မဟာပထဝီ သိနေရု စ ပဗ္ဗတရာဇာ ဥဍ္ဍယှိဿန္တိ ဝိနဿိဿန္တိ၊ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ လောကဝိနာသော ဘဝိဿတိ၊ မေတ္တံ မာရိသာ ဘာဝေထ၊ ကရုဏံ၊ မုဒိတံ၊ ဥပေက္ခံ မာရိသာ ဘာဝေထ၊ မာတရံ, ပိတရံ ဥပဋ္ဌဟထ၊ ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယိနော ဟောထာ”တိ။ ဣဒံ **ကပ္ပကောလာဟလံ** နာမ။

“ဝဿသဟဿဿ အစ္စယေန ပန သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ လောကပါလဒေဝတာ “ဣတော မာရိသာ ဝဿသဟဿဿ အစ္စယေန ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ ဥဂ္ဃောသေန္တိယော အာဟိဏ္ဍန္တိ။ ဣဒံ **ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ** နာမ။

“ဝဿသတဿ အစ္စယေန စက္ကဝတ္တိရာဇာ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ ဒေဝတာ “ဣတော မာရိသာ ဝဿသတဿ အစ္စယေန စက္ကဝတ္တိရာဇာ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ ဥဂ္ဃောသေန္တိယော အာဟိဏ္ဍန္တိ။ ဣဒံ **စက္ကဝတ္တိကောလာဟလံ** နာမ[၃]။

တေသု ဗုဒ္ဓကောလာဟလသဒ္ဒံ သုတွာ သကလဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာ ဧကတော သန္နိပတိတွာ “အသုကော နာမ သတ္တော ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဉတွာ ဥပသင်္ကမိတွာ အာယာစန္တိ၊ အာယာစမာနာ စ တဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တေသု ဥပ္ပန္နေသု အာယာစန္တိ။ တဒါ ပန သဗ္ဗာပိ တာ ဧကေကစက္ကဝါဠေ စတုမဟာရာဇ သက္က သုယာမ သန္တုသိတ သုနိမ္မိတ ဝသဝတ္တိ မဟာဗြဟ္မေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကစက္ကဝါဠေ သန္နိပတိတွာ တုသိတဘဝနေ ဥပ္ပန္နစုတိနိမိတ္တဿ ဗောဓိသတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ “မာရိသ တုမှေဟိ ဒသ ပါရမိယော ပူရိတာ၊

၁-တုသိတဘဝနေ (က)   ၂-ရုဒမ္မုခါ (သီ၊ က)
၃-ခုဒ္ဒကပါဌ-ဋ္ဌ ၁၀၁၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၅၈-၅၉၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၅၆-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ။

pūrentehi ca na Sakkabrahmasampatti-ādikaṁ sampattiṁ patthentehi pūritā, lokanittharaṇatthāya pana vo Sabbaññutaṁ patthentehi paripūritā, Buddhattāya—

> “Kālo kho te Mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṁ.
> Sadevakaṁ tārayanto, bujjhassu amataṁ padan”ti[1]—

yāciṁsu.

Atha mahāsatto devatāhi evaṁ āyāciyamāno devatānaṁ paṭiññaṁ adatvāva kāladīpadesakulajanetti-āyuparicchedavasena **pañca mahāvilokanāni** vilokesi. Tattha “kālo nu kho, na kālo”ti paṭhamaṁ kālaṁ vilokesi. Tattha vassasatasahassato uddhaṁ vaḍḍhita-āyukālo kālo nāma na hoti. Kasmā? Tadā hi sattānaṁ jātijarāmaraṇāni na paññāyanti, Buddhānañca dhammadesanā tilakkhaṇamuttā nāma natthi, tesaṁ “aniccaṁ dukkhamanattā”ti kathentānaṁ “kiṁ nāmetaṁ[2] kathentī”ti neva sotabbaṁ na saddhātabbaṁ maññanti, tato abhisamayo na hoti, tasmiṁ asati aniyyānikaṁ sāsanaṁ hoti. Tasmā so akālo. Vassasatato ūna-āyukālopi kālo na hoti. Kasmā? Tadā sattā ussannakilesā honti, ussannakilesānañca dinnovādo ovādaṭṭhāne na tiṭṭhati, udake daṇḍarāji viya khippaṁ vigacchati. Tasmā sopi akālo. Vassasatasahassato pana paṭṭhāya heṭṭhā vassasatato paṭṭhāya uddhaṁ āyukālo kālo nāma. Tadā pana vassasatakālo ahosi. Atha mahāsatto “nibbattitabbakālo”ti **kālaṁ** passi.

Tato dīpaṁ olokento saparivāre cattāro mahādīpe oloketvā “tīsu dīpesu Buddhā na nibbattanti, Jambudīpeyeva nibbattantī”ti **dīpaṁ** passi.

Tato “Jambudīpo nāma mahā, dasayojanasahassaparimāṇo, katarasmiṁ nu kho padese Buddhā nibbattantī”ti okāsaṁ olokento Majjhima**desaṁ** passi. “Kapilavatthu nāma nagaraṁ, tattha mayā nibbattitabban”ti niṭṭhamagamāsi.

1. Khu 4. 305 piṭṭhe. 2. Nāmete (Sī, Ka)

ပူရေန္တေဟိ စ န သက္ကဗြဟ္မသမ္ပတ္တိအာဒိကံ သမ္ပတ္တိံ ပတ္ထေန္တေဟိ ပူရိတာ၊ လောကနိတ္ထရဏတ္ထာယ ပန ဝေါ သဗ္ဗညုတံ ပတ္ထေန္တေဟိ ပရိပူရိတာ၊ ဗုဒ္ဓတ္တာယ—

> “ကာလော ခေါ တေ မဟာဝီရ၊ ဥပ္ပဇ္ဇ မာတုကုစ္ဆိယံ။
> သဒေဝကံ တာရယန္တော၊ ဗုဇ္ဈဿု အမတံ ပဒ”န္တိ[၁]—

ယာစိံသု။

အထ မဟာသတ္တော ဒေဝတာဟိ ဧဝံ အာယာစိယမာနော ဒေဝတာနံ ပဋိညံ အဒတွာဝ ကာလဒီပဒေသကုလဇနေတ္တိအာယုပရိစ္ဆေဒဝသေန **ပဉ္စ မဟာဝိလောကနာနိ** ဝိလောကေသိ။ တတ္ထ “ကာလော နု ခေါ, န ကာလော”တိ ပဌမံ ကာလံ ဝိလောကေသိ။ တတ္ထ ဝဿသတသဟဿတော ဥဒ္ဓံ ဝဍ္ဎိတအာယုကာလော ကာလော နာမ န ဟောတိ။ ကသ္မာ? တဒါ ဟိ သတ္တာနံ ဇာတိဇရာမရဏာနိ န ပညာယန္တိ၊ ဗုဒ္ဓါနဉ္စ ဓမ္မဒေသနာ တိလက္ခဏမုတ္တာ နာမ နတ္ထိ၊ တေသံ “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ ကထေန္တာနံ “ကိံ နာမေတံ[၂] ကထေန္တီ”တိ နေဝ သောတဗ္ဗံ န သဒ္ဒါတဗ္ဗံ မညန္တိ၊ တတော အဘိသမယော န ဟောတိ၊ တသ္မိံ အသတိ အနိယျာနိကံ သာသနံ ဟောတိ။ တသ္မာ သော အကာလော။ ဝဿသတတော ဦနအာယုကာလောပိ ကာလော န ဟောတိ။ ကသ္မာ? တဒါ သတ္တာ ဥဿန္နကိလေသာ ဟောန္တိ၊ ဥဿန္နကိလေသာနဉ္စ ဒိန္နောဝါဒေါ ဩဝါဒဋ္ဌာနေ န တိဋ္ဌတိ၊ ဥဒကေ ဒဏ္ဍရာဇိ ဝိယ ခိပ္ပံ ဝိဂစ္ဆတိ။ တသ္မာ သောပိ အကာလော။ ဝဿသတသဟဿတော ပန ပဋ္ဌာယ ဟေဋ္ဌာ ဝဿသတတော ပဋ္ဌာယ ဥဒ္ဓံ အာယုကာလော ကာလော နာမ။ တဒါ ပန ဝဿသတကာလော အဟောသိ။ အထ မဟာသတ္တော “နိဗ္ဗတ္တိတဗ္ဗကာလော”တိ **ကာလံ** ပဿိ။

တတော ဒီပံ ဩလောကေန္တော သပရိဝါရေ စတ္တာရော မဟာဒီပေ ဩလောကေတွာ “တီသု ဒီပေသု ဗုဒ္ဓါ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ ဇမ္ဗုဒီပေယေဝ နိဗ္ဗတ္တန္တီ”တိ **ဒီပံ** ပဿိ။

တတော “ဇမ္ဗုဒီပေါ နာမ မဟာ, ဒသယောဇနသဟဿပရိမာဏော၊ ကတရသ္မိံ နု ခေါ ပဒေသေ ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တန္တီ”တိ ဩကာသံ ဩလောကေန္တော မဇ္ဈိမ**ဒေသံ** ပဿိ။ “ကပိလဝတ္ထု နာမ နဂရံ၊ တတ္ထ မယာ နိဗ္ဗတ္တိတဗ္ဗ”န္တိ နိဋ္ဌမဂမာသိ။

၁-ခု ၄-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-နာမေတေ (သီ၊ က)

Tato kulaṁ vilokento “Buddhā nāma vessakule vā suddakule vā na nibbattanti. Lokasammate pana khattiyakule vā brāhmaṇakule vā nibbattanti, etarahi khattiyakulaṁ lokasammataṁ, tattha nibbattissāmi, Suddhodano nāma rājā pitā me bhavissatī”ti **kulaṁ** passi.

Tato mātaraṁ vilokento “Buddhamātā nāma lolā surādhuttā na hoti, kappasatasahassaṁ pana pūritapāramī jātito paṭṭhāya akhaṇḍapañcasīlāyeva hoti. Ayañca Mahāmāyā nāma devī edisī, ayaṁ me mātā bhavissati, kittakaṁ panassā **āyū**ti, dasannaṁ māsānaṁ upari satta divasānī”ti passi.

Iti imaṁ pañcavidhaṁ mahāvilokanaṁ viloketvā “kālo me mārisā Buddhabhāvāyā”ti devānaṁ paṭiññaṁ datvā “gacchatha tumhe”ti tā devatā uyyojetvā Tusitadevatāhi parivuto Tusitapure Nandanavanaṁ pāvisi. Sabbadevalokesu hi Nandanavanaṁ atthiyeva. Tatra naṁ devatā “ito cuto sugatiṁ gacchā”ti pubbe katakusalakammokāsaṁ sārayamānā vicaranti. So evaṁ tāhi devatāhi kusalaṁ sārayamānāhi parivuto tatra vicarantova cavitvā mahāmāyāya deviyā kucchismiṁ uttarāsāḷhanakkhattena paṭisandhiṁ gaṇhi. Mahāpurisassa pana mātu kucchismiṁ paṭisandhiggaṇhanakkhaṇe ekappahāreneva sakaladasasahassilokadhātu saṁkampi. Dvattiṁsa pubbanimittāni pāturahesuṁ.

Evaṁ gahitapaṭisandhikassa bodhisattassa ceva bodhisattamātuyā ca upaddavanivāraṇatthaṁ khaggahatthā cattāro devaputtā ārakkhaṁ gaṇhiṁsu. Bodhisattassa mātu purisesu rāgacittaṁ nuppajji, lābhaggayasaggappattā ca sā ahosi sukhinī akilantakāyā. Bodhisattañca attano kucchigataṁ vippasanne maṇiratane āvutapaṇḍusuttaṁ viya passati. Yasmā bodhisattena vasitakucchi nāma cetiyagabbhasadisā hoti, na sakkā aññena sattena āvasituṁ vā paribhuñjituṁ vā, tasmā bodhisattamātā sattāhajāte bodhisatte kālaṁ katvā Tusitapure nibbatti. Yathā pana aññā itthiyo dasa māse appatvāpi atikkamitvāpi nisinnāpi nipannāpi vijāyanti, na evaṁ bodhisattamātā. Bodhisattamātā pana bodhisattaṁ dasa māse kucchinā pariharitvā ṭhitāva vijāyati. Ayaṁ **bodhisattamātu dhammatā.**

တတော ကုလံ ဝိလောကေန္တော “ဗုဒ္ဓါ နာမ ဝေဿကုလေ ဝါ သုဒ္ဒကုလေ ဝါ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ လောကသမ္မတေ ပန ခတ္တိယကုလေ ဝါ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ ဧတရဟိ ခတ္တိယကုလံ လောကသမ္မတံ၊ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိဿာမိ၊ သုဒ္ဓေါဒနော နာမ ရာဇာ ပိတာ မေ ဘဝိဿတီ”တိ **ကုလံ** ပဿိ။

တတော မာတရံ ဝိလောကေန္တော “ဗုဒ္ဓမာတာ နာမ လောလာ သုရာဓုတ္တာ န ဟောတိ၊ ကပ္ပသတသဟဿံ ပန ပူရိတပါရမီ ဇာတိတော ပဋ္ဌာယ အခဏ္ဍပဉ္စသီလာယေဝ ဟောတိ။ အယဉ္စ မဟာမာယာ နာမ ဒေဝီ ဧဒိသီ၊ အယံ မေ မာတာ ဘဝိဿတိ၊ ကိတ္တကံ ပနဿာ **အာယူ**တိ၊ ဒသန္နံ မာသာနံ ဥပရိ သတ္တ ဒိဝသာနီ”တိ ပဿိ။

ဣတိ ဣမံ ပဉ္စဝိဓံ မဟာဝိလောကနံ ဝိလောကေတွာ “ကာလော မေ မာရိသာ ဗုဒ္ဓဘာဝါယာ”တိ ဒေဝါနံ ပဋိညံ ဒတွာ “ဂစ္ဆထ တုမှေ”တိ တာ ဒေဝတာ ဥယျောဇေတွာ တုသိတဒေဝတာဟိ ပရိဝုတော တုသိတပုရေ နန္ဒနဝနံ ပါဝိသိ။ သဗ္ဗဒေဝလောကေသု ဟိ နန္ဒနဝနံ အတ္ထိယေဝ။ တတြ နံ ဒေဝတာ “ဣတော စုတော သုဂတိံ ဂစ္ဆာ”တိ ပုဗ္ဗေ ကတကုသလကမ္မောကာသံ သာရယမာနာ ဝိစရန္တိ။ သော ဧဝံ တာဟိ ဒေဝတာဟိ ကုသလံ သာရယမာနာဟိ ပရိဝုတော တတြ ဝိစရန္တောဝ စဝိတွာ မဟာမာယာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ဥတ္တရာသာဠ္ဟနက္ခတ္တေန ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ မဟာပုရိသဿ ပန မာတု ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဏှနက္ခဏေ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ သကလဒသသဟဿိလောကဓာတု သံကမ္ပိ။ ဒွတ္တိံသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ပါတုရဟေသုံ။

ဧဝံ ဂဟိတပဋိသန္ဓိကဿ ဗောဓိသတ္တဿ စေဝ ဗောဓိသတ္တမာတုယာ စ ဥပဒ္ဒဝနိဝါရဏတ္ထံ ခဂ္ဂဟတ္ထာ စတ္တာရော ဒေဝပုတ္တာ အာရက္ခံ ဂဏှိံသု။ ဗောဓိသတ္တဿ မာတု ပုရိသေသု ရာဂစိတ္တံ နုပ္ပဇ္ဇိ၊ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တာ စ သာ အဟောသိ သုခိနီ အကိလန္တကာယာ။ ဗောဓိသတ္တဉ္စ အတ္တနော ကုစ္ဆိဂတံ ဝိပ္ပသန္နေ မဏိရတနေ အာဝုတပဏ္ဍုသုတ္တံ ဝိယ ပဿတိ။ ယသ္မာ ဗောဓိသတ္တေန ဝသိတကုစ္ဆိ နာမ စေတိယဂဗ္ဘသဒိသာ ဟောတိ၊ န သက္ကာ အညေန သတ္တေန အာဝသိတုံ ဝါ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ ဝါ၊ တသ္မာ ဗောဓိသတ္တမာတာ သတ္တာဟဇာတေ ဗောဓိသတ္တေ ကာလံ ကတွာ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိ။ ယထာ ပန အညာ ဣတ္ထိယော ဒသ မာသေ အပ္ပတွာပိ အတိက္ကမိတွာပိ နိသိန္နာပိ နိပန္နာပိ ဝိဇာယန္တိ၊ န ဧဝံ ဗောဓိသတ္တမာတာ။ ဗောဓိသတ္တမာတာ ပန ဗောဓိသတ္တံ ဒသ မာသေ ကုစ္ဆိနာ ပရိဟရိတွာ ဌိတာဝ ဝိဇာယတိ။ အယံ **ဗောဓိသတ္တမာတု ဓမ္မတာ**။

Mahāmāyāpi devī dasa māse kucchinā bodhisattaṁ pariharitvā paripuṇṇagabbhā ñātigharaṁ gantukāmā Suddhodanamahārājassa ārocesi “icchāmahaṁ mahārāja Devadahanagaraṁ gantun”ti. Rājā “sādhū”ti sampaṭicchitvā Kapilavatthuto yāva Devadahanagarā añjasaṁ samaṁ kāretvā kadalipuṇṇaghaṭakamukadhajapaṭākādīhi alaṅkārāpetvā navakanakasivikāya nisīdāpetvā mahatiyā vibhūtiyā mahatā parivārena pesesi. Dvinnaṁ pana nagarānaṁ antare ubhayanagaravāsīnaṁ paribhogārahaṁ Lumbinīvanaṁ nāma maṅgalasālavanaṁ atthi, taṁ tasmiṁ samaye mūlato yāva aggasākhā sabbaṁ ekaphāliphullaṁ ahosi. Sākhantarehi ceva pupphantarehi ca paramaratikaramadhuramanoramavirutāhi madamuditāhi anubhuttapañjarāhi[1] parabhatamadhukaravadhūhi upagīyamānasuranandananandanavanasadisasobhaṁ vanaṁ disvā deviyā sālavanakīḷamanubhavituṁ cittamuppajji[2].

Vibhūsitā bālajanāticālinī,
Vibhūsitaṅgī vaniteva mālinī.
Sadā janānaṁ nayanālimālinī,
Vilumpinīvātiviroci lumbinī.

Amaccā rañño ārocetvā deviṁ gahetvā taṁ Lumbinīvanaṁ pavisiṁsu. Sā maṅgalasālamūlaṁ gantvā tassa ujusamavaṭṭakkhandhassa pupphaphalapallavasamalaṅkatassa yaṁ sākhaṁ gaṇhitukāmā ahosi, sā sālasākhā abalā janahadayalolā sayameva vilambamānā hutvā tassā karatalasmiṁ samupagatā. Atha sā taṁ sālasākhaṁ tambatuṅganakhujjalena kamaladalavattivaṭṭaṅgulinā navakanakakaṭavalayasobhinā dakkhiṇena paramaratikarena karena aggahesi. Sā taṁ sālasākhaṁ gahetvā ṭhitā asitajaladharavivaragatā bālacandalekhā viya ca aciraṭṭhitikā accipabhā viya ca Nandanavanajātā devī viya ca devī virocittha. Tāvadeva cassā kammajavātā caliṁsu. Athassā sāṇipākāraṁ parikkhipitvā mahājano paṭikkami. Sā sālasākhaṁ gahetvā tiṭṭhamānāya eva tassā gabbhavuṭṭhānaṁ ahosi.

1. Bhūtasañcārāhi (Sī)
2. Apadāna-Ṭṭha 1. 60; Jātaka-Ṭṭha 1. 61 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.

မဟာမာယာပိ ဒေဝီ ဒသ မာသေ ကုစ္ဆိနာ ဗောဓိသတ္တံ ပရိဟရိတွာ ပရိပုဏ္ဏဂဗ္ဘာ ဉာတိဃရံ ဂန္တုကာမာ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ အာရောစေသိ “ဣစ္ဆာမဟံ မဟာရာဇ ဒေဝဒဟနဂရံ ဂန္တု”န္တိ။ ရာဇာ “သာဓူ”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ကပိလဝတ္ထုတော ယာဝ ဒေဝဒဟနဂရာ အဉ္ဇသံ သမံ ကာရေတွာ ကဒလိပုဏ္ဏဃဋကမုကဓဇပဋာကာဒီဟိ အလင်္ကာရာပေတွာ နဝကနကသိဝိကာယ နိသီဒါပေတွာ မဟတိယာ ဝိဘူတိယာ မဟတာ ပရိဝါရေန ပေသေသိ။ ဒွိန္နံ ပန နဂရာနံ အန္တရေ ဥဘယနဂရဝါသီနံ ပရိဘောဂါရဟံ လုမ္ဗိနီဝနံ နာမ မင်္ဂလသာလဝနံ အတ္ထိ၊ တံ တသ္မိံ သမယေ မူလတော ယာဝ အဂ္ဂသာခါ သဗ္ဗံ ဧကဖာလိဖုလ္လံ အဟောသိ။ သာခန္တရေဟိ စေဝ ပုပ္ဖန္တရေဟိ စ ပရမရတိကရမဓုရမနောရမဝိရုတာဟိ မဒမုဒိတာဟိ အနုဘုတ္တပဉ္ဇရာဟိ[၁] ပရာဘတမဓုကရဝဓူဟိ ဥပဂီယမာနသုရနန္ဒနနန္ဒနဝနသဒိသသောဘံ ဝနံ ဒိသွာ ဒေဝိယာ သာလဝနကီဠမနုဘဝိတုံ စိတ္တမုပ္ပဇ္ဇိ[၂]။

ဝိဘူသိတာ ဗာလဇနာတိစာလိနီ၊
ဝိဘူသိတင်္ဂီ ဝနိတေဝ မာလိနီ။
သဒါ ဇနာနံ နယနာလိမာလိနီ၊
ဝိလုမ္ပိနီဝါတိဝိရောစိ လုမ္ဗိနီ။

အမစ္စာ ရညော အာရောစေတွာ ဒေဝိံ ဂဟေတွာ တံ လုမ္ဗိနီဝနံ ပဝိသိံသု။ သာ မင်္ဂလသာလမူလံ ဂန္တွာ တဿ ဥဇုသမဝဋ္ဋက္ခန္ဓဿ ပုပ္ဖဖလပလ္လဝသမလင်္ကတဿ ယံ သာခံ ဂဏှိတုကာမာ အဟောသိ၊ သာ သာလသာခါ အဗလာ ဇနဟဒယလောလာ သယမေဝ ဝိလမ္ဗမာနာ ဟုတွာ တဿာ ကရတလသ္မိံ သမုပဂတာ။ အထ သာ တံ သာလသာခံ တမ္ဗတုင်္ဂနခုဇ္ဇလေန ကမလဒလဝတ္တိဝဋ္ဋင်္ဂုလိနာ နဝကနကကဋကဝလယသောဘိနာ ဒက္ခိဏေန ပရမရတိကရေန ကရေန အဂ္ဂဟေသိ။ သာ တံ သာလသာခံ ဂဟေတွာ ဌိတာ အသိတဇလဓရဝိဝရဂတာ ဗာလစန္ဒလေခါ ဝိယ စ အစိရဋ္ဌိတိကာ အစ္စိပဘာ ဝိယ စ နန္ဒနဝနဇာတာ ဒေဝီ ဝိယ စ ဒေဝီ ဝိရောစိတ္ထ။ တာဝဒေဝ စဿာ ကမ္မဇဝါတာ စလိံသု။ အထဿာ သာဏိပါကာရံ ပရိက္ခိပိတွာ မဟာဇနော ပဋိက္ကမိ။ သာ သာလသာခံ ဂဟေတွာ တိဋ္ဌမာနာယ ဧဝ တဿာ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ အဟောသိ။

၁-ဘူတသဉ္စာရာဟိ (သီ)
၂-အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၆၀၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၆၁-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Taṅkhaṇaṁyeva cattāro visuddhacittā mahābrahmāno suvaṇṇajālaṁ ādāya āgantvā tena suvaṇṇajālena bodhisattaṁ sampaṭicchitvā mātu purato ṭhapetvā “attamanā devi hoti, mahesakkho te putto uppanno”ti āhaṁsu. Yathā pana aññe sattā mātukucchito nikkhamantā paṭikkūlena asucinā makkhitā nikkhamanti, na evaṁ bodhisatto. Bodhisatto pana dve hatthe dve pāde pasāretvā ṭhitakova mātu kucchisambhavena kenaci asucinā amakkhitova suddho visado Kāsikavatthe nikkhittamaṇiratanaṁ viya virocamāno mātukucchito nikkhami. Evaṁ santepi bodhisattassa ca bodhisattamātuyā ca sakkāratthaṁ ākāsato dve udakadhārā nikkhamitvā bodhisattassa ca mātuyā ca sarīre utuṁ gāhāpesuṁ.

Atha naṁ suvaṇṇajālena paṭiggahetvā ṭhitānaṁ brahmānaṁ hatthato cattāro mahārājāno maṅgalasammatāya sukhasamphassāya ajinappaveṇiyā gaṇhiṁsu, tesaṁ hatthato manussā dukūlacumbaṭakena gaṇhiṁsu, manussānaṁ hatthato muccitvā pathaviyaṁ patiṭṭhāya puratthimaṁ disaṁ olokesi, anekāni cakkavāḷasahassāni ekaṅgaṇāni ahesuṁ. Tattha devamanussā gandhapupphamālādīhi pūjayamānā “mahāpurisa tumhehi sadiso ettha natthi, kuto uttaritaro”ti āhaṁsu. Evaṁ dasa disā anuviloketvā attanā sadisaṁ adisvā uttaradisābhimukho sattapadavītihārena agamāsi. Gacchanto ca pathaviyā eva gato, nākāsena. Acelakova gato, na sacelako. Daharova gato, na soḷasavassuddesiko. Mahājanassa pana ākāsena gacchanto viya alaṅkatapaṭiyatto viya ca soḷasavassuddesiko viya ca ahosi. Tato sattame pade ṭhatvā “aggohamasmi lokassā”ti-ādikaṁ[1] āsabhiṁ vācaṁ nicchārento sīhanādaṁ nadi.

Bodhisatto hi tīsu attabhāvesu mātukucchito nikkhantamattova vācaṁ nicchāresi Mahosadhattabhāve, Vessantarattabhāve, imasmiṁ attabhāveti. Mahosadhattabhāve kirassa mātukucchito nikkhantamattasseva Sakko devarājā āgantvā candanasāraṁ hatthe ṭhapetvā gato, taṁ muṭṭhiyaṁ katvāva nikkhanto. Atha naṁ mātā “tāta tvaṁ

1. Dī 2. 13; Ma 3. 164 piṭṭhesu.

တင်္ခဏံယေဝ စတ္တာရော ဝိသုဒ္ဓစိတ္တာ မဟာဗြဟ္မာနော သုဝဏ္ဏဇာလံ အာဒါယ အာဂန္တွာ တေန သုဝဏ္ဏဇာလေန ဗောဓိသတ္တံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ မာတု ပုရတော ဌပေတွာ “အတ္တမနာ ဒေဝိ ဟောဟိ၊ မဟေသက္ခော တေ ပုတ္တော ဥပ္ပန္နော”တိ အာဟံသု။ ယထာ ပန အညေ သတ္တာ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမန္တာ ပဋိက္ကူလေန အသုစိနာ မက္ခိတာ နိက္ခမန္တိ၊ န ဧဝံ ဗောဓိသတ္တော။ ဗောဓိသတ္တော ပန ဒွေ ဟတ္ထေ ဒွေ ပါဒေ ပသာရေတွာ ဌိတကောဝ မာတုကုစ္ဆိသမ္ဘဝေန ကေနစိ အသုစိနာ အမက္ခိတောဝ သုဒ္ဓေါ ဝိသဒေါ ကာသိကဝတ္ထေ နိက္ခိတ္တမဏိရတနံ ဝိယ ဝိရောစမာနော မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ ဧဝံ သန္တေပိ ဗောဓိသတ္တဿ စ ဗောဓိသတ္တမာတုယာ စ သက္ကာရတ္ထံ အာကာသတော ဒွေ ဥဒကဓာရာ နိက္ခမိတွာ ဗောဓိသတ္တဿ စ မာတုယာ စ သရီရေ ဥတုံ ဂါဟာပေသုံ။

အထ နံ သုဝဏ္ဏဇာလေန ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဌိတာနံ ဗြဟ္မာနံ ဟတ္ထတော စတ္တာရော မဟာရာဇာနော မင်္ဂလသမ္မတာယ သုခသမ္ဖဿာယ အဇိနပ္ပဝေဏိယာ ဂဏှိံသု၊ တေသံ ဟတ္ထတော မနုဿာ ဒုကူလစုမ္ဗဋကေန ဂဏှိံသု၊ မနုဿာနံ ဟတ္ထတော မုစ္စိတွာ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ ဩလောကေသိ၊ အနေကာနိ စက္ကဝါဠသဟဿာနိ ဧကင်္ဂဏာနိ အဟေသုံ။ တတ္ထ ဒေဝမနုဿာ ဂန္ဓပုပ္ဖမာလာဒီဟိ ပူဇယမာနာ “မဟာပုရိသ တုမှေဟိ သဒိသော ဧတ္ထ နတ္ထိ၊ ကုတော ဥတ္တရိတရော”တိ အာဟံသု။ ဧဝံ ဒသ ဒိသာ အနုဝိလောကေတွာ အတ္တနာ သဒိသံ အဒိသွာ ဥတ္တရဒိသာဘိမုခေါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန အဂမာသိ။ ဂစ္ဆန္တော စ ပထဝိယာ ဧဝ ဂတော၊ နာကာသေန။ အစေလကောဝ ဂတော၊ န သစေလကော။ ဒဟရောဝ ဂတော၊ န သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကော။ မဟာဇနဿ ပန အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော ဝိယ အလင်္ကတပဋိယတ္တော ဝိယ စ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကော ဝိယ စ အဟောသိ။ တတော သတ္တမေ ပဒေ ဌတွာ “အဂ္ဂေါဟမသ္မိ လောကဿာ”တိအာဒိကံ[၁] အာသဘိံ ဝါစံ နိစ္ဆာရေန္တော သီဟနာဒံ နဒိ။

ဗောဓိသတ္တော ဟိ တီသု အတ္တဘာဝေသု မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တမတ္တောဝ ဝါစံ နိစ္ဆာရေသိ မဟောသဓတ္တဘာဝေ, ဝေဿန္တရတ္တဘာဝေ, ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေတိ။ မဟောသဓတ္တဘာဝေ ကိရဿ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တမတ္တဿေဝ သက္ကော ဒေဝရာဇာ အာဂန္တွာ စန္ဒနသာရံ ဟတ္ထေ ဌပေတွာ ဂတော၊ တံ မုဋ္ဌိယံ ကတွာဝ နိက္ခန္တော။ အထ နံ မာတာ “တာတ တွံ

၁-ဒီ ၂-၁၃၊ မ ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌေသု။

kiṁ gahetvā āgatosī"ti pucchi. Osadhaṁ ammāti. Iti osadhaṁ gahetvā āgatattā "Osadhakumāro"tvevassa nāmamakaṁsu.

Vessantarattabhāve pana mātukucchito nikkhantamattova dakkhiṇahatthaṁ pasāretvā "atthi nu kho amma kiñci gehasmiṁ dhanaṁ, dānaṁ dassāmī"ti vadanto nikkhami. Athassa mātā "sadhane kule nibbattosi tātā"ti puttassa hatthaṁ attano hatthatale katvā sahassatthavikaṁ ṭhapesi.

Imasmiṁ pana attabhāve imaṁ sīhanādaṁ nadīti evaṁ bodhisatto tīsu attabhāvesu mātukucchito nikkhantamattova vācaṁ nicchāresi. Jātakkhaṇepissa dvattiṁsa pubbanimittāni pāturahesuṁ. Yasmiṁ pana samaye amhākaṁ bodhisatto Lumbinīvane jāto tasmiṁyeva samaye **Rāhulamātā** devī **Ānando Channo Kāḷudāyī** amacco **Kaṇḍako**[1] assarājā **Mahābodhirukkho** catasso **nidhikumbhīyo** ca jātā, tattha eko gāvutappamāṇo eko aḍḍhayojanappamāṇo eko tigāvutappamāṇo eko yojanappamāṇo ahosi. Ime **satta sahajātā** nāma honti.

Ubhayanagaravāsino mahāpurisaṁ gahetvā Kapilavatthupurameva agamaṁsu. Taṁdivasameva "Kapilavatthunagare Suddhodanamahārājassa putto bodhimūle nisīditvā Buddho bhavissatī"ti Tāvatiṁsabhavane haṭṭhatuṭṭhā devasaṅghā celukkhepādīni pavattentā kīḷiṁsu. Tasmiṁ samaye Suddhodanamahārājassa kulūpako aṭṭhasamāpattilābhī **Kāḷadevalo**[2] nāma tāpaso bhattakiccaṁ katvā divāvihāratthāya Tāvatiṁsabhavanaṁ gantvā tattha divāvihāraṁ nisinno tā devatā tuṭṭhamānasā kīḷantiyo disvā "kiṁkāraṇā tuṭṭhamānasā pamuditahadayā kīḷatha, mayhaṁ taṁ kāraṇaṁ kathethā"ti pucchi. Tato devatā āhaṁsu "mārisa Suddhodanarañño putto jāto, so Bodhimaṇḍe nisīditvā Buddho hutvā dhammacakkaṁ pavattessati, tassa 'anantarūpaṁ Buddhalīḷaṁ passituṁ labhissāmā'ti iminā kāraṇena tuṭṭhamhā"ti.

Atha tāpaso tāsaṁ devatānaṁ vacanaṁ sutvā paramadassanīyaratanāvalokato devalokato oruyha narapatinivesanaṁ pavisitvā

1. Ājānīyo kanthako (Sī) 2. Kāḷadevilo (Ka)

ကိံ ဂဟေတွာ အာဂတောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဩသဓံ အမ္မာတိ။ ဣတိ ဩသဓံ ဂဟေတွာ အာဂတတ္တာ “ဩသဓကုမာရော”တွေဝဿ နာမမကံသု။

ဝေဿန္တရတ္တဘာဝေ ပန မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တမတ္တောဝ ဒက္ခိဏဟတ္ထံ ပသာရေတွာ “အတ္ထိ နု ခေါ အမ္မ ကိဉ္စိ ဂေဟသ္မိံ ဓနံ၊ ဒါနံ ဒဿာမီ”တိ ဝဒန္တော နိက္ခမိ။ အထဿ မာတာ “သဓနေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တောသိ တာတာ”တိ ပုတ္တဿ ဟတ္ထံ အတ္တနော ဟတ္ထတလေ ကတွာ သဟဿတ္ထဝိကံ ဌပေသိ။

ဣမသ္မိံ ပန အတ္တဘာဝေ ဣမံ သီဟနာဒံ နဒီတိ ဧဝံ ဗောဓိသတ္တော တီသု အတ္တဘာဝေသု မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တမတ္တောဝ ဝါစံ နိစ္ဆာရေသိ။ ဇာတက္ခဏေပိဿ ဒွတ္တိံသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ပါတုရဟေသုံ။ ယသ္မိံ ပန သမယေ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော လုမ္ဗိနီဝနေ ဇာတော တသ္မိံယေဝ သမယေ **ရာဟုလမာတာ** ဒေဝီ **အာနန္ဒော ဆန္နော ကာဠုဒါယီ** အမစ္စော **ကဏ္ဍကော**[၁] အဿရာဇာ **မဟာဗောဓိရုက္ခော** စတဿော **နိဓိကုမ္ဘိယော** စ ဇာတာ၊ တတ္ထ ဧကော ဂါဝုတပ္ပမာဏော ဧကော အဍ္ဎယောဇနပ္ပမာဏော ဧကော တိဂါဝုတပ္ပမာဏော ဧကော ယောဇနပ္ပမာဏော အဟောသိ။ ဣမေ **သတ္တ သဟဇာတာ** နာမ ဟောန္တိ။

ဥဘယနဂရဝါသိနော မဟာပုရိသံ ဂဟေတွာ ကပိလဝတ္ထုပုရမေဝ အဂမံသု။ တံဒိဝသမေဝ “ကပိလဝတ္ထုနဂရေ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ ပုတ္တော ဗောဓိမူလေ နိသီဒိတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ တာဝတိံသဘဝနေ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ဒေဝသံဃာ စေလုက္ခေပါဒီနိ ပဝတ္တေန္တာ ကီဠိံသု။ တသ္မိံ သမယေ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ ကုလူပကော အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ **ကာဠဒေဝလော**[၂] နာမ တာပသော ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ဒိဝါဝိဟာရတ္ထာယ တာဝတိံသဘဝနံ ဂန္တွာ တတ္ထ ဒိဝါဝိဟာရံ နိသိန္နော တာ ဒေဝတာ တုဋ္ဌမာနသာ ကီဠန္တိယော ဒိသွာ “ကိံကာရဏာ တုဋ္ဌမာနသာ ပမုဒိတဟဒယာ ကီဠထ၊ မယှံ တံ ကာရဏံ ကထေထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ တတော ဒေဝတာ အာဟံသု “မာရိသ သုဒ္ဓေါဒနရညော ပုတ္တော ဇာတော၊ သော ဗောဓိမဏ္ဍေ နိသီဒိတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေဿတိ၊ တဿ ‘အနန္တရူပံ ဗုဒ္ဓလီဠံ ပဿိတုံ လဘိဿာမာ’တိ ဣမိနာ ကာရဏေန တုဋ္ဌမှာ”တိ။

အထ တာပသော တာသံ ဒေဝတာနံ ဝစနံ သုတွာ ပရမဒဿနီယရတနာဝလောကတော ဒေဝလောကတော ဩရုယှ နရပတိနိဝေသနံ ပဝိသိတွာ

၁-အာဇာနီယော ကန္ထကော (သီ) ၂-ကာဠဒေဝိလော (က)

paññatte āsane nisīdi. Tato katapaṭisanthāraṁ rājānaṁ “putto kira te mahārāja jāto, taṁ passissāmā”ti āha. Rājā alaṅkatapaṭiyattaṁ tanayaṁ āharāpetvā devalatāpasaṁ vandāpetuṁ abhihari. Mahāpurisassa pādā parivattitvā vijjulatā viya asitajaladharakūṭesu tāpasassa jaṭāsu patiṭṭhahiṁsu. Bodhisattena hi tenattabhāvena vanditabbo nāma añño natthi. Tato tāpaso uṭṭhāyāsanā bodhisattassa añjaliṁ paggahesi. Rājā taṁ acchariyaṁ disvā attano puttaṁ vandi. Tāpaso bodhisattassa lakkhaṇasampattiṁ disvā “bhavissati nu kho Buddho, udāhu na bhavissatī”ti āvajjetvā upadhārento “nissaṁsayaṁ Buddho bhavissatī”ti anāgataṁsañāṇena ñatvā “acchariyapuriso ayan”ti sitaṁ akāsi.

Tato “ahaṁ imaṁ Buddhabhūtaṁ daṭṭhuṁ labhissāmi nu kho, no”ti upadhārento “na labhissāmi, antarāyeva kālaṁ katvā Buddhasatenapi Buddhasahassenapi gantvā bodhetuṁ asakkuṇeyye arūpabhave nibbattissāmī”ti disvā “evarūpaṁ nāma acchariyapurisaṁ Buddhabhūtaṁ daṭṭhuṁ na labhissāmi, mahatī vata me jāni bhavissatī”ti parodi. Manussā pana disvā “amhākaṁ ayyo idāneva hasitvā puna roditumārabhi, kiṁ nu kho bhante amhākaṁ ayyaputtassa koci antarāyo bhavissatī”ti pucchiṁsu. Tāpaso āha “natthetassa antarāyo, nissaṁsayena Buddho bhavissatī”ti. Atha kasmā tumhe paroditthāti. “Evarūpaṁ acchariyapurisaṁ Buddhabhūtaṁ daṭṭhuṁ na labhissāmi, mahatī vata me jāni bhavissatīti attānaṁ anusocanto rodāmī”ti āha.

Tato bodhisattaṁ pañcame divase sīsaṁ nhāpetvā “nāmaṁ gaṇhissāmā”ti rājabhavanaṁ catujjātikagandhena upalimpitvā lājapañcamāni kusumāni vikiritvā asambhinnapāyāsaṁ pacāpetvā tiṇṇaṁ vedānaṁ pāraṅgate aṭṭhasate brāhmaṇe nimantetvā rājabhavane nisīdāpetvā madhupāyāsaṁ bhojetvā sakkāraṁ katvā “kiṁ nu kho bhavissatī”ti lakkhaṇāni pariggāhāpesuṁ. Tesu rāmādayo aṭṭha brāhmaṇapaṇḍitā lakkhaṇapariggāhakā ahesuṁ. Tesu satta janā dve aṅguliyo ukkhipitvā dvedhā byākariṁsu “imehi lakkhaṇehi samannāgato agāraṁ ajjhāvasanto rājā hoti cakkavattī, pabbajamāno Buddho”ti. Tesaṁ pana sabbadaharo

ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒိ။ တတော ကတပဋိသန္ထာရံ ရာဇာနံ “ပုတ္တော ကိရ တေ မဟာရာဇ ဇာတော၊ တံ ပဿိဿာမာ”တိ အာဟ။ ရာဇာ အလင်္ကတပဋိယတ္တံ တနယံ အာဟရာပေတွာ ဒေဝလတာပသံ ဝန္ဒာပေတုံ အဘိဟရိ။ မဟာပုရိသဿ ပါဒါ ပရိဝတ္တိတွာ ဝိဇ္ဇုလတာ ဝိယ အသိတဇလဓရကူဋေသု တာပသဿ ဇဋာသု ပတိဋ္ဌဟိံသု။ ဗောဓိသတ္တေန ဟိ တေနတ္တဘာဝေန ဝန္ဒိတဗ္ဗော နာမ အညော နတ္ထိ။ တတော တာပသော ဥဋ္ဌာယာသနာ ဗောဓိသတ္တဿ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေသိ။ ရာဇာ တံ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ အတ္တနော ပုတ္တံ ဝန္ဒိ။ တာပသော ဗောဓိသတ္တဿ လက္ခဏသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ “ဘဝိဿတိ နု ခေါ ဗုဒ္ဓေါ, ဥဒါဟု န ဘဝိဿတီ”တိ အာဝဇ္ဇေတွာ ဥပဓာရေန္တော “နိဿံသယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ အနာဂတံသဉာဏေန ဉတွာ “အစ္ဆရိယပုရိသော အယ”န္တိ သိတံ အကာသိ။

တတော “အဟံ ဣမံ ဗုဒ္ဓဘူတံ ဒဋ္ဌုံ လဘိဿာမိ နု ခေါ, နော”တိ ဥပဓာရေန္တော “န လဘိဿာမိ, အန္တရာယေဝ ကာလံ ကတွာ ဗုဒ္ဓသတေနပိ ဗုဒ္ဓသဟဿေနပိ ဂန္တွာ ဗောဓေတုံ အသက္ကုဏေယျေ အရူပဘဝေ နိဗ္ဗတ္တိဿာမီ”တိ ဒိသွာ “ဧဝရူပံ နာမ အစ္ဆရိယပုရိသံ ဗုဒ္ဓဘူတံ ဒဋ္ဌုံ န လဘိဿာမိ၊ မဟတီ ဝတ မေ ဇာနိ ဘဝိဿတီ”တိ ပရောဒိ။ မနုဿာ ပန ဒိသွာ “အမှာကံ အယျော ဣဒါနေဝ ဟသိတွာ ပုန ရောဒိတုမာရဘိ၊ ကိံ နု ခေါ ဘန္တေ အမှာကံ အယျပုတ္တဿ ကောစိ အန္တရာယော ဘဝိဿတီ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ တာပသော အာဟ “နတ္ထေတဿ အန္တရာယော၊ နိဿံသယေန ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ။ အထ ကသ္မာ တုမှေ ပရောဒိတ္ထာတိ။ “ဧဝရူပံ အစ္ဆရိယပုရိသံ ဗုဒ္ဓဘူတံ ဒဋ္ဌုံ န လဘိဿာမိ၊ မဟတီ ဝတ မေ ဇာနိ ဘဝိဿတီတိ အတ္တာနံ အနုသောစန္တော ရောဒါမီ”တိ အာဟ။

တတော ဗောဓိသတ္တံ ပဉ္စမေ ဒိဝသေ သီသံ နှာပေတွာ “နာမံ ဂဏှိဿာမာ”တိ ရာဇဘဝနံ စတုဇ္ဇာတိကဂန္ဓေန ဥပလိမ္ပိတွာ လာဇပဉ္စမာနိ ကုသုမာနိ ဝိကိရိတွာ အသမ္ဘိန္နပါယာသံ ပစာပေတွာ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရင်္ဂတေ အဋ္ဌသတေ ဗြာဟ္မဏေ နိမန္တေတွာ ရာဇဘဝနေ နိသီဒါပေတွာ မဓုပါယာသံ ဘောဇေတွာ သက္ကာရံ ကတွာ “ကိံ နု ခေါ ဘဝိဿတီ”တိ လက္ခဏာနိ ပရိဂ္ဂါဟာပေသုံ။ တေသု ရာမာဒယော အဋ္ဌ ဗြာဟ္မဏပဏ္ဍိတာ လက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကာ အဟေသုံ။ တေသု သတ္တ ဇနာ ဒွေ အင်္ဂုလိယော ဥက္ခိပိတွာ ဒွေဓာ ဗျာကရိံသု “ဣမေဟိ လက္ခဏေဟိ သမန္နာဂတော အဂါရံ အဇ္ဈာဝသန္တော ရာဇာ ဟောတိ စက္ကဝတ္တီ, ပဗ္ဗဇမာနော ဗုဒ္ဓေါ”တိ။ တေသံ ပန သဗ္ဗဒဟရော

gottena Koṇḍañño nāma brāhmaṇo bodhisattassa lakkhaṇavarasampattiṁ disvā "etassa agāramajjhe ṭhānakāraṇaṁ natthi, ekanteneva vivaṭacchado Buddho bhavissatī"ti ekameva aṅguliṁ ukkhipitvā ekaṁsabyākaraṇaṁ byākāsi. Athassa nāmaṁ gaṇhantā sabbalokatthasiddhikarattā **Siddhattho**ti nāmamakaṁsu.

Atha te brāhmaṇā attano gharāni gantvā putte āmantetvā evamāhaṁsu "amhe mahallakā Suddhodanamahārājassa puttaṁ Sabbaññutaṁ pattaṁ sambhāveyyāma vā, no vā, tumhe pana tasmiṁ pabbajitvā Sabbaññutaṁ patte tassa sāsane pabbajathā"ti. Tato sattapi janā yāvatāyukaṁ ṭhatvā yathākammaṁ gatā. Koṇḍaññamāṇavo arogo ahosi. Tadā pana rājā tesaṁ vacanaṁ sutvā "kiṁ disvā mama putto pabbijissatī"ti te pucchi. Cattāri pubbanimittāni devāti. Katarañca katarañcāti? Jiṇṇaṁ byādhitaṁ mataṁ pabbajitanti. Rājā "ito paṭṭhāya evarūpānaṁ mama puttassa santikaṁ āgamituṁ mā adatthā"ti vatvā kumārassa cakkhupathe jiṇṇapurisādīnaṁ āgamananivāraṇatthaṁ catūsu disāsu gāvutagāvutaṭṭhāne ārakkhaṁ ṭhapesi. Taṁdivasaṁ maṅgalaṭṭhāne sannipatitesu asītiyā ñātikulasahassesu ekameko ekamekaṁ puttaṁ paṭijāni "ayaṁ Buddho vā hotu rājā vā, mayaṁ ekamekaṁ puttaṁ dassāma, sace Buddho bhavissati, khattiyasamaṇeheva parivuto vicarissati. Sace rājā cakkavattī bhavissati, khattiyakumāreheva parivuto vicarissatī"ti. Atha rājā mahāpurisassa paramarūpasampannā vigatasabbadosā catusaṭṭhi dhātiyo adāsi. Bodhisatto anantena parivārena mahatā sirisamudayena vaḍḍhi.

Athekadivasaṁ rañño **vappamaṅgalaṁ** nāma ahosi. Taṁdivasaṁ rājā mahatiyā vibhūtiyā mahatā parivārena [1]nagarato nikkhamanto puttampi gahetvāva agamāsi. Kasikammaṭṭhāne eko jamburukkho paramaramaṇīyo ghanasandacchāyo ahosi. Tassa heṭṭhā kumārassa sayanaṁ paññāpetvā upari varakanakatārākhacitaṁ rattacelavitānaṁ bandhitvā sāṇipākārena parikkhipāpetvā ārakkhaṁ ṭhapetvā rājā sabbālaṅkāraṁ alaṅkaritvā amaccagaṇaparivuto[1] naṅgalakaraṇaṭṭhāna[2]magamāsi. Tattha rājā paramamaṅgalaṁ

1-1. Natthi (Sī, I)   2. Vappamaṅgalavappakaraṇaṭṭhāna (Sī, I)

ဂေါတ္တေန ကောဏ္ဍညော နာမ ဗြာဟ္မဏော ဗောဓိသတ္တဿ လက္ခဏဝရသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ "ဧတဿ အဂါရမဇ္ဈေ ဌာနကာရဏံ နတ္ထိ၊ ဧကန္တေနေဝ ဝိဝဋစ္ဆဒေါ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဧကမေဝ အင်္ဂုလိံ ဥက္ခိပိတွာ ဧကံသဗျာကရဏံ ဗျာကာသိ။ အထဿ နာမံ ဂဏှန္တာ သဗ္ဗလောကတ္ထသိဒ္ဓိကရတ္တာ **သိဒ္ဓတ္ထော**တိ နာမမကံသု။

အထ တေ ဗြာဟ္မဏာ အတ္တနော ဃရာနိ ဂန္တွာ ပုတ္တေ အာမန္တေတွာ ဧဝမာဟံသု "အမှေ မဟလ္လကာ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ ပုတ္တံ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တံ သမ္ဘာဝေယျာမ ဝါ, နော ဝါ၊ တုမှေ ပန တသ္မိံ ပဗ္ဗဇိတွာ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တေ တဿ သာသနေ ပဗ္ဗဇထာ"တိ။ တတော သတ္တပိ ဇနာ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ယထာကမ္မံ ဂတာ။ ကောဏ္ဍညမာဏဝေါ အရောဂေါ အဟောသိ။ တဒါ ပန ရာဇာ တေသံ ဝစနံ သုတွာ "ကိံ ဒိသွာ မမ ပုတ္တော ပဗ္ဗဇိဿတီ"တိ တေ ပုစ္ဆိ။ စတ္တာရိ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဒေဝါတိ။ ကတရဉ္စ ကတရဉ္စာတိ? ဇိဏ္ဏံ ဗျာဓိတံ မတံ ပဗ္ဗဇိတန္တိ။ ရာဇာ "ဣတော ပဋ္ဌာယ ဧဝရူပါနံ မမ ပုတ္တဿ သန္တိကံ အာဂမိတုံ မာ အဒတ္ထာ"တိ ဝတွာ ကုမာရဿ စက္ခုပထေ ဇိဏ္ဏပုရိသာဒီနံ အာဂမနနိဝါရဏတ္ထံ စတူသု ဒိသာသု ဂါဝုတဂါဝုတဋ္ဌာနေ အာရက္ခံ ဌပေသိ။ တံဒိဝသံ မင်္ဂလဋ္ဌာနေ သန္နိပတိတေသု အသီတိယာ ဉာတိကုလသဟဿေသု ဧကမေကော ဧကမေကံ ပုတ္တံ ပဋိဇာနိ "အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဝါ ဟောတု ရာဇာ ဝါ၊ မယံ ဧကမေကံ ပုတ္တံ ဒဿာမ၊ သစေ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ၊ ခတ္တိယသမဏေဟေဝ ပရိဝုတော ဝိစရိဿတိ။ သစေ ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ၊ ခတ္တိယကုမာရေဟေဝ ပရိဝုတော ဝိစရိဿတီ"တိ။ အထ ရာဇာ မဟာပုရိသဿ ပရမရူပသမ္ပန္နာ ဝိဂတသဗ္ဗဒေါသာ စတုသဋ္ဌိ ဓာတိယော အဒါသိ။ ဗောဓိသတ္တော အနန္တေန ပရိဝါရေန မဟတာ သိရိသမုဒယေန ဝဍ္ဎိ။

အထေကဒိဝသံ ရညော **ဝပ္ပမင်္ဂလံ** နာမ အဟောသိ။ တံဒိဝသံ ရာဇာ မဟတိယာ ဝိဘူတိယာ မဟတာ ပရိဝါရေန [၁]နဂရတော နိက္ခမန္တော ပုတ္တမ္ပိ ဂဟေတွာဝ အဂမာသိ။ ကသိကမ္မဋ္ဌာနေ ဧကော ဇမ္ဗုရုက္ခော ပရမရမဏီယော ဃနသန္ဒစ္ဆာယော အဟောသိ။ တဿ ဟေဋ္ဌာ ကုမာရဿ သယနံ ပညာပေတွာ ဥပရိ ဝရကနကတာရာခစိတံ ရတ္တစေလဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ သာဏိပါကာရေန ပရိက္ခိပါပေတွာ အာရက္ခံ ဌပေတွာ ရာဇာ သဗ္ဗာလင်္ကာရံ အလင်္ကရိတွာ အမစ္စဂဏပရိဝုတော[၁] နင်္ဂလကရဏဋ္ဌာန[၂]မဂမာသိ။ တတ္ထ ရာဇာ ပရမမင်္ဂလံ

၁-၁- နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)   ၂-ဝပ္ပမင်္ဂလဝပ္ပကရဏဋ္ဌာန (သီ၊ ဣ)

suvaṇṇanaṅgalaṁ gaṇhāti. Amaccādayo rajatanaṅgalādīni gaṇhanti. Taṁdivasaṁ naṅgalasahassaṁ yojīyati. Bodhisattaṁ parivāretvā nisinnā dhātiyo “rañño sampattiṁ passissāmā”ti antosāṇito bahi nikkhantā.

Atha bodhisatto ito cito ca olokento kiñci adisvā sahasā uṭṭhāya pallaṅkaṁ ābhujitvā ānāpāne pariggahetvā paṭhamajjhānaṁ nibbattesi. Dhātiyo khajjabhojjantare vicarantiyo thokaṁ cirāyiṁsu. Sesarukkhānaṁ chāyā nivattā, tassa pana jamburukkhassa chāyā parimaṇḍalā hutvā tattheva aṭṭhāsi. Dhātiyo panassa “ayyaputto ekakovā”ti vegena sāṇipākāraṁ ukkhipitvā pariyesantiyo sirisayane pallaṅkena nisinnaṁ tañca pāṭihāriyaṁ disvā gantvā taṁ pavattiṁ rañño ārocesuṁ. Rājā vegena āgantvā taṁ pāṭihāriyaṁ disvā “ayaṁ vo tāta dutiyavandanā”ti puttaṁ vandi.

Atha mahāpuriso anukkamena soḷasavassuddesiko ahosi. Rājā bodhisattassa tiṇṇaṁ utūnaṁ anucchavike Rammasurammasubhanāmake tayo pāsāde kāresi. Ekaṁ navabhūmikaṁ ekaṁ sattabhūmikaṁ ekaṁ pañcabhūmikaṁ. Tayopi pāsādā ubbedhena samappamāṇā ahesuṁ. Bhūmikāsu pana nānattaṁ ahosi.

Atha rājā cintesi “putto me vayappatto chattamassa ussāpetvā rajjasiriṁ passissāmī”ti. So sākiyānaṁ paṇṇāni pahiṇi “putto me vayappatto, rajje naṁ patiṭṭhāpessāmi, sabbe attano gehesu vayappattā dārikā imaṁ gehaṁ pesentū”ti. Te rañño sāsanaṁ sutvā “kumāro kevalaṁ rūpasampanno, na kiñci sippaṁ jānāti, dārabharaṇaṁ kātuṁ na sakkhissati, na mayaṁ dhītaro dassāmā”ti āhaṁsu. Rājā taṁ pavattiṁ sutvā puttassa santikaṁ gantvā tamatthaṁ ārocesi. Bodhisatto “kiṁ sippaṁ dassetuṁ vaṭṭatī”ti āha. Sahassatthāmaṁ dhanuṁ āropetuṁ vaṭṭati tātāti. “Tena hi āharāpethā”ti āha. Rājā āharāpetvā adāsi. Taṁ dhanuṁ purisasahassaṁ āropeti, purisasahassaṁ oropeti. Mahāpuriso taṁ sarāsanaṁ āharāpetvā pallaṅkena nisinnova jiyaṁ pādaṅguṭṭhake veṭhāpetvā kaḍḍhanto pādaṅguṭṭhakeneva dhanuṁ āropetvā vāmena hatthena daṇḍe gahetvā dakkhiṇena hatthena kaḍḍhitvā jiyaṁ ropesi. Sakalanagaraṁ uppattanākārappattaṁ

သုဝဏ္ဏနင်္ဂလံ ဂဏှာတိ။ အမစ္စာဒယော ရဇတနင်္ဂလာဒီနိ ဂဏှန္တိ။ တံဒိဝသံ နင်္ဂလသဟဿံ ယောဇီယတိ။ ဗောဓိသတ္တံ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နာ ဓာတိယော “ရညော သမ္ပတ္တိံ ပဿိဿာမာ”တိ အန္တောသာဏိတော ဗဟိ နိက္ခန္တာ။

အထ ဗောဓိသတ္တော ဣတော စိတော စ ဩလောကေန္တော ကိဉ္စိ အဒိသွာ သဟသာ ဥဋ္ဌာယ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ အာနာပါနေ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ပဌမဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေသိ။ ဓာတိယော ခဇ္ဇဘောဇ္ဇန္တရေ ဝိစရန္တိယော ထောကံ စိရာယိံသု။ သေသရုက္ခာနံ ဆာယာ နိဝတ္တာ၊ တဿ ပန ဇမ္ဗုရုက္ခဿ ဆာယာ ပရိမဏ္ဍလာ ဟုတွာ တတ္ထေဝ အဋ္ဌာသိ။ ဓာတိယော ပနဿ “အယျပုတ္တော ဧကကောဝါ”တိ ဝေဂေန သာဏိပါကာရံ ဥက္ခိပိတွာ ပရိယေသန္တိယော သိရိသယနေ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နံ တဉ္စ ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ဂန္တွာ တံ ပဝတ္တိံ ရညော အာရောစေသုံ။ ရာဇာ ဝေဂေန အာဂန္တွာ တံ ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ “အယံ ဝေါ တာတ ဒုတိယဝန္ဒနာ”တိ ပုတ္တံ ဝန္ဒိ။

အထ မဟာပုရိသော အနုက္ကမေန သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကော အဟောသိ။ ရာဇာ ဗောဓိသတ္တဿ တိဏ္ဏံ ဥတူနံ အနုစ္ဆဝိကေ ရမ္မသုရမ္မသုဘနာမကေ တယော ပါသာဒေ ကာရေသိ။ ဧကံ နဝဘူမိကံ ဧကံ သတ္တဘူမိကံ ဧကံ ပဉ္စဘူမိကံ။ တယောပိ ပါသာဒါ ဥဗ္ဗေဓေန သမပ္ပမာဏာ အဟေသုံ။ ဘူမိကာသု ပန နာနတ္တံ အဟောသိ။

အထ ရာဇာ စိန္တေသိ “ပုတ္တော မေ ဝယပ္ပတ္တော ဆတ္တမဿ ဥဿာပေတွာ ရဇ္ဇသိရိံ ပဿိဿာမီ”တိ။ သော သာကိယာနံ ပဏ္ဏာနိ ပဟိဏိ “ပုတ္တော မေ ဝယပ္ပတ္တော၊ ရဇ္ဇေ နံ ပတိဋ္ဌာပေဿာမိ၊ သဗ္ဗေ အတ္တနော ဂေဟေသု ဝယပ္ပတ္တာ ဒါရိကာ ဣမံ ဂေဟံ ပေသေန္တူ”တိ။ တေ ရညော သာသနံ သုတွာ “ကုမာရော ကေဝလံ ရူပသမ္ပန္နော၊ န ကိဉ္စိ သိပ္ပံ ဇာနာတိ၊ ဒါရဘရဏံ ကာတုံ န သက္ခိဿတိ၊ န မယံ ဓီတရော ဒဿာမာ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ပုတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ ဗောဓိသတ္တော “ကိံ သိပ္ပံ ဒဿေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ သဟဿတ္ထာမံ ဓနုံ အာရောပေတုံ ဝဋ္ဋတိ တာတာတိ။ “တေန ဟိ အာဟရာပေထာ”တိ အာဟ။ ရာဇာ အာဟရာပေတွာ အဒါသိ။ တံ ဓနုံ ပုရိသသဟဿံ အာရောပေတိ၊ ပုရိသသဟဿံ ဩရောပေတိ။ မဟာပုရိသော တံ သရာသနံ အာဟရာပေတွာ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နောဝ ဇိယံ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌကေ ဝေဌေတွာ ကဍ္ဎန္တော ပါဒင်္ဂုဋ္ဌကေနေဝ ဓနုံ အာရောပေတွာ ဝါမေန ဟတ္ထေန ဒဏ္ဍေ ဂဟေတွာ ဒက္ခိဏေန ဟတ္ထေန ကဍ္ဎိတွာ ဇိယံ ရောပေသိ။ သကလနဂရံ ဥပ္ပတနာကာရပ္ပတ္တံ

ahosi. “Kiṁ eso saddo”ti ca vutte “devo gajjatī”ti āhaṁsu. Athaññe “tumhe na jānātha, na devo gajjati aṅgīrasassa kumārassa sahassatthāmaṁ dhanuṁ āropetvā jiyaṁ poṭhentassa jiyappahārasaddo eso”ti āhaṁsu. Sākiyā taṁ sutvā tāvatakeneva āraddhacittā tuṭṭhamānasā ahesuṁ.

Atha mahāpuriso “kiṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti āha. Aṭṭhaṅgulabahalaṁ ayopaṭṭaṁ kaṇḍena vijjhituṁ vaṭṭatīti. Taṁ vijjhitvā “aññaṁ kiṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti āha. Caturaṅgulabahalaṁ asanaphalakaṁ vijjhituṁ vaṭṭatīti. Tampi vijjhitvā “aññaṁ kiṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti āha. Vidatthibahalaṁ udumbaraphalakaṁ vijjhituṁ vaṭṭatīti. Tampi vijjhitvā aññaṁ kiṁ kātuṁ vaṭṭatīti. Tato “vālukasakaṭānī”ti āhaṁsu. Mahāsatto vālukasakaṭampi palālasakaṭampi vinivijjhitvā udake ekūsabhappamāṇaṁ kaṇḍaṁ pesesi thale aṭṭha-usabhappamāṇaṁ. Atha naṁ “vātiṅgaṇasaññāya vālaṁ vijjhituṁ vaṭṭatī”ti āhaṁsu. “Tena hi yojanamattaṁ vātiṅgaṇaṁ bandhāpethā”ti vatvā yojanamattake vātiṅgaṇasaññāya vālaṁ bandhāpetvā rattandhakāre meghapaṭalehi channāsu disāsu kaṇḍaṁ khipi. Taṁ gantvā yojanamattake vālaṁ phāletvā pathaviṁ pāvisi. Na kevalaṁ ettakameva, taṁdivasaṁ mahāpuriso loke vattamānaṁ sippaṁ sabbameva dassesi.

Atha Sākiyā attano dhītaro alaṅkaritvā pesayiṁsu. Cattālīsasahassā nāṭakitthiyo ahesuṁ. Rāhulamātā pana devī aggamahesī ahosi. Mahāpuriso devakumāro viya surayuvatīhi parivuto narayuvatīhi parivuto nippurisehi turiyehi paricāriyamāno mahāsampattiṁ anubhavamāno utuvārena utuvārena tesu tīsu pāsādesu viharati. Athekadivasaṁ bodhisatto uyyānabhūmiṁ gantukāmo sārathiṁ āmantetvā “rathaṁ yojehi uyyānabhūmiṁ passissāmī”ti āha. So “sādhū”ti paṭissuṇitvā mahārahaṁ vararucirathirakubbaravarattaṁ thirataraneminābhiṁ varakanakarajatamaṇiratanakhacita-īsāmukhaṁ navakanakarajatatārakakhacitanemipassaṁ samosaritavividhasurabhikusumadāmasassirikaṁ ravirathasadisadassanīyaṁ vararathaṁ samalaṅkaritvā sasikumudasadisavaṇṇe anilagaruḷajave ājānīye cattāro maṅgalasindhave

အဟောသိ။ “ကိံ ဧသော သဒ္ဒေါ”တိ စ ဝုတ္တေ “ဒေဝေါ ဂဇ္ဇတီ”တိ အာဟံသု။ အထညေ “တုမှေ န ဇာနာထ၊ န ဒေဝေါ ဂဇ္ဇတိ အင်္ဂီရသဿ ကုမာရဿ သဟဿတ္ထာမံ ဓနုံ အာရောပေတွာ ဇိယံ ပေါထေန္တဿ ဇိယပ္ပဟာရသဒ္ဒေါ ဧသော”တိ အာဟံသု။ သာကိယာ တံ သုတွာ တာဝတကေနေဝ အာရဒ္ဓစိတ္တာ တုဋ္ဌမာနသာ အဟေသုံ။

အထ မဟာပုရိသော “ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ အဋ္ဌင်္ဂုလဗဟလံ အယောပဋ္ဋံ ကဏ္ဍေန ဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ တံ ဝိဇ္ဈိတွာ “အညံ ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ စတုရင်္ဂုလဗဟလံ အသနဖလကံ ဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ တမ္ပိ ဝိဇ္ဈိတွာ “အညံ ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ ဝိဒတ္ထိဗဟလံ ဥဒုမ္ဗရဖလကံ ဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ တမ္ပိ ဝိဇ္ဈိတွာ အညံ ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ တတော “ဝါလုကသကဋာနီ”တိ အာဟံသု။ မဟာသတ္တော ဝါလုကသကဋမ္ပိ ပလာလသကဋမ္ပိ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဥဒကေ ဧကူသဘပ္ပမာဏံ ကဏ္ဍံ ပေသေသိ ထလေ အဋ္ဌဥသဘပ္ပမာဏံ။ အထ နံ “ဝါတိင်္ဂဏသညာယ ဝါလံ ဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟံသု။ “တေန ဟိ ယောဇနမတ္တံ ဝါတိင်္ဂဏံ ဗန္ဓာပေထာ”တိ ဝတွာ ယောဇနမတ္တကေ ဝါတိင်္ဂဏသညာယ ဝါလံ ဗန္ဓာပေတွာ ရတ္တန္ဓကာရေ မေဃပဋလေဟိ ဆန္နာသု ဒိသာသု ကဏ္ဍံ ခိပိ။ တံ ဂန္တွာ ယောဇနမတ္တကေ ဝါလံ ဖာလေတွာ ပထဝိံ ပါဝိသိ။ န ကေဝလံ ဧတ္တကမေဝ၊ တံဒိဝသံ မဟာပုရိသော လောကေ ဝတ္တမာနံ သိပ္ပံ သဗ္ဗမေဝ ဒဿေသိ။

အထ သာကိယာ အတ္တနော ဓီတရော အလင်္ကရိတွာ ပေသယိံသု။ စတ္တာလီသသဟဿာ နာဋကိတ္ထိယော အဟေသုံ။ ရာဟုလမာတာ ပန ဒေဝီ အဂ္ဂမဟေသီ အဟောသိ။ မဟာပုရိသော ဒေဝကုမာရော ဝိယ သုရယုဝတီဟိ ပရိဝုတော နရယုဝတီဟိ ပရိဝုတော နိပ္ပုရိသေဟိ တုရိယေဟိ ပရိစာရိယမာနော မဟာသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနော ဥတုဝါရေန ဥတုဝါရေန တေသု တီသု ပါသာဒေသု ဝိဟရတိ။ အထေကဒိဝသံ ဗောဓိသတ္တော ဥယျာနဘူမိံ ဂန္တုကာမော သာရထိံ အာမန္တေတွာ “ရထံ ယောဇေဟိ ဥယျာနဘူမိံ ပဿိဿာမီ”တိ အာဟ။ သော “သာဓူ”တိ ပဋိဿုဏိတွာ မဟာရဟံ ဝရရုစိရထိရကုဗ္ဗရဝရတ္တံ ထိရတရနေမိနာဘိံ ဝရကနကရဇတမဏိရတနခစိတဤသာမုခံ နဝကနကရဇတတာရကခစိတနေမိပဿံ သမောသရိတဝိဝိဓသုရဘိကုသုမဒါမဿသိရိကံ ရဝိရထသဒိသဒဿနီယံ ဝရရထံ သမလင်္ကရိတွာ သသိကုမုဒသဒိသဝဏ္ဏေ အနိလဂရုဠဇဝေ အာဇာနီယေ စတ္တာရော မင်္ဂလသိန္ဓဝေ

yojetvā bodhisattassa paṭivedesi. Bodhisatto devavimānasadisaṁ taṁ rathavaramāruyha uyyānābhimukho pāyāsi.

Atha devatā “Siddhatthakumārassa abhisambujjhanakālo āsanno, pubbanimittamassa dassessāmā”ti ekaṁ devaputtaṁ jarājajjarasarīraṁ khaṇḍadantaṁ palitakesaṁ vaṅkagattaṁ daṇḍahatthaṁ pavedhamānaṁ katvā dassesuṁ. Taṁ bodhisatto ceva sārathi ca passanti. Tato bodhisatto “sārathi ko nāmesa puriso kesāpissa na yathā aññesan”ti **Mahāpadānasutte**[1] āgatanayeneva pucchitvā tassa vacanaṁ sutvā “dhiratthu vata bho jāti, yatra hi nāma jātassa jarā paññāyissatī”ti[2] saṁviggahadayo tatova paṭinivattitvā pāsādameva abhiruhi.

Rājā “kiṁ kāraṇā mama putto paṭinivattī”ti pucchi. Jiṇṇapurisaṁ disvā devāti. Tato kampamānamānaso rājā aḍḍhayojane ārakkhaṁ ṭhapesi. Punekadivasaṁ bodhisatto uyyānaṁ gacchanto tāhi eva devatāhi nimmitaṁ byādhitañca purisaṁ disvā purimanayeneva pucchitvā saṁviggahadayo nivattitvā pāsādameva abhiruhi. Rājā pucchitvā nāṭakāni vissajjesi. “Pabbajjāya mānasaṁ assa bhinnaṁ karissan”ti ārakkhaṁ vaḍḍetvā samantato tigāvutappamāṇe padese ārakkhaṁ ṭhapesi.

Punapi bodhisatto ekadivasaṁ uyyānaṁ gacchanto tatheva devatāhi nimmitaṁ kālaṅkataṁ disvā purimanayeneva pucchitvā saṁviggahadayo nivattitvā pāsādamabhiruhi. Rājā nivattanakāraṇaṁ pucchitvā puna ārakkhaṁ vaḍḍhetvā yojanappamāṇe padese ārakkhaṁ ṭhapesi.

Punapi bodhisatto ekadivasaṁ uyyānaṁ gacchanto tatheva devatāhi nimmitaṁ sunivatthaṁ supārutaṁ pabbajitaṁ disvā “ko nāmeso samma sārathī”ti sārathiṁ pucchi. Sārathi kiñcāpi Buddhuppādassa abhāvā pabbajitaṁ vā pabbajitaguṇe vā na jānāti, devatānubhāvena pana “pabbajito nāmāyaṁ devā”ti vatvā pabbajjāya guṇaṁ tassa vaṇṇesi.

Tato bodhisatto pabbajjāya ruciṁ uppādetvā taṁdivasaṁ uyyānaṁ agamāsi. Dīghāyukā bodhisattā vassasate vassasate atikkante

1. Dī 2. 18 piṭṭhādīsu. 2. Dī 2. 19-20 piṭṭhādīsu.

ယောဇေတွာ ဗောဓိသတ္တဿ ပဋိဝေဒေသိ။ ဗောဓိသတ္တော ဒေဝဝိမာနသဒိသံ တံ ရထဝရမာရုယှ ဥယျာနာဘိမုခေါ ပါယာသိ။

အထ ဒေဝတာ “သိဒ္ဓတ္ထကုမာရဿ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈနကာလော အာသန္နော၊ ပုဗ္ဗနိမိတ္တမဿ ဒဿေဿာမာ”တိ ဧကံ ဒေဝပုတ္တံ ဇရာဇဇ္ဇရသရီရံ ခဏ္ဍဒန္တံ ပလိတကေသံ ဝင်္ကဂတ္တံ ဒဏ္ဍဟတ္ထံ ပဝေဓမာနံ ကတွာ ဒဿေသုံ။ တံ ဗောဓိသတ္တော စေဝ သာရထိ စ ပဿန္တိ။ တတော ဗောဓိသတ္တော “သာရထိ ကော နာမေသ ပုရိသော ကေသာပိဿ န ယထာ အညေသ”န္တိ **မဟာပဒါနသုတ္တေ**[1] အာဂတနယေနေဝ ပုစ္ဆိတွာ တဿ ဝစနံ သုတွာ “ဓိရတ္ထု ဝတ ဘော ဇာတိ၊ ယတြ ဟိ နာမ ဇာတဿ ဇရာ ပညာယိဿတီ”တိ[2] သံဝိဂ္ဂဟဒယော တတောဝ ပဋိနိဝတ္တိတွာ ပါသာဒမေဝ အဘိရုဟိ။

ရာဇာ “ကိံ ကာရဏာ မမ ပုတ္တော ပဋိနိဝတ္တီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဇိဏ္ဏပုရိသံ ဒိသွာ ဒေဝါတိ။ တတော ကမ္ပမာနမာနသော ရာဇာ အဍ္ဎယောဇနေ အာရက္ခံ ဌပေသိ။ ပုနေကဒိဝသံ ဗောဓိသတ္တော ဥယျာနံ ဂစ္ဆန္တော တာဟိ ဧဝ ဒေဝတာဟိ နိမ္မိတံ ဗျာဓိတဉ္စ ပုရိသံ ဒိသွာ ပုရိမနယေနေဝ ပုစ္ဆိတွာ သံဝိဂ္ဂဟဒယော နိဝတ္တိတွာ ပါသာဒမေဝ အဘိရုဟိ။ ရာဇာ ပုစ္ဆိတွာ နာဋကာနိ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ “ပဗ္ဗဇ္ဇာယ မာနသံ အဿ ဘိန္နံ ကရိဿ”န္တိ အာရက္ခံ ဝဍ္ဎေတွာ သမန္တတော တိဂါဝုတပ္ပမာဏေ ပဒေသေ အာရက္ခံ ဌပေသိ။

ပုနပိ ဗောဓိသတ္တော ဧကဒိဝသံ ဥယျာနံ ဂစ္ဆန္တော တထေဝ ဒေဝတာဟိ နိမ္မိတံ ကာလင်္ကတံ ဒိသွာ ပုရိမနယေနေဝ ပုစ္ဆိတွာ သံဝိဂ္ဂဟဒယော နိဝတ္တိတွာ ပါသာဒမဘိရုဟိ။ ရာဇာ နိဝတ္တနကာရဏံ ပုစ္ဆိတွာ ပုန အာရက္ခံ ဝဍ္ဎေတွာ ယောဇနပ္ပမာဏေ ပဒေသေ အာရက္ခံ ဌပေသိ။

ပုနပိ ဗောဓိသတ္တော ဧကဒိဝသံ ဥယျာနံ ဂစ္ဆန္တော တထေဝ ဒေဝတာဟိ နိမ္မိတံ သုနိဝတ္ထံ သုပါရုတံ ပဗ္ဗဇိတံ ဒိသွာ “ကော နာမေသော သမ္မ သာရထီ”တိ သာရထိံ ပုစ္ဆိ။ သာရထိ ကိဉ္စာပိ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒဿ အဘာဝါ ပဗ္ဗဇိတံ ဝါ ပဗ္ဗဇိတဂုဏေ ဝါ န ဇာနာတိ၊ ဒေဝတာနုဘာဝေန ပန “ပဗ္ဗဇိတော နာမာယံ ဒေဝါ”တိ ဝတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဂုဏံ တဿ ဝဏ္ဏေသိ။

တတော ဗောဓိသတ္တော ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ရုစိံ ဥပ္ပါဒေတွာ တံဒိဝသံ ဥယျာနံ အဂမာသိ။ ဒီဃာယုကာ ဗောဓိသတ္တာ ဝဿသတေ ဝဿသတေ အတိက္ကန္တေ

၁- ဒီ ၂-၁၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂- ဒီ ၂-၁၉-၂၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

jiṇṇādīsu ekekaṁ addasaṁsu. Amhākaṁ pana bodhisatto appāyukakāle uppannattā catunnaṁ catunnaṁ māsānaṁ accayena uyyānaṁ gacchanto anukkamena ekekaṁ addasa. Dīghabhāṇakā panāhu "cattāri nimittāni ekadivaseneva disvā agamāsī"ti. Tattha divasabhāgaṁ kīḷitvā uyyānarasamanubhavitvā maṅgalapokkharaṇiyaṁ nhatvā atthaṅgate sūriye maṅgalasilātale nisīdi attānaṁ alaṅkārāpetukāmo. Athassa cittācāramaññāya Sakkena Devānamindena āṇatto Vissakammo nāma devaputto āgantvā tasseva kappakasadiso hutvā dibbehi alaṅkārehi alaṅkari. Athassa sabbālaṅkārasamalaṅkatassa sabbatālāvacaresu[1] sakāni sakāni paṭibhānāni dassayantesu, brāhmaṇesu ca "jaya nandā"ti-ādivacanehi sutamaṅgalikādīsu nānappakārehi maṅgalavacanatthutighosehi sambhāventesu[2] sabbālaṅkārasamalaṅkataṁ rathavaraṁ abhiruhi. Tasmiṁ samaye "Rāhulamātā puttaṁ vijātā"ti sutvā Suddhodanamahārājā "puttassa me tuṭṭhiṁ nivedethā"ti sāsanaṁ pahiṇi. Bodhisatto taṁ sutvā "rāhu jāto[3], bandhanaṁ jātan"ti āha. Rājā "kiṁ me putto avacā"ti pucchitvā taṁ vacanaṁ sutvā "ito paṭṭhāya me nattā 'Rāhulakumāro'tveva nāmaṁ hotū"ti āha.

Bodhisattopi taṁ rathavaramāruyha mahatā parivārena atimanoramena sirisobhaggena nagaraṁ pāvisi. Tasmiṁ samaye rūpasiriyā guṇasampattiyā ca akisā Kisāgotamī nāma khattiyakaññā uparipāsādavaratalagatā nagaraṁ pavisantassa bodhisattassa rūpasiriṁ disvā sañjātapītisomanassā hutvā—

"Nibbutā nūna sā mātā, nibbuto nūna so pitā.
Nibbutā nūna sā nārī, yassāyaṁ īdiso patī"ti[4]—

imaṁ udānaṁ udānesi.

Bodhisatto taṁ sutvā cintesi "ayaṁ me sussavanaṁ vacanaṁ sāvesi, ahaṁ hi nibbānaṁ gavesanto vicarāmi, ajjeva mayā gharāvāsaṁ chaḍḍetvā

1. Sabbatāḷāvacaresu (Sī, I) 2. Sāvayantesu (Sī, I) 3. Rāhulo jāto (Sī, I)
4. Abhi-Ṭṭha 1. 76; Dhammapada-Ṭṭha 1. 54; Apadāna-Ṭṭha 1. 73; Jātaka-Ṭṭha 1. 71 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

ဇိဏ္ဏာဒီသု ဧကေကံ အဒ္ဒသံသု။ အမှာကံ ပန ဗောဓိသတ္တော အပ္ပါယုကကာလေ ဥပ္ပန္နတ္တာ စတုန္နံ စတုန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ဥယျာနံ ဂစ္ဆန္တော အနုက္ကမေန ဧကေကံ အဒ္ဒသ။ ဒီဃဘာဏကာ ပနာဟု "စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဧကဒိဝသေနေဝ ဒိသွာ အဂမာသီ"တိ။ တတ္ထ ဒိဝသဘာဂံ ကီဠိတွာ ဥယျာနရသမနုဘဝိတွာ မင်္ဂလပေါက္ခရဏိယံ နှတွာ အတ္ထင်္ဂတေ သူရိယေ မင်္ဂလသိလာတလေ နိသီဒိ အတ္တာနံ အလင်္ကာရာပေတုကာမော။ အထဿ စိတ္တာစာရမညာယ သက္ကေန ဒေဝါနမိန္ဒေန အာဏတ္တော ဝိဿကမ္မော နာမ ဒေဝပုတ္တော အာဂန္တွာ တဿေဝ ကပ္ပကသဒိသော ဟုတွာ ဒိဗ္ဗေဟိ အလင်္ကာရေဟိ အလင်္ကရိ။ အထဿ သဗ္ဗာလင်္ကာရသမလင်္ကတဿ သဗ္ဗတာလာဝစရေသု[1] သကာနိ သကာနိ ပဋိဘာနာနိ ဒဿယန္တေသု, ဗြာဟ္မဏေသု စ "ဇယ နန္ဒာ"တိအာဒိဝစနေဟိ သုတမင်္ဂလိကာဒီသု နာနပ္ပကာရေဟိ မင်္ဂလဝစနတ္ထုတိဃောသေဟိ သမ္ဘာဝေန္တေသု[2] သဗ္ဗာလင်္ကာရသမလင်္ကတံ ရထဝရံ အဘိရုဟိ။ တသ္မိံ သမယေ "ရာဟုလမာတာ ပုတ္တံ ဝိဇာတာ"တိ သုတွာ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇာ "ပုတ္တဿ မေ တုဋ္ဌိံ နိဝေဒေထာ"တိ သာသနံ ပဟိဏိ။ ဗောဓိသတ္တော တံ သုတွာ "ရာဟု ဇာတော[3]၊ ဗန္ဓနံ ဇာတ"န္တိ အာဟ။ ရာဇာ "ကိံ မေ ပုတ္တော အဝစာ"တိ ပုစ္ဆိတွာ တံ ဝစနံ သုတွာ "ဣတော ပဋ္ဌာယ မေ နတ္တာ 'ရာဟုလကုမာရော'တွေဝ နာမံ ဟောတူ"တိ အာဟ။

ဗောဓိသတ္တောပိ တံ ရထဝရမာရုယှ မဟတာ ပရိဝါရေန အတိမနောရမေန သိရိသောဘဂ္ဂေန နဂရံ ပါဝိသိ။ တသ္မိံ သမယေ ရူပသိရိယာ ဂုဏသမ္ပတ္တိယာ စ အကိသာ ကိသာဂေါတမီ နာမ ခတ္တိယကညာ ဥပရိပါသာဒဝရတလဂတာ နဂရံ ပဝိသန္တဿ ဗောဓိသတ္တဿ ရူပသိရိံ ဒိသွာ သဉ္ဇာတပီတိသောမနဿာ ဟုတွာ—

"နိဗ္ဗုတာ နူန သာ မာတာ၊ နိဗ္ဗုတော နူန သော ပိတာ။
နိဗ္ဗုတာ နူန သာ နာရီ၊ ယဿာယံ ဤဒိသော ပတီ"တိ[4]—

ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

ဗောဓိသတ္တော တံ သုတွာ စိန္တေသိ "အယံ မေ သုဿဝနံ ဝစနံ သာဝေသိ၊ အဟံ ဟိ နိဗ္ဗာနံ ဂဝေသန္တော ဝိစရာမိ၊ အဇ္ဇေဝ မယာ ဃရာဝါသံ ဆဍ္ဍေတွာ

၁-သဗ္ဗတာဠာဝစရေသု (သီ၊ ဣ) ၂-သာဝယန္တေသု (သီ၊ ဣ) ၃-ရာဟုလော ဇာတော (သီ၊ ဣ)
၄-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၇၆၊ ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၅၄၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၇၃၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၇၁-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

nikkhamma pabbajitvā nibbānaṁ gavesituṁ vaṭṭatī”ti. “Ayaṁ imissā ācariyabhāgo hotū”ti muttāhāraṁ kaṇṭhato omuñcitvā kisāgotamiyā satasahassagghanikaṁ paramaratikaraṁ muttāhāraṁ pesesi. Sā “Siddhatthakumāro mayi paṭibaddhahadayo hutvā paṇṇākāraṁ pesesī”ti somanassajātā ahosi.

Bodhisattopi mahatā sirisamudayena paramaramaṇīyaṁ pāsādaṁ abhiruhitvā sirisayane nipajji. Tāvadeva naṁ paripuṇṇarajanikarasadisaruciravaravadanā bimbaphalasadisadasanavasanā sitavimalasamasaṁhitāviraḷavaradasanā asitanayanakesapāsā sujātañjanātinīlakuṭilabhamukā sujātahaṁsasama[1] saṁhitapayodharā ratikaranavakanakarajataviracita[2]varamaṇimekhalā parigatavipulaghanajaghanataṭā karikarasannibho’ruyugalā naccagītavāditesu kusalā surayuvatisadisarūpasobhā varayuvatiyo madhuraravāni turiyāni gahetvā mahāpurisaṁ samparivāretvā ramāpayantiyo naccagītavāditāni payojayiṁsu. Bodhisatto pana kilesesu virattacittatāya naccagītādīsu anabhirato muhuttaṁ niddaṁ okkami.

Tā taṁ disvā “yassatthāya naccādīni mayaṁ payojema, so niddaṁ upagato, idāni kimatthaṁ kilamāmā”ti gahitāni turiyāni ajjhottharitvā nipajjiṁsu, gandhatelappadīpā ca jhāyanti. Bodhisatto pabujjhitvā sayanapiṭṭhe pallaṅkena nisinno addasa tā itthiyo turiyabhaṇḍāni avattharitvā niddāyantiyo paggharitalālā kilinnakapolagattā, ekaccā dante khādantiyo, ekaccā kākacchantiyo, ekaccā vippalapantiyo, ekaccā vivaṭamukhā, ekaccā apagatavasanarasanā, pākaṭabībhacchasambādhaṭṭhānā, ekaccā vimuttākulasiroruhā, susānarūparūpaṁ[3] dhārayamānā sayiṁsu. Mahāsatto tāsaṁ taṁ vippakāraṁ disvā bhiyyoso mattāya kāmesu viratthacitto ahosi. Tassa pana alaṅkatapaṭiyattaṁ dasasatanayanabhavanasadisaṁ rucirasobhampi pāsādavaratalaṁ apaviddhamatasarīrakuṇapabharitaṁ āmakasusānamiva paramapaṭikkūlaṁ upaṭṭhāsi. Tayopi bhavā ādittabhavanasadisā hutvā upaṭṭhahiṁsu. “Upaddutaṁ vata bho, upassaṭṭhaṁ vata bho”ti ca vācaṁ pavattesi. Ativiya pabbajjāya cittaṁ nami.

---

1. Sujātapīṇapūrasama... (Ka) 2. Rucira... (Ka) 3. Susānānurūpaṁ (Ka)

နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိတွာ နိဗ္ဗာနံ ဂဝေသိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။ “အယံ ဣမိဿာ အာစရိယဘာဂေါ ဟောတူ”တိ မုတ္တာဟာရံ ကဏ္ဌတော ဩမုဉ္စိတွာ ကိသာဂေါတမိယာ သတသဟဿဂ္ဃနိကံ ပရမရတိကရံ မုတ္တာဟာရံ ပေသေသိ။ သာ “သိဒ္ဓတ္ထကုမာရော မယိ ပဋိဗဒ္ဓဟဒယော ဟုတွာ ပဏ္ဏာကာရံ ပေသေသီ”တိ သောမနဿဇာတာ အဟောသိ။

ဗောဓိသတ္တောပိ မဟတာ သိရိသမုဒယေန ပရမရမဏီယံ ပါသာဒံ အဘိရုဟိတွာ သိရိသယနေ နိပဇ္ဇိ။ တာဝဒေဝ နံ ပရိပုဏ္ဏရဇနိကရသဒိသရုစိရဝရဝဒနာ ဗိမ္ဗဖလသဒိသဒသနဝသနာ သိတဝိမလသမသံဟိတာဝိရဠဝရဒသနာ အသိတနယနကေသပါသာ သုဇာတဉ္ဇနာတိနီလကုဋိလဘမုကာ သုဇာတဟံသသမ[1] သံဟိတပယောဓရာ ရတိကရနဝကနကရဇတဝိရစိတ[2]ဝရမဏိမေခလာ ပရိဂတဝိပုလဃနဇဃနတဋာ ကရိကရသန္နိဘော’ရုယုဂလာ နစ္စဂီတဝါဒိတေသု ကုသလာ သုရယုဝတိသဒိသရူပသောဘာ ဝရယုဝတိယော မဓုရရဝါနိ တုရိယာနိ ဂဟေတွာ မဟာပုရိသံ သမ္ပရိဝါရေတွာ ရမာပယန္တိယော နစ္စဂီတဝါဒိတာနိ ပယောဇယိံသု။ ဗောဓိသတ္တော ပန ကိလေသေသု ဝိရတ္တစိတ္တတာယ နစ္စဂီတာဒီသု အနဘိရတော မုဟုတ္တံ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိ။

တာ တံ ဒိသွာ “ယဿတ္ထာယ နစ္စာဒီနိ မယံ ပယောဇေမ၊ သော နိဒ္ဒံ ဥပဂတော၊ ဣဒါနိ ကိမတ္ထံ ကိလမာမာ”တိ ဂဟိတာနိ တုရိယာနိ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ နိပဇ္ဇိံသု၊ ဂန္ဓတေလပ္ပဒီပါ စ ဈာယန္တိ။ ဗောဓိသတ္တော ပဗုဇ္ဈိတွာ သယနပိဋ္ဌေ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နော အဒ္ဒသ တာ ဣတ္ထိယော တုရိယဘဏ္ဍာနိ အဝတ္ထရိတွာ နိဒ္ဒါယန္တိယော ပဂ္ဃရိတလာလာ ကိလိန္နကပေါလဂတ္တာ, ဧကစ္စာ ဒန္တေ ခါဒန္တိယော, ဧကစ္စာ ကာကစ္ဆန္တိယော, ဧကစ္စာ ဝိပ္ပလပန္တိယော, ဧကစ္စာ ဝိဝဋမုခါ, ဧကစ္စာ အပဂတဝသနရသနာ, ပါကဋဗီဘစ္ဆသမ္ဗာဓဋ္ဌာနာ, ဧကစ္စာ ဝိမုတ္တာကုလသိရောရုဟာ, သုသာနရူပရူပံ[3] ဓာရယမာနာ သယိံသု။ မဟာသတ္တော တာသံ တံ ဝိပ္ပကာရံ ဒိသွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ ကာမေသု ဝိရတ္တစိတ္တော အဟောသိ။ တဿ ပန အလင်္ကတပဋိယတ္တံ ဒသသတနယနဘဝနသဒိသံ ရုစိရသောဘမ္ပိ ပါသာဒဝရတလံ အပဝိဒ္ဓမတသရီရကုဏပဘရိတံ အာမကသုသာနမိဝ ပရမပဋိက္ကူလံ ဥပဋ္ဌာသိ။ တယောပိ ဘဝါ အာဒိတ္တဘဝနသဒိသာ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ “ဥပဒ္ဒုတံ ဝတ ဘော၊ ဥပဿဋ္ဌံ ဝတ ဘော”တိ စ ဝါစံ ပဝတ္တေသိ။ အတိဝိယ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ နမိ။

၁-သုဇာတပီဏပူရသမ....(က) ၂-ရုစိရ....(က) ၃-သုသာနာနုရူပံ (က)

So “ajjeva mayā mahābhinikkhamanaṁ nikkhamituṁ vaṭṭatī”ti sirisayanato uṭṭhāya dvārasamīpaṁ gantvā “ko etthā”ti āha. Ummāre sīsaṁ katvā nipanno Channo āha “ahaṁ ayyaputta Channo”ti. Atha mahāpuriso “ahaṁ ajja mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitukāmo, na kañci paṭiveditvā sīghamekaṁ atijavaṁ sindhavaṁ kappehī”ti. So “sādhu devā”ti assabhaṇḍakaṁ gahetvā assasālaṁ gantvā gandhatelappadīpesu jalantesu sumanapaṭṭavitānassa heṭṭhā paramaramaṇīye bhūmibhāge ṭhitaṁ arimanthakaṁ[1] Kaṇḍakaṁ turaṅgavaraṁ disvā “ajja mayā ayyaputtassa nikkhamanatthāya imameva maṅgalahayaṁ kappetuṁ vaṭṭatī”ti Kaṇḍakaṁ kappesi. So kappiyamānova aññāsi “ayaṁ kappanā atigāḷhā, aññesu divasesu uyyānakīḷaṁ gamanakāle kappanā viya na hoti. Nissaṁsayaṁ ajjeva ayyaputto mahābhinikkhamanaṁ nikkhamissatī”ti. Tato tuṭṭhamānaso mahāhasitaṁ hasi. So[2] nādo taṁ sakalakapilavatthupuraṁ unnādaṁ kareyya, devatā pana sannirumbhitvā[3] na kassaci sotuṁ adaṁsu.

Bodhisatto “puttaṁ tāva passissāmī”ti cintetvā ṭhitaṭṭhānato uṭṭhāya Rāhulamātuyā vasanaṭṭhānaṁ gantvā gabbhadvāraṁ vivari. Tasmiṁ khaṇe antogabbhe gandhatelappadīpo jhāyati. Rāhulamātā sumanamallikādīnaṁ ambaṇamattena abhippakiṇṇe varasayane puttassa matthake hatthaṁ ṭhapetvā niddāyati. Bodhisatto ummāre pādaṁ ṭhapetvā ṭhitakova oloketvā “sacāhaṁ deviyā hatthaṁ apanetvā mama puttaṁ gaṇhissāmi, devī pabujjhissati, evaṁ me abhinikkhamanassa antarāyo bhavissati. Buddho hutvāva āgantvā puttaṁ passissāmī”ti cintetvā pāsādatalato otaritvā assassa samīpaṁ gantvā evamāha “tāta Kaṇḍaka tvaṁ ajja ekarattiṁ maṁ tāraya, ahaṁ taṁ nissāya Buddho hutvā sadevakaṁ lokaṁ tāressāmī”ti. Tato ullaṅghitvā Kaṇḍakassa piṭṭhiṁ abhiruhi. Kaṇḍako gīvato paṭṭhāya āyāmato aṭṭhārasahattho hoti tadanurūpena ubbedhena samannāgato rūpaggajavabalasampanno sabbaseto dhotasaṅkhasadisadassanīyavaṇṇo. Tato bodhisatto varaturaṅgapiṭṭhigato Channaṁ assassa vāladhiṁ gāhāpetvā aḍḍharattasamaye nagarassa mahādvāraṁ sampatto.

1. Arijanamanthakaṁ (Ka)   2. Tassa (Ka)   3. Sannirujjhitvā (Ka)

သော “အဇ္ဇေဝ မယာ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ သိရိသယနတော ဥဋ္ဌာယ ဒွါရသမီပံ ဂန္တွာ “ကော ဧတ္ထာ”တိ အာဟ။ ဥမ္မာရေ သီသံ ကတွာ နိပန္နော ဆန္နော အာဟ “အဟံ အယျပုတ္တ ဆန္နော”တိ။ အထ မဟာပုရိသော “အဟံ အဇ္ဇ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတုကာမော၊ န ကဉ္စိ ပဋိဝေဒိတွာ သီဃမေကံ အတိဇဝံ သိန္ဓဝံ ကပ္ပေဟီ”တိ။ သော “သာဓု ဒေဝါ”တိ အဿဘဏ္ဍကံ ဂဟေတွာ အဿသာလံ ဂန္တွာ ဂန္ဓတေလပ္ပဒီပေသု ဇလန္တေသု သုမနပဋ္ဋဝိတာနဿ ဟေဋ္ဌာ ပရမရမဏီယေ ဘူမိဘာဂေ ဌိတံ အရိမန္ထကံ[၁] ကဏ္ဍကံ တုရင်္ဂဝရံ ဒိသွာ “အဇ္ဇ မယာ အယျပုတ္တဿ နိက္ခမနတ္ထာယ ဣမမေဝ မင်္ဂလဟယံ ကပ္ပေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ကဏ္ဍကံ ကပ္ပေသိ။ သော ကပ္ပိယမာနောဝ အညာသိ “အယံ ကပ္ပနာ အတိဂါဠှာ၊ အညေသု ဒိဝသေသု ဥယျာနကီဠံ ဂမနကာလေ ကပ္ပနာ ဝိယ န ဟောတိ။ နိဿံသယံ အဇ္ဇေဝ အယျပုတ္တော မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိဿတီ”တိ။ တတော တုဋ္ဌမာနသော မဟာဟသိတံ ဟသိ။ သော[၂] နာဒေါ တံ သကလကပိလဝတ္ထုပုရံ ဥန္နာဒံ ကရေယျ၊ ဒေဝတာ ပန သန္နိရုမ္ဘိတွာ[၃] န ကဿစိ သောတုံ အဒံသု။

ဗောဓိသတ္တော “ပုတ္တံ တာဝ ပဿိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ဌိတဋ္ဌာနတော ဥဋ္ဌာယ ရာဟုလမာတုယာ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဂဗ္ဘဒွါရံ ဝိဝရိ။ တသ္မိံ ခဏေ အန္တောဂဗ္ဘေ ဂန္ဓတေလပ္ပဒီပေါ ဈာယတိ။ ရာဟုလမာတာ သုမနမလ္လိကာဒီနံ အမ္ဗဏမတ္တေန အဘိပ္ပကိဏ္ဏေ ဝရသယနေ ပုတ္တဿ မတ္ထကေ ဟတ္ထံ ဌပေတွာ နိဒ္ဒါယတိ။ ဗောဓိသတ္တော ဥမ္မာရေ ပါဒံ ဌပေတွာ ဌိတကောဝ ဩလောကေတွာ “သစာဟံ ဒေဝိယာ ဟတ္ထံ အပနေတွာ မမ ပုတ္တံ ဂဏှိဿာမိ၊ ဒေဝီ ပဗုဇ္ဈိဿတိ၊ ဧဝံ မေ အဘိနိက္ခမနဿ အန္တရာယော ဘဝိဿတိ။ ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာဝ အာဂန္တွာ ပုတ္တံ ပဿိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ပါသာဒတလတော ဩတရိတွာ အဿဿ သမီပံ ဂန္တွာ ဧဝမာဟ “တာတ ကဏ္ဍက တွံ အဇ္ဇ ဧကရတ္တိံ မံ တာရယ၊ အဟံ တံ နိဿာယ ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ သဒေဝကံ လောကံ တာရေဿာမီ”တိ။ တတော ဥလ္လင်္ဃိတွာ ကဏ္ဍကဿ ပိဋ္ဌိံ အဘိရုဟိ။ ကဏ္ဍကော ဂီဝတော ပဋ္ဌာယ အာယာမတော အဋ္ဌာရသဟတ္ထော ဟောတိ တဒနုရူပေန ဥဗ္ဗေဓေန သမန္နာဂတော ရူပဂ္ဂဇဝဗလသမ္ပန္နော သဗ္ဗသေတော ဓောတသင်္ခသဒိသဒဿနီယဝဏ္ဏော။ တတော ဗောဓိသတ္တော ဝရတုရင်္ဂပိဋ္ဌိဂတော ဆန္နံ အဿဿ ဝါလဓိံ ဂါဟာပေတွာ အဍ္ဎရတ္တသမယေ နဂရဿ မဟာဒွါရံ သမ္ပတ္တော။

၁-အရိဇနမန္ထကံ (က)   ၂-တဿ (က)   ၃-သန္နိရုဇ္ဈိတွာ (က)

Tadā pana rājā pubbeva bodhisattassa gamanapaṭisedhanatthāya dvīsu dvārakavāṭesu ekekaṃ purisasahassena vivaritabbaṃ kāretvā tattha bahupurise ārakkhaṃ ṭhapesi. Bodhisatto kira purisagaṇanāya koṭisatasahassassa balaṃ dhāresi, hatthigaṇanāya koṭisahassassa. Tasmā so cintesi “yadi dvāraṃ na vivarīyati[1], ajja Kaṇḍakassa piṭṭhe nisinno Channaṃ vāladhiṃ gāhāpetvā tena saddhiṃyeva kaṇḍakaṃ ūrūhi nippīḷetvā aṭṭhārasahattaṃ pākāraṃ uppatitvā atikkameyyan”ti. [2]Channo cintesi “sace dvāraṃ na ugghāpayati, ahaṃ ayyaputtaṃ khandhe katvā Kaṇḍakaṃ dakkhiṇahatthena parikkhipanto upakacchake katvā uppatitvā pākāraṃ atikkamissāmī”ti. Kaṇḍako cintesi “ahaṃ dvāre avivariyamāne yathānisinnameva ayyaputtaṃ gahitavāladhinā channena saddhiṃ uppatitvā pākārassa purato patiṭṭhahissāmī”ti. Evameva tayo purisā cintayiṃsu[2]. Dvāre adhivatthā devatā mahādvāraṃ vivariṃsu.

Tasmiṃ khaṇe māro pāpimā “mahāsattaṃ nivattessāmī”ti āgantvā gaganatale ṭhatvā āha—

“Mā nikkhama Mahāvīra, ito te sattame dine.
Dibbaṃ tu cakkaratanaṃ, addhā pātu bhavissati—

dvisahassaparittadīpaparivārānaṃ catunnaṃ mahādīpānaṃ rajjaṃ kāressasi, nivatta mārisā”ti. Mahāpuriso āha “kosi tvan”ti. Ahaṃ vasavattīti.

“[3]Jānamahaṃ mahārāja, mayhaṃ cakkassa sambhavaṃ[3].
Anatthikohaṃ rajjena, gaccha tvaṃ māra mā idha.

Sakalaṃ dasasahassampi, lokadhātumahaṃ pana.
Unnādetvā bhavissāmi, Buddho loke vināyako”ti—

āha. So tatthevantaradhāyi.

Mahāsatto ekūnattiṃsavassakāle hatthagataṃ cakkavattirajjaṃ kheḷapiṇḍaṃ viya anapekkho chaḍḍetvā cakkavattisirinivāsabhūtā rājabhavanā nikkhamitvā āsāḷhipuṇṇamāya uttarāsāḷhanakkhatte vattamāne nagarato nikkhamitvā

1. Na avāpurīyati (Sī, I), vivarissati (Ka) 2-2. Natthi (Sī, I)
3-3. Māra jānāmahaṃ mayhaṃ, cakkassa pana sambhavaṃ (Ka)

တဒါ ပန ရာဇာ ပုဗ္ဗေဝ ဗောဓိသတ္တဿ ဂမနပဋိသေဓနတ္ထာယ ဒွီသု ဒွါရကဝါဋေသု ဧကေကံ ပုရိသသဟဿေန ဝိဝရိတဗ္ဗံ ကာရေတွာ တတ္ထ ဗဟုပုရိသေ အာရက္ခံ ဌပေသိ။ ဗောဓိသတ္တော ကိရ ပုရိသဂဏနာယ ကောဋိသတသဟဿဿ ဗလံ ဓာရေသိ၊ ဟတ္ထိဂဏနာယ ကောဋိသဟဿဿ။ တသ္မာ သော စိန္တေသိ “ယဒိ ဒွါရံ န ဝိဝရီယတိ[1]၊ အဇ္ဇ ကဏ္ဍကဿ ပိဋ္ဌေ နိသိန္နော ဆန္နံ ဝါလဓိံ ဂါဟာပေတွာ တေန သဒ္ဓိံယေဝ ကဏ္ဍကံ ဦရူဟိ နိပ္ပီဠေတွာ အဋ္ဌာရသဟတ္ထံ ပါကာရံ ဥပ္ပတိတွာ အတိက္ကမေယျ”န္တိ။ [2]ဆန္နော စိန္တေသိ “သစေ ဒွါရံ န ဥဂ္ဃာပယတိ၊ အဟံ အယျပုတ္တံ ခန္ဓေ ကတွာ ကဏ္ဍကံ ဒက္ခိဏဟတ္ထေန ပရိက္ခိပန္တော ဥပကစ္ဆကေ ကတွာ ဥပ္ပတိတွာ ပါကာရံ အတိက္ကမိဿာမီ”တိ။ ကဏ္ဍကော စိန္တေသိ “အဟံ ဒွါရေ အဝိဝရိယမာနေ ယထာနိသိန္နမေဝ အယျပုတ္တံ ဂဟိတဝါလဓိနာ ဆန္နေန သဒ္ဓိံ ဥပ္ပတိတွာ ပါကာရဿ ပုရတော ပတိဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ။ ဧဝမေဝ တယော ပုရိသာ စိန္တယိံသု[2]။ ဒွါရေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ မဟာဒွါရံ ဝိဝရိံသု။

တသ္မိံ ခဏေ မာရော ပါပိမာ “မဟာသတ္တံ နိဝတ္တေဿာမီ”တိ အာဂန္တွာ ဂဂနတလေ ဌတွာ အာဟ—

“မာ နိက္ခမ မဟာဝီရ၊ ဣတော တေ သတ္တမေ ဒိနေ။
ဒိဗ္ဗံ တု စက္ကရတနံ၊ အဒ္ဓါ ပါတု ဘဝိဿတိ—

ဒွိသဟဿပရိတ္တဒီပပရိဝါရာနံ စတုန္နံ မဟာဒီပါနံ ရဇ္ဇံ ကာရေဿသိ၊ နိဝတ္တ မာရိသာ”တိ။ မဟာပုရိသော အာဟ “ကောသိ တွ”န္တိ။ အဟံ ဝသဝတ္တီတိ။

“[3]ဇာနာမဟံ မဟာရာဇ၊ မယှံ စက္ကဿ သမ္ဘဝံ[3]။
အနတ္ထိကောဟံ ရဇ္ဇေန၊ ဂစ္ဆ တွံ မာရ မာ ဣဓ။

သကလံ ဒသသဟဿမ္ပိ၊ လောကဓာတုမဟံ ပန။
ဥန္နာဒေတွာ ဘဝိဿာမိ၊ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဝိနာယကော”တိ—

အာဟ။ သော တတ္ထေဝန္တရဓာယိ။

မဟာသတ္တော ဧကူနတိံသဝဿကာလေ ဟတ္ထဂတံ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ခေဠပိဏ္ဍံ ဝိယ အနပေက္ခော ဆဍ္ဍေတွာ စက္ကဝတ္တိသိရိနိဝါသဘူတာ ရာဇဘဝနာ နိက္ခမိတွာ အာသာဠှိပုဏ္ဏမာယ ဥတ္တရာသာဠှနက္ခတ္တေ ဝတ္တမာနေ နဂရတော နိက္ခမိတွာ

၁-န အဝါပုရီယတိ (သီ၊ ဣ)၊ ဝိဝရိဿတိ (က) ၂-၂-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)
၃-၃-မာရ ဇာနာမဟံ မယှံ၊ စက္ကဿ ပန သမ္ဘဝံ (က)

nagaraṁ apaloketukāmo ahosi. Vitakkasamanantarameva cassa kulālacakkaṁ viya so bhūmippadeso parivatti. Yathāṭhitova mahāsatto kapilavatthupuraṁ disvā tasmiṁ bhūmippadese kaṇḍakanivattanaṁ nāma cetiyaṭṭhānaṁ dassetvā gantabbamaggābhimukhaṁyeva Kaṇḍakaṁ katvā pāyāsi mahatā sakkārena uḷārena sirisamudayena. Tadā mahāsatte gacchante tassa purato devatā saṭṭhi ukkāsatasahassāni dhārayiṁsu, tathā pacchato saṭṭhi, dakkhiṇato saṭṭhi ukkāsatasahassāni, tathā vāmapassato. Aparā devatā surabhikusumamālādāmacandanacuṇṇacāmaradhajapaṭākāhi sakkarontiyo parivāretvā agamaṁsu. Dibbāni saṅgītāni anekāni ca turiyāni vajjiṁsu.

Iminā sirisamudayena gacchanto bodhisatto ekaratteneva tīṇi rajjāni atikkamma tiṁsayojanikaṁ maggaṁ gantvā Anomānadītīraṁ sampāpuṇi. Atha bodhisatto nadītīre ṭhatvā channaṁ pucchi “kā nāmāyaṁ nadī”ti. Anomā nāma devāti. “Amhākampi pabbajjā anomā bhavissatī”ti paṇhiyā assaṁ ghaṭṭento assassa saññaṁ adāsi. Asso ullaṅghitvā aṭṭha-usabhavitthārāya nadiyā pārimatīre aṭṭhāsi. Bodhisatto assapiṭṭhito oruyha muttarāsisadise vālukāpuline ṭhatvā channaṁ āmantesi “samma Channa tvaṁ mayhaṁ ābharaṇāni ceva Kaṇḍakañca ādāya gaccha, ahaṁ pabbajissāmī”ti. Channo ahampi deva pabbajissāmīti. Bodhisatto āha “na labbhā tayā pabbajituṁ, gaccheva tvan”ti tikkhattuṁ nivāretvā ābharaṇāni ceva Kaṇḍakañca paṭicchāpetvā cintesi “ime mayhaṁ kesā samaṇasāruppā na honti, te khaggena chindissāmī”ti dakkhiṇena hatthena paramanisitamasivaraṁ gahetvā vāmahatthena moḷiyā saddhiṁ cūḷaṁ gahetvā chindi, kesā dvaṅgulamattā hutvā dakkhiṇato āvaṭṭamānā sīse[1] allīyiṁsu. Tesaṁ pana kesānaṁ yāvajīvaṁ tadeva pamāṇaṁ ahosi, massu ca tadanurūpaṁ, puna kesamassu-ohāraṇakiccampissa nāhosi. Bodhisatto saha moḷiyā cūḷaṁ gahetvā “sacāhaṁ Buddho bhavissāmi, ākāse tiṭṭhatu, no ce, bhūmiyaṁ patatū”ti ākāse khipi. Taṁ cūḷāmaṇibandhanaṁ yojanappamāṇaṁ ṭhānaṁ gantvā ākāse aṭṭhāsi.

1. Sīsaṁ (Ka)

နဂရံ အပလောကေတုကာမော အဟောသိ။ ဝိတက္ကသမနန္တရမေဝ စဿ ကုလာလစက္ကံ ဝိယ သော ဘူမိပ္ပဒေသော ပရိဝတ္တိ။ ယထာဋ္ဌိတောဝ မဟာသတ္တော ကပိလဝတ္ထုပုရံ ဒိသွာ တသ္မိံ ဘူမိပ္ပဒေသေ ကဏ္ဍကနိဝတ္တနံ နာမ စေတိယဋ္ဌာနံ ဒဿေတွာ ဂန္တဗ္ဗမဂ္ဂါဘိမုခံယေဝ ကဏ္ဍကံ ကတွာ ပါယာသိ မဟတာ သက္ကာရေန ဥဠာရေန သိရိသမုဒယေန။ တဒါ မဟာသတ္တေ ဂစ္ဆန္တေ တဿ ပုရတော ဒေဝတာ သဋ္ဌိ ဥက္ကာသတသဟဿာနိ ဓာရယိံသု၊ တထာ ပစ္ဆတော သဋ္ဌိ, ဒက္ခိဏတော သဋ္ဌိ ဥက္ကာသတသဟဿာနိ၊ တထာ ဝါမပဿတော။ အပရာ ဒေဝတာ သုရဘိကုသုမမာလာဒါမစန္ဒနစုဏ္ဏစာမရဓဇပဋာကာဟိ သက္ကရောန္တိယော ပရိဝါရေတွာ အဂမံသု။ ဒိဗ္ဗာနိ သင်္ဂီတာနိ အနေကာနိ စ တုရိယာနိ ဝဇ္ဇိံသု။

ဣမိနာ သိရိသမုဒယေန ဂစ္ဆန္တော ဗောဓိသတ္တော ဧကရတ္တေနေဝ တီဏိ ရဇ္ဇာနိ အတိက္ကမ္မ တိံသယောဇနိကံ မဂ္ဂံ ဂန္တွာ အနောမာနဒီတီရံ သမ္ပာပုဏိ။ အထ ဗောဓိသတ္တော နဒီတီရေ ဌတွာ ဆန္နံ ပုစ္ဆိ “ကာ နာမာယံ နဒီ”တိ။ အနောမာ နာမ ဒေဝါတိ။ “အမှာကမ္ပိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနောမာ ဘဝိဿတီ”တိ ပဏှိယာ အဿံ ဃဋ္ဋေန္တော အဿဿ သညံ အဒါသိ။ အဿော ဥလ္လင်္ဃိတွာ အဋ္ဌဥသဘဝိတ္ထာရာယ နဒိယာ ပါရိမတီရေ အဋ္ဌာသိ။ ဗောဓိသတ္တော အဿပိဋ္ဌိတော ဩရုယှ မုတ္တရာသိသဒိသေ ဝါလုကာပုလိနေ ဌတွာ ဆန္နံ အာမန္တေသိ “သမ္မ ဆန္န တွံ မယှံ အာဘရဏာနိ စေဝ ကဏ္ဍကဉ္စ အာဒါယ ဂစ္ဆ၊ အဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ။ ဆန္နော အဟမ္ပိ ဒေဝ ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ။ ဗောဓိသတ္တော အာဟ “န လဗ္ဘာ တယာ ပဗ္ဗဇိတုံ၊ ဂစ္ဆေဝ တွ”န္တိ တိက္ခတ္တုံ နိဝါရေတွာ အာဘရဏာနိ စေဝ ကဏ္ဍကဉ္စ ပဋိစ္ဆာပေတွာ စိန္တေသိ “ဣမေ မယှံ ကေသာ သမဏသာရုပ္ပါ န ဟောန္တိ၊ တေ ခဂ္ဂေန ဆိန္ဒိဿာမီ”တိ ဒက္ခိဏေန ဟတ္ထေန ပရမနိသိတမသိဝရံ ဂဟေတွာ ဝါမဟတ္ထေန မောဠိယာ သဒ္ဓိံ စူဠံ ဂဟေတွာ ဆိန္ဒိ၊ ကေသာ ဒွင်္ဂုလမတ္တာ ဟုတွာ ဒက္ခိဏတော အာဝဋ္ဋမာနာ သီသေ[၁] အလ္လီယိံသု။ တေသံ ပန ကေသာနံ ယာဝဇီဝံ တဒေဝ ပမာဏံ အဟောသိ၊ မဿု စ တဒနုရူပံ၊ ပုန ကေသမဿုဩဟာရဏကိစ္စမ္ပိဿ နာဟောသိ။ ဗောဓိသတ္တော သဟ မောဠိယာ စူဠံ ဂဟေတွာ “သစာဟံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမိ၊ အာကာသေ တိဋ္ဌတု၊ နော စေ, ဘူမိယံ ပတတူ”တိ အာကာသေ ခိပိ။ တံ စူဠာမဏိဗန္ဓနံ ယောဇနပ္ပမာဏံ ဌာနံ ဂန္တွာ အာကာသေ အဋ္ဌာသိ။

၁-သီသံ (က)

Atha Sakko devarājā dibbena cakkhunā olokento yojanikena ratanacaṅkoṭakena taṁ paṭiggahetvā Tāvatiṁsabhavane tiyojanaṁ sattaratanamayaṁ **Cūḷāmaṇicetiyaṁ** nāma patiṭṭhāpesi. Yathāha—

“Chetvāna moḷiṁ varagandhavāsitaṁ,
Vehāyasaṁ ukkhipi aggapuggalo.
Sahassanetto sirasā paṭiggahi,
Suvaṇṇacaṅkoṭavarena vāsavo”ti[1].

Puna bodhisatto cintesi “imāni Kāsikavatthāni mahagghāni, na mayhaṁ samaṇasāruppānī”ti. Athassa Kassapabuddhakāle purāṇasahāyako ghaṭikāramahābrahmā ekaṁ buddhantaraṁ vināsabhāvāppattena mittabhāvena cintesi “ajja me sahāyako mahābhinikkhamanaṁ nikkhanto, samaṇaparikkhāramassa gahetvā gacchissāmī”ti.

“Ticīvarañca patto ca, vāsi sūci ca bandhanaṁ.
Parissāvanañca aṭṭhete, yuttayogassa bhikkhuno”ti[2]—

ime aṭṭha samaṇaparikkhāre āharitvā adāsi. Mahāpuriso arahaddhajaṁ nivāsetvā uttamaṁ pabbajjāvesaṁ gahetvā[3]sāṭakayugalaṁ ākāse khipi. Taṁ mahābrahmā paṭiggahetvā brahmaloke dvādasayojanikaṁ sabbaratanamayaṁ cetiyaṁ katvā taṁ anto pakkhipitvā ṭhapesi. Atha naṁ mahāsatto[3] “Channa mama vacanena mātāpitūnaṁ ārogyaṁ vadehī”ti vatvā uyyojesi. Tato channo mahāpurisaṁ vanditvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Kaṇḍako pana Channena saddhiṁ mantayamānassa bodhisattassa vacanaṁ suṇanto ṭhatvā “natthi dāni mayhaṁ puna sāmino dassanan”ti cakkhupathamassa vijahanto viyogadukkhamadhivāsetuṁ asakkonto hadayena phalitena kālaṁ katvā suraripudurabhibhavane Tāvatiṁsabhavane Kaṇḍako nāma devaputto hutvā nibbatti. Tassa uppatti vimalatthavilāsiniyā[4] vimānavatthuṭṭhakathāya gahetabbā. Channassa paṭhamaṁ ekova soko ahosi.

1. Ma-Ṭṭha 2. 1; Saṁ-Ṭṭha 2. 28; Apadāna-Ṭṭha 1. 78; Jātaka-Ṭṭha 1. 76 piṭṭhesu.
2. Dī-Ṭṭha 1. 184; Ma-Ṭṭha2. 116; Ma-Ṭṭha3. 231 Aṁ-Ṭṭha 2. 380; Vi-Ṭṭha 1. 205; Apadāna-Ṭṭha 1. 76; Jātaka-Ṭṭha 1. 78; Mahāniddesa-Ṭṭha 409 piṭṭhādīsupi passitabbaṁ.
3-3. Natthi (Sī, I)
4. Vimalatthavikāsiniyā (Ka)

အထ သက္ကော ဒေဝရာဇာ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဩလောကေန္တော ယောဇနိ-ကေန ရတနစင်္ကောဋကေန တံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ တာဝတိံသဘဝနေ တိယောဇနံ သတ္တရတနမယံ **စူဠာမဏိစေတိယံ** နာမ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ ယထာဟ—

“ဆေတွာန မောဠိံ ဝရဂန္ဓဝါသိတံ၊
ဝေဟာယသံ ဥက္ခိပိ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။
သဟဿနေတ္တော သိရသာ ပဋိဂ္ဂဟိ၊
သုဝဏ္ဏစင်္ကောဋဝရေန ဝါသဝေါ”တိ[၁]။

ပုန ဗောဓိသတ္တော စိန္တေသိ “ဣမာနိ ကာသိကဝတ္ထာနိ မဟဂ္ဃာနိ၊ န မယှံ သမဏသာရုပ္ပါနီ”တိ။ အထဿ ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ပုရာဏ-သဟာယကော ဃဋိကာရမဟာဗြဟ္မာ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဝိနာသဘာဝါပ္ပတ္တေန မိတ္တဘာဝေန စိန္တေသိ “အဇ္ဇ မေ သဟာယကော မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခန္တော၊ သမဏပရိက္ခာရမဿ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆိဿာမီ”တိ။

“တိစီဝရဉ္စ ပတ္တော စ၊ ဝါသိ သူစိ စ ဗန္ဓနံ။
ပရိဿာဝနဉ္စ အဋ္ဌေတေ၊ ယုတ္တယောဂဿ ဘိက္ခုနော”တိ[၂]—

ဣမေ အဋ္ဌ သမဏပရိက္ခာရေ အာဟရိတွာ အဒါသိ။ မဟာပုရိသော အရဟ-ဒ္ဓဇံ နိဝါသေတွာ ဥတ္တမံ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝေသံ ဂဟေတွာ[၃]သာဋကယုဂလံ အာကာသေ ခိပိ။ တံ မဟာဗြဟ္မာ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဗြဟ္မလောကေ ဒွါဒသယောဇနိကံ သဗ္ဗ-ရတနမယံ စေတိယံ ကတွာ တံ အန္တော ပက္ခိပိတွာ ဌပေသိ။ အထ နံ မဟာသတ္တော[၃] “ဆန္န မမ ဝစနေန မာတာပိတူနံ အာရောဂျံ ဝဒေဟီ”တိ ဝတွာ ဥယျောဇေသိ။ တတော ဆန္နော မဟာပုရိသံ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ ကဏ္ဍကော ပန ဆန္နေန သဒ္ဓိံ မန္တယမာနဿ ဗောဓိသတ္တဿ ဝစနံ သုဏန္တော ဌတွာ “နတ္ထိ ဒါနိ မယှံ ပုန သာမိနော ဒဿန”န္တိ စက္ခုပထမဿ ဝိဇဟန္တော ဝိယောဂဒုက္ခမဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော ဟဒယေန ဖလိတေန ကာလံ ကတွာ သုရရိပုဒုရဘိဘဝနေ တာဝတိံသဘဝနေ ကဏ္ဍကော နာမ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ ဥပ္ပတ္တိ ဝိမလတ္ထဝိလာသိနိယာ[၄] ဝိမာနဝတ္ထု-ဋ္ဌကထာယ ဂဟေတဗ္ဗာ။ ဆန္နဿ ပဌမံ ဧကောဝ သောကော အဟောသိ။

၁-မ-ဋ္ဌ ၂-၁၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၂၈၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၇၈၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၇၆-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၈၄၊ မ-ဋ္ဌ ၂-၁၁၆၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၂၃၁၊ အံ-ဋ္ဌ ၂-၃၈၀၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၅၊ အပဒါန-ဋ္ဌ ၁-၇၆၊ ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၇၈၊ မဟာနိဒ္ဒေသ-ဋ္ဌ-၄၀၉-ပိဋ္ဌာဒီသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-၃-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)
၄-ဝိမလတ္ထဝိကာသိနိယာ (က)

so Kaṇḍakassa kālakiriyāya dutiyena sokena pīḷiyamāno rodanto paridevanto dukkhena agamāsi.

Bodhisattopi pabbajitvā tasmiṁyeva padese Anupiyaṁ nāma ambavanaṁ atthi, tattheva sattāhaṁ pabbajjāsukhena vītināmetvā tato pacchā sañjhāppabhānurañjitasaliladharasaṁvuto saradasamaye paripuṇṇarajanikaro viya kāsāvavarasaṁvuto ekakopi anekajanaparivuto viya virocamāno taṁ vanavāsimigapakkhīnaṁ nayanāmatapānamiva karonto ekacaro sīho viya narasīho mattamātaṅgavilāsagāmī samassāsento viya vasundharaṁ pādatalehi ekadivaseneva tiṁsayojanikaṁ maggaṁ gantvā uttuṅgataraṅgabhaṅgaṁ asaṅgaṁ Gaṅgaṁ nadiṁ uttaritvā ratanajutivisaravirājitavararucirarājagahaṁ Rājagahaṁ nāma nagaraṁ pāvisi. Pavisitvā ca pana sapadānaṁ piṇḍāya cari. Sakalaṁ pana taṁ nagaraṁ bodhisattassa rūpadassanena Dhanapālake paviṭṭhe taṁ nagaraṁ viya Asurinde paviṭṭhe devanagaraṁ viya saṅkhobhamagamāsi. Piṇḍāya carante mahāpurise nagaravāsino manussā mahāsattassa rūpadassanena sañjātapītisomanassā jātavimhitā bodhisattassa rūpadassanāvajjitahadayā ahesuṁ.

Tesaṁ manussānaṁ aññataro aññataramevamāha “kinnu yaṁ bho rāhubhayena nigūḷhakiraṇajālo puṇṇacando manussalokamāgato”ti. Tamañño sitaṁ katvā evamāha “kiṁ kathesi samma kadā nāma tayā puṇṇacando manussalokamāgato diṭṭhapubbo, nanu esa kusumaketukāmadevo vesantaramādāya amhākaṁ mahārājassa nāgarānañca paramalīḷāvibhūtiṁ disvā kīḷitumāgato”ti. Tamañño sitaṁ katvā evamāha “kiṁ bho tvaṁ ummattosi, nanu kāmo issarakodhahutāsanaparidaḍḍhasarīro surapatidasasatanayano eso amarapurasaññāya idhāgato”ti. Tamañño īsakaṁ hasitvā “kiṁ vadesi bho te pubbāparavirodhaṁ, kuto panassa dasasatanayanāni, kuto vajiraṁ, kuto erāvaṇo. Addhā brahmā esa brāhmaṇajanaṁ pamattaṁ ñatvā vedavedaṅgādīsu niyojanatthāya āgato”ti. Te sabbepi apasādetvā añño paṇḍitajātiko evamāha “nevāyaṁ

သော ကဏ္ဍကဿ ကာလကိရိယာယ ဒုတိယေန သောကေန ပီဠိယမာနော ရောဒန္တော ပရိဒေဝန္တော ဒုက္ခေန အဂမာသိ။

ဗောဓိသတ္တောပိ ပဗ္ဗဇိတွာ တသ္မိံယေဝ ပဒေသေ အနုပိယံ နာမ အမ္ဗဝနံ အတ္ထိ၊ တတ္ထေဝ သတ္တာဟံ ပဗ္ဗဇ္ဇာသုခေန ဝီတိနာမေတွာ တတော ပစ္ဆာ သဉ္ဈာပ္ပဘာနုရဉ္ဇိတသလိလဓရသံဝုတော သရဒသမယေ ပရိပုဏ္ဏရဇနိကရော ဝိယ ကာသာဝဝရသံဝုတော ဧကကောပိ အနေကဇနပရိဝုတော ဝိယ ဝိရောစမာနော တံ ဝနဝါသိမိဂပက္ခီနံ နယနာမတပါနမိဝ ကရောန္တော ဧကစရော သီဟော ဝိယ နရသီဟော မတ္တမာတင်္ဂဝိလာသဂါမီ သမဿာသေန္တော ဝိယ ဝသုန္ဓရံ ပါဒတလေဟိ ဧကဒိဝသေနေဝ တိံသယောဇနိကံ မဂ္ဂံ ဂန္တွာ ဥတ္တုင်္ဂတရင်္ဂဘင်္ဂံ အသင်္ဂံ ဂင်္ဂံ နဒိံ ဥတ္တရိတွာ ရတနဇုတိဝိသရဝိရာဇိတဝရရုစိရရာဇဂဟံ ရာဇဂဟံ နာမ နဂရံ ပါဝိသိ။ ပဝိသိတွာ စ ပန သပဒါနံ ပိဏ္ဍာယ စရိ။ သကလံ ပန တံ နဂရံ ဗောဓိသတ္တဿ ရူပဒဿနေန ဓနပါလကေ ပဝိဋ္ဌေ တံ နဂရံ ဝိယ အသုရိန္ဒေ ပဝိဋ္ဌေ ဒေဝနဂရံ ဝိယ သင်္ခောဘမဂမာသိ။ ပိဏ္ဍာယ စရန္တေ မဟာပုရိသေ နဂရဝါသိနော မနုဿာ မဟာသတ္တဿ ရူပဒဿနေန သဉ္ဇာတပီတိသောမနဿာ ဇာတဝိမှိတာ ဗောဓိသတ္တဿ ရူပဒဿနာဝဇ္ဇိတဟဒယာ အဟေသုံ။

တေသံ မနုဿာနံ အညတရော အညတရမေဝမာဟ “ကိန္နု ယံ ဘော ရာဟုဘယေန နိဂူဠှကိရဏဇာလော ပုဏ္ဏစန္ဒော မနုဿလောကမာဂတော”တိ။ တမညော သိတံ ကတွာ ဧဝမာဟ “ကိံ ကထေသိ သမ္မ ကဒါ နာမ တယာ ပုဏ္ဏစန္ဒော မနုဿလောကမာဂတော ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော၊ နနု ဧသ ကုသုမကေတုကာမဒေဝေါ ဝေသန္တရမာဒါယ အမှာကံ မဟာရာဇဿ နာဂရာနဉ္စ ပရမလီဠာဝိဘူတိံ ဒိသွာ ကီဠိတုမာဂတော”တိ။ တမညော သိတံ ကတွာ ဧဝမာဟ “ကိံ ဘော တွံ ဥမ္မတ္တောသိ၊ နနု ကာမော ဣဿရကောဓဟုတာသနပရိဒဍ္ဎသရီရော သုရပတိဒသသတနယနော ဧသော အမရပုရသညာယ ဣဓာဂတော”တိ။ တမညော ဤသကံ ဟသိတွာ “ကိံ ဝဒေသိ ဘော တေ ပုဗ္ဗာပရဝိရောဓံ၊ ကုတော ပနဿ ဒသသတနယနာနိ၊ ကုတော ဝဇိရံ၊ ကုတော ဧရာဝဏော။ အဒ္ဓါ ဗြဟ္မာ ဧသ ဗြာဟ္မဏဇနံ ပမတ္တံ ဉတွာ ဝေဒဝေဒင်္ဂါဒီသု နိယောဇနတ္ထာယ အာဂတော”တိ။ တေ သဗ္ဗေပိ အပသာဒေတွာ အညော ပဏ္ဍိတဇာတိကော ဧဝမာဟ “နေဝါယံ

puṇṇacando, na ca kāmadevo, nāpi dasasatanayano, na cāpi brahmā, sabbalokanāyako satthā esa acchariyamanusso"ti.

Evaṁ sallapantesu eva nāgaresu rājapurisā gantvā taṁ pavattiṁ rañño Bimbisārassa ārocesuṁ "deva devo vā gandhabbo vā udāhu nāgarājā vā yakkho vā ko nu vā amhākaṁ nagare piṇḍāya caratī"ti. Rājā taṁ sutvā uparipāsādatale ṭhatvā mahāpurisaṁ disvā acchariyabbhutacittajāto rājapurise āṇāpesi "gacchatha bhaṇe taṁ vīmaṁsatha, sace amanusso bhavissati, nagarā nikkhamitvā antaradhāyissati, sace devatā bhavissati, ākāsena gamissati, sace nāgarājā bhavissati, pathaviyaṁ nimujjitvā gamissati, sace manusso bhavissati, yathāladdhaṁ bhikkhaṁ paribhuñjissatī"ti.

Mahāpurisopi santindriyo santamānaso rūpasobhāya mahājanassa nayanāni ākaḍḍhento viya yugamattaṁ pekkhamāno missakabhattaṁ yāpanamattaṁ saṁharitvā paviṭṭhadvāreneva nagarā nikkhamitvā Paṇḍavapabbatacchāyāya puratthābhimukho nisīditvā āhāraṁ paccavekkhitvā nibbikāro paribhuñji. Tato rājapurisā gantvā taṁ pavattiṁ rañño ārocesuṁ. Tato dūtavacanaṁ sutvā Magadhādhipati rājā bālajanehi duranusāro Merumandārasāro sattasāro Bimbisāro bodhisattassa guṇassavaneneva sañjātadassanakutūhalo vegena nagarato nikkhamitvā Paṇḍavapabbatābhimukho gantvā yānā oruyha bodhisattassa santikaṁ gantvā tena katānuñño bandhujanasinehasītale silātale nisīditvā bodhisattassa iriyāpathe pasīditvā katapaṭisanthāro nāmagottādīni pucchitvā bodhisattassa sabbaṁ issariyaṁ niyyātesi. Bodhisatto "mayhaṁ mahārāja vatthukāmehi vā kilesakāmehi vā attho natthi. Ahaṁ hi paramābhisambodhiṁ patthayanto nikkhanto"ti āha. Rājā anekappakārena yācantopi tassa cittaṁ alabhitvā "addhā Buddho bhavissati, Buddhabhūtena pana tayā paṭhamaṁ mama vijitaṁ āgantabban"ti vatvā nagaraṁ paviṭṭho.

Atha Rājagahaṁ vararājagahaṁ,
Nararājavare nagaraṁ tu gahe.
Girirājavaro minirājavaro,
Migarājagato Sugatopi gato.

ပုဏ္ဏစန္ဒော, န စ ကာမဒေဝေါ, နာပိ ဒသသတနယနော, န စာပိ ဗြဟ္မာ၊ သဗ္ဗလောကနာယကော သတ္ထာ ဧသ အစ္ဆရိယမနုဿော”တိ။

ဧဝံ သလ္လပန္တေသု ဧဝ နာဂရေသု ရာဇပုရိသာ ဂန္တွာ တံ ပဝတ္တိံ ရညော ဗိမ္ဗိသာရဿ အာရောစေသုံ “ဒေဝ ဒေဝေါ ဝါ ဂန္ဓဗ္ဗော ဝါ ဥဒါဟု နာဂရာဇာ ဝါ ယက္ခော ဝါ ကော နု ဝါ အမှာကံ နဂရေ ပိဏ္ဍာယ စရတီ”တိ။ ရာဇာ တံ သုတွာ ဥပရိပါသာဒတလေ ဌတွာ မဟာပုရိသံ ဒိသွာ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတော ရာဇပုရိသေ အာဏာပေသိ “ဂစ္ဆထ ဘဏေ တံ ဝီမံသထ၊ သစေ အမနုဿော ဘဝိဿတိ၊ နဂရာ နိက္ခမိတွာ အန္တရဓာယိဿတိ၊ သစေ ဒေဝတာ ဘဝိဿတိ၊ အာကာသေန ဂမိဿတိ၊ သစေ နာဂရာဇာ ဘဝိဿတိ၊ ပထဝိယံ နိမုဇ္ဇိတွာ ဂမိဿတိ၊ သစေ မနုဿော ဘဝိဿတိ၊ ယထာလဒ္ဓံ ဘိက္ခံ ပရိဘုဉ္ဇိဿတီ”တိ။

မဟာပုရိသောပိ သန္တိန္ဒြိယော သန္တမာနသော ရူပသောဘာယ မဟာဇနဿ နယနာနိ အာကဍ္ဎေန္တော ဝိယ ယုဂမတ္တံ ပေက္ခမာနော မိဿကဘတ္တံ ယာပနမတ္တံ သံဟရိတွာ ပဝိဋ္ဌဒွါရေနေဝ နဂရာ နိက္ခမိတွာ ပဏ္ဍဝပဗ္ဗတစ္ဆာယာယ ပုရတ္ထာဘိမုခေါ နိသီဒိတွာ အာဟာရံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ နိဗ္ဗိကာရော ပရိဘုဉ္ဇိ။ တတော ရာဇပုရိသာ ဂန္တွာ တံ ပဝတ္တိံ ရညော အာရောစေသုံ။ တတော ဒူတဝစနံ သုတွာ မဂဓာဓိပတိ ရာဇာ ဗာလဇနေဟိ ဒုရနုသာရော မေရုမန္ဒာရသာရော သတ္တသာရော ဗိမ္ဗိသာရော ဗောဓိသတ္တဿ ဂုဏဿဝနေနေဝ သဉ္ဇာတဒဿနကုတူဟလော ဝေဂေန နဂရတော နိက္ခမိတွာ ပဏ္ဍဝပဗ္ဗတာဘိမုခေါ ဂန္တွာ ယာနာ ဩရုယှ ဗောဓိသတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ တေန ကတာနုညော ဗန္ဓုဇနသိနေဟသီတလေ သိလာတလေ နိသီဒိတွာ ဗောဓိသတ္တဿ ဣရိယာပထေ ပသီဒိတွာ ကတပဋိသန္ထာရော နာမဂေါတ္တာဒီနိ ပုစ္ဆိတွာ ဗောဓိသတ္တဿ သဗ္ဗံ ဣဿရိယံ နိယျာတေသိ။ ဗောဓိသတ္တော “မယှံ မဟာရာဇ ဝတ္ထုကာမေဟိ ဝါ ကိလေသကာမေဟိ ဝါ အတ္ထော နတ္ထိ။ အဟံ ဟိ ပရမာဘိသမ္ဗောဓိံ ပတ္ထယန္တော နိက္ခန္တော”တိ အာဟ။ ရာဇာ အနေကပ္ပကာရေန ယာစန္တောပိ တဿ စိတ္တံ အလဘိတွာ “အဒ္ဓါ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ၊ ဗုဒ္ဓဘူတေန ပန တယာ ပဌမံ မမ ဝိဇိတံ အာဂန္တဗ္ဗ”န္တိ ဝတွာ နဂရံ ပဝိဋ္ဌော။

အထ ရာဇဂဟံ ဝရရာဇဂဟံ၊
နရရာဇဝရေ နဂရံ တု ဂတေ။
ဂိရိရာဇဝရော မုနိရာဇဝရော၊
မိဂရာဇဂတော သုဂတောပိ ဂတော။

Atha bodhisatto anupubbena cārikaṁ caramāno Āḷārañca Kālāmaṁ Udakañca Rāmaputtaṁ upasaṅkamitvā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā “nāyaṁ maggo bodhiyā”ti[1] taṁ samāpattibhāvanaṁ analaṅkaritvā mahāpadhānaṁ padahitukāmo Uruvelaṁ gantvā “ramaṇīyo vatāyaṁ bhūmibhāgo”ti tattheva vāsaṁ upagantvā mahāpadhānaṁ padahi. Lakkhaṇapariggāhakabrāhmaṇānaṁ cattāro puttā Koṇḍañño brāhmaṇo cāti ime pañca janā paṭhamaṁyeva pabbajitā gāmanigamarājadhānīsu bhikkhācariyaṁ carantā tattha bodhisattaṁ sampāpuṇiṁsu. Atha naṁ chabbassāni mahāpadhānaṁ padahantaṁ “idāni Buddho bhavissati, idāni Buddho bhavissatī”ti pariveṇasammajjanādikāya vattapaṭipattiyā upaṭṭhahamānā santikāvacarāvassa ahesuṁ. Bodhisattopi “koṭippattaṁ dukkaraṁ karissāmī”ti ekatilataṇḍulādīhi vītināmesi. Sabbasopi āhārupacchedaṁ akāsi. Devatāpi lomakūpehi dibbojaṁ upahārayamānā pakkhipiṁsu.

Athassa tāya nirāhāratāya paramakisabhāvappattakāyassa suvaṇṇavaṇṇo kāyo kāḷavaṇṇo ahosi, dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni paṭicchannāni ahesuṁ. Atha bodhisatto dukkarakārikāya antaṁ gantvā “nāyaṁ maggo bodhiyā”ti oḷārikaṁ āhāraṁ āhāretuṁ gāmanigamesu piṇḍāya caritvā āhāraṁ āhari. Athassa dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni pākatikāni ahesuṁ, kāyo suvaṇṇavaṇṇo ahosi. Atha pañcavaggiyā bhikkhū taṁ disvā “ayaṁ chabbassāni dukkarakārikaṁ karontopi sabbaññutaṁ paṭivijjhituṁ nāsakkhi, idāni gāmanigamarājadhānīsu piṇḍāya caritvā oḷārikaṁ āhāraṁ āhariyamāno kiṁ sakkhissati, bāhulliko esa padhānavibbhanto, kiṁ no iminā”ti mahāpurisaṁ pahāya Bārāṇasiyaṁ Isipatanaṁ agamaṁsu.

Atha mahāpuriso visākhapuṇṇamāya Uruvelāyaṁ Senānigame[2] Senākuṭumbikassa[3] gehe nibbattā Sujātā nāma dārikā ahosi. Tāya sampasādanajātāya dinnaṁ pakkhittadibbojaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā suvaṇṇapātiṁ gahetvā Nerañjarāya paṭisotaṁ khipitvā Kāḷanāgarājaṁ supantaṁ bodhesi. Atha bodhisatto Nerañjarātīre surabhikusumasamalaṅkate nīlobhāse manorame sālavane divāvihāraṁ katvā

1. Bodhāyāti (Ka) 2. Senānīnigame (Sī, I) 3. Senānīkuṭumbikassa (Sī, I)

အထ ဗောဓိသတ္တော အနုပုဗ္ဗေန စာရိကံ စရမာနော အာဠာရဉ္စ ကာလာမံ ဥဒကဉ္စ ရာမပုတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ “နာယံ မဂ္ဂေါ ဗောဓိယာ”တိ[၁] တံ သမာပတ္တိဘာဝနံ အနလင်္ကရိတွာ မဟာပဓာနံ ပဒဟိတုကာမော ဥရုဝေလံ ဂန္တွာ “ရမဏီယော ဝတာယံ ဘူမိဘာဂေါ”တိ တတ္ထေဝ ဝါသံ ဥပဂန္တွာ မဟာပဓာနံ ပဒဟိ။ လက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကဗြာဟ္မဏာနံ စတ္တာရော ပုတ္တာ ကောဏ္ဍညော ဗြာဟ္မဏော စာတိ ဣမေ ပဉ္စ ဇနာ ပဌမံယေဝ ပဗ္ဗဇိတာ ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု ဘိက္ခာစရိယံ စရန္တာ တတ္ထ ဗောဓိသတ္တံ သမ္ပာပုဏိံသု။ အထ နံ ဆဗ္ဗဿာနိ မဟာပဓာနံ ပဒဟန္တံ “ဣဒါနိ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ၊ ဣဒါနိ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ ပရိဝေဏသမ္မဇ္ဇနာဒိကာယ ဝတ္တပဋိပတ္တိယာ ဥပဋ္ဌဟမာနာ သန္တိကာဝစရာဝဿ အဟေသုံ။ ဗောဓိသတ္တောပိ “ကောဋိပ္ပတ္တံ ဒုက္ကရံ ကရိဿာမီ”တိ ဧကတိလတဏ္ဍုလာဒီဟိ ဝီတိနာမေသိ။ သဗ္ဗသောပိ အာဟာရုပစ္ဆေဒံ အကာသိ။ ဒေဝတာပိ လောမကူပေဟိ ဒိဗ္ဗောဇံ ဥပဟာရယမာနာ ပက္ခိပိံသု။

အထဿ တာယ နိရာဟာရတာယ ပရမကိသဘာဝပ္ပတ္တကာယဿ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ကာယော ကာဠဝဏ္ဏော အဟောသိ၊ ဒွတ္တိံသ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ပဋိစ္ဆန္နာနိ အဟေသုံ။ အထ ဗောဓိသတ္တော ဒုက္ကရကာရိကာယ အန္တံ ဂန္တွာ “နာယံ မဂ္ဂေါ ဗောဓိယာ”တိ ဩဠာရိကံ အာဟာရံ အာဟာရေတုံ ဂါမနိဂမေသု ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ အာဟာရံ အာဟရိ။ အထဿ ဒွတ္တိံသ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ပါကတိကာနိ အဟေသုံ၊ ကာယော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော အဟောသိ။ အထ ပဉ္စဝဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ တံ ဒိသွာ “အယံ ဆဗ္ဗဿာနိ ဒုက္ကရကာရိကံ ကရောန္တောပိ သဗ္ဗညုတံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ နာသက္ခိ၊ ဣဒါနိ ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဩဠာရိကံ အာဟာရံ အာဟရိယမာနော ကိံ သက္ခိဿတိ၊ ဗာဟုလ္လိကော ဧသ ပဓာနဝိဗ္ဘန္တော၊ ကိံ နော ဣမိနာ”တိ မဟာပုရိသံ ပဟာယ ဗာရာဏသိယံ ဣသိပတနံ အဂမံသု။

အထ မဟာပုရိသော ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ဥရုဝေလာယံ သေနာနိဂမေ[၂] သေနာကုဋုမ္ဗိကဿ[၃] ဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တာ သုဇာတာ နာမ ဒါရိကာ အဟောသိ။ တာယ သမ္ပသာဒနဇာတာယ ဒိန္နံ ပက္ခိတ္တဒိဗ္ဗောဇံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သုဝဏ္ဏပါတိံ ဂဟေတွာ နေရဉ္ဇရာယ ပဋိသောတံ ခိပိတွာ ကာဠနာဂရာဇံ သုပန္တံ ဗောဓေသိ။ အထ ဗောဓိသတ္တော နေရဉ္ဇရာတီရေ သုရဘိကုသုမသမလင်္ကတေ နီလောဘာသေ မနောရမေ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကတွာ

၁-ဗောဓာယာတိ (က) ၂-သေနာနီနိဂမေ (သီ၊ ဣ) ၃-သေနာနီကုဋုမ္ဗိကဿ (သီ၊ ဣ)

sāyanhasamaye devatāhi alaṅkatena maggena Bodhirukkhābhimukho pāyāsi. Devanāgayakkhasiddhādayo dibbehi mālāgandhavilepanehi pūjayiṁsu. Tasmiṁ samaye **Sotthiyo** nāma tiṇahārako[1] tiṇaṁ ādāya paṭipathe āgacchanto mahāpurisassa ākāraṁ ñatvā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo adāsi. Bodhisatto tiṇaṁ gahetvā asitañjanagirisaṅkāsaṁ ācarantamiva dinakarajālaṁ sakahadayamiva[2] karuṇāsītalaṁ sītacchāyaṁ vividhavihagagaṇasampātavirahitaṁ mandamāruteritāya ghanasākhāya samalaṅkataṁ naccantamiva pītiyā rañjamānamiva ca taruganānaṁ virocamānavijayatarumassatthabodhirukkhamūlamupagantvā assatthadumarājaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā pubbuttaradisābhāge ṭhito tāni tiṇāni agge gahetvā cālesi. Tāvadeva cuddasahattho pallaṅko ahosi. Tāni ca tiṇāni cittakārena lekhāgahitāni viya ahesuṁ. Bodhisatto tattha cuddasahatthe tiṇasanthare [3]tisandhipallaṅkaṁ ābhujitvā caturaṅgasamannāgatavīriyaṁ adhiṭṭhahitvā suvaṇṇapīṭhe ṭhapitarajatakkhandhaṁ viya ca paññāsahatthaṁ bodhikkhandhaṁ piṭṭhito katvā upari maṇichattena viya bodhisākhāhi dhāriyamāno nisīdi. Suvaṇṇavaṇṇe panassa cīvare[3] bodhi-aṅkurā patamānā suvaṇṇapaṭṭe pavāḷā viya nikkhittā virocayiṁsu.

Bodhisatte pana tattha nisinneyeva Vasavattimāro devaputto "Siddhatthakumāro mama visayamatikkamitukāmo, na dānāhamatikkamitumassa dassāmī"ti mārabalassa matatthaṁ ārocetvā mārabalamādāya nikkhami. Sā kira mārasenā mārassa purato dvādasayojanā ahosi, tathā dakkhiṇato ca vāmapassato ca, pacchato pana cakkavāḷapariyantaṁ katvā ṭhitā, uddhaṁ navayojanubbedhā ahosi. Yassā pana unnadantiyā saddo navayojanasahassato paṭṭhāya pathavi-undriyanasaddo viya suyyati. Tasmiṁ samaye Sakko devarājā Vijayuttaraṁ nāma saṅkhaṁ dhamamāno aṭṭhāsi. So kira saṅkho vīsahatthasatiko ahosi. Pañcasikho Gandhabbadevaputto tigāvutāyataṁ beḷuvapaṇḍuvīṇaṁ ādāya vādayamāno maṅgalayuttāni gītāni gāyamāno aṭṭhāsi. Suyāmo devarājā tigāvutāyataṁ saradasamayarajanikarasassirikaṁ dibbacāmaraṁ gahetvā mandaṁ mandaṁ bījayamāno aṭṭhāsi. Brahmā ca Sahampati tiyojanavitthataṁ dutiyamiva puṇṇacandaṁ setacchattaṁ

1. Brāhmaṇo (Sī, I) 2. Nijahadayamiva (Sī, I) 3-3. Natthi (Sī, I)

သာယနှသမယေ ဒေဝတာဟိ အလင်္ကတေန မဂ္ဂေန ဗောဓိရုက္ခာဘိမုခေါ ပါယာသိ။ ဒေဝနာဂယက္ခသိဒ္ဓါဒယော ဒိဗ္ဗေဟိ မာလာဂန္ဓဝိလေပနေဟိ ပူဇယိံသု။ တသ္မိံ သမယေ **သောတ္ထိယော** နာမ တိဏဟာရကော[1] တိဏံ အာဒါယ ပဋိပထေ အာဂစ္ဆန္တော မဟာပုရိသဿ အာကာရံ ဉတွာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော အဒါသိ။ ဗောဓိသတ္တော တိဏံ ဂဟေတွာ အသိတဉ္ဇနဂိရိသင်္ကာသံ အာစရန္တမိဝ ဒိနကရဇာလံ သကဟဒယမိဝ[2] ကရုဏာသီတလံ သီတစ္ဆာယံ ဝိဝိဓဝိဟဂဂဏသမ္ပာတဝိရဟိတံ မန္ဒမာရုတေရိတာယ ဃနသာခါယ သမလင်္ကတံ နစ္စန္တမိဝ ပီတိယာ ရဉ္ဇမာနမိဝ စ တရုဂဏာနံ ဝိရောစမာနဝိဇယတရုမဿတ္ထဗောဓိရုက္ခမူလမုပဂန္တွာ အဿတ္ထဒုမရာဇံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပုဗ္ဗုတ္တရဒိသာဘာဂေ ဌိတော တာနိ တိဏာနိ အဂ္ဂေ ဂဟေတွာ စာလေသိ။ တာဝဒေဝ စုဒ္ဒသဟတ္ထော ပလ္လင်္ကော အဟောသိ။ တာနိ စ တိဏာနိ စိတ္တကာရေန လေခါဂဟိတာနိ ဝိယ အဟေသုံ။ ဗောဓိသတ္တော တတ္ထ စုဒ္ဒသဟတ္ထေ တိဏသန္ထရေ [3]တိသန္ဓိပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတဝီရိယံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ သုဝဏ္ဏပီဌေ ဌပိတရဇတက္ခန္ဓံ ဝိယ စ ပညာသဟတ္ထံ ဗောဓိက္ခန္ဓံ ပိဋ္ဌိတော ကတွာ ဥပရိ မဏိဆတ္တေန ဝိယ ဗောဓိသာခါဟိ ဓာရိယမာနော နိသီဒိ။ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏေ ပနဿ စီဝရေ[3] ဗောဓိအင်္ကုရာ ပတမာနာ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ ပဝါဠာ ဝိယ နိက္ခိတ္တာ ဝိရောစယိံသု။

ဗောဓိသတ္တေ ပန တတ္ထ နိသိန္နေယေဝ ဝသဝတ္တိမာရော ဒေဝပုတ္တော “သိဒ္ဓတ္ထကုမာရော မမ ဝိသယမတိက္ကမိတုကာမော၊ န ဒါနာဟမတိက္ကမိတုမဿ ဒဿာမီ”တိ မာရဗလဿ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ မာရဗလမာဒါယ နိက္ခမိ။ သာ ကိရ မာရသေနာ မာရဿ ပုရတော ဒွါဒသယောဇနာ အဟောသိ၊ တထာ ဒက္ခိဏတော စ ဝါမပဿတော စ၊ ပစ္ဆတော ပန စက္ကဝါဠပရိယန္တံ ကတွာ ဌိတာ၊ ဥဒ္ဓံ နဝယောဇနုဗ္ဗေဓာ အဟောသိ။ ယဿာ ပန ဥန္နဒန္တိယာ သဒ္ဒေါ နဝယောဇနသဟဿတော ပဋ္ဌာယ ပထဝိဥန္ဒြိယနသဒ္ဒေါ ဝိယ သုယျတိ။ တသ္မိံ သမယေ သက္ကော ဒေဝရာဇာ ဝိဇယုတ္တရံ နာမ သင်္ခံ ဓမမာနော အဋ္ဌာသိ။ သော ကိရ သင်္ခေါ ဝီသဟတ္ထသတိကော အဟောသိ။ ပဉ္စသိခေါ ဂန္ဓဗ္ဗဒေဝပုတ္တော တိဂါဝုတာယတံ ဗေဠုဝပဏ္ဍုဝီဏံ အာဒါယ ဝါဒယမာနော မင်္ဂလယုတ္တာနိ ဂီတာနိ ဂါယမာနော အဋ္ဌာသိ။ သုယာမော ဒေဝရာဇာ တိဂါဝုတာယတံ သရဒသမယရဇနိကရသဿိရိကံ ဒိဗ္ဗစာမရံ ဂဟေတွာ မန္ဒံ မန္ဒံ ဗီဇယမာနော အဋ္ဌာသိ။ ဗြဟ္မာ စ သဟမ္ပတိ တိယောဇနဝိတ္ထတံ ဒုတိယမိဝ ပုဏ္ဏစန္ဒံ သေတစ္ဆတ္တံ

၁-ဗြာဟ္မဏော (သီ၊ ဣ) ၂-နိဇဟဒယမိဝ (သီ၊ ဣ) ၃-၃-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

Bhagavato uddhaṁ dhāretvā aṭṭhāsi. Mahākāḷopi nāgarājā asītiyā nāganāṭakasahassehi parivuto thutisaṅgītāni[1] pavattento mahāsattaṁ namassamāno aṭṭhāsi. Dasasu cakkavāḷasahassesu devatāyo nānāvidhehi surabhikusumadāmadhūpacuṇṇādīhi pūjayamānā sādhukāraṁ pavattayamānā aṭṭhaṁsu.

Atha māro devaputto diyaḍḍhayojanasatikaṁ himagirisikharasadisaṁ paramaruciradassanaṁ Girimekhalaṁ nāma ratanakhacitavaravāraṇaṁ arivāraṇavāraṇaṁ abhiruhitvā bāhusahassaṁ māpetvā aggahitaggahaṇena nānāvudhāni aggahāpesi. Māraparisāpi asi pharasusarasattisabalāsamussitadhanumusalaphāla[2]saṅkukuntatomara-upalalaguḷavalayakaṇayakappaṇacakkakaṭakadhārārurusīhakhaggasarabha varāhabyagghavānaroragamajjārolūkavadanāmahiṁsapasadaturaṅgadiradādi vadanā ca nānābhīmavirūpabībhacchakāyā manussayakkha pisāca sadisakāyā ca mahāsattaṁ bodhisattaṁ bodhimūle nisinnaṁ ajjhottharamānā gantvā parivārayitvā mārassa sandesaṁ samudikkhamānā aṭṭhāsi.

Tato mārabale Bodhimaṇḍamupasaṅkamanteyeva tesaṁ Sakkādīnaṁ ekopi ṭhātuṁ nāsakkhi. Sammukhasammukhaṭṭhāneneva palāyiṁsu. Sakko pana devarājā taṁ Vijayuttarasaṅkhaṁ piṭṭhiyaṁ katvā palāyitvā cakkavāḷamukhavaṭṭiyaṁ aṭṭhāsi. Mahābrahmā setacchattaṁ cakkavāḷakoṭiyaṁ ṭhapetvā brahmalokameva agamāsi. Kāḷo nāgarājā sabbanāṭakāni chaḍḍetvā pathaviyaṁ nimujjitvā pañcayojanasatikaṁ Mañjerikanāgabhavanaṁ gantvā hatthena mukhaṁ pidahitvā nipajji. Ekadevatāpi tattha ṭhātuṁ samatthā nāma nāhosi. Mahāpuriso pana suññavimāne mahābrahmā viya ekakova nisīdi. “Idāni māro āgamissatī”ti paṭhamameva anekarūpāni aniṭṭhāni dunnimittāni pāturahesuṁ.

Pamattabandhussa ca yuddhakāle,
Tilokabandhussa ca vattamāne.
Ukkā samantā nipatiṁsu ghorā,
Dhūmandhakārā ca disā ahesuṁ.

1. Thutisatāni (Sī) 2. Phāli (Sī, I)

ဘဂဝတော ဥဒ္ဓံ ဓာရေတွာ အဋ္ဌာသိ။ မဟာကာဠောပိ နာဂရာဇာ အသီတိယာ နာဂနာဋကသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ထုတိသင်္ဂီတာနိ[၁] ပဝတ္တေန္တော မဟာသတ္တံ နမဿမာနော အဋ္ဌာသိ။ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု ဒေဝတာယော နာနာဝိဓေဟိ သုရဘိကုသုမဒါမဓူပစုဏ္ဏာဒီဟိ ပူဇယမာနာ သာဓုကာရံ ပဝတ္တယမာနာ အဋ္ဌံသု။

အထ မာရော ဒေဝပုတ္တော ဒိယဍ္ဎယောဇနသတိကံ ဟိမဂိရိသိခရသဒိသံ ပရမရုစိရဒဿနံ ဂိရိမေခလံ နာမ ရတနခစိတဝရဝါရဏံ အရိဝါရဏဝါရဏံ အဘိရုဟိတွာ ဗာဟုသဟဿံ မာပေတွာ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန နာနာဝုဓာနိ အဂ္ဂဟာပေသိ။ မာရပရိသာပိ အသိဖရသုသရသတ္တိသဗလာ သမုဿိတဓနုမုသလ ဖာလ[၂] သင်္ကု ကုန္တ တောမရ ဥပလ လဂုဠ ဝလယ ကဏယ ကပ္ပဏ စက္ကကဋကဓာရာ ရုရု သီဟ ခဂ္ဂ သရဘ ဝရာဟ ဗျဂ္ဃ ဝါနရောရဂ မဇ္ဇာရောလူကဝဒနာ မဟိံသ ပသဒ တုရင်္ဂ ဒိရဒါဒိဝဒနာ စ နာနာဘီမဝိရူပဗီဘစ္ဆကာယာ မနုဿယက္ခပိသာစ သဒိသကာယာ စ မဟာသတ္တံ ဗောဓိသတ္တံ ဗောဓိမူလေ နိသိန္နံ အဇ္ဈောတ္ထရမာနာ ဂန္တွာ ပရိဝါရယိတွာ မာရဿ သန္ဒေသံ သမုဒိက္ခမာနာ အဋ္ဌာသိ။

တတော မာရဗလေ ဗောဓိမဏ္ဍမုပသင်္ကမန္တေယေဝ တေသံ သက္ကာဒီနံ ဧကောပိ ဌာတုံ နာသက္ခိ။ သမ္မုခသမ္မုခဋ္ဌာနေနေဝ ပလာယိံသု။ သက္ကော ပန ဒေဝရာဇာ တံ ဝိဇယုတ္တရသင်္ခံ ပိဋ္ဌိယံ ကတွာ ပလာယိတွာ စက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယံ အဋ္ဌာသိ။ မဟာဗြဟ္မာ သေတစ္ဆတ္တံ စက္ကဝါဠကောဋိယံ ဌပေတွာ ဗြဟ္မလောကမေဝ အဂမာသိ။ ကာဠော နာဂရာဇာ သဗ္ဗနာဋကာနိ ဆဍ္ဍေတွာ ပထဝိယံ နိမုဇ္ဇိတွာ ပဉ္စယောဇနသတိကံ မဉ္ဇေရိကနာဂဘဝနံ ဂန္တွာ ဟတ္ထေန မုခံ ပိဒဟိတွာ နိပဇ္ဇိ။ ဧကဒေဝတာပိ တတ္ထ ဌာတုံ သမတ္ထာ နာမ နာဟောသိ။ မဟာပုရိသော ပန သုညဝိမာနေ မဟာဗြဟ္မာ ဝိယ ဧကကောဝ နိသီဒိ။ “ဣဒါနိ မာရော အာဂမိဿတီ”တိ ပဌမမေဝ အနေကရူပါနိ အနိဋ္ဌာနိ ဒုန္နိမိတ္တာနိ ပါတုရဟေသုံ။

ပမတ္တဗန္ဓုဿ စ ယုဒ္ဓကာလေ၊
တိလောကဗန္ဓုဿ စ ဝတ္တမာနေ။
ဥက္ကာ သမန္တာ နိပတိံသု ဃောရာ၊
ဓူမန္ဓကာရာ စ ဒိသာ အဟေသုံ။

၁-ထုတိသတာနိ (သီ) ၂-ဖာလိ (သီ၊ ဣ)

Acetanā'yampi sacetanā yathā,
Gatā viyogaṁ patineva kāminī.
Lateva vātābhihatā sasāgarā,
Pakampi nānāsadharā dharā mahī.

Ahesu'muddhūtajalā samuddā,
Vahiṁsu najjo paṭilomameva.
Kūṭāni nānātarusaṁghaṭāni,
Bhetvā[1] girīnaṁ pathaviṁ bhajiṁsu.

Pavāyi vāto pharuso samantā,
Nighaṭṭasaddo tumulo ahosi.
Bhajittha ghoraṁ ravirandhakāraṁ,
Kabandharūpaṁ gagane carittha.

Evaṁpakāraṁ asivaṁ aniṭṭhaṁ,
Ākāsagaṁ bhūmigatañca ghoraṁ.
Anekarūpaṁ kira dunnimittaṁ,
Ahosi mārāgamane samantā.

Taṁ devadevaṁ abhihantukāmaṁ,
Kāmaṁ tu disvā pana devasaṁghā.
Hāhāti saddaṁ anukampamānā,
Akaṁsu saddhiṁ amaraṅganāhi.

[2]Pacchāpi passiṁsu sudantarūpaṁ,
Disāvidisāsu palāyamānaṁ.
Sa-antakaṁ taṁ sabalaṁ anekaṁ,
Hatthe ca tharū ca pātā tayiṁsu[2].

Vihaṅgamānaṁ garuḷova majjhe,
Majjhe migānaṁ paramova sīho.
Mahāyaso mārabalassa majjhe,
Visārado vītabhayo nisīdi.

1. Chetvā (Ka) 2-2. Natthi (Sī, I)

အစေတနာ'ယမ္ပိ သစေတနာ ယထာ၊
ဂတာ ဝိယောဂံ ပတိနေဝ ကာမိနီ။
လတေဝ ဝါတာဘိဟတာ သသာဂရာ၊
ပကမ္ပိ နာနာသဓရာ ဓရာ မဟီ။

အဟေသု'မုဒ္ဓူတဇလာ သမုဒ္ဒါ၊
ဝဟိံသု နဇ္ဇော ပဋိလောမမေဝ။
ကူဋာနိ နာနာတရုသံဃဋာနိ၊
ဘေတွာ[၁] ဂိရီနံ ပထဝိံ ဘဇိံသု။

ပဝါယိ ဝါတော ဖရုသော သမန္တာ၊
နိဃဋ္ဋသဒ္ဒေါ တုမုလော အဟောသိ။
ဘဇိတ္ထ ဃောရံ ရဝိရန္ဓကာရံ၊
ကဗန္ဓရူပံ ဂဂနေ စရိတ္ထ။

ဧဝံပကာရံ အသိဝံ အနိဋ္ဌံ၊
အာကာသဂံ ဘူမိဂတဉ္စ ဃောရံ။
အနေကရူပံ ကိရ ဒုန္နိမိတ္တံ၊
အဟောသိ မာရာဂမနေ သမန္တာ။

တံ ဒေဝဒေဝံ အဘိဟန္တုကာမံ၊
ကာမံ တု ဒိသွာ ပန ဒေဝသံဃာ။
ဟာဟာတိ သဒ္ဒံ အနုကမ္ပမာနာ၊
အကံသု သဒ္ဓိံ အမရင်္ဂနာဟိ။

[၂]ပစ္ဆာပိ ပဿိံသု သုဒန္တရူပံ၊
ဒိသာဝိဒိသာသု ပလာယမာနံ။
သအန္တကံ တံ သဗလံ အနေကံ၊
ဟတ္ထေ စ ထရူ စ ပါတာ တယိံသု[၂]။

ဝိဟင်္ဂမာနံ ဂရုဠောဝ မဇ္ဈေ၊
မဇ္ဈေ မိဂါနံ ပရမောဝ သီဟော။
မဟာယသော မာရဗလဿ မဇ္ဈေ၊
ဝိသာရဒေါ ဝီတဘယော နိသီဒိ။

၁-ဆေတွာ (က) ၂-၂-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

Atha māro "Siddhatthaṁ bhiṁsāpetvā palāpessāmī"ti vātavassaṁ paharaṇavassaṁ pāsāṇavassaṁ puna aṅgārakukkuḷavālukakalala'ndhakāravuṭṭhīhi navahi māra-iddhīhi bodhisattaṁ palāpetuṁ asakkonto kuddhamānaso "kiṁ bhaṇe tiṭṭhatha, imaṁ siddhatthamasiddhatthaṁ karotha, gaṇhatha hanatha chindatha bandhatha na muñcatha palāpethā"ti māraparisaṁ āṇāpetvā sayañca Girimekhalassa khandhe nisīditvā ekena karena saraṁ bhamayanto bodhisattaṁ upasaṅkamitvā "bho Siddhattha uṭṭhaha pallaṅkā"ti āha. Māraparisāpi mahāsattassa atighoraṁ pīḷamakāsi. [1]Atha mahāpuriso "kadā te pūritā māra pallaṅkatthāya pāramī"ti-ādīni vacanāni vatvā dakkhiṇahatthaṁ pathaviṁ ninnāmesi. Taṅkhaṇaññeva cuddasasahassādhikāni dasasatasahassayojanabahalāni pathavisandhārakāni vātudakāni paṭhamaṁ kampetvā tadanantaraṁ catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalā ayaṁ mahāpathavī chadhā pakampittha. Upari ākāse anekasahassāni vijjulatā ca asanī ca phaliṁsu. Atha Girimekhaladirado jaṇṇukena pati. Māro Girimekhalakkhandhe nisinno bhūmiyaṁ pati. Māraparisāpi disāvidisāsu bhusamuṭṭhi viya vikiriṁsu[1].

Atha mahāpurisopi taṁ samāraṁ mārabalaṁ khantimettāvīriyapaññādīnaṁ attano pāramīnamānubhāvena viddhaṁsetvā paṭhamayāme pubbenivāsaṁ anussaritvā majjhimayāme dibbacakkhuṁ visodhetvā paccūsasamaye sabbabuddhānaṁ āciṇṇe paccayākāre ñāṇaṁ otāretvā ānāpānacatutthajjhānaṁ nibbattetvā tameva pādakaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā maggapaṭipāṭiyā adhigatena catutthamaggena sabbakilese khepetvā sabbabuddhaguṇe paṭivijjhitvā sabbabuddhāciṇṇaṁ—

"Anekajātisaṁsāraṁ, sandhāvissaṁ anibbisaṁ.
Gahakāraṁ gavesanto, dukkhā jāti punappunaṁ.

Gahakāraka diṭṭhosi, puna gehaṁ na kāhasi.
Sabbā te phāsukā bhaggā, gahakūṭaṁ visaṅkhataṁ.
Visaṅkhāragataṁ cittaṁ, taṇhānaṁ khayamajjhagā"ti[2]—

udānaṁ udānesi.

1-1. Natthi (Sī, I) 2. Khu 1. 36 piṭṭhe Dhammapade.

အထ မာရော "သိဒ္ဓတ္ထံ ဘိံသာပေတွာ ပလာပေဿာမီ"တိ ဝါတဝဿံ ပဟရဏဝဿံ ပါသာဏဝဿံ ပုန အင်္ဂါရကုက္ကုဠဝါလုကကလလ'န္ဓကာရဝုဋ္ဌီဟိ နဝဟိ မာရဣဒ္ဓီဟိ ဗောဓိသတ္တံ ပလာပေတုံ အသက္ကောန္တော ကုဒ္ဓမာနသော "ကိံ ဘဏေ တိဋ္ဌထ၊ ဣမံ သိဒ္ဓတ္ထမသိဒ္ဓတ္ထံ ကရောထ၊ ဂဏှထ ဟနထ ဆိန္ဒထ ဗန္ဓထ န မုဉ္စထ ပလာပေထာ"တိ မာရပရိသံ အာဏာပေတွာ သယဉ္စ ဂိရိမေခလဿ ခန္ဓေ နိသီဒိတွာ ဧကေန ကရေန သရံ ဘမယန္တော ဗောဓိသတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ "ဘော သိဒ္ဓတ္ထ ဥဋ္ဌဟ ပလ္လင်္ကာ"တိ အာဟ။ မာရပရိသာပိ မဟာသတ္တဿ အတိဃောရံ ပီဠမကာသိ။ [၁]အထ မဟာပုရိသော "ကဒါ တေ ပူရိတာ မာရ ပလ္လင်္ကတ္ထာယ ပါရမီ"တိအာဒီနိ ဝစနာနိ ဝတွာ ဒက္ခိဏဟတ္ထံ ပထဝိံ နိန္နာမေသိ။ တင်္ခဏညေဝ စုဒ္ဒသသဟဿာဓိကာနိ ဒသသတသဟဿယောဇနဗဟလာနိ ပထဝိသန္ဓာရကာနိ ဝါတုဒကာနိ ပဌမံ ကမ္ပေတွာ တဒနန္တရံ စတုနဟုတာဓိကဒွိယောဇနသတသဟဿဗဟလာ အယံ မဟာပထဝီ ဆဓာ ပကမ္ပိတ္ထ။ ဥပရိ အာကာသေ အနေကသဟဿာနိ ဝိဇ္ဇုလတာ စ အသနီ စ ဖလိံသု။ အထ ဂိရိမေခလဒိရဒေါ ဇဏ္ဏုကေန ပတိ။ မာရော ဂိရိမေခလက္ခန္ဓေ နိသိန္နော ဘူမိယံ ပတိ။ မာရပရိသာပိ ဒိသာဝိဒိသာသု ဘုသမုဋ္ဌိ ဝိယ ဝိကိရိံသု[၁]။

အထ မဟာပုရိသောပိ တံ သမာရံ မာရဗလံ ခန္တိမေတ္တာဝီရိယပညာဒီနံ အတ္တနော ပါရမီနမာနုဘာဝေန ဝိဒ္ဓံသေတွာ ပဌမယာမေ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရိတွာ မဇ္ဈိမယာမေ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓေတွာ ပစ္စူသသမယေ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ အာစိဏ္ဏေ ပစ္စယာကာရေ ဉာဏံ ဩတာရေတွာ အာနာပါနစတုတ္ထဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တမေဝ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ အဓိဂတေန စတုတ္ထမဂ္ဂေန သဗ္ဗကိလေသေ ခေပေတွာ သဗ္ဗဗုဒ္ဓဂုဏေ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါစိဏ္ဏံ—

"အနေကဇာတိသံသာရံ၊ သန္ဓာဝိဿံ အနိဗ္ဗိသံ။
ဂဟကာရံ ဂဝေသန္တော၊ ဒုက္ခာ ဇာတိ ပုနပ္ပုနံ။

ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသိ၊ ပုန ဂေဟံ န ကာဟသိ။
သဗ္ဗာ တေ ဖာသုကာ ဘဂ္ဂါ၊ ဂဟကူဋံ ဝိသင်္ခတံ။
ဝိသင်္ခါရဂတံ စိတ္တံ၊ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ"တိ[၂]—

ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

၁-၁. နတ္ထိ (သီ၊ ဣ) ၂-ခု ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

Santikenidānakathā

Udānaṁ udānetvā nisinnassa Bhagavato etadahosi “ahaṁ kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni imassa pallaṅkassa kāraṇā sandhāviṁ, ayaṁ me pallaṅko vijayapallaṅko maṅgalapallaṅko, ettha me nisinnassa yāva saṅkappo na paripuṇṇo, na tāva ito vuṭṭhahissāmī”ti anekakoṭisatasahassasaṅkhā samāpattiyo samāpajjanto sattāhaṁ tattheva nisīdi. Yaṁ sandhāya vuttaṁ “atha kho Bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisīdi vimuttisukhapaṭisaṁvedī”ti[1].

Athekaccānaṁ devatānaṁ “ajjāpi tāva nūna Siddhatthassa kattabbakiccaṁ atthi. Pallaṅkasmiṁ hi ālayaṁ na vijahatī”ti parivitakko udapādi. Atha Satthā devatānaṁ vitakkaṁ ñatvā tāsaṁ vitakkūpasamanatthaṁ vehāsaṁ abbhuggantvā Yamakapāṭihāriyaṁ dassesi. Evaṁ iminā pāṭihāriyena devatānaṁ vitakkaṁ vūpasametvā pallaṅkato īsakaṁ pācīnanissite uttaradisābhāge ṭhatvā “imasmiṁ vata me pallaṅke sabbaññutaññāṇaṁ paṭividdhan”ti cattāri asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca pūritānaṁ pāramīnaṁ phalādhigamanaṭṭhānaṁ pallaṅkañca Bodhirukkhañca animisehi akkhīhi olokayamāno sattāhaṁ vītināmesi, taṁ ṭhānaṁ **Animisacetiyaṁ** nāma jātaṁ.

Atha pallaṅkassa ca ṭhitaṭṭhānassa ca antarā caṅkamaṁ māpetvā puratthimapacchimato āyate ratanacaṅkame caṅkamanto sattāhaṁ vītināmesi, taṁ ṭhānaṁ **Ratanacaṅkamacetiyaṁ** nāma jātaṁ.

Catutthe pana sattāhe bodhito pacchimuttaradisābhāge devatā ratanagharaṁ māpayiṁsu. Tattha pallaṅkena nisīditvā Abhidhammapiṭakaṁ vicinanto sattāhaṁ vītināmesi, taṁ pana ṭhānaṁ **Ratanagharacetiyaṁ** nāma jātaṁ.

Evaṁ Bhagavā bodhisamīpeyeva cattāri sattāhāni vītināmetvā pañcame sattāhe Bodhirukkhamūlā yena **Ajapālanigrodho,** tenupasaṅkami. Tatrāpi dhammaṁ vicinanto vimuttisukhañca paṭisaṁvedento nisīdi.

Satthā tattha sattāhaṁ vītināmetvā **Mucalinda**mūlaṁ agamāsi. Tattha sattāhavaddalikāya uppannāya sītādipaṭibāhanatthaṁ Mucalindena nāgarājena sattakkhattuṁ bhogehi parikkhitto asambādhāya gandhakuṭiyā viharanto

1. Vi 3. 1 piṭṭhe.

သန္တိကေနိဒါနကထာ

ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ နိသိန္နဿ ဘဂဝတော ဧတဒဟောသိ “အဟံ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ဣမဿ ပလ္လင်္ကဿ ကာရဏာ သန္ဓာဝိံ၊ အယံ မေ ပလ္လင်္ကော ဝိဇယပလ္လင်္ကော မင်္ဂလပလ္လင်္ကော၊ ဧတ္ထ မေ နိသိန္နဿ ယာဝ သင်္ကပ္ပေါ န ပရိပုဏ္ဏော၊ န တာဝ ဣတော ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ အနေကကောဋိသတသဟဿသင်္ခါ သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇန္တော သတ္တာဟံ တတ္ထေဝ နိသီဒိ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “အထ ခေါ ဘဂဝါ သတ္တာဟံ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ ဝိမုတ္တိသုခပဋိသံဝေဒီ”တိ[1]။

အထေကစ္စာနံ ဒေဝတာနံ “အဇ္ဇာပိ တာဝ နူန သိဒ္ဓတ္ထဿ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ အတ္ထိ။ ပလ္လင်္ကသ္မိံ ဟိ အာလယံ န ဝိဇဟတီ”တိ ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ။ အထ သတ္ထာ ဒေဝတာနံ ဝိတက္ကံ ဉတွာ တာသံ ဝိတက္ကူပသမနတ္ထံ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒဿေသိ။ ဧဝံ ဣမိနာ ပါဋိဟာရိယေန ဒေဝတာနံ ဝိတက္ကံ ဝူပသမေတွာ ပလ္လင်္ကတော ဤသကံ ပါစီနနိဿိတေ ဥတ္တရဒိသာဘာဂေ ဌတွာ “ဣမသ္မိံ ဝတ မေ ပလ္လင်္ကေ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဒ္ဓ”န္တိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပူရိတာနံ ပါရမီနံ ဖလာဓိဂမနဋ္ဌာနံ ပလ္လင်္ကဉ္စ ဗောဓိရုက္ခဉ္စ အနိမိသေဟိ အက္ခီဟိ ဩလောကယမာနော သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ၊ တံ ဌာနံ **အနိမိသစေတိယံ** နာမ ဇာတံ။

အထ ပလ္လင်္ကဿ စ ဌိတဋ္ဌာနဿ စ အန္တရာ စင်္ကမံ မာပေတွာ ပုရတ္ထိမပစ္ဆိမတော အာယတေ ရတနစင်္ကမေ စင်္ကမန္တော သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ၊ တံ ဌာနံ **ရတနစင်္ကမစေတိယံ** နာမ ဇာတံ။

စတုတ္ထေ ပန သတ္တာဟေ ဗောဓိတော ပစ္ဆိမုတ္တရဒိသာဘာဂေ ဒေဝတာ ရတနဃရံ မာပယိံသု။ တတ္ထ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိတွာ အဘိဓမ္မပိဋကံ ဝိစိနန္တော သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ၊ တံ ပန ဌာနံ **ရတနဃရစေတိယံ** နာမ ဇာတံ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဗောဓိသမီပေယေဝ စတ္တာရိ သတ္တာဟာနိ ဝီတိနာမေတွာ ပဉ္စမေ သတ္တာဟေ ဗောဓိရုက္ခမူလာ ယေန **အဇပါလနိဂြောဓော၊** တေနုပသင်္ကမိ။ တတြာပိ ဓမ္မံ ဝိစိနန္တော ဝိမုတ္တိသုခဉ္စ ပဋိသံဝေဒေန္တော နိသီဒိ။

သတ္ထာ တတ္ထ သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ **မုစလိန္ဒ**မူလံ အဂမာသိ။ တတ္ထ သတ္တာဟဝဒ္ဒလိကာယ ဥပ္ပန္နာယ သီတာဒိပဋိဗာဟနတ္ထံ မုစလိန္ဒေန နာဂရာဇေန သတ္တက္ခတ္တုံ ဘောဂေဟိ ပရိက္ခိတ္တော အသမ္ဗာဓာယ ဂန္ဓကုဋိယာ ဝိဟရန္တော

၁-ဝိ ၃-၁-ပိဋ္ဌေ။

viya vimuttisukhaṁ paṭisaṁvediyamāno tattha sattāhaṁ vītināmetvā Rājāyatanamūlaṁ upasaṅkami. Tatthapi vimuttisukhaṁ paṭisaṁvediyamānova sattāhaṁ nisīdi. Ettāvatā satta sattāhāni paripuṇṇāni. Etthantare Bhagavato neva mukhadhovanaṁ, na sarīrapaṭijagganaṁ, nāhārakiccaṁ[1] ahosi, phalasukheneva[2] vītivattesi. Atha sattasattāhamatthake ekūnapaññāsatime divase Sakkena Devānamindena upanītena nāgalatādantakaṭṭhena ca Anotattadahodakena ca mukhaṁ dhovitvā tattheva **Rājāyatana**mūle nisīdi.

Tasmiṁ samaye **Tapussabhallikā**[3] nāma dve vāṇijā ñātisālohitāya devatāya Satthu āhāradāne ussāhitā manthañca madhupiṇḍikañca ādāya “paṭiggaṇhātu Bhagavā imaṁ āhāraṁ anukampaṁ upādāyā”ti Satthāraṁ upasaṅkamitvā aṭṭhaṁsu. Bhagavā pāyāsapaṭiggahaṇadivaseyeva devadattiyassa pattassa antarahitattā “na kho Tathāgatā hatthesu āhāraṁ paṭiggaṇhanti, kimhi nu kho ahaṁ imaṁ paṭiggaṇheyyan”ti cintesi. Athassa Bhagavato ajjhāsayaṁ viditvā catūhi disāhi cattāro mahārājano indanīlamaṇimaye cattāro patte upanāmesuṁ. Bhagavā te paṭikkhipi. Puna muggavaṇṇe silāmaye cattāro patte upanāmesuṁ. Bhagavā tesaṁ catunnampi devaputtānaṁ anukampaṁ upādāya paṭiggahetvā ekībhāvaṁ upanetvā tasmiṁ paccagghe selamaye patte āhāraṁ paṭiggahetvā paribhuñjitvā anumodanamakāsi. Te dve bhātarovāṇijā Buddhañca dhammañca saraṇaṁ gantvā dvevācikā upāsakā ahesuṁ.

Atha Satthā puna Ajapālanigrodhameva gantvā nigrodhamūle nisīdi. Athassa tattha nisinnamattasseva adhigatassa dhammassa gambhīrataṁ paccavekkhantassa sabbabuddhānaṁ āciṇṇo “adhigato kho myāyaṁ dhammo”ti-ādinā[4] paresaṁ dhammaṁ adesetukāmatākārappatto parivitakko udapādi. Atha **brahmā Sahampati** “nassati vata bho loko, vinassati vata bho loko”ti[5] dasasu cakkavāḷasahassesu Sakkasuyāmasantusitanimmānaratiparanimmitavasavattimahābrahmāno ca gahetvā Satthu santikaṁ āgantvā “desetu bhante Bhagavā dhamman”ti-ādinā[6] nayena dhammadesanaṁ āyāci.

1. Na nahānakiccaṁ (Sī, I) 2. Jhānasukhaphalasukheneva (Jātaka-Ṭṭha 1. 92 piṭṭhe)
3. Tapassubhallukā (Sī, I)
4. Dī 2. 31; Ma 1. 224; Ma 2. 291; Saṁ 1. 138; Vi 3. 5 piṭṭhesu.
5. Dī 2. 31; Ma 1. 224; Ma 2. 292; Saṁ 1. 138; Vi 3. 6 piṭṭhesu.
6. Dī 2. 31; Ma 1. 224; Ma 2. 292; Saṁ 1. 139; Vi 3. 6-7, 9 piṭṭhesu.

ဝိယ ဝိမုတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒိယမာနော တတ္ထ သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေတွာ ရာဇာယတနမူလံ ဥပသင်္ကမိ။ တတ္ထာပိ ဝိမုတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒိယမာနောဝ သတ္တာဟံ နိသီဒိ။ ဧတ္တာဝတာ သတ္တ သတ္တာဟာနိ ပရိပုဏ္ဏာနိ။ ဧတ္ထန္တရေ ဘဂဝတော နေဝ မုခဓောဝနံ, န သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ, နာဟာရကိစ္စံ[၁] အဟောသိ၊ ဖလသုခေနေဝ[၂] ဝီတိဝတ္တေသိ။ အထ သတ္တသတ္တာဟမတ္ထကေ ဧကူနပညာသတိမေ ဒိဝသေ သက္ကေန ဒေဝါနမိန္ဒေန ဥပနီတေန နာဂလတာဒန္တကဋ္ဌေန စ အနောတတ္တဒဟောဒကေန စ မုခံ ဓောဝိတွာ တတ္ထေဝ **ရာဇာယတန**မူလေ နိသီဒိ။

တသ္မိံ သမယေ **တပုဿဘလ္လိကာ**[၃] နာမ ဒွေ ဝါဏိဇာ ဉာတိသာလောဟိတာယ ဒေဝတာယ သတ္ထု အာဟာရဒါနေ ဥဿာဟိတာ မန္ထဉ္စ မဓုပိဏ္ဍိကဉ္စ အာဒါယ “ပဋိဂ္ဂဏှာတု ဘဂဝါ ဣမံ အာဟာရံ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ”တိ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ အဋ္ဌံသု။ ဘဂဝါ ပါယာသပဋိဂ္ဂဟဏဒိဝသေယေဝ ဒေဝဒတ္တိယဿ ပတ္တဿ အန္တရဟိတတ္တာ “န ခေါ တထာဂတာ ဟတ္ထေသု အာဟာရံ ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ၊ ကိမှိ နု ခေါ အဟံ ဣမံ ပဋိဂ္ဂဏှေယျ”န္တိ စိန္တေသိ။ အထဿ ဘဂဝတော အဇ္ဈာသယံ ဝိဒိတွာ စတူဟိ ဒိသာဟိ စတ္တာရော မဟာရာဇာနော ဣန္ဒနီလမဏိမယေ စတ္တာရော ပတ္တေ ဥပနာမေသုံ။ ဘဂဝါ တေ ပဋိက္ခိပိ။ ပုန မုဂ္ဂဝဏ္ဏေ သိလာမယေ စတ္တာရော ပတ္တေ ဥပနာမေသုံ။ ဘဂဝါ တေသံ စတုန္နမ္ပိ ဒေဝပုတ္တာနံ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဧကီဘာဝံ ဥပနေတွာ တသ္မိံ ပစ္စဂ္ဃေ သေလမယေ ပတ္တေ အာဟာရံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ အနုမောဒနမကာသိ။ တေ ဒွေ ဘာတရော ဝါဏိဇာ ဗုဒ္ဓဉ္စ ဓမ္မဉ္စ သရဏံ ဂန္တွာ ဒွေဝါစိကာ ဥပါသကာ အဟေသုံ။

အထ သတ္ထာ ပုန အဇပါလနိဂြောဓမေဝ ဂန္တွာ နိဂြောဓမူလေ နိသီဒိ။ အထဿ တတ္ထ နိသိန္နမတ္တဿေဝ အဓိဂတဿ ဓမ္မဿ ဂမ္ဘီရတံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ အာစိဏ္ဏော “အဓိဂတော ခေါ မျာယံ ဓမ္မော”တိအာဒိနာ[၄] ပရေသံ ဓမ္မံ အဒေသေတုကာမတာကာရပ္ပတ္တော ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ။ အထ **ဗြဟ္မာ သဟမ္ပတိ** “နဿတိ ဝတ ဘော လောကော၊ ဝိနဿတိ ဝတ ဘော လောကော”တိ[၅] ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု သက္ကသုယာမသန္တုသိတနိမ္မာနရတိပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိမဟာဗြဟ္မာနော စ ဂဟေတွာ သတ္ထု သန္တိကံ အာဂန္တွာ “ဒေသေတု ဘန္တေ ဘဂဝါ ဓမ္မ”န္တိအာဒိနာ[၆] နယေန ဓမ္မဒေသနံ အာယာစိ။

၁-န နဟာနကိစ္စံ (သီ၊ ဣ) ၂-ဈာနသုခဖလသုခေနေဝ (ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၉၂-ပိဋ္ဌေ)
၃-တပဿုဘလ္လုကာ (သီ၊ ဣ) ၄-ဒီ ၂-၃၁၊ မ ၁-၂၂၄၊ မ ၂-၂၉၁၊ သံ ၁-၁၃၈၊ ဝိ ၃-၅-ပိဋ္ဌေသု။
၅-ဒီ ၂-၃၁၊ မ ၁-၂၂၄၊ မ ၂-၂၉၂၊ သံ ၁-၁၃၈၊ ဝိ ၃-၆-ပိဋ္ဌေသု။
၆-ဒီ ၂-၃၁၊ မ ၁-၂၂၄၊ မ ၂-၂၉၂၊ သံ ၁-၁၃၉၊ ဝိ ၃-၆-၇-၉-ပိဋ္ဌေသု။

Atha Satthā tassa paṭiññaṁ datvā "kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan"ti cintento **Āḷārudakānaṁ** kālaṅkatabhāvaṁ ñatvā "bahūpakārā kho me pañcavaggiyā bhikkhū"ti pañcavaggiye ārabbha manasikāraṁ katvā "kahaṁ nu kho te etarahi viharantī"ti āvajjento "Bārāṇasiyaṁ Isipatane migadāye"ti ñatvā "tattha gantvā dhammacakkaṁ pavattessāmī"ti katipāhaṁ Bodhimaṇḍasāmanteyeva piṇḍāya caranto viharitvā āsāḷhipuṇṇamiyaṁ "Bārāṇasiṁ gamissāmī"ti pattacīvaramādāya aṭṭhārasayojanamaggaṁ paṭipajji. Antarāmagge haṭṭhatupagaṁ **Upakaṁ** nāma ājīvakaṁ disvā tassa attano Buddhabhāvaṁ ācikkhitvā taṁdivasaṁyeva sāyanhasamaye Isipatanaṁ agamāsi.

Pañcavaggiyā pana Tathāgataṁ dūratova āgacchantaṁ disvā "ayaṁ āvuso samaṇo Gotamo paccayabāhullāya āvatto paripuṇṇakāyo pīṇindriyo suvaṇṇavaṇṇo hutvā āgacchati, imassa abhivādanādīni na karissāma, āsanamattaṁ pana paññāpeyyāmā"ti katikaṁ akaṁsu. Bhagavā tesaṁ cittācāraṁ ñatvā sabbasattesu anodhissakavasena pharaṇasamatthaṁ mettacittaṁ saṁkhipitvā odhissakavasena mettacittena phari. Te Bhagavato mettacittena phuṭṭhā Tathāgate upasaṅkamante sakāya katikāya saṇṭhātuṁ asakkontā abhivādanādīni sabbakiccāni akaṁsu. [1]Vitthārakathā **Vinayamahāvaggā**dīsu vuttanayeneva veditabbā[1].

Atha Bhagavā attano Buddhabhāvaṁ te ñāpetvā paññattavarabuddhāsane nisīditvā uttarāsāḷhanakkhattayoge vattamāne aṭṭhārasahi brahmakoṭīhi parivuto pañcavaggiye there āmantetvā **Dhammacakkappavattanasuttantaṁ** desesi. Tesu Aññāsikoṇḍañño desanānusārena ñāṇaṁ pesento suttapariyosāne aṭṭhārasahi brahmakoṭīhi saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ—

1. "Ahametarahi Sambuddho, Gotamo Sakyavaḍḍhano.
   Padhānaṁ padahitvāna, patto sambodhimuttamaṁ.

2. Brahmunā yācito santo, dhammacakkaṁ pavattayiṁ.
   Aṭṭhārasannaṁ koṭīnaṁ, paṭhamābhisamayo ahū"ti.

1-1. Natthi (Sī, I)

အထ သတ္ထာ တဿ ပဋိညံ ဒတွာ "ကဿ နု ခေါ အဟံ ပဌမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ"န္တိ စိန္တေန္တော **အာဠာရုဒကာနံ** ကာလင်္ကတဘာဝံ ဉတွာ "ဗဟူပကာရာ ခေါ မေ ပဉ္စဝဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ"တိ ပဉ္စဝဂ္ဂိယေ အာရဗ္ဘ မနသိကာရံ ကတွာ "ကဟံ နု ခေါ တေ ဧတရဟိ ဝိဟရန္တီ"တိ အာဝဇ္ဇေန္တော "ဗာရာဏသိယံ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ"တိ ဉတွာ "တတ္ထ ဂန္တွာ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေဿာမီ"တိ ကတိပါဟံ ဗောဓိမဏ္ဍသာမန္တေယေဝ ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ဝိဟရိတွာ အာသာဠှိပုဏ္ဏမိယံ "ဗာရာဏသိံ ဂမိဿာမီ"တိ ပတ္တစီဝရမာဒါယ အဋ္ဌာရသယောဇနမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ အန္တရာမဂ္ဂေ ဟဋ္ဌတုပဂံ **ဥပကံ** နာမ အာဇီဝကံ ဒိသွာ တဿ အတ္တနော ဗုဒ္ဓဘာဝံ အာစိက္ခိတွာ တံဒိဝသံယေဝ သာယန္ဟသမယေ ဣသိပတနံ အဂမာသိ။

ပဉ္စဝဂ္ဂိယာ ပန တထာဂတံ ဒူရတောဝ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ "အယံ အာဝုသော သမဏော ဂေါတမော ပစ္စယဗာဟုလ္လာယ အာဝတ္တော ပရိပုဏ္ဏကာယော ပီဏိန္ဒြိယော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဟုတွာ အာဂစ္ဆတိ၊ ဣမဿ အဘိဝါဒနာဒီနိ န ကရိဿာမ၊ အာသနမတ္တံ ပန ပညာပေယျာမာ"တိ ကတိကံ အကံသု။ ဘဂဝါ တေသံ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ သဗ္ဗသတ္တေသု အနောဓိဿကဝသေန ဖရဏသမတ္ထံ မေတ္တစိတ္တံ သံခိပိတွာ ဩဓိဿကဝသေန မေတ္တစိတ္တေန ဖရိ။ တေ ဘဂဝတော မေတ္တစိတ္တေန ဖုဋ္ဌာ တထာဂတေ ဥပသင်္ကမန္တေ သကာယ ကတိကာယ သဏ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တာ အဘိဝါဒနာဒီနိ သဗ္ဗကိစ္စာနိ အကံသု။[1]ဝိတ္ထာရကထာ **ဝိနယမဟာဝဂ္ဂါ**ဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ[1]။

အထ ဘဂဝါ အတ္တနော ဗုဒ္ဓဘာဝံ တေ ဉာပေတွာ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိတွာ ဥတ္တရာသာဠှနက္ခတ္တယောဂေ ဝတ္တမာနေ အဋ္ဌာရသဟိ ဗြဟ္မကောဋီဟိ ပရိဝုတော ပဉ္စဝဂ္ဂိယေ ထေရေ အာမန္တေတွာ **ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တံ** ဒေသေသိ။ တေသု အညာသိကောဏ္ဍညော ဒေသနာနုသာရေန ဉာဏံ ပေသေန္တော သုတ္တပရိယောသာနေ အဋ္ဌာရသဟိ ဗြဟ္မကောဋီဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁။ "အဟမေတရဟိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဂေါတမော သကျဝဍ္ဎနော။
ပဓာနံ ပဒဟိတွာန၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။

၂။ ဗြဟ္မုနာ ယာစိတော သန္တော၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တယိံ။
အဋ္ဌာရသန္နံ ကောဋီနံ၊ ပဌမာဘိသမယော အဟူ"တိ။

၁-၁-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

Tattha **ahan**ti attānaṁ niddisati. **Etarahī**ti asmiṁ kāle. **Sakyavaḍḍhano**ti sākiyakulavaḍḍhano. “Sakyapuṅgavo”tipi pāṭho. **Padhānan**ti vīriyaṁ vuccati. **Padahitvānā**ti ghaṭetvā vāyamitvā, dukkarakārikaṁ katvāti attho. **Aṭṭhārasannaṁ koṭīnan**ti Bārāṇasiyaṁ Isipatane migadāye Dhammacakkappavattanasuttantakathāya Aññāsikoṇḍaññattherappamukhānaṁ aṭṭhārasannaṁ brahmakoṭīnaṁ paṭhamābhisamayo ahosīti attho.

Idāni Bhagavā atītaṁ kathetvā anāgataṁ abhisamayaṁ kathento—

3. “Tato parañca desente, naradevasamāgame[1].
Gaṇanāya na vattabbo, dutiyābhisamayo ahū”ti—

ādimāha.

Tattha **naradevasamāgame**ti tato aparena samayena mahāmaṅgalasamāgame dasasu cakkavāḷasahassesu devamanussānaṁ majjhe **Maṅgalasutta**pariyosāne[2] gaṇanapathaṁ vītivattānaṁ naradevānaṁ. **Dutiyābhisamayo ahū**ti hessatīti attho. Anāgatavacane vattabbe sotapatitattā “ahū”ti atītavacanaṁ vuttaṁ, kālavipariyāyavasena vā. Esa nayo ito paresu īdisesu vacanesu ca. Puna **Rāhulovādasuttanta**[3]desanāya gaṇanapathavītivatte satte abhisamayāmatapānaṁ pāyesi. Ayaṁ tatiyābhisamayo. Tena vuttaṁ—

4. “Idhevāhaṁ etarahi, ovadiṁ mama atrajaṁ.
Gaṇanāya na vattabbo, tatiyābhisamayo ahū”ti.

Bhagavato kira ekova sāvakasannipāto ahosi. Uruvelakassapādīnaṁ jaṭilānaṁ sahassaṁ, dvinnaṁ aggasāvakānaṁ aḍḍhattiyasatānīti imesaṁ aḍḍhateḷasasatānaṁ sannipāto ahosi. Tena vuttaṁ—

5. “Ekosi sannipāto me, sāvakānaṁ Mahesinaṁ.
Aḍḍhateḷasasatānaṁ, bhikkhūnāsi samāgamo”ti.

Tattha **ekosī**ti ekova āsi. **Aḍḍhateḷasasatānan**ti mama sāvakānaṁ paññāsādhikānaṁ dvādasasatānaṁ. **Bhikkhūnāsī**ti bhikkhūnaṁ

1. Naramarūnaṁ samāgame (Sī, I) 2. Khu 1. 3, 318 piṭṭhādīsu.
3. Ma 3. 324 piṭṭhādīsu.

တတ္ထ **အဟန္တိ** အတ္တာနံ နိဒ္ဒိသတိ။ **ဧတရဟီ**တိ အသ္မိံ ကာလေ။ **သကျဝဍ္ဎနော**တိ သာကိယကုလဝဍ္ဎနော။ “သကျပုင်္ဂဝေါ”တိပိ ပါဌော။ **ပဓာနန္တိ** ဝီရိယံ ဝုစ္စတိ။ **ပဒဟိတွာနာ**တိ ဃဋေတွာ ဝါယမိတွာ၊ ဒုက္ကရကာရိကံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **အဋ္ဌာရသန္နံ ကောဋီနန္တိ** ဗာရာဏသိယံ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တကထာယ အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရပ္ပမုခါနံ အဋ္ဌာရသန္နံ ဗြဟ္မကောဋီနံ ပဌမာဘိသမယော အဟောသီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ဘဂဝါ အတီတံ ကထေတွာ အနာဂတံ အဘိသမယံ ကထေန္တော—

၃။ “တတော ပရဉ္စ ဒေသေန္တေ၊ နရဒေဝသမာဂမေ[၁]။
ဂဏနာယ န ဝတ္တဗ္ဗော၊ ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ—

အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **နရဒေဝသမာဂမေ**တိ တတော အပရေန သမယေန မဟာမင်္ဂလသမာဂမေ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု ဒေဝမနုဿာနံ မဇ္ဈေ **မင်္ဂလသုတ္တ**ပရိယောသာနေ[၂] ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာနံ နရဒေဝါနံ။ **ဒုတိယာဘိသမယော အဟူ**တိ ဟေဿတီတိ အတ္ထော။ အနာဂတဝစနေ ဝတ္တဗ္ဗေ သောတပတိတတ္တာ “အဟူ”တိ အတီတဝစနံ ဝုတ္တံ၊ ကာလဝိပရိယာယဝသေန ဝါ။ ဧသ နယော ဣတော ပရေသု ဤဒိသေသု ဝစနေသု စ။ ပုန **ရာဟုလောဝါဒသုတ္တန္တ**[၃]ဒေသနာယ ဂဏနပထဝီတိဝတ္တေ သတ္တေ အဘိသမယာမတပါနံ ပါယေသိ။ အယံ တတိယာဘိသမယော။ တေန ဝုတ္တံ—

၄။ “ဣဓေဝါဟံ ဧတရဟိ၊ ဩဝဒိံ မမ အတြဇံ။
ဂဏနာယ န ဝတ္တဗ္ဗော၊ တတိယာဘိသမယော အဟူ”တိ။

ဘဂဝတော ကိရ ဧကောဝ သာဝကသန္နိပါတော အဟောသိ။ ဥရုဝေလကဿပါဒီနံ ဇဋိလာနံ သဟဿံ, ဒွိန္နံ အဂ္ဂသာဝကာနံ အဍ္ဎတ္တိယသတာနီတိ ဣမေသံ အဍ္ဎတေဠသသတာနံ သန္နိပါတော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၅။ “ဧကောသိ သန္နိပါတော မေ၊ သာဝကာနံ မဟေသိနံ။
အဍ္ဎတေဠသသတာနံ၊ ဘိက္ခူနာသိ သမာဂမော”တိ။

တတ္ထ **ဧကောသီ**တိ ဧကော အာသိ။ **အဍ္ဎတေဠသသတာနန္တိ** မမ သာဝကာနံ ပညာသာဓိကာနံ ဒွါဒသသတာနံ။ **ဘိက္ခူနာသီ**တိ ဘိက္ခူနံ

၁-နရမရူနံ သမာဂမေ (သီ၊ ဣ) ၂-ခု ၁-၃-၃၁၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-မ ၃-၃၂၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

āsi. Tesaṁ pana majjhagato Bhagavā caturaṅgasannipāte pātimokkhaṁ uddisi.

Atha Bhagavā attano pavattiṁ dassento—

6. “Virocamāno vimalo, bhikkhusaṁghassa majjhago.
Dadāmi patthitaṁ sabbaṁ, maṇīva sabbakāmado”ti—

ādimāha.

Tattha **virocamāno**ti anantabuddhasiriyā virocamāno. **Vimalo**ti vigatarāgādikilesamalo. **Maṇīva sabbakāmado**ti cintāmaṇi viya sabbakāmadado ahampi icchitaṁ patthitaṁ sabbaṁ lokiyalokuttarasukhavisesaṁ demīti attho.

Idāni patthitapatthanaṁ dassento—

7. “Phalamākaṅkhamānānaṁ, bhavacchandajahesinaṁ.
Catusaccaṁ pakāsemi, anukampāya pāṇinan”ti—

ādimāha.

Tattha **phalan**ti sotāpattiphalādikaṁ catubbidhaṁ phalaṁ. **Bhavacchandajahesinan**ti bhavataṇhāpahāyinaṁ, bhavataṇhaṁ pajahitukāmānaṁ. **Anukampāyā**ti anaddayāya.

8. Idāni catusaccappakāsane abhisamayaṁ dassento “**dasavīsasahassānan**”ti-ādimāha. Tattha **dasavīsasahassānan**ti dasasahassānañca vīsatisahassānañca. **Ekadvinnan**ti-ādinā nayenāti attho. Navamadasamagāthā uttānatthāva.

11-12. Ekādasamadvādasamagāthāsu **idānetarahī**ti ubhopi ekatthā, veneyyavasena purisapuggalā viya vuttā. Atha vā **idānī**ti mayi uppanne. **Etarahī**ti mayi dhammaṁ desente. **Apattamānasā**ti appatta-arahattaphalā. **Ariyañjasan**ti ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ. **Thomayantā**ti pasaṁsantā. **Bujjhissantī**ti anāgate catusaccadhammaṁ paṭivijjhissantīti attho. **Saṁsārasaritan**ti saṁsārasāgaraṁ.

အာသိ။ တေသံ ပန မဇ္ဈဂတော ဘဂဝါ စတုရင်္ဂသန္နိပါတေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။

အထ ဘဂဝါ အတ္တနော ပဝတ္တိံ ဒဿေန္တော—

၆။ “ဝိရောစမာနော ဝိမလော၊ ဘိက္ခုသံဃဿ မဇ္ဈဂေါ။
ဒဒါမိ ပတ္ထိတံ သဗ္ဗံ၊ မဏီဝ သဗ္ဗကာမဒေါ”တိ—

အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဝိရောစမာနော**တိ အနန္တဗုဒ္ဓသိရိယာ ဝိရောစမာနော။ **ဝိမလော**တိ ဝိဂတရာဂါဒိကိလေသမလော။ **မဏီဝ သဗ္ဗကာမဒေါ**တိ စိန္တာမဏိ ဝိယ သဗ္ဗကာမဒဒေါ အဟမ္ပိ ဣစ္ဆိတံ ပတ္ထိတံ သဗ္ဗံ လောကိယလောကုတ္တရသုခဝိသေသံ ဒေမီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ပတ္ထိတပတ္ထနံ ဒဿေန္တော—

၇။ “ဖလမာကင်္ခမာနာနံ၊ ဘဝစ္ဆန္ဒဇဟေသိနံ။
စတုသစ္စံ ပကာသေမိ၊ အနုကမ္ပာယ ပါဏိန”န္တိ—

အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဖလ**န္တိ သောတာပတ္တိဖလာဒိကံ စတုဗ္ဗိဓံ ဖလံ။ **ဘဝစ္ဆန္ဒဇဟေသိန**န္တိ ဘဝတဏှာပဟာယိနံ၊ ဘဝတဏှံ ပဇဟိတုကာမာနံ။ **အနုကမ္ပာယာ**တိ အနုဒ္ဒယာယ။

၈။ ဣဒါနိ စတုသစ္စပ္ပကာသနေ အဘိသမယံ ဒဿေန္တော “**ဒသဝီသသဟဿာန**”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဒသဝီသသဟဿာန**န္တိ ဒသသဟဿာနဉ္စ ဝီသတိသဟဿာနဉ္စ။ **ဧကဒွိန္န**န္တိအာဒိနာ နယေနာတိ အတ္ထော။ နဝမဒသမဂါထာ ဥတ္တာနတ္ထာဝ။

၁၁-၁၂။ ဧကာဒသမဒွါဒသမဂါထာသု **ဣဒါနေတရဟီ**တိ ဥဘောပိ ဧကတ္ထာ၊ ဝေနေယျဝသေန ပုရိသပုဂ္ဂလာ ဝိယ ဝုတ္တာ။ အထ ဝါ **ဣဒါနီ**တိ မယိ ဥပ္ပန္နေ။ **ဧတရဟီ**တိ မယိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ။ **အပတ္တမာနသာ**တိ အပ္ပတ္တအရဟတ္တဖလာ။ **အရိယဉ္ဇသ**န္တိ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ။ **ထောမယန္တာ**တိ ပသံသန္တာ။ **ဗုဇ္ဈိဿန္တီ**တိ အနာဂတေ စတုသစ္စဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိဿန္တီတိ အတ္ထော။ **သံသာရသရိတ**န္တိ သံသာရသာဂရံ။

Idāni attano jātanagarādiṁ dassento—

13. “Nagaraṁ Kapilavatthu me, rājā Suddhodano pitā.
Mayhaṁ janettikā mātā, Māyādevīti vuccati.

14. Ekūnatiṁsavassāni, agāraṁ ajjhahaṁ vasiṁ.
Rammo Surammo Subhako, tayo pāsādamuttamā.

15. Cattālīsasahassāni, nāriyo samalaṅkatā.
Bhaddakañcanā nāma nārī, Rāhulo nāma atrajo.

16. Nimitte caturo disvā, assayānena nikkhamiṁ.
Chabbassaṁ padhānacāraṁ, acariṁ dukkaraṁ ahaṁ.

17. Bārāṇasiyaṁ Isipatane, cakkaṁ pavattitaṁ mayā.
Ahaṁ Gotamasambuddho, saraṇaṁ sabbapāṇinaṁ.

18. Kolito Upatisso ca, dve bhikkhū aggasāvakā.
Ānando nāmupaṭṭhāko, santikāvacaro mama.
Khemā Uppalavaṇṇā ca, bhikkhunī aggasāvikā.

19. Citto Hatthāḷavako ca, aggupaṭṭhākupāsakā.
Nandamātā ca Uttarā, aggupaṭṭhākupāsikā.

20. Ahaṁ assatthamūlamhi, patto sambodhimuttamaṁ.
Byāmappabhā sadā mayhaṁ, soḷasahatthamuggatā.

21. Appaṁ vassasataṁ āyu, idānetarahi vijjati.
Tāvatā tiṭṭhamānohaṁ, tāremi janataṁ bahuṁ.

22. Ṭhapayitvāna dhammukkaṁ, pacchimaṁ janabodhanaṁ.
Ahampi na cirasseva, saddhiṁ sāvakasaṁghato.
Idheva parinibbissaṁ, aggīvāhārasaṅkhayā”ti—

ādimāha.

Mama pana Rammasurammasubhanāmakā tayo pāsādā navabhūmikasattabhūmikapañcabhūmikā, cattālīsasahassā nāṭakitthiyo, Yasodharā nāma mama

ဣဒါနိ အတ္တနော ဇာတနဂရာဒိံ ဒဿေန္တော—

၁၃။ “နဂရံ ကပိလဝတ္ထု မေ၊ ရာဇာ သုဒ္ဓေါဒနော ပိတာ။
မယှံ ဇနေတ္တိကာ မာတာ၊ မာယာဒေဝီတိ ဝုစ္စတိ။

၁၄။ ဧကူနတိံသဝဿာနိ၊ အဂါရံ အဇ္ဈဟံ ဝသိံ။
ရမ္မော သုရမ္မော သုဘကော၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။

၁၅။ စတ္တာလီသသဟဿာနိ၊ နာရိယော သမလင်္ကတာ။
ဘဒ္ဒကဉ္စနာ နာမ နာရီ၊ ရာဟုလော နာမ အတြဇော။

၁၆။ နိမိတ္တေ စတုရော ဒိသွာ၊ အဿယာနေန နိက္ခမိံ။
ဆဗ္ဗဿံ ပဓာနစာရံ၊ အစရိံ ဒုက္ကရံ အဟံ။

၁၇။ ဗာရာဏသိယံ ဣသိပတနေ၊ စက္ကံ ပဝတ္တိတံ မယာ။
အဟံ ဂေါတမသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သရဏံ သဗ္ဗပါဏိနံ။

၁၈။ ကောလိတော ဥပတိဿော စ၊ ဒွေ ဘိက္ခူ အဂ္ဂသာဝကာ။
အာနန္ဒော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သန္တိကာဝစရော မမ။
ခေမာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ စ၊ ဘိက္ခုနီ အဂ္ဂသာဝိကာ။

၁၉။ စိတ္တော ဟတ္ထာဠဝကော စ၊ အဂ္ဂုပဋ္ဌာကုပါသကာ။
နန္ဒမာတာ စ ဥတ္တရာ၊ အဂ္ဂုပဋ္ဌာကုပါသိကာ။

၂၀။ အဟံ အဿတ္ထမူလမှိ၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။
ဗျာမပ္ပဘာ သဒါ မယှံ၊ သောဠသဟတ္ထမုဂ္ဂတာ။

၂၁။ အပ္ပံ ဝဿသတံ အာယု၊ ဣဒါနေတရဟိ ဝိဇ္ဇတိ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနောဟံ၊ တာရေမိ ဇနတံ ဗဟုံ။

၂၂။ ဌပယိတွာန ဓမ္မုက္ကံ၊ ပစ္ဆိမံ ဇနဗောဓနံ။
အဟမ္ပိ န စိရဿေဝ၊ သဒ္ဓိံ သာဝကသံဃတော။
ဣဓေဝ ပရိနိဗ္ဗိဿံ၊ အဂ္ဂီဝါဟာရသင်္ခယာ”တိ—

အာဒိမာဟ။

မမ ပန ရမ္မသုရမ္မသုဘနာမကာ တယော ပါသာဒါ နဝဘူမိကသတ္တဘူမိကပဉ္စဘူမိကာ၊ စတ္တာလီသသဟဿာ နာဋကိတ္ထိယော၊ ယသောဓရာ နာမ မမ

aggamahesī, sohaṁ cattāro nimitte disvā assayānena mahābhinikkhamanaṁ nikkhamiṁ. Tato chabbassāni padhānaṁ padahitvā visākhapuṇṇamāya Uruvelāyaṁ Senānigame[1] Senākuṭumbikassa[2] dhītāya sampasādajātāya Sujātāya nāma dinnaṁ madhupāyāsaṁ paribhuñjitvā sālavane divāvihāraṁ katvā sāyanhasamaye Sotthiyena nāma tiṇahārakena dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā assatthabodhirukkhamūlaṁ upagantvā tattha mārabalaṁ viddhaṁsetvā sambodhiṁ pattosmīti sabbaṁ byākāsi.

Tattha **saddhiṁ sāvakasaṁghato**ti saddhiṁ sāvakasaṁghena. **Parinibbissan**ti parinibbāyissāmi. **Aggīvāhārasaṅkhayā**ti aggi viya indhanakkhayena yathā aggi nirupādāno nibbāyati, evaṁ ahampi nirupadāno parinibbāyissāmīti attho.

23-4. **Tāni ca atulatejānī**ti aggasāvakayugādīni tāni asadisatejāni. **Imāni ca dasabalānī**ti etāni ca sārīradasabalāni. **Guṇadhāraṇo deho**ti cha-asādhāraṇañāṇādiguṇadharo ayaṁ deho ca. **Tamantarahissantī**ti sabbāni etāni vuttappakārāni antaradhāyissanti vinassissanti. **Nanu rittā sabbasaṅkhārā**ti ettha **nanū**ti ayaṁ anumati-atthe nipāto. **Rittā**ti niccasāradhuvasārarahitattā tucchā, sabbameva pana saṅkhataṁ khayadhammaṁ vayadhammaṁ virāgadhammaṁ nirodhadhammaṁ hutvā abhāvato aniccaṁ, uppādādipaṭipīḷitattā dukkhaṁ, avasavattanato anattā. Tasmā saṅkhāresu lakkhaṇattayaṁ āropetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā amatamasaṅkhataṁ accutaṁ nibbānaṁ adhigacchatha. Ayaṁ vo amhākaṁ anusāsanī idaṁ amhākaṁ sāsanaṁ appamādena sampādethāti. Desanāpariyosāne kira devatānaṁ koṭisatasahassassa anupādāya āsavehi cittāni vimucciṁsu. Sesamaggaphalesu patiṭṭhitā pana gaṇanapathaṁ vītivattā ahesuṁ.

Evaṁ Bhagavā kappanāmajāti-ādivavatthitaṁ sakalampi Buddhavaṁsaṁ ākāse ratanacaṅkame caṅkamantova kathetvā ñātijanaṁ vandāpetvā ākāsato otaritvā paññattavarabuddhāsane nisīdi. Evaṁ nisinne pana Bhagavati Lokanāthe sikhāppatto ñātisamāgamo ahosi. Sabbe ekaggacittā

1. Senānīnigame (Sī, I) 2. Senānīkuṭumbikassa (Sī, I)

အဂ္ဂမဟေသီ၊ သောဟံ စတ္တာရော နိမိတ္တေ ဒိသွာ အဿယာနေန မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိံ။ တတော ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနံ ပဒဟိတွာ ဝိသာခပုဏ္ဏမာယ ဥရုဝေလာယံ သေနာနိဂမေ[၁] သေနာကုဋုမ္ဗိကဿ[၂] ဓီတာယ သမ္ပသာဒဇာတာယ သုဇာတာယ နာမ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကတွာ သာယနှသမယေ သောတ္ထိယေန နာမ တိဏဟာရကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ အဿတ္ထဗောဓိရုက္ခမူလံ ဥပဂန္တွာ တတ္ထ မာရဗလံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ သမ္ဗောဓိံ ပတ္တောသ္မီတိ သဗ္ဗံ ဗျာကာသိ။

တတ္ထ **သဒ္ဓိံ သာဝကသံဃတော**တိ သဒ္ဓိံ သာဝကသံဃေန။ **ပရိနိဗ္ဗိဿန္တိ** ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမိ။ **အဂ္ဂီဝါဟာရသင်္ခယာ**တိ အဂ္ဂိ ဝိယ ဣန္ဓနက္ခယေန ယထာ အဂ္ဂိ နိရုပါဒါနော နိဗ္ဗာယတိ၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ နိရုပါဒါနော ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီတိ အတ္ထော။

၂၃-၄။ **တာနိ စ အတုလတေဇာနီ**တိ အဂ္ဂသာဝကယုဂါဒီနိ တာနိ အသဒိသတေဇာနိ။ **ဣမာနိ စ ဒသဗလာနီ**တိ ဧတာနိ စ သာရီရဒသဗလာနိ။ **ဂုဏဓာရဏော ဒေဟော**တိ ဆအသာဓာရဏဉာဏာဒိဂုဏဓရော အယံ ဒေဟော စ။ **တမန္တရဟိဿန္တီ**တိ သဗ္ဗာနိ ဧတာနိ ဝုတ္တပ္ပကာရာနိ အန္တရဓာယိဿန္တိ ဝိနဿိဿန္တိ။ **နနု ရိတ္တာ သဗ္ဗသင်္ခါရာ**တိ ဧတ္ထ **နနူ**တိ အယံ အနုမတိအတ္ထေ နိပါတော။ **ရိတ္တာ**တိ နိစ္စသာရဓုဝသာရရဟိတတ္တာ တုစ္ဆာ၊ သဗ္ဗမေဝ ပန သင်္ခတံ ခယဓမ္မံ ဝယဓမ္မံ ဝိရာဂဓမ္မံ နိရောဓဓမ္မံ ဟုတွာ အဘာဝတော အနိစ္စံ၊ ဥပ္ပါဒါဒိပဋိပီဠိတတ္တာ ဒုက္ခံ၊ အဝသဝတ္တနတော အနတ္တာ။ တသ္မာ သင်္ခါရေသု လက္ခဏတ္တယံ အာရောပေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အမတမသင်္ခတံ အစ္စုတံ နိဗ္ဗာနံ အဓိဂစ္ဆထ။ အယံ ဝေါ အမှာကံ အနုသာသနီ ဣဒံ အမှာကံ သာသနံ အပ္ပမာဒေန သမ္ပာဒေထာတိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ကိရ ဒေဝတာနံ ကောဋိသတသဟဿဿ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တာနိ ဝိမုစ္စိံသု။ သေသမဂ္ဂဖလေသု ပတိဋ္ဌိတာ ပန ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာ အဟေသုံ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ကပ္ပနာမဇာတိအာဒိဝဝတ္ထိတံ သကလမ္ပိ ဗုဒ္ဓဝံသံ အာကာသေ ရတနစင်္ကမေ စင်္ကမန္တောဝ ကထေတွာ ဉာတိဇနံ ဝန္ဒာပေတွာ အာကာသတော ဩတရိတွာ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိ။ ဧဝံ နိသိန္နေ ပန ဘဂဝတိ လောကနာထေ သိခါပ္ပတ္တော ဉာတိသမာဂမော အဟောသိ။ သဗ္ဗေ ဧကဂ္ဂစိတ္တာ

၁-သေနာနီနိဂမေ (သီ၊ ဣ) ၂-သေနာနီကုဋုမ္ဗိကဿ (သီ၊ ဣ)

nisīdiṁsu. Tato mahāmegho pokkharavassaṁ vassi. Taṅkhaṇe udakaṁ heṭṭhā viravantaṁ gacchati. Temetukāmova temeti, atemitukāmassa sarīre ekabindumattampi na patati. Taṁ disvā[1] sabbe acchariyabbhutacittajātā hutvā “aho acchariyaṁ aho abbhutan”ti kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ. Taṁ sutvā satthā “na idāneva mayhaṁ ñātisamāgame pokkharavassaṁ vassi, atītepi vassī”ti imissā aṭṭhuppattiyā **Vessantarajātakaṁ**[2] kathesi. Sā dhammadesanā sātthikā jātā. Tato Bhagavā uṭṭhāyāsanā vihāraṁ pāvisi.

Iti Madhuratthavilāsiniyā Buddhavaṁsaṭṭhakathāya

Gotamabuddhavaṁsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhito pañcavīsatimo Buddhavaṁso.

---

28. Buddhapakiṇṇakakathā

1-18. “Aparimeyyito kappe, caturo āsuṁ Vināyakā”ti-ādikā aṭṭhārasagāthā[3] saṅgītikārakehi ṭhapitā nigamanagāthāti veditabbā. Sesagāthāsu sabbattha pākaṭamevāti.

Vemattakathā

Imasmiṁ pana sakalepi Buddhavaṁse niddiṭṭhānaṁ pañcavīsatiyā Buddhānaṁ **aṭṭha vemattāni** veditabbāni. Katamāni aṭṭha? Āyuvemattaṁ pamāṇavemattaṁ kulavemattaṁ padhānavemattaṁ rasmivemattaṁ yānavemattaṁ bodhivemattaṁ[4] pallaṅkavemattanti.

Tattha **āyuvemattaṁ** nāma keci dīghāyukā honti keci appāyukā. Tathā hi Dīpaṅkaro Koṇḍañño Anomadassī Padumo Padumuttaro Atthadassī Dhammadassī Siddhattho Tissoti ime nava Buddhā vassasatasahassāyukā ahesuṁ. Maṅgalo Sumano Sobhito

---

1. Yaṁ disvā (Sī) 2. Khu 6. 312 piṭṭhādīsu.
3. Etarahi pana sabbesuyeva Marammasīhaḷapotthakesu vīsati gāthāyo dissanti.
4. Bodhirukkhavemattaṁ (Sī, I)

နိသီဒိံသု။ တတော မဟာမေဃော ပေါက္ခရဝဿံ ဝဿိ။ တင်္ခဏေ ဥဒကံ ဟေဋ္ဌာ ဝိရဝန္တံ ဂစ္ဆတိ။ တေမေတုကာမောဝ တေမေတိ၊ အတေမိတုကာမဿ သရီရေ ဧကဗိန္ဒုမတ္တမ္ပိ န ပတတိ။ တံ ဒိသွာ[1] သဗ္ဗေ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတာ ဟုတွာ “အဟော အစ္ဆရိယံ အဟော အဗ္ဘုတ”န္တိ ကထံ သမုဋ္ဌာပေသုံ။ တံ သုတွာ သတ္ထာ “န ဣဒါနေဝ မယှံ ဉာတိသမာဂမေ ပေါက္ခရဝဿံ ဝဿိ၊ အတီတေပိ ဝဿီ”တိ ဣမိဿာ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ **ဝေဿန္တရဇာတကံ**[2] ကထေသိ။ သာ ဓမ္မဒေသနာ သာတ္ထိကာ ဇာတာ။ တတော ဘဂဝါ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဝိဟာရံ ပါဝိသိ။

ဣတိ မဓုရတ္ထဝိလာသိနိယာ ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ

ဂေါတမဗုဒ္ဓဝံသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတော ပဉ္စဝီသတိမော ဗုဒ္ဓဝံသော။

၂၈-ဗုဒ္ဓပကိဏ္ဏကကထာ

၁-၁၈။ “အပရိမေယျိတော ကပ္ပေ၊ စတုရော အာသုံ ဝိနာယကာ”တိ-အာဒိကာ အဋ္ဌာရသဂါထာ[3] သင်္ဂီတိကာရကေဟိ ဌပိတာ နိဂမနဂါထာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသဂါထာသု သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝါတိ။

ဝေမတ္တကထာ

ဣမသ္မိံ ပန သကလေပိ ဗုဒ္ဓဝံသေ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနံ ပဉ္စဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ **အဋ္ဌ ဝေမတ္တာနိ** ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ကတမာနိ အဋ္ဌ? အာယုဝေမတ္တံ ပမာဏဝေမတ္တံ ကုလဝေမတ္တံ ပဓာနဝေမတ္တံ ရသ္မိဝေမတ္တံ ယာနဝေမတ္တံ ဗောဓိဝေမတ္တံ[4] ပလ္လင်္ကဝေမတ္တန္တိ။

တတ္ထ **အာယုဝေမတ္တံ** နာမ ကေစိ ဒီဃာယုကာ ဟောန္တိ ကေစိ အပ္ပါယုကာ။ တထာ ဟိ ဒီပင်္ကရော ကောဏ္ဍညော အနောမဒဿီ ပဒုမော ပဒုမုတ္တရော အတ္ထဒဿီ ဓမ္မဒဿီ သိဒ္ဓတ္ထော တိဿောတိ ဣမေ နဝ ဗုဒ္ဓါ ဝဿသတသဟဿာယုကာ အဟေသုံ။ မင်္ဂလော သုမနော သောဘိတော

၁-ယံ ဒိသွာ (သီ) ၂-ခု ၆-၃၁၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဧတရဟိ ပန သဗ္ဗေသုယေဝ မရမ္မသီဟဠပေါတ္ထကေသု ဝီသတိ ဂါထာယော ဒိဿန္တိ။
၄-ဗောဓိရုက္ခဝေမတ္တံ (သီ၊ ဣ)

Nārado Sumedho Sujāto Piyadassī Phussoti ime aṭṭha Nuddhā navutivassasahassāyukā ahesuṁ. Revato Vessabhū cāti ime dve Buddhā saṭṭhivassasahassāyukā ahesuṁ. Vipassī Bhagavā asītivassasahassāyuko ahosi. Sikhī Kakusandho Koṇāgamano Kassapoti ime cattāro Buddhā yathākkamena sattaticattālīsatiṁsavīsavassasahassāyukā ahesuṁ. Amhākaṁ pana Bhagavato vassasataṁ āyuppamāṇaṁ ahosi. Upacitapuññasambhārānaṁ dīghāyukasaṁvattaniyakammasamupetānampi Buddhānaṁ yugavasena āyuppamāṇaṁ appamāṇaṁ ahosi. Ayaṁ pañcavīsatiyā Buddhānaṁ āyuvemattaṁ nāma.

Pamāṇavemattaṁ nāma keci dīghā honti keci rassā. Tathā hi Dīpaṅkara Revata Piyadassī Atthadassī Dhammadassī Vipassībuddhānaṁ asītihatthubbedhaṁ sarīrappamāṇaṁ ahosi. Koṇḍañña Maṅgala Nārada Sumedhānaṁ aṭṭhāsītihatthubbedho kāyo ahosi. Sumanassa navutihatthubbedhaṁ sarīraṁ ahosi. Sobhita Anomadassī Paduma Padumuttara Phussabuddhānaṁ aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedhaṁ sarīraṁ ahosi. Sujāto paṇṇāsahatthubbedhasarīro ahosi. Siddhattha Tissa Vessabhuno saṭṭhihatthubbedhā ahesuṁ. Sikhī sattatihatthubbedho ahosi. Kakusandha Koṇāgamana Kassapā yathākkamena cattālīsatiṁsavīsatihatthubbedhā ahesuṁ. Amhākaṁ Bhagavā aṭṭhārasatthubbedho ahosi. Ayaṁ pañcavīsatiyā Buddhānaṁ pamāṇavemattaṁ nāma.

Kulavemattaṁ nāma keci khattiyakule nibbattiṁsu keci brāhmaṇakule. Tathā hi Kakusandha Koṇāgamana Kassapasammāsambuddhā brāhmaṇakule nibbattiṁsu. Dīpaṅkarādigotamabuddhapariyantā dvāvīsati Buddhā khattiyakuleyeva nibbattiṁsu. Ayaṁ pañcavīsatiyā Buddhānaṁ kulavemattaṁ nāma.

Padhānavemattaṁ nāma Dīpaṅkara Koṇḍañña Sumana Anomadassī Sujātasiddhattha Kakusandhānaṁ dasamāsikā padhānacariyā. Maṅgala Sumedhatissa Sikhīnaṁ aṭṭhamāsikā. Revatassa sattamāsikā. Sobhitassa cattāro māsā. Paduma Atthadassī Vipassīnaṁ aḍḍhamāsikā. Nārada Padumuttara Dhammadassīkassapānaṁ sattāhāni. Piyadassī Phussa Vessabhū Koṇāgamanānaṁ chamāsikā. Amhākaṁ Buddhassa chabbassāni padhānacariyā ahosi. Ayaṁ padhānavemattaṁ nāma.

နာရဒေါ သုမေဓော သုဇာတော ပိယဒဿီ ဖုဿောတိ ဣမေ အဋ္ဌ ဗုဒ္ဓါ နဝုတိဝဿသဟဿာယုကာ အဟေသုံ။ ရေဝတော ဝေဿဘူ စာတိ ဣမေ ဒွေ ဗုဒ္ဓါ သဋ္ဌိဝဿသဟဿာယုကာ အဟေသုံ။ ဝိပဿီ ဘဂဝါ အသီတိဝဿသဟဿာယုကော အဟောသိ။ သိခီ ကကုသန္ဓော ကောဏာဂမနော ကဿပေါတိ ဣမေ စတ္တာရော ဗုဒ္ဓါ ယထာက္ကမေန သတ္တတိစတ္တာလီသတိံသဝီသဝဿသဟဿာယုကာ အဟေသုံ။ အမှာကံ ပန ဘဂဝတော ဝဿသတံ အာယုပ္ပမာဏံ အဟောသိ။ ဥပစိတပုညသမ္ဘာရာနံ ဒီဃာယုကသံဝတ္တနိယကမ္မသမုပေတာနမ္ပိ ဗုဒ္ဓါနံ ယုဂဝသေန အာယုပ္ပမာဏံ အပ္ပမာဏံ အဟောသိ။ အယံ ပဉ္စဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ အာယုဝေမတ္တံ နာမ။

ပမာဏဝေမတ္တံ နာမ ကေစိ ဒီဃာ ဟောန္တိ ကေစိ ရဿာ။ တထာ ဟိ ဒီပင်္ကရ ရေဝတ ပိယဒဿီ အတ္ထဒဿီ ဓမ္မဒဿီ ဝိပဿီဗုဒ္ဓါနံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ သရီရပ္ပမာဏံ အဟောသိ။ ကောဏ္ဍည မင်္ဂလ နာရဒ သုမေဓာနံ အဋ္ဌာသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓော ကာယော အဟောသိ။ သုမနဿ နဝုတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ သရီရံ အဟောသိ။ သောဘိတ အနောမဒဿီ ပဒုမ ပဒုမုတ္တရ ဖုဿဗုဒ္ဓါနံ အဋ္ဌပဏ္ဏာသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ သရီရံ အဟောသိ။ သုဇာတော ပဏ္ဏာသဟတ္ထုဗ္ဗေဓသရီရော အဟောသိ။ သိဒ္ဓတ္ထ တိဿ ဝေဿဘုနော သဋ္ဌိဟတ္ထုဗ္ဗေဓာ အဟေသုံ။ သိခီ သတ္တတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓော အဟောသိ။ ကကုသန္ဓ ကောဏာဂမန ကဿပါ ယထာက္ကမေန စတ္တာလီသတိံသဝီသတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓာ အဟေသုံ။ အမှာကံ ဘဂဝါ အဋ္ဌာရသဟတ္ထုဗ္ဗေဓော အဟောသိ။ အယံ ပဉ္စဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ ပမာဏဝေမတ္တံ နာမ။

ကုလဝေမတ္တံ နာမ ကေစိ ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိံသု ကေစိ ဗြာဟ္မဏကုလေ။ တထာ ဟိ ကကုသန္ဓ ကောဏာဂမန ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ ဒီပင်္ကရာဒိဂေါတမဗုဒ္ဓပရိယန္တာ ဒွါဝီသတိ ဗုဒ္ဓါ ခတ္တိယကုလေယေဝ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ အယံ ပဉ္စဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ ကုလဝေမတ္တံ နာမ။

ပဓာနဝေမတ္တံ နာမ ဒီပင်္ကရ ကောဏ္ဍည သုမန အနောမဒဿီ သုဇာတသိဒ္ဓတ္ထ ကကုသန္ဓာနံ ဒသမာသိကာ ပဓာနစရိယာ။ မင်္ဂလ သုမေဓတိဿ သိခီနံ အဋ္ဌမာသိကာ။ ရေဝတဿ သတ္တမာသိကာ။ သောဘိတဿ စတ္တာရော မာသာ။ ပဒုမ အတ္ထဒဿီ ဝိပဿီနံ အဍ္ဎမာသိကာ။ နာရဒ ပဒုမုတ္တရ ဓမ္မဒဿီကဿပါနံ သတ္တာဟာနိ။ ပိယဒဿီ ဖုဿ ဝေဿဘူ ကောဏာဂမနာနံ ဆမာသိကာ။ အမှာကံ ဗုဒ္ဓဿ ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနစရိယာ အဟောသိ။ အယံ ပဓာနဝေမတ္တံ နာမ။

Rasmivemattaṁ nāma Maṅgalassa kira Sammāsambuddhassa sarīrarasmi dasasahassilokadhātuṁ pharitvā aṭṭhāsi. Padumuttarabuddhassa dvādasayojanikā ahosi. Vipassissa Bhagavato sattayojanikā ahosi. Sikhissa tiyojanappamāṇā. Kakusandhassa dasayojanikā. Amhākaṁ Bhagavato samantato byāmappamāṇā. Sesānaṁ aniyatā ahosi. Ayaṁ rasmivemattaṁ nāma ajjhāsayapaṭibaddhaṁ, yo yattakaṁ icchati, tassa sarīrappabhā tattakaṁ pharati, paṭividdhaguṇe pana kassaci vemattaṁ nāma natthi. Ayaṁ rasmivemattaṁ nāma.

Yānavemattaṁ nāma keci hatthiyānena keci assayānena keci rathapadapāsāda sivikādīsu aññatarena nikkhamanti. Tathā hi Dīpaṅkara Sumanasumedha Phussa Sikhī Koṇāgamanā hatthiyānena nikkhamiṁsu. Koṇḍaññarevata Paduma Piyadassī Vipassī Kakusandhā rathayānena. Maṅgala Sujāta Atthadassī Rissa Gotamā assayānena. Anomadassī Siddhattha Vessabhuno sivikāyānena. Nārado padasā nikkhami. Sobhita Padumuttara Dhammadassīkassapā pāsādena nikkhamiṁsu. Ayaṁ yānavemattaṁ nāma.

Bodhivemattaṁ nāma Dīpaṅkarassa Bhagavato kapītanarukkho bodhi. Koṇḍaññassa Bhagavato sālakalyāṇirukkho. Maṅgalasumanarevatasobhitānaṁ nāgarukkho. Anomadassissa ajjunarukkho. Padumanāradānaṁ mahāsoṇarukkho. Padumuttarassa salalarukkho. Sumedhassa nīpo. Sujātassa veḷu. Piyadassino kakudho. Atthadassissa campakarukkho. Dhammadassissa rattakuravakarukkho. Siddhatthassa kaṇikārarukkho. Tissassa asanarukkho. Phussassa āmalakarukkho. Vipassissa pāṭalirukkho. Sikhissa puṇḍarīkarukkho. Vessabhussa sālarukkho. Kakusandhassa sirīsarukkho. Koṇāgamanassa udumbararukkho. Kassapassa nigrodho. Gotamassa assatthoti ayaṁ bodhivemattaṁ nāma.

Pallaṅkavemattaṁ nāma Dīpaṅkararevatapiyadassī-atthadassīdhammadassīvipassīnaṁ tepaṇṇāsahatthapallaṅkā ahesuṁ. Koṇḍaññamaṅgalanāradasumedhānaṁ sattapaṇṇāsahatthā. Sumanassa saṭṭhihattho pallaṅko ahosi. Sobhita-anomadassīpadumapadumuttaraphussānaṁ aṭṭhattiṁsahatthā. Sujātassa dvattiṁsahattho. Siddhatthatissavessabhūnaṁ cattālīsahatthā. Sikhissa

ရသ္မိဝေမတ္တံ နာမ မင်္ဂလဿ ကိရ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သရီရရသ္မိ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ ဒွါဒသယောဇနိကာ အဟောသိ။ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော သတ္တယောဇနိကာ အဟောသိ။ သိခိဿ တိယောဇနပ္ပမာဏာ။ ကကုသန္ဓဿ ဒသယောဇနိကာ။ အမှာကံ ဘဂဝတော သမန္တတော ဗျာမပ္ပမာဏာ။ သေသာနံ အနိယတာ အဟောသိ။ အယံ ရသ္မိဝေမတ္တံ နာမ အဇ္ဈာသယပဋိဗဒ္ဓံ၊ ယော ယတ္တကံ ဣစ္ဆတိ၊ တဿ သရီရပ္ပဘာ တတ္တကံ ဖရတိ၊ ပဋိဝိဒ္ဓဂုဏေ ပန ကဿစိ ဝေမတ္တံ နာမ နတ္ထိ။ အယံ ရသ္မိဝေမတ္တံ နာမ။

ယာနဝေမတ္တံ နာမ ကေစိ ဟတ္ထိယာနေန ကေစိ အဿယာနေန ကေစိ ရထပဒပါသာဒသိဝိကာဒီသု အညတရေန နိက္ခမန္တိ။ တထာ ဟိ ဒီပင်္ကရသုမနသုမေဓဖုဿသိခီကောဏာဂမနာ ဟတ္ထိယာနေန နိက္ခမိံသု။ ကောဏ္ဍညရေဝတပဒုမပိယဒဿီဝိပဿီကကုသန္ဓာ ရထယာနေန။ မင်္ဂလသုဇာတအတ္ထဒဿီတိဿဂေါတမာ အဿယာနေန။ အနောမဒဿီသိဒ္ဓတ္ထဝေဿဘုနော သိဝိကာယာနေန။ နာရဒေါ ပဒသာ နိက္ခမိ။ သောဘိတပဒုမုတ္တရဓမ္မဒဿီကဿပါ ပါသာဒေန နိက္ခမိံသု။ အယံ ယာနဝေမတ္တံ နာမ။

ဗောဓိဝေမတ္တံ နာမ ဒီပင်္ကရဿ ဘဂဝတော ကပီတနရုက္ခော ဗောဓိ။ ကောဏ္ဍညဿ ဘဂဝတော သာလကလျာဏိရုက္ခော။ မင်္ဂလသုမနရေဝတသောဘိတာနံ နာဂရုက္ခော။ အနောမဒဿိဿ အဇ္ဇုနရုက္ခော။ ပဒုမနာရဒါနံ မဟာသောဏရုက္ခော။ ပဒုမုတ္တရဿ သလလရုက္ခော။ သုမေဓဿ နီပေါ။ သုဇာတဿ ဝေဠု။ ပိယဒဿိနော ကကုဓော။ အတ္ထဒဿိဿ စမ္ပကရုက္ခော။ ဓမ္မဒဿိဿ ရတ္တကုရဝကရုက္ခော။ သိဒ္ဓတ္ထဿ ကဏိကာရရုက္ခော။ တိဿဿ အသနရုက္ခော။ ဖုဿဿ အာမလကရုက္ခော။ ဝိပဿိဿ ပါဋလိရုက္ခော။ သိခိဿ ပုဏ္ဍရီကရုက္ခော။ ဝေဿဘုဿ သာလရုက္ခော။ ကကုသန္ဓဿ သိရီသရုက္ခော။ ကောဏာဂမနဿ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခော။ ကဿပဿ နိဂြောဓော။ ဂေါတမဿ အဿတ္ထောတိ အယံ ဗောဓိဝေမတ္တံ နာမ။

ပလ္လင်္ကဝေမတ္တံ နာမ ဒီပင်္ကရရေဝတပိယဒဿီအတ္ထဒဿီဓမ္မဒဿီဝိပဿီနံ တေပဏ္ဏာသဟတ္ထပလ္လင်္ကာ အဟေသုံ။ ကောဏ္ဍညမင်္ဂလနာရဒသုမေဓာနံ သတ္တပဏ္ဏာသဟတ္ထာ။ သုမနဿ သဋ္ဌိဟတ္ထော ပလ္လင်္ကော အဟောသိ။ သောဘိတအနောမဒဿီပဒုမပဒုမုတ္တရဖုဿာနံ အဋ္ဌတ္တိံသဟတ္ထာ။ သုဇာတဿ ဒွတ္တိံသဟတ္ထော။ သိဒ္ဓတ္ထတိဿဝေဿဘူနံ စတ္တာလီသဟတ္ထာ။ သိခိဿ

dvattiṁsahattho. Kakusandhassa chabbīsatihattho. Koṇāgamanassa vīsatihattho. Kassapassa pannarasahattho. Gotamassa cuddasahattho pallaṅko ahosi. Ayaṁ pallaṅkavemattaṁ nāma. Imāni **aṭṭha vemattāni** nāma.

Avijahitaṭṭhānakathā

Sabbabuddhānaṁ pana **cattāri avijahitaṭṭhānāni** nāma honti. Sabbabuddhānaṁ hi Bodhipallaṅko avijahito ekasmiṁyeva ṭhāne hoti. Dhammacakkappavattanaṁ Isipatane migadāye avijahitameva hoti. Devorohaṇakāle Saṅkassanagaradvāre paṭhamakkapādaṭṭhānaṁ avijahitameva hoti. Jetavane gandhakuṭiyā cattāri mañcapādaṭṭhānāni avijahitāneva honti. Vihāro pana khuddakopi mahantopi hoti. Vihāro na vijahatiyeva, nagaraṁ pana vijahati[1].

Sahajātaparicchedа, nakkhattaparicchedakathā

Aparaṁ pana amhākaṁyeva Bhagavato sahajātaparicchedañca nakkhattaparicchedañca dīpesuṁ. Amhākaṁ sabbaññubodhisattena kira saddhiṁ Rāhulamātā Ānandatthero Channo Kaṇḍako assarājā nidhikumbho mahābodhi Kāḷudāyīti imāni satta sahajātāni. Ayaṁ **sahajātaparicchedo.** Mahāpuriso pana uttarāsāḷhanakkhatteneva mātukucchiṁ okkami, mahābhinikkhamanaṁ nikkhami, dhammacakkaṁ pavattesi, Yamakapāṭihāriyaṁ akāsi. Visākhanakkhattena jāto ca abhisambuddho ca parinibbuto ca. Māghanakkhattena tassa sāvakasannipāto ca āyusaṅkhāravosajjanañca ahosi. Assayujanakkhattena devorohaṇaṁ[2]. Ayaṁ **nakkhattaparicchedo**ti.

Sadhammatākathā

Idāni pana sabbesaṁ Buddhānaṁ sādhāraṇadhammataṁ pakāsayissāma. **Sabbabuddhānaṁ samattiṁsavidhā dhammatā.** Seyyathidaṁ? Pacchimabhavikabodhisattassa sampajānassa mātukucchi-okkamanaṁ, mātukucchiyaṁ pallaṅkena nisīditvā bahimukholokanaṁ, ṭhitāya bodhisattamātuyā vijāyanaṁ, araññeyeva mātukucchito nikkhamanaṁ, kañcanapaṭṭesu patiṭṭhitapādānaṁ

1. Nagarampi na vijahati (Ka)
2. Devorohaṇañca (Sī)

ဒွတ္တိံသဟတ္ထော။ ကကုသန္ဓဿ ဆဗ္ဗီသတိဟတ္ထော။ ကောဏာဂမနဿ ဝီသတိဟတ္ထော။ ကဿပဿ ပန္နရသဟတ္ထော။ ဂေါတမဿ စုဒ္ဒသဟတ္ထော ပလ္လင်္ကော အဟောသိ။ အယံ ပလ္လင်္ကဝေမတ္တံ နာမ။ ဣမာနိ **အဋ္ဌ ဝေမတ္တာနိ** နာမ။

အဝိဇဟိတဋ္ဌာနကထာ

သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ပန **စတ္တာရိ အဝိဇဟိတဋ္ဌာနာနိ** နာမ ဟောန္တိ။ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ဗောဓိပလ္လင်္ကော အဝိဇဟိတော ဧကသ္မိံယေဝ ဌာနေ ဟောတိ။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ အဝိဇဟိတမေဝ ဟောတိ။ ဒေဝေါရောဟဏကာလေ သင်္ကဿနဂရဒွါရေ ပဌမက္ကပါဒဋ္ဌာနံ အဝိဇဟိတမေဝ ဟောတိ။ ဇေတဝနေ ဂန္ဓကုဋိယာ စတ္တာရိ မဉ္စပါဒဋ္ဌာနာနိ အဝိဇဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ ဝိဟာရော ပန ခုဒ္ဒကောပိ မဟန္တောပိ ဟောတိ။ ဝိဟာရော န ဝိဇဟတိယေဝ၊ နဂရံ ပန ဝိဇဟတိ[၁]။

သဟဇာတပရိစ္ဆေဒ, နက္ခတ္တပရိစ္ဆေဒကထာ

အပရံ ပန အမှာကံယေဝ ဘဂဝတော သဟဇာတပရိစ္ဆေဒဉ္စ နက္ခတ္တပရိစ္ဆေဒဉ္စ ဒီပေသုံ။ အမှာကံ သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တေန ကိရ သဒ္ဓိံ ရာဟုလမာတာ အာနန္ဒတ္ထေရော ဆန္နော ကဏ္ဍကော အဿရာဇာ နိဓိကုမ္ဘော မဟာဗောဓိ ကာဠုဒါယီတိ ဣမာနိ သတ္တ သဟဇာတာနိ။ အယံ **သဟဇာတပရိစ္ဆေဒေါ**။ မဟာပုရိသော ပန ဥတ္တရာသာဠ္ဟနက္ခတ္တေနေဝ မာတုကုစ္ဆိံ ဩက္ကမိ၊ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ၊ ယမကပါဋိဟာရိယံ အကာသိ။ ဝိသာခနက္ခတ္တေန ဇာတော စ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ စ ပရိနိဗ္ဗုတော စ။ မာဃနက္ခတ္တေန တဿ သာဝကသန္နိပါတော စ အာယုသင်္ခါရဝေါသဇ္ဇနဉ္စ အဟောသိ။ အဿယုဇနက္ခတ္တေန ဒေဝေါရောဟဏံ[၂]။ အယံ **နက္ခတ္တပရိစ္ဆေဒေါ**တိ။

သဓမ္မတာကထာ

ဣဒါနိ ပန သဗ္ဗေသံ ဗုဒ္ဓါနံ သာဓာရဏဓမ္မတံ ပကာသယိဿာမ။ **သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ သမတ္တိံသဝိဓာ ဓမ္မတာ**။ သေယျထိဒံ? ပစ္ဆိမဘဝိကဗောဓိသတ္တဿ သမ္ပဇာနဿ မာတုကုစ္ဆိဩက္ကမနံ၊ မာတုကုစ္ဆိယံ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိတွာ ဗဟိမုခေါလောကနံ၊ ဌိတာယ ဗောဓိသတ္တမာတုယာ ဝိဇာယနံ၊ အရညေယေဝ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမနံ၊ ကဉ္စနပဋ္ဋေသု ပတိဋ္ဌိတပါဒါနံ

၁-နဂရမ္ပိ န ဝိဇဟတိ (က)
၂-ဒေဝေါရောဟဏဉ္စ (သီ)

uttarābhimukhānaṁ sattapadavītihārānaṁ gantvā catuddisaṁ oloketvā sīhanādanadanaṁ, cattāri nimittāni disvā jātamattaputtānaṁ mahāsattānaṁ mahābhinikkhamanaṁ, arahaddhajamādāya pabbajitvā sabbaheṭṭhimena paricchedena sattāhaṁ padhānacariyā, sambodhiṁ pāpuṇanadivase pāyāsabhojanaṁ, tiṇasanthare nisīditvā sabbaññutaññāṇādhigamo, ānāpānassatikammaṭṭhānaparikammaṁ, mārabalaviddhaṁsanaṁ, Bodhipallaṅkeyeva tisso vijjā ādiṁ katvā asādhāraṇañāṇādiguṇapaṭilābho, sattasattāhaṁ bodhisamīpeyeva vītināmanaṁ, mahābrahmuno dhammadasanatthāya āyācanaṁ, Isipatane migadāye dhammacakkappavattanaṁ, māghapuṇṇamāya caturaṅgikasannipāte pātimokkhuddeso, jetavanaṭṭhāne nibaddhavāso, Sāvatthinagaradvāre Yamakapāṭihāriyakaraṇaṁ, Tāvatiṁsabhavane Abhidhammadesanā, Saṅkassanagaradvāre devalokato otaraṇaṁ, satataṁ phalasamāpattisamāpajjanaṁ, dvīsu vāresu[1] veneyyajanāvalokanaṁ, uppanne vatthumhi sikkhāpadapaññāpanaṁ, uppannāya aṭṭhuppattiyā jātakakathanaṁ, ñātisamāgame Buddhavaṁsakathanaṁ, āgantukehi bhikkhūhi paṭisanthārakaraṇaṁ, nimantitānaṁ vuṭṭhavassānaṁ anāpucchā agamanaṁ, divase divase purebhattapacchābhattapaṭhamamajjhimapacchimayāmakiccakaraṇaṁ, parinibbānadivase maṁsarasabhojanaṁ, catuvīsati koṭisatasahassasamāpattiyo samāpajjitvā parinibbānanti imā samattiṁsa sabbabuddhānaṁ dhammatāti.

Anantarāyikadhammakathā

Sabbabuddhānaṁ **cattāro anantarāyikā dhammā.** Katame cattāro? Buddhānaṁ uddissa abhihaṭānaṁ catunnaṁ paccayānaṁ na sakkā kenaci antarāyo[2] kātuṁ. Buddhānaṁ āyuno na sakkā kenaci antarāyo[2] kātuṁ. Vuttañhetaṁ "aṭṭhānametaṁ anavakāso, yaṁ parūpakkamena Tathāgataṁ jīvitā voropeyyā"ti[3]. Buddhānaṁ dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇānaṁ asītiyā anubyañjanānañca na sakkā kenaci antarāyo[2] kātuṁ. Buddharaṁsīnaṁ na sakkā kenaci antarāyo[2] kātunti. Ime cattāro anantarāyikā dhammā nāmāti.

1. Ṭhānesu (Ka) 2. Antarāyaṁ (Sī, I, Ka) 3. Vi 4. 357 piṭṭhe.

ဥတ္တရာဘိမုခါနံ သတ္တပဒဝီတိဟာရာနံ ဂန္တွာ စတုဒ္ဒိသံ ဩလောကေတွာ သီဟနာဒနဒနံ၊ စတ္တာရိ နိမိတ္တာနိ ဒိသွာ ဇာတမတ္တပုတ္တာနံ မဟာသတ္တာနံ မဟာဘိနိက္ခမနံ၊ အရဟဒ္ဓဇမာဒါယ ပဗ္ဗဇိတွာ သဗ္ဗဟေဋ္ဌိမေန ပရိစ္ဆေဒေန သတ္တာဟံ ပဓာနစရိယာ၊ သမ္ဗောဓိံ ပါပုဏနဒိဝသေ ပါယာသဘောဇနံ၊ တိဏသန္ထရေ နိသီဒိတွာ သဗ္ဗညုတညာဏာဓိဂမော၊ အာနာပါနဿတိကမ္မဋ္ဌာနပရိကမ္မံ၊ မာရဗလဝိဒ္ဓံသနံ၊ ဗောဓိပလ္လင်္ကေယေဝ တိဿော ဝိဇ္ဇာ အာဒိံ ကတွာ အသာဓာရဏညာဏာဒိဂုဏပဋိလာဘော၊ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိသမီပေယေဝ ဝီတိနာမနံ၊ မဟာဗြဟ္မုနော ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ အာယာစနံ၊ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ၊ မာဃပုဏ္ဏမာယ စတုရင်္ဂိကသန္နိပါတေ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသော၊ ဇေတဝနဋ္ဌာနေ နိဗဒ္ဓဝါသော၊ သာဝတ္ထိနဂရဒွါရေ ယမကပါဋိဟာရိယကရဏံ၊ တာဝတိံသဘဝနေ အဘိဓမ္မဒေသနာ၊ သင်္ကဿနဂရဒွါရေ ဒေဝလောကတော ဩတရဏံ၊ သတတံ ဖလသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနံ၊ ဒွီသု ဝါရေသု[၁] ဝေနေယျဇနာဝလောကနံ၊ ဥပ္ပန္နေ ဝတ္ထုမှိ သိက္ခာပဒပညာပနံ၊ ဥပ္ပန္နာယ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ ဇာတကကထနံ၊ ဉာတိသမာဂမေ ဗုဒ္ဓဝံသကထနံ၊ အာဂန္တုကေဟိ ဘိက္ခူဟိ ပဋိသန္ထာရကရဏံ၊ နိမန္တိတာနံ ဝုဋ္ဌဝဿာနံ အနာပုစ္ဆာ အဂမနံ၊ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ပုရေဘတ္တပစ္ဆာဘတ္တပဌမမဇ္ဈိမပစ္ဆိမယာမကိစ္စကရဏံ၊ ပရိနိဗ္ဗာနဒိဝသေ မံသရသဘောဇနံ၊ စတုဝီသတိ ကောဋိသတသဟဿသမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇိတွာ ပရိနိဗ္ဗာနန္တိ ဣမာ သမတ္တိံသ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဓမ္မတာတိ။

အနန္တရာယိကဓမ္မကထာ

သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ **စတ္တာရော အနန္တရာယိကာ ဓမ္မာ။** ကတမေ စတ္တာရော? ဗုဒ္ဓါနံ ဥဒ္ဒိဿ အဘိဟဋာနံ စတုန္နံ ပစ္စယာနံ န သက္ကာ ကေနစိ အန္တရာယော[၂] ကာတုံ။ ဗုဒ္ဓါနံ အာယုနော န သက္ကာ ကေနစိ အန္တရာယော[၂] ကာတုံ။ ဝုတ္တဉှေတံ "အဋ္ဌာနမေတံ အနဝကာသော၊ ယံ ပရူပက္ကမေန တထာဂတံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျာ"တိ[၃]။ ဗုဒ္ဓါနံ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏာနံ အသီတိယာ အနုဗျဉ္ဇနာနဉ္စ န သက္ကာ ကေနစိ အန္တရာယော[၂] ကာတုံ။ ဗုဒ္ဓရံသီနံ န သက္ကာ ကေနစိ အန္တရာယော[၂] ကာတုန္တိ။ ဣမေ စတ္တာရော အနန္တရာယိကာ ဓမ္မာ နာမာတိ။

၁-ဌာနေသု (က) ၂-အန္တရာယံ (သီ၊ ဣ၊ က) ၃-ဝိ ၄-၃၅၇-ပိဋ္ဌေ။

Nigamanakathā

Ettāvatā gatā siddhiṁ, Buddhavaṁsassa vaṇṇanā.
Suvaṇṇapadaviññāta[1]-vicittanayasobhitā.

Porāṇaṭṭhakathāmaggaṁ[2], Pāḷi-atthappakāsakaṁ.
Ādāyeva katā **Buddha-vaṁsassaṭṭhakathā** mayā.

Papañcatthaṁ vivajjetvā, madhuratthassa sabbaso.
Sampakāsanato tasmā, **Madhuratthappakāsinī.**

Kāvīrajalasampāta-paripūta[3]mahītale.
Kāvīrapaṭṭane ramme, nānānārinarākule.

Kārite kaṇhadāsena, saṇhavācena sādhunā.
Vihāre vividhākāra-cārupākāragopure.

Chāyāsalilasampanne[4], dassanīye manorame.
Hatadujjanasambādhe, pavivekasukhe sive.

Tattha pācīnapāsāda-tale paramasītale.
Vasatā Buddhavaṁsassa, mayā saṁvaṇṇanā katā.

[5] Yathā Buddhavaṁsassa saṁvaṇṇanāyaṁ,
Gatā sādhu siddhiṁ vinā antarāyaṁ.
Tathā dhammayuttā janānaṁ vitakkā,
Vināvantarāyena siddhiṁ vajantu[5].

Imaṁ Buddhavaṁsassa saṁvaṇṇanaṁ me,
Karontena yaṁ patthitaṁ puññajātaṁ.
Sadā tassa devānubhāvena loko,
Dhuvaṁ santamaccantamatthaṁ payātaṁ.

---

1. Paramapadaviññāta (Ka) 2. Tanti (Ka)
3. Pāripūri (Ka) 4. Godhāsalilasampāte (Sī, I)
5-5. Yathā vaṇṇanāyaṁ gatā sādhu siddhiṁ, vinā antarāyaṁ tathā dhammayuttā. Janānaṁ vitakkā vinā cantarāva-ntarāyena siddhiṁ gamissantu sādhu. (Sī, I)

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ ဂတာ သိဒ္ဓိံ၊ ဗုဒ္ဓဝံသဿ ဝဏ္ဏနာ။
သုဝဏ္ဏပဒဝိညာတ[1]-ဝိစိတ္တနယသောဘိတာ။

ပေါရာဏဋ္ဌကထာမဂ္ဂံ[2]၊ ပါဠိအတ္ထပ္ပကာသကံ။
အာဒါယေဝ ကတာ **ဗုဒ္ဓ-ဝံသဿဋ္ဌကထာ** မယာ။

ပပဉ္စတ္ထံ ဝိဝဇ္ဇေတွာ၊ မဓုရတ္ထဿ သဗ္ဗသော။
သမ္ပကာသနတော တသ္မာ၊ **မဓုရတ္ထပ္ပကာသိနီ**။

ကာဝီရဇလသမ္ပာတ-ပရိပူတ[3]မဟီတလေ။
ကာဝီရပဋ္ဋနေ ရမ္မေ၊ နာနာနာရိနရာကုလေ။

ကာရိတေ ကဏှဒါသေန၊ သဏှဝါစေန သာဓုနာ။
ဝိဟာရေ ဝိဝိဓာကာရ-စာရုပါကာရဂေါပုရေ။

ဆာယာသလိလသမ္ပန္နေ[4]၊ ဒဿနီယေ မနောရမေ။
ဟတဒုဇ္ဇနသမ္ဗာဓေ၊ ပဝိဝေကသုခေ သိဝေ။

တတ္ထ ပါစီနပါသာဒ-တလေ ပရမသီတလေ။
ဝသတာ ဗုဒ္ဓဝံသဿ၊ မယာ သံဝဏ္ဏနာ ကတာ။

[5]ယထာ ဗုဒ္ဓဝံသဿ သံဝဏ္ဏနာယံ၊
ဂတာ သာဓု သိဒ္ဓိံ ဝိနာ အန္တရာယံ။
တထာ ဓမ္မယုတ္တာ ဇနာနံ ဝိတက္ကာ၊
ဝိနာဝန္တရာယေန သိဒ္ဓိံ ဝဇန္တု[5]။

ဣမံ ဗုဒ္ဓဝံသဿ သံဝဏ္ဏနံ မေ၊
ကရောန္တေန ယံ ပတ္ထိတံ ပုညဇာတံ။
သဒါ တဿ ဒေဝါနုဘာဝေန လောကော၊
ဓုဝံ သန္တမစ္စန္တမတ္ထံ ပယာတံ။

၁-ပရမပဒဝိညာတ (က) ၂-တန္တိ (က)
၃-ပါရိပူရိ(က) ၄-ဂေါဓာသလိလသမ္ပာတေ (သီ၊ ဣ)
၅-၅-ယထာ ဝဏ္ဏနာယံ ဂတာ သာဓု သိဒ္ဓိံ၊ ဝိနာ အန္တရာယံ တထာ ဓမ္မယုတ္တာ။
*ဇနာနံ ဝိတက္ကာ ဝိနာ စန္တရာဝ-န္တရာယေန သိဒ္ဓိံ ဂမိဿန္တု သာဓု။ (သီ၊ ဣ)

[1]Vinassantu rogā manussesu sabbe,
Pavassantu devāpi vassantakāle.
Sukhaṁ hotu niccaṁ varaṁ nārakāpi,
Pisācāpayātā pipāsā bhavantu.

Surā accharānaṁ gaṇādīhi saddhiṁ,
Ciraṁ devaloke sukhaṁ cānubhontu.
Ciraṁ ṭhātu dhammo Munindassa loke,
Sukhaṁ lokapālā mahiṁ pālayantu.[1]

[2]Garūhi gītanāmena[3], Buddhadattoti vissuto.
Thero katvā Aṭṭhakathaṁ, Madhuratthavilāsiniṁ.

Potthakaṁ ṭhapayitvemaṁ, parampare hitāvahaṁ.
Aciraṭṭhitabhāvena, aho maccuvasaṁ gato[2].

Iti bhāṇavāravasena chabbīsatibhāṇavārā, ganthavasena pañcasatādhikachasahassaganthā, akkharavasena tisahassādhikāni[4] dvesatasahassakkharāni.

Antarāyaṁ vinā esā, yathā niṭṭhaṁ upāgatā.
Tathā sijjhantu saṅkappā, sattānaṁ dhammanissitāsi.

Iti Madhuratthavilāsinī nāma Buddhavaṁsaṭṭhakathā niṭṭhitā.

1-1. Natthi (Sī, I)
2-2. Pacchā kenaci pakkhittā gāthāyo.
3. Gahitanāmena (Ka)
4. Asītisahassādhikāni (Ka), aṭṭhasahassādhikāni (?)

[၁]ဝိနဿန္တု ရောဂါ မနုဿေသု သဗ္ဗေ၊
ပဝဿန္တု ဒေဝါပိ ဝဿန္တကာလေ။
သုခံ ဟောတု နိစ္စံ ဝရံ နာရကာပိ၊
ပိသာစာပယာတာ ပိပါသာ ဘဝန္တု။

သုရာ အစ္ဆရာနံ ဂဏာဒီဟိ သဒ္ဓိံ၊
စိရံ ဒေဝလောကေ သုခံ စာနုဘောန္တု။
စိရံ ဌာတု ဓမ္မော မုနိန္ဒဿ လောကေ၊
သုခံ လောကပါလာ မဟိံ ပါလယန္တု။[၁]

[၂]ဂရူဟိ ဂီတနာမေန[၃]၊ ဗုဒ္ဓဒတ္တောတိ ဝိဿုတော။
ထေရော ကတွာ အဋ္ဌကထံ၊ မဓုရတ္ထဝိလာသိနိံ။

ပေါတ္ထကံ ဌပယိတွေမံ၊ ပရမ္ပရေ ဟိတာဝဟံ။
အစိရဋ္ဌိတဘာဝေန၊ အဟော မစ္စုဝသံ ဂတော[၂]။

ဣတိ ဘာဏဝါရဝသေန ဆဗ္ဗီသတိဘာဏဝါရာ, ဂန္ထဝသေန ပဉ္စသတာဓိကဆသဟဿဂန္ထာ, အက္ခရဝသေန တိသဟဿာဓိကာနိ[၄] ဒွေသတသဟဿက္ခရာနိ။

အန္တရာယံ ဝိနာ ဧသာ၊ ယထာ နိဋ္ဌံ ဥပါဂတာ။
တထာ သိဇ္ဈန္တု သင်္ကပ္ပါ၊ သတ္တာနံ ဓမ္မနိဿိတာတိ။

ဣတိ မဓုရတ္ထဝိလာသိနီ နာမ
ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-၁. နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)
၂-၂. ပစ္ဆာ ကေနစိ ပက္ခိတ္တာ ဂါထာယော။
၃. ဂဟိတနာမေန (က)
၄. အသီတိသဟဿာဓိကာနိ (က)၊ အဋ္ဌသဟဿာဓိကာနိ (?)

Buddhavaṁsaṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akāsahaṁ	203
Akuṭilaṁ	186
Akhilā	187
Agañchahaṁ	168
Agganikkhitto	68
Aggo	69
Acalo	136
Accuggataṁ	67
Accuggatacandamaṇḍalaṁ	54
Acchariyaṁ	57
Acchiddāni	301
Acchiddo	244
Accheraṁ	58
Accherakaṁ	44
Ajāti	92
Ajāyatha	45
Ajjhappatvā	219
Ajjhāyako	89
Ajjhupekkhiya	67
Añjanaṁ	299
Añjasaṁ	109
Añjasassa	93
Aññātavesanā	114
Aṭṭhaguṇasamupetaṁ	97
Aṭṭhaṅgavacanasampanno	301
Aṭṭhadosasamākiṇṇaṁ	99
Aṭṭhasaṭṭhisatasahassānaṁ	282
Aḍḍhateḷasasatānaṁ	344
Atappiyo	214
Atikkantabhavantānaṁ	310
Atikkamma	52
Atītabuddhānaṁ	83
Atulatejassa	212
Atulatejāni	347
Atulayaso	276
Atulāsi	174
Atuliyaṁ	191
Atuliyā	170
Atuliyo	245
Atthaṁ	50
Atthaṅgato	184
Atthami	191
Atthi	91
Adaṁ	168
Adāsahaṁ	197
Adāsiṁ	231
Addhāne	123
Advejjhamānaso	134
Advejjhavacanā	128
Adhikārena	115
Adhikāro	116
Adhiṭṭhahiṁ	224

ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကာသဟံ	၂၀၃
အကုဋိလံ	၁၈၆
အခိလာ	၁၈၇
အဂဉ္ဆဟံ	၁၆၈
အဂ္ဂနိက္ခိတ္တော	၆၈
အဂ္ဂေါ	၆၉
အစလော	၁၃၆
အစ္စုဂ္ဂတံ	၆၇
အစ္စုဂ္ဂတစန္ဒမဏ္ဍလံ	၅၄
အစ္ဆရိယံ	၅၇
အစ္ဆိဒ္ဒါနိ	၃၀၁
အစ္ဆိဒ္ဒေါ	၂၄၄
အစ္ဆေရံ	၅၈
အစ္ဆေရကံ	၄၄
အဇာတိ	၉၂
အဇာယထ	၄၅
အဇ္ဈပ္ပတွာ	၂၁၉
အဇ္ဈာယကော	၈၉
အဇ္ဈုပေက္ခိယ	၆၇
အဉ္ဇနံ	၂၉၉
အဉ္ဇသံ	၁၀၉
အဉ္ဇသဿ	၉၃
အညာတဝေသနာ	၁၁၄
အဋ္ဌဂုဏသမုပေတံ	၉၇
အဋ္ဌင်္ဂဝစနသမ္ပန္နော	၃၀၁
အဋ္ဌဒေါသသမာကိဏ္ဏံ	၉၉
အဋ္ဌသဋ္ဌိသတသဟဿာနံ	၂၈၂
အဍ္ဎတေဠသသတာနံ	၃၄၄
အတပ္ပိယော	၂၁၄
အတိက္ကန္တဘဝန္တာနံ	၃၁၀
အတိက္ကမ္မ	၅၂
အတီတဗုဒ္ဓါနံ	၈၃
အတုလတေဇဿ	၂၁၂
အတုလတေဇာနိ	၃၄၇
အတုလယသော	၂၇၆
အတုလာသိ	၁၇၄
အတုလိယံ	၁၉၁
အတုလိယာ	၁၇၀
အတုလိယော	၂၄၅
အတ္ထံ	၅၀
အတ္ထင်္ဂတော	၁၈၄
အတ္ထမိ	၁၉၁
အတ္ထိ	၉၁
အဒံ	၁၆၈
အဒါသဟံ	၁၉၇
အဒါသိံ	၂၃၁
အဒ္ဓါနေ	၁၂၃
အဒွေဇ္ဈမာနသော	၁၃၄
အဒွေဇ္ဈဝစနာ	၁၂၈
အဓိကာရေန	၁၁၅
အဓိကာရော	၁၁၆
အဓိဋ္ဌဟိံ	၂၂၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Adhiṭṭhāsiṁ	182
Adho	45, 129
Anaṅgaṇānaṁ	209
Anadhivaraṁ	14
Anadhivaro	14
Anantaṁ	219
Anantako	212
Anantatejo	162
Anantabalavāhano	305
Ananto	206
Anapekkho	91
Anacaraṁ	312
Aniṭṭhagandho	126
Aniṭṭhite	113
Anilañjase	58
Anivattamānasaṁ	294
Anivattigamanaṁ	206
Anukampakaṁ	54
Anukampako	232
Anukampāya	345
Anucarā	177
Anuciṇṇaṁ	129
Anuttamaṁ	197
Anuttaraṁ	42
Anuttaro	272
Anuddhaṁsati	126
Anupabbajuṁ	280
Anupalitto	287
Anuppattiyā	203
Anubyañjanasampannaṁ	290

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anubrūhanto	182
Anubrūhayiṁ	197
Anuyanti	113
Anuvaggā	52
Anusāsanī	51
Anusiṭṭhiṁ	204
Anūpamā	212
Anūpamo	245
Anekakoṭisannicayo	89
Anekasatasahassiyo	183
Anomadassī	206
Anovaṭṭhena	126
Antamantena	167
Antarahitaṁ	301
Antarahissanti	347
Antarā	77
Antalikkhacaro	243
Antimadehadhārino	18
Andughare	132
Annapānasamāyutaṁ	87
Apattamānasā	345
Aparājitā	214
Aparimeyyito	168
Appattamānasā	155
Appattānaṁ	242
Appamattā	187
Appamatto	168
Appamāṇo	245
Appameyyo	163
Apparajakkhajātikā	15

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဓိဋ္ဌာသိံ	၁၈၂
အဓော	၄၅၊ ၁၂၉
အနင်္ဂဏာနံ	၂၀၉
အနဓိဝရံ	၁၄
အနဓိဝရော	၁၄
အနန္တံ	၂၁၉
အနန္တကော	၂၁၂
အနန္တတေဇော	၁၆၂
အနန္တဗလဝါဟနော	၃၀၅
အနန္တော	၂၀၆
အနပေက္ခော	၉၁
အနာစရံ	၃၁၂
အနိဋ္ဌဂန္ဓော	၁၂၆
အနိဋ္ဌိတေ	၁၁၃
အနိလဉ္ဇသေ	၅၈
အနိဝတ္တမာနသံ	၂၉၄
အနိဝတ္တိဂမနံ	၂၀၆
အနုကမ္ပကံ	၅၄
အနုကမ္ပကော	၂၃၂
အနုကမ္ပာယ	၃၄၅
အနုစရာ	၁၇၇
အနုစိဏ္ဏံ	၁၂၉
အနုတ္တမံ	၁၉၇
အနုတ္တရံ	၄၂
အနုတ္တရော	၂၇၂
အနုဒ္ဓံသတိ	၁၂၆
အနုပဗ္ဗဇုံ	၂၈၀
အနုပလိတ္တော	၂၈၇
အနုပ္ပတ္တိယာ	၂၀၃
အနုဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ	၂၉၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုဗြူဟန္တော	၁၈၂
အနုဗြူဟယိံ	၁၉၇
အနုယန္တိ	၁၁၃
အနုဝဂ္ဂါ	၅၂
အနုသာသနီ	၅၁
အနုသိဋ္ဌိံ	၂၀၄
အနူပမာ	၂၁၂
အနူပမော	၂၄၅
အနေကကောဋိသန္နိစယော	၈၉
အနေကသတသဟဿိယော	၁၈၃
အနောမဒဿီ	၂၀၆
အနောဝဋ္ဌေန	၁၂၆
အန္တမန္တေန	၁၆၇
အန္တရဟိတံ	၃၀၁
အန္တရဟိဿန္တိ	၃၄၇
အန္တရာ	၇၇
အန္တလိက္ခစရော	၂၄၃
အန္တိမဒေဟဓာရိနော	၁၈
အန္ဒုဃရေ	၁၃၂
အန္နပါနသမာယုတံ	၈၇
အပတ္တမာနသာ	၃၄၅
အပရာဇိတာ	၂၁၄
အပရိမေယျိတော	၁၆၈
အပ္ပတ္တမာနသာ	၁၅၅
အပ္ပတ္တာနံ	၂၄၂
အပ္ပမတ္တာ	၁၈၇
အပ္ပမတ္တော	၁၆၈
အပ္ပမာဏော	၂၄၅
အပ္ပမေယျော	၁၆၃
အပ္ပရဇက္ခဇာတိကာ	၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Appavattaṁ	194
Apphoṭenti	123
Abbhutaṁ	58
Abbhuto	58
Abhikkama	127
Abhighuṭṭhe	189
Abhiññābalappattānaṁ	208
Abhināditvā	215
Abhinikkhame	75
Abhinīhāro	79
Abhipatthitaṁ	197
Abhiravanti	125, 126
Abhirocayiṁ	238
Abhivassanti	126
Abhivassi	274
Abhivādanaṁ	62
Abhivādetvāna	124
Abhivāhayi	220
Abhisamayā	235
Abhissanno	124
Amataṁ	207
Amatantaḷe	93
Amatabheriṁ	185
Amatabherimhi	230
Amatambunā	274
Amatena	255
Amitayasā	239
Amitayaso	163, 206
Amoghavacanā	128
Ambare	58

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A - Ā]	
Ayācatha	14
Arati	126
Ariyañjasaṁ	345
Arīhi	93
Alabhiṁ	124
Alīnavīriyo	133
Avakujjakaṁ	219
Avakujjo	113
Avidūreva	69
Aviralo	245
Avivittaṁ	87
Asaṁvutā	44
Asaṅkhiye	86
Asaṅkhobhā	170
Asaṅkhobho	206
Asamaṁ sīlaṁ	212
Asamasamaṁ	223
Asamasamo	60
Asamassa	123
Asamo	61, 137
Asādiso	60, 191
Asītiyāpi	265
Asītisatasahassiyo	222
Asītihatthamubbedho	156
Asuciṁ	134
Asesaṁ	220
Assamo	97
Ahu	48, 344
Ākāsaṭṭhā	58, 125

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အပ္ပဝတ္တံ	၁၉၄
အပ္ဖောဋေန္တိ	၁၂၃
အဗ္ဘုတံ	၅၈
အဗ္ဘုတော	၅၈
အဘိက္ကမ	၁၂၇
အဘိဃုဋ္ဌေ	၁၈၉
အဘိညာဗလပ္ပတ္တာနံ	၂၀၈
အဘိနာဒိတွာ	၂၁၅
အဘိနိက္ခမေ	၇၅
အဘိနီဟာရော	၇၉
အဘိပတ္ထိတံ	၁၉၇
အဘိရဝန္တိ	၁၂၅၊ ၁၂၆
အဘိရောစယိံ	၂၃၈
အဘိဝဿန္တိ	၁၂၆
အဘိဝဿိ	၂၇၄
အဘိဝါဒနံ	၆၂
အဘိဝါဒေတွာန	၁၂၄
အဘိဝါဟယိ	၂၂၀
အဘိသမယာ	၂၃၅
အဘိဿန္နော	၁၂၄
အမတံ	၂၀၇
အမတန္တဠေ	၉၃
အမတဘေရိံ	၁၈၅
အမတဘေရိမှိ	၂၃၀
အမတမ္ဗုနာ	၂၇၄
အမတေန	၂၅၅
အမိတယသာ	၂၃၉
အမိတယသော	၁၆၃၊ ၂၀၆
အမောဃဝစနာ	၁၂၈
အမ္ဗရေ	၅၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ - အာ]	
အယာစထ	၁၄
အရတိ	၁၂၆
အရိယဉ္ဇသံ	၃၄၅
အရီဟိ	၉၃
အလဘိံ	၁၂၄
အလီနဝီရိယော	၁၃၃
အဝကုဇ္ဇကံ	၂၁၉
အဝကုဇ္ဇော	၁၁၃
အဝိဒူရေဝ	၆၉
အဝိရလော	၂၄၅
အဝိဝိတ္တံ	၈၇
အသံဝုတာ	၄၄
အသင်္ခိယေ	၈၆
အသင်္ခောဘာ	၁၇၀
အသင်္ခောဘော	၂၀၆
အသမံ သီလံ	၂၁၂
အသမသမံ	၂၂၃
အသမသမော	၆၀
အသမဿ	၁၂၃
အသမော	၆၁၊ ၁၃၇
အသာဒိသော	၆၀၊ ၁၉၁
အသီတိယာပိ	၂၆၅
အသီတိသတသဟဿိယော	၂၂၂
အသီတိဟတ္ထမုဗ္ဗေဓော	၁၅၆
အသုစိံ	၁၃၄
အသေသံ	၂၂၀
အဿမော	၉၇
အဟု	၄၈၊ ၃၄၄
အာကာသဋ္ဌာ	၅၈၊ ၁၂၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Ākāsanabhagatā	113
Ākāsabhūtā	127
Ākāso	206
Āgamanaṁ	109
Ācariyaṁ	93
Ācikkhi	284
Ādāya	311
Ādāsaṁ	313
Ādittaṁ	292
Ādiyiṁ	100
Ādesanā	51
Ānanditā	43
Āpatti-anāpattiyā	69
Āpannasattānaṁ	128
Ābhā	45
Ābhujati	126
Ābhujiṁ	124
Āmaṇḍo	276
Āmukkamālābharaṇo	219
Ārāme	279
Ālokaṁ	284
Āvaraṇaṁ	233
Āvaraṇā	127
Āvāsaṁ	88
Āveḷaṁ	314
Āsi	76
Āsuṁ	177, 265
Āsevitanisevitaṁ	131
Āhate	230
Āhani	177, 185

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āharissāmi	197
Āhārasaṅkhayā	347
Āhutīnaṁ	118
Āḷakaṁ	308
[I]	
Icchamāno	114
Itihāse	89
Iddhañca	154
Iddhi	51, 157
Iddhidhammesu	124
Iddhibalaṁ	40
Iddhibalena	61
Idha	14
Isi	70
Issaro	243
[U]	
Ukkā	225
Ukkāmukhe	306
Ukkāsitaṁ	67
Ukkujja	219
Ukkuṭṭhi	58
Ukkuṭṭhisaddā	123
Uggaṁ	203, 224
Uggataṁ	64
Uggatāpanaṁ	119
Uggatejo	235
Uggato	53, 198
Uggadaḷhaṁ	231
Ugghāṭetvā	298
Uccattane	272

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာကာသနဘဂတာ	၁၁၃
အာကာသဘူတာ	၁၂၇
အာကာသော	၂၀၆
အာဂမနံ	၁၀၉
အာစရိယံ	၉၃
အာစိက္ခိ	၂၈၄
အာဒါယ	၃၁၁
အာဒါသံ	၃၁၃
အာဒိတ္တံ	၂၉၂
အာဒိယိံ	၁၀၀
အာဒေသနာ	၅၁
အာနန္ဒိတာ	၄၃
အာပတ္တိအနာပတ္တိယာ	၆၉
အာပန္နသတ္တာနံ	၁၂၈
အာဘာ	၄၅
အာဘုဇတိ	၁၂၆
အာဘုဇိံ	၁၂၄
အာမဏ္ဍော	၂၇၆
အာမုက္ကမာလာဘရဏော	၂၁၉
အာရာမေ	၂၇၉
အာလောကံ	၂၈၄
အာဝရဏံ	၂၃၃
အာဝရဏာ	၁၂၇
အာဝါသံ	၈၈
အာဝေဠံ	၃၁၄
အာသိ	၇၆
အာသုံ	၁၇၇၊ ၂၆၅
အာသေဝိတနိသေဝိတံ	၁၃၁
အာဟတေ	၂၃၀
အာဟနိ	၁၇၇၊ ၁၈၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာဟရိဿာမိ	၁၉၇
အာဟာရသင်္ခယာ	၃၄၇
အာဟုတီနံ	၁၁၈
အာဠကံ	၃၀၈
[ဣ]	
ဣစ္ဆမာနော	၁၁၄
ဣတိဟာသေ	၈၉
ဣဒ္ဓဉ္စ	၁၅၄
ဣဒ္ဓိ	၅၁၊ ၁၅၇
ဣဒ္ဓိဓမ္မေသု	၁၂၄
ဣဒ္ဓိဗလံ	၄၀
ဣဒ္ဓိဗလေန	၆၁
ဣဓ	၁၄
ဣသိ	၇၀
ဣဿရော	၂၄၃
[ဥ]	
ဥက္ကာ	၂၂၅
ဥက္ကာမုခေ	၃၀၆
ဥက္ကာသိတံ	၆၇
ဥက္ကုဇ္ဇ	၂၁၉
ဥက္ကုဋ္ဌိ	၅၈
ဥက္ကုဋ္ဌိသဒ္ဒါ	၁၂၃
ဥဂ္ဂံ	၂၀၃၊ ၂၂၄
ဥဂ္ဂတံ	၆၄
ဥဂ္ဂတာပနံ	၁၁၉
ဥဂ္ဂတေဇော	၂၃၅
ဥဂ္ဂတော	၅၃၊ ၁၉၈
ဥဂ္ဂဒဠှံ	၂၃၁
ဥဂ္ဃာဋေတွာ	၂၉၈
ဥစ္စတ္တနေ	၂၇၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Uccāraṭṭhānamhi	95
Ucchuyantaṁ	139
Ujuṁ	186
Uju	235
Ujjālenti	225
Uṭṭhānaṁ	243
Utuvaṭṭe	135
Utuvasse	135
Uttattakanasannibho	68
Uttamaṁ	241
Uttamā	79
Uttame	66
Uttariṁ	210
Uttarīyaṁ	197
Udagāhiniṁ	95
Udaggacittā	54
Uddhaṁ	45
Uddharanto	187
Uddhari	124
Upagañchiṁ	238
Upagañchuṁ	232
Upagatā	196
Upaccagā	113
Uppajji	58
Upaṭṭhako	311
Upaṭṭhahaṁ	215
Upaṭṭhitaṁ	288
Upadduto	141
Upanisādino	280
Upapajjatha	271

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U - Ū]	
Upapatti	127
Upasobhati	155
Upasobhatha	262
Upāgataṁ	88
Upāgami	214
Upāgamuṁ	66
Upādānasaṅkhayā	198, 258
Uppajja	73
Uppajjante	107
Ubhayasmiṁ	45
Ubbhijjate	126
Ubho	113
Uyyānaṁ	219
Usabhakkhandho	150, 241
Ussannakusalā	228
Ussavo	272
Ussāsaṭṭhānamhi	95
Ussīsake	118
Uḷārā	45
Uḷurājāva	191, 258
Uḷūbhi	169
Uḷūhi	225
Ūmi	183
[E - O]	
Ekakkhandho	245
Edisaṁ	42
Evaṁ	107
Ehiti	119
Okiranti	53, 113
Okkanti	75

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥစ္စာရဋ္ဌာနမှိ	၉၅
ဥစ္ဆုယန္တံ	၁၃၉
ဥဇုံ	၁၈၆
ဥဇု	၂၃၅
ဥဇ္ဇာလေန္တိ	၂၂၅
ဥဋ္ဌာနံ	၂၄၃
ဥတုဝဋ္ဋေ	၁၃၅
ဥတုဝဿေ	၁၃၅
ဥတ္တတ္တကနကသန္နိဘော	၆၈
ဥတ္တမံ	၂၄၁
ဥတ္တမာ	၇၉
ဥတ္တမေ	၆၆
ဥတ္တရိံ	၂၁၀
ဥတ္တရီယံ	၁၉၇
ဥဒဂါဟိနိံ	၉၅
ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ	၅၄
ဥဒ္ဓံ	၄၅
ဥဒ္ဓရန္တော	၁၈၇
ဥဒ္ဓရိ	၁၂၄
ဥပဂဉ္ဆိံ	၂၃၈
ဥပဂဉ္ဆုံ	၂၃၂
ဥပဂတာ	၁၉၆
ဥပစ္စဂါ	၁၁၃
ဥပ္ပဇ္ဇိ	၅၈
ဥပဋ္ဌကော	၃၁၁
ဥပဋ္ဌဟံ	၂၁၅
ဥပဋ္ဌိတံ	၂၈၈
ဥပဒ္ဒုတော	၁၄၁
ဥပနိသာဒိနော	၂၈၀
ဥပပဇ္ဇထ	၂၇၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ-ဦ]	
ဥပပတ္တိ	၁၂၇
ဥပသောဘတိ	၁၅၅
ဥပသောဘထ	၂၆၂
ဥပါဂတံ	၈၈
ဥပါဂမိ	၂၁၄
ဥပါဂမုံ	၆၆
ဥပါဒါနသင်္ခယာ	၁၉၈၊ ၂၅၈
ဥပ္ပဇ္ဇ	၇၃
ဥပ္ပဇ္ဇန္တေ	၁၀၇
ဥဘယသ္မိံ	၄၅
ဥဗ္ဘိဇ္ဇတေ	၁၂၆
ဥဘော	၁၁၃
ဥယျာနံ	၂၁၉
ဥသဘက္ခန္ဓော	၁၅၀၊ ၂၄၁
ဥဿန္နကုသလာ	၂၂၈
ဥဿဝေါ	၂၇၂
ဥဿာသဋ္ဌာနမှိ	၉၅
ဥဿီသကေ	၁၁၈
ဥဠာရာ	၄၅
ဥဠုရာဇာဝ	၁၉၁၊ ၂၅၈
ဥဠူဘိ	၁၆၉
ဥဠူဟိ	၂၂၅
ဦမိ	၁၈၃
[ဧ-ဩ]	
ဧကက္ခန္ဓော	၂၄၅
ဧဒိသံ	၄၂
ဧဝံ	၁၀၇
ဧဟိတိ	၁၁၉
ဩကိရန္တိ	၅၃၊ ၁၁၃
ဩက္ကန္တိ	၇၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Okkami	74
Oghānaṁ	304
Otthaṭā	225
Opammakusalo	71
Opammehi	245
Obhāsitā	44
Obhāseti	53
Orohitvāna	109
Olokesi	63
Ovadati	149
Ovaditvā	276
Ovādaṁ	204
Ovādako	230
Osadhī	135
Osaranti	144
Osarantu	144
Ohāya	305
[Ka]	
Kaṅkhacchedo	71
Kañcanagghiyasaṅkāso	191, 225
Kañcanapabbate	189
Kaṇṭakā	245
Katakiccānaṁ	64
Katañjalī	14
Kathikānaṁ	70
Kathinatthārasamaye	214
Kantāraṁ	303
Kapilavhayā	119
Kappasate	253
Kappiyaṁ	288

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kappe	86
Kampitā	141
Kampittha	74
Kambu	306
Karavīkamadhuragiro	82
Karonte	303
Kalale	113
Kalyāṇamapi	91
Kāyā	225
Kāyo	95
Kāruṇikaṁ	62
Kāruṇiko	232
Kālameghova	68
Kilesamaladhovaṁ	93
Kilese	114
Kīdisako	39
Kucchiyaṁ	74
Kuṭṭā	127
Kuṇapaṁ	94
Kulamūlaṁ	308
Kusalacchedanābhayā	95
Kusumitaṁ	284
Ketu	56
Kevalaṁ	238
Koṭi	71
Koṭinaṁ	265
Koṭisatasahassānaṁ	168
Koṭisatasahassiyo	187
Koṭisatāni	207
Koraṇḍasamasādiso	67

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဩ]	
ဩက္ကမိ	၇၄
ဩဃာနံ	၃၀၄
ဩတ္ထဋာ	၂၂၅
ဩပမ္မကုသလော	၇၁
ဩပမ္မေဟိ	၂၄၅
ဩဘာသိတာ	၄၄
ဩဘာသေတိ	၅၃
ဩရောဟိတွာန	၁၀၉
ဩလောကေသိ	၆၃
ဩဝဒတိ	၁၄၉
ဩဝဒိတွာ	၂၇၆
ဩဝါဒံ	၂၀၄
ဩဝါဒကော	၂၃၀
ဩသဓီ	၁၃၅
ဩသရန္တိ	၁၄၄
ဩသရန္တု	၁၄၄
ဩဟာယ	၃၀၅
[က]	
ကင်္ခစ္ဆေဒေါ	၇၁
ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော	၁၉၁၊ ၂၂၅
ကဉ္စနပဗ္ဗတေ	၁၈၉
ကဏ္ဋကာ	၂၄၅
ကတကိစ္စာနံ	၆၄
ကတဉ္ဇလီ	၁၄
ကထိကာနံ	၇၀
ကထိနတ္ထာရသမယေ	၂၁၄
ကန္တာရံ	၃၀၃
ကပိလဝှယာ	၁၁၉
ကပ္ပသတေ	၂၅၃
ကပ္ပိယံ	၂၈၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကပ္ပေ	၈၆
ကမ္ပိတာ	၁၄၁
ကမ္ပိတ္ထ	၇၄
ကမ္ဗု	၃၀၆
ကရဝီကမဓုရဂိရော	၈၂
ကရောန္တေ	၃၀၃
ကလလေ	၁၁၃
ကလျာဏမပိ	၉၁
ကာယာ	၂၂၅
ကာယော	၉၅
ကာရုဏိကံ	၆၂
ကာရုဏိကော	၂၃၂
ကာလမေဃောဝ	၆၈
ကိလေသမလဓောဝံ	၉၃
ကိလေသေ	၁၁၄
ကီဒိသကော	၃၉
ကုစ္ဆိယံ	၇၄
ကုဋ္ဋာ	၁၂၇
ကုဏပံ	၉၄
ကုလမူလံ	၃၀၈
ကုသလစ္ဆေဒနာဘယာ	၉၅
ကုသုမိတံ	၂၈၄
ကေတု	၅၆
ကေဝလံ	၂၃၈
ကောဋိ	၇၁
ကောဋိနံ	၂၆၅
ကောဋိသတသဟဿာနံ	၁၆၈
ကောဋိသတသဟဿိယော	၁၈၇
ကောဋိသတာနိ	၂၀၇
ကောရဏ္ဍသမသာဒိသော	၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka - Kha]	
Kovido	311
Khaṇe	127
Khaṇo	58, 113
Khandhadhātuvavatthānaṁ	193
Khamanena	163
Khipitaṁ	67
Khīṇāsavānaṁ	64
Khīṇāsavehi	113
Khemantaṁ	289
[Ga]	
Gaganūpamo	163
Gagane	63, 66
Gajjitā	68
Gaṇanāya	201, 279
Gaṇī	70
Gaṇetuye	183
Gantā	149
Gamanampathe	93
Gavapānaṁ	180
Gaṇapūrito	313
Gavapānena	182
Gahapūrito	313
Gāmanigamaraṭṭhato	231
Gāyanti	58
Guṇadhāraṇo	347
Guṇasampatti	116
Guṇasampannaṁ	294
Guṇāni	245
Guṇe	99

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga - Gha]	
Guṇo	61
Gūthagato	93
Ghaṭā	141
[Ca]	
Cakkaṁ	139, 294
Cakkalakkhaṇaṁ	59
Cakkalakkhaṇe	67
Cakkavattimaṇī	239
Cakkānuvattako	196
Cakkhumā	49
Caṅkamaṁ	42
Caṅkamanto	77
Caṅkame	53
Catudīpamhi	243
Catumāsaṁ	309
Catuhatthe	77
Candaṁva	63
Candanacuṇṇamissitaṁ	55
Candasūriyappabhaṁ	175
Cando	239
Camarī	131
Cammakaṁ	113
Cammanaddhāni	58
Caraṇaṁ	17
Carati	309
Cariyāya	298
Calati	139
Cavi	262
Cātuvaṇṇaparivutaṁ	271

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က-ခ]	
ကောဝိဒေါ	၃၁၁
ခဏေ	၁၂၇
ခဏော	၅၈၊၁၁၃
ခန္ဓဓာတုဝဝတ္ထာနံ	၁၉၃
ခမနေန	၁၆၃
ခိပိတံ	၆၇
ခီဏာသဝါနံ	၆၄
ခီဏာသဝေဟိ	၁၁၃
ခေမန္တံ	၂၈၉
[ဂ]	
ဂဂနူပမော	၁၆၃
ဂဂနေ	၆၃၊၆၆
ဂဇ္ဇိတာ	၆၈
ဂဏနာယ	၂၀၁၊၂၇၉
ဂဏီ	၇၀
ဂဏေတုယေ	၁၈၃
ဂန္တာ	၁၄၉
ဂမနမ္ပထေ	၉၃
ဂဝပါနံ	၁၈၀
ဂဏပူရိတော	၃၁၃
ဂဝပါနေန	၁၈၂
ဂဟပူရိတော	၃၁၃
ဂါမနိဂမရဋ္ဌတော	၂၃၁
ဂါယန္တိ	၅၈
ဂုဏဓာရဏော	၃၄၇
ဂုဏသမ္ပတ္တိ	၁၁၆
ဂုဏသမ္ပန္နံ	၂၉၄
ဂုဏာနိ	၂၄၅
ဂုဏေ	၉၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ-ဃ]	
ဂုဏော	၆၁
ဂူထဂတော	၉၃
ဃဋာ	၁၄၁
[စ]	
စက္ကံ	၁၃၉၊၂၉၄
စက္ကလက္ခဏံ	၅၉
စက္ကလက္ခဏေ	၆၇
စက္ကဝတ္တိမဏီ	၂၃၉
စက္ကာနုဝတ္တကော	၁၉၆
စက္ခုမာ	၄၉
စင်္ကမံ	၄၂
စင်္ကမန္တော	၇၇
စင်္ကမေ	၅၃
စတုဒီပမှိ	၂၄၃
စတုမာသံ	၃၀၉
စတုဟတ္ထေ	၇၇
စန္ဒံဝ	၆၃
စန္ဒနစုဏ္ဏမိဿိတံ	၅၅
စန္ဒသူရိယပ္ပဘံ	၁၇၅
စန္ဒော	၂၃၉
စမရီ	၁၃၁
စမ္မကံ	၁၁၃
စမ္မနဒ္ဓါနိ	၅၈
စရဏံ	၁၇
စရတိ	၃၀၉
စရိယာယ	၂၉၈
စလတိ	၁၃၉
စဝိ	၂၆၂
စာတုဝဏ္ဏပရိဝုတံ	၂၇၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cittīkatvā	84
Cintayitvāna	215
Ciravuṭṭho	132
Cuti	127
Cetaso	114
Celāni	55
[Cha]	
Chandatā	116
Chappakāraṁ	76
Chaḷabhiññā	154
Chaḷabhiññābharaṇaṁ	314
Chuddhā	126
Chetvā	292
[Ja]	
Jajjaraṁ	95
Jaññaṁ	154
Jaṭilaṁ	119
Jaṭilo	257
Janakāyaṁ	149
Janataṁ	157
Janatā	228
Janikā	156
Jano	306
Jalantaṁ	64
Jātito	75
Jātimantaṁ	300
Jāyante	107

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jinapabhuttamaṁ	216
Jinaputtā	124
Jinasāsanaṁ	168
Jinasevitaṁ	141
Jinānaṁ	83
Jine	168
Jino	52, 107
Jīvitasaṁsayaṁ	197
Jutindharassa	17
Jutindharo	283
Jeṭṭho	219
Jotanti	125
[Jha]	
Jhānaṁ	63
Jhānakavacavammitaṁ	314
Jhānaratisamappito	107
Jhāne	124
Jhāpaye	114
[Ña]	
Ñāṇaṁ	191
Ñāṇakuntimaṁ	314
Ñāṇadhātuṁ	309
Ñāṇaparibhāvito	170
Ñāṇavaraṁ	212, 219
[Ṭha - Ḍa]	
Ṭhānā	265
Ḍiṇḍimā	58

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စိတ္တီကတွာ	၈၄
စိန္တယိတွာန	၂၁၅
စိရဝုဋ္ဌော	၁၃၂
စုတိ	၁၂၇
စေတသော	၁၁၄
စေလာနိ	၅၅
[ဆ]	
ဆန္ဒတာ	၁၁၆
ဆပ္ပကာရံ	၇၆
ဆဠဘိညာ	၁၅၄
ဆဠဘိညာဘရဏံ	၃၁၄
ဆုဒ္ဓါ	၁၂၆
ဆေတွာ	၂၉၂
[ဇ]	
ဇဇ္ဇရံ	၉၅
ဇညံ	၁၅၄
ဇဋိလံ	၁၁၉
ဇဋိလော	၂၅၇
ဇနကာယံ	၁၄၉
ဇနတံ	၁၅၇
ဇနတာ	၂၂၈
ဇနိကာ	၁၅၆
ဇနော	၃၀၆
ဇလန္တံ	၆၄
ဇာတိတော	၇၅
ဇာတိမန္တံ	၃၀၀
ဇာယန္တေ	၁၀၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇိနပဘုတ္တမံ	၂၁၆
ဇိနပုတ္တာ	၁၂၄
ဇိနသာသနံ	၁၆၈
ဇိနသေဝိတံ	၁၄၁
ဇိနာနံ	၈၃
ဇိနေ	၁၆၈
ဇိနော	၅၂၊ ၁၀၇
ဇီဝိတသံသယံ	၁၉၇
ဇုတိန္ဓရဿ	၁၇
ဇုတိန္ဓရော	၂၈၃
ဇေဋ္ဌော	၂၁၉
ဇောတန္တိ	၁၂၅
[ဈ]	
ဈာနံ	၆၃
ဈာနကဝစဝမ္မိတံ	၃၁၄
ဈာနရတိသမပ္ပိတော	၁၀၇
ဈာနေ	၁၂၄
ဈာပယေ	၁၁၄
[ဉ]	
ဉာဏံ	၁၉၁
ဉာဏကုန္တိမံ	၃၁၄
ဉာဏဓာတုံ	၃၀၉
ဉာဏပရိဘာဝိတော	၁၇၀
ဉာဏဝရံ	၂၁၂၊ ၂၁၉
[ဋ-ဍ]	
ဌာနာ	၂၆၅
ဍိဏ္ဍိမာ	၅၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]		**[Ta - Tha]**	
Taṇhānaṁ	292	Tāvade	204
Tatiye phale	311	Tiṁsakappasahassamhi	243
Tathāgataṁ	113	Tikicchake	93
Tathāgatassa	18	Tikicchāpeti	93
Tanu	126	Tikhiṇaṁ	314
Tapassinaṁ	209	Tiṭṭhamāno	157
Tappayante	208	Tiṇapanthanivāsino	58
Tappayiṁ	182	Titthaṁ	232
Tappayi	255	Titthakaro	232
Tamaṁ	174	Titthiyā	232
Tamandhakāraṁ	260	Titthiye	188
Tamo	44	Tidivorohaṇe	242
Taraṇāya	225	Tipāṭihīre	51
Taramānā	66	Tibbo	44
Tariṁsu	221	Tiriyaṁ	45
Taruṇasūriyaṁva	64	Tividhaggi	91
Tasitā	141	Tuṭṭhaṁ	109
Tādinaṁ	310	Tuṭṭhahaṭṭhā	54
Tādino	17	Turiyā	125
Tādihi	239	Tulābhūtā	135
Tāpetvā	204	Tulāsaṅghāṭā	52
Tārakā	126	Tusite kāye	72
Tārako	230	Tejassī	206
Tāragaṇe	239	Temayitvā	289
Tāraṇīye	191	Telayante	139
Tārayati	150	Tevijjachaḷabhiññehi	239
Tārayanto	73	Tevijjābhūsanaṁ	314
Tārāgaṇā	126	Tositā	206
Tāresi	204	Thambheva	52

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]		**[တ - ထ]**	
တဏှာနံ	၂၉၂	တာဝဒေ	၂၀၄
တတိယေ ဖလေ	၃၁၁	တိံသကပ္ပသဟဿမှိ	၂၄၃
တထာဂတံ	၁၁၃	တိကိစ္ဆကေ	၉၃
တထာဂတဿ	၁၈	တိကိစ္ဆာပေတိ	၉၃
တနု	၁၂၆	တိခိဏံ	၃၁၄
တပဿိနံ	၂၀၉	တိဋ္ဌမာနော	၁၅၇
တပ္ပယန္တေ	၂၀၈	တိဏပန္ထနိဝါသိနော	၅၈
တပ္ပယိံ	၁၈၂	တိတ္ထံ	၂၃၂
တပ္ပယိ	၂၅၅	တိတ္ထကရော	၂၃၂
တမံ	၁၇၄	တိတ္ထိယာ	၂၃၂
တမန္ဓကာရံ	၂၆၀	တိတ္ထိယေ	၁၈၈
တမော	၄၄	တိဒိဝေါရောဟဏေ	၂၄၂
တရဏာယ	၂၂၅	တိပါဋိဟီရေ	၅၁
တရမာနာ	၆၆	တိဗ္ဗော	၄၄
တရိံသု	၂၂၁	တိရိယံ	၄၅
တရုဏသူရိယံဝ	၆၄	တိဝိဓဂ္ဂိ	၉၁
တသိတာ	၁၄၁	တုဋ္ဌံ	၁၀၉
တာဒိနံ	၃၁၀	တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ	၅၄
တာဒိနော	၁၇	တုရိယာ	၁၂၅
တာဒိဟိ	၂၃၉	တုလာဘူတာ	၁၃၅
တာပေတွာ	၂၀၄	တုလာသင်္ဃာဋာ	၅၂
တာရကာ	၁၂၆	တုသိတေ ကာယေ	၇၂
တာရကော	၂၃၀	တေဇဿီ	၂၀၆
တာရဂဏေ	၂၃၉	တေမယိတွာ	၂၈၉
တာရဏီယေ	၁၉၁	တေလယန္တေ	၁၃၉
တာရယတိ	၁၅၀	တေဝိဇ္ဇဆဠဘိညေဟိ	၂၃၉
တာရယန္တော	၇၃	တေဝိဇ္ဇာဘူသနံ	၃၁၄
တာရာဂဏာ	၁၂၆	တောသိတာ	၂၀၆
တာရေသိ	၂၀၄	ထမ္ဘေဝ	၅၂
		ထလဇာ	၁၂၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Tha]	
Thāmadassinā	115
Thutappasattho	144
Thomanaṁ	62
Thomayantā	345
Thomayitvā	197
Thomito	69
[Da]	
Dakajā	125
Datvā	314
Dadātha	113
Daditvāna	168
Dantehi	66
Dame	66
Dayita-oraso	219
Darīsayā	126
Dasanāgabalaṁ	60
Dasapāramipūriyā	182
Dasabalāni	347
Dasayojanaṁ	300
Dasavīsasahassānaṁ	153, 345
Dasasahassādhivāsino	125
Dasasahassimhi	243
Dasasahassī	225
Dassanaṁ	124
Dassanenapi	206
Dassaneyyaṁ	87, 295
Dassayanto	77
Dassayitvāna	284
Dassayissāmi	42
Dassetvā	170

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dassesi	49
Daḷhaṁ	288
Dānapāramitaṁ	129
Dibbaṁ	53
Dibbacakkhūnaṁ	69
Dibbā	125
Disā	53
Disodisaṁ	113
Dissati	272
Dīparukkhaṁva	64
Dīparukkhova	156
Dukkhito	93
Dukhaṭṭito	132
Duggatiṁ	150
Duppasaho	266
Dummanā	232
Duratikkamo	206
Durāsado	163
Dussaṁ	231
Devacārikaṁ	255
Devatā	113
Devanagaraṁva	88
Devamanussapūjito	48
Devamanussānaṁ	221
Devamānuse	206
Devavarena	49
Devā	45
Devo	39
Desitaṁ	83
Desente	164

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ထ]	
ထာမဒဿိနာ	၁၁၅
ထုတပ္ပသတ္ထော	၁၄၄
ထောမနံ	၆၂
ထောမယန္တာ	၃၄၅
ထောမယိတွာ	၁၉၇
ထောမိတော	၆၉
[ဒ]	
ဒကဇာ	၁၂၅
ဒတွာ	၃၁၄
ဒဒါထ	၁၁၃
ဒဒိတွာန	၁၆၈
ဒန္တေဟိ	၆၆
ဒမေ	၆၆
ဒယိတဩရသော	၂၁၉
ဒရီသယာ	၁၂၆
ဒသနာဂဗလံ	၆၀
ဒသပါရမိပူရိယာ	၁၈၂
ဒသဗလာနိ	၃၄၇
ဒသယောဇနံ	၃၀၀
ဒသဝီသသဟဿာနံ	၁၅၃၊ ၃၄၅
ဒသသဟဿာဓိဝါသိနော	၁၂၅
ဒသသဟဿိမှိ	၂၄၃
ဒသသဟဿီ	၂၂၅
ဒဿနံ	၁၂၄
ဒဿနေနပိ	၂၀၆
ဒဿနေယျံ	၈၇၊ ၂၉၅
ဒဿယန္တော	၇၇
ဒဿယိတွာန	၂၈၄
ဒဿယိဿာမိ	၄၂
ဒဿေတွာ	၁၇၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒဿေသိ	၄၉
ဒဠှံ	၂၈၈
ဒါနပါရမိတံ	၁၂၉
ဒိဗ္ဗံ	၅၃
ဒိဗ္ဗစက္ခူနံ	၆၉
ဒိဗ္ဗာ	၁၂၅
ဒိသာ	၅၃
ဒိသောဒိသံ	၁၁၃
ဒိဿတိ	၂၇၂
ဒီပရုက္ခံဝ	၆၄
ဒီပရုက္ခောဝ	၁၅၆
ဒုက္ခိတော	၉၃
ဒုခဋ္ဋိတော	၁၃၂
ဒုဂ္ဂတိံ	၁၅၀
ဒုပ္ပသဟော	၂၆၆
ဒုမ္မနာ	၂၃၂
ဒုရတိက္ကမော	၂၀၆
ဒုရာသဒေါ	၁၆၃
ဒုဿံ	၂၃၁
ဒေဝစာရိကံ	၂၅၅
ဒေဝတာ	၁၁၃
ဒေဝနဂရံဝ	၈၈
ဒေဝမနုဿပူဇိတော	၄၈
ဒေဝမနုဿာနံ	၂၂၁
ဒေဝမာနုသေ	၂၀၆
ဒေဝဝရေန	၄၉
ဒေဝါ	၄၅
ဒေဝေါ	၃၉
ဒေသိတံ	၈၃
ဒေသေန္တေ	၁၆၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Desento	303
Desehi	15
Deho	347
Dvattiṁsavaralakkhaṇo	53
Dvādasaguṇaṁ	98
Dvādasayojane	233
Dvipaduttamo	57
[Dha]	
Dhajo	56
Dhammakhaggavaraṁ	314
Dhammacakkapavattane	76
Dhammacammaṁ	314
Dhammacetiṁ	306
Dhammataḷākaṁ	313
Dhammatejena	139
Dhammadussaṁ	313
Dhammadussavibhūsitaṁ	306
Dhammadesane	107
Dhammadhātuyā	129
Dhammanāvaṁ	115, 295
Dhammapupphaguḷaṁ	306
Dhammapupphapiḷandhanaṁ	314
Dhammamālaṁ	313
Dhammameghaṁ	289
Dhammameghena	264
Dhammavimalaṁ	313
Dhammavuṭṭhiyā	230
Dhammavuṭṭhiyo	207

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhammasaṅkhasamāyuttaṁ	185
Dhammasetuṁ	225
Dhammāpaṇaṁ	301
Dhammābhisamayo	153
Dhammokkaṁ	174, 183
Dharaṇī	75
Dharaṇūpamo	163
Dhātuyā	262
Dhitiṁ	203, 231
Dhīraṁ	64
Dhīro	53
Dhutaguṇe	68
Dhunanto	109
Dhunamāno	271
Dhuvaṁ	58
Dhuvasassataṁ	128
Dhuvassavaṁ	95
Dhūpitaṁ	204
Dhūmaketu	183
[Na]	
Na	225
Nakkhattā	126
Nagaraṁ	186
Nagasiluccayā	233
Naccanti	59
Nabhe	42
Nabheva	54
Namassanaṁ	62
Naradevasamāgame	344

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒေသေန္တော	၃၀၃
ဒေသေဟိ	၁၅
ဒေဟော	၃၄၇
ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏော	၅၃
ဒွါဒသဂုဏံ	၉၈
ဒွါဒသယောဇနေ	၂၃၃
ဒွိပဒုတ္တမော	၅၇
[ဓ]	
ဓဇော	၅၆
ဓမ္မခဂ္ဂဝရံ	၃၁၄
ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနေ	၇၆
ဓမ္မစမ္မံ	၃၁၄
ဓမ္မစေတိံ	၃၀၆
ဓမ္မတဠာကံ	၃၁၃
ဓမ္မတေဇေန	၁၃၉
ဓမ္မဒုဿံ	၃၁၃
ဓမ္မဒုဿဝိဘူသိတံ	၃၀၆
ဓမ္မဒေသနေ	၁၀၇
ဓမ္မဓာတုယာ	၁၂၉
ဓမ္မနာဝံ	၁၁၅၊ ၂၉၅
ဓမ္မပုပ္ဖဂုဠံ	၃၀၆
ဓမ္မပုပ္ဖပိဠန္ဓနံ	၃၁၄
ဓမ္မမာလံ	၃၁၃
ဓမ္မမေဃံ	၂၈၉
ဓမ္မမေဃန	၂၆၄
ဓမ္မဝိမလံ	၃၁၃
ဓမ္မဝုဋ္ဌိယာ	၂၃၀
ဓမ္မဝုဋ္ဌိယော	၂၀၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓမ္မသင်္ခသမာယုတ္တံ	၁၈၅
ဓမ္မသေတုံ	၂၂၅
ဓမ္မာပဏံ	၃၀၁
ဓမ္မာဘိသမယော	၁၅၃
ဓမ္မောက္ကံ	၁၇၄၊ ၁၈၃
ဓရဏီ	၇၅
ဓရဏူပမော	၁၆၃
ဓာတုယာ	၂၆၂
ဓိတိံ	၂၀၃၊ ၂၃၁
ဓီရံ	၆၄
ဓီရော	၅၃
ဓုတဂုဏေ	၆၈
ဓုနန္တော	၁၀၉
ဓုနမာနော	၂၇၁
ဓုဝံ	၅၈
ဓုဝသဿတံ	၁၂၈
ဓုဝဿဝံ	၉၅
ဓူပိတံ	၂၀၄
ဓူမကေတု	၁၈၃
[န]	
န	၂၂၅
နက္ခတ္တာ	၁၂၆
နဂရံ	၁၈၆
နဂသိလုစ္စယာ	၂၃၃
နစ္စန္တိ	၅၉
နဘေ	၄၂
နဘေဝ	၅၄
နမဿနံ	၆၂
နရဒေဝသမာဂမေ	၃၄၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Naranārīnaṁ	301
Naramarū	123, 269
Naramarūnaṁ	164
Narānaṁ	300
Narāsabhaṁ	57, 64
Naruttame	305
Naruttamo	40
Navacchiddaṁ	95
Navadosaṁ	98
Navutikoṭīnaṁ	269
Navutīnaṁ	265
Nāgakoṭīnaṁ	283
Nāgapunnāgaketakaṁ	113
Nāgova	292
Nāthānāthānaṁ	97
Nānākuṇapapūritaṁ	91
Nānākuṇapasañcayaṁ	95
Nānājanasamākulaṁ	88
Nāyako	162
Nāyati	71
Nikkhantasayanassa	128
Nikkhamanti	126
Nikkhamiṁ	75
Nikkhepaṁ	134
Nikīlitaṁ	83
Niccaṁ	288
Niccharati	295
Nicchubhanti	232
Nijjinitvā	186

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nidassayi	65
Niddhāvati	183, 225
Nipakā	66
Nipajjiṁ	113
Nipatanti	54, 67
Nibbanti	126
Nibbānaṁ	91
Nibbāpayanto	83
Nibbuto	267
Nimitte	107
Nimmitā	52
Nimmito	53
Nimminitvā	288
Niyyātayitvāna	243
Nirantaraṁ	186, 301
Niraye	126
Nirākulaṁ	232
Nirākulā	125
Nirūpadhi	239
Nivatti	127
Nivāsetvā	313
Nisajjaṭṭhānacaṅkame	101
Nisīditvāna	58
Nissaddhā	125
Nihantvāna	174, 255
Nīpaṁ	113
Nīluppalasamasādiso	68
Nekkhammābhimukho	132
No	58

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နရနာရီနံ	၃၀၁
နရမရူ	၁၂၃၊ ၂၆၉
နရမရူနံ	၁၆၄
နရာနံ	၃၀၀
နရာသဘံ	၅၇၊ ၆၄
နရုတ္တမေ	၃၀၅
နရုတ္တမော	၄၀
နဝစ္ဆိဒ္ဒံ	၉၅
နဝဒေါသံ	၉၈
နဝုတိကောဋီနံ	၂၆၉
နဝုတီနံ	၂၆၅
နာဂကောဋီနံ	၂၈၃
နာဂပုန္နာဂကေတကံ	၁၁၃
နာဂေါဝ	၂၉၂
နာထာနာထာနံ	၉၇
နာနာကုဏပပူရိတံ	၉၁
နာနာကုဏပသဉ္စယံ	၉၅
နာနာဇနသမာကုလံ	၈၈
နာယကော	၁၆၂
နာယတိ	၇၁
နိက္ခန္တသယနဿ	၁၂၈
နိက္ခမန္တိ	၁၂၆
နိက္ခမိံ	၇၅
နိက္ခေပံ	၁၃၄
နိကီလိတံ	၈၃
နိစ္စံ	၂၈၈
နိစ္ဆရတိ	၂၉၅
နိစ္ဆုဘန္တိ	၂၃၂
နိဇ္ဇိနိတွာ	၁၈၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိဒဿယိ	၆၅
နိဒ္ဓါဝတိ	၁၈၃၊ ၂၂၅
နိပကာ	၆၆
နိပဇ္ဇိံ	၁၁၃
နိပတန္တိ	၅၄၊ ၆၇
နိဗ္ဗန္တိ	၁၂၆
နိဗ္ဗာနံ	၉၁
နိဗ္ဗာပယန္တော	၈၃
နိဗ္ဗုတော	၂၆၇
နိမိတ္တေ	၁၀၇
နိမ္မိတာ	၅၂
နိမ္မိတော	၅၃
နိမ္မိနိတွာ	၂၈၈
နိယျာတယိတွာန	၂၄၃
နိရန္တရံ	၁၈၆၊ ၃၀၁
နိရယေ	၁၂၆
နိရာကုလံ	၂၃၂
နိရာကုလာ	၁၂၅
နိရူပဓိ	၂၃၉
နိဝတ္တိ	၁၂၇
နိဝါသေတွာ	၃၁၃
နိသဇ္ဇဋ္ဌာနစင်္ကမေ	၁၀၁
နိသီဒိတွာန	၅၈
နိဿဒ္ဓါ	၁၂၅
နိဟန္တွာန	၁၇၄၊ ၂၅၅
နီပံ	၁၁၃
နီလုပ္ပလသမသာဒိသော	၆၈
နေက္ခမ္မာဘိမုခေါ	၁၃၂
နော	၅၈

[Pa]

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
Pakampittha	76
Pakaraṇe	303
Pakāsayi	83
Pakittayi	309
Pakittetvā	124
Pakkamati	126
Paggayha	271
Paghaṭṭitā	141
Paccantadesavisaye	109
Paccayaṁ	243
Pajaṁ	16
Pajahiṁ	98
Pajā	58
Pañcadosavivajjitaṁ	97
Pañcavaṇṇitaṁ	55
Pañcasīle	232
Pañjaraṁ	298
Pañjalikā	113
Pañjalīkatā	55
Paññāguṇaṁ	197
Paññābalaṁ	42
Paññāya	60
Paññāsaratano	245
Paṭighaṁ	134
Paṭitiṭṭhaṁ	124
Paṭipajjatha	84
Paṭipannake	225
Paṭipādito	58
Paṭipiṇḍiya	243
Paṭiyādemi	299
Paṭhamābhisamayo	201
Paṇavā	58
Paṇitaṁ dhammaṁ	294
Paṇṇasālā	97
Patāpavā	235
Patiṭṭhaha	139
Patiṭṭhahi	232
Patiṭṭhā	57
Pattiko	244
Patthitaṁ	299
Patthitā	79
Patthentā	313
Patvā	186
Pathaviyaṁ	114
Pathavī	44
Padakkhiṇaṁ	215
Padahiṁ	101
Padahitvāna	344
Padāletvā	279
Padissanti	125
Padissare	125
Padumaṁva	287
Padhānaṁ	101, 344
Pabbajite	271
Pabbajjaṁ	294
Pabbajjā	116
Pabbate	295
Pabhā	289

[ပ]

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
ပကမ္ပိတ္ထ	၇၆
ပကရဏေ	၃၀၃
ပကာသယိ	၈၃
ပကိတ္တယိ	၃၀၉
ပကိတ္တေတွာ	၁၂၄
ပက္ကမတိ	၁၂၆
ပဂ္ဂယှ	၂၇၁
ပဃဋ္ဋိတာ	၁၄၁
ပစ္စန္တဒေသဝိသယေ	၁၀၉
ပစ္စယံ	၂၄၃
ပဇံ	၁၆
ပဇဟိံ	၉၈
ပဇာ	၅၈
ပဉ္စဒေါသဝိဝဇ္ဇိတံ	၉၇
ပဉ္စဝဏ္ဏိတံ	၅၅
ပဉ္စသီလေ	၂၃၂
ပဉ္ဇရံ	၂၉၈
ပဉ္ဇလိကာ	၁၁၃
ပဉ္ဇလီကတာ	၅၅
ပညာဂုဏံ	၁၉၇
ပညာဗလံ	၄၂
ပညာယ	၆၀
ပညာသရတနော	၂၄၅
ပဋိဃံ	၁၃၄
ပဋိတိဋ္ဌံ	၁၂၄
ပဋိပဇ္ဇထ	၈၄
ပဋိပန္နကေ	၂၂၅
ပဋိပါဒိတော	၅၈
ပဋိပိဏ္ဍိယ	၂၄၃
ပဋိယာဒေမိ	၂၉၉
ပဌမာဘိသမယော	၂၀၁
ပဏဝါ	၅၈
ပဏိတံ ဓမ္မံ	၂၉၄
ပဏ္ဏသာလာ	၉၇
ပတာပဝါ	၂၃၅
ပတိဋ္ဌဟ	၁၃၉
ပတိဋ္ဌဟိ	၂၃၂
ပတိဋ္ဌာ	၅၇
ပတ္တိကော	၂၄၄
ပတ္ထိတံ	၂၉၉
ပတ္ထိတာ	၇၉
ပတ္ထေန္တာ	၃၁၃
ပတွာ	၁၈၆
ပထဝိယံ	၁၁၄
ပထဝီ	၄၄
ပဒက္ခိဏံ	၂၁၅
ပဒဟိံ	၁၀၁
ပဒဟိတွာန	၃၄၄
ပဒါလေတွာ	၂၇၉
ပဒိဿန္တိ	၁၂၅
ပဒိဿရေ	၁၂၅
ပဒုမံဝ	၂၈၇
ပဓာနံ	၁၀၁၊၃၄၄
ပဗ္ဗဇိတေ	၂၇၁
ပဗ္ဗဇ္ဇံ	၂၉၄
ပဗ္ဗဇ္ဇာ	၁၁၆
ပဗ္ဗတေ	၂၉၅
ပဘာ	၂၈၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pabhāmālā	198
Pabhijjati	245
Pamuditaṁ	109
Pamoditā	53
Paramannena	168
Paravādappamaddane	303
Parasmiṁ	45
Parāyano	57
Paricaranti	232
Parinibbissaṁ	347
Paripakkamānase	216
Parimuttiyā	91, 132
Parimoceti	150
Pariruddho	93
Parivāretvā	57
Parivārenti	154
Parisāya	201
Parihāyāmi	311
Palāyati	93
Paluggaṁ	95
Pallaṅkaṁ	124
Pallaṅkavaramābhuje	125
Pallaṅkābhujane	125
Pavaḍḍhitvā	245
Pavattaphalaṁ	100
Pavattenti	58
Pavanaṁ	144
Pavane	214
Pavaraṁ	272, 300

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pavaro	70
Pavāyati	126
Pavāhiya	303
Pavāheti	137
Pavivekaṁ	215
Pavivekagate	153
Pavecchati	149
Pavedayiṁ	113
Pasaṁsanaṁ	62
Pasannanetto	235
Pasannā	57
Pasāretvā	301
Passe	52
Pahūtadhanadhaññavā	89
Pākatikaṁ	61
Pākatikā	258
Pāṭihīraṁ	44, 303
Pāṭiheraṁ	221
Pādapo	216
Pādesu	59
Pāpanivāraṇaṁ	314
Pāpuṇanti	207
Pāpe	91
Pāramiṁ	298
Pāramippatto	79
Pārichattakaṁ	53
Pārupitvā	314
Pāvacanaṁ	155
Pītiṁ	182
Pītipāmojjajananaṁ	83

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဘာမာလာ	၁၉၈
ပဘိဇ္ဇတိ	၂၄၅
ပမုဒိတံ	၁၀၉
ပမောဒိတာ	၅၃
ပရမန္နေန	၁၆၈
ပရဝါဒပ္ပမဒ္ဒနေ	၃၀၃
ပရသ္မိံ	၄၅
ပရာယနော	၅၇
ပရိစရန္တိ	၂၃၂
ပရိနိဗ္ဗိဿံ	၃၄၇
ပရိပက္ကမာနသေ	၂၁၆
ပရိမုတ္တိယာ	၉၁၊၁၃၂
ပရိမောစေတိ	၁၅၀
ပရိရုဒ္ဓေါ	၉၃
ပရိဝါရေတွာ	၅၇
ပရိဝါရေန္တိ	၁၅၄
ပရိသာယ	၂၀၁
ပရိဟာယာမိ	၃၁၁
ပလာယတိ	၉၃
ပလုဂ္ဂံ	၉၅
ပလ္လင်္ကံ	၁၂၄
ပလ္လင်္ကဝရမာဘုဇေ	၁၂၅
ပလ္လင်္ကာဘုဇနေ	၁၂၅
ပဝဍ္ဎိတွာ	၂၄၅
ပဝတ္တဖလံ	၁၀၀
ပဝတ္တေန္တိ	၅၈
ပဝနံ	၁၄၄
ပဝနေ	၂၁၄
ပဝရံ	၂၇၂၊၃၀၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဝရော	၇၀
ပဝါယတိ	၁၂၆
ပဝါဟိယ	၃၀၃
ပဝါဟေတိ	၁၃၇
ပဝိဝေကံ	၂၁၅
ပဝိဝေကဂတေ	၁၅၃
ပဝေစ္ဆတိ	၁၄၉
ပဝေဒယိံ	၁၁၃
ပသံသနံ	၆၂
ပသန္နနေတ္တော	၂၃၅
ပသန္နာ	၅၇
ပသာရေတွာ	၃၀၁
ပဿေ	၅၂
ပဟူတဓနဓညဝါ	၈၉
ပါကတိကံ	၆၁
ပါကတိကာ	၂၅၈
ပါဋိဟီရံ	၄၄၊၃၀၃
ပါဋိဟေရံ	၂၂၁
ပါဒပေါ	.၂၁၆
ပါဒေသု	၅၉
ပါပနိဝါရဏံ	၃၁၄
ပါပုဏန္တိ	၂၀၇
ပါပေ	၉၁
ပါရမိံ	၂၉၈
ပါရမိပ္ပတ္တော	၇၉
ပါရိစ္ဆတ္တကံ	၅၃
ပါရုပိတွာ	၃၁၄
ပါဝစနံ	၁၅၅
ပီတိံ	၁၈၂
ပီတိပါမောဇ္ဇဇနနံ	၈၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Puññakamminaṁ	88
Puññavanto	58
Puṇḍarīko	289
Puṇṇamano	144
Puthū	44
Pupphaṁ	55
Pupphanti	125
Pupphāpetvāna	267
Pupphitānaṁ	208
Pupphino	144
Pubbakaṁ	141
Pubbakehi	129
Pubbenivāsānugatāya	83
Pūrayiṁ	288
Pūrayitvāna	303
Pūrito	258
Pothenti	59
[Pha - Ba]	
Pharati	137
Phalaṁ	345
Phalabhārā	125
Phalitā	125
Phale	314
Phullito	157, 206
Phusā	143
Bandhanaṁ	206, 292
Bandhanā	284
Bandhanāto	269
Balappattehi	239

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Bimbijālo	262
Bilāsayā	126
Bījāni	113
Bujjhante	107
Bujjhare	144
Bujjhissanti	345
Buddhakare	129
Buddhaguṇaṁ	142
Buddhañāṇe	220
Buddhañāṇehi	144
Buddhadassanaṁ	189
Buddhadhammaṁ	197
Buddhaparamparāgataṁ	83
Buddhabalaṁ	42
Buddhabījaṁ	123
Buddhabhaṇitaṁ	312
Buddhabhūmiṁ	141
Buddharaṁsīhi	225
Buddhasantike	232
Buddhiyā	83
Buddhoti	58
Budhaṁ	133
Bodhaneyyaṁ	150
Bodhiṁ	175
Bodhi	79
Bodhipallaṅko	158
Bodhipācanā	130
Bodhesi	279
Byapagataṁ	125
Byāmappabhā	225

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပုညကမ္မိနံ	၈၈
ပုညဝန္တော	၅၈
ပုဏ္ဍရီကော	၂၈၉
ပုဏ္ဏမနော	၁၄၄
ပုထူ	၄၄
ပုပ္ဖံ	၅၅
ပုပ္ဖန္တိ	၁၂၅
ပုပ္ဖါပေတွာန	၂၆၇
ပုပ္ဖိတာနံ	၂၀၈
ပုပ္ဖိနော	၁၄၄
ပုဗ္ဗကံ	၁၄၁
ပုဗ္ဗကေဟိ	၁၂၉
ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဂတာယ	၈၃
ပူရယိံ	၂၈၈
ပူရယိတွာန	၃၀၃
ပူရိတော	၂၅၈
ပေါထေန္တိ	၅၉
[ဖ-ဗ]	
ဖရတိ	၁၃၇
ဖလံ	၃၄၅
ဖလဘာရာ	၁၂၅
ဖလိတာ	၁၂၅
ဖလေ	၃၁၄
ဖုလ္လိတော	၁၅၇၊၂၀၆
ဖုသာ	၁၄၃
ဗန္ဓနံ	၂၀၆၊၂၉၂
ဗန္ဓနာ	၂၈၄
ဗန္ဓနာတော	၂၆၉
ဗလပ္ပတ္တေဟိ	၂၃၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗိမ္ဗိဇာလော	၂၆၂
ဗိလာသယာ	၁၂၆
ဗီဇာနိ	၁၁၃
ဗုဇ္ဈန္တေ	၁၀၇
ဗုဇ္ဈရေ	၁၄၄
ဗုဇ္ဈိဿန္တိ	၃၄၅
ဗုဒ္ဓကရေ	၁၂၉
ဗုဒ္ဓဂုဏံ	၁၄၂
ဗုဒ္ဓဉာဏေ	၂၂၀
ဗုဒ္ဓဉာဏေဟိ	၁၄၄
ဗုဒ္ဓဒဿနံ	၁၈၉
ဗုဒ္ဓဓမ္မံ	၁၉၇
ဗုဒ္ဓပရမ္ပရာဂတံ	၈၃
ဗုဒ္ဓဗလံ	၄၂
ဗုဒ္ဓဗီဇံ	၁၂၃
ဗုဒ္ဓဘဏိတံ	၃၁၂
ဗုဒ္ဓဘူမိံ	၁၄၁
ဗုဒ္ဓရံသီဟိ	၂၂၅
ဗုဒ္ဓသန္တိကေ	၂၃၂
ဗုဒ္ဓိယာ	၈၃
ဗုဒ္ဓေါတိ	၅၈
ဗုဓံ	၁၃၃
ဗောဓနေယျံ	၁၅၀
ဗောဓိံ	၁၇၅
ဗောဓိ	၇၉
ဗောဓိပလ္လင်္ကော	၁၅၈
ဗောဓိပါစနာ	၁၃၀
ဗောဓေသိ	၂၇၉
ဗျပဂတံ	၁၂၅
ဗျာမပ္ပဘာ	၂၂၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Byāmappabhānurañjitaṁ	64
Byāhatā	232
Byāharantaṁ	206
Brahā	235
Brahma	182
Brahmā	13
[Bha]	
Bhaṇḍaṁ	95
Bhaṇḍacchedabhayaṁ	95
Bhantā	141
Bhamenti	55
Bhavaggā	201
Bhavacchandajahesinaṁ	345
Bhavato	91
Bhavane	58
Bhave	91
Bhāramoropanaṁ	128
Bhāsato	280
Bhikkhanto	133
Bhikkhugaṇamajjhe	282
Bhijjitānaṁ	304
Bhiyyo	224
Bhītā	141
Bhujāni	59
Bhummā	43
Bhusavātehi	136
Bhūmaṭṭhā	125
Bhūmantalikkhakusalo	311
Bhūmitalagatā	113

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha - Ma]	
Bhetvā	298
Bherisaṅkharathāni	87
Maggaṁ	84
Maggāmaggañca	284
Maggo	109
Maccuyā	304
Majjhanhike	64
Mañcapādaṭṭhānāni	158
Maṇimuttaratanakhacitaṁ	283
Maṇimuttāvālukākiṇṇā	53
Maṇi	345
Maṇḍakappamhi	241
Maṇḍito	306
Madanimmadanaṁ	84
Madhurasampannaṁ	17
Madhulaṭṭhikaṁ	299
Manussattaṁ	115
Manusse	109
Manoramaṁ	87
Mantadharo	89
Mandāravaṁ	113
Marū	113
Malaṁ	137
Mahākulaṁ	300
Mahāgaṇī	66
Mahācorasamo	95
Mahājaṭaṁ	274
Mahājane	313
Mahātamaṁ	175
Mahātamapavāhanā	213

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗျာမပ္ပဘာနုရဉ္ဇိတံ	၆၄
ဗျာဟတာ	၂၃၂
ဗျာဟရန္တံ	၂၀၆
ဗြဟာ	၂၃၅
ဗြဟ္မ	၁၈၂
ဗြဟ္မာ	၁၃
[ဘ]	
ဘဏ္ဍံ	၉၅
ဘဏ္ဍစ္ဆေဒဘယံ	၉၅
ဘန္တာ	၁၄၁
ဘမေန္တိ	၅၅
ဘဝဂ္ဂါ	၂၀၁
ဘဝစ္ဆန္ဒဇဟေသိနံ	၃၄၅
ဘဝတော	၉၁
ဘဝနေ	၅၈
ဘဝေ	၉၁
ဘာရမောရောပနံ	၁၂၈
ဘာသတော	၂၈၀
ဘိက္ခန္တော	၁၃၃
ဘိက္ခုဂဏမဇ္ဈေ	၂၈၂
ဘိဇ္ဇိတာနံ	၃၀၄
ဘိယျော	၂၂၄
ဘီတာ	၁၄၁
ဘုဇာနိ	၅၉
ဘုမ္မာ	၄၃
ဘုသဝါတေဟိ	၁၃၆
ဘူမဋ္ဌာ	၁၂၅
ဘူမန္တလိက္ခကုသလော	၃၁၁
ဘူမိတလဂတာ	၁၁၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ-မ]	
ဘေတွာ	၂၉၈
ဘေရိသင်္ခရထာနိ	၈၇
မဂ္ဂံ	၈၄
မဂ္ဂါမဂ္ဂဉ္စ	၂၈၄
မဂ္ဂေါ	၁၀၉
မစ္စုယာ	၃၀၄
မဇ္ဈန္ဟိကေ	၆၄
မဉ္စပါဒဋ္ဌာနာနိ	၁၅၈
မဏိမုတ္တရတနခစိတံ	၂၈၃
မဏိမုတ္တာဝါလုကာကိဏ္ဏာ	၅၃
မဏိ	၃၄၅
မဏ္ဍကပ္ပမှိ	၂၄၁
မဏ္ဍိတော	၃၀၆
မဒနိမ္မဒနံ	၈၄
မဓုရသမ္ပန္နံ	၁၇
မဓုလဋ္ဌိကံ	၂၉၉
မနုဿတ္တံ	၁၁၅
မနုဿေ	၁၀၉
မနောရမံ	၈၇
မန္တဓရော	၈၉
မန္ဒာရဝံ	၁၁၃
မရူ	၁၁၃
မလံ	၁၃၇
မဟာကုလံ	၃၀၀
မဟာဂဏီ	၆၆
မဟာစောရသမော	၉၅
မဟာဇဋံ	၂၇၄
မဟာဇနေ	၃၁၃
မဟာတမံ	၁၇၅
မဟာတမပဝါဟနာ	၂၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma - Ya]	
Mahānubhāvo	49
Mahāpañño	63
Mahāmuniṁ	62
Mahāyasaṁ	300
Mahāyasā	191
Mahāyaso	183
Mahārajjaṁ	168
Mahārājikā	43
Mahāvilāso	306
Mahāvīthiṁ	186
Mahāvīro	59
Mahāhanu	150
Mahiddhikā	57
Mahiyā	126, 257
Mahesino	123
Mānasaṁ	288
Mānusaṁ bhavaṁ	155
Mānusā	39
Mānussakā	125
Māpayi	50
Māpayitvā	313
Māpayissāmi	42
Muñcanti	55
Medanī	169
Merūpamo	163
Morahattho	245
Yathāthāmaṁ	197
Yathā sikhī	217
Yadicchakaṁ	305
Yamakaṁ	309

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yasavipulo	219
Yācake	308
Yācito	49
Yāpanaṁ	133
Yāvatā	126
Yugāni	211, 253
Yūpo	57
Yogena	149
Yojanaso	289
[Ra]	
Raṁsi	183
Raṁsī	258
Raṁsīhi	306
Rajo	137
Raṭṭhato	232
Ratanaggimaṇippabhā	216
Ratananibho	198
Ratanāni	125
Ratanāmaye	52
Ratanāmayo	53
Ratane	243
Rattiṁva	295
Ramāmi	294
Rammā	119
Ravati	139
Rahadaṁ	67
Rāgaggi	292
Rāgo	126
Rāhumutto	144

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ - ယ]	
မဟာနုဘာဝေါ	၄၉
မဟာပညော	၆၃
မဟာမုနိံ	၆၂
မဟာယသံ	၃၀၀
မဟာယသာ	၁၉၁
မဟာယသော	၁၈၃
မဟာရဇ္ဇံ	၁၆၈
မဟာရာဇိကာ	၄၃
မဟာဝိလာသော	၃၀၆
မဟာဝီထိံ	၁၈၆
မဟာဝီရော	၅၉
မဟာဟနု	၁၅၀
မဟိဒ္ဓိကာ	၅၇
မဟိယာ	၁၂၆၊၂၅၇
မဟေသိနော	၁၂၃
မာနသံ	၂၈၈
မာနုသံ ဘဝံ	၁၅၅
မာနုသာ	၃၉
မာနုဿကာ	၁၂၅
မာပယိ	၅၀
မာပယိတွာ	၃၁၃
မာပယိဿာမိ	၄၂
မုဉ္စန္တိ	၅၅
မေဒနီ	၁၆၉
မေရူပမော	၁၆၃
မောရဟတ္ထော	၂၄၅
ယထာထာမံ	၁၉၇
ယထာ သိခီ	၂၁၇
ယဒိစ္ဆကံ	၃၀၅
ယမကံ	၃၀၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယသဝိပုလော	၂၁၉
ယာစကေ	၃၀၈
ယာစိတော	၄၉
ယာပနံ	၁၃၃
ယာဝတာ	၁၂၆
ယုဂါနိ	၂၁၁၊၂၅၃
ယူပေါ	၅၇
ယောဂေန	၁၄၉
ယောဇနသော	၂၈၉
[ရ]	
ရံသိ	၁၈၃
ရံသီ	၂၅၈
ရံသီဟိ	၃၀၆
ရဇော	၁၃၇
ရဋ္ဌတော	၂၃၂
ရတနဂ္ဂိမဏိပ္ပဘာ	၂၁၆
ရတနနိဘော	၁၉၈
ရတနာနိ	၁၂၅
ရတနာမယေ	၅၂
ရတနာမယော	၅၃
ရတနေ	၂၄၃
ရတ္တိံဝ	၂၉၅
ရမာမိ	၂၉၄
ရမ္မာ	၁၁၉
ရဝတိ	၁၃၉
ရဟဒံ	၆၇
ရာဂဂ္ဂိ	၂၉၂
ရာဂေါ	၁၂၆
ရာဟုမုတ္တော	၁၄၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rittā	157, 347
Rukkho	219
Rogo	143
Ropitaṁ	100
Ropissaṁ	113
[La]	
Lakkhaṇañca	284
Labhāma	58
Laḷanto	66
Liṅgasampatti	115
Liṅgena	126
Lokagganāthena	168
Lokajeṭṭho	76
Lokanāthaṁ	62
Lokanāyakaṁ	64
Lokanāyako	50, 77
Lokantarikā	44
Lokappasādanaṁ	65
Lokavidū	118
Lokahitaṁ	54, 83
Lokādhipati	14
Loko	14
Lomahaṁsanaṁ	58
Lomahaṁsano	58
[Va]	
Vaṁso	245
Vacanaṁ	123
Vajirūpamaṁ	219
Vajjanti	58, 125

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vajjanto	283
Vajjayantā	113
Vaṭumāyanaṁ	109
Vaḍḍhamānaṅkusācitaṁ	59
Vaṇṇito	69
Vattasīlasamāhito	294
Vattāvattesu	311
Vattitaṁ	294
Vandate	68
Vandanaṁ	62
Vandaneyyā	62
Vandāmi	294
Vandissāma	65
Varaṁ varaṁ	299
Varasamāpattiyā	215
Varasamāpattiyo	149
Varuttamaṁ	177
Vasi	51
Vasībhūtassa	107
Vasībhūtehi	232
Vasībhūto	124
Vasudhā	139
Vassante	207, 230
Vākacīraṁ	98
Vādayanti	59
Vādenti	58
Vāpitaṁ	100
Vāladhiṁ	131
Vāsaṁ	214
Vikubbanaṁ	303, 309

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရိတ္တာ	၁၅၇၊၃၄၇
ရုက္ခော	၂၁၉
ရောဂေါ	၁၄၃
ရောပိတံ	၁၀၀
ရောပိဿံ	၁၁၃
[လ]	
လက္ခဏဉ္စ	၂၈၄
လဘာမ	၅၈
လဠန္တော	၆၆
လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ	၁၁၅
လိင်္ဂေန	၁၂၆
လောကဂ္ဂနာထေန	၁၆၈
လောကဇေဋ္ဌော	၇၆
လောကနာထံ	၆၂
လောကနာယကံ	၆၄
လောကနာယကော	၅၀၊၇၇
လောကန္တရိကာ	၄၄
လောကပ္ပသာဒနံ	၆၅
လောကဝိဒူ	၁၁၈
လောကဟိတံ	၅၄၊၈၃
လောကာဓိပတိ	၁၄
လောကော	၁၄
လောမဟံသနံ	၅၈
လောမဟံသနော	၅၈
[ဝ]	
ဝံသော	၂၄၅
ဝစနံ	၁၂၃
ဝဇိရူပမံ	၂၁၉
ဝဇ္ဇန္တိ	၅၈၊၁၂၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝဇ္ဇန္တော	၂၈၃
ဝဇ္ဇယန္တာ	၁၁၃
ဝဋုမာယနံ	၁၀၉
ဝဍ္ဎမာနင်္ကုသာစိတံ	၅၉
ဝဏ္ဏိတော	၆၉
ဝတ္တသီလသမာဟိတော	၂၉၄
ဝတ္တာဝတ္တေသု	၃၁၁
ဝတ္တိတံ	၂၉၄
ဝန္ဒတေ	၆၈
ဝန္ဒနံ	၆၂
ဝန္ဒနေယျာ	၆၂
ဝန္ဒာမိ	၂၉၄
ဝန္ဒိဿာမ	၆၅
ဝရံ ဝရံ	၂၉၉
ဝရသမာပတ္တိယာ	၂၁၅
ဝရသမာပတ္တိယော	၁၄၉
ဝရုတ္တမံ	၁၇၇
ဝသိ	၅၁
ဝသီဘူတဿ	၁၀၇
ဝသီဘူတေဟိ	၂၃၂
ဝသီဘူတော	၁၂၄
ဝသုဓာ	၁၃၉
ဝဿန္တေ	၂၀၇၊၂၃၀
ဝါကစီရံ	၉၈
ဝါဒယန္တိ	၅၉
ဝါဒေန္တိ	၅၈
ဝါပိတံ	၁၀၀
ဝါလဓိံ	၁၃၁
ဝါသံ	၂၁၄
ဝိကုဗ္ဗနံ	၃၀၃၊၃၀၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vikopeti	131
Vicittaṁ	232
Vicittapupphā	126
Vicittā	169
Vicinanto	129
Vicināmi	129
Vicini	219
Vijaṭetvā	274
Vijitaṁ	292
Vijitāvī	167
Vijjante	91
Vijjā	17
Vijjuṁ	67
Vijju	262
Vijjupātaṁva	370
Vijjulaṭṭhīva	313
Viññāpako	230
Vitathaṁ	128
Vitthataṁ	45
Vitthārikaṁ	154
Viddhaṁsetvā	206
Vinaye	69
Vinassati	126
Vināyake	93
Vināyako	48
Vinivattayi	201
Vinodayissāma	65
Vinodenti	175
Vinodehi	141
Vipulaṁ	43, 267

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vipulavitthataṁ	186
Vipulā	45
Vippasannaṁ	67
Vibhajitvā	295
Vibhajjiya	313
Vibhavo	91
Vimanā	232
Vimalā	222
Vimalānaṁ	64, 168
Vimalehi	113
Vimalo	345
Vimuttipi	212
Vimuttiyā	60
Viyākaṁsu	113
Viyākāsi	82
Virajānaṁ	209
Virajjhiya	124
Virajjhissāma	123
Viroca	144
Virocati	191, 225
Virocamāno	345
Vilāsetvā	267
Vilepanaṁ	313
Vivajjantu	143
Vivajjento	133
Vissuto	70
Vihatā	126
Vihato	44
Vihāraṁ	295
Viṭṭhahitvāna	124

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိကောပေတိ	၁၃၁
ဝိစိတ္တံ	၂၃၂
ဝိစိတ္တပုပ္ဖါ	၁၂၆
ဝိစိတ္တာ	၁၆၉
ဝိစိနန္တော	၁၂၉
ဝိစိနာမိ	၁၂၉
ဝိစိနိ	၂၁၉
ဝိဇဋေတွာ	၂၇၄
ဝိဇိတံ	၂၉၂
ဝိဇိတာဝီ	၁၆၇
ဝိဇ္ဇန္တေ	၉၁
ဝိဇ္ဇာ	၁၇
ဝိဇ္ဇုံ	၆၇
ဝိဇ္ဇု	၂၆၂
ဝိဇ္ဇုပါတံဝ	၃၇၀
ဝိဇ္ဇုလဋ္ဌီဝ	၃၁၃
ဝိညာပကော	၂၃၀
ဝိတထံ	၁၂၈
ဝိတ္ထတံ	၄၅
ဝိတ္ထာရိကံ	၁၅၄
ဝိဒ္ဓံသေတွာ	၂၀၆
ဝိနယေ	၆၉
ဝိနဿတိ	၁၂၆
ဝိနာယကေ	၉၃
ဝိနာယကော	၄၈
ဝိနိဝတ္တယိ	၂၀၁
ဝိနောဒယိဿာမ	၆၅
ဝိနောဒေန္တိ	၁၇၅
ဝိနောဒေဟိ	၁၄၁
ဝိပုလံ	၄၃၊ ၂၆၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိပုလဝိတ္ထတံ	၁၈၆
ဝိပုလာ	၄၅
ဝိပ္ပသန္နံ	၆၇
ဝိဘဇိတွာ	၂၉၅
ဝိဘဇ္ဇိယ	၃၁၃
ဝိဘဝေါ	၉၁
ဝိမနာ	၂၃၂
ဝိမလာ	၂၂၂
ဝိမလာနံ	၆၄၊ ၁၆၈
ဝိမလေဟိ	၁၁၃
ဝိမလော	၃၄၅
ဝိမုတ္တိပိ	၂၁၂
ဝိမုတ္တိယာ	၆၀
ဝိယာကံသု	၁၁၃
ဝိယာကာသိ	၈၂
ဝိရဇာနံ	၂၀၉
ဝိရဇ္ဈိယ	၁၂၄
ဝိရဇ္ဈိဿာမ	၁၂၃
ဝိရောစ	၁၄၄
ဝိရောစတိ	၁၉၁၊ ၂၂၅
ဝိရောစမာနော	၃၄၅
ဝိလာသေတွာ	၂၆၇
ဝိလေပနံ	၃၁၃
ဝိဝဇ္ဇန္တု	၁၄၃
ဝိဝဇ္ဇေန္တော	၁၃၃
ဝိဿုတော	၇၀
ဝိဟတာ	၁၂၆
ဝိဟတော	၄၄
ဝိဟာရံ	၂၉၅
ဝိဋ္ဌဟိတွာန	၁၂၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vedajātaṁ	109
Vedayanti	143
Vedānaṁ	89
Vedikā	52
Vokkamati	135
[Sa]	
Saṁghaṁ	231
Saṁviggamānaso	113
Saṁvutindriyā	66
Saṁsaritvā	312
Saṁsāraparimocanaṁ	84
Saṁsārasaritaṁ	345
Saṁsārasotaṁ	115, 225
Sakagehamhi	201
Sakasakamhi	58
Sakassamā	109
Sakāsayā	126
Sakilesamaraṇaṁ	183
Sakkaccaṁ	84
Sakyavaḍḍhano	344
Saṅkhā	58
Saṅkhārānaṁ	184
Saṅgītiyo	58
Saccarasaṁ	175
Saccavaruttame	175
Sañcuṇṇamathitā	141
Sañchaḍḍitaṁ	308
Saññapesi	141
Saṭṭhiratanaṁ	267

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Satapuññalakkhaṇo	49
Sataraṁsīva	53, 241
Satipaṭṭhānavaruttamaṁ	186
Satiphalakaṁ	314
Satekicchāya	69
Sattaṁ	48
Sattakāyo	71
Sattaratanasampannaṁ	88
Sattā	15
Sattuttamo	48
Sattharaṁ	294
Satthā	48
Satthāradassanaṁ	116
Satthuno	149
Satthusāvake	305
Sadevakaṁ	83, 264
Sadevakā	44, 123
Sadevagandhabba-manussarakkhaso	45
Sadevamānusā	39
Saddehi	87
Saddhammapaṇḍaracchattaṁ	314
Saddhammapuravaruttamaṁ	186
Saddhāpītiṁ	294
Santāretvā	157
Santāressaṁ	115
Santi	14
Santuṭṭhā	126
Santo	255
Sandacchāyo	245
Sandanti	125

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝေဒဇာတံ	၁၀၉
ဝေဒယန္တိ	၁၄၃
ဝေဒါနံ	၈၉
ဝေဒိကာ	၅၂
ဝေါက္ကမတိ	၁၃၅
[သ]	
သံဃံ	၂၃၁
သံဝိဂ္ဂမာနသော	၁၁၃
သံဝုတိန္ဒြိယာ	၆၆
သံသရိတွာ	၃၁၂
သံသာရပရိမောစနံ	၈၄
သံသာရသရိတံ	၃၄၅
သံသာရသောတံ	၁၁၅၊ ၂၂၅
သကဂေဟမှိ	၂၀၁
သကသကမှိ	၅၈
သကဿမာ	၁၀၉
သကာသယာ	၁၂၆
သကိလေသမရဏံ	၁၈၃
သက္ကစ္စံ	၈၄
သကျဝဍ္ဎနော	၃၄၄
သင်္ခါ	၅၈
သင်္ခါရာနံ	၁၈၄
သင်္ဂီတိယော	၅၈
သစ္စရသံ	၁၇၅
သစ္စဝရုတ္တမေ	၁၇၅
သဉ္စုဏ္ဏမထိတာ	၁၄၁
သဉ္ဆဍ္ဍိတံ	၃၀၈
သညပေသိ	၁၄၁
သဋ္ဌိရတနံ	၂၆၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတပုညလက္ခဏော	၄၉
သတရံသီဝ	၅၃၊ ၂၄၁
သတိပဋ္ဌာနဝရုတ္တမံ	၁၈၆
သတိဖလကံ	၃၁၄
သတေကိစ္ဆာယ	၆၉
သတ္တံ	၄၈
သတ္တကာယော	၇၁
သတ္တရတနသမ္ပန္နံ	၈၈
သတ္တာ	၁၅
သတ္တုတ္တမော	၄၈
သတ္ထရံ	၂၉၄
သတ္ထာ	၄၈
သတ္ထာရဒဿနံ	၁၁၆
သတ္ထုနော	၁၄၉
သတ္ထုသာဝကေ	၃၀၅
သဒေဝကံ	၈၃၊ ၂၆၄
သဒေဝကာ	၄၄၊ ၁၂၃
သဒေဝဂန္ဓဗ္ဗမနုဿရက္ခသော	၄၅
သဒေဝမာနုသာ	၃၉
သဒ္ဒေဟိ	၈၇
သဒ္ဓမ္မပဏ္ဍရစ္ဆတ္တံ	၃၁၄
သဒ္ဓမ္မပုရဝရုတ္တမံ	၁၈၆
သဒ္ဓါပီတိံ	၂၉၄
သန္တာရေတွာ	၁၅၇
သန္တာရေဿံ	၁၁၅
သန္တိ	၁၄
သန္တုဋ္ဌာ	၁၂၆
သန္တော	၂၅၅
သန္ဒစ္ဆာယော	၂၄၅
သန္ဒန္တိ	၁၂၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Sannāhaṁ	314	Samantā	300
Sannicitaṁ	238	Samaye	135
Sannipātayi	64	Samākulaṁ	239
Saparijjanaṁ	223	Samāgamma	72
Sappatissā	67	Samādiya	129
Sappatisso	311	Samādhi	63
Sabbakammaṁ	88	Samādhijjhānakusalo	68
Sabbakāmado	345	Samādhijjhānakovido	63
Sabbakilesāni	220	Samādhimhi	60
Sabbaguṇaṁ	245	Samānayi	215
Sabbaguṇūpetaṁ	61	Samāpatyā	267
Sabbaṅgasamupāgataṁ	62	Samāruyha	115
Sabbaṅgasampannaṁ	88	Samiṁsu	153
Sabbajanaṁ	295	Samiddhaṁ	88
Sabbadukkhakkhayaṁ	84	Samussetvā	306
Sabbabhavaṁ	298	Samekkhitvā	50
Sabbaratananimmitaṁ	50	Samo	75
Sabbaratanamaṇḍitaṁ	42	Samokiranti	143
Sabbasaṅkhāre	216	Sampajānova	75
Sabbasampattipaṭilābhaṁ	83	Sampatte	232
Sabbaseṭṭho	63	Sampannavijjācaraṇassa	16
Sabbasoṇṇamayā	52	Sambuddhaṁ	280
Sabbasovaṇṇā	52	Sambuddhadassanaṁ	305
Sabbākāravarūpeto	245	Sambuddhappamukhaṁ	231
Sabbābharaṇabhūsitaṁ	283	Sambodhiyaṁ	75
Sabbītiyo	143	Sambodhivarapattiyā	182
Sabhattaṁ	231	Sammasato	139
Sabhāvattaṁ	184	Sammukhā	123
Samakaṁ	262	Sayanā	124
Samaṅgisampannaṁ	17	Sayambhuṁ	67

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]		[သ]	
သန္နာဟံ	၃၁၄	သမန္တာ	၃၀၀
သန္နိစိတံ	၂၃၈	သမယေ	၁၃၅
သန္နိပါတယိ	၆၄	သမာကုလံ	၂၃၉
သပရိဇ္ဇနံ	၂၂၃	သမာဂမ္မ	၇၂
သပ္ပတိဿာ	၆၇	သမာဒိယ	၁၂၉
သပ္ပတိဿော	၃၁၁	သမာဓိ	၆၃
သဗ္ဗကမ္မံ	၈၈	သမာဓိဇ္ဈာနကုသလော	၆၈
သဗ္ဗကာမဒေါ	၃၄၅	သမာဓိဇ္ဈာနကောဝိဒေါ	၆၃
သဗ္ဗကိလေသာနိ	၂၂၀	သမာဓိမှိ	၆၀
သဗ္ဗဂုဏံ	၂၄၅	သမာနယိ	၂၁၅
သဗ္ဗဂုဏူပေတံ	၆၁	သမာပတျာ	၂၆၇
သဗ္ဗင်္ဂသမုပါဂတံ	၆၂	သမာရုယှ	၁၁၅
သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ	၈၈	သမိံသု	၁၅၃
သဗ္ဗဇနံ	၂၉၅	သမိဒ္ဓံ	၈၈
သဗ္ဗဒုက္ခက္ခယံ	၈၄	သမုဿေတွာ	၃၀၆
သဗ္ဗဘဝံ	၂၉၈	သမေက္ခိတွာ	၅၀
သဗ္ဗရတနနိမ္မိတံ	၅၀	သမော	၇၅
သဗ္ဗရတနမဏ္ဍိတံ	၄၂	သမောကိရန္တိ	၁၄၃
သဗ္ဗသင်္ခါရေ	၂၁၆	သမ္ပဇာနောဝ	၇၅
သဗ္ဗသမ္ပတ္တိပဋိလာဘံ	၈၃	သမ္ပတ္တေ	၂၃၂
သဗ္ဗသေဋ္ဌော	၆၃	သမ္ပန္နဝိဇ္ဇာစရဏဿ	၁၆
သဗ္ဗသောဏ္ဏမယာ	၅၂	သမ္ဗုဒ္ဓံ	၂၈၀
သဗ္ဗသောဝဏ္ဏာ	၅၂	သမ္ဗုဒ္ဓဒဿနံ	၃၀၅
သဗ္ဗာကာရဝရူပေတော	၂၄၅	သမ္ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ	၂၃၁
သဗ္ဗာဘရဏဘူသိတံ	၂၈၃	သမ္ဗောဓိယံ	၇၅
သဗ္ဗီတိယော	၁၄၃	သမ္ဗောဓိဝရပတ္တိယာ	၁၈၂
သဘတ္တံ	၂၃၁	သမ္မသတော	၁၃၉
သဘာဝတ္တံ	၁၈၄	သမ္မုခါ	၁၂၃
သမကံ	၂၆၂	သယနာ	၁၂၄
သမင်္ဂီသမ္ပန္နံ	၁၇	သယမ္ဘုံ	၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Saraṇaṁ	148	Sīlakañcukaṁ	314
Saraṇagamanaṁ	149	Sīlasaṁsaggamaddanaṁ	314
Saraṇāgamane	149	Sīle	60
Saraṇe	253	Sīhanādaṁ	301
Saralaṁ	113	Sīhahanu	241
Saritvā	197	Sīho	298
Savantiyo	125	Sukato	97
Sasaṁghe	124	Sukhaṁ	91
Sahati	134	Sukhī	95
Sākhā	245	Sukhumanipuṇatthapaṭividdho	70
Sāgarūpamo	227	Suciṁ	134
Sāṭakaṁ	98	Suññakaṁ	232
Sādhu	66	Suṇātha	84
Sādhukārā	58	Sudassana	107
Sādhento	168	Sudhammā	309
Sāmī	95	Suniṭṭhitaṁ	50
Sālakalyāṇiko	169	Supupphitaṁ	155
Sālarājaṁva	63	Suphullaṁ	63
Sālarājāva	253	Subaddho	245
Sāvakasaṁghato	347	Subbatā	67
Sāsane	107	Sumanā	54
Sikhī	295	Sumukho	235
Siddhippattassa	107	Surindadevabhavane	177
Sinerupabbatuttame	52	Suvaṇṇapīṭhaṁ	283
Siridhammappakāsano	306	Suvisodhitaṁ	154
Siriyā	241	Susuddhasukkavatthavasanā	55
Sivamañjase	93	Sūriyaṁ	64
Sive	93	Sūriyuggamanaṁ	128
Sītaṁ	125	Sekhā	155
Sīlaṁ	313	Seṭṭhaṁ	272

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]		[သ]	
သရဏံ	၁၄၈	သီလကဉ္စုကံ	၃၁၄
သရဏဂမနံ	၁၄၉	သီလသံသဂ္ဂမဒ္ဒနံ	၃၁၄
သရဏာဂမနေ	၁၄၉	သီလေ	၆၀
သရဏေ	၂၅၃	သီဟနာဒံ	၃၀၁
သရလံ	၁၁၃	သီဟဟနု	၂၄၁
သရိတွာ	၁၉၇	သီဟော	၂၉၈
သဝန္တိယော	၁၂၅	သုကတော	၉၇
သသံဃေ	၁၂၄	သုခံ	၉၁
သဟတိ	၁၃၄	သုခီ	၉၅
သာခါ	၂၄၅	သုခုမနိပုဏတ္ထပဋိဝိဒ္ဓေါ	၇၀
သာဂရူပမော	၂၂၇	သုစိံ	၁၃၄
သာဋကံ	၉၈	သုညကံ	၂၃၂
သာဓု	၆၆	သုဏာထ	၈၄
သာဓုကာရာ	၅၈	သုဒဿန	၁၀၇
သာဓေန္တော	၁၆၈	သုဓမ္မာ	၃၀၉
သာမီ	၉၅	သုနိဋ္ဌိတံ	၅၀
သာလကလျာဏိကော	၁၆၉	သုပုပ္ဖိတံ	၁၅၅
သာလရာဇံဝ	၆၃	သုဖုလ္လံ	၆၃
သာလရာဇာဝ	၂၅၃	သုဗဒ္ဓေါ	၂၄၅
သာဝကသံဃတော	၃၄၇	သုဗ္ဗတာ	၆၇
သာသနေ	၁၀၇	သုမနာ	၅၄
သိခီ	၂၉၅	သုမုခေါ	၂၃၅
သိဒ္ဓိပ္ပတ္တဿ	၁၀၇	သုရိန္ဒဒေဝဘဝနေ	၁၇၇
သိနေရုပဗ္ဗတုတ္တမေ	၅၂	သုဝဏ္ဏပီဌံ	၂၈၃
သိရိဓမ္မပ္ပကာသနော	၃၀၆	သုဝိသောဓိတံ	၁၅၄
သိရိယာ	၂၄၁	သုသုဒ္ဓသုက္ကဝတ္ထဝသနာ	၅၅
သိဝမဉ္ဇသေ	၉၃	သူရိယံ	၆၄
သိဝေ	၉၃	သူရိယုဂ္ဂမနံ	၁၂၈
သီတံ	၁၂၅	သေခါ	၁၅၅
သီလံ	၃၁၃	သေဋ္ဌံ	၂၇၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Seṭṭhasammato	257
Serī	95
Selo	136
Sesake	204, 225
Seḷenti	59
Sokanudaṁ	84
Sokasallavinodanaṁ	83
Soko	143
Sodhīyati	109
Sobhati	157
Sovaṇṇaphalakatthatā	52
[Ha]	
Haṭṭhaṁ	109
Hatā	216
Hatthisaddaṁ	87
Hatthehi	271
Hadayaṁ	83
Hantvā	175
Handa	42

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]	
Hasanti	58
Hāsayanto	83
Hāsetvā	224
Hiṅkārā	58
Hitāya	114
Hitāhite	137
Hitesī	235
Himavantassa	97
Himavā	272
Hirivīriyehi	187
Hirisīlena	310
Hutāsanova	204
Heṭṭhato	219
Heṭṭhā	201
Hetu	116
Hetuye	91
Hemayūpasamūpamo	295
Hessāma	123
Hehiti	91

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သေဋ္ဌသမ္မတော	၂၅၇
သေရီ	၉၅
သေလော	၁၃၆
သေသကေ	၂၀၄၊ ၂၂၅
သေဠေန္တိ	၅၉
သောကနုဒံ	၈၄
သောကသလ္လဝိနောဒနံ	၈၃
သောကော	၁၄၃
သောဓီယတိ	၁၀၉
သောဘတိ	၁၅၇
သောဝဏ္ဏဖလကတ္ထတာ	၅၂
[ဟ]	
ဟဋ္ဌံ	၁၀၉
ဟတာ	၂၁၆
ဟတ္ထိသဒ္ဒံ	၈၇
ဟတ္ထေဟိ	၂၇၁
ဟဒယံ	၈၃
ဟန္တွာ	၁၇၅
ဟန္ဒ	၄၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဟ]	
ဟသန္တိ	၅၈
ဟာသယန္တော	၈၃
ဟာသေတွာ	၂၂၄
ဟိင်္ကာရာ	၅၈
ဟိတာယ	၁၁၄
ဟိတာဟိတေ	၁၃၇
ဟိတေသီ	၂၃၅
ဟိမဝန္တဿ	၉၇
ဟိမဝါ	၂၇၂
ဟိရိဝီရိယေဟိ	၁၈၇
ဟိရိသီလေန	၃၁၀
ဟုတာသနောဝ	၂၀၄
ဟေဋ္ဌတော	၂၁၉
ဟေဋ္ဌာ	၂၀၁
ဟေတု	၁၁၆
ဟေတုယေ	၉၁
ဟေမယူပသမူပမော	၂၉၅
ဟေဿာမ	၁၂၃
ဟေဟိတိ	၉၁

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[A]

Agāravāsaparicchedo 3
Aggamahesiparicchedo 3
Aggasaddassa atthuddhāro 68-9
Aggasāvakaparicchedo 3
Aggasāvikāparicchedo 3
Aṅgaṇasaddassa atthuddhāro 209
Aṅguliṁ ekameva ukkhipiṁ Koṇḍañño sabbadaharo 324
Aṅguliyo dve ukkhipiṁsu satta brāhmaṇā 323
Acchariyabbhuta 57-8
Ajapālanigrodharukkhamūle nisīdi Bhagavā paccāgantvā 11
Ajapālanigrodhassa upasaṅkamanaṁ pañcame sattāhe 11, 341
Ajānanasippaṁ nāma natthi mama 179
Ajjhāyaka 89
Ajjhāsayānusandhi 78
Aṭṭhuppattiko 85
Atītatthe vattamānavacanaṁ 125, 294
Atthadassī 254
Atthadassībhagavato āyuppamāṇaṁ vassasatasahassaṁ 258
Jātiṭṭhānaṁ 257
Bodhi campakarukkho 257
Mātāpitādayo 257
Sarīraṁ asītihatthubbedhaṁ 257
Adiṭṭhajotanā pucchā 79
Advejjhavacanā Buddhā 127-8
Adhimmikavohārassa antaradhānaṁ sayameva 259
Adhiṭṭhānapāramiyā pūraṇaṁ niccalo hutvā 136
Adhiṭṭhānavasī 51
Adhiṭṭhānassa paramatthapāramī nāma jātā mūgapakkhajātake 81
Adhiṭṭhāniddhi 40
Anatta 347
Anattalakkhaṇasuttassa ānisaṁsā 22
Anantāni cattāri 163
Anādaratthe sāmivacanaṁ 139
Anicca 347
Animisacetiyaṁ jātaṁ pallaṅkato īsakaṁ pācīnanissite uttaradisābhāge 10, 341
Anubyañjanāni asīti 290
Anumatipucchā 79

ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ

လက္ခိတဗ္ဗပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[အ]

အဂါရဝါသပရိစ္ဆေဒေါ ၃
အဂ္ဂမဟေသိပရိစ္ဆေဒေါ ၃
အဂ္ဂသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၆၈-၉
အဂ္ဂသာဝကပရိစ္ဆေဒေါ ၃
အဂ္ဂသာဝိကာပရိစ္ဆေဒေါ ၃
အင်္ဂဏသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၂၀၉
အင်္ဂုလိံ ဧကမေဝ ဥက္ခိပိံ ကောဏ္ဍညော သဗ္ဗဒဟရော ၃၂၄
အင်္ဂုလိယော ဒွေ ဥက္ခိပိံသု သတ္တ ဗြာဟ္မဏာ ၃၂၃
အစ္ဆရိယဗ္ဘုတ ၅၇-၈
အဇပါလနိဂြောဓရုက္ခမူလေ နိသီဒိ ဘဂဝါ ပစ္စာဂန္တွာ ၁၁
အဇပါလနိဂြောဓဿ ဥပသင်္ကမနံ ပဉ္စမေ သတ္တာဟေ ၁၁၊၃၄၁
အဇာနနသိပ္ပံ နာမ နတ္ထိ မမ ၁၇၉
အဇ္ဈာယက ၈၉
အဇ္ဈာသယာနုသန္ဓိ ၇၈
အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကော ၈၅
အတီတတ္ထေ ဝတ္တမာနဝစနံ ၁၂၅၊၂၉၄
အတ္ထဒဿီ ၂၅၄
အတ္ထဒဿီဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ ဝဿသတသဟဿံ ၂၅၈
ဇာတိဋ္ဌာနံ ၂၅၇
ဗောဓိ စမ္ပကရုက္ခော ၂၅၇
မာတာပိတာဒယော ၂၅၇
သရီရံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၂၅၇
အဒိဋ္ဌဇောတနာ ပုစ္ဆာ ၇၉
အဒွေဇ္ဈဝစနာ ဗုဒ္ဓါ ၁၂၇-၈
အဓမ္မိကဝေါဟာရဿ အန္တရဓာနံ သယမေဝ ၂၅၉
အဓိဋ္ဌာနပါရမိယာ ပူရဏံ နိစ္စလော ဟုတွာ ၁၃၆
အဓိဋ္ဌာနဝသီ ၅၁
အဓိဋ္ဌာနဿ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ မူဂပက္ခဇာတကေ ၈၁
အဓိဋ္ဌာနိဒ္ဓိ ၄၀
အနတ္တ ၃၄၇
အနတ္တလက္ခဏသုတ္တဿ အာနိသံသာ ၂၂
အနန္တာနိ စတ္တာရိ ၁၆၃
အနာဒရတ္ထေ သာမိဝစနံ ၁၃၉
အနိစ္စ ၃၄၇
အနိမိသစေတိယံ ဇာတံ ပလ္လင်္ကတော ဤသကံ ပါစီနနိဿိတေ ဥတ္တရဒိသာဘာဂေ ၁၀၊၃၄၁
အနုဗျဉ္ဇနာနိ အသီတိ ၂၉၀
အနုမတိပုစ္ဆာ ၇၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anuyoge sati sāmi-atthe upayogavacanaṁ	113
Anuruddhattherassa vaṁso	69
Anusandhiyo tisso	78
Anusāsanipāṭihāriyaṁ	51
Anomadassī	205-6
Anomadassībhagavato	
āyuppamāṇaṁ vassasatasahassaṁ	210
Jātiṭṭhānaṁ	210
Bodhi Ajjunarukkho	210
Mātāpitādayo	210
Sarīraṁ aṭṭhapaṇṇāsa-hatthubbedhaṁ	210
Anomā	7
Anomānadī Kapilavatthuto tiṁsayojanikā	332
Appaṭikammā pārājikāpatti	69
Abbhantaranidāna	6
Abhiññābalassa guṇā aṭṭha	97
Abhidhammapiṭakāni satta	303, 308
Abhinikkhamanassa ānisaṁso	335
Abhinikkhamaparicchedo	3
Abhinīhāra	79
Abhinīhārā aṭṭha	115-6, 315
Abhisamayaparicchedo	3
Amitayasa	163
Arahattaṁ patvāyeva parinibbāyiṁsu sāvakā Maṅgalabhagavato sāsane	183
Arahā ahaṁ	24
Ariyasaccāni cattāri	19
Ariyiddhi	41
Alamalaṁ	305
Avijahitaṭṭhānāni cattāri	158, 351
Avidūrenidānaṁ	6
Asaṅkhyeyyā cattāro	71
Asaṅgagaṅgā Rājagahato avidūre	334
Asaññasattā ca arūpino idha na uddiṭṭhā	55
Asuññakappo	227-8
Asuññakappo pañcavidho	227
Assayujanakkhattena yuttaṁ devorohaṇaṁ	159, 351
[Ā]	
Ākāsaṭṭhā	58
Ātataṁ	125
Ātatavitataṁ	125
Ādittapariyāyadesanāya ānisaṁsā	23
Ādesanāpāṭihāriyaṁ	51
Ānandatthero	158
Āyuparicchedo	3
Āloko hotu dasasu cakkavāḷasahassesu	43
Āvajjanavasī	51
Āsavā cattāro	113

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုယောဂေ သတိ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ	၁၁၃
အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဿ ဝံသော	၆၉
အနုသန္ဓိယော တိဿော	၇၈
အနုသာသနိပါဋိဟာရိယံ	၅၁
အနောမဒဿီ	၂၀၅-၆
အနောမဒဿီဘဂဝတော	
အာယုပ္ပမာဏံ ဝဿသတသဟဿံ	၂၁၀
ဇာတိဋ္ဌာနံ	၂၁၀
ဗောဓိ အဇ္ဇုနရုက္ခော	၂၁၀
မာတာပိတာဒယော	၂၁၀
သရီရံ အဋ္ဌပဏ္ဏာသ-ဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ	၂၁၀
အနောမာ	၇
အနောမာနဒီ ကပိလဝတ္ထုတော တိံသယောဇနိကာ	၃၃၂
အပ္ပဋိကမ္မာ ပါရာဇိကာပတ္တိ	၆၉
အဗ္ဘန္တရနိဒါန	၆
အဘိညာဗလဿ ဂုဏာ အဋ္ဌ	၉၇
အဘိဓမ္မပိဋကာနိ သတ္တ	၃၀၃၊ ၃၀၈
အဘိနိက္ခမနဿ အာနိသံသော	၃၃၅
အဘိနိက္ခမပရိစ္ဆေဒေါ	၃
အဘိနီဟာရ	၇၉
အဘိနီဟာရာ အဋ္ဌ	၁၁၅-၆၊ ၃၁၅
အဘိသမယပရိစ္ဆေဒေါ	၃
အမိတယသ	၁၆၃
အရဟတ္တံ ပတွာယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယိံသု သာဝကာ မင်္ဂလဘဂဝတော သာသနေ	၁၈၃
အရဟာ အဟံ	၂၄
အရိယသစ္စာနိ စတ္တာရိ	၁၉
အရိယိဒ္ဓိ	၄၁
အလမလံ	၃၀၅
အဝိဇဟိတဋ္ဌာနာနိ စတ္တာရိ	၁၅၈၊ ၃၅၁
အဝိဒူရေနိဒါနံ	၆
အသင်္ချေယျာ စတ္တာရော	၇၁
အသင်္ဂဂင်္ဂါ ရာဇဂဟတော အဝိဒူရေ	၃၃၄
အသညသတ္တာ စ အရူပိနော ဣဓ န ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ	၅၅
အသုညကပ္ပေါ	၂၂၇-၈
အသုညကပ္ပေါ ပဉ္စဝိဓော	၂၂၇
အဿယုဇနက္ခတ္တေန ယုတ္တံ ဒေဝေါရောဟဏံ	၁၅၉၊ ၃၅၁
[အာ]	
အာကာသဋ္ဌာ	၅၈
အာတတံ	၁၂၅
အာတတဝိတတံ	၁၂၅
အာဒိတ္တပရိယာယဒေသနာယ အာနိသံသာ	၂၃
အာဒေသနာပါဋိဟာရိယံ	၅၁
အာနန္ဒတ္ထေရော	၁၅၈
အာယုပရိစ္ဆေဒေါ	၃
အာလောကော ဟောတု ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု	၄၃
အာဝဇ္ဇနဝသီ	၅၁
အာသဝါ စတ္တာရော	၁၁၃

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ā - I]

Āhārapariyesanadukkhassa
pamāṇaṁ natthi 100
Itihāsa 89, 90
Iddhipāṭihāriyaṁ 51
Iddhiyo dasa 40
Idhasaddassa atthuddhāro 15

[U]

Ukkāsaddassa atthuddhāro 174
Uccāra 95
Uttarakuru 168
Uttarāsaḷhanakkhattena yuttā
cattāro 158-9, 351
Udakassa pātanaṁ 25
Udānassa visesā 278
Upaṭṭhākaparicchedo 3
Upapattidevā 45
Upapāramiyo dasa 18
Upapāramī nāma
aṅgapariccāgo 80, 138
Upayogatthe sāmivacanaṁ 141,
149, 197, 238, 304
Upekkhāya paramatthapāramī
nāma jātā
Lomahaṁsajātake 82
Uḷārasaddassa atthuddhāro 45

[E]

Ekasesa 223
Etha bhikkhavo 27, 177

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[O]

Okāsaloko 14, 118
Ogha 304
Ovādānusiṭṭhīnaṁ viseso 204
Osadhītāraka 135

[Ka]

Kakkhaḷapathavī 44
Kakusandhabhagavato
āyuppamāṇaṁ
cattālīsavassasahassaṁ 300
Jātiṭṭhānaṁ 299
Bodhi Mahāsirīsarukkho 299
Mātāpitādayo 299
Sarīraṁ
cattālīsahatthubbedhaṁ 299
Kaṇḍaka-assarājā 158
Kathinacīvaraṁ
pañcānisaṁsadāyakaṁ 213
Kathetukamyatāpucchā 79
Kanakāgamano 302
Kappakolāhalaṁ 317
Kappaparicchedo 3
Kappasaddassa atthuddhāro 86
Kappiyabhaṇḍa 288
Kappo duvidho 227
Kammavipākajiddhi 41
Karajakāyassa
mahācorasadisatā 94-5
Karaṇatthe sāmivacanaṁ 283
Karavīkānaṁ madhurassaratā 82
Kalale mā akkami Bhagavā
mama piṭṭhiṁ akkamanto
gacchatu 111

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[အာ-ဣ]

အာဟာရပရိယေသနဒုက္ခဿ
ပမာဏံ နတ္ထိ ၁၀၀
ဣတိဟာသ ၈၉၊ ၉၀
ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ၅၁
ဣဒ္ဓိယော ဒသ ၄၀
ဣဓသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၅

[ဥ]

ဥက္ကာသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၇၄
ဥစ္စာရ ၉၅
ဥတ္တရကုရု ၁၆၈
ဥတ္တရာသာဠှနက္ခတ္တေန ယုတ္တာ
စတ္တာရော ၁၅၈-၉၊ ၃၅၁
ဥဒကဿ ပါတနံ ၂၅
ဥဒါနဿ ဝိသေသာ ၂၇၈
ဥပဋ္ဌာကပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ဥပပတ္တိဒေဝါ ၄၅
ဥပပါရမိယော ဒသ ၁၈
ဥပပါရမီ နာမ
အင်္ဂပရိစ္စာဂေါ ၈၀၊ ၁၃၈
ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ ၁၄၁၊
၁၄၉၊ ၁၉၇၊ ၂၃၈၊ ၃၀၄
ဥပေက္ခာယ ပရမတ္ထပါရမီ
နာမ ဇာတာ
လောမဟံသဇာတကေ ၈၂
ဥဠာရသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၄၅

[ဧ]

ဧကသေသ ၂၂၃
ဧထ ဘိက္ခဝေါ ၂၇၊ ၁၇၇

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဩ]

ဩကာသလောကော ၁၄၊ ၁၁၈
ဩဃ ၃၀၄
ဩဝါဒါနုသိဋ္ဌီနံ ဝိသေသော ၂၀၄
ဩသဓီတာရက ၁၃၅

[က]

ကက္ခဠပထဝီ ၄၄
ကကုသန္ဓဘဂဝတော
အာယုပ္ပမာဏံ
စတ္တာလီသဝဿသဟဿံ ၃၀၀
ဇာတိဋ္ဌာနံ ၂၉၉
ဗောဓိ မဟာသိရီသရုက္ခော ၂၉၉
မာတာပိတာဒယော ၂၉၉
သရီရံ စတ္တာလီသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၂၉၉
ကဏ္ဍကအဿရာဇာ ၁၅၈
ကထိနစီဝရံ ပဉ္စာနိသံသဒါယကံ ၂၁၃
ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ ၇၉
ကနကာဂမနော ၃၀၂
ကပ္ပကောလာဟလံ ၃၁၇
ကပ္ပပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ကပ္ပသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၈၆
ကပ္ပိယဘဏ္ဍ ၂၈၈
ကပ္ပေါ ဒုဝိဓော ၂၂၇
ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိ ၄၁
ကရဇကာယဿ
မဟာစောရသဒိသတာ ၉၄-၅
ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ ၂၈၃
ကရဝီကာနံ မဓုရဿရတာ ၈၂
ကလလေ မာ အက္ကမိ ဘဂဝါ မမ
ပိဋ္ဌိံ အက္ကမန္တော ဂစ္ဆတု ၁၁၁

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kassapa 307
Kassapabhagavato
  āyuppamāṇaṁ
  vīsativassasahassaṁ 312
  Jātiṭṭhānaṁ 312
  Bodhi Nigrodharukkho 312
  Mātāpitādayo 312
  Sarīraṁ vīsatihatthubbedhaṁ 312
Kāya 95
Kāyabalaṁ 60-1
Kālo 74
Kālo nāma
  vassasatasahassato
  paṭṭhāya heṭṭhā, vassasata-
  to paṭṭhāya uddhaṁ 74, 318
Kāsāyavatthaṁ arahaddhajabhū-
  taṁ 226
Kilesaviddhaṁsanaṭṭhāna 9
Kilesā dasa 114
Kulaṁ 74
Kusalasaddassa atthuddhāro 68
Kesamassu dvaṅgulamattā
  yāvajīvaṁ 332
Kesassa chindanaṁ 332
Kesā dvaṅgulamattā hutvā
  dakkhiṇato āvaṭṭamānā
  sīse allīyiṁsu 332
Koṇāgamana 301
Koṇāgamanabhagavato
  āyuppamāṇaṁ
  tiṁsavassasahassaṁ 305
  Jātiṭṭhānaṁ 305
  Bodhi Udumbararukkho 305
  Mātāpitādayo 305
  Sarīraṁ
  tiṁsahatthubbedhaṁ 305
Koṇḍañña 160-2
Koṇḍaññabuddhassa āyuppamā-
  ṇaṁ vassasatasahassaṁ 169
  Jātiṭṭhānaṁ 168
  Bodhi Sālakalyāṇi-
  rukkho 161, 169
  Mātāpitādayo 160, 168
  Sarīrappamāṇaṁ aṭṭhāsīti-
  hatthubbedhaṁ 169
Kolāhalāni tīṇi 317

[Kha - Ga]

Khantipāramiyā paripūraṇaṁ
  sammānanāvamānanesupi 134
Khantiyā paramatthapāramī nāma
  jātā Khantivādijātake 81
Khandhānaṁ upamā 193-4
Gaṇasaṅgaṇikā 279
Gavapāna 180
Guṇasaddassa atthuddhāro 61-2
Gotamabhagavato
  āyuppamāṇaṁ
  vassasatāyukaṁ 349
  Jātiṭṭhānaṁ 318
  Bodhi Assattharukkho 347
  Mātāpitādayo 320
  Sarīraṁ aṭṭhārasahatthubbe-
  dhaṁ 349

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[က]

ကဿပ ၃၀၇
ကဿပဘဂဝတော
  အာယုပ္ပမာဏံ
  ဝီသတိဝဿသဟဿံ ၃၁၂
  ဇာတိဋ္ဌာနံ ၃၁၂
  ဗောဓိ နိဂြောဓရုက္ခော ၃၁၂
  မာတာပိတာဒယော ၃၁၂
  သရီရံ ဝီသတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၃၁၂
ကာယ ၉၅
ကာယဗလံ ၆၀-၁
ကာလော ၇၄
ကာလော နာမ
  ဝဿသတသဟဿတော
  ပဋ္ဌာယ ဟေဋ္ဌာ,ဝဿသတ-
  တော ပဋ္ဌာယ ဥဒ္ဓံ ၇၄၊ ၃၁၈
ကာသာယဝတ္ထံ အရဟဒ္ဓဇာဘူတံ ၂၂၆
ကိလေသဝိဒ္ဓံသနဋ္ဌာန ၉
ကိလေသာ ဒသ ၁၁၄
ကုလံ ၇၄
ကုသလသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၆၈
ကေသမဿု ဒွင်္ဂုလမတ္တာ
  ယာဝဇီဝံ ၃၃၂
ကေသဿ ဆိန္ဒနံ ၃၃၂
ကေသာ ဒွင်္ဂုလမတ္တာ ဟုတွာ
  ဒက္ခိဏတော အာဝဋ္ဋမာနာ
  သီသေ အလ္လီယိံသု ၃၃၂
ကောဏာဂမန ၃၀၁
ကောဏာဂမနဘဂဝတော
  အာယုပ္ပမာဏံ
  တိံသဝဿသဟဿံ ၃၀၅
  ဇာတိဋ္ဌာနံ ၃၀၅
  ဗောဓိ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခော ၃၀၅
  မာတာပိတာဒယော ၃၀၅
  သရီရံ တိံသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၃၀၅
ကောဏ္ဍည ၁၆၀-၂
ကောဏ္ဍညဗုဒ္ဓဿ အာယုပ္ပမာဏံ
  ဝဿသတသဟဿံ ၁၆၉
  ဇာတိဋ္ဌာနံ ၁၆၈
  ဗောဓိ သာလကလျာဏိ-
  ရုက္ခော ၁၆၁၊ ၁၆၉
  မာတာပိတာဒယော ၁၆၀၊ ၁၆၈
  သရီရပ္ပမာဏံ အဋ္ဌာသီတိ-
  ဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၁၆၉
ကောလာဟလာနိ တီဏိ ၃၁၇

[ခ-ဂ]

ခန္တိပါရမိယာ ပရိပူရဏံ
  သမ္မာနနာဝမာနနေသုပိ ၁၃၄
ခန္တိယာ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ
  ဇာတာ ခန္တိဝါဒိဇာတကေ ၈၁
ခန္ဓာနံ ဥပမာ ၁၉၃-၄
ဂဏသင်္ဂဏိကာ ၂၇၉
ဂဝပါန ၁၈၀
ဂုဏသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၆၁-၂
ဂေါတမဘဂဝတော
  အာယုပ္ပမာဏံ
  ဝဿသတာယုကံ ၃၄၉
  ဇာတိဋ္ဌာနံ ၃၁၈
  ဗောဓိ အဿတ္ထရုက္ခော ၃၄၇
  မာတာပိတာဒယော ၃၂၀
  သရီရံ အဋ္ဌာရသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၃၄၉

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ga - Gha]

Gotamo nāma Buddho bhavissati anāgate 117, 140
Gottaparicchedo 3
Ghanaṁ 125

[Ca]

Cakkaratanassa ānubhāvo 167
Cakkaratanassa osakkanakāraṇāni tīṇi 176
Cakkalakkhaṇaṁ sahassāraṁ 59, 67
Cakkavattikolāhalaṁ 317
Cakkavattirañño maṇiratanaṁ 239
Cakkasaddassa atthuddhāro 59
Cakkhu duvidhaṁ 49
Caṅkamadosā pañca 97
Caṅkamo dīghato saṭṭhiratano vitthārato diyaḍḍharatano 97
Catujjātikagandha 323
Caraṇāni pannarasa 17
Cittānaṁ dvinnaṁ ekakkhaṇe pavatti nāma natthi 47
Cintāmaṇi 345
Cūḷāmaṇicetiyaṁ tiyojanaṁ Tāvatiṁsabhavane 333
Cetiyaṁ akaṁsu ratanamayaṁ catuyojanubbedhaṁ 267

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ca - Cha - Ja]

Cetiyaṁ kaṇḍakanivattanaṭṭhānaṁ 332
Channo 158
Chiddā nava 95
Jaṭā 274
Jaṭila 119
Jambudīpa 168
Jambudīpeyeva Buddhā nibbattanti, na tīsu dīpesu 74, 318
Jambudīpo dasayojanasahassaparimāṇo 74
Jāti 75
Jātiparicchedo 3
Jinasāsana 168

[Ña]

Ñāṇacakkhu 49
Ñāṇacakkhu pañcavidhaṁ 49
Ñāṇabalaṁ 61
Ñāṇavipphāriddhi 41
Ñātisaṅgahaṁ kātuṁ Dasabalassa kālo 28
Ñātisamāgamadivase pabbajitā therā dve 70

[Ta]

* Taṇhaṅkarādayo tayo Buddhā 159
Tatiyajjhānabhūmi tividhā 55

* Taṇhaṅkarādīnaṁ tiṇṇaṁ Buddhānaṁ āyuppamāṇādīni sotatthakīmahānidāne avidūrenidānakathāyaṁ āgatāni.

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဂ - ဃ]

ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ အနာဂတေ ၁၁၇၊ ၁၄၀
ဂေါတ္တပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ဃနံ ၁၂၅

[စ]

စက္ကရတနဿ အာနုဘာဝေါ ၁၆၇
စက္ကရတနဿ ဩသက္ကနကာရဏာနိ တီဏိ ၁၇၆
စက္ကလက္ခဏံ သဟဿာရံ ၅၉၊ ၆၇
စက္ကဝတ္တိကောလာဟလံ ၃၁၇
စက္ကဝတ္တိရညော မဏိရတနံ ၂၃၉
စက္ကသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၅၉
စက္ခု ဒုဝိဓံ ၄၉
စင်္ကမဒေါသာ ပဉ္စ ၉၇
စင်္ကမော ဒီဃတော သဋ္ဌိရတနော ဝိတ္ထာရတော ဒိယဍ္ဎရတနော ၉၇
စတုဇ္ဇာတိကဂန္ဓ ၃၂၃
စရဏာနိ ပန္နရသ ၁၇
စိတ္တာနံ ဒွိန္နံ ဧကက္ခဏေ ပဝတ္တိ နာမ နတ္ထိ ၄၇
စိန္တာမဏိ ၃၄၅
စူဠာမဏိစေတိယံ တိယောဇနံ တာဝတိံသဘဝနေ ၃၃၃
စေတိယံ အကံသု ရတနမယံ စတုယောဇနုဗ္ဗေဓံ ၂၆၇

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[စ - ဆ - ဇ]

စေတိယံ ကဏ္ဍကနိဝတ္တနဋ္ဌာနံ ၃၃၂
ဆန္နော ၁၅၈
ဆိဒ္ဒါ နဝ ၉၅
ဇဋာ ၂၇၄
ဇဋိလ ၁၁၉
ဇမ္ဗုဒီပ ၁၆၈
ဇမ္ဗုဒီပေယေဝ ဗုဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တန္တိ, န တီသု ဒီပေသု ၇၄၊ ၃၁၈
ဇမ္ဗုဒီပေါ ဒသယောဇနသဟဿပရိမာဏော ၇၄
ဇာတိ ၇၅
ဇာတိပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ဇိနသာသန ၁၆၈

[ဉ]

ဉာဏစက္ခု ၄၉
ဉာဏစက္ခု ပဉ္စဝိဓံ ၄၉
ဉာဏဗလံ ၆၁
ဉာဏဝိပ္ဖာရိဒ္ဓိ ၄၁
ဉာတိသင်္ဂဟံ ကာတုံ ဒသဗလဿ ကာလော ၂၈
ဉာတိသမာဂမဒိဝသေ ပဗ္ဗဇိတာ ထေရာ ဒွေ ၇၀

[တ]

*တဏှင်္ကရာဒယော တယော ဗုဒ္ဓါ ၁၅၉
တတိယဇ္ဈာနဘူမိ တိဝိဓာ ၅၅

တဏှင်္ကရာဒီနံ တိဏ္ဏံ ဗုဒ္ဓါနံ အာယုပ္ပမာဏာဒီနိ သောတတ္ထကီမဟာနိဒါနေ အဝိဒူရေနိဒါနကထာယံ အာဂတာနိ။

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tattha tattha sammāpayoga-paccayiddhi	42
Tathāgatassa kāraṇāni aṭṭha	18, 21
Tathāgatassa balaṁ	61
Tapussabhallikā dvevācikā	342
Tapussabhallikānaṁ manthamadhupiṇḍikānaṁ paṭiggahaṇaṁ	11
Tārayati nāma	73
Titthiya	232
Tissabhagavato āyuppamāṇaṁ vassasata-sahassaṁ	271
Jātiṭṭhānaṁ	271
Bodhi Asanarukkho	271
Mātāpitādayo	271
Sarīraṁ saṭṭhihatthubbedhaṁ	271
Turiyāni pañca	125
[Tha - Da]	
Thūpo tiyojanubbedho	290
Thūpo yojanubbedho	314
Dayita-orasa	219
Dasabalassa arahabhāva-dassanaṁ	62-3
Dasabalassa hatthe udakaṁ pātesi	25
Dassanena patātabbā dhammā	65
Dānapāramī tividhā	130

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dānapāramiṁ pūreyyāsi paṭhamaṁ Sumedhapaṇḍita	128
Dānasālāyo pañca	180
Dānassa ānisaṁsā	144-5
Dānassa paramatthapāramī nāma jātā Sasapaṇḍitajātake	80
Diṭṭhasaṁsandanāpucchā	79
Dibbacakkhu	50
Dibbojaṁ pakkhipiṁsu devatā patte	106
Dīpaṁ	74, 318
Dīpaṅkarabhagavato āyuppamāṇaṁ satasahassavassaṁ	155
Jātiṭṭhānaṁ	155
Bodhi Pipphalirukkho	155
Mātāpitādayo	155
Sarīraṁ asītihatthubbedhaṁ	155
Dukkha	347
Dukkhasaddassa atthuddhāro	84
Dukkhassa paṭipakkhabhūtaṁ sukhaṁ nāma atthi loke	91
Dutiyajjhānabhūmi tividhā	54
Dussacetiyaṁ dvādasa-yojanikaṁ brahmaloke	333
Dūrenidānaṁ	6
Devaputtā cattāro ārakkhaṁ gaṇhiṁsu upaddavani-vāraṇatthaṁ	319
Devamanussā	48

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂ-ပစ္စယိဒ္ဓိ	၄၂
တထာဂတဿ ကာရဏာနိ အဋ္ဌ	၁၈၊ ၂၁
တထာဂတဿ ဗလံ	၆၁
တပုဿဘလ္လိကာ ဒွေဝါစိကာ	၃၄၂
တပုဿဘလ္လိကာနံ မန္ထမဓုပိဏ္ဍိကာနံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ	၁၁
တာရယတိ နာမ	၇၃
တိတ္ထိယ	၂၃၂
တိဿဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ ဝဿသတ-သဟဿံ	၂၇၁
ဇာတိဋ္ဌာနံ	၂၇၁
ဗောဓိ အသနရုက္ခော	၂၇၁
မာတာပိတာဒယော	၂၇၁
သရီရံ သဋ္ဌိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ	၂၇၁
တုရိယာနိ ပဉ္စ	၁၂၅
[ထ-ဒ]	
ထူပေါ တိယောဇနုဗ္ဗေဓော	၂၉၀
ထူပေါ ယောဇနုဗ္ဗေဓော	၃၁၄
ဒယိတဩရသ	၂၁၉
ဒသဗလဿ အရဟာဘာဝ-ဒဿနံ	၆၂-၃
ဒသဗလဿ ဟတ္ထေ ဥဒကံ ပါတေသိ	၂၅
ဒဿနေန ပတာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ	၆၅
ဒါနပါရမီ တိဝိဓာ	၁၃၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒါနပါရမိံ ပူရေယျာသိ ပဌမံ သုမေဓပဏ္ဍိတ	၁၂၈
ဒါနသာလာယော ပဉ္စ	၁၈၀
ဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၄၄-၅
ဒါနဿ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ သသပဏ္ဍိတ-ဇာတကေ	၈၀
ဒိဋ္ဌသံသန္ဒနာပုစ္ဆာ	၇၉
ဒိဗ္ဗစက္ခု	၅၀
ဒိဗ္ဗောဇံ ပက္ခိပိံသု ဒေဝတာ ပတ္တေ	၁၀၆
ဒီပံ	၇၄၊ ၃၁၈
ဒီပင်္ကရဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ သတသဟဿဝဿံ	၁၅၅
ဇာတိဋ္ဌာနံ	၁၅၅
ဗောဓိ ပိပ္ပလိရုက္ခော	၁၅၅
မာတာပိတာဒယော	၁၅၅
သရီရံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ	၁၅၅
ဒုက္ခ	၃၄၇
ဒုက္ခသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၈၄
ဒုက္ခဿ ပဋိပက္ခဘူတံ သုခံ နာမ အတ္ထိ လောကေ	၉၁
ဒုတိယဇ္ဈာနဘူမိ တိဝိဓာ	၅၄
ဒုဿစေတိယံ ဒွါဒသ-ယောဇနိကံ ဗြဟ္မလောကေ	၃၃၃
ဒူရေနိဒါနံ	၆
ဒေဝပုတ္တာ စတ္တာရော အာရက္ခံ ဂဏှိံသု ဥပဒ္ဒဝနိဝါရဏတ္ထံ	၃၁၉
ဒေဝမနုဿာ	၄၈

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Da - Dha]

Devā 39
Devā tayo 45
Desaṁ 74
Desanāñāṇaṁ 76
Desito kenāyaṁ kattha kassatthāya kimatthāya kadā kassa vacanaṁ kenābhato 3, 5
Doṇanāgarājassa damanaṁ 220
Dhaja, yūpānaṁ viseso 57
Dhammaṁ paṭhamaṁ deseyyaṁ 22
Dhammakathika 70
Dhammacakkaṁ duvidhaṁ 76
Dhammacakkapavattanaṭṭhānaṁ 158
Dhammacakkapavattana-paricchedo 3
Dhammacakkappavattana-suttantaṁ desesi Bhagavā āsāḷhiyaṁ 22, 343
Dhammacakkappavattanasuttassa ānisaṁsā 22
Dhammacakkhu 49
Dhammadassī 259
Dhammadassībhagavato
 āyuppamāṇaṁ vassasata-sahassaṁ 262
 Jātiṭṭhānaṁ 262
 Bodhi Bimbijālarukkho 262
 Mātāpitādayo 262
 Sarīraṁ asītihatthubbedhaṁ 262
Dhammanāvā 115

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Dha]

Dhamma-saddassa atthuddhāro 15-6
Dhammassa adesetukāmatā paresaṁ 11
Dhammābhisamayo sattānaṁ 153
Dhammika 97
Dhamme adesiyamāne tumhehi ko nāma añño dhammaṁ desessati 13
Dhammo nāmesa attānaṁ rakkhantaṁ rakkhati 174
Dharaṇī 75
Dhātuyo na vikiriṁsu 233
Dhātuyo vikiriṁsu adhiṭṭhānena 258
Dhātuyo vippakiriṁsu 276, 295
Dhutaṅgacetanāya parivārabhūtā dhammā pañca 68
Dhutadhamma 68
Dhuvaparibhogavihārā dve 4

[Na]

Nakkhattena yuttakammāni 158-9
Nagaraparicchedo 3
Nabhoti vuccati saggo 113
Narasattehi samamevassa āyu 262
Nāṭakitthiparicchedo 3
Nāmaparicchedo 3
Nārada 217

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဒ-ဓ]

ဒေဝါ ၃၉
ဒေဝါ တယော ၄၅
ဒေသံ ၇၄
ဒေသနာဉာဏံ ၇၆
ဒေသိတော ကေနာယံ ကတ္ထ ကဿတ္ထာယ ကိမတ္ထာယ ကဒါ ကဿ ဝစနံ ကေနာဘတော ၃၊၅
ဒေါဏနာဂရာဇဿ ဒမနံ ၂၂၀
ဓဇ,ယူပါနံ ဝိသေသော ၅၇
ဓမ္မံ ပဌမံ ဒေသေယျံ ၂၂
ဓမ္မကထိက ၇၀
ဓမ္မစက္ကံ ဒုဝိဓံ ၇၆
ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနဋ္ဌာနံ ၁၅၈
ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တံ ဒေသေသိ ဘဂဝါ အာသာဠှိယံ ၂၂၊၃၄၃
ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တဿ အာနိသံသာ ၂၂
ဓမ္မစက္ခု ၄၉
ဓမ္မဒဿီ ၂၅၉
ဓမ္မဒဿီဘဂဝတော
 အာယုပ္ပမာဏံ ဝဿသတ-သဟဿံ ၂၆၂
 ဇာတိဋ္ဌာနံ ၂၆၂
 ဗောဓိ ဗိမ္ဗိဇာလရုက္ခော ၂၆၂
 မာတာပိတာဒယော ၂၆၂
 သရီရံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၂၆၂
ဓမ္မနာဝါ ၁၁၅

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဓ]

ဓမ္မ-သဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၅-၆
ဓမ္မဿ အဒေသေတုကာမတာ ပရေသံ ၁၁
ဓမ္မာဘိသမယော သတ္တာနံ ၁၅၃
ဓမ္မိက ၉၇
ဓမ္မေ အဒေသိယမာနေ တုမှေဟိ ကော နာမ အညော ဓမ္မံ ဒေသေဿတိ ၁၃
ဓမ္မော နာမေသ အတ္တာနံ ရက္ခန္တံ ရက္ခတိ ၁၇၄
ဓရဏီ ၇၅
ဓာတုယော န ဝိကိရိံသု ၂၃၃
ဓာတုယော ဝိကိရိံသု အဓိဋ္ဌာနေန ၂၅၈
ဓာတုယော ဝိပ္ပကိရိံသု ၂၇၆၊၂၉၅
ဓုတင်္ဂစေတနာယ ပရိဝါရဘူတာ ဓမ္မာ ပဉ္စ ၆၈
ဓုတဓမ္မ ၆၈
ဓုဝပရိဘောဂဝိဟာရာ ဒွေ ၄

[န]

နက္ခတ္တေန ယုတ္တကမ္မာနိ ၁၅၈-၉
နဂရပရိစ္ဆေဒေါ ၃
နဘောတိ ဝုစ္စတိ သဂ္ဂေါ ၁၁၃
နရသတ္တေဟိ သမမေဝဿ အာယု ၂၆၂
နာဋကိတ္ထိပရိစ္ဆေဒေါ ၃
နာမပရိစ္ဆေဒေါ ၃
နာရဒ ၂၁၇

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Na]

Nāradabhagavato
  āyuppamāṇaṁ navutivassa-sahassaṁ 224
  Jātiṭṭhānaṁ 224
  Bodhi Mahāsoṇarukkho 224
  Mātāpitādayo 224
  Sarīraṁ aṭṭhāsīti-hatthubbedhaṁ 224
Nikkhamanakāraṇassa paccavekkhanaṁ 99
Nidānāni dve tīṇi 6
Nidhikumbhiyo catasso 158, 322
Nibbāna 91
Nibbānanagara 186
Nibbānassa agavesanatā 92
Nimittapathavī 44
Nimittāni cattāri 107, 347
Niyatabodhisattānaṁ byākaraṇaṁ 124
Nirodhasamāpattiyā guṇānisaṁsā 195
Nissakkatthe upayogavacanaṁ 150
Nekkhammassa kāraṇāni 95
Nekkhammassa paramatthaparamī nāma jātā Cūḷasutasomajātake 80
Nekkhammābhimukhova hoti sabbabhavehi muccitukāmo hutvā 131

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Paccatte upayogavacanaṁ 295
Paccantadesa 109
Paccavekkhaṇavasī 52
Pañcavaggiyattherānaṁ arahattapattatā 22
Paññācakkhu 49, 50
Paññāpāramīyā pucchanaṁ kiñci kulaṁ avivajjetvā 132
Paññāya paramatthapāramī nāma jātā sattubhattaka-paṇḍitakāle 80
Paṭivedhañāṇaṁ 76
Paṭisandhiggahaṇaṁ nāma dukkhaṁ punabbhave 90
Paṭhamapādakkamo 158
Paṇṇasālāya dosā aṭṭha 99
Pattā cattāro 342
Pathavisandhārakajala 76
Pathavisandhārakavātudakānaṁ bahalāni 340
Pathavī catunahutādhika-dviyojanasatasahassabalahā 76
Pathavī catubbidhā 44
Padacetiyassa dassanaṁ 265
Paduma 211
Padumabhagavato āyuppamāṇaṁ
  vassasatasahassaṁ 216
  jātiṭṭhānaṁ 215

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[န]

နာရဒဘဂဝတော
  အာယုပ္ပမာဏံ နဝုတိဝဿ-သဟဿံ ၂၂၄
  ဇာတိဋ္ဌာနံ ၂၂၄
  ဗောဓိ မဟာသောဏ-ရုက္ခော ၂၂၄
  မာတာပိတာဒယော ၂၂၄
  သရီရံ အဋ္ဌာသီတိ-ဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၂၂၄
နိက္ခမနကာရဏဿ ပစ္စဝေက္ခနံ ၉၉
နိဒါနာနိ ဒွေ တီဏိ ၆
နိဓိကုမ္ဘိယော စတဿော ၁၅၈၊ ၃၂၂
နိဗ္ဗာန ၉၁
နိဗ္ဗာနနဂရ ၁၈၆
နိဗ္ဗာနဿ အဂဝေသနတာ ၉၂
နိမိတ္တပထဝီ ၄၄
နိမိတ္တာနိ စတ္တာရိ ၁၀၇၊၃၄၇
နိယတဗောဓိသတ္တာနံ ဗျာကရဏံ ၁၂၄
နိရောဓသမာပတ္တိယာ ဂုဏာနိသံသာ ၁၉၅
နိဿက္ကတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ ၁၅၀
နေက္ခမ္မဿ ကာရဏာနိ ၉၅
နေက္ခမ္မဿ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ စူဠသုတသောမ-ဇာတကေ ၈၀
နေက္ခမ္မာဘိမုခေါဝ ဟောတိ သဗ္ဗဘဝေဟိ မုစ္စိတုကာမော ဟုတွာ ၁၃၁

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပစ္စတ္တေ ဥပယောဂဝစနံ ၂၉၅
ပစ္စန္တဒေသ ၁၀၉
ပစ္စဝေက္ခဏဝသီ ၅၂
ပဉ္စဝဂ္ဂိယတ္ထေရာနံ အရဟတ္တ-ပတ္တတာ ၂၂
ပညာစက္ခု ၄၉၊၅၀
ပညာပါရမိယာ ပုစ္ဆနံ ကိဉ္စိ ကုလံ အဝိဝဇ္ဇေတွာ ၁၃၂
ပညာယ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ သတ္တုဘတ္တက-ပဏ္ဍိတကာလေ ၈၀
ပဋိဝေဓဉာဏံ ၇၆
ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏံ နာမ ဒုက္ခံ ပုနဗ္ဘဝေ ၉၀
ပဌမပါဒက္ကမော ၁၅၈
ပဏ္ဏသာလာယ ဒေါသာ အဋ္ဌ ၉၉
ပတ္တာ စတ္တာရော ၃၄၂
ပထဝိသန္ဓာရကဇလ ၇၆
ပထဝိသန္ဓာရကဝါတုဒကာနံ ဗဟလာနိ ၃၄၀
ပထဝီ စတုနဟုတာဓိက-ဒွိယောဇနသတသဟဿ-ဗဟလာ ၇၆
ပထဝီ စတုဗ္ဗိဓာ ၄၄
ပဒစေတိယဿ ဒဿနံ ၂၆၅
ပဒုမ ၂၁၁
ပဒုမဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ
  ဝဿသတသဟဿံ ၂၁၆
  ဇာတိဋ္ဌာနံ ၂၁၅

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Bodhi Mahāsoṇarukkho 216
Mātāpitādayo 215
Sarīraṁ aṭṭhapaṇṇāsa-hatthubbedhaṁ 216
Padumuttara 226-8
Padumuttarabhagavato āyuppamāṇaṁ vassasata-sahassaṁ 233
Jātiṭṭhānaṁ 232
Bodhi Salalarukkho 232
Mātāpitādayo 232
Sarīraṁ aṭṭhapaṇṇāsa-hatthubbedhaṁ 228, 232
Padumuttarabhagavato kāle titthiyā nāma nāhesuṁ 231-2
Padhānacariyā 101, 160, 172, 184, 193, 199, 205, 212, 218, 226, 234, 240, 246, 254, 259, 263, 268, 273, 277, 285, 291, 296, 302, 307, 347
Padhānaparicchedo 3
Padhānassa padahanaṁ nisajjaṭṭhānacaṅkamena 96
Parajjhāsayo 85
Paramatthapāramiyo dasa 18
Paramatthapāramī nāma jīvita-pariccāgo 80, 138

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]

Parikkhārā aṭṭha 333
Paricchedā dasa bāvīsati 3
Parinibbānaparicchedo 3
Paripuṇṇasampannaṁ 17
Parivārabhikkhuparicchedo 3
Pallaṅka 161, 172, 185, 193, 205, 212, 218, 227, 234, 240, 246, 254, 260, 264, 268, 273, 277, 286, 291, 297, 302, 308, 337
Pallaṅko cuddasahattho 337
Pavāḷa 42
Pasādacakkhu 50
Pāṭalī ratanasataṁ 277
Pāṭihāriyaṁ tividhaṁ 51
Pāṭihāriyāni dvattiṁsa catūsu ṭhānesu 101-2
Pāṭihīraṁ 44
Pātimokkhassa uddisanaṁ 165, 178, 189, 195, 202, 208, 213, 222, 230, 241, 251, 256, 261, 265, 269, 274, 281, 287, 292, 298, 304, 310
Pāmojjaṁ pītiyā pubbabhāgaṁ 83
Pāragū 89
Pāramiyo dasa samatiṁsa 18, 79, 80, 138
Pāramī nāma bāhirabhaṇḍa-pariccāgo 80, 138
Pāsādattayaparicchedo 3

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ဗောဓိ မဟာသောဏ-ရုက္ခော ၂၁၆
မာတာပိတာဒယော ၂၁၅
သရီရံ အဋ္ဌပဏ္ဏာသ-ဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၂၁၆
ပဒုမုတ္တရ ၂၂၆-၈
ပဒုမုတ္တရဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ ဝဿသတ-သဟဿံ ၂၃၃
ဇာတိဋ္ဌာနံ ၂၃၂
ဗောဓိ သလလရုက္ခော ၂၃၂
မာတာပိတာဒယော ၂၃၂
သရီရံ အဋ္ဌပဏ္ဏာသ-ဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၂၂၈၊ ၂၃၂
ပဒုမုတ္တရဘဂဝတော ကာလေ တိတ္ထိယာ နာမ နာဟေသုံ ၂၃၁-၂
ပဓာနစရိယာ ၁၀၁၊ ၁၆၀၊ ၁၇၂၊ ၁၈၄၊ ၁၉၃၊ ၁၉၉၊ ၂၀၅၊ ၂၁၂၊ ၂၁၈၊ ၂၂၆၊ ၂၃၄၊ ၂၄၀၊ ၂၄၆၊ ၂၅၄၊ ၂၅၉၊ ၂၆၃၊ ၂၆၈၊ ၂၇၃၊ ၂၇၇၊ ၂၈၅၊ ၂၉၁၊ ၂၉၆၊ ၃၀၂၊ ၃၀၇၊ ၃၄၇
ပဓာနပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ပဓာနဿ ပဒဟနံ နိသဇ္ဇဋ္ဌာန-စင်္ကမေန ၉၆
ပရဇ္ဈာသယော ၈၅
ပရမတ္ထပါရမိယော ဒသ ၁၈
ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇီဝိတ-ပရိစ္စာဂေါ ၈၀၊ ၁၃၈

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပရိက္ခာရာ အဋ္ဌ ၃၃၃
ပရိစ္ဆေဒါ ဒသ ဗာဝီသတိ ၃
ပရိနိဗ္ဗာနပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ပရိပုဏ္ဏသမ္ပန္နံ ၁၇
ပရိဝါရဘိက္ခုပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ပလ္လင်္က ၁၆၁၊ ၁၇၂၊ ၁၈၅၊ ၁၉၃၊ ၂၀၅၊ ၂၁၂၊ ၂၁၈၊ ၂၂၇၊ ၂၃၄၊ ၂၄၀၊ ၂၄၆၊ ၂၅၄၊ ၂၆၀၊ ၂၆၄၊ ၂၆၈၊ ၂၇၃၊ ၂၇၇၊ ၂၈၆၊ ၂၉၁၊ ၂၉၇၊ ၃၀၂၊ ၃၀၈၊ ၃၃၇
ပလ္လင်္ကော စုဒ္ဒသဟတ္ထော ၃၃၇
ပဝါဠ ၄၂
ပသာဒစက္ခု ၅၀
ပါဋလီ ရတနသတံ ၂၇၇
ပါဋိဟာရိယံ တိဝိဓံ ၅၁
ပါဋိဟာရိယာနိ ဒွတ္တိံသ စတူသု ဌာနေသု ၁၀၁-၂
ပါဋိဟီရံ ၄၄
ပါတိမောက္ခဿ ဥဒ္ဒိသနံ ၁၆၅၊ ၁၇၈၊ ၁၈၉၊ ၁၉၅၊ ၂၀၂၊ ၂၀၈၊ ၂၁၃၊ ၂၂၂၊ ၂၃၀၊ ၂၄၁၊ ၂၅၁၊ ၂၅၆၊ ၂၆၁၊ ၂၆၅၊ ၂၆၉၊ ၂၇၄၊ ၂၈၁၊ ၂၈၇၊ ၂၉၂၊ ၂၉၈၊ ၃၀၄၊ ၃၁၀
ပါမောဇ္ဇံ ပီတိယာ ပုဗ္ဗဘာဂံ ၈၃
ပါရဂူ ၈၉
ပါရမိယော ဒသ သမတိံသ ၁၈၊ ၇၉၊ ၈၀၊ ၁၃၈
ပါရမီ နာမ ဗာဟိရဘဏ္ဍ-ပရိစ္စာဂေါ ၈၀၊ ၁၃၈
ပါသာဒတ္တယပရိစ္ဆေဒေါ ၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pāsādā tayo	160, 171, 184, 192, 205, 226, 234, 240, 246, 254, 263, 268, 273, 277, 290, 296, 302, 325, 346
Pāsādā tayo tiṇṇaṁ utūnaṁ anucchavikā	105
Päricchattakarukkho yojana-sataparimāṇo	53, 77
Piṇḍā ekūnapaññāsā	9
Pituparicchedo	3
Piyadassī	246
Piyadassībhagavato āyuppamāṇaṁ navutivassa-sahassaṁ	253
Jātiṭṭhānaṁ	253
Bodhi Kakudharukkho	253
Mātāpitādayo	253
Sarīraṁ asītihatthubbedhaṁ	253
Pucchānusandhi	78
Pucchā pañcavidhā	79
Pucchāvasiko	85
Puñña	88
Puññavato iddhi	41
Puttaparicchedo	3
Pubbanimittāni cattāri	324, 327
Pubbanimittāni dvattiṁsa	101, 104-5
Pubbavideha	167
Puratthābhimukho nisīdi bodhisatto	9

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa - Pha]	
Pokkharavassa	348
Phussabhagavato āyuppamāṇaṁ navutivassasahassaṁ	276
Jātiṭṭhānaṁ	276
Bodhi Āmalakarukkho	275
Mātāpitādayo	275
Sarīraṁ aṭṭhapaṇṇāsa-hatthubbedhaṁ	275
[Ba]	
Balaṁ duvidhaṁ	60
Bāhiranidāna	6
Buddhakaradhammā dasa	168, 315
Buddhakolāhalaṁ	317
Buddhacakkhu	49
Buddhañāṇāni cuddasa aṭṭhārasa	61, 144, 220
Buddhattakarā dhammā dasa ettakāyeva	138-9
Buddhabhāvakārakadhammānaṁ pucchanaṁ	79
Buddhamātā nāma na lolā surādhuttā	74, 319
Buddhasāsanassa mūlāni otiṇṇāni	25
Buddhassa balāni dasa	42
Buddhā aṭṭha navuti-vassasahassāyukā	349
Buddhā aṭṭhavīsati	159
Buddhā cattāro yathākkamena sattaticattālīsatiṁsa-vīsavassasahassāyukā	349

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါသာဒါ တယော	၁၆၀၊ ၁၇၁၊ ၁၈၄၊ ၁၉၂၊ ၂၀၅၊ ၂၂၆၊ ၂၃၄၊ ၂၄၀၊ ၂၄၆၊ ၂၅၄၊ ၂၆၃၊ ၂၆၈၊ ၂၇၃၊ ၂၇၇၊ ၂၉၀၊ ၂၉၆၊ ၃၀၂၊ ၃၂၅၊ ၃၄၆
ပါသာဒါ တယော တိဏ္ဏံ ဥတူနံ အနုစ္ဆဝိကာ	၁၀၅
ပါရိစ္ဆတ္တကရုက္ခော ယောဇန-သတပရိမာဏော	၅၃၊ ၇၇
ပိဏ္ဍာ ဧကူနပညာသာ	၉
ပိတုပရိစ္ဆေဒေါ	၃
ပိယဒဿီ	၂၄၆
ပိယဒဿီဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ နဝုတိဝဿ-သဟဿံ	၂၅၃
ဇာတိဋ္ဌာနံ	၂၅၃
ဗောဓိ ကကုဓရုက္ခော	၂၅၃
မာတာပိတာဒယော	၂၅၃
သရီရံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ	၂၅၃
ပုစ္ဆာနုသန္ဓိ	၇၈
ပုစ္ဆာ ပဉ္စဝိဓာ	၇၉
ပုစ္ဆာဝသိကော	၈၅
ပုည	၈၈
ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ	၄၁
ပုတ္တပရိစ္ဆေဒေါ	၃
ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ စတ္တာရိ	၃၂၄၊ ၃၂၇
ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဒွတ္တိံသ	၁၀၁၊ ၁၀၄-၅
ပုဗ္ဗဝိဒေဟ	၁၆၇
ပုရတ္ထာဘိမုခေါ နိသီဒိ ဗောဓိသတ္တော	၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ-ဖ]	
ပေါက္ခရဝဿ	၃၄၈
ဖုဿဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ နဝုတိဝဿသဟဿံ	၂၇၆
ဇာတိဋ္ဌာနံ	၂၇၆
ဗောဓိ အာမလကရုက္ခော	၂၇၅
မာတာပိတာဒယော	၂၇၅
သရီရံ အဋ္ဌပဏ္ဏာသ-ဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ	၂၇၅
[ဗ]	
ဗလံ ဒုဝိဓံ	၆၀
ဗာဟိရနိဒါန	၆
ဗုဒ္ဓကရဓမ္မာ ဒသ	၁၆၈၊ ၃၁၅
ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ	၃၁၇
ဗုဒ္ဓစက္ခု	၄၉
ဗုဒ္ဓဉာဏာနိ စုဒ္ဒသ အဋ္ဌာရသ	၆၁၊ ၁၄၄၊ ၂၂၀
ဗုဒ္ဓတ္တကရာ ဓမ္မာ ဒသ ဧတ္တကာယေဝ	၁၃၈-၉
ဗုဒ္ဓဘာဝကာရကဓမ္မာနံ ပုစ္ဆနံ	၇၉
ဗုဒ္ဓမာတာ နာမ န လောလာ သုရာဓုတ္တာ	၇၄၊ ၃၁၉
ဗုဒ္ဓသာသနဿ မူလာနိ ဩတိဏ္ဏာနိ	၂၅
ဗုဒ္ဓဿ ဗလာနိ ဒသ	၄၂
ဗုဒ္ဓါ အဋ္ဌ နဝုတိ-ဝဿသဟဿာယုကာ	၃၄၉
ဗုဒ္ဓါ အဋ္ဌဝီသတိ	၁၅၉
ဗုဒ္ဓါ စတ္တာရော ယထာက္ကမေန သတ္တတိစတ္တာလီသတိံသ-ဝီသဝဿသဟဿာယုကာ	၃၄၉

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ba]

Buddhā dve saṭṭhivassa-
sahassāyukā 349
Buddhānaṁ dhammadesanā
tilakkhaṇamuttā nāma natthi 318
Buddhānaṁ
pakiṇṇakakathā 348, 352
Buddhānaṁ vacanaṁ nāma
dhuvaṁ amoghaṁ 127
Buddhānañca dhammadesanā
tilakkhaṇamuttā nāma natthi 73-4
Buddhā nava vassasata-
sahassāyukā 348
Buddhā nāma khattiyabrāhmaṇa-
kulesu nibbattanti na vessa-
suddakulesu 319
Buddhā nāma amoghavacanā 127
Buddhā nāma lokasammate
kule nibbattanti 74
Buddhālokeneva dasasahassī
virocati candasūriyālokaṁ
vinā 175
Buddho Gotamo vassasatā-
yuko 349
Beḷuvapaṇḍuvīṇā tigāvutā-
yatā 337
Bodhiṁ apatvā imaṁ pallaṅkaṁ
na bhindissāmi 9
Bodhi arahattamaggañāṇaṁ
sabbaññutaññāṇampi vaṭṭati 143

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ba]

Bodhi uṭṭhāti kira ekāheneva
Buddhacakkavattikāleyeva 169
Bodhipallaṅko 158
Bodhirukkhaparicchedo 3
Bodhisattaṁ gaṇhiṁsu manussā
dukūlacumbaṭakena 321
Bodhisattaṁ gaṇhiṁsu
mahārājāno ajinappaveṇiyā 321
Bodhisattaṁ sampaṭicchiṁsu
mahābrahmāno
suvaṇṇajālena 321
Bodhisattapadhānaparicchedo 3
Bodhisattamātudhammatā 319
Bodhisattamātuyā gabbha-
vuṭṭhānaṁ tiṭṭhamānāya eva 320
Bodhisattassa paṭisandhicittaṁ 74
Bodhisattassa
laddhabyākaraṇāni 117, 165,
178, 189, 196-ādipiṭṭhesu.
Bodhisattādhikāraparicchedo 3
Bodhisattānaṁ mahābhi-
nikkhamanaṁ160, 171, 184,
192, 203, 205, 212, 224, 226,
234, 240, 243, 246, 254, 259,
263, 268, 273, 277, 285, 291,
296, 302, 307
Bodhisattānaṁ pubbanimitta-
dassanassa paveṇi 327-8
Bodhisattena tenattabhāvena
vanditabbo nāma añño natthi 323

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဗ]

ဗုဒ္ဓါ ဒွေ သဋ္ဌိဝဿ-
သဟဿာယုကာ ၃၄၉
ဗုဒ္ဓါနံ ဓမ္မဒေသနာ တိလက္ခဏ-
မုတ္တာ နာမ နတ္ထိ ၃၁၈
ဗုဒ္ဓါနံ ပကိဏ္ဏကကထာ ၃၄၈၊၃၅၂
ဗုဒ္ဓါနံ ဝစနံ နာမ ဓုဝံ
အမောဃံ ၁၂၇
ဗုဒ္ဓါနဉ္စ ဓမ္မဒေသနာ တိလက္ခဏ-
မုတ္တာ နာမ နတ္ထိ ၇၃-၄
ဗုဒ္ဓါ နဝ ဝဿသတ-
သဟဿာယုကာ ၃၄၈
ဗုဒ္ဓါ နာမ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏ-
ကုလေသု နိဗ္ဗတ္တန္တိ န ဝေဿ-
သုဒ္ဒကုလေသု ၃၁၉
ဗုဒ္ဓါ နာမ အမောဃဝစနာ ၁၂၇
ဗုဒ္ဓါ နာမ လောကသမ္မတေ
ကုလေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ ၇၄
ဗုဒ္ဓါလောကေနေဝ ဒသသဟဿီ
ဝိရောစတိ စန္ဒသူရိယာလောကံ
ဝိနာ ၁၇၅
ဗုဒ္ဓေါ ဂေါတမော ဝဿသတာ-
ယုကော ၃၄၉
ဗေဠုဝပဏ္ဍုဝီဏာ တိဂါဝုတာ-
ယတာ ၃၃၇
ဗောဓိံ အပတွာ ဣမံ ပလ္လင်္ကံ
န ဘိန္ဒိဿာမိ ၉
ဗောဓိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ သဗ္ဗ-
ညုတဉာဏမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ ၁၄၃

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဗ]

ဗောဓိ ဥဋ္ဌာတိ ကိရ ဧကာဟေနေဝ
ဗုဒ္ဓစက္ကဝတ္တိကာလေယေဝ ၁၆၉
ဗောဓိပလ္လင်္ကော ၁၅၈
ဗောဓိရုက္ခပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ဗောဓိသတ္တံ ဂဏှိံသု မနုဿာ
ဒုကူလစုမ္ဗဋကေန ၃၂၁
ဗောဓိသတ္တံ ဂဏှိံသု မဟာရာဇာ-
နော အဇိနပ္ပဝေဏိယာ ၃၂၁
ဗောဓိသတ္တံ သမ္ပဋိစ္ဆိံသု မဟာ-
ဗြဟ္မာနော သုဝဏ္ဏဇာလေန ၃၂၁
ဗောဓိသတ္တပဓာနပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ဗောဓိသတ္တမာတုဓမ္မတာ ၃၁၉
ဗောဓိသတ္တမာတုယာ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ
တိဋ္ဌမာနာယ ဧဝ ၃၂၀
ဗောဓိသတ္တဿ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ၇၄
ဗောဓိသတ္တဿ လဒ္ဓဗျာ-
ကရဏာနိ ၁၁၇၊၁၆၅၊၁၇၈၊
၁၈၉၊၁၉၆-အာဒိပိဋ္ဌေသု။
ဗောဓိသတ္တာဓိကာရပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ဗောဓိသတ္တာနံ မဟာဘိနိက္ခမနံ ၁၆၀
၁၇၁၊ ၁၈၄၊ ၁၉၂၊ ၂၀၃၊ ၂၀၅၊
၂၁၂၊ ၂၂၄၊ ၂၂၆၊ ၂၃၄၊ ၂၄၀၊
၂၄၃၊ ၂၄၆၊ ၂၅၄၊ ၂၅၉၊ ၂၆၃၊
၂၆၈၊ ၂၇၃၊ ၂၇၇၊ ၂၈၅၊ ၂၉၁၊
၂၉၆၊၃၀၂၊၃၀၇
ဗောဓိသတ္တာနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဒဿ-
နဿ ပဝေဏိ ၃၂၇-၈
ဗောဓိသတ္တေန တေနတ္တဘာဝေန
ဝန္ဒိတဗ္ဗော နာမ အညော
နတ္ထိ ၃၂၃

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ba]

Bodhisattena vasitakucchi nāma cetiyagabbhasadisā 319
Bodhisattena sahajātā satta 158, 322, 351
Bodhisattena saddhiṁ saha-paṁsukīḷito Udāyī 28
Bodhisatto nikkhami aḍḍharatta-samaye āsāḷhipuṇṇamāya uttarāsāḷhanakkhatte vattamāne 330-1
Bodhisatto nicchāresi vācaṁ tividhattabhāve 321-2
Bodhisattopi abhitthuto devatāhi 142
Bodhi-saddassa atthuddhāro 75-176
Byākaraṇaparicchedo 3
Brahma-saddassa atthuddhāro 13-4
Brahmā 13
Brahmunā āyācito Bhagavato aṭṭhame sattāhe 13
Brāhmaṇa 89

[Bha]

Bhagavato yamakapāṭihāriya-ñāṇaṁ 46-7
Bhaddakappo 227-8
Bhaddavaggiyakumārā tiṁsa 23
Bhavā tayo 115

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Bha]

Bhavā tayopi aditta-bhavanasadisā hutvā upaṭṭhahiṁsu 329
Bhave sati tappaṭipakkhena vibhavenāpi bhavitabbaṁ 91
Bhummatte paccattavacanaṁ 53, 126
Bhojanassa bhuñjanaṁ Paṇḍavapabbatacchāyāya puratthābhimukho nisīditvā 335

[Ma]

Maṁsacakkhu 49
Maṁsacakkhu duvidhaṁ 50
Makuṭacetiya 106
Maṅgalakumāra 171
Maṅgalasammāsambuddhassa āyuppamāṇaṁ navutivassasata-sahassaṁ 172
Jātiṭṭhānaṁ 182
Bodhi Nāgarukkho 182
Mātāpitādayo 182
Sarīraṁ aṭṭhāsītihatthubbedhaṁ 182
Pubbapatthanā 173
Maṅgalasammāsambuddhassa sarīrappabhā aññehi Buddhehi adhikatarā 171-2
Majjhimapaṭipadā 284
Mañcapādaṭṭhānāni 158
Maṇi 42
Maṇḍakappo 227-8

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဗ]

ဗောဓိသတ္တေန ဝသိတကုစ္ဆိ နာမ စေတိယဂဗ္ဘသဒိသာ ၃၁၉
ဗောဓိသတ္တေန သဟဇာတာ သတ္တ ၁၅၈၊၃၂၂၊၃၅၁
ဗောဓိသတ္တေန သဒ္ဓိံ သဟ-ပံသုကီဠိတော ဥဒါယီ ၂၈
ဗောဓိသတ္တော နိက္ခမိ အဍ္ဎရတ္တ-သမယေ အာသာဠှိပုဏ္ဏမာယ ဥတ္တရာသာဠှနက္ခတ္တေ ဝတ္တမာနေ ၃၃၀-၁
ဗောဓိသတ္တော နိစ္ဆာရေသိ ဝါစံ တိဝိဓတ္တဘာဝေ ၃၂၁-၂
ဗောဓိသတ္တောပိ အဘိတ္ထုတော ဒေဝတာဟိ ၁၄၂
ဗောဓိ-သဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၇၅၊၁၇၆
ဗျာကရဏပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ဗြဟ္မ-သဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၁၃-၄
ဗြဟ္မာ ၁၃
ဗြဟ္မုနာ အာယာစိတော ဘဂဝ-တော အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ ၁၃
ဗြာဟ္မဏာ ၈၉

[ဘ]

ဘဂဝတော ယမကပါဋိဟာရိယ-ဉာဏံ ၄၆-၇
ဘဒ္ဒကပ္ပေါ ၂၂၇-၈
ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယကုမာရာ တိံသ ၂၃
ဘဝါ တယော ၁၁၅

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဘ]

ဘဝါ တယောပိ အာဒိတ္တ-ဘဝနသဒိသာ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟိံသု ၃၂၉
ဘဝေ သတိ တပ္ပဋိပက္ခေန ဝိဘဝေ-နာပိ ဘဝိတဗ္ဗံ ၉၁
ဘုမ္မတ္တေ ပစ္စတ္တဝစနံ ၅၃၊၁၂၆
ဘောဇနဿ ဘုဉ္ဇနံ ပဏ္ဍဝပဗ္ဗတ-စ္ဆာယာယ ပုရတ္ထာဘိမုခေါ နိသီဒိတွာ ၃၃၅

[မ]

မံသစက္ခု ၄၉
မံသစက္ခု ဒုဝိဓံ ၅၀
မကုဋစေတိယ ၁၀၆
မင်္ဂလကုမာရ ၁၇၁
မင်္ဂလသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ အာယုပ္ပ-မာဏံ နဝုတိဝဿသတ-သဟဿံ ၁၇၂
ဇာတိဋ္ဌာနံ ၁၈၂
ဗောဓိ နာဂရုက္ခော ၁၈၂
မာတာပိတာဒယော ၁၈၂
သရီရံ အဋ္ဌာသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၁၈၂
ပုဗ္ဗပတ္ထနာ ၁၇၃
မင်္ဂလသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သရီရပ္ပဘာ အညေဟိ ဗုဒ္ဓေဟိ အဓိကတရာ ၁၇၁-၂
မဇ္ဈိမပဋိပဒါ ၂၈၄
မဉ္စပါဒဋ္ဌာနာနိ ၁၅၈
မဏိ ၄၂
မဏ္ဍကပ္ပေါ ၂၂၇-၈

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ma]

Madhupāyāsa 160, 172, 185, 193, 199, 205, 212, 218, 227, 234, 240, 246, 254, 259, 263, 268, 273, 277, 285, 291, 296, 302, 307, 347,
Madhupāyāsassa paribhuñjanaṁ 9
Madhurasampannaṁ 17
Manomayiddhi 40
Manoramaṁ 87
Mantadhara 89
Masāragalla 42
Mahā 68
Mahāgaṇī 66
Mahācorasamo 95
Mahāpathavī catunahutādhikadvi-yojanasatasahassa-bahalā 139, 163, 340
Mahāpathaviyā kampanākārā cha 76
Mahāpariccāgā pañca 18
Mahābodhirukkho 158
Mahābhinikkhamana 347
Mahāvilokanāni pañca 73, 318
Mahāsattassa adaṁsu manussā balikaraṇatthāya nirudaka-pāyāsaṁ 106
Māghanakkhattena yuttāni dve 159, 351

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ma]

Mātu-āyupariccheda 74
Mātuparicchedo 3
Mārassa senā 337
Māro sabbalokābhihāro 10
Mukhassa dhovanaṁ 11
Mucalinde nisīdi Bhagavā chaṭṭhe sattāhe 11, 341
Muttā 42
Mettāpāramiyā pūraṇaṁ sabba-sattesu ekasadisaṁ katvā 137
Mettāya paramatthapāramī nāma jātā Suvaṇṇasāma-jātake 81-2
Mettāya pharaṇaṁ anodhissa-kodhissakavasena 343
Meru caturāsītiyojana-sahassappamāṇo 179
Morapiñchakalāpa 245

[Ya]

Yaṁ-saddassa atthuddhāro 72
Yathānusandhi 78-9
Yānaparicchedo 3
Yugamattassa pekkhaṇaṁ 8, 335

[Ra]

Raṁsiparicchedo 3
Rajata 42
Ratanagharacetiyaṁ jātaṁ bodhito pacchimuttara-disābhāge 10, 341

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မဓုပါယာသ ၁၆၀၊၁၇၂၊၁၈၅၊ ၁၉၃၊၁၉၉၊၂၀၅၊ ၂၁၂၊ ၂၁၈၊ ၂၂၇၊၂၃၄၊ ၂၄၀၊ ၂၄၆၊ ၂၅၄၊ ၂၅၉၊ ၂၆၃၊ ၂၆၈၊ ၂၇၃၊၂၇၇၊ ၂၈၅၊၂၉၁၊ ၂၉၆၊ ၃၀၂၊ ၃၀၇၊ ၃၄၇၊
မဓုပါယာသဿ ပရိဘုဉ္ဇနံ ၉
မဓုရသမ္ပန္နံ ၁၇
မနောမယိဒ္ဓိ ၄၀
မနောရမံ ၈၇
မန္တဓရ ၈၉
မသာရဂလ္လ ၄၂
မဟာ ၆၈
မဟာဂဏီ ၆၆
မဟာစောရသမော ၉၅
မဟာပထဝီ စတုနဟုတာဓိကဒွိ-ယောဇနသတသဟဿ-ဗဟလာ ၁၃၉၊၁၆၃၊၃၄၀
မဟာပထဝိယာ ကမ္ပနာကာရာ ဆ ၇၆
မဟာပရိစ္စာဂါ ပဉ္စ ၁၈
မဟာဗောဓိရုက္ခော ၁၅၈
မဟာဘိနိက္ခမန ၃၄၇
မဟာဝိလောကနာနိ ပဉ္စ ၇၃၊၃၁၈
မဟာသတ္တဿ အဒံသု မနုဿာ ဗလိကရဏတ္ထာယ နိရုဒက-ပါယာသံ ၁၀၆
မာဃနက္ခတ္တေန ယုတ္တာနိ ဒွေ ၁၅၉၊ ၃၅၁

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မာတုအာယုပရိစ္ဆေဒ ၇၄
မာတုပရိစ္ဆေဒေါ ၃
မာရဿ သေနာ ၃၃၇
မာရော သဗ္ဗလောကာဘိဟာရော ၁၀
မုခဿ ဓောဝနံ ၁၁
မုစလိန္ဒေ နိသီဒိ ဘဂဝါ ဆဋ္ဌေ သတ္တာဟေ ၁၁၊၃၄၁
မုတ္တာ ၄၂
မေတ္တာပါရမိယာ ပူရဏံ သဗ္ဗ-သတ္တေသု ဧကသဒိသံ ကတွာ ၁၃၇
မေတ္တာယ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ သုဝဏ္ဏသာမ-ဇာတကေ ၈၁-၂
မေတ္တာယ ဖရဏံ အနောဓိဿ-ကောဓိဿကဝသေန ၃၄၃
မေရု စတုရာသီတိယောဇန-သဟဿပ္ပမာဏော ၁၇၉
မောရပိဉ္ဆကလာပ ၂၄၅

[ယ]

ယံ-သဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၇၂
ယထာနုသန္ဓိ ၇၈-၉
ယာနပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ယုဂမတ္တဿ ပေက္ခဏံ ၈၊၃၃၅

[ရ]

ရံသိပရိစ္ဆေဒေါ ၃
ရဇတ ၄၂
ရတနဃရစေတိယံ ဇာတံ ဗောဓိတော ပစ္ဆိမုတ္တရ-ဒိသာဘာဂေ ၁၀၊၃၄၁

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ra - La]

Ratanacaṅkamacetiyaṁ jātaṁ
pallaṅkassa ca ṭhitaṭṭhānassa ca
antare puratthimapacchimato
āyataṁ 10, 341
Ratanacaṅkamassa
nimmitavidhānaṁ 52-3
Caṅkamanaṁ 63
Pamāṇaṁ 77
Ratanāni satta 42, 88, 243
Ratanāni satta patiṁsu
ākāsato jātiyaṁ 205
Rasmivemattaṁ nāma
ajjhāsayapaṭibaddhaṁ 350
Rājagaha 7
Rājagahato Kapilavatthupuraṁ
saṭṭhiyojanaṁ 5, 27, 38
Rājāyatana 342
Rājāyatane nisīdi Bhagavā
sattame sattāhe 11
Rāhulamātā 158
Rukkhamūlassa guṇā dasa 99
Rūpa-saddassa atthuddhāro 60
Revatabhagavato āyuppa-
māṇaṁ saṭṭhivassasahassaṁ 197
Jātiṭṭhānaṁ 197
Bodhi Nāgarukkho 197
Mātāpitādayo 197
Sarīraṁ asītihatthubbedhaṁ 197
Lakkhaṇa 89
Lakkhaṇapariggāhakabrāhmaṇā
aṭṭha 323

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[La]

Lakkhaṇapāṭhakānaṁ puttā ca
Koṇḍañño cāti
pañca janā 336
Lakkhaṇāni tīṇi 347
Laṭṭhivanuyyānaṁ nāma atthi
Rājagahanagarūpacāre 23
Lumbinīvanaṁ nāma maṅgalasā-
lavanaṁ dvinnaṁ nagarānaṁ
antare 320
Lokantarikanirayo aṭṭha-
yojanasahasso parimāṇato 44
Lokantarikā ekā tiṇṇaṁ
cakkavāḷānaṁ antarā 44
Lokabyūhā nāma
kāmāvacaradevā 317
Lokavivaraṇapāṭihāriya 65
Lokā tayo 14, 118
Lohitaṅka 42

[Va]

Vaṇṇā pañca 55
Varakappo 227-8
Varakappo maṇḍakappoti
adhippeto 255
Vasiyo pañca 51
Vasudhā 139
Vasūti vuccati ratanaṁ 139
Vassavāsānaṁ anukkamā
paṭhamabodhiyaṁ 4
Vassavuṭṭhiyo navavidhā 236

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ရ-လ]

ရတနစင်္ကမစေတိယံ ဇာတံ
ပလ္လင်္ကဿ စ ဌိတဋ္ဌာနဿ စ
အန္တရေ ပုရတ္ထိမပစ္ဆိမတော
အာယတံ ၁၀၊၃၄၁
ရတနစင်္ကမဿ နိမ္မိတဝိဓာနံ ၅၂-၃
စင်္ကမနံ ၆၃
ပမာဏံ ၇၇
ရတနာနိ သတ္တ ၄၂၊၈၈၊၂၄၃
ရတနာနိ သတ္တ ပတိံသု
အာကာသတော ဇာတိယံ ၂၀၅
ရသ္မိဝေမတ္တံ နာမ
အဇ္ဈာသယပဋိဗဒ္ဓံ ၃၅၀
ရာဇဂဟ ၇
ရာဇဂဟတော ကပိလဝတ္ထုပုရံ
သဋ္ဌိယောဇနံ ၅၊၂၇၊၃၈
ရာဇာယတန ၃၄၂
ရာဇာယတနေ နိသီဒိ ဘဂဝါ
သတ္တမေ သတ္တာဟေ ၁၁
ရာဟုလမာတာ ၁၅၈
ရုက္ခမူလဿ ဂုဏာ ဒသ ၉၉
ရူပ-သဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော ၆၀
ရေဝတဘဂဝတော အာယုပ္ပ-
မာဏံ သဋ္ဌိဝဿသဟဿံ ၁၉၇
ဇာတိဋ္ဌာနံ ၁၉၇
ဗောဓိ နာဂရုက္ခော ၁၉၇
မာတာပိတာဒယော ၁၉၇
သရီရံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၁၉၇
လက္ခဏ ၈၉
လက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကဗြာဟ္မဏာ
အဋ္ဌ ၃၂၃

ပဒါနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[လ]

လက္ခဏပါဌကာနံ ပုတ္တာ စ
ကောဏ္ဍညော စာတိ
ပဉ္စ ဇနာ ၃၃၆
လက္ခဏာနိ တီဏိ ၃၄၇
လဋ္ဌိဝနုယျာနံ နာမ အတ္ထိ
ရာဇဂဟနဂရူပစာရေ ၂၃
လုမ္ဗိနီဝနံ နာမ မင်္ဂလသာလဝနံ
ဒွိန္နံ နဂရာနံ အန္တရေ ၃၂၀
လောကန္တရိကနိရယော အဋ္ဌ-
ယောဇနသဟဿော
ပရိမာဏတော ၄၄
လောကန္တရိကာ ဧကာ တိဏ္ဏံ
စက္ကဝါဠာနံ အန္တရာ ၄၄
လောကဗျူဟာ နာမ
ကာမာဝစရဒေဝါ ၃၁၇
လောကဝိဝရဏပါဋိဟာရိယ ၆၅
လောကာ တယော ၁၄၊၁၁၈
လောဟိတင်္က ၄၂

[ဝ]

ဝဏ္ဏာ ပဉ္စ ၅၅
ဝရကပ္ပေါ ၂၂၇-၈
ဝရကပ္ပေါ မဏ္ဍကပ္ပေါတိ
အဓိပ္ပေတော ၂၅၅
ဝသိယော ပဉ္စ ၅၁
ဝသုဓာ ၁၃၉
ဝသူတိ ဝုစ္စတိ ရတနံ ၁၃၉
ဝဿဝါသာနံ အနုက္ကမာ
ပဌမဗောဓိယံ ၄
ဝဿဝုဋ္ဌိယော နဝဝိဓာ ၂၃၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vassā āvudhā nava	247
Vākacīrassa ānisaṁsā dvādasa	98-9
Vikubbaniddhi	40
Vijjāmayiddhi	41
Vijjāyo tisso aṭṭha	17, 149
Vitataṁ	125
Vināyaka	48
Vipassanācetiyaṅgaṇa	306
Vipassibhagavato āyuppa-māṇaṁ asītivassa-sahassaṁ	283, 349
Jātiṭṭhānaṁ	283
Bodhi Pāṭalirukkho	283
Mātāpitādayo	283
Sarīraṁ asītihatthubbedhaṁ	283
Vipassī	277
Vimaticchedanāpucchā	79
Visākhanakkhattena yuttāni tīṇi	159, 351
Visuddhidevā	45
Vihāraparicchedo	3
Vīriyapāramiyā anolī-natā sabbiriyāpathesu	133
Vīriyassa paramatthapāramī nāma jātā Mahājanakajātake	81
Vuṭṭhānavasī	51
Veda-saddassa atthuddhāro	89
Vedā tayo	88
Vedānaṁ asāratā	255
Vemattāni aṭṭha	348
Vemattāni pañca sabbabuddhānaṁ	157-8
Vessabhubhagavato āyuppa-māṇaṁ saṭṭhivassasahassaṁ	294
Jātiṭṭhānaṁ	294
Bodhi Sālarukkho	294
Mātāpitādayo	294
Sarīraṁ saṭṭhihatthubbedhaṁ	294
Vessabhū	290
Veḷuriya	42
Veḷuvanaṁ nāma gamanāgamanasampannaṁ	25
Vehapphalā	55
[Sa]	
Saṁsāra	115
Saṅkha	42
Saṅkhāraloko	14, 118
Saṅkho vīsahatthasatiko	337
Saccapāramiyā pūraṇaṁ musāvādaṁ vivajjetvā	135
Saccassa paramatthapāramī nāma jātā Mahāsutasoma-jātake	81
Satekicchātekicchānaṁ āpatti	69
Satta	15
Sattapadavītihāra	160, 171
Sattapadavītihārena aga-māsi uttaradisābhimukho	18, 321

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝဿာ အာဝုဓာ နဝ	၂၄၇
ဝါကစီရဿ အာနိသံသာ ဒွါဒသ	၉၈-၉
ဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိ	၄၀
ဝိဇ္ဇာမယိဒ္ဓိ	၄၁
ဝိဇ္ဇာယော တိဿော အဋ္ဌ	၁၇၊၁၄၉
ဝိတတံ	၁၂၅
ဝိနာယက	၄၈
ဝိပဿနာစေတိယင်္ဂဏ	၃၀၆
ဝိပဿိဘဂဝတော အာယုပ္ပ-မာဏံ အသီတိဝဿ-သဟဿံ	၂၈၃၊၃၄၉
ဇာတိဋ္ဌာနံ	၂၈၃
ဗောဓိ ပါဋလိရုက္ခော	၂၈၃
မာတာပိတာဒယော	၂၈၃
သရီရံ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ	၂၈၃
ဝိပဿီ	၂၇၇
ဝိမတိစ္ဆေဒနာပုစ္ဆာ	၇၉
ဝိသာခနက္ခတ္တေန ယုတ္တာနိ တီဏိ	၁၅၉၊၃၅၁
ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ	၄၅
ဝိဟာရပရိစ္ဆေဒေါ	၃
ဝီရိယပါရမိယာ အနောလီ-နတာ သဗ္ဗိရိယာပထေသု	၁၃၃
ဝီရိယဿ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ မဟာဇနက-ဇာတကေ	၈၁
ဝုဋ္ဌာနဝသီ	၅၁
ဝေဒ-သဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၈၉
ဝေဒါ တယော	၈၈
ဝေဒါနံ အသာရတာ	၂၅၅
ဝေမတ္တာနိ အဋ္ဌ	၃၄၈
ဝေမတ္တာနိ ပဉ္စ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ	၁၅၇-၈
ဝေဿဘုဘဂဝတော အာယုပ္ပ-မာဏံ သဋ္ဌိဝဿသဟဿံ	၂၉၄
ဇာတိဋ္ဌာနံ	၂၉၄
ဗောဓိ သာလရုက္ခော	၂၉၄
မာတာပိတာဒယော	၂၉၄
သရီရံ သဋ္ဌိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ	၂၉၄
ဝေဿဘူ	၂၉၀
ဝေဠုရိယ	၄၂
ဝေဠုဝနံ နာမ ဂမနာဂမနသမ္ပန္နံ	၂၅
ဝေဟပ္ဖလာ	၅၅
[သ]	
သံသာရ	၁၁၅
သင်္ခ	၄၂
သင်္ခါရလောကော	၁၄၊၁၁၈
သင်္ခေါ ဝီသဟတ္ထသတိကော	၃၃၇
သစ္စပါရမိယာ ပူရဏံ မုသာဝါဒံ ဝိဝဇ္ဇေတွာ	၁၃၅
သစ္စဿ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ မဟာသုတသောမ-ဇာတကေ	၈၁
သတေကိစ္ဆာတေကိစ္ဆာနံ အာပတ္တိ	၆၉
သတ္တ	၁၅
သတ္တပဒဝီတိဟာရ	၁၆၀၊၁၇၁
သတ္တပဒဝီတိဟာရေန အဂ-မာသိ ဥတ္တရဒိသာဘိမုခေါ	၁၈၊ ၃၂၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sattaloko	14, 118
Sattā santi apparajakkha-jātikā	12
Satthā	48, 56
Saddā dasa	87
Santikenidānaṁ	6
Santusito nāma devarājā	72
Sannipātassa aṅgāni cattāri	152, 241, 345
Sappaṭikammā chabbidhā	69
Sabbaññutaññāṇena saṁsandanavatthūni tīṇi	70
Sabbabuddhānaṁ anantarāyikā dhammā cattāro	352
Sabbabuddhānaṁ avijahitaṭṭhā-nāni cattāri	158, 351
Sabbabuddhānaṁ āyuvemattāni	158, 348-9
Sabbabuddhānaṁ udānagāthā	10, 161, 172, 185, 193, 200-ādi
Sabbabuddhānaṁ kulavemattāni	158, 349
Sabbabuddhānaṁ dhammatā samattiṁsa	351
Sabbabuddhānaṁ padhānave-mattāni	158, 349
Pamāṇavemattāni	158, 349
Pallaṅkavemattāni	350
Bodhivemattāni	350
Yānavemattāni	350
Rasmivemattāni	158, 350

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sabbītiyo	143
Samaṅgisampannaṁ	17
Samaṇasukhāni aṭṭha	98
Samantacakkhu	49, 50
Samādhi tividho	63
Samādhivipphāriddhi	41
Samāpajjanavasī	51
Samuddo caturāsītiyojana-sahassagambhīro aneka-yojanasahassa-bhūtāvāso	206
Sampadānatthe vā bhummaṁ	168
Sampannaṁ tividhaṁ	16-7
Sampuṇṇasaddayoge sāmivacanaṁ karaṇatthe vā	129, 130
Sambodhi	75
Sammutidevā	45
Sammutipathavī	44
Saraṇa	148
Saraṇagamana	149
Sarīrappamāṇaparicchedo	3
Sarīre te appamattakopi rogo mā uppajjatu	142
Saro aṭṭhaṅgasamannāgato	301
Sasambhāracakkhu	50
Sasambhārapathavī	44
Sahampati	14
Sahampatibrahmunā āyācito dhammadesanatthāya Bhagavato	7

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတ္တလောကော	၁၄၊ ၁၁၈
သတ္တာ သန္တိ အပ္ပရဇက္ခ-ဇာတိကာ	၁၂
သတ္ထာ	၄၈၊ ၅၆
သဒ္ဒါ ဒသ	၈၇
သန္တိကေနိဒါနံ	၆
သန္တုသိတော နာမ ဒေဝရာဇာ	၇၂
သန္နိပါတဿ အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ	၁၅၂၊ ၂၄၁၊ ၃၄၅
သပ္ပဋိကမ္မာ ဆဗ္ဗိဓာ	၆၉
သဗ္ဗညုတညာဏေန သံသန္ဒနဝတ္ထူနိ တီဏိ	၇၀
သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ အနန္တရာယိကာ ဓမ္မာ စတ္တာရော	၃၅၂
သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ အဝိဇဟိတဋ္ဌာနာနိ စတ္တာရိ	၁၅၈၊ ၃၅၁
သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ အာယုဝေမတ္တာနိ	၁၅၈၊ ၃၄၈-၉
သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဥဒါနဂါထာ	၁၀၊ ၁၆၁၊ ၁၇၂၊ ၁၈၅၊ ၁၉၃၊ ၂၀၀-အာဒိ
သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ကုလဝေမတ္တာနိ	၁၅၈၊ ၃၄၉
သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဓမ္မတာ သမတ္တိံသ	၃၅၁
သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ပဓာနဝေမတ္တာနိ	၁၅၈၊ ၃၄၉
ပမာဏဝေမတ္တာနိ	၁၅၈၊ ၃၄၉
ပလ္လင်္ကဝေမတ္တာနိ	၃၅၀
ဗောဓိဝေမတ္တာနိ	၃၅၀
ယာနဝေမတ္တာနိ	၃၅၀
ရသ္မိဝေမတ္တာနိ	၁၅၈၊ ၃၅၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဗ္ဗီတိယော	၁၄၃
သမင်္ဂီသမ္ပန္နံ	၁၇
သမဏသုခါနိ အဋ္ဌ	၉၈
သမန္တစက္ခု	၄၉၊ ၅၀
သမာဓိ တိဝိဓော	၆၃
သမာဓိဝိပ္ဖါရိဒ္ဓိ	၄၁
သမာပဇ္ဇနဝသီ	၅၁
သမုဒ္ဒေါ စတုရာသီတိယောဇန-သဟဿဂမ္ဘီရော အနေက-ယောဇနသဟဿ-ဘူတာဝါသော	၂၀၆
သမ္ပဒါနတ္ထေ ဝါ ဘုမ္မံ	၁၆၈
သမ္ပန္နံ တိဝိဓံ	၁၆-၇
သမ္ပုဏ္ဏသဒ္ဒယောဂေ သာမိဝစနံ ကရဏတ္ထေ ဝါ	၁၂၉၊ ၁၃၀
သမ္ဗောဓိ	၇၅
သမ္မုတိဒေဝါ	၄၅
သမ္မုတိပထဝီ	၄၄
သရဏ	၁၄၈
သရဏဂမန	၁၄၉
သရီရပ္ပမာဏပရိစ္ဆေဒေါ	၃
သရီရေ တေ အပ္ပမတ္တကောပိ ရောဂေါ မာ ဥပ္ပဇ္ဇတု	၁၄၂
သရော အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတော	၃၀၁
သသမ္ဘာရစက္ခု	၅၀
သသမ္ဘာရပထဝီ	၄၄
သဟမ္ပတိ	၁၄
သဟမ္ပတိဗြဟ္မုနာ အာယာစိတော ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ ဘဂဝတော	၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sahassatthāmadhanu	325
Sākiyā mānajātikā	38
Sāṭakassa dosā nava	98
Sādhu-saddassa atthuddhāro	66
Sāmaññanti maggo vuccati paramatthato	149
Sāmi-atthe upayogavacanaṁ	206, 231
Sāmi-atthe paccattavacanaṁ	77, 128, 141, 154, 221
Sāmi-atthe bhummavacanaṁ	204, 242
Sārakappo	227-8
Sāramaṇḍakappo	227-8
Sāvakasannipātaparicchedo	3
Sikhī	285
Sikhībhagavato āyuppamāṇaṁ	
sattativassasahassaṁ	289
Jātiṭṭhānaṁ	288
Bodhi Puṇḍarīkarukkho	288
Mātāpitādayo	288
Sarīraṁ sattatihatthubbedhaṁ	288
Siddhattha	263, 324
Siddhatthabhagavato āyuppamāṇaṁ	
vassasatasahassaṁ	266
Jātiṭṭhānaṁ	266
Bodhi Kaṇikārarukkho	266
Mātāpitādayo	266
Sarīraṁ saṭṭhihatthubbedhaṁ	266

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Silā	42
Sīlaṁ nāma idhaloka-paralokasampattīnaṁ mūlaṁ	145
Sīlaṁ nāma patiṭṭhā sabbesaṁ kusaladhammānaṁ	130
Sīlasamaṁ saggā-rohaṇasopānaṁ natthi	146
Sīlassa ānisaṁsā	147
Sīlassa paramatthapāramī nāma jātā Saṅkhapālajātake	80
Sīhahanuyā upamā	241
Sukha	91
Sujāta	240
Sujātabhagavato āyuppamāṇaṁ	
navutivassasahassaṁ	243
Jātiṭṭhānaṁ	243
Bodhi Mahāveḷurukkho	243
Mātāpitādayo	243
Sarīraṁ paṇṇāsahatthubbedhaṁ	243
Sujātāya madhupāyāso	336
Sujātāya suvaṇṇapāti	9
Suññakappo	227
Suttanikkhepā cattāro	85
Suddhāvāsabhūmi pañcavidhā	55
Suddhodanamahārājassa	
dutiyavandanā	325
Paṭhamavandanā	323
Suppatiṭṭhitatittha	9

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဟဿတ္ထာမဓနု	၃၂၅
သာကိယာ မာနဇာတိကာ	၃၈
သာဋကဿ ဒေါသာ နဝ	၉၈
သာဓု-သဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရော	၆၆
သာမညန္တိ မဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ ပရမတ္ထတော	၁၄၉
သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ	၂၀၆၊ ၂၃၁
သာမိအတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ	၇၇၊ ၁၂၈၊ ၁၄၁၊ ၁၅၄၊ ၂၂၁
သာမိအတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ	၂၀၄၊ ၂၄၂
သာရကပ္ပေါ	၂၂၇-၈
သာရမဏ္ဍကပ္ပေါ	၂၂၇-၈
သာဝကသန္နိပါတပရိစ္ဆေဒေါ	၃
သိခီ	၂၈၅
သိခီဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ	
သတ္တတိဝဿသဟဿံ	၂၈၉
ဇာတိဋ္ဌာနံ	၂၈၈
ဗောဓိ ပုဏ္ဍရီကရုက္ခော	၂၈၈
မာတာပိတာဒယော	၂၈၈
သရီရံ သတ္တတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ	၂၈၈
သိဒ္ဓတ္ထ	၂၆၃၊ ၃၂၄
သိဒ္ဓတ္ထဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ	
ဝဿသတသဟဿံ	၂၆၆
ဇာတိဋ္ဌာနံ	၂၆၆
ဗောဓိ ကဏိကာရရုက္ခော	၂၆၆
မာတာပိတာဒယော	၂၆၆
သရီရံ သဋ္ဌိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ	၂၆၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သီလာ	၄၂
သီလံ နာမ ဣဓလောက-ပရလောကသမ္ပတ္တီနံ မူလံ	၁၄၅
သီလံ နာမ ပတိဋ္ဌာ သဗ္ဗေသံ ကုသလဓမ္မာနံ	၁၃၀
သီလသမံ သဂ္ဂါ-ရောဟဏသောပါနံ နတ္ထိ	၁၄၆
သီလဿ အာနိသံသာ	၁၄၇
သီလဿ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ သင်္ခပါလဇာတကေ	၈၀
သီဟဟနုယာ ဥပမာ	၂၄၁
သုခ	၉၁
သုဇာတ	၂၄၀
သုဇာတဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ	
နဝုတိဝဿသဟဿံ	၂၄၃
ဇာတိဋ္ဌာနံ	၂၄၃
ဗောဓိ မဟာဝေဠုရုက္ခော	၂၄၃
မာတာပိတာဒယော	၂၄၃
သရီရံ ပဏ္ဏာသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ	၂၄၃
သုဇာတာယ မဓုပါယာသော	၃၃၆
သုဇာတာယ သုဝဏ္ဏပါတိ	၉
သုညကပ္ပေါ	၂၂၇
သုတ္တနိက္ခေပါ စတ္တာရော	၈၅
သုဒ္ဓါဝါသဘူမိ ပဉ္စဝိဓာ	၅၅
သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ	
ဒုတိယဝန္ဒနာ	၃၂၅
ပဌမဝန္ဒနာ	၃၂၃
သုပ္ပတိဋ္ဌိတတိတ္ထ	၉

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Sa]

Sumanabhagavato āyuppamāṇaṁ
navutiyeva vassasahassaṁ 190
Jātiṭṭhānaṁ 190
Bodhi Nāgarukkho 190
Mātāpitādayo 190
Sarīraṁ navutihatthubbedhaṁ 190
Sumedhabhagavato āyuppamāṇaṁ
navutivassasahassaṁ 238
Jātiṭṭhānaṁ 238
Bodhi Mahānīparukkho 238
Mātāpitādayo 238
Sarīraṁ aṭṭhāsītihatthubbedhaṁ 238
Sumedho ubhato sujāto 88-9

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Sa - Ha]

Suvaṇṇa 42
Suvaṇṇapāti gacchatu paṭisotaṁ 9
Susiraṁ 125
Sekha 155
Sokassa lakkhaṇarasādīni 84
Sobhitabhagavato āyuppamāṇaṁ
navutivassasahassaṁ 203
Jātiṭṭhānaṁ 203
Bodhi Nāgarukkho 203
Mātāpitādayo 203
Sarīraṁ aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedhaṁ 203
Hatthikulāni dasa 61

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ]

သုမနဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ
နဝုတိယေဝ ဝဿသဟဿံ ၁၉၀
ဇာတိဋ္ဌာနံ ၁၉၀
ဗောဓိ နာဂရုက္ခော ၁၉၀
မာတာပိတာဒယော ၁၉၀
သရီရံ နဝုတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၁၉၀
သုမေဓဘဂဝတော အာယုပ္ပမာဏံ
နဝုတိဝဿသဟဿံ ၂၃၈
ဇာတိဋ္ဌာနံ ၂၃၈
ဗောဓိ မဟာနီပရုက္ခော ၂၃၈
မာတာပိတာဒယော ၂၃၈
သရီရံ အဋ္ဌာသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၂၃၈
သုမေဓော ဥဘတော
သုဇာတော ၈၈-၉

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ-ဟ]

သုဝဏ္ဏ ၄၂
သုဝဏ္ဏပါတိ ဂစ္ဆတု ပဋိသောတံ ၉
သုသိရံ ၁၂၅
သေခ ၁၅၅
သောကဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၈၄
သောဘိတဘဂဝတော
အာယုပ္ပမာဏံ
နဝုတိဝဿသဟဿံ ၂၀၃
ဇာတိဋ္ဌာနံ ၂၀၃
ဗောဓိ နာဂရုက္ခော ၂၀၃
မာတာပိတာဒယော ၂၀၃
သရီရံ အဋ္ဌပဏ္ဏာသ-
ဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ၂၀၃
ဟတ္ထိကုလာနိ ဒသ ၆၁

Buddhavaṁsaṭṭhakathāya

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aggidattabrāhmaṇa (Buddhapitā) **Ka**	296, 299, 300
Aggisona (brāhmaṇakumārī)	302
Aṅgarājā (upaṭṭhāka) **Su**	190
Aṅgārāma	190
Ajapālanigrodha (rukkha)	11, 282, 341-2
Ajātasattu (rājā)	13
Ajjuna (Bodhirukkha) **A**	205, 210, 350
Aññatara (ājīvaka)	193
Aññāsikoṇḍaññatthera	22, 70, 343-4
Atula (nāgarājā)	189, 282
Atulakumāra (Buddhaputta) **Si**	285
Atthadassikumāra (bodhisatta)	254
Atthadassī (Buddha)	159, 245, 254-5-6-7, 348
Anāthapiṇḍika (seṭṭhi)	6
Animisa (cetiya)	10, 341
Anupama (ājīvaka)	185
Anupama (uyyāna)	290
Anupama (nagara)	258
Anupamakumāra (Buddhaputta) **Su - Si - Phu**	184, 190, 263, 266, 273-6
Anupama (brāhmaṇagāma)	205
Anupamā (seṭṭhidhītā)	184
Anupiya (ambavana)	334
Anuruddha (upaṭṭhāka) **Ko**	169
Anuruddhatthera	69, 70
Anuḷā (aggasāvikā) **Ka**	312
Anomādevī (Buddhamātā) **Nā**	217, 224
Anoma (aggasāvaka) **A**	210
Anoma (ājīvaka)	205
Anoma (upaṭṭhāka) **So**	203
Anoma (uyyāna)	254, 267-8
Anoma (vijātanagara) **Ve**	254, 290-1, 294
Anoma (seṭṭhi)	184
Anoma (nigama)	184
Anomadassikumāra (bodhi-satta)	205
Anomadassī (tāpasa)	285
Anomadassī (Buddha)	159, 205-6, 208, 210-1, 348
Anomā (nadī)	7, 332
Anomārāma	258
Aparagoyāna	168
Abhaya (upaṭṭhāka) **A**	257-8
Abhibhū (aggasāvaka) **Si**	288-9
Abhibhū (kumāra)	286-7

ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဂ္ဂိဒတ္တဗြာဟ္မဏ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **က**	၂၉၆၊ ၂၉၉၊ ၃၀၀
အဂ္ဂိသောန (ဗြာဟ္မဏကုမာရီ)	၃၀၂
အင်္ဂရာဇာ (ဥပဋ္ဌာက) **သု**	၁၉၀
အင်္ဂါရာမ	၁၉၀
အဇပါလနိဂြောဓ (ရုက္ခ)	၁၁၊ ၂၈၂၊ ၃၄၁-၂
အဇာတသတ္တု (ရာဇာ)	၁၃
အဇ္ဇုန (ဗောဓိရုက္ခ) **အ**	၂၀၅၊ ၂၁၀၊ ၃၅၀
အညတရ (အာဇီဝက)	၁၉၃
အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရ	၂၂၊ ၇၀၊ ၃၄၃-၄
အတုလ (နာဂရာဇာ)	၁၈၉၊ ၂၈၂
အတုလကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **သိ**	၂၈၅
အတ္ထဒဿိကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ)	၂၅၄
အတ္ထဒဿီ (ဗုဒ္ဓ)	၁၅၉၊ ၂၄၅၊ ၂၅၄-၅-၆-၇၊ ၃၄၈
အနာထပိဏ္ဍိက (သေဋ္ဌိ)	၆
အနိမိသ (စေတိယ)	၁၀၊ ၃၄၁
အနုပမ (အာဇီဝက)	၁၈၅
အနုပမ (ဥယျာန)	၂၉၀
အနုပမ (နဂရ)	၂၅၈
အနုပမကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **သု-သိ-ဖု**	၁၈၄၊ ၁၉၀၊ ၂၆၃၊ ၂၆၆၊ ၂၇၃-၆
အနုပမ (ဗြာဟ္မဏဂါမ)	၂၀၅
အနုပမာ (သေဋ္ဌိဓီတာ)	၁၈၄
အနုပိယ (အမ္ဗဝန)	၃၃၄
အနုရုဒ္ဓ (ဥပဋ္ဌာက) **ကော**	၁၆၉
အနုရုဒ္ဓတ္ထေရ	၆၉၊ ၇၀
အနုဠာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **က**	၃၁၂
အနောမာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **နာ**	၂၁၇၊ ၂၂၄
အနောမ (အဂ္ဂသာဝက) **အ**	၂၁၀
အနောမ (အာဇီဝက)	၂၀၅
အနောမ (ဥပဋ္ဌာက) **သော**	၂၀၃
အနောမ (ဥယျာန)	၂၅၄၊ ၂၆၇-၈
အနောမ (ဝိဇာတနဂရ) **ဝေ**	၂၅၄၊ ၂၉၀-၁၊ ၂၉၄
အနောမ (သေဋ္ဌိ)	၁၈၄
အနောမ (နိဂမ)	၁၈၄
အနောမဒဿိကုမာရ (ဗောဓိ-သတ္တ)	၂၀၅
အနောမဒဿီ (တာပသ)	၂၈၅
အနောမဒဿီ (ဗုဒ္ဓ)	၁၅၉၊ ၂၀၅-၆၊ ၂၀၈၊ ၂၁၀-၁၊ ၃၄၈
အနောမာ (နဒီ)	၇၊ ၃၃၂
အနောမာရာမ	၂၅၈
အပရဂေါယာန	၁၆၈
အဘယ (ဥပဋ္ဌာက) **အ**	၂၅၇-၈
အဘိဘူ (အဂ္ဂသာဝက) **သိ**	၂၈၈-၉
အဘိဘူ (ကုမာရ)	၂၈၆-၇

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[A]

Amara (uyyāna) 265
Amara (nagara) 264-5
Amaragiri (pāsāda) **A** 254
Amaravatī (nagara) 87, 89, 150
Amitā (aggasāvikā) **Pa** 232-3
Amitodana (mahārājā) 69
Ambarukkha 187
Araja (pāsāda) **Dhaṁ** 259
Arindama (nagara) 275
Arindama (rājā) 188, 194, 287-8
Aruṇa (uyyāna) 291
Aruṇarājā (Buddhapitā) **Si** 289
Aruṇavatarājā (Buddhapitā) **Si** 285
Aruṇavatī (vijātanagara) **Si** 285-6-7-8-9
Aruṇavārājā (Buddhapitā) **Si** 288
Arundhavatī (nagara) 162
Asadisa (brāhmaṇagāma) 263
Asana (rukkha) 207, 308
Asana (Bodhirukkha) **Ti** 268, 271-2, 350
Asama (aggasāvaka) **So** 203
Asama (kumāra) 200
Asamarājā (Buddhapitā) **Pa** 211, 215-6
Asamā (aggasāvikā) **Pa** 232-3
Asamādevī (Buddhamātā) **Pa** 211, 215-6
Asoka (upaṭṭhāka) **Vi** 283-4

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[A]

Asokā (aggasāvikā) **Maṁ** 182-3
Assattha (Bodhirukkha) **Go** 117-8, 337, 141-7, 350
Assayāna (abhinikkhamanayāna) **Maṁ - Su - A - Ti - Go** 182, 268, 330, 346, 350
Assārāma 290

[Ā]

Ājaññaratha (abhinikkhamanayāna) **Ko - Re - Pa - Pi - Vi - Ka** 160, 192, 197, 212, 246, 253, 277, 283, 300
Ānanda (Buddhaputta) **Ti** 268, 271
Ānandakumāra (Buddhaputta) **Ti** 268, 271
Ānandatthera (upaṭṭhāka) **Go** 13, 117, 158, 166, 283, 322, 346, 351
Ānandarājā (Buddhapitā) **Pa** 226, 229, 232-3
Āmalaka (Bodhirukkha) **Phu** 273, 275, 350
Āravāḷa (hatthī) 49
Āveḷa (pāsāda) **Re** 192
Āḷavaka (yakkha) 4, 49
Āḷavī (nagara) 4
Āḷāra (tāpasa) 8, 22, 336, 343

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[အ]

အမရ (ဥယျာန) ၂၆၅
အမရ (နဂရ) ၂၆၄-၅
အမရဂိရိ (ပါသာဒ) **အ** ၂၅၄
အမရဝတီ (နဂရ) ၈၇၊၈၉၊၁၅၀
အမိတာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ပ** ၂၃၂-၃
အမိတောဒန (မဟာရာဇာ) ၆၉
အမ္ဗရုက္ခ ၁၈၇
အရဇ (ပါသာဒ) **ဓံ** ၂၅၉
အရိန္ဒမ (နဂရ) ၂၇၅
အရိန္ဒမ (ရာဇာ) ၁၈၈၊၁၉၄၊ ၂၈၇-၈
အရုဏ (ဥယျာန) ၂၉၁
အရုဏရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **သိ** ၂၈၉
အရုဏဝတရာဇာ(ဗုဒ္ဓပိတာ) **သိ** ၂၈၅
အရုဏဝတီ (ဝိဇာတနဂရ) **သိ** ၂၈၅-၆-၇-၈-၉
အရုဏဝါရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **သိ** ၂၈၈
အရုန္ဓဝတီ (နဂရ) ၁၆၂
အသဒိသ (ဗြာဟ္မဏဂါမ) ၂၆၃
အသန (ရုက္ခ) ၂၀၇၊၃၀၈
အသန (ဗောဓိရုက္ခ) **တိ** ၂၆၈၊ ၂၇၁-၂၊၃၅၀
အသမ (အဂ္ဂသာဝက) **သော** ၂၀၃
အသမ (ကုမာရ) ၂၀၀
အသမရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **ပ** ၂၁၁၊ ၂၁၅-၆
အသမာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ပ** ၂၃၂-၃
အသမာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ပ** ၂၁၁၊ ၂၁၅-၆
အသောက (ဥပဋ္ဌာက) **ဝိ** ၂၈၃-၄

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[အ]

အသောကာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **မံ** ၁၈၂-၃
အဿတ္ထ (ဗောဓိရုက္ခ) **ဂေါ** ၁၁၇-၈၊ ၃၃၇၊၁၄၁-၇၊၃၅၀
အဿယာန (အဘိနိက္ခမနယာန) **မံ-သု-အ-တိ-ဂေါ** ၁၈၂၊ ၂၆၈၊၃၃၀၊၃၄၆၊၃၅၀
အဿာရာမ ၂၉၀

[အာ]

အာဇညရထ (အဘိနိက္ခမနယာန) **ကော-ရေ-ပ-ပိ-ဝိ-က** ၁၆၀၊ ၁၉၂၊၁၉၇၊၂၁၂၊၂၄၆၊၂၅၃၊ ၂၇၇၊၂၈၃၊၃၀၀
အာနန္ဒ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **တိ** ၂၆၈၊၂၇၁
အာနန္ဒကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **တိ** ၂၆၈၊၂၇၁
အာနန္ဒတ္ထေရ (ဥပဋ္ဌာက) **ဂေါ** ၁၃၊၁၁၇၊၁၅၈၊၁၆၆၊ ၂၈၃၊၃၂၂၊၃၄၆၊၃၅၁
အာနန္ဒရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **ပ** ၂၂၆၊ ၂၂၉၊၂၃၂-၃
အာမလက (ဗောဓိရုက္ခ) **ဖု** ၂၇၃၊ ၂၇၅၊၃၅၀
အာရဝါဠ (ဟတ္ထီ) ၄၉
အာဝေဠ (ပါသာဒ) **ရေ** ၁၉၂
အာဠဝက (ယက္ခ) ၄၊၄၉
အာဠဝီ (နဂရ) ၄
အာဠာရ (တာပသ) ၈၊၂၂၊ ၃၃၆၊၃၄၃

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[I - U]

Iddhivaḍḍhana (pāsāda) **Su** 184
Indanīlāmaṇimaya (patta) 342
Isidatta (rājā) 208
Isipatanamigadāya 4, 22, 158, 260, 273, 308, 343-4, 346
Uggatarājā (Buddhapitā) **Su** 202, 239, 243-4
Ujjenī (nigama) 227
Uttara (aggasāvaka) **Ko** 305
Uttara (ājīvaka) 172
Uttara (upaṭṭhāka) **Maṁ** 182
Uttara (gāma) 172
Uttara (vijātanagara) **Maṁ** 171, 182
Uttara (māṇava) 237, 291, 304
Uttara (aggasāvaka) **Ve-Ko** 292, 294, 305,
Uttara (seṭṭhi) 172
Uttarakumāra (Buddhaputta) **Pa-Ka** 226, 233, 296, 300
Uttarakuru 168, 223
Uttaramadhura (uyyāna) 171
Uttararājā (Buddhapitā) **Maṁ** 171, 182
Uttarā (aggasāvikā) **Ko-nā** 224, 305-6
Uttarā (aggupaṭṭhākupāsikā) **Go** 346

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[U]

Uttarā (seṭṭhidhītā) 172
Uttarādevī (Buddhamātā) **Maṁ** 171, 182
Uttarādevī (bhariyā) **Pa** 211-2, 216
Uttarābrāhmaṇī (Buddhamātā) **Ko** 302, 305
Uttarārāma 178, 182
Udaka (tāpasa) 8, 22, 336, 343
Udaya (aggasāvaka) **Ti** 271-2
Udaya (kumāra) 268
Udāyitthera 5, 37
Udāyī (mahā-amacca) 28
Udumbara (Bodhirukkha) **Ko** 302, 305, 350
Udena (upaṭṭhāka) **Su** 190
Udenarājā (Buddhapitā) **Si** 263, 266
Upaka (ājīvaka) 22, 343
Upakāri (nagara) 236
Upacālā (aggasāvikā) **Phu** 275
Upacālā (aggupaṭṭhikā) **Su** 191
Upatissa (aggasāvaka) **Go-Vi** 117, 166, 283, 346
Upatissā (aggasāvikā) **Ko** 169
Upavāṇakumāra (Buddhaputta) **A** 205, 210
Upasanta (aggasāvaka) **A** 257-8

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဣ-ဥ]

ဣဒ္ဓိဝဍ္ဎန (ပါသာဒ) **သု** ၁၈၄
ဣန္ဒနီလာမဏိမယ (ပတ္တ) ၃၄၂
ဣသိဒတ္တ (ရာဇာ) ၂၀၈
ဣသိပတနမိဂဒါယ ၄၊ ၂၂၊ ၁၅၈၊ ၂၆၀၊ ၂၇၃၊ ၃၀၈၊ ၃၄၃-၄၊ ၃၄၆
ဥဂ္ဂတရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **သု** ၂၀၂၊ ၂၃၉၊ ၂၄၃-၄
ဥဇ္ဇေနီ (နိဂမ) ၂၂၇
ဥတ္တရ (အဂ္ဂသာဝက) **ကော** ၃၀၅
ဥတ္တရ (အာဇီဝက) ၁၇၂
ဥတ္တရ (ဥပဋ္ဌာက) **မံ** ၁၈၂
ဥတ္တရ (ဂါမ) ၁၇၂
ဥတ္တရ (ဝိဇာတနဂရ) **မံ** ၁၇၁၊ ၁၈၂
ဥတ္တရ (မာဏဝ) ၂၃၇၊ ၂၉၁၊ ၃၀၄
ဥတ္တရ (အဂ္ဂသာဝက) **ဝေ-ကော** ၂၉၂၊ ၂၉၄၊ ၃၀၅၊
ဥတ္တရ (သေဋ္ဌိ) ၁၇၂
ဥတ္တရကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ပ-က** ၂၂၆၊ ၂၃၃၊ ၂၉၆၊ ၃၀၀
ဥတ္တရကုရု ၁၆၈၊ ၂၂၃
ဥတ္တရမဓုရ (ဥယျာန) ၁၇၁
ဥတ္တရရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **မံ** ၁၇၁၊ ၁၈၂
ဥတ္တရာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ကော-နာ** ၂၂၄၊ ၃၀၅-၆
ဥတ္တရာ (အဂ္ဂုပဋ္ဌာကုပါသိကာ) **ဂေါ** ၃၄၆

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဥ]

ဥတ္တရာ (သေဋ္ဌိဓီတာ) ၁၇၂
ဥတ္တရာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **မံ** ၁၇၁၊ ၁၈၂
ဥတ္တရာဒေဝီ (ဘရိယာ) **ပ** ၂၁၁-၂၊ ၂၁၆
ဥတ္တရာဗြာဟ္မဏီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ကော** ၃၀၂၊ ၃၀၅
ဥတ္တရာရာမ ၁၇၈၊ ၁၈၂
ဥဒက (တာပသ) ၈၊ ၂၂၊ ၃၃၆၊ ၃၄၃
ဥဒယ (အဂ္ဂသာဝက) **တိ** ၂၇၁-၂
ဥဒယ (ကုမာရ) ၂၆၈
ဥဒါယိတ္ထေရ ၅၊ ၃၇
ဥဒါယီ (မဟာအမစ္စ) ၂၈
ဥဒုမ္ဗရ (ဗောဓိရုက္ခ) **ကော** ၃၀၂၊ ၃၀၅၊ ၃၅၀
ဥဒေန (ဥပဋ္ဌာက) **သု** ၁၉၀
ဥဒေနရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **သိ** ၂၆၃၊ ၂၆၆
ဥပက (အာဇီဝက) ၂၂၊ ၃၄၃
ဥပကာရီ (နဂရ) ၂၃၆
ဥပစာလာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ဖု** ၂၇၅
ဥပစာလာ (အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ) **သု** ၁၉၁
ဥပတိဿ (အဂ္ဂသာဝက) **ဂေါ-ဝိ** ၁၁၇၊ ၁၆၆၊ ၂၈၃၊ ၃၄၆
ဥပတိဿာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ကော** ၁၆၉
ဥပဝါဏကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **အ** ၂၀၅၊ ၂၁၀
ဥပသန္တ (အဂ္ဂသာဝက) **အ** ၂၅၇-၈

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[U]

Upasanta (upaṭṭhāka) **Ve** 294
Upasanta (māṇavaka) 255, 292
Upasāla (aggasāvaka) **Pa** 216
Upasiri (pāsāda) **A** 205
Upasirī (pāsāda) **Su** 240
Upasenakumāra (Buddhaputta) **Su** 240-3
Upasoṇā (aggasāvikā) **Su** 190-1
Upālitthera 70
Uposatha (hatthī) 61
Uppalavaṇṇā (aggasāvikā) **Vi - Ko - Go** 117, 166 283, 346
Uruvelakassapa (tāpasa) 23-4 344
Uruvela (mahāvana) 4, 8, 13, 336, 347
Uruveḷā (aggasāvikā) **Ka** 312
Usabhakkhandhakumāra (Buddhaputta) **Dī** 157
Usabhavatī (uyyāna) 246
Usabhavatī (nagara) 213, 246, 295
Osadhī (nagara) 207

[Ka]

Kakudha (Bodhirukkha) **Pi** 246, 253, 350
Kakusandha (Buddha) 158-9, 296-7-8-9, 300, 349
Kañcana (pāsāda) **Su** 234
Kañcanaveḷu (nagara) 267
Kañcanāveḷakumāra (Buddhaputta) **Pi** 246, 253
Kaṇikāra (Bodhirukkha) **Si** 264, 266, 350
Kaṇḍaka (devaputta) 333
Kaṇḍaka-assa (abhinikkhamana-yāna) **Go** 7, 158, 322, 330,-1-2-3-4, 350
Kaṇḍamba (rukkha) 176
Kaṇṇakujja (nagara) 274, 297-8
Kanakāgamanakumāra (Bodhisatta) **Ko** 302
Kapilavatthu (vijātanagara) **Go** 4, 5, 6, 7, 38, 63, 70, 117, 229, 255, 282, 288, 318, 320, 322, 330, 332, 346
Kappāsika (vanasaṇḍa) 23
Kapītana (Bodhirukkha) **Dī** 350
Kassapa (Buddha) 158-9, 296, 370-7-8-9, 310-1-2, 314, 349
Kassapakumāra (bodhisatta) **Ka** 307
Kassapatthera 68
Kāma (pāsāda) **Ka** 296
Kāmavaṇṇa (pāsāda) **Ka** 296
Kāmasuddhi (pāsāda) **Ka** 296
Kāsika (vijātanagara) **Phu** 273-4-5-6
Kāḷa (nāgarājā) 336, 338

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဥ]

ဥပသန္တ (ဥပဋ္ဌာက) **ဝေ** ၂၉၄
ဥပသန္တ (မာဏဝက) ၂၅၅၊ ၂၉၂
ဥပသာလ (အဂ္ဂသာဝက) **ပ** ၂၁၆
ဥပသိရိ (ပါသာဒ) **အ** ၂၀၅
ဥပသိရီ (ပါသာဒ) **သု** ၂၄၀
ဥပသေနကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **သု** ၂၄၀-၃
ဥပသောဏာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **သု** ၁၉၀-၁
ဥပါလိတ္ထေရ ၇၀
ဥပေါသထ (ဟတ္ထီ) ၆၁
ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ဝိ-ကော-ဂေါ** ၁၁၇၊ ၁၆၆၊ ၂၈၃၊ ၃၄၆
ဥရုဝေလကဿပ (တာပသ) ၂၃-၄ ၃၄၄
ဥရုဝေလ (မဟာဝန) ၄၊ ၈၊ ၁၃၊ ၃၃၆၊ ၃၄၇
ဥရုဝေဠာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **က** ၃၁၂
ဥသဘက္ခန္ဓကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ဒီ** ၁၅၇
ဥသဘဝတီ (ဥယျာန) ၂၄၆
ဥသဘဝတီ (နဂရ) ၂၁၃၊ ၂၄၆၊ ၂၉၅
ဩသဓိ (နဂရ) ၂၀၇

[က]

ကကုဓ (ဗောဓိရုက္ခ) **ပိ** ၂၄၆၊ ၂၅၃၊ ၃၅၀
ကကုသန္ဓ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၈-၉၊ ၂၉၆-၇-၈-၉၊ ၃၀၀၊ ၃၄၉
ကဉ္စန (ပါသာဒ) **သု** ၂၃၄

[က]

ကဉ္စနဝေဠု (နဂရ) ၂၆၇
ကဉ္စနာဝေဠကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ပိ** ၂၄၆၊ ၂၅၃
ကဏိကာရ (ဗောဓိရုက္ခ) **သိ** ၂၆၄၊ ၂၆၆၊ ၃၅၀
ကဏ္ဍက (ဒေဝပုတ္တ) ၃၃၃
ကဏ္ဍကအဿ (အဘိနိက္ခမန-ယာန) **ဂေါ** ၇၊ ၁၅၈၊ ၃၂၂၊ ၃၃၀၊-၁-၂-၃-၄၊ ၃၅၀
ကဏ္ဍမ္ဗ (ရုက္ခ) ၁၇၆
ကဏ္ဏကုဇ္ဇ (နဂရ) ၂၇၄၊ ၂၉၇-၈
ကနကာဂမနကုမာရ (ဗောဓိ-သတ္တ) **ကော** ၃၀၂
ကပိလဝတ္ထု (ဝိဇာတနဂရ) **ဂေါ** ၄၊ ၅၊ ၆၊ ၇၊ ၃၈၊ ၆၃၊ ၇၀၊ ၁၁၇၊ ၂၂၉၊ ၂၅၅၊ ၂၈၂၊ ၂၈၈၊ ၃၁၈၊ ၃၂၀၊ ၃၂၂၊ ၃၃၀၊ ၃၃၂၊ ၃၄၆
ကပ္ပါသိက (ဝနသဏ္ဍ) ၂၃
ကပီတန (ဗောဓိရုက္ခ) **ဒီ** ၃၅၀
ကဿပ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၈-၉၊ ၂၉၆၊ ၃၇၀-၇-၈-၉၊ ၃၁၀-၁-၂၊ ၃၁၄၊ ၃၄၉
ကဿပကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **က** ၃၀၇
ကဿပတ္ထေရ ၆၈
ကာမ (ပါသာဒ) **က** ၂၉၆
ကာမဝဏ္ဏ (ပါသာဒ) **က** ၂၉၆
ကာမသုဒ္ဓိ (ပါသာဒ) **က** ၂၉၆
ကာသိက (ဝိဇာတနဂရ) **ဖု** ၂၇၃-၄-၅-၆
ကာဠ (နာဂရာဇာ) ၃၃၆၊ ၃၃၈

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kāḷadevala (tāpasa) 322-3
Kāḷāpalāla (hatthī) 49
Kāḷāvaka (hatthī) 61
Kāḷudāyī (mahā-amacca) 158, 322, 351
Kikī (rājā) 312
Kisāgotamī (khattiyakaññā) 273, 276, 328-9
Kuñjara (aggupaṭṭhāka) **Re** 198
Kumuda (nagara) 248
Kumbhakaṇṇa (yakkha) 235-6
Kusināra (nagara) 275
Kesārāma 263
Kokā (pāsāda) **Si** 263
Koñca (pāsāda) **Dī** 157
Koṇāgamana (Buddha) 158-9, 301-2-3, 305
Koṇāgamanakumāra (bodhisatta) **Ko** 302
Koṇḍaññakumāra (bodhisatta) **Ko** 160
Koṇḍañña (Buddha) 83, 159, 160, 162, 164-5-6, 168, 170, 348, 9
Koṇḍaññabrāhmaṇa (lakkhaṇa-pāṭhaka) **Go** 324, 336
Kolita (aggasāvaka) **Vi-Ko-Go** 117, 166, 283, 346
Kosambī (nagara) 4

[Kha]

Khaṇḍa (aggasāvaka) **Vi** 283-4
Khaṇḍa (kumāra) 278-9
Khadira (vana) 285, 296, 302, 307
Kharadāṭhika (yakkha) 173
Kharaloma (yakkha) 49
Khāṇukoṇḍaññatthera 41
Khema (Migadāya-uyyāna) 277-8-9, 280-1-2, 295
Khema (rājā) 299, 300
Khemaṅkara (upaṭṭhāka) **Si** 288, 289
Khemaṅkara (rājā) 296
Khemaka (vijātanagara) **Ti** 267, 271
Khemavata (uyyāna) 296
Khemavatī (vijātanagara) **Ka** 270, 296-7
Khemā (aggasāvikā) **Dha - Vi - Ko - Go** 117, 166 262, 283, 346

[Ga]

Gaṅgā (nadī) 7, 220, 222, 334
Gaṅgeyya (hatthī) 61
Gandha (hatthī) 61
Gayāmigadāya (vana) 164
Gayāsīsa 23
Garucittābrāhmaṇī (bhariyā) **Ko** 305
Garuḷapakkha (pāsada) **Phu** 273
Gijjhakūṭa (pabbata) 63-4

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[က]

ကာဠဒေဝလ (တာပသ) ၃၂၂-၃
ကာဠာပလာလ (ဟတ္ထီ) ၄၉
ကာဠာဝက (ဟတ္ထီ) ၆၁
ကာဠုဒါယီ (မဟာအမစ္စ) ၁၅၈၊ ၃၂၂၊ ၃၅၁
ကိကီ (ရာဇာ) ၃၁၂
ကိသာဂေါတမီ (ခတ္တိယကညာ) ၂၇၃၊ ၂၇၆၊ ၃၂၈-၉
ကုဉ္ဇရ (အဂ္ဂုပဋ္ဌာက) **ရေ** ၁၉၈
ကုမုဒ (နဂရ) ၂၄၈
ကုမ္ဘကဏ္ဏ (ယက္ခ) ၂၃၅-၆
ကုသိနာရ (နဂရ) ၂၇၅
ကေသာရာမ ၂၆၃
ကောကာ (ပါသာဒ) **သိ** ၂၆၃
ကောဉ္စ (ပါသာဒ) **ဒီ** ၁၅၇
ကောဏာဂမန (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၈-၉၊ ၃၀၁-၂-၃၊ ၃၀၅
ကောဏာဂမနကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **ကော** ၃၀၂
ကောဏ္ဍညကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **ကော** ၁၆၀
ကောဏ္ဍည (ဗုဒ္ဓ) ၈၃၊ ၁၅၉၊ ၁၆၀၊ ၁၆၂၊ ၁၆၄-၅-၆၊ ၁၆၈၊ ၁၇၀၊ ၃၄၈-၉
ကောဏ္ဍညဗြာဟ္မဏ (လက္ခဏ-ပါဌက) **ဂေါ** ၃၂၄၊ ၃၃၆
ကောလိတ (အဂ္ဂသာဝက) **ဝိ-ကော-ဂေါ** ၁၁၇၊ ၁၆၆၊ ၂၈၃၊ ၃၄၆
ကောသမ္ဗီ (နဂရ) ၄

[ခ]

ခဏ္ဍ (အဂ္ဂသာဝက) **ဝိ** ၂၈၃-၄
ခဏ္ဍ (ကုမာရ) ၂၇၈-၉
ခဒိရ (ဝန) ၂၈၅၊ ၂၉၆၊ ၃၀၂၊ ၃၀၇
ခရဒါဌိက (ယက္ခ) ၁၇၃
ခရလောမ (ယက္ခ) ၄၉
ခါဏုကောဏ္ဍညတ္ထေရ ၄၁
ခေမ (မိဂဒါယဥယျာန) ၂၇၇-၈-၉၊ ၂၈၀-၁-၂၊ ၂၉၅
ခေမ (ရာဇာ) ၂၉၉၊ ၃၀၀
ခေမင်္ကရ (ဥပဋ္ဌာက) **သိ** ၂၈၈၊ ၂၈၉
ခေမင်္ကရ (ရာဇာ) ၂၉၆
ခေမက (ဝိဇာတနဂရ) **တိ** ၂၆၇၊ ၂၇၁
ခေမဝတ (ဥယျာန) ၂၉၆
ခေမဝတီ (ဝိဇာတနဂရ) **က** ၂၇၀၊ ၂၉၆-၇
ခေမာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ဓ-ဝိ-ကော-ဂေါ** ၁၁၇၊ ၁၆၆၊ ၂၆၂၊ ၂၈၃၊ ၃၄၆

[ဂ]

ဂင်္ဂါ (နဒီ) ၇၊ ၂၂၀၊ ၂၂၂၊ ၃၃၄
ဂင်္ဂေယျ (ဟတ္ထီ) ၆၁
ဂန္ဓ (ဟတ္ထီ) ၆၁
ဂယာမိဂဒါယ (ဝန) ၁၆၄
ဂယာသီသ ၂၃
ဂရုစိတ္တာဗြာဟ္မဏီ (ဘရိယာ) **ကော** ၃၀၅
ဂရုဠပက္ခ (ပါသာဒ) **ဖု** ၂၇၃
ဂိဇ္ဈကူဋ (ပဗ္ဗတ) ၆၃-၄

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ga]

Girimekhala (vāraṇa) 10, 338, 340
Giribrahā (pāsāda) **Pi** 246
Giriyasa (pāsāda) **Si** 285
Girivāhana (pāsāda) **A** 254
Guhāsela (pāsāda) **Ti** 268
Gotama (Buddha) 117, 165, 181, 196, 202, 209, 215, 223, 231, 237, 242, 252, 257, 261, 266, 270, 283, 293, 295, 343, 346
Gatamī (aggupaṭṭhikā) **Ve** 295

[Gha]

Ghaṭikāra (upaṭṭhāka) **Ka** 310-1
Ghaṭikāra (mahābrahmā) 333
Ghosaka (gahapati) 41

[Ca]

Cakkavatti (rājā) 41
Cakkavāḷa (pabbata) 167
Canda (upaṭṭhāka) **Ko** 169
Canda (pāsāda) **Su** 190
Candamittā (aggasāvikā) 283-4
Candavatī (vijātanagara) **A** 164-5, 205, 210, 243
Candā (aggasāvikā) **Vi** 283-4
Candādevī (Buddhamātā) **Pi** 246
Candārāma 164, 169
Campaka (uyyāna) 211

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ca]

Campaka (vijātanagara) **Pa** 211, 215-6, 256
Campaka (Bodhirukkha) **A** 176, 254, 257-8, 286, 350
Campakarājā (upaṭṭhāka) **A** 210
Campā (aggasāvikā) **Ka** 299, 300
Cālā (aggupaṭṭhikā) **Su** 191
Cālā (aggasāvikā) **Phu** 275
Cāliya (pabbata) 4
Citta (aggupaṭṭhāka) **Go** 166, 346
Citta (nagara) 176
Cittalatāvana (uyyāna) 270
Cittā (aggupaṭṭhikā) **Si** 289
Cundatthera 20
Cūḷāmaṇi (cetiya) 333

[Cha - Ja]

Chaddanta (daha) 70
Chaddanta (hatthī) 61
Channa (assagopaka) **Go** 7, 158, 322, 330-1-2, 351
Jaṭila (mahāraṭṭhika) 231
Jaṭila (mahāseṭṭhi) 41
Janasandharājā (Buddhapitā) **Ti** 267, 271
Jambudīpa 74, 168
Jamburukkha (naṅgalakaraṇaṭṭhā) **Go** 324-5
Jayasena (rājakumāra) 201
Jayasenarājā (upaṭṭhāka) **So** 203

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဂ]

ဂိရိမေခလ (ဝါရဏ) ၁၀၊၃၃၈၊ ၃၄၀
ဂိရိဗြဟာ (ပါသာဒ) **ပိ** ၂၄၆
ဂိရိယသ (ပါသာဒ) **သိ** ၂၈၅
ဂိရိဝါဟန (ပါသာဒ) **အ** ၂၅၄
ဂုဟာသေလ (ပါသာဒ) **တိ** ၂၆၈
ဂေါတမ (ဗုဒ္ဓ) ၁၁၇၊၁၆၅၊၁၈၁၊ ၁၉၆၊၂၀၂၊၂၀၉၊၂၁၅၊၂၂၃၊ ၂၃၁၊၂၃၇၊၂၄၂၊၂၅၂၊၂၅၇၊ ၂၆၁၊၂၆၆၊၂၇၀၊၂၈၃၊၂၉၃၊ ၂၉၅၊၃၄၃၊၃၄၆
ဂေါတမီ (အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ) **ဝေ** ၂၉၅

[ဃ]

ဃဋိကာရ (ဥပဋ္ဌာက) **က** ၃၁၀-၁
ဃဋိကာရ (မဟာဗြဟ္မာ) ၃၃၃
ဃောသက (ဂဟပတိ) ၄၁

[စ]

စက္ကဝတ္တိ (ရာဇာ) ၄၁
စက္ကဝါဠ (ပဗ္ဗတ) ၁၆၇
စန္ဒ (ဥပဋ္ဌာက) **ကော** ၁၆၉
စန္ဒ (ပါသာဒ) **သု** ၁၉၀
စန္ဒမိတ္တာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) ၂၈၃-၄
စန္ဒဝတီ (ဝိဇာတနဂရ) **အ** ၁၆၄-၅၊ ၂၀၅၊၂၁၀၊၂၄၃
စန္ဒာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ဝိ** ၂၈၃-၄
စန္ဒာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ပိ** ၂၄၆
စန္ဒာရာမ ၁၆၄၊၁၆၉
စမ္ပက (ဥယျာန) ၂၁၁

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[စ]

စမ္ပက (ဝိဇာတနဂရ) **ပ** ၂၁၁၊ ၂၁၅-၆၊၂၅၆
စမ္ပက (ဗောဓိရုက္ခ) **အ** ၁၇၆၊၂၅၄၊ ၂၅၇-၈၊၂၈၆၊၃၅၀
စမ္ပကရာဇာ (ဥပဋ္ဌာက) **အ** ၂၁၀
စမ္ပာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **က** ၂၉၉၊၃၀၀
စာလာ (အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ) **သု** ၁၉၁
စာလာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ဖု** ၂၇၅
စာလိယ (ပဗ္ဗတ) ၄
စိတ္တ (အဂ္ဂုပဋ္ဌာက) **ဂေါ** ၁၆၆၊၃၄၆
စိတ္တ (နဂရ) ၁၇၆
စိတ္တလတာဝန (ဥယျာန) ၂၇၀
စိတ္တာ (အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ) **သိ** ၂၈၉
စုန္ဒတ္ထေရ ၂၀
စူဠာမဏိ (စေတိယ) ၃၃၃

[ဆ-ဇ]

ဆဒ္ဒန္တ (ဒဟ) ၇၀
ဆဒ္ဒန္တ (ဟတ္ထိ) ၆၁
ဆန္န (အဿဂေါပက) **ဂေါ** ၇၊ ၁၅၈၊၃၂၂၊၃၃၀-၁-၂၊၃၅၁
ဇဋိလ (မဟာရဋ္ဌိက) ၂၃၁
ဇဋိလ (မဟာသေဋ္ဌိ) ၄၁
ဇနသန္ဓရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **တိ** ၂၆၇၊ ၂၇၁
ဇမ္ဗုဒီပ ၇၄၊၁၆၈
ဇမ္ဗုရုက္ခ (နင်္ဂလကရဏဋ္ဌာ) **ဂေါ** ၃၂၄-၅
ဇယသေန (ရာဇကုမာရ) ၂၀၁
ဇယသေနရာဇာ (ဥပဋ္ဌာက) **သော** ၂၀၃

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Ja]

Jayasenarājā (Buddhapitā) **Ti-Phu** 266, 273, 274, 275-6
Jitamitta (aggasāvaka) **Nā** 224
Jetavana (mahāvihāra) 4, 6, 158
Jotipāla (māṇavaka) 310

[Ta - Tha]

Tagara (nagara) 260
Taṇhaṅkara (Buddha) 83, 159
Tapussa (vāṇija) 11, 342
Tamba (hatthī) 61
Titthaka (ājīvaka) 212
Tissa (aggasāvaka) **Dī - Vi - Ka** 155-6, 283-4, 312
Tissa (kumāra) 278-9
Tissa (lakkhaṇapāṭhaka) **Ka** 310
Tissa (Buddha) 159, 169, 267, 272, 348-9
Tissatthera 5
Tissā (aggasāvikā) **Ko** 169
Turaṅga (abhinikkhamanayāna) **Su-Ti** 243, 271
Tusita (pāsāda) **Ko** 302
Thullakoṭṭhita (nagara) 221

[Da]

Dāsakatthera 5
Dīpaṅkarakumāra (bodhisatta) **Dī** 101-2, 105
Dīpaṅkara (Buddha) 6, 83, 107-8-9, 114, 117, 315, 348-9

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Da - Dha]

Deva (kumāra) 240
Deva (vana) 162
Devadaha (nagara) 320
Devala (aggasāvaka) **Pa** 232-3
Devala (rājaputta) 229
Doṇa (nāgarājā) 220
Doṇamukha (gajavara) 248, 251-2
Dhaññavatī (vijātanagara) **Nā** 212, 217, 224
Dhaññavatī (seṭṭhidhītā) 212
Dhanañcaya (uyyāna) 217, 220
Dhanañcaya (nagara) 287
Dhanapāla (hatthī) 49, 287
Dhanavatībrāhmaṇī (Buddhamātā) **Ka** 307-8, 312
Dhammakarājā (upaṭṭhāka) **A** 210
Dhamma (gaṇārāma) 202
Dhammadassī (Buddha) 159, 245, 259, 260-1, 263, 348-9
Dhammadassīkumāra (bodhisatta) **Dha** 259
Dhammadinnā (aggasāvikā) **Pi** 253
Dhammasena (aggasāvaka) **Dhaṁ-Phu** 182, 275
Dhammasena (māṇavaka) 187, 274
Dhammā (aggasāvikā) **A** 257-8
Dhammārāma 210
Dhammika (pabbata) 96-7
Dhammikatthera 5

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဇ]

ဇယသေနရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **တိ-ဖု** ၂၆၆၊ ၂၇၃၊ ၂၇၄၊ ၂၇၅-၆
ဇိတမိတ္တ (အဂ္ဂသာဝက) **နာ** ၂၂၄
ဇေတဝန (မဟာဝိဟာရ) ၄၊ ၆၊ ၁၅၈
ဇောတိပါလ (မာဏဝက) ၃၁၀

[တ-ထ]

တဂရ (နဂရ) ၂၆၀
တဏှင်္ကရ (ဗုဒ္ဓ) ၈၃၊ ၁၅၉
တပုဿ (ဝါဏိဇ) ၁၁၊ ၃၄၂
တမ္ဗ (ဟတ္ထိ) ၆၁
တိတ္ထက (အာဇီဝက) ၂၁၂
တိဿ (အဂ္ဂသာဝက) **ဒီ-ဝိ-က** ၁၅၅-၆၊ ၂၈၃-၄၊ ၃၁၂
တိဿ (ကုမာရ) ၂၇၈-၉
တိဿ (လက္ခဏပါဌက) **က** ၃၁၀
တိဿ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၁၆၉၊ ၂၆၇၊ ၂၇၂၊ ၃၄၈-၉
တိဿတ္ထေရ ၅
တိဿာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ကော** ၁၆၉
တုရင်္ဂ (အဘိနိက္ခမနယာန) **သု-တိ** ၂၄၃၊ ၂၇၁
တုသိတ (ပါသာဒ) **ကော** ၃၀၂
ထုလ္လကောဋ္ဌိတ (နဂရ) ၂၂၁

[ဒ]

ဒါသကတ္ထေရ ၅
ဒီပင်္ကရကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **ဒီ** ၁၀၁-၂၊ ၁၀၅
ဒီပင်္ကရ (ဗုဒ္ဓ) ၆၊ ၈၃၊ ၁၀၇-၈-၉၊ ၁၁၄၊ ၁၁၇၊ ၃၁၅၊ ၃၄၈-၉

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဒ-ဓ]

ဒေဝ (ကုမာရ) ၂၄၀
ဒေဝ (ဝန) ၁၆၂
ဒေဝဒဟ (နဂရ) ၃၂၀
ဒေဝလ (အဂ္ဂသာဝက) **ပ** ၂၃၂-၃
ဒေဝလ (ရာဇပုတ္တ) ၂၂၉
ဒေါဏ (နာဂရာဇာ) ၂၂၀
ဒေါဏမုခ (ဂဇဝရ) ၂၄၈၊ ၂၅၁-၂
ဓညဝတီ (ဝိဇာတနဂရ) **နာ** ၂၁၂၊ ၂၁၇၊ ၂၂၄
ဓညဝတီ (သေဋ္ဌိဓီတာ) ၂၁၂
ဓနဉ္စယ (ဉယျာန) ၂၁၇၊ ၂၂၀
ဓနဉ္စယ (နဂရ) ၂၈၇
ဓနပါလ (ဟတ္ထိ) ၄၉၊ ၂၈၇
ဓနဝတီဗြာဟ္မဏီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **က** ၃၀၇-၈၊ ၃၁၂
ဓမ္မကရာဇာ (ဉပဋ္ဌာက) **အ** ၂၁၀
ဓမ္မ (ဂဏာရာမ) ၂၀၂
ဓမ္မဒဿီ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၂၄၅၊ ၂၅၉၊ ၂၆၀-၁၊ ၂၆၃၊ ၃၄၈-၉
ဓမ္မဒဿီကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **ဓ** ၂၅၉
ဓမ္မဒိန္နာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ပိ** ၂၅၃
ဓမ္မသေန (အဂ္ဂသာဝက) **ဓံ-ဖု** ၁၈၂၊ ၂၇၅
ဓမ္မသေန (မာဏဝက) ၁၈၇၊ ၂၇၄
ဓမ္မာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **အ** ၂၅၇-၈
ဓမ္မာရာမ ၂၁၀
ဓမ္မိက (ပဗ္ဗတ) ၉၆-၇
ဓမ္မိကတ္ထေရ ၅

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Na]

Nakula (nigama) 234
Nakulā (aggasāvikā) **So** 203
Nanda (aggupaṭṭhāka) **Si** 289
Nanda (upaṭṭhāka) **Dī** 157
Nanda (pāsāda) **Vi** 277
Nanda (rājā) 226
Nandanavana (uyyāna) 319
Nandamātā (aggupaṭṭhākupāsikā) **Go** 166, 346
Nandā (aggasāvikā) **Dī** 155-6
Nandārāma 157, 233
Nanduttarakumāra (Buddhaputta) **Nā** 217, 221, 224
Nanduttara (pāsāda) **Pa** 211
Naradeva (yakkha)297-8, 309, 310
Naravāhana (pāsāda) 226
Narinda (nāgarājā) 291
Nāga (Bodhirukkha) **Maṁ-Su-Re-So** 172, 182-3, 185, 191, 193, 197, 203, 350
Nāgasamālā (aggasāvikā) **Su** 243-4
Nāgā (aggasāvikā) **Su** 243-4
Nārada (upaṭṭhāka) **Su** 243-4
Nārada (Buddha) 159, 205, 217-8, 220-1-2-3-4, 349
Nārada (yakkha) 151
Nāradakumāra (Buddhaputta) **Nā** 217
Nāradakūṭa (pabbata) 151

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Na]

Nārivasabha (pāsāda) **Si** 285
Nārivāhana (kumāra) 269
Nārivāhana (nagara) 269, 292
Nārisaya (pāsāda) **Ti** 268
Nāḷā (brāhmaṇagāma) 4
Nigrodha (Bodhirukkha) **Ka** 8, 9, 117, 307, 312, 350
Nigrodhārāma (mahāvihāra) 4, 7, 38
Nisabha (aggasāvaka) **A** 210
Nisabha (pāsāda) **Ti** 268
Nīpa (Bodhirukkha) **Su** 350
Nerañjarā (nadī) 9, 117, 282, 336

[Pa]

Pañcasikha (gandhabbadevaputta) 337
Pañcavaggiyatthera 22
Paṇḍara (assa) (abhinikkhamanayāna) **Ma** 171
Paṇḍara (hatthī) 61
Paṇḍava (pabbata) 8, 335
Paṇḍukambala (silāsana) 150, 176, 201
Paduma (aggasāvaka) **Dha** 262
Paduma (aggupaṭṭhāka) **Re** 198
Paduma (kumāra) 261
Paduma (pāsāda) **Si** 263
Paduma (Buddha) 159, 205, 211-2-3-4-5, 348-9
Padumā (aggasāvikā) **Si** 288-9

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[န]

နကုလ (နိဂမ) ၂၃၄
နကုလာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **သော** ၂၀၃
နန္ဒ (အဂ္ဂုပဋ္ဌာက) **သိ** ၂၈၉
နန္ဒ (ဥပဋ္ဌာက) **ဒီ** ၁၅၇
နန္ဒ (ပါသာဒ) **ဝိ** ၂၇၇
နန္ဒ (ရာဇာ) ၂၂၆
နန္ဒနဝန (ဥယျာန) ၃၁၉
နန္ဒမာတာ (အဂ္ဂုပဋ္ဌာကုပါသိကာ) **ဂေါ** ၁၆၆၊ ၃၄၆
နန္ဒာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ဒီ** ၁၅၅-၆
နန္ဒာရာမ ၁၅၇၊ ၂၃၃
နန္ဒုတ္တရကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **နာ** ၂၁၇၊ ၂၂၁၊ ၂၂၄
နန္ဒုတ္တရ (ပါသာဒ) **ပ** ၂၁၁
နရဒေဝ (ယက္ခ) ၂၉၇-၈၊ ၃၀၉၊ ၃၁၀
နရဝါဟန (ပါသာဒ) ၂၂၆
နရိန္ဒ (နာဂရာဇာ) ၂၉၁
နာဂ (ဗောဓိရုက္ခ) **မံ-သု-ရေ-သော** ၁၇၂၊ ၁၈၂-၃၊ ၁၈၅၊ ၁၉၁၊ ၁၉၃၊ ၁၉၇၊ ၂၀၃၊ ၃၅၀
နာဂသမာလာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **သု** ၂၄၃-၄
နာဂါ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **သု** ၂၄၃-၄
နာရဒ (ဥပဋ္ဌာက) **သု** ၂၄၃-၄
နာရဒ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၂၀၅၊ ၂၁၇-၈၊ ၂၂၀-၁-၂-၃-၄၊ ၃၄၉
နာရဒ (ယက္ခ) ၁၅၁
နာရဒကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **နာ** ၂၁၇
နာရဒကူဋ (ပဗ္ဗတ) ၁၅၁

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[န]

နာရိဝသဘ (ပါသာဒ) **သိ** ၂၈၅
နာရိဝါဟန (ကုမာရ) ၂၆၉
နာရိဝါဟန (နဂရ) ၂၆၉၊ ၂၉၂
နာရိသယ (ပါသာဒ) **တိ** ၂၆၈
နာဠာ (ဗြာဟ္မဏဂါမ) ၄
နိဂြောဓ (ဗောဓိရုက္ခ) **က** ၈၊ ၉၊ ၁၁၇၊ ၃၀၇၊ ၃၁၂၊ ၃၅၀
နိဂြောဓာရာမ (မဟာဝိဟာရ) ၄၊ ၇၊ ၃၈
နိသဘ (အဂ္ဂသာဝက) **အ** ၂၁၀
နိသဘ (ပါသာဒ) **တိ** ၂၆၈
နီပ (ဗောဓိရုက္ခ) **သု** ၃၅၀
နေရဉ္ဇရာ (နဒီ) ၉၊ ၁၁၇၊ ၂၈၂၊ ၃၃၆

[ပ]

ပဉ္စသိခ (ဂန္ဓဗ္ဗဒေဝပုတ္တ) ၃၃၇
ပဉ္စဝဂ္ဂိယတ္ထေရ ၂၂
ပဏ္ဍရ (အဿ) (အဘိနိက္ခမနယာန) **မ** ၁၇၁
ပဏ္ဍရ (ဟတ္ထီ) ၆၁
ပဏ္ဍဝ (ပဗ္ဗတ) ၈၊ ၃၃၅
ပဏ္ဍုကမ္ဗလ (သိလာသန) ၁၅၀၊ ၁၇၆၊ ၂၀၁
ပဒုမ (အဂ္ဂသာဝက) **ဓ** ၂၆၂
ပဒုမ (အဂ္ဂုပဋ္ဌာက) **ရေ** ၁၉၈
ပဒုမ (ကုမာရ) ၂၆၁
ပဒုမ (ပါသာဒ) **သိ** ၂၆၃
ပဒုမ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၂၀၅၊ ၂၁၁-၂-၃-၄-၅၊ ၃၄၈-၉
ပဒုမာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **သိ** ၂၈၈-၉

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Padumādevī (Buddhamātā) **Ti** 267, 271
Padumādevī (bhariyā) **Dī** 157
Padumuttara (Buddha)159, 226-7-8-9, 230-1-2-3, 348-9
Padumuttarakumāra (bodhisatta) **Pa** 226
Pabbata (rājā) 304
Pabhāvatī devī (Buddhamātā) **Su-Si** 239, 243-4, 285, 288-9
Paribhutta (nagara) 287
Pāṭalī (Bodhirukkha) **Vi** 277, 283-4, 350
Pāricchattaka (rukkha) 150, 176, 201
Pālita (aggasāvaka) **Pi** 253
Pālita (upaṭṭhāka) **Maṁ** 182
Pālita (kumāra) 251
Pālileyyaka (hatthī) 49
Pālileyyaka (vanasaṇḍa) 4
Pāsādayāna (abhinikkhamana-yāna) **So - Pa - Dha - Ka** 199, 226, 259, 307, 312, 350
Pipphali (Bodhirukkha) **Dī** 106, 155-6
Piyadassī (Buddha) 159
Piyadassī (seṭṭhi) 285
Piyadassīkumāra (bodhisatta) **Pi** 246

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Puññavaḍḍhanakumāra (Buddhaputta) **Dha** 259, 262
Puṇḍarīka (Bodhirukkha) **Si** 285, 288-9, 350
Puṇṇatthera (Mantāṇiputta) 70
Puṇṇā (dāsī) 8
Punabbasumitta (Buddhaputta) **Su** 234, 238
Pubbavideha 167-8

[Pha]

Phaggunī (aggasāvikā) **Nā** 224
Phussa (Buddha) 159, 267, 273-4-5, 349
Phussadeva (aggasāvaka) **Dha** 262
Phussadeva (kumāra) 261
Phussā (aggasāvikā) **Ti** 271-2

[Ba]

Badara (vana) 259, 264
Bandhumatidevī (Buddhamātā) **Vi** 277, 283-4
Bandhumatī (vijātanagara) **Vi** 277, 280, 283-4
Bandhumarājā (Buddhapitā) **Vi** 277-283-4
Bākulatthera 41
Bārāṇasī (vijātanagara) **Ka** 4, 5, 22, 274, 307-8, 310, 312, 343-4, 346

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပဒုမာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **တိ** ၂၆၇၊ ၂၇၁
ပဒုမာဒေဝီ (ဘရိယာ) **ဒီ** ၁၅၇
ပဒုမုတ္တရ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၂၂၆-၇-၈-၉၊ ၂၃၀-၁-၂-၃၊ ၃၄၈-၉
ပဒုမုတ္တရကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **ပ** ၂၂၆
ပဗ္ဗတ (ရာဇာ) ၃၀၄
ပဘာဝတီ ဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **သု-သိ** ၂၃၉၊ ၂၄၃-၄၊ ၂၈၅၊ ၂၈၈-၉
ပရိဘုတ္တ (နဂရ) ၂၈၇
ပါဋလီ (ဗောဓိရုက္ခ) **ဝိ** ၂၇၇၊ ၂၈၃-၄၊ ၃၅၀
ပါရိစ္ဆတ္တက (ရုက္ခ) ၁၅၀၊ ၁၇၆၊ ၂၀၁
ပါလိတ (အဂ္ဂသာဝက) **ပိ** ၂၅၃
ပါလိတ (ဥပဋ္ဌာက) **မံ** ၁၈၂
ပါလိတ (ကုမာရ) ၂၅၁
ပါလိလေယျက (ဟတ္ထိ) ၄၉
ပါလိလေယျက (ဝနသဏ္ဍ) ၄
ပါသာဒယာန (အဘိနိက္ခမနယာန) **သော-ပ-ဓ-က** ၁၉၉၊ ၂၂၆၊ ၂၅၉၊ ၃၀၇၊ ၃၁၂၊ ၃၅၀
ပိပ္ဖလိ (ဗောဓိရုက္ခ) **ဒီ** ၁၀၆၊ ၁၅၅-၆
ပိယဒဿီ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉
ပိယဒဿီ (သေဋ္ဌိ) ၂၈၅
ပိယဒဿီကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **ပိ** ၂၄၆

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]

ပုညဝဍ္ဎနကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ဓ** ၂၅၉၊ ၂၆၂
ပုဏ္ဍရီက (ဗောဓိရုက္ခ) **သိ** ၂၈၅၊ ၂၈၈-၉၊ ၃၅၀
ပုဏ္ဏတ္ထေရ (မန္တာဏိပုတ္တ) ၇၀
ပုဏ္ဏာ (ဒါသီ) ၈
ပုနဗ္ဗသုမိတ္တ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **သု** ၂၃၄၊ ၂၃၈
ပုဗ္ဗဝိဒေဟ ၁၆၇-၈

[ဖ]

ဖဂ္ဂုနီ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **နာ** ၂၂၄
ဖုဿ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၂၆၇၊ ၂၇၃-၄-၅၊ ၃၄၉
ဖုဿဒေဝ (အဂ္ဂသာဝက) **ဓ** ၂၆၂
ဖုဿဒေဝ (ကုမာရ) ၂၆၁
ဖုဿာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **တိ** ၂၇၁-၂

[ဗ]

ဗဒရ (ဝန) ၂၅၉၊ ၂၆၄
ဗန္ဓုမတီဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ဝိ** ၂၇၇၊ ၂၈၃-၄
ဗန္ဓုမတီ (ဝိဇာတနဂရ) **ဝိ** ၂၇၇၊ ၂၈၀၊ ၂၈၃-၄
ဗန္ဓုမရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **ဝိ** ၂၇၇-၂၈၃-၄
ဗာကုလတ္ထေရ ၄၁
ဗာရာဏသီ (ဝိဇာတနဂရ) **က** ၄၊ ၅၊ ၂၂၊ ၂၇၄၊ ၃၀၇-၈၊ ၃၁၀၊ ၃၁၂၊ ၃၄၃-၄၊ ၃၄၆

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ba]

Bimbijāla (Bodhirukkha) **Dha** 260, 262
Bimbisāra (rājā) 8, 23, 25, 27, 335
Buddhija (upaṭṭhāka) **Ka** 299, 300
Beḷuvapaṇḍu (vīṇa) 337
Bodhipallaṅka 158
Bodhimaṇḍa 6, 9, 73
Brahmadeva (kumāra) 268
Brahmadattabrāhmaṇa (Buddhapitā) **Ka** 307, 312
Brahmadeva (aggasāvaka) **Re-Ti** 197, 271-2

[Bha]

Bhagga (raṭṭha) 4
Bhadda (aggasāvaka) **Ko** 168-9
Bhaddakañcanā (bhariyā) **Go** 346
Bhaddajitthera 5
Bhaddavaggiya (kumāra) 23
Bhaddasāla (aggasāvaka) **Nā** 224
Bhaddasāla (brāhmaṇa) 221
Bhaddā (aggasāvikā) **Re** 197-8
Bhallika (vāṇija) 11, 342
Bhāradvāja (aggasāvaka) **Ka** 312
Bhāvitatta (māṇavaka) 185
Bhāvitatta (aggasāvaka) **Su** 190
Bhiyyasa (aggasāvaka) **Ko** 305
Bhiyyasa (kumāra) 304
Bhīmaratha (nagara) 264
Bhīmaratha (rājā) 264

[Bha - Ma]

Bhevāra (nagara) 265
Bhesakaḷāvana 4
Makila (nagara) 297
Makuṭa (cetiya) 106
Makula (pabbata) 4
Makhilādevī (bhariyā) **So** 199, 203
Maṅgalakumāra (bodhisatta) **Ma** 171
Maṅgala (tāpasa) 266
Maṅgala (Buddha) 158-9, 170, 172-3-4-5-6-7, 282, 348-9
Maṅgala (brāhmaṇa) 265
Maṅgala (hatthī) 61
Majjhimadesa 74
Mañjerika (nāgabhavana) 338
Mayūra (pāsāda) **Dī** 157
Mahādoṇa (nagara) 220
Mahādoṇa (nāgarājā) 222
Mahānāma (kumāra) 69
Mahānīpa (Bodhirukkha) **Su** 238, 350
Mahāpaduma (kumāra) 246
Mahāpadumakumāra (bodhisatta) **Pa** 211
Mahābodhi (rukkha) **Go** 158, 322
Mahāmāyādevī (Buddhamātā) **Go** 73-4, 117, 166, 283, 319, 320, 346

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဗ]

ဗိမ္ဗိဇာလ (ဗောဓိရုက္ခ) **ဓ** ၂၆၀၊ ၂၆၂
ဗိမ္ဗိသာရ (ရာဇာ) ၈၊ ၂၃၊ ၂၅၊ ၂၇၊ ၃၃၅
ဗုဒ္ဓိဇ (ဥပဋ္ဌာက) **က** ၂၉၉၊ ၃၀၀
ဗေဠုဝပဏ္ဍု (ဝီဏာ) ၃၃၇
ဗောဓိပလ္လင်္က ၁၅၈
ဗောဓိမဏ္ဍ ၆၊ ၉၊ ၇၃
ဗြဟ္မဒေဝ (ကုမာရ) ၂၆၈
ဗြဟ္မဒတ္တဗြာဟ္မဏ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **က** ၃၀၇၊ ၃၁၂
ဗြဟ္မဒေဝ (အဂ္ဂသာဝက) **ရေ·တိ** ၁၉၇၊ ၂၇၁-၂

[ဘ]

ဘဂ္ဂ (ရဋ္ဌ) ၄
ဘဒ္ဒ (အဂ္ဂသာဝက) **ကော** ၁၆၈-၉
ဘဒ္ဒကဉ္စနာ (ဘရိယာ) **ဂေါ** ၃၄၆
ဘဒ္ဒဇိတ္ထေရ ၅
ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယ (ကုမာရ) ၂၃
ဘဒ္ဒသာလ (အဂ္ဂသာဝက) **နာ** ၂၂၄
ဘဒ္ဒသာလ (ဗြာဟ္မဏ) ၂၂၁
ဘဒ္ဒါ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ရေ** ၁၉၇-၈
ဘလ္လိက (ဝါဏိဇ) ၁၁၊ ၃၄၂
ဘာရဒွါဇ (အဂ္ဂသာဝက) **က** ၃၁၂
ဘာဝိတတ္တ (မာဏဝက) ၁၈၅
ဘာဝိတတ္တ (အဂ္ဂသာဝက) **သု** ၁၉၀
ဘိယျသ (အဂ္ဂသာဝက) **ကော** ၃၀၅
ဘိယျသ (ကုမာရ) ၃၀၄
ဘီမရထ (နဂရ) ၂၆၄
ဘီမရထ (ရာဇာ) ၂၆၄

[ဘ-မ]

ဘေဝါရ (နဂရ) ၂၆၅
ဘေသကဠာဝန ၄
မကိလ (နဂရ) ၂၉၇
မကုဋ (စေတိယ) ၁၀၆
မကုလ (ပဗ္ဗတ) ၄
မခိလာဒေဝီ (ဘရိယာ) **သော** ၁၉၉၊ ၂၀၃
မင်္ဂလကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **မ** ၁၇၁
မင်္ဂလ (တာပသ) ၂၆၆
မင်္ဂလ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၈-၉၊ ၁၇၀၊ ၁၇၂-၃-၄-၅-၆-၇၊ ၂၈၂၊ ၃၄၈-၉
မင်္ဂလ (ဗြာဟ္မဏ) ၂၆၅
မင်္ဂလ (ဟတ္ထီ) ၆၁
မဇ္ဈိမဒေသ ၇၄
မဉ္ဇေရိက (နာဂဘဝန) ၃၃၈
မယူရ (ပါသာဒ) **ဒီ** ၁၅၇
မဟာဒေါဏ (နဂရ) ၂၂၀
မဟာဒေါဏ (နာဂရာဇာ) ၂၂၂
မဟာနာမ (ကုမာရ) ၆၉
မဟာနီပ (ဗောဓိရုက္ခ) **သု** ၂၃၈၊ ၃၅၀
မဟာပဒုမ (ကုမာရ) ၂၄၆
မဟာပဒုမကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **ပ** ၂၁၁
မဟာဗောဓိ (ရုက္ခ) **ဂေါ** ၁၅၈၊ ၃၂၂
မဟာမာယာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ဂေါ** ၇၃-၄၊ ၁၁၇၊ ၁၆၆၊ ၂၈၃၊ ၃၁၉၊ ၃၂၀၊ ၃၄၆

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ma]

Mahāmeru (pabbata) 52
Mahārucina (nāgarājā) 254
Mahāvana 4, 6
Mahāveḷu (Bodhirukkha) **Su** 243, 4
Mahāsāla (rukkha) 297, 302
Mahāsirīsa (rukkha) 150
Mahāsoṇa (Bodhirukkha) **Pa-Nā** 216, 244, 350
Māra (devaputta) 10
Migājina (uyyāna) 286
Mithila (uyyāna) 229, 230
Mithilā (nagara) 228, 230, 304
Mucalinda (nāgarājā) 11, 341
Mucalinda (sara) 11, 340
Mekhala (uyyāna) 185
Mekhala (vijātanagara) **Su** 184, 188, 190, 195, 202
Mekhala (pura) 178
Meṇḍaka (mahāseṭṭhi) 41
Medhaṅkara (upaṭṭhāka) **Si** 288
Medhaṅkara (Buddha) 83, 159
Meru (pabbata) 163
Moggallānatthera 51, 68, 211

[Ya]

Yaññadattabrāhmaṇa (Buddhapitā) **Ko** 302-5
Yasa (seṭṭhiputta) 22
Yasavatī (aggupaṭṭhikā) **Re** 198

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ya - Ra]

Yasavatī devī (bhariyā) **Maṁ** 171, 182
Yasavatī (nagara) 168-9, 270-1
Yasavatī (Migadāyavana) 268-9
Yasavatī devī (Buddhamātā) **Ve** 290, 294
Yasavā (pāsāda) **Ka-Maṁ** 171, 307
Yasavā rājā (Buddhapitā) **A** 205, 210
Yasavāhana (pāsāda) **Pa** 226
Yasuttara (pāsāda) **Pa** 211
Yasodharā (seṭṭhidhītā) 160
Yasodharā devī (Buddhamātā) **A** 205, 210
Yasodharā devī (bhariyā) **Go** 346
Yugandhara (pabbata) 17
Ratanagghi (pāsāda) **Re** 192
Ratanacaṅkama 10, 52-3, 341
Ratanacaṅkama (cetiya) 10, 341
Ratanāghara 10, 341
Ratanāghara (cetiya) 10, 341
Rativaḍḍhana (pāsāda) **Ve** 290
Rattakuvaraka (Bodhirukkha) **Dha** 259, 350
Rattasoṇa (Bodhirukkha) **Nā** 219, 220
Ramma (nagara) 107-8, 114
Ramma (pāsāda) **Go** 325, 346

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[မ]

မဟာမေရု (ပဗ္ဗတ) ၅၂
မဟာရုစိန(နာဂရာဇာ) ၂၅၄
မဟာဝန ၄၊၆
မဟာဝေဠု (ဗောဓိရုက္ခ) **သု** ၂၄၃-၄
မဟာသာလ (ရုက္ခ) ၂၉၇၊၃၀၂
မဟာသိရီသ (ရုက္ခ) ၁၅၀
မဟာသောဏ (ဗောဓိရုက္ခ) **ပ-နာ** ၂၁၆၊ ၂၄၄၊၃၅၀
မာရ (ဒေဝပုတ္တ) ၁၀
မိဂါဇိန (ဥယျာန) ၂၈၆
မိထိလ (ဥယျာန) ၂၂၉၊၂၃၀
မိထိလာ (နဂရ) ၂၂၈၊၂၃၀၊၃၀၄
မုစလိန္ဒ (နာဂရာဇာ) ၁၁၊၃၄၁
မုစလိန္ဒ (သရ) ၁၁၊၃၄၀
မေခလ (ဥယျာန) ၁၈၅
မေခလ (ဝိဇာတနဂရ) **သု** ၁၈၄၊ ၁၈၈၊၁၉၀၊၁၉၅၊၂၀၂
မေခလ (ပုရ) ၁၇၈
မေဏ္ဍက (မဟာသေဋ္ဌိ) ၄၁
မေဓင်္ကရ (ဥပဋ္ဌာက) **သိ** ၂၈၈
မေဓင်္ကရ (ဗုဒ္ဓ) ၈၃၊၁၅၉
မေရု (ပဗ္ဗတ) ၁၆၃
မောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရ ၅၁၊၆၈၊၂၁၁

[ယ]

ယညဒတ္တဗြာဟ္မဏ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **ကော** ၃၀၂-၅
ယသ (သေဋ္ဌိပုတ္တ) ၂၂
ယသဝတီ (အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ) **ရေ** ၁၉၈

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ယ-ရ]

ယသဝတီ ဒေဝီ(ဘရိယာ) **မံ** ၁၇၁၊၁၈၂
ယသဝတီ (နဂရ) ၁၆၈-၉၊၂၇၀-၁
ယသဝတီ (မိဂဒါယဝန) ၂၆၈-၉
ယသဝတီ ဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ဝေ** ၂၉၀၊၂၉၄
ယသဝါ (ပါသာဒ) **က-မံ** ၁၇၁၊၃၀၇
ယသဝါ ရာဇာ(ဗုဒ္ဓပိတာ) **အ** ၂၀၅၊၂၁၀
ယသဝါဟန (ပါသာဒ) **ပ** ၂၂၆
ယသုတ္တရ (ပါသာဒ) **ပ** ၂၁၁
ယသောဓရာ(သေဋ္ဌိဓီတာ) ၁၆၀
ယသောဓရာ ဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **အ** ၂၀၅၊၂၁၀
ယသောဓရာ ဒေဝီ (ဘရိယာ) **ဂေါ** ၃၄၆
ယုဂန္ဓရ (ပဗ္ဗတ) ၁၇
ရတနဂ္ဃိ (ပါသာဒ) **ရေ** ၁၉၂
ရတနစင်္ကမ ၁၀၊၅၂-၃၊၃၄၁
ရတနစင်္ကမ (စေတိယ) ၁၀၊၃၄၁
ရတနာဃရ ၁၀၊၃၄၁
ရတနာဃရ (စေတိယ) ၁၀၊၃၄၁
ရတိဝဍ္ဎန (ပါသာဒ) **ဝေ** ၂၉၀
ရတ္တကုဝရက (ဗောဓိရုက္ခ) ၂၅၉၊၃၅၀
ရတ္တသောဏ (ဗောဓိရုက္ခ) **နာ** ၂၁၉၊၂၂၀
ရမ္မ (နဂရ) ၁၀၇-၈၊၁၁၄
ရမ္မ (ပါသာဒ) **ဂေါ** ၃၂၅၊၃၄၆

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ra]

Ramma (aggupaṭṭhāka) **Ve** 295
Rammakumāra (Buddhaputta) **Pa** 212, 216
Rammavatī (vijātanagara) **Dī-Ko** 101-5, 155-6, 160, 168-9, 202
Rājagaha (nagara) 4, 5, 6, 7, 8, 13, 23, 38, 63, 70, 334
Rājāyatana (rukkha) 11, 342
Rādhavatī (nagara) 208
Rādhā (aggasāvikā) **Pa** 216
Rāma (pāsāda) **Ko** 160
Rāmabrāhmaṇa (lakkhaṇapāṭhaka) **Go** 323
Rāmā (aggasāvikā) **Su-Ve** 238, 294
Rāhulakumāra (Buddhaputta) **Go** 85, 328, 346
Rāhulamātā (bhariyā) **Go** 158, 322, 326, 330, 351
Rucānanda (seṭṭhidhītā) 227
Ruci (pāsāda) **Ve** 290
Rucigattābrāhmaṇī (bhariyā) **Ko** 302
Rucidevī (bhariyā) **Ko** 160, 169
Rucimā (pāsāda) **Maṁ** 171
Revata (upaṭṭhāka) **Si** 266
Revata (Buddha) 159, 170, 192-3-4-5-6-7, 349

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ra]

Revatatthera 5
Rocinībrāhmaṇī (bhariyā) **Ka** 296, 300

[La - Va]

Laṭṭhivana (uyyāna) 23, 25
Lumbinī (sālavana) 320, 322
Vajirinda (brāhmaṇa) 296
Vaṭaṁsa (pāsāda) **Su** 190
Vaṭaṁsikā devī (bhariyā) **Su** 184, 190
Vappatthera 22
Varuṇa (aggasāvaka) **Re** 195, 197
Varuṇa (aggupaṭṭhāka) **Su** 191
Varuṇa (upaṭṭhāka) **A-Pa** 210, 216
Varuṇa (uyyāna) 246
Varuṇa (brāhmaṇagāma) 246
Varuṇa (yavapālaka) 264
Varuṇakumāra (Buddhaputta) **Re** 192, 197
Varuṇārāma 193
Vasabha (brāhmaṇa) 246
Vasavatti (pāsāda) **Pa** 226
Vasuttara (pāsāda) **Pa** 211
Vasudattādevī (bhariyā) **Pa** 226, 233
Vāseṭṭha (upaṭṭhāka) **Nā** 224
Vigatānanda (brāhmaṇa) 176
Vicikoḷidevī (bhariyā) **Dha** 259, 262

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ရ]

ရမ္မ (အဂ္ဂုပဋ္ဌာက) **ဝေ** ၂၉၅
ရမ္မကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ပ** ၂၁၂၊ ၂၁၆
ရမ္မဝတီ (ဝိဇာတနဂရ) **ဒီ-ကော** ၁၀၁-၅၊ ၁၅၅-၆၊ ၁၆၀၊ ၁၆၈-၉၊ ၂၀၂
ရာဇဂဟ (နဂရ) ၄၊ ၅၊ ၆၊ ၇၊ ၈၊ ၁၃၊ ၂၃၊ ၃၈၊ ၆၃၊ ၇၀၊ ၃၃၄
ရာဇာယတန (ရုက္ခ) ၁၁၊ ၃၄၂
ရာဓဝတီ (နဂရ) ၂၀၈
ရာဓာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ပ** ၂၁၆
ရာမ (ပါသာဒ) **ကော** ၁၆၀
ရာမဗြာဟ္မဏ (လက္ခဏပါဌက) **ဂေါ** ၃၂၃
ရာမာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **သု-ဝေ** ၂၃၈၊ ၂၉၄
ရာဟုလကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ဂေါ** ၈၅၊ ၃၂၈၊ ၃၄၆
ရာဟုလမာတာ (ဘရိယာ) **ဂေါ** ၁၅၈၊ ၃၂၂၊ ၃၂၆၊ ၃၃၀၊ ၃၅၁
ရုစာနန္ဒ (သေဋ္ဌိဓီတာ) ၂၂၇
ရုစိ (ပါသာဒ) **ဝေ** ၂၉၀
ရုစိဂတ္တာဗြာဟ္မဏီ (ဘရိယာ) **ကော** ၃၀၂
ရုစိဒေဝီ (ဘရိယာ) **ကော** ၁၆၀၊ ၁၆၉
ရုစိမာ (ပါသာဒ) **မံ** ၁၇၁
ရေဝတ (ဥပဋ္ဌာက) **သိ** ၂၆၆
ရေဝတ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၁၇၀၊ ၁၉၂-၃-၄-၅-၆-၇၊ ၃၄၉

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ရ]

ရေဝတတ္ထေရ ၅
ရောစိနီဗြာဟ္မဏီ (ဘရိယာ) **က** ၂၉၆၊ ၃၀၀

[လ-ဝ]

လဋ္ဌိဝန (ဥယျာန) ၂၃၊ ၂၅
လုမ္ဗိနီ (သာလဝန) ၃၂၀၊ ၃၂၂
ဝဇိရိန္ဒ (ဗြာဟ္မဏ) ၂၉၆
ဝဋံသ (ပါသာဒ) **သု** ၁၉၀
ဝဋံသိကာ ဒေဝီ (ဘရိယာ) **သု** ၁၈၄၊ ၁၉၀
ဝပ္ပတ္ထေရ ၂၂
ဝရုဏ (အဂ္ဂသာဝက) **ရေ** ၁၉၅၊ ၁၉၇
ဝရုဏ (အဂ္ဂုပဋ္ဌာက) **သု** ၁၉၁
ဝရုဏ (ဥပဋ္ဌာက) **အ-ပ** ၂၁၀၊ ၂၁၆
ဝရုဏ (ဥယျာန) ၂၄၆
ဝရုဏ (ဗြာဟ္မဏဂါမ) ၂၄၆
ဝရုဏ (ယဝပါလက) ၂၆၄
ဝရုဏကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ရေ** ၁၉၂၊ ၁၉၇
ဝရုဏာရာမ ၁၉၃
ဝသဘ (ဗြာဟ္မဏ) ၂၄၆
ဝသဝတ္တိ (ပါသာဒ) **ပ** ၂၂၆
ဝသုတ္တရ (ပါသာဒ) **ပ** ၂၁၁
ဝသုဒတ္တာဒေဝီ (ဘရိယာ) **ပ** ၂၂၆၊ ၂၃၃
ဝါသေဋ္ဌ (ဥပဋ္ဌာက) **နာ** ၂၂၄
ဝိဂတာနန္ဒ (ဗြာဟ္မဏ) ၁၇၆
ဝိစိကောဠိဒေဝီ (ဘရိယာ) **ဓ** ၂၅၉၊ ၂၆၂

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Va]

Vijayuttara (saṅkha) 337
Vijita (pāsāda) **Nā** 217, 224
Vijitamitta (brāhmaṇa) 221
Vijitasaṅgāmaka (yavapālaka) 268
Vijitasenakumāra (Buddhaputta) **Ko-Ka** 160, 165, 169, 307, 312
Vijitābhirāma (pāsāda) **Nā** 217, 224
Vijitāvī (cakkavattirājā) 165-6-7
Vijitāvī (pāsāda) **Nā** 217, 224
Vijitāvī (rājā) 275
Vijitasenādevī (bhariyā) **Nā** 217-8, 224
Vidhura (aggasāvaka) **Ka** 299, 300
Vipassī (Buddha) 18, 72, 159, 277-8, 281-2-3, 349
Vipassīkumāra (Buddhaputta) **Vi** 277, 279
Vipularājā (Buddhapitā) **Re** 192, 197
Vipulādevī (Buddhamātā) **Re** 192, 197
Vimala (pāsāda) **Pi** 246
Vimalādevī (bhariyā) **Pi** 246, 253
Viraja (pāsāda) **Dha** 259
Visākhābrāhmaṇī (Buddhamātā) **Ka** 296, 299, 300
Visākhādevī (bhariyā) **A** 254, 258
Vissakamma (devaputta) 97, 105
Vīra (nigama) 268
Vīra (seṭṭhi) 268
Vīriya (uyyāna) 263
Vebhāra (vijātanagara) **Si** 263-4, 266
Vebhāra (pabbata) 13, 230
Verañjā (nagara) 4
Verocana (nāgarājā) 222
Vesālī (nagara) 4, 6
Vessantara (rājā) 6
Vessabhū (Buddha) 159, 285, 290-1-2-3, 295, 349
Vessabhūkumāra (Buddhaputta) **Ve** 290
Veḷu (Bodhirukkha) **Su** 240, 350
Veḷuvana (uyyāna) 25
Veḷuvana (mahāvihāra) 4, 6, 7, 25, 27

[Sa]

Saṁkiccatthera 41
Saṁsumārāgiri (nagara) 4
Sakkaraṭṭha 7
Saṅkassa (nagara) 158, 188, 273
Sakhilā (aggasāvikā) **Si** 288-9
Sañjaya (tāpasa) 260
Sañjaya (rājā) 260
Sañjīva (aggasāvaka) **Ka** 299, 300

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဝ]

ဝိဇယုတ္တရ (သင်္ခ) ၃၃၇
ဝိဇိတ (ပါသာဒ) **နာ** ၂၁၇၊ ၂၂၄
ဝိဇိတမိတ္တ (ဗြာဟ္မဏ) ၂၂၁
ဝိဇိတသင်္ဂါမက (ယဝပါလက) ၂၆၈
ဝိဇိတသေနကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ကော-က** ၁၆၀၊ ၁၆၅၊ ၁၆၉၊ ၃၀၇၊ ၃၁၂
ဝိဇိတာဘိရာမ (ပါသာဒ) **နာ** ၂၁၇၊ ၂၂၄
ဝိဇိတာဝီ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၁၆၅-၆-၇
ဝိဇိတာဝီ (ပါသာဒ) **နာ** ၂၁၇၊ ၂၂၄
ဝိဇိတာဝီ (ရာဇာ) ၂၇၅
ဝိဇိတသေနာဒေဝီ (ဘရိယာ) **နာ** ၂၁၇-၈၊ ၂၂၄
ဝိဓုရ (အဂ္ဂသာဝက) **က** ၂၉၉၊ ၃၀၀
ဝိပဿီ (ဗုဒ္ဓ) ၁၈၊ ၇၂၊ ၁၅၉၊ ၂၇၇-၈၊ ၂၈၁-၂-၃၊ ၃၄၉
ဝိပဿီကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ဝိ** ၂၇၇၊ ၂၇၉
ဝိပုလရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **ရေ** ၁၉၂၊ ၁၉၇
ဝိပုလာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ရေ** ၁၉၂၊ ၁၉၇
ဝိမလ (ပါသာဒ) **ပိ** ၂၄၆
ဝိမလာဒေဝီ (ဘရိယာ) **ပိ** ၂၄၆၊ ၂၅၃
ဝိရဇ (ပါသာဒ) **ဓ** ၂၅၉
ဝိသာခါဗြာဟ္မဏီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **က** ၂၉၆၊ ၂၉၉၊ ၃၀၀

[ဝ]

ဝိသာခါဒေဝီ (ဘရိယာ) **အ** ၂၅၄၊ ၂၅၈
ဝိဿကမ္မ (ဒေဝပုတ္တ) ၉၇၊ ၁၀၅
ဝီရ (နိဂမ) ၂၆၈
ဝီရ (သေဋ္ဌိ) ၂၆၈
ဝီရိယ (ဥယျာန) ၂၆၃
ဝေဘာရ (ဝိဇာတနဂရ) **သိ** ၂၆၃-၄၊ ၂၆၆
ဝေဘာရ (ပဗ္ဗတ) ၁၃၊ ၂၃၀
ဝေရဉ္ဇာ (နဂရ) ၄
ဝေရောစန (နာဂရာဇာ) ၂၂၂
ဝေသာလီ (နဂရ) ၄၊ ၆
ဝေဿန္တရ (ရာဇာ) ၆
ဝေဿဘူ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၂၈၅၊ ၂၉၀-၁-၂-၃၊ ၂၉၅၊ ၃၄၉
ဝေဿဘူကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ဝေ** ၂၉၀
ဝေဠု (ဗောဓိရုက္ခ) **သု** ၂၄၀၊ ၃၅၀
ဝေဠုဝန (ဥယျာန) ၂၅
ဝေဠုဝန (မဟာဝိဟာရ) ၄၊ ၆၊ ၇၊ ၂၅၊ ၂၇

[သ]

သံကိစ္စတ္ထေရ ၄၁
သံသုမာရဂိရိ (နဂရ) ၄
သက္ကရဋ္ဌ ၇
သင်္ကဿ (နဂရ) ၁၅၈၊ ၁၈၈၊ ၂၇၃
သခိလာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **သိ** ၂၈၈-၉
သဉ္စယ (တာပသ) ၂၆၀
သဉ္စယ (ရာဇာ) ၂၆၀
သဉ္ဇီဝ (အဂ္ဂသာဝက) **က** ၂၉၉၊ ၃၀၀

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sañjīvatthera	41
Sattapaṇṇi (guhā)	13
Satthavāhakumāra (Buddhaputta) **Ko**	302, 305
Santa (aggasāvaka) **A**	257-8
Santa (kumāra)	255
Santuṭṭha (pāsāda) **Ko**	302
Santusita (devarājā)	72
Santusita (pāsāda) **Ko**	302
Sabbakāma (aggasāvaka) **Su**	238
Sabbakāmādevī (bhariyā) **Si**	285, 289
Sabbakāmi (kumāra)	234
Sabbadassī (aggasāvaka) **Pi**	253
Sabbadassī (kumāra)	251
Sabbanāmā (aggasāvikā) **Dha**	262
Sabbamitta (upaṭṭhāka) **Ka**	312
Sabhiya (upaṭṭhāka) **Phu**	275
Samaṅga (upaṭṭhāka) **Ti**	271-2
Samavaṭṭakkhandhakumāra (Buddhaputta) **Vi**	277, 283
Samālā (aggasāvikā) **Ve**	294
Samuddā (aggasāvikā) **Ko**	305-6
Sambala (aggasāvaka) **Si**	266
Sambala (kumāra)	264
Sambhava (aggasāvaka) **Si**	288-9
Sambhava (upaṭṭhāka) **Re**	197
Sambhava (kumāra)	286-7
Sambhūta-isipatana	297

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saraṇa (aggasāvaka) **Su-Su**	190, 238
Saraṇa (aggupaṭṭhāka) **Su**	191
Saraṇa (uyyāna)	259
Saraṇa (kumāra)	185, 234
Saraṇa (vijātanagara) **Dha**	259, 261-2
Saraṇarājā (Buddhapitā) **Dha**	259, 262
Saraṇaṅkara (Buddha)	83, 159
Sarabhavatī (nagara)	293
Salala (vana)	268
Salala (Bodhirukkha) **Pa**	227, 350
Sahampati (mahābrahmā)	12, 16, 22, 342
Sāgata (upaṭṭhāka) **Dī**	155-6
Sāgara (upaṭṭhāka) **Su**	238
Sāgararājā (Buddhapitā) **A**	254, 257-8
Sātāgira (yakkha)	49
Sādhudevī (seṭṭhidhītā)	193
Sāmā (aggasāvikā) **Ka**	299, 300
Sāmāvatī (upāsikā)	41
Sāriputtatthera	5, 7, 41, 63, 71, 77, 85-6, 97, 211
Sāla (aggasāvaka) **Pa**	216
Sāla (Bodhirukkha) **Pa-Ve**	232-3 291, 294, 350

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဉ္ဇီဝတ္ထေရ	၄၁
သတ္တပဏ္ဏိ (ဂုဟာ)	၁၃
သတ္ထဝါဟကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ကော**	၃၀၂-၃၀၅
သန္တ (အဂ္ဂသာဝက) **အ**	၂၅၇-၈
သန္တ (ကုမာရ)	၂၅၅
သန္တုဋ္ဌ (ပါသာဒ) **ကော**	၃၀၂
သန္တုသိတ (ဒေဝရာဇာ)	၇၂
သန္တုသိတ (ပါသာဒ) **ကော**	၃၀၂
သဗ္ဗကာမ (အဂ္ဂသာဝက) **သု**	၂၃၈
သဗ္ဗကာမာဒေဝီ (ဘရိယာ) **သိ**	၂၈၅၊၂၈၉
သဗ္ဗကာမိ (ကုမာရ)	၂၃၄
သဗ္ဗဒဿီ (အဂ္ဂသာဝက) **ပိ**	၂၅၃
သဗ္ဗဒဿီ (ကုမာရ)	၂၅၁
သဗ္ဗနာမာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ဓ**	၂၆၂
သဗ္ဗမိတ္တ (ဥပဋ္ဌာက) **က**	၃၁၂
သဘိယ (ဥပဋ္ဌာက) **ဖု**	၂၇၅
သမင်္ဂ (ဥပဋ္ဌာက) **တိ**	၂၇၁-၂
သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ဝိ**	၂၇၇၊၂၈၃
သမာလာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ဝေ**	၂၉၄
သမုဒ္ဒါ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ကော**	၃၀၅-၆
သမ္ဗလ (အဂ္ဂသာဝက) **သိ**	၂၆၆
သမ္ဗလ (ကုမာရ)	၂၆၄
သမ္ဘဝ (အဂ္ဂသာဝက) **သိ**	၂၈၈-၉
သမ္ဘဝ (ဥပဋ္ဌာက) **ရေ**	၁၉၇
သမ္ဘဝ (ကုမာရ)	၂၈၆-၇
သမ္ဘူတဣသိပတန	၂၉၇

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သရဏ (အဂ္ဂသာဝက) **သု-သု**	၁၉၀၊၂၃၈
သရဏ (အဂ္ဂုပဋ္ဌာက) **သု**	၁၉၁
သရဏ (ဥယျာန)	၂၅၉
သရဏ (ကုမာရ)	၁၈၅၊၂၃၄
သရဏ (ဝိဇာတနဂရ) **ဓ**	၂၅၉၊၂၆၁-၂
သရဏရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **ဓ**	၂၅၉၊၂၆၂
သရဏင်္ကရ (ဗုဒ္ဓ)	၈၃၊၁၅၉
သရဘဝတီ (နဂရ)	၂၉၃
သလလ (ဝန)	၂၆၈
သလလ (ဗောဓိရုက္ခ) **ပ**	၂၂၇၊၃၅၀
သဟမ္ပတိ (မဟာဗြဟ္မာ)	၁၂၊၁၆၊၂၂၊၃၄၂
သာဂတ (ဥပဋ္ဌာက) **ဒီ**	၁၅၅-၆
သာဂရ (ဥပဋ္ဌာက) **သု**	၂၃၈
သာဂရရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **အ**	၂၅၄၊၂၅၇-၈
သာတာဂိရ (ယက္ခ)	၄၉
သာဓုဒေဝီ (သေဋ္ဌိဓီတာ)	၁၉၃
သာမာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **က**	၂၉၉၊၃၀၀
သာမာဝတီ (ဥပါသိကာ)	၄၁
သာရိပုတ္တတ္ထေရ	၅၊၇၊၄၁၊၆၃၊၇၁၊၇၇၊၈၅-၆၊၉၇၊၂၁၁
သာလ (အဂ္ဂသာဝက) **ပ**	၂၁၆
သာလ (ဗောဓိရုက္ခ) **ပ-ဝေ**	၂၃၂-၃၊၂၉၁၊၂၉၄၊၃၅၀

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Sa]

Sāla (vana) 160, 172, 185, 205, 212, 246, 254, 277, 291, 336
Sālakalyāṇi (Bodhirukkha) **Ko** 161, 169, 350
Sālatthera 213-4
Sālavatī (nagara) 263
Sāvatthi (nagara) 6
Siṁsapā (vana) 273
Sikhī (Buddha) 159, 285-6-7-8-9 290, 349
Sikhīkumāra (bodhisatta) **Si** 285
Siggavatthera 5
Siddhatthakumāra (bodhisatta) **Si-Go** 38, 263, 324, 327, 337, 340-1
Siddhattha (Buddha)159, 263-4-5-6-7, 348-9
Sineru (pabbata) 52, 106, 193
Siri (pāsāda) **A** 205
Sirī (pāsāda) **Su** 240
Sirinanda (pāsāda) **Su-Ka** 240, 307
Sirinanda (uyyāna) 236
Sirima (uyyāna) 272
Sirimā (aggupaṭṭhikā) **Ve-Re** 198, 295
Sirimā (pāsāda) **Maṁ-Ve** 171, 277
Sirimādevī (Buddhamātā) **Phu-Su** 184, 190, 275, 273, 276
Sirimādevī (bhariyā) **A** 205 210
Sirivaḍḍha (aggupaṭṭhāka) **Si** 289
Sirivaḍḍha (ājīvaka) 234
Sirivaḍḍha (pāsāda) **A** 205
Sirivaḍḍha (rājā) 274
Sirivaḍḍhā (seṭṭhidhītā) 273
Sirivaḍḍhana (upāsaka) 273
Sirivaḍḍhana (nagara) 175
Sirivaḍḍhana (pāsāda) **Su-Su** 184, 234
Sirivaḍḍhana (yavapālaka) 260
Sirivaḍḍhanā (kumārī) 291
Sirivanagahana 175
Sirī (pāsāda) **Su** 240
Sirīnandādevī (bhariyā) **Su** 240, 243
Sirīsa (Bodhirukkha) **Ka** 296, 299, 300, 350
Silārāma 243
Sīlavakumāra (Buddhaputta) **Maṁ** 171, 182
Sīvalā (aggasāvikā) **Maṁ-Si** 182-3, 266
Sivikā (abhinikkhamanayāna) **A-Si-Ve** 205, 210, 263, 291, 350

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ]

သာလ (ဝန) ၁၆၀၊ ၁၇၂၊ ၁၈၅၊ ၂၀၅၊ ၂၁၂၊ ၂၄၆၊ ၂၅၄၊ ၂၇၇၊ ၂၉၁၊ ၃၃၆
သာလကလျာဏိ (ဗောဓိရုက္ခ) **ကော** ၁၆၁၊ ၁၆၉၊ ၃၅၀
သာလတ္ထေရ ၂၁၃-၄
သာလဝတီ (နဂရ) ၂၆၃
သာဝတ္ထိ (နဂရ) ၆
သိံသပါ (ဝန) ၂၇၃
သိခီ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၂၈၅-၆-၇-၈-၉ ၂၉၀၊ ၃၄၉
သိခီကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **သိ** ၂၈၅
သိဂ္ဂဝတ္ထေရ ၅
သိဒ္ဓတ္ထကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **သိ-ဂေါ** ၃၈၊ ၂၆၃၊ ၃၂၄၊ ၃၂၇၊ ၃၃၇၊ ၃၄၀-၁
သိဒ္ဓတ္ထ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၂၆၃-၄-၅-၆-၇၊ ၃၄၈-၉
သိနေရု (ပဗ္ဗတ) ၅၂၊ ၁၀၆၊ ၁၉၃
သိရိ (ပါသာဒ) **အ** ၂၀၅
သိရီ (ပါသာဒ) **သု** ၂၄၀
သိရိနန္ဒ (ပါသာဒ) **သု-က** ၂၄၀ ၃၀၇
သိရိနန္ဒ (ဥယျာန) ၂၃၆
သိရိမ (ဥယျာန) ၂၇၂
သိရိမာ (အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ) **ဝေ-ရေ** ၁၉၈၊ ၂၉၅
သိရိမာ (ပါသာဒ) **မံ-ဝေ** ၁၇၁၊ ၂၇၇
သိရိမာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ဖု-သု** ၁၈၄၊ ၁၉၀၊ ၂၇၅၊ ၂၇၃၊ ၂၇၆
သိရိမာဒေဝီ (ဘရိယာ) **အ** ၂၀၅ ၂၁၀
သိရိဝဍ္ဎ (အဂ္ဂုပဋ္ဌာက) **သိ** ၂၈၉
သိရိဝဍ္ဎ (အာဇီဝက) ၂၃၄
သိရိဝဍ္ဎ (ပါသာဒ) **အ** ၂၀၅
သိရိဝဍ္ဎ (ရာဇာ) ၂၇၄
သိရိဝဍ္ဎာ (သေဋ္ဌိဓီတာ) ၂၇၃
သိရိဝဍ္ဎန (ဥပါသက) ၂၇၃
သိရိဝဍ္ဎန (နဂရ) ၁၇၅
သိရိဝဍ္ဎန (ပါသာဒ) **သု-သု** ၁၈၄၊ ၂၃၄
သိရိဝဍ္ဎန (ယဝပါလက) ၂၆၀
သိရိဝဍ္ဎနာ (ကုမာရီ) ၂၉၁
သိရိဝနဂဟန ၁၇၅
သိရီ (ပါသာဒ) **သု** ၂၄၀
သိရီနန္ဒာဒေဝီ (ဘရိယာ) **သု** ၂၄၀၊ ၂၄၃
သိရီသ (ဗောဓိရုက္ခ) **က** ၂၉၆၊ ၂၉၉၊ ၃၀၀၊ ၃၅၀
သိလာရာမ ၂၄၃
သီလဝကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **မံ** ၁၇၁၊ ၁၈၂
သီဝလာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **မံ-သိ** ၁၈၂-၃၊ ၂၆၆
သိဝိကာ (အဘိနိက္ခမနယာန) **အ-သိ-ဝေ** ၂၀၅၊ ၂၁၀၊ ၂၆၃၊ ၂၉၁၊ ၃၅၀

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Sa]

Sīhakumāra (Buddhaputta) **So** 199, 203
Suguttā (aggupaṭṭhikā) **Si** 289
Sucandaka (nagara) 255-6
Sucandakasirī (pāsāda) **Si** 285
Sucanda (pāsāda) **Su** 190
Sucandana (uyyāna) 205
Sucandana (pāsāda) **Su** 234
Sucandādevī (Buddhamātā) **Pi** 253
Sucitta (nigama) 290
Sucittādevī (bhariyā) **Ve** 291, 294
Sucindhana (uyyāna) 254
Sucindhara (nāginī) 254
Sucindhara (brāhmaṇa) 164
Sucirinda (nigama) 296
Suciloma (yakkha) 49
Sujāta (aggasāvaka) **Pa** 232-3
Sujāta (ājīvaka) 246
Sujāta (yavapālaka) 277
Sujāta (Buddha) 159, 234, 239, 241-2-3-4, 251
Sujāta (brāhmaṇa) 202-3
Sujāta (rājaputta) 229
Sujāta (rājā) 268, 270
Sujātakumāra (bodhisatta) **Su** 240
Sujātā (aggasāvikā) **So-Pi** 203, 253
Sujātā (kumārī) 117, 336, 347
Sujātā (seṭṭhidhītā) 8, 9
Sujātādevī (Buddhamātā) **Pa-Ko** 160, 168-9, 226, 232-3
Sutanudevī (bhariyā) **Vi** 277, 283
Sudattatthera 5
Sudattarājā (Buddhapitā) **Su-Su-Pi** 184, 190, 234, 238, 245, 253
Sudattādevī (Buddhamātā) **Su** 234, 238
Sudattā (aggasāvikā) **Ti** 271-2
Sudassana (aggasāvaka) **Su** 243-4
Sudassana (assarājā) (abhinikkkhamanayāna) **A** 254
Sudassana (uyyāna) 207, 234
Sudassana (devarājā) 246-7-8, 251
Sudassana (pāsāda) **Re-Dha** 192, 259
Sudassana (kumāra) 240-1
Sudassana (vijātanagara) **Su** 201, 234, 236-7-8, 257, 302
Sudassana (nigama) 285
Sudassana (pabbata) 153, 246
Sudassana (mahāvihāra) 107-8-9, 265

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[**သ**]

သီဟကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **သော** ၁၉၉၊ ၂၀၃
သုဂုတ္တာ (အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ) **သိ** ၂၈၉
သုစန္ဒက (နဂရ) ၂၅၅-၆
သုစန္ဒကသိရီ (ပါသာဒ) **သိ** ၂၈၅
သုစန္ဒ (ပါသာဒ) **သု** ၁၉၀
သုစန္ဒန (ဥယျာန) ၂၀၅
သုစန္ဒန (ပါသာဒ) **သု** ၂၃၄
သုစန္ဒာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ပိ** ၂၅၃
သုစိတ္တ (နိဂမ) ၂၉၀
သုစိတ္တာဒေဝီ (ဘရိယာ) **ဝေ** ၂၉၁၊ ၂၉၄
သုစိန္ဓန (ဥယျာန) ၂၅၄
သုစိန္ဓရ (နာဂိနီ) ၂၅၄
သုစိန္ဓရ (ဗြာဟ္မဏ) ၁၆၄
သုစိရိန္ဒ (နိဂမ) ၂၉၆
သုစိလောမ (ယက္ခ) ၄၉
သုဇာတ (အဂ္ဂသာဝက) **ပ** ၂၃၂-၃
သုဇာတ (အာဇီဝက) ၂၄၆
သုဇာတ (ယဝပါလက) ၂၇၇
သုဇာတ (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၂၃၄၊ ၂၃၉၊ ၂၄၁-၂-၃-၄၊ ၂၅၁
သုဇာတ (ဗြာဟ္မဏ) ၂၀၂-၃
သုဇာတ (ရာဇပုတ္တ) ၂၂၉
သုဇာတ (ရာဇာ) ၂၆၈၊ ၂၇၀
သုဇာတကုမာရ (ဗောဓိသတ္တ) **သု** ၂၄၀
သုဇာတာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **သော-ပိ** ၂၀၃၊ ၂၅၃
သုဇာတာ (ကုမာရီ) ၁၁၇၊ ၃၃၆၊ ၃၄၇
သုဇာတာ (သေဋ္ဌိဓီတာ) ၈၊ ၉
သုဇာတာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ပ-ကော** ၁၆၀၊ ၁၆၈-၉၊ ၂၂၆၊ ၂၃၂-၃
သုတနုဒေဝီ (ဘရိယာ) **ဝိ** ၂၇၇၊ ၂၈၃
သုဒတ္တတ္ထေရ ၅
သုဒတ္တရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **သု-သု-ပိ** ၁၈၄၊ ၁၉၀၊ ၂၃၄၊ ၂၃၈၊ ၂၄၅၊ ၂၅၃
သုဒတ္တာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **သု** ၂၃၄၊ ၂၃၈
သုဒတ္တာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **တိ** ၂၇၁-၂
သုဒဿန (အဂ္ဂသာဝက) **သု** ၂၄၃-၄
သုဒဿန (အဿရာဇာ) (အဘိနိက္ခမနယာန) **အ** ၂၅၄
သုဒဿန (ဥယျာန) ၂၀၇၊ ၂၃၄
သုဒဿန (ဒေဝရာဇာ) ၂၄၆-၇-၈၊ ၂၅၁
သုဒဿန (ပါသာဒ) **ရေ-ဓ** ၁၉၂၊ ၂၅၉
သုဒဿန (ကုမာရ) ၂၄၀-၁
သုဒဿန (ဝိဇာတနဂရ) **သု** ၂၀၁၊ ၂၃၄၊ ၂၃၆-၇-၈၊ ၂၅၇၊ ၃၀၂
သုဒဿန (နိဂမ) ၂၈၅
သုဒဿန (ပဗ္ဗတ) ၁၅၃၊ ၂၄၆
သုဒဿန (မဟာဝိဟာရ) ၁၀၇-၈-၉၊ ၂၆၅

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Sa]

Sudassana (rājā) 293
Sudassana (seṭṭhidhītā) 277
Sudassanatthera 240
Sudassanārāma 261
Sudassanādevī (Buddhamātā) **A** 254, 257-8
Sudassanādevī (Bhariyā) **Vi-Re** 192, 197, 277
Sudeva (aggasāvaka) **Maṁ-Su** 182, 243-4
Sudeva (māṇavaka) 178
Sudevarājā (Buddhapitā) **Dī-Nā** 101, 155-6, 217, 224
Suddhodanarājā (Buddhapitā) **Go** 27, 37, 74, 117, 166, 283, 309, 320, 322, 324, 328, 346
Sudhañña (nagara) 253
Sudhaññavatī (vijātanagara) **Re-Pi** 192, 197, 245
Sudhañña (seṭṭhi) 212
Sudhamma (uyyāna) 199, 200, 241
Sudhamma (vijātanagara) **So** 199, 203
Sudhammarājā (Buddhapitā) **So** 199, 203
Sudhammavatī (nagara) 241
Sudhammā (aggasāvikā) **A** 257-8
Sudhammā (devamahāsabhā) 308-9
Sudhammādevī (Buddhamātā) **So** 199, 203
Sunanda (ājīvaka) 106, 240
Sunanda (gāma) 160
Sunanda (cakkavattirājā) 176-7-8
Sunanda (nagara) 202
Sunanda (pāsāda) **Vi** 277
Sunandarājā (Buddhapitā) **Ko** 160, 168-9
Sunanda (vihāra) 202
Sunandaka (ājīvaka) 161
Sunandavatī (nagara) 187, 272
Sunandā (aggasāvikā) **Dī** 155-6
Sunandādevī (Buddhamātā) **Dha** 259, 262
Sunandābrāhmaṇī (bhariyā) **Ka** 307, 312,
Sunandārāma 106, 150, 272
Sunimmala (pāsāda) **Pi** 246
Sunetta (aggasāvaka) **So** 203
Sunetta (upaṭṭhāka) **Dha** 262
Sunetta (kumāra) 210
Sunettā (brāhmaṇakaññā) 263
Sundara (nagara) 302-3, 308-9
Sundarī (aggasāvikā) **A** 210
Suppatiṭṭhita (tittha) 9
Suppatītarājā (Buddhapitā) **Ve** 290, 294
Suppabuddhakumāra (Buddhaputta) **Ve** 291, 294

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ]

သုဒဿန (ရာဇာ) ၂၉၃
သုဒဿန (သေဋ္ဌိဓီတာ) ၂၇၇
သုဒဿနတ္ထေရ ၂၄၀
သုဒဿနာရာမ ၂၆၁
သုဒဿနာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **အ** ၂၅၄၊ ၂၅၇-၈
သုဒဿနာဒေဝီ (ဘရိယာ) **ဝိ-ရေ** ၁၉၂၊ ၁၉၇၊ ၂၇၇
သုဒေဝ (အဂ္ဂသာဝက) **မံ-သု** ၁၈၂၊ ၂၄၃-၄
သုဒေဝ (မာဏဝက) ၁၇၈
သုဒေဝရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **ဒီ-နာ** ၁၀၁၊ ၁၅၅-၆၊ ၂၁၇၊ ၂၂၄
သုဒ္ဓောဒနရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **ဂေါ** ၂၇၊ ၃၇၊ ၇၄၊ ၁၁၇၊ ၁၆၆၊ ၂၈၃၊ ၃၀၉၊ ၃၂၀၊ ၃၂၂၊ ၃၂၄၊ ၃၂၈၊ ၃၄၆
သုဓည (နဂရ) ၂၅၃
သုဓညဝတီ (ဝိဇာတနဂရ) **ရေ-ပိ** ၁၉၂၊ ၁၉၇၊ ၂၄၅
သုဓည (သေဋ္ဌိ) ၂၁၂
သုဓမ္မ (ဥယျာန) ၁၉၉၊ ၂၀၀၊ ၂၄၁
သုဓမ္မ (ဝိဇာတနဂရ) **သော** ၁၉၉၊ ၂၀၃
သုဓမ္မရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **သော** ၁၉၉၊ ၂၀၃
သုဓမ္မဝတီ (နဂရ) ၂၄၁
သုဓမ္မာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **အ** ၂၅၇-၈
သုဓမ္မာ (ဒေဝမဟာသဘာ) ၃၀၈-၉
သုဓမ္မာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **သော** ၁၉၉၊ ၂၀၃
သုနန္ဒ (အာဇီဝက) ၁၀၆၊ ၂၄၀
သုနန္ဒ (ဂါမ) ၁၆၀
သုနန္ဒ (စက္ကဝတ္တိရာဇာ) ၁၇၆-၇-၈
သုနန္ဒ (နဂရ) ၂၀၂
သုနန္ဒ (ပါသာဒ) **ဝိ** ၂၇၇
သုနန္ဒရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **ကော** ၁၆၀၊ ၁၆၈-၉
သုနန္ဒ (ဝိဟာရ) ၂၀၂
သုနန္ဒက (အာဇီဝက) ၁၆၁
သုနန္ဒဝတီ (နဂရ) ၁၈၇၊ ၂၇၂
သုနန္ဒာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ဒီ** ၁၅၅-၆
သုနန္ဒာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ဓ** ၂၅၉၊ ၂၆၂
သုနန္ဒာဗြာဟ္မဏီ (ဘရိယာ) **က** ၃၀၇၊ ၃၁၂၊
သုနန္ဒာရာမ ၁၀၆၊ ၁၅၀၊ ၂၇၂
သုနိမ္မလ (ပါသာဒ) **ပိ** ၂၄၆
သုနေတ္တ (အဂ္ဂသာဝက) **သော** ၂၀၃
သုနေတ္တ (ဥပဋ္ဌာက) **ဓ** ၂၆၂
သုနေတ္တ (ကုမာရ) ၂၁၀
သုနေတ္တာ (ဗြာဟ္မဏကညာ) ၂၆၃
သုန္ဒရ (နဂရ) ၃၀၂-၃၊ ၃၀၈-၉
သုန္ဒရီ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **အ** ၂၁၀
သုပ္ပတိဋ္ဌိတ (တိတ္ထ) ၉
သုပ္ပတီတရာဇာ (ဗုဒ္ဓပိတာ) **ဝေ** ၂၉၀၊ ၂၉၄
သုပ္ပဗုဒ္ဓကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **ဝေ** ၂၉၁၊ ၂၉၄

Nāmānukkamo Piṭṭhaṅko

[Sa]

Suppala (pāsāda) **Si** 263
Suphassādevī (Buddhamātā) **Si** 263, 266
Subha (pāsāda) **Ko-Go** 160, 325, 346
Subhadda (aggasāvaka) **Ko** 168-9
Subhadda (māṇavaka) 164
Subhadda (yavapālaka) 296
Subhaddatthera 165
Subhaddā (aggasāvikā) **Re** 197-8
Subhaddādevī (bhariyā) **Ti** 268, 271-2, 278
Subhavatī (uyyāna) 302
Subhavatī (nagara) 207
Subhāvitatta (rājā) 213
Sumaṅgala (aggasāvaka) **Dī** 155-6
Sumaṅgala (uyyāna) 240
Sumaṅgala (vijātanagara) **Su** 239, 240, 243-4, 251
Sumana (upaṭṭhāka) **Pa** 232
Sumana (Buddha) 159, 170, 185-6-7-8-9, 190, 191, 348-9
Sumanamahādevī (bhariyā) **Su** 234, 238
Sumanā (aggasāvikā) **A** 210
Sumitta (kumāra) 264
Sumitta (ājīvaka) 227
Sumitta (aggasāvaka) **Si** 266
Sumedha (Buddha) 134-5-6-7-8, 159, 349
Sumedha (brāhmaṇa) 88-9, 90, 95, 99, 100-1, 107, 110, 114-Ādi,
Sumedhādevī (Buddhamātā) **Dī-Su** 101, 151
Surakkhita (rājaputta) 274
Surakkhita (aggasāvaka) **Phu** 275
Suragiri (pāsāda) **A** 254
Suragiri (nagara) 176
Suramma (pāsāda) **Go** 325, 346
Surasena (nagara) 265
Surasena (vihāra) 265
Surādhā (aggasāvikā) **Pa** 216
Surāma (pāsāda) **Ko** 160
Surāmā (aggasāvikā) **Su-Si** 238, 266
Surindara (rājā) 208
Surindavata (uyyāna) 303
Surindavatī (nagara) 303
Suruci (pāsāda) **Ve** 290
Suruci (brāhmaṇa) 178, 181
Suruci (brāhmaṇagāma) 178
Suvaṇṇabhāra (pāsāda) **Phu** 273
Susīma (brāhmaṇa) 256
Sūriyavatī (nagara) 286
Setabya (uyyāna) 314
Setabya (nagara) 314
Setārāma 203

နာမာနုက္ကမော ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ]

သုပ္ပလ (ပါသာဒ) **သိ** ၂၆၃
သုဖဿာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **သိ** ၂၆၃၊ ၂၆၆
သုဘ (ပါသာဒ) **ကော-ဂေါ** ၁၆၀၊ ၃၂၅၊ ၃၄၆
သုဘဒ္ဒ (အဂ္ဂသာဝက) **ကော** ၁၆၈-၉
သုဘဒ္ဒ (မာဏဝက) ၁၆၄
သုဘဒ္ဒ (ယဝပါလက) ၂၉၆
သုဘဒ္ဒတ္ထေရ ၁၆၅
သုဘဒ္ဒါ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ရေ** ၁၉၇-၈
သုဘဒ္ဒါဒေဝီ (ဘရိယာ) **တိ** ၂၆၈၊ ၂၇၁-၂၊ ၂၇၈
သုဘဝတီ (ဥယျာန) ၃၀၂
သုဘဝတီ (နဂရ) ၂၀၇
သုဘာဝိတတ္တ (ရာဇာ) ၂၁၃
သုမင်္ဂလ (အဂ္ဂသာဝက) **ဒီ** ၁၅၅-၆
သုမင်္ဂလ (ဥယျာန) ၂၄၀
သုမင်္ဂလ (ဝိဇာတနဂရ) **သု** ၂၃၉၊ ၂၄၀၊ ၂၄၃-၄၊ ၂၅၁
သုမန (ဥပဋ္ဌာက) **ပ** ၂၃၂
သုမန (ဗုဒ္ဓ) ၁၅၉၊ ၁၇၀၊ ၁၈၅-၆-၇-၈-၉၊ ၁၉၀၊ ၁၉၁၊ ၃၄၈-၉
သုမနမဟာဒေဝီ (ဘရိယာ) **သု** ၂၃၄၊ ၂၃၈
သုမနာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **အ** ၂၁၀
သုမိတ္တ (ကုမာရ) ၂၆၄
သုမိတ္တ (အာဇီဝက) ၂၂၇
သုမိတ္တ (အဂ္ဂသာဝက) **သိ** ၂၆၆
သုမေဓ (ဗုဒ္ဓ) ၁၃၄-၅-၆-၇-၈၊ ၁၅၉၊ ၃၄၉
သုမေဓ (ဗြာဟ္မဏ) ၈၈-၉၊ ၉၀၊ ၉၅၊ ၉၉၊ ၁၀၀-၁၊ ၁၀၇၊ ၁၁၀၊ ၁၁၄-အာဒိ၊
သုမေဓာဒေဝီ (ဗုဒ္ဓမာတာ) **ဒီ-သု** ၁၀၁၊ ၁၅၁
သုရက္ခိတ (ရာဇပုတ္တ) ၂၇၄
သုရက္ခိတ (အဂ္ဂသာဝက) **ဖု** ၂၇၅
သုရဂိရိ (ပါသာဒ) **အ** ၂၅၄
သုရဂိရိ (နဂရ) ၁၇၆
သုရမ္မ (ပါသာဒ) **ဂေါ** ၃၂၅၊ ၃၄၆
သုရသေန (နဂရ) ၂၆၅
သုရသေန (ဝိဟာရ) ၂၆၅
သုရာဓာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **ပ** ၂၁၆
သုရာမ (ပါသာဒ) **ကော** ၁၆၀
သုရာမာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **သု-သိ** ၂၃၈၊ ၂၆၆
သုရိန္ဒရ (ရာဇာ) ၂၀၈
သုရိန္ဒဝတ (ဥယျာန) ၃၀၃
သုရိန္ဒဝတီ (နဂရ) ၃၀၃
သုရုစိ (ပါသာဒ) **ဝေ** ၂၉၀
သုရုစိ (ဗြာဟ္မဏ) ၁၇၈၊ ၁၈၁
သုရုစိ (ဗြာဟ္မဏဂါမ) ၁၇၈
သုဝဏ္ဏဘာရ (ပါသာဒ) **ဖု** ၂၇၃
သုသီမ (ဗြာဟ္မဏ) ၂၅၆
သူရိယဝတီ (နဂရ) ၂၈၆
သေတဗျ (ဥယျာန) ၃၁၄
သေတဗျ (နဂရ) ၃၁၄
သေတာရာမ ၂၀၃

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Senā (nigama)	8, 336, 347
Senā (kuṭumbika)	336, 347
Senārāma	275
Selakumāra (Buddhaputta) **A**	254, 258
Selatthera	256
Soṇa (aggasāvaka) **Ve**	292, 294
Soṇā (aggasāvikā) **Su**	190-1
Soṇa (kumāra)	291
Soṇakatthera	5
Soṇatthera	248
Sotthika (aggupaṭṭhāka) **Ve**	295
Sotthija (upaṭṭhāka) **Ko**	305
Sotthiya (tiṇahāraka)	337, 347
Sonuttara (Assarājā) (abhinikkhamanayāna) **ti**	268
Sobhana (vijātanagara) **A**	254, 257-8
Sobhavatī (vijātanagara) **Ko**	302, 305
Sobhita (upaṭṭhāka) **Pi**	253
Sobhita (Buddha)	159, 170, 200, 202-3, 248-9
Soma (yavapālaka)	307
Somanassādevī (bhariyā) **Si**	263, 266
Somavaḍḍhana (pāsāda) **Su**	184
Soreyya (nagara)	208, 292
[Ha]	
Haṁsa (pāsāda) **Phu, Dī**	157, 273
Haṁsavatī (uyyāna)	226
Haṁsavatī (vijātanagara) **Pa**	226, 229, 232-3
Haṁsavaha (assarājā) (abhinikkhamanayāna) **Su**	240
Haṁsavā (pāsāda) **Ka**	307
Hatthāḷavaka	166
Hatthāḷavaka (aggupaṭṭhāku-pāsikā) **Go**	346
Hatthiyāna (abhinikkhamanayāna) **Dī-Su-Su-Phu-Si-Ko**	184, 234, 238, 273, 285, 302, 350
Hārita (mahāsāvaka) **Dha**	261
Himavanta (vana)	96-7, 223, 310
Hema (hatthī)	61
Hemavata (yakkha)	49

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သေနာ (နိဂမ)	၈၊၃၃၆၊၃၄၇
သေနာ (ကုဋုမ္ဗိက)	၃၃၆၊၃၄၇
သေနာရာမ	၂၇၅
သေလကုမာရ (ဗုဒ္ဓပုတ္တ) **အ**	၂၅၄၊ ၂၅၈
သေလတ္ထေရ	၂၅၆
သောဏ (အဂ္ဂသာဝက) **ဝေ**	၂၉၂၊ ၂၉၄
သောဏာ (အဂ္ဂသာဝိကာ) **သု**	၁၉၀-၁
သောဏ (ကုမာရ)	၂၉၁
သောဏကတ္ထေရ	၅
သောဏတ္ထေရ	၂၄၈
သောတ္ထိက (အဂ္ဂုပဋ္ဌာက) **ဝေ**	၂၉၅
သောတ္ထိဇ (ဥပဋ္ဌာက) **ကော**	၃၀၅
သောတ္ထိယ (တိဏဟာရက)	၃၃၇၊ ၃၄၇
သောနုတ္တရ(အဿရာဇာ) (အဘိနိက္ခမနယာန) **တိ**	၂၆၈
သောဘန (ဝိဇာတနဂရ) **အ**	၂၅၄၊ ၂၅၇-၈
သောဘဝတီ (ဝိဇာတနဂရ) **ကော**	၃၀၂၊၃၀၅
သောဘိတ (ဥပဋ္ဌာက) **ပိ**	၂၅၃
သောဘိတ (ဗုဒ္ဓ)	၁၅၉၊၁၇၀၊၂၀၀၊ ၂၀၂-၃၊၂၄၈-၉
သောမ (ယဝပါလက)	၃၀၇
သောမနဿာဒေဝီ (ဘရိယာ) **သိ**	၂၆၃၊၂၆၆
သောမဝဍ္ဎန (ပါသာဒ) **သု**	၁၈၄
သောရေယျ (နဂရ)	၂၀၈၊၂၉၂
[ဟ]	
ဟံသ (ပါသာဒ) **ဖု၊ ဒီ**	၁၅၇၊၂၇၃
ဟံသဝတီ (ဥယျာန)	၂၂၆
ဟံသဝတီ (ဝိဇာတနဂရ) **ပ**	၂၂၆၊ ၂၂၉၊၂၃၂-၃
ဟံသဝဟ (အဿရာဇာ) (အဘိနိက္ခမနယာန) **သု**	၂၄၀
ဟံသဝါ (ပါသာဒ) **က**	၃၀၇
ဟတ္ထာဠဝက	၁၆၆
ဟတ္ထာဠဝက (အဂ္ဂုပဋ္ဌာကု-ပါသိကာ) **ဂေါ**	၃၄၆
ဟတ္ထိယာန (အဘိနိက္ခမနယာန) **ဒီ-သု-သု-ဖု-သိ-ကော**	၁၈၄၊၂၃၄၊ ၂၃၈၊၂၇၃၊၂၈၅၊၃၀၂၊၃၅၀
ဟာရိတ (မဟာသာဝက) **ဓ**	၂၆၁
ဟိမဝန္တ (ဝန)	၉၆-၇၊၂၂၃၊၃၁၀
ဟေမ (ဟတ္ထိ)	၆၁
ဟေမဝတ (ယက္ခ)	၄၉

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akkamittha = Akkamittho (Ka)	112
Aṅgīrasānaṁ = Bhagīrathānaṁ (Sī) Bhagīrasānaṁ (Ka)	28
Accharāpaharaṇayoggaṁ = Accharāphoṭanayoggaṁ (Ka)	44
Ajjhāciṇṇaṁ = Āciṇṇaṁ (Sī, I)	129
Aññatarenājīvakena = Varuṇindharenājīvakena (Sī, I)	193
Aññataro bhikkhu = Nando gopālako (Sī, Ka)	78
Aññāsikoṇḍaññatthero = Aññākoṇḍañña... (Sī)	70
Aṭṭhanavutisahassānaṁ = Aṭṭhanavutisatasahassānaṁ (Ka)	256
Aṭṭhasattatisahassānaṁ = Aṭṭhasattatisatasahassānaṁ (Ka)	256
Aṭṭhārasa gāthā = Vīsati gāthāyo (sabbattha)	348
Aṭṭhāsītisahassānaṁ = Aṭṭhāsītisatasahassānaṁ (Ka)	256
Aḍḍhamāsaṁ = Aṭṭhamāse (Sī, I)	234
Ativisāradaṁ = Ativiya sāradaṁ (Sī, I)	221
Atisītalasaliladhara... = Asitasaliladhara... (Sī)	64
Atītā Buddhā = Atītānāgatā Buddhā (Sī, I)	223
Atulaṁ dassetvā obhāsaṁ, virocetvā sadevake = Atulaṁ dassayitvāna, obhāsetvā sadevake (Sī, Ka)	258
Ada = Ādāya (Sī)	117
Adhitiṭṭhatha = Adhiṭṭhatha (Ka)	84
Anantatejo = Anantasīlo (Sī, I)	268
Anavayo = Anāmayo (Sī, I)	311

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မ-ပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အက္ကမိတ္တ = အက္ကမိတ္တော (က)	၁၁၂
အင်္ဂီရသာနံ = ဘဂီရထာနံ (သီ) ဘဂီရသာနံ (က)	၂၈
အစ္ဆရာပဟရဏယောဂ္ဂံ = အစ္ဆရာဖောဋနယောဂ္ဂံ (က)	၄၄
အဇ္ဈာစိဏ္ဏံ = အာစိဏ္ဏံ (သီ၊ ဣ)	၁၂၉
အညတရေနာဇီဝကေန = ဝရုဏိန္ဒရေနာဇီဝကေန (သီ၊ ဣ)	၁၉၃
အညတရော ဘိက္ခု = နန္ဒော ဂေါပါလကော (သီ၊ က)	၇၈
အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရော = အညာကောဏ္ဍည····(သီ)	၇၀
အဋ္ဌနဝုတိသဟဿာနံ = အဋ္ဌနဝုတိသတသဟဿာနံ (က)	၂၅၆
အဋ္ဌသတ္တတိသဟဿာနံ = အဋ္ဌသတ္တတိသတသဟဿာနံ (က)	၂၅၆
အဋ္ဌာရသ ဂါထာ = ဝီသတိ ဂါထာယော (သဗ္ဗတ္ထ)	၃၄၈
အဋ္ဌာသီတိသဟဿာနံ = အဋ္ဌာသီတိသတသဟဿာနံ (က)	၂၅၆
အဍ္ဎမာသံ = အဋ္ဌမာသေ (သီ၊ ဣ)	၂၃၄
အတိဝိသာရဒံ = အတိဝိယ သာရဒံ (သီ၊ ဣ)	၂၂၁
အတိသီတလသလိလဓရ···· = အသိတသလိလဓရ····(သီ)	၆၄
အတီတာ ဗုဒ္ဓါ = အတီတာနာဂတာ ဗုဒ္ဓါ (သီ၊ ဣ)	၂၂၃
အတုလံ ဒဿေတွာ ဩဘာသံ၊ ဝိရောစေတွာ သဒေဝကေ = အတုလံ ဒဿယိတွာန၊ ဩဘာသေတွာ သဒေဝကေ (သီ၊ က)	၂၅၈
အဒ = အာဒါယ (သီ)	၁၁၇
အဓိတိဋ္ဌထ = အဓိဋ္ဌထ (က)	၈၄
အနန္တတေဇော = အနန္တသီလော (သီ၊ ဣ)	၂၆၈
အနဝယော = အနာမယော (သီ၊ ဣ)	၃၁၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anubhuttapañjarāhi = Bhūtasañcārāhi (Sī)	320
Anussarāgamaṁ = Anussārāgamaṁ (Ka)	14
Anekaratanasamujjalita = ...samujjotita (Sī, I)	192
Anomaṁ = Anupamaṁ (Sī, I)	294
Antarāyo = Antarāyaṁ (Sī, I, Ka)	352
Antobhastagataṁ = Antobhastragataṁ (Sī)	81
Aparimitāyukesu manussesu = Aparimitāyukā manussā hutvā (Ka)	254
Apariyosite = Aparisodhite (Sī)	113
Apāyabhūmiṁ = Apāyaṁ (Sī, I)	148
Abbhāhima... = Abbhamahika... (Sī, I)	63
Abbhuggamanaṁ = Uṭṭhānaṁ (Sī, I)	127
Abhibhavitvā = Abhivihacca (Ka)	174
Abhivandiyamāno = Abhinandiyamāno (Sī, I)	119
Amararuciradassane = Ruciradassane (Sī, I)	264
Amitarucira = ...suci... (Sī, I)	192
Arimanthakaṁ = Arijanamanthakaṁ (Ka)	330
Arundhavatīnagare = Amaravatīnagare (Sī, I)	162
Avirajjhitvā patto = Avirajjhitvāva gato (Sī)	19
Asaṅkhobhā = Asaṅkhobbhā (Sī, I)	169
Asanarukkhamūle = Ambarukkhamūle (Ka)	207
Asādhāraṇāni = Asubharāni (Sī)	7
Asurehi durabhibhavane = Surāripurābhibhavane (Sī, I)	207
[Ā]	
Ākāsaṭṭhaṁ = Ākāsagaṁ (Sī, I)	102
Āmukkamuttāhāra... = Āmuttamuttaṅkita... (Sī)	105
Āhani = Ahani (Ka)	177
Āḷārañca udakañca = Ālārañca uddakañca (Sī)	8

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အနုဘုတ္တပဉ္ဇရာဟိ = ဘူတသဉ္စာရာဟိ (သီ)	၃၂၀
အနုဿရာဂမံ = အနုဿာရာဂမံ (က)	၁၄
အနေကရတနသမုဇ္ဇလိတ = ····သမုဇ္ဇောတိတ (သီ၊ ဣ)	၁၉၂
အနောမံ = အနုပမံ (သီ၊ ဣ)	၂၉၄
အန္တရာယော = အန္တရာယံ (သီ၊ ဣ၊ က)	၃၅၂
အန္တောဘသ္တဂတံ = အန္တောဘသ္တြဂတံ (သီ)	၈၁
အပရိမိတာယုကေသု မနုဿေသု = အပရိမိတာယုကာ မနုဿာ ဟုတွာ (က)	၂၅၄
အပရိယောသိတေ = အပရိသောဓိတေ (သီ)	၁၁၃
အပါယဘူမိံ = အပါယံ (သီ၊ ဣ)	၁၄၈
အဗ္ဘာဟိမ···· = အဗ္ဘမဟိက····(သီ၊ ဣ)	၆၃
အဗ္ဘုဂ္ဂမနံ = ဥဋ္ဌာနံ (သီ၊ ဣ)	၁၂၇
အဘိဘဝိတွာ = အဘိဝိဟစ္စ (က)	၁၇၄
အဘိဝန္ဒိယမာနော = အဘိနန္ဒိယမာနော (သီ၊ ဣ)	၁၁၉
အမရရုစိရဒဿနေ = ရုစိရဒဿနေ (သီ၊ ဣ)	၂၆၄
အမိတရုစိရ = ····သုစိ····(သီ၊ ဣ)	၁၉၂
အရိမန္ထကံ = အရိဇနမန္ထကံ (က)	၃၃၀
အရုန္ဓဝတီနဂရေ = အမရဝတီနဂရေ (သီ၊ ဣ)	၁၆၂
အဝိရဇ္ဈိတွာ ပတ္တော = အဝိရဇ္ဈိတွာဝ ဂတော (သီ)	၁၉
အသင်္ခေါဘာ = အသင်္ခေါဗ္ဘာ (သီ၊ ဣ)	၁၆၉
အသနရုက္ခမူလေ = အမ္ဗရုက္ခမူလေ (က)	၂၀၇
အသာဓာရဏာနိ = အသုဘရာနိ (သီ)	၇
အသုရေဟိ ဒုရဘိဘဝနေ = သုရာရိပုရာဘိဘဝနေ (သီ၊ ဣ)	၂၀၇
[အာ]	
အာကာသဋ္ဌံ = အာကာသဂံ (သီ၊ ဣ)	၁၀၂
အာမုက္ကမုတ္တာဟာရ···· = အာမုတ္တမုတ္တင်္ကိတ····(သီ)	၁၀၅
အာဟနိ = အဟနိ (က)	၁၇၇
အာဠာရဉ္စ ဥဒကဉ္စ = အာလာရဉ္စ ဥဒ္ဒကဉ္စ (သီ)	၈

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[U]

Uccāraṭṭhānamhi = Ussāsaṭṭhānamhi (Ka) 94
Udakapubbuḷakaṁ = ...bubbulakaṁ (Sī, I) 193
Udayañca vayañca = Udayavyayaṁ (Sī, I) 219
Udayabbayavasena = Udayavyayavasena (Sī, I) 219
Udayabbayavasena = Udayavyaya... (Sī, I) 161
Udānudānassa = Uddānuddānassa (Sī) 115
Udānetvā = Udānento (Sī) 10
Upahato = Upahato byathito (Sī, I) 141
Upāsakena = Tāpasena (Sī, I) 273
Uppajjanti = Uppajjanti sambahulā vā (Sī, I) 227
Ubhato = Uggato (Sī, I) 202

[E - O]

Ekako = Eko (Ka) 49
Ekajālamakāsi = Ekajālamālamakāsi (Sī, I, Ka) 247
Otthaṭāti adhigatā = Otthaṭāti otthaṭāva adhigatā (Sī, I, Ka) 225
Olokesīti evaṁ olokapadena = Ulloketīti evaṁ ullokapadena (Sī) 63

[Ka]

Kaṇḍakaṁ = Kanthakaṁ (Sī) Kaṇṭakaṁ (Ka) 7, 73
Kaṇḍako = Ājānīyo kanthako (Sī) 322
Kathānusandhiṁ = Gāthānusandhiṁ (Ka) 1
Kamattānaṁ = Kathamattānaṁ (Sī) 78
Kalināsanassa = Kalisāsanassa (Ka) 2
Kāka = Kākavaka (Ka) 249
Kācamaṇivaṇṇehi = Marakatamaṇivaṇṇehi (Ka) 245
Kāmakāmavaṇṇakāmasuddhināmakā = Sucisuruciratuvaḍḍhananāmakā
(Sī, I) 296
Kālo kho te = Kāloyaṁ te (Syā, Ka) 72

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဥ]

ဥစ္စာရဋ္ဌာနမှိ = ဥဿာသဋ္ဌာနမှိ (က) ၉၄
ဥဒကပုဗ္ဗုဠကံ = ...ဗုဗ္ဗုလကံ (သီ၊ ဣ) ၁၉၃
ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ = ဥဒယဗျယံ (သီ၊ ဣ) ၂၁၉
ဥဒယဗ္ဗယဝသေန = ဥဒယဗျယဝသေန (သီ၊ ဣ) ၂၁၉
ဥဒယဗ္ဗယဝသေန = ဥဒယဗျယ.... (သီ၊ ဣ) ၁၆၁
ဥဒါနုဒါနဿ = ဥဒ္ဒါနုဒ္ဒါနဿ (သီ) ၁၁၅
ဥဒါနေတွာ = ဥဒါနေန္တော (သီ) ၁၀
ဥပဟတော = ဥပဟတော ဗျထိတော (သီ၊ ဣ) ၁၄၁
ဥပါသကေန = တာပသေန (သီ၊ ဣ) ၂၇၃
ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ = ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ သမ္ဗဟုလာ ဝါ (သီ၊ ဣ) ၂၂၇
ဥဘတော = ဥဂ္ဂတော (သီ၊ ဣ) ၂၀၂

[ဧ-ဩ]

ဧကကော = ဧကော (က) ၄၉
ဧကဇာလမကာသိ = ဧကဇာလမာလမကာသိ (သီ၊ ဣ၊ က) ၂၄၇
ဩတ္ထဋာတိ အဓိဂတာ = ဩတ္ထဋာတိ ဩတ္ထဋာဝ အဓိဂတာ (သီ၊ ဣ၊ က) ၂၂၅
ဩလောကေသီတိ ဧဝံ ဩလောကပဒေန = ဥလ္လောကေတီတိ
ဧဝံ ဥလ္လောကပဒေန (သီ) ၆၃

[က]

ကဏ္ဍကံ = ကန္ထကံ (သီ) ကဏ္ဋကံ (က) ၇၊၇၃
ကဏ္ဍကော = အာဇာနီယော ကန္ထကော (သီ) ၃၂၂
ကထာနုသန္ဓိံ = ဂါထာနုသန္ဓိံ (က) ၁
ကမတ္တာနံ = ကထမတ္တာနံ (သီ) ၇၈
ကလိနာသနဿ = ကလိသာသနဿ (က) ၂
ကာက = ကာကဝက (က) ၂၄၉
ကာစမဏိဝဏ္ဏေဟိ = မရကတမဏိဝဏ္ဏေဟိ (က) ၂၄၅
ကာမကာမဝဏ္ဏကာမသုဒ္ဓိနာမကာ =
သုစိသုရုစိရတိဝဍ္ဎနနာမကာ (သီ၊ ဣ) ၂၉၆
ကာလော ခေါ တေ = ကာလောယံ တေ (သျာ၊ က) ၇၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kāḷadevalo = Kāḷadevilo (Ka)	322
Kittimanantaṁ = Khyātimanantaṁ (Sī, I)	145
Kittihāsañca = ...sātañca (Sī, I)	147
Kintu = Kiṁ karosi (Sī, I)	132
Kilesamalasodhane = ...dhovane (Sī, I)	93
Kīḷati devehi = Kila tidivehi (Sī)	145
Kuṭṭā = Kuḍḍā (Sī, I)	123
Kunda = Kakudha (Sī, I)	201
Kularūpamahābhogissariyavasena = Kularūpamati-vibhavissariyavasena (Sī, I)	88
Kusaladhamma = ...kamma (Ka)	95
Kesaggamattampi = Appamattampi (Ka)	173
Koṭisahassaṁ = Koṭisatasahassaṁ (Ka)	187
Koṭisahassā = Koṭisatasahassā (Ka)	188
Koṭisatasahassānaṁ = Koṭisahassānaṁ (Sī, I)	261
Koṭisatasahassānaṁ = Navakoṭisahassānaṁ (Sī, I)	177
Koṇā = Kokā (Ka)	103
[Kha - Ga]	
Khipitanti = Khipitañcāti (Sī, Ka)	67
Khemavatuyyāne = Khemuyyāne (Sī, I)	296
Gaṅgātīre = Rahade (Sī, I)	220
Gantvā = Patvā (Sī, I, Ka)	237
Gandhānubaddha = Gandhāvabaddha (Ka)	119
Gamissāma = Kathessāma (Ka)	3
Gamissāmāti = Bhavissāmāti (Sī, I)	124
Gahakāraṁ = Gahakārakaṁ (Sī)	10
Gāmaṇḍalā = Gomaṇḍalā (Sī, I)	82
Gāmavarā ca santi = Gāmavarā vasanti (Ka) Gāmavare vasanti (Ka)	35
Gītanāmena = Gahitanāmena (Ka)	354

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[က]	
ကာဠဒေဝလော = ကာဠဒေဝိလော (က)	၃၂၂
ကိတ္တိမနန္တံ = ချာတိမနန္တံ (သီ၊ ဣ)	၁၄၅
ကိတ္တိဟာသဉ္စ = ····သာတဉ္စ (သီ၊ ဣ)	၁၄၇
ကိန္တု = ကိံ ကရောသိ (သီ၊ ဣ)	၁၃၂
ကိလေသမလသောဓနေ = ····ဓောဝနေ (သီ၊ ဣ)	၉၃
ကီဠတိ ဒေဝေဟိ = ကီလ တိဒိဝေဟိ (သီ)	၁၄၅
ကုဋ္ဋာ = ကုဍ္ဍာ (သီ၊ ဣ)	၁၂၃
ကုန္ဒ = ကကုဓ (သီ၊ ဣ)	၂၀၁
ကုလရူပမဟာဘောဂိဿရိယဝသေန = ကုလရူပမတိဝိဘဝိဿရိယဝသေန (သီ၊ ဣ)	၈၈
ကုသလဓမ္မ = ····ကမ္မ (က)	၉၅
ကေသဂ္ဂမတ္တမ္ပိ = အပ္ပမတ္တမ္ပိ (က)	၁၇၃
ကောဋိသဟဿံ = ကောဋိသတသဟဿံ (က)	၁၈၇
ကောဋိသဟဿာ = ကောဋိသတသဟဿာ (က)	၁၈၈
ကောဋိသတသဟဿာနံ = ကောဋိသဟဿာနံ (သီ၊ ဣ)	၂၆၁
ကောဋိသတသဟဿာနံ = နဝကောဋိသဟဿာနံ (သီ၊ ဣ)	၁၇၇
ကောဏာ = ကောကာ (က)	၁၀၃
[ခ-ဂ]	
ခိပိတန္တိ = ခိပိတဉ္စာတိ (သီ၊ က)	၆၇
ခေမဝတုယျာနေ = ခေမုယျာနေ (သီ၊ ဣ)	၂၉၆
ဂင်္ဂါတီရေ = ရဟဒေ (သီ၊ ဣ)	၂၂၀
ဂန္တွာ = ပတွာ (သီ၊ ဣ၊ က)	၂၃၇
ဂန္ဓာနုဗဒ္ဓ = ဂန္ဓာဝဗဒ္ဓ (က)	၁၁၉
ဂမိဿာမ = ကထေဿာမ (က)	၃
ဂမိဿာမာတိ = ဘဝိဿာမာတိ (သီ၊ ဣ)	၁၂၄
ဂဟကာရံ = ဂဟကာရကံ (သီ)	၁၀
ဂါမဏ္ဍလာ = ဂေါမဏ္ဍလာ (သီ၊ ဣ)	၈၂
ဂါမဝရာ စ သန္တိ = ဂါမဝရာ ဝသန္တိ (က) ဂါမဝရေ ဝသန္တိ (က)	၃၅
ဂီတနာမေန = ဂဟိတနာမေန (က)	၃၅၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ga]	
Guṇasārarahite = Guṇasuññaguṇasārarahite (Sī, I)	227
Gumbagumbāyamānaṁ = Gumugumāyamānaṁ (Sī, I)	119
Gumbagumbāyamāne = Gumugumāyamāne (Sī, I)	214
Guhāsela = Guhasela (Sī, I)	268
Gotamī sirimā ceva = Kāligotamī Sirimā (Sī, I)	295
[Gha]	
Ghanakkhandho = Jātaruciro (Sī, I) Ghanaruciro (Ka)	244
Ghanabhāvena = Meghabhāvena (Sī, I)	313
Ghanameghapaṭalato = Ghanarājito (Sī, I)	199
Ghanavivaramupagataṁ = Ghanavivaragataṁ (Sī, I)	8
Ghorāpi sappā’namukhāpi sappā = Ghoravisānaghorāpi sappā (Ka)	103
[Ca - Cha - Ja - Ña - Ta]	
Catumahādīparajjaṁ = Catudīpikamahārajjaṁ (Sī, I)	242
Cattāro cāti sasambhārā = Cattālīsa sambhārā (Sī)	50
Cavanabhavanānīti = Cavana-uppajjanānīti (Sī, I)	127
Cārusugandharukkhā = Tārusugandharukkhā (Ka)	32
Cittagū paddhagūti = Cittabhū sabalabhūti (Ka)	48
Chappakārā = Cakkākāraṁ (Sī, I)	139
Chāyāsalilasampanne = Godhāsalilasampāte (Sī, I)	353
Jaññaṁ = Ñātañca (Sī, I)	154
Jaṭilo = Jaṭiko (Sī, I)	231
Janasandhassa = Saccasandhassa (Sī, I, Ka)	267
Jalajāmalāvikala = Jalamānāmalāvikala (Sī, I)	12
Jānamahaṁ mahārāja, mayhaṁ cakkassa sambhavaṁ = Māra jānāmahaṁ mayhaṁ, cakkassa pana sambhavaṁ (Ka)	331
Ñāṇassa = Viññāṇassa (Sī)	48
( ) = Taṁ sandhāyāha (Ka)	14

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဂ]	
ဂုဏသာရရဟိတေ = ဂုဏသုညဂုဏသာရရဟိတေ (သီ၊ ဣ)	၂၂၇
ဂုမ္ဗဂုမ္ဗာယမာနံ = ဂုမုဂုမာယမာနံ (သီ၊ ဣ)	၁၁၉
ဂုမ္ဗဂုမ္ဗာယမာနေ = ဂုမုဂုမာယမာနေ (သီ၊ ဣ)	၂၁၄
ဂုဟာသေလ = ဂုဟသေလ (သီ၊ ဣ)	၂၆၈
ဂေါတမီ သိရိမာ စေဝ = ကာလိဂေါတမီ သိရိမာ (သီ၊ ဣ)	၂၉၅
[ဃ]	
ဃနက္ခန္ဓော = ဇာတရုစိရော (သီ၊ ဣ) ဃနရုစိရော (က)	၂၄၄
ဃနဘာဝေန = မေဃဘာဝေန (သီ၊ ဣ)	၃၁၃
ဃနမေဃပဋလတော = ဃနရာဇိတော (သီ၊ ဣ)	၁၉၉
ဃနဝိဝရမုပဂတံ = ဃနဝိဝရဂတံ (သီ၊ ဣ)	၈
ဃောရာပိ သပ္ပါ’နမုခါပိ သပ္ပါ = ဃောရဝိသာနဃောရာပိ သပ္ပါ (က)	၁၀၃
[စ-ဆ-ဇ-ဉ-တ]	
စတုမဟာဒီပရဇ္ဇံ = စတုဒီပိကမဟာရဇ္ဇံ (သီ၊ ဣ)	၂၄၂
စတ္တာရော စာတိ သသမ္ဘာရာ = စတ္တာလီသ သမ္ဘာရာ (သီ)	၅၀
စဝနဘဝနာနီတိ = စဝနဥပ္ပဇ္ဇနာနီတိ (သီ၊ ဣ)	၁၂၇
စာရုသုဂန္ဓရုက္ခာ = တာရုသုဂန္ဓရုက္ခာ (က)	၃၂
စိတ္တဂူ ပဒ္ဓဂူတိ = စိတ္တဘူ သဗလဘူတိ (က)	၄၈
ဆပ္ပကာရာ = စက္ကာကာရံ (သီ၊ ဣ)	၁၃၉
ဆာယာသလိလသမ္ပန္နေ = ဂေါဓာသလိလသမ္ပာတေ (သီ၊ ဣ)	၃၅၃
ဇညံ = ဉာတဉ္စ (သီ၊ ဣ)	၁၅၄
ဇဋိလော = ဇဋိကော (သီ၊ ဣ)	၂၃၁
ဇနသန္ဓဿ = သစ္စသန္ဓဿ (သီ၊ ဣ၊ က)	၂၆၇
ဇလဇာမလာဝိကလ = ဇလမာနာမလာဝိကလ (သီ၊ ဣ)	၁၂
ဇာနမဟံ မဟာရာဇ၊ မယှံ စက္ကဿ သမ္ဘဝံ = မာရ ဇာနာမဟံ မယှံ၊ စက္ကဿ ပန သမ္ဘဝံ (က)	၃၃၁
ဉာဏဿ = ဝိညာဏဿ (သီ)	၄၈
( ) = တံ သန္ဓာယာဟ (က)	၁၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Taṁ disvā = Yaṁ disvā (Sī)	348
Taṁ saṁsārasotaṁ = Taṁ chinditvā (Ka)	115
Tatiyaṁ = Dutiyaṁ (Sī, Ka)	89
Tatiyābhisamayo = Dhammābhisamayo (Sī, I)	164
Tattakampi samānaṁ = Kittakampi samānaṁ (Sī, I)	180
Tadāpi = Tatthāpi (Sī, I)	72
Tapussabhallikā = Tapassubhallukā (Sī, I)	342
Tamagaṇaṁ = Tamagataṁ (Sī, I)	184
Tamantarahitaṁ = Samantarahitaṁ (Sī)	156, 169
Tambanakhatuṅganāsa = ...tuṅganakhasiniddhanakha... (Sī)	290
Tassābhisamayā = Tassāpi abhisamayā (Ka)	235
Tāraṇaparimocanakaraṇākāradassanatthaṁ = Tāraṇaparimocanā-kāradassanatthaṁ (Sī)	150
Tiṇahārako = Brāhmaṇo (Sī, I)	337
Tisatasahassaṁ = Satasahassaṁ (Sī, I)	157
Tisahassādhikāni = Asītisahassādhikāni (Ka) Aṭṭhasahassādhikāni (?)	354
Tusitapure = Tusitabhavane (Ka)	317
Tusitabhavane = Tusitapure (Ka)	6
Tena maggena = Ekena pana maggena (Sī)	91
Tehi parivuto = Bahūni pāṭihāriyāni dassento (Sī, I)	193
[Tha - Da]	
Thutisaṅgītāni = Thutisatāni (Sī)	338
Daṭṭhabbo = Daṭṭhabbaṁ (Sī, I)	48
Daditvāna = Cajitvāna (Sī, I)	167
Dasavassesu jātesu = Atikkantesu antarakappesu (Sī, I)	184
Divasakarātirekajutivisarabhavane = ...juti viya surabhavane (Sī, I)	150
Dīghañcāyu = Dīghañcāyuṁ (Sī, I)	145

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ]	
တံ ဒိသွာ = ယံ ဒိသွာ (သီ)	၃၄၈
တံ သံသာရသောတံ = တံ ဆိန္ဒိတွာ (က)	၁၁၅
တတိယံ = ဒုတိယံ (သီ၊ က)	၈၉
တတိယာဘိသမယော = ဓမ္မာဘိသမယော (သီ၊ ဣ)	၁၆၄
တတ္တကမ္ပိ သမာနံ = ကိတ္တကမ္ပိ သမာနံ (သီ၊ ဣ)	၁၈၀
တဒါပိ = တတ္ထာပိ (သီ၊ ဣ)	၇၂
တပုဿဘလ္လိကာ = တပဿုဘလ္လုကာ (သီ၊ ဣ)	၃၄၂
တမဂဏံ = တမဂတံ (သီ၊ ဣ)	၁၈၄
တမန္တရဟိတံ = သမန္တရဟိတံ (သီ)	၁၅၆၊ ၁၆၉
တမ္ဗနခတုင်္ဂနာသ = ...တုင်္ဂနခသိနိဒ္ဓနခ.... (သီ)	၂၉၀
တဿာဘိသမယာ = တဿာပိ အဘိသမယာ (က)	၂၃၅
တာရဏပရိမောစနကရဏာကာရဒဿနတ္ထံ = တာရဏပရိမောစနာ-ကာရဒဿနတ္ထံ (သီ)	၁၅၀
တိဏဟာရကော = ဗြာဟ္မဏော (သီ၊ ဣ)	၃၃၇
တိသတသဟဿံ = သတသဟဿံ (သီ၊ ဣ)	၁၅၇
တိသဟဿာဓိကာနိ = အသီတိသဟဿာဓိကာနိ (က) အဋ္ဌသဟဿာဓိကာနိ (?)	၃၅၄
တုသိတပုရေ = တုသိတဘဝနေ (က)	၃၁၇
တုသိတဘဝနေ = တုသိတပုရေ (က)	၆
တေန မဂ္ဂေန = ဧကေန ပန မဂ္ဂေန (သီ)	၉၁
တေဟိ ပရိဝုတော = ဗဟူနိ ပါဋိဟာရိယာနိ ဒဿေန္တော (သီ၊ ဣ)	၁၉၃
[ထ-ဒ]	
ထုတိသင်္ဂီတာနိ = ထုတိသတာနိ (သီ)	၃၃၈
ဒဋ္ဌဗ္ဗော = ဒဋ္ဌဗ္ဗံ (သီ၊ ဣ)	၄၈
ဒဒိတွာန = စဇိတွာန (သီ၊ ဣ)	၁၆၇
ဒသဝဿေသု ဇာတေသု = အတိက္ကန္တေသု အန္တရကပ္ပေသု (သီ၊ ဣ)	၁၈၄
ဒိဝသကရာတိရေကဇုတိဝိသရဘဝနေ = ...ဇုတိ ဝိယ သုရဘဝနေ (သီ၊ ဣ)	၁၅၀
ဒီဃဉ္စာယု = ဒီဃဉ္စာယုံ (သီ၊ ဣ)	၁၄၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Da - Dha - Na]	
Devatāyo = Devakāyā (I)	103
Devorohaṇaṁ = Devorohaṇañca (Sī)	351
Dhanapālakanāgavinayanasamaye = Dhanapālakagahapati-vinayanasamaye (Sī, I)	287
Dhanarajjaputtadārapariccāganti = Dārapariccāgaṁ puttapariccāgaṁ rajjapariccāganti (Ka)	18
Dhammiko nāma = Dhammako nāma (Sī)	96
Na uggacchati = Anuddhaṁ gacchati na bhavati na hoti (Sī, I)	126
Nagaraṁ pana vijahati = Nagarampi na vijahati (Ka)	351
Naṅgalakaraṇaṭṭhāna = Vappamaṅgalavappakaraṇaṭṭhāna (Sī, I)	324
Nabhamhāpi = Nagamhā (Sī, I, Ka)	103
Naradevasamāgame = Naramarūnaṁ samāgame (Sī, I)	344
Naramarūhi = Narasārehi (Sī, I, Ka)	197
Navakanakaruciradaṇḍa = ...danta... (Sī)	288
Na vivarīyati = Na avāpurīyati (Sī, I) Vivarissati (Ka)	331
Navutivassasahassāni = Pañcanavutivassāni (Sī, I) Pañcanavutivassasahassāni (Ka)	226
Nānāvidha = Nānāvesa (Sī, I)	88
Nāmārāmaṁ = Nāmuyyānaṁ (Sī, I)	219
Nāmetaṁ = Nāmete (Sī, Ka)	318
Nāyako = So Jino (Ka)	291
Nārisaya = Nārisa (Sī, I) Nāriya (Ka)	268
Nāhārakiccaṁ = Na nahānakiccaṁ (Sī, I)	342
Nikīlitaṁ = Nikīḷitaṁ (Sī, I, Ka)	82
Nivāsinaṁ = Nivāsinā (Ka)	33
Nisabha = Usabha (Ka)	268
[Pa]	
( ) = Paribhogena saṇikaṁ kilissati (Ka)	98
Paṅkajapuṇḍarīkā = Mahāpaṅkajapuṇḍarīkehi (Ka)	30

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဒ-ဓ-န]	
ဒေဝတာယော = ဒေဝကာယာ (ဣ)	၁၀၃
ဒေဝေါရောဟဏံ = ဒေဝေါရောဟဏဉ္စ (သီ)	၃၅၁
ဓနပါလကနာဂဝိနယနသမယေ = ဓနပါလကဂဟပတိ-ဝိနယနသမယေ (သီ၊ ဣ)	၂၈၇
ဓနရဇ္ဇပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂန္တိ = ဒါရပရိစ္စာဂံ ပုတ္တပရိစ္စာဂံ ရဇ္ဇပရိစ္စာဂန္တိ (က)	၁၈
ဓမ္မိကော နာမ = ဓမ္မကော နာမ (သီ)	၉၆
န ဥဂ္ဂစ္ဆတိ = အနုဒ္ဓံ ဂစ္ဆတိ န ဘဝတိ န ဟောတိ (သီ၊ ဣ)	၁၂၆
နဂရံ ပန ဝိဇဟတိ = နဂရမ္ပိ န ဝိဇဟတိ (က)	၃၅၁
နင်္ဂလကရဏဋ္ဌာန = ဝပ္ပမင်္ဂလဝပ္ပကရဏဋ္ဌာန (သီ၊ ဣ)	၃၂၄
နဘမှာပိ = နဂမှာ (သီ၊ ဣ၊ က)	၁၀၃
နရဒေဝသမာဂမေ = နရမရူနံ သမာဂမေ (သီ၊ ဣ)	၃၄၄
နရမရူဟိ = နရသာရေဟိ (သီ၊ ဣ၊ က)	၁၉၇
နဝကနကရုစိရဒဏ္ဍ = ····ဒန္တ····(သီ)	၂၈၈
န ဝိဝရီယတိ = န အဝါပုရီယတိ (သီ၊ ဣ) ဝိဝရိဿတိ (က)	၃၃၁
နဝုတိဝဿသဟဿာနိ = ပဉ္စနဝုတိဝဿာနိ (သီ၊ ဣ) ပဉ္စနဝုတိဝဿသဟဿာနိ (က)	၂၂၆
နာနာဝိဓ = နာနာဝေသ (သီ၊ ဣ)	၈၈
နာမာရာမံ = နာမုယျာနံ (သီ၊ ဣ)	၂၁၉
နာမေတံ = နာမေတေ (သီ၊ က)	၃၁၈
နာယကော = သော ဇိနော (က)	၂၉၁
နာရိသယ = နာရိသ (သီ၊ ဣ) နာရိယ (က)	၂၆၈
နာဟာရကိစ္စံ = န နဟာနကိစ္စံ (သီ၊ ဣ)	၃၄၂
နိကီလိတံ = နိကီဠိတံ (သီ၊ ဣ၊ က)	၈၂
နိဝါသိနံ = နိဝါသိနာ (က)	၃၃
နိသဘ = ဥသဘ (က)	၂၆၈
[ပ]	
( ) = ပရိဘောဂေန သဏိကံ ကိလိဿတိ (က)	၉၈
ပင်္ကဇပုဏ္ဍရီကာ = မဟာပင်္ကဇပုဏ္ဍရီကေဟိ (က)	၃၀

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Paccagghapallaṅke = Maṇḍape pallaṅke (Sī, I) 11
Pañhānaṁ vissajjanāya = Padānaṁ vissajjanassa (Ka) 13
Paṇḍavagirānusārena = Mandāragirisārena (Sī) 8
Payuttena = Chayuttena (Ka) 296
Parahitakoṇāgamano = Parahitaponāgamano (Sī, I) 301
Parijanaṁ tiṇanaḷamiva = Parijiṇṇatiṇalavamiva (Sī, I) 270
Paripūta = Pāripūri (Ka) 353
Parivajjaya tvaṁ = Parivajjayitvā (Sī, I) 250
Pavicaya = Paricaya (Sī, I) 139
Pahāya = Ohāyitvā (Sī, I) 305
Pāṇātipātādinnādānādicoro = ...paro (Sī, I) 95
Pāraṁ gato = Pāramiṁ gato (Sī) 298
Pāramidhammaṁ = Buddhapāramiṁ (Sī, I) 141
Puññussayo = Puññavilāso (Sī, I) 21
Puragaṇo = Pūgagaṇo (Ka) 202
...pūritaṁ = ...bharitaṁ (Sī) 91
...pokkharañño = ...pokkharaññā (Ka) 33

[Pha]

Phalasukheneva = Jhānasukhaphalasukheneva (Jātaka-Ṭṭha 1. 92 piṭṭhe) 342
Phāla = Phāli (Sī, I) 338
Phullitaṁ = Pupphitaṁ (Sī, I) 284

[Ba]

Bahicinanatthaṁ = Bahiracanatthaṁ (Sī) 314
Buddhaṁ vandāmi Sattharaṁ = Pāde vandāmi Satthari (Sī, I) 294
Buddhattakarā = Buddhakārakā (Sī) 138
Buddhabījaṁ kira = Buddhabījaṅkuro (Sī, I) 120, 166
Buddho = Tadā (Sī, I) 231
Bodhimaṇḍamhi = Bodhimūlamhi (Ka) 143

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပစ္စဂ္ဃပလ္လင်္ကေ = မဏ္ဍပေ ပလ္လင်္ကေ (သီ၊ ဣ) ၁၁
ပဉှာနံ ဝိဿဇ္ဇနာယ = ပဒါနံ ဝိဿဇ္ဇနဿ (က) ၁၃
ပဏ္ဍဝဂိရာနုသာရေန = မန္ဒာရဂိရိသာရေန (သီ) ၈
ပယုတ္တေန = ဆယုတ္တေန (က) ၂၉၆
ပရဟိတကောဏာဂမနော = ပရဟိတပေါနာဂမနော (သီ၊ ဣ) ၃၀၁
ပရိဇနံ တိဏနဠမိဝ = ပရိဇိဏ္ဏတိဏလဝမိဝ (သီ၊ ဣ) ၂၇၀
ပရိပူတ = ပါရိပူရိ (က) ၃၅၃
ပရိဝဇ္ဇယ တွံ = ပရိဝဇ္ဇယိတွာ (သီ၊ ဣ) ၂၅၀
ပဝိစယ = ပရိစယ (သီ၊ ဣ) ၁၃၉
ပဟာယ = ဩဟာယိတွာ (သီ၊ ဣ) ၃၀၅
ပါဏာတိပါတာဒိန္နာဒါနာဒိစောရော = ...ပရော (သီ၊ ဣ) ၉၅
ပါရံ ဂတော = ပါရမိံ ဂတော (သီ) ၂၉၈
ပါရမိဓမ္မံ = ဗုဒ္ဓပါရမိံ (သီ၊ ဣ) ၁၄၁
ပုညုဿယော = ပုညဝိလာသော (သီ၊ ဣ) ၂၁
ပုရဂဏော = ပူဂဂဏော (က) ၂၀၂
....ပူရိတံ = ...ဘရိတံ (သီ) ၉၁
....ပေါက္ခရညော = ...ပေါက္ခရညာ (က) ၃၃

[ဖ]

ဖလသုခေနေဝ = ဈာနသုခဖလသုခေနေဝ (ဇာတက-ဋ္ဌ ၁-၉၂-ပိဋ္ဌေ) ၃၄၂
ဖာလ = ဖာလိ (သီ၊ ဣ) ၃၃၈
ဖုလ္လိတံ = ပုပ္ဖိတံ (သီ၊ ဣ) ၂၈၄

[ဗ]

ဗဟိစိနနတ္ထံ = ဗဟိရစနတ္ထံ (သီ) ၃၁၄
ဗုဒ္ဓံ ဝန္ဒာမိ သတ္ထရံ = ပါဒေ ဝန္ဒာမိ သတ္ထရိ (သီ၊ ဣ) ၂၉၄
ဗုဒ္ဓတ္တကရာ = ဗုဒ္ဓကာရကာ (သီ) ၁၃၈
ဗုဒ္ဓဗီဇံ ကိရ = ဗုဒ္ဓဗီဇင်္ကုရော (သီ၊ ဣ) ၁၂၀၊ ၁၆၆
ဗုဒ္ဓေါ = တဒါ (သီ၊ ဣ) ၂၃၁
ဗောဓိမဏ္ဍမှိ = ဗောဓိမူလမှိ (က) ၁၄၃

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Ba]

Bodhiyāti = Bodhāyāti (Ka) 336
Bodhivemattaṁ = Bodhirukkhavemattaṁ (Sī, I) 348
Brāhmaṇo = Māṇavo (Sī, I, Ka) 252

[Bha]

Bhattānumodana = Bhuttānumodana (Sī, I) 209
Bhāttānumodane = Bhuttānumodane (Sī, I) 222
Bhaddamāṇavo nāma = Candamāṇavo nāma (Sī, I) 164
Bharitena = Haritena (Sī, I, Ka) 236
Bhavantvantarāyā = ...tvantarāyo (Sī, I) 142
Bhavissāmi = Bhavāmi (Sī, I) 9
Bhāramoropanaṁ = Bhāramocanaṁ (Sī, I) 127
Bhūmisikkhāsu ca = Bhūmiparikkhāsu ca (Sī, I) 311
Bhetvā = Chetvā (Ka) 339
Bhedo = Doso (Sī, I) 48

[Ma]

Maggaṁ = Tanti (Ka) 353
...maṅgula... = ...maṅkuṇa... (Sī) 99
Majjārasiresu yūkā = Majjārasaresu yutā (Ka) 103
Manuññavīthi = Manuññavitti (Ka) 37
Marugaṇa... = Amaragaṇa... (Sī, Ka) 111
Marugaṇaparivuto = Amara... (Sī, I) 25
Mahato nagarassa so = Mahato nagarassa yojane (Sī, I) 197
Mahānāgavanuyyāne = Mahāsāre panuyyāne (Sī, I) 197
Mahāpuriso = Bodhisatto (Sī) 9
Mahāmaṅgalasamāgame = Maṅgalasannipāte (Ka) 269
Mahāsālavane = Sahakāravane (Sī, I) 212
Māṇavakasahassaparivārā = Dasamāṇavakasahassehi parivutā (Sī, I) 178

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဗ]

ဗောဓိယာတိ = ဗောဓာယာတိ (က) ၃၃၆
ဗောဓိဝေမတ္တံ = ဗောဓိရုက္ခဝေမတ္တံ (သီ၊ ဣ) ၃၄၈
ဗြာဟ္မဏော = မာဏဝေါ (သီ၊ ဣ၊ က) ၂၅၂

[ဘ]

ဘတ္တာနုမောဒန = ဘုတ္တာနုမောဒန (သီ၊ ဣ) ၂၀၉
ဘတ္တာနုမောဒနေ = ဘုတ္တာနုမောဒနေ (သီ၊ ဣ) ၂၂၂
ဘဒ္ဒမာဏဝေါ နာမ = စန္ဒမာဏဝေါ နာမ (သီ၊ ဣ) ၁၆၄
ဘရိတေန = ဟရိတေန (သီ၊ ဣ၊ က) ၂၃၆
ဘဝန္တွန္တရာယာ = ····တွန္တရာယော (သီ၊ ဣ) ၁၄၂
ဘဝိဿာမိ = ဘဝါမိ (သီ၊ ဣ) ၉
ဘာရမောရောပနံ = ဘာရမောစနံ (သီ၊ ဣ) ၁၂၇
ဘူမိသိက္ခာသု စ = ဘူမိပရိက္ခာသု စ (သီ၊ ဣ) ၃၁၁
ဘေတွာ = ဆေတွာ (က) ၃၃၉
ဘေဒေါ = ဒေါသော (သီ၊ ဣ) ၄၈

[မ]

မဂ္ဂံ = တန္တိ (က) ၃၅၃
····မင်္ဂုလ···· = ····မင်္ကုဏ····(သီ) ၉၉
မဇ္ဇာရသိရေသု ယူကာ = မဇ္ဇာရသရေသု ယုတာ (က) ၁၀၃
မနုညဝီထိ = မနုညဝိတ္တိ (က) ၃၇
မရုဂဏ···· = အမရဂဏ····(သီ၊က) ၁၁၁
မရုဂဏပရိဝုတော = အမရ····(သီ၊ဣ) ၂၅
မဟတော နဂရဿ သော = မဟတော နဂရဿ ယောဇနေ (သီ၊ဣ) ၁၉၇
မဟာနာဂဝနုယျာနေ = မဟာသာရေ ပနုယျာနေ (သီ၊ဣ) ၁၉၇
မဟာပုရိသော = ဗောဓိသတ္တော (သီ) ၉
မဟာမင်္ဂလသမာဂမေ = မင်္ဂလသန္နိပါတေ (က) ၂၆၉
မဟာသာလဝနေ = သဟကာရဝနေ (သီ၊ဣ) ၂၁၂
မာဏဝကသဟဿပရိဝါရာ = ဒသမာဏဝကသဟဿေဟိ
ပရိဝုတာ (သီ၊ဣ) ၁၇၈

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Migājinuyyāne = Migāciruyyāne (Sī, I) 286
Medanī = Medinī (Sī) 139
Merūpamo = Merusamo (Sī) 162

[Ya]

Yakkhādayo = ...saddādayo (Sī) 58
Yamakatelaṁ = Yantayamakatelaṁ (Ka) 138
Yasavatī = Haṁsavatī (Sī, I) 268
Yugandhare saradasamaye samuditadivasakarātirekatarasassirika-sarīrajutivisaradharassāti = Yuganidhanasamayasamuditadivasa-karātirekatarasarīrajutivisarassāti (Sī, I) 17
Ye'nena = Ye te pana (Sī, I) 315
Yo = So (Sī, I) 1

[Ra]

Rajindāva = Gajindāva (Ka) 31
Ratanavicittaṁ = Virājitaṁ (Sī, I) 218
Ratanāni = Saraṇāni (Ka) 25
Ratikaranavakanakarajataviracita = Rucira... (Ka) 329
Rāmā ca = Dāmā ca (Sī, I) 294
Rāmā ceva = Dāmā ca (Sī, I) 294
Rāhu jāto = Rāhulo jāto (Sī, I) 328
Rudamukhā = Rudammukhā (Sī, Ka) 317

[La - Va]

Lokajeṭṭhe = ...seṭṭhe (Sī) 292
Vacanaṁ = Mama (Sī, I, Ka) 111
Vasituṁ = Vattituṁ (Ka) 25
Vassasaṭṭhikattherā = Vassasatikattherā (Sī, I) 177
Vassasaṭṭhikattherā viya = Vassasatikattherā viya (Sī) 27

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[မ]

မိဂါဇိနုယျာနေ = မိဂါစိရုယျာနေ (သီ၊ ဣ) ၂၈၆
မေဒနီ = မေဒိနီ (သီ) ၁၃၉
မေရူပမော = မေရုသမော (သီ) ၁၆၂

[ယ]

ယက္ခာဒယော = …သဒ္ဒါဒယော (သီ) ၅၈
ယမကတေလံ = ယန္တယမကတေလံ (က) ၁၃၈
ယသဝတီ = ဟံသဝတီ (သီ၊ ဣ) ၂၆၈
ယုဂန္ဓရေ သရဒသမယေ သမုဒိတဒိဝသကရာတိရေကတရသဿိရိက-သရီရဇုတိဝိသရဓရဿာတိ = ယုဂနိဓနသမယသမုဒိတဒိဝသ-ကရာတိရေကတရသရီရဇုတိဝိသရဿာတိ (သီ၊ ဣ) ၁၇
ယေ'နေန = ယေ တေ ပန (သီ၊ ဣ) ၃၁၅
ယော = သော (သီ၊ ဣ) ၁

[ရ]

ရဇိန္ဒာဝ = ဂဇိန္ဒာဝ (က) ၃၁
ရတနဝိစိတ္တံ = ဝိရာဇိတံ (သီ၊ ဣ) ၂၁၈
ရတနာနိ = သရဏာနိ (က) ၂၅
ရတိကရနဝကနကရဇတဝိရစိတ = ရုစိရ… (က) ၃၂၉
ရာမာ စ = ဒါမာ စ (သီ၊ ဣ) ၂၉၄
ရာမာ စေဝ = ဒါမာ စ (သီ၊ ဣ) ၂၉၄
ရာဟု ဇာတော = ရာဟုလော ဇာတော (သီ၊ ဣ) ၃၂၈
ရုဒမုခါ = ရုဒမ္မုခါ (သီ၊ က) ၃၁၇

[လ-ဝ]

လောကဇေဋ္ဌေ = …သေဋ္ဌေ (သီ) ၂၉၂
ဝစနံ = မမ (သီ၊ ဣ၊ က) ၁၁၁
ဝသိတုံ = ဝတ္တိတုံ (က) ၂၅
ဝဿသဋ္ဌိကတ္ထေရာ = ဝဿသတိကတ္ထေရာ (သီ၊ ဣ) ၁၇၇
ဝဿသဋ္ဌိကတ္ထေရာ ဝိယ = ဝဿသတိကတ္ထေရာ ဝိယ (သီ) ၂၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vāresu = Ṭhānesu (Ka)	352
Vigatamalā, khīṇāsavāti = Vimalānaṁ, khīṇāsavānanti (Ka)	222
Vigatā = Vihatā (Ka)	122
Viggahavantamiva = Vibbhamantamiva (Sī, I)	248
Vijitasabbakappo = Viditasabbavikappo (Sī, I)	277
Vijitaseno = Jinaseno (Sī, I)	169
Vijitābhirāmo = Jitābhirāmo (Sī, I)	217
Vidahitvā = Viracitvā (Sī, I)	313
Vimalatthavilāsiniyā = Vimalatthavikāsiniyā (Ka)	333
Viya = Vinā (Ka)	172
Vilapiṁsu ca = Uggāyiṁsu ca (Sī, I)	200
Vilimpitāva = Vilīyanāya (Ka)	36
Vivekamānasānaṁ = Vemānasatāpasānaṁ (Sī, I)	107
Vissakammunā = Visukammunā (Ka)	97
Vissakammo = Visukammo (Ka)	105
Vīsatisahassānañca = Vīsatiṁsacattālīsasahassānañca (Ka)	153
Vedagumābhijaññā = Vedagumaddasāmi (Sī)	89
Veneyyakānaṁ = Veneyyakālaṁ (Ka)	27
Vepullapabbatato = Vipulapabbatato (Ka)	239
[Sa]	
Saṁsaritvā = Sandhāvitvā (Ka)	312
Sakalaraṭṭhatopi = Sakaraṭṭhatopi (Sī, I)	232
Sakahadayamiva = Nijahadayamiva (Sī, I)	337
Sakkacca maccenidha = Sakkaccamaññenidha (Ka)	2
Sakhilā ca = Makhilā ca (Sī, I)	288, 289
Sañchanno = Sahito (Sī, I)	285
Sattatiṁsanāṭakitthisahassānaṁ = Sattatināṭakitthisahassānaṁ (Sī, I)	199
Sattattiṁsasatasahassānaṁ = Sattattiṁsasahassānaṁ (Sī, I)	240, 241

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝါရေသု = ဌာနေသု (က)	၃၅၂
ဝိဂတမလာ၊ခီဏာသဝါတိ = ဝိမလာနံ၊ခီဏာသဝါနန္တိ (က)	၂၂၂
ဝိဂတာ = ဝိဟတာ (က)	၁၂၂
ဝိဂ္ဂဟဝန္တမိဝ = ဝိဗ္ဘမန္တမိဝ (သီ၊ဣ)	၂၄၈
ဝိဇိတသဗ္ဗကပ္ပေါ = ဝိဒိတသဗ္ဗဝိကပ္ပေါ (သီ၊ဣ)	၂၇၇
ဝိဇိတသေနော = ဇိနသေနော (သီ၊ဣ)	၁၆၉
ဝိဇိတာဘိရာမော = ဇိတာဘိရာမော (သီ၊ဣ)	၂၁၇
ဝိဒဟိတွာ = ဝိရစိတွာ (သီ၊ဣ)	၃၁၃
ဝိမလတ္ထဝိလာသိနိယာ = ဝိမလတ္ထဝိကာသိနိယာ (က)	၃၃၃
ဝိယ = ဝိနာ (က)	၁၇၂
ဝိလပိံသု စ = ဥဂ္ဂါယိံသု စ (သီ၊ဣ)	၂၀၀
ဝိလိမ္ပိတာဝ = ဝိလီယနာယ (က)	၃၆
ဝိဝေကမာနသာနံ = ဝေမာနသတာပသာနံ (သီ၊ဣ)	၁၀၇
ဝိဿကမ္မုနာ = ဝိသုကမ္မုနာ (က)	၉၇
ဝိဿကမ္မော = ဝိသုကမ္မော (က)	၁၀၅
ဝီသတိသဟဿာနဉ္စ = ဝီသတိံသစတ္တာလီသသဟဿာနဉ္စ (က)	၁၅၃
ဝေဒဂုမာဘိဇညာ = ဝေဒဂုမဒ္ဒသာမိ (သီ)	၈၉
ဝေနေယျကာနံ = ဝေနေယျကာလံ (က)	၂၇
ဝေပုလ္လပဗ္ဗတတော = ဝိပုလပဗ္ဗတတော (က)	၂၃၉
[သ]	
သံသရိတွာ = သန္ဓာဝိတွာ (က)	၃၁၂
သကလရဋ္ဌတောပိ = သကရဋ္ဌတောပိ (သီ၊ဣ)	၂၃၂
သကဟဒယမိဝ = နိဇဟဒယမိဝ (သီ၊ဣ)	၃၃၇
သက္ကစ္စ မစ္စေနိဓ = သက္ကစ္စမညေနိဓ (က)	၂
သခိလာ စ = မခိလာ စ (သီ၊ဣ)	၂၈၈၊၂၈၉
သဉ္ဆန္နော = သဟိတော (သီ၊ဣ)	၂၈၅
သတ္တတိံသနာဋကိတ္ထိသဟဿာနံ = သတ္တတိနာဋကိတ္ထိသဟဿာနံ (သီ၊ဣ)	၁၉၉
သတ္တတ္တိံသသတသဟဿာနံ = သတ္တတ္တိံသသဟဿာနံ (သီ၊ဣ)	၂၄၀၊၂၄၁

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sattattiṁsasahassāni = Sattati sahassāni (Sī, I) 203
Sattatikappasahassāni = Sattatikappasatasahassāni (Sī, I) 234
Sattatipurisa = Sattatiṁsa purisa (Ka) 285
Sattāhaṁ ekacariyaṁ = Ekacarī ekacariyaṁ (Sī, I) 273
Satte = Sampatte (Sī, I, Ka) 269
Santikareva jāte = Santikare'tha jāte (Sī) 102
Sannipātesi = Sannipātāpesi (Sī) 64
Sannirumbhitvā = Sannirujjhitvā (Ka) 330
...sannisinnā = ...sannissitā (Ka) 31
Sapatisso tissaṁ = Apagata-issaṁ tissaṁ (Sī, I) 270
Sabbaṁ -pa- apagatanti = Sabbaṁ samantarahitanti vuttapakārasampattiyo tā antarahitā apagatāti (Sī, I) 157
Sabbakilesatimiravidhamanakaraṁ = Timiranikaravidhamanakaraṁ (Sī, I) 64
Sabbañāṇa = Saccañāṇa (Ka) 309
Sabbatālāvacaresu = Sabbatāḷāvacaresu (Sī, I) 328
Sabbattha = Sabbasampatti (Sī, I) 128
Sabbampi taṁ = Sabbamidaṁ (Sī, I) 62
Samaṅgo = Samaho (Sī, I) Sumaṅgalo (Abhi-Ṭṭha 1. 68 piṭṭhe) 271-2
Samantā = Samantato (Sī) 10
Samavaṭṭacārukkhandhoti attho = Suvaṭṭacārukkhandhoti attho (Ka) 150
Samādhivāsena = Samācitaṁsena (Sī) 1
Samāpatyā = Varasamāpattiyā (Ka) 267
Sambalo ca = Sambahulo ca (Sī, I) 264
Sambodhiyaṁ = Sammāsambodhiyaṁ (Sī) 75
Sambhāventesu = Sāvayantesu (Sī, I) 328
Sahacittuppādā pāsādo ca sudhammarājabhavanato uppatitvā = Sahacittuppādā cassa sudhammarājabhavanaṁ tato uppatitvā (Sī, I) 199
Sāntarakappe = Antarakappe (Ka) 277
Sikhīva loke = Sikhīvaraññe (Ka) 290

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သတ္တတ္တိံသသဟဿာနိ = သတ္တတိ သဟဿာနိ (သီ၊ ဣ) ၂၀၃
သတ္တတိကပ္ပသဟဿာနိ = သတ္တတိကပ္ပသတသဟဿာနိ (သီ၊ ဣ) ၂၃၄
သတ္တတိပုရိသ = သတ္တတ္တိံသ ပုရိသ (က) ၂၈၅
သတ္တာဟံ ဧကစရိယံ = ဧကစာရီ ဧကစရိယံ (သီ၊ ဣ) ၂၇၃
သတ္တေ = သမ္ပတ္တေ (သီ၊ ဣ၊ က) ၂၆၉
သန္တိကရေဝ ဇာတေ = သန္တိကရေ'ထ ဇာတေ (သီ) ၁၀၂
သန္နိပါတေသိ = သန္နိပါတာပေသိ (သီ) ၆၄
သန္နိရုမ္ဘိတွာ = သန္နိရုဇ္ဈိတွာ (က) ၃၃၀
....သန္နိသိန္နာ = ...သန္နိဿိတာ (က) ၃၁
သပတိဿော တိဿံ = အပဂတဣဿံ တိဿံ (သီ၊ ဣ) ၂၇၀
သဗ္ဗံ။ပ။အပဂတန္တိ = သဗ္ဗံ သမန္တရဟိတန္တိ ဝုတ္တပကာရသမ္ပတ္တိယော တာ အန္တရဟိတာ အပဂတာတိ (သီ၊ ဣ) ၁၅၇
သဗ္ဗကိလေသတိမိရဝိဓမနကရံ = တိမိရနိကရဝိဓမနကရံ (သီ၊ ဣ) ၆၄
သဗ္ဗညာဏ = သစ္စညာဏ (က) ၃၀၉
သဗ္ဗတာလာဝစရေသု = သဗ္ဗတာဠာဝစရေသု (သီ၊ ဣ) ၃၂၈
သဗ္ဗတ္ထ = သဗ္ဗသမ္ပတ္တိ (သီ၊ ဣ) ၁၂၈
သဗ္ဗမ္ပိ တံ = သဗ္ဗမိဒံ (သီ၊ ဣ) ၆၂
သမင်္ဂေါ = သမဟော (သီ၊ ဣ) သုမင်္ဂလော (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၆၈-ပိဋ္ဌေ) ၂၇၁-၂
သမန္တာ = သမန္တတော (သီ) ၁၀
သမဝဋ္ဋစာရုက္ခန္ဓောတိ အတ္ထော = သုဝဋ္ဋစာရုက္ခန္ဓောတိ အတ္ထော (က) ၁၅၀
သမာဓိဝါသေန = သမာစိတံသေန (သီ) ၁
သမာပတျာ = ဝရသမာပတ္တိယာ (က) ၂၆၇
သမ္ဗလော စ = သမ္ဗဟုလော စ (သီ၊ ဣ) ၂၆၄
သမ္ဗောဓိယံ = သမ္မာသမ္ဗောဓိယံ (သီ) ၇၅
သမ္ဘာဝေန္တေသု = သာဝယန္တေသု (သီ၊ ဣ) ၃၂၈
သဟစိတ္တုပ္ပါဒါ ပါသာဒေါ စ သုဓမ္မရာဇဘဝနတော ဥပ္ပတိတွာ = သဟစိတ္တုပ္ပါဒါ စဿ သုဓမ္မရာဇဘဝနံ တတော ဥပ္ပတိတွာ (သီ၊ ဣ) ၁၉၉
သာန္တရကပ္ပေ = အန္တရကပ္ပေ (က) ၂၇၇
သိခီဝ လောကေ = သိခီဝရညေ (က) ၂၉၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sīse = Sīsaṁ (Ka)	332
Sukhappadaṁ dānaṁ = Sukhasandānaṁ (Sī, I)	145
Sucandanuyyāne = Sunanduyyāne (Sī, I)	205
Sucindharanāgiyā = Sucinandanāgiyā (Ka)	254
Sucibhūmibhāge = Subhūmibhāge (Sī, I)	8
Sujātamatthakapiṇḍakumbhanalāṭaṁ = ...thalaṁ (Sī)	248
Sujātahaṁsasama = Sujātapīṇapūrasama... (Ka)	329
Sudassano = Tassa yo (Sī, I)	242
Sudassano ca Sudevo ca = Sudassano ca Devo ca (Sī, I)	243, 244
Suddhuttarāsaṅgā = Sa-uttarāsaṅgā (Sī) Suttarāsaṅgā (I)	108
Sunandaṁ = Surindaṁ (Sī, I)	202
Sunandanagare = Sunandavatīnagare (Sī, I)	202
Sundarindharassa = Madhurindharassa (Sī, I) Surindharassa (Ka)	208
Suvaṇṇaṁ = Suciṇṇaṁ (Ka)	2
Suvaṇṇapadaviññāta = Paramapadaviññāta (Ka)	353
Suvaṇṇabhiṅgārena = ...bhiṅkārena (Sī, I, Ka)	25
Suvaṇṇasāmajātake = Ekarājajātake (Sī)	81
Susānarūparūpaṁ = Susānānurūpaṁ (Ka)	329
Setārāme = Sotārāme (Sī, I)	203
Senākuṭumbikassa = Senānīkuṭumbikassa (Sī, I)	336, 347
Senānigame = Senānīnigame (Sī) Senānīgāme (Ka)	8
Senānigame = Senānīnigame (Sī, I)	336, 347
Senārāme = Setārāme (Sī, Ka) Senānigame (Ka)	276
So = Tassa (Ka)	330
So = Yo (Sī)	90
Sotthiyena = Sottiyena. Suddhiyena (Ka)	9
[Ha]	
Hatāvakāsena = Hitāvakāsena (Ka)	1
Hāsetvā = Bhāvetvā (Sī)	224

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သီသေ = သီသံ (က)	၃၃၂
သုခပ္ပဒံ ဒါနံ = သုခသန္ဒာနံ (သီ၊ ဣ)	၁၄၅
သုစန္ဒနုယျာနေ = သုနန္ဒုယျာနေ (သီ၊ ဣ)	၂၀၅
သုစိန္ဓရနာဂိယာ = သုစိနန္ဒနာဂိယာ (က)	၂၅၄
သုစိဘူမိဘာဂေ = သုဘူမိဘာဂေ (သီ၊ ဣ)	၈
သုဇာတမတ္ထကပိဏ္ဍကုမ္ဘနလာဋံ = ····ထလံ (သီ)	၂၄၈
သုဇာတဟံသသမ = သုဇာတပီဏပူရသမ··· (က)	၃၂၉
သုဒဿနော = တဿ ယော (သီ၊ ဣ)	၂၄၂
သုဒဿနော စ သုဒေဝေါ စ = သုဒဿနော စ ဒေဝေါ စ (သီ၊ ဣ)	၂၄၃၊၂၄၄
သုဒ္ဓုတ္တရာသင်္ဂါ = သဥတ္တရာသင်္ဂါ (သီ) သုတ္တရာသင်္ဂါ (ဣ)	၁၀၈
သုနန္ဒံ = သုရိန္ဒံ (သီ၊ ဣ)	၂၀၂
သုနန္ဒနဂရေ = သုနန္ဒဝတီနဂရေ (သီ၊ ဣ)	၂၀၂
သုန္ဒရိန္ဓရဿ = မဓုရိန္ဓရဿ (သီ၊ ဣ) သုရိန္ဓရဿ (က)	၂၀၈
သုဝဏ္ဏံ = သုစိဏ္ဏံ (က)	၂
သုဝဏ္ဏပဒဝိညာတ = ပရမပဒဝိညာတ (က)	၃၅၃
သုဝဏ္ဏဘိင်္ဂါရေန = ····ဘိင်္ကာရေန (သီ၊ ဣ၊ က)	၂၅
သုဝဏ္ဏသာမဇာတကေ = ဧကရာဇဇာတကေ (သီ)	၈၁
သုသာနရူပရူပံ = သုသာနာနုရူပံ (က)	၃၂၉
သေတာရာမေ = သောတာရာမေ (သီ၊ ဣ)	၂၀၃
သေနာကုဋုမ္ဗိကဿ = သေနာနီကုဋုမ္ဗိကဿ (သီ၊ ဣ)	၃၃၆၊၃၄၇
သေနာနိဂမေ = သေနာနီနိဂမေ (သီ) သေနာနိဂါမေ (က)	၈
သေနာနိဂမေ = သေနာနီနိဂမေ (သီ၊ ဣ)	၃၃၆၊၃၄၇
သေနာရာမေ = သေတာရာမေ (သီ၊ က) သေနာနိဂမေ (က)	၂၇၆
သော = တဿ (က)	၃၃၀
သော = ယော (သီ)	၉၀
သောတ္ထိယေန = သောတ္တိယေန။ သုဒ္ဓိယေန (က)	၉
[ဟ]	
ဟတာဝကာသေန = ဟိတာဝကာသေန (က)	၁
ဟာသေတွာ = ဘာဝေတွာ (သီ)	၂၂၄

Buddhavaṁsaṭṭhakathāya

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akīḷane Veḷuvane vihāre	27
Akkamitvāna maṁ Buddho	112
Aggicandasūriyānaṁ	253
Aṅgārino dāni dumā bhadante	28
Acetanaṁva koṭṭente	81
Acetanāyaṁ pathavī	316
Acetanā’yampi sacetanā yathā	339
Accuṇhasīte vasato nivāse	26
Ajapālarukkhamūlasmiṁ	117, 282
Ajjhāyako mantadharo	89
Aṭṭhaṅgavacanasampanno	300
Aṭṭhadosasamākiṇṇaṁ	96, 99
Aṭṭhanavutisahassānaṁ	256
Aṭṭhapaṇṇāsaratanaṁ	204, 210, 216, 233, 276
Aṭṭhasaṭṭhisatasahassānaṁ	281
Aṭṭhasatasahassānaṁ	208
Aṭṭhasattatisahassānaṁ	256
Aṭṭhāsīti ratanāni	183, 224, 238
Atikkantā gaṇanapathaṁ	195
Atītabuddhānaṁ Jinānaṁ desitaṁ	82
Atīradassī jalamajjhe	81
Atulaṁ dassetvā obhāsaṁ	258
Atulāsi pabhā tassa	174
Attānuvādādibhayaṁ	147
Atthi hehiti so maggo	90
Atha aggi divārattiṁ	18
Atha Rājagahaṁ vararājagahaṁ	335
Adaṁsu te mamokāsaṁ	112
Advejjhavacanā Buddhā	127
Anantañāṇaṁ karuṇālayaṁ layaṁ	1
Anāsavā vītarāgā	118, 283
Aniṭṭhagandho pakkamati	122
Aniṭṭhite mamokāse	112
Anivattamānasaṁ ñatvā	294
Anukampako kāruṇiko	231
Anubyañjanasampannaṁ	289
Anussatiṁ jātijaḷā manussā	102
Anuḷā uruveḷā ca	312
Anupavādo anupaghāto	281
Anekajātisaṁsāraṁ	10, 161, 172, 278, 340
Anomaṁ nāma nagaraṁ	294
Anomadassissa aparena	212
Anovaṭṭhena udakaṁ	122
Antalikkhamhi ākāse	298
Aparampi dhammaṁ desente	286

ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ

ဂါထာသူစိ

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကီဠနေ ဝေဠုဝနေ ဝိဟာရေ	၂၇
အက္ကမိတွာန မံ ဗုဒ္ဓေါ	၁၁၂
အဂ္ဂိစန္ဒသူရိယာနံ	၂၅၃
အင်္ဂါရိနော ဒါနိ ဒုမာ ဘဒန္တေ	၂၈
အစေတနံဝ ကောဋ္ဋေန္တေ	၈၁
အစေတနာယံ ပထဝီ	၃၁၆
အစေတနာ’ယမ္ပိ သစေတနာ ယထာ	၃၃၉
အစ္စုဏှသီတေ ဝသတော နိဝါသေ	၂၆
အဇပါလရုက္ခမူလသ္မိံ	၁၁၇၊ ၂၈၂
အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော	၈၉
အဋ္ဌင်္ဂဝစနသမ္ပန္နော	၃၀၀
အဋ္ဌဒေါသသမာကိဏ္ဏံ	၉၆၊ ၉၉
အဋ္ဌနဝုတိသဟဿာနံ	၂၅၆
အဋ္ဌပဏ္ဏာသရတနံ	၂၀၄၊ ၂၁၀၊ ၂၁၆၊ ၂၃၃၊ ၂၇၆
အဋ္ဌသဋ္ဌိသတသဟဿာနံ	၂၈၁
အဋ္ဌသတသဟဿာနံ	၂၀၈
အဋ္ဌသတ္တတိသဟဿာနံ	၂၅၆
အဋ္ဌာသီတိ ရတနာနိ	၁၈၃၊ ၂၂၄၊ ၂၃၈
အတိက္ကန္တာ ဂဏနပထံ	၁၉၅
အတီတဗုဒ္ဓါနံ ဇိနာနံ ဒေသိတံ	၈၂
အတီရဒဿီ ဇလမဇ္ဈေ	၈၁
အတုလံ ဒဿေတွာ ဩဘာသံ	၂၅၈
အတုလာသိ ပဘာ တဿ	၁၇၄
အတ္တာနုဝါဒါဒိဘယံ	၁၄၇
အတ္ထိ ဟေဟိတိ သော မဂ္ဂေါ	၉၀
အထ အဂ္ဂိ ဒိဝါရတ္တိံ	၁၈
အထ ရာဇဂဟံ ဝရရာဇဂဟံ	၃၃၅
အဒံသု တေ မမောကာသံ	၁၁၂
အဒွေဇ္ဈဝစနာ ဗုဒ္ဓါ	၁၂၇
အနန္တဉာဏံ ကရုဏာလယံ လယံ	၁
အနာသဝါ ဝီတရာဂါ	၁၁၈၊ ၂၈၃
အနိဋ္ဌဂန္ဓော ပက္ကမတိ	၁၂၂
အနိဋ္ဌိတေ မမောကာသေ	၁၁၂
အနိဝတ္တမာနသံ ဉတွာ	၂၉၄
အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော	၂၃၁
အနုဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ	၂၈၉
အနုဿတိံ ဇာတိဇဠာ မနုဿာ	၁၀၂
အနုဠာ ဥရုဝေဠာ စ	၃၁၂
အနုပဝါဒေါ အနုပဃာတော	၂၈၁
အနေကဇာတိသံသာရံ	၁၀၊ ၁၆၁၊ ၁၇၂၊ ၂၇၈၊ ၃၄၀
အနောမံ နာမ နဂရံ	၂၉၄
အနောမဒဿိဿ အပရေန	၂၁၂
အနောဝဋ္ဌေန ဥဒကံ	၁၂၂
အန္တလိက္ခမှိ အာကာသေ	၂၉၈
အပရမ္ပိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ	၂၈၆

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[A]

Apārutā tesaṁ amatassa dvārā 21
Apetabandho Kakusandhabuddho 301
Appaṁ vassasataṁ āyu 346
Appicchā pana santuṭṭhā 110
Abbhuto vata no ajja 56
Abhiññābalappattānaṁ 242
Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ 39
Abhinnanādā madavāraṇā ca 31
Abhibhū sambhavo ceva 289
Abhirattāni nīlāni 100
Abhivādanaṁ thomanañca 62
Amitā ca asamā ca 233
Ayoghanahatasseva 161, 278
Alaṅkataṁ devapuraṁva rammaṁ 36
Alaṅkatā Sākiyarājaputtā 37
Avassayo sīlasamo janānaṁ 146
Avāditā kenaci cammanaddhā 102
Avijjaṁ sabbaṁ padāletvā 279
Avīcimhi nuppajjanti 316
Asamo ca Sunetto ca 203
Asītibhikkhusahassānaṁ 281, 293
Asītivassasahassāni 284
Asītisatasahassānaṁ 270
Asītihatthamubbedho 156, 284
Assamo sukato mayhaṁ 97
Ahaṁ assatthamūlamhi 346
Ahaṁ tadā māṇavako 310
Ahaṁ tena samayena 108, 153, 166, 181, 189, 196
Ahametarahi Sambuddho 343
Ahu Kapilavhayā rammā 282, 288, 294, 299, 305, 311
Ahū Kapilavhayā rammā 117
Ahesu’muddhūtajalā samuddā 339
Aho acchariyaṁ loke 56

[Ā - I]

Ākāsaṭṭhaṁ bhūmigatañca sabbaṁ 102
Ākāsaṭṭhā ca bhūmaṭṭhā 56, 121
Ācāraguṇasampanno 293
Ādāya maṁ ghaṭīkāro 311
Ādittaṁ vata rāgaggi 292
Ābhassarā Subhakiṇhā 54
Āyuñca vaṇṇañca sukhaṁ balañca 26
Āraddhavīriyo hutvā 311
Ārāmikā janapade 242
Ālokaṁ dassayitvāna 284
Āvāsadānassa panānisaṁsaṁ 25
Āvāsamaccherahare 100
Āsāya kassate khettaṁ 37
Āhate amatabherimhi 229
Idaṁ sutvāna vacanaṁ 120, 166
Idāni yasmā amhākaṁ 315
Iddhivaraṁ puññavaraṁ 284
Iddhī ca ādesanānusāsanī 51
Idheva tiṭṭhamānassa 15
Idhevāhaṁ etarahi 344

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အပါရုတာ တေသံ အမတဿ ဒွါရာ ၂၁
အပေတဗန္ဓော ကကုသန္ဓဗုဒ္ဓေါ ၃၀၁
အပ္ပံ ဝဿသတံ အာယု ၃၄၆
အပ္ပိစ္ဆာ ပန သန္တုဋ္ဌာ ၁၁၀
အဗ္ဘုတော ဝတ နော အဇ္ဇ ၅၆
အဘိညာဗလပ္ပတ္တာနံ ၂၄၂
အဘိညေယျံ အဘိညာတံ ၃၉
အဘိန္နနာဒါ မဒဝါရဏာ စ ၃၁
အဘိဘူ သမ္ဘဝေါ စေဝ ၂၈၉
အဘိရတ္တာနိ နီလာနိ ၁၀၀
အဘိဝါဒနံ ထောမနဉ္စ ၆၂
အမိတာ စ အသမာ စ ၂၃၃
အယောဃနဟတဿေဝ ၁၆၁၊ ၂၇၈
အလင်္ကတံ ဒေဝပုရံဝ ရမ္မံ ၃၆
အလင်္ကတာ သာကိယရာဇပုတ္တာ ၃၇
အဝဿယော သီလသမော ဇနာနံ ၁၄၆
အဝါဒိတာ ကေနစိ စမ္မနဒ္ဓါ ၁၀၂
အဝိဇ္ဇံ သဗ္ဗံ ပဒါလေတွာ ၂၇၉
အဝီစိမှိ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ ၃၁၆
အသမော စ သုနေတ္တော စ ၂၀၃
အသီတိဘိက္ခုသဟဿာနံ ၂၈၁၊ ၂၉၃
အသီတိဝဿသဟဿာနိ ၂၈၄
အသီတိသတသဟဿာနံ ၂၇၀
အသီတိဟတ္ထမုဗ္ဗေဓော ၁၅၆၊ ၂၈၄
အဿမော သုကတော မယှံ ၉၇
အဟံ အဿတ္ထမူလမှိ ၃၄၆
အဟံ တဒါ မာဏဝကော ၃၁၀
အဟံ တေန သမယေန ၁၀၈၊ ၁၅၃၊ ၁၆၆၊ ၁၈၁၊ ၁၈၉၊ ၁၉၆
အဟမေတရဟိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ၃၄၃
အဟု ကပိလဝှယာ ရမ္မာ ၂၈၂၊ ၂၈၈၊ ၂၉၄၊ ၂၉၉၊ ၃၀၅၊ ၃၁၁
အဟူ ကပိလဝှယာ ရမ္မာ ၁၁၇
အဟေသု’မုဒ္ဓူတဇလာ သမုဒ္ဒါ ၃၃၉
အဟော အစ္ဆရိယံ လောကေ ၅၆

[အာ-ဣ]

အာကာသဋ္ဌံ ဘူမိဂတဉ္စ သဗ္ဗံ ၁၀၂
အာကာသဋ္ဌာ စ ဘူမဋ္ဌာ ၅၆၊ ၁၂၁
အာစာရဂုဏသမ္ပန္နော ၂၉၃
အာဒါယ မံ ဃဋီကာရော ၃၁၁
အာဒိတ္တံ ဝတ ရာဂဂ္ဂိ ၂၉၂
အာဘဿရာ သုဘကိဏှာ ၅၄
အာယုဉ္စ ဝဏ္ဏဉ္စ သုခံ ဗလဉ္စ ၂၆
အာရဒ္ဓဝီရိယော ဟုတွာ ၃၁၁
အာရာမိကာ ဇနပဒေ ၂၄၂
အာလောကံ ဒဿယိတွာန ၂၈၄
အာဝါသဒါနဿ ပနာနိသံသံ ၂၅
အာဝါသမစ္ဆေရဟရေ ၁၀၀
အာသာယ ကဿတေ ခေတ္တံ ၃၇
အာဟတေ အမတဘေရိမှိ ၂၂၉
ဣဒံ သုတွာန ဝစနံ ၁၂၀၊ ၁၆၆
ဣဒါနိ ယသ္မာ အမှာကံ ၃၁၅
ဣဒ္ဓိဝရံ ပုညဝရံ ၂၈၄
ဣဒ္ဓီ စ အာဒေသနာနုသာသနီ ၅၁
ဣဓေဝ တိဋ္ဌမာနဿ ၁၅
ဣဓေဝါဟံ ဧတရဟိ ၃၄၄

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[I]

Indriyabalabojjhaṅga 162
Imaṁ tvaṁ aṭṭhamaṁ tāva 136
Imaṁ tvaṁ catutthaṁ tāva 132
Imaṁ tvaṁ chaṭṭhamaṁ tāva 134
Imaṁ tvaṁ tatiyaṁ tāva 131
Imaṁ tvaṁ dasamaṁ tāva 138
Imaṁ tvaṁ dutiyaṁ tāva 130
Imaṁ tvaṁ navamaṁ tāva 137
Imaṁ tvaṁ pañcamaṁ tāva 133
Imaṁ tvaṁ paṭhamaṁ tāva 129
Imaṁ tvaṁ sattamaṁ tāva 135
Imaṁ Buddhavaṁsassa saṁvaṇṇanaṁ me 353
Imassa janikā mātā 118, 166, 283
Iminā me adhikārena 114
Ime dhamme sammasato 139

[U]

Ukkuṭṭhisaddā vattanti 120, 166
Uggato nāma so rājā 202
Ugghāṭetvā sabbabhavaṁ 298
Uccattanena so Buddho 191, 198, 289, 306, 312
Uṭṭhehi vīra vijitasaṅgāma 12
Uttamaṁ pavaraṁ seṭṭhaṁ 272
Uttaraṁ nāma nagaraṁ 182
Uttarā Phaggunī ceva 224
Upasaṅkamanto narāsabhaṁ 242
Upasaṅkamitvā Sambuddhaṁ 282

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[U]

Uppajjante ca jāyante 107
Ubbiggā tasitā bhītā 140
Ubhosu passesu jalāsayesu 32
Uragova tacaṁ jiṇṇaṁ 216
Usabhavatipure puruttame 295

[E]

Ekakkhandho pavaḍḍhitvā 244
Ekūnatiṁ savassāni 346
Eko Buddho sārakappe 228
Ekosi sannipāto me 344
Ete ahesuṁ Sambuddhā 159
Etesaṁ cittamaññāya 71
Ettakāyeva te loke 139
Ettāvatā gatā siddhiṁ 353
Etha sabbe gamissāma 65
Evaṁ kilesaparīruddho 92
Evaṁ kilesabyādhīhi 93
Evaṁ kilesamaladhovaṁ 92
Evaṁ nirākulaṁ āsi 232
Evaṁpakāraṁ asivaṁ aniṭṭhaṁ 339
Evaṁ me siddhippattassa 107
Evaṁ sabbaguṇūpetaṁ 61
Evaṁ sabbaṅgasampannā 316
Evaṁ sammā vimuttānaṁ 161, 278
Evamahaṁ saṁsaritvā 311
Evametena yogena 187
Evameva ayaṁ kāyo 94
Evameva mayaṁ sabbe 120, 167

ပဌမပါဒ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဣ]

ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂ ၁၆၂
ဣမံ တွံ အဋ္ဌမံ တာဝ ၁၃၆
ဣမံ တွံ စတုတ္ထံ တာဝ ၁၃၂
ဣမံ တွံ ဆဋ္ဌမံ တာဝ ၁၃၄
ဣမံ တွံ တတိယံ တာဝ ၁၃၁
ဣမံ တွံ ဒသမံ တာဝ ၁၃၈
ဣမံ တွံ ဒုတိယံ တာဝ ၁၃၀
ဣမံ တွံ နဝမံ တာဝ ၁၃၇
ဣမံ တွံ ပဉ္စမံ တာဝ ၁၃၃
ဣမံ တွံ ပဌမံ တာဝ ၁၂၉
ဣမံ တွံ သတ္တမံ တာဝ ၁၃၅
ဣမံ ဗုဒ္ဓဝံသဿ သံဝဏ္ဏနံ မေ ၃၅၃
ဣမဿ ဇနိကာ မာတာ ၁၁၈၊ ၁၆၆၊ ၂၈၃
ဣမိနာ မေ အဓိကာရေန ၁၁၄
ဣမေ ဓမ္မေ သမ္မသတော ၁၃၉

[ဥ]

ဥက္ကုဋ္ဌိသဒ္ဒါ ဝတ္တန္တိ ၁၂၀၊ ၁၆၆
ဥဂ္ဂတော နာမ သော ရာဇာ ၂၀၂
ဥဃ္ဃါဋေတွာ သဗ္ဗဘဝံ ၂၉၈
ဥစ္စတ္တနေန သော ဗုဒ္ဓေါ ၁၉၁၊ ၁၉၈၊ ၂၈၉၊ ၃၀၆၊ ၃၁၂
ဥဋ္ဌေဟိ ဝီရ ဝိဇိတသင်္ဂါမ ၁၂
ဥတ္တမံ ပဝရံ သေဋ္ဌံ ၂၇၂
ဥတ္တရံ နာမ နဂရံ ၁၈၂
ဥတ္တရာ ဖဂ္ဂုနီ စေဝ ၂၂၄
ဥပသင်္ကမန္တော နရာသဘံ ၂၄၂
ဥပသင်္ကမိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ ၂၈၂

ပဌမပါဒ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဥ]

ဥပ္ပဇ္ဇန္တေ စ ဇာယန္တေ ၁၀၇
ဥဗ္ဗိဂ္ဂါ တသိတာ ဘီတာ ၁၄၀
ဥဘောသု ပဿေသု ဇလာသယေသု ၃၂
ဥရဂေါဝ တစံ ဇိဏ္ဏံ ၂၁၆
ဥသဘဝတိပုရေ ပုရုတ္တမေ ၂၉၅

[ဧ]

ဧကက္ခန္ဓော ပဝဍ္ဎိတွာ ၂၄၄
ဧကူနတိံသဝဿာနိ ၃၄၆
ဧကော ဗုဒ္ဓေါ သာရကပ္ပေ ၂၂၈
ဧကောသိ သန္နိပါတော မေ ၃၄၄
ဧတေ အဟေသုံ သမ္ဗုဒ္ဓါ ၁၅၉
ဧတေသံ စိတ္တမညာယ ၇၁
ဧတ္တကာယေဝ တေ လောကေ ၁၃၉
ဧတ္တာဝတာ ဂတာ သိဒ္ဓိံ ၃၅၃
ဧထ သဗ္ဗေ ဂမိဿာမ ၆၅
ဧဝံ ကိလေသပရိရုဒ္ဓေါ ၉၂
ဧဝံ ကိလေသဗျာဓိဟိ ၉၃
ဧဝံ ကိလေသမလဓောဝံ ၉၂
ဧဝံ နိရာကုလံ အာသိ ၂၃၂
ဧဝံပကာရံ အသိဝံ အနိဋ္ဌံ ၃၃၉
ဧဝံ မေ သိဒ္ဓိပ္ပတ္တဿ ၁၀၇
ဧဝံ သဗ္ဗဂုဏူပေတံ ၆၁
ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နာ ၃၁၆
ဧဝံ သမ္မာ ဝိမုတ္တာနံ ၁၆၁၊ ၂၇၈
ဧဝမဟံ သံသရိတွာ ၃၁၁
ဧဝမေတေန ယောဂေန ၁၈၇
ဧဝမေဝ အယံ ကာယော ၉၄
ဧဝမေဝ မယံ သဗ္ဗေ ၁၂၀၊ ၁၆၇

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[E]

Evamevāhaṁ imaṁ kāyaṁ 94
Evāhaṁ cintayitvāna 96
Eso hi saṁgharatano 313
Eso hi Sammāsambuddho 313

[O]

Obhāsaṁ dassayitvāna 262
Obhāsitā ca pathavī sadevakā 43
Ovaditvā bahū satte 276
Ovādaṁ anusiṭṭhiñca 204
Ovādako viññāpako 230

[Ka]

Kakusandhassa aparena 303
Kakusandhassa Bhagavato 299
Kathinatthārasamaye 214
Kadāyaṁ dhammadesanatthaṁ 7, 13
Kappe ca satasahasse 85
Karontā dhammadūteyyaṁ 23
Kassaci deti sāmaññaṁ 148
Kassaci varasamāpattiyo 148
Kassapassa Bhagavato 311
Kassapopi Bhagavā katakicco 315
Kārite kaṇhadāsena 353
Kālo kho te mahāvīra 72, 101, 171, 318
Kāvīrajalasampāta-paripūta-mahītale 353

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kāsikaṁ nāma nagaraṁ 276
Kāḷāvakañca Gaṅgeyyaṁ 61
Kiṁ bhavissati lokassa 140
Kiṁ me aññātavesena 13, 114
Kiṁ me ekena tiṇṇena 114
Kimetaṁ acchariyaṁ loke 71
Kimeva disvā Uruvelavāsi 24
Kilesasaṁghassa bhitāsakehi 34
Kīdiso te mahāvīra 78
Kucanti hatthīpi madena mattā 36
Kuṭṭā kavāṭā bhittī ca 233
Kuṭṭā kavāṭā selā ca 123
Kenāyaṁ desito kattha 3, 5
Kevalaṁ sabbaṁ datvāna 237
Kese muñcitvāhaṁ tattha 112
Koṭisatasahassānaṁ 165-6, 190
Koṭisatānaṁ navutīnaṁ 265
Koṇāgamanassa aparena 308
Koṇḍaññassa aparena 174
Koṇḍañño nāma Sambuddho 170
Kolito Upatisso ca 166, 346

[Kha]

Khagā nabhamhāpi ca rukkhato ca 103
Khaṇḍo ca Tissanāmo ca 284
Khandhānañca paṭipāṭi 115
Khantī paramaṁ tapo titikkhā 281

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဧ]

ဧဝမေဝါဟံ ဣမံ ကာယံ ၉၄
ဧဝါဟံ စိန္တယိတွာန ၉၆
ဧသော ဟိ သံဃရတနော ၃၁၃
ဧသော ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ၃၁၃

[ဩ]

ဩဘာသံ ဒဿယိတွာန ၂၆၂
ဩဘာသိတာ စ ပထဝီ သဒေဝကာ ၄၃
ဩဝဒိတွာ ဗဟူ သတ္တေ ၂၇၆
ဩဝါဒံ အနုသိဋ္ဌိဉ္စ ၂၀၄
ဩဝါဒကော ဝိညာပကော ၂၃၀

[က]

ကကုသန္ဓဿ အပရေန ၃၀၃
ကကုသန္ဓဿ ဘဂဝတော ၂၉၉
ကထိနတ္ထာရသမယေ ၂၁၄
ကဒါယံ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ၇၊၁၃
ကပ္ပေ စ သတသဟဿေ ၈၅
ကရောန္တာ ဓမ္မဒူတေယျံ ၂၃
ကဿစိ ဒေတိ သာမညံ ၁၄၈
ကဿစိ ဝရသမာပတ္တိယော ၁၄၈
ကဿပဿ ဘဂဝတော ၃၁၁
ကဿပေါပိ ဘဂဝါ ကတကိစ္စော ၃၁၅
ကာရိတေ ကဏှဒါသေန ၃၅၃
ကာလော ခေါ တေ မဟာဝီရ ၇၂၊၁၀၁၊၁၇၁၊၃၁၈
ကာဝီရဇလသမ္ပာတ-ပရိပူတ-မဟီတလေ ၃၅၃

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကာသိကံ နာမ နဂရံ ၂၇၆
ကာဠာဝကဉ္စ ဂင်္ဂေယျံ ၆၁
ကိံ ဘဝိဿတိ လောကဿ ၁၄၀
ကိံ မေ အညာတဝေသေန ၁၃၊၁၁၄
ကိံ မေ ဧကေန တိဏ္ဏေန ၁၁၄
ကိမေတံ အစ္ဆရိယံ လောကေ ၇၁
ကိမေဝ ဒိသွာ ဥရုဝေလဝါသိ ၂၄
ကိလေသသံဃဿ ဘိတာသကေဟိ ၃၄
ကီဒိသော တေ မဟာဝီရ ၇၈
ကုစန္တိ ဟတ္ထီပိ မဒေန မတ္တာ ၃၆
ကုဋ္ဋာ ကဝါဋာ ဘိတ္တီ စ ၂၃၃
ကုဋ္ဋာ ကဝါဋာ သေလာ စ ၁၂၃
ကေနာယံ ဒေသိတော ကတ္ထ ၃၊၅
ကေဝလံ သဗ္ဗံ ဒတွာန ၂၃၇
ကေသေ မုဉ္စိတွာဟံ တတ္ထ ၁၁၂
ကောဋိသတသဟဿာနံ ၁၆၅-၆၊၁၉၀
ကောဋိသတာနံ နဝုတီနံ ၂၆၅
ကောဏာဂမနဿ အပရေန ၃၀၈
ကောဏ္ဍညဿ အပရေန ၁၇၄
ကောဏ္ဍညော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ၁၇၀
ကောလိတော ဥပတိဿော စ ၁၆၆၊၃၄၆

[ခ]

ခဂါ နဘမှာပိ စ ရုက္ခတော စ ၁၀၃
ခဏ္ဍော စ တိဿနာမော စ ၂၈၄
ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ ၁၁၅
ခန္တီ ပရမံ တပေါ တီတိက္ခာ ၂၈၁

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Kha]	
Khīṇāsavasatasahassānaṁ	270
Khīṇāsavā vasippattā	110
Khīṇāsavehi vimalehi	169
Khemakaṁ nāma nagaraṁ	271
Khemā Uppalavaṇṇā ca	118, 166, 283
Khemā ca sabbanāmā ca	262
[Ga]	
Gajavara vadato suṇohi vācaṁ	249
Gandhabbavijjādharakinnarā ca	34
Gantvāna so sattapadāni Gotamo	19
Garūhi gītanāmena	354
Gahakāraka diṭṭhosi	10, 161, 172, 340
Gāyanti seḷenti ca vādayanti ca	56
Girī samantāva padissamānā	31
Gihīnamupakarontānaṁ	23
Guṇānaṁ mūlabhūtassa	147
[Gha]	
Ghaṭānekasahassāni	140
Ghorāpi sappā’namukhāpi sappā	103
[Ca]	
Cakkavattimaṇī nāma	238
Cakkavāḷasahassesu	102
Caṅkamaṁ tattha māpesiṁ	96

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Catudīpe mahārajjaṁ	242
Catumāsaṁ yadā Buddho	309
Caturāsītisahassāni	280
Cattāri satasahassāni	154
Cattāro te asaṅkhyeyyā	71
Cattāro loke pajjotā	18
Cattālīsaratanāni	300
Cattālīsavassasahassāni	300
Cattālīsasatasahassānaṁ	275
Cattālīsasahassānaṁ	299
Cattālīsasahassāni	346
Candanaṁ tagaraṁ vāpi	146
Candappabhā sūriyappabhā	216
Candassa raṁsīhi nabhaṁ viroci	35
Candassa raṁsīhi vilimpitāva	36
Candā ca candamittā ca	284
Canduggame sabbajanā pahaṭṭhā	35
Candova vimalo Buddho	241
Campakaṁ nāma nagaraṁ	216
Campakaṁ saralaṁ nīpaṁ	112
Calatī ravatī pathavī	139
Cātuvaṇṇaparivutaṁ	271
Citto ca Hatthāḷavako	166
Citto Hatthāḷavako ca	346
Cutī ca upapattī ca	123
Corārirājodakapāvakānaṁ	145
[Cha]	
Channaṁ satasahassānaṁ	208
Chāyāsalilasampanne	353

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ခ]	
ခီဏာသဝသတသဟဿာနံ	၂၇၀
ခီဏာသဝါ ဝသိပ္ပတ္တာ	၁၁၀
ခီဏာသဝေဟိ ဝိမလေဟိ	၁၆၉
ခေမကံ နာမ နဂရံ	၂၇၁
ခေမာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ စ	၁၁၈၊ ၁၆၆၊ ၂၈၃
ခေမာ စ သဗ္ဗနာမာ စ	၂၆၂
[ဂ]	
ဂဇဝရ ဝဒတော သုဏောဟိ ဝါစံ	၂၄၉
ဂန္ဓဗ္ဗဝိဇ္ဇာဓရကိန္နရာ စ	၃၄
ဂန္တွာန သော သတ္တပဒါနိ ဂေါတမော	၁၉
ဂရူဟိ ဂီတနာမေန	၃၅၄
ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသိ	၁၀၊ ၁၆၁၊ ၁၇၂၊ ၃၄၀
ဂါယန္တိ သေဠေန္တိ စ ဝါဒယန္တိ စ	၅၆
ဂိရီ သမန္တာဝ ပဒိဿမာနာ	၃၁
ဂိဟီနမုပကရောန္တာနံ	၂၃
ဂုဏာနံ မူလဘူတဿ	၁၄၇
[ဃ]	
ဃဋာနေကသဟဿာနိ	၁၄၀
ဃောရာပိ သပ္ပါ’နမုခါပိ သပ္ပါ	၁၀၃
[စ]	
စက္ကဝတ္တိမဏီ နာမ	၂၃၈
စက္ကဝါဠသဟဿေသု	၁၀၂
စင်္ကမံ တတ္ထ မာပေသိံ	၉၆

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[စ]	
စတုဒီပေ မဟာရဇ္ဇံ	၂၄၂
စတုမာသံ ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ	၃၀၉
စတုရာသီတိသဟဿာနိ	၂၈၀
စတ္တာရိ သတသဟဿာနိ	၁၅၄
စတ္တာရော တေ အသင်္ချေယျာ	၇၁
စတ္တာရော လောကေ ပဇ္ဇောတာ	၁၈
စတ္တာလီသရတနာနိ	၃၀၀
စတ္တာလီသဝဿသဟဿာနိ	၃၀၀
စတ္တာလီသသတသဟဿာနံ	၂၇၅
စတ္တာလီသသဟဿာနံ	၂၉၉
စတ္တာလီသသဟဿာနိ	၃၄၆
စန္ဒနံ တဂရံ ဝါပိ	၁၄၆
စန္ဒပ္ပဘာ သူရိယပ္ပဘာ	၂၁၆
စန္ဒဿ ရံသီဟိ နဘံ ဝိရောစိ	၃၅
စန္ဒဿ ရံသီဟိ ဝိလိမ္ပိတာဝ	၃၆
စန္ဒာ စ စန္ဒမိတ္တာ စ	၂၈၄
စန္ဒုဂ္ဂမေ သဗ္ဗဇနာ ပဟဋ္ဌာ	၃၅
စန္ဒောဝ ဝိမလော ဗုဒ္ဓေါ	၂၄၁
စမ္ပကံ နာမ နဂရံ	၂၁၆
စမ္ပကံ သရလံ နီပံ	၁၁၂
စလတီ ရဝတီ ပထဝီ	၁၃၉
စာတုဝဏ္ဏပရိဝုတံ	၂၇၁
စိတ္တော စ ဟတ္ထာဠဝကော	၁၆၆
စိတ္တော ဟတ္ထာဠဝကော စ	၃၄၆
စုတီ စ ဥပပတ္တီ စ	၁၂၃
စောရာရိရာဇောဒကပါဝကာနံ	၁၄၅
[ဆ]	
ဆန္နံ သတသဟဿာနံ	၂၀၈
ဆာယာသလိလသမ္ပန္နေ	၃၅၃

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Cha]

Chijjiṁsu sabbattha ca bandhanāni 102
Chetvāna moḷiṁ varagandhavāsitaṁ 333
Janasannipāto atulo 251
Jambuto phalamānetvā 266
Jalāsayā nekasugandhagandhā 32

[Ja]

Jahāti rasataṇhañca 100
Jātidhammo jarādhammo 90
Jānāmahaṁ mahārāja 331
Jotayitvāna saddhammaṁ 156

[Ṭha]

Ṭhatvāva dibbe bhavane sakasmiṁ 103
Ṭhapayitvāna dhammukkaṁ 346

[Ta]

Taṁ dassanena'bbhutapītirāsi 37
Taṁ devadevaṁ abhihantukāmaṁ 339
Taṁ sambahulavārampi 3
Tañca ñāṇaṁ atuliyaṁ 191
Taṇhaṅkaro Medhaṅkaro 159
Tato padakkhiṇaṁ katvā 118, 283
Tato paraṁ abhisamaye 207
Tato paraṁ navutikoṭī 252
Tato paraṁ sannipāte 189
Tato parañca desente 344
Tato parampi desente 164, 201

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tato parampi vassante 208, 229
Tato vikubbanaṁ katvā 303
Tathanāmāni saccāni 19
Tathākārena yo dhamme 20
Tathāvādī jino yasmā 20
Tatheva tvaṁ catūsu bhūmīsu 130
Tatheva tvaṁ sabbakālaṁ 132
Tatheva tvaṁ sabbabhave 132-3
Tatheva tvaṁ sukhadukkhe 138
Tatheva tvaṁ hitāhite 137
Tatheva tvampi adhiṭṭhāne 136
Tatheva tvampi saccesu 135
Tatheva tvampi sabbesaṁ 134
Tatheva yācake disvā 129
Tathevimaṁ pūtikāyaṁ 94
Tatho aviparīto ca 21
Tattha ñāṇavaruppajji 218
Tattha ṭhatvā vicintesiṁ 112
Tattha pācīnapāsādatale 353
Tatthappadhānaṁ padahiṁ 97
Tatthappamatto viharanto 167, 182, 237, 243, 275
Tattha sabbakilesāni 219
Tatthāsi rukkho yasavipulo 218
Tattheva maṇḍakappamhi 240, 255, 260, 273, 291
Tadā amatabheriṁ so 185
Tadā te bhojayitvāna 147
Tadā te vimalā bhikkhū 214

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဆ]

ဆိဇ္ဇိံသု သဗ္ဗတ္ထ စ ဗန္ဓနာနိ ၁၀၂
ဆေတွာန မောဠိံ ဝရဂန္ဓဝါသိတံ ၃၃၃
ဇနသန္နိပါတော အတုလော ၂၅၁
ဇမ္ဗုတော ဖလမာနေတွာ ၂၆၆
ဇလာသယာ နေကသုဂန္ဓဂန္ဓာ ၃၂

[ဇ]

ဇဟာတိ ရသတဏှဉ္စ ၁၀၀
ဇာတိဓမ္မော ဇရာဓမ္မော ၉၀
ဇာနာမဟံ မဟာရာဇ ၃၃၁
ဇောတယိတွာန သဒ္ဓမ္မံ ၁၅၆

[ဌ]

ဌတွာဝ ဒိဗ္ဗေ ဘဝနေ သကသ္မိံ ၁၀၃
ဌပယိတွာန ဓမ္မုက္ကံ ၃၄၆

[တ]

တံ ဒဿနေန’ဗ္ဘုတပီတိရာသိ ၃၇
တံ ဒေဝဒေဝံ အဘိဟန္တုကာမံ ၃၃၉
တံ သမ္ဗဟုလဝါရမ္ပိ ၃
တဉ္စ ဉာဏံ အတုလိယံ ၁၉၁
တဏှင်္ကရော မေဓင်္ကရော ၁၅၉
တတော ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ၁၁၈၊၂၈၃
တတော ပရံ အဘိသမယေ ၂၀၇
တတော ပရံ နဝုတိကောဋိ ၂၅၂
တတော ပရံ သန္နိပါတေ ၁၈၉
တတော ပရဉ္စ ဒေသေန္တေ ၃၄၄
တတော ပရမ္ပိ ဒေသေန္တေ ၁၆၄၊၂၀၁

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တတော ပရမ္ပိ ဝဿန္တေ ၂၀၈၊၂၂၉
တတော ဝိကုဗ္ဗနံ ကတွာ ၃၀၃
တထနာမာနိ သစ္စာနိ ၁၉
တထာကာရေန ယော ဓမ္မေ ၂၀
တထာဝါဒီ ဇိနော ယသ္မာ ၂၀
တထေဝ တွံ စတူသု ဘူမီသု ၁၃၀
တထေဝ တွံ သဗ္ဗကာလံ ၁၃၂
တထေဝ တွံ သဗ္ဗဘဝေ ၁၃၂-၃
တထေဝ တွံ သုခဒုက္ခေ ၁၃၈
တထေဝ တွံ ဟိတာဟိတေ ၁၃၇
တထေဝ တွမ္ပိ အဓိဋ္ဌာနေ ၁၃၆
တထေဝ တွမ္ပိ သစ္စေသု ၁၃၅
တထေဝ တွမ္ပိ သဗ္ဗေသံ ၁၃၄
တထေဝ ယာစကေ ဒိသွာ ၁၂၉
တထေဝိမံ ပူတိကာယံ ၉၄
တထော အဝိပရီတော စ ၂၁
တတ္ထ ဉာဏဝရုပ္ပဇ္ဇိ ၂၁၈
တတ္ထ ဌတွာ ဝိစိန္တေသိံ ၁၁၂
တတ္ထ ပါစီနပါသာဒတလေ ၃၅၃
တတ္ထပ္ပဓာနံ ပဒဟိံ ၉၇
တတ္ထပ္ပမတ္တော ဝိဟရန္တော ၁၆၇၊ ၁၈၂၊၂၃၇၊၂၄၃၊၂၇၅
တတ္ထ သဗ္ဗကိလေသာနိ ၂၁၉
တတ္ထာသိ ရုက္ခော ယသဝိပုလော ၂၁၈
တတ္ထေဝ မဏ္ဍကပ္ပမှိ ၂၄၀၊၂၅၅၊ ၂၆၀၊၂၇၃၊၂၉၁
တဒါ အမတဘေရိံ သော ၁၈၅
တဒါ တေ ဘောဇယိတွာန ၁၄၇
တဒါ တေ ဝိမလာ ဘိက္ခူ ၂၁၄

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tadā devamanussānaṁ	221
Tadāpāhaṁ asamasamaṁ	223
Tadāpi taṁ Buddhadhammaṁ	196
Tadāpi taṁ Buddhavaraṁ	209
Tadāpi dhammadesane	188
Tadāpi so mahāvīro	215
Tadā pītimanubrūhanto	182
Tadāhaṁ nāgabhavanā	189
Tamandhakāraṁ vidhamitvā	268
Tamahaṁ upasaṅkamma	181
Tamonudo Buddho samantacakkhu	14
Tasmā mahārāja bhavesu bhoge	27
Tasmā have Lokavidū Sumedho	118
Tasmā hi Buddhadāyajjaṁ	100
Tasmā hi sakkaccasamādhiyuttā	2
Tasmiṁ caṅkamane dhīro	53
Tassa gilānapucchāya	196
Tassa datvāna ārāmaṁ	252
Tassa dehābhinikkhantaṁ	197
Tassa dhammaṁ suṇitvāna	252
Tassa pabhā asamasamā	244
Tassa pākatikā raṁsī	258
Tassa puṭṭho viyākāsi	82
Tassa Buddhassa asamassa	293
Tassa byāmappabhā kāyā	224
Tassa yāgaṁ pakittento	202
Tassa sammasato dhammaṁ	141
Tassa sarīre nibbattā	198
Tassa sīlaṁ samādhiñca	196
Tassāpi atulatejassa	212, 251, 260, 262, 264, 272
Tassāpi atulā iddhi	268
Tassāpi asamaṁ sīlaṁ	212
Tassāpi devadevassa	253, 261, 304, 310
Tassāpi byāmappabhā kāyā	289
Tassāpi Lokanāthassa	255
Tassāpi vacanaṁ sutvā	181, 190, 196, 203, 209, 215, Ādi
Tassābhisamayā tīṇi	194, 235
Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā	167, 283, 228, 294
Tasseva Sambuddhavaranvayassa	2
Tāya parisāya Sambuddho	201
Tāraṇīye tārayitvā	191
Tārāgaṇā virocanti	122
Tāvatiṁsā ca Yāmā ca	54
Tiṁsabhikkhusahassānaṁ	304
Tiṁsavassasahassāni	306
Ticīvarañca patto ca	333
Titthiye abhimaddanto	164
Tissā ca Upatissā ca	169
Tisso ca Bhāradvājo ca	312
Tisso Phusso ca Sambuddho	159
Tuṭṭhahaṭṭho pamudito	109
Tuvaṁ Satthā ca ketū ca	55
Tusitā kāyā cavitvāna	74

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ]	
တဒါ ဒေဝမနုဿာနံ	၂၂၁
တဒါပါဟံ အသမသမံ	၂၂၃
တဒါပိ တံ ဗုဒ္ဓဓမ္မံ	၁၉၆
တဒါပိ တံ ဗုဒ္ဓဝရံ	၂၀၉
တဒါပိ ဓမ္မဒေသနေ	၁၈၈
တဒါပိ သော မဟာဝီရော	၂၁၅
တဒါ ပီတိမနုဗြူဟန္တော	၁၈၂
တဒါဟံ နာဂဘဝနာ	၁၈၉
တမန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ	၂၆၈
တမဟံ ဥပသင်္ကမ္မ	၁၈၁
တမောနုဒေါ ဗုဒ္ဓေါ သမန္တစက္ခု	၁၄
တသ္မာ မဟာရာဇ ဘဝေသု ဘောဂေ	၂၇
တသ္မာ ဟဝေ လောကဝိဒူ သုမေဓော	၁၁၈
တသ္မာ ဟိ ဗုဒ္ဓဒါယဇ္ဇံ	၁၀၀
တသ္မာ ဟိ သက္ကစ္စသမာဓိယုတ္တာ	၂
တသ္မိံ စင်္ကမနေ ဓီရော	၅၃
တဿ ဂိလာနပုစ္ဆာယ	၁၉၆
တဿ ဒတွာန အာရာမံ	၂၅၂
တဿ ဒေဟာဘိနိက္ခန္တံ	၁၉၇
တဿ ဓမ္မံ သုဏိတွာန	၂၅၂
တဿ ပဘာ အသမသမာ	၂၄၄
တဿ ပါကတိကာ ရံသီ	၂၅၈
တဿ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ	၈၂
တဿ ဗုဒ္ဓဿ အသမဿ	၂၉၃
တဿ ဗျာမပ္ပဘာ ကာယာ	၂၂၄
တဿ ယာဂံ ပကိတ္တေန္တော	၂၀၂
တဿ သမ္မသတော ဓမ္မံ	၁၄၁
တဿ သရီရေ နိဗ္ဗတ္တာ	၁၉၈
တဿ သီလံ သမာဓိဉ္စ	၁၉၆
တဿာပိ အတုလတေဇဿ	၂၁၂၊ ၂၅၁၊ ၂၆၀၊ ၂၆၂၊ ၂၆၄၊ ၂၇၂
တဿာပိ အတုလာ ဣဒ္ဓိ	၂၆၈
တဿာပိ အသမံ သီလံ	၂၁၂
တဿာပိ ဒေဝဒေဝဿ	၂၅၃၊ ၂၆၁၊ ၃၀၄၊ ၃၁၀
တဿာပိ ဗျာမပ္ပဘာ ကာယာ	၂၈၉
တဿာပိ လောကနာထဿ	၂၅၅
တဿာပိ ဝစနံ သုတွာ	၁၈၁၊ ၁၉၀၊ ၁၉၆၊ ၂၀၃၊ ၂၀၉၊ ၂၁၅၊ အာဒိ
တဿာဘိသမယာ တီဏိ	၁၉၄၊ ၂၃၅
တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ	၁၆၇၊ ၂၈၃၊ ၂၂၈၊ ၂၉၄
တဿေဝ သမ္ဗုဒ္ဓဝရန္ဝယဿ	၂
တာယ ပရိသာယ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၂၀၁
တာရဏီယေ တာရယိတွာ	၁၉၁
တာရာဂဏာ ဝိရောစန္တိ	၁၂၂
တာဝတိံသာ စ ယာမာ စ	၅၄
တိံသဘိက္ခုသဟဿာနံ	၃၀၄
တိံသဝဿသဟဿာနိ	၃၀၆
တိစီဝရဉ္စ ပတ္တော စ	၃၃၃
တိတ္ထိယေ အဘိမဒ္ဒန္တော	၁၆၄
တိဿာ စ ဥပတိဿာ စ	၁၆၉
တိဿော စ ဘာရဒွါဇော စ	၃၁၂
တိဿော ဖုဿော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၁၅၉
တုဋ္ဌဟဋ္ဌော ပမုဒိတော	၁၀၉
တုဝံ သတ္ထာ စ ကေတူ စ	၅၅
တုသိတာ ကာယာ စဝိတွာန	၇၄

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Ta - Tha]

Te ca khīṇāsavā bhikkhū 191
Tena yogena janakāyaṁ 148
Tepi nāgā appameyyā 169
Tepi sabbe amitayasā 238
Te me puṭṭhā viyākaṁsu 111
Tevijjachaḷabhiññehi 238
Tevijjābhūsanaṁ datvāna 313
Tesaṁ tadā saññāpesi 140
Tesaṭṭhisatasahassāni 190
Tehi thutappasattho so 143
Thalajā dakajā pupphā 121

[Da]

Datvā dānaṁ yāti naro so 145
Dasa dhamme pūrayitvāna 303
Dasanāgabalaṁ kāye 60
Dasapāramī tayā dhīra 79
Dasavīsasahassānaṁ 153
Dasasahassī atikkamma 52
Dasasahassīlokadhātuyā 52, 55
Dasasahassī lokadhātū 121
Dassanaṁ me atikkante 120
Dassanenapi taṁ Buddhaṁ 206
Dassaneyyaṁ sabbajanaṁ 295
Dassayitvā Buddhabalaṁ 198
Daḷhaṁ paggaṇha vīriyaṁ 123
Dātā nivāsassa nivāraṇassa 26
Dānaṁ tāṇaṁ manussānaṁ 144

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Da]

Dānaṁ durāsadaṭṭhena 145
Dānaṁ nāma sukhādīnaṁ 144
Dānaṁ sīlañca nekkhammaṁ 79
Dānena paṭipannena 145
Dibbaṁ candanacuṇṇañca 112
Dibbaṁ mandāravaṁ pupphaṁ 53, 112, 257, 271
Dibbaṁ mānusakaṁ pupphaṁ 142
Dīpaṅkarassa aparena 162
Dīpaṅkare cārukare kumāre 102
Dīpaṅkaro Lokavidū 117, 120
Dukkhaṁ sughoraṁ narake'nubhotvā 250
Dukkhanittharaṇaṭṭhena 144
Dukkhassa sītuṇhasarīsapā ca 26
Dukkhāgamaṁ nicchati koci loke 250
Dutiyo koṭi-satasahassānaṁ 178
Dutiyo navutikoṭīnaṁ 269
Dumā vicittā suvirājamānā 29
Dūre ca disvā varacandaraṁsiṁ 36
Devatā devakaññā ca 55
Devaloke vasitvāna 202
Devalo ca Sujāto ca 233
Devā dibbehi turiyehi 112
Devā manusse passanti 112
Desanā paṭipattīhi 23
Desente pavaraṁ dhammaṁ 241
Dose ca hiṁsānirate viditvā 250

ပဌမပါဒ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ-ထ]

တေ စ ခီဏာသဝါ ဘိက္ခူ ၁၉၁
တေန ယောဂေန ဇနကာယံ ၁၄၈
တေပိ နာဂါ အပ္ပမေယျာ ၁၆၉
တေပိ သဗ္ဗေ အမိတယသာ ၂၃၈
တေ မေ ပုဋ္ဌာ ဝိယာကံသု ၁၁၁
တေဝိဇ္ဇဆဠဘိညေဟိ ၂၃၈
တေဝိဇ္ဇာဘူသနံ ဒတွာန ၃၁၃
တေသံ တဒါ သညာပေသိ ၁၄၀
တေသဋ္ဌိသတသဟဿာနိ ၁၉၀
တေဟိ ထုတပ္ပသတ္ထော သော ၁၄၃
ထလဇာ ဒကဇာ ပုပ္ဖါ ၁၂၁

[ဒ]

ဒတွာ ဒါနံ ယာတိ နရော သော ၁၄၅
ဒသ ဓမ္မေ ပူရယိတွာန ၃၀၃
ဒသနာဂဗလံ ကာယေ ၆၀
ဒသပါရမီ တယာ ဓီရ ၇၉
ဒသဝီသသဟဿာနံ ၁၅၃
ဒသသဟဿီ အတိက္ကမ္မ ၅၂
ဒသသဟဿီလောကဓာတုယာ ၅၂၊၅၅
ဒသသဟဿီ လောကဓာတူ ၁၂၁
ဒဿနံ မေ အတိက္ကန္တေ ၁၂၀
ဒဿနေနပိ တံ ဗုဒ္ဓံ ၂၀၆
ဒဿနေယျံ သဗ္ဗဇနံ ၂၉၅
ဒဿယိတွာ ဗုဒ္ဓဗလံ ၁၉၈
ဒဠှံ ပဂ္ဂဏှ ဝီရိယံ ၁၂၃
ဒါတာ နိဝါသဿ နိဝါရဏဿ ၂၆
ဒါနံ တာဏံ မနုဿာနံ ၁၄၄

ပဌမပါဒ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဒ]

ဒါနံ ဒုရာသဒဋ္ဌေန ၁၄၅
ဒါနံ နာမ သုခါဒီနံ ၁၄၄
ဒါနံ သီလဉ္စ နေက္ခမ္မံ ၇၉
ဒါနေန ပဋိပန္နေန ၁၄၅
ဒိဗ္ဗံ စန္ဒနစုဏ္ဏဉ္စ ၁၁၂
ဒိဗ္ဗံ မန္ဒာရဝံ ပုပ္ဖံ ၅၃၊၁၁၂၊၂၅၇၊၂၇၁
ဒိဗ္ဗံ မာနုသကံ ပုပ္ဖံ ၁၄၂
ဒီပင်္ကရဿ အပရေန ၁၆၂
ဒီပင်္ကရေ စာရုကရေ ကုမာရေ ၁၀၂
ဒီပင်္ကရော လောကဝိဒူ ၁၁၇၊၁၂၀
ဒုက္ခံ သုဃောရံ နရကေ’နုဘောတွာ ၂၅၀
ဒုက္ခနိတ္ထရဏဋ္ဌေန ၁၄၄
ဒုက္ခဿ သီတုဏှသရီသပါ စ ၂၆
ဒုက္ခာဂမံ နိစ္ဆတိ ကောစိ လောကေ ၂၅၀
ဒုတိယော ကောဋိ-သတသဟဿာနံ ၁၇၈
ဒုတိယော နဝုတိကောဋီနံ ၂၆၉
ဒုမာ ဝိစိတ္တာ သုဝိရာဇမာနာ ၂၉
ဒူရေ စ ဒိသွာ ဝရစန္ဒရံသိံ ၃၆
ဒေဝတာ ဒေဝကညာ စ ၅၅
ဒေဝလောကေ ဝသိတွာန ၂၀၂
ဒေဝလော စ သုဇာတော စ ၂၃၃
ဒေဝါ ဒိဗ္ဗေဟိ တုရိယေဟိ ၁၁၂
ဒေဝါ မနုဿေ ပဿန္တိ ၁၁၂
ဒေသနာ ပဋိပတ္တီဟိ ၂၃
ဒေသေန္တေ ပဝရံ ဓမ္မံ ၂၄၁
ဒေါသေ စ ဟိံသာနိရတေ ဝိဒိတွာ ၂၅၀

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā

[Dha]

Dhammaṁ vitthārikaṁ katvā 295
Dhammacakkaṁ pavattetvā 279
Dhammacakkaṁ pavattente 162, 274, 286, 292, 298, 303, 308
Dhammacetiṁ samussetvā 306
Dhammataḷākaṁ māpayitvā 312
Dhammadassissa aparena 263
Dhammameghaṁ pavassetvā 289
Dhammavimalamādāsaṁ 313
Dhammā ceva Sudhammā ca 258
Dhammāpaṇaṁ pasāretvā 300
Dhammābhisamayo tassa 207
Dhammokkaṁ dhārayitvāna 183
Dhammo have rakkhati dhammacāriṁ 174
Dharaṇūpamo khamanena 162
Dhātuyo mama sabbāpi 197

[Na]

Nakulā ca Sujātā ca 203
Na keci tena samayena 224
Na Gaṅgā Yamunā cāpi 146
Nagaraṁ Aruṇavatī nāma 289
Nagaraṁ Kapilavatthu me 346
Nagaraṁ Khemavatī nāma 299
Nagaraṁ Candavatī nāma 210
Nagaraṁ Dhaññavatī nāma 224
Nagaraṁ Bandhumatī nāma 284
Nagaraṁ Bārāṇasī nāma 312
Nagaraṁ Mekhalaṁ nāma 190
Nagaraṁ Rammavatī nāma 156, 169
Nagaraṁ sabbaṅgasampannaṁ 88
Nagaraṁ Sudhaññavatī nāma 197
Nagaraṁ Sobhavatī nāma 305
Nagaraṁ Haṁsavatī nāma 233
Nagare Amaravatiyā 89
Na taṁ sajaladā vātā 146
Na tassa kaṇṭakā honti 244
Natthi dānasamo loke 145
Nandā ceva Sunandā ca 156
Na pupphagandho paṭivātameti 146
Na bhavanti pariyāpannā 316
Nabhe ca abbhā suvisuddhavaṇṇā 35
Na maṁ koci uttasati 81
Na me ācariyo atthi 123
Naradevassa yakkhassa 298, 309
Navavassasahassāni 190
Na vāyi vāto pharuso karo vā 103
Navutivassasahassāni 183, 191, 204, 224, 238, 244, 276
Navutisatasahassānaṁ 274
Na hete ettakāyeva 130-8
Na hete jānanti sadevamānusā 38-9
Na heva dhātuyo tassa 170
Na honti aratī sattānaṁ 122
Na honti khuddakā pāṇā 316
Nāgā ca nāgasamālā ca 244
Nātisītaṁ nāti-uṇhaṁ 37
Nāradassa aparena 227

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဓ]

ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရိကံ ကတွာ ၂၉၅
ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ ၂၇၉
ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေန္တေ ၁၆၂၊ ၂၇၄၊ ၂၈၆၊ ၂၉၂၊ ၂၉၈၊ ၃၀၃၊ ၃၀၈
ဓမ္မစေတိံ သမုဿေတွာ ၃၀၆
ဓမ္မတဠာကံ မာပယိတွာ ၃၁၂
ဓမ္မဒဿိဿ အပရေန ၂၆၃
ဓမ္မမေဃံ ပဝဿေတွာ ၂၈၉
ဓမ္မဝိမလမာဒါသံ ၃၁၃
ဓမ္မာ စေဝ သုဓမ္မာ စ ၂၅၈
ဓမ္မာပဏံ ပသာရေတွာ ၃၀၀
ဓမ္မာဘိသမယော တဿ ၂၀၇
ဓမ္မောက္ကံ ဓာရယိတွာန ၁၈၃
ဓမ္မော ဟဝေ ရက္ခတိ ဓမ္မစာရိံ ၁၇၄
ဓရဏူပမော ခမနေန ၁၆၂
ဓာတုယော မမ သဗ္ဗာပိ ၁၉၇

[န]

နကုလာ စ သုဇာတာ စ ၂၀၃
န ကေစိ တေန သမယေန ၂၂၄
န ဂင်္ဂါ ယမုနာ စာပိ ၁၄၆
နဂရံ အရုဏဝတီ နာမ ၂၈၉
နဂရံ ကပိလဝတ္ထု မေ ၃၄၆
နဂရံ ခေမဝတီ နာမ ၂၉၉
နဂရံ စန္ဒဝတီ နာမ ၂၁၀
နဂရံ ဓညဝတီ နာမ ၂၂၄
နဂရံ ဗန္ဓုမတီ နာမ ၂၈၄
နဂရံ ဗာရာဏသီ နာမ ၃၁၂
နဂရံ မေခလံ နာမ ၁၉၀
နဂရံ ရမ္မဝတီ နာမ ၁၅၆၊ ၁၆၉
နဂရံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ ၈၈
နဂရံ သုဓညဝတီ နာမ ၁၉၇
နဂရံ သောဘဝတီ နာမ ၃၀၅
နဂရံ ဟံသဝတီ နာမ ၂၃၃
နဂရေ အမရဝတိယာ ၈၉
န တံ သဇလဒါ ဝါတာ ၁၄၆
န တဿ ကဏ္ဋကာ ဟောန္တိ ၂၄၄
နတ္ထိ ဒါနသမော လောကေ ၁၄၅
နန္ဒာ စေဝ သုနန္ဒာ စ ၁၅၆
န ပုပ္ဖဂန္ဓော ပဋိဝါတမေတိ ၁၄၆
န ဘဝန္တိ ပရိယာပန္နာ ၃၁၆
နဘေ စ အဗ္ဘာ သုဝိသုဒ္ဓဝဏ္ဏာ ၃၅
န မံ ကောစိ ဥတ္တသတိ ၈၁
န မေ အာစရိယော အတ္ထိ ၁၂၃
နရဒေဝဿ ယက္ခဿ ၂၉၈၊ ၃၀၉
နဝဝဿသဟဿာနိ ၁၉၀
န ဝါယိ ဝါတော ဖရုသော ခရော ဝါ ၁၀၃
နဝုတိဝဿသဟဿာနိ ၁၈၃၊ ၁၉၁၊ ၂၀၄၊ ၂၂၄၊ ၂၃၈၊ ၂၄၄၊ ၂၇၆
နဝုတိသတသဟဿာနံ ၂၇၄
န ဟေတေ ဧတ္တကာယေဝ ၁၃၀-၈
န ဟေတေ ဇာနန္တိ သဒေဝမာနုသာ ၃၈-၉
န ဟေဝ ဓာတုယော တဿ ၁၇၀
န ဟောန္တိ အရတီ သတ္တာနံ ၁၂၂
န ဟောန္တိ ခုဒ္ဒကာ ပါဏာ ၃၁၆
နာဂါ စ နာဂသမာလာ စ ၂၄၄
နာတိသီတံ နာတိဥဏှံ ၃၇
နာရဒဿ အပရေန ၂၂၇

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nijjinitvā kilese so	186
Nibbutā nūna sā mātā	328
Nimitte caturo disvā	190, 346
Nirantaraṁ akuṭilaṁ	186
Nirayepi dasasahasse	122
Nisabho ca Anomo ca	210
Nisevitaṁ nekadijehi niccaṁ	35
Nekānaṁ nāgakoṭīnaṁ	282
Nerañjarāya tīramhi	117, 282
Nevāgataṁ passati neva vācaṁ	37
[Pa]	
Pakaraṇe satta desento	303
Pakkante cārikaṁ raṭṭhe	292
Paccantadesavisaye	108
Paccuggamanā vattanti	112
Pacchāpi passiṁsu sudantarūpaṁ	339
Pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ	64
Paññāya vicinantohaṁ	80
Paññāya seṭṭho Jinasāvakānaṁ	1
Paññāsaratano āsi	244
Paṭhamābhisamaye Buddho	151, 213
Pattañca cīvaraṁ datvā	299
Pattuṇṇaṁ cīnapaṭṭañca	304
Patvāna bodhimatulaṁ	175
Pathañca sabbaṁ paṭipajjanakkhamaṁ	36
Pathaviyaṁ nipannassa	114
Pathe rajonuggamanatthameva	34
Padumassa aparena	218

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Padumuttarassa aparena	235
Padumuttarassa Bhagavato	229
Padumo Kuñjaro ceva	198
Padumo Phussadevo ca	262
Padhānaṁ padahitvāna	166, 181, 190, 196, 209, 215, 223, 231-ādi piṭṭhesu.
Papañcatthaṁ vivajjetvā	353
Pamattabandhussa ca yuddhakāle	338
Paratthaṁ cattano atthaṁ	23
Paripakkamānase satte	216
Pallaṅkābhujane mayhaṁ	121
Pallaṅkena nisīditvā	121
Pavattaphalasantuṭṭho	100
Pavāyi vāto pharuso samantā	339
Pasannacittā pana pāṇisaṁghā	104
Pasannacitto bhavabhoga-hetuṁ	26
Pasannanetto sumukho	235
Passanti taṁ devasaṁghā	53, 55
Passatha imaṁ tāpasaṁ	117, 266
Pahāya maccheramalaṁ salobhaṁ	26
Pahūtachāyūdakarammabhūtā	33
Pāṭihīraṁ karonte ca	303
Pāṇātipātā virato sudanto	250
Pāturahosi Magadhesu pubbe	12
Pāpuṇitvāna Sambuddho	241

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နိဇ္ဇိနိတွာ ကိလေသေ သော	၁၈၆
နိဗ္ဗုတာ နူန သာ မာတာ	၃၂၈
နိမိတ္တေ စတုရော ဒိသွာ	၁၉၀၊ ၃၄၆
နိရန္တရံ အကုဋိလံ	၁၈၆
နိရယေပိ ဒသသဟဿေ	၁၂၂
နိသဘော စ အနောမော စ	၂၁၀
နိသေဝိတံ နေကဒိဇေဟိ နိစ္စံ	၃၅
နေကာနံ နာဂကောဋီနံ	၂၈၂
နေရဉ္ဇရာယ တီရမှိ	၁၁၇၊ ၂၈၂
နေဝါဂတံ ပဿတိ နေဝ ဝါစံ	၃၇
[ပ]	
ပကရဏေ သတ္တ ဒေသေန္တော	၃၀၃
ပက္ကန္တေ စာရိကံ ရဋ္ဌေ	၂၉၂
ပစ္စန္တဒေသဝိသယေ	၁၀၈
ပစ္စုဂ္ဂမနာ ဝတ္တန္တိ	၁၁၂
ပစ္ဆာပိ ပဿိံသု သုဒန္တရူပံ	၃၃၉
ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ	၆၄
ပညာယ ဝိစိနန္တောဟံ	၈၀
ပညာယ သေဋ္ဌော ဇိနသာဝကာနံ	၁
ပညာသရတနော အာသိ	၂၄၄
ပဌမာဘိသမယေ ဗုဒ္ဓေါ	၁၅၁၊ ၂၁၃
ပတ္တဉ္စ စီဝရံ ဒတွာ	၂၉၉
ပတ္တုဏ္ဏံ စီနပဋ္ဋဉ္စ	၃၀၄
ပတွာန ဗောဓိမတုလံ	၁၇၅
ပထဉ္စ သဗ္ဗံ ပဋိပဇ္ဇနက္ခမံ	၃၆
ပထဝိယံ နိပန္နဿ	၁၁၄
ပထေ ရဇောနုဂ္ဂမနတ္ထမေဝ	၃၄
ပဒုမဿ အပရေန	၂၁၈

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဒုမုတ္တရဿ အပရေန	၂၃၅
ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော	၂၂၉
ပဒုမော ကုဉ္ဇရော စေဝ	၁၉၈
ပဒုမော ဖုဿဒေဝေါ စ	၂၆၂
ပဓာနံ ပဒဟိတွာန	၁၆၆၊ ၁၈၁၊ ၁၉၀၊ ၁၉၆၊ ၂၀၉၊ ၂၁၅၊ ၂၂၃၊ ၂၃၁-အာဒိ-ပိဋ္ဌေသု။
ပပဉ္စတ္ထံ ဝိဝဇ္ဇေတွာ	၃၅၃
ပမတ္တဗန္ဓုဿ စ ယုဒ္ဓကာလေ	၃၃၈
ပရတ္ထံ စတ္တနော အတ္ထံ	၂၃
ပရိပက္ကမာနသေ သတ္တေ	၂၁၆
ပလ္လင်္ကာဘုဇနေ မယှံ	၁၂၁
ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိတွာ	၁၂၁
ပဝတ္တဖလသန္တုဋ္ဌော	၁၀၀
ပဝါယိ ဝါတော ဖရုသော သမန္တာ	၃၃၉
ပသန္နစိတ္တာ ပန ပါဏိသံဃာ	၁၀၄
ပသန္နစိတ္တော ဘဝဘောဂ-ဟေတုံ	၂၆
ပသန္နနေတ္တော သုမုခေါ	၂၃၅
ပဿန္တိ တံ ဒေဝသံဃာ	၅၃၊ ၅၅
ပဿထ ဣမံ တာပသံ	၁၁၇၊ ၂၆၆
ပဟာယ မစ္ဆေရမလံ သလောဘံ	၂၆
ပဟူတဆာယူဒကရမ္မဘူတာ	၃၃
ပါဋိဟီရံ ကရောန္တေ စ	၃၀၃
ပါဏာတိပါတာ ဝိရတော သုဒန္တော	၂၅၀
ပါတုရဟောသိ မဂဓေသု ပုဗ္ဗေ	၁၂
ပါပုဏိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၂၄၁

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pāpuṇitvāna sambodhiṁ	219
Pālito sabbadassī ca	253
Pītimuḷāraṁ vindati dātā	145
Puññiddhiyā sabbayasaggapattā	35
Puṇṇamāye yathā cando	143
Puna cārikaṁ pakkante	230
Puna nāradakūṭamhi	153
Punāparaṁ amitayaso	236, 279
Punāparaṁ kumbhakaṇṇaṁ	236
Punāparaṁ dasabalo	237
Punāparaṁ devakūṭe	237
Punāparaṁ puragaṇo	202
Punāparaṁ bhīmarathe	264
Punāparaṁ yadā Buddho	255, 261
Punāparaṁ rājaputto	201
Punāparaṁ sannipāte	242
Punāparaṁ so narāsabho	214
Potthakaṁ ṭhapayitvemaṁ	354
Porāṇaṭṭhakathāmaggaṁ	353
[Pha]	
Phalamākaṅkhamānānaṁ	345
Phale cattāri sāmaññe	187
Phalehinekehi samiddhibhūtā	29
Phussassa ca aparena	278
Phussā ceva Sudattā ca	272
[Ba]	
Bahuṁ dussavaraṁ datvā	288
Bahudevamanussānaṁ	284
Bārāṇasiyaṁ Isipatane	346
Bilāsayā darīsayā	122
Buddhantarenāpi aladdhatoye	104
Buddhassa vacanaṁ sutvā	127, 141
Buddhoti tesaṁ sutvāna	56
Buddhoti vacanaṁ sutvāna	111
Buddhopi Buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṁ	163
Bodhaneyyaṁ janaṁ disvā	148
Bodhi tassa Bhagavato	118
Bodhisattaṁ mahāsattaṁ	102
Byāhatā titthiyā sabbe	231
Brahmadevo ca Udayo ca	272
Brahmā ca lokādhipatī Sahampatī	6
Brahmunā yācito santo	190, 255, 343
Brāhmaṇo Aggidatto ca	300
Brāhmaṇo Brahmadattova	312
Brāhmaṇo Yaññadatto ca	305
[Bha]	
Bhagavāti lokādhipatī naruttamo	16
Bhagavāti vacanaṁ seṭṭhaṁ	51
Bhaddasālo Jitamitto	224
Bhaddā ceva Subhaddā ca	198
Bhaddo ceva Subhaddo ca	169
Bhayaṁ tadā na bhavati	122

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပါပုဏိတွာန သမ္ဗောဓိံ	၂၁၉
ပါလိတော သဗ္ဗဒဿီ စ	၂၅၃
ပီတိမုဠာရံ ဝိန္ဒတိ ဒါတာ	၁၄၅
ပုညိဒ္ဓိယာ သဗ္ဗယသဂ္ဂပတ္တာ	၃၅
ပုဏ္ဏမာယေ ယထာ စန္ဒော	၁၄၃
ပုန စာရိကံ ပက္ကန္တေ	၂၃၀
ပုန နာရဒကူဋမှိ	၁၅၃
ပုနာပရံ အမိတယသော	၂၃၆၊ ၂၇၉
ပုနာပရံ ကုမ္ဘကဏ္ဏံ	၂၃၆
ပုနာပရံ ဒသဗလော	၂၃၇
ပုနာပရံ ဒေဝကူဋေ	၂၃၇
ပုနာပရံ ပုရဂဏော	၂၀၂
ပုနာပရံ ဘီမရထေ	၂၆၄
ပုနာပရံ ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ	၂၅၅၊ ၂၆၁
ပုနာပရံ ရာဇပုတ္တော	၂၀၁
ပုနာပရံ သန္နိပါတေ	၂၄၂
ပုနာပရံ သော နရာသဘော	၂၁၄
ပေါတ္ထကံ ဌပယိတွေမံ	၃၅၄
ပေါရာဏဋ္ဌကထာမဂ္ဂံ	၃၅၃
[ဖ]	
ဖလမာကင်္ခမာနာနံ	၃၄၅
ဖလေ စတ္တာရိ သာမညေ	၁၈၇
ဖလေဟိနေကေဟိ သမိဒ္ဓိဘူတာ	၂၉
ဖုဿဿ စ အပရေန	၂၇၈
ဖုဿာ စေဝ သုဒတ္တာ စ	၂၇၂
[ဗ]	
ဗဟုံ ဒုဿဝရံ ဒတွာ	၂၈၈
ဗဟုဒေဝမနုဿာနံ	၂၈၄
ဗာရာဏသိယံ ဣသိပတနေ	၃၄၆
ဗိလာသယာ ဒရီသယာ	၁၂၂
ဗုဒ္ဓန္တရေနာပိ အလဒ္ဓတောယေ	၁၀၄
ဗုဒ္ဓဿ ဝစနံ သုတွာ	၁၂၇၊ ၁၄၁
ဗုဒ္ဓေါတိ တေသံ သုတွာန	၅၆
ဗုဒ္ဓေါတိ ဝစနံ သုတွာန	၁၁၁
ဗုဒ္ဓေါပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဏေယျ ဝဏ္ဏံ	၁၆၃
ဗောဓနေယျံ ဇနံ ဒိသွာ	၁၄၈
ဗောဓိ တဿ ဘဂဝတော	၁၁၈
ဗောဓိသတ္တံ မဟာသတ္တံ	၁၀၂
ဗျာဟတာ တိတ္ထိယာ သဗ္ဗေ	၂၃၁
ဗြဟ္မဒေဝေါ စ ဥဒယော စ	၂၇၂
ဗြဟ္မာ စ လောကာဓိပတီ သဟမ္ပတီ	၆
ဗြဟ္မုနာ ယာစိတော သန္တော	၁၉၀၊ ၂၅၅၊ ၃၄၃
ဗြာဟ္မဏော အဂ္ဂိဒတ္တော စ	၃၀၀
ဗြာဟ္မဏော ဗြဟ္မဒတ္တောဝ	၃၁၂
ဗြာဟ္မဏော ယညဒတ္တော စ	၃၀၅
[ဘ]	
ဘဂဝါတိ လောကာဓိပတီ နရုတ္တမော	၁၆
ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ	၅၁
ဘဒ္ဒသာလော ဇိတမိတ္တော	၂၂၄
ဘဒ္ဒါ စေဝ သုဘဒ္ဒါ စ	၁၉၈
ဘဒ္ဒေါ စေဝ သုဘဒ္ဒေါ စ	၁၆၉
ဘယံ တဒါ န ဘဝတိ	၁၂၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā

[Bha]

Bhariyā Padumā nāma 157
Bhikkhāya upagataṁ disvā 80
Bhikkhusatasahassānaṁ 287
Bhiyyaso Uttaro nāma 305
Bhummā mahārājikā Tāvatiṁsā 43

[Ma]

Magge phale ca nibbāne 176
Maggo pantho patho pajjo 93
Maṅgalassa aparena 185
Maṅgalo ca Sumano ca 159
Maṇḍakappo vā so āsi 227
Madappabālā madahatthisaṁghā 34
Manuñña-aṭṭālavicittarūpaṁ 36
Manuññabhūtā ca mahī samantā 30
Manussattaṁ liṅgasampatti 115, 315
Mama acchariyaṁ disvā 311
Mayi pabbajite sante 271
Mayūrasaṁghā girimuddhanasmiṁ 31
Mahā-acchariyaṁ disvā 292
Mahādānaṁ pavattetvā 293
Mahādiṭṭhiṁ vinodento 292
Mahādoṇaṁ nāgarājaṁ 221
Mahānāgavanuyyāne 197
Mahārajjaṁ hatthagataṁ 80
Mahāvātā na vāyanti 121
Mahāvilāso tassa jano 306

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Mahāvihāragatapāḷimagga-sannissitā 2
Mahāsamuddo ābhujati 122
Mahāhanusabhakkhandho 148
Mākāsi mātaṅga punevarūpaṁ 250
Mātā pitā na me desso 81
Mā nikkhama mahāvīra 331
Mānussakā ca dibbā ca 121
Mārasenaṁ pamadditvā 286
Migā ca nānā suvirājamānā 30
Micchādiṭṭhiṁ na sevanti 316
Muñcanti pupphaṁ pana pañcavaṇṇikaṁ 54
Muhuttajātova gavampatī yathā 19

[Ya]

Yaṁnūnimaṁ pūtikāyaṁ 90
Yathā andughare puriso 131
Yathā arīhi pariruddho 92
Yathā āpannasattānaṁ 128
Yathā uccāraṭṭhānamhi 94
Yathā uḷūhi gaganaṁ 225
Yathā khittaṁ nabhe leḍḍu 127
Yathā gūthagato puriso 92
Yathā ca pāṇā paramaṁ piyā te 250
Yathā tuyhaṁ mahāvīra 56
Yathā nikkhantasayanassa 128
Yathāpi uṇhe vijjante 91
Yathāpi udakaṁ nāma 137

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဘ]

ဘရိယာ ပဒုမာ နာမ ၁၅၇
ဘိက္ခာယ ဥပဂတံ ဒိသွာ ၈၀
ဘိက္ခုသတသဟဿာနံ ၂၈၇
ဘိယျသော ဥတ္တရော နာမ ၃၀၅
ဘုမ္မာ မဟာရာဇိကာ တာဝတိံသာ ၄၃

[မ]

မဂ္ဂေ ဖလေ စ နိဗ္ဗာနေ ၁၇၆
မဂ္ဂေါ ပန္ထော ပထော ပဇ္ဇော ၉၃
မင်္ဂလဿ အပရေန ၁၈၅
မင်္ဂလော စ သုမနော စ ၁၅၉
မဏ္ဍကပ္ပေါ ဝါ သော အာသိ ၂၂၇
မဒပ္ပဗာလာ မဒဟတ္ထိသံဃာ ၃၄
မနုညအဋ္ဋာလဝိစိတ္တရူပံ ၃၆
မနုညဘူတာ စ မဟီ သမန္တာ ၃၀
မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ ၁၁၅၊၃၁၅
မမ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ ၃၁၁
မယိ ပဗ္ဗဇိတေ သန္တေ ၂၇၁
မယူရသံဃာ ဂိရိမုဒ္ဓနသ္မိံ ၃၁
မဟာအစ္ဆရိယံ ဒိသွာ ၂၉၂
မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ၂၉၃
မဟာဒိဋ္ဌိံ ဝိနောဒေန္တော ၂၉၂
မဟာဒေါဏံ နာဂရာဇံ ၂၂၁
မဟာနာဂဝနုယျာနေ ၁၉၇
မဟာရဇ္ဇံ ဟတ္ထဂတံ ၈၀
မဟာဝါတာ န ဝါယန္တိ ၁၂၁
မဟာဝိလာသော တဿ ဇနော ၃၀၆

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ

[မ]

မဟာဝိဟာရာဂတပါဠိမဂ္ဂ-သန္နိဿိတာ ၂
မဟာသမုဒ္ဒေါ အာဘုဇတိ ၁၂၂
မဟာဟနုသဘက္ခန္ဓော ၁၄၈
မာကာသိ မာတင်္ဂ ပုနေဝရူပံ ၂၅၀
မာတာ ပိတာ န မေ ဒေဿာ ၈၁
မာ နိက္ခမ မဟာဝီရ ၃၃၁
မာနုဿကာ စ ဒိဗ္ဗာ စ ၁၂၁
မာရသေနံ ပမဒ္ဒိတွာ ၂၈၆
မိဂါ စ နာနာ သုဝိရာဇမာနာ ၃၀
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ န သေဝန္တိ ၃၁၆
မုဉ္စန္တိ ပုပ္ဖံ ပန ပဉ္စဝဏ္ဏိကံ ၅၄
မုဟုတ္တဇာတောဝ ဂဝမ္ပတီ ယထာ ၁၉

[ယ]

ယံနူနိမံ ပူတိကာယံ ၉၀
ယထာ အန္ဒုဃရေ ပုရိသော ၁၃၁
ယထာ အရီဟိ ပရိရုဒ္ဓေါ ၉၂
ယထာ အာပန္နသတ္တာနံ ၁၂၈
ယထာ ဥစ္စာရဋ္ဌာနမှိ ၉၄
ယထာ ဥဠုဟိ ဂဂနံ ၂၂၅
ယထာ ခိတ္တံ နဘေ လေဍ္ဍု ၁၂၇
ယထာ ဂူထဂတော ပုရိသော ၉၂
ယထာ စ ပါဏာ ပရမံ ပိယာ တေ ၂၅၀
ယထာ တုယှံ မဟာဝီရ ၅၆
ယထာ နိက္ခန္တသယနဿ ၁၂၈
ယထာပိ ဥဏှေ ဝိဇ္ဇန္တေ ၉၁
ယထာပိ ဥဒကံ နာမ ၁၃၇

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yathāpi osadhī nāma	135
Yathāpi kuṇapaṁ puriso	94
Yathāpi kumbho sampuṇṇo	129
Yathāpi camarī vālaṁ	130
Yathāpi jajjaraṁ nāvaṁ	94
Yathāpi dukkhe vijjante	91
Yathāpi pathavī nāma	134, 138
Yathāpi pabbato selo	136
Yathāpi pāpe vijjante	91
Yathāpi puriso corehi	94
Yathāpi byādhito puriso	93
Yathāpi sabbasattānaṁ	127
Yathāpi samaye patte	142
Yathāpi sāgare ūmī	183, 244
Yathāpi sāgaro nāma	204
Yathāpi sīho migarājā	133
Yathā Buddhavaṁsassa saṁvaṇṇanāyaṁ	353
Yathā manussā nadiṁ tarantā	120, 167
Yathā yā kāci nadiyo	143
Yathā ye keci Sambuddhā	143
Yathā rattikkhaye patte	127
Yathā vācā gatā tassa	20
Yathā suphullaṁ pavanaṁ	204
Yathā hi bhikkhu bhikkhanto	132
Yatheva lokamhi Vipassi-ādayo	18
Yadā Arindamaṁ rājaṁ	194
Yadā ca devabhavanamhi	151

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yadā ca Padumo Buddho	213
Yadā devā manussā ca	188
Yadā doṇamukhaṁ hatthiṁ	251
Yadā Buddho Atthadassī	255
Yadā Buddho asamasamo	230
Yadā Buddho dhammaṁ desesi	264
Yadā Buddho Dhammadassī	260-1
Yadā Buddho pāpuṇitvā	235
Yadā Buddho Buddhaguṇaṁ	222
Yadā Verocano nāgo	222
Yadā Sakko upagañchi	260
Yadā Sakko devarājā	189
Yadā Sujāto amitayaso	241
Yadā Sujāto asamasamo	241
Yadā Sunando cakkavattī	177
Yadāhaṁ Tusite kāye	72
Yadi Buddhassa sodhetha	112
Yadimassa Lokanāthassa	120, 167
Yamakaṁ vikubbanaṁ katvā	309
Yamakapāṭihāriyañca	287
Yamahaṁ ajja byākāsiṁ	140
Yamhi kāle mahāvīro	153, 188, 221, 229
Yassete caturo dhammā	15
Ya pubbe bodhisattānaṁ	121
Yāva aṭṭhāsi Sambuddho	183

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယထာပိ ဩသဓီ နာမ	၁၃၅
ယထာပိ ကုဏပံ ပုရိသော	၉၄
ယထာပိ ကုမ္ဘော သမ္ပုဏ္ဏော	၁၂၉
ယထာပိ စမရီ ဝါလံ	၁၃၀
ယထာပိ ဇဇ္ဇရံ နာဝံ	၉၄
ယထာပိ ဒုက္ခေ ဝိဇ္ဇန္တေ	၉၁
ယထာပိ ပထဝီ နာမ	၁၃၄၊ ၁၃၈
ယထာပိ ပဗ္ဗတော သေလော	၁၃၆
ယထာပိ ပါပေ ဝိဇ္ဇန္တေ	၉၁
ယထာပိ ပုရိသော စောရေဟိ	၉၄
ယထာပိ ဗျာဓိတော ပုရိသော	၉၃
ယထာပိ သဗ္ဗသတ္တာနံ	၁၂၇
ယထာပိ သမယေ ပတ္တေ	၁၄၂
ယထာပိ သာဂရေ ဦမိ	၁၈၃၊ ၂၄၄
ယထာပိ သာဂရော နာမ	၂၀၄
ယထာပိ သီဟော မိဂရာဇာ	၁၃၃
ယထာ ဗုဒ္ဓဝံသဿ သံဝဏ္ဏနာယံ	၃၅၃
ယထာ မနုဿာ နဒိံ တရန္တာ	၁၂၀၊ ၁၆၇
ယထာ ယာ ကာစိ နဒိယော	၁၄၃
ယထာ ယေ ကေစိ သမ္ဗုဒ္ဓါ	၁၄၃
ယထာ ရတ္တိက္ခယေ ပတ္တေ	၁၂၇
ယထာ ဝါစာ ဂတာ တဿ	၂၀
ယထာ သုဖုလ္လံ ပဝနံ	၂၀၄
ယထာ ဟိ ဘိက္ခု ဘိက္ခန္တော	၁၃၂
ယထေဝ လောကမှိ ဝိပဿိအာဒယော	၁၈
ယဒါ အရိန္ဒမံ ရာဇံ	၁၉၄
ယဒါ စ ဒေဝဘဝနမှိ	၁၅၁

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယဒါ စ ပဒုမော ဗုဒ္ဓေါ	၂၁၃
ယဒါ ဒေဝါ မနုဿာ စ	၁၈၈
ယဒါ ဒေါဏမုခံ ဟတ္ထိံ	၂၅၁
ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ အတ္ထဒဿီ	၂၅၅
ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော	၂၃၀
ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မံ ဒေသေသိ	၂၆၄
ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မဒဿီ	၂၆၀-၁
ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ ပါပုဏိတွာ	၂၃၅
ယဒါ ဗုဒ္ဓေါ ဗုဒ္ဓဂုဏံ	၂၂၂
ယဒါ ဝေရောစနော နာဂေါ	၂၂၂
ယဒါ သက္ကော ဥပဂစ္ဆိ	၂၆၀
ယဒါ သက္ကော ဒေဝရာဇာ	၁၈၉
ယဒါ သုဇာတော အမိတယသော	၂၄၁
ယဒါ သုဇာတော အသမသမော	၂၄၁
ယဒါ သုနန္ဒော စက္ကဝတ္တိ	၁၇၇
ယဒါဟံ တုသိတေ ကာယေ	၇၂
ယဒိ ဗုဒ္ဓဿ သောဓေထ	၁၁၂
ယဒိမဿ လောကနာထဿ	၁၂၀၊ ၁၆၇
ယမကံ ဝိကုဗ္ဗနံ ကတွာ	၃၀၉
ယမကပါဋိဟာရိယဉ္စ	၂၈၇
ယမဟံ အဇ္ဇ ဗျာကာသိံ	၁၄၀
ယမှိ ကာလေ မဟာဝီရော	၁၅၃၊ ၁၈၈၊ ၂၂၁၊ ၂၂၉
ယဿေတေ စတုရော ဓမ္မာ	၁၅
ယာ ပုဗ္ဗေ ဗောဓိသတ္တာနံ	၁၂၁
ယာဝ အဋ္ဌာသိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၁၈၃

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yāvajjakālā avināsayantā	1
Yāvatā nirayā nāma	123
Yāvatā parisā āsi	140
Yāvatā Buddhabhaṇitaṁ	311
Yāva heṭṭhā Avīcito	200
Ye appamattā akhilā	187
Ye keci tena samayena	154
Ye keci dhammaṁ saraṇaṁ gatāse	148
Ye keci Buddhaṁ saraṇaṁ gatāse	148
Ye keci loke vandaneyyā	62
Ye keci saṁghaṁ saraṇaṁ gatāse	148
Ye tatthāsuṁ Jinaputtā	120
Ye niccaverā pana pāṇisaṁghā	103
Yepi dīghāyukā nāgā	56
Yopi paññāya asamo	195
[Ra]	
Rajonuddhaṁsatī uddhaṁ	122
Rahogato nisīditvā	90
Rāgo tadā tanu hoti	122
Rādhā ceva Surādhā ca	216
Rāmā ceva Samālā ca	294
Rāmā ceva Surāmā ca	238
Rāhumutto yathā sūriyo	143

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ra]	
Rupe ca sadde ca atho rase ca	24
Rūpe sīle samādhimhi	60
Revatassa aparena	200
Rogā tadupasammanti	122
[La]	
Lakkhaṇe itihāse ca	311
Latā anekā dumanissitāva	29
Latā vā yadi vā rukkhā	121
Lokantare dukkhanirantarepi	103
Lokappasādanaṁ nāma	65
Lobhena dosena ca mohato vā	250
[Va]	
Vaṇṇito Buddhaseṭṭhena	100
Vatthannapānaṁ sayanāsanañca	35
Vanaṁ sunīlaṁ abhidassanīyaṁ	34
Vanañca sabbaṁ suvicittarūpaṁ	36
Vanditvā sirasā pāde	215
Varuṇo ceva Saraṇo ca	191
Varuṇo Brahmadevo ca	197
Vare cārurūpe vihāre uḷāre	27
Valāhakova anilena	272
Vasate tattha Kheme pure	300
Vassaṁvuṭṭhassa Bhagavato	189

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယာဝဇ္ဇကာလာ အဝိနာသယ- ယန္တာ	၁
ယာဝတာ နိရယာ နာမ	၁၂၃
ယာဝတာ ပရိသာ အာသိ	၁၄၀
ယာဝတာ ဗုဒ္ဓဘဏိတံ	၃၁၁
ယာဝ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိတော	၂၀၀
ယေ အပ္ပမတ္တာ အခိလာ	၁၈၇
ယေ ကေစိ တေန သမယေန	၁၅၄
ယေ ကေစိ ဓမ္မံ သရဏံ ဂတာသေ	၁၄၈
ယေ ကေစိ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ	၁၄၈
ယေ ကေစိ လောကေ ဝန္ဒနေယျာ	၆၂
ယေ ကေစိ သံဃံ သရဏံ ဂတာသေ	၁၄၈
ယေ တတ္ထာသုံ ဇိနပုတ္တာ	၁၂၀
ယေ နိစ္စဝေရာ ပန ပါဏိသံဃာ	၁၀၃
ယေပိ ဒီဃာယုကာ နာဂါ	၅၆
ယောပိ ပညာယ အသမော	၁၉၅
[ရ]	
ရဇောနုဒ္ဓံသတိ ဥဒ္ဓံ	၁၂၂
ရဟောဂတော နိသီဒိတွာ	၉၀
ရာဂေါ တဒါ တနု ဟောတိ	၁၂၂
ရာဓာ စေဝ သုရာဓာ စ	၂၁၆
ရာမာ စေဝ သမာလာ စ	၂၉၄
ရာမာ စေဝ သုရာမာ စ	၂၃၈
ရာဟုမုတ္တော ယထာ သူရိယော	၁၄၃

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ရ]	
ရူပေ စ သဒ္ဒေ စ အထော ရသေ စ	၂၄
ရူပေ သီလေ သမာဓိမှိ	၆၀
ရေဝတဿ အပရေန	၂၀၀
ရောဂါ တဒုပသမ္မန္တိ	၁၂၂
[လ]	
လက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ	၃၁၁
လတာ အနေကာ ဒုမနိဿိတာဝ	၂၉
လတာ ဝါ ယဒိ ဝါ ရုက္ခာ	၁၂၁
လောကန္တရေ ဒုက္ခနိရန္တရေပိ	၁၀၃
လောကပ္ပသာဒနံ နာမ	၆၅
လောဘေန ဒေါသေန စ မောဟတော ဝါ	၂၅၀
[ဝ]	
ဝဏ္ဏိတော ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌေန	၁၀၀
ဝတ္ထန္နပါနံ သယနာသနဉ္စ	၃၅
ဝနံ သုနီလံ အဘိဒဿနီယံ	၃၄
ဝနဉ္စ သဗ္ဗံ သုဝိစိတ္တရူပံ	၃၆
ဝန္ဒိတွာ သိရသာ ပါဒေ	၂၁၅
ဝရုဏော စေဝ သရဏော စ	၁၉၁
ဝရုဏော ဗြဟ္မဒေဝေါ စ	၁၉၇
ဝရေ စာရုရူပေ ဝိဟာရေ ဥဠာရေ	၂၇
ဝလာဟကောဝ အနိလေန	၂၇၂
ဝသတေ တတ္ထ ခေမေ ပုရေ	၃၀၀
ဝဿံဝုဋ္ဌဿ ဘဂဝတော	၁၈၉

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vassasatasahassāni	169
	210, 216, 233
Vāto mudūsītalasādhu-rūpo	34
Vāpitaṁ ropitaṁ dhaññaṁ	96, 100
Vicittatitthehi alaṅkatā ca	32
Vicittanānādumasaṇḍamaṇḍitā	33
Vicittanīlādimanuññavaṇṇā	30
Vicittapākārañca toraṇañca	37
Vicittapupphā gaganā	121
Vicittamālā sucipallavehi	29
Vicitra-ārāmasupokkharañño	33
Vicitranīlacchadanena’laṅkatā	33
Vicitranīlabbhamivāyataṁ vanaṁ	33
Vicinanto tadā dakkhiṁ	129, 138
Vitthārikaṁ bāhujaññaṁ	154
Vidhūro ca Sañjīvo ca	300
Vinassantu rogā manussesu sabbe	354
Vipassissa aparena	286
Vipulaṁ pabhaṁ dassayitvā	267
Vibhūsitā bālajanāticālinī	320
Vimalo hoti sūriyo	122
Virājitā āsi mahī samantā	32
Virocamānā phalapallavehi	29
Virocamāno vimalo	345
Visuddhamabbhaṁ gaganaṁ surammaṁ	34
Visuddhasaddhādiguṇehi yuttā	33

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vihaṅgamānaṁ garuḷova majjhe	339
Viharatha vivittesu	23
Vīsativassasahassāni	312
Vīsabhikkhusahassānaṁ	310
Vedajātaṁ janaṁ disvā	109
Vedayanti ca te sotthiṁ	142
Vebhāraṁ nāma nagaraṁ	266
Vessabhussa aparena	298
[Sa]	
Saṁsārasotaṁ chinditvā	114
Saṁsārasotaṁ taraṇāya	225
Sakalaṁ dasasahassampi	331
Sakasakamhi bhavane	56
Sakkaccasaddhammaratena	2
Sakkuṇanti visodhetuṁ	146
Sakhilā ca Padumā ca	289
Saṅkhā ca paṇavā ceva	56
Saṅkhārānaṁ sabhāvattaṁ	183
Saggalokanidānāni	145
Saggārohaṇasopānaṁ	147
Saṅgītiyo pavattenti	56
Saccavācaṁ’nurakkhanto	81
Sañchaḍḍitaṁ kulamūlaṁ	308
Saṭṭhibhikkhusahassānaṁ	293
Saṭṭhiratanamubbedho	295
Saṭṭhivassasahassāni	198, 295
Saṭṭhisatasahassānaṁ	275
Satasahassavassāni	156
Satiphalakaṁ datvāna	313

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝဿသတသဟဿာနိ	၁၆၉
	၂၁၀၊ ၂၁၆၊ ၂၃၃
ဝါတော မုဒူသီတလသာဓု-ရူပေါ	၃၄
ဝါပိတံ ရောပိတံ ဓညံ	၉၆၊ ၁၀၀
ဝိစိတ္တတိတ္ထေဟိ အလင်္ကတာ စ	၃၂
ဝိစိတ္တနာနာဒုမသဏ္ဍမဏ္ဍိတာ	၃၃
ဝိစိတ္တနီလာဒိမနုညဝဏ္ဏာ	၃၀
ဝိစိတ္တပါကာရဉ္စ တောရဏဉ္စ	၃၇
ဝိစိတ္တပုပ္ဖါ ဂဂနာ	၁၂၁
ဝိစိတ္တမာလာ သုစိပလ္လဝေဟိ	၂၉
ဝိစိတြအာရာမသုပေါက္ခရညော	၃၃
ဝိစိတြနီလစ္ဆဒနေန’လင်္ကတာ	၃၃
ဝိစိတြနီလဗ္ဘမိဝါယတံ ဝနံ	၃၃
ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိံ	၁၂၉၊ ၁၃၈
ဝိတ္ထာရိကံ ဗာဟုဇညံ	၁၅၄
ဝိဓူရော စ သဉ္ဇီဝေါ စ	၃၀၀
ဝိနဿန္တု ရောဂါ မနုဿေသု သဗ္ဗေ	၃၅၄
ဝိပဿိဿ အပရေန	၂၈၆
ဝိပုလံ ပဘံ ဒဿယိတွာ	၂၆၇
ဝိဘူသိတာ ဗာလဇနာတိစာလိနီ	၃၂၀
ဝိမလော ဟောတိ သူရိယော	၁၂၂
ဝိရာဇိတာ အာသိ မဟီ သမန္တာ	၃၂
ဝိရောစမာနာ ဖလပလ္လဝေဟိ	၂၉
ဝိရောစမာနော ဝိမလော	၃၄၅
ဝိသုဒ္ဓမဗ္ဘံ ဂဂနံ သုရမ္မံ	၃၄
ဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓါဒိဂုဏေဟိ ယုတ္တာ	၃၃

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိဟင်္ဂမာနံ ဂရုဠောဝ မဇ္ဈေ	၃၃၉
ဝိဟရထ ဝိဝိတ္တေသု	၂၃
ဝီသတိဝဿသဟဿာနိ	၃၁၂
ဝီသဘိက္ခုသဟဿာနံ	၃၁၀
ဝေဒဇာတံ ဇနံ ဒိသွာ	၁၀၉
ဝေဒယန္တိ စ တေ သောတ္ထိံ	၁၄၂
ဝေဘာရံ နာမ နဂရံ	၂၆၆
ဝေဿဘုဿ အပရေန	၂၉၈
[သ]	
သံသာရသောတံ ဆိန္ဒိတွာ	၁၁၄
သံသာရသောတံ တရဏာယ	၂၂၅
သကလံ ဒသသဟဿမ္ပိ	၃၃၁
သကသကမှိ ဘဝနေ	၅၆
သက္ကစ္စသဒ္ဓမ္မရတေန	၂
သက္ကုဏန္တိ ဝိသောဓေတုံ	၁၄၆
သခိလာ စ ပဒုမာ စ	၂၈၉
သင်္ခါ စ ပဏဝါ စေဝ	၅၆
သင်္ခါရာနံ သဘာဝတ္တံ	၁၈၃
သဂ္ဂလောကနိဒါနာနိ	၁၄၅
သဂ္ဂါရောဟဏသောပါနံ	၁၄၇
သင်္ဂီတိယော ပဝတ္တေန္တိ	၅၆
သစ္စဝါစံ’နုရက္ခန္တော	၈၁
သဉ္ဆဍ္ဍိတံ ကုလမူလံ	၃၀၈
သဋ္ဌိဘိက္ခုသဟဿာနံ	၂၉၃
သဋ္ဌိရတနမုဗ္ဗေဓော	၂၉၅
သဋ္ဌိဝဿသဟဿာနိ	၁၉၈၊ ၂၉၅
သဋ္ဌိသတသဟဿာနံ	၂၇၅
သတသဟဿဝဿာနိ	၁၅၆
သတိဖလကံ ဒတွာန	၃၁၃

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sattakāyo ca ākāso	163
Sattatibhikkhusahassānaṁ	287
Sattativassasahassāni	289
Sattatisatasahassānaṁ	208
Sattasatasahassānaṁ	208
Sattāhaṁ paṭisallānā	195
Sattāhaṁ varasamāpattiyā	215
Sattuttamo anadhivaro vināyako	48
Sadā janānaṁ kalināsanassa	2
Sadevagandhabba-manussarakkhase	45, 54
Saddhammapaṇḍaracchattaṁ	313
Saddhāpītiṁ upagantvā	294
Santāretvā bahujanaṁ	233
Sannipātā tayo āsuṁ	151, 165, 214, 222, 230, 236, 242-ādi piṭṭhesu.
Santo ca Upasanto ca	258
Sabbaṁ pidahatha dvāraṁ	23
Sabbaññutaṁ gavesanto	305
Sabbapāpassa akaraṇaṁ	281
Sabbametaṁ vidhiṁ vatvā	3
Sabbampi hitvā pana kiccamaññaṁ	2
Sabbākārena bhāsato	280
Sabbītiyo vivajjantu	142
Sabbe tattha samāgantvā	231
Sabbe devā padissanti	123
Sabbepi sīlasampannā	110
Sabbesaṁ pana dhammānaṁ	19

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Samaṁ suphassaṁ sucibhūmibhāgaṁ	30
Samayantīdha sattānaṁ	147
Samavāye khaṇe kāle	155
Samādiyitvā Buddhaguṇaṁ	142
Samiddhinānāphalino vanantā	35
Samussayatha saddhammaṁ	23
Samuddā Uttarā ceva	306
Sampannaṁ sālikedāraṁ	17
Sampannanānāsuci-annapānā	32
Sambalo ca Sumitto ca	266
Sampannavijjācaraṇassa tādino	16
Sambuddhadassanaṁ gantvā	304
Sayaṁ kira dvāramahākavāṭā	103
Saraṇaṁ nāma nagaraṁ	262
Saraṇāgamane kañci	147
Saraṇo Bhāvitatto ca	190
Saraṇo Sabbakāmo ca	238
Sarā vicittā vividhā manoramā	30
Sahassiyamhi lokamhi	121
Sāgarova asaṅkhobho	206
Sā ca atuliyā Jinassa iddhi	169
Sā ca iddhi so ca yaso	156
Sāṭakaṁ pajahiṁ tattha	96
Sādhu dhammaruci rājā	66
Sādhūti te paṭissutvā	66
Sāmā ca Campānāmā ca	300
Sāriputto mahāpañño	63, 78, 86
Sālo ca Upasālo ca	216

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သတ္တကာယော စ အာကာသော	၁၆၃
သတ္တတိဘိက္ခုသဟဿာနံ	၂၈၇
သတ္တတိဝဿသဟဿာနိ	၂၈၉
သတ္တတိသတသဟဿာနံ	၂၀၈
သတ္တသတသဟဿာနံ	၂၀၈
သတ္တာဟံ ပဋိသလ္လာနာ	၁၉၅
သတ္တာဟံ ဝရသမာပတ္တိယာ	၂၁၅
သတ္တုတ္တမော အနဓိဝရော ဝိနာယကော	၄၈
သဒါ ဇနာနံ ကလိနာသနဿ	၂
သဒေဝဂန္ဓဗ္ဗမနုဿရက္ခသေ	၄၅၊၅၄
သဒ္ဓမ္မပဏ္ဍရစ္ဆတ္တံ	၃၁၃
သဒ္ဓါပီတိံ ဥပဂန္တွာ	၂၉၄
သန္တာရေတွာ ဗဟုဇနံ	၂၃၃
သန္နိပါတာ တယော အာသုံ	၁၅၁၊ ၁၆၅၊၂၁၄၊၂၂၂၊ ၂၃၀၊၂၃၆၊၂၄၂-အာဒိပိဋ္ဌေသု။
သန္တော စ ဥပသန္တော စ	၂၅၈
သဗ္ဗံ ပိဒဟထ ဒွါရံ	၂၃
သဗ္ဗညုတံ ဂဝေသန္တော	၃၀၅
သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ	၂၈၁
သဗ္ဗမေတံ ဝိဓိံ ဝတွာ	၃
သဗ္ဗမ္ပိ ဟိတွာ ပန ကိစ္စမညံ	၂
သဗ္ဗာကာရေန ဘာသတော	၂၈၀
သဗ္ဗီတိယော ဝိဝဇ္ဇန္တု	၁၄၂
သဗ္ဗေ တတ္ထ သမာဂန္တွာ	၂၃၁
သဗ္ဗေ ဒေဝါ ပဒိဿန္တိ	၁၂၃
သဗ္ဗေပိ သီလသမ္ပန္နာ	၁၁၀
သဗ္ဗေသံ ပန ဓမ္မာနံ	၁၉

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သမံ သုဖဿံ သုစိဘူမိဘာဂံ	၃၀
သမယန္တီဓ သတ္တာနံ	၁၄၇
သမဝါယေ ခဏေ ကာလေ	၁၅၅
သမာဒိယိတွာ ဗုဒ္ဓဂုဏံ	၁၄၂
သမိဒ္ဓိနာနာဖလိနော ဝနန္တာ	၃၅
သမုဿယထ သဒ္ဓမ္မံ	၂၃
သမုဒ္ဒါ ဥတ္တရာ စေဝ	၃၀၆
သမ္ပန္နံ သာလိကေဒါရံ	၁၇
သမ္ပန္နနာနာသုစိအန္နပါနာ	၃၂
သမ္ဗလော စ သုမိတ္တော စ	၂၆၆
သမ္ပန္နဝိဇ္ဇာစရဏဿ တာဒိနော	၁၆
သမ္ဗုဒ္ဓဒဿနံ ဂန္တွာ	၃၀၄
သယံ ကိရ ဒွါရမဟာကဝါဋာ	၁၀၃
သရဏံ နာမ နဂရံ	၂၆၂
သရဏာဂမနေ ကဉ္စိ	၁၄၇
သရဏော ဘာဝိတတ္တော စ	၁၉၀
သရဏော သဗ္ဗကာမော စ	၂၃၈
သရာ ဝိစိတ္တာ ဝိဝိဓာ မနောရမာ	၃၀
သဟဿိယမှိ လောကမှိ	၁၂၁
သာဂရောဝ အသင်္ခေါဘော	၂၀၆
သာ စ အတုလိယာ ဇိနဿ ဣဒ္ဓိ	၁၆၉
သာ စ ဣဒ္ဓိ သော စ ယသော	၁၅၆
သာဋကံ ပဇဟိံ တတ္ထ	၉၆
သာဓု ဓမ္မရုစိ ရာဇာ	၆၆
သာဓူတိ တေ ပဋိဿုတွာ	၆၆
သာမာ စ စမ္ပာနာမာ စ	၃၀၀
သာရိပုတ္တော မဟာပညော	၆၃၊ ၇၈၊၈၆
သာလော စ ဥပသာလော စ	၂၁၆

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sikhīva loke tapasā jalitvā 290
Siddhatthassa aparena 268
Sirivaḍḍho ca Nando ca 289
Sītaṁ byapagataṁ hoti 121
Sītuṇhavātātapaḍaṁsavuṭṭhi 26
Sīlaṁ kireva kalyāṇaṁ 146
Sīlaṁ sukhānaṁ paramaṁ nidānaṁ 145
Sīlakañcukaṁ datvāna 313
Sīlagandhasamo gandho 146
Sīvalā ca Asokā ca 183
Sīvalā ca Surāmā ca 266
Sukhena Koṇāgamano gatāsavo 306
Sukhena sukhito homi 121
Sugandhanānādumajālakiṇṇaṁ 32
Sujātassa aparena 251
Sujātā Dhammadinnā ca 253
Suttantaṁ vinayañcāpi 167, 182, 237, 243, 275
Sutvā devesu sampattiṁ 145
Sudassanaṁ nāma nagaraṁ 237-8
Sudassano devarājā 251
Sudassano Sudevo ca 244
Sudevo Dhammaseno ca 182
Suddhāvāsesu devesu 316
Suddhodano Munivaraṁ abhidassanāya 37
Sudhaññaṁ nāma nagaraṁ 253
Sudhammaṁ nāma nagaraṁ 203

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sudhammā devapure ramme 309
Sunandassānucarā janatā 177
Sundarī ca Sumanā ca 210
Supupphitaṁ pāvacanaṁ 154, 210
Supupphitaggā kusumehi bhūsitā 29
Suphullanānāvidhapaṅkajehi 31
Suphullapaṅkeruhasannisinnā 31
Suphullapupphā’-karamābhikiṇṇā 32
Suphullapupphehi rajaṁ gahetvā 31
Suphullitaggā vanagumbanissitā 29
Suphullo sālarājāva 262
Subuddhavaṁsenidha Buddhavaṁso 1
Subhañjasaṁ yojanayojanesu 33
Sumaṅgalaṁ nāma nagaraṁ 244
Sumaṅgalo ca Tisso ca 156
Sumanassa aparena 193
Sumano yasadharo Buddho 191
Sumedho ca Sujāto ca 159
Surabhicandanacuṇṇasamākulā 104
Surā accharānaṁ gaṇādīhi saddhiṁ 354
Surindadevabhavane 177
Suvaṇṇavaṇṇāya pabhāya dhīro 111
Suvādikā nekadijā manuññā 31
Susajjitaṁ nandanakānanaṁva 30
Susajjitā muttamayāva vālukā 30
Susāne seyyaṁ kappemi 82

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သိခီဝ လောကေ တပသာ ဇလိတွာ ၂၉၀
သိဒ္ဓတ္ထဿ အပရေန ၂၆၈
သိရိဝဍ္ဎော စ နန္ဒော စ ၂၈၉
သီတံ ဗျပဂတံ ဟောတိ ၁၂၁
သီတုဏှဝါတာတပဍံသဝုဋ္ဌိ ၂၆
သီလံ ကိရေဝ ကလျာဏံ ၁၄၆
သီလံ သုခါနံ ပရမံ နိဒါနံ ၁၄၅
သီလကဉ္စုကံ ဒတွာန ၃၁၃
သီလဂန္ဓသမော ဂန္ဓော ၁၄၆
သီဝလာ စ အသောကာ စ ၁၈၃
သီဝလာ စ သုရာမာ စ ၂၆၆
သုခေန ကောဏာဂမနော ဂတာသဝေါ ၃၀၆
သုခေန သုခိတော ဟောမိ ၁၂၁
သုဂန္ဓနာနာဒုမဇာလကိဏ္ဏံ ၃၂
သုဇာတဿ အပရေန ၂၅၁
သုဇာတာ ဓမ္မဒိန္နာ စ ၂၅၃
သုတ္တန္တံ ဝိနယဉ္စာပိ ၁၆၇၊ ၁၈၂၊ ၂၃၇၊ ၂၄၃၊ ၂၇၅
သုတွာ ဒေဝေသု သမ္ပတ္တိံ ၁၄၅
သုဒဿနံ နာမ နဂရံ ၂၃၇-၈
သုဒဿနော ဒေဝရာဇာ ၂၅၁
သုဒဿနော သုဒေဝေါ စ ၂၄၄
သုဒေဝေါ ဓမ္မသေနော စ ၁၈၂
သုဒ္ဓါဝါသေသု ဒေဝေသု ၃၁၆
သုဒ္ဓေါဒနော မုနိဝရံ အဘိဒဿနာယ ၃၇
သုဓညံ နာမ နဂရံ ၂၅၃
သုဓမ္မံ နာမ နဂရံ ၂၀၃

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သုဓမ္မာ ဒေဝပုရေ ရမ္မေ ၃၀၉
သုနန္ဒဿာနုစရာ ဇနတာ ၁၇၇
သုန္ဒရီ စ သုမနာ စ ၂၁၀
သုပုပ္ဖိတံ ပါဝစနံ ၁၅၄၊ ၂၁၀
သုပုပ္ဖိတဂ္ဂါ ကုသုမေဟိ ဘူသိတာ ၂၉
သုဖုလ္လနာနာဝိဓပင်္ကဇေဟိ ၃၁
သုဖုလ္လပင်္ကေရုဟသန္နိသိန္နာ ၃၁
သုဖုလ္လပုပ္ဖါ’ကရမာဘိကိဏ္ဏာ ၃၂
သုဖုလ္လပုပ္ဖေဟိ ရဇံ ဂဟေတွာ ၃၁
သုဖုလ္လိတဂ္ဂါ ဝနဂုမ္ဗနိဿိတာ ၂၉
သုဖုလ္လော သာလရာဇာဝ ၂၆၂
သုဗုဒ္ဓဝံသေနိဓ ဗုဒ္ဓဝံသော ၁
သုဘဉ္ဇသံ ယောဇနယောဇနေသု ၃၃
သုမင်္ဂလံ နာမ နဂရံ ၂၄၄
သုမင်္ဂလော စ တိဿော စ ၁၅၆
သုမနဿ အပရေန ၁၉၃
သုမနော ယသဓရော ဗုဒ္ဓေါ ၁၉၁
သုမေဓော စ သုဇာတော စ ၁၅၉
သုရဘိစန္ဒနစုဏ္ဏသမာကုလာ ၁၀၄
သုရာ အစ္ဆရာနံ ဂဏာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ၃၅၄
သုရိန္ဒဒေဝဘဝနေ ၁၇၇
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာယ ပဘာယ ဓီရော ၁၁၁
သုဝါဒိကာ နေကဒိဇာ မနုညာ ၃၁
သုသဇ္ဇိတံ နန္ဒနကာနနံဝ ၃၀
သုသဇ္ဇိတာ မုတ္တမယာဝ ဝါလုကာ ၃၀
သုသာနေ သေယျံ ကပ္ပေမိ ၈၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sūlehi vinivijjhante	80
Sele yathā pabbatamuddhaniṭṭhito	12
So aṭṭhāsīti hatthāni	169
So ca kāyo ratananibho	198
So ca Buddho asamasamo	204, 244
So ca rukkho ghanakkhandho	244
So ca Satthā amitayaso	210
So chetvā bandhanaṁ sabbaṁ	206
So Jino sakagehamhi	200
Soṇā ca Upasoṇā ca	191
Soṇo ca Uttaro ceva	294
Sotabbarūpaṁ pana Buddhavaṁsakathāya	2
Sotavekallatā natthi	316
Sotthiko ceva Rammo ca	295
Sopi dhammaṁ pakāsesi	193
Sopi patvāna sambodhiṁ	264
Sopi Buddho amibhayaso	251, 253
Sopi Buddho asamasamo	225, 253, 258, 262, 267
Sopi Buddho narāsabho	258
Sopi Buddho pakāsesi	175

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sopi maṁ tadā byākāsi	209, 223, 261
Sopi maṁ Buddho byākāsi	166, 181, 190, 196, 203, 231, 237, 243, 257, 275, 282, 288, 299, 305
Sopi sabbaṁ tamaṁ hantvā	273
So Buddho cakkavattissa	218
So Buddho dasasahassimhi	269
So Buddho saṭṭhiratanaṁ	267
So Buddho saṭṭhiratano	272
Sobhanaṁ nāma nagaraṁ	258
Sobhantevaṁ na rājāno	146
Sobhitassa aparena	206
So yācito devavarena cakkhumā	49
[Ha]	
Haṁsā koñcā mayūrākhyā	157
Hatthiyānaṁ nimminitvā	288
Hatthiyānena nikkhanto	157
Hatthisaddaṁ assasaddaṁ	87
Handa Buddhakare dhamme	129
Handāhaṁ dassayissāmi	39
Hiṅkārā sādhukārā ca	56
Himavantassāvidūre	96

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သူလေဟိ ဝိနိဝိဇ္ဈန္တေ	၈၀
သေလေ ယထာ ပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိဋ္ဌိတော	၁၂
သော အဋ္ဌာသီတိ ဟတ္ထာနိ	၁၆၉
သော စ ကာယော ရတနနိဘော	၁၉၈
သော စ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော	၂၀၄၊၂၄၄
သော စ ရုက္ခော ဃနက္ခန္ဓော	၂၄၄
သော စ သတ္ထာ အမိတယသော	၂၁၀
သော ဆေတွာ ဗန္ဓနံ သဗ္ဗံ	၂၀၆
သော ဇိနော သကဂေဟမှိ	၂၀၀
သောဏာ စ ဥပသောဏာ စ	၁၉၁
သောဏော စ ဥတ္တရော စေဝ	၂၉၄
သောတဗ္ဗရူပံ ပန ဗုဒ္ဓဝံသကထာယ	၂
သောတဝေကလ္လတာ နတ္ထိ	၃၁၆
သောတ္ထိကော စေဝ ရမ္မော စ	၂၉၅
သောပိ ဓမ္မံ ပကာသေသိ	၁၉၃
သောပိ ပတွာန သမ္ဗောဓိံ	၂၆၄
သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အမိတယသော	၂၅၁၊၂၅၃
သောပိ ဗုဒ္ဓေါ အသမသမော	၂၂၅၊၂၅၃၊၂၅၈၊၂၆၂၊၂၆၇
သောပိ ဗုဒ္ဓေါ နရာသဘော	၂၅၈
သောပိ ဗုဒ္ဓေါ ပကာသေသိ	၁၇၅

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သောပိ မံ တဒါ ဗျာကာသိ	၂၀၉၊ ၂၂၃၊၂၆၁
သောပိ မံ ဗုဒ္ဓေါ ဗျာကာသိ	၁၆၆၊ ၁၈၁၊၁၉၀၊၁၉၆၊၂၀၃၊၂၃၁၊ ၂၃၇၊၂၄၃၊၂၅၇၊၂၇၅၊၂၈၂၊ ၂၈၈၊၂၉၉၊၃၀၅
သောပိ သဗ္ဗံ တမံ ဟန္တွာ	၂၇၃
သော ဗုဒ္ဓေါ စက္ကဝတ္တိဿ	၂၁၈
သော ဗုဒ္ဓေါ ဒသသဟဿိမှိ	၂၆၉
သော ဗုဒ္ဓေါ သဋ္ဌိရတနံ	၂၆၇
သော ဗုဒ္ဓေါ သဋ္ဌိရတနော	၂၇၂
သောဘနံ နာမ နဂရံ	၂၅၈
သောဘန္တေဝံ န ရာဇာနော	၁၄၆
သောဘိတဿ အပရေန	၂၀၆
သော ယာစိတော ဒေဝဝရေန စက္ခုမာ	၄၉
[ဟ]	
ဟံသာ ကောဉ္စာ မယူရာချာ	၁၅၇
ဟတ္ထိယာနံ နိမ္မိနိတွာ	၂၈၈
ဟတ္ထိယာနေန နိက္ခန္တော	၁၅၇
ဟတ္ထိသဒ္ဒံ အဿသဒ္ဒံ	၈၇
ဟန္ဒ ဗုဒ္ဓကရေ ဓမ္မေ	၁၂၉
ဟန္ဒာဟံ ဒဿယိဿာမိ	၃၉
ဟိင်္ကာရာ သာဓုကာရာ စ	၅၆
ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ	၉၆

ခုဒ္ဒကနိကာယေ ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာယ

သောဓနပတ္တံ

ပိဋ္ဌေ	ပန္တိယံ	အသုဒ္ဓပါဌော	သုဒ္ဓပါဌော
၂၆၆	၂၁	သိဒ္ဓိတ္ထဿ	သိဒ္ဓတ္ထဿ